

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA
XVIII. SZÁZAD
XVI.

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA
XVIII. SZÁZAD

XVI.

Sorozatszerkesztők
CSÖRSZ RUMEN ISTVÁN
DEBRECZENI ATTILA
SZILÁGYI MÁRTON

PÁLÓCZI HORVÁTH ÁDÁM
VERSEK KIADVÁNYAI
(1787–1796)

Sajtó alá rendezte
TÓTH BARNA

UNIVERSITAS KIADÓ
DEBRECENI EGYETEMI KIADÓ
Budapest–Debrecen, 2015

KÉSZÜLT AZ MTA BTK IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉBEN

A kötet az MTA–DE Klasszikus Magyar Irodalmi
Textológiai Kutatócsoport programja keretében jött létre

A könyv kiadását támogatta:
Nemzeti Kulturális Alapprogram

A Magyar Tudományos Akadémia Textológiai Munkabizottsága által
elismert kritikai szövegkiadás

A kötet lektora
SZILÁGYI MÁRTON

A latin szövegek fordításában, azonosításában és ellenőrzésében közreműködött
LENGYEL RÉKA

© Tóth Barna, 2015
© Universitas Kiadó, 2015
© Debreceni Egyetemi Kiadó, 2015

Felelős kiadó az Universitas Kiadó igazgatója,
és a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár főigazgatója

Az Universitas Kiadó kiadványai megrendelhetők: www.prosperod.hu

ISBN 978-963-318-556-8
HU ISSN 1416-6682

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS

1. Pálóczi Horváth Ádám munkáinak jelen kiadásáról.....	15
2. Pálóczi Horváth Ádámról.....	15
2. 1. A név kérdése	16
2. 2. A Pálóczi Horváth családról.....	16
2. 3. Iskolák.....	17
2. 4. Első házasságának időszaka.....	18
2. 5. Második házasságának időszaka.....	20
2. 6. Kazinczy Klárával való kapcsolata; harmadik házasságának időszaka	21
3. Pályaszakaszok és művek.....	24
3. 1. Korkép.....	24
3. 2. Pályaszakaszok áttekintése	25
3. 3. Popularitás, literátusság, tudomány.....	27
3. 4. Péczeli Józseffel való kapcsolat.....	28
3. 5. <i>Leg-rövidebb Nyári Éjtszaka</i>	29
3. 6. Olvasóközönség.....	30
3. 6. 1. Kitérő, hazafias buzgalom és társadalmi érvényesülés	31
3. 7. <i>Hunniás</i>	32
3. 8. <i>Hol-mi</i> kötetek	34
3. 8. 1. A kéziratos <i>Hol-mi</i> kötetek jelölése.....	34
3. 8. 2. A kéziratos <i>Hol-mi</i> kötetek bemutatása	35
3. 8. 3. A nyomtatott <i>Hol-mi</i> kötetek.....	39
3. 9. Alkalmi költemények, aprónyomtatványok.....	40
3. 9. 1. Kitérő, a szabadkőműves olvasat.....	41
3. 10. <i>A' lélek halhatatlansága</i>	42
3. 11. „Angol” hatás	43
3. 12. A hasznosság jegyében.....	44
3. 13. Összegzés	45
4. Jelen kötetről.....	46
4. 1. Határok kijelölése.....	46
4. 2. A sorrend kérdése	47
4. 3. A kéziratos szövegváltozatokról.....	48
4. 4. Az átírásról, a kötet felépítéséről, részeiről.....	48
4. 5. Kiadásunk fordításairól	51
4. 6. A táblázatokról	52

SZÖVEGEK

1. <i>Hunniás, vagy Magyar Hunyadi</i>	55	775
Elő-beszéd	56	784
[Halász József verse]	59	786
A' Hunniás Szerzőjéhez [Andrád Sámuel verse]	59	787
Első könyv	68	789
Második könyv	97	791
Harmadik könyv	130	793
Negyedik könyv	155	794
Ötödik könyv	181	796
Hatodik könyv	207	797
Hatodik vagy Kis László Király' Fügő petsétes Levelének <i>Diplómájának</i> egy darabja	236	799
2. <i>A' lélek halhatatlansága felöl való gondolatok</i>	241	799
A' lélek halhatatlansága felöl való gondolatok.....	244	801
Ének az Örökké-valóhoz	258	803
3. <i>Hol-Mi</i> [H-I.]	265	803
[Ajánlás].....	266	806
Elő-beszéd	267	807
[I.] Igaz barát	269	807
[II.] Pokol	282	809
[III.] Titkonn könyörgeni.....	284	810
[IV.] A' jövendő Ördög felelete: Παις Ε'βραίος 's a' t.....	284	810
[V.] Karátsony	284	810
[VI.] Ozanam szavai: Sorbonistarum est.....	286	810
[VII.] Hálá-adatlan ember	287	810
[VIII.] Fattyú gyermek' mentsége	287	810
[IX.] Az Isten-tagadóhoz	287	810
[X.] Nem minden olyan, a' millyennek láttzik	287	810
[XI.] Használ a' jutalom.....	288	811
[XII.] A' három fő-bűnökről renddel	288	811
[XII. 1.] Kevélység.....	288	811
[XII. 2.] Bújaság	292	811
[XII. 3.] Fösvénység	293	812
[XIII.] Maga gyilkosa.....	294	812
[XIV.] Világi Mulandóság, Halál	308	813
[XV.] Egy Úri érdemes Atyának	314	814
[XVI.] Felséges Mária Theresia halála' tisztességére írt Esztendő' jegyző Vers	322	814
[XVII.] Méltóságos R. Sz. B. Gróff Széki Teleki József Ur ő Nagysága tisztületére	322	815
[XVIII.] Balatoni hideg-ferdő.....	324	815
[XIX.] Egy érdemes Úri Gazda-Embernek furtsa gondolatai	329	817
[XX.] Szent-Gáli Vendégség	333	818

[XXI.] Ajkai veszedelem	337	818
[XXII.] Megyesi Somogyi János Úrhoz	342	819
[XXIII.] Assessor Ördög Pál Úrhoz	344	819
[XXIV.] Ro'sos Antal Úrhoz	345	819
[XXV.] Egy természettel Poétává lett Nemeshez Szenté Ferentz Uramhoz	346	820
[XXVI.] Epithalamicum	346	820
[XXVII.] Farsáng-bútsúztató	349	820
[XXVIII.] Füredi vadászat.....	351	821
[XXIX.] Egy meg-őrült vak Leány' képében	353	821
[XXX.] Egy Álom	354	821
[XXXI.] Pindus és Pégázus	357	821
[XXXII.] A' Borról és Serről / Igy lehet Magyarúl fordítani	357	821
[XXXIII.] Az Ovidius' Szerelem' Könyvéből L. I. Eleg. V.....	358	821
[XXXIV.] Egy Nagy Magyarhoz	359	822
[XXXV.] Az Aszszonyok dítséretéről.....	361	822
[XXXVI.] Átok	366	823
Énekek.....	371	824
[I.] Ének a' szerelemnek nehéz és rossz vóltárúl	371	824
[II.] Ének a' Páros és Páratlan Életnek mind hasznáirúl, mind alkalmatlanságairól .	372	824
[III.] Ének a' Barátságirúl	375	825
[IV.] Ének a' szemérmertlenségrül	377	825
[V.] Ének a' rossz' Aszszonyok' Tsaládságirúl	378	825
[VI.] Egy el-vesztett Szeretőjét sírató Aszszony' Énekje.....	380	825
[VII.] A' Bal-szerentse ellen panaszolkodó Ének.....	381	825
[VIII.] Ének a' Magyar Öltözet' panaszairól	382	825
[IX.] Ének egy Ifjúnak szerentsétlen életéről	384	826
[X.] Ének az Állhatatlanságrül, Hűségtelességrül	387	826
[XI.] Ének arról: hogy ritka a' jó Barátság.....	388	826
[XII.] Hasonló a' Barátságtalanság ellen Panaszolkodó Ének	390	827
[XIII.] Egy jámbor Személlynek panasza a' rágalmazás ellen	390	827
[XIV.] Egy Ifjú Úrhoz vígasztaló Ének	392	827
[XV.] Szűzek' Éneke	395	827
[XVI.] Egy külömben vídám természetű Ifjú így panaszolkodik.....	398	827
[XVII.] De hirtelen fel-eszmélvén magát az Ifjú bánatjaibúl ilyen víg hangra fordítja Énekjét	398	827
[XVIII.] Egy Férjhez menésit meg-bánt Aszszony' Énekje	399	828
[XIX.] Egy régi Ének, O me moestum Bellogradum Magyarra fordítva	401	828
[XX.] Egy érthetetlen Ének	403	828
[XXI.] Isten' Gondviseléséről-való Ének	404	829
4. A' Szala-vármegyei nemes korona örző seregnék.....	409	830
5. Békesség Angyala köszöntésire.....	413	831

6.	<i>Két nagy hazafinak emlékezete</i>	415	832
	Emlékezet oszlop	415	833
	A' Magyar nemesi-karhoz	417	833
7.	<i>Minden szentek' napján</i>	419	834
8.	<i>Leg-rövidebb Nyári Éjtszaka</i>	425	835
	Ajánló Levél	426	837
	Némelly előre szükséges Jegyzések.....	427	837
	A' Nyári Éjtszakának foglalatja Óránként	430	839
	Nyóltzad-fél óra	431	839
	Nyóltz óra	436	840
	Kilentz óra.....	441	841
	Tíz óra	447	841
	Tizen-egy óra	451	842
	Tizen-két óra	458	843
	Éjfélt utánn egy óra.....	463	843
	Két óra	472	844
	Három óra	481	844
	Negyed-fél óra	489	846
	Négy óra	492	846
9.	<i>Hol-Mi [H-III.]</i>	497	847
	A' jó szívü olvasóhoz	497	848
	A' Kazinczy' barátihoz	498	848
	[I.] Hertzeg Eszterházi Antal halála' hallására	498	848
	II. A' Hertzeg' fel-éledésére	502	849
	III. Egy jegyző Könyvnek Homlokára	502	849
	IV. Egy jó Barátnak Halálára	503	849
	V. Meláncholia	504	849
	VI. Egy jó Baráthoz válasz a' Barátságrol	505	850
	VII. Felelet ugyan azon jó Baráthoz	509	850
	VIII. Egy Túdós Óreg Urhoz	512	850
	IX. Ugyan ahhoz	512	850
	X. A' maga gyilkoságról	513	851
	XI. T. Nagy János Úrhoz Levél	515	851
	XII. Ugyan ahhoz	518	852
	XIII. Utra késérő Síp	519	852
	XIV. A' Békesség Angyalához felelet	519	852
	XV. A' Veszprém Vármegyei Nemes Sereghez.....	520	852
	XVI. Az Álom	521	852
	XVII. Emlékezet-Oszlop	530	853
	XVIII. A' Magyar Nemesi Karhoz.....	530	853
	XIX. Egy szép Asszony mentége	530	853

XX. Balatoni Veszedelem.....	531	853
XXI. Felséges Második József Császár Halálának emlékezet innepén.....	540	854
XXII. Hadik Fő-Hadi Vezér koporsójára.....	542	854
XXIII. Felséges Második Leopold Császár és Magyar Király' Koronáztatásának emlékezetére	542	854
XXIV. Válasz egy jó Baráthoz, a' Baranyába	544	854
XXV. A' Magyar Nyelvről egy Méltóságos Hazafihoz	546	855
XXVI. Felelet, Bessenyei Kapitánynak	550	855
XXVII. Egy ebédkor Lengyel Tótiban	551	856
XXVIII. Trenknek egy könyvére	552	856
XXIX. Füge-mutatás	552	856
XXX. Fogoly Hunyadi	553	856
[Bevezető szöveg a „szerelmes” versekhez].....	581	857
[XXXI.] Kazinczihoz Kassára.....	582	857
[XXXII.] Szomorú Ének. Kazinczy' Halála' hallására	586	857
[XXXIII.] Öröm Kazinczynak életén.....	589	858
[XXXIV.] A' Halál és az ítélet.....	593	858
[XXXV.] Egy est- és reggeli Hajnal	598	859
[XXXVI.] Fantazia.....	603	860
Énekek	606	860
I. Hajnali Ének.....	606	860
II. A' Föld hanyatlik	607	860
III. Arion	611	861
IV. A' Meny Asszony Lakodalomkor	612	861
V. Sohajtás és Vallás-tétel	612	861
VI. Tréfás izenet énekben Imre Napján	613	861
VII. A' meg-átalkodtság	614	861
VIII. Vissza-sohajtás.....	615	861
IX. A' Sorsával meg nem elégedett	616	861
X. Váll vonítás. – Egy rágalmazóhoz.....	619	862
XI. Egy matkáját el-szalasztott	620	862
XII. Hunyadi János' Magyar Marssa	620	862
XIII. A' Magyar Korona ditskedése	622	862
XIV. Cziprus kiessebb, Páfus melegebb.....	623	862
10. A' Koronázandó Felség' be-jövenilekor; A' Királyné Koronázása után, ebédkor	625	863
A' Koronázandó Felség' be-jövenilekor	625	863
A' Királyné Koronázása után, ebédkor	625	863
11. HOL-MI [H-II.]	627	864
[Ajánlás a Jámbor Olvasóhoz]	627	865
I. Az 1789-dik esztendőnek Első Napja	629	866
II. 1788-dik Esztendőnek utolsó éjtszakája	633	866
III. Ezen ó esztendő éjtszaka utáni Hajnali Ének.....	640	867

IV/1. Uj esztendei áldás	642	867
IV/2. hasonló – Jó-nap mondás	643	868
V. A' Berliini Királyi ég-vissgálóhoz	644	868
VI. Téli Mennydörgés	649	869
VII. M. R. Sz. B. Gróff Széki Teleky Domonkos Úrfihoz	650	870
VIII. A' Barátság	655	871
IX. hasonló – A' Barátságról	656	871
X. A' Bétsi Magyar Músáéhoz	656	871
XI. Köszönet egy Ifjú Urhoz	663	873
XII. A' Lélek' Halhatatlansága felől való gondolatok	665	876
XIII. Gyász Innep	666	876
XIV. Ének az örökké-valóéhoz	668	877
XV. A' Természet' deréksége, egy-nehány hirtelen készült versben	672	877
XVI. Ezekre azon Bétsi Jó Barát, elmésen négy sorú Strófákban meg-felelvén	676	877
XVII. Ezekre-is azon jó Bétsi Barát elmésen felelt.....	677	878
XVIII. Egy hirtelen halálra	677	878
XIX. Egy Papnak és egy Föld-mérőnek Koporsó Írása	677	878
XX. Báró Hompeshez Isten-jó-nap.....	678	878
XXI. Az első Darab Holminek Dedicatiója	680	879
XXII. Lakadalmi Tréfás Vers	682	879
XXIII. T. Nagy János Szanyi Plébánus Úréhoz.....	682	880
XXIV. Ugyan azon Szanyi Plébánus Úréhoz felelet	685	880
XXV. A' Milton' el-veszett Paraditsomából fordítás	687	881
XXVI. Egy Temetéskor	687	881
XXVII. Vídám Haldokló	694	881
XXVIII. Egy rövid tudósító Levél	701	884
XXIX. A' Komáromi Tudósokéhoz	706	885
XXX. Szelleczkihez Kúlföldre	710	886
XXXI. Egy jó Baráthoz válasz a' Barátságról	715	887
XXXII. Ugyan azon jó Baráthoz, – Mentség	717	887
XXXIII. Fordítás Ovid. Trist. L. V. Eleg XIV	718	888
Énekek	720	888
I. Tihan' Siralma	720	888
II. Tihan' bútsúzása	721	888
III. Egy Jó Barát' bútsúzása jó Barátjától	723	888
IV. Egy gyenge Szűz' Eneke	726	888
V. Egy külömben víg, de el-keseredett Ember' Éneke	727	888
VI. Ennek a' Szaporája	728	889
VII. Egy Szerelmes Ifjú Marssa	730	889
VIII. A' szerentse ellen panaszkodó Ének	730	890
IX. A' szerelem' kezdete és nevelkedése	732	890
X. Ciprus külömböz Pafustól	735	890
XI. Eleven Halott	736	890
XII. Halotti Ének	737	890

XIII. A' meg-vígasztalhatatlan.....	738	891
XIV. Vigasztalás egy ok nélkül bánkódó Szívhez.....	740	891
XV. Magyar Mars a' Török ellen.....	742	891
XVI. Hasonló Tavaszi Mars a' Török ellen.....	743	891
XVII. Az el-hagyatott.....	743	891
XVIII. Maga vonogatás Amor ellen.....	744	891
XIX. Pásztor Ének.....	745	891
XX. Fillis' tsalfasága.....	746	892
XXI. Egy Világát meg-únt Bánatos.....	748	892
XXII. A' Mátyás Király' Palotájára.....	750	892
XXIII. Hely-változtatásból költ Bánat.....	751	893
XXIV. Egy kedve ellen házasúlt Szűz Szerelmessét siratja.....	753	893
XXV. Arion.....	753	894
12. [Buzdítás insurrectióra] Horváth Ádám.....	761	894
FÜGGELÉK.....		763
JEGYZETEK		
JEGYZETEK AZ EGYES MŰVEKHEZ.....	775	
MITOLÓGIAI NÉVTÁR.....	897	
TÁBLÁZATOK.....	905	
Szövegforrás-táblázat.....	906	
A kéziratos <i>Hol-mik</i> tartalma.....	922	
BIBLIOGRÁFIA.....	939	
MUTATÓK		
RÖVIDÍTÉSEK.....	949	
NÉVMUTATÓ.....	951	
A <i>HOL-MI</i> KÖTETEK VERSEINEK BETŰRENDES CÍMMUTATÓJA.....	961	

BEVEZETÉS

1. Pálóczi Horváth Ádám munkáinak jelen kiadásáról

Pálóczi Horváth Ádám igen termékeny szerző volt; élete során huszonnégy kötete jelent meg, s munkáinak terjedelem szempontjából jelentősebb része kéziratban maradt. Művei nehezen hozzáférhetőek, részben kéziratosságuk miatt, részben pedig azért, mert sajtó alól kikerült munkái csupán egy kiadást értek meg. Egyetlen kivételként említhető *Felfedezett titok* című regénye, mely Németh József gondozásában is megjelent, 1988-ban. A szerző kéziratosa hagyatékából csupán az *Ötödfélszáz énekek* című dalgyűjteményt adta ki az utókor – ez az egyetlen kritikai igényrel készült szövegkiadás a Pálóczi Horváth-életműből.

A felvilágosodás korának irodalmával, politikájával, tudományos életével foglalkozó kutató nagy valószínűséggel találkozik Pálóczi Horváth névvel, hiszen Horváth páratlanul széles körben tevékenykedett, s az 1780–90-es évek szinte minden újító törekvéséhez azonnal csatlakozott. A legtöbb akkor induló lapban rendszeresen jelentek meg versei vagy tudományos írásai; tudós társaság felállítását tervezte, a nők jogairól röpiratokat jelentetett meg, eposzt, szabadkőműves regényt, csillagászati és pszichológiai munkát írt – és még folytathatnánk a sort. Ugyanakkor a kutatóknak azzal is szembesülni kell, hogy munkásságának csekély része van föltárva; leggyakrabban a tanulmányok lábjegyzeteiben említik Pálóczi Horváth munkáit mint fontos, de még fel nem dolgozott forrásokat. A kor vizsgálatához szükséges lehet a Pálóczi Horváth-életműre való eddigieknél jobb rálátás, melynek alapfeltétele a szerző nyomtatásban megjelent, tehát a kortársak részéről szűkebb vagy tágabb körben ismert műveinek újbóli kiadása.

2. Pálóczi Horváth Ádámról

A most következő részekben Pálóczi Horváth Ádám életrajzát mutatjuk be; az első részben a szerző nevének kérdéséről ejtünk szót, majd a Pálóczi Horváth család történetét röviden bemutatva Ádám iskoláit vesszük számba. Az életrajz további részét három fejezetre osztottuk, s e szakaszoláshoz Horváth három házassága mutatkozott megfelelő alapnak, mivel házasságkötései többnyire új lakhelyet, társadalmi környezetet és ezek hatására új alkotói periódust is hoztak.

2. 1. A név kérdése

Péterffy Ida több helyen hangoztatja, hogy helytelen Horváth Ádámot *Pálóczi* Horváth Ádám néven említeni, hiszen nemesi nevét nem használta egyetlen megjelent munkáján sem, csupán az *Orpheusban, A' Szala-vármegyei nemes korona örző seregnek...* című írása végén áll ez a név, de ott sem bizonyítható, hogy szerzői akaratból vagy beleegyezéssel. Kijelenti, hogy „kétszeresen is hiba az, hogy napjaink mindent rövidíteni akaró törekvése közben nemegyszer „Pálóczi”-nak mondják, írják Horváth Ádámot” (Péterffy, 1981/1, 141). Hogy a nemesi név használata helyes, több tény igazolja, ezeket Deák Varga József gyűjtötte össze (Deák Varga, 1998): egyházi anyakönyvekben többször használják a Pálóczi nevet (pl. halálának bejegyzésekor), s Horváth maga is a Pálóczi nemzetségből származónak vallja magát egyik önéletrajzában („Atyám Szathmár söt régebbről Zemplén Vármegyei Származás, Pálócziak közül” *KazLev.* XI. 423, 2678. sz). Deák Varga tudósít továbbá egy 1801-ből származó, Pálóczi Horváth által írt levélről, melyen a címer egyértelműen azonosítható a Pálóczi Horváth család címerével. Arra is felhívja figyelmünket, hogy a nemesi név elhagyása szokásos volt a korban, s nem jelentette a nemesi származás hiányát.

Sajnos az irodalomtörténeti hagyomány nem egységes: egyes szerzők következetesen használják a Pálóczi nevet, mások következetesen nem, sőt arra is van példa, hogy egyes munkák névmutatójában külön személyként szerepel Horváth Ádám és Pálóczi Horváth Ádám (*A magyar irodalom története, 1772–1849*, III. kötet, 1965). A 2011-ben megjelent *Magyar Arión* című tanulmánykötet (mely a jelek szerint egyfajta nyitánya lett a meginduló Pálóczi Horváth-kutatásnak) kimondatlanul is a *Pálóczi* Horváth Ádám névváltozatot preferálja, mint ezt alcíme is mutatja (*Tanulmányok Pálóczi Horváth Ádám műveiről*) – még akkor is, ha a gyűjteményes tanulmánykötetben nem minden szerző használja ezt a névváltozatot. Jelen kötet is a Pálóczi Horváth Ádám változatot választotta, melyet a szerző ugyan nem használt, de hitelessége bizonyított, s a köztudatban is elterjedt (utcákat, iskolákat is így neveztek el róla).

2. 2. A Pálóczi Horváth családról

Pálóczi Horváth Ádámnak három saját kézzel írt önéletrajza ismeretes. Kazinczynak kétszer írta meg élete történetét, először ismeretségük elején, 1789. február 7-i levelében (*KazLev.* I. 268–270, 175. sz), majd huszonöt évvel később, 1814. június 13-án (*KazLev.* XI. 423–424, 2678. sz). A harmadik önéletrajz 1815-ből való, ezt Fodor Gerzsonnak címzett levelében írta augusztus 18-án (Hoffer, 1876). Ez utóbbi kettőhöz mellékelte megjelent, kéziratban maradt és félkész műveinek listáit is. 1818-ban Kazinczy újra arra kérte Pálóczi Horváthot, hogy küldje el neki önéletrajzát – ezt november 5-i levelében meg is kapta Horváthtól, azonban ez a melléklet ma már nem lelhető föl (*KazLev.* XVI. 222–227, 3663. sz). Az itt következő életrajz elsősorban ezekre a szövegekre épül, s természetesen kiegészül a felkutatott információkkal. Részletekbe menően csupán az itt vizsgált korszak (1796-ig) eseményeit írjuk le; az ez utáni időszak eseményeiről pedig közöljük, ami a szakirodalomban föllelhető.

Pálóczi Horváth dédapja a vallási üldöztetés miatt Erdélybe menekült, onnan nagyapja a Szatmár megyei Nagygécre költözött vissza, valószínűleg itt született Pálóczi Horváth

György, Ádám édesapja. Horváth György a debreceni kollégiumban tanult, „néhai Szi-
lágyi Samuel Nagy Püspök azt mondta, hogy az Atyámat is Mathematicus Horváthnak
hívták Deák korában meg külömböztetés kedvéért; mivel három Horváth György volt
azon egy Gradusban” (KazLev. XI. 423, 2678. sz). Az idézetből Pálóczi Horváth György
természettudományos érdeklődésén túl az is kiderül, hogy mint később fia, ő sem hasz-
nálta a nemesi Pálóczi nevet. Az 1765-ben megjelent *Természetnek és Kegyelemnek Oskolája*
című munkáján (mely 1775-ben és 1778-ban újra megjelent) sem olvasható ez a név. Tanul-
mányai elvégzése után 1752–53-ban Büdszentmihályon, 1753 és 1756 között Törökszent-
miklóson volt református prédikátor. Ezután feltételezhetően Balatonudvariban szolgált,
majd 1758 márciusától 1761 júniusáig Kömlődön (1749 és 1753 között itt volt református
pap Csokonai László, Vitéz Mihály nagyapja). A már említett munkán túl más könyvei is
jelentek meg, mint a Fodor Gerzsonnak írt életrajzban olvasható (Hoffer, 1876, 46): „irta a’
Természetnek és Kegyelemnek Oskolája s némely oskolai imádságos könyveket.” Tüdő-
gyulladásban halt meg, sírköve szerint 67 esztendőskorában; temetése 1788. január 30-án
volt. (Péterffy, 1981/1.)

Pálóczi Horváth György és Hollósi Somogyi Kata első gyermeke, Pálóczi Horváth
Ádám 1760. május 11-én született Kömlődön, de nem itt nőtt föl; egyéves lehetett, amikor
a szomszédos Császár nevű helységbe költöztek (édesapja ettől kezdve itt szolgált). Itt
konfirmált 1772 áprilisában. A hét testvér közül hárman érték meg a felnőttkort: Ádámon
kívül az 1762-ben született Julianna és az 1777-ben született Mária. (Péterffy, 1981/1, 152.)

2. 3. Iskolák

Ádám alsóbb iskoláit Császáron, Bicskén és Kocson végezte, 13 esztendősen írárták be
a debreceni kollégiumba. Apjához hasonlóan ő is a matematika tudományában tűnt külö-
nösen tehetségesnek; Hatvani professzor kedves diákja volt. Tanára volt Szathmári P. Ist-
ván, akinek *A’ lélek halhatatlansága* című munkáját ajánlotta; Varjas János, aki által „mivel
Zsidó nyelvet tanulni nem igen akart, gyűlöltetett”, s akit Pálóczi Horváth „hol apró, hol
igen is nagy csintalanságokkal” bosszantott (TudGy. 1822, II. 69), valamint Péczeli József,
akivel később igen szoros kapcsolatban volt. A Kollégiumban ismerkedett meg Sárközy
Istvánnal, későbbi sógorával, valamint Németi Pállal (1758–1783), akit vele együtt csaptak
ki 1780-ban. Erről így ír Kazinczynak 1789. május 13-án (KazLev. I. 353–354, 204. sz.):
„Nem tagadom; közel ötszáz ember között én voltam az első korhely, [...] Sok tettem volt,
a’ miért tizenkétszer is ki csaphattak volna, de több eszem volt Róka létemre, mint az uga-
tó komondoroknak; ’s az okozta osztán, hogy a’ miben leg ártatlanabb voltam, ’s bízván
magamhoz, semmit sem titkoltam; abban tsíptek meg, ’s becsülettel ki tsaptak; 18 pácztát
rendeltek, de mikor kettőt rám eresztettek, Hathvani meg boszongodott, ’s ott hagyta őket;
– fel ugrottam én is és utánna mentem, – a’ mi szebb, harmadnapra be vettek, és mivel
innep következett, Legatioba már nem mehettem: egy hét mulva azon tsapott farral a’
Nagy Templomba Papoltam. – Oh gyermekség, haszontalanság! Vanitatum Vanitas! –
Hogy egy nyers nyakas Primariust Disputatio közben (azért hogy az Atyámat egy köny-
véért ki nevette) egész sereg Deákság előtt de existentia Dei ex Naturali theologia nagyon
meg szorongattam; és midőn utóbb a’ magam ellenvetésére való feleletre magamat
kénszerített; meg nem feleltem; hozzá járulván azok az idomtalan deák versek is, mellyeket

említesz leveledben (és a' mellyeket a' boldogtalan gusztusu Deák sereg valami felségesnek tart, de azomban most olvasni is szégyenleném tsekélységek miatt) czitáltattam az oskolai szent szék eleibe in Causa Atheismi; akkor előfordult azon fogas argumentum is, mellyet Disputatio közbe ejtettem; 's hogy a' Veneranda sedesben is egyenesenn senki sem akart felelni, öszve szidtam őket 's ott hagytam; többé be sem hívtak, hanem két holnap múlva magam jó szántából még Deák fővel, mint magam helyett, mint Németi jó Barátom helyett estveli Imádság után a' Nagy Auditoriumban el butsúztam 's akkor olyan nagy lárma lett, hogy egy egész hétig minden nap folyt a' Concursus Primariorum; de már akkor az oldalamon volt egy Ó-Testamentomi Insurrectios kard, 's tsak süveget is annak emeltem a' kinek akartam."

Tizenöt évvel később Csokonai hasonló körülmények között távozott a kollégiumból, s nem meglepő, hogy diáktársaihoz intézett búcsúbeszédében éppen Horváth Ádám egy verséből idézett.

Elvégzett tanulmányairól Pálóczi Horváth bizonyítványt kért a kollégiumtól, de annak aláírását Varjas megtagadta – végül Hatvani István segítségével kapott abszolutoriumot. Hét hónapon át Miskolcon patvaristáskodott, majd Eperjesen fölesküdütt prókátornak és földmérőnek.

A következő néhány évről csak részleges adatok maradtak fenn. Az 1780-as évek elején Pápán lakott, erről többek között versei és a Pápán élő Kováts Ferencsel, Veszprém megye főmérnökével közösen készített térképei tanúskodnak. Leveleiben később gyakran említi a pápai „Poetica Societast”, melynek ő is tagja volt, de erről a társaságról semmi közelebbit nem sikerült kiderítenünk. Pápán legfeljebb két évig lakott, 1780 végétől 1782-ben történt házasságáig.

2. 4. Első házasságának időszaka

1782-ben a tótvázsonyi Oroszi család részére Kishidegkúton végzett földmérői munkát (Karika, 2010, 18), s még ebben az évben feleségül vette Oroszi Juliannát (1766–1842). A tótvázsonyi Oroszi család igen tekintélyes nemesi család volt; Veszprém, Zala és Somogy megyében voltak birtokaik. Oroszi Pál, Julianna apja több száz kötetes könyvtárral rendelkezett (Hudi, 2009, 143–147). Julianna évekig Sopronban tanult, sokat olvasott, s férjével ellentétben jól tudott németül.

Pálóczi Horváth 1783-ban Pomázon, Teleki József birtokán dolgozott földmérőként, ezzel igen jól keresett (KazLev. I. 269, 175. sz.): „völt olyan napom, hogy egy nap tizenegy mértföldet jártam gyalog: és tsak ugyan ott vettem meg fundamentomát mind hivatalomnak, mind keresményemnek, a' Theoria rajtam annyit segített, hogy egy napi munkámért, a' mint fel osztottam, 15 aranyam járt”.

Pálóczi Horváth 1785-ben elkészítette Balatonfüred térképét. E munkával Balassa Ferenc gróf bízta meg, aki pár évvel később a *Hunniás* folytatásához ígért anyagi segítséget.

Nem tudni pontosan, az ifjú pár hol telepedett le a házasságkötés után, s mikor költöztek át Balatonfüredre. Füred ekkoriban kezdett kedvelt üdülőhellyé válni, s a megye fürdőbiztost kívánt kinevezni, akinek a rendfenntartás mellett a lakásviszonyok, az élelmezés és a bérleti díjszabások ellenőrzése is feladata lett volna. Pálóczi Horváthot kérték fel erre a tisztségre – ebből arra következtethetünk, hogy 1784 második felében már Füre-

den laktak. Horváth visszautasította e tisztséget, de Balatonfüred kiépítéséhez alkalmi mérnöki munkáival hozzájárult: 1784 végén kidolgozta a füredi gyógyforrás köré építendő esővízelvezető csatornarendszer tervezetét. (Lukácsi, 1997, 22–23.)

Az Orosziaknak földjei és borospincéi voltak Füreden; az ifjú pár először bérelt házban lakott, majd 1785-től saját házat kezdett építtetni, Pálóczi Horváth saját tervei alapján (ma a Ferencsik János Zeneiskola, Ady Endre út 13.; l. még: Zákonyi, 1988). Egy ekkoriban bevezetett rendelet szerint, aki házat építtetett Füreden, mentesült a katonai beszállásolás alól (Tóth-Bencze, 2010, 73–74). Lehet, hogy ez is egyik oka volt Pálóczi Horváth nagyobbik háza építésének; annyi bizonyos, hogy a térképen már szerepel a ház, holott még csak ebben az évben kezdtek építeni, s csak 1789 után fejeződött be az építkezés. 1789 februárjában azt írta Kazinczynak, hogy még nem lakja (KazLev. I. 478, 255. sz., 1789. február 7.: „Füreden benn lakom még egy régi házban”).

Füredi lakosként ismerkedhetett meg Széchényivel, akinek nyaralója volt itt, és Vajda Sámuel tihanyi apáttal. 1787-ben a bencés szerzetesrend tihanyi rendházának felszámolásakor kibérelte az apátsági földeket, s ennek részeként Szántódpusztát, tíz évre, évi 5200 forintért. Itt, a Balaton túlsó partján töltötte ideje nagy részét – a *Hunniást* nem itt írta, de a többi jelentős művét feltételezhetően igen. Ez a földbérlés nem sikerült szerencsésre; Széchényihez írt levelében Pálóczi Horváth arra panaszkodik, hogy „meg-hitt Barátai” becsapni próbálták, „az igazságtalanul fel-szedett árenda, s más károsítatások, két esztendő alatt Öt ezer forintig mentek; akkor erővel a’ jószágból ki vertek” (Valjavec, 1934, 191). Földmérői munkájáról már 1789-ben azt írta, hogy felhagyott vele „ne hogy magamat idő nap előtt el rontsam” (KazLev. I. 270, 175. sz.), de később gyakran ez a munka segítette át az anyagi gondokon. Széchényitől is kölcsönzött pénzt, s amikor nem tudta visszafizetni, földmérőként dolgozta le a tartozást (Valjavec, 1934, 191); 1794-ben Nagybjajomban mért földet, 1795-ben legnagyobb szabású munkájaként a Dráva-vidékről készített térképet, s maradtak fenn térképei 1798-ból, 1799-ből és 1800-ból is. (Hrenkó, 1980.)

Még Miskolcon ismerkedett meg a szabadkőműves, rózsakeresztes Molnár-Pápay Tóth Mihállyal (az alkímiával és rózsakeresztességgel majd élete utolsó éveiben kezdett újra foglalkozni, l. KazLev. XII. 124, 2749. sz.; Németh, 1984, 462). 1786-ban próbált először bekerülni a szabadkőművesek közé, de ekkor nem sikerült neki. 1789 elején újra jelentkezett, a pesti *Nagyszívűség* páholyba; bekerülését barátai (Kazinczy, Csapody Gábor, Sárközy István) is segítették, s ez év november 19-én beavatták. A szabadkőműves *Arion* nevet Kazinczytól kapta. Később a zalaegerszegi *A jó tanácshoz* nevű páholyban is tagja lett. (Németh, 1984, 461–463.)

Az 1790/91-es diétán nem volt országgyűlési követ, mint azt első monográfusai írták (Garda, 1890; Hegyi, 1939). E téves információ forrása minden bizonnyal a Pálóczi Horváth által latinból magyarra fordított s megjelentetett *Boronkay József Diaetai orátziója magyarul* (Pozsony, 1791) című kötet egyik lábjegyzetének félreolvasása lehetett. Horváth nem csupán lefordította, de kritizáló, cáfoló lábjegyzetekkel is ellátta Boronkay orációját. Ezen jegyzetek hol külső pozícióból szólalnak meg, hol pedig a beszélő Boronkayéból. A 35. oldalon lévő 57. számú lábjegyzet így kezdődik: „Az én vármegyém pedig keverve R. Katolikusokból és Protestánsokból áll: emezeknek-is szinte úgy követje vagyok, mint amazoknak...” Hogy a lábjegyzet Pálóczi Horváthtól származik, azt egyértelműen jelzi a

3. oldalon lévő bevezetés néhány sora: „Mint tudtam, meg-magyaráztam... jegyzésképpen raktam ki a Tóldalékot, és magyarázatot; a' mint a' számok, egytől fogva hatvanháromig mutatják.” Horváth azonban itt Boronkay nevében beszél. Ők ketten tehát nem voltak követtársak; Pálóczi Horváth csupán mint a nemesi bandérium alhadnagya vehetett részt az országgyűlésen.

A Somogy megyei bandériumban betöltött legalacsonyabb tisztség elérése is nagy megtiszteltetés lehetett egy csak néhány éve odaköltözött s főleg bérelt földeken gazdálkodó nemes számára. Feltételezhetően szabadkőműves barátai révén juthatott e tisztséghez (Németh, 1984, 463). Versei tanúsága szerint jelen volt a nádorválasztáson és Pozsonyban a koronázáson. A H–III. j. néhány versének datálása szerint ekkor járt Bécsben és Regensburgban is (Écsy, 1942, 23–24).

Feleségével való viszonya három év után megromlott, elhidegültlen éltek egymás mellett. Az 1790-es országgyűlésen bevezetett határozat szerint a protestánsoknak lehetséges volt a polgári rendtartás szerinti törvényes válás. Ő volt az első a Zala megyei törvényszék előtt, aki élt a törvényes lehetőséggel és elvált, 1793. május 11-én, harmincharmadik születésnapján. A válás a korban egyáltalán nem volt hétköznapi dolog; kizárólag nemesi körökben s legfeljebb évi egy-két esetben fordult elő. A pereskedés és elválás anyagi nehézségei s a társadalmi megbélyegzés is visszatartotta a rosszul élő házaspárokat. Julianna második férje (s a periratok szerint a válóper egyik oka) a tótvázsonyi Kazay Gábor táblabíró volt, fiuk is született, Gábor. (Németh, 1999, Karika, 2010.)

2. 5. Második házasságának időszaka

Válása évének szeptemberében Pálóczi Horváth újra megnősült; Sárközy István unokahúgát, Sárközy Jusztinát (?–1818. június 8.) vette el. Második felesége ugyan tekintélyes köznemes volt Somogy megyében, de birtokai el voltak zálogosítva – amint ezeket Horváth kifizette, Nagybjomba költöztek, addig a füredi nagyobbik házukban laktak. Nem tudni pontosan, mikor költöztek át; 1794-ből több Nagybjomban keltezett vers maradt fenn (utal rájuk Écsy, 1942, 58), 1795-ből Pálóczi Horváth innen és onnan is írt levelet (Papp, 1964, 38–39). Kis János superintendenst 1795-ben füredi házában látja vendégül (Zákonyi, 1988, 470).

1793-tól jó ideig nem publikált, s nem is írt olyan intenzitással, mint korábban. Kazinczyval is egyre ritkábban váltott levelet. Visszavonultan dolgozott.

Jelentős közéleti tisztségeket töltött be. 1793 novemberétől Veszprém megye táblabírája, 1795 végétől Somogy megyei táblabíró volt. A külső-somogyi és (1799-től) a felső-baranyai református egyházmegye világi gondnoka lett. Részt vett a csurgói gimnázium alapítása körüli teendőkben, tantervet írt, Császári Lósi Pál beiktatásán szónokolt (Écsy, 1942, 90–91). 1798. április 6-án Széchényi Ferencet nevezték ki Somogy megye főispánjának; a beiktatási ceremóniára készítette *A' meg-koszorúzott virtus* című költeményét (OSZK Quart Hung. 522).

1795-ben elvállalta az őrségi települések jogi képviselőt a Batthyányiakkal szemben. A per elhúzódott, Pálóczi Horváth többször járt Budán és Pozsonyban, de nem sikerült az őrségiek akaratát érvényesíteni. Ennek ellenére az *Őrség jótévedőjeként* emlegették, a bajánsényei templom szószéke mellett emléktáblát is állítottak tiszteletére, hiszen szerepe a per-

ben nemcsak ügyvédi, de patrónusi szerep is volt. Az 1795 és 1802 közötti időszakból tizenkét, az ügyvel kapcsolatos levél maradt fenn (Papp, 1964).

1800 novemberében a fellázadt somogyi inszurgens katonák kifosztották nagybajomi házat. Értéktárgyait széthordták, könyvtárát, térképeit és kéziratait megrongálták. Sógora, Sárközy István példáján felbuzdulva kártérítést követelt; hosszú listát írt Széchenyinek elveszett holmijairól. A károk megtérítését nem sikerült elérnie, sőt egykori mecénását is végleg maga ellen hangolta követelőző leveleivel. (Vörös, 1958, 6–33.)

Aktívan közreműködött 1806-ban a nagyszékelyi gimnázium megalapításában is – mely az 1807-es tűzvész után Gyönkön épült újjá (a mai Tolnai Lajos gimnázium jogelődje). (Sziklai, 2010.)

Második házassága az elsőnél is rosszabbra sikerült: 1808-tól különváltva éltek, de arról, hogy ez jogilag mit jelentett, ellentmondó információk maradtak fenn. Hoffer Endre szerint hivatalosan nem váltak el (Hoffer, 1876, 46): „2-ik feleségitől törvényesen elválni általlott is sajnált is, attúl hát osztályos egyezés mellett el-különözött 1808-ban.” Sárközy Imrének a Sárközy családról szóló munkájában azt olvashatjuk, hogy 1808. június 16-án szerződés szerint elváltak, majd Pálóczi Horváth „1810, máj. 19. egyezségüket a zalavári convent előtt visszavonta (zalavári konv. Lev. Proth. Y. 242–3.) a nagybajomi ref. templom mellett laktak éjszakeről, a mely hely akkor Sárközy Jusztina tulajdona volt”, s ugyanitt egy lábjegyzetben ezt találjuk: „Horváth második neje Sárközy Jusztina volt, kivel 1793. szept. 16 esküdött meg, de 1812-ben végleg elváltak.” (Sárközy, 1906, 64.)

2. 6. Kazinczy Klárával való kapcsolata; harmadik házasságának időszaka

Családi állapotáról Kazinczynak 1814. június 13-án ezt írta Pálóczi Horváth (KazLev. XI. 418, 2678. sz.): „Azt, hogy én második házasságomban is gyermektelen voltam, igen jól hitted; most is igen jól hiszed azt, hogy nem vagyok gyermektelen, de Atyának lennem a’ két házasságom közé szorúltt rövid időben volt szerentsém”. Nem egyértelmű, hogy mit akart itt mondani; arra gondolhatunk, hogy 1793-ban, válása után és második házassága előtt gyermeke született, de ez nem igaz: a gyermek, akiről beszél, hivatalosan Kazinczy János és felesége, Juhász Kata gyermeke, Klára, aki 1785-ben született (Sziklai, 2010, 42). E mondat tehát valószínűleg azt akarja jelenteni, hogy Pálóczi Horváth ekkor, 1793 nyarán tudta meg, hogy Klára, aki ekkor már nyolc éves, vér szerint tőle származik.

Sárközy István 1808 végén vagy 1809 elején kelt levelében ezt írta Kazinczynak (KazLev. VI. 220, 1416. sz.): „circiter 3 Esztendeje, hogy egy Praedikator leányát a’ maga Tractusából, a’ Házhoz viszen, és a’ Húgommal ki mondhatatlanul meg szerettette, ugy hogy ez ugy nézte, mint pajtásnéját ‘s mint Atyafiát mind addig, mig velle osztályosnak lenni is, még pedig cum maxima sui defraudatione nem tapasztalta. Ekkor kotsira tette ‘s haza küldötte, még semmi nagy lármát nem tévén, csak hogy a’ Leánynak perse meg mondta a mondókáját – Hanem mikor még tovább is azt tapasztalná, hogy az Ura nagyon Apprehendalta a Dolgot és hogy máig is oda járna – Diaetára fel hordozná – hol egy heljen hol más heljen tartogattatná – (melyről más levelemben ha kívánod, specificebb ‘s többet írhatok), bizonyos Contractusra lépven egymással, nem divortiali Processu, hanem csak amúgy el-váltak egymástól, [...] Qvod bene notandum: a’ Neutralis személyt Kazinczi Clarinak hívják.”

Klárának a sorsa felől tehát körülbelül 1806-tól Pálóczi Horváth gondoskodott. Támogatta Kazinczy Jánost is, feltételezhetően anyagilag is („szegény jövedelmű ember, kinek az én segítségemre magának is szüksége van” KazLev. XI. 421, 2678. sz.), aki Horváth segítségével került át Szóládról (ahol nehéz anyagi helyzetbe került) Nagyszékelybe 1813-ban. (Kurucz, 2011, 151) Kazinczy Jánost még a debreceni kollégiumból ismerte, s barátjának nevezte.

1808-ban Pálóczi Horváth (Klárával) külön költözött feleségétől (KazLev. XI. 419, 2678. sz., 1814. június 13.): „el vontam magamat (mivel ő lakó házunkat haláláig meg akarta tartani;) a’ szomszédba, egy még akkor készületlen és szűk, de az én meg elégedésemhez alkalmas házba.” 1808 és 1812 között laktak itt, majd Tuboly László, Pálóczi Horváth régi barátja „hallván ezen második özvegységemet (mert az első el való Peremben ő volt a’ Notarius), nem szünt meg leveleivel kényszeríteni, hogy jöjjenek ide a’ Götsejbe; építsünk itt ketten egy közös házat, mellyben familiánkal együtt meg férjünk, ő neki két Asszony, és Anya Leányin kívül még két hajadon van itthon, ama két Poetria”. 1812-ben költöztek Petrikeresztúrra; a közösen építendő ház tervéről végül letettek. Pálóczi Horváth itt töltötte életének legnyugodalmasabb éveit; Klári mentesítette a feladatok alól, mint írta (uo.): „Leányomból Kasznár, Kultsár, Ispány, Szakátsné minden kikerül.” Pálóczi Horváth végrendeletében minden vagyonát Klárira íratta.

Kapcsolatuk újabb fordulata 1818-ban, Sárközy Jusztina halála után következett be: Kazinczynak ezt írta 1818. júliusában (KazLev. XVI. 123, 3630. sz.): „Kazinczy Klarival 21-a Aug. akarok megesküdni. Arra neki érdeme sok van; kedve pedig más házasságra nints, és én hozzám illő, hogy azokban, mellyekben őtet örökösömnek szántam, e’ tettemmel is bátorságossá tegyen. – Még nints esztendeje, mi ólta meg tudtam az ő haldokló anyjának titkos üzenetébül: hogy én ezt a’ házasságot meg-tehetem; az előtt azt véltem, hogy nem”. Kazinczy Jánosné Juhász Kata ugyanis halálakor tudatta Pálóczi Horváthtal, hogy Klári nem az ő gyermeke. Horváth Kazinczy Ferencnek írott sorai szerint Klári elől mindvégig eltitkolták származásának kérdésességét (KazLev. XVI. 158, 3646. sz., 1818. szeptember 30.): „Ebbül elképzeld, miből álló leszel a’ Román; a’ mit maga Klári sem tudhat addig míg az Atyja él.”

Hogy a Kazinczy Klára és Pálóczi Horváth közötti, látszólag romantikus fordulatokban gazdag kapcsolat valójában miben állt, aligha deríthető ki teljes bizonyossággal. E kapcsolatról csupán a fentebb idézett, Kazinczy Ferenchez szóló, Pálóczi Horváth és Sárközy István által írt levélrészletekből kaphatunk információt, s talán joggal feltételezzük, hogy egyik levélíró sem volt teljesen elfogulatlan és objektív tényközlő. Lehetett ez eltitkolt szerelmi kapcsolat, ahol a rokonság álcája arra szolgált, hogy Pálóczi Horváth és Klára egymás közelében lehessenek – lehetett vérfertőző kapcsolat, ahol utólag egy halottnak tulajdonított hazugság legitimizálhatta kettejük párkapcsolatát – s lehet, hogy valóban úgy történt minden, ahogy a levelekben olvasható, vagyis, hogy Pálóczi Horváth leányaként nevelte Klárát, s mikor kiderült, hogy nincsenek vér szerinti kapcsolatban, praktikus okokból, az öröklés jogszerűsége miatt kötöttek házasságot.

1814 júniusában vizsgálatot indítottak a *Stájer táncz* című ének szerzője ellen. A vizsgálat elvileg titokban folyt, de Pálóczi Horváth Kazinczynak 1814. december 7-i levelében már szó szerint idézi a Zala és Somogy megyei alispánokhoz intézett nádori rendelet szövegét (KazLev. XII. 242, 2795. sz.). Horváth azzal védekezik, hogy „a’ provocatuma pedig

egy Stajer tánczi Magyar Ének: Hát Isten néki! kapjunk rá, szokjunk rá a' Német tánczra; etc. de a' melly az által írásban el van rontva". A nádorhoz küldött alispáni jelentések nem hozták összefüggésbe Pálóczi Horváthot és az éneket, sőt próbálták Horváthot minél jobb színben feltüntetni. Sümegi József Zala megyei alispán minden jelentésében kiállt Pálóczi Horváth mellett, s továbbított egy versgyűjteményt, melyben Horváth politikai tartalmú versei voltak, többek között a *Stajer táncz* is – de átírva, németellenesség helyett franciaellenesség olvasható ki a versekből. Pálóczi Horváth azzal védekezett, hogy ez az eredeti szövegváltozat, s felelősségre vonást az érdemelhet, aki azt átírta (itt Csokonai neve is fölmerült). Az ügyet végül lezárták, s Pálóczi Horváth mentesült minden vád alól. (Vörös, 1958, 34–53.)

1814 körül megalapította a *Göcseji Helikon* néven emlegetett női írókört, melynek tagjai Dóczy Terézia, Kazinczy Klári, valamint Tuboly Rozália és Erzsébet voltak. E kör létrejöttének történetét Kazinczynak 1814. április 8-i levelében írta meg (KazLev. XI. 417–427, 2678. sz.), s minden költőnőtől mellékelte egy-egy verset is. A kör Pálóczi Horváth halála után megszűnt. (Abafi, 1882; Rác, 1913; Péterffy, 1973; Péterffy, 1984/3.)

Pálóczi Horváth 1817. január 20-i levelében (KazLev. XV. 49–57, 3375. sz.) írta meg Kazinczynak, hogy Festetics gróf Keszthelyen Helikoni ünnepséget tervez, s erre meghívta őt is. Hosszas, kacifántos, lábjegyzetekkel tűzdelt levelet írt vissza a grófnak válaszul; kezdetben vissza akarván utasítani a meghívást (Kazinczy nem volt a meghívottak között, de a Pálóczi Horváth munkáit bíráló Kisfaludy igen), ám végül mégis elment. Harmadik feleségével több alkalommal is részt vett és szerepelt ezeken az igen nagyszabású ünnepségeken.

Sárközy István már 1815. február 18-án (KazLev. XII. 396, 2862. sz.) arról írt Kazinczynak, hogy Pálóczi Horváth igen beteg: lágyéksérve van, mely állandó fájdalmat okoz neki, s akadályozza a mozgásban. „Hanem mind e' mellett ő jó kedvű és nem akarja meg esmérni hogy beteg [...] és elmebeli Tehetsége elébbi virgontzságából még igen keveset vagy semmit sem vesztett.” Nyilván betegsége is oka volt annak, hogy élete utolsó éveiben nem nagyon mozdult ki otthonról, leginkább csak nagybajomi birtokainak (melyek Sárközy Jusztina 1818-ban bekövetkezett halála után reá szálltak) ügyeit intézni ment át olykor Somogyba. Nem egyértelmű, hogy élete végén visszaköltözött-e Nagybjombba, de mindenesetre ott érte a halál, 1820. január 28-án (Csokonai halálának 15. évfordulóján). Utolsó napjait özvegye így írta le Kazinczynak (KazLev. XVII. 386–387, 3949. sz., 1821. január 30.): „1819be, Augusztus Hónap 12kén, épen nevem napján ki lelta a hideg [...] s tartott egész Detzemberig. Ekor a hideg el maradt, láb daganat jött utánna [...] Halála előtt 8 nappal, regveli kávé után meg illetőde monda ezen szavakat: Fiam, ugymond, bizony meg halok, nem álhatom ki ezt a Világott [...] Halála előtt 4 nappal torok dagadást Apostemat kapott, ebbe szenvedett, fantaziája volt vagy fél óráig, de nem rémésztő, hanem gyönyörködtető, töbnyire a Böltsekkal vesződött.”

3. Pályaszakaszok és művek

A továbbiakban Pálóczi Horváth pályaképét kíséreljük meg felvázolni, az 1700-as évek utolsó két évtizedének változóban lévő jelenségei közül azokat kiemelve, melyek értelmezésünk szerint Horváth esetében relevánsnak mutatkoznak. E pályakép bemutatása során sorra vesszük a kiadásunkban közölt műveket, bemutatjuk a hozzájuk kapcsolódó értelmezési hagyományokat, s a most vizsgált alkotói korszak folyamatában próbáljuk pozicionálni őket.

3. 1. Korkép

Pálóczi Horváth Ádám írói pályája II. József uralkodása alatt kezdődött. A magyar kultúrában és tudományos életben gyors és jelentős változások következtek be ekkor. A kortárs szövegeket vizsgálva azt láthatjuk, hogy az emberek a közelmúltra visszatekintve kétféleképpen körvonalazták a kulturális korszakokat. Az egyik elképzelés az uralkodókhoz, a másik az írói nemzedékekhez kapcsolódott. (Debreczeni, 2009, 25–30.)

A magyar „hajnalhasadás” Mária Terézia előkészítő korszaka után II. József idején (1780–1790) kapott ugrásszerű lendületet. II. József lényegesen enyhítette az addig a katolikus egyház kezében lévő cenzúrát, ezzel megteremtette a szólásszabadságot, s emellett a könyvkiadás, hírlap- és folyóirat-irodalom gyors fellendülésének lehetőségét. (Uo., 25–27.) A hazafias buzgalmű nemesek társaságokat alkottak, melyeknek közös célja a tudományok terjesztése, a nemzet pallérozása volt, gyakran egy-egy orgánum kiadásához is hozzákezdtek, s többnyire országos jelentőségű tudós társaság alapítását is tervezték. Az elért változások II. Lipót idején (1790–92) teljesítették ki hatásukat, majd I. Ferenc diktatórikus uralkodása alatt minden visszaállt az évtizedekkel korábbi állapotra. A szólásszabadságot immár nemcsak az újra megszigorodott cenzúra, de a besűgőrendszer is lehetetlenné tette. A '80-as években s a '90-es évek elején elindult lapok kevés kivétellel megszűntek a századfordulóra.

Pálóczi Horváth pályájának fordulópontjai szinte teljesen egybeesnek e József és Lipót nevével jelzett korszakkal: 1779-ben írta első versét, s a következő évektől kezdve maradtak fenn nagyobb számban költeményei; 1792-ben egyszerre négy kiadványa jelent meg, s II. Lipót halála után egy évvel jött ki a sajtó alól a *Hol-mi* második kötete, melyet még 1789-ben rendezett sajtó alá.

Írói nemzedékhez való kapcsolása nem ennyire egyértelmű. A Báróczi–Barcsay–Bessenyei irányt a Batsányi–Kazinczy irány követte. (Uo., 27–30.) A Bessenyei nevével fémjelzett nemzedékből egyedül Ányos Pállal volt Pálóczi Horváth személyes kapcsolatban egy rövid ideig (a többiek ekkorra már visszavonultak); munkáiban és leveleiben nem emlegeti e nemzedék tagjait. Mégis, a nyilvánvaló hatásukon túl, néhány egyedi részlet is arra utal, hogy Pálóczi Horváth az ő hagyományuk közvetlen folytatója. Horváth első írói társaságra vonatkozó terve 1784-ből való, melynek tagja lett volna Ányos. Nyilvánosság elé való lépése csupán pár évvel későbbi, mint az előző generáció passzivitásba húzódása (Bíró, 1998, 108–109), s megelőzi az új generációval való kapcsolatfelvételt. Azt mondhatjuk tehát, hogy Pálóczi a Bessenyei-nemzedék kései tagjaként lépett színre, magányosan, az ő útjaikat követve, az általuk képviselt irodalomfelfogással. Ugyanakkor Pálóczi Hor-

váth Batsányiékhöz, s főleg Kazinczyhoz képest értelmezte önmagát, noha már kezdetben is főként a különbségek domborodtak ki, melyek idővel egyre jelentősebbek lettek.

A nyilvánosság elé lépést egyértelműen a kor kulturális állapota, a kortárs törekvések implikálták Pálóczi Horváthnál; az 1793 körüli elhallgatást nem vagy nem csupán a megváltozott politikai-kulturális korszaknak tudhatjuk be.

3. 2. Pályaszakaszok áttekintése

Pálóczi Horváth a debreceni kollégiumban sajátította el a versírás alapjait. Első fennmaradt verse, mely már nem tanórai versgyakorlat volt, egy alkalmi költemény, melyet Hatvani István professzor utasítására írt Pálffy Károly Debrecenbe látogatásának tiszteletére (Péterffy, 1985, 14–15). Ez a latin nyelvű vers 1779-re van datálva, kézirata a H–I. j. 34. oldalán található. (A három kéziratos *Hol-mi* kötet esetén a Pálóczi Horváth-szakirodalom hagyományaitól eltérő jelöléseket használok, l. erről a 3. 8. 1. fejezetet.) Feltehetően erre az alkalomra készült két másik verse is, a H–I. j. 35. és 36. oldalán olvasható *Asclepi Glicconi* és a *Stropha* címűek (előbbi latin, utóbbi magyar nyelvű), hiszen ezek is Pálffy Károlyhoz szólnak. Ebből az évből ez a három verse maradt fenn. Bár a verseit nem mindig dátumozta Pálóczi Horváth, de többségükben behatárolható legalább keletkezési évük. A H–II. j-ben a versek kevés kivételtől eltekintve keletkezési sorrendben következnek; a H–I. j. elején többségében vannak a dátumozatlan versek, s a dátumozottak több esetben nem a keletkezés rendjében következnek. Az első lapon az 1780-ban keletkezett *Impuri Amoris Impatiensa* című vers áll, a 34. oldalon olvashatjuk a fent említett, 1779-ben keletkezett verset *Carmen in Honorem exc. Caroli Palfii* címmel, ezt több 1782-re datált vers követi, az 57. oldalon az 1783-ra datált *Magyarok siralma* című vers áll, s ezt újra 1782-ből származó versek követik. Feltételezhetjük, hogy a versek – kevés kivételtől eltekintve – itt is keletkezésük sorrendjében követik egymást. Emellett szól az, hogy a H–I. j. első 34 oldalán lévő versek élesen elkülönülnek az utánuk jövőktől. A 34. laptól kezdve túlnyomó többségben alkalmi költemények, köszöntő és búcsúztató versek következnek. Az első 34 oldal versei jellemzően a kollégiumi élethez kapcsolódóak – nincs köztük olyan, mely az iskolai feladatra, adott témára készített latin nyelvű versgyakorlat lenne, de több költemény olyan (latin) címmel van ellátva, mely az iskolás feladatok tipikusnak tűnő címeinek látszanak (*Ingrati – Hálá-adatlan; Passium – Használ a jutalom; Non omnia talia sunt qualia putantur – Nem minden olyan a’ milyennek láttzik; Tartara – Pokol; Mors – Világi mulandóság, Halál; Incognita Terricolarum; Impuri Amoris Impatiensa – Bújaság* stb.). Ezek jellegzetesen proпозиciós, szentencia típusú versek, s ha nem is a debreceni időszakból valók, témájukkal, formájukkal és más jellegzetességeikkel mindenképpen ide kapcsolhatók.

Pálóczi Horváth 1773-tól 1780-ig tanult a debreceni kollégiumban, ezután Miskolcra, s hét hónap múlva Pápára költözött. A pápai és környékbeli mulatságokat örökítik meg a ’80-as évek elején írt versei: 1781-re datált verse nincs, de az 1782-es versek kevés kivétellel ilyen alkalmi, mulattató költemények. Ha tehát „alkotói korszakot” akarunk megállapítani, akkor elmondhatjuk, hogy az 1779-es első versektől 1782-ig tartott az első korszak, s a korszakváltást életrajzi változás alapozta – míg korábban az iskolai élet volt költészetének forrása és implikálója, úgy a kollégium elhagyása után a nemesi-kisnemesi környezet, s annak kívánalmait szolgálta ki mulattató alkalmi verseivel. Minden bizonnyal erre az első

korszakra utalt Pálóczi Horváth, amikor azt írta Kazinczynak, hogy a *Hol-mi* első kötete, melyben ekkori verseit jelentette meg, „el-árulja hajdani oskolai poromat” (KazLev. I. 221, 151. sz.).

Természetesen minden ilyen korszakképzés csak egyszerűsítésekkel lehetséges, melyek nem veszik figyelembe a kivételeket. Ilyen, a sorba nem illő versek Pálóczi Horváth első „korszakában” nem jellemzőek, de a második korszakban (és az után) előfordulnak – vagy azt is mondhatjuk, hogy a korszak jellemzői válnak kevésbé egyneművé és sematikusává.

Az *Igaz Barát* című verset Pálóczi Horváth 1784 szeptemberének első felében írta. Ányos Pál szeptember 5-én halt meg – a vers első része ez előtt keletkezett, az utolsó része pedig már halála után. Ányos júliusban érkezett Veszprémbe, tehát Pálóczi Horváthtal legfeljebb egy-két hónapig ismerték egymást. Feltételezhetjük, hogy Ányos nagy hatással volt Horváthra, s az addig csak alkalmi költeményeket író Pálóczi Horváthban új perspektívákat nyitott ez a kapcsolat. E feltételezést erősíti egyrészt maga az *Igaz Barát* című vers, melyen a kísérletezés jeleit figyelhetjük meg (l. a vers Magyarázatainál). Másrészt erről tanúskodik az a verses levél is, mely Erdődy Lajoshoz, Szabolcs megye főbírájához, műkedvelő költőhöz szól, s a H-I. j. 122–124. oldalain maradt ránk. Itt olvasható először Pálóczi Horváthnak egy társaság alapításáról szóló terve: „akarunk fel állítani egy olyan társaságot, Mellyben versekbe nevellyük az igaz magyarságot” (Péterffy, 1985, 164–167). A társaság tervezett tagjaként említi (a vers írásakor a jelek szerint még élő) Ányos Pált valamint Kováts Ferencet. Erdődy Lajos válasza nem ismeretes, de nem valószínű, hogy felvállalta Pálóczi Horváthék ügyét, hiszen a tervezett társaságra való utalást későbből nem találtunk.

1784-től egyre szaporodnak versei, s új típusú szövegek is megjelennek. A legjobban körvonalazható az epikus irány: megtörtént eseményeket versel meg. Ilyen költemény az *Ajkai veszedelem*, a *Szent-Gáli vendégség*, a *Balatoni hideg-ferdő*, s a néhány évvel későbbi *Balatoni veszedelem* és a *Báró Hompeshez*.

Másik, immár nagyobb jelentőségű kilépése az alkalmi írások köréből: a verstani vita 1786-tól. Itt a versírás mesterségével tudatosan foglalkozó Pálóczi Horváth lép elénk, aki elméleti munkája példaanyagát saját, immár nem is csekély költői terméséből hozta. Mint írta, „sok jóakarói” buzdították arra, hogy írja meg gondolatait a *Hírmondónak*. Ezen jóakarók minden bizonnyal megszorodtak az országos nyilvánosság után. Révaival, Vajda Sámuel tihanyi apáttal, Kováts Ferencel eddig is kapcsolatban állt; Földi Jánossal, Iványi Nagy Jánossal s bizonnyal még másokkal is ez után kezdett el levelezni. Péczeli Józseffel a Kollégiumból ismeretek egymást, a verstani vita előtti évekből nem maradt fenn adat a kapcsolatukról, de utána rendszeresen találkoztak.

Az 1786-os évben kezdődött meg Pálóczi Horváth hihetetlenül termékeny korszaka, melyben a legkülönfélébb munkák kerültek ki a keze alól. Az 1787 és 1790 közötti három évben öt könyvnyi terjedelmű műve jelenik meg s több kisebb kiadványa. S közben folyamatosan írta kisebb költeményeit, melyekből a két későbbi *Hol-mi* kötetet állította össze.

Röviden tehát:

1779 – első versei

1782 – alkalmi költeményeket kezd írni

1784 – Ányoshoz írt verse – kísérletezgetni kezd, pl. epikus költemények

1786 – hozzászól a verstani vitához – többekkel ez után kezd levelezni, pl. Földi, Péczeli

1786 – az év legvégén hozzálát a *Hunniáshoz*

1787 – június 20-a körül megírja a *Leg-rövidebb nyári éjtszakát*

1787 – novemberre összeállítja a *Hol-mi* első kötetét az 1780 és 1786 között írt verseiből

1788 – januárban–februárban megírja a *Lélek halhatatlanságát*

1790 – az év elejére elkészül a *Psychológiával*

1790 – az országgyűlés idején alkalmi kiadványokat és politikai rölapokat ad ki

1792 – kiadja (név nélkül) a *Felfedezett titok* című regényt.

Ez a nagyon intenzív alkotói periódus 1793 körül hirtelen véget ért. Kisebb alkalmi költeményeket továbbra is írt Pálóczi Horváth, de nagyobb munkába közel tíz évig nem kezdett.

3. 3. Popularitás, literátusság, tudomány

A 18. század közepén két, egymástól elszigetelt nyilvánosság létezett: az egyházi értelmiség és a nemesség közege. Társadalmi státus és műveltségi karakter tekintetében is különböztek egymástól, s így az írott szövegek funkciója is alapvetően más volt. Az egyházi közegben a tudományterjesztés volt hangsúlyos, míg a nemesi közegben a szöveges művek alkalmakhoz köthető, mulattató vagy reprezentáló funkciót töltöttek be. Debreczeni Attila a két műveltségi réteget a literátusság és a popularitás fogalmakkal írta le.

A popularitást leginkább „népszerűsége való törekvés” értelemben használjuk, mely alsóbbrendű kultúrához vezethet, de nem feltétlenül vezet ahhoz. (Debreczeni, 1998, 135.)

A literátusság a 18. század második felében két változáson is átesett. Az elsőben az egységes tudományfelfogás (*litterae*) bomlott szét tudományokra, s ennek humán tudományokat jelölő részét nevezték literatúrának. A második, a század végére tehető változása a fogalomnak a tudományosságtól az esztétikum felé fordulása volt. (Debreczeni, 1998, 132–142; részletesebben: Szili, 1993, 26–44.) Mint látni fogjuk, Pálóczi Horváth esetében mindhárom jelentéssel (*litterae*, literatúra, szépliteratúra) számot kell vetni.

Nem lehet egyértelmű kijelentéseket tenni egyes szerzők tudományfelfogásáról, de azt megállapíthatjuk, hogy e három felfogás nem váltotta fel egymást; időbeli átfedéssel egymás mellett élt és csak a hangsúlyok helyeződtek át idővel egyikről a másikra. Mint Szili József kijelenti, a „Bessenyei nevéhez fűződő nemzeti irodalmi program még csak másodlagosan volt szépirodalmi – elsődlegesen intellektuális felemelkedés volt a cél, s a szépirodalom ennek lehetett eszköze” (Szili, 1993, 35). A sok évvel később, 1789-ben meginduló, Péczeli orgánusaként értelmezett *Mindenek Gyűjtemény* programjában is a *Tudományok* állnak a középpontban, s nem csupán a humán tudományok.

Pálóczi Horváth tudományfelfogása nagyjából egynemű: munkáival a tágan értelmezett tudományokat szolgálja. Mint a H–I. Elő-beszédében írja, „inkább Urania’ mint Thalia’ tanítványjának tartom magamat”, s ha végigtekintünk korai munkáin, azt láthatjuk,

hogy alkalmi munkáin és Énekein kívül mind e tágan értelmezett tudományfelfogást tükrözik (bár e kivételként említett munkák is a tudományokhoz való vezetés eszközeként funkcionálhatnak). Célként mindig a nemzet felemelkedésének szolgálatát jelöli meg, s ennek eszközeinek tekinti csillagászati, pszichológiai vagy a lélek halhatatlanságáról szóló munkáit.

A tudományos munkák formája Pálóczi Horváthnál egyaránt lehetett prózai vagy verses. A versbe szedett tudományos munkákra a Horváth által megkérdőjelezhetetlen tekintélyű antik hagyományokon (pl. *Georgica*) túl kortárs példákat is találunk, olyan szerzők tollából, akikkel Pálóczi Horváth személyes kapcsolatban állt. Iványi Nagy Jánosnak költeményei mellett verses méhézeti munkája is született, *Méli gazdaság* címmel került ki a sajtó alól 1786-ban. Vele 1788 februárjában váltott először verses levelet (I. a H–III. XI. vers jegyzeteit). Kováts Ferenc pápai mérnöknek fordításain és költeményein túl tudományos munkái is jelentek meg önálló kötetekben és a *Mindenes Gyűjteményben* is.

A tudományközpontú irány egyik jelentős programszervező egyénisége Péczeli József volt, s az általa szerkesztett komáromi *Mindenes Gyűjtemény*.

3. 4. Péczeli Józseffel való kapcsolat

Az 1780-as évek elején-közepén „a szellemi-ízlésbeli szálak által összefűzött társulatok általában egy-egy városban, egy-egy vezéregyéniség körül alakultak ki, csakúgy mint korábban, viszont az intézményi háttér már nem domináns, a város mint közös életter önmagában megfelelő keretet biztosít” (Debreczeni, 2009, 40). Pálóczi Horváth életében a debreceni kollégium után a pápai *Societas* lehetett az egyetlen ilyen szellemi központ, de ez sem volt meghatározó, hiszen igazán jelentős személyek nem voltak tagjai e csoportnak, s Horváth csak rövid ideig állt velük kapcsolatban. Balatonfüred a XVIII. század második felében kis település volt, nyaralóhely, ahol inkább csak a nyári hónapokban pezsdült fel az élet. Pálóczi Horváth próbált itt egy központot kialakítani; Földi Jánosnak orvosi állást akart itt szerezni, Péczeli buzdítására papirosalmot s nyomdát akart indítani, de ezen próbálkozásai nem jártak sikerrel.

Horváthnak Péczeli Józseffel való kapcsolatáról az 1780-as évek elejéről nem sok adat van. Péczeli Pálóczi Horváthnak tanítója volt a debreceni kollégiumban, ahol 1778-ig tanult, s ebben az évben senior volt. 1783-tól Komáromban szolgált lelkészként, 1786-ban jelent meg Voltaire-fordítása, a *Henriás*, s ebben az évben indította el a verstani vitát, mely után szorosabb lett kettejük között a kapcsolat (amennyiben addig nem volt az; ezt adatok hiányában nem tudjuk megállapítani). Ő ösztönözte Pálóczi Horváthot a *Hunniás* írására, s a tudós társaság alapításának tervén is közösen munkálkodtak (KazLev. I. 411, 229. sz., 1789. aug. 8.): „Szomorú hírt vevén felőled, már egészen félbe szakadt reménységem az Orfeus felől; és így egy új társaságba is be avattam magamat; mellyet még tsak gróf Szétsényi, Péczeli és én, hárman határozotunk meg”; (KazLev. I. 420, 231. sz., 1789. aug. 11.): „Péczeli a’ mult hónapban itt lakott Füredenn, majd három hétig; szörnyű indulat van abban az Emberben a’ magyar nyelv iránt. Gróff Szétsényi 8-a Aug. ment el; ő magát hozám és Péczelihez társúl adta; s azt végeztük, hogy mi keressünk magunk mellé magyar tudósokat; ő pedig némelly Málnás jó Barátit arra fogja venni, hogy mindenik egy egy

nemes Ifjat sub titulo Secretarii tartson maga mellett; a' kiknek egyéb dolgok ne legyen, hanem a' jó Francz és Német könyveket forgassák magyarrá”.

1789 januárjában indult útnak a Péczeli által szerkesztett *Mindenes Gyűjtemény*, mely részletes programtervezetet nem adott közre, de a kiolvasható – s az itt-ott szövegszerűen is megjelenő – program kulcsfogalma a tudományok terjesztése volt. (Debreczeni, 2009, 179–182.) Ilyen programszerű szöveghely például az első szakasz végén: „Ezen Mindenes Gyűjtemény a' mint tsak ezekből is által-láthatja a' Tiszteletre méltó Közönség, magába foglal minden szükséges Tudományokat, mellyek az Érdemes Hazafiaknak Hasznokra 's mulatságokra szolgálnak”. Az idézett rész az előző oldalak szövegeire utal – például az első szám legelején olvasható, részletesen jegyzetelt csillagászati tartalmú, *Új Esztendői Ajándék a' Böltseknek* című tankölteményre, melynek szerzője Pálóczi Horváth Ádám volt.

Törekvéseik tehát hasonlóak voltak, s Pálóczi Horváthra ösztönzőleg hatott Péczeli barátsága. Ez a barátság azonban 1792 végén Péczeli halála miatt véget ért.

3. 5. Leg-rövidebb Nyári Éjtszaka

Pálóczi Horváth a H–I. Elő-beszédében azt írta, „inkább Urania' mint Thalia' tanítványjának tartom magamat”, s ezt értelmezhetjük úgy is, hogy Urania itt nem a tudományok összességének jelölője, hanem konkrétan a csillagászat tudományát testesíti meg. A Pálóczi Horváth által művelt tudományok közül ez az egyik, amelynek témájában több (verses) szöveget is írt (l. ezekről a H–II. I. *Az 1789dik esztendőnek Első Napja* című vers magyarázatainál). Legnagyobb ilyen munkája a *Leg-rövidebb Nyári Éjtszaka* című csillagászati tanköltemény, mitológiai gyűjtemény, a newtoni és fizikoteológiai világnézet költeménye.

A mű keletkezésének közvetlen indítóokairól nem tudunk semmit. Csillagászatot Pálóczi Horváth a debreceni kollégiumban tanult, de máshonnan is tájékozódhatott, pl. apjának, Horváth Györgynek *A' természetnek és kegyelemnek oskolája* (1775) című, fizikoteológiai szemléletű műve is tartalmaz kozmológiai részt (Szörényi, 2011, 95).

Témáját és formáját tekintve sem példa nélküli mű volt ez a korban: Szerdahely György Alajos *Silva Parnassi Pannonii* (1788) című latin verseskötete szintén csillagászati és mitológiai témájú költeményeket tartalmaz. Pálóczi Horváth szövegével a newtoni világfelfogás kapcsán Bíró Ferenc foglalkozott (Bíró, 1973). E felfogás (melyet a magyar irodalomban először Pálóczi Horváthnál találhatunk meg) lényege, hogy a megteremtett világmindenség a fizikai törvények szerint, a tömegvonzást alapul véve, szükségszerűen véges ideig állhat fenn: idővel önmagába zuhanva fog véget érni. Az a tény, hogy a Hold nem zuhan a Földre, a Föld pedig a Napba, e felfogás szerint annak a jele, hogy van Isten, s van isteni korrigáló erő, mely a természeti egyensúlyt fönttartja.

A művel Balogh Piroska foglalkozott részletesebben (Balogh, 2012, 311–319). Feltételezi, hogy Szerdahely fentebb említett szövege hatással volt Pálóczi Horváth költeményére, de ezt alighanem kizárhatjuk, hiszen Szerdahely szövege 1788-ban jelent meg, s Horváthé ugyan három évvel később került ki a sajtó alól, de a bevezetés szerint a mű „jobbára” az 1787. évi nyári napfordulókor készült (az utolsó része egy évvel később, l. a mű magyarázatainál). Tanulmánya szerint Pálóczi Horváth költeménye „a dulce et utile aranszabályának tankölteményekben megnyilvánuló egyik példajaként kerül említésre”. Balogh

szereket sorol fel (William Whiston, Johann Jacob Scheuchzer), kiknek munkái hathattak Horváthra, de a hatás legfeljebb közvetett lehetett, esetleg Hatvanin keresztüli, mert a munkák angol és német nyelvűek. E munkák elméletének alapja Bacontól származik: a tudásátadás hatékony lehet, ha elmondásához bibliai kozmogóniai narratívát használunk. E módszer továbbvitt változata, amikor a szerző egy egyetemes kozmológiát alkot, melynek elbeszéléséhez a Biblia történeti és metaforikus elemeit használja föl.

Balogh a tanulmányban lényegében Szerdahely fent említett kötetének verseire koncentrálna, s az itt alkalmazott módszert vetíti át Pálóczi Horváth szövegére is. Véleménye szerint „a költemény nem annak görcsösen erőltetett kifejtése, hogy a Biblia tekintélye egyszerre az asztronómia irányába is megerősíthető legyen. Inkább egy, Whiston kapcsán már említett eljárás sejtethető a háttérben: a bibliai alaptörténet mint hordozóközeg működik a közvetíteni kívánt kozmológia érdekében” (Balogh, 2012, 318). Akármelyik olvasatot is választjuk, az egyértelmű marad, hogy a tudásátadás, a nem *széptudományok* körébe tartozó információk átadásának célja feltételezhető a versnél. A *célzott* olvasóközönység a szerzői szándék szerint az információk miatt olvashatta (volna) a művet.

A valós olvasók reakciói azonban ezzel nem minden esetben egyeznek, erre utalnak a szövegszerűen fennmaradt említései a költeménynek. Az első ilyen Csokonai *A' Méla Tempefőjében* található, ahol az érzékeny olvasó, Rozália áradozva olvassa a csillagászati tankölteményt (első felvonás, első jelenés): „Ez a Horváth úr műzsája olly hatalmas, s képzesemet képzése után ragadja: lehetetlen, hogy a világról el ne felejtkezzem, mikor az ő verseire függesztem elmélkedésemet. *Olvas.* Ó, ha én olly boldog órát nyerhetnék életemből, amelybe kimutathatnám, melly érzékeny az én szivem az ő tisztelésére!” A másik Kazinczy levelezésében maradt fenn; 1815. április 3-án gróf Dessewffy József ezt írta Kazinczynak (KazLev. XII. 484, 2899. sz.): „Horváth Ádám (nem tudom ez é az a' Szerző) Nyári éjtszakáit egykor nem részvétel nélkül forgattam a' hold világ mellett.”

3. 6. *Olvasóközönység*

A 18. században egész Európában megváltozott az olvasáskultúra; a szövegek újfajta megközelítési módjai jelentek meg. A reflektálatlan, 'vad' olvasásmód mellett kialakult a tudós, a hasznos és az érzékeny olvasás. A tudós és a hasznos olvasásmódot a tudásanyag természete különböztette meg – míg az előbbi egy mély, de a gyakorlati élettől idegen tudásanyag hordozójaként fogta fel a szöveget, az utóbbi a világra nyitott, ismeretterjesztő és erkölcsnevelő hatású textusként kezelte azt. Az érzékeny olvasó egészen új viszonyt létesített a szöveggel: a beleélés, szenvedélyeket keltés került a középpontba. (Debreczeni, 2009, 51–52.)

Azt felismerték a kortársak, hogy az újfajta nyilvánosság új olvasóközöniséget teremtett, azonban ennek igényeit minden bizonnyal tévesen ítélték meg. Hiányzott kezdetben az olvasói visszacsatolás; az írók munkáikat egy *ideális, feltételezett* olvasóközönység számára készítették.

Míg a tudományos beállítottságú literátusság olvasóközönisége nem változott lényegesen, úgy az (elsősorban nemesi) populáris, szórakoztató-alkalmi közegben elég nagy volt a változás. Addig az alkalmi munkák célközönysége közvetlen kapcsolatban állt a szerző-

vel, nemegyszer mint megrendelő. Ezután a szövegeket a szélesebb olvasóközönségnek címezték, s ennek feltételezett igényeinek megfelelően a hazafias szólam vált általánossá.

Az írói, literátori munka szent feladatot jelentett: a Haza érdekében dolgozni, a nemzeti fejlődésért való áldozatot hozni, s az áldozat milyensége másodlagos volt. (Debreczeni, 2009, 55–56.) A szerzők a művek előljáróbeszédeiben magyarázták ki magukat műveik készületlenségéért. Indokaik szerint mindenkinek a maga tehetsége szerint kell szolgálni a nemzet ügyét; az olvasáshoz édesgetéshez ez a szöveg is megfelel (KazLev. I. 332, 197. sz.: „Én sijetek az én munkáim nyomtatással – mert ugy-e? mikor nyelvünket gyarapítjuk, akkor a’ Nemzetet oktatnunk kell az olvasásra; mert különben izzadva szerzett munkáinkat senki sem olvassa. Most tehát olyat írok, a’ minn többen kapjanak, szeressék és az olvasáshoz édesedjenek – míg azoknak izlése javúl, az alatt én is jobb Poëta leszek, ’s akkor ha tudok, jobbat írok; most a’ Hunniás is, sőt a’ Holmi is jó”). A másik visszatérő szólam az inspirációk hangoztatása volt: az író barátai kérték, hogy jelentesse meg a művét (I. a H–I. Elő-beszédeiben: „nem kevesen, ezeknek egy tsumóban leendő ki-adására-is ösztönöztek”).

A könyvkiadás korábban mecénásokra vagy előfizetőkre épült. Ez a támogatási forma továbbra is megmaradt, de emellett megjelentek a magánkiadások is, hiszen maga a könyvkiadás is hazafiúi áldozatnak számított. Pálóczi Horváthnak önköltségen megjelent művei a vizsgált korszakban a *Psychológia* című munkája, valószínűleg a *Felfedezett titok* című regénye és rövid alkalmi költeményei, valamint (feltételezhetően) *A’ lélek halhatatlansága*.

Előfizetők és mecénások költségén megjelent munkái esetén (*Hunniás*, H–I.; a másik két *Hol-mi* kötet esetén nem lehet tudni, hogy kinek az anyagi áldozata révén sikerült ki-nyomtatni. A szövegek Ajánlása nem mecénásokhoz szól, hanem a *Jámbor* illetve *jó szívű Olvasóhoz*) a műnek alkalmazkodnia kellett a támogatók kívánalmaihoz. A szerzői szándék és a mecénási elvárás nem feltétlenül különbözött – ennek (feltételezhető) összhangját a *Hunniás* nemesi erényeket hangoztató szólamában láthatjuk.

3. 6. 1. *Kitérő, hazafias buzgalom és társadalmi érvényesülés*

A hazafias buzgalom „divatjelenség” volt a korban, Pálóczi Horváth cselekedeteinek is fontos ösztönzője volt – ugyanakkor aligha járunk el helyesen akkor, ha ezt a motiváló erőt tiszta, ideális formában s egyedülként képzeljük el.

Pálóczi Horváth életrajzán végigtekintvén azt láthatjuk, hogy „a kor magyar viszonyai között igen tisztas karriert” (Bíró, 1998, 305) futott be, pontosabban a társadalmi emelkedés fölfelé tartó íve nagyjából a most vizsgált korszak határáig (1796) tartott, s ezután már nem emelkedett tovább. Elszegényedett kismemesi családból mérnöki-értelmiségi pályájára építve *csupán* anyagi biztonságot és jólétet érhetett volna el. Magánéleti és anyagi szempontból nem, de társadalmi szempontból igen előnyös volt első két házassága, ilyen módon tehát a pénz mellé megerősített nemesi rangot és tekintélyt is szerzett. Mint életrajzában már szóltunk róla, a gazdálkodásra épülő nemesi életmód nem nyújtott számára anyagi biztonságot; időről időre földmérői munkákat kellett vállalnia. Társadalmi pozíciója tehát meglehetősen felemás volt.

A tehetségre, munkára s az előnyös házasságra épülő karrierépítésen túl a harmadik módszer, mellyel a társadalom elismerését elnyerhette, az a nem-mérnöki, humán jellegű, tudós literátusi értelmiségi pálya volt. Hasonló jellegű elismertséget szűkebb körben alkalmi költeményeivel már a nyolcvanas évek elején elért, de az országos nyilvánosság elé lépéssel ennek egészen más fajsúlya lehetett. A haza érdekeit minden másnál fontosabbnak tartó hazafiak csoportjába tartozás morálisan is motiváló volt, s ennek eléréséből nem csak a haza profitálhatott, de erkölcsi és társadalmi szempontból maga a buzgó hazafi is.

E társadalmilag s erkölcsileg igen magasan álló szerep volt Pálóczi Horváth célja, melynek eléréseért éveken át párját ritkító buzgalommal dolgozott, de hazafiúi áldozata nem, vagy csak igen kis részben talált elfogadásra.

Amikor tehát hazafiúi buzgalomról szólunk, nem annak idealizált, s így meglehetősen életidegen változatára gondolunk, hanem egy olyan korabeli társadalmi jelenségre, mely (legalábbis Pálóczi Horváth esetében) összhangban állt a társadalmi-erkölcsi emelkedéssel, s ily módon vált motivált szerepmoddellé.

3. 7. Hunniás

A szakirodalomban több mint száz éve folyik arról a vita, hogy Pálóczi Horváth eposza Vergiliust vagy Voltaire-t utánozza-e inkább. Kezdetben erről egymásnak felelgető tanulmányok születtek: Gerecze, 1883; Illésy, 1886; Vende, 1896, s a későbbi szakirodalom is többnyire ezek egyikére vagy másikára épült.

2011-es tanulmányában Hász-Fehér Katalin bemutatja az eposzi mintákról szóló vitát, s maga is a vergiliusi példát tartja dominánssabbnak. Elsősorban azért, mert véleménye szerint Pálóczi Horváth „kifejezetten feszes szerkezetű, eposzi jellegű művet hozott létre”, mely „egy felbomlott és újjáépülő rend története, mint az *Aeneis*” (Hász-Fehér, 2011, 204, kiemelés az eredetiben).

Részletes szerkezeti elemzése végén kijelenti: „A szelekció, az erkölcsi fogalmak mentén történő eseményszerkezet, a központosítás, az időbeli kihagyás, a párhuzamosság és tükörszerkesztés, az elforgatás, kicsinyítés és nagyítás, egymásra vetítés és a szimmetria mind olyan eljárások, melyekkel a geometriában, mérnöki és matematikai tudományokban jártas Pálóczi Horváth az eposzt megépíti. Nincs olyan elem a művében, amely szerkezeti szempontból feleslegesnek bizonyulna... ” (uo.).

A Pálóczi Horváth-szakirodalomban központi (csaknem egyöntetű) ítélet az eposzról, hogy széteső szerkezetű és aránytalan felépítésű – a szereplők hosszasan szónokolnak, egyes lényegtelennek tűnő részek túlzott részletességgel vannak kidolgozva, míg más lényegesebb részeket csak elnagyolva találhatunk meg.

A mű túlzott aránytalanságának bírálata a retorikus szövegrészek túlnyomó többségét említi a cselekményleírás és más részletek rovására. Már a kortárs olvasók számára is túlzóak lehettek az eposzban lévő orációk (a mai olvasók számára még inkább azok), de ezek szerkezeti hangsúlyosságát Pálóczi Horváth latinus műveltsége indokolhatja. Számára az antik szerzők megkérdőjelezhetetlen, s így követendő példaképek voltak. Ferenczi Attila Seneca *Hercules furens* című drámájának fordítása kapcsán említi, hogy Seneca (és mások) műveinél a „retorika helyettesíti a cselekvést”, s így egyféle szövegdrámává válnak (Ferenczi, 2006). Seneca említett drámája a debreceni kollégium tananyagába tarto-

zott, Csokonai és Pálóczi Horváth gyakran idézik írásaikban. Horváth most vizsgált szövegkorpuszában a harmadik legtöbbet idézett mű az *Aeneis* és a *Metamorphoses* után. Pálóczi Horváth műveltségretégének másik forrását vizsgálva, mely az alkalmiságból, alkalmi költészetből táplálkozik, szintén központi helyen láthatjuk a retorika mesterségét. Korántsem meglepő tehát, hogy eposzában is gyakran bukkanhatunk az általa jól ismert, gyakran művelt és igen sokra becsült oráció jellegű részekre, melyek olykor már túlzónak ható jelenléte aligha szerkesztési hiba, hanem tudatos szerzői döntés eredménye.

Az eposz témaválasztását nem vizsgálta a korábbi szakirodalom, hiszen kézenfekvőnek tűnik Hunyadi alakja egy hazafiúi buzgalomból írott mű tervezésekor. Annyira kézenfekvő, hogy tizenöt évvel korábban Bessenyei György is a Hunyadiak történetét választotta legelső nyomtatásban is megjelent művének témájául (*Hunyadi László tragédiája*, 1772), s később újra feldolgozta a témát (*Hunyadi János élete és viselt dolgai*, 1778). Bár megerősíteni nem tudjuk, de nem is zárhatjuk ki, hogy Bessenyei példája befolyásolta Pálóczi Horváthot.

Természetesen a Hunyadiak története többé-kevésbé közismert volt a korban. Azért csupán „többé-kevésbé”, mert Pálóczi Horváth korában a református kollégiumokban még nem tanultak történelmet a diákok. A nemzeti múlt eseményeihez a maitól jelentősen eltérő módon viszonyultak a korban – a történeti munkák elvileg minden (latinul) olvasni tudó ember számára hozzáférhetőek voltak, de nem feltételezhetünk egy általános tudásalapot, legfeljebb a kalendáriumokból és egyéb népszerű nyomtatványokból származót, s az orális kultúrára épülőt. Ez utóbbinak egyes körökben s témákban (pl. nemeseknél a dicső ősök) a mainál jóval hangsúlyosabb szerepe lehetett, de jellegénél fogva bizonytalan volt tudáshagyományozó szerepe. Azért érdemes ezt hangsúlyoznunk, mert Pálóczi Horváth műve azon túl, hogy értelmezhető nemzeti eposzként és a nemesi erényeket dicsőítő költeményként, olvasható tudományközvetítő írásként is.

Horváth az eposz előbeszédében hangsúlyozza, hogy műve minden részletében „hiteles, igaz”. Számtalan lábjegyzetet kapcsol a szöveghez, melyekben a forrásul használt történelmi munkákra hivatkozik vagy azokból idéz. S az eposz végére, hogy a történelmi hitelességhez kétség se férjen, mellékeli „Hatodik vagy Kis László Király’ *Diplómájának*” magyar fordítását (Praytól idézve). Ha figyelembe vesszük azt a kortárs tudományfelfogását, mely szerint a literatúra és tudomány még nem vált el egymástól, nem hagyhatjuk figyelmen kívül ezt az olvasatot sem. Különösen akkor nem, ha a szerzőben a Hász-Fehér Katalin által is említett, mérnöki eszközökkel szerkesztő Pálóczi Horváthot látjuk.

Tanulságos lehet számunkra az eposz folytatásának története is. Pálóczi Horváth arról írt Kazinczynak, hogy kétféle folytatást lát lehetségesnek: az egyik szerint Hunyadi János meghal, és a történet végén Mátyást megkoronázzák, a másik lehetőség szerint nem hal meg Hunyadi, és őt koronázzák királlyá. Mint látni lehet, az első esetben az eposzi szerkezet szenvedne csorbát (meghal a főhős), a második esetben pedig a történelmi hitelesség igényét kellene feladni. Mivel e kettőt közel egyenlő súlyúnak tartotta Pálóczi Horváth, a dilemma feloldhatatlan maradt, s nem írta meg a második részt, annak ellenére sem, hogy Balassa Ferenc gróf előre jelentős anyagi támogatást ígért a munkáért.

3. 8. *Hol-mi* kötetek

3. 8. 1. A kéziratos *Hol-mi* kötetek jelölése

Péterffy Ida munkái vezették be a *Hol-mi* kötetek azon rövidítési rendszerét, amit több-kevésbé egységesen követ a Pálóczi Horváth-szakirodalom. Egy táblázatba összefoglalva:

Nyomatásban megjelent *Hol-mi* kötetek:

első kötet (1788):	H-I.
második kötet (1793):	H-II.
harmadik kötet (1792):	H-III.

A kéziratos kötetek jelölése a következő:

MTAK Kt K. 757/1.:	H-I. Kt.
MTAK Kt K. 757/2.:	H-II. Kt.
OSZK Kt. Quart. Hung. 214.:	H-III. Kt.
Csurgó, Cs. V. M. Ref. Gimn. Könyvtára K 241.:	H-IV. Kt.

E megnevezések azonban meglehetősen pontatlanok, mivel annak a látszatát keltik, hogy az egyes azonos sorszámú kéziratos, illetve nyomtatott kötetek között szoros kapcsolat van, esetleg egymás szövegváltozatai. A kötetünk végén lévő összehasonlító táblázat jól mutatja, hogy a nyomtatott *Hol-mi*kba több kéziratos kötetből válogatta össze a költeményeket Pálóczi Horváth, illetve a szövegek jelentős része nem is szerepel egyik kéziratos kötetben sem. Szorosabb megfelelést csupán a H-III. és a H-III. Kt. között találhatunk, hiszen a kéziratos kötet a nyomtatott változat cenzori példánya – s egyszersmind ezzel ki is válik a H-III. Kt. a többi kéziratos kötet közül, jellegénél fogva.

Ha egy teljességre törekvő felsorolást készítünk, amelyben (zárójelben) feltüntetjük a mára elveszett kéziratos köteteket is, akkor ezt kapjuk:

Kéziratos, jegyzőkönyv típusú kötetek:

H-I. Kt. (versek 1779-től 1788 végéig)
H-II. Kt. (versek 1789. jan. 1-től 1790-ig)
H-IV. Kt. (versek 1791-től 1814-ig)

Kéziratos cenzori példányok:

(H-I. Kt.)
(H-II. Kt.)
H-III. Kt.
(H-IV. Kt.)

Nyomatott kötetek:

H-I.
H-II.
H-III.

Mint láthatjuk, a jegyzőkönyv típusú kötetek felsorolásánál csak három tételt találhatunk. Péterffynél az utolsó kötet IV. sorszámmal való jelölését az indokolta, hogy nem választotta szét típus szerint a különböző szövegforrásokat. Hogy jegyzőkönyvszerű kö-

teből csak három létezik, azt jól mutatja a bennük szereplő versek datálása, mely folytonosan halad 1779-től 1814-ig.

Szükségessé vált tehát a félreértésekhez vezető jelölés és számozás átalakítása, s mivel a kéziratos kötetek egyszerű újraszámozása még több félreértés forrása lehetett volna, egészen új jelölésmódot választottunk. Alapvető szempont volt, hogy a jelölésben a kézirat típus jellegét is feltüntessük, tehát elkülönítsük a jegyzőkönyv típusú szövegforrásokat a letisztázott, cenzorálásra s nyomtatásra előkészített szövegforrás-típusoktól. Előbbiket j., utóbbiakat c. indexszel láttuk el.

A fenti táblázat tehát az általunk használt jelölésrendszerrel:

Kéziratos, jegyzőkönyv típusú kötetek:

H-I. j. (versek 1779-től 1788 végéig)

H-II. j. (versek 1789. jan. 1-től 1790-ig)

H-III. j. (versek 1791-től 1814-ig)

Kéziratos cenzori példányok:

(H-I. c.)

(H-II. c.)

H-III. c.

(H-IV. c.)

Nyomatott kötetek:

H-I.

H-II.

H-III.

Kiadásunk végén táblázatban közöljük a H-I. j., H-II. j. és H-III. j. kötetek tartalomjegyzékét. Itt a nyomtatásban is megjelent versek esetén annak kötetbeli helyét tüntetjük fel, a máig kiadatlan szövegek esetén pedig a verscímet s a kezdősort közöljük.

3. 8. 2. A kéziratos *Hol-mi* kötetek bemutatása

Mivel a kéziratos *Hol-mi* kötetek nem tekinthetők a nyomtatott *Hol-mik* kéziratos szövegváltozatának, bemutatásukra sem kerülhet ott sor, így ezt itt végezzük el.

Ezen kötetek teljes egészében Pálóczi Horváth kézírásai (egyedül a H-III. j-ben található Sárközy Istvántól, a kötet Horváth halála utáni tulajdonosától néhány rövid megjegyzés), nem tisztázott jellegűek, ugyanakkor jelentősebb javítások sincsenek a szövegekben. Egy 1814-ben, Kazinczy által írt levél szerint Horváth írásaira jellemző, hogy nem tartalmaztak javításokat (KazLev. XII. 26, 2714. sz., 1814. aug. 14.): „Körül nézém leveled, 's csudálom egy irigyelést érdemlő talentomodat: – egyetlen egy correctúra sincs benne, pedig a' levél oly sűrűen van írva hogy sűrűbb nem lehet.” Ugyanakkor a szerző sietős kézírása és a tinta halványsága miatt a szöveg sok helyen csak igen nehezen, esetenként egyáltalán nem olvasható.

A három jegyzőkönyv típusú kötetet Pálóczi Horváth folytonosan vezette; az első kötet legkorábbi verse 1779-ből való s az utolsó kötet utolsó szövege 1814. augusztus 3-i dátummal van ellátva. Tartalmukról s a bennük lévő szövegek nyomtatásban való megjelenéséről kritikai kiadásunk végén található táblázatokból lehet tájékozódni.

A nyomtatott kötetek munkálatai során Pálóczi Horváth elkészítette a tervezett nyomtatvány kéziratos szövegváltozatát, melyet a cenzorhoz s később a nyomdászhoz juttatott

el. Összesen négy ilyen kéziratnak kellett léteznie; a H-I. és H-II. cenzori kötete nem maradt fenn és nem is említhető sehol sem; a H-III. cenzori aláírással ellátott (töredékes) kéziratát az OSzK kéziratára őrzi (Quart. Hung. 214.; kötetünkben jelölése: H-III. c., leírása a H-III. kötet bemutatásánál).

Ezekon kívül Pálóczi Horváth összeállította a tervezett negyedik kötet kéziratát is; ennek sorsáról néhány (alább idézett) levélrészleten túl egy 1801 karácsonyára datált vers tanúskodik, mely a H-III. j. 181–182. oldalán található.

24a Xbr 1801. A Sz Lőrinczi Plebanus N. T. Dörj Úrnak.

Itt van – nem felejtettem el – úgy e? – a’ mit fogadtam
Hogy a’ mi nap Sz.Lőrinczen futva által szaladtam;
El küldöm – noha több nintsen – mert engemet valóba
Erdeklett, bele botlanom egy olly nyelv-pártfogóba,
A’ ki más tárgyra intézett foglalatossági közt,
Nem tsak tud anya nyelvének egy egy rövid idő közt
Fel aldozni: hanem némelly vers sorokat rendében
Meg is tart, a’ mi figyelmet bizonyit elméjében.
Itt vagyon tehát egy *Lélek*, három *halhatatlansag*,
Három hitvány *holmi*, – ez sem éppen haszontalanság.
Van egy *Nyári ejtszaka* is, Verses Astronomia,
A’ mint egy Kül-országokat nem látott Hazánkfija,
Egy Tudós Mindensegekben nem járt Magyar születés’
Tollábúl telt, a’ honyunkban tanúlt égi szám vetés.
Ezt, ha lehet, vissza várom – ha pedig helyt érdemel
Az Úrnak könyves házában; maradjon – nem veszem el.
De ellenben vissza várom mind a’ *Psychológiát*
Mind a’ tsimbókos Poëta Negyedik Tag *Holmiját*
Melly itt még tsak írásban van, meg-likgatva Branischa
Kártáttsátúl, jobban, mint rég’ a’ Töröktül Kanizsa.
Ki-nyomást vár; de szégyenli talán Artemisia,
ViceBán unokánéját elvévén a’ Bán’ fija, –
A’ mit hagyott is belüle a’ Pétsi táborozás
Dugába dönté egy nyertes Asszony avandzsérozás.
Ugy jártam én ezen Holmi Negyedik darabjával
Mint Latóna Apollóval a’ vers szerzők’ Apjával.
Nem találok szabad helyet magzatomat elszűlni
Delusba kell elköltözni vele ’s tengerre űlni.
Ugyan azért, mint különös kintsét könyves házamnak
Csak rövid haszonvételre adhatom barátomnak,
Vigyáznom kell magzatomnak veszni indúlt sorssára,
Vissza nyerni petsét alatt ki kérem nem sokára.
A’ második és harmadik holmibkűl nem adhatok,
Mert már szélnek eregették a’ könyvkötők ’s nyomtatók,

A' küldött két holmi közül egyik, 's egy Hunniás is,
Es egy halhatatlanságrúl való gondolkozás is,
Legyen a' FőBíró Úré, ha olvasni szereti,
Az elsőt az utolsóval vesse öszve 's neveti:
Káplán Urnak egyéb nem jut a' Halhatatlanságnál
De Ifju Papnak jobb is ez e' romlandó világnál.
Több nints. de ha lesz, szívesen a' többibül is ad ám
Az Urnak igaz tisztelő szolgája, Horváth Adám

Pálóczi Horváth Ádám eredeti tervei szerint minden évben újabb verseskötetet akart megjelentetni. E terv nem valósult meg; a H-I. (1788) után következő napvilágra került munkája a *Hol-mi* harmadik kötete volt, mely 1792-ben jelent meg, s a hiányzó második kötet egy évvel később, 1793-ban került ki a sajtó alól. A kötetek összeállításával nem sokat késett; 1791 körül már a harmadik kötetet is összeválogatta, de a cenzúra változása miatt, és az elhúzódó támogató-keresés miatt csak évekkel később tudta könyveit nyomtatásban megjelentetni.

Nem maradt fenn pontos adat arról, hogy a negyedik *Hol-mit* mikor állította össze Pálóczi Horváth. A most tárgyalt vers 1801-ből való, s arról panaszkodik benne, hogy versgyűjteménye mindenhol elutasítást talált – ezek szerint tehát ez év karácsonyáig már legalább egy mecénás megtagadta tőle támogatását.

Kazinczynak címzett, 1806. június 24-i levelében ezt írta (KazLev. IV. 204, 944. sz.): „jó Barátom örök emlékezetére szánt másik munkám, a' 4dik Holmi, Censura után sem kapott patronust, a' Czindery félelmes neve miat”. Czindery Pál és Pálóczi Horváth Ádám barátságát Péterffy Ida mutatta be 1986-os tanulmányában (Péterffy, 1986, 143–157). Czindery az 1796-os országgyűlés idején a nemesi ellenállás fő Somogy megyei hangadója volt, s ezzel kivívta magának a bécsi udvar ellenszenvét. A *Hol-mi* negyedik kötetének ajánlása Czindery 1798-ban bekövetkezett halála után készült, hiszen Horváth az ő „örök emlékezetére” szánta (maga a kötet összeállítása a korábbi években is történhetett), ami miatt a mecénások nem gondolták tanácsosnak a kötet megjelenésének támogatását.

A nyomtatásra szánt kéziratos versgyűjtemény elveszett, így tartalmáról semmit nem lehet tudni. A Kazinczynak írt 1806-os (fentebb idézett) levél szerint a cenzori vizsgálaton átesett, s az itt közölt versből az is kiderül, hogy másokat is megkért Pálóczi Horváth a kötetterv előzetes bírálatára. A költeményben említett Branischa személyéről nem találunk információt. A győri királyi akadémia matematika professzorát Branischa Józsefnek hívták, de aligha róla van itt szó, hiszen tudományterülete sem a poézis vagy esztétika volt, és a versben olvasható *Pétsi táborozás* is arra utalhat, hogy inkább ebben a városban élhetett a versgyűjteményt *meg-likgató* Branischa.

A vers tanúsága szerint Pálóczi Horváth minden addig megjelent nagyobb terjedelmű munkájából küldött legalább egy példányt a címzettnak, kivéve a *Hol-mi* második és harmadik kötetét, mivel ebből neki sem volt. A *Hol-mi* negyedik, kéziratos kötetén túl kilenc könyvet küldött tehát: hármat a *Hol-mi* első kötetéből (1788), három *A' lélek halhatatlansága felől való gondolatok* című munkát (1788), egy *Hunniást* (1787), egy *Leg-rövidebb Nyári Éjtszaka* című kötetet (1791), s egy *Psychológiát* (1792). Ez utóbbit a kézirattal együtt visszakérte. A legelsőként megjelent írásaiból voltak tehát még elajándékozható példányai. A *Hol-*

mi első kötetéből körülbelül ezer példányt nyomtatott, s a későbbi két gyűjteményes kötetből valószínűleg kevesebb készült, mivel ezen kötetek a vers szerint mind elfogytak, holott nem volt akkora visszhangjuk, mint az első kötetnek (sőt egyáltalán nem volt visszhangjuk).

Pálóczi Horváth 1814-es levelében említi Kazinczynak (KazLev. XI. 465, 2697. sz., 1814. július 12.), hogy a „Harmadik Bába” segítségével sem sikerül világra hozni a negyedik kötetet. Hogy a bábák közül az első kettő ki lehetett, nem lehet tudni, csupán a harmadik neve ismeretes, ez Szapáry Péter gróf volt; erről többek között fent idézett 1814-es levele árulkodik: „Ő (ti. Szapáry Péter – T. B.) igen nagy örömmel fogadta ez előtt mint egy két esztendővel az én IV. Holmimet; egynehány határ napot tett már, a’ mellyekre annak ki kellett volna nyomtatódnia; ’s még sints: holott némellyektül hallom, hogy már láttak is belüle nyomtatványt; tartok túle: hogy a’ General Comando, melly már ő rajta tellyes hatalmat vett, vagy ki nem engedi váltani, ha kész, vagy nem engedi munkába vetetődni; és azt ha én kérdeném is, szégyenlené meg vallani, tudván hogy keresztjét ismerem: Eleinte, mig a’ Grófné tulajdonságit nem eléggé nézhettem ki, neki is ajándékoztam egy Theatralis darabot, Tétényi Leány, és Mátyás király, annak is a’ vólt a’ híre, hogy már sajtó alatt van, de már most nem hihetem; ’s azzal nem is annyira törődöm; tsak ama’ másikat kaphatnám meg, melly már a’ Harmadik Bába kezén sem láthat világot.”

E levélrészlet szerint a kézirat az 1810-es évek legelején került Szapáry Péterhez, aki támogatni látszott a kötet megjelenését, de ez mégsem valósult meg. A meghiúsulás oka Horváth sejtése szerint a *General Comandónak* nevezett feleség, Szapáryné lehetett. Pálóczi Horváth a grófné jóindulatát is próbálta korábban megnyerni, mert *A’ Tétényi Leány Mátyás Kiralynal* című vígjátékát neki ajánlotta, s az ő támogatásával kívánta kiadni. Horváth arra vonatkozó információja, mely szerint a kötet „már sajtó alatt van”, téves, hiszen ez csak két évvel később, 1816-ban jelent meg, s nem is Szapárynének, hanem „Májthényi Ör’sébet Asszonyhoz méltóságos Cs. Kir. kamarás Palléni Inkey János Úr hites társához” ajánlva (*A’ Tétényi Leány Mátyás Kiralynál. A’ régi kis-világbeli magyar erköltsnek, és észnek példája. Vig-játék formában. Régen írta, és most közre botsátja* [Pálóczi] Horváth Ádám. Pesten Trattner János Tamás betűivel, 1816).

Szapáryné természetéről Kazinczy is hasonlóan vélekedett (KazLev. XI. 485, 2703. sz., 1814. július 27.): „tudom hogy ő (ti. Szapáry Péter – T. B.) bilincseket hord, ’s szánom őtet. Gonosz nőcske az a’ fősvény állat. Ha tanácsra volna szükséged, azt mondanám hogy ne terheld ’s ne várj tőle semmit.” S e sorokra válaszolt Pálóczi Horváth (KazLev. XII. 35, 2719. sz., 1814. augusztus 22.): „Pétert nem erőltetem semmire; noha eddig sem erőltettem; de azt még is mond meg neki: hogy IV. Holmimet ha házi keresztje miatt ki nem nyomathatta; adja vissza írásban.”

Az itt közölt vers szerint a kötet megjelentetésének első lehetőségét „Dugába dönté egy nyertes Asszony avandzsérozás”, s úgy tűnik, a harmadik próbálkozás is hasonló okok miatt nem valósult meg.

Szapáry Péter 1814. szeptember 14-én meghalt. A *Hol-mi* negyedik kötetének kézírata feltehetően nem került vissza Pálóczi Horváthoz; holléte ismeretlen.

3. 8. 3. A nyomtatott Hol-mi kötetek

A *Hol-mi* kötetekről szóló szakirodalomra háromféle törekvés jellemző. Az első, hogy valami módon rendszerezni próbálják a költeményeket. A második, hogy valamiféle, s rendszerint életrajzi olvasat szerint értelmezzék az egyes műveket. A harmadik törekvés az egyes költemények történeti háttérét próbálta felfedni (szintén az életrajzi olvasat égisze alatt). Ez utóbbiban Péterffy Idának voltak elvülhetetlen érdemei.

A történeti háttér feltérképezése a szövegek jelentős részénél, különösen az alkalmi jellegű költeményeknél alapvető fontosságú. Azonban szép számmal találunk olyan szövegeket is a gyűjteményes kötetekben, ahol ez a vizsgálati mód nem lehet eredményes.

A legújabb szakirodalmi munkák közül Csörsz Rumen István írásai hívják fel a figyelmünket arra, hogy Pálóczi Horváth egyes költeményei egy-egy költői hagyomány folytatói, közismert költői sablonok újramondásai (Csörsz, 2005; Csörsz, 2011). Csörsz a H–I. [IX.] *Ének egy Ifjúnak szerentsétlen életéről* című és a H–I. [XVIII.] *Egy Férjhez menésit megbánt Aszszony' Énekje* című versnél utal rá, hogy egyértelműen közköltészeti forrásból eredtethető a szöveg. Egy ilyen szempontú vizsgálat a H–I. Énekei közül alighanem minden szövegnek megtalálná közköltészeti variánsait. Egyetlen példát kiragadva: a H–I. É [II.] *Ének a' Páros és Páratlan életnek mind hasznairól, mind alkalmatlanságairól* című vers témájában feltűnő hasonlatosságot mutat Amade László *A' házasság által elvesztett szabadságnak megsiratása (Nőtelen és házas élet)* című versével – s Amade költészete szintén közköltészeti mintákat használt (Bíró, 1998, 53).

Amennyiben elfogadjuk azt, hogy Pálóczi Horváth verseinek egy részénél költészeti mintákat követ, úgy azt is be kell látnunk, hogy az életrajzi olvasat sok esetben hibás lehet. Péterffy Ida 1987-es, posztumusz megjelent *Oroszi Julianna (Horváth Ádám első házassága 1782–1793)* című tanulmánya például a közköltészeti forrású, férfi-nő kapcsolatról, házasságról és a nők családságáról szóló versein keresztül próbálta értelmezni Pálóczi Horváth és első felesége kapcsolatát. S ha néhány életrajzi mozzanatot meg is lehet ezeken keresztül magyarázni, félő, hogy a csupán e versekre alapuló feltevések tévútra vezetnek.

Tovább menve, az életrajzi olvasat megkérdőjelezése a költemények korábbi rendszerezését is felülbírálandóvá teszi, hiszen azok rendszerint erre az olvasatra épültek. A legátfogóbb, bár igen óvatos és korántsem minden szöveget magába foglaló rendszerezés három csoportra osztja a *Hol-mi*-kötetek verseit: „Moralizáló versek; Halotti búcsúztatók, vigasztaló levelek, epitáfiumok; Versek, dalok barátságról, szerelemről” (Péterffy, 1985, 12). A „szerelem” tematika (hacsak nem a barátságot érti ez alatt Pálóczi Horváth, mint a H–II. Kazinczyhoz szóló írásában) teljesen hiányzik *önálló* és nem közköltészeti sablonokat újramondó költészetéből. A halotti búcsúztatók esetében szó sem lehet másról, mint ennek a költői műfajnak versifikátori folytatásáról. Ezek mellett például az epikus jellegű költeményei (melyek Péterffy kategóriájába nem értek bele) kifejezetten egyéni hangon és műfajban szólnak meg, s az életrajzi olvasatnak is termékeny talajul szolgálhatnak. Öszszességében talán akkor járunk el a legszerencsésebben, ha a néhány nyilvánvaló kettőoszthatóságon (énekek – versek; bizonyíthatóan közköltészeti – nem (bizonyíthatóan) közköltészeti stb.) túl nem törekszünk rendszerezésre, belátván, hogy „itt a' rendtelenség leg-jobb rend”.

Feltehető a kérdés, hogy mi indokolta ezeknek a költeményeknek a kötetben való megjelenítését. Az első és legnyilvánvalóbb válasz a hazafiúi buzgalom; e (többségében) könnyed versekkel próbálták „olvasáshoz édesgetni”, s egyáltalán: kialakítani az olvasóközönséget. A popularitás, tehát népszerűsége való törekvés egyértelműen látszik a kötetben: zömében olyan megszólalásmódokat alkalmaz, melyek a korban kedveltek lehettek. Feltehetőleg a vallásos-moralizáló versek is ilyenek voltak, de leginkább az Énekek lehettek szélesebb körben elterjedve, valamint az alkalmi költemények, bár ezek megítélése némileg eltérhetett más műfajokétól.

3. 9. Alkalmi költemények, aprónyomatványok

A 19. század előtt a költészeti alkotások közül elsősorban az alkalmi költemények jelenhettek meg önálló kötetben. Mivel a könyvkiadás mecénatúrára épült, a főnemesi igényekhez pedig hozzátartoztak az ilyen reprezentációs iratok. A kor verselői gyakran léptek a nyomtatott nyilvánosság elé önálló kötetben megjelent alkalmi költeményeikkel; a bécsi *Magyar Músa* is többnyire ilyen verseket közölt.

A Pálóczi Horváth környezetében élő nemesek nyilván pozitívan ítélték meg ezeket a verseket, hiszen közvetlenül róluk szóltak, az ő ünnepnapjaikat örökítették meg – a szélesebb nyilvánosság esetében azonban nem lehetett számítani erre az elfogultságra. Minden bizonnyal ez a belátás vezette Horváthot ahhoz, hogy költeményeit más regiszterben próbálta a közönség elé tárni. Egyfajta absztrahálásra való törekvésnek tudható be az, hogy költeményeiből kitörölte a személy- és helyneveket. Ilyen módon már nem egy konkrét alkalom megörökítését lehetett látni a szövegben, hanem egy műfaji hagyomány követését. Megfosztotta a szöveget reprezentáló funkciójától, s immár mint költői termés volt olvasandó. Ilyen szemmel olvasva a kötetet, egy költői hagyományokat és műfajokat rendkívül széles spektrumban bemutató gyűjteményt látunk, amely ugyan különösebb költői egyéniséget és önállóságot nem mutat fel, de feltételezhetően nem is ez volt a célja.

1817. december 29-én ezt írta Kazinczynak (KazLev. XV. 411–412, 3531. sz.): „A’ Poesist, leg-alább a’ magamét, úgy nézem, mint nem tsupán az örökké-valóságban várható ditsőség’ ezközlőjét, hanem élőkét, és mennél többeket mulattató foglalatosságot”. Az „örökké-valóságban várható ditsőséget” a hazafias indíttatásból írt műveivel próbálta elérni. A „mulattató” versei alatt elsősorban *Énekeit* érthetjük, hiszen ezekhez szorosan hozzátartozott az énekelve előadás könnyed rítusa. Fontos hozzátenni, hogy ezen Énekek jelentős része felfogható alkalmi költeményként.

A szakirodalmi hagyományban gyakran találkozhatunk azzal, hogy az alkalmi költemények egyes csoportjait is a mulattató költeményekhez sorolják, és a „mesterkedő” vagy „fület gyönyörködtető” jelzőkkel látják el. Ugyanakkor a szakirodalom a mai napig adós az alkalmi költemények fogalmának körülhatárolásával. Kutatásaink szerint az összes (igen csekély számú) alkalmi költészetről szóló szakirodalmi munka kikerüli ezt a kérdést, s a definíálás lehetetlenségét hangoztatják. Erre mi sem törekedhetünk, csupán egyetlen aspektusra hívjuk fel a figyelmet, mely a szövegtípus korabeli pozíciójának megítélésében segíthet.

Bán Imre Losontzi István poétikai munkáját (melyből Pálóczi Horváth is tanult) bemutató írásában olvashatjuk: „A valóságos műfaji osztályozást az anyag (lényegében: téma

– T. B.) szerint történő csoportosítás (»a materia carmen adpellatur...«) nyújtja”, s ez után a tanulmány felsorolja Losontzi kategóriáit: születési ének, nászdal, gyászének, sírvers stb. (Bán, 1976, 217). A költemény tárgya, témája tehát a megverselendő alkalomtól függ, s ettől függ minden más jellemzője is: felépítése, szerkezete; a használt poétikai eszközök és megoldások. És minden értelemben vett megítélése is. A nevezetesebb alkalmakon elhangzó alkalmi költemények szerves részei voltak magának az alkalomnak, annak megélésének. A költemény pozíciója ezen eseményeknél független volt az értékítéllettől; magát az eseményt reprezentálta. Hogy maga a megalkotott költemény nem hordozott önmagában értéket, ezt láthatjuk Batsányi soraiban is, amikor a *Magyar Museum* szerkesztőjeként visszautasítja Földi egy alkalmi költeményét (KazLev. I. 263, 174. sz., saját kiemelésünkkel): „Lakadalmi Verseid nem mehetnek bele, (a’ Museumba), válaszsza valamelly *nevezetesebb tárgyat*. A’ versek magokban jók ugyan; de a’ materiát is nagyon nézzük.” Itt tehát nem az alkalmi költészet elítéléséről van szó (ezt majd Kazinczynál figyelhetjük meg, l. Hász-Fehér, 2000, 175–182), s nem is a költemény minőségéről.

Az ilyen alkalmi kiadványok esetében nem irodalmi érték, hanem a költemény reprezentáló funkciója indokolta a kiadást. Amikor Pálóczi Horváth „mulattatni” kívánt, nyilván nem az ilyen reprezentáló jellegű írásaira utalt.

Az egyes alkalmi költészeti típusok szerkezeti–poétikai jellemzőiről még nem született összegző bemutató tanulmány, de néhány jellemző poétikai megoldást több szakirodalmi munkában megemlítenek. Bán Imre fentebb idézett munkájában például az alkalmi versek túlzott hosszúságáról ír (példákat is hozva), melyet versifikátori virtusként értelmez. (Szauder József ezt *versnyújtásnak* nevezi és a sententia-jelleggel hozza összefüggésbe, Szauder, 1970.) A mitológiai példák és párhuzamok mellett a személynevek kiforgatása, kulcsszavakkal való játék, a történelmi párhuzamok használata jellemző. Jól megfigyelhető, hogy az alkalom presztízstől függenek a költemény szerkezeti jellemzői; minél komolyabb és nagyobb jelentőségű egy alkalom, annál kötöttebb a vers. A virtuozitás inkább a szűk családi-baráti kör alkalmaira készült költeményekre jellemző. A versek hosszúsága is az alkalom jellegétől (lényegében a Losontzi-féle verstípustól) függ. A leghosszabb versek egyértelműen a halottbúcsúztató jellegű versek.

Pálóczi Horváth önálló kötetben megjelent versein (kötetünk 4.; 5.; 6.; 10.; 12. szövege) igen erős kötöttség figyelhető meg, mivel országos jelentőségű alkalomhoz kapcsolódnak és országos nyilvánosságra számíthatnak. Témájuk szerint dicsőítő és buzdító versek. Poétikai, esztétikai szempontból sem a legjelentősebbek, hiszen az alkalom komolysága miatt itt nem lehet helye a virtuskodásnak. Mégis, témájukkal kiérdemelték az önálló kötetben való megjelenést. Ebből is kitetszik, hogy a korban az alkalmi költemények más szövegekhez képes különböző megítélés alá estek; transzparensz-szövegek voltak, s csaknem kizárólag reprezentáló funkciójuk lehetett lényeges.

3. 9. 1. *Kitérő, a szabadkőműves olvasat*

Találhatunk néhány arra való utalást, hogy ezen szövegeknek alkalmanként más, rejtett funkciója is lehetett. Pálóczi Horváth 1814. október 10-én ezt írta Kazinczynak (KazLev. XII. 120–121, 2749. sz.): „Hogy én ujsági történeteket tsinálok Dalokká: ez ugyan nagyon közönséges (generalis) névvel van mondva; de sok részben igaz: arra az igazra, a’ mi egyik

fő tárgya, avagy csak a' patikárosságnál bizonyosabb fővebb a' ☉-nek, bátorságosabban semminemű köntöst nem lehet adni, mint az időnként előforduló történeteket, mellyekből occasionalis Odák lesznek: Énekeimnek több felénél olyan haszonra szolgálnak; de a' mellyek nem mind occasionalisok, ha tovább élesz nálamnál, igyekezz azokat tulajdon minellizálásommal, ha láttatni nem is, leg alább látni." Itt tehát arra utal Pálóczi Horváth, hogy alkalmi költeményeinek egy részében olyan rejtett tartalom található, melyet csak a szabadkőműves szimbolikában jártas olvasók tudnak felfedni. Mivel e szabadkőműves rejtnyelv manapság is csak részleteiben ismeretes, nem lehet megállapítani, hogy mely szövegeiről van szó. Jászberényi József már kimutatta az erre épülő olvasat termékeny lehetőségeit Horváth Kazinczyhoz írott, 1789. december 29-i levelén (Jászberényi, 2002) s *Fel-fedezett titok* című regényében (Jászberényi, 2003); Pálóczi Horváth költeményei további kutatásra várnak.

3. 10. A' lélek halhatatlansága

Mint a Kazinczynak megírt önéletrajzból kiolvashatjuk, Pálóczi Horváthnak teológiai nézetei miatt kellett elhagynia a Kollégiumot. Hogy ennek volt-e valami köze a lélek halhatatlanságának kérdésköréhez, azt nem tudhatjuk biztosan, de feltételezhetjük a kapcsolatot. Erre mutat *A' lélek halhatatlanságának* ajánlásában leírt történet, mely szerint a diák Horváth a lélekről való vizsgálódásai során úgy gondolta, hogy „a' Lélek test természetű”, ám később ő is elfogadta tanárainak és apjának tanítását, mely szerint „a' Lélek *Ens simplex*, részetlen valóság”.

A lélek halhatatlanságának, más megközelítésben a lélek anyagi vagy szubsztanciális természetének kérdése évtizedek óta foglalkoztatta a kor gondolkodóit; az ember világban betöltött pozíciójának központi, kikerülhetetlen kérdése volt. Amennyiben a lelkét anyagi természetűnek képzeljük el, úgy az anyagi világ törvényei szerint véges: a testtel együtt keletkezik és elpusztul. Amennyiben a lélek szubsztanciális, úgy isteni eredetű, tehát végtelen, a test pusztulásával nem semmisül meg. Lényegében a világrend isteni avagy természeti erőktől való függéséig vezet el a kérdés. Természetesen a természeti törvényekkel magyarázott világképből sem hiányzik az isteni akarat, hiszen azokat is Isten teremtette illetve irányítja. Azonban az emberi élet pozíciója jelentősen függ a túlvilág lététől vagy nemlététől: siralomvölgy-e az élet, mely a halál után boldogan folytatódik vagy nincs folytatás a halál után, s így a földi élet jelentősége, értéke nő meg.

E kérdés megválaszolása illetve a két lehetőség közötti választás nem csak Pálóczi Horváthot foglalkoztatta: Bessenyeinél, Csokonainál és Kazinczynál is fontos kérdés volt (Mezei, 1987; Bíró, 1973; Debreczeni, 1998/2, 165–182). Kazinczy az *Orpheusban* közli hozzászólásait Pálóczi Horváth művéhez, s Horváth újra és újra megpróbálkozik e kérdés számára is megnyugtató megválaszolásával. Legnagyobb szabású munkája a témában a *Psychológia* című könyvének egy fejezete (Pest, 1792), mely bár lényegi eltérést az addigiaktól nem hoz, érdekes részletekkel egészíti ki a korábbiakat (például a test és lélek összekapcsolódásának elmélete).

Pálóczi Horváth szövegénél érdemes felfigyelnünk arra, hogy az ajánlásban magát többször is *Mathematicusnak* nevezi, s ezzel természettudományos beállítottságát hangsúlyozza. Matematikai munkája a kör négyszögesítéséről 1807-ben fog megjelenni, a *Hunni-*

ás viszont már az elmúlt évben kikerült a sajtó alól. E most vizsgált, másodikként megjelenő műve furcsa kettősséget mutat: a tudományos jelleg mellett legalább ugyanilyen hangsúlyos a szöveg konfesszió-jellege, melyet az ajánlás szövege is erősít. Ugyanakkor a kor tudományos munkáihoz hasonlóan az önálló kiadás margináliákat tartalmaz. Ezzel szemben lábjegyzetbeli hivatkozásokot nem találunk; nem említi meg más szerzők munkáit, pedig a témáról szóló korabeli munkákban Rousseau, Hollmann, Holbach, Sander neve rendszeresen feltűnik (Kant ide vonatkozó munkái ekkoriban, illetve ez után jelennek meg). Egyedül Leibnizet említi, akinek monaszokra épülő rendszerét, tehát a lélek átmeneti jellegét először elfogadni látszik: „jó helyen tapogattál Mikor a’ Lelkekre vékony kis test takarót adtál”, de később ezt is elutasítja és a lélek tisztán szubsztanciális (tehát halhatatlan) természete mellett érvel.

A szöveg tudományos-ismeretterjesztő hangnemben indul meg, azonban a második része, az apja haláláról megemlékező és a természetben Isten dicsőségét látó, tehát fiziko-teológiai részben egy kegyességi érzelmes hangra vált. S ezt a hangnemet folytatja és fokozza a szöveg után található Young-fordítás is.

3. 11. „Angol” hatás

Pálóczi Horváth Ádám sokszínű munkásságának létezik egy olyan szelete, mely igen kevés hasonlóságot mutat az életmű más részeivel. A *Hunniás* és a *Hol-mi* kötetekre jellemző, sokszor döcögős nyelvezettel és funkcionális beállítottsággal szemben az életmű ezen része az érzékenység fogalmával rokonítható.

Ezek közül legjellemzőbb a H-II. II. 1788-dik *Esztendőnek utolsó éjtszakája* című prózai szöveg, a H-II. XIV. *Ének az örökké-valóhoz* című Young-fordítás (lényegében Péczeli prózai fordításának megverselése) és (főleg részleteiben) a *Fel-fedezett titok* című regény. Az első szövegről id. Ráday Gedeon ezt írta az azt *Orpheus*-ban publikálni szándékozó Kazinczynak (KazLev. II. 102, 332. sz, 1790. augusztus 30.): „Hogy Horváth Ádám Urnak Youngot imitáló Prosájais bé megyen, előttem kedves dolog, mert azt valósággal merem állítani, hogy még Youngnak magyar prosában jobb és hozzá közelebb járó imitatora nem volt.”

Fest Sándor Péczeli mellett Pálóczi Horváthot említi első angolul tanuló írónkként (Fest, 2000, 326), de Horváth aligha rendelkezett komolyabb angol tudással. Kazinczynak 1814. július 12-én így írt erről: (KazLev. XI. 467, 2697. sz.): „Vólt az ideje, mikor Anglusból is fordítottam én a’ Milton Paraditsomának elejét, pedig olyankor, mikor már egészen el felejtettem azt az Anglus Grammaticát (ugy tetszik Vallisiusét), melyet Németi Pállal vólt vetélkedésemmel harmad nap alatt megtanúltam: — ő vette hasznát a’ vetélkedésnek, mert azután úzte azt a’ nyelv tudományt, és folyvást értette utóbb az Anglus könyveket; de az én Nemzeti büszkeségem nem levén barátja a’ fordításoknak, abba is hagytam, ’s el is felejtettem a’ mit tanúltam.” A fejezetcímbe szereplő angol hatás tehát nyilván áttételes, s csupán azt jelzi, hogy a kegyes érzelmesség hangja honnan szivároghatott be Pálóczi Horváth életművébe. Péczeli fordítása igen sikeres volt a korban, s ez nyilvánvalóan összefügg a fiziko-teológiai szemléletmód korabeli elterjedtségével. (Debreczeni, 2009, 412–413.) E szemléletmód Pálóczi Horváthra is jellemző volt (mindkét szerzőnél a debreceni kollégium volt a forrás), ez több szövegében egyértelműen kimutatható (pl. *A’ leg-rövidebb nyári éjtszaka*).

Ami miatt különálló csoportba sorolhatjuk Pálóczi Horváth ezen műveit, az a szövegekhez kapcsolható feltételezett, illetve valós olvasóközönség. Mint korábban már szólunk róla, Horváth (többnyire tudományossággal átítatott) szövegei leginkább a tudós vagy hasznos olvasásmódokkal voltak termékenyen megközelíthetőek. Az itt bemutatott csoportba tartozó szövegek azonban lehetővé teszik a vallásos alapú érzékeny beleélést, a Dessewffy József-féle „nem részvétel nélküli” olvasást (l. KazLev. XII. 484, 2899. sz.).

Mai olvasó számára talán éppen ezek a szövegek a legélvezhetőbbek a Pálóczi Horváth-életműből, ennek bizonyosságát láthatjuk abban is, hogy éppen a *Fel-fedezett titok* című érzelmes regényből készült (egyedülként) huszadik századi újrakiadás.

3. 12. A hasznosság jegyében

Gyapay László 2011-ben megjelent tanulmányában Pálóczi Horváth és Kazinczy művészetét hasonlítja össze a *hasznosság* jegyében. „A hasznosság elve mindkettőjünkél szerepet játszik, de míg az előbbi [t. i. Pálóczi Horváth – T. B.] közvetlen társadalmi haszonnal számol, az utóbbi nehezen mérhető morális eredményben bízik” (Gyapay, 2011, 183). A tanulmány összességében arra mutat rá, hogy a kortársak is más-más irodalomfoglomban gondolkodtak. Az 1790-es években bekövetkezett esztétikai fordulatnak idehaza egyik fő ösztönzője Kazinczy volt. Lényeges fogalomná vált az ízlés és ez alapján kezdtek különbséget tenni szöveg és szöveg között. A hazafiúi buzgalom nem lanyhult, csak átalakult, s már minőségi kritériumai is voltak a haza oltárára helyezendő áldozatnak. Nem volt elég a termékeny buzgóság; már *csiszoltságot*, *jó ízlést* kívántak meg. A irodalom fogalmának köre tovább szűkült, módosult; az írók *szépirodalmi* szövegek alkotására törekedtek.

Pálóczi Horváth szövegeinél a kezdetektől azt látjuk, hogy mind a szerzői, mind a (feltételezett vagy valós) olvasói ítéletalkotás mentes volt az esztétikai szempontoktól. A H-I. bevezetésében azt írta, hogy „minden Vers-Darabot, a’ maga materiájához illő tzelbül írtam”, tehát úgy is kell megítélni – s itt a mintaadó költészeti hagyományokra gondolhatunk, mint materiára, melyet hűen követni akart. A *Leg-rövidebb nyári éjtszaka* Jegyzéseiben írta le Pálóczi Horváth, hogy a *Hol-mi* első kötete elolvasása után „egy Pap Úr [...] ki-szakasztván belőle az Anyos Pálról írottakat, a’ többit meg-égette”, s itt szintén nem esztétikai ítéletalkotást kell feltételeznünk a „Pap Úr” részéről. Kazinczynak 1788. október 14-én azt írta, hogy a H-I-ben a legújabb, s a jelek szerint legtöbbször értékelt munkája „a’ mi a’ 84dik lapon kezdődik; olvasd meg; és talám az az egy igaz meg menti Sodomát a’ tűztől, a’ mire ítélted” (KazLev. I. 221, 151. sz.), s ez a vers: [XV.] *Egy Úri érdeemes Atyának, kedves Leánya halála után íratott Vigasztaló-levél*, tehát egy alkalmi költemény, amely esetében szintén nem jöhet elsődlegesen szóba az esztétikai ítéletalkotás.

1789. április 8-án ezt írta Kazinczynak: (KazLev. I. 315, 193. sz.): „a’ piperézett festésekre azt mondhatom: neked módod vagyon benne, próbáld meg; sok mai német ’s Francz Románokban mit találsz egyebet az illyennél? azért utálom én őket, hogy sok a’ safrány, de kevés a’ só benne, alig talállok tíz levélenn egy olyan valamit, a’ minek ne állana a’ szépsége a’ tsupa Stilusban, érdekettem én az illyent valamennyire a’ Holmi P[rae]fatiójában; és úgy tartom, hogy nem hazudtam. – Nézd meg az én új esztendei Prosámat (de ne szólj-meg, hogy ditsekedem), igyekeztem a’ tsinos stilusra is, de azomban minden Őban

van valami, a' mi nem tsupa stilus." Itt a H-II. II. 1788-dik *Esztendőnek utolsó éjtszakája* című szövegre utal, melyről fentebb, az érzékeny szövegeit vizsgálva már szóltunk.

A szépség és a tartalom a jelek szerint nem volt egyenlő súlyú Pálóczi Horváth számára; az üres(nek ítélt) szépség értéktelen volt, ezzel szemben a tartalmas, bár kevésbé kidolgozott szövegeknek lehetett létjogosultsága. 1789. február 19-én írt levelében a Batsányi és Szabó által visszautasított verseiről ezt írja Kazinczynak (KazLev. I. 280–281, 180. sz.): „fogadom azt: hogy a' melly darab Versseimben Társaid semmi szépet és méltót látni nem tudtak, azokat mások, még pedig sok Tudóssabbak nálam; a' Museumban örömmel olvasták volna.” Magyarán: az esztétikai szempontból kevésnek bizonyuló szövegeket egy tudósabb olvasó feltételezésével próbálja menteni.

Legkonkrétabban 1789. április 24-ei levelében fogalmaz (KazLev. I. 340, 199. sz.): „nem arra való pedig a' mi társaságunk, hogy tsupán tsak Hazánkfiainak innyöket kényeztesük 's füleiket tsiklandoztassuk, nem vagyunk ujság írók, sem irássainkal kereskedők; sokkal szentebb a' tárgyunk; hogy ha nem sokára praescribálhatunk; maradékink is a' mi nyelvünkön beszéllyenek, és még akkor késönn fizessék meg fáradságunkat, mikor a' mi hideg hamvaink az ő forró háláadatosságaiikat nem fogják érezni. [...] Nem is látom által, mi más tárgya lehetne Társaságunknak, mert ha a' csupa hir, név, úgy mindenikünk irogathat külön külön maga szabad tettzése szerént, és vetekedhetik az egész Országban levő minden írókkal”.

3. 13. Összegzés

Pálóczi Horváth Ádám a verstani vita alkalmával polihisztor jellegű tudósként lépett a nyilvánosság elé, aki saját versein mutatta be verstani téziseit. Már az is beszédes lehet, hogy számtalan, versírásról szóló munkájában sohasem került szóba más, mint a versírás „mérnöki” szabályai. Csupán egy-két helyen említi a szöveg fenségét, „majestátját”, de ezt is verselési szabályoktól (pl. enjambement használata) teszi függővé. Az 1780-as évek közepén talán még történetileg is korai lenne az esztétikai ítéletalkotás nyomait keresni, s talán különösen egy olyan embernél, aki élő idegen nyelveket nem beszélt, így külföldről jövő irodalmi hatások csak nehezen érthettek el hozzá.

Hazafiúi buzgalma csaknem rendkívüli volt; kevés nála termékenyebb szerzőt ismerhetünk a korból, s olyat biztosan nem, aki a tudományok ilyen széles spektrumában alkotott volna. Műveit azonban egy olyan közönségnek írta, mely valójában nem létezett.

A lassan kialakuló érzékeny olvasók közönsége számára művei nem képviseltek jelentős értéket. Változatos munkásságának ugyan volt egy olyan szelete, mely ki tudta szolgálni ezen olvasói igényeket, de ez Pálóczi Horváth számára csak egy felvett hang volt, melyet ő maga nem értékelt sokra. A szépliteratúrává alakult irodalomfelfogás és Horváth minden tudományt magába foglaló tudományfelfogása között nem alakult ki közös nevező.

Az „olvasáshoz édesgetés” Pálóczi Horváth által elképzelt terve nem vált valóra, erről 1799-ben, a *Hol-mi* negyedik kötetének kéziratban maradt Praefatiójában így ír (Écsy, 1942, 17): „Egy két ember sőt egy két kis társaságotska is elégtelen maga annyira menni, hogy nyelvünket tsak tulajdon Hazánkban is közönségessé tegye: és az olvasást a' Nemzettel meg ízelíttesse.”

Felismervén művei valós közönségének hiányát, 1793-tól tizenöt évig nem publikált. 1802. december 8-i levelében dühös panaszkodással írta Kazinczynak (KazLev. II. 521, 551. sz.): „Ember Társaimnak öszve foglalása, a’ mit közönségnek nevezünk, ebben a’ mostani állapotjában, nem érdemes többé arra, hogy az ő előmenetelét tárgyazó fáradhatatlanságomat vele (a’ mostanival) éreztessem, midőn ő azt ki neveti, vagy üldözi”.

Kazinczy 1815. március 30-i levelében a költő Horváth elhallgatásáról ezt írta Dessewffy Józsefnek (KazLev. XII. 475–476, 2897. sz.): „1794 tájban a’ Poesisről általtért a’ Philosophiára, és rettenetes ellensége Kantnak, kit nem érthet, mert németül nem csak nem tud, de tudni nem is akar.” Kant neve itt két szempontból is lényeges. Egyrészt, mert Pálóczi Horváthnak 1792-ben megjelent *Psychologia* című munkáját az érzékelésről és a lélek halhatatlanságáról szóló tézisei miatt Kant követői bírálták, mivel a két elmélet teljesen más módon közelíti meg a kérdést. Másrészt (az idézett sorokban talán ezt kell inkább feltételezni), mert Kant szépről való elméletét és esztétika központú gondolatait Horváth nem volt képes (és hajlandó) elfogadni.

Pálóczi Horváth sógorának, Sárközy Istvánnak is hasonló volt az ítélete (KazLev. III. 459–460, 830. sz., 1805. október 26.): „Horvát Ádok Sógorom bizony sokat változott, az igaz, – de nem abba, hogy Poëtából Philosophussá lett. – Mert maga is azt mondja, hogy elébb volt ő az, mint Poëta – Igaz is. Hanem abba, hogy Gazdálkodni kezdett és későcskén. – Most ismét valami más Philosophicumot ír – Kész levén a’ Novissima Philosophiája régen [...] De az igaz, hogy ő Philosophus Sublimis és sokkal nagyobb: mint Poeta. – it mindég ki tetszven belőle a’ gustus. –”

4. Jelen kötetről

4. 1. Határok kijelölése

Jelen kötet Pálóczi Horváth Ádámnak 1796-ig nyomtatásban megjelent művei közül a *verses munkákat* tartalmazza. Arra semmiképp sem vállalkozhattunk, hogy a teljes életművet, vagy annak akár csak a nyomtatásban napvilágra került részét feldolgozzuk, hiszen az hatalmas szövegmennyiséget jelent. Szűkítésképpen időhatárokat próbáltunk találni a szerző életművében.

Pálóczi Horváth az országos nyilvánosság elé 1786-ban lépett; ekkor jelent meg a *Magyar Hírmondó*-ban verstani témájú írása (*Magyar Hírmondó*, 1786, 133–140; újraközli: Kecs-kés–Vilcsek, 1999, 139–141). A következő évtől kezdve egyre gyorsuló ütemben adta ki köteteit; az 1792-es évben négy kiadványa jelent meg: *Psychológia* című munkája, a *Hol-mi* gyűjtemény harmadik kötete, *Fel-fedezett titok* című regénye és egy I. Ferenc koronázására készült alkalmi kiadványa. Hosszú késlekedés után 1793-ban jött ki a sajtó alól a *Hol-mi* második kötete – s ezt követően (egy rövid, egy lapos alkalmi költemény kivételével) közel tizenöt évig semmit nem publikált. Az alkotói lendület megtörésének több oka lehetett, s ezek nyilván egymást erősítették. A II. József korára jellemző cenzurális szabadság megszűnt; egyre nehezebben tudta műveit kiadni. Széchényi Ferencsel is megromlott a viszonya, s benne műveinek támogatóját és a tervezett tudós társaság ügyének előmozdítóját is elvesztette (Vörös, 1958, 6–33). A kassai *Magyar Museummal* megszakította kapcsola-

tát, s az *Orpheus* elindításában, szerkesztésében próbált Kazinczyhoz csatlakozni, de a széphalmi mester nem vonta őt be a lappal kapcsolatos munkálatokba (Abafi, 1885). A pályázatra írt *Psychológia* című műve sem lett pályadíjas, önköltségén nyomtatta ki, de elismerést nem szerzett vele, csupán bírálatokat. Sok évvel később az elhallgatásának, visszahúzódásának okait kérdező Kazinczynak hosszú levelet írt, oldalakon át dühösen sorolja sérelmeit. Egyetlen sort kiragadva: „Ember Társaimnak öszve foglalása, a’ mit közönségnek nevezünk, ebben a’ mostani állapotjában, nem érdemes többé arra, hogy az ő előmenetelét tárgyazó fáradhatatlanságomat vele (a’ mostanival) éreztessen, midőn ő azt ki neveti, vagy üldözi.” (KazLev. II. 521, 551. sz., 1802. december 8.)

Az 1790-es évek magánéleti szempontból is változást hoztak. Pálóczi Horváth 1793-ban elvált első feleségétől, s még ugyanebben az évben feleségül vette Sárközy Jusztinát. Második feleségének „minekutánna el merített jószágotskáját a’ terh alúl ki szabaditgattam [...] Bajomba mehettünk lakni, vagy is kellett mennünk a’ Füredi szűk föld miatt.” (KazLev. XI. 419, 2678. sz., 1814. június 13.) Írói pályájának első, termékeny szakasza tehát első házasságának idejére, a Füreden–Szántódpusztán töltött évekre, tehát a nyolcvanas évektől 1793-ig terjedő időszakra tehető. Hogy kritikai kiadásunk időhatárául mégsem az 1793-as évet választottuk, annak az a 16 soros alkalmi költemény az oka, mely 1796-ban jelent meg cím nélkül, Pozsonyban (kötetünk 12. szövege, [*Buzdítás insurrectióra*] címmel). E kiadvány, típusa szerint még az előző évekhez kapcsolható, tehát a korábbi alkalmi kiadványaival együtt vizsgálható, s jellegében nem köthető az 1800-as években megjelent munkáihoz.

Az időbeli határokat tehát így állapítottuk meg, s kezdetben az időkorlátok közé eső minden megjelent írását terveztük feldolgozni, de be kellett látnunk, hogy még így is hatalmas a megmaradt szövegmennyiség – egyetlen kötetbe aligha fér el. Szükséges volt tehát kettéosztani a megmaradt szövegcsoportot, s ezt a felosztást végül a *szövegek formája* szerint végeztük el. Tematikai vagy műfaji felosztás az életmű hihetetlen sokszínűsége miatt nem jöhetett szóba. Ugyanilyen lehetetlennek tűnt a tudományos és szépirodalmi szövegek kettéválasztása, hiszen a korban e kettő még nem vált külön, s ez Pálóczi Horváth szövegein igen jól látható. A *Leg-rövidebb nyári éjtszaka* című munka például verses csillagászati-mitológiai szöveg, melyet a kötetben belül egy Young-fordítás, az angol vallásos-érzelmes irodalom egyik első magyarországi megjelenése követ.

Hogy a terjedelmi aránytalanságot is elkerüljük, végül a szövegek formai szempontú kettéosztását választottuk. Így tehát e kötet Pálóczi Horváth Ádám 1796-ig nyomtatásban megjelent verses műveit tartalmazza, egészen pontosan azon kiadványokat, amelyekben a szövegek *többsége* verses formájú (hiszen a *Hol-mi* kötetek néhol tartalmaznak prózát is).

4. 2. A sorrend kérdése

Kötetünk felépítésének tervezésekor két lehetőség közül kellett választani: Pálóczi Horváth szövegeit a keletkezési sorrend szerint állítjuk egymás után, vagy a kiadás éveinek rendjét követjük. A kettő jelentősen eltér egymástól, mert pl. a *Leg-rövidebb nyári éjtszaka* című munka 1789 előtt elkészült, de csak 1791-ben került ki a sajtó alól, s a *Hol-mi* második kötete egy évvel a harmadik kötet után látott napvilágot.

Bár a kritikai kiadások hagyományosan a keletkezési rendet követik, mi mégis a megjelenés szerinti sorrendet választottuk, s tettük ezt azért, mert a keletkezési rendbe a *Hol-mi* köteteket egyáltalán nem tudtuk volna elhelyezni. Ezen gyűjteményes kötetekben szereplő versek 1780-tól kezdve több mint tíz éven át készültek és számos versről nem is lehet megállapítani, hogy mikor írta őket Pálóczi Horváth. Több adat arra utal, hogy a H-I. versei korábbiak mint a másik két kötet költeményei, de a H-II. és H-III. versei közel egy időben keletkeztek, hiszen a harmadik *Hol-mi* kötet több verse már a H-II. j-ben szerepel. A megjelenés évét alapul vevő sorrend tehát az egyetlen járható útnak tűnik, s az az előnye is kétségtávolyan megvan, hogy a műveket abban a sorrendben láthatjuk, ahogyan a kortárs olvasók kézhez kaphatták őket.

4. 3. A kéziratos szövegváltozatokról

A szövegek egy részének fennmaradt kéziratos változata is. Néhány esetben ez a szövegváltozat a cenzori példány, tehát amelyről a nyomtatvány készült: a *Hunniás* esetében a teljes szöveg, a *Hol-mi* harmadik részénél pedig a szövegcsoport részletei (összességében több mint fele) maradtak fenn ilyen változatban.

Kötetünkben az egyes szövegek kéziratos változatait nem vetettük össze részletesen a kiadott szövegváltozatokkal. A kérdéses helyeken (pl. egyes feltételezett sajtóhibák esetén) természetesen a kézirathoz fordultunk segítségért. Általánosságban elmondható, hogy a kéziratos és a nyomtatott szövegváltozat között csak minimális eltérés fedezhető fel, leginkább csak központozási különbségek vannak, ritka a szó méretű vagy annál nagyobb különbség. Amennyiben ennél nagyobb, vagy szó méretű, de lényeges eltérést találtunk, azt az adott szöveg *Magyarázata*inál jeleztük. Lényegesnek ítéltük a szó méretű eltérések esetén pl. a nevek megváltoztatását, de lényegtelennek ítéltük s így jelöletlenül hagytuk például a szinonimák használatát.

A *Hol-mi* kötetek verseinek egy részét Pálóczi Horváth az *Ötödfélszáz énekek* című dalgyűjteményébe is beválogatta. A dalgyűjteménynek több kéziratos variánsa maradt fenn. Ilyen módon ezeknél a szövegeknek létezhet egy kéziratos változata a *Hol-mi* kéziratos kötetben, egy nyomtatott változata a kiadott *Hol-mi* kötetek egyikében, s egy vagy több kéziratos változata az *Ötödfélszáz énekek* kéziratos szövegeiben. Kiadásunkban az egyes költeményeknél ez utóbbi kéziratos változatokat nem vettük számba. Egyrészt azért nem, mert ezek a kéziratok nagy valószínűséggel a jelen kiadás alapjául szolgáló nyomtatott szövegek megjelenése után készültek, másrészt pedig azért nem, mert ezen szövegforrásokat az *Ötödfélszáz énekek* kritikai kiadása részletesen összeveti egymással, s ismerteti a különbségeket. Mi csupán azt jeleztük az adott költeményeknél, hogy az ÖÉ kritikai kiadásában szerepelnek-e – amennyiben igen, a többi kéziratos szövegvariánsokról ott lehet a további információkat megtalálni.

4. 4. Az átírásról, a kötet felépítéséről, részzeiről

Átírásunk betűhű, csupán a kiadványokban szereplő kétféle s-et javítottuk át egységesen s-re. A nyilvánvaló nyomdahibákat emendáltuk s ezt lábjegyzetben jelöltük. A többször is előforduló fejjel lefelé szedett betűket javítottuk s nem jelöltük. Az *-e* kérdőszócskát a nyomtatványok gyakran összemossák az *e'* mutatónévmással, ezeket mindenhol ér-

telemszerűen javítottuk és csak a kérdéses, kétértelmű helyeken jelöltük lábjegyzetben. A hosszú és rövid magánhangzókat sem javítottuk, kivéve ha értelemzavaróak voltak vagy ha rímhelyzetben álltak. Néhány helyen a személynevek végén álló ipszilont Pálóczi Horváth ritmikai szempontból magánhangzónak veszi, pl. a *Rozgoni – Rozgonyi – Rozgony* nevek Horváthnál a versritmus szerint három szótagból állnak, az írásmódjuktól függetlenül. A mondatvégi írásjeleket igyekeztünk mindenhol érintetlenül hagyni, de Pálóczi Horváth szövegei (ez különösen a prózai szövegeken látszódik) gyakran élőszerűek; egyik mondat a másikba folyik. A kérdőszavakat tartalmazó tagmondatok végére Horváth kérdőjelet tett, és kisbetűvel folytatta a mondatot – ezekben az esetekben nehéz lett volna úgy javítani a központozáson, hogy az eredeti modalitás megmaradjon, ezért az ilyen helyeken nem javítottunk. A mondatok (feltételezhető) végén gyakran pontosvessző és gondolatjel áll, s a következő mondat nem feltétlenül kezdődik nagy kezdőbetűvel. Az ilyen esetekben, s ha a két mondat tartalmilag jól elkülöníthető, a pontosvesszőt vagy vesszőt pontra cseréltük, s lábjegyzetet helyeztünk el a javításról. A verseknél a sorok végén álló írásjelet csak akkor változtattuk meg, ha egyértelműen helytelen (pl. pont van a sor végén, de a mondat a következő sorban folytatódik), mivel számtalan esetben értelmezésfüggő, hogy mely írásjel használata helyes vagy helytelen. Néhány következetesen használt (bár hibás) szóalakot javíthatatlanul hagytunk – pl. a *félre* szót Pálóczi Horváth minden esetben *fére* alakban írta. Egyéb íráshibákat csak értelemzavaró helyzetekben javítottunk.

A szövegek alatt kétféle lábjegyzet található: a szerzői jegyzetek a főszöveggel megegyező betűméretben s alattuk a szövegkritikai jegyzetek, kisebb méretű betűkkel szedve.

Gyakori, hogy egyes szövegek különböző szövegforrásai más-más lábjegyzeteket tartalmaznak, pl. néhány, az *Orpheusban* megjelent vershez olyan lábjegyzetek kapcsolódnak, melyek a *Hol-mi* kötetekben nem szerepelnek, s nem mindig van jelölve, hogy ezek a szerkesztőktől származnak-e. Csak az elsődleges szövegforrásként használt szöveg jegyzeteit vettük át, s ha más szövegforráshoz olyan jegyzet kapcsolódik, mely számunkra releváns, azt a *Magyarázatok* részben tüntettük fel.

A második és harmadik *Hol-mi* kötetben a versek és énekek meg vannak számozva, latin számokkal. A jelen kötetben való eligazodást is elősegíti ez a számozás, ezért a két későbbi kötet mintájára az első kötet szövegeit is megszámoztuk, de szögletes zárójellel jelöltük, hogy a számozás itt nem a szerzőtől származik. A versek kötetbeli sorszáma a H–II-nél a verscímelek előtt áll, a H–III-nál többnyire a verscímelek fölött – mi egységesen a címelek elé helyeztük a sorszámoikat. A gyűjteményes kötetekben az Énekek részénél előlről kezdődik a számozás – egy-egy énekre való utalás esetén a latin szám előtt É betű szerepel (pl. H–I. É [IV.]).

Törekedtünk arra, hogy a szövegek tördelése mindenhol az eredetihez hasonló legyen, egyedül a *Hunniás* szövegével tettünk kivételt. A szövegforrásban a bokorrímes, négy soros, tizenkét szótagos strófákat a kezdősor beljebb húzásával tették elkülöníthetővé. Az ilyen strófászerkezetű hosszabb epikus művek esetében a strófákra tördelt forma tekinthető hagyományosnak, ezért mi is ezt a jobban áttekinthető megjelenítést alkalmaztuk.

Szögletes zárójellel jelöltük kötetünk 12. szövegének címét, mivel a rövid, egylapos kiadványon nem szerepel műcím. A Pálóczi Horváth-szakirodalomban a *Buzdítás insur-*

rectióra cím használatos Hegyi Ferenc 1939-es monográfiája óta. A [*Buzdítás insurrectióra*] címváltozat esetén egyértelmű marad, hogy mely műről van szó, de az is, hogy nem a szerző adta a címet.

A Jegyzeteknél a szöveg keletkezésének körülményeit próbáltuk meg felfedni, az érintett személyekről (első előfordulásuknál) adatokat közölni. Összegeztük a vizsgált szövegről szóló korábbi szakirodalom adatait. Pálóczi Horváth műveivel, különösen a *Hol-mi* kötetek verseivel Péterffy Ida foglalkozott legtöbbször. Több kiadványa jelent meg, ezek közül az 1985-ös *Pálóczi Horváth Ádám munkássága a „Hunniás” előtt* című kötet készült a legnagyobb teljességigénnyel – halála miatt azonban a szerző nem tudta minden ponton részletekbe menően kidolgozni a szöveget; néhány vers esetében vázlatos maradt, a vers rövid ismertetésének munkafázisán nem mindig lép túl. Ennek ellenére a Péterffy könyveire való hivatkozásokat még ilyen esetekben is elhelyeztük.

Szövegforrás alcím alatt közöljük azon szövegforrás adatait, amely alapján kritikai kiadásunk készült. A Szövegváltozatoknál a tárgyalt szöveg kéziratos és nyomtatásban megjelent változatait soroltuk föl. A *Hol-mi* kötetek egyes versei jegyzeteinél a verscím alatt, külön alcímmel nem jelölve található a szövegváltozatok felsorolása. Csak a Pálóczi Horváth haláláig, illetve (néhány esetben) kevéssel az után megjelent szövegváltozatokat vettük számba, valamint az ÖÉ-ben s KazLev-ben való megjelenést is jelöltük. Korai verseiből gyakran idézett részleteket a verstani vita kapcsán megjelent írásaiban – ezeket a helyeket akkor jelöltük szövegforrásként, ha terjedelmileg jelentős (a teljes szövegnek nagy része, de legalább fele megjelent), vagy más ok miatt volt releváns, pl. ha jelentősen eltért más szövegváltozatoktól vagy fontos jegyzet kapcsolódott hozzá. Ahol a vers jegyzeteinél hiányzik a Szövegváltozat kategória, ott értelemszerűen csak egyetlen szövegváltozat létezik (a nyomtatott kötetben megjelent).

Pálóczi Horváth Ádám írásaiban rengeteg mitológiai utalás található. Egyes ismétlődő témáknál kivétel nélkül ugyanazt a mitológiai példát említi meg, pl. a *barátság*nál mindig Castor és Pollux neveivel találkozhatunk. Annak érdekében, hogy elkerüljük az ismétlődő magyarázatokat, de mégis megtalálható legyen a szükséges utalás föloldása, a kötet végén Mitológiai névtár címen gyűjtöttük össze ábécérendben a görög és római mitológiában szereplő személy- és helyneveket. Itt nem átfogó ismereteket nyújtunk ezekről, hanem azon aspektusokról adunk információkat, melyek Pálóczi Horváth utalásainál előfordulnak – Héraklész tizenkét próbája közül például csak a tizenegyedikről szólunk részletesebben, hiszen csak ezt említi verseiben. Mitológiai névtárhoz hasonlatos szöveg Pálóczi Horváth *Leg-rövidebb nyári éjtszaka* című költeménye: leírja azon mitológiai hősök történetét, akikről csillagkép van elnevezve. Ezek a történetek olykor nem pontosan egyeznek a ma általánosan ismert mitológiai történetekkel; egyes esetekben a hangsúlyok esnek más-hová, máskor a szereplők neve is más lehet (Atalanta férje például Pálóczi Horváthnál nem Melanión, hanem Hippomenész). Hogy az ilyen apró, de talán lényeges különbségeket is követni tudjuk, a Mitológiai névtárban az egyes nevek után zárójelben feltüntettük, ha a szerző a *Leg-rövidebb nyári éjtszakában* ismerteti az adott mitológiai személyt.

4. 5. Kiadásunk fordításairól

Pálóczi Horváth nagyon gyakran idéz antik klasszikusokat, azonban az esetek túlnyomó többségében pontatlanul, és a szöveghelyek pontos azonosítására sem törekszik; leggyakrabban csupán a szerzőt nevezi meg. Kiadásunkban törekedtünk az adatok minél pontosabb megadására: a latin szöveget az eredeti szöveg szerint kijavítottuk, és lábjegyzetben jelöltük Pálóczi Horváth (vagy a nyomdász) betű vagy szó méretű pontatlanságait. Néhány helyen Horváth egészen szabadon idéz, sorokat és mondatokat ugrik át – ilyen esetekben a Magyarázatoknál vetjük össze az idézetet az idézett szöveggel. Megadtuk az idézett szöveghely magyar fordítását s annak pontos adatait (szerző, mű, fejezetszám, sor-szám). Amennyiben az azonosított műről nem készült magyar nyelvű kiadás, a latin nyelvű szöveghely adatait adjuk meg. Sajnos egy-két helyen nem tudtuk azonosítani az idézett részt; ezekben az esetekben csupán a latin szöveg magyar fordítását közöljük. Műfordítások hiánya esetén, illetve Pálóczi Horváth által írt latin nyelvű szövegrészek esetén a fordítást Lengyel Réka végezte. Szintén ő segített a nehezen azonosítható szövegrészek felkutatásában s egyes tárgyi magyarázatok is tőle származnak – ezen részek mellett minden esetben feltüntettük a nevét.

Tudományos jellegű szövegeiben Pálóczi Horváth gyakran a magyar kifejezések pontosabb értelmezhetősége érdekében azok latin változatát is leírta. Ezeket az (általában zárójelbe tett) latin szavakat vagy kifejezéseket nem tartottuk szükségesnek lefordítani, hiszen közvetlenül Horváth „fordításai” mellett állnak.

Pálóczi Horváth néhány esetben görög szerzőket is idéz. A vizsgált nyomtatványoknak egyes, a görög szövegek kritikai kiadásaira épülő normától való eltéréseiről nem lehet eldönteni, hogy a szerző írásmódját tükrözik-e, vagy a nyomda korlátolt technikai lehetőségeiből adódnak, esetleg egyszerűen sajtóhibák. A delta és théta karakter gyakran, de nem minden esetben és nem következetesen föl van cserélve, s részben a kéziratok hiánya, részben olvashatatlan állapota miatt nem lehet egyértelműen eldönteni, hogy ez Pálóczi Horváth egyedi írásmódja vagy a nyomdász olvasati hibája. A görög karakterek mellékjelei olykor nem a megfelelő helyre vannak téve; az ilyen esetekben technikai korlátokat feltételezhetünk. A görög ou diftongust a nyomtatványok egy nyolcashoz hasonló karakterrel jelölik, ezeket mai írásmód szerint átírtuk.

A görög szövegrészeket némileg másként dolgoztuk fel, mint a latinokat. Az olvasatok fent leírt bizonytalansága megnehezítette az egyébként sem könnyen lefordítható antik görög szövegek értelmezhetőségét. A jegyzeteknél közöltük a Pálóczi Horváth által idézett részletek modern kori kritikai kiadásban szereplő szövegváltozatát, így teremtve meg az összehasonlítás lehetőségét. Ha van e normatív szövegváltozatról magyar nyelvű műfordítás, azt idéztük, ha nincs, akkor a Horváth-féle szövegváltozatról készült nyers fordítást közöltük. Néhány esetben Pálóczi Horváth le is fordította az idézett görög szövegrészt, ilyen esetekben nem készítettünk saját fordítást, de ha találtunk műfordítást, azt is idéztük. A görög szövegrészek azonosítását, felkutatását és fordítását Tóth Judit végezte.

A leggyakrabban idézett antik művek esetén a következő fordításokat használtuk:

Ovidius, *Átváltozások (Metamorphoses)*, ford. Devecseri Gábor, Bp., 1964.

Ovidius, *Keservek (Tristia)*, ford. Adamik Tamás, Csehy Zoltán, Csorba Győző, Erdődy János, Kardos László, vál., jegyz. Teravagimov Péter, Bp., Magyar Könyvklub, 2002.

- Ovidius, *Római naptár, Fasti*, ford. Gaál László, Bp., Helikon, 1986.
- Ovidius, *Szerelmek (Amores)*, ford. Gaál László, Bp., Akadémiai, 1961.
- Platón, *Állam*, ford. Szabó Miklós, Steigner Kornél, jegyz. Németh György, Bp., Atlantisz, 2014.
- Seneca, Lucius Annaeus, *Vigasztalások; Erkölcsei levelek*, ford. Révay József, Kurcz Ágnes, Bp., Európa, 1980.
- Seneca, Lucius Annaeus, *A lelki nyugalomról*, ford. Bollók János, Seneca kiadó, 1997.
- Seneca, Lucius Annaeus, *Őrjengő Hercules*, ford. Eiler Tamás, *Kalligram*, XV. évf. 2006. január-február, 73–104.
- Seneca prózai művei*, ford. Bollók János, Kopeczky Rita, Kurcz Ágnes, Németh András, Révay József, Sárosi Gyula, Takács László, Szenzár kiadó, Bp., 2002. (Az *Erkölcsei levelek*, a *Természettudományos vizsgálódások és A gondviselésről* c. szövegek fordításai.)
- Vergilius, *Aeneis*, ford. Kartal Zsuzsa, Bp., Eötvös József Könyvkiadó, 1995. Néhány indokolt esetben a Lakatos István-féle fordítást használtam, ezt a jegyzet végén jelöltem.
- Vergilius összes művei*, Bibliotheca Classica, ford. Lakatos István, Magyar Helikon, 1973. Az *Eklogák* fordításai innen idézve.

4. 6. A táblázatokról

Kötetünk végén két táblázat található. Az első egy összesítő táblázat a nyomtatott *Hol-mi* kötetek szövegeiről, azoknak kéziratos vagy a köteteken kívüli nyomtatásban megjelent szövegváltozatairól.

A második táblázta a jegyzőkönyv típusú kéziratos *Hol-mi* kötetek (H-I. j., H-II. j. és a H-III. j.) tartalomjegyzéke. A H-III. c-ről nem készítettünk ilyen táblázatot, hiszen az tartalmilag (mivel a cenzori példány) pontosan megegyezik a nyomtatott kötetrel – illetve a tartalomjegyzék funkcióját az első táblázat hiánytalanul betölti.

A jegyzőkönyv típusú *Hol-mik* sok máig kiadatlan szöveget tartalmaznak. Sok helyen igen nehezen olvashatók. Pálóczi Horváth a szövegek leírásakor nem törekedett az átláthatóságra s ez jelentősen megnehezítette a tartalomjegyzék elkészítését. A versek egymás után, térkihagyás nélkül és sok esetben cím és dátumozás nélkül követik egymást – vagyis sokszor még azt is nehéz volt eldönteni, hogy hol végződik egy vers és hol kezdődik egy másik. Arra is van példa (H-I. [VI.] *Ozanam szavai*...), hogy egy vers szövege megszakad, három másik vers következik, majd újra folytatódik az első szöveg.

A második táblázatban a máig kiadatlan versek esetén közöltük (ha volt) a verscímet s dátumot, valamint a szövegek kezdősorát, hogy ezzel minimális fogódzót nyújtsunk a szövegek iránt érdeklődőknek.

SZÖVEGEK

1.

HUNNIÁS,
VAGY
MAGYAR HUNYADI,
AZ AZ
Ama' híres Magyar Vezér HUNYADI JÁNOS'
életének egygy része, mellyet a' Virgí-
lius' Éneisse' formájába öntve, négy
sorú Magyar Strófákkal
le-írt
HORVÁTH ÁDÁM.

Bona intentio Publico non sufficit.

Monit. Christ. Polit.

GYÓRBEN
STREIBIG JOSEF' BETŰIVEL.
1787.

- Nihil accidere mali bono Viro potest; omnia adversa Exercitationes putat. Marcet sine adversario virtus. – Nihil mihi videtur infelicius eo, cui nihil unquam evenit adversi, quanto plus erit tormenti, plus erit gloriae; Calamitas virtutis occasio est. – Quid mirum si dure Generosos Spiritus Deus tentat? contemptum periculorum assiduitas dabit. – Non potest Athleta magnos spiritus in certamen adferre, qui nunquam sugillatus est. – Ille – qui non projecit animam projectus; qui quoties cecidit fortior resurrexit; cum magna spe descendit ad pugnam. – Divina semina in humanis corporibus dispersa sunt, quae si bonus cultor excipit, paria his, ex quibus orta sunt resurgunt. *Seneca.*
- 10 Sic petitur caelum, non ut ferat Ossan Olympus, Summaque Peliacus sidera tangat apex. *Ovid Fastor.*
- Nobilibus (Hungaris) ut par est, mens erectior meliorque frons, & animus ad magnificentiam factus. – Callidis & ingentibus consiliis valent, parique audacia, – major armorum pertinacia contra Turcas. *Barclaii Satyr.*
- Nec minorem ideo Solem cogita, quod Saturno inferior sit. *Monit. Christ. Polit.*

ELŐ-BESZÉD.

Magyar Hunyadi ez a' Könyvetske, mellyel édes Hazámnak kedveskedem; *Hunyadi*, mert ama hajdani Híres Vezér *Hunyadi János'* életének egy darabját foglalja magában. *Magyar Hunyadi*, mert Magyar szerzett Versel, vitézi énekkel tiszteli azt a' Magyar Hazájához utolsó pihenéséig hűséges Vitéz Magyarat, a' kinek nagyra született vólta, és sok bámúlásra
5 méltó viselt dolgai, szinte úgy, vagy jobban meg-érdemlenének akár egy *Homerust*, mint *Uliszes*, akár egy *Virgiliust*, mint *Éneás*. Mert ha azt el-hallgatnám-is, a' mit maga Kis László Király az egész Ország után meg-vallott róla, a' maga *Diplomájában* Függő Petsétes Levelében; hogy *Hunyadi érdemeinek akár-melly nagy dítséret sem sok*: meg-ismerte ezt ő róla még az irigység-is; mikor *Szilvius Éneás*¹ meg-hallván halálát, így síratta-el őtet: *Sajnálom,*
10 *hogy meg-hólt az a' Keresztyén Hadi Seregnek Vezérje a' Vajda, vagy a' mint mondják Hunyadi; mert az ő halálával, a' mi reménységünk-is úgy tetszik hogy meg-hólt*. Sőt a' mi nagyobb, sajnálta halálát, még az ő leg-dühösebb ellensége *Mahumed Török Császár-is*; a' kinek, noha száz ötven ezerből álló Hadi Seregét Belgrád alól tsúfúl, és nagy kárral el-kergette; sőt magát-is tsak-nem halálra sebesítette; még-is mikor *Hunyadi* halálát hírül vitték néki, úgy
15 mondják, hogy meg-könyvezte.

Illyen nagy Ember, és illyen felséges dítséreteket érdemlett Férjfiú hát az, a' kit én meg-akartam e' Könyvetskében ditsérni; illyen sokan által-ment *Éneásnak* akartam *Virgiliussa* lenni: és ha ez az én tsekély munkám kitsinynek íteltetik arra, hogy ezzel ollyan Ditsósséges Férjfiú ditsértessen; elég mentségem, és egyszersmind vígasztalásom az; hogy maga Ki-
20 rállya vallása szerint, őtet illendő-képpen meg-nem lehet ditsérni.

Hogy valaha ollyan Nagy Sándort kapjak, a' ki *Hunyadi* temetsége felett meg-állván, őtet azzal-is szerentsésebbnek tartsa, és vallja; hogy én ő róla *Hunniást* vagy *Hunyadit* írtam; a' hoz reménységem nints: de azzal tsak ugyan merem magamat bízgatni, hogy azok a' kik *Hunyadi* nagy érdemeit vagy nem tudták, vagy nem elégge betsülték, vagy a' sok
25 újjabb nagy Emberek' ditséretei között erről el-felejtkeztek; ez Könyvetskének olvasása-közben vígan fognak emlékezni, hogy vóltak a' mi szegény Nemzetünk-ből-is ollyan Nagy Emberek; a' kiket az akkori Világ sok tekintetben, tsak-nem első Héróknak tartott.

Az *Éneis'* formájára írtam pedig ezen tsekély munkátskát, sok okokra nézve; mind azért, hogy *Virgilius* sok nagy emberek', 's még ama' hajszál-hasogató *Skaliger'* ítélete szerint-is ollyan Vers-szerző, a' kinek az illyen szabású írásokban párja nints, a' mint hogy
30 még ama' nagy emlékezetű *Voltér-is* nem szégyenlette őtet a' maga *Henriássában* nagyon, sőt talám felesleg-is majmolni: mind azért, hogy az illyen mód természettel-is leg-szebb, mind még azért-is, hogy *Hunyadinak* sok-féle viszontagságai-is, ha a' dolgot nem a' külső színében, héjjában, hanem belső valóságában nézzük, az *Éneás'* bújdosásához nagyon ha-
35 sonlítanak, a' mint hogy;

Magam-is mint-egy vádolni láttatom magamat, mintha az *Éneist* nagyon gyermeke-sen-is majmoltam vólna, meg-nem tartóztathatván magamat, hogy némelly helyeken szó-ról szora-is le-ne fordítsam, (noha már ez az *imitátióra*, valakinek követésére nem tartozik) de ezt egy részént azért-is tselekedtem, hogy ítélhessék-meg a' régi Deák, 's egyszersmind

1 mikor a' fellyebb említett *Szilvius Éneás* A kötet végén található hibaigazító szerint töröltük.

40 mostani Magyar Poésisban gyönyörködő Tanúlt Magyar Urak, miképpen esnének annak
a' régi Deák vers-szerzőnek gondolatjai, és ki-mondásai Magyarúl? mert ha az ízetlennek
nem fog tetszeni, szándékom vagyon az egész *Éneist*-is hasonló szabású Magyar Versek-
ben ki-adni; mellynek már közel negyed-része nálam készen-is vagyon: a' miket pedig a'
Könyv' leveleinek allyán jegyzés-képpen fel-tettem; sok helyeken a' magam ki-mondásit,
45 vagy egy dologról másokra való által-ugrást a' *Virgiliuséhoz* hasonlítván, azt nem mind
fordításképpen tselekedtem; hanem a' hol szóról szóra fordítottam, ott világosan ki-is tet-
tem, hogy fordítás. A' munkának egész öszve-rakásában pedig, miképpen találhattam-el
a' *Virgilius'* formáját, és az a' hoz értő Túdósok' szája' ízet, az erről való ítélet-tételt azokra
bízom, a' kik a' hoz nem tsak szeretnek tudni, hanem valósággal tudnak-is. Az én értel-
mem szerént, a' miben leg-többet különböz a' *Magyar Hunyadi* az *Éneistől*, ez² az, hogy
50 *Éneás* a' Róma' fundálására, mint bizonyos, és ő előtte tudva lévő tzelra úgy szándékozott:
Hunyadi pedig az ő sok nagy tselekedeteinek vége felé tudta-meg, kitsoda ő? és mitsoda
ditsősséges haszna lesz' az ő ditsősséges tselekedeteinek? mert egyéb aránt a' tzelra nézve,
úgy hozatik itt bé *Hunyadinak* sok fáradthatatlan iparkodása, mint a' melly (ámbár az ő
55 tudása nélkül) a' Fijának Királyi-székre lejendő emeltetésének ellene állhatatlan eszköze
vólt.

Mivel azért mind a' személy a' kit dítsérek, mind a' Poéta a' kit követek, olyan igen
különös, hogy én, ha gyenge vers-szerző létemre ilyen nagy dologba, valami helyes ok
nélkül kaptam volna; akár melly túdós Hazám-fiaitól-is könnyen meg-íteltethetném éret-
60 te: nem lések talám terhére egy egyenes látású olvasó jó Barátomnak-is, ha egy két szóval
ide teszem, mik indítottak engemet ennek írására? tudni-illik:

Nem egy-két magános személynek való kedveskedés vólt a' tzelom; nintsen *Augustu-*
som, *Oktáviám*, *Marczellusom*; a' kinek kedvéért, (a' mint sokan ítélnék *Virgiliusról*) tsele-
kedtem volna ezt; hanem a' mint fellyebb meg-jegyzettem Hazám' ditsőssége mellett buz-
65 gok: és annak örülnék, ha minden hajdani nagy emlékezetű Magyar Fő Urnak, egy ilyen
forma oszlopa volna a' Hazában: hadd tudnák az idegenek a' régiekért-is betsülni a' mos-
tani Magyarokat, a' mostani Hazafiak pedig igyekeznének követni Attyaik' nyomdokait.
Továbbá

Indított engemet a' Magyarúl írásra, különösen pedig a' vers írásra, egy érdemes Ha-
70 zafinak T. Péczeli Jósef Urnak, mind szóval való serkentgetése, mind a' maga túdós mun-
káiban, 's nevezetesen a' Magyar Henriássá' Elöl-járó-beszédje' végén közönségesen a'
Haza-fiakhoz tett, igazán hasznos intése, és másutt is világ' eleibe botsátott igen helyes
okoskodása arról, hogy a' nyelvnek tsinosgatása, igen sokat tesz' a' Nemzetségnek pallé-
rozására: hanem azt már nem tagadom; hogy ha ezt az ezen dologban³ való hűséges fára-
75 dozásomat kissebb, vagy-is alacsonyabb matériájú munkákon kezdettem volna; és azután
kaptam volna ebbe, sokkal könnyebben el-érhettem volna azt a' tzelomat, melly már har-
madik oka annak, hogy ebbe a' munkába belé kaptam. Mert

Ha a' Hazában mind jóra való igyekezetemről, mind pedig olyan, a' millyen vers-szer-
ző tehetségemről ismeretesebb vólnék, úgy hogy munkámnak az Auctor' nevéből-is szár-

2 Az ez szó után is vessző áll, elhagytuk.

3 *dolghan* Sajtóhiba, em.

80 mazhatott volna valami tekintete; úgy a' Királyhoz, 's Hazához való tökéletes hűségre, a'
nagy dolgoknak, minden nagyra-vágyás nélkül való végbe vitelére, a' hivatal viselések-
ben természettel meg-kivántató egyenes lépésű gyorsaságra, a' fáradhatatlan állhatatos-
ságra, a' nagy méltóságban helyheztettekhez igen illendő tűrésre, és sok alkalmatlansá-
goknak örömet szenvedésére sokkal könnyebben serkentettek volna *Hunyadi* példájával
85 azok a' Magyar szívek; a' kiknek természettel-is úgy kellene születni mint Magyaroknak;
de a' mellyekkel a' mostani században, a' mikor heverésért sem ditsősséget, sem jutalmat
nem adnak, úgy-is kéntelenek; mert most, ha valaha a' *Virtus'* Temploma a' ditsősségével
úgy öszve-van ragasztva, hogy ez amannak bé-nyíló kamarája, az pedig emennek udvarló
szobája, és a' kettőnek egy ajtaja vagyon.

90 Szép az tagadhatatlan, mikor valaki Nagytól születik, de sokkal szebb, ha nagynak
születik; szép volt *Hunyadinak*, mikor a' Bétsi hármás Ország Gyűlésében, sok nagy méltó-
ságú Hertzegek, Vezérek, Grófok előtt, a' kik fényes ágyból lett származásokért született
Uraknak mondathattak, a' Király után első széket nyert az a' *Hunyadi*, a' kinek eredetét
talám az egész Gyűlésben egy sem volt a' ki tudta volna. Szép volt, hogy egy olyan em-
95 ber, a' ki születésére nézve leg-feljebb-is tsak egy köz Nemesnek íteltetett, már Rómától
Királyi nevet és Koronát érdemlett; a' Fija pedig valósággal a' Magyar Királyságot el-is
érte. Szép volt, hogy egy magános ember, maga fáradthatatlanságával tizen-két esztendő
alatt annyira ki-terjesztette az Ország' széleit, a' mennyire az ő előtte volt Hatalmas Kirá-
lyok, közel ötven esztendő alatt vagy nem terjeszthették, vagy inkább el-is veszítették. Az
100 ilyen jó vérű Fiakból pedig ez a' termékeny és jó fajtú Haza, soha nem lett volna szűkös,
ha a' puhaságnak apródonként lett bé-tsúszása után, a' jutalmat a' Tisztiségekkel öszve-
nem zavarták volna. De azt akárki meg-vallhatja, hogy soha sem áll tántorgóbb lábán a'
közönséges Társaság, mint akkor, ha az akár melly dologban tett érdem, (mellyet néha a'
Nagy Atyák' sír-halmából-is fel-ásunk) olyan Hivatalokkal jutalmaztatik-meg, a' mellyek-
105 ben érdemet sem tettünk, 's nem-is tudunk hozzá. Az érdem jutalmat vár, a' hivatal pedig
nem annyira annak való, a' ki valamelly más szabású érdemet tett, hanem a' kinek hajlan-
dósága van reá.

Várhatom-é én ezeket a' képzelt hasznokat a' Magyar Hunyadiból, vagy: nem? még
nem vagyok benne bizonyos ha ezt nem, talám el-nyerem azt; hogy a' mi Magyar nyelv-
110 vünknek szép, és akár minek le-írására alkalmasos volta; ezzel-is világosabb lész', ha ezt
sem, már úgy nem marad egyéb vigasztalásom annál; hogy tisztességet tettem, az ennél
százezredet többet érdemlett *Hunyadi* Hamvainak azzal; hogy az ő nagy érdemeinek emlé-
kezetét frissítem; 's ha az idegen Nemzeteknél, tsak felényi kedvességbe mehetne-is a'
Magyar nyelv, mint a' Magyaroknál az idegen, azokkal-is el-hitetném ezzel; hogy találhat
115 a' Magyar-is a' maga Nemzetében olyan nagy Embereket, a' kiket tzelül tehetne magá-
nak, sok *Odüsszeák'*, *Éneisok'*, *Kassándrák'*, *Henriások'*, 's a' t. írásiban, tsinálásiban.

A' *Magyar Hunyadit* én ki-pótolhattam volna tizenkét, vagy leg-alább tiz könyvre; ha
az a' néminémű nagyot álmadozásom, melly mikor e'hez fogtam, sokra kényszerített; a'
miatt meg-nem tsüggedett volna bennem, hogy ha sok Túdós Hazafiaik' szája' ízét el-nem
120 találom; tsak jobb lész' a' kevés szépetske, mint a' sok rútatska: a' mint hogy úgy-is intéz-
tem a' Könyvnek utolsó részét, hogy ha akár kinek-is volna kedve ki-töldani, iktathat még
belé, a' hatodik Könyv előtt-is két Könyvet, és utánna-is kettőt; még-is talál elég írni valót.
Egy egész Könyv telne tsak némelly Magyar Királyoknak a' Felsőes Második Jó'sefig

való elő-számlálásából-is. – – A’ mi már a’ Verseknek formáját illeti, azon sokat tusakod-
125 tam magamban, ha vallyon a’ Deák *Heroicum Carmennel*, a’ négy-é, vagy a’ két-sorú *Strófák*
egyeznek-meg jobban? De a’ mint közönségesen szokott lenni, hogy kiki a’ maga fazeka
mellé szít, én-is a’ négy-sorút találtam jobbnak: okaimat ide nem írom, ’s addig helybe
sem hagyom, míg azokat jó érzésű Túdós Magyarokkal nem közlöm; mert több szem töb-
130 bet lát: annyival inkább meg-kellett pedig a’ négy-sorú Versek mellett maradnom, hogy
alig vagyok egynéhányad magammal tudtomra, a’ kik illyeneket szeretnének írogatni;
melly pedig a’ Magyar nyelvnek nem utolsó vóltát mutatja, a’ mennyire lehetett el-kerül-
tem, hogy vagy únalmassá, vagy értetlenné ne tegyem vele a’ dolgot, vagy szót ne szapo-
rítsak, mind ezt, mind az *Éneis’ formáját* találtam-é el, vagy nem? ha egyenes ítéletű
Hazám’-fiai magok *Kriziseket*, rostálásokat, ’s róla való ítélet tételeket velem Levél által
135 közleni fogják, igen kedvessen vészem.

Tóldalékul mellé tettem a’ Magyar Hunyadinak egy *Királyi Dónátziót*-is, melly az egész
Históriát próbálja-is, világosítja-is.

Utóllýára-is arra kérem az érdeemes Olvasókat, hogy ezen tsekély munkátskámról az
ítélet tételt igazán, de szeretettel tegyék-meg, és ha a’ hibákon igazítani szeretnek; azt
140 elébb velem közöljék: mellyet ha meg-nyerek, rövid időn más három rendbéli darabokkal
fogok szolgálni. Mert a’ Magyar nyelv’ gyarapítása’ dolgában, ha tsekély tehetséggel bír-
is; de a’ jó indulatban ’s igyekezetben nem utolsó Magyar, mellyből írta ezt a’ Magyar
Hunyadit-is. Füreden 22. Martii 1787.

Horváth Ádám.

A’ Hunniás’ Szerzőjéhez.

Ha *Akhilles’* szerentséjét *Sándor* azzal emelte,
Hogy annak viselt dolgait *Homérus* énekelte.
Hát *Hunyadi’* ditső híre nem ditsőül-é vele?
5 Hogy Oszlopot érdeminek *Horváth Ádám* emele,
Horváth, a’ kinél *Homérus* tsak úgy jobb ’s úgy jelesebb
Ha a’ hírre *Hunyadinál Akhilles* érdemesebb.

Halász Jó’sef Super-Intendens.

Állj-fel sánta^{a)} *Músám Horvát’* kotsijára,
’S űlj engedelmeből elől a’ bakjára;
De ha *Hunniásnak* vágýol homlokára,
Ne légy ott, mint a’ légy, nékie motskára.

***   ***   ***

a) Talám azért nevezi *Musáját* a’ Poéta sántának, mivel maga-is már szinte esztendőttől fogva tsak alig járhat, minthogy a’ szél (*hemiplegia*) érte vala.

- 5 A' Görög Nemzetnek *Homérus Iliást*;
Virgilius íra Rómának *Aeneást*.
A' tűz eszü *Voltér* Párisnak *Henriást*;
Szerze a' Magyaraknak *Horvát-is Hunniást*.
- 10 Eddig *Homérusunk*, úgy tudom, tsak egy vólt,
Tudnillik *Gyöngyösi*, a' ki kár, hogy meg-hólt;
Egy nagy *Hérosunkról* ő ugyan méltán szólt,
De a' többit fedi meg-némúlt setét bólt.
- 15 Be sokan kergeték Poéta *Gyöngyösit*,
Kiket ő úgy nézett, mint nem örökösit;
Horvát utól éré 's meg-fogá köntösit,
Kinek ha nem enged, féltheti üstökít.
- 20 *Átillát* 's *Achillest* mindég szűlt Nemzetünk,
Mátyást és *Ulissest* Hazánkban lelhattünk,
De tudós *Homérust* keveset nemzhettünk;
Mert a' könyvek mellett nem igen űlhattünk.
- Ha le-ült-is a' jó Magyar tanulásra
Ez előtt, fel-ugrott a' lárma adásra:
Jő a' Török 's Tatár, nó Fijaim Mársra.
'S ezért nem lehetett főbb gondja *Pallásra*,⁴
- 25 Mind kettőt meg-verte, de míg *Budára* ért,
Új erővel ismét mindenik vissza-tért,
Míg tehát más tentát, a' Magyar ontot vért,
'S temette *Homérus* nélkül a' sok Vezért.
- 30 Ő strásálta mindég a' *Keresztyénséget*,
El-kergette róla a' *Pogány* inséget;
Nem űzhette azért a' bólt's mesterséget,
Tsak kardal keresett éles elmésséget.
- 35 Tudnillik, a' mellyet Apja, 's Anyja adott,
De ki, mint más Nemzet, nem pallérozhatott;
Hanem természeti élével maradott,
Mert ész helyt kéntelen vólt fenni a' kardot.

4 *Pallásra* Sajtóhiba, em.

- 40 Most kezdi *Minervánk Bellónát* követni,
Kezd Vitézink után Poétánk születni,
Nem fogjuk ezentúl a' *Héró*st temetni,
Kit el-temettünk-is, kezdjük ébresztgetni.
- Nem engedjük hírét ellenség' vasával,
Sem nevét romlani teste' romlásával;
Ellent-áll *Gyöngyösi Kemény Jánossával*,
Horvát a' *Hunyadi János'* pallosával.
- 45 Mások ébresztgetnek egyéb érdemeket,
Követvén az *Ánglust*, *Frantzot*, 's *Németeket*;
Mások elő-fogják a' *Fejedelmeket*
Kérni, hogy, mint *Horvát*, írjanak remeket.
- 50 *Veszprémi* ki-ása sok hólt orvosokat,
Horányi más *Hazánk-béli* tudósokat,
Bod egy *Athénásban* fel-támaszta sokat,
Mellyből *Szerentsi Nagy* épít városokat.
- 55 Van hát *Hazánk-fija*, a' ki orvosokkal,
Van, a' ki más-féle *Magyar* tudósokkal,
Elő-áll *Gyöngyösi* 's⁵ *Horvát* *Hérosokkal*;
Bővölködni fogunk tudós *Tómusokkal*
- 60 Örvendek, meg-vallom, a' *Magyar Hazának*,
Melly eddig, és most-is nyíla *Bellónának*,
Hogy nem tsak a' kardnak, hanem a' pennának
Végit-is meg-fogta, 's szolgál *Minervának*.
- 65 Ki a' *Török* kontzon kardját meg-pengette,
De *Herkulesnek*-is azt át' nem engedte;
Már most a' tollat-is körme közzé vette,
Többé, úgy reménylem, nem ír más helyette.
- Mert kard van oldalán, tudomány eszében,
Kard-is illik, toll-is a' *Magyar'* kezében;
'S a' mint bővölködik vitéz erejében,
A' tudománynak-is úsz már özönében.

5 s' Sajtóhiba, em.

- 70 Van tiszteletére hát időd *Pallásnak*
Magyar! de senkinek nem köszönhed másnak,
Hanem amaz észszel 's kézzel hatalmasnak,
A' két fejü 's eszü *Jupiteri Sasnak*.
- 75 Ki által meg-éred, noha sok idővel,
Hogy *Mársod* kínálja *Pallást* menyegzővel.
Be szép a' tudomány együtt az erővel!
Az arany gyűrű-is szebb a' gyémánt-kővel.
- 80 Most látszik, hogy ösöd vólt bölts *Anacharsis*,
És vitéz Nagy-anyád *Penthesilea-is*,
Esméri ezt *Trója*, amazt a' könyvek-is,
Cátót és *Camillát* szült ám *Scythia-is*.
- Gyöngyösi első vólt, *Horvát* a' második,
Ki *Héróssaidról* böltsen gondolkodik;
Gyöngy – – *Homérusodnak* száma párosodik,
Ne félj *Scythá!* kardod meg-nem rosdásodik.
- 85 Mert a' mit tselekszel, magad meg-írhatod,
Mint bántál a' Hóldal, Magyarúl mondhatod,
Ajáx' kardja sem kell; már vissza adhatod
Nyelvét-is, tollát-is, a' kinek akarod.
- 90 Mert nyelvedre nézve filemilét hangzaszsz,
Elmédhez intézve *Salamonnal* szóllaszsz,
Még író tollat-is már mástól nem váltaszsz,
Páva vagy, magadból azt-is szebbet rántaszsz.
- 95 *Ciceró'* nyelvén-is tudsz tenni parádét,
Ki most pallérozni kezded az Anyádét;
Tanúlod, 's jól teszed bölts *JÓ'SEF* Atyádét,
Ebben sem lész', tudom sok ideig Kadét.
- 100 Ha fegyvere' végén el-vész jó Vezéred,
Mint a' 'Sidók' kezén a' Kristus, nem kéred
Klopstokot, se *Virgilt*, mert ám Magyar véred
Édes Anyád' nyelvén szebben meg-dítséred.
- Ro'sda-rágta kardját szegre akaszthatod,
Kijé vólt, nevét-is felibe írhatod;
'S minthogy tudománnyal éred indulatod'
Se karját, se kardját porban nem hagyhatod.

- 105 Ezért dárdája-is ama' Hazafinak
A' Hóldat le-döfő vitéz *Hunyadinak*,
Nints ki-téve többé ro'sda fogainak,
'S a' mindent meg-évő idők' százszainak.
- Mert négy oszlopokon^{a)} függ 's fénylik vas kardja,
110 Hogy a' feledékeny föld el-ne takarja;
Olvassa *Hunniást*, ki tehát akarja
Tudni, *Hunyadinak* mit mivelte két karja.
- Lát benne egy Hazát szerető hív Magyart,
'S *Pannon'* óltalmára termett két vitéz kart;
115 Egy fegyvert-is, a' melly táborokat zavart,
És ki-tört ellenünk fent sok Török agyart.
- Híres ez a' dárda *Hunyadi'*^{b)} vasáról,
De sokkal híresebb *Hunyadi'* markáról,
Híresült *Hunyadi* Koronás Fijáról,
120 Sőt ma-is híresül *Hunyad* Hazájáról.
- Mert paraszt had lévén minap a' tájában,
Harmintz-hat földije rohan hamarjában
A' gyilkos táborra, és ló nyargaltában,
Sok százat le-vere a' *Maros'* folytában.
- 125 E' kis seregnék-is *János* vólt Vezére,
Hunyadi föld termé sokak' védelmére;
Ki sok ezerekkel szembe vágni mére,
A' kik vágnak vala a' Nemesebb vérré.
- Vitézebb egy nagy szív sokszor egy seregnél,
130 Bőltsebb és jobb egy fő milliomm fejeknél,
Hazánk' szeretete több az ellenségnél;
Zejk-is azért vala vitézbb ezereknél.⁶
- Vala az első-is *Zejk* bátor szívével,
Vala második-is nagy bőltességével,
135 Harmadik-is Hazánk' tűz szeretetével
Ő vala hetven-két kezű sergetskével.

a) Az az: négy soru versekben íratott a' *Hunniás*.

b) *Hunyad* Városa körül sok, és híres vas-bányák vagnak.

6 *ezereknél* Rímelés szerint jav.

Nézd-el itt egy bölts fő harmintz-hat markokkal
Hány kardot rántat-ki? és mind olyanokkal,
Kik soha sem víttak mérges bajnokokkal,
140 'S most ennyin meg-vínak völgyekkel halmokkal.

Sokkal többet lehet észszel, mint erővel,
Nehány kézből tábor telik egy bölts fővel;
Egy *Bátori* zöld-ág^{a)} nagy Török erdővel
Szembe száll, 's nem gondol nép-nőtte mezővel.

145 Ha könyvet akarnék írni, ezerekkel
Tudnám ezt mutatni Magyar Vezérekkel;
De most nem azt írok, elég hát ezekkel
A' nagy *Hunyadival* 's a' kis testű *Zejk*el.

150 Kit kard forgatásra *Mávors* nem oktata,
Katona régula soha sem szoktata;
De az ész 's szeretet olly útat mütata,
Mellyen sok Vitéznek elibe vágata.

155 Nagy *Kenesit* játzék, és bátor *Bátorit*,
A' hol ezek ketten a' Török' tengerit
A' *Marosba* ölék, 's a' Magyarok' vérit
Meg-innya kívánó számtalan ezerit.

160 Kiknek kő-oszlopok vitézségek' helyén
Még máig-is fenn-áll a' *Kenyér'-mezején*.
Zejk-is e' mezőnek már az alsó végén,
Illyent érdemlene *Dévának* vidékén.

Söt ezekénél-is sokkal betsesebb bért
Várhat, mert a' Török inkább tsak földet kért;
De a' *Zejk* bajnoka országot kívánt 's vért,
Mint ezt meg-mútatta, valahol hozzá fért.⁷

a) Nem *Bátori* ment *Kenesinek*, hanem *Kenesi* a' zöld-ágak alatt okosan masérozó seregével *Bátorinak* a' Török ellen segítségére; de tetszett a' Poétának meg-tserélni a' neveket.

7 *fért* Rímelés szerint jav.

- 165 Óh! ha *Hector*, a' kit *Asia* segített,
'S tíz esztendeig *Márs* mindég erősített,
Nevének örökös oszlopot érdemlett;
Ítéld-meg akárki *Zejk* hírt ki pénzén vett?
- 170 Ditsekedhetsz *Erdély Zejk János'* eszével,
'S *Hunyad-Vármegyei* harminz-hat kezével;
De *Déva* mezeje a' *Maros* vizével
Könyvez, hogy keveset gondolsz nagy hírével.
- 175 Ugyan mért nem emelsz bölts *Hazád-fijának*
Oszlopot, és vitéz harminz-hat karjának?
De tudd-meg, hogy úgy-is, míg a' két *Hazának*
Híre lész', lész' *Zejknek* 's *Famíliájának*.
- 180 Szemmel láttad, 's tudod, hogy ő hírt nem lopott,
Márványból, aranyból kívánhat oszlopot;
Mert sok ezer főnek nem módos kalapot
Emelt, hanem észszel villogó kard-lapot.
- Kit *Hunyadi János*, ha fel-támadhatna,
Vitéz *Hazafiját* sírva tsókolgatna;
Úgy, ha *Zejk*-is élne, de ez sem múlata;
A' *Hunyadi'* útján ditsősségre juta.
- 185 Termet illyeneket a' *Hunyadi* határ
Többeket-is, millyen vala ez az egy pár;
Tudja jól a' rabló, és égető *Tatár*,
Ki hátára kötött gyújtó szalmával jár –
- 190 Mert hol a' kő-szikla eget tart *Átlással*,
'S mikor a' szomorú ég sír köny-húllással,
A' víz-is hömpölyög,⁸ és nyög vér-omlással,^{a)}
Melly miatt a' malom zúg fog-tsikorgással;

a) Erdélyben Hunyad-Vármegyében Hátszeg' vidékén Malom vízen, honnan a' Mélt. *Kendeffi* Família iratik, a' patak, mikor az essőtől meg-árad, olly veressen foly, mint a' vér. [A *Vármegyében* szó *Vérmegyében* alakban szerepel, em.]

8 *kömpölyög* Sajtóhiba, em.

195 Ott, hol a' víz kristály, és a' bővség pizstrang,
Mellyet bőven eszik nem tsak az Úri rang,
Hanem a' szegény-is, és hol az ekhós hang
Úgy szóll, mint a' leg-szebb, és leg-nagyobb harang.

200 Nem meszsze a' *Kende* kemény *Koltz-váratól*,
Sem *Trájánus* Császár' Római útjától,
Sem a' *Decebalus* Király' városától,^{a)}
Hol ő el-bútsúzik az ó *Dáciától*;

Ot fénylik még ma-is egy nagy Úri Nemzet,
Kit *Kende*' veriből hat ló hintón vezet,
Régi *Família*,^{b)} kedves emlékezet!
Mert nekünk öt vitézt egyszeribe nemzett.

205 A' ki ezt nem tudtad, olvass históriát,
Meg-esméred abból *Kendének* öt fiját.
Szűlj óh kis Nagy-Erdély! ilyen *Familiát*,⁹
Mellyekben a' Magyar lássa *Hunyadiját*.

210 Ekkor *Kendeffiek* ötből állnak vala,
Kende ös *Hazának* vala tsak öt fala;
Hazánkért táborba az-is mind ki-szálla,
'S két párt egyszeribe *Mávors* fel-mészárla.

215 Négy el-vész *Nemzetünk*' meg-maradásáért,
Egy még-is meg-marad *Hazánk*' óltalmáért;
Ennek maradéka él annak javáért,
'S egy^{c)} most barátkozik *Mársal* a' *Hazáért*.

220 Valamint a' tömjén, mikor el-fogyott-is,
Jó szagát érzeti, a' hol nintsen, ott-is:
Úgy *Hunyadi János*, bár el-rothadott-is,
Hazafijaiiban él, ha rég' meg-hólt-is.

a) Ez a' város volt Zármizegetúsa, közel Vas-kapuhoz, mellynek helyén ma egy szegény Vár-hely nevezetű paraszt falu fekszik, a' hol sok szép régiségek találatnak a' földben.

b) Régi, mert II. András Király, a' Keresztes Hadnak fő Vezére, ki a' XII-dik Százban élt, és uralkodott, ennek a' *Familiának* Nemességét confirmálta.

c) Tudni-illik M. *Kendeffi Ferentz*, Jó'sefnek második fija katonáskodik.

9 *Familiát* Sajtóhiba, em.

De éljen *Horvát*-is, 's azok-is éljenek,
Kik által sok hóltak élökké lettenek,
Hogy több Magyarok-is, kik el-senyvedtenek,
Ílly' serkentők által éltet reményljenek.

225 Kikből maradékok jó példát vehessünk,
Hóltak által élők elevenülhessünk,
Fijak, mint Atyáink, akként vénülhessünk,
'S vitéz Eleinkhez méltókká lehessünk.

***   ***   ***

230 *Horvát* Úr! kit én még drága Személyvedben
Nem, de mint mást jobban esmérlek híredben,
Leg-jobban pediglen *Hérsósi* Versedben,
Ha mi jót írhaték, tsak azt tedd könyvedben.

235 Mert bánnám, ha vitéz *Hunyadi*' Képének,
Kit nagy eszed 's kezed remekül festének,
Miattam ortzáján olly szeplők esnének,
Kiknek oka homlok-verseim lennének.

240 Élj sokáig, végre szívemből kívánom,
Hazánknak, 's ha szabad úgy szólnom, Barátom!
Személyem' míg el-nem nyomja végső álmom
Sőt porom'-is, mikor el-húnytam ajánlom.

Írtam Bétsben az Austriai
Pannóniában, 1787-ben,
Májusban

Andrád Sámuel.

A'
MAGYAR HUNYADI'

ELSŐ KÖNYV'

Summája.

Hunyadi a' Rigó-mezei veszedelem után való éjtzaka, ló hátonn, fegyver nélkül, kietlen erdőben tévelyeg; és szerentsétlenségénn tűnődik. – Hajnalra érkezik egygy forrás víz mellé, a' hol a' lova meg-döglik. Odébb indul gyalog Bulgár és Rátz-Ország' széleinn, a' Duna felé, – harmad nap múlva talál két Török Tolvajra, a' kik ruhájától meg-fosztják; de midőn az arany keresztenn, mellyet nyakában szokott hordozni Hunyadi, meg-nem-egygyezhettek, és egygy-más közt öszve-vesztek a' Tolvajok; Hunyadi egygyiktől el-ragadván a' kardot, azt meg-öli, a' másik el-szalad. – Továb menvén, más nap találkozik egygy erdőbe egygy Tolvajjal a' ki magát pásztornak tette. – Öszve-barátkozván a' Tolvaj Hunyadival, viszi ötet a' maga kunyhójába, és ott, mikor Hunyadi alutt, a' petsét gyűrűjéről reá esmért; Hunyadi-is a' beszéd közben meg-tudta, hogy az a' Tolvaj Drákulának, az Oláh, vagy is Havas-Alföldi Vajdának a' kisebbik fija, a' kinek Battyát és Attyát Hunyadi meg-ölette. – Újjobban-is öszve-barátkozván, kéri a' Tolvaj Hunyadit, hogy beszélje-el néki a' Várnai veszedelmet, és több történe-teit.

15   Mú'sám! míg némellyek idegent dítsérnek
Hirdesd Te dolgait egygy Magyar Vezérnek.
Ki olly szomjúzója volt a' Török vérnek,
Hogy nagy indulati Országokat érnek.

20   Ki sokszor a' harczonn vért veréjtezett
Kissebb lévén népe, mint az igyekezet...
Húsz Török hartz közzúl kétszer emlékezett,
Hogy ne emelt volna győzedelmes kezét.

25   A' viadal' hevét olly könnyen szenvedte,
És már a' Törököt úgy meg-rettentette;
Hogy az, a' kezéből kardját el-ejtette,
Ha ki tsak *Hunyadi'* nevét emlegette.

30   Bujdosást, rabságot, hideget, meleget
Szenvedett, szomjúzott és koplalt¹⁰ eleget;
Míg meg-bátorítá a' fél-hóld bélyeget
Irtózva rettegő Keresztyén sereget.

10 *koplat* Sajtóhiba, em.

- Míg nagy vitézsége ki-tűnt, 's lett a' vele
Született nagy szívnek olly bizonyos jele,
Hogy magának örök oszlopot emele,
'S Fijának Királyi-széket érdemele.^{a)}
- 35 Egek! e' nagy Lélek mi nagyot véthetett?^{b)}
Hogy maga szenvedett ennyi kísértetet;
'S a' kire az Ország' gondja rá tétetett,
Gondot magára-is alig viselhetett.
- 40 Ha egy Hadi Vezér' egy Király' élete
Annyi; mint egy Tábor' egész keszülete:
A' Keresztyénségnek minden épülete
Ezenn a' Bástyánn áll; 's hát ez-is reszket-e?
- 45 Az Isten többnyire lám úgy igazgatja,
Hogy a' Király' bűnét az Ország siratja...
'S az Ország' bűnéért most ez Ország' Atyja
A' gondviselésnek leve áldozatja.
- 50 Lám Róma, a' *Virtus'* házának mellette
Ditsősség' Templomát közel építette;..
Itt, amannak hevét Hunyadi szenvedte,
Ezt, későnn a' Fija nyerte-el helyette.
- Terhe Hazájának kétszeri bűnének,
Olly süllyos vólt szegény ártatlan fejének,
Hogy Haza-fiai mikor¹¹ hírt vevének,
Szíveik-is tsak-nem meg-repedezének.
- 55 Vagy-is, a' *szerentse, fatum*, vagy mi neve?
Úgy szoktatja a' nagy szíveket eleve,
Hogy, ha *Herkulesre* égi terhet teve,^{c)}
Könnyen essen akkor az izzadság heve

a) *Virg. Aeneid.* L. I. v. 5. *Multa quoque et bello passus, dum conderet urbem, Inferretque Deos Latio.*

b) *Virg. Aeneid.* L. I. v. 7. *Musa mihi causas memora, quo numine laeso. &c.*

c) *Senec. Tragoed.* *Alcmena genitus bella per omnia Monstris exagitet coeliferam manum.* [Az *Alcmena* szó *Alemena* alakban szerepel, jav.]

11 *mikort* Sajtóhiba, em.

60 A' kik nem akarván tsak fészkekenn űlni,
A' ditsősség' egénn szeretnek repűlni;
Még alig kezd, gyenge szárnyok' tolla gyűlni,
Mikor emelkedve fellyebb kell készűlni.

65 Ha a' gondra termett Nagy ember' szívének,
A' gondok egygy üres órát engednének:
Talám nagyobbakra vágyódó Lelkének
Nemes indulati meg-kissebbednének. –

70 A' Török' markából alig szabadúla
Hunyadi, 's a' tsata még jól el-sem múla,
A' Rigó mezején; míg sorsán bámúla
Bánatos szívére újjobb gond tódúla.

Míg még alutt vérrel feketedett karja,
Nagy Lelkét a' szégyen 's a' boszszúság marja,
Míg kívül izzadó homlokát vakarja,
Belűl agy-velejét a' méreg zavarja.

75 Fél, ha jut szerelmes Hazája eszébe,
Hogy, ha hamarébb megy a' bal hír fülébe,
Mint ő haza menne; kettős kétségébe
El-veszti reménnyét, melly vólt fegyverébe.

80 A' belső támadás titkos daganatja^{a)}
Mellynek kelevénnyét ez az Ország' Atyja
'S orvosja lágy írral maga takargatja:¹²
Ha késik; most mérgét könnyen ki-adhatja.

85 De ha haza menő útját sietteti,
Sietését nagyobb szégyen késlelteti;
'S a' gondot fejből még ki-sem verheti,
Mikor már Hazája újjal rettegteni.

a) Az ilyen hasonlatosságokat Virgilius először szépen 's hoszszatskänn le-írja, azután alkalmaztatja, de itt a' rövidség' kedvéért, rövid (*Synonimum*) formában íratnak többnyire, mint *pag. 4. a' madár'* hasonlatossága-is.

12 *tagargatja* Sajtóhiba, em.

- 90 Mint kell majd bajjai' emlegetésével
Másodszor küszködni a' Török' mérgével.
Miként mennyen haza illy pusztá kezével,
'S mástól költsönözött maga szégyenével. –
- Ha nem hárúlna-is a' szégyen nyakára,
Miként emlékezzen ifjú Királyyára,
A' kit, óh! Várnánál szemei' láttára
Jantsároknak kellett engedni prédára.
- 95 De míg így tünődik más szerentséjérül,
Emlékezik egyszer maga életérül
Hogy hát ha a' szomszéd tsata' mezejérül,
Még az ő fejt-is elő-kérik bérül.
- 100 Ha úgymond a' Török a' vérnek mezejét
Ott hagyván, fel-dúlta Táborunknak helyét.
A' Királyé után, a' fő vezér' fejtét
Keresni, találja fordítani idejét. –
- 105 Meg indul – de lova a' hosszasz tsatában
Éhenn el-fáradván, tétováz útjában
Félő-is, út nélkül indulni¹³ vaktában
Ez erdős és bértzes kietlen pusztában.
- 110 Már a' nap az alsóbb világra fordúla,
A' piros est-hajnal setéttel el-múla.
Az idő-is ez nap talám meg-búsúla
Mert felleggel, mint-egygy gyászszal be-borúla.
- Az erőnn nagy bértzek állanak rakással,
Rémítnek a' vólgyek meredek nyílással,
Mellyek ha jól öszve-szakadnak egy-mással,
Köveket hajt a' víz kemény mormolással.
- 115 Képzeli Hunyadi végetlen határnak
Ez helyt; hol nyoma sints Falunak vagy Várnak,
'S mivel itt még talám madarak sem járnak,
Nem enged a' fáradt ló a' zabla' szárnak.

13 *indulván* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

- 120 Vetí hát a' meg-únt kantárt a' nyakára,
Bízávn a' bölts Vezér oktalan lovára;
Ha talám az útonn, hol soha nem jára,
A' marha vaktában találna tanyára.
- 125 Megy a' vadon-erdőnn setét éjtszakában,
De ezer gondokkal küszködik bújjában;
'S most, mint tsak Istennel egyedül vóltában,
Bal-sorsa' okait forgatja magában:
- 130 Vádolja Hazája' gyilkos hit-szegését,
'S magának-is abban lett meg-egygyezését.
Képzeli kétszeri káros hit-kötését,
'S illy hallatós szókra fakasztja nyögését.^{a)}
- „Isten! Te igaz vagy; én és mi vétettünk,
Mikor Sz. Nevedre szent fogadást tettünk;
Azomban hit-szegők; de tsak egygyszer lettünk;
Hogy van hát, hogy azért már kétszer szenvedtünk?
- 135 Kétszer, de az Isten' igaz ítélete,
Nyakunkba méltatlan büntetést nem vete;
Vallyon hát, a' másik nagy bűn mi lehete?
Melly illy nagy büntetést meg-érdemelhete?
- 140 Hit-szegés-e az-is? – Hit-szegés, és vétek,
Magyarok! a' hitet, mellyet le-tevétek^{b)}
A' Keresztyéneknek, azt-is meg-szegétek,
Mikor a' Törökkel új frigyét kötétek.
- 145 Ah tsalárd Julián! be meg-vakítottál,
A' frigy meg-állásra jó tanátsot adtál,
De egy-úttal ajtót más bűnre nyitottál,
'S magad velünk egygyütt hit-szegő maradtál.

- a) Virgiliusnak szokása az illyen magában való tűnölődéseknek le-írása, sok van illyen *Aen.* L. IV. jó ez mind a' Históriaira, mint a' személyeknek kedvesítésére, mind az indulatoknak ki-fejezésére nézve. [A *kedvesítésére* szó *kevesítésére* alakban szerepel, jav.]
- b) Itt ezt hit-le-tevésnek tsak maga vádolására mondja Hunyadi, mert a' Keresztyénekkel nem vólt a' Magyaroknak hittet petsételt frigy-kötések, lásd a' második könyvben.

- 150 Most a' sok büntelen meg-hóltaknak vére
Te ellened kiált az egek' egére,
'S ha el-értél ama' szenvedők' helyére^{a)}
Ezzel-is nagyobbúl a' te bűnöd' bére.
- Vádol az én kettős keserves esetem,
Mert én-is egyedül néked köszönhetem,
Mind azt, hogy magamnak veszni tért életem,
Mind azt, hogy népemet nem védelmezhetem.
- 155 Valamivel azok átkozzák fejemet,
A' kik haldokolva kiáltják nevemet;
Mind fejedre rakom; mert én mind vétkemet,
Tőled kóltsonöztem, mind büntetésemet.
- 160 Ah nyomorúlt rabok! ah fél-hólt sebessek,
Vajha segítségűl, óh vajha! lehessek!
De – ha – fegyvertelen ám vissza-mehessek,
Egy szökött rab lévén én-is mit tehessek?
- 165 Vér-szopó Nemzettség! ah Pogány nevezet!^{b)}
A' bóldog szerentse be rád következett,
De várj! – fel-vonom még az el-fáradt kezét,
Mellyet vastag nyakad már sokszor érezett.
- 170 *Nem leszz mindenkor így.* – Eszedbe juttatom
A' Rígó mezei véres áldozatom'. –
Várd-el, mert Várnát-is meg-lásd – meg-mutatom,
Hogy jobban meg-bánod, mint én most siratom.
- Ellenkezik véled vérem, betsúletem,
Szent hitem, vallásom, nemes természetem,
Nem tsuda, nevedet ha nem szenvedhetem. –
Nem soká, mind a' két szégyent el-temetem.”
- 175 Azomban míg magát ekképpen biztatja;
A' ló egygyet botlik, eszébe juttatja,
Melly tzerne szálonn áll heves gondolatja, –
'S ismét keseregve bal sorsát siratja.

a) Nem örömet ítéli kárhozatra Juliánt; külömben-is betsúlta a' Papi rendet.

b) *Virgil. Aen.* L. IV. v. 367. *Hircanaeque admorunt ubera tigres.*

- 180 Sokszor meg-rettenve képzeli magának,
Mint-ha a' kergetők rajta rohannának,
Mint ha *Amurates*, tanúlt bajnokjának
Rab lántzot készítne hatalmas karjának. –
- 185 Hát-ha úton-állók jönnének elébe –
Fáradt a' lova-is, fegyver sints kezébe;
Hát-ha a' felleges ég' setétségébe
Valami fene-vad jönne ellenébe.
- 190 Viszsa-mennyen-é hát?^{a)} vissza-is mért mégyen
Azért-é? hogy Török' prédájává légyen?
Mit? úgymond, e' vólna valóba nagy szégyen,
Hogy a' setét semmi rajtam szégyent tégyen.
- Illy küszködésekkel telik éjtszakája,
Míg nyögve botorkáz fáradt paripája.
Szemeit az álom alá taszigálja, –
De van gond; van elég serkentő órája...
- 195 Egyszer, nagy únalma' vígasztalására,
Meg-ritkúl a' felleg hajnal hasadtára, –
Le-száll – tekint az ég' pirolsó sarkára,
Mert alatta lova már tsak alig jára.
- 200 Meg-fogja fék-szárát vezeti tsendessen;
Széllyel vi'sgálódik, hogy útra lelhessen,
Egy puszta gyalog út láttzik setétesen,
Melly egy forrás vízre vezet egyenessen.
- 205 Meg-áll, körül-nézi Hunyadi a' kútat,
Annál a' mellyen jött jártább útat kutat;
Kettőt talál jó tört, de tsak gyalog útat
Az egygyik¹⁴ a' Rigó mezejére mutat.
- 210 Másik tekerülve megy egy hegy' allyának;
Ezt vélte a' Vezér bújdosó útjának;
De jobbnak ítélte (fékjét a' lovának
El-vetvén) a' hegyről meg-nézni magának.

a) *Virg. Aen.* L. I. v. 37. Haec secum: mene incepto desistere victam.

14 *egygyik* Sajtóhiba, em.

- Munkával a' bértzre míg fel-kapaszkodik,
 Az alatt a' nap-is ki-világosodik. –
 Rá tekint *Hunyadi* – nagyot fohászkodik:
 Keserves nap! – hát-ha e' leszs a' második –
- 215 Széllyel néz, úgy látja hogy a' most nevezett
 Tört út, alig ha nem 'Sófiába vezet.^{a)}
 De jaj! a' tegnapról ha meg-emlékezett,
 'Sófia-is néki keserves nevezet.
- 220 Alig mer rá nézni *Bolgár'* Országára
 Az ötet üldöző Török' birtokára, –
 Viszsa-vévén útját a' bértz' oldalára,
 Indúl, az el-hagyott forrás víz' partjára.
- 225 Le-ér, – de jó lovát nyújtózva találja;
 Mivel sokat ízzadt 's fáradt paripája,
 Vagy a' hideg vízből jól veve hozzája,
 Vagy fáradtság miatt ki-fogyott párája.
- 230 Vi'sgálja az eret fél-hólt marhájában,
 Serkenti lány meleg vérit, de híjjában –
 Vajha! még társ lennél tsak egy éjtszakában.
 Szám-ki-vetett Urad' bolygó bújdostában!
- Le-úl, a' víz mellett, könnyökét térdére
 Tévé, le-görbeszti fejét tenyerére,
 Széjjel néz sohajtva az ég' négy részére,
 'S ilyen panaszokra fakada¹⁵ végtére.^{b)}
- 235 „Ah egek! Dél, Észak, Nap-nyúgot, Nap-kelet!
 Ha van még nálatok egy olyan szegelet,
 A' hol pihenhessek egygy órát, vagy felet,
 Hadd végezzem-el azt e' víz forrás felett.

a) 'Sófia a' Dunához négy napi út, *Bolgár*-Országban (vagy *Bulgáriában*) vagon. 'Sófiának neveztetett Sófia' Templomárúl, mellyet ott Justinianus épített: az előtt *Sardaciának* neveztetett, a' *Sardusokrúl*, a' kik ott laktak, de a' sok hadakozások miatt meg-erőtelenedvén, utóllýára tsak a' Templom' neve maradt *Bonfin*.

b) *Virg. Aen. L. IV. v. 533. Sic adeo insisit secumque ita corde volutat:*

15 *fokada* Sajtóhiba, em.

240 Ha bódog időket várhat még életem,
Szerentsétlenségem' itt-el-hadd-temetem;
Ha pedig kínommal ma el-végeztetem.
Istent, 's a' Hazámat most majd meg-követem.

245 Három út szakad itt öszve. – Ím¹⁶ ez szerűl
Jön bujdosásomnak kietlen helyérűl,
Emez ama' véres Rigó mezejérűl,
Amaz Isten tudja mere 's hová térűl.

250 *Emez* a' tegnapot juttatja eszembe,
Ez, hogy nem sülyyedtem a' veszedelembe,
Amazt míg itt sírok, talám keservembe
Meg-érzem, jó helyre visz'-e? vagy verembe.

Húllass álmos szemem szapora könyveket,
Mellyek, e' tiszta víz tsergedezéseket
Zavarván, adjanak jó vagy rossz jeleket,
Jót reményljek-é még vagy nehezebbeket?

255 Fellegzik az idő – ez minek a' jele?
Ah! ha e' leszsz éltem' utólsó reggele
Ullászlónak mivel köszönnyek? ezzel-e?
Hogy néki a' Török oszlopot emele.^{a)}

260 Oszlopot. – Várnánál, – de ez egy vezérnek,
A' kitűl ott, minden tsepp vért elő-kérnek,
Nem elég; de kivált szégyen Nemes vérnek,
Ha engem' a' sírba nem hartzrűl kísérnek.

265 Ő Király, ő gyermek, ő beteg létére
Élete' vesztével tört ellenségére;
Amurates' feje vólna ennek bére,
'S ím! én így bújkálok Hazám' szégyenére.

a) Várnánál a' Török egygy alatsony oszlopot emelt, melyre fel-írta az ott lett történetet. Lásd a' III *dik* Könyv' elején.

16 Az *Í i*-ből jav.

- 270 Jer hát e' járt úton lelkiem! utóljára
 A' rigó völgyérül ditsősség' halmára
 Szabjunk éles szabját gyilkosom' nyakára,
 Vagy nyerjünk oszlopot *Ullászló* módjára.^{a)}
- Hová mégy? – kire törsz Vitéz! olly tüzesen?
 Annak nyakát szegni ma miként lehessen?
 Gyalog, fegyver nélkül, fáradtan, éhessen,
 A' ki elől tegnap futánk seregessen.
- 275 Hová mégy? – ah gyilkos gondolat! álj fére,
 Ha már így ki-omlott ennyi néped' vére.
 Leg-alább magadat Hazád' reményére
 Tartsd-meg, 's élj a' pogány Török' félelmére."^{b)}
- 280 *Hunyadi* magában míg így kételkedett,
 Az alatt már a' nap jól fel-emelkedett;
 Fel-áll, – nyereg helyett talpra kerekedett,
 Mert már akkor lova meg-is merevedett.
- 285 Indúl, – de már merre mennyen? gondolkozik,
 Nappal járt utakonn járkálni irtózik;
 Mert ha Törökökkel szem-közt találkozik,
 Meg-ismerik, hogy fut, 's halállal áldozik.
- 290 Megy hát nagy erdőben, járatlan utakonn,
 Kősziklás bértzekenn, meredek árkokonn.
 De a' tévedéstül-is félt, és ez okonn
 Széllyel vi'sgálódik, minden hegy-hátokonn.
- Mind *Rátz-Ország'* szélinn intézi menését,
 'S mihelyt veszi észre nap' estvelédését,
 Jártabb útra kerül, 's el-hányja lépését;
 Hogy éjjel pótolja nappali késését.

a) *Aen.* L. IV. v 652. Accipite hanc animam, meque his exsolvite curis.

b) Tsak gyűlölségből nevezi a' Törököt *Pogánynak*.

295 Tsavargó útjait úgy-is ki-tsinálta,
Hogy három egész nap' semmi-se találta,
Még innen a' Dunát négy napra számlálta,
'S negyedik éjtszaka ismét neki-válta (vátta)¹⁷

300 Hajnalba nagy erdőt látott nem meszszére, –
Siet, – nap-fel-költre az erdőbe ére;
És az éhség miatt fogyatkozván vére,
Sűrűt keres, le-dúl a' zöld gyepe' színére.

305 Már akkor a' Rigó mezei tsatának
Híre, tudtára vólt Bulgár-Országának,
Hogy még a' Magyarok, a' kik maradának,
Közel a' szélekenn szökni indulnának.

310 *Hunyadi*-is magát már jobban féltette,
Hogy, hát-ha a' Török őtet ki-hírdette,
Gyalog vólt; fegyverét 's lovát el-vesztette,
Sem futhat, sem magát nem védelmezhetette.

E' kegyetlen nemzet örül a' prédának,
'S tudván, hogy a' hartzrúl szökött katonának,
Kitsiny az ereje: számossan valának,
Kik az út-félékenn fegyverrel állának.

315 Ez helyt-is, a' hová Hunyadi érkezett,
Sok vólt illy tolvajló gyilkos felekezet,
Kikkel ez jobbatska ebédre éhezett
Vitéz, fölöstököm-tályba foga kezét.

320 A' gyepe' fél órát alig pihenhetett,
'S tán e' pihenés-is azért engedtetett,
Hogy az éhség miatt már el-gyengítettett
Vitéz, meg-bírhasa e' fene nemzetet.

325 Fel kél a' pásitru'ly, hogy utját követi,
Mig tántorgo lábát menni egyengeti;
Jobb felől egy gyilkos kardal fenyegeti
Másik a' kötelet, a' nyakába veti.¹⁸

17 A szerző magyarázó jegyzete, a kéziratban is a verssor után található, nem pedig lábjegetben; mi is itt hagytuk.

18 Ez a strófa a nyomtatott szövegből kimaradt; a kézirat szerint közöljük.

330 Kap az oldalához¹⁹ szegény fegyvertelen,
De amaz a' földre rántja a' kötelen,
Ah! mit vihet véghez ez most erőtelen
Bajnokonn két Török, e' két Istentelen.

A' tolvaj emennek földön fetrengtébe,
Tekint a' méregtől szikrázó szemébe;
'S olly félelem ötlük kegyetlen szívébe,
Hogy még a' fegyver-is reszket a' kezébe.

335 Meg-íjjed amaz-is; kezét tartóztatja,
De nagyon szembe tűnt drága ruházatja,
Mivel hát mindenik köntösét rángatja.
Önként hagyja magát e' Vitézek' Atyja.

340 Ki-fosztatván azért minden ruhájából,
'S arany keresztjét-is ki-véven nyakából,
Maga ki-fejtőzik a' Pogány' markából,
'S talpra áll ez otsmány birkozó tsatából.

345 Meg-áll, nagyot sohajt, fogát tsikorgatja,^{a)}
Lángoló szemeit véressen forgatja,
Szégyenli, hogy e' két vad szamár' fajzatja
E' beteg oroszlánt ekképp' nyomorgatja.

350 A' Török tekintvén Hunyadi' szemébe,
Ismét mintha nyilat lőtt volna szívébe,
Egygyik a' másiknak sugdos a' fülébe,
De kardal sem mernek menni ellenébe.

Kapkodják ruháit, hogy odébb álljanak, –
Tiz tizen-két lépést alig haladtanak,
Meg-állítják egy-mást, hogy meg-osztozzanak,
Mellyel meg Hunyadinn új sebet szúrtnak:

355 „Ah! ha jöttél volna gondolja magába²⁰
Előmbé a' rigó mezei tsatába,
Vagy ha volna kardod Hunyadi' markába,
Majd öltöztetnélek vér színű ruhába.

a) *Virg. Aen.* L. XII. v. 946. Furiis accensus, et ira Terribilis.

19 *ódlához* Sajtóhiba, em.

20 Az idézőjel a következő sor elején kezdődik, áthelyeztük.

360 De mit? – rajta megyek, – el-kapom szablyáját,
Darabra aprítom mind tüdejét máját,
Inkább, mint két lator egygy Bajnok’ ruháját
El-vigye, ‘s a’ Pogány, Kristus’ kereszt-fáját.”^{a)}

365 Ezt alig mondá-ki, hát ím! köntösének
Rablói egy-más közt perleni kezdének,
Pogányok! a’ másénn nem egygyezhetének,
Mellyik légyen Ura arany keresztjének.

370 Gántstot vét Hunyadi el-indúlt lábának^{b)}
Vígán várja végét e’ kedves tsatának,
‘S míg ő nagy erején bámúl arannyának,
Azok egy-más ellen kardot-is rántának.

Új erőt szítt emez pihegő mellyébe,
‘S míg azok vagdálnak egy-más’ ellenébe,
A’ mellynek a’ kereszt vólt egygyik kezébe,
Ragad bal markával nyaka’ gerintzébe. –

375 Le-rántja a’ földre minden erejébűl,
Ki-tekeri kardját a’ másik kezébűl,
‘S azzal kergeti-ki vad lelkét mellyébűl.^{c)}
Már ez nem osztozik arany keresztjébűl.

380 Meg-rettenti amazt emennek halála,
‘S látván hogy olly jó per-osztóra találá,
A’ kinél híjjába nintsen a’ kard nála,
Ott hagyja a’ prédát, maga elébb álla.

385 Útat ad *Hunyadi* futó Törökjének,^{d)}
Kedvezvén már nagyon fáradt erejének,
Elég most hogy néki kardot engedének,
És minden ruhái vissza-kerülének.

390 Bátrabban keres már járattabb térséget,
Vi’sgál, mert nem bírta tovább az éhséget,
Pásztori kunyhókat a’ jó lakás végett,
De nem lát egész nap semmi jelenséget.

a) *Aen.* XII. v. 944. et humeris inimicum insigne gerebat.

b) *Aen.* XII. v. 938. Stetit acer in armis, Dextramque repressit.

c) *Aen.* XII. v. 950. Ferrum adverso sub pectore condit.

d) *Aen.* XII. v. 938 Ulterius ne tende odiis.

Tekint a' vissza-nyert, és ismét mellyére
Függesztetett drága arany keresztjére,
'S erről emlékezik Istene' Nevére,
Ki most elő-állott védelmezésére.

395 „Én Kristusom! úgy-mond, kinek keresztjének
Vallói, én és sok ezer Keresztyének,
Te ditsősségedért fegyverre kelének,
De a' Pogányoknak prédái levének.

400 Ha keresztet ellen én egyszer vétettem,^{a)}
Mikor Szent Nevedre a' hitet le-tettem
Pogány' hűségére; talám meg-szenvedtem
Érte én, 's sok ezer lelkek én mellettem.

405 Hogy pedig a' gyenge Király rá vétetett,
Hogy meg-szegje hitét, mellyet egyszer le-tett;
'S hogy a' hartznak terhe nyakamba vettetett,
Ellene mondanom nékem sem lehetett.

410 Nem: – de ím' meg-vallom, hogy vétettem még-is,
'S hogy méltán áll boszszút ezekért az ég-is,
De kétszer szenvednem e' bűnért elég-is,
A' hosszasas kín után légyen már egygy vég-is.

A' Téged' tagadó Törökkel küszködtem, –
'S óh hányszor! – mind a' Te keresztédért tettem,
Jól van, – a' Keresztnek lám hasznát-is vettem,
Most-is gyilkosimtól azzal menekedtem.

415 Engedd, hogy keresztet' erős óltalmában,
Hadd mennyen Bajnokod kedves Hazájában,
Ki már éhel hal-meg bujdosó útjában,
E' Kristust tagadó Török' Országában. –"

420 Tévedve jól bé-ment már az nap estvére
Bulgárral ütköző Rátz-Ország' földére,
A' hol szegény fejét nem rég' sok Rátz' vére'
Ki-ontatásának készen várta bére.

- a) Mint jó gyónó *paenitens* úgy vallja, mint-ha maga-is meg-esküdt volna a' Töröknek, holott nem-is volt szükség, mikor a' Király meg-esküdtött: hanem azért szóll így magárúl, mivel ő irt a' frigy eránt a' Királynak.

- 425 Mert *György*, ez Országnek az a' Királykája,^{a)}
Kinek a' *Hunyadi'* hatalmas szablyája
Sok kárt, 's²¹ sok hasznót tett, fente fogát rája,
'S fel-tette magában, hogy útját el-állja.
- 430 A' hartzon meg-maradt, de el-szélesztetett
Magyarság, szana-szét ment a' mint mehetett,
'S mivel által-menni éppen itt kellett,
A' Rátzság a' vérért most vérrel fizetett.
- 435 Ezt ugyan *Hunyadi* mindjárt sejdítette,
Hogy ő most-is útját nem jó felé vette,
De mit tudott tenni az éhség kergette,
'S bízott az Istenben, ki eddig vezette.
- 440 Életét annyira már nem-is féltette,
Bízott, hogy hazája meg-fizet érte
Ha rabúl esik-is, – éhségét túrtette
Mind reggelig, de már tovább nem vihette.
- 445 El-esik lábárúl, szemét a' reggeli
Nap' sугára felé könyvezve emeli. –
„Áldott nap! Te lészel tán már az a' deli
Nap, a' mellyen lábom nyúgodalmát leli.
- 450 Engedd hogy most egyszer a' melly nem szokásom,
Légyen nap-költekor egygy kis nyúgovásom,
Már öt éjtszakai, 's négy napi járásom
Fekvőre tserélte szökevény futásom'.

a) Ez volt György Rátz Despot, egygy a' leg-nevezetesebb emberek között ezen könyvben; most miért fente fogát Hunyadira? lásd a' III-dik Könyvben.

21 s' Sajtóhiba, em.

Tudom; és nem tartom jó Hadi-Vezérnek,
Kit a' nap' sűgári meleg ágyban érnek,
Vétek szunnyadozni az emberi vérnek,
Mikor a' madárcák már Istent ditsérnek.^{a)}

455 De én már Vezéri nevem' el-vesztettem,
Mikor meg-veretve szökevénnyé lettem,
Így-is, már öt éjjel dolgoztam, siettem,
'S tovább mentem volna, de már nem mehettem.

460 Ennyi hihetetlen szomjan-éhezésem'.
Hadd enyhíttse költsön egygy kis pihenésem,
Tudom, minden óra drága, de nem késem,
Megyek, tsak hadd szűnjön egygy kitsit nyögésem."

465 Kínálja szemeit egygy kis szunnyadással,
De boszszantja hasa álmát korogással.
Vagy még előre-is egygy szem bé-húnyással
Keresztjénn osztozik a' Török pajtással. –

470 Nints láttatja ezen kelletlen álomnak,
„Mi haszna hát úgymond a' nyugodalomnak
Majd új útát szabok el-fáradt lábomnak,
Ám legyen prédája a' Rátz hatalomnak."

Egygy kies hegy vala éppen ellenében,
Az út alúl ment-el a' hegynek tövében,
Ő ki-tér az útból a' hegy' tetejében,
Ha valahol falu akadna szemében.

475 Lát közel egygy erdőt,^{b)} azon túl tornyokat,
De olyan meszszi képzeli azokat,
Hogy odáig el-tölt egygy vagy több napokat,
'S tán addig lábai sem birják magokat.

480 Úgy intézi útját a' mint meg-kémlélé,
De az erdő szélbe alig ére belé,
Hát valamint tegnap fölöstököm felé,
Éppen egygy akkori-forma veszély lelé.

a) Már akkor hidegetske vólt, a' mint majd alább meg-tetszik; de még a' madarak énekelhettek reggelenként.

b) *Aen.* I. v. 157. *Quae proxima litora cursu contendunt.* [A *litora* szó *littora* alakban szerepel, jav.]

- 485 Jön, – talám akkor-is valakit kergete
Egygy fiatal Pásztor, de deli termete
Mást mutat; ismerős forma tekintete.
Gondolja *Hunyadi*: nem pásztor lehet e'.
- 490 Hiba van úgy látszik az egygyik szemébe',
Fegyver az oldalán, nagy bot a' kezébe'.
A' mint megy Hunyadi mérészen elébe,
Meg-áll ő-is bátran ennek ellenébe.
- 500 Bámúl a' Vitéznek nagy tekintetére,
Mellyen most az éhség tsak-nem lelket ére,
Bámúl tekintetes nyakárúl melyjére,
Arany lántzon függő arany keresztjére.
- 495 Ez a' Pásztor ugyan rabolni indúla,
De hogy rajta üssön a' félelmen m'úla,
Hunyadi meg-sejtvén hogy ez el-bámúla,
Halavány ortzája néki pirossúla.
- 500 A' tolvajt emennek vitéz ábrázatja
Kezét reá vetni tiltja, 's tartóztatja.
A' Vitéz-is magát szegényűl biztatja,
Hogy tán fáradt karja kardját sem bírhatja.
- 505 Gondolja magában: „én nem bántlak téged',
De ha tudnád Ötsém! melly nagy nyereséged
Akadt; vádolhatnám, ha Rátz vagy, hűséged'
Hogy bántatlan hagyod ilyen ellenséged'
- 510 Halált érdemlenél ezért György Vajdánál,
Hogy én velem ilyen félenk módonn bánál;
Bizony drágább lennék minden 'sákmánnyánál
'S fogságom sok ezer fogoly katonánál.
- 515 Hé pedig, ha tudnád, miként ki-satúlta
Erőmet az éhség már ötöd nap últa?
És melly erőtelen Isten' nyomorúlta
Hunyadi? miólta a' Török meg-dúlta. –"
- De vólt még más a' mi mind kettőt rá-szedte,
'S szemeket egy-másra úgy rá függesztette;
Mivel hogy mindenik a' mint sejdítette,
Ismérte másikat, – bizony ismérhette.

- 520 De mivel a' Pásztort gyermekebb korában
Látta amaz; 's nem-is pásztori ruhában,
Hunyadi-is pedig hoszszas fáradtában
Nem kitsinyt változott az ábrázatjában.
- 525 Mint-egygy fél-ismerős emberrel álmodott,
Egygyik a' másakra úgy rá gondolkodott,
Végtére *Hunyadi* néki bátorodott,
'S köszön a' Pásztornak nyersen a' mint tudott.
- 530 Viszsa-felel az-is jámbor köszönettel,
Látván, hogy nints emez gyilkos készülettel,
Nevét, és hazáját, de nagy betsúlettel
Kérdezi, merről jön, vagy honnan tévedt-el?
- Hunyadi Belgrádot* mondja Hazájának,
Könyörög véletlen akadt Pajtássának,
Hogy ez itt járatlan, de jó barátjának
Légyen kalaúzza Belgrádig útjának.
- 535 Nagy ígéreteket ragasztta szavához. –
Szelídül a' Pásztor tévedt barátjához,
Hasonlítván sorsát a' maga sorsához,
'S viszi egygy berekben titkos kunyhójához.
- 540 Körül-nézi a' helyt Hunyadi, – tsudálja, –
Pásztornak adta-ki magát a' Gazdája,
Vi'sgálja a' nyáját; sohol se találja,
Gondolkodik – le-ül, – és így szól hozzája:
- 545 „Barátom! Pásztornak adád-ki magadat,
Én pedig itt közel nem látom nyájadat,
'S mért tsináltad ilyen fére hajlékodat?
'S mit-is őrizhetnél itt? hanem-ha vadat.
- 550 Ha olly tzállal hívtál kunyhódba engemet,
Hogy itt gyilkos módra végezd életemet:
Érzem olly erőben meg-fáradt kezemet,
Hogy ki-nem onthatod vér nélkül véretem.
- Most hogy fáradt, éhes vagyok nem tagadom,
'S kardomat kezembe kedvetlen ragadom,
De ha erőszakkal bánsz velem; fogadom,
Hogy még egygy hirtelen magam' meg-nem adom.

- 555 'S osztán; ha gyilkosúl meg-ölnél engemet,
Mit vennél-el tőlem? – az öltözetemet?
Többre kötelezed azzal hűségemet,
Ha le-hagyod tenni minden félelmemet.
- 560 Ha pedig meg-állod tett ajánlásodat,
'S *Belgrádba* vezeted tévedt barátodat,
Meg-adom, tagadás és idő haladat
Nélkül, sok ezreket érő jutalmadat.”
- 565 Meg-pesdül ezekre a' Pásztornak véri,
Látja hogy nagy ember; de ki? nem esméri,
Fél-is, és tettzik-is a' mint ez ígéri,
Az ezreket érő út-mutatás' béri.
- 570 „Ne félj Nemes Vitéz! ekképpen biztatja,
Tiéd ez a' kunyhó 's szám' fele falatja,
A' ki már próbálta mint én, az tudhatja,
Melly jól esik az illy gazda' szolgálatja.^{a)}
- Nem tagadom, hogy én rabolni indúltam;
De tekintetedre mindjárt el-bámúltam,
Örülök hogy hozzád még tsak nem-is nyúltam,
Kihez hívnek lenni magamonn tanúltam.
- 575 Tedd-le hát jó Vitéz! minden félelmedet,
Most, a' mi kis időt szerentséd engedett
Élj-vele; nyugtasd-meg el-fáradt testedet,
Egyél a' mim vagyon verd-el éhségedet.
- 580 Nintsen e' nyomorúlt pásztori kunyhóba'
Sem ebéd a' konyhánn, sem bor a' hordóba'
Kenyerem van hagymám, 's ha mit a' bojgóba'
Járó útasoktól kapok hébe-hóba.”
- 585 Kenyeret tesz azért egygy póltzra elébe,
Egygy pár fog hagymát-is talál a' sebjébe,
Az után kobakot ragad a' kezébe,
'S a' forrásra vízért indul hevenyébe.

a) *Aen.* I. v. 630. Non ignara mali miseris succerrere disco.

Fel-sohajt *Hunyadi*: „Ah szerentsés lélek!²²
Hol lappangaszsz bennem? hogy van: hogy még élek?
Élek, és a' kiket gyilkosimnak vélek,
590 Barátimmá²³ lettek 's ebédelek vélek.

Egek! hát tsak ugyan lám el-nem hagyátok
Ez, ennyi sok próbánn által-ment szolgátok'
Hát, – gyilkosim közzé nem veszni²⁴ hozátok,
Mert azok között-is jó gazdámat látok.

595 E' tolvaj, ki engem' nyomorúlt koromba'
Így fogadott, bizony nem olyan goromba,
Hogy ne igazítsa útamat jó nyomba –"
A' Gazda a' vízzel érkezik azomba'.

600 Ettél-e már? úgymond. – „Ettem,²⁵ egyél velem,
Én ehetem, mert sok fáradság félelem
Között, régen nintsen nappalom 's éjjelem, –
Ötöd napja már, hogy az éh kortyot nyelem. –"

605 „Tsak egyél jó Vitéz! itt a' víz, igyál-is,
Jó ez, ha gazdagabb asztalnál vólnál-is.
Jó: felel Hunyadi, jobb a' jó bornál-is
'S kenyered akármelly gazdag asztalnál-is.

610 Tudom; mond a' Tolvaj: már régen próbálom,
Miólta ezt a' vad szerentsét szolgálom,
Mert te sem vóltál ám főbb ember én nálom,
Sorsomat az útonn majd elő-számlálom. –"

Meg-hökken *Hunyadi*, tekint a' szemébe,
Ismeri formáját, de nem jut eszébe. –
„Király-fi lehet ez, vagy maga hittébe
Teszi méltóságát az enyím' elébe.”

615 Meg-szóllal a' tolvaj annak bámúltára:
„Ne nézz ez éktelen természet' tsúfjára;
Egyél, 's ha jól lakol dűlj-le e' subára,
Én megyek, valamit hozok vatsorára.”

22 Az idézőjel csak a következő strófa elején kezdődik, jav.

23 *Barátimmá* Sajtóhiba, em.

24 *veszi* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

25 Az *E* e-ből jav.

- 620 Az el-megy, de emez tűnődik magába'
Mi jelt találhatna tolvaj gazdájába'?
'S mi hozta azt ide, ebbe a' pusztába?
Vi'sgálja vagyóját sövény kunyhójába'.
- 625 Mire éhes hasát szegény jól tartotta,
Már a' nap a' délet tán meg-is haladta,
A' mint hát a' Gazda a' helyt ki-mutatta,
Szem-héjja az álmod nagyon javasolta.^{a)}
- 630 „Ez a' Gazda úgy-mond, ha jól meg-vi'sgálom,
Alig ha többeket nem próbált én nálom,
Szint' úgy tudta. – Tudta,²⁶ de nem-is tsudálom
Hogy mikor jól lakom, majd el-ér az álom.
- De, hát-ha csak azért maraszt vatsorára,
És azért tsinála ágyat a' subára,
Hogy majd ha aluszom, el-jő nem sokára,
'S veti gyilkos kezét vendégje' nyakára. –
- 635 Óh nem! – ez a' vadság nem szorúlt tán bele, –
Az én ígéretem többet érdemele,
'S nints nemes szívének olly goromba jele,
Hogy a' kit jól tartott, most így bánjon vele.”
- 640 Mit tégyen? az álom szemét nehezíti,
Le-feküdni fáradt teste kénszeríti,
Már a' jól lakás-is szándékát segíti,
Fel-áll hát, és magát fekünni készíti.
- 645 Fegyverét ki-vonja, 's a' markolatjára
Reá-kötött szíjjat tekeri markára,
Fekszik szíve felől a' bal oldalára,
'S a' kardot fokával tartja a' nyakára.

a) *Ovid. Amor. L. I Eleg. v.*

----- mediamque dies exegerat horam
Adposui medio membra levanda toro.
[*Adposui* helyett *Apposui* áll, jav.]

26 A T-t t-ből jav.

- 650 Amaz a' prédáért nem meszsze fárada,
Gazdag vatsorával haza futamoda,
Hunyadi már alutt; emez tekint oda,
Nézi miként aludt, tsak el-mosolyoda.
- Mosolyog: de jobban rá nézvén bámúla,
Hogy halvány ortzája néki pirossúla,
Bal felére millyen okossan fordúla,
Nyakát kardal őrzi, – gondot visel rúla.
- 655 Karjában olly nagyon mozog minden ere,
Hogy nyakárúl szint' úgy pattog a' fegyvere.
„Vitéz! aluszol-e? heves véred ver-e?
Vagy tsak engem' ijeszt ez Isten' embere.
- 660 Ah szerentsés sereg! kinek ez Vezére,
Ennyi éhség után vékony ebédjére
Egygy darab kenyeret 's hideg vizet kére,
'S már-is mint vér fáradt testében a' vére.
- 665 Mikor aluszik-is kész minden esetre
Rohanni akármelley véres ütközetre. –
Isten! hogy teszed-ki ezt a' szeretetre
Méltó nemes szívet ennyi történetre?
- 670 Kitúl félsz Nagy Lélek! hogy tsendes álmodban
Oldalt fekvé kardot fogál a' markodban,
Nem bízol-e még-is jámbor pásztorodban?
A' ki gazdádá lett éhes bujdostodban.
- Vitéz! ki jól tarta sőt ágyat-is vete,
E' kételkedésre hogy kénszeríthete?
Van-e olly vad ember, 's olly kő szív lehet-e?
A' kit meg-ne győzne ortzád' tekintete.
- 675 Már ősszel tarkázott fekete hajának
Két fürtje igen szép színt ad ortzájának,
Ki-nyílt rósa színe módos ajakának
Bizony elég vólna a' Vénus' fijának.

- 680 Izzadó tseppjei a' jobb vak-szemének,
Homlokánn le felé a' mint gördülének
Most mintha sok-sorú²⁷ árnyékot vetnének
Kerekdeden görbült szép szemöldökének.
- 685 Már öszve húzódni kezdett rántzotskái,
Vagy a' sok törődés', vagy idő' példáji –
Gyönyörű teremtés, tsak-hogy már nem mái,
Született gyermeknek mutatják ortzái.^{a)}
- 690 Jó magas termetet mutat a' fekvése,
De minden tagjának egygy-máshoz illése
Tán szebb, mint azé vólt, a' kinek nemzése'
Idejénn *Jupiter* három éjjelt kése."^{b)}
- 695 Míg így néz a' gazda alvó vendéjére,
Mind tsak több több jelek kerülnek szemére,
Mellyek okot adnak annak hitelére,
Hogy olyan ember ez, a' kit ő ismère.
- 700 Néki bátorodik, magát rá bírálja,
Hogy közelebb menvén jobban meg-vi'sgálja,
'S mind addig vi'sgálja míg ki-nem találja,
Ki teste lehet ez, 's kinek a' formája?
- 705 Ki-megy a' kunyhóból, fegyverét el-veti,
Hogy majd ha míg testét közel nézegeti,
A' Vitéz fel-serken, 's szemeit fel-veti.
Hogy nem akart roszzat, arról el-hiheti.
- 710 El-kerül mellette hát megett láb hegyen;
Guggon a' vendégnek feje felé megyen,
Vi'sgálja, hogy vallyon kardjánn mi jel legyen? –
El-bámúl a' kardonn lévő Török jegyenn.
- 715 Nem régen-is szolgált e' kard ezen kéznek,
Mert most-is belőle véres tseppek néznek;
Szíjját bőrnek nézi, markolatját réznek, –
Óltsó kard ez úgymond egygy illyen Vitéznek.

a) Már ekkor több vólt hatvan esztendősnél.

b) *Jupiter* fija vólt *Alcmenatúl Hercules*.

27 *koszorú* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

- Más jelt keres tehát, – nézi rá meresztet
Szemmel, a' nyakárúl le-lóggó keresztet,
Ah! ha Török vólna nem viselné eztet,
Inkább hát e' kardért tán Törököt vesztett.
- 715 'S a' mint le-fektében nyakára fektette
Kardját; a' keresztnek lántzánn által-tette.
Kinn a' tolvaj magát tsak-nem el-nevette,
Hogy a' Keresztyén jelt Török kard őrzette.
- 720 Még egygyszer a' rezes kard' markolatjára
Rá-fekütt, 's erőssen rá-görbült újjára
Rá-néz, 's veti szemét gyűrűje' gombjára,
Mellyen vékony metzés vólt petsét formára.
- 725 Szemesebben nézvén hát rajzolatjába,
Magyar tzmert talál egygy pais formába',
Közepénn koronát, kit egygy madár' lába
Körmönn tart, és gyűrűt hordoz az orrába'.
- 730 E' szörnyű látásra háborodik vére;
Fell-áll – tekint ismét Hunyadi' képére,
'S mikor több-több jelbűl már reá ismére,
Boszsúság 's irtózás érkezik szívére.
- Izzad, kételkedik, haragszik-is, fél-is,
Indúl fegyveréért, de kard van ennél-is.
„Ah! úgy-mond: Te fenébb száz ellenségnél-is,
Tsak ne ettél vólna, ha fel-ébrednél-is.
- 735 Akármint nagyítsák hadi hatalmadat,
De tsak meg-próbálnám Török kard vasadat,
Nem tartom olly gyorsnak el-fáradt karodat,
Hogy meg-bírtad vólna hajdani rabodat. –
- 740 Meg-ölöm. – Atyámért 's kedves Testvéremért
Boszsút állok; boszsút ki-vájott szememért,
'S hát én e' gyilkosnak ezért az érdemért
Adtam szállást? – no – de – megyek fegyveremért.”

- 745 Ki megy; gondolkodik, fegyverét vi'sgálja,
Hogy a' viadalra²⁸ elég-e szablyája? –
Bé-megy 's Hunyadira tekintvén reája,
Szívét a' félelem meg újra el-állja.
- 750 Ki-megy ismét. – Ott kinn fel- 's alá-sétála
Ingerli vak szeme, 's az Attya halála.
De a' bátorság is meg-tsüggede nála, –
Utoljára ilyen új módot találja.
- 755 Erőmhöz nem bízom, *Hunyadit* ismerem,
Tsak látására is meg-fagy minden erem;
Magam halálára fordúlna fegyverem,
Ha tsak egy ütéssel szívére nem verem.
- 760 A' kardja ellent áll nyaka sérelmének,
És ha nem halálos sebet ejtenének
Karjaim; szikrái fel-ébredt szemének
Engem' kard nélkül-is meg-emésztene.
- 765 De ha véletlenül meg-mondom nevemet.
'S hogy ő sütötte-ki az én bal szememet,
Maga viselése meg-tanít engemet:
Elégnek tartja-é karjához kezemet?
- 770 Vagy inkább, – majd mikor beszéllem sorsomat,
Mind tsak úgy intézem előtte szavamat;
Mint-ha nem ismerném régi gyilkosomat,
Így majd ki-tanúлом bátor bajnokomat.
- 775 Ha változik színe és nevét tagadja
Már bízom, és ezzel méltó jelít adja:
Hogy ellenem kardját fel-félve ragadja –
Meg-bírom talám ha bátorsága hagyja.”
- 780 Az alatt már tsak nem föld színéig ére
A' nap, 's piros sűgárt hány az ég szélére;
Már Hunyadinak-is hírt ad forró vére,
'S a' Déli álombúl fel-ébred estvére.

28 *viadalra* Sajtóhiba, em.

- 775 A' Tolvaj sok-féle kételkedésébe,
Indúl jól nyugodott vendégje felé be.
Ki-is tözgölődvé akadván szemébe
Tsak nem hanyatt esik kemény ijjedtébe.
- 780 De meg-bátorodván kérdi hamarjában:
Mint aludtál? Vitéz! ez czifra szobában
Szőr subábúl készült puha nyoszolyában:
Sohajt e' kérdésre Hunyadi magában.
- 785 Én ugyan, úgy mond, ezt nem egyszer próbáltam,
Az ég alatt száraz földön sokszor háltam;
De most olly' édesen alunni találtam,
Hogy tsak-nem egészszen új emberré váltam:
- 790 'S ha néked úgy tettzik készíttük magunkat,
Estve van, indíttuk meg-nyugodt lábunkat,
Kezdjük-el az éjjel Belgrádi útunkat,
Siessünk jobb sorsal tserélni sorsunkat.
- „Várj egy kitsinyt Vitéz! a' Tolvaj felele,
Tudom: hogy vendégem többet érdemele.
De étlen tsak ugyan nagy parasztság' jele
Vólna, el-botsátni, vagy el-menni vele.
- 795 Ki tudja: kietlen útunkban mi talál?
Kivált Te már úgy-is négy napig koplalál.
'S noha ma egy kurta kis asztalnál valál,
Éhel-is meg-ölhet Belgrádig a' halál.”
- 800 Tüzet rak erdei pásztorok modjára,
Últeti Hunyadit ismét a' subára.
„Itt van, úgy mond: hoztam egy kis vatsorára²⁹
Valót, itt ne-is vágygy gazdagabb konyhára.
- 805 Ha bódlog napjaim szerentsés folytába
Jöttél vólna hozzám az Atyám házába:
Adtam vólna bővebb részt jó vatsorába,
Pompássabb asztalnál, czifrább palotába.

29 Az idézőjel két sorral fentebb kezdődik, jav.

- 810 Sokszor fél szememet sírva fel-emelem,
Mert régen e' kínos kenyeret, félelem
'S irtózások között kóstoltatja velem.^{a)}
Ah! ama Várnai véres veszedelem."³⁰
- 815 Tsendül várna hangja Hunyadi' fülébe,
Hirtelen tekintte a' tolvaj' szemébe;
Amaz, mint-ha nem-is venné ezt eszébe,
Tovább megyen sorsa el-beszéllésébe.³¹
- 820 „Ha hallottad úgy mond hírét Drákulának^{b)}
Ama' fegyverérül Nagy hírú Vajdának;
Ki kis Királlya vólt akkor az Oláhnak,
Annak két fiatal fiai valának.
- 825 Ki omla Várnánál sok Magyarok vére,
Sok futva visele gondot életére;
Hunyadi ama' nagy Magyarok' Vezére
Futtában ez Oláh Vajdához be-tére.
- 830 A' Vajda *Hunyadi Jánost* meg-fogatja,
'S ideig Őrizet alatt tartóztatja,
De végre meg-lágyúl szíve' indulatja,
Meg-követi őtet 's haza botsáttatja.
- Haza megy' *Hunyadi* búsúlva Budára,
Fenekedik otthon, dül fül *Drákulára*;
Egyszer nagy sereggel 's sebes szél' módjára
Fegyverrel rohana az Oláh Vajdára.
- Fel-dúlta Országát, Városit égette,
'S pusztító seregét mind addig vezette,
Míg egyszer a' Vajdát³² kézre kerítette,
Magát és nagyobbik fiát meg-ölette.

a) Me quoque per multos similis fortuna labores *Aen.* I. 628.

b) *Aen.* I. 375. Si vestras forte per auris Trojae nomen iit. [Az *auris* szó *aures* alakban szerepel, jav.]

30 A záró idézőjel hiányzik, pótoltuk; a következő sor elején idézőjel kezdődik, ezt elhagytuk.

31 *le-beszéllésébe* Értelemszerűen em.

32 *Vajdét* Sajtóhiba, em.

- 835   Én valék kissebbik fija a' Vajdának,
Rám-is a' gyilkosok reám rohanának,
'S az egyik szememtől már meg-is fosztának,
Mikor *Hunyaditúl* olyan hírt hozának.
- 840   Hogy gyengénn bánjanak a' Vajda' fiával,
Kit ő szándékozik el-vinni magával;
De én illy' meg-tsúfolt emberi formával,
Irtóztam el-menni Atyám' gyilkosával.
- 845   Által-menék szökve az őrizetekenn,
Bujdosék kietlen hegyekenn, völgyekenn,
'S kapván az akkori háborgó hírekenn;
Itt állapotodám-meg³³ ezen ráz szélekenn.
- 850   Akkor a' Rátzoktól olly' hírek valának,
Hogy a' Magyaroktól mind el-pártolának,
És hogy a' Rátz-Ország' (*György*) kis Királyának
A' Törökök frigyét 's hitet ajánlának.
- És így én, mind azzal bízattam magamat
Hogy ha György bé-fogad 's meg-szánnya sorsomat,
Tán meg-boszúlhatom mérges gyilkosomat,
'S vissza-is nyerhetem kitsiny országomat:
- 855   Azomban itt a' nép mind azt mondogálja,
Hogy mind a' két felé fog a' György'³⁴ kaszája;
És hogy Ő hűségét tsak annak ajánlja,
A' mellyket erősebb peresnek találja.
- 860   Gyermekes eszemmel tehát mit tehettem,
A' György udvarában jót nem reménylettem,
Már tsak egy szemem van, hát azt-is féltettem. –
Gondold-el jó Vitéz! mire vetemedtem?
- 865   Egy marha pásztorhoz bojtárnak állottam. –
De hogy a' koplalást 's munkát sokallottam:
'S azomban meg ezt az új futást hallottam,³⁵
Ezen élet nemét jobban javaslottam."

33 *állapokám-meg* Sajtóhiba, em.

34 *Ggyörgy'* Sajtóhiba, em.

35 *halottam* Értelemszerűen jav.

- 870 Sorsa illy' keserves emlegetésébe
Tekintget a' Tolvaj *Hunyadi'* szemébe,
De semmi változást nem látván színébe',
Már minden reménység el-aludt szívébe.
- Hunyadi* is tovább már nem szenvedhette.
A' *Drákula* kardját melly vala mellette
Amannak láttára a' kezébe vette,
És a' magáéval öszve nézegette.
- 875 'S így szól: „Viszsa adom úgy mond a' kardodat,
Én vagyok *Hunyadi*, a' ki Országodat
El-vettem, ám próbáld boszszú-állásodat,
'S öld-meg most ha tettzik régi gyilkosodat.
- 880 De mivel meg-vallván magad, rabságomat,
Nem hányhatd szememre boszszú-állásomat,
Azért fogom én-is markomba kardomat,
Hogy meg-oltalmazzam ha lehet magamat.”
- 885 *Drákula* ezt látván tsak nem el-ájúla,
A' kardját el-éjté, lábához borúla,
Sírva vendégjétül kegyelmet kóldúla,
Mellyre a' *Hunyadi* mérge-is el-múla.
- 890 Meg-fogja reszkető karját, – fel-emeli,
Drakula észre jön, Hunyadit öleli,
Fontos beszédekkel követi, kérleli,
'S hóltig hűségére magát fel-szenteli.
- Meg-szánnya *Hunyadi* végre, 's így biztatja:
Oh vétkes Atyának nyomórúlt magzatja!
Meg-esik úgy benne ha goromba Attya'³⁶
Bűnit, minden gyermek mind hóltig síratja.
- 895 Nagyobbra betsülöm nagy emberségedet,
Mint hogy³⁷ Atyád' bűnét, 's nem a' te vétkeket
Tsak elő-is hozzam. Felejtsd félelmedet,
Hóltig barátomnak ismérlek tégedet.

36 *Attya*, A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

37 *Mint-hogy* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

900 Már *Drákula* lelkénn a' sebek enyhűlnek,
Hunyadi' szívének hevei is hűlnek
Vatsorához fognak, a' tűz mellé ülnek,
Jól esznek, jól laknak, egy-másnak örülnek.

905 *Drákula* könyörög ez új barátjának,
Hogy még egy éjtzaka kedvezzen magának,
Adjon egy kis időt el-fáradt lábának,
Vegye még egy éjjel hasznát a' Subának.

910 Míg pedig az álom el-éri szemedet
Beszéld-el Várnánál volt veszedelmedet,
És az azolta lett sok történetedet,^{a)}
Mellyekben a' bal sors hányt vetett tégedet.

MÁSODIK KÖNYV'

Summája.

Így kezdi beszélni *Hunyadi* a' Várnai veszedelmet: A' Török meg-unván, 's nem bírván a' sok hartzot, békességre lép a' Magyarokkal; De a' Pápa akkori követje *Juliánus* azon okbúl, hogy már az előtt a' keresztyén Fejedelmekkel a' Török ellen öszve szövetkezett a' Király; reá beszéli a' Fő-Rendeket 's leg-inkább a' Királyt, hogy bontsák-fel a' frigyét, a' melly meg-is lett; *Hunyadinak* kedvetlenségével. Mennek hát a' Törökre, és pusztitnak egész Várnáig; ott a' hartznak kezdete előtt *Szent László*, a' ki akkor tartatott Magyar-Ország' *Pátronussának* Párt-fogójának *Nagy Lajossal* meg-jelenik *Hunyadinak*; *Nagy Lajos* inti őtet, hogy vigyázzon a' Királyra. Meg-verettetnek a' Magyarok, és a' Király *Ulászló*, vagy *Lengyel László* meg-ölettetik.

10 Le-dűlnek egy-másnak által ellenébe,
A' tűz a' kunyhónak égett közepébe,
Egyet sohajt *János*^{b)} beszédje' elébe,
Drákula száj tátva nézett a' szemébe^{c)}

- a) *Virg. Aen.* L. I. v. 757. a prima dic hospes origine nobis, insidias inquit Danaum, casusque tuorum, erroresque tuos, nam te jam septima portat omnibus errantem terris et fluctibus aestas. [A *prima dic* helyett *prima die* áll, jav.]
b) Ez a' *János* *Hunyadi*, a' kinek már pag. 35. az egész neve ki-vagyon téve; ezután már néha, de ritkán, *Jánosnak* fog-neveztetni.
c) *Aeneid.* L. II. v. 1. Intentique ora tenebant.

- 15 El-kezdi beszédjét: de már-is könyvezett;
Várna! úgy mond Várna! keserves nevezet!
Kész halál énnékem ez az emlékezet,
Mellyre barátságod mostan kötelezett.^{a)}
- 20 Halál 's halálnál-is kínossabb fájdalom,
Irtózva kesergek mikor el-gondolom;
Mint hágott nyakára, sok jaj szó 's siralom'
Között a' Magyarnak a' Török hatalom!^{b)}
- 25 Mint bánt Nemzetemmel szemeim' láttára,^{c)}
A' melly annál nagyobb szívem fajdalmára
Esett, hogy e' tereh, melly hazám' nyakára
Le rohant, vállamonn függ vala jobbára.^{d)}
- 30 Ennek hallására ha kik nem sírnának,
Mondhatnám a' Krimi Tatárok' fájának,^{e)}
'S *Amuratesnek*-is talám ő magának
Nem hiszem könyvei ki-ne tsordúlnának.
- 35 Fáj! de sebes szívem' új sebbe estében
Mit-is forgasson mást bús lelkem eszében?
Mi öröme lehet egy bú' özönében:
Merültnek, hajdani jó szerentséjében?
- 40 Úgy-is már a' déli álomnak sokátúl
Meg-tsömörlött szemem, éjjeli álmátúl
Fél; 's hát-ha kelleetlen álmodozásátúl,
Előtte képzelné a' mi el-múlt hátúl.
- Ha hát olly' nagy kedved vagyon meg-hallani
Azt a' veszedelmet, mellyet ki-mondani
Nagy kín, im el-mondom; noha az mostani
Sebemet, új sebbel fogja újjítani.

a) *Virg. Aen. L. II. v. 3. et seq. Infandum Regina jubes renovare dolorem.*

b) *Trojanas ut opes, et lamentabile regnum Eruerint Danaï.*

c) *quaeque ipse miserrima vidi.*

d) *Et quorum pars magna fui.*

e) *Quis talia fando, Myrmidonum, Dolopumve, aut duri miles Ulissis Temperet a lacrimis!*

- 45   Nagyon meg-érezvén a' már meg-töretett
Török, a' sok maga' kárával tétetett
Az erőt 's tábori minden készületet
Vérrel koronázó véres ütöközetet.
- A' vért békességgel akarja tserélni, –
De nehéz ott frigyét kár nélkül reménylni,
A' hol már a' nyertes nem tud mitűl félni. –
Tsalárdsággal kezd hát *Amurates* élni.
- 50   *Györgynek* a' mostani Rátzok' Királyának^{a)}
Fiai még akkor rabúl tartatának
A' Töröknél; ez hát böltsen e' dolgának
Ezközéül, Györgyöt választja magának.
- 55   Azomban a' Török Tsászár úgy értette,
Hogy *Karambus* vezért ki rabúl ejtette
Magát; György én tőlem jó pénzen meg-vette,
Adván negyven ezer aranyat érette.
- 60   Külde azért Györgyhöz³⁸ titkonn követeket,
'S olyan tsalárd színnel botsátja ezeket:
Mint-ha ők meg-szánván fogoly vezérjeket,
Tserélni akarnák a' rab személlyeket.
- 65   'S ha hajlandóságát találják sejtteni,
Próbálják mellesleg Györgynek említeni,
Hogy jó vólna talám amaz elébbeni,
Hartz' hevét egy rövid frigygyel enyhíteni.
- A' követek Györgyhöz már el-érkezének
A' rabok' dolgárúl mihelyt végezének
A' békességrűl-is beszélni kezének,
De mint-ha ők ezért nem-is küldetnének.
- 70   *György* mint-ha a' Török maga sugallotta
Vólna, ezt a' fortélyt mindjárt sajdította,
De néki-is haszna feküvén alatta,
Hozzám küld, 's a' frigyét nagyon javasolta.

a) Mind a' György Fiairúl, mind a' Karambus Török vezérrűl leszsz alább bővebben.

38 *Györgyhöz* Sajtóhiba, em.

- 75 „A’ Török *Karambust* úgy mond haza kérte,
Kíért fiaimat-is vissza ígérte,
’S negyven ezer aranyt kész le-tenni érte,
A’ békességet-is a’ követ dítsérte.
- Hogy a’ mint mostanság meg-kedvetlenedett
Tsászárrja, a’ hartztúl el-idegenedett^{a)}
80 Annysit mint most enged, soha sem engedett,
Mellyel sok bajtúl ment engem’ és tégedet.
- Ha hát segíteni fogod szándékomat,
Most vissza nyerhetem minden bírtokomat.
’S ha másban kívánod hív szolgálatomat³⁹
85 Kész leszek melleted fel-kötni kardomat.
- Tudom: hazádnak-is nem kis nyeresége
Leszsz ha a’ Törökkel lehet békessége,
A’ mit el-vesztett-is⁴⁰ vissza nyeri, ’s vége
Leszsz a’ nagy tűznek-is, melly már régen ége.”
- 90 Javallja a’ frigyét György maga hasznával,
Bíztat engemet-is szép ajánlásával;
Úgy-mint *Karambus*ért ígért arannyával.
És Magyar Országi minden bírtokával.^{b)}
- Meg-ütközöm én-is ezen izenetre –
95 Szem-ügyet sem vetek a’ nagy ígérethe:
Hazámért, akár-melly kétséges esetre
Vérem, ’s a’ Dítsóosság hív az ütközetre.
- De természetét-is tudtam a’ magyarnak;
Hogy míg sok hív kezek a’ Török udvarnak
100 Kissebb határokat tsinálni akarnak;
Otthon némelly tunyák más vizet zavarnak.

a) Mert az előtt nem sokkal hatszor egy más-utánn keményen meg-verte Hunyadi a’ Törököt, és el-fogta *Karambust* a’ fő-vezért; éppen akkor mikor Mátyás fija született Erdélyben Kolosvárt.

b) Mitsoda birtokai voltak Györgynek Magyarországban? és mitsoda jussal bírta azokat; meg-leszsz írva a’ VI. könyvben.

39 *szolgálatomat* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

40 *el-vesztett-is* Értelemszerűen jav.

- 105 Jobb hát, ha hartz nélkül, és nem-is sokára
Gazdag haszna lenne, 's meg-térülne kára,
Emlékezem ismét György' barátságára,
Ki most rövid utánn el-juthat tzeljára.
- 110 Viszsa izenek hát 's magam' kötelezem:
Hogy a' békességen én-is igyekezem. –
De kedves Hazámrúl el-nem felejtkezem,
'S Királyomhoz írni tollat foga kezem.
- 115 Jelentem a' dolgot, írok jó okokat,
Hogy rázogassa-meg a' Király azokat,
'S ha a' Magyaroknak reményli hasznokat,
Küldjön mentül elébb bölts tanácsosokat.
- 120 Hűségemnek nagyobb meg-petsétlésére,
Ezt-is oda tevéem levelem' végére,
Hogy ha nem eshetik a' frigy szánk' ízére,
Kész vagyok kardal-is Hazám védelmére.
- 125 György örvendve veszi amaz izenetet,
Siítetteti haza a' Török' követet
A' Tsászár-is minden félelmeket le-tett,
Hogy a' békességre engem' rá-vehetett.
- 130 Hozzám követjeit újra siítetteti
'S még a' rendelt napot meg-is előzteti,
Vélvén hogy hív fejem' tán meg-szédítheti,
El-érkeznek azért jó korán követi.
- 135 Közli Királyom-is Hazám' Fő-rendével,
'S indul az ohajtott békesség' neszével,
Szegedre egy-néhány bölts hív emberével,
Es *Juliánussal* Pápa követjével. –
- 130 Ott talált már engem' 's a' Török követet,
Előre magammal külön beszélgetett;
'S a' mint szavaibúl ki-nézni lehetett,
Békességre lépni nagyon-is szeretett.
- 135 Öszve megyünk azért; 's egynéhány napokonn
Nem tudunk egy-mással egygyezni azokonn,
Az előre gondolt szövetség pontokónn,
Leg-inkább két vékony 's igen tsekélyly okon.

140 *Miziát a' Török fog' hegyenn engedte,
Mivel hogy a' követ tsalárdúl színlette,
Hogy a' Tsászár olyan véggel eresztette;
Hogy ő rabot kíván 's rabot ad helyette.*

145 *Juliánusnak-is éppen nem tettzhetet,
Hogy ha ez új frigygyel dugába kelletett
Dönteni, a' tőle már fel-ülttetetett
Pápátúl a' hartzra tett sok készületet.*

150 *A' Királynak pedig erőssen javallja
A' frigyet a' Magyar 's Lengyel Ország bajja,
A' jó békességet György-is jónak vallja,
Tudván hogy bírtokát így vissza foglalja.^{a)}*

155 *Fel-állok, hogy végit szakasztom a' pernek,
Ereim mint habja a' zajos tengernek
Zúgnak, 's a' fülemben ilyen hangot vernek;
„Inkább a' Hazádnak, mint egy két embernek.”*

160 *„Barátim! úgy mondék: semmi haszon végett⁴¹
Senki sem kéntelen kötni békességet;
'S ha a' frigy nem mutat semmi nyereséget,
Az osztatlan pernek kardal vetünk véget.*

165 *Hát vallyon a' Magyar al-peressé lett-e?⁴²
Vagy a' frigy-kötésre mi kényszeríthette,
Hogy György a' Fiait rabokká ejtette^{b)}
A' Török Karambus itt vagyon helyette.*

170 *De mivel jobb tsendes békességben élni,
Mint a' sok tűz után újjabb tűztűl félni,
Jó hát a' fegyvert-is, úgy lehet itélni
Frigygyel, de nem káros frigygyel fel-tserélni.*

- a) Már akkor nagy részit vissza foglalta Hunyadi segítségével, de abban sem maradt bekességben frigy kötés nélkül.
b) Mikor Szendrő várát a' Török meg-vette; két nagyobb fiának szemét ki-süttette; a' leányát a' vezérnek feleségül adta, maga György Lázár fiával szaladt a' magyar Ország jószágába.

41 Az idézőjel a következő sor elején kezdődik, áthelyeztük.

42 *lett-é* A rímelés szerint jav.

Ha tehát úgy tetik hazám' Királyának,
Légyen a' Töröké Bulgár' Országának
Birtoka, mi legyünk Ura Miziának
'S valamit erővel tőlünk foglalának

170 *Régi Uraikra szálljanak mindenek,*
'S a' rabok egy-mással fel-tseréltessenek.
És ha a' Töröknek ezek nem tettezenek,
Én a' békességért hadakozni menek.^{a)}

175 Azon mondék Király! ne törd a' fejedet
Hogy az Ország' terhe haza von tégedet,
Hiszen az ég engem néked úgy engedett,
Hogy az ütközetben viseljem képedet."

180 Meg-ijjed a' Török, reszket minden vére,
Az én kezeimnek hartzra készültére –
Tehát a' pontoknak tellyesítésére
A' Királytúl időt 's rendelt napot kére.

185 Magát hittel, a' már meg-írt békességre
Ajánlja. – A'⁴³ Király a' szent szövetségre
Igéri, de addig kisztetik míg végre
Le-teszi hitét, az óltári szentségre.^{b)}

A' követek vígann követik útjokat,
Hogy bé-telleyítsék hamar mind azokat
Az új szövetségben tett ajánlásokat,
Mert bizonyos naphoz köttötték magokat.

a) *Menek*, túl a' Dunán szokott szó, e' helyet, *megyek*. Vannak ebben a' könyvben több ilyenek, mint *egy helyt egy helyett*, *meg-bódúl*, *kiált*, *tsapat*, *dugába dönteni*, *sze-szó*, *szána-szét*, *hel*, *vannak pro vagynak*: az ilyeneket a' Poétáknak színt úgy meg-lehet engedni, mint a' Görögöknél a' sok-féle *dialectust*.

b) Némelly szentessebb Irók ezt nem akarják meg-engedni, és sokképpen színlik ezen esküvést; 's a' nagy mentegetésbe meszsze-is el-mennek, úgy hogy a' Szentségre le-tett hitnek meg-szegését sem akarják bűnnek tartani. Hogy a' Szentségre esküdött-meg Vlászló, bizonyosabb mint nem; meg-vallja ezt a' többek közt Palma Úr, a' ki pedig jó lelkű Pap Úr volt.

43 Az *A a*-ból jav.

- 190 A' napot ugyan tsak meg-még sem tartották,
De a' tett ajánlást szentül meg-állották,
Mizia' Szervia' városit fel-adták,
'S a' vár őrizőket haza szállították.
- 195 Régi fogságából *Karambust* ki-vették,
De nékem az ígért Díjját le-is tették.
Györgynek Rátz-Országot mind vissza-engedték,⁴⁴
'S fogoly fiait-is haza eresztették.
- 200 Szegény balgatagok! bezzeg ha tudnátok,
Hogy a' frigyek társak újra törnek rátok;
Nem ilyen nagy vígság 's öröm, hanem átok,
Kiáltások között sírva útnátok. –
- 205 Ím'! még a' Törökök el-alig menének,
Ferentz Kárdináltúl követek jövének,
Kit fő-vezérjévé nem régen tevének
A' Pápa' 's több társok' hajós seregének.
- Írja: hogy most Kármán^{a)} és más csoportjára⁴⁵
Gyűlt sok pártosoknak hódoltatására,
Amurates által fordúlt Ásiára,
És minden erejét el-vitte jobbára.
- 210 'S hogy az őrizetlen itt hagyott Várat
Menteni, vissza-ne ránthassák lábukat,
Ő a' *Hellesponti* tenger szorosságát
Őrzi, és egészszen el-zárta útjokat.
- 215 Ha hát most *Ulászló* szokott serénységgel
Trátziára ütne a' Magyar Népséggel,
Most könnyen bánthatna 's igen bóldog véggel,
Minden kára nélkül, e' pusztá térséggel.

a) Karman (Carmanus Iconii Tirannus) a' kit utóbb Mahumed Tsászár hódoltatott-meg.
Lásd a' Vidik Könyvben.

44 *viszsa-enedték* Sajtóhiba, jav.

45 *tsopontjára* Sajtóhiba, a kézirat szerint jav.

- 250 Keresztyén Királyok' 's szentséges Pápátok'
Mellé, hűségteket önként ajánltátok. –
Most a' hitetlennel hogy kezet fogátok,
Ez az új esküvés nem frigy, hanem átok:
- 255 Hogy van hát, hogy a' köz haszonra születtek,
Illyen magok' hasznok' vadászókká lettek,
'S a' tsekélly haszonért mellyet magok vettek
A' szent társaságnak száz annyi kárt tettek.
- 260 A' sas ha a' síkonn a' nyúlat kergeti,
A' körme közt való darab húst el-veti.
Mert így tereh nélkül jobban reménylheti,
Hogy amazt sebesebb szárnyal el-érheti.
- 265 Ti pedig e' hittel mellyet le-tevétek
A' már jól el-pusztúlt *Miziát* nyertétek,
Sebes szárnyatokat lántzra kötöttétek,
De repülnétek még ha repülhetnétek.
- Szégyenl már a' Magyar ki-menni honnyábúl?
Hová-is tud lépni szoros udvarábúl?
Én-is, mi menny-dörgést várhatok Rómábúl?
Pápám' menny-kövei mord felleg várábúl.
- 270 De meg-engedjete; nem várom ezeket,
Reátok háritom a' büntetéseket.
A' Római széken vádollar titeket
'S bizonságúl hívom gyanús lelketeket.
- 275 Mit? hát a' *Hunyadi'* remek Vitézsége
Szívetekben illyen tsekélly reménység-e?
Hogy kinek kezétül reszket ellensége
Illy hitván frigy légyen dítsóssége' vége.
- 280 Ki tsak nem régen-is egyszerre egygy helyet,
Az illy' mohonn kapott tsekélly haszon helyett
El-fogta *Karambust* és a' tábor helyet,
'S nyaka nélkül hagyott harmintz ezer fejet.
- 285 *Niszszánál* hús ezer Török' el-veszése,
'S egygy nyomban hatszori meg-győzöttetése,
'S a' Tsászárnak ettül lett meg-félemlése
Több, mint *Miziának* által-engedése.

- Király! 's Te nagy Vezér! már most képzellyétek –
Budára mitsoda pompával menétek?
'S e' győzedelemből mit nem reményléltek?
Ezt így ketté vágni ugy-é bizony véték?
- 290 Ah! ha könyves szemem látná mostanában
A' Török zászlókat kiket tsoportjában
Le-rakánk a' szent Szűz Anya' templomában,
Meg-repedne szívem kétes bánatjában.
- 295 Hol van hát a' nagy szív? hol az igyekezet?
'S így kell-e meg-kötni e' hatalmas kezét?
Ki mikor voksolts-is, tudta hogy vétkezett,
'S kész szívvel a' hartzra menni ígérkezett.
- 300 Lám akkor a' Pápát önként unszoltátok:
Hogy magát 's társait kaptsolja hozzátok.
Örült fíjainak szentséges Atyátok,
'S még több társot szerzett, mint-sem gondoltátok.
- 305 Nem múlt az ajánlás ezen szent emberen,
Nem múlt sem az időnn sem hajónn 's fegyverenn,
Venetus Burgundus megy már a' tengerenn,
A' Görög népek-is várnak sok ezerenn.
- Óh vakság! óh lágyság! óh lelkek sérelme!
Óh keresztyénségnek közös veszedelme!
Mikor eszembe jut e' társok' gyötrelme;
Reped bennem a' szív, meg-bódúl az elme.
- 310 Tudom: hogy ott voltam és én is vétettem,
De mikor már nyelvem' szólni készítettem,
Hunyadi bölts nyelve szóllott én helyettem,
A' kire tsak rá-is félve tekintettem.
- 315 Féltem, hogy ha ellent mondok, vagy bútsúzóok,
Azt mondják: vért szopom, 's keresztyén bőrt nyúzóok.
Jobb hát, ha magam-is ilyen notát húzóok:
Hogy jobb ma egygy veréb, mint holnap egygy túzok.

- 320 De a' mit vétettem néma halgatással
 Viszsa-potolnám most hármás kiáltással,
 Ha e' kárhozatos nagy bűn meg-bánással
 Meg-igazúlhatnak. – Bizony⁴⁷ nem-is mással.
- 325 Ha tehát van nemes szemérem bennetek,
 Ha van az Istentől egy kis félelmetek,
 Kit méltó haragra fel-ingerlettetek,
 'S méltán nem sokára ki-kél ellenetek.
- 330 Ha érez szívében, a' keresztyénséget
 Gyámolgotó Magyar még annyi hűséget,
 Hogy inkább kárával kössön szövetséget
 Ezzel; mint Pogánnyal tsekély haszon végett.
- 335 Ha még dítsósságra vágyódó szívetek
 Gyepre a' Törökkel kísztet ki-mennetek,^{a)}
 Ha még győzhetetlen karú vezéretetek
 Szomjúzza a' Pogány vérit érettetek.
- 340 Ha ég szívetekben, mint nem rég'-is ége
 Még, ama' végetlen élet' reménysége:
 Mellyet ez átkozott frigynek nyeresége
 Tsak nem annyira vitt, hogy most légyen vége:
- 345 Valóban illendő; míg jobban 's meszszire
 Nem terjed, e' tsúfos frigy-kötésnek híre,
 Bontsuk-fel, és álljunk az elébbenire
 'S keresztyén társaink ígéreteire.
- 345 Mert mikor azokkal öszve esküvétek,
 Már ez a' hatalom nem tsak a' tiétek,
 'S az ő hírek nélkül rút dolog és vétek
 Vólt; hogy a' Töröknek baráti levétek.
- De ha attól féltetek, hogy ezzel véttetek,
 Én az Isten előtt állok érettetek,
 'S nem-tsak meg-botsátom e' béli vétketek
 Hanem a' hartzra-is el-megyek véletek.

a) Gyepre a' Törökkel; régi Magyar-mondás annyit tesz mint Deákul: *aperto marte*.

47 A B b-ből jav.

- 350 'S hát! a' Márs fiai' tűzzel forró vére
Mársal nagyobbakat próbálni nem mér-e?
Melly már a' Ditsősség belső küszöbére
Léptete, 's tábori koszorút ígére.
- 355 Dolgot ád *Asiá* most *Amutaresnek*,
Kit frigyes társaink a' tengerenn lesnek,
Trátzia Grétzia tíz húszt fegyveresnek
Fegyver zörgés nélkül hatalmába esnek. –
- 360 Tettzenek e' hangok tsak nem minden fülnek,
Már a' le-tett hitet meg-szegni készülnek,
Már a' haláltúl-is nem igen rémülnek,
Sőt az igaz hitért meg-halni örülnek.
- 365 De bennem sokáig habozott az elme,
Biztatott a' fényes ditsősség' szerelme,
De rettent a' gyanús szív' kétes félelme,
'S előre el-látott Hazám' veszedelme.
- Györgynek-is halavány komor tekintete,
Rám kétséggel tellyes bús szemeket vete,
Pillantásából-is jól észre lelete
Venni; hogy a' hartzra nints igyekezete.
- 370 Háromszor emelém szóllani nyelvemet.
Hogy ki-mondjam én-is igyekezetemet;
De mind a' háromszor találtam érdemet
Györgybenn, melly szavamban meg-gátolt engemet.
- 375 Látván a' fő rendek, hogy tsak sohajtással
Beszélgetünk öszve *György*, és én egy-mással,
Kezdik helybe hagyni lassú mormolással,
Hogy jobb leszsz fel-hagyni a' frigy fel-bontással.
- 380 Ezt látván *Julián* Hazánk' Királlyával
Öszve súg; a' Király Királyi szavával
Ígéri, ha egygyet értek a' Hazával,
Hogy meg-ajándékoz Bulgár országával.
- 385 Ah bóldogtalan nép! de – hát nem tudjátok?
Hogy a' mit a' bűnért ígértek-is átok. –
Szegények! a' vadat még meg-se-fogtátok
Már a' bőrit nékem ajándékozzátok. –

Meg-köszönöm – 's noha még nem enyészett-el
Kétségem, az ilyen gazdag igérettel;
Tettetem félelmem' bátor tekintettel,
'S ki-mondom értelmem' ilyen felelettel:

390 „Ha markomban volna Hazám' nyeresége
Azt-is meg-tsúfolná hiti szegettsége,
Azomban, ha halál leszsz-is a' hartz vége,
Hazámé, nem enyim, kardom' vitézsége.

395 Ti dolgokat Nemes Urak! el-rendelni^{a)}
Hol, miért, 's ki ellen kell zászlót emelni?
Énnékem tisztemnek illő meg-felelni
Véremet, 's éltemet Hazámnak szentelni. –

400 *Juliánra* látom a' hartz nagyon rá-ért
De ha már szóllanom kell Hazám' hasznáért;
Én hitet nem szegnék sem Bulgariáért,
Sem az *Amurates'* minden Birtokáért. –

405 Ha olly' nagy erővel jönnek segítségre
Két felől-is, a' már meg-tört ellenségre:
Ezt a' könnyű dolgot vigyék magok végre.
Minek osztozó társ a' kész nyereségre? –

Ők frigyét sem bontnak, mert nem-is kötöttek –
'S ha azzal, hogy frigyes társainká lettek:
Tőlünk-is segítő erőt érdemlettek,
Ez a' maroknyi nép mi leszsz ő mellett? –

410 De ha segítséget a' Magyarok kértek;
'S amazok tettek-is már költséget értek,
Követtek! helyettünk, majd ha vissza-tértek
Ám köszönnyétek-meg, a' mit meg-igérték.

415 Ajánljuk-meg e' két szövetséges Párnak,
Pápa szent Atyánkknak 's a' Görög Tsászárnak,
Hogy, ha ők, mi tőlünk segítséget várnak,
'S nem lészen rá szükség; mi sem tartjuk kárnak. –

a) *Aen.* L. I. v. 76. Tuus o regina! quid optes Explorare labor, mihi jussa capessere fas est.
[Az *optes* szó után kérdőjel áll, ezt elhagytuk.]

- 420 Ha, míg az erőtlen Törökre sietne
A' Magyar, a' kotzka vakot nékünk vetne;
Bizvást akár mellyik társ hitet szeghetne
'S a' hiti-szegettnek könnyen felelhetne.
- 425 De teszem: hogy vólna tellyes reménység-is,
Hogy egész Európát meg-nyerjük; de még-is
Félő, hogy e' bűnért boszszút áll az ég-is,
'S iszonyodna tőlünk a' keresztyenség-is.
- 430 Érhetünk még⁴⁸ mi-is olly' végső szükségset,
Hogy kéntelen-is kell kötni békességet!
Elő-vennénk akkor a' jó ellenséget
De nem megy' a' tűzbe a' ki már meg-égett.
- 435 Az éhség, dög-halál, (mert az egek Attya
Ezt, mind közönséges bűnért osztogattya);
Hit-szegő Hazánkat ha meg-látogatja;
Ezt akkor a' Török mind vissza-adhatja.
- 440 Természet ellen van – 's úgy lehet tartani
Hogy képtelenség ezt tsak ki-is mondani,
A' mit *Juliánus* ebből a' mostani
Kis viszketegségbűl mere javallani.
- 445 A' szentségben lévő titkos testre le-tett
Hit' meg-szegésével így meg-fertéztetett
Kristusnak szent neve, ha kit meg-bűntetett,
Bizony meg-bűnteti a' Magyar Nemzetet. –
- 445 De mivel én, tsak egygy vagyok a' Hazába;
Ha hartz van Királyom', 's Hazám' szándékába,
Én ezt a' szándékot nem döntöm dugába
'S miért-is viselném a' fegyvert híjjába?
- Én nem vonogatom magamat, éppen nem,
Lakadalom nékem a' Törökre mennem,
Tudom: hogy Hazámért mindent kell szenvennem.
Tsak hogy, frigy bontóvá ne kellessen lennem. –"

48 *míg* Értelemszerűen jav.

- 450 *Juliánus* szómnak végit sem várhatja,
 „Lám úgy mond Hunyadi kardját jól biztatja,
 Légyen hát a' Király 's ország' akarhatja
 A' kiknek készen van bűnök botsánatja.”
- 455 *Bulgária* nékem írásba tétetett
 'S Királlyi petséttel meg-erősítettett,
 Hogy hartzra indúllyunk már el-végeztetett,
 És hogy ne halaszszunk sem napot, sem hetet.
- 460 Átkozott gondolat! melly tanásból adta
 E' bűnt, 's Királlyunkat így meg-vakította;
 Bűnünk a' leg-nagyobb bűnt fellyűl haladta,
 Zeng felette az ég, reng a' föld alatta.^{a)}
- 465 Reng, 's elől-járóba jelenti rengése,
 Hogy a' több és nagyobb büntetés sem kése
 Reng, 's a' sok keresztyén vér' özön öntése'
 Árjának, helyt készít zúggó repedése.
- A' rakásra tódult komor felhők között
 El-bujt, 's e' nagy bűnön szint' úgy meg-ütközött
 És néki búsult nap, homályba öltözött,
 'S sietve setétes helyekre költözött.
- 470 Kezet fog az éj is⁴⁹ a' szomorú éggel,
 Irtóztat szokatlan félnék setétséggel,
 Hogy az alatt könnyen küszködjön 's jobb véggel
 A' kétségbe esés a' vak reménységgel.
- 475 A' földnek részei belől meg-indúlnak,
 És olyan hallatlan erővel mozdúlnak;
 Hogy egész városok omolva le-húllnak,
 'S a' vizek folyási viszzára fordúlnak.

a) Ezek a' jelek követték ezt a' gyűlést, föld-indulás, forgó-szelek, szokatlan setétség; a' föld-indulás pedig olyan erőben, hogy egész városok le-omlottak, és a' vizek fel-felé folytak.

49 *ég-is* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

480 De meg-nem ijesztnek e' rettentő jelek,
Nem a' föld-indulás, nem a' forgó szelek,
Én tehát Szegedrűl Mars útat rendelek,
Indúl az egész nép, 's a' Király-is velek. –

485 Már a' *Skorpiónak* vége felé jára
A' Nap, 's nagyon siet *nyilas* tsillagjára,
Izenget a' borzas tél, hogy nem sokára
Jég tsapokat aggat a' *bak'* szakállára.

Míg hát imígy amúgy bé-nem hártáznának
Reszkető hajjai a' zajos Dunának,
Egyenessen néki váttánk *Orsovának*,
'S tsak hamar népeink által-is szállának.

490 Ballagunk, 's találunk sok városotskára
Mellyeknek a' népség készűl dúlására,
De nem eresztettük maga szabadjára,
Őrizvén az erőt erősebb munkára.

495 *Bodonnál* egy kitsinyt meg-szállunk, pihenünk,^{a)}
Innen, mint-ha vonna meg-bántott Istenünk
A' fekete tengert tévén-fel ellenünk⁵⁰
A' Duna 's a' Hemus hegy közt odébb menünk.

500 Van egygy nagy erősség a' Duna' mentében,
Ditsősséges Város hajdani nevében
Nikápoly, melly esvén a' Török kezében
Sciltárónak kezdi hívni nem régében.

505 Egy felől a' Duna folydogál mellette
Más felül nagy bértzes hegység kerítette,
A' Török (hallásbúl a' nép meg-sejtette)
Ez Ország' kintseit mind ide vitette.

Ez hír a' köz-népnek úgy eszit vesztette.
Hogy noha a' Király maga ellenzette,
A' meg-szagolt kintsre, fogát fenegette
És már a' nagy Várat vívni-is kezdette.

a) Bidinum. Errűl leszsz alább-is emlékezet. [A mondatkezdő betűt *e*-ből *E*-re javítottuk, a hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.]

50 *tévén fel-ellenünk* A kötőjelet értelemszerűen áthelyeztük.

- 510 De mivel ez helyen jó számmal hagyatott
Örizőktől a' Vár jól oltalmaztatott,
A' vakmerő 's szabad rabláshoz szoktatott
Nép, az ostromlástól ismét el-tiltatott.
- 515 Hanem mivel szép vólt a' hely' kiessége
És gazdag körülte a' mező' térsége,
Úgy kívánta népünk' 's lovaink szüksége,
Hogy légyünk e' tálynak kis-korig vendége.
- 520 De mivel a' fáradt testnek engedtetett
Napokonn-is a' nép mind tsak készülgetett,
Kár vólna gátolni ez igyekezetet
Azért, újjabb útról rendelés tétetett.
- 525 Itt már kellet jární homokos helyekenn,
Nehezebb útakonn, hegyekenn, vólgyekenn,
Víz-horta árkokonn, szoros ösvényekenn,
A' lovaknak terhés meredek bértzekenn.
- Itten találkoznak öszve *Drákulával*
Atyáddal, ama' bölts 's nagy Vitéz Vajdával
Úgy beszélle velem mint jó barátjával.
Vajha éltünk vólna okos tanátsával!
- 530 „*Amurates* úgy mond tsak vad' üldözetre
Több embert visz' mint ti ezen ütközetre,
Kevés a' Töröknek e' nép egygy főzetre.”
De kész vólt *Julian* már a' feleletre.
- 535 „Míg úgy mond vesződik amaz a' tengerrel
Mellyet őriz *Ferentz* hajókkal, fegyverrel,
Sokat tehetünk mi e' kevés emberrel
A' Görög⁵¹ sem messzse vár harmintz ezerrel. –”
- 540 Fel-sohajt az atyád; talám meg-érzette
Vesztünket, 's népünket (mivel kitsinylette)
Négy ezer jó lovas néppel segítette
Kiknek a' Bátyádat vezérül engedte.

51 *Görök* Sajtóhiba, em.

- 545 Sírt butsúzásakor, és végezetre tett
Nékem 's a' Királynak olyan ígéretet,
Hogy ő tsendes szállást ad 's jó őrizetet,
Ha rosz vég választja-el az ütközetet.
- Ah! nagy lelkű Vajda! vajha! a' mint Téged'
Szerentséssebbé tett gyanús szívűséged;
Viszsza-mentem, 's lettem volna jobb vendéged
Mint fogságom után mérges ellenséged.
- 550 Áz el-bámúlt tolvajt a' báltya' 's az apja'
Sorsa' említése mint-egy nyakonn tsapja,
A' hosszas halgatást hát félbe harapja,
A' szót a' Hunyadi' szájából ki-kapja
- 555 „Bár úgy-mond Atyámnak jobb vendég módjára
'S szebben jöttél volna látogatására
Vagy ő is utánnad ment volna Várnára
Nem hajtván egygy hitván boszorkány szavára.
- 560 Mikor az én Atyám onnan meg-érkezett,
Rólad, mint jó barát szépen emlékezett.
Örült, hogy foghatott olly' vitézzel kezét,
És utána menni nagyon igyekezett.
- 565 Igyekezett Téged a' már elébbeni,
Törökkel tett kötés ellen segíteni,
Vágyott veled együtt hírt nevet szerzeni,
Mert a' nagy szív, nagyot szokott reményleni.
- De leg-inkább ellent állt, hogy még útjában
Egy vén aszszony *Szullon* nevű falutskában,
Bele-tekintett-é az Isten titkában,
Vagy mi? illy jövendőt kiált' az úttzában.
- 570 A' Király a' hartzonn szerentsétlen lészen,
A' Török nagy hírű győzedelmet vészen
De a' magyar Tábor nem vesz-el egészen,
'S nem soká hasznossabb ütközetet tészen.

- 575 *Fekuz*a vólt neve ez vén boszorkánynak
Mit nem tész' egygy szé-szó⁵² egygy Vitéz Vajdának?
Nem mér annyi erőt ígérni magának,
Hogy ellene járjon egygy Banya' szavának,
- 580 Bizony tsudálatos útakonn forgattya
Minden dolgainkat a' Végzése'k Attya! –
De eregy már tovább oh Pallás' Magzattya! –"
Hunyadi hát szavát ekképpen folytatja.
- 585 Meg-segítvén Atyád e' négy ezerekkel,
Megyünk, és küszködünk a' magas hegyekkel.
Sok várakkal, 's falu forma Helységekkal
Mellyeket nepeink tűzzel égettek-el.
- 590 Sőt a' véres szájú Magyarország ezeket
Rabolván bűnre-is veték a' Kezeket,
Fel-dúlják az óltárt 's templom' szent Hellyeket,
Pusztítják a' *Bulgár* 's *Görög* szentségeket.
- 595 Ezt látván a' Király mindjárt parantsolja,
„Hogy a' szent Hellyeket senki ne rabollya;
Mert Istené ezek; ki meg-boszsúllója
A bűnnek, 's perünknek igaz el-osztója.
- 595 A' hartzonn az erőt Isten osztogatja,
A' győzedelem-is az ő akaratja.
Ő tehát a' népnek dühös indulatja'
Tüzét boszszu-álló tűzzel el-ólthatja.
- 600 Most az Isten' ügyét⁵³ óltalmazni megyünk:
Nó hát erőszakot az övénn ne tegyünk;
Másutt mínt ellenség húzzunk vonnyunk vegyünk,
De a' szent helyekenn irgalmasok legyünk.”
- 605 Sőt akkor meg-szánván e' szegény nemzetet,
Mivel mindent dúlni erővel kellett;
Egynehány Török rab útnak eresztetett.
Kik szanaszét vigyék ezt az izenetet:

52 *szép-szó*, a bécsi *Magyar Músa* 1787. november 17-i számában lévő hibaigazító szerint jav.

53 *gyét* Sajtóhiba, jav.

Hogy valakik önként fel-adják várakat
Választani hagyja a' Király azokat,
Hogy akar más-felé fordítsák útjokat
Akar hűségünkre ajánlják magokat.

610 Míg sok vár és város a' maga hasznára
Hajlott Királyunknak szep ajánlására;
Tsak neveti ama' nagy két kősziklára,
Epült, egyik *Sumen*, másik *Pesek vára*,^{a)}

615 Ezek meg-akarták erőnket próbálni,
Inkább, mint vároktól őlly ingyen meg-válni.
Könnyebb-is vólt minket alá-taszigálni,
Mint nekünk a' magas bértzekre mászkálni.

620 A' Király hát népit neki botsátotta,
Leg-elebb-is *Tarnó János* be-rontotta
A' kaput, *Peseket Leske* ostromlotta,^{b)}
Fel-hágott már; 's erős bástyáit bontotta.

625 Sokakat meg-ölnek sokat el-fogdoznak,
Jajgat a' vár népe, sírnak kiáltoznak;
Sokat a' Magyarok mind addig nyomoznak,
Míg-nem hanyat-homlok alá ugrándoznak.

E' meg-van; de roszszúl fúj a' Török szele,
A' Király a' Kardját még alig tette-le
Ím érkezik *Ferencz*⁵⁴ Kárdinál' levele
Mellybe már én félve tekintetem bele.

a) *Schumen, Sun, vagy Sunium*, és *Pesech, Pesechium*, régen erős várak *Bulgariában* a' Hé-mus hegy bértzeinn.

b) Tarno (*Tarnovius Joannes*) Lesko (*Lesco Bobricius*) Lengyel Fő emberek, *Ulaszlónak* Hadi Tisztjei. Ez a' Leskó fogta-meg *Ulrik Grófot* és vitte Budára – egy *Tarnó*, vagy *Tarnovszky Lengyel Báro* adott szállást *János Királynak*, mikor *Ferdinánd M.Or-szágból* ki kergette. A' mint írják *Revai Péter*, és *Zermegh Janos* vid. *Belus*.

54 *Forenez* em.

- 630 Mit ir? – „A⁵⁵ Törökök meg-tsalván azokat,
Kik hajókkal őrzék a' Tenger partokat;
Által szállították egész táborokat,
'S még több erővel-is segíték magokat. –”
- 635 Mit tsináljak már én? – félni szégyenlettem,
Ne hogy a' sereg-is féljen én mellettem, –
Minap hűségemről ígéretet tettem,
De kitsiny az erő, Hazámat féltettem.
- 640 Kértem hát a' Királyt: hogy vissza-fordúljunk,
A' veszedelembé önként ne induljunk,
Inkább a' *Drakula* tanátságán tanuljunk,
Mint a' tenger mellett egygyenként el-huljunk.
- 645 Vagy, ha a' szemérem kisztet a' probára
Ím itt van helyünkben *Sumen*, *Pesek* vára,
Várjuk-bé itt, küldjünk több nepért Budára
Talám a' *Görög*-is el-jön nem sokára. –
- De már a' fiatal heves természetet
Jobbra tanátsolni tovább nem lehetett,
A' síkra le-szállni sokkal jobb' szeretett
'S ottan indítani véres ütközetet.
- 650 *Hemus*, *Mesembernél* kezdődik, 's hosszára
Ki-terjed egészszen *Maczedoniara*,
De sok helyett könyök 's térd-hajlás formára
Ki-agozik tsak-nem a' Tenger' partjára.
- 655 De kivált Várnánál kettős ki-hajlása,
'S a' nagy hegynek apróbb halmokra oszlása
Meneteles teknő forma völgyet ása,
Ez az a' Magyarok' keserves szállása.
- 660 Várna maga épült a' völgy' szorossára,
Két felől mellette két nagy hegy' hátára,
Két vár űlt: egyikről *Makropolis* Vára
Másikról *Galatta* néznek-le Várnára.

55 A mondatkezdő *A-t a-ból* jav. Az idézőjel a következő sor elején kezdődik, áthelyeztük.

- 665 Ezek mind őrizet nélkül hagyattak,
'S a' fegyveres népnek könnyen szállást adtak,
Az oldalban szőlők 's gyümölcs fák láttattak,
És kiességekkel mint-egy tsalogattak.
- Bal kéz felől a' mint fent épült *Galatta*,
Posványos tó vagyon a' hegynek alatta
Mikor kergettetett e' lábba szaladt, a'
Nagy Váradi Püspök 's a' fogát ott hatta.^{a)}
- 670 Ide tsalt bennünket a' hegy' kiessége
A' barom' itatás 's tüzi fa' szüksége,
Mind Királyunknak-is egy kis betegsége,
Kinek térd-hajlásánn mérges kelés ége. –
- 675 Siet a' Török-is kétséges útjával,
Már *Drinápoly* alá ért roppant hadával,
Hallván hogy Ulászló már-is sok prédával,
Rakottan, ott pusztít rabló táborával.
- 680 Onnan heted napra meg úgy el-sietett,
Hogy a' nagy tüzekből mellyeket égetett,
Estendenn, akárki jól hozzá vethetett
Hogy egygy mért-földnyinél nem meszszebb lehetett.
- 685 Ellent-vetett ugyan a' hegyek' sok ága,
De vólt a' Hóldnak is tsekély kis világa,
'S az égnek a' tűztől fényes pirossága
Már közel-léteknek jele, 's bizonyosága.

a) *A' fogát ott hagyta*. Tsúfolódó forma ki mondás, 's talám a' Vitézi versben alaton, 's a' mint nevezik konyha szó (*Culinaris terminus*) félve tettem ide; de a' bátorított, hogy a' régi vitézi vers írókban is el-vétve találhatni illyeneket. – Az első Könyvben p. o. ebben a' strófában: Egyszer nagy unalma' vigasztalására: az utolsó sor hasonló közönséges ki mondással vólt először írva: *A' ló sem bírta már tovább, szegény pára*. Ezt hogy *szegény pára* egy nagy tudományú Méltóságos Hazafi konyha szónak itélvén, így méltóztatott igazítani az egész sort: *Mert alatta lova már tsak alig jára; a'* mint hogy én-is ezt helyesnek itélvén, ama' sort emezzel fel-tseréltem: ha többet-is találtam hasonlót e' könyvben vigyázatlanságból ejteni; engedjen meg Hunyadi, a' kit ditsérek, és Virgilius, a' kit követni akarék. [A *konyha* szó helyett *konha* só áll, jav. A kéziratban ez a jegyzet nem szerepel.]

Látván hát távolyrúl a' tüzes jeleket
Serkentjük a' Hartzra vágyó vitézeket;
El-rendelünk minden jó készületeket,
És meg-kettőztetjük az őrizeteket.

690 Még reggelt sem várunk; hajnal hasadtára
Én, György és Julián, 's ha kiknek szavára
Vólt egy kis tekintet; gyűlünk csoportjára,
'S megyünk a' beteges Király' szállására. –

695 Be hamar változik a' szív' akaratja;
Most leg-szegényebbül magát a' bíztatja,
Ki nem rég' a' Hazát olly nagyonn nógatja
A' hartzra, 's a' prédát koránn osztogatja.

700 Nem mér *Juliánus* a' síkonn hartzolni,
„Szekerekkel úgymond körül-kell sántzolni
A' Sereget, onnan könnyű lész' tsúfolni
A' Törököt, mikor nem mér ostromolni.

705 Ferentz-is az alatt új erőt fog hozni,
'S fogja a' Törököt idáig nyomozni;
Mert a' hajós sereg mit tud már dolgozni
Ha tsak a' vizekkel nem fog hadakozni.”

Tettzett-is e' tanáts némelly félénkeknek
Sok Magyar Uraknak, és sok Lengyeleknek;
A' Király-is várván a' mérges sebeknek
Gyógyultát; ellene nem mondott ezeknek.

710 *György*, a' ki akármelly kész veszedelembe
Bátor vólt, bátrabban tekint a' szemembe.
Nem szóllott, de mintha súgná a' fülemben
Hogy kár így rohannunk önként félelemben.

715 De én-is magamban tsúfosnak képzelem,
Hogy *Amuratesnek* már-is győzedelem'
Kószorút igérjen a' Magyar félelem;
Hát, az ijjedteket ekképpen kérlelem.

720 „Szép-is vólna biz' az; hát a' ki mint fene
Vad *Amuratesnek* úgy jöve ellene,
Most mikor a' dolog a' sullyára mene
Illy' gyalázatosan sántzba rejtezen-e?

- 725 A' jó kezdettől függ a' hartznak jó vége, –
Mihelyt tudva léssen szivünk' félnksége,
Meg-újjúl a' félénk Török' reménysége,
'S a' magunk népének el-vész serénysége.
- A' mint megy' a' dolog az első tsatába,
Olyan indúlat száll minden katonába. –
Félvén megy' a' serény ló az Oskolába,
Ha leg-először-is meg-botlik a' lába.
- 730 Mindég a' Magyarok' bátor serénysége,
Vólt a' Törököknek szerentsetlensége:
A' sántz már kéntelen óltalom' keszsége
'S a' meg-győzötteknek végső reménysége. –
- 735 'S hát, ha sántzba vévén kitsíny⁵⁶ seregünket
A' nagy Török tábor körül-fog bennünket,
'S el-zárja a' síkra ki-mehetésünket
Mivel tartjuk akkor éhező népünket? –
- 740 Az-is nevetséges 's tsúfos emlékezet,
Hogy a' gyalog, 's imígy amúgy fegyverkezett
Hajós sereg, e' gyors lovas gyülekezet'
Nyomába, olly serény lépéssel érkezett.
- 745 Ha mind addig sántzba szorúlva koplalunk,
Míg az el-érkezik; éhel-is meg-halunk,
Mind Török' markába kerül az általunk
El-foglalt éléses sok majorunk 's falunk.
- Ott lett vólna helye várt vitézségének
Ama' Ferencz⁵⁷ híres hajós seregének,
Mikor *Asiaból* a' Török' népének
Hajói a' vizenn által-evezének.
- 750 Még az én szívemnek nagyobb reménysége
Vólt eddig, a' Görög Császár' segítsége,
De a' mint én látom, már annak-is vége
Van, 's tsak a' kardra van karunknak szüksége.

56 *kitsný* Sajtóhiba, em.

57 *Ferenez* Sajtóhiba, em.

- 755   Úgy-é hát Fő Rendek! hogy síkra kell szálnunk
'S tavalyi mód szerént vakmerőnn próbálnunk
Az erőt: egy kézből tízet kell tsinálnunk,
Másként a' Töröknek meg-nem lehet álnunk.
- 760   Ne nézzük a' Török roppant sokaságot,
Hanem a' nagy szívet 's Magyar bátorságot,
Melly sokszor sok Török' torkára úgy hágott
Hogy a' sokból egy-száz, ezret-is le-vágott.
- 765   Ez a' jó óltalom, illyent kell készíteni
Török hólt testekből kell sántzot keríteni,
Arra kell a' Magyar Legényt meg-tanítani
Mint kell a' zászlóig kardal útát nyitni?
- Kivált most a' Török úgy meg van ijesztve,
Hogy tsak ma légyen jól egyszer meg rekesztve,⁵⁸
Faradt ló-ként fülét farkát el-eresztve
Itt hagyja e' gazdag megyét útát vesztve;
- 770   Jer hát velem Vitez Urak! a' próbára,
Fessük Török vérrel a' Várna' falára:
Itt vala a' Magyar, kit Várnára vára
A' Török Törökből készült vatsorára."
- 775   Olly' mérgessen szedte homlokom a' rántzot,
Míntha a' Császárra most verném a' lántzot,
Meg-találom akkor, gondolám, a' 'sántzot,
Mikor Török sípra kell járnai a' tántzot.
- 780   Láttam a' beszéd közt 's mosolygónn nevettem,
Miképpen reszketett Julián mellettem;
Hogy szoros a' kaptza magam-is érzettem,
De a' santzba bújni nagyon szégyenlettem.
- 785   Hajolnak az Urak szavam' tanáttsára
Sőt György már-is kapkod kard' markolatjára,
A' Király' szem ügyet sem vet fájdalmára
A' vér betegenn-is hívja a' tsatára.

58 *rekesztve* Sajtóhiba, em.

- Közelebről várván már az ellenséget
Által-adják nékem a' Fő Vezérséget
Én-is tsak hirtelen a' készüllet végett
Szemessebben körül nézem a' térséget.
- 790 A' posvány mellyéket hátúl szekerekkel
El-zárom; 's mivel ez egy felől bértzekkel
Erős voltam, más felől motsáros vizekkel
Ide tsak öt Magyar zászlót rendelek-el.
- 795 A' völgyből a' hegy közt be-nyúló árkokat
Bé-rekesztem ásván jó erős sántzokat,
A' Királyra bízom a' völgy tályékokat
Hogy a' Nemességgel őrizze azokat.
- 800 Állítom jobb felől Várna' ellenében
A' derek sereget egész erejében,
Mert ez a' Töröknek jobb-keze' ügyében
Vólt, 's hamarébb érte mi felénk jöttében.
- 805 Itt állt a' *Bán*^{a)} a' nagy zászló' erejével,
Az *Egri Püspök* 's György a' maga népével,
Julián a' veres kereszt' szent jegyével
Meg-külömböztetett vitézek' rendével.
- Hátúl a' tábor hely' védelmezésére
'S a' talám hanyatló szárny' segítségére
Szent László zászlóját, 's a' *Leskó* kezére
Bízott Lengyeleket rendelem végtére.
- 810 Magamnak egynehány serény Oláhokat
Tartottam, leg-frissebb 's nyugodt lovasokat.
Semmi rendes helyhez nem kötvén azokat,
Hogy mindég nyomomba lódítsák magokat. –
- 815 'S mikor onnan odébb indulni kezdettem
Testemben egy lassú lankadást érzettem,
Reng a' föld alattam, az ég zúg felettem,
'S egy sebes forgó-szél támad' környűltemem.

a) Franco (Dalmatiae Banus) Rozgoni Simon Egri Püspök.

- 820 *Szent Laszló Zászlója* öszve-szaggattatott
 Én a' nagy szélvészben mint el-ragadtatott
 Nem tudom hol vóltam: hallottam szózatot
 'S mellettem két Angyal le-szállni láttatott.^{a)}
- 825 Angyal, de koronás Király tekintete,
 Fenyves ábrázatja, fejér öltözete;
 'S a' mint rám mind kettő villám szemet vete,
 Minden belső részem 's tetemem reszkete.
- 830 Egyik tsendes hangal szóll de hallhatóval
 „Lajos vagyok úgymond 's jöttem szent Lászlóval
 Hogy néked tudodra adjam egygy két szóval
 Mit tehet az Isten a' frigy' fel-bontóval.
- 835 *Szent László* Hazádnak ditső párt-fogója
 Van velem, a' kinek még hasadt zászlója
 Sokak halálának komor hír-mondója;
 De a' Te éltedet az Isten meg-óllja
- 840 Úgy vigyázz⁵⁹ az Iffjú Király' életére
 Hogy mikor a' hírért buzog heves vére,
 Ha rozsosz helyre rohan feje' vesztésére
 Ez ne legyen a' több nép' veszedelmére. –"
- 845 Mire észre jöttem, már akkor próbára
 Hat ezer lovast küld, a' hegy' oldalára
 A' Török: kik nézvén népünk' táborára,
 Nyilakkal kezdenek lőni boszszújára.
- 845 Mint-hogy hegy' oldalnak kell vala indulni
 Nem hagyá a' népet a' Bán ki-mozdulni; –
 Mér a' biztos Török közelebb nyomulni,
 Már hát a' Magyar-is neki kezd búsulni.
- 850 Hátat vet a' Török a' gyors kergetőnek:
 De ím' mikor tsak-nem már rabokká lőnek,
 Segítni a' dombon sok ezerenn jőnek,
 Enged a' kis erő a' nagyobb erőnek.

a) *Aen.* L. IV. v. 702. Devolat et supra caput astitit. [Az *astitit* szó helyett *adstitit* áll, jav.]

59 *vigyáz* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

- Rohan hanyat-homlok a' Magyar le-felé,
'S míg a' Török hátul jó izúnn szedelé,
Csoportosabb 's nyugott népbe botla belé,
Ugy-hogy futásának helyét alig lelé.
- 855 Fut a' Magyarság-is utána sebessen,
Húll a' meg ijesztett Török-fej ezressen;
Sarkokba van a' *Bán*, nyomja, de szemessen,
Úzi a' *Várad*i Püspök-is tüzessen.
- 860 Úzi, de nyomorúlt, ó a' szent Írással
Jobban tudván bánni mint a' hartzolással.
Míg megy győzedelem' 's öröm' kiáltással,
Jön a' derék sereg szörnyű ropogással.
- 865 Meg-íjed a' Püspök; és hátra fordúla
György után, ki régen már vissza-nyomúla
Megy: – hogy közel érje a' lápnak indúla
De szegény lovastúl a' posványba fúla.
- 870 Az Egre Püspök-is úgy meg-szorítottatott,
Hogy futva *Galata Vár*-felé vágatott
De hogy a' Táborba haza hátolhatott,
Soha-is a' hartzonn többé nem látatott.^{a)}
- A' sántzig kezdett már a' Török nyomúlmi,
Szent Laszló Zászlója' őrizetit dúlni,
Nekem a' Királlyal oda kell rándúlni,
Mert a' végső remény balra kezd hajolni. –
- 875 Meg-fordúl a' kotzka, alig érkezünk-el,
Nem bír a' sok Török kitsíny seregünk-el.
Utánnok, sok vérben fertőzött kezünk-el
Kergetve két ezer lépésig megyünk-el.

a) Az Egre Püspök hová lett kétséges; hanem az méltó a' meg-jegyzésre: hogy mikor Julián' tanáttsa ellen Hunyadi *gyepre* akart szállni a' *Törökkel*, ez a' Püspök-is öszvekapott Hunyadival, 's a' többek közt azt felelte: *En ugyan Corvine! ha hartzolni kell, hartzolok, és tudom hogy itt halok-meg; de te majd hátat fordítasz 's jobb időre tartod magadat.* – Lám még-is meg-szaladt a' Püspök.

- 880 A' Király a' hartznak úgy néki hevüle,
Hogy már alig győzött ki-térni belüle, –
Csak ugyan meg nyerém sok kéréssel tőle,
Hogy én velem együtt más felé kerüle
- 885 A' Bán és Julián már alig állának, –
Megyünk – az Oláhok nyomunkba valának:
De mihelyt a' Királyt 's engem' meg-látának
A' Török Vezérek, szörnyen kiáltának.
- 890 Nagy biztatásokkal lármáznak egymásra,
Kisztetik Istenre, szentségre, vallásra,
Az igaz ügyökre, a' frigy' meg állásra
'S vagy nagy ditsősségre, vagy végső romlásra.
- „Kristus! a' sikoltó hangok így zengének:
Kit Istennek hisznek ezen Keresztyének
Még-is mi ellenünk olly hitet szegének
Mellyet le a' Kristus nevére tevének
- 895 Kristus! mutasd-meg hát most Istenségedet:
Veszeds-el e' gyilkos bűnre vetemedett
Hit-szegő kegyetlen keresztyén népedet,
Melly mikor minket bánt, tsúfolja nevedet.”
- 900 Zengnek mind két részről mérges sikoltások
Kemény kard pengések sok tsont ropogások.
Kardját más nyakára alig szabja-rá sok,
Mikor az ő fejét el-tsippentik mások.
- 905 Alig láttzik híjja a' Török tábornak,
Mert más áll helyébe egy le-szeldelt sornak,
Mint a' hordó lyukánn a' most forró bornak
Ki-folyt tseppje helyett újjabb tsepppek forrnak.
- 910 Vagy mint míg *Herkules* kardjával dolgozik.
A' sebes sarkány' nyak új fejjel bimbózik;
Többet nő a' Pogány mint-sem fogyatkozik
Egy Török helyébe száz is találkozózik.
- Meg-toljuk tsak-ugyan keményen végtére
De mikor sebessen megyünk űzésére
Tálalunk egy-nehány meg-terhelt tevére
'S meg-ijedt lovaink ugrándoznak fére.

- 915 Eszemenn-is alig voltam a' lármába',
 Hol ide, hol oda futok mint a' kába –
 A' Török, a' Magyar Tábor' bal-szárnyába
 Nagy kárt tett, – hát oda mégyek hamarjába'.
- 920 Ott mihelyt a' dolgot helyre segítetttem,
 Iffju Királyomat keresni eredtem;
 Mert nagy hevedségét annyira féltettem,
 Hogy a' miatt magam keveset tehettem.
- 925 Addig ment a' meg-tolt Török' úzésébe,
 Hogy már a' Jantsárok' feles seregébe
 Ért, vérrel villogott a' kard a' kezébe',
 'S hogy meg-lát' még bellyebb indúla mérgébe?
- 930 Egek! melly nagy tsuda! két harmad magával
 Küszködik a' mérges *hárpiák'* fajával;
 Tsak-nem el-ájúlék hogy meg látám tával,
 Sieték nyomába egy-nehány Oláhval.
- Kértem az Istenre; kedvezzen magának,
 Tartsa továbbra-is erejét karjának;
 Mert az ő halála az egész Hazának
 Halál 's kész nyereség a' Török' Hadának.
- 935 „Az tsak köz katona' nem Vezér' törvényne,
 Hogy addig üldözzön a' míg tartja kényne,
 Jöjj-vissza hát velem Táborunk' reményne
 Vitézink' ereje, Hazánk' szeme-fényne!
- 940 Most a' Török Tábor már jól meg-tolatott,
 És el-vesztett minden bátor indulatot –
 De fél a' Magyar-is, mert régen láttatott
 Királyunk, már talám hólnak gondolatott.”
- 945 Úgy is vólt. – A' Királyt rá alig beszélem, –
 Jön – a' György' seregét hátrálni szemlélem –
 Útánna rugtatok futva. – Mind⁶⁰ azt vélem,
 Hogy jön az én kedves Királyom-is vélem. –

60 Az *M m*-ből jav.

950 Én el-mégyek. – Györgyöt már ki-segítettem.⁶¹ –
Szellyel-nézek – hát nints Királyom mellettem –
Kérdezem – azt mondják: hogy mig én siettem
A' Király vissza-ment. – Tsak⁶² el-keseredtem. –

Viszsa-ment valóban nem sokad magával,
Vini a' Jantsárok' egész táborával;
A' kik észre vették hogy már vak kotzkával
Fel-hágy mind a' két fél az nap' a' tsatával.

955 Nem-is értem odébb őket egy hajtással
A' honnan a' Királyt annyi sohajtással
Viszsa-hivtam – zúgnak szörnyű kiáltással
Mint lepik a' varjak a' dögöt rakással.

960 De míg oda értem sebessen mentembe',
Szellyel-nézek ha hol akadna szemembe;
Hát égyszer míg rágom fogamat mérgembe,
Im'! jön egygy áll-ortzás lovas velem szembe^{a)}

965 „Ne jöjj már Hunyadi úgymond védelmemre,
A' Török tart számot már az én testemre,
Menj-viszsa, és viselj gondot hűségemre
Esküdt, 's még életben maradt seregemre.

970 Nékem már a' Török el-vette fejemet,
Tudom, hogy tábori modonn el-is temet
Te menj haza, viseld Királyi képemet
'S kérd-elő a' Török Császártól éltemet.

Köszönöm jó Vitéz! vitéz hűségedet
A' mellyel Királyod már meg-elégedett
Tartson-meg az Isten Hazádnak Tégedet
Ha már engem' tovább élni nem engedett.

a) *Virg.* L. II. v. 772. *Infelix simulacrum, atqve ipsius umbra Creusae.*

61 *ki-segítem*, A kézirat szerint jav.

62 A *T t*-ből jav.

- 975 Menj hát, hagyj itt engem' szerelmes Vezérem!
Menj, mert most ha szöksz-is, nem tilt a' szemérem,
Néked a' jobb sorsot már most meg-ígérem.
Mert a' hit-szegésért bér volt az én vérem.
- 980 Te-ki úgy vigyáztál az én életemre,
Hogy nyitva volt szemed minden lépésemre,
Ne jöjj tovább kérlek próbált hűségemre,
Ne vonj már kettős gyászt szomorú népemre.
- 985 Menj-el, tartsd erődöt bóldogabb időre,
'S szert tévén idővel népessebb erőre,
Akkor *Amuratest* vond osztán kérdőre,
Mért vetette kezét a' koronás főre.
- 990 *Juliánnak* pedig mond-meg a' nevemmel,
És egyebeket-is ints-meg esetemmel
Melly szerentsétlenül jádzottam hitemmel
'S mint fizet az Isten érdemért érdemmel.
- Menj hát." – No mégyek hát – de ki beszéll velem?
Hát ha ez az árnyék tsak képzelt félelem,
Közelebb ugratok, jól meg-nézdegelem,
Ki-nyújtom kezemet, hogy majd meg-ölelem.
- 995 Háromszor akarék borúlni nyakára
Mind háromszor kezem tsak híjjába jára.^{a)}
A' tsupa semmi vált élő test formára,
Tsak olyan mint a' füst, álom, árnyék, pára.
- 1000 A' mint-hogy hirtelen semmívé-is vála.⁶³ –
Ah kedves Királlyom keserves halála! –
De ha már a' Pogány gyilkosoddá vála,
Ezt a' fel-kent testet ott hagyjam-é nála? –

a) *Aen.* L. II. v. 792. Ter conatus ibi collo dare brachia circum, Ter frustra compressa manus effugit imago.

63 *vala* Rimelés szerint jav.

Ah! nem. – Érte⁶⁴ megyek. – Hát⁶⁵ látom meszszeré
Martzangolt testéből mint buzog a' vére,
1005 Keservessen nézek egygy dárda' hegyére,
Zaszlóval függesztett halavány fejére. –

Meg-állj Pokol-béli *Furiák'* fajzatja!
Vérem szerentsédet mindjárt hármaztatja;
1010 Hadd légyek ha karom 's kardom nem birhatja
Én-is dühösséged' 's mérged' áldozatja,

Immár rohanék-is a' veszedelembe,
Mikor az áll-orczás szó juta eszembe;
Hogy szegény Hazámnak ezen gyötrelembe'
1015 Maradt még reménye az én életembe'.

Viszsa-mégyek azért a' tábor' helyére;^{a)}
Hol már mindeneknek foly az óra' vére.
Juliánus maga maga' szégyenére
1020 Nagyon javasolta, hogy vonúljunk fére.

Ritka szónak engedt több ember mint ennek.
1020 Én mégyek, – 's hírt adok tsak hamar mindennek,
Hogy a' Duna felé az éjjel Istennek
Hírivel, ki merre mehet, menjen, – mennek.

HARMADIK KÖNYV'

Summája.

Tovább megy Hunyadi a' maga történeteinek le-írásában; emlékezteti a' tolvajt; hogy
mikor a' Várnai veszedelemből vissza-jövet Drakulához be-tért Hunyadi, amaz ezt
meg-fogatta, de azután betsülettel haza kísértette. – A' maga jószágában tavaszt sem
5 várhatván Hunyadi a' belső zenebonák' tsillapítása' végett Budára ment, a' hol az új
Király választás kedvéért tartatandó Ország' gyűlése időre határozatik. Hunyadi pe-
dig küldetik a' Török ellen, a' ki már a' Szávaig hozta rabló lovas seregét; azt nagy se-

a) Történt ez a' Várnai veszedelem 1444-dik esztendőben. Török két annyinál több
veszett-el mint Keresztyén. A' Király' halála pedig miként történt, maga meg fogja
beszélni a' III-dík Könyvben.

64 Az *É é*-ből jav.

65 A *H h*-ből jav.

10 rényiséggel meg-győzvé, szemközt találja vissza-menet a' Magyar követeket, kiknek kérésekre ment a' Czíliai Gróff ellen, a' kit-is addig szorongat, míg az Ország' hűségére vissza-terít,⁶⁶ onnan megy az Ország gyűlésére⁶⁷ Pestre,⁶⁸ a' hol a' Kis László Király, maga pedig Hunyadi Fő igazgatóvá Gubernátorrá választatik. – A' Kis Királyt a' koronával sokáig szép módjával kérik-viszsa Fridrik Császártól, a' ki nem akarván engedni, fegyverrel rajta ütnek. – Hunyadi Skanderbéggel öszve-szövetkezik a' Török ellen; de Skanderbég el-késik; és Hunyadi a' Rigó mezején nagyon meg-verettetik.

5 Így lett Nemzetemnek híre' 's ditsőssége'
Vesztével Várnánál a' tsatának vége.
De vitéz Királyom' gyászos temetsége
Vólt *Amurates*nek leg-főbb nyeresége.

10 A' mellynek hogy légyen ott örökös jele,
És az egész környék ditsekedjen vele.
A' Török az ott lett történettel tele
Íratott, alatsony oszlopot emele. –

15 Fut a' katonaság az erdőbe széllyel,
Megy' a' Duna felé, de ezer veszéllyel, –
Julián is odébb állott azon éjjel.
De nézd-el mint jádzik a' sors a' kevélyvel:

20 Futását nyomorúlt nem jó felé vette,
Valaki halálra meg-sebesítette, –
Még élt, mikor el-ment Szanoczi^{a)} mellette
Más nap; 's a' hit szegest szemére vetette.

25 Fél-mezitelenenn a' földönn heverve,
Szemeit az égre emelni sem merve,
Halálos kínnyait kettőzte keserve. –
Igy szóll, bús kezével hergő melyét verve:

25 „Szűnj-meg hamar szűnj-meg kínos lehellem!
Lengyel László Királyt én-is hadd követem,
Bizony ő utánna veszteni életem'
Én, én, igaz jussal én következhetem.

a) Szanoczi (Sanoceus) nagy és tanúlt ember; Ulászlónak követe vólt a' Lengyelekhez, hogy adjanak segítséget a' Török ellen. Vid. Callimach. In Belio.

66 A szó végén kérdőjel áll, ezt vesszőre jav.

67 *gyűlésére* Sajtóhiba, jav.

68 A szó végén elválasztójel áll, ezt vesszőre jav.

- 30 Óh százszor boldogok, boldogok valátok,
A' kik Várna alatt szerelmes hazátok'
Kedvéért, hatalmas Iffju Királykátok'
Szemei' láttára tegnap meg-halátok."^{a)}
- 35 Én pedig azokkal kik velem valának
Egyenessen néki vátték a' Dunának,
És harmadnap alatt hozzánk el-jutának
Öt vagy hat ezerenn, kik meg-maradának.
- Onnan által-megyünk havas-alföldére
A' hol már az Atyád jó szállást ígére.
De nem emlékeztén tett ígéretere,
Tudod már mit tsinált 's mi lett bűne' bére:
- 40 Siettem, mert tudtam *Fridrik'* kívánságát,
'S a' ránk törekedő *Tsehek'* gonoszságát;
A' kik eszre-vévén Hazám' árvaságát,
Majd újjabb rabságra készítik rabságát.
- 45 De ez új méreggel meg-keserítettett
Lelkem, tsak-nem minden reménységet le-tett;
Ne tsudáld hát, hogy ez új sebbel sértetett
Szív, bűnös Atyádnak meg-nem engedhetett.
- 50 A' keserűséget a' szégyen kiszettette,
Mind kettőt a' harag kétszeresítette;
A' nyughatatlanság mérgem' segítette
És könnyen háramszor hármossá tehette.
- 55 Tudom, hogy a' nemes szívnek nem szokása
A' Durva haragnak holtig fent tartása,
De a' Te Atyádnak bűne' meg-bánása
Nem vólt elég-tétel, 's fent maradt rovássá.
- Hogy jobb indulattal buzgott nemes vére,
El-eresztett, 's hóltig hűséget ígére,
Sőt nagy embersége ki-jelentésére
Katonái által haza-is kísére.

a) *Aen.* L. I. v. 94. O terqve qvaterqve beati quis ante Ora Patrum Trojae sub moenibus altis Contigit oppetere. [A *quis* szó helyett *Qvesi*, a *moenibus* helyett *moemibus* áll, jav.]

- 60 Ez még tsak annak-is meg-orvoslására
Kevés vólt, hogy árva Hazám' látására
Nem mehettem korán, hanem olly sokára,
Mikor már a' rozsasz hír kész szégyenre vára. –
- 65 El-is ment már a' hír, – késő enyhíteni,
Kesereg hát szívem otthonn, 's azt izeni
Budára; hogy szabad légyen kesergeni
Míg magam, 's népem-is magát ki-piheni. –
- 70 Piheni! de mi vólt az én pihenésem? –
A' sok ezer gond közt azonn törődésem,⁶⁹
Hogy a' Várnánál lett szégyen' szenvedésem
A' Töröknek vissza-adni meddig késem?
- 75 A' tél már az időt fagyra változtatta,
A' vizek' partjait öszve-ragasztotta;
A' föld' színet fehér hóval borította
Mellynek a' mag tsírák bujkáltak alatta.
- Kemény szelet hajtnak északról a' jegek,
Ritkán látnak fényes nap' sugárt az egek,
Valamit hordoznak a' komor fellegek,
Mind fagy, havas eső, jeges fergetegek.
- 80 A' nap már közepénn nyomja *Bak'* tsillagát
Fűlt szobába vonja sok nyers Vitéz magát
Törli véres kardját fóltozza kalpagát
Tüszszögve szagolja most-is Várna' szagát. –
- 85 Az el-lankadt 's fáradt testek meg-újúlnak,
Sokann a' hartz utánn hartzolni tanúlnak,
Félelem, fátadtság, bánat, éhség múlnak
Betegek épúlnak, sebessek gyógyúlnak. –
- 90 Gyógyúlnak. – De az én sebem' mergeessége
Nem enyhül; és nints-is semmi reménysége,
Tsak a' hartz, 's a' boszszú-állás' mestersége
Nyughatatlanságom' 's töredelmem' vége. –

69 *törödesem* Rímelés szerint jav.

- 95 Új hír, új kín bántja szívemnek kínjait
Új veszély váltotta-fel ama' Várnait
Mert ama' vér-szopó még meg-nem álla itt
A' Szávaig küldé rabló lovajait.
- De várj, vérrel hízott mord medve' fajzatja^{a)}
Fel-kél még a' Magyar, eszedbe juttatja
Hogy fene vad' és nem vitéz' indulatja
Az, a' melly a' földhöz vertet folytatja. –
- 100 A' sereg gyűjtéshez hozzá-is kezdettem,
Mellyel a' Törökre törni törekedtem;
De még dolgaimat jól rendbe se szedtem,
Fő rend Társaimtól szomorú hírt vettem.
- 105 Hogy a' Lengyel László' szomorú halála
Belső zenebonát 's háborút tsinála:
Melly hír úgy szívem lőtt, 's olly rososz helyt találá,
Hogy réménységem-is kesz méreggé vála –
- 110 Hát már, az én sorsom mind hóltig így lesz-e?
Hogy minden tzelemtúl el-vettessem meszsze
Országunk ő magát maga-is veszeszze
És a' Törököt-is Budáig ereszsze.
- 115 Nem várhattam tehát otthonn ki-keletet,
A' sok gond Budára menni siettetett;
A' hol velem együtt sok özve-gyűjtetett
Fő rend, 's nep, addig-is rendeléseket tett.
- Míg az egész Ország Pünköst innepjére,
Pesthez gyülekezzen Rákos mezejére.
Annak ott lejendő el-végezésére
Ki üljön a' székebe Ulászló' helyére. –
- 120 Az alatt-el-jött már a' vidám ki-kelet.
Hátra verte a' Kos, szarval a' Hal jelet.
A' melegebb napok oszlatják a' telet,
A' hartztól üresült időnek vége lett.

a) *Ovid. Trist. At lupus et turpes instant morientibus ursi.* [Az *ursi* helyett *ursae* áll, jav.]

- 125 Arván maradt Hazám meg-szóllít engemet,
Hogy készítsem újjabb hartzra fegyveremet,
Nem-is sok tűz kellett gyújtani véremet;
Rendbe-szedem azért hamar seregemet.
- 130 Veszem egyenesen útam' *Miziának* –
Hozzám még az útban olyan hírt hozának
Hogy már a' Törökök *Szarnon* városának
Környékénn a' Száva mellett predálnának. –
- 135 Siettem, mert féltém attól-is hogy hátúl,
Újjabb roszz, új bal hír ne jöjjön Budátúl –
Lattzik a' Török tűz már *Szarnon* Várátúl
A' melly tsak húsz-ezer lépés a' Szávátúl. –
- 140 Tüzeket rakatok a' Száva' partjánál –
Rá ismér a' Török a' hóld' világánál
Hogy Tábor; de a' melly még túl a' Szaván áll,
'S szem-ügyet sem vet rá elébb virradtánál.
- 145 Én-is a' tűz mellett keveset múltattam,
Estendenn a' Száva vizét át-úsztattam,
És gyors seregemet tsak addig nyugtattam;
Hogy még éjfél előtt-meg-is indulhattam.
- 150 Sietünk Szarnannak sebes lépésekkel,
Hogy akkor üssünk-rá véletlen kezekkel,
Mikor leg bátrabban 's nyugottabb lélekkel
Hajnali álomban méllyen merülnek-el
- 155 Súgárit a' piros hajnal tsirkáztatja;
Az új tavasz dérral elegyes harmatja
A' mint a' zöld füvet gyöngy színnel futtatja,
Almos szem-héjjunkat vígan jádzóztatja. –
- 155 Aluszol most Török gondolom magamban,
Héj! ha tudnád miként hordozom markomban
Éltedet; alig ha aludnál; azomban
Rá-ütök az édes hajnali álomban
- Harsog a' kard-zörgés, a' lovak hortyognak
A' széllyel-dült rontott sátorok ropognak;
Hangjai sok öszve-tsikorgatott fognak
Az álmos Török dob' zörgésinn ki fognak.

- 160 Egygyik alig ér-rá jaj' ki-mondására,
A' másik fel-ébred szomszédja' jajjára;
Sok álmos szem ügyet sem vét a' kardjára
Lót-fút, sir, őrt-kiált,⁷⁰ meg-őrült' modjára:
- 165 Mint a' föld-indulás mormoló neszére
Álmos ijedtség száll a' ház-nép szívére;
'S mikor az agyából ki-ugrik vesztére
Véletlen a' padlás le-rohan fejére.
- 170 Így a' Török Tábor mint esze-veszettek,
Míg álmos szemekből tsipát törölgettek,
A' busúlt Magyarság 'sakmánnává lettek;
Kiknek az álom-is hartzola mellették.
- 175 Én el-nem-eresztem élve a' kit érek,
Még a' meg-hólnak-is több halált igérek;
Nem bírnak a' zavart néppel a' Vezérek
'S rettentik őket-is katonáik vérek.
- Ehol jön élembe egy fél-mezítelen,
Üstökönn ragadom szegényt fegyvertelen:
'S úgy tsapom a' lovam' mellé le bal felenn,
Hogy ki-szakadt álmos lelke azon helenn.
- 180 Dühösködésemmel talám kárt-is tettem,
Mert egynek a' gombját míg el-tsippentettem,
Az alatt három-is el-mene mellettem;
És a' mennyit kaptam, többet el-vesztettem.
- 185 Van egygy sűrű erdő Szarnon ellenében,
A' Török Tábornak nagy része féltében
Ide vonta magát; én-is hevenyében
Vadászni indulék a' vér' erdejében.
- 190 Sokat a' vadakból rab szíjra fűztem, –
Már a' tábor' helyt-is magamévá tettem,
A' katonaságnak jó osztályt engedtem,
És gazdag predával Budára siettem.

70 *őt-kiált* Sajtóhiba, értelemszerűen jav.

Siettem pihenni, de vallyon lehet-e?
Fejemnek a' gondtól egygy kis pihenete,
Nem ím' jön elémbé hazám' izenete,
195 Hogy köztök az ördög megint konkolyt vete.

A' *Czileai Gróf* egynehány társával
Neki bizta magát széles bírtokával
Él a' meg-holt Király' halála' hasznával
És újjat kezd vonni az árva Hazával.^{a)}

200 Ennek már nagy Attya nagy emberré vála
Herman, mivel annak Leánya Borbála^{b)}
Sigmond Tsászárné vólt; sok kints vala nála,
Melly most a' Hazának vesztére szolgálá.

205 Mert most *Ulrik* Horvát, és Tót-Országokat
Rabolta, meg-is vett már sok városokat.
Közben-veték azért Barátim magokat
Hogy vissza-foglaljam fegyverrel azokat. –

210 A' jó vitorlának elég egy kis szellet,
Hív szívemnek-is sok úntatás nem kellett.
Indúlok, (Budára az izenet e' lett)
Négy ezer lovassal fel a' Dráva mellett.

215 *Petávia* vagyon a' Dráva' mentében
Ennek egy szép vár vólt által-ellenében
Itt lakott és Úr vólt egész Vármegyében
Ulrik. – De⁷¹ majd bele-nézek a' szemében.

Altal-uszom Dráva' vizét hamarjába
Rablok és pusztítok egész Czileába'
Addig, hogy a' kevély *Ulrik* Gróf, magába
Tér, 's hív tagnak vallja magát⁷² a' Hazába.

- a) Erre a' Czileai Grófot *Ulrik*ot, *Fridrik* Tsászár kiszette; hogy *Szokolcza* tályékát Pongráztól ki akkor oda való Kapitány vólt foglalja-el. *Pray Annal.* L. I. [A *Szokolcza* c-jét e-ből jav.]
- b) *Barbara* Czileai *Grof Herman'* Leánya vólt *Sigmond* Császár' és *M.* Király' második felesége, igen fertelmes életü *Aszszony*; *Herman* fia vólt *Fridrik*, *Fridrik*nek *Ulrik*.

71 A *D* d-ből jav.

72 *maagát* Sajtóhiba, em.

- 220 A' nyert békességnek mellyet meg-ígére,
Három-ezer embert hagyék őrzésére,
Magam el-siettem Rákos' mezejére
A' már közelgető Ország gyűlésére.
- 225 Hol az Attya' hólta után születtetett
Neveletlen László, Királlyá tétetett;
'S addig, míg a' Király fel-nevelkedhetett,
Az igazgatóság nekem íteltetett.
- 230 Akkor a' Fő Rendek' parantsolatjára
Fegyverrel rohanék Atyád' birtokára;
Tudod már a' többit, – mert noha sokára
Hazám Drakulától^{a)} elég tételt vára.
- 235 Látod hát Barátom! hogy nem úgy mint fene
Vad, mentem Hazádnak 's Atyádnak ellene
Mint ember embernek engednem kellene;
De Hunyadi, úgy mint *Gubernator* mene.
- Még az Atyád' dolga el-sem végeztetett
Az alatt *Fridrikhez* már követ küldtetett;
A' ki a' Tsaszártól ha roszz feleletet
Hozánd, az ellen-is új hartz rendeltetett.
- 240 Fridrik Ersébetet, László kis Fiával^{b)}
Magánál tartotta 's a' szent koronával –
Majd két esztendeig kértük szép módjával
De nem gondolt Fridrik Hazám' szép szávával
- 245 Kardal tekintünk hát koronánk' dolgába,
'S mint a' sebes menykő a' fa' oldalába
Rohanok, és mégyek-be *Karinthiába*
'S pusztitok tüzessen *Fridrik* országába'.

- a) Drakula olyan forma név volt a' Havas-alföldieknél, mint az Egyiptomiaknál Farahó: avagy csak a' Vajdáikat ők úgy nevezték; de ezen könyvben mint tulajdon neve úgy vétetik, és a' fia-is Drakulának neveztetik.
- b) Ersébetet nem kérték, mert már régen meg-hólt; hanem Lászlót, és a' koronát.

- 250 De nagyobb gondja vólt fogadott Fijára
Fridriknek, mint számos városi' kárára,
 Még tsak nem-is küldött népe' óltalmára.
 Viszsa-mégyek azért gazdagonn Budára.
- 255 Tábori ruhámat még le-sem vettem,
 Országom' Nagyjait már-is meg-sejtettem
 Melly vas-villa szemet forgatnak mellettem
 Hogy Király' személlye' viselője lettem.
- 260 Fájt amaz *Ulrik* Gróf sok jó barátjának,
 Hogy olly koránn nyakát szegtem hatalmának;
 Sőt fájt a' mi nagyobb *Györgynek*-is magának
 Hogy engem' ő nála elsőbbnek tartának.^{a)}
- 265 Inkább-is akartam e' terhet le-rázni,
 Nyakamról; a' mellyet rozsaszra magyarázni
 Kezdettek: mint magam' vérivel tsatázni
 'S vissza-vonásokkal hazámat gyalázni.
- 270 De belém új kedvet önt Hazám' szerelme,
 Kisztet, a' Törökre fenekedő elme:
 Hogy mostani rangom neki új félelme
 Leszsz, 's az én karomnak nem kis segedelme.
- 275 Hív szívem, míg Hazám így ellenem jára
 Akadt egy idegen de jó Barátjára,
 Ama' *Triballusok'* vitéz Kirallyára
 A' ki mar készen vólt és tsak tőlem vára.
- 275 *Skanderbég*, halhattad ezt a' nevezetet,
 Ki *Ibán* Attyától zálogba vettetett
 A' Töröknek; a' kit imádva reszketett
 A' Pogány és *Sándor Úrnak* nevezgetett.

a) *Aen.* I. v. 26: Manet alta mente repostum Judicium Paridis, spretaeqve injuria formae.

Kit minek-utána meg-tsalt mesterséggel^{a)}
Öszve-szövetkezénk erős szövetséggel
Amurates ellen. – Reménylett⁷³ jó véggel
Mert az tsak magával sem birt *Skanderbéggel*.

280 Miként bír hát maga e' kettős teherrel,
Ha én rajta mégyek egy olyan emberrel
A' ki tsak nem rég-is hallatlan fegyverrel
Hatvan ezret vert-meg tizen hat ezerrel.

285 'S valóba a' Török hatalomnak vége
Lett vólna, 's második *Murát'* temetsége
A' rigó' mezején; de már ellensége
Vólt tzelomnak, a' György' hiti-szegettsége.

290 Mint a' ki bujdosva szokott jönni menni
Viszsa-tettzik annak soká otthonn lenni;
'S akárki maraszsa nyúgodni, pihenni,
Úti-fűvet készül talpa alá tenni.

295 Én bennem-is a' hartz úgy természeté lett,
Hogy tán nem-is élet a' nélkül az élet:
'S nyomja bár Lelkemet halál vagy ítélet
Ha hartzra kell menni azonnal fel-éledt.

De már azt nem tudom: mi különös Lélek
Bennem; hogy a' Török hartzért halok élek.
Kiket mind örökös ellenségnek vélek,
'S irgalmatlanabbúl tudok bánni vélek.

300 Magamnak érzem-é vesztemet vagy annak?
De bennem olly mérges indúlatok vannak,
Hogy ha rám egyszersmind sok százann rohannak
Mint orozlán bátran megyek e' vad kannak.

a) Skanderbég, vagy Kasztrióta, az Attya helyett kezes lévén a' Töröknél, annyira érde-
mesítette magát, hogy Épirus' és Albania' Fejedelmévé tétetett; akkor el-pártolt a'
Töröktül, és negyvenszer verte-meg a' Törököt; holott 16. ezernél többet soha sem
szokott az ütközetre vinni.

73 Az *R r*-ből jav.

- 305 Kivált most, mint kígyó a' farka' vágását
El-nem felejthetem népem pusztulását,
A' Várnai hartznak várva várom mását
Hogy nyakába vissza döntsem a' fort kását.
- 310 Úgy végeztem azért most *Kástriótával*
Hogy a' közép őszszel Szent Mihály havával
Ő Bosznia felül nyomúljon hadával
Én hazúl indulok Hazám táborával
- 315 A' Töröknek az-is alkalmatlan lészen
Hogy kezdetet a' hartz hideg, őszszel vészen,
Az-is; hogy ha ketten két felől mérészen
Rajta megyünk 's útját el zárjuk egészszen.
- 320 Huszon-két ezerrel már én a' Dunához
Értem Orzsovánn túl Szeverin' varához.
Küldök *Györgyhöz* hajdan Hazám' barátjához,
Hogy készüljön ő is nyúlni a' kardjához.
- 325 De nem engedte-meg néki déltzeg vére,
Hogy ő régi Vezér 's Királyfi létére
Vezérségem alatt a' Márs' mezejére
Jőjjön, koszorúzott feje' szégyenére.
- 330 Gondol azért 's izen szép ki-fogásokat,
De mind úgy intézte a' jó György azokat,
Hogy vádolt mind engem' mind a' Magyarokat
És nem hagyta helyben ez új szándékjokat.
- 330 Fel-gyulladt a' méreg lángoló szívembe,
Fortélyt tapasztalván olly jó emberembe;
A' kit birtokába én magam tettem-be
'S meg-mentettem éltét sok veszedelembe.
- 335 Velem vala színe mind a' Nemességnek,
Mérgelődnek ők-is 's tüzzel-lángal égnek
Nagyobb-is e' titkos tsalárd-lelkűségnek
Ereje 's félelme, mint az ellenségnek.
- Rá rohanunk azért a' György' országára,
Mint ellenséggé vált barát' birtokára,
'S kölykétül meg-fosztott orozslán' módjára
Rablunk, tüzet hányunk sok szép városára.

- 340 Ezt meg-hallván fel-hágy György a' vitézséggel
Nem jön mi ellenünk tábori készséggel;
Hanem új kezét fog a' vólt ellenséggel,
El-árúl engemet álnok mesterséggel.
- 345 Meg-izeni titkon a' Török Tsaszárnak,
Hogy már a' Magyarok Rátz-országban járnak,
Még *Skanderbég*től-is segítséget várnak,
Hogy együtt rohannak a' Török határnak
- 350 Jó leszsz azért őtet belyebb eresztetni
'S vissza-menő utját jól bé-keríteni.
És míg a' máséra ő a' fogát feni
Maga' országától meszsze rekesztetni. –
- 355 Míg itt a' Magyarság tör, ront, pusztít, éget,
El-únom az alatt várni *Skanderbéget*;
'Sofiának tartok, tudtam a' térséget,
Mert ott jól meg-vertem már az ellenséget.
- Hát ím' jön két Magyar, egy pár Rátz Nemessel
A' kiket küldött György, 's már *Amuratessel*
Beszéltek; de mostan el-fogattak lessel. –
Így járunk ám néha a' hív *Akhátessel*.
- 360 Ezek ki-beszélik György' minden titkait
'S hogy már nyóltzvan-ezer serény lovassait
Hozza, úgy intézvé a' Tsászár, dolgait;
Hogy kétszeresítse most ama' Várnait.
- 365 Meg-búsúlok, rágom nyelvemet mérgembe',
Hogy kinek tudtomra soha életembe'
Nem vétettem; 's a' ki olly színes vólt szembe',
Így akar dönten a' veszedelembe.
- 370 Nehéz a' harag közt tisztán gondolkozni
De késő-is vólt már jól meg-határozni,
Vissza-menni leszsz-é, jobb vagy hadakozni?
Vagy a' Törököt-é vagy Györgyöt nyomozni?
- 375 Ha vissza-nyomúlva el-vesztem helyemet;
Meg-tsalom *Skanderbég* kedves emberemet,
A' kit e' temerdek sok nép porba temet
Míg ő a' ki rendelt helyen vár engemet.

- De ha itt maradok, el-zárja útamat,
'S ha a' hegyek közzé szoríthat magamat;
Mig ide nyomozza *Skanderbég* nyomomat,
Talám elébb hírül viszik halálomat.
- 380 El-nyomúlék azért egy-kevéssé fére
Bulgárral ütköző Rác-ország szélére.
Hol már ha népemnek jön segítségére,
Skanderbég, könnyebben 's közelebb-is ére.
- 385 Itt gyönyörű kies térségek valának,
Húsz ezer lépésre hosszan el-nyúlának
Körös-körül kies nagy hegyek állának.
Ez völgyet a' Rácok hívják *Kosonának*
- 390 Mint hosszúvás tolyás olyan a' formája
A' *Sitnicza* vize által folydogálja,
Bosnyáki hegyekenn fakad forráskája
'S a' Dunába szakad kígyós tsatornája.
- 395 A' Török tábornak itt által-jöttével
Íjeszt egy vén Aszszony nem jó szerentsével;
„Hogy mikor Hunyadi által-ment népével
Tsak egy nap foly vala zavarodott lével.
- De a' Török tábor ezt úgy meg-zavarta,
Hogy a' zavarodás harmad-napig tarta. –“
Ő a' nép' sokságát mondani akarta
Az én szívemet-is ugyan tsak az marta. –
- 400 De mit nékem hetven, nyóltzvan 's több ezerek?
Ezzel még magam-is ütközni meg-merek;
'S ha *Skanderbég*től-is segítséget nyerek,
Török vérrel folynak ezek a' víz erek. –
- 405 Egy kis dombotska vólt a' völgy' hajlásában,
A' *Sitniza* annak folyt-el az allyában,
Itt hólt meg, egy *Murát* Tsászár hajdanában,
'S fekütt egy kő-oszlop alatt sír-halmában.
- 410 Ki mikor ez helyen készült a' tsátára
Sok rigó repdesett és szállt sisakjára
Sőt mikor oszlopot tettek-is halmára
Sereggel sok rigók gyűltek oszlopjára.

- 415 Ez hely rigó mező nevét innen vette,
 'S a' Török e' dombot szent helynek képzette,
 A' Tsászár hát útját ide siettette,
 Mert a' szent oszlopot én tőlem féltette
- De én ezt az egész dombot el-foglalám,
 Mert itt könnyen hozzám fér, ha meg-nem tsal ám
 Skanderbég' serege, a' Török-is talám
 Nehezebben piszkál onnan alól álám.
- 420 A' Török ezt látván kéntelen vívé-be
 Temérdek seregét a' völgynek öblébe.
 Félt, hogy ne kerüljön Amurát' elébe
 Hajdani Druszája' temető völgyébe.
- 425 Én a' viadaltól mind tsak tartózkodtam,
 Mivel, hogy *Skanderbég* közelget, hallottam,
 De már a' boszszontást tovább sokallottam,
 Népemet hát harmintz-két részre osztottam.
- 430 Biztatom a' kétes szívű vitézeket
 Hogy el-ne tsüggeszszék baj-vívó kezeket,
 Nemes bátorsággal táplálják szíveket,
 Nem egyszer láttak már ennyi ezereket –
- 435 El-nézem a' Török' temérdek sereget
 El-fogta egészszen a' nagy völgy' réteget,
 Mintha a' levegőnn látnék sok felleget,
 A' melly el-borítja egészszen az eget. –
- Kitsiny seregemet már jól rendbe-szedtem
 A' dombról két felé szárnyat eresztettem
Székelyt^{a)} vasasok' vezérivé tettem
 'S négy szegű seregben közbe helyheztettem.
- 440 Kezdi a' nyilazást a' Török tüzessen,
 Viszsa-veri *Bánf*^{b)} a' tüzet mérgessen,
Losontzi Benedek hogy többet tehessen,
 Közelebb megy' a' jobb szárnyal egyenessen.

a) Székely János. Hunyadinak Attyafia.

b) Bánfy István és Losontzy Benedek Magyar Fő emberek, akkorba híres Kapitányok.

- 445   Úgy, hogy noha későnn majd három órára,
Úgy rá tör a' Török sereg' bal-szárnyára;
Hogy mire én oda értem új tsatára
Meg szaladt a' Török, engem' bé-nem vára.
- 450   De míg én *Losontzit* segítni siettem,
Meg-tolatott *Bánfi* mire észre vettem; –
Hogy a' Tszászár fellyebb nyomúlt meg-fejtettem,
Noha még Székelyt nem igen féltettem.
- 455   De ha ez utolsó segédre hagyatott
Nép már ilyen hamar meg-háborítatott
Féltem, és siettem. – Már⁷⁴ fel-is ugratott
A' Tszászár a' dombra, de sort nem bonthatott.
- 460   És míg *Székely*vel erőssen versengett,
Meg hallja, hogy az én mérges szavam zengett;
Kard vasam a' Török' kaponyákonn pengett,
Meg-íjed hát, 's újjabb erőért izenget.
- 465   Nékem, az újjonnan ellenem hozatott
Erő, új gondot ad, és méltán adhatott;
Egy tsapat Magyarnek nem tsak egy tsapatot
Kellott hátra-verni, hanem ötöt hatot.
- 470   Sózzom az elsőtől az utolsó sorig,
Sok kevély *Basákat* le vertem a' porig;
Úztem *Amuratest* szintén a' sátorig,
'S nagy vér-ontást tettem, mind nap le-ment-korig.
- 475   Sántzba veszi magát a' Török végtére,
Én-is helyre verem népemet estvére,
Ejjel a' Nemesség tőlem órát kére,
A' hólnapi hartznak el-íntezésére.
- 475   Számba-veszem tehát mind a' sebeseket,
'S a' szekerek közzé be-küldöm ezeket;
Bíztatom erőssen a' hív vezéreket,
Hogy jó Hazájokért ne szánják véreket.

74 Az *M m*-ből jav.

Tartson a' mint tarthat karunk' vitézsége,
Míg *Skanderbég*nek-is el-ér segítsége,
Kivel, ha meg oszlik nevünk' ditsóssége,
Azzal leszs a' Török ditsósségnek vége.

480 Rendelek jó korán hajnal' hasadtára
Nyúgottabb sereget az első próbára,
Mert *Székely* serege olyan volt jobbára,
Hogy még semmit sem tett, tsak a' szótól vára.

485 De bezzeg a' Tsászár ugyan azt végzette
A' kinek még negyven-ezer volt mellette,
A' ki még a' kardját tegnap fel-sem-vette,
A' leg-első sorban ő is ezt vezette.

490 El-kezdjük hajnalban 's már nap' fel-költére
A' karomonn folyt-le a' Török nyak' vére;
Mérgibenn a' Magyar ebédet sem kére
Mert kapott Török húst fölöstökömjére.

495 Azomban a' Tsászár mind tsak azt vi'sgálja,
Hol, és merre villog *Hunyadi'* szablyája? –
Látván hogy erejét híjjába próbálja
'S ez maroknyi Magyar mindég útját állja.

Maga hát, mind az én népemet zaklatja,
Ha jól meg-szedelem meg odébb ugratja
Seregét; a' szomszéd szárny' hegyét szaggatja,
Addig, hogy bajnokját fére tsalogatja.

500 Én-is bolond észszel mind tsak azt gondolám,
Hogy tsak külön akar velem vívni⁷⁵ talám,
Hát egyszer hírt hoznak; hallám, és fájlalám,
Hogy az Istentelen forrót döntött alám.

505 Meg volt parantsolva két vezér Basának;
Hogy míg ezek engem jobbról boszontának
Addig ők a' Magyar sereg' bal-szárnyának
Hat annyi sereggel néki rohannának.

75 *vivi* Sajtóhiba, em.

- 510 Úgy lett, de Székely-is bezzeg elő szedte
Erejét; az egygyik Basát el kergette
Másik előtt magát szaladni színlette
Akkor vissza-fordult 's a' nyakát el-vette:
- 515 Meg-szalad a' Török vezérje' vesztével,
Utánna a' Magyar szörnyű hével-lével;
De tsalt *Amurates* áll mesterségével,
Mikor engem fére von vala népével.
- 520 Mert mikor a' Török már meg-futamoda,
'S úzve a' Magyarság futkos ide oda;
A' harmadik Basa dobolva jelt ada,
'S az el-széledt népre új néppel támada.
- 525 A' Tsászárt már én-is meg-nyómtam, kergettem,
De a' tábor helytől messzse nem sijettem, –
Fel-ugrom a' dombra. – Mindjárt⁷⁶ észre vettem,
Miert ólalkodott a' Tsászár mellettem. –
- 530 De már késő. – Látom⁷⁷ a' Török sereget
Jönni, mint egy sűrű szeles fergeteget,
Melly már bal-szárnyamba nem talált eleget,
Fel a' hegynek vágat, 's engem-is fenyeget.
- 535 El-esett ez napi fáradtságom' bére,
De hogy rá ne üssön Táborom' helyére,
Minden seregemet viszem ellenére,
'S ki állok elébe a' hegy' mellyékére.
- 535 Ezt látván a' Török meg-állítja magát,
Nem merte a' hegyre fellyebb hozni fogát,
Állván várja a' szép est-hajnal' tsillagát,
Én-is meg úntam már az nap' a' hartz' szagát.
- Viszsa-megy estendenn vígann szállására,
De én sírva néztem népem' bal-szárnyára,
'S tsak a' vólt szememnek vígasztalására
Ha nézett a' Basa fej' kaponyájára.

76 Az *M m*-ből jav.

77 Az *L l*-ből jav.

- 540 Éjtszakára kelve rendelek leseket,
És meg-kettőztetem⁷⁸ az őrizeteket;
Hogy míg vitézeim nyugtatják testeket,
Amaz ne koholjon új mestersegeket.
- 545 Én-is a' nyugalmat keresve kerestem,
Mert már két egész nap el-fáradott testem;
De még álmomban-is *Skanderbéget* lestem,
Semmit sem nyughattam, tzelomtúl el-estem.
- 550 Hát ehol az első hajnal' hasadtára
Zeng a' hegy bőg a' föld, bús bika modjára;
Fülem fél álmosan neszez a' lármára,
'S emlékezik Lelkem szomorúnn Várnára.
- 555 Várnára, és éppen Várnától érkezett
Egy ezer sebekkel rúttól meg-vérezett
Kép^{a)} kit ama Lengyel Lászlónak képezett
Szemem, és e' gyászos látásra könyvezett.
- Tsonkázott kezei, szeldelt képe, szája,^{b)}
Vállára bitsaklott feje, kék ortzája,
Írtóztat, de még-is el hitet formája,
Hogy ő a' Magyarok' ama hív Királya.
- 560 Pihegett még most-is és félve reszketett,
Takarná sebjeit de már nem lehetett;
Ah tsupa vitézség! ah tsupa szeretet,
Hogy így el-változál miképpen lehetett?
- 565 Tűnődtem sokáig, 's némánn kételkedtem,
Álom-é vagy árnyék a' mi áll mellettem?^{c)}
Sokszor rá tekintve el-el-keseredtem,
Végre hozzá szollok 's szómat így kezdettem.

a) Ollyan formánn, mint mikor Hektor Eneásnak meg-jelent a' Trojai veszedelemkor
Virg. Aen. L. II. v. 270.

b) Itt ennek a' látásnak le-írásában van majmolva Eneásnak Deifobussal való beszédje.
Aen. L. VI. v. 495.

c) *Aen.* L. III. v. 173. Nec sopor illud erat sed coram agnoscere vultus, velatasque comas
praesentiaque ora videbar. [A *sopor* helyett *sorpor* áll, jav.]

78 *meg-kettőztetm* Sajtóhiba, em.

- 570 „Vitéz nemes Király! ki mind fegyverével
Hatalmas, mind kettős Királyi nevével,
Ugyan ki mert bánni 's ki engedelmével
Illyen kegyetlenül ártatlan fejével?
- 575 Az nap, hogy Hazámnak nagy veszedelme lett
Várnánál, egy árnyék szót adott és jelet,
Hogy fárattan a' sok hólt test rakás felett
El-estél és vitéz éltednek vége lett.
- Akkor én jól-lehet ez meg-merevedett
Test' kép, tiltott, 's tovább menni nem engedett
Siettem meg-látni Királyom! Tégedet
És a' Jantsároktól el-venni testedet.
- 580 Mert, még leg-először a' hartz' kezdetével,
Nagy Lajos sугár közt fénylő szent képével
Meg-jelent, 's parantsolt az egek' nevével,
Hogy vigyázva bánjak a' Király' éltével.
- 585 De nem mertem neked ezt meg-jelenteni,
'S ezzel a' népnek-is kedvét el-veszteni,
Hanem a' mint könnyen lehetett sejni,
Mind nyomodba valék éltedet menteni.
- 590 Parantsolva kértem mint-egy, Felségedet,
Hogy Te ki ne mozdítsd közép seregedet,
De mivel nagy Lelked szómnak nem engedett;
Fáradtsággal kellett mentenem éltedet.
- 595 'S mondhatom, a' látott *Nagy Lajos'* nevére
Nem vigyáztam annyit magam' életére
Mint arra, hogy vitéz Királyomnak vére
Ne légyen a' gyászos hit-szegésnek bére.
- Mikor a' szomorú látás el-érkezett,
Hogy már a' vad Jantsár nyakadhoz férkezett,
Szívem *Nagy Lajosra* sírva emlékezett
De már hijjába vólt minden igyekezet.
- 600 Vólt ugyan még erő Vezéred' kezébe'
Rohantam a' gyilkos Jantsárok' közzé-be,
Háromszor ragadék Királyom' testébe,
De sok ezer kard jött karom' ellenébe.

- 605 Mellyre a' test' árnyék ekképpen felele;
Híjja nélkül vala hűségednek jele,^{a)}
Mindent sőt többet-is tselekedtél vele
Mint egy jó Atyától egy fi érdemele.
- 610 De ama' Julian' nagy negédessége,
'S biztató szavának mérges édessége
Okozta, hogy légyen éltem' kínos vége
'S ez emlékezetes testem' kissebbsége
- 615 Mert mikor pántzélos ruhámat rám vettem
Atzél sisakomat a' földre ejtettem;
Az egyik test őrző el-ájúlt mellettem;
Hogy ez már nem jó jel, mindjárt meg-sejtettem.
- 620 De ha minden vitéz minden kis esetre
Meg-íjed, és félve megy' az ütközetre;
Mit tsinál majd a' kard' 's dárda' zördűletre?
Ha rá tör a' bátor a' meg félemletre.
- 625 Nem-is illet vólna, hogy egy Király' vére.
Meg hűljön sisaklya' történt el-estére:
De vajha Vezérem' okos beszédjére
Inkább hajlék vala, mint a' Pap' kértére.
- 630 Mikor már Táborom kemény ütközettel,
Sok hólt testet sok hólt testel temetett-el,
Ehol jó *Julián'* fáradt lélekzettel
'S imádja a' Magyart szörnyű dítsérettel.
- 635 Már úgy-mond mind a' két szárnyat úgy meg tolja
Népünk, hogy tsak alig marad hír-mondója.
Hogy van? hogy nem mozdúl a' Király' zászlója?
És azt Amurates tsak állva tsúfolja.
- 635 Tsak az *Hunyadi*nak minden mestersége
Hogy mikor a' hartznak ditsőül leszsz vége;
Ki-ne tesszen a' nagy Király' vitézsége,
'S tsak az övé légyen a' hartz' ditsőssége,

a) *Aen.* VI. v. 509. Nihil o tibi amice relictum, Omnia Deiphobo solvisti. – – [A szövegben *relictum est* áll; az *est* szót az eredeti szerint töröltük.]

Azomban, ha Te-is ki-mozdúlsz népeddel,
Meg verhetd a' Tsászárt erős fegyvereddel;
'S hogy épen maradjon óh ne-is szenvedd-el,
'S végezd-el a' hartzot nagy vitézségeddel. –

640 Buzdúl heves vérem *Julián'* szavára
Ki-mozdulok, és rá tsapok a' Tsászárra,
A' ki már rettegett, sokat nem-is vára,
Hátra nyomúl a' több sereg' példájára.

645 Kétszer hívtál-viszsa, ah! mind jút eszembe,
Bízta ugyan bíztam biztos vezérembe',
De már nem tagadom azt verték fejembe,
Hogy gántsolni akarsz kész ditsősségembe'.

650 Viszsa-szöktem tehát tőled harmadszor-is,
És sok száz Törököt le-sóztam akkor-is;
Hátat vet a' Jantsár bomlik már a' sor-is,
A' Tsászár futóba indul háromszor-is.

655 Valahányszor hangzott kard vasam' pengése
Mind annyiszor füstölt feje' gőzölgése.
Már közel vólt hozzám hallott pihegése,
Menne. – De⁷⁹ meg-vala gátolva menése.

Meg fogja egy Basa a' lova' kantárját,
'S ekkép' pirongatja meg-íjedt Tsászáriját;
„'S hát Te a' ki bírod e' világ' határját
Félsz-é e' kis hartznak meg-gázolni sárját?

660 Im' a' Magyaroknak gyermekdéd Királlya,
Tíz-husza magával a' tsatát ki-állja
'S hát a' Tsászár, a' kit sok ezer szolgája
Őriz, egy gyermeknek fekszik-é alája?

665 Meg-áll a' Jantsárság e' szóra reszketve,
'S míg én a' Tsászárra fenekszem sietve
Jobb felől a' lovam oldalba böketve
El-esik, a' nyakánn engem által-vetve.

79 A D d-ből jav.

670 Akkor a' *Jantsárok* el-lepnek engemet
Ki gördül sisakom, a' fegyver el-temet,
Sok ezer sebekkel motskolják testemet,
Kiáltja a' Tsászár; vágják-el fejemet.

675 Óh Isten, ha szabad boszszú-állást kérni
Méltóztass neki-is ilyen fontal mérni.^{a)}
Vajha Hunyadiról lehetne ígérni,
Hogy boszszú-állással tudjon vissza-térni!

De kedves Vezérem! az ég' rendelése
A' boszszú-állással mánál tovább kése;
Sőt meg-tiszteltetik sok Magyar' veszése
Hírével *Amurat'* Tsászár' temetése.⁸⁰

680 Tudod: hogy a' Török frigynek esztendeje
Még ki-nem tölt; minden népednek ereje
El-vész: a' boszszúnak nintsen még ideje
'S ma Vér' mezeje leszs a' Rigó' mezeje."

685 E' szóra sebessen el-mene mellettem,
El-tűnt – az álomból én-is fel-ébredtem,
Tsorgott rólam a' víz, 's észre nem vehettem
Hogy sírtam-é vagy tsak néki melegedtem.

690 Szorúl a' lehellet pihegő melyembe,
Míg e' szörnyű látást forгатom eszembe;
Sokat, kételkedem 's gyanakszom féltembe,
Ha szálljak-e ma-is a' Törökkel szembe. –

695 Lám azzal bízottat Ulászló' képzése:
Hogy itt leszs *Amurat'* Tsászár' temetése;
'S tán a' boszszú-állás tsak ez egyben kése,
Hogy sok Magyarnak leszs együtt el-vészése.

Későnn a' hartz után jutott az eszemben:
Hogy más *Murat'* fekszik itt egy sír-veremben,
Mellyet, a' mint meg vólt mondvá képzésemben:
Bezzeg meg tisztelék keserűségemben

a) *Aen.* VI. 530. Di talia Grai Instaurate, pio si poenas ore reposco. [A *Grais* helyett *Grajis* áll, jav.]

80 *temetése* Sajtóhiba, em.

- 700 Fel költ már, sűgárit a' nap ragyogtatta –
Látom a' Törököt a' Dombnak alatta,
Mert azt, a' táborral már körül fogatta
'S mint egy hegyenn épült várat ostromlotta.
- 705 Tegnap soromat én is meg-bontottam,
A' *Sitnitza* felől egy zászlót sem hagytam;
Egyenest a' derék⁸¹ tábornak tartottam
'S Félénk vitézimet akképp' szóllogattam:
- 710 „Nem esett ugyan-el szívem' reménysége,
De látom, kétséges még is a' hartz' vége,
A' Töröknek tegnap történt nyeresége,
Lett a' mi népünknek nem kis vesztesége.
- 715 Körül vagyunk véve, vissza nem mászhatunk
Már *Skanderbégtől*-is semmit sem várhatunk
Ha ki szabadúlni vagyon akaratumk,
Hartzoljunk keményen a' míg hartzolhatunk:
- Tsak oda siessünk a' hol többen várnak
Egyenessen néki tartsunk a' Tsászárnak,
Annak a' feje leszsz egy haszna a' kárnak,
Mellyet kell vallanunk mikor így be-zárnak
- 720 Nagy reménységem van, hogy azt el-nyerhetem,
Tsak kövesd példámat Szerelmes Nemzetem.
Én ímé ki tettem kotzkára életem'
A' közép sereget majd magam vezetem.
- 725 *Martzali*^{a)} a' Népnek álljon jobb szárnyára
A' balt az Ötsémre az Oláh Vajdára
Bízom. Ki ki markát úgy nyomja kardjára
Hogy ma szert tehessünk a' Tsászár nyakára.”
- 730 Megyünk de *Székely* az első tsatába,
Vitézűl el-esik kemény hartzoltába,
Ennek *Bánfi István* nyomúla nyomába
Ez is meg hal hamar, ugyan egygy órába.

a) Martzali Imre, egy az ország Bároi közzűl, akkor Királyi ajtónn álló volt, *Jánitorum Regalium Magister*.

81 *Jerék* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

- 735   Én a' Nemességgel 's az Oláh sereggel
Vivok a' *Jantsárral*, a' dühös féreggel
Tzélom vólt *Amurat* Tsászárhoz jó reggel
Köszönteni menni vas ro'sda' méreggel.
- A' mint túnt ragyogó sisakja szemembe,
Mintha kész nyereség vólt vólna kezembe;
Le sózok húsz harmintz *Jantsárt* siettembe
Meg-ugrék a' Tsászár, és nem vár engem-be.
- 740   Magát a' menedék sántzba vette belé,
Fut a' rémült Török ki egy ki más felé,
De a' míg ezeket bús karom mívelé,
Hírül hozzák egyszer *Martzalit* mi lelé?
- 745   Hogy mig *Losontzival* várt prédát kerestek,
És sok Török soronn által útat nyestek;
Kemény hartzoltokban mind ketten el-estek
'S Fetreng, az *Amuráth*-sír halmánál testek.
- 750   Akkor jut eszembe hajnali látásom,
Hogy nagyon korán van még boszszú állásom,
Így tett tisztességet roszsz magyarázásom
Miatt, *Amuráthnak* sok meg-hólt pajtásom.
- 755   A' rémült Tsászáriba bátrabb indúlatot
Önt *Székely* zászlója a' melly el-fogatott;
Küld a' tábor helyre temérdek tsapatot;
Melly már alig talált Magyart ötöt hatot.
- Körül nézem én is jobb és bal kezemet,
'S hát minden vitézim el hagyta engemet,
Dúllyá már a' Török 's el-lepte hegyemet,^{a)}
El tserélem azért félelmes helyemet:
- 760   Sietek e' völgynek bértzes szomszédjára –
Az erdőbe érek nap' hanyatlottára;
És onnan tévedtem ez erdős pusztára
Ezen nem-is reménylt *Gazdám'* szállására.

a) Ez a' veszedelem történt 1448-dik esztendőben Hunyadi Gubernatorságának 4-dik esztendejében. Sz. Mihály hava' utollyán indultak el a' Dunától, Mindszent Hava' 19-dik napján kezdték a' hartzot, és ezt a' hartzot követő fogságából Karátsonra szabadult meg Hunyadi. – A' Rigó mezején harmintz négy ezer Török veszett-el.

NEGYEDIK KÖNYV.

Summája.

Az Irígység a' Tolvaj Gazdának szívébe be száll, és álmában el hiteti ötet, hogy Hunyadit örökös rabbá ejtheti, a' mint hogy be-is viszi ötet Szendrő' Városába, és ott meg fogatja. – Hunyadi, György' elébe vitetvén pirongatja Györgyöt, Hunyadi rabsága' híre el érkezvén Budára, nagy zenebona támadt az országban, – gyűlés tartatik. – Nagy Lajos a' kis 5 Mátyásnak meg jelenik álmában, hogy mennyen az Attya' mentésére. Mennek is sok Fő rendek Lászlóval és Mátyással a' Hunyadi' Fiaival Szegedre; és onnan Dienes' Esztergomi Püspököt a' két Iffjú Hunyadi'val Szendrőre botsátták; a' hol meg egyeznek Györgyel hogy az öreg Hunyadi szabadonn botsáttasson, László Györgynél kezesnek maradjon, Mátyás pedig vegye el a' György' Leányát. – Haza jövéen Hunyadi fegyvert fog György ellen, és annak Magyar országi birtokait el-foglalja, de utóbb a' Magyar 10 Urak kérésére meg enged néki. Sőt azután rajta ütven a' Török azért, hogy Hunyadit el-botsátotta, Hunyadihoz folyamodván György segítségért, ez el-megy maga, és a' Mura mellett a' Törököt keményen meg verte, Fritzbéget a' vezért el fogta, és a' rabokat Györgynek ajándékozta.

15 Hunyadi ezeknek ki beszéllésével
Nem bírt már bánatos szíve' keservével;
Küszködik eleget⁸² könyvező szemével
De el telik végre ortzája, könyvével.

20 Bamúl a' gazda is könyvező szemekkel,
Miként jádzik a' bal sors az erőssekkal?
'S a' bús előtt kedves közös keservekkel,
Bíztatja Vendégjét, édes beszédekkel.

25 Sorsa le írása tartott olly' sokára,
Hogy már az éjtszaka hajnal felé jára;
'S már álmatlansághoz szokott szem héjjára
Nem jön tsendes álom teste' nyugalmára.

A' Gazda szép szóval kezdi javallani,
„Hogy jobb leszsz egy kitsinyt talám e' mostani
Búval terhelt fejet, álomra hajtani,
Azután lábunkat útnak indítani.

82 *el-egyet* Az elválasztó jelet elhagytuk és a szót egybeírtuk.

- 30 Talám míg az álom nyugtatja testedet,
A' nemes *reményesség* kétséges Lelkedet
Meg szálván, annyira meg-újít Tégedet,
Hogy el felejteti minden keservedet.”
- 35 Úgy is lett, az *álom* a' nyugtatás végett
El jön, 's Hunyadinak hoz-is *reménységet*.
De hoz, amannak is mérgessebb vendéget
Vendégje' vesztére vágyó *irigységet*. –
- 40 Míg dolgoz az álom a' Tolvaj' testében
El-jön az irigység *Amurat'* képében
Györgyöt 's *Ulrik* Grófot állítja elében,
Vitéz Vendégjének a' földön fektében.
- 45 'S képzeli magának a' tolvaj álmában,
Mintha ő *Hunyadit* fogná aluttában,
Györgynek lántz és békó tsergett a' markában,⁸³
Mellyet készült vetni *Hunyadi'* nyakában.
- Ulrik*, a' fejére éles kardot mére,
Hunyadinak még tsak meg sem pesdült vére,
Amurates siet menni mentségére,
Rabúl kéri, 's érte nagy kintset ígére.
- 50 Fel ébred e' szívet rémítő látásra,
Rá tekint a' subánn aluvó pajtásra. –
Az aluszik, de ez a' már aluvásra
Rendelt időt, szánnya a' gondolkodásra.
- 55 A' mirúl az ember nappal gondolkodik,
Többnyire éjtszaka mind arúl aggódik:
De ez az ehés kan, ki makkal álmodik,
Másképp' magyarázza álmát, 's agyarkodik.
- 60 *Amuratest*, *Györgyöt*, 's *Ulrikot* álmában.
Ez életét meg-unt *Tolvaj*, nem híjjában
Képzelte; mert őket tsak ez éjtszakában
Hallotta forogni vendégje' szájában.

83 A szó a lapszél miatt elvlasztva szerepel (*marká-ban*), de az elvlasztójel helyén vessző áll.

- 65 De ő ezt Isteni jelentésnek vélte,
Jó vendégjét a' *György'* rabjának ítélte
'S hogy az ő markában vagyon ennek élte,
Mellyel magának-is jobb sorsát reménylte.
- Mind így gondolkodott a' bolond magában;
„Minden segítségem veszni fog híjjában,
Mivel *Hunyadinak* maga Hazájában
Számos irígyei vagynak mostanában.
- 70 Ha a' nagy jutalmat mellyet meg-ígére
Meg adná is, ez a' Magyarok' vezére;
Nem űltethet engem az Atyám' helyére,
A' ki segítséget maga mástúl kére.
- 75 *Ulrikot* már régen ellenséggé tette,
Györgyöt is a' minap meg keserítette;
A' *Török*, országot kész adni érte,
Hazája-is alig köt kardott mellette.
- 80 Ha Tehát én őtet *Belgrádba* vezetem,
Sorsom jobbúlását alig reménylhetem:
Sőt míg én e' szökött rabot kisérgetem
Györgynek-is reménylett kedvét el-veszthetem.
- 85 De ha adom őtet *Györgynek* a' markába,
Mint Lelkem álmában talám nem híjjába
Képzelé; míg a' hír el-fut Hazájába
Az alatt eshetik *Török'* rabságába.
- 90 Erős most a' *Török* két nagy ütközettel,
Mellyekenn a' Magyar nagy erőt vesztett-el,
György-is könnyen bán hát az árva nemzettel,
'S jól tehet fél szemű e' szám-ki-vetettel.
- Mellyet tsak azért-is örömet meg téssen,
Hogy ez *Hunyadinak* kettős halál léssen,
Hogy ő, ki nem rég' is pusztított merészen
Rab; 's az én szerentsém helyre áll egészszén.
- 95 De ám, ha sorsomat meg nem változtatja
En el-keseredett elmém' gondolatja;
Ez illy boszszú állást méltán kívánhattya
Egy hív *Fitól*, annak szerentsétlen *Attya*.

100 Édes az, ha a' sok boszszút szenvedettek,
Magok gyilkosinak gyilkosi lehettek,
A' meg folytott gyengék mint egy meg-éledtek
Ha a' folytogató haldoklik mellettük. –

105 Ah! de miként vessem ezekre fejemet?
Hogy árúlhassam-el Nemes vendégemet?
Ki már hűségére le-kötött engemet,
'S el-vehette volna most-is életemet.

Bizony az egek-is nagyobb dolgok végett
Őrzik e' nagy Vitézt, 's merő Vitézséget;
Ki, ki álvan e' sok szerentsétlenséget,
Érhet még, a' sok baj után, bóldog véget.

110 A' ki sok szél-vészbűl rév-partra férkezik
Hív kormányossárúl híven emlékezik;
Tán ha Hazájába bóldogúl érkezik,
Hunyadi-is, rólam el-nem-felejtkezik."

115 Ekképp' hányva veti kétséges elmével.
A' tolvaj; mit tégyen Nemes vendégjével?
Küszködik a' kétes remény, félelmével,
Barátja' hűsége Attya' szerelmével.

120 Végre el-tökélli tsak ugyan magába',
Hogy Attya' halálát nem hagyja híjjába',
'S Magyar ország felé vezető útjába^{a)}
Bé viszi Hunyadit *Szendrő* városába,

125 Fordítja már a' nap tüzes kerekeit,
Oszlatja a' setét ég' apróbb tüzeit –
A' hajnal ritkítja pirosuló színeit,
Fel nyitja a' fáradt Hunyadi szemeit.

Mennek 's bátorsággal követik útjokat,
Mind ketten jó véggel bíztatják magokat;
Néma halgatással gondolkodnak sokat,
Hol 's mikor érik-el fel-tett szándékjokat?

a) Mivel Belgrád tsak maga' titkolására fel költött Hazája volt Hunyadinak; már most nem törődött vele akár mere vezesse, tsak hogy hamarébb érje Hazáját.

- 130 Szerentsétlen Vitéz! be meg-vakíttattál,
Holott már e' gazdád' Attyánn tanulhattál;
Ott szállást kerestél, 's fog házba zárattál,
Itt vezető helyett gyilkosra akattál.
- 135 Bé viszi Hunyadit *Szendrő* városába
A' Tolvaj, és *György*nek hírt ad hamarjába',
Hogy itt van kedvére, ki a' minapába'
Pusztítva ment által Rátzok' országába',
- 140 Örül az irígy *György* fogoly madarának,
Rab házat parantsol kedves Barátjának;
Kinek köszönheti egyedül magának;
Hogy Urává tudott lenni országának.
- 145 Örül *Drakula*-is, – *Hunyadi* ellenbe
Látván miként esett veremből verembe;
Egy veszedelemből más veszedelembé,
Györgyel mentül elébb kíván lenni szembe.
- Fel-viszik hát szegényt lántzonn *György'* elébe. –
Meg-áll *Drakulának* által-ellenébe',
Teként mindeniknek tüzessen szemébe,
'S így szól a' nagy lelkű *Hunyadi*, mergébe!
- 150 „'S hát Te! háladatlan áspisok' fajtája!
Hasztalan föld'-terhe, természet tsudája!
A' visszás természet be jól el-talállya,
Hogy kinek legyek én rabja, vagy szolgája?
- 155 Én ugyan békódtúl Gyilkos! nem rettegek,
Nem nyögnek örökké ágyban a' betegek,
De vízzé vál a' tűz, és tűzzé a' jegek^{a)}
Ha ezt büntetetlen el-nézik az egek.
- 160 Azt ugyan bús lelkem nehezen gondollya,
Hogy két karom légyen sebem' gyógyítója,
De tudja meg, minden vérem' szomjúzója^{b)}
Hogy ered véreből még meg-boszszulója.

a) *Trist.* L. I. Eleg. VIII. *Unda* dabit flammam et dabit ignis aquas. [A VIII. helyett VII. szerepel, az *Unda* és *dabit* szavak egybeírva állnak, jav.]

b) *Aen.* IV. v. 625: Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor.

- 165 Tudja e' hitetlen fél-vak, az átkozott,
Az Atya fiastúl miképpen áldozott
Azért, hogy engemet rabsággal kínozott,
Holott az ennékém kevéssel tartozott.
- De Te! ki egyedül nékem köszönheted
Országod' vagyonod' szerentséd' életed',
Fejedet kétszeres haláltól féltheted,
Mikor meg-tartódat békóba vereted.
- 170 'S talám ezt a' lántzot azzal érdemlettem,
Hogy sok városodat minap el-égettem;
Azzal még eléggé meg-azt-sem-büntettem
Hogy Te fegyvert fogni resteltél mellettem.
- 175 De hiszen azért-is kész boszszú állásod
Vólt, Amuratesnél tett árúlkodásod;
'S hát, még halálomra vagyon-e vagyásod?
Vagy, mit akar velem vér'szomjuhozásod?
- 180 Vagy, azzal-is akarsz tenni új érdemet?
Hogy Amuratesnek adsz rabúl engemet,
Ah! adj mentül elébb, – váltsd fel szégyenemet.
Ő méltóbb ara, hogy gyötörje Lelkemet.
- 185 De ha van még benned szív, és nemes Lélek,
Add hírül Hazámnak, és hitesd-el vélek,
Hogy én ki Tégedet Királlyá⁸⁴ tevélek
Rabod vagyok, – rabod, de tsak ugyan élek.
- Azután akármit tselekedj bár velem,
Bár adj a' Töröknek könnyebben szívelem, –
Tömlöt, szám-ki-vetés, üldözés, félelem'
Közt-is, hív Hazámhoz vonszon a' szerelem."
- 190 Györgynek a' szívébe félelem ütközött
Ortzája magára halvány színt öltözött;
Rettegi (ah nagy szív!) az így meg kötözött
Rabja' tekintetét, a' vas békók között.

84 *Királlya'* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

- 195 Neki pirúl végre halvány ábrázatja,
 'S rabját tsúfolódva ekképpen bíztatja:
 „Ezt egy árva Haza' tutora és Attya,
 Egy jó szomszédjátúl miként kívánhatja?
- 200 Jobb leszsz a' Magyarnak, ha tsak azt gondollya;
 Hogy el-esett 's meg-hólt hív óltalmazója;
 Mint, ha rabságának komor hír mondója
 Bánatját, kettőzött bánattal unszollya.
- 205 Majd meg erőltetnék szegények magokat,
 Hogy ki szabadítsák *Gubernátorjokat*.
 'S vesztekre ellenem emelvén kardjokat,
 A' porba temetnék minden hatalmokat.
- Inkább hát a' Török udvarnak izenek,
 Hogy egy vitéz rabbal látásokra menek;
 Hadd lássák közlérül a' ki már ellenek
 Annyit tett, 's a' kivel olly' rég' versengenek.”
- 210 Fel búzdúl a' méreg Hunyadiban erre,
 'S olly tüzessen tekint e' két vad emberre:
 Hogy *Drákula* félvén, mind azt nézi merre
 Bújjon-el, le rogyik, 's meg-fagy minden ere.
- 215 A' hír tsak hirtelen kél sebes szárnyára,
 És mint a' könnyű szél repül a' Dunára.
 'S onnan által viszi a' Magyar' határra,
 Melly hatalmas rabot kapa *Szendrő Vára*.
- 220 A' *hír*, mellynél nintsen virgontzabb egy állat,^{a)}
 Melly mihelyt született mindjárt szárnyra szállott,
 Mennél több a' futás rajta 's a' szolgálat,
 Még annál serényebb 's gyorsabb lábra állott.
- 225 Tsak kitsiny előszször, míg meg-nem kémleri,
 Hogy ötet a' Környék miképpen kedvelli?
 De meg nő tsak hamar, a' földet el-teli,
 'S egész' a' felhőkig fejét fel emeli,

a) Itt egynéhány versekben a' *hír*nek le-írása Virgiliusból vagyon fordítva. *Aen.* IV. v. 174. *Fama malim, qvo non aliud velocius ullum* – – [A *malum* helyén *malim* áll, jav.]

- Ezt, az *Oriások* között utóllýára
Szülte az Anya föld, az ég' boszszújára;
'S lába' serénysége' gyorsabbítására,
Szárnyakat raggatott kezére lábára.
- 230 Ez visszás természet' tsúf szüleményének
Valamennyi tolla van szárnyas testének,
Annyi szeme, szája, fúlei növének,
'S két-két nyelv felel-meg, mindnyája fülének.
- 235 Hord, visz, sok igazat, 's sok költeményeket,
'S addig sokszorozza a' már meg letteket.
Mig a' lelegendőkkel ki tóldja ezeket,
'S nagy zajjá tesz, minden levél zörgéseket.
- 240 El érvén ez a' hir nagy hangal Budára,
Öszve gyúl az egész népség a' lármára;
„Hogy a' feje vesztett Hazá' sír-halmára
Most gyászos oszlopot emel Buda vára.
- 245 Hogy *György, Amurates* Tsászárnak engedte
Rabját, mellyért *Györgyöt* Királlyá-is tette,
A' Török; és a' szent Koronát meg vette
Fridriktól, 's hogy már *György* el-is ment érette.”
- Gyászszal borúlnak-el a' vár hegy' bértzei,
Feketénn hártýáznak a' Duna' vizei,
Sírnek az országnak nemes Fő rendjei,
'S *Hunyadinak László 's Mátyás* gyermekei –
- 250 *Nagy Lajos*, mint maga Vére' párt-fogója,
Siet le szállani menybúll, hogy meg ójja
Népit, míg Nemzete' Vitéz baj-vívója'
Rabságát, a' Török Tsászár meg szagollya.
- 255 Le száll; meg jelenik *Mátyásnak* álmában.
Hogy siessen hamar a' *György'* országában,
Mert tsak ő egygy remény a' ki valójában
Segíthet jó Attyánn, kemény rabságában.
- 260 „Ne rettentsen úgy-mond időd' gyengesége,
Mert Te vagy kis gyermek! Atyád' remenysége,
Vitéz dolgainak ditső nyeresége,
'S ditsősséget váró fáradtsági' vége.”

- 265 Fel-ébredvén így szól *Mátyás* a' Bátyjának;
 „Kedves Bátyám! melly szép álmaim valának.
 De a' mit látásim tőlem kívánának,
 Nem lehetek Ura magam e' munkának.
- 270 Jer velem az édes Atyám' nézésére
 Mert nékem *Nagy Lajos* nagy dolgot ígére,
 Lehet, hogy gyermeki álmom szerentsére,
 Szerelmes Atyámnak fordul mentségére. –”⁸⁵
- 275 „Nemes Urak! a' kik sok nagy nemzeteknek
 Fejei vóltatok: ha most az egeknek
 Tettzett; hogy kormányal ez történeteknek
 Motskosullyon fényne ditső neveteknek.
- 280 Hogy, nem tsak a' Török így el-gyengítette,
 Hanem kedves Hazánk azt-is el-vesztette;
 A' ki olly' vitézűl hartzola mellette;
 Nemes bátorságtok hát így el-veszett-e?
- 285 Hogy sem vérrel a' sok vért vissza ne verje,
 Sem vissza kívánni Vezérjét ne merje; –
 Mert ezt, hogy hazája kérje, 's vissza nyerje,
 Kízteti sok meg-hólt Magyarok' ezerje.
- 290 Ha nints a' Magyarnek ereje, Vezére'
 Tsúfos rabságának meg-büntetésére:
 Vegyük meg azt pénzenn; kinek nemes Vére
 Erős leszsz, a' szégyen' el-törölésére,
- Ha ő vissza jöhet haza szabadúlva,
 Leszsz annak ereje nem sok idő múlva,
 Ezt, a' minn most Hazánk kesereg búsúlva
 Eszébe juttatni Györgynek könyve' hullva.

85 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

- 295 Ím én, ki most Hazám előtt síránkozom,
Gyermeki időmet készen fel áldozom;
Hogy vagy az Atyámmal a' békót hordozom,
Vagy ki szabadítom 's hozzánk vissza hozom.
- 300 Van az én szívemnek nem tsalárd reménnye,
Hogy nem vezett még-el Hazánk' szeme fénnye:
Tán tsak a' *Szendrői út'* sok tekervénnye
Közt, nőtt ilyen nagyra a' hír' költeménye."
- 305 Hallván a' szomorú Fő-rendek ezeket,
Tsudállják e' már-is nagy Lelkű gyermeket,
Alig lehet látni egy két irígyeket,
Kik helybe ne hagynák e' jó beszédek.
- Amaz *Hunyadira* már fel-fegyverkezett
Irigység, szegénynek most mint egy kedvezett;
Vagy talám Budárúl el-is-felejtkezett
Míg a' *Tzileai Gróffal* ölelkezett.
- 310 Mert míg *Mátyás* körül *Nagy Lajos* dolgozott,
Az alatt e' tsalfa Lélek, az átkozott,
Ulriknak Hunyadi' sorsáról hírt hozott,
Ki mindég Királyi póltzról álmodozott.
- 315 'S tudta, ha *Hunyadi* meg-hal rabságában,
Hogy könnyen emel ő szarvat a' Hazában,
Mert néki sógora *György*, ki mostanában
Esett a' Töröknek nagy barátságában.
- 320 De mivel a' bal sors változhat 's változik,
Fel-tette magában, hogy ő úgy dolgozik,
Mint a' ki *Hunyadi* sorsánn szánakozik;
De ezzel-is maga javának áldozik.
- 325 Megy' hát; de *Mátyás*-is siet a' Battyával,
'S egynehány, a' Magyar Nemesség' nagygyával,
Hogy míg *György*-is odébb' nem áll nagy rabjával
Ki-szabadíthassák szegényt jó módjával.
- Szegedenn mindnyájan meg-állapodának,
A' Fő rendek; és tsak egygyet választának
A' ki szószollója légyen a' Hazának,
Kivel *László 's Mátyás* el-is indulának.

- 335 El-érnek Szendrőre sebes sietséggel,
Hol időzött vígan György a' rab vendéggel,
Igyekeznek szólni bátor reménységgel
Ez jó Barátból lett szomszéd ellenséggel.
- Dienes ki Fő Pap vala Esztergomba'*
- 340 Bámúl, hogy a' jó György most milyen goromba,
Melly könnyen felelget? 's tsak mint-egy álomba'.
De az iffjú László fel-szóllal azomba:
- „'S hát; az én jó Atyám tsak azt érdemlette,
'S előttd illy nagyonn meg-útáltá lett-e?
- 345 Hogy a' ki a' Török' járomból ki-vette
Nyakadat, most ennyit ne tennél érette.
- Természet, törvényne jót jóval fizetni;
Szabad a' gonoszt-is gonosszal büntetni,
De nagy szívet illet azt el-engedhetni,
350 'S nagy vadság a' boszszút mind hóltig követni.
- Mikor az Atyámat békoba veretted,
Ha mi merged vala akkor ki-önthetted;
Ha a' boszszú-állást már véghez-vitetted,
Fizesd-meg Hazámnak a' mit tett éretted.
- 355 Ha a' Vezér Téged' a' Haza' képében
Bántott; ne büntesd azt Hazám' Vezérjében.
Talál a' jó barát illy hív emberében
Mentséget, barátja' kéntelen vétkében.
- 360 Ha pedig tsak maga' mérge' unszoltára
Tett kárt, 's a' Hazának nem-is vólt tudtára:
Ím' az az ártatlan Haza, ki jót vára
Te tőled; most minket küld ki-váltására.
- Váltságúl ha kintset kívánsz vagy jószágot,
Fizettünk előre már egész országot.
365 Fizetett az Atyám olyan méltóságot,
Mellyért el-engedhetd e' tsúfos rabságot.
- Jól tudom, hogy érzed 's méltán érezheted,
Melly szív mardosó vólt ez tselekedeted;
'S azért nem eresztetd, ha nem ereszthetted,
370 Hogy boszszú-állástól félthetted eleted'.

- De ha a' rabbá lett Hunyadi' szabljája
Szerelmes Hazáját tovább nem szolgálja;
Hidd-el, hogy én bennem bűnöd meg találja
Azt, a' ki Attyáért még boszszúját álja.
- 375   Ő már a' sok hartzonn el-erőtlenedett
Lévén, nem soká bánt ha bánt-is tégedet;
De én; ha kértemnek szíved nem engedett,
Örökké szívemenn viselem vétkeket.
- 380   Ha hát azt a' Hazám' bűne érdemlette;
Hogy rabsággal kelljen fizetni érette,
Ereszd-el azt; 's engem' tégy rabbá helyette
Vagy ezt, kik előtted könyörgünk mellette.
- 385   Ha *Hunyadi* bűnös, és nem a' Hazája,
Kedved a' büntetést úgy-is el-találja,
Mert ím' jó Attyáért, a' Fia ajánlja,
Hogy mostani rabod' rabságát ki álja."
- 390   Buzdúl a' kis *Mátyás'* nagyra termett vére
Nagy Lelkú Bátyjának ilyen beszédjére:
'S míg György hallgat fejét hajtván könyökére,
Így szóll Bátyya' szava' bé-fejezésére.
- „Engedd, hogy ezeknek meg-ajánlására,
Mehessünk szerelmes Atyánk' látására.
Veress osztán engem' az ő békójára
Sok jó Hazafiak' 's Fiak' példájára."
- 395   Bámúl a' Durva *György* e' bölts beszédekenn,
Bámúl a' felséges elméjű gyermekenn,
Tekergeti eszét titkos kerekékenn
'S aggódik hasonló okos mentségeken.
- 400   De akár mint ássa vad szíve' forrását
László' szavainak nem tud adni mását,
Ezzel végzi azért hosszas hallgatását:
Meg-engedem úgy-mond Atyátok' látását.
- 405   Megy' hát a' hív *László* útját siettetve,
Mátyás kis Öttsétől nyomba kísértetve,
Találja hív Attyát búval emésztetve
De szabadonn, egy nagy házba őriztetve.

- 410 Ki mihelyt meg-látja 's bé-lépni találja^{a)}
Lászlóját a' záros küszöbönn hozzája:
 Gyorsann két karjait emeli reája
 És könyvezve ilyen szókra fakad szája:
- „'S hát el-jöttél? Fiam! és várt kegyességéd'
 Meg nem gátolhatta iffjú gyermekséged,
 Melly nagy édes Fiam! fiúi hűségéd!⁸⁶
 Melly nagy gyönyörúség nékem látni Téged!
- 415 Örvendek a' kín közt, hogy szódat hallhatom,
 'S én-is szerelmemet szóval mutathatom, –
 Vártalak-is, és vólt ilyen gondolatom; –
 Már bal sorsom' végét vígabban várhatom.
- 420 Már – ha Atyaságom szíved' erre vette,
 Te vagy olly erőben, hogy fáradj érette;
 De ezt a' kis Mátyást mi kényszeríthette;
 Vagy, ő tsak sorsomonn sírni érkezett-e?”
- 425 Így felele *Mátyás* ezen beszédekre:
 „*Nagy Lajos'* képe vett én Atyám ezekre,
 Melly nékem meg-jelent 's unszolt az egekre,
 Hogy jöjjenek békóid'⁸⁷ könnyebbítésekre.
- 430 *György* meg nézésedre most időt engedett,
 Ah add édes Atyám! add a' jobb kezedet,
 Hadd öleljelek-meg engedd-meg tégedet,
 Kész vagyok véremenn meg-venni éltedet.”
- Így szólván könyv-özön tsorgott ortzájára;
 Az éltes Vitéz-is, kinek bánatjára
 Véletlen öröm jött; sírt gyermek módjára,
 'S könyveztek borúlva egymásnak nyakára.

a) Itt nagyon majmolva, vagy-is tsak nem szóról szóra fordítva van Virg. *Aen.* VI. v. 684. *Isque ubi tententem adversum per gramina vidit &c.* mikor Eneas az Attyához Pokolba le-ment. [Az *ubi* szó kétszer szerepel, töröltük.]

86 *hűséged* Rímelés szerint jav.

87 *békóid'* Sajtóhiba, em.

- 435 Az irigy *Ulrik*-is immár el-érkezett,
 'S a' *György* szerentséjén nagyon örvendezett,
 Mivel e' rabságból, kinn Buda könyvezett,
 Néki ditsősséges rangja következett.
- 440 De *György* már magában előre, miólta
*László*val beszéllett, jól ki-is koholta,
 Mit tégyen rabjával? 's a' mint el-gondolta,
 Azt *Ulrik* Grófnak-is ekképp' javasolta:
- 445 „*Hunyadi*' rabságát Buda észre-vette,
 'S már követeket-is küldöttek érette;
 Nagyonn könyörgenek Fiai mellette. –
 Már minden remenyit szívem el-vesztette.
- 450 Mert a' nagy írigység könyörűlőségre
 Vált, és a' Fő Rendek kiszttetnek az égre,
 Az égre, 's mellettem tett igaz hűségre,
 Hogy adjam-ki ötöt ha bár kezességre.
- Ha *Amurátes*nek adnám már rabomat,
 A' Magyar fel-dúlná kitsiny országomat;
 Esmérik magában tsekélly hatalmamat,
 'S méreggel boszszúlnák gyenge haragomat.
- 455 Ollyan két gyermeke van e' Vitéz rabnak,
 A' kik az országnak már-is törvenyt szabnak;
 Ezek, ha az Attyok' póltzára fel-kapnak,
 Vélhetném sorsomat százszorta rosszszabbnak;
- 460 De ha a' Török-is talám meg-szagolja,
 Hogy a' Magyaroknak erős baj-vívója
 Rab vólt, 's el-szabadúlt bizony meg-órolja,
 'S minden boszszúságát én rajtam pótolja.
- 465 Adjam-é hát még-is a' Török' kezére? –
 De hát-ha szégyene' el-törölésére,
 Fel-talál esküdni anak hűségére,⁸⁸
 Belém köt –'s halál leszsz úgy-is bünöm' bére

88 *hűségere* Rímelés szerint jav.

- 470 Óh hányszor meg-bántam tselekedetemet!
 Hogy miért emeltem ellene kezemet?
 A' mennyit gyötrött már e' dolog engemet,
 Fel-nem venném sokért kétes félelmemet.
- Nintsen-is e' roszznak egyéb reménysége,
 Hanem, félelmemnek minden jelensége
 Nelkül, mutatandó tettemnek mentsége,
 A' mellynek egy erős kötés légyen vége.
- 475 *Mátyás, Hunyadinak* kissebbik magzatja,
 A' bölts természetnek ritka rajzolatja;
 Beszéllt már én velem és kért hogy az Attya
 Helyett, rabbá lenni vólna akarhatja,
- 480 Olly felséges ennek minden mozdúlása,
 Hogy Magyar-országban, a' mellynek szokása
 Az új Királyoknak szabad választása,
 Igen könnyen lehet fő póltzra jutása.
- 485 Az én Leányomnak kerjük-meg ezt Férjnek^{a)}
 Így a' barátságna' 's egyszersmind a' vérnek
 Hármas kötelei köztünk sokat érnek. –
 Ök most meg-szorúltak, mindent meg-igérnek."

- a) Nem egygyeznek-meg a' Historicusok, ha vallyon Leánya vólt-e Györgynek, vagy unokája, a' kit Mátyás el-jegyzett. Ivanits a' kit említ Pray Annal L. I, ezt az egész történetet maga szájából hallotta Hunyadinak, 's ezt-is, hogy *Despotis Gnatam Comitiss Cilea neptem* uxorem duceret, ugyan ezen szókkal írja Bonfinius-is, a' ki tsak-nem egy időben élt Hunyadival, e' szerént szoros értelemben György Veje lett vólna Ulriknak; sokann ellenben világossan ki-teszik hogy Ulrik vólt Veje Györgynek, hogy hát a' Magyar Historia' rostalásában (mellyet úgy-is elégge vádolnak a' külső írók sőt magok a' Magyarok-is) belé ne ereszkedjem, tsak ezeket jegyzem-meg.
1. György Öregebb vólt Ulriknál, mert mikor Ulrik tsak harmintz-két esztendő's vólt már Györgynek olyan fia vólt, hogy Vezérnek hagyta *Szendröben*.
  2. Györgynek Felesége nem vólt az Ulrik' leánya (ha tsak második nem) hanem Hírene a' Görög Tsaszár' Huga. De azomba.
  3. Mikor György ki-szaladt országából 1440-ben, tsak Lázár fiával szabadúlt-meg, minden háza népe rabúl esett, egy Leánya vólt, azt a' Török Vezér' feleségévé tette (Pray ugyan emlekezik, ho[g]ly vólt Szilágyi-is Veje Györgynek; de kérdés, mikor lett Vejéve)
  4. 1440 től fogva 1448-ig elég idő van, és több mint Mátyásnak akkori ideje; és így lehetett akár Hirenétül akár mástól Györgynek leánya, akkora.

- 490 Tettzik *Ulriknak*-is a' *György'* akaratja,⁸⁹
Ő azért *Hunyadit* 's *Dienest* hivatja;
Jön a' szabadúlt Rab; de jön kedves Attya'
Nyomába mind a' két Felséges magzatja.
- György mutatja magát vídámabb ortzával,
Beszéli, 's tanács széket ül rab barátjával
'S mint olyan ki élni kíván hatalmával
Szabadságot ígér, de ilyen módjával:
- 495 „Ímé én meg-bántam 's mint-egy szégyenlettem,
Hogy jó barátomat rabommá ejtettem:
Meg-vallom, hogy sokat tettél én érettem
Engedj-meg nagy Vezér! tudom hogy vétettem.
- 500 Vólna barátodnak mostan hatalmában,
Meg-kívánni a' kárt, kit a' minapában
Tettél, e' hűséges szomszéd' országában,
'S haza nem bocsátni Tegedet híjjában.
- 505 De, hogy szemre-hányást várnom ne kellessen;
Ám nékem az Ország semmit se fizessen,
Tsak, hogy a' barátság erősebb lehessen,
Erős kötelekkel elébb meg-köttessen.
- 510 *Mátyás* Feleségűl⁹⁰ végye-el magának
Az én Leányomat; *Laszló* az Attyának
Maradjon helyébe nálam, nem szolgálának
Hanem barátsága' képe' 's zálogának.”
- Hunyadi* szemeit a' földnek szegezze,
'S hallgatva a' dolgot mint-egy ellenezte,
De *Mátyás* a' látást magyarázni kezdte;
'S magát könnyű szókkal mindjárt kötelezte.

---

5. *Neptis*, nem mindég unokát, hanem unoka atyafit-is tesz', kivált Bonfiniusnál sok helyen, mint Dec. III. L. VI. Agriensis Episcopi *neptis* Giscrae desponsatur. És így nem szükség hazugságba hagynunk ama' két Historicust ebben. *Despotis Gnatam*, mert az a' *Gnata* lehetett *Ulriknak Neptisse*. – De hiszen úgy-is korán-meg-hólt.

89 Itt és a következő versszak elején idézőjel kezdődik, töröltük.

90 *Felőségűl* Sajtóhiba, em.

515 És mivel nagy Lelke' 's nemes indúlatja'
Titkát, gyenge nyelve nem magyarázhatja.^{a)}
Maga ez a' fogoly Atyának nagy Attya,
Mátyás' ajakait ekképp' igazgatja:

520 „Én az én Atyámnak vagyok hatalmában,
A' ki ha ezt jónak itéli magában,
Talál olly két kezest két kedves Fijában,
A' kik könnyítsenek rajta rabságában.

Lám meg-ajánlottam 's kész voltam arra-is,
Hogy az Atyám helyett maradjak fogva-is,
525 Atyám' jobb vóltáért im' azt mondom ma-is,
El-venném, ha mindjárt Hárpia vólna-is.”⁹¹

*Hunyadinak tsak könyv buzog a' szemébe,
Sok gántokat talál Mátyás' beszédjébe;
De ha jut szerelmes Hazája eszébe,
530 Mind el-nyeli, a' mit gondola mérgébe.*

Fej-tsóválva bámúl kis Fija' szájába,
'S gondolja: „Szerelmes Fijam! nem híjjába'
Akkor jött e' vendég az Attya' házába,
Mikor a' Törökkel vólt leg-jobb tsatába',

535 Millyen nagy örömet érzettem magamba',
Hogy mikor leg-forróbb tüzes hartzoltomba'
A' Vezér Karámbus került rab szíjjamba;
Otthon férjfi magzat születék Házamba'.

Hát im' örömet Mátyás hármaztatja
540 Most-is; 's a' rabságba belé fáradt Attya'
Szabadítására, minden ábrázatja'
Változása nélkül hallatik szózatja.”

a) Még ekkor Mátyás leg-felnyebb sem vólt több hat esztendősnél; de az ilyen nagyobb embert illető gondolatokat könnyű el-hinni arról, a' ki olly alacsony (a' mint mondják) született lévén, olyan példa nélkül való Király tudott lenni; még pedig mindjárt Ifjú korában.

91 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

- 545 László sokáig néz szomorú Attyára,
Örömet ajánlást az Attyától vára;
De végre szerelme' bizonyítására,
Így ajánlja magát ő-is utóljára: –
- 550 „Sőt nagy köszönettel fordúlok hozzátok,
Hogy őtet árúba nem botsátottátok.
'S már barátságokba nints egyéb hibátok.
Hanem, hogy helyette kezest kívánátok.
- 555 Gyanus ott úgy láttzik nékem a' békesség
A' hol kezes által készül az egyesség,
De ha már Mátyásnak tettzik a' Feleség,
Miért ne tettzene nekem a' kezesség?
- 560 'S hát, én ne lennék-é Atyám' barátjának
Rabja? kit mint kezest tsak úgy kér magának,
Add-meg édes Atyám! a' mit kívánának
'S légy Attya helyettem az árva Hazának.
- 565 Menny-el édes Atyám! menny Isten' hírével
Vézéreljen az ég Hazádba békével.
Jó barátod leszsz György 's Atyám' kezessével
Úgy báník, mint maga' édes gyermekével. –”
- 570 A' nagy fájdalomtól kétszeresítettett
Nagy Haza-fiúi 's Atyai szeretet
Miatt; szem-héjjai alatt rejtegetett
Könyveit túrtetni tovább nem lehetett.
- Sokáig tsudára könyveit hullatja
Ez, az ílly nagy szívű egy-pár gyermek' Attya,
El-pirulván végre éltes ábrázatja,
Illy' formán hallatik keserves szózatja:
- „Én rab vagyok, és ha magam' érdemével
Annyira nem mentem György' emberségével,
Hogy sok jó-tétemnek meg-esmerésével
Úgy bánnyon én velem mint jó emberével.

- 575 Ha már most, meg-öszült⁹² fejem' szégyenére
A' Haza jött ez Vén rab' ki-mentésére:
Most e' két Ifjúra, nem mint gyermekére
Néz ez rab, hanem, mint Hazám' követjére.
- 580 A' mit hát *Dienes* 's a' többek végeznek,
'S a' miben gyermekim magok meg-egyeznek,
Lássák: mert most engem' kit rabnak neveznek,
A' mire akarnak arra köteleznek. –"
- 585 *György Hunyadi*t többre nem kényszerítette,
Mert rettegett, 's ezt-is alig reménylette;
Barátságát újabb szókkal jelentette, –
'S az egész egygyezést írásba tétette. –
- 590 *Hunyadi* itt tovább egy napot sem vára,
Ezer tsokokat rak kedves *László*jára,
Mátyást Dienessel György' kívánságára
Ott hagyja, és indul *Szegedi* útjára.
- Mátyás a' rá tuskolt mátkát el-jegyzette;
'S míg a' házassági időt el-érhette,
A' Leányt az Attya' házához vitette,
És sok Fő-rendektől haza kísértette. –
- 595 Millyen nagy örömmre vált a' nép' bánatja?
Mikor az árváknak meg-jött édes Attya;
Azt egy jó Hazafi nagynak gondolhatja,
De egy nyelv eléggé nem magyarázhatja.
- 600 Az erőtlen Haza' erős Vezérjének,
Rabbá lett, de meg-jött védelmezőjének
Márs' koszorúival ékes ősz fejének
Látására, sokann a' Várba gyűlének.
- 605 Sok az öröm miatt könyveit görgette,
Sok az el-múltakat vigann emlegette;
Végre *Hunyadi*-is körül nézegette
A' népet, 's beszédjét ekképpen kezdette:

92 *meg-öszül* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

610 „Egek! meddig kell még, 's mennyi gyötremre⁹³
Jutnom; 's ki tétetnem koros vénségemre,
Hogy van? hogy Hazámnak 's magam' szégyenemre,
Még jó barátom-is vasat ver kezemre.

Ah! ha nem vétkezem ezen sohajtással,
'S durva gyilkosomnak roszzat kívánással;
Hazám! mert tsak veled van dolgom, nem mással,
Illendő-é késni a' boszszú-állással?

615 Szívemet a' méreg annyira furdálja;
Hogy Lelkem egészszen a' harag' szolgálja:
És vigasztalását sohol-se találja,
Valameddig *Györgyön* boszszúját nem állja.”

620 Mellyre a' Fő rendek ekképpen szállának:
„Parantsolj; Te vagy most Feje a' Hazának;
'S Méltán a' Magyarok roszz Fiak vólnának
Ha édes Attyokért boszszút nem állnának. –”⁹⁴

625 Sokann kik a' rígó' véres mezejének
Nagy veszedelmétől mentek lehetének;
'S *Iliria* felé vissza-sietének
Már akkor békével haza érkezének.

630 Szem-közbe találták a' segítség' végett
Hunyadi' nyomába menő *Skanderbéget*,
Ki mivel már kesőn hozott segítséget;
A' haza menőknek rendelt jó mentséget.

Hunyadi' ezeket míg öszve számlálja,
És több sereget-is gyűjtöget hozzája.
Érkezik új hírrel a' Mátyás' szolgálja
Hogy meg-halálozott el-jegyzett Mátkája –

635 „Jól van; hát nem sült-el úgy-é a' tsalfaság,
Ez a' tor énnekem öröm és vigasság –
Ha meg holt a' gyermek, oda a' komaság;
Oda van a' jegyes, nintsen hát Házasság.

93 Az idézőjel csak két versszakkal később kezdődik, áthelyeztük.

94 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

640 Igaz, hogy az nem-is vólt akaratommal,
'S azt-is meg-kellene boszszúlnom kardommal;
De talán ha rosszszúl bálnék a' nászommal
Néki-is lehetne ugy bánni *László*mmal.

645 De mikor már egyszer meg-hólt a' Feleség,
Nem szükség a' zálog, nem kell a' kezesség;
Engedd óh György' 's Ulrik' bűnével terhes ég!
Hogy vérrel múljon-el e' gyanús egyesség,

650 Gyanús és óh bizony Nemzetem' vesztére
Tzéloz, a' mit Hazám nem-is vesz' eszére –
De hát, el-állott-é ez vén Bajnok' vére
Hogy e' káros frigynek ne járjon végére

Nem hanem el-mégyek, meg-boszszulására
Annak, ki illetlen fog-házába zára. –⁹⁵
Megy-is már sok néppel Rátzok' országára,
Hogy néki-is rabja légyen *Szendrő'* Vára.

655 De eszébe jutván már el-indúltában,
Hogy sok jószága van Györgynek a' Hazában;
A' mellyeket néki ígért szorúltában,
A' Törökkel való békesség' dolgában.

660 Rajta megy': 's nagy fosztást visz-véghez azokon
A' már úgy-is néki ígért városokonn;
Úgy hogy nagy hírtelen egynehány napokon,
Urrá teszi magát az egész birtokonn.

665 Ott meg-sem nyugodván, rabló seregével,
Rátz országgra indul a' Haza' nevével
De szemközt akadott a' György követjével
'S *László*val, a' *Szendrőnn* hagyott kezessével.

670 Mert György hallván hírét rabja' haragjának,
Kitől már birtoki el-foglaltatának;
Jobb tanátsot adott, de későnn, magának,
Hogy kedvét keresse boszszús barátjának

95 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

- El-küldi elébe sok ajándékokkal,
A' kezes; egynehány Fő Nemes Rátzokkal,
Hogy azok akarmelley szép ajánlásokkal
Kössenek új frigyet az erős bajnokkal.
- 675 *László*, az Attyának érkezvén elébe,
Az öröm 's boszszúság hartzolnak szívébe'.
„Ah Szerelmes Fiam! így szól könyveztébe':
Most-is rab vagy-é még az Atyád' nevébe'?
- 680 Hát én, gyermekemet tsak azért nemzettem?
Hogy ő szegény kezes 's rab légyen helyettem,
A' sok jó 's sok rossz sors közt, mellyet szenvedtem,
Ezzel-is szerentsés, 's szerentsétlen lettem.
- 685 Tartoztál, mert Fi vagy, hogy értem szenvedtél,
De hogy ilyen nagyon példássan szeretted,
Én érdembe vészem a' mit tselekedted,
Mert ezzel Hazádtól sokat érdemlettél.
- 690 A' méltó jutalom míg idejét múlja,
Addig-is szerelmes Atyád meg-boszszúlja
Sorsodat, 's kettős leszsz *György*önn kezem sullya,
Mert mi ellenünk-is kettős vólt boszszúja.”
- De a' Rátz Nemesek addig reménykedtek,
'S szóllottak a' Magyar Fő rendek mellett;
Hogy egyszer lassanként mind le-tsendesedtek,
A' tüzek, a' mellyek szívében gerjedtek.
- 695 *László* még maga-is jól szóllott érette,
Hogy *György*, mint tulajdon Fiát úgy szerette,
Őtet; mellyért noha nagy vólt a' *György*' tette,
A' jó Lelkű öreg mind azt el-engedte.
- 700 Haza megy' *Hunyadi*, hogy magát tsendessen
Valahol meg-vonva nyugalmat keressen;
De nem lehet; óh de miként-is lehessen
Hogy a' nagy szív egy két napot pihenhessen.

- 705 A' Hazában ki-gyúlt támadás' tüzei.
Nyughatatlansága' újabb eszközei –
Mellynek óltásában míg serény kezei
Dolgoznak, érkeznek a' *György* követi. –
- 710 Hogy hogy? – „Talám⁹⁶ úgymond a' Rátzok' Királya
A' Magyar-országi birtokit sajnálja. –
Szomorú a' levél félve nyúl hozzája,
De fel-bontván abban ezeket találja:
- 715 Sokáig magamban sokat kételkedtem,
Hogy hozzád küldeni kénteleníttem;
Mert mivel ellened parasztúl vétettem,
Már nem vagyok méltó, hogy lépj-is érettem.
- 720 De tudván, hogy példás Nemes Lelkűséged⁹⁷
A' segítségre-is szint-úgy rá vesz' Téged',
Valamint újonnan durva ellenséged'
Barátoddá lenni hagyta emberséged.
- 725 Mertem, de azért-is méltán bátorkodtam,
Mert a' kárt, a' mellytől már régegn tartottam;
Te miattad vallom, vagy-is már vallottam.
Hogy Vezér rabomat haza botsátottam.
- 730 Mert a' Török Tsászár mihelyt meg-hallotta,
Hogy várt nyereségét haza szalasztotta.
Szabadulásodat rajtam boszszúllotta,
'S már *Fritzbég* Vajdáját reám botsátotta.
- 735 Ki a' *Mura* mellett vólt *Krizon'* várának
Mellynek kőfalai rég' el-pusztúlnak
Új bástyákat tsinált 's azt tette magának
Az én erőm ellen erős óltalmának.
- 740 Onnan a' Rátz földre sok ki-tsapásokkal
Pusztít, 's kegyetlenül bánik a' Rátzokkal,
Tudod, hogy én magam nem bírok azokkal
Az engem' üldöző fene Pogányokkal.

96 A *T t*-ből jav.

97 *Lekűségedet* Sajtóhiba, em.

- 735 Kit hívjak magamnak már most segítségre,
Tsak Téged; tsak téged kíztetlek az égre,
Jöjj erős fegyverrel ez vad ellenségre,
'S a' mit el-kezdettél Te magad vidd végre.
- 740 Tudom, hogy egyedül néked köszönhetem
Eddig is, hogy *Despot'* névvel neveztetem;
De hogy nyugodalmas lehessen életem,
Azt-is tsak egyedül Te tőled kérhetem.
- 745 Te néked tsak tsupa neved' hallására
Meg-rémül, 's üressen marad *Krizson'* vára.
Jövel hát Barátom! barátod' szavára
Kitsiny országokám' oltalmazására.
- 750 Felejtsd-el képtelen vakmerőségemet,
Sőt vádolásomra tégy újabb érdemet,
Emberséggel győzd-meg goromba léteemet,
'S hóltig hűségedre kötelezz engemet.
- Ha semmi érdemem' tapasztalására,
'S tsupán tsak nagy szíved' bizonyítására,
Úgy rá-ijesztettél az *I'sák* Basára,
Hogy fél-hóltan szaladt *Szendrő* városára
- 755 Ha mikor meg-víván Erdélybe *Metsettel*
Meg ölted a' Vezért okos ütközettel,
Jól-tettél én velem e' számkivetettel,
Ki a' Török miatt országot vesztett-el.
- 760 Sőt hogy hízlalhassad szemem' Pogány' vérrel,
Nékem-is Török' fejt küldtél egy szekérrel,
'S meg-ajándékoztál a' meg-holt Vezérrel,
Kit nem érdemlettem tőled semmi bérrel.
- 765 Meg-húlt-é hát nemes óltalmazóm' vére?
Hogy el-ne jöjj szegény Barátod' kértére,
Hitetlen szívemnek szégyenítésére,
'S az engem' üldöző Pogány' félelmére.
- 770 A' kinek a' világ bámúl hatalmadonn,
Végy most óh erős szív! erőt haragodonn,
Segíts e' tsak reád szorúlt Barátodonn,
A' kinek terhe függ egyedül válladonn.

- Az a' természettel forró gyűlölséged,
 Mellyel a' Törököt 's a' Török-is Téged'
 Űldöz, serkentse-fel nemes vitézséged'
 Hogy érezze kardod' sullyát ellenséged.
- 775   Hallatlan jó-téted' meg-esmérésére,
 Oszlopot emelek emlékezetére,
 Hogy még Unokám-is késő vénségére,
 Vigann emlékezzen *Hunyadi'* nevére. –"
- 780   Mit nem tesz' a' szép szó a' meg-sértetettel?
 Nem bír a' boszszúság már a' szeretettel,
 Jól bánik, 's nem-is szóll sokat a' követtel,
 Magam mégyek – ugymond – el a' felelettel.
- 785   Készül; de ez másképp' már nem-is lehetett,
 Mert a' György' országánn ez ő ellene tett
 Török agyarkodás ha erőt vehetett,
 Akkor már a' szomszéd Magyar-is félhetett.
- 790   Jollehet útjában vólt tartózkodása,
 A' belől szikrázó tűz' ki-gyulladásá;
 A' mellynek olajja 's leg-jobb táplálása,
 Ez, ha otthon nintsen a' Királynak mássa.
- De vólt *Hunyadinak* nem kis reménysége
 Ahoz, a' mi néki tanúlt mestersége;
 Hogy az ő nagy híre 's szokott serénysége
 Által, e' külsőnek hamar lészen vége.
- 795   Úgy-is lett, tsak hamar el-ér a' Dunára,
 Hol egy-nehány ezer néppel *Szendrő* vára
 Már várta, a' kikkel további útjára
 Megy', a' *Mura* mellé *Krizson* vár' tályára.
- 800   Három nap és éjjel mindég megy', és végre
 Hajnalra a' mezős *Krizsoni* térségre⁹⁸
 El ér; nagy köd támad reggelre az égre. –
 Úgy tettzik az ég-is el-jött segítségére.

98 *térsegre* Rímelés szerint jav.

805 *Hunyadi* a' ködös árnyéknak alatta
A' fáradt sereget lassan ballagtatta;
És már tsendes útját annyira haladta,
Hogy a' Török Tábor' neszét meg-hallhatta.

810 Egyszer ki-búj a' nap fölöstököm tályonn,
Erőt vesz' a' fényes sűgár a' homályonn,
A' Török taborra a' már szabad szájon
Eresztett lovasok, rá-ütnek mindnyájon.

815 Tekint a' meg-ijedt Török a' zászlóra,
Félig el-hal, mikor rá-néz a' hollóra:
Mellynek díszes lévén gyűrűvel az óra,
Tudta már – és kapkod ki talpra ki lóra.

815 Tudta már, hogy a' lett újra ellensége,
Kinek írtóztató karja' nehézsége,
Nints hát véle kardal víni reménysége
Hanem a' futásban van minden mentsége.

820 Hallik már hangja-is rettentő szavának,
Melly maga kész halál sok Török Basának;
Annyira, hogy szűk vólt *Krizson'* határának
Térsége, a' futó Török Táborának.

825 Nyomozza *Hunyadi* serényebb sereggel,
Űzi, öli, vágja kegyetlen méreggel,
'S folytatja vitezűl mind estig, a' reggel
Kezdett véres hartzot, az ijedt *Fritzbe*ggel:

830 Sok ezer Török' fejt nyakáról le-nyesett;
A' Vezért rettentvén ez a' gyászos eset,
Mikor az erdőben búvó helyt keresett,
Sok ezred magával szegény rabúl esett.

Viszsa-megy' *Hunyadi* a' nyert ditsósséggel,
'S kötelezvén *Györgyöt* újabb szövetséggel,
Meg-ajándékozza minden nyereséggel,
Sok ezer rabokkal 's azok közt *Fritzbe*ggel.

De mivel utjában vala *Bodon'* vára,
 Melly már Nemzetének sokszor vólt kárára:⁹⁹
 Ezt porrá égetvén *Fritzbég'* boszszújára
 Maga nagy pompával haza megy' *Budára*.^{a)}

ÖTÖDIK KÖNYV

Summája.

- A' *kevélység, irigység, vissza-vonás, és párt-ütés* öszve-esküdnék *Hunyadi* ellen: a' mint-hogy *Losoncz* mellett *Giskrával* hartzolván *Hunyadit* a' Magyarok ott hagyják, és megfutamodnak. *Hunyadi* maga maradván meg-győzettetik, de tsak hamar új sereget gyűjt – *Giskrának* sok őrizeteit meg-vészi, és addig szorongatja,¹⁰⁰ hogy békességre lép.¹⁰¹ –
- 5 A' Magyarok' pártossága miatt el-idegenedvén *Hunyadi*; minden eréjét a' Királynak a'¹⁰² Tsászár' kezéből lehető ki-szabadítására fordítja. Melly az *Austriaiak* által nagy erővel véghez vitetvén, *Bétsben* nagy gyűlés tartaték, *Magyar Austria, és Tseh* országok' Fő Rendei között.¹⁰³ – Ott *Hunyadi* a' *Gubernátorságról* le-mond. De a' Kis Király megajándékozván *Besztertze* Vármegyével, egyszersmind¹⁰⁴ örökös *Gubernátorá* teszi; *Ulrik*
- 10 igyekezik *Hunyadi'* halálára, de rá nem mehet.

Ekképpen akadván *Fritzbég* György' markába
 A' félélem, a' melly a' György' udvarába'
 Régenn múlat; bele-unván szállásába,
 Költözik hirtelen a' Török Basába.

- a) Sokann, a' mint Turótzai-is, és Práy, ezt a' Friczbéggel való hartzot utóbb tészik mint a' *Giskrával* való belső zenebonát. Sőt Práy mutat egy Levelet-is, mellyet erről 1454-ben irt vólna *Hunyadi* *Friderik* Tsászárnak; a' mint hogy ez a' *Hunyadi'* Grófi levelében nem-is említettik, kivált ha Práy szerént még elébb *Mahumedet* verte-meg *Hunyadi*, azután *Fritzbéget*: de azon kívül hogy az 1449-ben (a' hová teszi Bonfinius) vagy 1450-ben történt dolgot is irhatta *Hunyadi* 1454-ben; könnyű vólt el-téveszteni a' *datumot*-is, a' mint az ilyen tévedésről másutt-is panaszozkodik Práy; a' Poétának pedig szükségképpen ide kellett ezt tenni, 's hihető is, hogy ha a' *Hunyadi'* el-botsáttatásáért támadott *Muhamed*, vagy akár *Amurates* (a' ki 1450-ben holt-meg) Györgyre; nem soká kellett ennek a' hartznak esni a' *Hunyadi'* fogsága után.

99 *karára* Értelemszerűen em.

100 A két szó között kötőjel áll, ezt vesszőre jav.

101 A pontot vesszőből jav.

102 Az aposztróf hiányzik, pótoltuk.

103 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

104 *egyszersmid* Sajtóhiba, em.

- 15 A' *félelem*, mellynek halvány tekintete
Ha kinek ortzáján fészket készíthete;
A' kevély szívekre zárt, lakatot vete;
'S minden bátorságot onnan ki-kergete.
- 20 És ha még e' mellé *gondok* férkezhetnek,
'S meg-terhelik szívét a' meg-félemletnek,
E' kettőből tsúfos magzatok születnek,
Kik *kétségbe-esés* névvel neveztetnek.
- 25 Megy' hát a' meg-ijedt *Fritzbég*nek szívébe;
'S az ott fent héjjazó *kevélység'* helyébe
Mellyet még *Mahumed* küldte vezérjébe
Helyt ver, a' *félelem*; 's reszket kebelébe.
- 30 El-pirúl¹⁰⁵ 's szégyenli a' már számkivetett
Kevélység, e' nagyonn tsúfos történetet,
Szállást kér tserébe a' fel-segíttetett
Györgytől; de a' szállás meg-nem engedtetett.
- Őszve-húzza magas homloka' rántzait,
Felhőkig emeli aranyos szárnyait
Széllyel-néz, vizsgálja kedves magzatjait,
Hol 's mi ként zavarják e' világ nagyjait?
- 35 A' mint repül fennyen a' Duna'-mentébe',
Mindjárt az *irigység* akada szemébe;^{a)}
Kit ő még a' világ' első kezdetébe'
Szült, 's a' barátságna'k tett vólt ellenébe.
- 40 Halál szín ül ennek szemé' pillájában,
Százszor-is változik színe egy órában.
Tsak akkor láthatni nevetést szájában;
Ha a' *Virtus* elő-nem mehet dolgában.

a) Itt a' *kevélység*, *irigység*, *viszsa-vonás*, *párt-ütés*, mint Pokolbéli Tündéres személylek úgy gondoltatnak. A' *kevélység* szülte az *irigységet*, az *irigység* a' *viszsa-vonást*, és *párt-ütést*; a' *kevélység*nek testvérei a' *bújaság* és *fösvénység*. Az ilyen mesés gondolatok többnyire ezen ötödik könyvbe vagynak rekesztve; de itt-is a' történet valóságos igaz.

105 *El-pirül* Sajtóhiba, em.

- 45 Ez Magyar-országban már sok nagy Házakat¹⁰⁶
Rontott, 's vesztegetett sok Hazafiakat,
Most-is e' tsúf tsuda, veszedelmes lakat
'S Tsúfos zár alatt tart sok nagy Ferfiakat.
- 50 Siet a' *kevelység* kedves születéhez,
És már közel repül Buda vár' hegyéhez:
Hol nem meszsze esvén irigy gyermekéhez
Így kezd a' bús Anya mézes beszédjéhez.
- 55 „Ím'! édes¹⁰⁷ Leányom! én, e' szak kivételt
Jöttem; hogy a' tőled nékem készítettett
Szálláson keressek tsendesebb életet;
Mert már *Amurates* engem' el-kergetett.
- 60 Ha már itt állandó helyt leltél magadnak,
Talám azok szállást énnékem-is adnak,
Kik a' *Békességnek* ama' fene vadnak
Ellene, kértedre már fegyvert ragadnak.
- 65 Ah szerelmes Anyám! amaz így felele:
Szállásom elég van, szolgálhatok veled,
Mert az egész Ország irigygyel van tele: –
De, hát Te-is mint én nyomorult léssel-e?¹⁰⁸
- 70 Mert én ugyan mégyek a' mire mehetek,
Sok félénk szívekbe meleg ágyat vetek;
De jó színt magamra ritkán öltözhettek,
Esztenőbe egygyet alig nevezhetek.
- 70 *Ulrikot* egészszen magamnak foglalám,
'S véle a' többit-is annyira el-tsalám,
Hogy Magyar-országban egy nagy Úr sints talám,
Ki magára nyeretget ne tett volna alám.

106 *Házákat* Rímelés szerint jav.

107 *edés* Sajtóhiba, em.

108 *léssel-é* Rímelés szerint jav.

De csak *Komorovszky Péter van Liptóba*^{a)}
Ki *Pongrátzal* újjat vonván hébe-hóba
Túrótz Vármegyére megy' fosztogatóba;
A' többi még alig vagyon indulóba'.

75 Mert úgy el-ment híre *Hunyadi'* nevének,
Annak a' nagy, *Török Tsászár'* félelmének;
Hogy valakik itthonn valamit kezdének,
Mihelyt ő haza jött, le-tsendesedének.

80 Én ugyan ellene vátig fegyverkezem,
Az egész országot lántzonn tartja kezem;
Sokak' boszszújára Királynak nevezem,
De bizony, hogy Király, magam-is érzem.

85 Mert már a' Pokolba minden gyermekemet
Vissza le-kergette, egyedül engemet
Hagyott; 's ha vesztetre kaphat még vérszemet
Vagy ki-vér engem'-is, vagy meg-fojt, 's el-temet.

90 Rettenti a' népet nagy szíve' *hűsége*
A' melly mind kettőnknek erős ellensége.
Hazáját magához vonja *embersége*,
'S tiltja a' *támadást* hires *Vitézsége*.

Ama' *viszsa-vonás* már gyászba öltözött,
És a' *párt-ütéssel* Pokolba költözött;
'S mikor a' *Szeretet* engem'-is üldözött,
Alig leltem szállást e' sok *félénk* között.

95 Jer hát, ha le-tudnánk tépni szerentsére
A' koszorút, mellyet Márs rakott fejére.
Jer velem a' setét Pokol' fenekére!
Adjuk *Leányimnak* e' dolgot eszére.

100 Hogy ha ők dolgunkban minket segítnének
Hunyadi' *virtusi* meg-gyengülhetnének,
Mert vállára ezen *Pogány'* félelmének
Rakták-rá terheket minden *Keresztyének*."

a) Ezek egyik Liptó, másik Turótz Vármegyét birták, és egy-más' birtokait rablották, pusztították.

- 105 Meg-indúl az Anya Leánnya' szavára,
'S ezer átkot szórván e' szegény Hazára,
Hirtelen mindenik kél sebes szárnyára,
'S repülnek a' Pokol' barlangja' szájára.
- 110 Elől a' barlangos Háznak tornáttzában^{a)}
A' rettentő Pokol' első ajtajában
A' *gond* 's a' *siralom* rendel egy sorjában
Feküsznek mindenik egy-egy nyoszolyában.
- Itt ül sorban a' sok sárga *betegség*-is
A' *félelem*, és a' *komor öregség*-is,
Az ízetlen *éhség*, és a' *fösvénység*-is,
Mind rettentő formák, 's az otsmány *szüükség*-is.
- 115 Itt van a' *Halál*-is a' bűnösök' bére,
A' *munka*, 's az *álom* a' halál' Testvére,
A' *bűnből költ öröm*, és a' más végére
A' *hartz* áll, e' Tornázt' túlsó küszöbére.
- 120 Közepénn e' *Tornázt'* tágos mellyékének,
Van temérdek fája egy szőlő tőkének,
Mellynek vén ágai vastag veszszejének
Meszsze el-ágoztak és ki-terjedének.
- 125 Itten *haszontalan álmodozásokat*
E' szőlő fa alatt mondnak lenni sokat;
Ha nem tudsz álmodni itt keresd azokat,
Ennek árnyékában vonták-meg magokat.
- 130 A' vad-*Furiák*-is rendel egy-sorjában
Feküsznek mind külön, 's mind vas nyoszolyában.
Úl a' *viszsza-vonás* mérges áll-ortzában
Fonva kígyós haját veres pántlikában.
- Kinek a' *párt-ütés* ragadt bal-karjára,
'S rá borúlván kedves Testvérje' nyakára,
Most-is édes Anyok' kettős boszszújára
Panaszszal felelnek egy-más' panaszszára.

a) Itt ez a' hat vers Virgiliusból van fordítva *Aen.* VI. v. 273. *Vestibulum ante ipsum primisque in faucibus orci, Luctus, et ultrices posuere cubilia curae. 's a' t.*

- 135 Az *irigység* vérrel forgatja szemeit,
Látván sírátkozni két bús gyermekeit.
'S fel-nyújtván méregtől reszkető kezeit
Ekképp' harsogtatja a' Pokol' vermeit.
- 140 „Óh a' Pokolbéli Lelkek' Istenei!^{a)}
'S az ott lakó néma meg-holtak' Lelkei'
Óh *Khaos* oh tüzes *flegeton'* vizei!
'S a' Pokol' öblének siketes helyei!
- 145 Hát, senki sem jön-é nékem segítségre?
Hogy vigyem dolgomat óhajtott jó végre,
Hogy egy Férjfiú tór ennyi ellenségre,
És alá taszigál mind a' setétségre.
- 150 Lám a' *fösvénységnek* minden szüleménnyre
Lakosa e' földnek, és nem jövevényre;
'S hát tsak az én Anyám, a' *fösvenység'* nénnye
Velem illy erőtlén, és illyen szegény-e?
- El-néztem e' földönn ama' *bujaságot*
Miként töltötte-bé az egész világot,
El-untam szenvedni tőle a' tsúfságot,
Hogy nekünk egy Magyar így nyakunkra hágott.
- 155 Én 's az én Anyámnak minden maradéki,
Éris 's a' *párt-ütés* tsúfja vagyunk néki;
El-foglalták szívét a' *Virtus'* hajléki
Nékem 's az Anyámnak nintsen benne széki.
- 160 Ha hajdani bóldog időm jut eszembe,
Miképpen forgattam kedvemre kezembe,
A' Magyar; tsak meg-nem bódúlok mérgembe,
Hogy tovább üldözni nints tehetségembe.
- 165 Melly fennyen nyúgodtam 's nevettem Budában.
Mikor a' *párt-ütés* véres áll-ortzában,
Sok véres habokonn úszkált a' Dunában;
'S minden vért kiáltott az egész Hazában.

a) *Aen.* L. VI. v. 264. Di quibus Imperium est animarum, umbraeqve silentes, et Chaos et Phlegethon loca nocte tacentia late. [A *Phlegethon* helyett *Phlegeton* szerepel, jav.]

- 170 *Nagy Lajos* az igaz egyszer számki-vetett,
'S az Anyámmal együtt ide le-kergetett;
De mihelyt az öreg Szent el-temettetett,
Ismét a' Magyarnál szállás engedtetett.
- Az *Anyám* a' Török Tsászár' udvarába'
Magam helyt találtam 'Sigmond' Országába',
Bé-szállt a' *párt-ütés* a' Horváth Vajdába,
És a' *viszsza-vonást* küldöttem¹⁰⁹ Romába.
- 175 És ekképp' négy felől négyen ostromolva,
Hullott a' sok Magyar rakásra omolva,
El-gyengült ereje, magával hartzolva,
Maga' Királynéját 's Királyát lántzolva.
- 180 Mindég attól féltem ki most ki-kergete,
Hogy ha nagy Attyának nyomdokánn mehete,
Ennek leszsz egyedül olyan tekintete
Mellytől Magyar-ország le-tsendesítete.
- 185 A' mint-is a' reá tőlem fel-késztetett
Párt-ütés, ellene olyan homályt vetett,
Hogy ez a' nagy nemből veszünkre született,
Király-Finak lenni meg-nem esmertetett.
- 190 Ekkor a' *párt-ütő* egy-mást ostromolta,
Károly' fejét *Forgáts* két felé bárdolta;
Nagy Lajosnét Horváth posványba gázolta,
'S *Királynéját* rabbá lenni parantsolta.
- 195 És így a' *párt-ütés* magát jól viselte;
Az én' és az Anyám' székünket nevelte;
Mikor a' Hazafi ezrenként szeldelte
A' Hazafit, 's egymás' vérit itta, nyelte,
- De a' *viszsza-vonás* sem vólt ez időben
Magyar, Lengyel; és *Tseh* közt gyengébb erőben
Mikor még olyant-is vett vólt üldözőben
A' ki síránkozva nyögött a' böltsőben.

109 *küldöttem* Sajtóhiba, em.

200 Már ama' nagy tsillag jól meg-fényesedett,
 Ki Magyar-országra az egből eredett;
Hunyadi – jó koránn míg fényre terjedett
 Probáltam el-nyomni; de ő nem engedett.

205 Egyszer a' nagy *hűség'* 's *szeretet'* képében
 Ment a' vissza-vonás néki-is elében;
 Fel-költ, 's mikor nem-is vette jól eszében,
 Hazafi' vért ontott Hazája' nevében.^{a)}

210 De a' Hazájához vonszó nagy szeretet,
 Ott-is meg-gyengíté a' nagy ütöketet;
 Észre-vévén magát, ennek véget vetett,
 'S az idegen ellen víni jobb szeretett.

Sőt a' kemény Török hartzonn hevültében,
 E' nagy szív, hazáját forgatta eszében,
 És egyszer vesztünkre küldött levelében
 Tsendességet tsinált az egész megyében.

215 Sokszor az Anyámat futóba ejtette,
 'S a' Török udvarból tsúfúl ki-kergette.
 Mert hollós zászlóját a' mere vezette
 Ezer kevély fejek hullottak mellette.

220 Valahányszor kedves szállását el hagyta,
 A' *Kevélység*; arany szárnyát mutogatta
 Néki-is; és kemény szívét tsalogatta:
 De nem nyitott ajtót 's magát meg-nem adta.

225 Úgy hogy az Anyámnak maga' szégyenére
 Viszsa-kellett menni hajdani helyére;
 Melly néki még jobban vált ditsőségére,
 'S tsirkázó sугári' ki-tündöklésére.

230 Végtére nem bírván a' hóldas zászlóban,
 A' *Viszsa-vonás*-is vólt már indulóban;
 Ha fényes ruhában 's tisztánn villogóban
 Nem lelt vólna szállást ez nemes Héróban.

a) Egyszer hadakozott azok ellen, a' kik Ersébetnek pártját fogták; de tsak hamar ott hagyta, és a' Török szélekrül irt haza, hogy akármí jó móddal békeltessék-meg Ulászlóval a' Királynét; a' mint az meg-is lett.

A' *Vallás'* szent képit öltözte magára,
És veres keresztet vett-fel a' vállára:
Az okos *Hit-szegés* űlt a' kereszt-fára,
'S így nagy mesterséggel küldötte Várnára.

235 De mi hasznunk vala ezen mesterségben,
Ha ez mind úgy vala rendelve az égben:
Hogy motsok nem eshet ezen fenységben;
Melly miatt dolgunkat nem vihetjük végben.

240 Sőt ezen ezernyi sok szenvedésekkel,
És mind azokban tett bátor lépésekkel.
Ki-mutatta mint-egy bizonyos¹¹⁰ jelekkel;
Hogy Atyafisága vagyon az egekkel.

245 'S már ez a' magyarok' ditső tsillagzatja,
Súgárit olly erős fénnel ragyogtatja:
Hogy a' Keresztyének FőPapja 's szent Attya,
Romából Királyi páltzával bíztatja.

250 Ha pedig ékesül feje Koronával,
'S hatalma nagyobbúl Királyi páltzával,
Ellenünk annyira mehet hatalmával
Hogy az egész Pokol sem bír virtusával.

Útat tsinál nagyra termett két Fiának,
Örökítésére a' szent koronának;
Kik, ha követői léznek nyomdokának,
Vége leszsz mindnyájunk' sok fáradtságának.

255 Jer hát jó Leányim! most tsak hamarjában,
Ez leveles szöllő' töke' árnyékában,
Főzzük ki-magunk közt ugyan valójában,
Hogy dönthessünk forrót ez bajnok' nyakában.

260 Innen vittem egyszer Rátz-ország' szélére
Tsalárd álmadozást *Drakula'* szívére,
Melly miatt ez erős Magyarok' Vezére
Jutott jó barátja' vasas tömlöttzére.

110 *bisonyos* Sajtóhiba, em.

265 Itt vigyük hát most-is véghez tanátsunkat,
Vessük-öszve négyen erőssen vállunkat;
Terheljük-meg számos álmokkal magunkat,
Azután ereszsük repülni szárnyunkat.”

270 Így szól a' párt-ütés jó Anyya' szavára:¹¹¹
„Senki *Hunyadinak* annyira nem jára
Ellene, mint már én; és már bizonyára
A' Magyar sok kardot köszörült nyakára.

275 De mihelyt haza jött nagy győzelemmel,
Úgy el-tölt minden szív kétes félelemmel;
Hogy tisztelve áldják ez újabb érdemmel
Ékesült bajnokot félénk szerelemmel,

280 Ha hát mindnyájunknak tanátsom tettzene,
Ellene rohannunk egyszersmind kellene;
Giskrát a' *Tseh* vezért tüstént im' e' fene^{a)}
Néném *Tizifone* bújtsa-fel ellene.¹¹²

280 Az *irígység* gyorsann járjon; és reptében
Sok Magyar Uraknak tsapjon-bé szívében:
'S dolgozzon a' kardnak mérgezésében,
Mellyet már én adtam a' Magyar' kezében.

285 Magam el-repülök *Losontz'* mellyékére
Hol a' Magyar erő' meg-gyengítésére
Bastyát-is rakattam, ha hogy szerentsére
Ottan omolna-ki a' *Hunyadi'* vére.

290 A' *kevelység* pedig tündöklő tollába
Repüljön a' Török Tsászár' udvarába;
Kinél ha *félelem* múlat mostanába,
Könnyen talál szállást Mahumed fíjába.

a) Giskra akkor kezdett újat vonni a' Magyarokkal, mikor Ulaszló Királlyá lett; és ő a' kis László mellett mindenkor hív volt.

111 A sor elején idézőjel kezdődik, töröltük.

112 *bújtsa fel-ellene* A kötőjelet értelemszerűen áthelyeztük.

Sok olajjal elegy az ifjúnak vére,^{a)}
Fel-gyúl a' Ditsősség' leg-kissebb neszére,
'S Attya' gyalázatja' el-törölésére,
Ez leszs a' Töröknek *Bélgrádnál* vezére.

295   Negédes *álomban* kell bánni szívével,
'S bízattni a' hartznak ki-menetelével,
Egyszersmind a' belső támadás' hírével,
'S a' vitéz *Hunyadi'* őszes vénségével."

300   Az *irigység* magát vígabban mutatja,
'S mosolyog e' szóra komor ábrázatja,
A' kevélység szeme' héjját pillogatja;
'S aranyas szárnyait vigann tsattogatja

305   Nem késnek; tsak hamar szárnyokra szállának
Vérengző serege ez négyes tsudának.
Egy Bosnyáki hegyenn meg-állapodának,
Mikor már Hazánkhoz közelebb jutának.

310   Onnan oszlik kiki a' maga útjára,
Száll a' vissza-vonás nem soká *Giskrára*,
'S hirül adja néki hogy *Losontz'* tallyára
Mennyen; mert oda leszs mindjárt egyik vára.

315   „A' párt ütő Magyar már meg-irígylette.
Hogy *Hunyadi'* magát Királynak tette;
Nints igaz hűséggel már egy-is mellette,
Téged választának vezérül helyette. –”

315   Vítta már *Hunyadi'* a' pártos népséggel
A' várat; és vólt-is olyan reménységgel;
Hogy míg *Giskra* el-jön a' várt segítséggel,
Végit-is szakasztja a' hartznak jó véggel.

320   De a' *vissza-vonás'* erős unszoltára
Giskra sem halasztja el-jöttét sokára.
'S mikor már harmadik mért-földnyire jára
Jön a' hír, *Hunyadi'* pártos Táborára.

a) Az olajos vér a' *Kholericusoké*; mint a' sós a' *sangvineusoké*. [A *Kholericusoké* szó K-ját *T*-ből jav.]

- 325 És ezt az irígység mihelyt meg-sejtette,
Minden mesterségét ő-is elő-vette;
A' pártos szíveket egy fűzérre szedte,
'S éjtszaka titkosan öszve-gyűjtögette.
- 330 Mérget öntvén minden Fő rendek' szívébe,
Megy', a' már méreggel tölt szívek' közzé-be,
És egy zöld koszorút tartván a' kezébe
Így szól a' Nemesek' öszve-gyűlésébe:
- „Hogy vagyon? nagy Urak! 's miként engedétek?
Hogy egy *Hunyadinak* szolgálai levétek.¹¹³
Ennyi nemes szívnek bizony szégyen 's vétek
Hogy ilyen jött-mentet Királlyá tevétek.
- 335 'S hát azt gondolja-é balgatag szívetek?
Hogy ez a' ti nagyon biztos Vezéretek,
A' ki miatt sokszor ki-omlott véretek,
Nem magáért hartzol, hanem ti értetek?
- 340 Boldogtalan népek! ah! ne gondoljátok;
Mert koszorús fejét addig tzi-frázzátok,
Hogy egyszer a' midőn meg-sem gondolnátok:
Tsalárdúl a' nyeret fel-teszi reátok.
- 345 Hogy a' Hazafi vért kéntelen ontotta,
'S kardját mind tsak Török' vérbe mártogatta;
Magát olyan hívnek tsak azért mutatta,
Hogy tsaljon, a' hívség' színének alatta.
- 350 Ha hol a' Magyarok nyertessek valának
Őtet tartottátok mindenkor okának;
Úgy hogy nints már annyi szála ősz hajának,
Mint fejére rakott Márs' koszorújának.
- 'S ez az ő karjának félénk imádása,
Lett, sok félénk szívnek olly el-tsábítása:
Hogy ez a' Magyarnak már szava járása:
Hunyadi' kardjának sohol sintsen mássa.

113 *levétek* Rímelés szerint jav.

- 355 Pedig a' kik jelen vóltatok, tudjátok:
 Hogy mikor Várnánál Iffjú Királykátok
 El-esett; ő vonta a' veszélyt reátok,
 Nem úgy fogván kardját a' mint ti szoktátok.
- 360 Az iffju Királynak ez vén írigylette,
 Hogy magát vitézebb modonn viselgette;
 Kemény hartzoltában ott álla mellette,
 'S szegényt a' kegyetlen *Jantsárnak* engedte.
- 365 De nagyot mutató színes tekintete,
 Tsuda, hogy¹¹⁴ rajtatok olly erőt vehete:
 Hogy e' véres hartznak bús emlékezete
 Közt-is, senki semmit szemére nem vete.
- 370 A' rígó mezéjén tsupánn ő érette,
 Az Ország, a' színét mind oda vesztette;
 Még-is mikor a' Rátz tömlőtbe vetette,
 Ti-ti, könyörgeni mentetek mellette.
- Hogy néha vaktában 's tsak vakmerőséggel,
 Szerentséssen hartzol a' vad ellenséggel;
 Ez-é az? a' miért ilyen ditsősséggel
 Illetitek, 's tsak-nem Királyi Felséggel.
- 375 Híre a' világot úgy el-hitegeti,
 Hogy egész Europa, hatalmát reszketi.
 'S néki, (nagy szívetek' ez, ez kísértheti)
 Róma a' koronát már-is ígérgeti.
- 380 Bizony oda tzeloz minden mestersége,
 Hogy korona légyen sok nagy tette' vége.
 Mellynek fennyen-látó szíve' kevélysége
 'S maga-viselése, elég jelensége.
- 385 Ez egy koszorúm van meg, míg ezt kergeti,
 'S ha *Giskrát* meg-győzvén ezt-is el-nyerheti;
 Azt nemes szívetek bizvást el-hiheti,
 Hogy magát Hunyadi Királyá téteti –"

390 Zúg az egész népség ezek' hallására,
'S készülnek *Giskrával* nem menni próbára,
És az erős Vezért egyedül magára
Hagyni, vitézsége' meg-próbálására

Már a' *part-ütés*-is magát jól bíztatja,
A' mint anyja' szava' végit sem várhatta:
Az irígy szíveket még többre, nógatta
Hogy *Jánosnak* vermet ássanak alatta.

395 „Jobb úgy-mond nagy hire' szégyenítésére
Által-szökni tőle *Giskra'* hűségére;
Hogy sok koszorúí' ékesítésére,
Itten omollyon-ki nagyra-vágyó vére.”

400 Keservessen hallja *Pelsőtzi* ezeket^{a)}
A' maga' vesztére néző beszédeket.
'S ekképp' szóllítja-meg a' hív' Vezérjeket
Meg-ölni kívánó pártos Fő rendeket:

405 „Ah! nemes nagy Urak! hát így el-veszett-e
Hűségtek? 's *Hunyadi* tsak ezt érdemlette?
A' ki midőn Hazánk nem-is reménylette
Sok Hartzot, sok tüzet szenvedett érette.

410 Való: hogy nekem-is nehezenn eshetik,
Hogy *Hunyadit* Király' névvel nevezgetik.
De ki leszsz hát méltóbb, ha ő meg-öletik?
Mert egy Főt, egy Vezért tennünk tsak kellettik.¹¹⁵

Ha le-törésére fennyen nőtt szarvának
Így öszve esküdni tettett a' Hazának;
Bár tsak már egygy kis szebb módot gondolnának,
'S ne lenne a' Magyar gyilkosa magának.”

a) *Pelsőtzi István*, a' ki ezen a' hartzon halálra sebesítettén, minek előtte meg-hólt volna, ki-vallotta az öszve-esküvést.

115 A sor utolsó szava elválasztva áll (*kel-*), de a következő sorból hiányzik az utolsó két szótag. Értelemszerűen és a rimelés szerint pótoltuk.

- 415 De a' *part-ütésnek* kegyetlen szózatja¹¹⁶
Mérges szavát újabb hangal hármaztatja;
Viszsa-fordult élű kardját mutogatja.
'S a' gyilkos szíveket erőssen nógatja.
- 420 A' szegény Hunyadi álmában habozott,
'S mind tsak szerentsétlen hartzról álmodozott,
Mikor a' párt-ütő Magyar, az átkozott
A' mord irígységnek óltárán áldozott.
- 425 Le-száll Unokája' élte' mentségére
Nagy Lajos, Hunyadi' nyugovó helyére,
'S álmában szegénynek jól adja eszére
Hogy hólnap vigyázzon maga' életére.¹¹⁷
- 430 Ő mihelyt hajnalban szemét fel-vetette,
Leg-elébb-is Giskra' táborát nézette,
Még meszsze vólt – de ő népét rendbe-szedte,
'S táborát előre meg-erősítette. –
- Érkezik már a' *Tseh* sok számú sereggel
Ki-szállítja népit a' hartzra még reggel
Hogy *Hunyadi'* szívét mind estig méreggel
Rágja, és motskolja fényét mord felleggel.
- 435 Rá-üt az el-készült *Hunyadi Giskrára,*
Tekintget a' pártos nép, édes Attyára;
'S nem mér által szökni vezérje' láttára,
Kiket pedig *Giskra* nagy örömmel vára.
- 440 A' *hűség* melly vala *Hunyadi'* szívében,
Olly' hatalmat festett nagy tekéntetében
Hogy már az *irígység* reszketett féltében,
'S imádtá a' *virtust* Hunyadi' képében.
- 445 Mérgét a' *part-ütés* hogy ki nem önthette,
Ugy a' mint az el-múlt éjjel el-végzette:
Már a' Magyarságot tsak arra kisztette;
Hogy egy kis ijedést mutasson érette.

116 *szózatja* Rímelés szerint jav.

117 *életete* Sajtóhiba, em.

- 450   Így hartzol a' pokol' fajzatja az éggel,
A' tisztelet 's Virtus a' mord irígységgel,
A' visszás félelem tsalárd reménységgel,
Így vitt a' hív Vezér kettős ellenséggel.
- Már a' pártos Urak mit tselekedjenek,
Hogy a' Tseheknek-is baráti légyenek;
'S azonn-is valami tsúfot ejthessenek,
A' ki elől nyilván el-szökni féltének.
- 455   Ki-száll az irígység mérges búsúltában
Öltözik *félelem'* kék áll-ortájában
A' Magyar a' hartznak leg-jobb divatjában
Meg-szalad, *Hunyadit* ott hagyja magában.
- 460   És így a' mit nyilván véghez nem vihetett;
Úgy mutatá magát mint meg-győzettetett;
A' pártos Fő-rendek' serege, tettetett
Futással vesztette-el az ütközetet.
- 465   Míg *Giskra* a' pártos Magyar így futtatja,
Körül-nézi magát árva hazánk' Attya,
Búsúl, rágja nyelvét, ősz haját szaggatja;
Mint bán jó Annyával sok el-fajúlt fattya?
- 470   Éjjeli látása sírva jut eszébe –
Nintsen elég erő kevés emberébe –
Nem bízik, sok próbát ki-állott kezébe
Hogy meg-tartsa éltét kettős kétségébe.
- Márs' koszorúival fel-ékesítettett
Homlokát fordítván, ő-is hátat vetett,
A' tsúfos irígység örült, és nevetett,
Mikor e' hatalmas Vezér kergettetett.
- 475   Kinek míg megy' *Giskra* mindenütt nyomába,
Le-szálla *Nagy Lajos* sűrű köd formába,
Kézen fogja Jánost 's a' köd' árnyékába
Bé-viszi a' szomszéd kis városotkába.
- 480   Hol menedék helyet találván magának,
Átkozza titkait pártos Magyarjának;
Mellyek hogy még rosszabb végre tzélozának,
Még az nap' tsak ugyan ki-nyilatkoznak.

- 485 „Ah nyomorúlt Haza! Így sohalyt magába
Hát minden szándékom így vesz-é híjjába,
Hogy a' bolond Magyar, ez meg-őrült kába
Maga veri kardját a' maga' hasába.
- 490 A' hálá-adatlan viperák' magzatja
Maga édes Anyya' hasát ki-szaggatja;
Hazámat, melly maga bűne áldozatja,
Gondok közt nőtt fejem csak maga siratja:
- De én ki Hazámért már mennyit szenvedtem,
Sőt felettébb-is hív vóltam; mit vétettem?
'S a' pártos Magyartól mivel érdemlettem?
Hogy így az irígység tzéljává tétettem.
- 495 Mikor a' párt-ütés tüze, itthon égett,
Én magam szenvedtem kint az ellenséget,
'S Nemes Nemzetemnek ditsőssége' végett,
El-túrtem sok veszélyt, sok keserűséget.
- 500 'S hát az én hűségem jutalmazására,
A' Márs' gond közt öszült híve' homlokára
Rakott, koszorúknak le-szaggatására
Hazám-is ellenem támad utóljára?
- 505 Hűség leszsz-é tehát neve hűségemnek?
'S szerelem, Hazámhoz vonzó szerelmemnek,
Ha még hátra-lévő rövid életemnek
Idejét, áldoznám párt-ütött népemnek.
- 510 Nem büntetnek-é-meg az egek engemet,
Ha kegyetlen Hazám mellett, fegyveremet
Emelem ezután, a' ki már engemet
Im'! idő-nap előtt meg-ől, sírba temet.
- De ha fel-állanék védelmezésére,
Hív szívem magának jobb sorsot ígér-e?
'S hív leszsz-e? hűségem' meg-segítésére
Valaha, ez pártos Hazafiak' vére.
- 515 Óh! nem – de magamat mit-is vesztegetem?
Ha csak magam vagyok, ki Hazám' szeretem,
És én-is hitetlen módonn üldöztetem,
Jobb ha tsendességben végezem életem'.

520 Botsáss-el szerelmes Hazám! hát engemet
Ne tekintsed bár úgy munkás szerelmemet
'S érted tett sok kemény harttzot; mint érdemet,
Hanem mint tartozó kötelességemet.

525 Ha az *irígység*nek szomorú homálya,
Setét árnyékának rejt engem' alája;
Lelkem' esmérete' igaz mondó szája
Kiált, és magában jutalmát találja.

530 Engednek az egek 's méltán engedhetnek
Nyugodalmat, e' már sokat szenvedettnek.
'S tán az irigyek-is a' kik most kergetnek
Majd mikor nem lészek sírva emlegetnek.

Meg-vonom magamat a' magam Házába,^{a)}
Hol rövid ideim' utolsó folytába,
Szívem, bátran 's vígann számlálja magába,
A' miket szenvedett és tett hajdanába.

535 Elég a' gyalázat már 's a' ditsőség-is,
Elég a' szerentse 's szerentsétlenség-is;
Meg-engedi *László, Lajos*, és az *ég-is*
Hogy gyötrelmim után légyen már egy vég-is.

540 'S az; hogy ilyen széllal végzem hajózásom',
Hogy tsak alig lehet a' partra úszásom,
Annál edessebbé teszi nyugovásom'
Mellynél nagyobb bajtól lett szabadulásom.

545 Úgy-is meg-lassúlt már ereje kezemnek,
'S hervadt borostyánnya vólt Vitézségemnek;
Hogy pirosuló lángja el-gyengült tüzemnek
Nem tehet eleget igaz hűségemnek. –

550 Ah! – de – inkább a' föld nyeljen el-engemet,^{b)}
Mint kedves Hazámhoz vonszó szerelmemet
Oltsa az irígység, melly most életemet
Halálra keresi 's szomjúzza véretem.

a) Senecae Tragoed: Me mea tellus lare secreto Tutoque tegat, venit ad pigros Cana se-nectus. etc.

b) Aen. IV. v. 24. Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat.

- Nem Fiak, fattyai azok a' Hazának
 Kik igaz ügyemben engem' el-hagyának,
 'S illendő-e bútsút adni az Anyának?¹¹⁸
 Hogy most ez el-fajúlt fiak meg-tsalának.
- 555 Van még a' Magyarban vér, és Nemes Lélek,
 Kik tán szégyenlik-is hogy *Giskrától* félnek;¹¹⁹
 'S készek kardra kelni, ha el-mégyek vélek
 Ah! nem – nem hagyom-el hazámat¹²⁰ míg élek.
- 560 'S mi gyönyörűsége vólna bús szívemnek',
 Ha illy' szégyen lenne sok nagy érdememnek
 Vége, 's ditsősségét meg-őszült fejemnek
 Piszkolni engedném illy' gyenge *Tseh* nemnek.
- 565 És óh, illene-é egy Király' mássának,
 Hogy úgy adja-által kisded Királynának
 A' Hazát, hogy minden része a' Hazának
 Játék' néző-helye légyen e' lármának.
- 570 Jer el-gyengült¹²¹ karom! még egyszer próbára,
 Menjünk új 's erősebb sereggel *Giskrára*
 Meg-próbálom, ha még egyszer utóljára
 Valamit tehetnék jó Hazám' javára.
- Ha még szerentséssen ez egyet ki állom,
 Majd meg-könnyebbítem ez teréhtől vállom,
 Fő Rend Társaimat rendre meg-kínálom
 Hogy a' kinek tettzik legyen jobb én nálom."
- 575 Míg hát rabol *Giskra* szana-szét népével
Hunyadi a' még hív Fő Rendek' nevével
 Öszve-szedett, nem kis számú seregével
 Nyomúl *Giskra* után – már jobb szerentsével.

118 A mondatban eredetileg *illendő e'* szavak szerepelnek (a kéziratban is). A kérdőszócska ilyen alakú írása gyakori Pálóczi Horváthnál, valószínűleg itt is ez szerepel, de nem lehet kizárni az *e'* mutató névmást sem.

119 *félek* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

120 *hagyom el-hazámat* A kötőjelet áthelyeztük.

121 *Jer-el gyengült* A kötőjelet áthelyeztük.

580 Ság várát kit régen maga óltalmára
Épített vólt *Giskra* az *Ipoly*' partjára
Meg-vévén, megy' *Rosnyó*' 's *Szepes* városára
'S ezt-is magáévá tészí nem sokára.

585 *Debretzen*nek sántzát vízzel fel-véteti,
És nyertes táborát még odébb vezeti;
Giskrát 's a' *Tseheket* mind addig kergeti
Hogy *Griska* az erőt már nem szenvedheti.

590 Addig; hogy *Hunyadit* békességre kéri
Ő-is jó okokonn könnyen meg-igéri;
Mert a' párt-ütésre melly hajlandó véri
Vagyon a' Magyarnek, igen jól esméri.

Ekképp' hamut hintvén *Giskra*' parássára,
Megy' az apróbb tüzek' tsillapítására;
Mindenütt vitézűl 's nagy haszonnal jára –
Hazáját jó karban hagyá utóljára.

595 Ekkor, a' mint nem rég' magában fel-tette,
Minden gondolatit tsak arra vetette;
Hogy hazája melly így meg-keserítette,
Válasszon más Király' személylyét helyette.

600 De míg ezen dolgonn tűnődik magában,
Ajzinger ki akkor Fő vólt *Ausziában*^{a)}
Így ír *Hunyadinak* a' Király' dolgában,
Ki még akkor lakott a' Tsászár' Házában.

605 „Királyodhoz való igaz hűségedet
Tudjuk, és esmérjük olly' hívnek szívedet;
Hogy az eddig, mindent azért tselekedett
Kinek személylyévé tett Hazád Tégedet.

610 De mivel Téged'-is magok kik szeretnek,
Mint igaz fejeket úgy nem tisztelhetnek;
Magad légy Bírása ezen ítéletnek,
Melly nagy rontására van ez a' Nemzetnek?

a) *Ajzinger* Ulrik; mind addig nem nyugodott, míg *Neostádban* a' Tsászárt meg-szorítván, a' Királyt kezéből ki-vette: mikor a' Tsászártól kegyelmet kért és vétségét mentegette, a' Tsászár ezt felelte: *azt tselekedted a' mit akartál; légyen Bíró köztünk az Isten.*

- De még sokkal rosszabb dolga *Austriának*,
Mert a' Királyt tartván a' Tsászár, Fijának,
A' *Tutor* név alatt azt teszi magának
Tzélúl a' mi tettik szeminek szájának.
- 615 Jól tudod a' gyanús következéseket,
A' mellyek követni szokták az illyeket,
Jer! mert szint' úgy illet e' dolog titeket
Vegyük ki kezébül a' Király gyermeket.
- 620 Már mi el-végeztük együtt a' Tsehekkal;
Hogy jól öszve fogó 's segítő kezekkel,
Ha rá nem mehetünk sok szép kérésekkel,
Rá megyünk *Fridrikre* hadi seregekkel."
- 625 Ezt látván *Aizinger'* kedves levelében
Nem tud mit tsinálni *János* örömeiben
Hogy talál véletlen a' szomszéd megyében
Ki el-vesz egy kitsinyt az ő nagy terhében.
- 630 Felel 's a' szándékot igen jónak vallja,
Sőt az egész Magyar községnek javallja;
Örül, hogy tsendesül a' szeles hab' zajja,
'S az ő ősz fejének kevesedik bajja.
- A' mint hogy vegtére, noha jó sokára,
Addig tör *Austria 's Ulrik a' Tsászár*ra
Hogy a' Három haza várt kívánságára
Ki adja az Iffjú Királyt utóljára.
- 635 Melly meg lévén, Bétsbe gyűlés hirdettetett –
Melly örömmel vette ezt az izenetet
Hunyadi! – Sokaktúl¹²² a' meg-nyerettetett
Király' látására Bétsbe kísértetett.
- 640 Mire a' sok Magyar Fő Rend, oda ére,
Ott vólt a' *Bavarus'* és *Szakszok* vezére,
'S más sok Német Fő-Rend jött tisztelésére
Lászlónak, ez hármaz Ország' gyűlésére.

- 645 El jött már az áldott nap, melly óhajatott. –
A' Gyűlés egy tágas Palotánn tartatott.
Hunyadinak, ki egy ősz Királyt mutatott,
A' kis Király utánn első hely adatott.
- 650 Bámúlnak mindnyájan nagy tekintetére
'S *Márs* koszorúival tisztos ősz fejére. –
Kinek az örömtől fel buzdúlván vére
Igy szól kis Királya' meg-köszöntésére:
- „Meg adták az egek tehát valahára
Királyunkat, árva nemzetünk' javára
Meg jött sok nagy szívek' vígasztalására
Kit e' három Ország szív-szakadva vára.
- 655 Meg jöttél 's Fridriktől mennél többet kére,
A' Téged' óhajtó híveidnek vére:
Most annál erősebb 's nagyobb öröme
Van; hogy néz Királya kedves személyére.
- 660 'S valóba híveid hívek nem lennének,
Ha azonn szer-felett nem örvendznének,
A' kinek Felséges Királyi nevének
Tsak hallására-is térdet görbítének.
- 665 'S hát most, az örömben, tisztelésed' végett
Öszve gyűlt nép kinek enged elsőséget?
Mikor színrűl-színre látja e' Felséget,
Kiért szíve szakadt 's vére lángal égett.
- 670 A' ki hogy nem hajolt a' Tsászár, kértére,
Sokszor boszorkodva kapott fegyverére;
'S tsak hogy szert tehessen el-rejtett kintsére.
Oltsó volt előtte pénze, kardja, vére.
- De – hát bóldog egek! már meg engedtetett,
Hogy ez rég' idegen Házba rejtegetett
Felségnek, tehessünk olyan tiszteletet,
Mellyet kétszeresít a' hűség, 's szeretet.
- 675 És óh! Híveidnek nem nagy ditsősség-e?
Hogy négy Tsászárt nemzett Anyád' nemzetsége
Atyád Austriának ötödik Felsége;
'S mind ezeknek benned vagyon tellyessége.

- 680 Élly hát Nemes Király! 's született Felséged
Tégyen a' kormányra olly' erőssé téged';
Hogy sokszorosúllyon erős gyengeséged'
Virtusival, ösrül maradt ditsósséged.
- 685 Élly; uralkodj, és bírj e' három nemzettel,
Illy buzgó hűséggel hozzád köttetettel;
Bírj, mert már tizenkét esztendő veszett-el
Hogy nem bírhat e' Nép e' fel-kenetettel.
- 690 Az Anyaszentegy ház óh! melly régen vára,
Hogy Királyát haza nyerje valahára;
A' keresztyénségnek ezen ellen-vára
Melly így ki-van téve a' Török' prédára.
- 695 Nékem pedig, a' ki már nyóltz esztendeje,
Hogy Királyom' helyett vagyok Hazám' feje.
Vénségemmel egygyütt el-jött az ideje,
Hogy el-vegye terhem' Felséged ereje.
- 700 Helyetted e' nehéz kormányonn űltömbe
Személyyed' a' hűség viselte szívembe;
Igyekeztem a' mint vólt tehetségembe,
Őrzeni Hazámat sok veszedelembe.
- 705 A' belső tüzeket le tsendesítettem
A' háborgás hevét mind addig szenvedtem,
Míg Hazámat olyan karba helyeztettem,
Hogy Tenéked tsendes lakást készítettem.
- 710 Kinn-is a' teréhbűl a' melly rám rakatott
Vitte gyenge vállam a' mit el bírhatott,
'S a' mit a' Törökkel végre nem hajthatott
Ditsóülésedre néked fent hagyatott.
- 715 Minek ditsekedjem azzal a' mit tettem,
Jól tudja a' Magyar hol 's miket szenvedtem?
Elég az, hogy meg-tsak-kétszer győzertettem,
'S a' mint jut eszembe, nyertes, húszszor lettem.
- Mikor a' *Julián* Fő Pap' unszoltára,
Meg-szegtük a' hitet; kit a' szent óltárra
Le tevénk; az egek kétszer nagy próbára
Ki tettek, e' bűnnek meg-boszszerűlésára.

- 715 De már ez adósság le-fizetésére,
Meg van olly' gazdagonn adva e' bűn' bére;
Hogy e' miatt Iffjú Királyom' fejére
Nem száll új büntetés, ártatlan létére.
- 720 'S ott-is, ha siralmas vólt-is a' hartz vége,
Több vólt a' Töröknek még-is vesztesége,
'S meg vallá *Amurát'* Tsászár' félenksége,
Hogy ez néki nem vólt kedves nyeresége.
- 725 Most pedig a' mikor már meg nyerettetett
Királyunk; ki tsupa méltóság 's szeretet:
'S már-is olly' Felséget, olyan tekintetet
Mutat, mellyből Hazánk nagyot reménylhetett.
- 730 'S már a' kevély Török' szarv' le-törésére,
Nagyobb erőt szükség vinni, ellenére;
Mint, hogy e' vén Bajnok' fáradt válla 's vére
Elég légyen; annak el-viselésére:
- Mert a' vénség, szégyen, gond, 's a' gyötrelemnek
Soka, úgy el-rontá folyását véremnek;
Hogy ím'! a' mint látni lehet minden szemnek,
Meg-nem felelhetne eróm hűségemnek.
- 735 De egyéb aránt-is engem' addig kére
Tsak, Hazám, hogy gondot viseljek terhére;
Még el-ér az idő; melly ím el-is ére,
Hogy elég légy ennek el-viselésére.
- 740 Most hát a' hívatalt, kit Ura' nevébe
Folytatott ez ősz Fő, hajlott vénségébe
Le-tészi; 's a' kinek viselte képébe
Hűségével együtt ajánlja kezébe.
- 745 Úgy tartom, hogy nem vólt panasz a' Hazában
Hűségemre, ez nyóltz esztendő folytában;
De ha mi gyengeség vólt e' hű szólgában,
Hadd leljen kegyelmet örökös Urában.
- 750 Kinek, hívségimnek tellyesítésére,
Ím' ajánlom magam' most-is hűségére,
Ki, ha jó szemmel néz hív szívű hívére
Ez leszsz hűségemnek elegendő bére."

Könyvezve szavait mikor el végzette,
Magát a' kis Király' lábához vetette. –
László fel emelte, és meg ölelgette
És bölts feleletét ekképpen kezdte.

755 „Én kedves vezérem 's Országom' hív Attya!
A' Te érdemidet ki-is tagadhattya?
De vajha én, a' mint bölts szád mondogattya,
Lehetnék öseim' olly bóldog magzattya.

760 Úgy leszs igaz, szíved bölts jövendölése,
'S már gyermek korombúl nagyot ki-nézése,
Ha illy' sokat próbált böltsnek vezérlése'
Által dolgaimnak lészen segítése.

765 'S valóba mindennek ajánlani merem,
Hogy erős leszs kinn, benn, tanátsom, fegyverem,
'S ditső Öseimnek híreket el-nyerem,
Ha Hunyadi lészen Vezérem 's Mesterem. –“

770 Örvend a' nagy 'sinat ezek' hallására,
Sok áldást szór szava' helybe-hagyására;
Bámúlva néz ezen két különös Párra
Öreg vezéjére 's Iffjú Királyára.

Azután az Ország meg-egyezésével
Meg ajándékozta Jánost Besztertzével,^{a)}
'S meg töldja Hollóját újjabb tímerével
Egy koronát tartó oroszlány' jegyével.

775 Az irígység komor, 's vérrel fertéztetett
Szemmel nézegeti, ez nagy tiszteletet.
'S látván, hogy szándéka dugába döntetett
A' tisztes öregnek újjabb hálót vetett.

780 Költözék tsak hamar Ulrik' homlokába,
Kit e' három nemzet közös 'sinatjába,
Ollyan Hely-tartónak tettek Austriába
Mint vala Hunyadi a' Magyar Hazába.

a) Ez vólt 1452-ben, azután Budánn a' Kárméliták Piattzán pompásan öltözve a' Király meg erősítette Bétsi ajándékát, és Besztertze Vármegyét *Donatio* formában ajándékozta Hunyadinak; melly Királyi levélben Hunyadinak röviden tsak nem minden viselt dolgai le-íratnak. Práy. Annal. L. II.

- 785 'S ezt kezdi a' kevély Gróffnak sugallani:
 „Óh hogy kellett megint most-is a' hajdani
 Rangját Hunyadinak újjal újítani?
 'S a' Hely-tartóságot véle meg-osztani?
- 790 'S hát; a' ki nem régen minden országodat
 El-rabolta, 's tsak nem rabbá tett magadat;
 Az alá kellett-e botsátni nyakadat,
 'S illy rövid pórázra kötni hatalmadat.
- Gondold meg, te magad mi leszel mellette?
 A' ki biztos lábát már úgy meg vetette,
 Hogy a' *párt-ütés*-is akármint kergette,
 Hatalmát 's erejét meg nem gyengíthette.
- 795 Jer hát velem gyenge Királyod' elébe,
 Kinek én titkosan be szököm szívébe,
 Ó üldözni fogja Hunyadit féltébe,
 'S Te légy ezköz dolga' végben vitélébe.”¹²³
- 800 Megy hát e' kegyetlen Lélek, az átkozott,
 'S a' gyermek szívébe annyira dolgozott,
 Hogy a' kit olly' ditsónn meg ajándékozott
 Most meg őlni gyilkos módra szándékozott.
- 805 Nyögött e' gonoszság terhének alatta
Béts, mikor *Hunyadit* a' Király hívatta;
 De *Lajos* e' Vezért soha el-nem hagyta,
 'S az ásott vermeket értésére adta.
- 810 Úgy, hogy az *irigység*' sok mesterkedése
 'S a' *párt-ütésnek*-is áll-intselkedése
 Lett, mind a' *Hunyadi*' neve' nevelése,
 'S *Mátyás*nak Királyi székre készítése.
- Sőt Királlya' mellett a' ki életére
 Tört, annál hívebben buzog vala vére
 A' mint *Lászlónak*-is illy' gyenge létére
 A' *Hűség* leg-többet tett meg-győzésére.

123 A pontot pontosvesszőből jav.

HATODIK KÖNYV'

Summája.

Mahumed Török Tsászár *Konstántzinápolyt* meg-vévén indul a' Nap-nyúgoti Birodalom el-
len-is, és először-is Magyar országra tör. – A' *Romai Pápa Kapisztrán János' Szent Fe-*
rentz szerzetéből való *Barátot* küldi, hogy gyűjtsön sereget, osztogatván tellyes bűn
5 keresztes sereget öszve ragasztván a' *Hunyadi'* népével, tégyen a' mit tehet, – *Kapisztrán*
öszve barátokzék *Hunyadival*. – Mennek *Belgrád* alá segítségre, a' melyet már a' Török
ostromlott.¹²⁴ – Hajós ütközettel *Hunyadi* a' Törököt meg tolja; le száll a' várba. – *Ma-*
humed ostromolja, 's már a' külső sántot el-is foglalja; de a' keresztesek semmi hadi
10 *régulát* nem tudván ki rohannak a' Török Táborra; a' kiket vissza nem lehetvén téríte-
ni, *Hunyadi* segítségre megy. A' Tsászár sátorit és tábor állását fel dülja, magát meg
sebesíti; el-szalad *Mahumed* minden népestől; *Hunyadi* meg betegszik, *Zemlénbe* vitetik.
– *Kapisztrán* vígasztalja – *Nagy Lajos* meg jelenik néki.¹²⁵ – Látja *Mátyást* az ő ditsős-
ségében. Ki tanulja *Hunyadi*, hogy ő ' *Sigmond* Tsászárnak és *Mária* Királynének gyer-
meke – *Mátyásnak* tanátsot ad.

15 Míg így az *irigység* dolgoz' a' Hazában,
Repül a' *kevélység Drinápoly'* várában^{a)}
Hol már *Amuratest* halálos ágyában
Lelvén, szállást keres *Mahumed* Fiában.

20 Nem várt sok untatást heves Iffjú vére,
Alig várja *Attya'* életét végére,
Előre Királyi széket 's páltzat kére,
És magának arany hegyeket ígére.

25 El-végezvéen *Attya* utolsó óráját,
Még jól meg-sem-tette temető pompáját;
Hívja *Natólia'* nagy Vitéz *Basáját*
Ki már *Hunyadinak* ismerte szabyláját.

30 „Vezér! úgymond, *Atyám* már meg merevedett,
'S Nékem maga után fő póltzot engedett;
Azért választalak tanátsúl Tégedet
Mivel jól ismerem nagy Vitézségedet.

- a) Kroja alatt betegedett meg *Amurathes*, és onnan *Drinápolyba* vitetvén meg-is holt
1450-dik esztendőben.

124 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

125 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

Hogy Te légy dolgai' első kezdetével
Ez nagy birodalom' új Fejedelmével,
A' ki azon lészen minden erejével,
Hogy azt még nagyobbra terjeszsze kezével.

35 Sokat az Atyámban nehezenn szenvedtem,
Sokért boszondoktam, sokat szégyenlettem,
Sokszor félénkségénn szóval segítetttem;
De míg ő Király volt, én Fő nem lehettem.

40 De semmi sem szolgált olly' nagy tsúfságára,
Mint az, hogy rá ütvén *Nandor Fehérvárra*,
Hét hólnapig vívta; még is utólyára
Tsúfossan el-hagyta, és híjjába jára.

45 Mellyet, meg-mutatom Atyám' szégyenére,
Vagy-is nagy szégyene' el-törölésére,
Hogy egy, ennyi népnek jó szívű vezére,
Tizen-öt nap alatt keríthet kezére.

50 A' mint fel-is tette Lelkem azt magába',
Hogy leg-először-is azt veszem munkába;
Már *Belgrád* akár mint bízzon bástyájába',
Vagy ama' Magyarok' híres Bajnokjába'."

Mellyre, a' nagy Basa ekképpen felele;
„Van, van, nagy szívednek már-is elég jele,
De kérdés; szerentséd ennek meg felel-e?
Jobb lesysz még először másba kapni bele.

55 Vagynak ám sok erős és sok bölts Vezérek,
Kiknek a' ditsősség gyújtja Nemes vérek';
De én győzedelmet soha sem ígérek,
Míg a' szerentsétül tanátsot nem kérek,

60 Mikor a' maga-hitt megy 's hartzol merészenn,
Sokszor a' Bátor szív vak-merővé lészen;
A' melly azt gondolván, hogy a' pálma készen
Van; a' bal szerentse rajta tsúfot téssen.

65 Nints' ott a' dolognak bóldog folyamatja,
'S a' folyamat bóldog végit nem várhatja;
Mikor az Iffjú szív heves gondolatja,
Hátul kezdi dologát 's viszsára forgatja,

70   Vagy a' Rátz Királyt kell meg-törni tüzessen,
Hogy néped szabadonn *Belgrádra* mehessen,
Vagy azzal egy erős szövetség köttessen
Hogy erőnk két felől bé ne-keríttessen.

De így-is koránn leszsz minden készületed
Míg *Ikonba Kármánt* jól le-nem-ülteted,
Mert másként míg ott-kinn a' másét kérgeted,
Itthon a' magadét könnyen el-vesztheted.

75   Nagy Mester *Hunyadi* Magyar Országában,
'S ismerős *Konstántin* Tsászár' udvarában,
Ki *Kármánnal* egygyet érthet Ásiában,
Míg Te izzadni fogsz *Belgrád'* vívásában."

80   Hajlik a' kevély szív Vezérje szavára,
Györgyöt 's a' *Görögöt* a' maga pártjára
Hóditván, nagy néppel sebes szél modjára
Által répül *Kármán'* ellen Ásiára.

85   Ott jó szerentsével és nagy serénységgel
Jár, szerentsés hartzot tész' az ellenséggel;
És el-bizván magát e' nagy nyereséggel
Fel hagy a' *Görögnek* ajánlott húséggel.

90   A' hír sebes szárnyal el-repül Rómába
Melly nagy Úr *Mahumed* Attya' Országába;
És hogy mind azt süti főzi mostanába,
Miként lehessen Úr egész Európába.

Hogy mihelyt *Kármánnak* hágott a' nyakára,
Rá ment hitet szegve a' *Görög* Tsászárra,
A' kit sok véres hartz között utóljára
Meg-ölt, 's már az övé *Bizántziium'* vára.

95   Hogy a' leg keményebb 's tüzesebb tsatába,
El-esett *Konstántin* kemény hartzoltába;
És így a' *Görögök'* szép birodalmába
Bé lépett a' kevély *Török* Tsászár' lába.

100   Meg rendül e' komor hírnek hallására
A' hét hegyenn épült roppant Roma' vára,
Gyász ruhát vesz *Miklós* a' Fő Pap magára,
És készül *Europa'* óltalmazására.

- 105 Hívatja *Kapisztránt*, szent Ferentz' rendének
Sorsosát; a' kinek nagy kegyességének
Híre, 's foganatos vólta beszédjének
Tudtára vala már minden Keresztyénnek.
- 110 „Óh szent Atya! úgymond, ki könyörgésseddel
Mint édes Atyáddal úgy bánsz Isteneddel,
Menny-el, 's Istent győző nagy hitű Lelkeddel
A' Keresztyénségnek félelmeit vedd-el.
- Bé jött már a' Pogány az Ur' örökjében,^{a)}
'S a' mennyei gazda' kitsiny szöllejében^{b)}
Turkál ez a' vad kan; 's fel-tette szívében,
Hogy fel tegye székit a' Sion' hegyében.
- 115 Menny-el, és a' földre fuvally szent szelletet,
Últesd fel a' Magyarat, Lengyelt, és Németet,
Hogy bé-ne ereszszék e' fel-emeltetett
Szarvú, 's kevélly Lelkű kegyetlen Nemzetet.
- 120 Félelmes már a' tűz, a' szomszédok égnek;
Ki állhat majd ellent ez vad ellenségnek,
Ha Urává lehet a' Magyar térségnek
Melly pai's gyanánt van a' Keresztyénségnek:
- 125 Mond-meg; hogy a' Róma' Fő Papja 's Szent Atya
Az Isten nevében veled ajánltatya,
Hogy valaki kardját bér nélkül forgattya,
Minden bűneinek lészen botsánattya,
- 130 *Hunyadi Jánosnak* mond meg a' nevemmel,
Hogy ha szent hitéért forró szerelemmel
Hartzolván tetézi fejét új érdemmel
Én meg koronázom tulajdon kezemmel.^{c)}

a) 'Sólt. LXXIX.

b) 'Sólt. LXXX. [szóllejjében Sajtóhiba, em.]

c) Ez vólt *Miklos* Pápa a' ki *Konstántzinápoly'* meg vétele után még, mint egy két eszten-deig élt; utánna következett *Kalisztus* Pápa; a' ki már el-is készítette a' koronát *Hunyadinak*, és ha elébb meg nem hólt vólna, (mint majd alább) Királyi névvel meg-is ajándékozta vólna.

Menny hát, 's vitezidre függeszd jelűl eztet
A' fehér vászonra vart veres keresztet.¹²⁶ –"
Megy hát, a' sok áldás közt útnak eresztett
Szent, és sok szíveket szentül fel-gerjesztett.

135 Ki míg e' Szent tzelban fárad *Ausriában*,
Hunyadival öszve akadván útjában
Belé szeret *János* e' kegyes Atyában
'S vissza hozza véle maga Hazájában –

140 Gyűjtött már *Kapisztrán* nagy számú sereget
'S osztja vitézinek a' kereszt bélyeget,
Buzgó könyörgéssel unszollya az eget,
De a' szent bátorság mellett-is rettegett;

145 Rettegett, de bízott még-is szent ügyében.
Bízott a' jövendő dolgok' érzésében;
Bízott nagy serege' próbált Vezérjében,
Mert *Hunyadi* vala Fő remény szívében.

150 Ezt vélte szent hite' egy párt-fogójának,
A' kinek vállainn van terhe Rómának;
A' mit hát Rómába szájába adának;
Így kezdi mondani bízott Bajnokjának.

„Nagy vitéz! már régen küszködöm szívemben,
Hogy Te veled való beszélgetésben
Meg ajánljam, a' mit tsak nem a' kezemben
Aadtak; 's meg ígérni van tehetségemben.

155 De miólta szívem szívednek vendége,
Mind tsak azt mutatja nagy szíved' hűsége:
Hogy Vitézségednek minden tzelja, 's vége
Nem a' magad' hanem Isten' ditsőssége.

160 És így a' jútalom a' mellyet engedett,
Vagy, a' mellyel kínál a' Pápa Tégedet;
Nagyobbá nem teszi édig emelkedett
'S Jéusod' nevéért buzgó hűségedet.

126 A pontot vesszőből jav.

- 165 'S ámbár ditsőssége el-terjedt hírednek
Nagy ösztöne lehet nagy Lelkűségednek;
Az-is pedig a' mit Rómába Fejednek
Készítnek nagy része leszsz ditsősségednek.
- 170 De azt-is előre féltém a' fejedbe
Verni; hogy gyanúság ne férjen szívedbe;
Hogy vagy próbálgatlak példás hűségedbe',
Vagy nagyra készítetek koros vénségedbe'.
- 175 De már, hogy mindenre kényszerítlek Téged',
Vagy bírja-el vagy nem, hajlott öregséged:
Ne tudáld; mert bajra hívja Vitézsed'
A' Róma', a' Magyar' 's a' Te' ellenséged.
- 180 Nap-nyúgotonn a' sor, el-múlt, óh fájdalom!
Ama' nap-keleti ditsó Birodalom;
Tsak Te vagy egyedül a' Pogány hatalom
Ellen, egy reménység, és egy bizodalom.
- 185 Rád bízik *Europa* mint egy Bástyájára
Rád néz szent vallásunk mint ősz Bajnokjára.
'S méltó hogy az *Isten'* 's a' *Pápa'* szavára
Most öszve szedd minden erőd utólyára.
- 190 Van hát jutalomra érdemes létedre
A' mi különben-is késztet hűségedre;
Ha hát már ki mondom nem leszsz nehezedre,
Hogy koronát készít a' *Pápa* fejedre.
- 'S ha, nem, hozzád vonzó vérem' tsábítása
Bennem, sok jövőendő dolgoknak tudása^{a)}
A' Magyar koronát el-nyeri Mátyás, a'
Melly leszsz nagy érdemid' szép jutalmazása."
- A' mellyre Hunyadi ekképen felele:
„Kérd-meg a' Hazámat, ha nem jól felel-e?
Hogy a' fő póltzonn-is a' mellyre emele,
Vólt-é Királyságra vágyásomnak jele?

a) Virg. Aen. I. v. 392. Ni frustra augurium vani docuere parentes.

- 195   Hogy sok jó tétimet nagyonn meg-is mérte
Való; és költsönös hűségét ígérte,
De kérlek Attyának nem méltán ismért-e?
Mert ritka Király tett annyit, mint én, érte,
- 'S meg vallom, hogy én-is ismertem rangomat,
200   Tudtam az országban leg-első vóltomat,
A' mint úgy-is szoktam viselni magamat,
Hogy szint-úgy betsültek mint a' Királyomat.
- Vóltak irígyeim kik vágytak helyembe,
De tsak az egy *Ulrik* szóllott néha szembe;
205   És száz annyi hív-is vólt a' kik ellenbe
Meg erősítettek igaz hűségembe.
- Úgy-hogy már tsak páltza' 's korona' hijjával
Vóltam, úgy annyira bírtam a' Hazával:
'S óh hányszor lehetett vólna jó módjával
210   Meg tisztelni fáradt fejem koronával.
- Sokszor, ha két három-felé sántítának
Tsak egy szót kell vala adnom a' Hazának:
A' mit idegennek 's gyermeknek adának,
Inkább adták vólna magok bajnokjának.
- 215   De én, kit az egek *Tútorúl* engedtek.
'S Tsak a' gondviselés' ezközévé tettek;
Tudtam Királyimnak hív lenni mellettük,
'S soha sem emeltem szarvat ő felettek.
- Míg mások Királyi póltzra vágyakoztak,
220   'S a' tsendesség ellen új-húzva dolgoztak:
Az én hív karjaim ott-kin ízzadoztak,
'S Királyim' oltáránn Török vért áldoztak.
- Tudta ezt *Róma*-is mert ismert engemet,
Hogy nem koronáért tészem az érdemet;
225   Ha hát koronázni akarja fejemet,
Tudom; nem kísérti azzal hűségemet.
- Nints-is semmi kedvem, valaki fejből
Koronát vonni-le, 's páltzát a' kezéből,
Meg jön az énnékem az egek egéből
230   A' mit ő szentsége ígér jó kedvből.

Kettős koronája van most-is fejemnek,
Kettős jutalmai minden érdememnek;
Egyiket *Márs* adta hív vitézségemnek,
Másikat az *öszség* tisztos vénségemnek^{a)}

235 De ha olly igazánn a' millyen merészen
Jövendőlsz, hogy *Mátyás* Magyar Király léssen,
Nem leszs haszontalan korona egészszen,
Mellyet a' szent Püspök ősz fejemre téssen.

240 Mert úgy nem vethetik a' Fijam' szemére,
Hogy nem Királyi vér az ő nemes vére,
Mivel Hívatalom, kardom, és végtére
Koronám, grádits leszs Királyi székére.

245 Illendő-é tehát makats finak lenni,
'S szent Atyámtúl e' szent rangot el-nem-venni,
Sőt nem illendő-é több érdemet tenni?
'S az igaz hűségben hóltig nem pihenni?

250 De mivel rest az olly' hív szolgának vére
A' kinek jutalom kell serkentésére;
Lassú vénségemet vette tán szívére
Róma, mikor nékem jutalmat ígére.

Ah! el-hidd; hogy feles jutalmat találok
Hazámban, a' mellyet régólta szolgálók –
Nem a' roszsz Fijakért a' kiket útálok,
Hanem az országért, akármit ki-állok.

255 Ollyan szerelmes név, neve a' Hazának,
Hogy, ha mind egy-aránt ellenem járnának
Minden Hazafijak; még-is mint Anyának
Minden indulatim híven szolgálának.

260 És ha mit hajdani szokott serénységem'.
Tüzebűl el-hagyott hideg vérűségem,
Nints a' serkentőre, nints semmi szükségem,
Hanem hűségemmel nem bír öregségem.

a) Péld. 16:31. v. &. 4:9.

- 265 Mint jó vérű vén ló, le-jártam magamat
Nem kis tereh nyomja, 's olly' régen vállamat.
Várnám már, *Atlásként* meg görbült nyakamat
Segítő, 's nyúgtató *Herkules* társamat.
- 270 A' mint hogy míg régen fel-tettem magamba,
Hogy, ha segít Isten akkori dolgomba:
A' mint segített-is, már nyugodalomba
Botsátom fejemet, magános Házamba.
- De ha most szent ügye' óltalmazására
Róma ez öregnek teszi-rá vállára
A' Keresztységnek egét; utólyára
Kész vagyok erőmet ki tenni próbára.
- 275 Úgy-is, az irígyek kik, tsak a' Hazának
Fő póltzánn űlni-is engem' sajnállának;
Próbáld bár, ha ezen hartzra hívatnának,
Magok-is Vezérül engem' választnának.
- 280 Jer hát gond közt őszült Fejem! utóljára,
Szedd öszve el-oszlott, 's már tsak-nem fogytára
Jutott erőd', kedves Hazád' óltalmára
A' Róma', Európa' 's Hazám' unszoltára.
- 285 Mutasd meg a' Török' kevély Királyának;
Hogy gántsot tud vetni negédes lábának
Az, kit az ő nála próbáltabb Attyának
Sok rá törési-is le-nem-gyalázának.
- 290 Bizony szép jutalmat ígérek Rómában
De még sokkal szebb van az Isten' markában
A' ki a' hív szívet az igaz szolgában
Ismeri, 's hűségít nem hagyja híjjában. –"
- El-bámul *Kapisztrán*, 's mint el-ragattatott
Nem ád néma nyelve sokáig szózatot;
Áldja, ez¹²⁷ mindentül hívnek állíttatott
Öregben, ezen hív forró indulatot.

127 és A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

- 295 „Óh! úgymond óh! jádзи szerentse’ kotzkája!
Gyakorta vak szemed be rosszszúl találja,
Ki legyen a’ Király? ez virtus példája
Négy öt Országnak-is lehetne Királya.
- 300 Óh! bizony van, és kell ama’ bóldog égnek
Fényes országábann lenni elsőségnek,
Mert két koronája *Mársnak* ’s az *Őszségnek*
Nem elég jutalom e’ nagy Lelkűségnek.
- 305 Nagy Vitéz! még szíved nagyobb mint vénséged’,
De ím’, ha segítő Társra van szükséged,
Én nem úti társad lészek tsak, ’s vendéged,
Hanem nagy sereggel meg-segítlek Téged’.
- 310 Sőt el-megyek ’s többet gyűjteni nem késem;
Azomban¹²⁸ szüntelen buzgó könyörgésem,
Életedért az Úr’ előtt esdeklésem
Leszsz leg nagyobb erőm, ’s leg jobb segítésem. –”
- Egyszer hír jön – mellynek borzad hallására
Sok Fő; hogy *Mahumed* jön; már a’ Dunára
Szált: temérdek népet rakott hajójára,
’S száz ötven ezret hoz *Nándor fehér várra*.
- 315 A’ Király egynehány hív test-őrzőjével,
’S Ulrikkal akkori gondviselőjével,
Ki indul Budábúl, vadászat neszével; –
Mire ment hát Ulrik fent-látó szívével?
- 320 El-szökött, és útját Bétsbe siettette;
Már-is félni tanul a’ Király, mellette:
A’ terhet *Hunyadi*’ nyakába vetette,
Kinek pedig éltét, ’s sorsát irígylette.
- 325 De ez a’ vén Bajnok, a’ ki sas’ módjára
Meg iffjúlt; új erőt öltözik magára;
E’ félelmes hírnek rettentő hangjára.
Hogy a’ Törökkel kell menni új tsatára.

128 *Ézomban* Feltételezhetően sajtóhiba, jav.

330 Nem gondol Királya' meg-félemlésével,
'S a' másfélszáz ezer török' erejével;
Hajókat készít; megy' a' maga népével,
'S a' *Kapisztrán* kereszt jegyes seregével.

Belgrád egy erős vár a' Duna' folytába',
Ott, a' hol a' *Száva* szakad a' *Dunába*.
Még mikor 'Sigmond volt Király a' Hazába',
Ez ama' *Rátz György*nek vala bírtokába'.

335 De *György* ki 'Sigmondot tisztelve szerette,
Nándor Fehér várat 'Sigmondnak engedte;
A' ki-is ezt Magyar Országhoz köttette,
Mert sok Magyar várost adott volt helyette.

340 *Szathmárt, Túrt, nagy Varsányt, és Debretzen'* tályát
Munkáttal Regettel együtt, *Tokajt, Tállyát*
György mikor a' Török el vette Hazáját
Itt lakott, itt várta bódogabb óráját.

345 *Belgrád* a' Töröknek volt nagy boszszújára
Amuráth-is fente fogát már e' várra
De akadt egy olyan okos katonára
A' ki sok kénkövet forralt a' torkára.

350 *János* vala ez-is, most-is *János* lészen
A' ki *Mahumed*nek ellent áll merészen,
'S a' kevélyenn olyan győzedelmet vészen,
Hogy fel-emelt szarvát le-töri egészszén. –

Vívta már 's magának minden jót ígére,
Hogy kerül nem soká *Belgrád* a' kezére.
Egyszer hallja, hogy jön, és már közel ére
Hunyadi' serege *Belgrád'* mentségére.

355 Kúldi *Karák Basát*^{a)} tsak hamar elébe
A' ki meg gátollya bé-menetelébe,
Hunyadi könnyen ment a' Duna' mentébe
Ez nehezen evez a' víz ellenébe.

a) Karák. Asiai Török Basa.

- 360 Meg sejditi *Karák* a' *Hollós* zászlókat
Hunyadi' hajóinn meszsze villogókat, –
Bíztatja a' *Holló* névtől irtózókat –
Öszve kötözteti Lántzal a' hajókat.
- 365 Repúl a' gyors *Holló* sebes evezővel,
Öszve tsap a' vele szem-közbe menővel;
Vagdálja a' lántzot, tör, ront, nagy erővel,
Vagy meg-fúr, vagy meg-gyújt sok hajót kénkővel.
- 370 Feszület volt a' szent Kapisztrán' kezébe,^{a)}
Mellyet fegyver helyett szorított ölébe;
Buzgó könyörgést visz *Kristusa'* elébe,
'S ezzel megy a' kevély *Pogány* ellenébe.
- Hunyadi* néki vált *Karák'* Hajójának
'S mivel nem árthatott erős oldalának,
Bé ugrik; vitézi, ki vele valának
Mindnyájann utánna bé ugrándoználak.
- 375 Ordít a' meg ijedt *Basa'* katonája,
Kit kedvére szabdal *Hunyadi'* szabjája.
Jaj volt a' *Töröknek* minden *parolája*
Mikor ki a' *Magyar*, nyakkal-taszigálja.
- 380 *Karák Hunyadinak* nézvén ősz fejére,
Meg fagy 's hideg jéggé válék minden vére,
'S míg kardot nem mérnek kopasz nyak-szirtjére,
Egy szomszéd hajóba ugrik szerentsére.
- 385 Onnan látván vesztét sok szép hajójának,
Mellyek közül sokann tűzzel lángolának,
Sokbúl katonái vízbe ugrálának,
'S tulajdon vérekbe belé fulladának.
- 390 Úgy, hogy már sok hajók üressen maradtak,
Sokak el-merültek, sokak el-fogattak,
A' *Duna* habjai vérrel borítottak;
És már *Mahumednek* előre hírt adtak,

a) *Aen.* III. v. 263. Pater Anchises passis de littore Palmis Numina vocat, meritosque indicit honores. [A számot 236-ból jav.]

Nem véli ezt tovább a' Basa tréfának,
Jelt ad, vissza fordul, 's útát vesz magának;
Utánn' a' Magyarok nyomba nyomulának
És a' várba veres kézzel bé-szállának.

395 Örvendez *Belgrádnak* romladozott fala,
Úgy tettik hogy épül meg-rongált oldala.
Hunyadi, 's *Kapisztrán*, olyan kedves vala
Mint az égből szállott két Isten' Angyala.

400 *Kapisztrán*, hogy bódog vége lett már ennek
Áldja meg-tartóját, 's halát ad Istennek:
Hunyadihoz sokann tanátskozni mennek,
Kiket ő bátorít, 's rendet szab mindennek.

405 Hadi rendbe szedi a' keresztesekeket^{a)}
A' kard forgatáshoz szoktatja kezeket;
Fóltozza a' rongált várban a' réseket,
'S jó helyre rendeli az őrizeteket.

410 *Mahumed Karaktúl* mikor meg értette,
Hogy *Hunyadi* őtet mint meg-ijesztette;
Már nagy reménységét veszteni kezdette,
'S *Hunyadi*' erejét úgy tettzett, reszkette.

Mert ő abba bízott, hogy a' mint gondolta,
Hunyadi erejét már jól ki satolta
A' venség; de fél már tőle a' miolta
Olly tsudálatossan *Karákat* meg toltá.

415 Félt; de nagy fejébe senki sem verhette,
Hogy nehéz, és aztat nagyon szégyenlette:
Ha tizenötödnap a' mint ő fel-tette
Ezt a' híres várat meg nem keríthette.

420 Nem-is késett; hanem hajnal' hasadtára
Egész táborával rá rohan a' várra.
Mellynek sok le-omlott fallal tölt sántzára
A' temérdek Török fel-hág nem sokára.

a) Azt irjak, hogy Hunyadi, és Kapisztrán után negyven ezer kereszties ment segítségre, a' kiket Hunyadi a' várba be sem vitt, hanem Zemlén mezején gyakoroltatott: – a' várba a' keresztesekekkel együtt tsak huszon öt ezerenn voltak.

- 425 Meg-ijed *Hunyadi*, de színli félelmét^{a)}
 Bízattja a' népet, mutat bátor elmét;
Kapisztrán unszollya Jésusa' szerelmét
 Fel néz, 's a' hegyekrűl várja segedelmét.^{b)}
- 430 Míg *Hunyadi* emitt a' Pogányt szabdallya,
 Amott Magyar testel telik a' vár' allya:
 A' török a' külső sántzot el-foglallya,
 Hangzik a' rakásra omlott test' zuhajja.
- Mit nem tesz a' hív, de vakmerő goromba? –
 Egy török, zászlóssan siet egy toronyba,
 Ezt látván egy Magyar, veszi tüstént nyomba,
 'S mig úzi, a' Török fel-is ér azomba:
- 435 'S kezd fent ditsekedni hóldas zászlójával, –
 Birkozik a' Magyar, – nem bír bajnokjával –
 Által ölevén hát erőssen karjával,
 Le ugrik; és azt-is le rántja magával. –
- 440 *Hunyadi* olyan vólt ez zenebonában,
 Mint a' kinek nagy tűz támad a' házában;
 Hol ide hol oda futkos bánatjában,
 És hol ezt, hol amazt ragad a' markában.
- 445 *Kanisait* alig hozza jól eszére,
 Tüstent *Szilágyinak* szalad mentségére.^{c)}
 Onnan a' meg vett sántz' vissza nyeresére
 A'hol *Rozgony* vólt a' sereg' vezére.
- 450 A' kivel itt öszve kaptsolván erejét
 Zavarja mint a' szél a' Török' erdejét.
 Nem-is nyugszik 's addig ízzasztja ősz fejét,
 Míg vissza nem nyeri az el-nyert sántz helyjét.
- Már a' nagy *Piatzra* fel-háromszor hága
 A' fegyveres Török' roppant sokasága.
 Háromszor a' külső bástyán útat vága
 Fénylett már zászlója, láttzott hóld' világa.

a) *Aen.* I. v. 209. Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem. [A számot 109-ből, a *voltu-t vultu*-ból jav.]

b) 'Sólt. 121. v. 1.

c) *Szilágyi*, és *Kanisai*, a' vár Kapitányai.

- 455 De mind a' háromszor Hunyadi' hangjára
Viszsa nyomúlt 's rogyott-le a' vár allyára.
Végtére *Mahumed*, *Kurkut'*^{a)} unszoltára,
Lest vetni futással próbált utóljára. –
- Nem várja *Hunyadi* a' *Kurkut'* futását
460 Nyomba veszi, 's mellé úgy ejti ugrását;
Úgy szívre intézi dárdája' szúrását,
Hogy le-rohan, meg-hal, 's nem adhatja mását:
- Fut a' feje-vesztett Jantsárság kéntelen
Azomba *Szilágyi* kergeti más felen
465 *Karákot* 's úgy nyak-szirt tsapja reméntelen,
Hogy a' lova alá le-fordúl hirtelen.
- Ment a' Keresztes nép mindenütt nyomába
Szilágyinak a' ki sebes nyargaltába
Úzte *Karák'* népét – már ért Táborába,
470 Melly el-nyúla hosszsza a' Száva' folytába.
- Ezt mikot *Mahumed* Császár sajdította,
Hogy a' biztos Magyar népét meg-osztotta,¹²⁹
A' *Natoli Basát* mellé szállította,
'S futtát a' Keresztes nép felé tartotta.
- 475 *Szilágyi* a' fortélyt korán észre-vette,
A' Keresztes népet vissza-térítgette,
De az tsak a' Jépus' nevét emlegette,
'S kész ezer halált-is szenvedni érette.
- Kapisztrán* a' várból nézi szegényeket,
480 Hogy mindjárt a' halál borítja fejeket;
Siet hívni vissza a' Kereszteseket,
Kik nem tudtak semmi hadi törvényeket.
- Hunyadinak* pedig más volt a' fejébe,
Hogy majd ő a' lesnek, lest vét ellenébe,
485 Nem-is késik, szalad *Mahumed'* elébe,
Már kész nyereséget tartván a' kezébe.

a) Kurkut volt a' Jantsárok' vezére, és a' Tsászár Test-őrző Kapitányja.

129 *meg-fosztotta* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

- 490 De látván, hogy fordúl *Kapisztrán* visszára,
Tekerül *Mahumed* a' hegy' oldalára;
Siet míg el-érnek a' vár' kapujára,
Bé-menő útjoknak ellen-állására.
- Hunyadi-is* tüstént a' fortélyt fordítja,
A' sántz-fokonn népit fel-viszsa-szállítja,
Hogy mire a' kaput amaz el-állítja,
Ő minden erejét ellene lázítja.
- 495 Indúl 's nagy sereget ki-viszen magával,
Már vítt-is a' Török *Kapisztrán'* hadával;
Hogy, *Hunyadi* a' vár' két Kapitánnyával
Öszve-akad ama' *Nátoli* Basával.
- 500 Meg-állj, úgy mond, meg-állj, ne kerüld kezemet,
Próbáld most, ha régen szomjúzod véremet,
Próbáld *Kurkut* után te-is fegyveremet,
Melly magad' vérébe Téged'-is el-temet.
- 505 Ezzel, olly mérgessen rohan a' Basára,
Hogy az, vért ökredez első tsapására;
'S el-ment dühös lelke *Kurkut'* látására,
A' Törökök' testi Paraditsomára.
- 510 A' Császár más felől a' Kereszteseket,
Tűzzel vassal öli, vágja szegényeket,
Hunyadi hát ott hágy két Fő Vezéreket
A' kik fel-segítték több néppel ezeket.
- Maga más felé ment, mivel meg-sejtette,
Hogy a' Tábor helyet meg-üresítette
A' Császár, és útját úgy el-sietette,
Hogy ötet *Mahumed* észre sem vehette.
- 515 Egyszer, mikor a' Nap jól le-ment estvére,
Rá tekint *Mahumed* tábora' helyére,
Látja hogy ég, ropog, meg-húl minden vére,
Meg-szalad, és siet menni védelmére.
- 520 Űzi 's megy *Rozgony* mindenütt nyomába,
Hunyadi-is látván széllyel raboltába,
Hogy siet a' Császár tábor' állásába,
Rendbe szedi rabló népit hamarjába.

525   Maga a' Császárnak nyargal ellenébe,
Te légy hát negyedik, úgy mond, 's hevenyébe
Egy hajító dárdát ragad a' kezébe
'S löki még meszszirúl *Mahumed'* mellyébe.

530   Le-rohan a' Császár a' seb' érzésére,
Siet *Hunyadi-is* feje' vételére,
De mire el-fáradt lova oda ére,
Már temérdek *Jantsár* ott vólt védelmére.

                      Fel-ragadják testét és ló' halálába
El-viszik szekéren *Szarnó* Városába,
A' hol észre jővén a' Császár magába
Szégyenli a' dolgot, mérget kér bújába.

535   „Hadd múljon-el, úgy mond, egy úttal életem,
Ha már illy tsúfossan vissza-verettetem;
Síp,¹³⁰ dob szó közt vala ide érzetem,
'S ím' szökve hagyom itt minden készületem'.

540   Hogy bírjam már ditső Koronám' békével,
De meg-is kell fúlnom boszszúság' mérgével,
'S most-is negyven ezer emberem' vesztével
Kétszeresítettett Atyám' szégyenével.

545   Nem én, óh bizony nem ez a' félnék elme!
Nem, hanem *Hunyadi* a' Világ' félelme,^{a)}
A' ki által ennyi népem' veszedelme
Történt, 's testemnek-is halálos sérelme.”

550   Ő ugyan meg-gyógyúlt és sebje be-hegedt,
'S épen vitte haza népe a' beteget;
De bezzeg *Hunyadi* ma hartzolt eleget,
El-kapta tsak hamar a' forró-hideget.

                      Le-esik lábáról, nem bírják inai,
Próbálják Belgrádnak minden Orvosai
De meg-nem engedik törődött tagjai,
Hogy az orvoslástól szűnjenek kínjai.

a) Mahumed magát *Terror orbis*, világ félelmének szerette neveztetni.

130 A szó elején aposztróf áll, értelemszerűen töröltük.

- 555 Végre mindeneknek ez a' javallása,
Hogy Vezérjét *Belgrád Zemlinbe* botsássa,
Ha hogy a' levegő-égnek változása
Miatt könnyebbedne teste' lankadása.
- 560 Sok baráti között *Kapisztrán* kísérte,
Ki mindég vele volt 's imádkozott érte;
Halál nyavalyáit olyan bőven mérte
Hogy már észre vette hogy végét el-érte.
- 565 Vele volt *Szilágyi*, 's *Mátyás-is* Lászlóval,
Ez öreg, de még-is vídám haldoklóval,
Ki mikor küszködött már a' koporsóval
Akkor-is oktatta fijasit szép szóval.
- 570 Egy estve *Kapisztrán* le-úlvén mellette,
Barátját az örök útra készítgette,
És szent hivatalát mikor el-végzette,
Bartátságos szavát ekképen kezdette:
- „Irigylem Nagy Vitéz! ditső halálotat,
Hogy tekintvén Isten sok szép *virtusodat*,¹³¹
Minden több szenvedés és idő haladat
Nélkül, meg-nyúgodva várhadd jutalmadat.
- 575 És valóba tsendes Lelked'-esmérete'
Bíztatása, nem nagy vígasság lehet-e?
Ha már útnak indúlt Lelked' lehellete,
Végső érdemidre rá emlekezhete.
- 580 Ez ám az ajtaja a' Menny'-országának
Mikor vég' óráján tsendes halálának,
Az embernek Lelke élte' folyásának
Jó voltát előtte forgatja magának.
- 585 'S akkor lép a' gonosz pokol' küszöbére,
Mikor ama' lelki-esméret' neszére,
Viszsa-néz, élete' el-tölt idejére,
'S bűnét maga hányja magának szemére.

131 *vittusodat* Sajtóhiba, em.

590 Ez az a' haldokló ember' *ítélete*,
Mellyet egy Lélek-is el-nem kerúlhete,
Bíró kinek-kinek lelke'-esmérete
Mellyet Isten, minden szívbe helyeztete.

Oh! melly örvendetes hát a' Te haláloed,
Ha magad magadnak elődbe számláloed
Dolgaid', 's magadat olly' hívnek találod
Hogy maga a' hűség hóltig lakott nálod.

595 Kinek a' munkás *hit* lakott homlokába,
'S a' *szeretet* sinór-mérték vólt dolgába;
Az olly' ember bízvást el-hiddje magába,
Hogy *reménység* fogja követni sírjába."

600 Még tovább mondaná mikor észre vette
Hogy *Jánost* az álom el-nehezítette;
Hallgat hát, 's betegjét pihenni engedte,
Maga a' jeleket ví'sgálván mellette:

605 Mert míg édesdeden hallgat az ágyába
El-alél *Hunyadi*, 's mélyen aludtába
Képzeli, mintha egy tífra palotába
Ama' *Nagy Lajossal* járkálna *Budába*.

610 Tágos épületi a' nagy Palotának,
A' Vár' órozatján nagy helyt foglalának;
Fényes fedelei szépen fel-nyúlának;
Mellyek két tornyokkal ékessek valának.

Leg-elől a' Várnak fel-menetelében,
Egy meg-aranyozott oszlop tűnt szemében;
Mellyre arannyal vólt rajzolva rendében
Mind az, a' mit ő vitt véghez életében.

615 Miként ütközött-meg Erdélybe *Metsett*el,
Ki fíjával együtt a' hartzon vezett-el,
Miként fut nem bírván a' nagy ütközettel
Isák, Szendrő felé fáradt lélekzettel.

620 Mint bánt *Vas-kapunál* *Sabadin* Basával,
A' kit nyóltzvan ezer Török táborával
Meg-vert, tsak tizen-öt ezered magával,
'S el-fogott öt ezret két száz zászlójával.

- 625 Miképpen viselte kardját 'Sófiánál,
És mitsoda kedvet talált Királyánál;
Karambus mint térdelt lántzon a' lábánál,
Kegyelmet kóldúlván vitéz bajnokjánál.
- 630 Ah! fájdalom az-is tűnik a' szemébe:
Mint fetreng *Ullászló* a' Jantsár' kezébe,
'S mint hordozta, dárdát ütven a' fejébe
Zászlóul? a' gyilkos *Pogány*' seregébe.
- 635 El-fordúl hát onnan könnyező szemekkel,
Bellyebb megy szomorú 's lassú lépésekkel;
Hát lát már egy kitsinyt vidámabb lélekkel,
Le-festve egy *Hollót* gyönyörű színekkel.
- 640 De míg gyönyörködve *Hollóját* vizsgálja,
Nagy Lajos édesen kezd szólni hozzája,
Viszi egy nagy Házba a' hol úgy találja,
Hogy fényes székbén ül az Ország' Királya.
- 645 Nagy és nemes szívet mutat tekintete,
Közép-szerű testnél nagyobb a' termete,
Fejér artzúlatja pirossal festete –
Ő reá egyenes 's vidám szemet vete.
- 650 Tiszta fejér színe magas homlokának,
Hoszszsatska nyúlása egyenes nyakának,
Jó széles de módos tsontjai vállának,
Egy igen Felséges Királyt mutatának.
- Míg nézi *Hunyadi* és bámúl reája
Vi'sgálja, ki légyen, tsak-nem el-találja,
Közbe szóll *Nagy Lajos*: „Vess¹³² fijjam! hozzája
'S találd-el e' Király kinek a' formája?”
- Ő tsak halgat, nem szóll, *Nagy Lajos'* szavára,
Lajos hát így felel gondolkodására:
„*Mátyás* ez a' fijad, kinek nem sokára
Királyi-széke leszs e' szép Buda' Vára.

- 655 Fiam! mert Fiamnak mondhatlak Tégedet,
Tsak-hogy Te nem tudod Unokám' létedet,
Így fizeti Isten sok nagy érdemedet,
Hogy Királyja teszi kedves gyermekedet.
- A' ki édes Attya' emlékezetére
660 Ez Házat¹³³ építi Buda' Vár' hegyére,
'S jó Attya' nyomdokit nyomja, míg végtére
Ki-terjed nagy híre a' tenger' szélére.
- Látod-é az ide fel-gyúlt személlyeket?
Mind Király formájú 's mind nagy embereket,
665 Ezek mind tisztelni jónnek e' gyermeket,
És gyönyörködtetni bámúló szemeket."
- Akkor két nagy ajtók önként meg-nyilának,
A' mellyeken ketten hogy bé-ballagának,
Egy nagy házban sok száz 's ezer könyv' formának
670 Egymásra rakatott sorait látának.
- „Mi ez? bóldog lélek!” *Hunyadi* kérdezi:
Nagy Lajos a' látást tehát fel-fedezi:
„E' sok könyvet öszve mind Mátyás szerezi,
És e' könyvet a' te nevedről nevezi.”^{a)}
- 675 Mennek e' szobának egy nagy ablakára,
A' honnan le-tekint *János* a' Dunára,
Hát lát sok szép népet, melly tábor' formára
Öszve-gyúlt 's sereglett a' Duna' fagyjára.
- Nem tűrheti tovább az el-ragadtatott
680 Öreg álmában-is a' nagy indulatot,
E' látásra olyan jeleket mutatott,
A' miket Kapisztrán méltán tsudálhatott.
- Mozog, 's villám láttzik forgani szemében, –
Így kérdezi tovább Lajost örömeiben:
685 „Mik ezek, a' mik itt állanak rendében?
Illyen szép nép lész'-é Mátyás' idejében?

a) Corviniana Bibliotheca, a' mellyet az előtt-is, de kivált a' könyv-nyomtatás fel-találása után, a' tsudálkodásig bővített, és ékesített Mátyás.

Ezek, úgy-mond *Lajos*: míg sok Gróf 's Bárókkal
Egyet értvén, 's minden igaz Magyarokkal,
Vesződik *Szilágyi* a' vissza-vonókkal,
690 Királynak kiáltják Mátyást hangos szókkal.

Ezeknek soksága', és Nemes hivsége'
Hírével öregbűl Mátyás' ditsőssége;
'S olyan híres léssen fiad' vitézsége,
Hogy rettegi nevét minden ellensége.

705 Népe közt a' rendet úgy talpra állítja,
Hogy már győz a' sereg, mikor ki-szállítja,
Igaz hívségeket azzal-is nagyítja,
Hogy az utólsót-is nevéől szólítja.

700 Úgy-é édes fiam! hogy sok érdemednek
Az egek illendő jutalmat engednek;
Hogy nagyítására nagy ditsősségednek,
Illy' nagy méltóságot adnak gyermekednek.

705 Vólt-is az égből-is gondom bizonyára
Mindég ez érdemes Unokám' fiára,
Tudván, hogy e' gyermek szert tész' valahára,
Szerentsétlen Attya' el-vesztett jussára. –"

710 Ekkor többbről kezd *János* gondolkozni,
'S akarna Lajostól többbről tudakozni,
De míg erőlködne nyelvével dolgozni,
Kezd az édes látás múlni 's el-változni.

Ah! szerelmes Atyám! így kiált magában,
Ne menj-el, maradj-meg e' végső órában,
Mutass még többeket, kiknek látásában
Gyönyörködve szálljon Unokád sírjában. –

715 El-bámúl ezekre, 's mindjárt észre-vette
A' Pap, hogy az Isten tán meg-jelentette
Néki, eredetét hol, és kitől vette? –
Hozzá szól, – 's a' látást tőle kérdezgette.

720 „Barátom! a' beteg így felel szavára:
Tán most beszélt velem *Lajos* utóllýára;
El-ragadván engem' el-vive Budára,
'S szép dolgokat adott lelkemnek tudtára. –

725

Álom-é, vagy tsalárd képzések valának?
 Hogy engem' *Nagy Lajos* mond Unokájának. –
 Leg-több beszédeink mind arról valának,
 Hogy Mátyás Királlya lészen a' Hazának. –"

730

Már hát *Kapisztrán*-is tovább nem túrhetta,
 Az öreg betegnek elő-beszéllette,
 Kitsoda *Hunyadi*? 's ő-is kitől vette,
 Hogy *Hunyadi Sigmond*' 's *Mária*' születte.^{a)}

- a) Hunyadi Jánosnak eredetét ritka, vagy talám egy Historikus sem írja igazán: – mivel a' Fia Királlyá lett; az akkori írók minden illetlenséget el-mellőztek volna; kivált azokat úgy tettik kárhoyztatják-is a' kik 'Sigmond Tsászár Fiának de idegen Aszszonytúl, írták lenni. Hanem az osztán szép, hogy mikor azokat táfolni akarják; magok, a' magok' írását hihetetlené teszik; ez lévén leg-főbb erősségek, hogy *Hunyadi* 'Sigmonddal' egy idős lett volna; mivel *Demeter* nevű Zágrábi Püspöknél inasképpen szolgált. *Demeter* pedig volt Zágrábi Püspök 1375-től fogva 1379-ig, és így kellett volna *Hunyadinak* születni, leg-alább-is 1366 ban; és más több hasonló okok; de ha ez úgy lett volna, e' szerént *Hunyadinak* 90 esztendősnak kellett volna lenni a' *Belgrád*' meg-szálásakor, 's talám éppen azért nem akarják sok irigyek *Hunyadiról* meg-ismérni, hogy a' *Belgrádi* hartzonn valamit tett volna; a' melly pedig mind a' maga', mind a' *Kapisztrán*' Leveleiből ki-tetszik; – de ez, ám maradna-is; tsak ez előtt kevéssel fel-is millyen erős ütközeteket tett? Sőt a' mi nagyobb, *Mátyás* 1443-ban született Kolosvárt; és így akkor az Attyának kellett volna lenni 77. esztendősnak. Sőt *Ujlaki Miklós*, a' ki alatt (*Kapisztrán*' vallása szerént) kezdett katonáskodni; holt-meg 1470-ben, ez ifjabb tsak nem lehetett *Hunyadinál*, ha már akkor Kapitány volt (még pedig *cum Dominatu valido*) mikor *Hunyadi* katonáskodni kezdett; és így *Ujlaki* 104 esztendősnak korába holt volna meg, és mikor *Hunyadinak* Vajda Társa volt 's véle hadakozott, akkor-is vén lett volna a' kardra. Hadd született hát *Hunyadi* 1386-ban *Mária* Királynétől a' tömlöztben; (mert a' mint ha az akkori történeteket jól ki-nyomozzuk ki-súl; *Sigmonddal* való öszvekelése után, mint-egy esztendővel vettetett tömlöztbe *Mária*) és így 70. esztendősnak volt a' *Belgrádi* ütközetkor; 57. esztendősnak korában lett *Mátyás* Fija, hogy pedig 'Sigmond meg-nem mondhatta az Országnak, ennek sok okai lehetnek; lehetett a' *Cileai Grófi Háznak*, (a' mellyből való volt a' második Felesége) sokfelé ágazott, 's mindent hamar fel-forgatható elsősege, lehetett az-is, hogy már az előtt erős fogadással két-felé-is ígérte az Országot: lehetett 'Sigmondnak maga gyanúsága-is, mivel azután *Máriának* soha sem lett gyermeke; lehetett attól való félelme-is, hogy az Ország ötlet fajtalan életűnek tartván lenni, más valami idegen ágyból származottnak ítélte volna lenni *Jánost*, és így halála után, tsak a' sok zenebona következett volna.

Volt más *Hunyadi János*-is (lehetett több-is) a' kiről emlékezik *Kis László Király* a' *Hunyadi Donátziojában*, a' ki lehetett öregebb ennél, és szolgálhatott a' *Zágrábi Demeter* Püspöknél-is. – Ezt hogy így hiddje, senki nem köteles, de én még sem akarám, hogy akkori álmából fel-serkenvén *Hunyadi*, az álom hajlékinak éléfánt tsont kapuján jött volna éppen vissza, mint *Virg. Aen. L VI v. 896. 897.*

„Lajos Unokának úgy-mond nem híjjában
Tart, mert mikor Anyád Horváth' fogságában
Sínlett az akkori nagy zenebonában
Téged' a' tömlöztben szült *Kruppa'* várában.

735 De féltvén Horváltól e' férfi magzatot,
Mária' szülése titokba tartatott,
A' gyermek *Buthus*nak kezébe adatott,
Ki édes Atyádnak lenni gondolatott.

740 *Buthus* Hadi-tisztje vala Horváth Bánnak,
'S ő volt őrizője akkorba *Kruppának*,
Éppen édes Anyád, 's e' hív Katonának
Terhes felesége együtt vajódának.^{a)}

745 *Buthus* Királyához hív lenni szeretett,
És szép kérésekkel könnyen rá vétetett,
Hogy téged' fel-válalt 's olyan színt tettetett,
Hogy őnéki kettős gyermeke született.

750 De mivel mutattál olyan tekintetet,
Hogy Horváth Bán könnyen reád ismérhetett,
Meg-kerüli *Buthus* Pál Olasz nemzetet,
Kit Lajos Zagrábba Püspöknek tétetett.

'S annak hűségére ajánla tégedet,
Ki ugyan Anyádra nem rég' fenekedett,
De mikor meg-látta nagy tekintetedet,
Meg-lágyúlt, és titkon őrzötte lelkedet.

755 Az a' *Pál* ez, a' ki *Horváth'* unszoltára,
Rómába utazó színt vévén magára,
El-ment *Neápolyba* Károly' hívására,
A' kit a' pártos nép várt a' Koronára.

760 Nem merte mondani *Buthus Máriának*,
Mitsoda jó szállást szerzett a' Fijának,
Mert nehezen esett az édes *Anyának*
Tsak neve-is *Pálnak* a' *Bán'* Barátjának.

a) *Buthus'* felesége Ersébeth, éppen akkor szült egy Leány gyermeket.

765 Hanem úgy színlette, hogy Erdélybe mégyen
Hol bátorságossabb nyúgodalma légyen,
Hogy vagy az ő fejét ne találja szégyen,
Vagy a' *Bán Jánosonn* új tsúfot ne tégyen.

770 Rá állott *Mária a' Buthus'* szavára,
'S nagy kíntsel botsátja *Erdélyi* útjára,
'*Sigmond* jegy-gyűrűjét adja utóljára
Jánosnak, e' dolog' bizonyítására.

775 *Pál* hát meg-gondolván mind azt ő magába',
Melly jól tett ő véle *Lajos* hajdanába',
Félt veled maradni e' zenebonába',
Veled és *Buthussal* el-szökött *Rómába'*. –

775 *Mária Buthust*, el-alig eresztette,
Tsak hamar ezt a' bal de hamis hírt vette;
Hogy a' szökött *Buthust Horváth* meg-fejtette,
És két gyermekével együtt meg-ölette.

780 *Róma* nagy örömmel fogja a' gyermeket,
Rendel, de titkossan Papi embereket
Kik, ha látják szűnni e' zúgó neszeket,
Tústént hírül vigyék *Rómába* ezeket.

785 Hét esztendő múlva hogy meg-halálozott,
Az Anyád, a' Haza még jobban habozott,
A' sok szív közt, egy szív alig találkozott,
'S mind az édes Atyád ellen hadakozott.

790 Egyszer hírül hozzák vesztedre *Rómába*,
Hogy bízván az Öttse *Venczel'* óltalmába
Atyád, azt ígérte néki szorúltába,
Hogy ő légyen Király utánna *Budába*.

Ekkor minden kedvét *Róma* el-vesztette,
'S gyakor levelekkel mind arra kisztette,
Hogy jőjjön *Rómába* ott van egy-szűlőtte,
A' ki következik Királynak helyette.

795 De vagy nem értette ezt az ízenetet,
Vagy pedig már minden reménységet le-tett,
A' mint-hogy mind addig nyúgta nem lehetett,
Míg *Borbálájával* öszve-nem köttetett.

800 Akkor óh Nagy Vezér! jól juthat eszedbe,
Hogy egy gyűrűt adott a' Pápa kezébe, –
El-küldött hogy jőjj-el születte-földedbe,
Ha belé szeretne 'Sigmond személyedbe.

805 Tudod már a' többit – de mi tartóztatta
Atyádat? hogy mind ezt tudtára nem adta
Hazádnak, nem tudom: de ki gátolhatta?
Ha a' gondviselés ezt úgy igazgatta. –"

810 *Hunyad*iról vérrel elegyes tseppekkel
Tsorog az izzadság szapora könyvekkel,
De mit tsinált volna a' már meg-lettekkel?
El-szenvedi mind ezt meg-nyúgott lélekkel.

'S hogy ezt *Kapisztránnak* verhesse fejébe,
Hogy ezért semmi seb sintsen a' szívébe:
Szóllítatja Mátyást: ki-jővén elébe,
Így szóll *Kapisztránnak* jelen-lételébe.

815 „Fiam? a' mit egyszer tettél én érettem,
Jól-lehet tartóztál, én érdeműl vettem,
Lászlót a' bátyádat már *Bánná* tétettem,
De néked mind eddig semmit sem fizettem.

820 Nem-is lész' már nékem arra tehetségem,
Hogy még szerentsédet fel-érje vénségem:
Mert mind arra mutat terhes betegségem,
Hogy lész' már énnékem nem sokára végem.

825 Ímé hát jó Atyád' tanátsa 's áldása
Lészen jó-tétednek meg-jutalmazása, –
Hív vóltál, hív-is légy, 's hív szíved meg-lássa,
Hogy ne légyen ennek rosszra változása.

830 Én alatsony sorsból látod, mire jutottam,
Hogy nyóltz esztendeig mint-egy Királykodtam,
Azzal, hogy hűségem' mindég meg-tartottam,
Néked-is fő póltzra jó útát nyitottam.

Lehet az Országnak olyan változása,
Hogy még te-is lehetsz, mint én, Király' mássa,
Lehet hát a' Király' szabad választása
Miatt nagy terheknek válladonn forgása.

- 835 Meg-emlékezz akkor Atyád' e' szavára,
'S e' bútsúzó lelkem' végső tanácsára,
Hogy menj ugyan a' tűz' tsilapítására;
De ha lehet kardot ne vonj a' Hazára.
- 840 Ha léznek olyanok, mert könnyen lehetnek,
Kik a' Királyságra téged'-is kízttetnek,
Tsak úgy engedj, 's akkor hidj az ígéretnek,
Mikor a' Királyi-székbe fel-ültetnek.
- 845 *Virtussal* ékesítsd minden elsőséged',
Hogy tudjanak mások mért betsűlni téged';
De vagy nagy *lágyságod*, vagy nagy *keményiséged*
El-ne óltsa tőlem kapott ditsóséged'.
- 850 Könnyen motsok esik a' tiszta fejrben,
Sok nézi azt, a' ki fent ül nagy szekérben:
Hamarébb ki-tűnik a' bűn a' Vezérben,
Mint alatsony sorsú, vagy köz nemes vérben.
- Lágy* nem vagy, valóban egy Vezér' fiának
Rút-is vólna *lágynak* lenni, vagy *tunyának*;
A' *kevélységnek*-is minden ostromának
Hogy ellene-állhass, engem' tégy példának.
- 855 Ha Isten fő póltzra fel-emel tégedet,
Ember társaidhoz úgy mutasd szívedet,
Hogy le-ne vetkezzed *emberiségedet*,
Mikor fent-héjjazni engeded lelkedet. –
- 860 Ha születésünk-is, valamint halálunk
Egy-forma, úgy Királyt egyet se találunk,
Miért Király hát az, a' kit mi szolgálunk?
Azért, mert ő mostan szerentsésebb nálunk.
- 865 Úrnak, vagy szolgának senki sem születik,
Azért, hogy az Attya annak neveztetik,
A' szerentsés pedig alig ítéltetik
Bóldognak, mind addig míg nem el-temetik.

870 *Polikrates*, a' ki bóldognak mondatik,
Nem sokára tsúfúl fel-akasztathatik:
Krézus, ki leg-első gazdagnak tartatik,
Rabbá lenni, 's égni parantsoltathatik.^{a)}

Czirus, kitől *Krézus* tűzre ítéltetett,
Rabjánál bóldogabb nem soká lehetett,
Egy *Scitha* Aszszonytól feje vétettetett,
'S a' bóldog fő véres¹³⁴ tömlőbe vettetett.

875 A' színes bóldognak bóldog esztendeje,
Tsak a' szerentsének játék-néző helye,
El-fordúl a' jádзи szerentse' tengeje,
'S a' fent-ült kevélynek le-hanyatlik feje.

880 Kivált a' Magyarok, kik vérrel szerettek
Országot, és Királyt magok önként tettek,
Nem tsuda, ha annak fog-hegyen engedtek,
Ki erőszakkal lett fővé ő felettek.

885 Mint ama' *Szturnus*' arany idejébe
Szabad Úr mindenik maga meggyéjébe,
'S tsak azt tudja híven tisztelni szívébe,
A' kit maga ültet Királyi-székebe –^{b)}

890 Tsak a' Király a' fő, itt elsők nintsenek,
Szabadsággal bírnak egy-formán mindenek,
'S ha a' több tagoknak egy támad ellenek,
Már minden szegletek *öld-meggel* zengenek.

- a) A' *Lutziánus*' beszélgetésiben, mikor *Merkurius Káronnak* mutogatta itt a' felső Világonn *Krézus*' gazdagságát, és annak *Szolonnal* való beszélgetéseit ketten halgatván, *Merkurius* annak a' *Krézus*' bóldogságának siralmas végit-is meg-beszélte volna; a' pokolbéli *Káron* mosolyogva ezt felelte: Oh nagyon nevetséges dolog! [A *bóldogságának* szó *bóldogságának* alakban szerepel; em.]
- b) Mivel a' látásban úgy értette *Hunyadi*, hogy egy kis erőszakkal esik-meg *Mátyásnak* Királyjá létele; mind olyanokat akar fejébe verni, a' mik a' tsendességre sokat használnak: a' többek közt a' Fő Rendeknek meg-betsúlését; és hogy ebben szavát nem fogadta az Attyának, elég kárát-is vallotta *Mátyás*. – Igen nehéz *Hunyadinak* úgy intézni tanácsát, hogy a' Királyságra menendő embernek szóljon, azonba még-is egészszen tudtára ne adja *Mátyásnak*, a' ki különben-is heves vérű Ifjú volt.

134 *Vezér* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

Úgy igazgasd azért szívedet és szádat,
Hogy szolgálddá ne tedd Nemes Társ-szolgádat;
De például tévén öreg hív Atyádat,
Királyodhoz hív légy, szeresd a' Hazádat.

895 Ha leg-főbb tisztséget viselsz a' Hazába,
Gonoszt ne gondoljon szíved ő magába:
Leg-szebb jel a' szolgálk' hív társaságába,
Ha leg-több hűség van a' leg-főbb szolgába.

900 Lehet ám másnak-is, ha nékem lehetett
Úgy viselni magát, 's olyan tekintetet
Mutatni, hogy mások mind a' tiszteletet
Meg-adják, mind kóltson a' szép szeretetet.

905 Keveset szólj, 's addig ne mozdítsd nyelvedet,
Míg meg-nem kérdezed előre eszedet;
Mert a' gondolatlan, 's néki ereszkedett
Nyelv természetéről el-árul tégedet.

910 Jobb 's szebb meg-esmérve hallgatni másokat,
Mint beszélni mérték 's erő nélkül sokat;
Nézz-el bár akármelley okos Királyokat,
Ezzel leg-könyebben tartják-fenn rangjokat.

Ha nagy dolgot akarsz elő-mozdítani,
Két három tanátsot jó meg-szóllítani;
De egyikre sem jó hirtelen hajlani,
Sem akármelleyknek-is ellene-mondani.^{a)}

915 Főzze-meg mindnyáját a' szív jól magába,
'S jól meg-nézze, nints-é¹³⁵ akadály dolgába?
Meg-látja, tsak gyorsan menjen a' munkába,
Hogy a' készüléttel nem késett útjába.

920 De a' ki dolgába nem néz jól beléje,
'S friss kéz a' nagy szívnek nem járul melléje,
Ez ám soknak ama' panaszos veszélye,
Nagy Vezér ez, úgy-mond, de nints szerentséje."

a) Ebben már nagyon szavát fogadta *Mátyás* az Attyának; – történt ez 1456-ban, mikor *Mátyás* 13. esztendő volt.

Szólna még, de gántsot vete már nyelvének,
 Forró melegsége fel-gyulladt vérének:
Kapisztrán, és *László* mellé le-ülének,
 S e' bölts beteg felett sírva kesergének.

HATODIK
 VAGY
 KIS LÁSZLÓ KIRÁLY'

Függő petsétes Levelének *Diplómájának* egy darabja, melyet adott HUNYADI JÁNOS-nak, a' mint azt Pray a' maga *Históriájába Annal. L. II.* Deákul bé-iktatta; Magyarúl ilyen formán esik.

Hogy ez a' *Hunyadi János*, már 'Sigmond Tsászárnak, a' mi Ditsősséges Nagy-Atyánknak uralkodása alatt, a' maga Ifjúságának idejét ditséretes hajlandóságokkal töltötte-el; a' mellyekben már-is meg-ért elmét, és meg-élemedett Férjfiúhoz illő méltóságot mutatván; azon vólt, hogy a' mit sokan mások' segítségével, 's magok' eleinek Nagyságával tettek
 5 magokévá; ő arra maga fáradságával, jeles tselekedeteivel, nagy elméjével, fáradhatatlan vóltával léphessen reá. Azt tartván a' ditsősség' leg-szebb nemének, ha valaki az utánna következő maradéknak hírt-nevet szerez, és a' méltóságra útát nyit. Ifjúságát ditséretesen töltvén-el, testét az erősebb munkákhoz, és a' Katonasággal járó nyughatatlanságokhoz szoktatván, 's ezekre magát alkalmatossá tévén, következő nagy tselekedeteinek fun-
 10 damentomot vetett; 's jó előre azoknak bizonyos jelét adta, és Nagy Lelket mutató erköltseivel, mint meg-annyi grádotsokkal, a' méltóságokra, tisztségekre, és a' ditsősséges hírre-névre meneteles útát készített magának; a' mint-hogy, mint nagy szívű Katona, és vezérségre méltó Vitéz, már akkor a' Királyi Katonák közzé számláltatott, és nem sokára *titoknokságra*-is méltóztattatott, a' hol hiba nélkül valo hűséggel, és készen fel-áldozott en-
 15 gedelmességgel szolgálta a' mi fent említett Nagy-Atyánkat; mind a' Tsászári Méltóság' dolgában, mind a' maga Tseh-Országi jussainak vissza-nyerése végett tett útazásiban. Más minden dolgaiban, és had-viseléseiben-is mind halálig hűséges és fáradhatatlan szorgalmatossággal vólt mindenkor mellette; a' kinek Tisztessége' kedvéért, sokszor feje' veszedelmével-is hadakozott; a' mellyekért nála olyan kedvességben vólt, hogy különös
 20 Királyi szeretetre méltónak ítéltetett és esmértetett lenni. A' mint ugyan azon Nagy-Atyánktól az ezen Országban lévő méltóságoknak első grádotsára fel-is emeltetett, és fellyebb-is méltóztattatott vólna, ha említett Nagy-Atyánk meg-nem hólt vólna. De helyébe ülven a' Nagy Méltóságú Hertzeg Albert, hasonlóképpen Római és Magyar Király, a' mi bóldog emlékezetű Édes Atyánk: a' fent nevezett *János*, a' maga már régen el-kezdett
 25 szerentsés szolgálatját, több érdemekkel tetéztvén, és azon mi Atyánknak hűséges szolgálatjában, és had-viseléseiben-is, a' mellyeket mind a' Tseh-Országi pártosok ellen, mind a' Törökök ellen mindenkor ditsősséges ki-menetellel folytatott, (az Atyánk) most okos Tanátsos', majd erős hadakozó Tiszt' Hívaltal viselvén, olyan fáradhatatlan és hasznos ember vólt; hogy ötet az Atyánk a' Katonai (vagy Nemesi) karbúl *Ország' Bárójává* és *Sze-
 30 rényi Bánná* tette, a' melly nagy *Bároi* méltóság. A' mikor a' Törökkel, a' ki akkor azon széleken valóban alkalmatlan vólt, ditsősséges ütközetet tett ő, és a' másik *Hunyadi János*,

a' ki ennek vér-szerént való Nemes Attyafia, és erős serénységében párja 's társa volt. Kik-
is azon ütközeteket mindenkor győzedelmesen végezték. Ezután a' mi édes Atyánk-is, a'
35 mint Istennek tettett korán meg-halálózván, melly miatt a' mi gond-viselőjétől meg-fosz-
tatott Magyar-Országunk, mi-is még akkor rész szerént gyenge gyermekségben, rész
szerént más' nevelése alatt lévén, belől sok ellenségek között habozott; kívül pedig a' Tö-
rök' kegyetlensége miatt sok veszélyekben forgott; mivel a' Törökök a' mezőket pusztítot-
ták, majorokat rablották, a' lakosokat a' nemnek és időnek minden meg-külömböztetése
40 nélkül vagy üldözték, vagy rabúl el-vitték, és a' mi Magyar-Országunknak alsó részét
tsak-nem a' Tiszáig, más felől pedig Tót-Országunk tsaknem közepéig, szánakozásra mél-
tó módon vagy el-pusztították, vagy el-foglalták; és már úgy annyira meg-erőtelenítették,
hogy tsak a' foglalás hijjával láttattak lenni; fent említett *Hunyadi János* azon idő közben
Erdélyi Vajdává, Temesi Gróffá, Nandor-Fejér-várnak, és az Ország' más alsóbb részeinek
Kapitányává tétetvén, ezen hivataloknak méltóságát maga érdemével ditsősségesítette, és
45 ezen ő Felsőségének kezdetét győzedelmes hadakozásoknak áldozta-fel. Mert először-is
győzedelmes hartzal *Szerviában* (Rátz-Országban) *Belgrádhöz* közel a' Török Vajdát (a' ki
akkor *Szendrő Várát* és egész *Szerviát* el-foglalván bírta) meg-verte; azután pedig, midőn
kevés idő múlva más Török sereg, melly már a' miénkenn egy-néhány ízben vett győze-
delmekkel, és sok katonasággal kevély volt, 's új ditsősségre vágyott, a' mi Erdély-Or-
50 szágunk' vidékébe szokott kegyetlenséggel, embereinknek 's azoknak jószágaiknak el-
rablása végett bé-ütött vólna; az említett *János Vajda* az azon vidéken lakozókat maga mel-
lé vévén, erős Vezérként tüzesen öszve-ütött véle, és a' hartznak mind két részről lett
nehezedése között olyan ditséretesen meg-vítt az ellenséggel, hogy maga azoknak Vezére
Mizetbég, Mezettel a' maga *Vitke-Kapitány* Fiával meg-ölettetvén, a' vissza-nyert 'sákmányt
55 maga' és Fija' el-estével pótolta. Minden népe pedig, ki meg-ölettetett, ki el-fogatott, né-
mellyek de igen kevesen szaladtak-el. A' mellyből az a' haszna lett az Országunk, hogy a'
Havas-Alföldi és *Móldvai Vajdák,* kik még a' mi Eleinknek idejében a' szent Koronától el-
pártolván a' Török alá adták magokat, akkor rész-szerént tanátsára *János Vajdának,* rész-
szerént a' tőle való felelemtől kényszerítettvén, ismét minden bírtokaikkal egygyütt ezen
60 Ország' hűségére ajánlották magokat, hajdani hűséges szolgálatjokat nekünk mind ez ide-
ig meg-tévén. Mellyek így menvén véghez, még jó divatjában vólta ez nem régi szerentsés
tselekedeteinek híre, mikor e' nagy érdemű Férfiúnak ezen nevezetes dolgainak kezdetét,
más ditsősségesebb és sokkal nagyobb ditséretre méltó, 's mind örökké emlékezetben ma-
radandó győzedelme követte. Mert midőn a' Törököknek Ura, a' most említett veszedel-
65 mét a' maga népének nem szenvedhetvén, és minden erejéből meg-akarván bosszúlni, a'
maga hatalma alatt valókból nyóltzvan ezer emberrnyi erőt vervén-öszve, a' mint ezt bizo-
nyos tudósításból tudjuk; a' maga Basája' és akkori leg-főbb hely-tartója' vezérlése alatt
azt fegyverrel és nagy számmal fel-készítené, 's már a' Basa a' Havasokon túl vezérlené, és
azt már tsak-nem egészen el-pusztítván, sok embert és jószágot el-rabolna, 's úgy igyekez-
70 ne, hogy innen egyenesen Erdélyben mennyen prédálni; fent említett *János Vajda* öszve-
szedvén a' lakosokat, a' kiket kaphatott, a' sok ellenséget noha ő annál kevesebb számú
néppel vólta, annak a' térségnek széléig nyomozván el-szánta magát, hogy vagy meg-hal-
jon, vagy győzedelmet végyen. Itt már lehetett látni az ő hadi okosságát, erejét, és tábori
serénységét, mert úgy tartván, hogy jobb az ellenségen rajta ütni, mint azt várni, hogy ő
75 kezdjen hartzot, kemény, nagy, és az ő erejét sokkal fellyül-haladó ütközethez fogott, a'

mellyet okosan folytatván, és szerentsésen el-is végezvén, örökös dítséretre méltó győzedelmet nyert, a' mellyel mind a' Magyar Nemzetnek hajdani ditsőssége és híre helyre állott, mind pedig az ő nagy Neve ezen tselekedetéért mindenütt el-híresedvén, az, hogy ő dítséretesen emlegettetett, néki egy igen felséges győzedelmi pompa gyanánt esett. Mert
80 a' temérdek ellenség' sokasága meg-szaladván, a' meg-öletteknek és fél-hóltaknak engedte a' tágas tsata' helyet, fent hagyván a' maga szánakozásra méltó hadi veszedelmének el-felejthetetlen emlékezetét, az ellenségnek igen sok Fő rendjei rabúl estek, nekünk pedig feles kintset, 's drága tábori eszközöket 'sákmányúl engedtek köz-osztályra. Illyen szerentsés győzedelmekkel néki bátorítván magát ez a' nagyságos Férjfiú, és egygyik nagy
85 tselekedetét másikkal tetézvén; azután nagyobb, költségesebb, és válogatott Katonákból álló sereget gyűjtött, a' mellyel *Serviánn* vagy *Rásciánn* és *Bulgáriánn* által *Románia'* széléig bé-menvén, a' mellyeket a' Törökök' Ura már régtől-fogva el-foglalt és bírt. *Sófia* városát, és más sok kerített és kerítetlen városokat, és tsak-nem az egész térséget, az útálatos nemzetnek lakó-helyét tűzzel vassal pusztította. A' melly útjában gyakor, de kivált hat har-
90 tzonny nyomos győzedelmet nyervén, az ellenségtől kapott temérdek emberből és vagyomból álló 'sákmánnyal rakottan, kár nélkül hozta-viszsa hadi-seregét, az ellenségnek sok zászlóit el-fogván, a' mellyek a' Budai B. Szűz Mária' Templomában az ő örök emlékeztetire a' jövődő százakban-is fenn-fognak függeni, mint ennyi hadi győzedelmeknek ditsősséges emlékeztető jelei, A' honnan következett, hogy maga a' Törökök' Fő Ura meg-
95 ijedvén, egész Rátz-Országot, melly ennek az Országnak része, az abban épült várakkal, a' mellyeket hajdan el-foglalván régen bírta kultsait, Méltóságos *György* Hertzegnek, Rátz-Ország' *Despotjának*, a' mi Országunk' hűségese tagjának kezébe vissza-adta, a' ki azt az Ország' nevével, és parantsolatjából vissza-vette, és mind ez ideig békességben és hűségese bírja. *Bosznia'*nak Királlyá-is azon okból hajdani engedelmességre, mellyet meg-ta-
100 gadott, vissza-tért, és abban mind eddig meg-maradt. Minek emlittsünk sokat? ezen érdemeinek ditsősségével, ennyi virtusainak hírével, midőn a' nevezett *János Vajda*, nem tsak az Országbélieknél kedvességet, hanem a' meszszevalóknál és idegeneknél-is esmerettséget kapott, nem sokára a' felsőbb méltóság' székire hágott, és a' mi az ő dítséretét tetézi, minden Papi Rendnek, Báróknak, és Fő Rendeknek meg-egygyezésekből és különös szeretetekből, a' mi távol-létünkben, és a' mi nevünk alatt, egész Magyar-Ország' Előljárójává és *Gubernátorjává* tétetett. A' melly hivatalban melly igazán, tökéletesen, és erősen igazgatta, és bírta a' mi nevünkkel az Országot, és millyen szorgalmatosan viselte illy' nagy Országnak terhét, bizonyítják erős tselekedetei, és munkái mind a' Török ellen, mind a' belső zenebonának le-tsendesített mozdítói ellen, és kiváltképpen két bizonyos igen
110 tüzes hartzot, a' mellyet azután sok néppel, és nagy költséggel indított, és a' maga jelenlétével 's egész hatalmával kezdett a' Törökök' Ura, annak Országának közepette bátor serénységgel vitt-véghez. A' mellyekben noha az Istennek titkos ítéletiből, a' ki gyakran meg-engedi, hogy a' maga hívei, az ő Szent Neve' káromlóinak lábok alá tapodtassanak, az ő szerentséje mostohának mütatta-is magát, és sok jeles vitézek el-húllottak, mindazon-
115 által két annyí kárral fizetett mindenkor az ellenségnek, a' kiknek-is siralmas ki-menetelek történt. Méltán járúlhat ezen Férjfiúnak dítséretei közzé az-is, hogy kétszeri szerentsétlen esete után-is, sőt a' veszedelmekben, a' mellyekben nem tsak sok kedves Attyafiait, barátjait, és hozzá tartozóit a' hadi veszedelem miatt el-vesztette, hanem tulajdon véréből-is sokat ki-ontott, hogy vagy kedvét el-ajtette, vagy bátor serénységében alább-hagyott vól-

120 na, soha sem tapasztaltatott. Sőt ez az erős Férfiú nagy bátorságú és felséges elevenségét igen nagyon meg-tartván, maga okossága által abból a' rabságból, a' mellybe a' most említett két hartz közzül az utolsó után belé-esett, ki-szabadulván, a' maga' és Hazája' boldogságát helyre-állította. Nem tsak a' külső gonoszokból ragadta-ki az Országot, hanem belől-is tsendességet tsinálván azt tselekedte, hogy az egész Nemzettség, és Magyar-
125 Országi *Közönséges-társaság* el-oszolván és el-nyomattatván a' Haza-fiak között való har-
tzok és belső háborúságok, a' mellyek miatt ezen Nemzetnek az ő eránta való kedve, és indúlatja meg-tsüggedt; egyszerre minket maga természet szerént való Urának és Király-
sága' örökössének lenni meg-vallott, fel-vállalt, és meg-ismért. Így a' fent nevezett *János Gubernátor* azt az Országot nekünk, és a' mi nevünk alatt állandó hűséggel meg-tartotta,
130 és ezen állhatatosságában a' számtalan hadak' zúrzavarjainak ellen-állási között-is meg-
maradott. Utólyára Magyar-Országot azoknak a' határoknak, mellyeket régen Országunk el-vesztett, vissza-nyerésével, jobban meg-bővítve, és a' hitetlen Törökök' bírtoka felé sokkal kijebb terjesztve, mint a' fent nevezett Nagy és édes Atyáink' idejében vala; Fel-
ségünknek hűségesen által-adta, hogy azt kívánt békességes tsendességben igazgathas-
135 suk. *A' melly, hogy nyilvánosságosan meg-valljuk, vagy egyedül, vagy nagyobb részt az ő serény-
ségével, szorgalmatosságával, és hadi mesterségével tartatott-meg.* Hogy azért ez, az ennyi érde-
mes tselekedeteivel igen jeles Férfiú, a' kinek a' leg-nagyobb dítséretet sintsen¹³⁶ érdeme felett, és a' ki ennyi ditsősséges dolgai közben, sok a' maga és magái' véreket ontotta-ki, a' mi ő hozzá való jó-vóltunkat meg-érezhesse, és ettől-fogva láthassa a' mi jó-akaratum-
140 nak ő hozzá való hajlandóságát, mellyeknél jövendőben még-nagyobbakat fog-tapasztal-
ni; minden ezen Országban lévő Papi Fő Rendeknek, Ország' Báróinak és Nemességnek, kik Pesten öszve-gyűltek, és az egész Országot ábrázolják (*repraesentálják*) előnkbe ezért a' Férfiúért nyújtott, és ennyi sok érdemeinek elő-számlálásával tetézett könyörgésekre, elő-
145 re jól meg-gondolván, tellyes meg-egygyezésből, meg-határozásból, egész meg-nyúgo-
vással, minden személyre való tekintet nélkül, önként, azt az ideig tartó *Gubernatori* méltóságát, mellyet eddig méltó érdemeivel, meg-határozott ideig viselte vala, más örökösebel fel-tseréljük: azon *Hunyadi Jánost*, annak fiait, és azoknak minden maradékát, *Besztertze'* Városánn, és kerületinn, (*Districtusánn*) és a' hozzá-tartozó környékenn (*appertinentiáinn*) mellyek az Erdélyi vidékinn vagynak, örökös Szabad Nagy Grófokká; az említett kerü-
150 letet¹³⁷ pedig örökös Vármegyévé; a' mint régebben a' mi Bétsi Városunkban fényes Királyi székben és öltözetben lévén, és mellettünk lévén a' mi számos Vezéreink, és Márk-Grófjaink, és a' mi egész Tanátsunk, meg-tartván mind azok rend-tartásokat, (tzeremóniákat) a' mellyeket az illyenekben meg-tartani szükséges, pompással nevezük, tettük és állattuk (*creavimus*) úgy most újjobban-is, már a' mi Magyar-Országunknak határin belől
155 lévén, a' mi Királyi hatalmunknak tellyességéből nevezzük, teszszük és állatjuk, és ugyan azon *János Grófot*, annak Fijait és maradékát, de a' nevezett Vármegyét-is a' *Vajdáknak*, és akármelly *Biráknak* 's *törvény-szolgáltatóknak* bírósága alól, és hatalma alól ki-vévén, a' felettek-való törvény-tételt, *magunknak*, *Nádor-Ispányunknak*, vagy *Országunk'* *Birájának* tartjuk, meg-határozván, hogy maga *János Gróf*, a' fiai és minden maradéki veres viasszal,

136 szintén A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

137 keületet Sajtóhiba, jav.

160 a' mellyel mint Nagy Grófi méltóság' jelével szoktak élni, és más minden kegyelmekkel, tisztségekkel, jussokkal, és szabadságokkal, mellyekkel más Szabad, Nagy, és örökös Grófok (Fő Ispányok) törvény, és szokás szerént élnek, éljenek, és bírjanak mindég, és minden időben, el-fogván azon *János Gróftól*, maga személylye' és minden maradéki' nevében az illyenkor; a' mi, és mi utánunk következő Magyar-Ország Királyjai' hűségére és
165 engedelmességére le-tenni szokott hitet, vagy esküvést.

Az Authornak távól léte miatt, a' mellyek hibáson nyomtatódtak így igazittatnak-meg:

Az Elő-Beszédnek első levelén a' húszadik lineában ez: *a' fellyebb említett*, egészszen ki-marad.

A' Versekben.

Pag. 6. lin. 5. indulván, olvasd indulni.

p. 30. lin. 16. koszorú, olv. sok-sorú.

p. 38. l. 24. Attya, olv. Attya' vagy Atyja'.

p. 38. l. 27. Mint-hogy, olv. mint hogy.

p. 60. l. 12. ég is, olv. éj is.

p. 75. l. 17. vigyáz, olv. vigyázz.

p. 77. l. 13. Jerek, olv. derék.

p. 140. l. 22. meg őszül, olv. meg-őszült.

p. 197. l. 12. és, olv. ez.

p. 204. l. 22. meg-fosztotta, olv. meg-osztotta.

p. 222. l. 4. Vezér, olv. véres.

p. 235. l. 6.¹³⁸ Ditséret szintén, ol. ditséret sintsen.

A' több aprólékos hibákat, mellyek vagy betű tserélésben, vagy kommákban, puncto-mokban, öszve-ragasztó lineákban, accentusokban; a' *ban, ben,* és *ba, be* közt való különbség tételekben eshettek, a' bőlt's Olvasó olvassa jobban.

2.

A' LÉLEK
HALHATATLANSÁGA
FELÖL VALÓ
GONDOLATOK
A' MINT AZOKAT ÉDES ATYJA' HALÁLAKOR SZOMORÚ
SZÍVVEL RENDBE SZEDHETTE
HORVÁTH ÁDÁM.

Elég léssen az énekem; ha meg-némítom a' józan okosságot; úgy, hogy semmi fundamentomos okkal ne tudja magát előttem menteni. De azzal nem merek magamnak hízelkedni, hogy a' vagdalózó, és tsúfolódó elmét el-halgattassam.

Yung.

PÁPÁN
Nyomtatott STREIBIG JO'SEF Betüivel. 1788-dik Esztendőben.

FŐ TISZTELENDŐ
TUDÓS
SZATHMÁRI P. ISTVÁN
ÉS
HALÁSZ JOSEF
URAKNAK
A' HELV. CONF. LÉVŐ EKKLÉSIÁK' SUPERINTENDENSEINEK
AJÁNLJA
HORVÁTH ÁDÁM

FŐ TISZTELENDŐ URAK!

Brovne írt *Religio Medicit* az orvosoknak. – Alig¹³⁹ ha kéntelen nem vólt vele – jót írt e' vagy nem? én nem vítatom. – Ti jobban tudjátok.¹⁴⁰ – Most a *Mathesist* tsak a' föld-színt gyakorló, de a' felettünk valókat-is tudni kívánó és óhajtó, egy valaki, ajánl a' Ti kezetekbe egy Verset; mellyből jó formán ki tettzik: mit hisz ő? és mit hihet egy *Mathematicus*, a' kit a'
5 maga tudományja leg-erőssebben ösztönözhet arra; hogy jó Keresztyén legyen. – Jót írt-e

139 Az *A* *a*-ból jav.

140 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

vagy nem? Ti meg-ítélhetitek. – De hát ő-is kéntelen vólt e vele? – Valóban – némely részben.¹⁴¹ – Leg alább egy bölts és holtig tisztelendő hajdani Tanítómnak, a’ ki előtt gyermek-ségemnek bolondsági, és nagyon szabad szárnyakonn repdeső képzelődesi; és egy hoz-zám példátlan jó szívűséggel viseltető jó akarómnak; a’ kinél a’ rólam való némelly bal
10 ítélet tételek hallása; talám hitelemet-is, vagy hitemet némü némüképpen gyanúságba hozhatták: tartozom meg-mutatni mind azt, hogy a’ jó kéz, ’s jó mivelés után nem gyümölszöm bogáts kóróval; mind azt, hogy egy különös barátsági szeretetre nem tesz engemet méltatlanná az én tudományom, vagy értelmem; mint jó hit, jó vallás tétel, jó vallás. – De mitsoda Gyanús ki-jelentések ezek? – Oh! de hát a’ Böltselkedés nem-de-nem
15 annyira meg-bolondította-e a’ szeme nyílt világot; hogy már nem tsak a’ fél-tudósok *Naturalismusra* vágynak; hanem a’ Tudatlanok-is mindjárt böltseknek tartják magokat; ha nem úgy hisznek, mint a’ Keresztyén. – És már éppen e’ miatt-is; nem kéntelen-e vele egy jó Keresztyén; hogy igyekezzen a’ mint ereje engedi a’ szédelgő fejből ki-verni a’ kétel-kedést; mikor már ma hólnap a’ Predikáló székből-is kéntelen leszs a’ Pap erősségekkel
20 mutogatni, hogy van Isten, van fel-támadás, van Menny-ország. De még is úgy tettzik mintha el-vádoltam volna magamat előttetek, Nagy Tiszteletű Tudósok! – De most mind-járt jobban el-vádolom. – Mikor Tőled kedves Tanítóm! Az eredeti bűnnek a’ lélekre-is ál-tal származhatásáról bölts beszédeket hallottam; de a’ véges elmének, ’s romlott értelem-nek tulajdonságához-képest, a’ sok szép erősítő okok, ’s tsalfa ellenvetések után Te-is kén-telen vóltál így kiáltani fel: O Báthós! Én a’ meg-foghatatlant, bóldogtalanúl, lehetetlennek
25 gondolván lenni; válagattam a’ sok Systemában, és még-is mindég tudatlan maradtam: utoljára, de már későn, hogy hitetlen-se legyenek, még-is azomban meg-foghassam a’ mit hiszek; a’ *Materialistákkal* azt kezdettem hinni: hogy test az a’ gondolkodó valóság ’s mivel már ezen értelmemet, hajdani kegyes Tanítómnak ki-nem jelenthettem; olyan ortzát-lanságra vetemedtem, hogy előttd kezdettem, én Jó-akaró Nagy Tiszteletű Nagy Uram!
30 erősíteni, és magyarázgatni; hogy a’ Keresztyén Vallással jobban meg-egyezne azt hinni, hogy a’ Lélek test természetű, mint azt hogy részetlen. ’S azomban magamat tökéletesen el-hittem a’ felől, hogy én jó Keresztyén vagyok: az erről szüntelen való gondolkodás utoljára arra vitt; hogy édes Atyámat kénszeriteném arra, hogy a’ Szent Írásból (mellyet
35 én-is mindenkor Szentül hittem Isten beszédének lenni) muttassa-meg ki-fogás nélkül való *expressioval*, ki-mondással, azt: hogy a’ Lélek *Ens simplex*, részetlen valóság. – De a’ ki vólt az én lételemnek nemző oka, a’ Természetből úgy meg-győzött engemet; hogy lehetetlen vólt tovább kételkednem. És ez okozta azt hogy az én jó Atyám’ halálakor írjam-le igaz gondolataimat, és tsekély írásomat egyenesen Ti nektek ajánljam.¹⁴² –
40 Ha hijjános az én írásom, engedjete meg a’ homályos értelemnek, melly minden emberben hibás – ha kevés: nem vólt időm, sem eszem, egész Theologiát írni. – Ha¹⁴³ ne-héz értelmű, és öszve vissza való a’ munka: szomorú szivbűl költ. – Ha a’ nevezetek, ki-mondások hibáznak, és két helyen, két különböző dolgot jelentenek: – Magyarúl írtam, Deákúl tanúltam pedig – olyan Tudósoknak ajánlom, a’ kik el-tudják érteni. – Hogy pedig

141 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

142 *ajánljam* Sajtóhiba, em.

143 A *H h*-ből jav.

45 valamely halotti Peroráció forma ez, a' mit nektek dedicalok ajánlok¹⁴⁴ – olyan Tudósoknak ajánlom, a' kik a' bóldogúl meg-halást leg-nagyob mesterségnek tartjátok.¹⁴⁵ – Légyen hát a' Ti Tudós nevetek, 's tagadhatatlan érdemetek, szegény írásomnak takarója – az én írásom pedig, és ajánlásom, hozzátok való Tiszteletemnek Zálóga.

O quam contempta res est homo, nisi supra humana surrexit.¹⁴⁶

50

Seneca.

Non potest per rationes mechanicas, quippe per figuras & motum Cogitatio explicari, – Hoc itaque in Substantia simplici, non in composita seu Machina quaerendum.

Leibnizius.

55

--- Sic¹⁴⁷ cum compage soluta
Saecula tot mundi suprema coëgerit hora
Antiquum repetant iterum chaos omnia –
--- totaque discoros
Machina divulsi turbabit foedera Mundi

60

Lucanus.

Cum venerit¹⁴⁸ dies ille, qui mixtum hoc Divini Humanique secernat: corpus hic,¹⁴⁹ ubi inveni relinquam;¹⁵⁰ ipse mediis¹⁵¹ reddam. Per has mortalis aevi moras, illi meliori vitae longiorique proluditur.¹⁵²

Seneca Epist. 102.

65 Cum jam prope est, ut quis moriturum se putet, tunc metus eum, & Sollicitudo subit, de quibus ante non instituerat cogitare.

Plato

144 A szó után pont áll; értelemszerűen töröltük.

145 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

146 A *surrexit* helyén *se exerexit* áll, jav.

147 *Si em.*

148 *venerit* helyett *veniet* szerepel, jav.

149 *hic* helyett *hoc* szerepel, jav.

150 *relinquam* helyett *reliquam* szerepel, jav.

151 *mediis* helyett *me Diis* szerepel, jav.

152 *proluditur* helyett *praeluditur* szerepel, jav. A mondatból a *vitae* szó hiányzik, pótoltuk.

Oh *Halál!* oh *Bűn!* oh *Idő!* – oh örökké-valóság!
Mellyet ama' három miatt meg-bont a' *múlандóság.*
Mivel az *idővel* a' *bűn,* a' bűn által a' *halál*
Be-jött, 's valami *kezdődött,* a' miatt *véget* talál. –
5 Hibázok – hiszen a' *Lélek,* noha ismér *kezdetet*
De az Istentől *vég* nélkül valóvá teremtetett.
'S nem hal-meg – jól-van – hiszen el-nem vesznek a' testek-is.
Az örökké valóságra fel-támadnak ezek-is. –
10 Mi hal hát meg? – csak az ember – és mit tesz az a' halál?
Azt, hogy külön leszel *Lélek* és *test,* ki *ember* valál.
Hogy szakaszthatná tehát-meg valami változandó
Az örökké-valóságot? – sőt nints-is több *múlандó,*
Hanem az *idő* 's a' *halál.* A' *halál* a' kezdettel
Született, és mind örökké *meg-hal* a' végezetten.
15 Az *idő* pedig az újjá változandó világgal
Meg-változik, 's fel-váltatik örökké-valósággal.
Mi marad hát? Oh örökké-élővé teremtetett
Lélek! a' mi a' halálkor olly nehezen eshetett.
Nem a' Halál, nem az idő, mert ezeknek el-múlta,
20 Éltednek meg-nem változni kezdete, 's meg-újulta.
Csak a' *bűn,* a' bűn egyedül méltó a' siratásra,
Melly testednek okot adott a' tőled el-válásra.
Az a' bűn, a' melly testedet meg-fertelmesítette,
'S hogy veled örökké éljen, tehetetlenné tette.
25 Hanem, hogy e' végessé lett test, vég nélkül élhessen,
Szükség, hogy eredetére elébb vissza vitessen.
Porrá legyen, mert abból lett, de leg-aprobb részei
Meg-maradván: a' Hatalmas Teremtőnek kezei
A' meg-maradt valóságból újra, az egész Testet
30 Vissza hozzák, 's új teremtés nélkül a' porba estet
Fel-támasztják, 's a' vólt Lelkes testet Lelkivé tészik
Melly Lelkével egyesülvén többé el-nem-enyészik.
Az a' bűn, melly úgy meg-rontott oh Lélek! Tégedet-is,
Hogy bűnös Lélek élteti, a' ma születettet-is
35 Holott tiszta vagy, mint tiszta 's Szent kezeiből érkezett,
Mikor a' még érzéketlen, de rút testel fogsz kezet.
De az a' *bűn* az átkozott, melly testedet meg-rontá,
Rád-is olly érzéketlenül maga mérgét ki-ontá,
Hogy az a' miatt meg-vakult értelméd, nem értheti,
40 Miként áradt¹⁵³ rád Öseid' bűnének eredeti?

A' lélek
halhatatlan.

A' test sem
leszsz semmié.

A' bűn a' testet
meg-rontotta.

A' testnek
vissza kell
menni a' maga
eredetére hogy
azután örökké
élhessen.

A' test fel-
támad.

A' bűn a'
lelket-is meg-
rontotta.

Hogy van? hogy a' tiszta kezű Isten, Téged' tisztán ád,
 A' testbe, még-is az Ádám' bűne, szint úgy Te reád
 Mint a' testre által szállott. – És¹⁵⁴ nem tsak a' *bűntetés*
 Hárámlik rád Atyád után, hanem már a' Születés,
 45 Azt *tselekszi hogy bűnös légy*; mellyel ama' másik kár
 Az értelemmel meg *romlott akarat*-is vele jár,
 Úgy hogy *nem tudsz nem vétkezni*: 's a' melly szempillantásban
 Érteszsz, tüstént úgy annyira¹⁵⁵ benne vagy a' romlásban;
 Hogy ha az eredeti bűn, büntetést nem vonhatja
 50 Is fejedre, a' tulajdon bűnöd-is kárhoyzatna –
 Szükséges hát rád nézve-is a' testől el-szakadás;
 Hogy míg tested' új életre készíti a' rothadás:
 Az alatt Te Teremtődhöz vissza tért szerentsés Pár!
 A' tisztulást, mellyet Jépus vére itt meg-szerzett már,
 55 Bóldog meg-szenteltetéssel mennyben tökéletesítsd,
 Hogy a' fel-keleendő tiszta testet tisztán Lelkesítsd –
 Szükség, hogy a' Te részetlen valóságod értelme,
 A' kezdődött, 's hát rész-szerént véges, *akará elme*,
 A' hasonló részetlen, de végetlen valósággal,
 60 Kitől titkos származással eredett, valósággal,
 Egyesüljön, de olly tsuda ennek egyesülése,
 Mint az időnek örökké-valósággá levése.
 Mert külömben; ha a' testben kellene-is pihenned,
 A' mindenütt jelen való Lélekkal együtt lenned
 65 Könnyű vólna – de ez a' Te Istenhez meg-térésed,
 Sokkal több, mint egy ollyannal való együtt levésed
 A' ki úgy-is mindenütt van. – Mi hát az? – Oh Szent Egek!
 Oh meg-foghatatlan Isten 's bóldog égi Seregek!
 Adjatok rebegő nyelvem' szózatának olly erőt
 70 Hogy vagy nagyon alatsony szót ne ejtsen, vagy vakmerőt.
 Hitessétek-el tudatlan de végetlen Lelkemet;
 Hogy a' mi örökké élni hív 's hiteget engemet,
 Az erőtlen, de részetlen, 's hát el-sem oszolható
 Lélekek látatlan hívó 's tsak reménylve biztató
 75 Ajándéka; melly mind addig tsak *hit 's reménység* lészen,
 Mig ezeket a' valóság el-törüli egészen –
 El-törüli – hát mit hágy meg? mit – tsak a' szeretetet,
 És mind azt valami tsak egy 's tsak végetlent illetett –
 Mért gyanakszol bóldog Lélek! hogy Te végetlen lehess? –
 80 Mert gyanakszol bűnös Lélek! hogy Te Istenhez mehess.

*Az eredeti
 bűn ki-hat a'
 lélekre-is*

*Szükség hát
 a' Lélekre
 nézve-is,
 hogy a' testől
 el-váljon, és a'
 maga eredetére
 vissza menjen,
 minek előtte
 az örök életre
 fel-támadna.*

*A' lélek hal-
 hatatlan mert
 részetlen, és
 így oszolha-
 tatlan.*

154 Az É é-ből jav.

155 A H-II-ben *úgy annyira* helyett *el-annyira* szerepel.

Oh bűn! oh bűn! átkozott bűn, hol van benned oly erő?
 Hogy nem mér végetlen Lelkem lenni olyan vakmerő
 Hogy a' ki hisz egy örökké valót 's végetleneket,
 A' ki képzelhet test nélkül való testetleneket.
 85   Vagy nem tud, vagy ha tud, nem mér úgy hinni maga felül,
           Hogy az ő oszlohatatlan vóltának adta jelül
 Ezt a' Teremtő, hogy olyant képzelhessen magában,
           A' mit lehetetlen vólna képzelni test formában. –
 Ha gondolkodni tudnának a' látatlan test részek,
 90   'S ha én formát *képzésimnek* az érzésektül vészek.^{a)}
 Hol venné az érzékenység azoknak a' formáját,
           A' mit egy érzés sem érez, a' fül nem hall, szem nem lát.
 Ha formából képzél – 's a' test – képzeld a' gondolkodást,
           'S hidd-el hogy még a' Teremtő adott Te-beléd egy mást,
 95   A' mi meg-fogja, és érti azt hogy ért 's gondolkodik.
           Ért hát valami testetlen – tsak azon szomorkodik;
 Hogy a' testtül meg-vastagúlt testetlen gondolatja,
           A' maga' részetlen vóltát maga meg-nem foghatja.
 Leibnicz! Leibnicz! – bizony talán jó helyen tapogattál
 100   Mikor a' Lelkekre vékony kis test takarót adtál.
 (Mellyel a' részetlen Lélek öszve lévén szorítva,
           'S végetlensége tömlöczcztét nem találhatván nyitva;
 Szegények! – míg az idővel a' végek el-nem múlnak,
           Tsak végest tudnak a' Lelkek, noha mindig tanulnak)
 105   Tsak a' kár hogy rajta hagyta e' takaró fedeleit
           A' lelkenn akkor-is mikor már ő a' testek felett,
 Képzeltetetlen' magassan fel-kezdvén emelkedni,
           Képzeltetetlen a' vastag test békóit szenvedni. –
 Hallok én hangot, 's valamit most ugyan akkor látok
 110   Egyszer-'s-mind – no látás! hallás! érzések! próbállyátok:
 Ha ti vagytok, vagy ha test az, a' mi azt meg-gondollya,
           Hogy a' szem lát, és hogy a' hang a' fület dorombollya:
 Gondollyátok hát egyszerre a' hallottat 's látottat;
           Mert ha a' fül dob' rezgését, 's szem leplére írottat
 115   A' test képzí;¹⁵⁶ képzelhettek ketten együtt egyszerre. –
           Soha, a' leg-érzékenyebb test sem mehet rá erre.

*Részetlen,
 mert a' testek
 nem gondol-
 kodhatnak.*

*Új erősség
 arra, hogy a'
 Lélek
 nem test.*

- a) Si nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in Sensu. – Itt az érzés sok helyeken az érzékenység helyett vétetik, (egy kitsinyt híjánossan,) de a' bölts olvasó megengedhet, és meg-külömböztetheti ezt attól, mikor alább a' léleknek tulajdonítatik, az érzékenységbe ütődött dolgoknak meg-érzése.

156 A H-II-ben A' test képzí helyett Ti képzitek szerepel.

Úgy-e? hogy ti csak Szolgai vagytok egy harmadiknak,
 A' ki elébb az egyiknek, azután a' másiknak
 Tábláján lévő¹⁵⁷ rajzolat meg-fogja meg-gondollya,
 120 'S azokat szép rendel elő hozatni parantsolja –
 Te durva szem! a' ki képét meg-mutatod azoknak
 A' Te beléd mint tükörbe be-tsapódott dolgóknak,
 Ha a' Te belső lepleden a' dolgok olyanoknak
 Látsznak csak, mint kívül vagynak (de vissza fordúltaknak)
 125 Ez a' Te rajzoló táblád hát vallyon ítélhet-e?
 A'rúl: hogy a' rajzoltak közt szebb 's rútabb mely'k lehet e?¹⁵⁸
 'S lehet-e azt a' kis képet olyan nagynek képzelned
 A' mekkora, és magadnak még-is kitsinynek lenned.
 Úgy-e hogy testnél nemessebb az a' testnek Barátja
 130 A' ki a' benned festettet látja 's igaznak látja.
 De nemessebb lesz-e? ha test. – Vagy – csak azt látja ha test,
 'S akkor látja, mikor éppen annak a' szem képet fest.
 Mert annyi milliom képet a' mennyit én kepezek
 Be nem foghatnak sok ezer szem' fenekek 's fedelek. –
 135 A' mit most láttam, ha attól szememet el-fordítom;
 Nints többé szememben a' kép. – Sőt szememet ki-nyitom,
 Hogy más új dolgok' képével legyen táblája teli,
 Még-is bennem egy valami, amaz elsőt képzeli.
 Mi az? a' mi azt képzeli – sőt mikor rá meresztett
 140 Szemmel nézi-is a' külső dolgok közt, azt, vagy eztet,
 'S a' szemben, a' jelen-való dolgok helyt foglalának;
 A' mi el-múlt, 's nints a' szemben, olyant képzél magának.
 Hogy ez nem részetlen Lélek szint' olyan lehetetlen
 El-hinni; valamint azt, hogy egy test sintsen Lelketlen.
 145 Mert, ha a' szív, az agyvelő, a' vigan folyó erek
 Okozzák, hogy okoskodnak, ítélnek az emberek:
 Vagy a' vérnek mozgás nélkül-is léssen gondolatja,
 Vagy ha nem; az leszsz a' lélek a' mi a' vért mozgatja.
 Ha mozgás nem kívántatik, gondolkodik a' kő-is,
 150 Vagy viz mert lám olly' folyható tulajdonságú ő-is.
 Ha pedig a' mozgó erő teszi gondolkodóvá,
 Úgy a' lehellésnél odébb nem mehetünk sohová.
 Igaz-is – meg-adván Isten a' test' külső termetét
 Lehellett az ő Orába életnek lehelletét. –
 155 Másnak kellett hát lehellni – ez ám, ez az az erő
 Melly nélkül sem élő Lélek sem még nem-is ember ő.

Másik erősség.

Ismét másik erősség.

Ismét más erősség, abból, hogy a' testnek lehetetlen gondolkozni.

157 A H-II-ben *lévő* helyett *való* szerepel.

158 Nem dönthető el, hogy az *e* mutató névmás lenne-e vagy kérdőszócska, emiatt nem javítottuk. A H-II-ben *lehet*e szerepel.

Nem test tehát az az erő, vagy ha test, *levegő-ég*,
 Melly még a' lelketlen testben bent vólt, mint híg folyadék.
 Az leszs talán hát a' Lélek a' mi ezt taszigálja
 160 Ki 's be, 's hogy ez a' test-ember leheljen, azt tsinálja.
 Ez ez; és, pedig ez eddig még tsak éltető Lélek
 De a' mellyet az emberben már különösnek vélek.
 De már azt az erőt, a' melly a' lehellést mozgatja,
 Ha ki vérnek, vagy akarmi nevű testnek mondhatja:
 165 Nevesse ki maga magát, – mert a' vért lehelléssel,
 A' lehellést vérrel tartja, szegény költsönözéssel –
 Bizony részetlen valóság vagy bennem Te oh Lélek!
 Ki mind azt, hogy gondolkodjam tselekszed, mind hogy élek.
 Oh bizony, nem tsupa mesék a' bőltsek képzése,ei,
 170 Hogy az emberek Lelkeik az Istennek részei;
 Tsak hogy nem tudtak illendő nevezettel szóllani
 A' részetlen végetlenrűl – ma meg már, a' mostani
 Vak szemű bőltsek szemtelen kevélységnek ítélik,
 Hogy magok az emberek Isteni magnak vélik.
 175 Hogy por, hamu, féreg vagyok én Lelkem! jól ismerem,
 'S Te rólad, egy kezdődőtrűl állítai alig merem.
 Hogy méltó légy egy végetlen Isteni eredetre –
 De mi bátorit hát engem' az ilyen ítéletre?
 Kevélység-e? vagy a' boldog Istennek boszontása?
 180 Hogy az örök Teremtőnek Te vagy a' földön mássa –
 Hiszen, ha te részetlen vagy, és így oszolhatatlan
 Hogy tarthatná kissebbségnek az örök halhatatlan,
 Ezt a' némelly részben vele való egyességedet,
 Ha neki ollyanná tettett teremteni Tégedet.
 185 Hiszen, ha van e' világon más természetű Lélek
 Én-is örömet el-hiszem, hogy nem örökké élek.
 De mikor a' külömbözést tsak a' részek tsinállyák^{a)}
 Mellyeknek öszve rakási az egészségzet formállyák,
 Miben van hát Boldog Lélek! az a' Te külömséged,
 190 Ha a' bőlt oszolhatatlan, részetlené tett Téged.
 A' mellynek semmivé lenni szinte úgy lehetetlen,
 A' mint egy testet, nem lehet gondolhatni részetlen.
 Ah! bizony különösebben vagy Istentűl eredett,
 Nem tsak úgy, mint e' felettünk szélessen ki-terjedett
 195 *Minden:* mellyet mikor Isten akara teremteni
 Ki hozott egy nagy *zűrt-zavart-Holmit*, az elébbeni

a) Alább mikor az emberi Léleknek az Isteni Lélektűl való külömbözése elő-hozatik; a' léleknek tehetségei-is részek gyanánt említettnek.

Örökké való semmiből, *Menny és föld* nevezettel,
 Mert ez az, a' mit teremtett a' leg-első kezdettel.
 Ebben a' nagy zür-zavarban szanaszét el-hintettek
 200 Mindeneknek magvok, mellyek *hat napon* teremtettek.
 Egyedül tsak a' Léleknek nem vólt ott eredete,
 Hanem azt, az után szűlé az Isten' lehellete. –
 Hiszed-e már bóldog Lélek Istentül lett létedet
 'S minden közben *vetés nélkül* tőle eredésedet.
 205 Te vagy egy részetlen kitsiny, ha testi-képp' kell szólni,
 A' kinek oszthatóságát lehetetlen gondolni.
 Még-is te beléd beléd-fér e' nagy ropant mindenség,
 A' minden teremtett dolgok summája, föld, Tenger 's ég.
 Meg-ölelsz egy gondolattal a' *kezdetől a' végig*
 210 Mindent, a' mi a' *semmitől* vagy az *Istenségig*.
 Oh Lélek! hát Te hálnál-meg, 's hát neked elég lészen
 E' föld, melly e' *Mindenben* egy por-szemet sem téssen.
 Góndold-el-tsak; már hanyadik ezer esztedöt ér ez
 A' Föld, melly nem gondolkodik 's jelen valót sem érez.
 215 Hát Te érnéd-e be hatvan vagy hetven esztendővel,
 A' kit képzésid bíztatnak végetlen jövendővel.
 Ha Téged olyan ditsóúll teremtett a' Teremtő:
 Hogy hihetd? hogy egy remeket tsupán azért teremt ő.
 Hogy az ő Természetéhez hasonló természetű,
 220 Lélek, legyen természete ellen rövid életű.
 Azt tsak hiszed, és hiheted igazán, nem kevélyen,
 Hogy természete Istennek hogy ő örökké éllyen,
 No hát bizony azt hinned-is, nem kevély fent-látóság,
 Hogy az emberi Lélek-is halhatatlan valóság. –
 225 Az nem. – De ezzel tán' még-is gyalázod¹⁵⁹ Nagyságodat,
 Hogy Isteni *Természethez* hasonlítod magadat.
 Nem lehet-e a' Léleknek azért más természete?
 Hogy neki Istentől vagyon, 's részetlen eredete.
 Ez, ez – boldogtalan Lélek, minden kétség abbúl lett,
 230 Hogy egy illy ditsósségesnek vétkezhetni nem illett.
 Ez tett Téged Isten előtt olyan útálatossá,
 Hogy míg *Isten vért* nem *ontott* 's bűnödet le-nem mosá Act. 20:28.
 Az azzal vólt egyességtől egészszen ki-zárattál
 De örökké élendőnek tsak ugyan meg-tartattál.
 235 Mi hát még-is a' külömbség? Az,¹⁶⁰ hogy Te vétkezhetél. –
 Miért? – mert (a' mint gondolád) Istenné nem lehettél.

*A' lélek az
 Istentől min-
 den közben
 vetés nélkül
 származott.*

*Noha a'
 léleknek
 természete,
 némú némú
 képpen egyez
 az Isten termé-
 szetével, de
 még-is nagy a'
 külömbség.*

159 *Nagságodat* Sajtóhiba, em.

160 Az *A a-ból* jav.

Tehetségid, mellyek neked részeid gyanánt vagynak.

Tiszta tökéletességi annak az örök nagynak.

240 *A' mi itt szabad akarat, annál mindenhatóság,
A' mi itt halhatatlanság, ott örökké valóság.*

Te tsak mindent tudni kívánsz, Isten tud mindeneket.

Te képzelsz testetleneket, az Isten lát Lelkeket.

Az Isten Téged Teremtett Te pedig teremtettél

Az Isten hát örökké vólt, de Te lenni kezdettél.

245 *Úgy-e hát? hogy van különbség. – Van – és képzelhetetlen
A' mennyit különböz ettől amaz örök végetlen.*

Ha az örökké valóság vólna részre osztható,

Lehetne e' különbség-is méltán el-gondolató.

De mikor már Te, oh Lélek! az időben kezdettél,

250 *Az örökké-valóságból szint-annyit el-vesztettél,*

'S annyi, mint-ha még ez-után milliom esztendővel

Kezdődnl, – mert nem mérseklík az örököt idővel.

De mikor Téged az Isten a' halhatatlanságban

Úgy részesít; hogy¹⁶¹ Lételed abban a' valóságban

255 *Marad, mellyben teremtett, 's mint részre oszthatatlan*

Nem változik ez a' lenni kezdett, de halhatatlan.

Nem nagy Ditsősség-e ez-is ezen teremtettnek? –

Részesivé lenni amaz Isteni Természetnek. –

Oh Ditsősség! de oh bűnből kólt nagy bóldogtalanság!

260 *Hogy motskolódhatott így meg ez a' halhatatlanság?*

Hogy míg e' halandó testtől meg-nem tud szabadulni,

Tsak azt-is, hogy halhatatlan, meg-nem tudja tanulni.

És tsak nem-is képzelheti a' halhatatlanságot,

'S a' kezdet után várható vég-nélkül-valóságot.

265 *De örvendj Lélek! melly nagy vagy; ki e' Világ' Nagyságát*

Képzelhéd, és nem képzelhéd a' magad valóságát.

Oh bűn! oh bűn! mint el-rontád ezt a' szép kis világot,

Hogy a' lélek fel-nem éri a' halhatatlanságot,

Isten, ditsősséges képét az emberről el-vonád, –

270 *'S oh jó-e hát, hogy az Isten szabad akaratot ád*

Van szabad akarat.

Oh bizony, ha a' Szent Isten tsak a' nélkül vezetne^{a)}

Mint egy lántzon – úgy az ember soha bűnt nem tehetne.¹⁶² –

- a) A' szabad-akarat a' romlótság ólta, a' jóra ki nem terjedhet, a' mint hogy *Isten tselekszi mind hogy akarhassuk, mind hogy véghez vihessük a' jót az ő ingyen való jó kedvéből.* – Ez az a' mi fellebb mondatott: *nem tudsz nem vétkezni.* Itt úgy íratik-le mint a' léleknek természeti tulajdonsága. – Elég a' lélek' vádolására ha nem erőltetve, hanem szabad akaratból vétkezík. [A második mondat kisbetűvel kezdődik, jav.]

161 *kogy* Sajtóhiba, em.

162 A H-II-ben *bűnt nem tehetne* helyett *sem vétkezhetne* szerepel.

Meg-álly oh részetlen Lélek! – 's hát leszel-e úgy Lélek?
 Ha mint az óra kereke tsak úgy járok, úgy élek.
 275 Bölts leszsz-e úgy a' Teremtő? 's örül-e munkájának?
 Ha szabad akaratot nem ad a' maga mássának.
 Hiszen lám adott értelmet-is az akarat mellé;
 Vagy, hát az értelemnek-is más békózó lántz kell-é?¹⁶³
 A' mellyet ha erőltetnek, nem hitethetd-el velem,
 280 Hogy lélek legyen a' lélek,¹⁶⁴ 's értelem az értelem.
 Ha hát a' szabad akarat kár; bizony kár a' Lélek,
 Ha kár hogy akarok 's értek, úgy kár az-is hogy élek.
 Még-is ezt, hogy *kár hogy élek*, egy Lélek sem kiáltja; –^{a)}
 Sőt sír mikor ez életet más élettel fel-váltja.
 285 És mi ennek-is az oka? – A'¹⁶⁵ homályos értelem,
 Melly hogy örökké élek, nem hitetheti el-velem.
 'S kíván a' szabad akarat élni, 's vétkezve élni,
 Mert az értelem a' jobbat nem tudja meg-ítélni. –
 Illyen romlott hát a' lélek; melly másként halhatatlan,
 290 Hogy hát a' végetlenség ne legyen el-bírhatatlan;
 Szükség, hogy vissza adasson hajdani valósága,
 Mellyet meg-erőtlenített a' bűn 's test pajtásága;
 Hogy vissza vitessen mint egy első eredetére,
 Az ötet tisztán Teremtő Isten' egyességére.
 295 Kinek színe látásátul, (vagy hogy kell ki-mondani)
 Meg-javúllyon az akarat, 's egyszer-'s-mind e' mostani
 Rövid értelem ereje, úgy ki-szélesíttessen,
 Hogy az örökké valóban ennyit tsak meg-érthessen:
 Hogy az időben kezdettnek, lehet vég-nélkül élni,
 300 És hogy ez, kívánni való nem pedig tőle félni.
 A' hit tudományyá váljon, a' reménység valóvá,
 Az egekről gyanús kétség szemmel látó tanúvá.
 Egy szóval annyit 's igazán meg-fogjon az értelem,
 A' mennyit meg-nem értethet most egy Angyal-is velem.
 305 (De talám hát a' Lélek az Istent-is meg-foghatja,
 A' ki ötet a' Ditsősség' pólczára méltóztatja.
 Igen-is – *ismerni fogja* ezt a' tökéletest-is,
 De mivel nem lehet Isten a' Lélek, bár nem test-is;
 A' kezdet meg-tsonkitotta örökké-valóságát;
 310 És így *vég-nélkül ismeri* az Isten valóságát.

Miben áll hát a' léleknek maga eredetére való vissza-térése

A' lélek a' halál után az Istent ismerni fogja de meg nem foghatja akkor-is.

a) Ez egy erősség arra, hogy a' maradék meg-egyezett a' Törsök bűnében.

163 *kell-e* Rímelés szerint jav.

164 A H-II-ben *lélek legyen* a' *lélek* helyett a' *Lélek, lélek* legyen szerepel.

165 Az *A a-ból* jav.

- De a' kezdet nélkül való örökös végetlennek
 Ismerése, mind örökké dolgot fog adni ennek
 A' Teremtett végetlennek. – Örökké¹⁶⁶ talál benne
 A' mit tsudállyon, – külömben az ember Isten lenne.
- 315 Ez az a' gyönyörűségek vég-nélkül való sora,
 A' mellyel be-nem tud telni a' bódogok' Táborá. –
 Ez az a' mit okoz a' bűn és a' halál véghez visz
 Ez a' mit a' tökéletlen értelem nehezen hisz,
 Ez az, a' mi az embernek tsak azért siratható,
 320 Hogy ötlet illyenné tette elébb a' Mindenható.
 De ő magát el-rontotta; a' mint-hogy már azólta,
 A' halált, a' melly által ezt meg-lenni parantsolta
 A' Teremtő, kivánni kell inkább a' jó Léleknek,
 Hogy hamar részese legyen ez ditsősségeseknek. –
 325 De van még egy, a' mi rettent Ember! a' meg-halástól,
 Vagy-is Téged bódog Lélek! a' testtől el-válástól;
 Az a' Lélek, a' kit Isten az egekig fel-emel,
 Nem tsak bűnös, hanem azért büntetést-is érdemel.
 Igaz, hogy a' kikért akart, a' Kristus meg-fizetett,
 330 De azomban mindeneknek rendelt egy ítéletet.
 (Hogy az elég-tétel szerént ki-leszsz ment? ki mutassa,
 'S a' kiknek a' vér nem használt örökké kárhoztassa)
 Mellyben ötlet e' nagy Világ, mint e' Világ' Bíróját
 Úgy nézi, és ő ki-mondja maga Sentenziáját.
 335 Ennek a' nagy¹⁶⁷ Törvény-széknek alsóbb törvény-székei
 Ez életben az emberek' lelkek-isméretei,
 A' mint itt, ez a' kis Bíró ki-teszi a' vádokat,
 Úgy mondja-ki 's úgy bünteti a' Fő Bíró azokat. –
 340 Mert van olyan tehetsége a' részetlen Léleknek,
 A' mit az ember magában hív lelki esméretnek.
 Az Isten ő maga helyett azt tette Bíróvá itt,
 Hogy a' Lélek tudja magát, és a' maga munkáját.
 Az a' homályos értelem el-lehet hinni hogy tsak
 345 Mig az akarat után jár addig olyan nagyon vak,
 Hogy mi a' jobb, mi a' rosszabb nem láttatik érteni;
 'S mihelyt él az elsőséggel mindjárt kezdi érzeni.
 Tsak hogy a' bűnnek már éppen természeté létele
 Mind addig míg véghez nem megy el-felejteti vele.
 350 Hogy ő mutatná ki a' jót, abból a' mik rakatnak,
 Elébe jó rossz keverve a' szabad akaratnak.

166 Az Ő ö-ből jav.

167 A H-II-ben nagy helyett Fő szerepel.

Mihelyt pedig a' tett dolog véghez megy, és már készen
 Van, a' mi azt meg-gondolja *Lelki isméret* lészen.
 Az értelem a' bűn miatt már meg-lévén romolva,
 Meg-írta Isten mi a' jó, még pedig parantsolva.^{a)}
 355 (A' kik pedig azt nem tudják, nem véték, ha képzelem,
 Hogy azoknál Törvény marad amaz okos értelem) Rom. 2:v. 14, 15.
 De a' törvény bár utánna büntetés-is íratott¹⁶⁸
 Egy tseppet-sem erőlteti a' szabad akaratot. –
 Ámbár tehát az értelem, ebből a' jót meg-látja,
 360 De már a' szabad akarat mint a' bűnnek barátja
 Az ellenkezőt követi – ennek a' meg-tudása
 És így mint egy a' törvénnyel öszve hasonlítása,
 'S arról, hogy jót vagy rosszat tett, tellyes el-hitetődés
 Ez az a' lelki esméret. – Ezen¹⁶⁹ való törődés
 365 Az a' féreg, melly a' Lelket mind örökké mardossa –
 Ez az a' léleknek titkos, de késő tanátsossa.
 Ha pedig a' lelket 's annak tettét jónak találja,
 E' bíró leszsz a' léleknek fel-óldozó bírāja.^{b)}
 De ez a' Lelki esméret sokszor soká vesztegel,
 370 Míg a' meg-gondolni való nagyon öszve seregel.
 'S mivel az értelmes Lélek, a' vastag test' héjjából
 Ritkán fejtőzhetik úgy ki, hogy a' test sok roszzszából
 Mellyet mi jónak nevezünk, a' jót ki-választhassa,
 És a' szabad akaratnak jónak tsak azt mutassa,
 375 Úgy hogy azok a' színes jók, a' Lelki esméretnek
 Még mikor már meg-lettek-is sokszor jóknak tettzhetnek;

- a) Mivel itt az értelem, a' mellett hogy meg-romlott, úgy iratik-le mint a' melly meg-érthetné a' jót: nem árt az értelmet úgy gondolni, mint az olyan rest gondolkodásu tunya embert, a' kit a' könnyű élet úgy el-lustit, hogy semmiről sem tud mélyen gondolkozni. – Ezen meg-romlott értelemnek könnyebbségére adta Isten mind a' természeti mind az írott Törvényeket; hogy abból tanulja meg-az ember: mi a' jó?
- b) Nem azt teszi ez: hogy a' lelki esméret meg-nyugtathassa az embert aról, hogy ő tökéletesen jó (elég ha azt el-hitetheti a' lélekkel, hogy ő *ment* a' büntetéstől, a' mint alább ki-tétetik, nézvén tudni illik, az elég-tételre) Még azok a' jó Pogányok-is, a' kik a' magok lelkek isméretet tsak a' magok' tselekedeteiből bátoritgatták, a' sok úgy nevezet virtusok mellett, találtak magokban eleget, a' melly miatt tsak addig mentek bátran a' Pokol ajtaja felé, míg a' Cerberus torkonn nem kapta: akkor sírtak mint a' kis gyermek. *ejularunt* – Vid. *Lucian. Dial. mort.* – akkor jött észre a' lelki isméret. [A *tselekedeteiből* szó helyén *tselekedeből* áll, jav.]

168 *íratatt* Sajtóhiba, em.

169 Az *E e*-ből jav.

Az elme, vérrel 's más testi eszközökkel dolgozik,
 A' vérből költ indulatok roszszával tanátskozik.
 A' test érez, az indulat fel-kapja azt kedvessen,
 380 'S közli a' bünt az elmével mivel édes, édesen,
Kevélységgel köszörűli a' Lélek méltóságát,
Bujasággal a' gyönyörű dolgoknak kívánságát,
 A' hasznosnak kívánsását fősvenységgel motskolja,
 'S valami költött jó van, mind igaz jónak gondolja;
 385 És mivel majd minden Lélek tsak így van a' világgal,
 Mindég körül lévén fogva híjjában-valósággal.
 Ezrediknek sem ébred-fel igazán esmérete,
 Valamig tsak nem kéntelen innen el-költözete. –
 Mikor már készül a' lélek vagy menni unszoltatik,
 390 A' homályból az igazabb esméretre hivatik.
 Akkor kezdi le-vetkezni a' költött jó rongyjait
 És az igaz jóhoz mérni maga vétkes útjait.
 Félelem érkezik tehát a' Lelki esmérethez,
 És erőltetés, ehez a' kéntelen készülethez.
 395 Ez-ez; nehéz a' halálban, – 's ámbár nem vádollya-is
 Az esméret a' jó Lelket; – de kétséges abba-is
 Hogy ő egészszen *ment* volna: meg-ván hát az ítélet
 A' mellyen, mint végső ponton végeztetik az élet.
 Ez a' jó 's roszsz-tétel között való kétségeskedés
 400 Valamíg a' test eleven, mind addig nem enged, és
 Ez kemény kis Bíró előtt az a' leg szerentsésebb
 Bűnös a' kinek vádlása tsak ugyan leg-kevesebb.
 El-indúlt hát már a' Lélek – az el-tűnt érzésekkel
 El-megy – nints már be-borítva a' vastag test' léplekkel.
 405 Ki-terjeszkedik szélessen, kezdi hinni, nem vélni,
 A' mit a' testben igazán nem tudott meg-ítélni.
 Valósággá változtatja a' felelmet 's a' reményt,
 Mellyről a' Lelki esméret kétségessen tett törvényt.
 Itt van a' kész *Szententzia*, itt van a' kész *büntetés*,
 410 Mellyet vont a' törvény után ez a' kis közben-vetés. –
 A' kiből a' testes Lélek a' reményt által vitte
 A' testetlenül élésre; a' ki reménylve hítte,^{a)}

a) Ez a' lelki ismeretről való állítás szépen meg-egyező a' Hittről való tudománnyal; úgy hogy nem híjjában tartják a' Tudósok a' poklot a' lelki esméret mardosásinak lenni, 's abban állani. A' kit a' maga lelki esmérete *mentnek* vall halálakor; az Idvezűl, úgy vagyon, mert a' ki hiszen idvezűl (ez ugyan az idvezűlendőkre nézve többet tesz, de a' ki nem hiszen el-kárhozik), annyi mint, a' kit lelki esmérete *mentnek* nem vall,

Hogy ő ment a' büntetéstől: – mihelyest a' Világgal
Fel-hagyott, azt hogy ő bóldog, már tudja valósággal:
415 És él a' jutalom helyett ezzel a' Ditsősséggel
A' magáról jól hívéssel, az étellel, az éggel.

***   ***   ***

Édes Atyám! ki ezeket mint tudtad, és bőltsebben,
A' Te szent titkok közt őszült idődben; mint én ebben
Az úgy-is el-fajúlt Világ' századjában született
420 'S emberi meg-állott korra még meg-sem éreltetett
Ifjú korban; kinek lelked már készülő-félben volt
Hogy hozzám erőtlén nyelved tsak nem leg-utólyán szólt –
Hogy gyönyörúségére volt útnak indúlt Lelkednek
Bízattása egy (úgy tartom) leg-hivebb gyermekednek.
425 Tudom. – De¹⁷⁰ abbúl támadt e' nagyobb öröm szívedbe?
Hogy egy méltó bátorságot vertem kegyes Lelkedbe.
Vagy abbúl, hogy egy olly szabad szárnyon repdeső elme,
Mellyről Atyai szívednek sokszor gyanús félelme
Lehetett, hogy Ikarusként fent héjjazó szárnyammal
430 Veszedelmesen talállok bänni önnön magammal.
Most olly meg-világosodott értelemmel beszéle,
Hogy haldokló Attyának-is hasznára vala véle.
Mikor én, szerelmes Atyám! én, azzal bízattalak,
Hogy ezer ember közül-is egyet alig talállok,
435 A' ki olly bóldog halállal szűnjön-meg élni mint Te,
Kit vígan kísér a' sirba jó Lelked-esmérete. –
Gyermekid tagadhatatlan vallanak jó Attyoknak, –
A' kiknek Angyala valál, nem kívánnak magoknak
Jobb Angyalt – ember-szerető mértékletes életed
440 Tükör volt, 's holtod után-is példa leszsz, el-hiheted.
Egy Természeti jó ember, egy jó Keresztyén valál –
Hogy eshetne hát te-néked keserűen a' Halál.
Holott, annyi jó erkölcsöt újjá születetlenben
Lehetetlen el-gondolni; – benn van a' kegyelemben

el-kárhozik. – Minden idvezülendőnek kell azt hinni hogy idvezül; még e' testben sem segített a' Kristus senkinn-is, ha tsak nem hitt. – De ez a' jó lelki isméret-is szint-úgy Isten' ajándéka ám, mint a' jót akarhatni, és véghez vihetni. [A záródó zárójel hiányzik, pótoltuk.]

170 A D á-ból jav.

445 Az olyan Lélek – és ha bünt tett-is az, a' testbe' itt,^{a)}
 Le-fizette már egy drága Halál minden vétkeit. –
 Van – van – a' mi keserithet; mert Özvegyed el-veszti
 Hív Férfját; egy neveletlen nevelőjét ereszti
 A' sírba: sőt mi-is ketten akar mint emberedünk,
 450 De egy ilyen Atya nélkül mindenkor szükölködünk.
 És ezt Te-is tudod – és így, búsúl pihegő szived,
 Hogy el-lesznek nálad nélkül gyermekid 's Hites Híved. –
 Oh! de hát a' jó Lélek-is a' kínokban részt vész-e?
 Mert ez-is a' bünt követő büntetésnek egy része;
 455 Hogy a' mellyek ez életben leg-jobb ízűek voltak;
 Azt érzik leg-keserűbben a' vég pertzen a' holtak,
 Vagy a' mindjárt meg-halandók. – De óh jó Lelkű Atya!
 Hát, nem talál-e több eszközt az Isten' akaratja?
 Rajtad kívül; kedvesidnek szerentséltetésére,
 460 A' kiket eddig bíz vala egy jó Atya' kezére;
 Vagy, nem bíztathat-e inkább azzal a' bódlog halál?
 Hogy eddig a' gondviselés' hasznos eszköze valál.
 Ah boldogúl el-vált Lélek! Te már a' boldogokkal
 Boldog vagy, 's igazán örülsz, a' mennyei karokkal.
 465 Mi még a' boldogságnak tsak festett színén kapkodunk,
 És az igaz boldogságról kétesen gondolkodunk.
 Te látod azt a' mi Isten, mi nem-is képzelhetjük,
 Te örülsz hogy meg-halhattál, mi sírva emlégetjük.
 Te meg-fogod, Te el-bírod a' halhatatlanságot,
 470 Sőt bírod, – mi bírjuk, vagy-is szenvedjük e' Világot.
 Mellyben ha minden bódlog-is; ez fő bódlogtalanság,
 Hogy szegények azt sem tudjuk, mi a' halhatatlanság?
 Isten! mindenható Isten! erősíts-meg engemet;
 Hogy sok kétséggel küszködő gyenge reménységemet,
 475 E' változó Világ, a' melly tellyes bizonytalannal,
 El-ne-óltsa: Te oh Fő bölts, úgy bány e' tudatlannal;
 Hogy a' mi az értelemnek nehéz, az értetlennek,
 Ne gondollya azt leg-alább, lenni, hihetetlennek.
 Hitess-el: hogy az az Isten, a' ki meg-foghatatlan,
 480 Véghez viheti azt, a' mit meg-nem-fog a' tudatlan.
 Ha én lettem, és nem tudom még-is eredetemet,
 Ha van Lelkem, még-sem tudom meg-ismérni Lelkemet.

a) Illyen forma okoskodásokkal teszi *menté* az embert a' Lelki esméret; mert egyéb aránt az, minden embert kárhozzatna.

Oh bizony van hát boldogság, 's meg-szűnés nélkül létel,
Mellyet csak addig nem tudunk meg-fogni, míg innét el
485 Nem költözünk. – Adj oh Isten! olyan boldog életet,
Hogy e' bűnben fogantatott, és bűnössé született.
A' halálban, vagy a' maga meg-oszlattatásában
Tsendes Lelki esméretet találhasson magában.
Melly a' test tömlötze helyet, mutasson a' Léleknek
490 Helyt, fényes ditsőségében ama' boldog egeknek.

ÉNEK AZ ÖRÖKKÉ-VALÓHOZ
YUNG' HUSZON-HARMADIK EJTSZAKÁJÁBÓL.

- Meddig nézed Nemes Lelkem! meddig? hogy a' Ditséret
A' Királyok' udvariban, ajándék', vagy ígéret'
Reménységétől vonatván; föld-színt tsuszva mászkáljon,
Mint-egy féreg – hogy tsapodár hangzatokat tsináljon,
5 Mellyekkel tsiklandoztassa a' Világ' nagyjainak
Kevélly füleiket – pénzért a' bűn undokságinak
A' jó erkölts köntösiből tsináljon takarókat
Meddig nézed e' tsúf dolgot 's Lélek' gyalázatokat?
Hogy egy gazdagtól, a' kinek lelke nintsen, koldúlva
10 Kenyeret kér a' Ditséret, 's jó illatokkal gyúlva
Áldozik egy alávaló 's álnok ember szívének
A' kiben a' jó erköltsök porba temettetének.
Es hogy illy' drága illatú fü-szerszámokat hintsen
Az illyen hólt testre, mellyben Lélek és virtus nintsen.
15 Hagyd-el óh Ditséret! Hagyd-el a' fényes udvarokat;
Mosd-le a' Nemességedre abból ragadt motskokat,
Hogy tsalárd reménységéért holmi úgy tettett jónak,
Hazugságokkal hízelkedsz a' rosszsz Uralkodónak.
Menny vissza ama' kút főre, keresd az eredetet
20 A' mellyből Te-is, és minden Hatalmasság kezdetett.
A' melly a' nyelvnek engedett olyan erőt, hogy szólljon,
A' léleknek lételt, és azt, hogy éltesen,¹⁷¹ 's gondoljon.
Szörnyűség! a' Mindenható Teremtőnek láttára
Egyik ember a' másiknak mind egy imádására
25 Arczra borúl – a' ditséret' és tisztelet' Tömjényje
Azokon, a' kik egy forma 's egy Fő mives' edénnye
Sort vesz; sorra jár az egyik agyagról a' másakra
'S a' mi még szörnyűbb; a kissebb bűnről a' nagyobbikra.
Tsak Te nem ditsőíttel méltó ditséretekkel
30 Emberek Atyja! a' ki bírsz egyedűl mindennel.
A' kinek a' Fényes Nappal, tsak Ortzád mosolygása,
'S¹⁷² ellenben a' menydörgések rémítő ropogása
A' szív rettentő¹⁷³ ejtszakák' szapora villámása
Haragod' jele 's homlokod' öszve ránczolódása. –
35 Fogyjon-el azon Órában, fogyjon! szám' lehelle,
A' mellyben abból ki-fogyina az Isten' ditsérete.

171 A H-II-ben *éltesen* helyett *érthessen* szerepel.

172 A H-II-ben az 'S hiányzik.

173 A H-II-ben *rettentő* helyett *rémítő* szerepel.

Vajha! Háládatosságom; boszszút álván ő érte,
 Minden helyett, a' ki őtet nem eléggé dítsérte,
 Vagy oh Fajdalom! Ő róla el-is felejtkezhettetett
 40   Tehetne egy elegendő örökös dítséretet –
 De – hogy kezdjem hírdetését az Ő Dítsőségének?
 Hogy soha vége ne legyen annak hírdetésének.
 Akár melly-felé fordítsam éjjel nappal szememet;
 A' bámúlással el-tölt Szív arczra borít engemet,
 45   Látván az ezer tsudákkal meg-rakott természetet
       Es szüntelen imádássá teszi a' tiszteletet –
 Nagy Isten! ki a' lejendőt, jelen-valót, és vóltat,
       Ez nálunk az idő miatt három részre osztolat,
 Úgy nézed, mint-egy perczentést – minden Teremtésedet
 50   Ismered, és azok közül egy-sem ismér Tégedet –
 Magadat, ha láthatatlan vagy-is természetedben
       Láttatod leg-alább való 's kisseb teremtésedben –
 A' Fa-levelek, mellyekből eszik és neveltetik
       Sok száz ezer állat, szint úgy hatalmat hírdetik,
 55   Mint ama' nagy égi testek 's azoknak lakossai,
       Mert azok-is ugyan azon házi Gazda szolgálai.
 Te vagy egy apadhatatlan elégséges forrás, a'
       Mellyből buzog a' boldogság; 's az élet' áradása
 El-oszlik sok tsatornákon minden teremtésekre –
 60   Te adtál nyelvet, 's ékessen szólló erőt nyelvekre
 Az embereknek – de azzal ki-mondani Nevedet
       Nem tudják. – Oh Taníts-meg hát engemet, Te mivedet,
 Mitsoda névvel nevezzem azt az örök Felségest?
       Azt a' mind nagyra kitsinyre egyszer-'s-mind elégségest.
 65   A' ki midőn ama' roppant és számtalan Napokban
       Fényeskedik-is, jelen van az apró Fű-szálokban. –
 A' Te ditső Felségedről Lelkemnek gondolkozni
       Olyan, mint el-bírhatalatlan egy nagy terhet hordozni. –
 Te minden Tökéletesség, és egyedül azoknak
 70   Summája vagy – első oka, 's egy oka minden oknak.
 A' Természet' mindenfelé el-terjedt sok ágának
       Törsöke; a' teremtések' titkos arany lántzának
 Formálója; mellynek meg-nem számlálhatja szemeit
       Az ember, sem egymásból lett rendes eredeteit –
 75   Minden dolog azt hírdeti, hogy meg-foghatatlan vagy,
       Színt-úgy, a' mit leg-kissebbnek teremtettél, mint a' nagy –
 A' Te szódra amaz üres semmi meg-terhesedett,
       És szülte, e' fejünk felett szélessen ki-terjedett
 Egen, ragyogó testeket, 's ha tsak egygyet szült vólna,
 80   Mindenhatóságod felől az-is eleget szólna.

A' mellyek közzé az embert bámúlni helyheztetted,
 Hogy azoknak látására le-borúljon előtted.
 A' meg-nem halandó Lelkek, a' Te ditsősségednek
 Nemű-nemű szikrátskái; Mindenható létednek
 85 Nemes magzati; a' kiknek értelmes tehetséget
 Adtál a' jó 's gonosz között külömbség tevé végett.
 Az okosokká teremtett teremtések, sorjában,
 A' mint Isteni fényednek élesztő sugárában
 Kissebb vagy nagyobb részt vettek, szép rendel emelkednek
 90 Fel, addig a' teremtésig, melly örök lételednek
 Meg-foghatatlanságához, a' hoz, leg-közelebb jár
 A' mit Istennek nevezünk – 's tőled mind ezeknek már
 Természetekkel egyező lakó hely rendeltetett
 E' Világban, melly hatalmas kezeddel építetett. –
 95 Hát Te magad hól lakozol? oh kezdet és végezet
 Nélkül való! ki leszs? a' ki engem a' Házba vezet,
 Mellyben én Idvezítőmre reá találkozhatom
 Istenséged' hol keressen? 's hol-is tudakozhatom? –
 A' mélyységben-e? vagy ott fent a' Naptól kérdezzek?
 100 Meg-mondhatjátok-e nekem? Ti oh harsogó Szelek!
 Hol lakozik Teremtőtök? – Valjon az ő Szavának
 Hangja-e a' menydörgések? Királyi-szék formának
 Tette-e a' fellegetek, mellyen ül, 's parantsolja.
 Hogy szekerét a' forgó szél sebes lang közt hurtzolja.
 105 De mit? – oh vétkes képzések! távozzatok előlem,
 Vétkezem; hogy a' Teremtőt távoly keresem tőlem.
 Jertek velem oh halandók! és arczra borúljatok,
 Mert itt van az Isten; itt van a' kít én nem láthatok.
 Ez roppant világ, a' mellyet az ő karja ereje
 110 Tart 's mozgat, ditső Királyi Székének részetskéje.
 Ha ezzel egy pillantásig fel-hagyna 's nem tartaná,
 A' valót az elébbeni semmiség fel-váltaná.
 Az ő keze meg-őleli mind, a' mi véghetetlen,
 És a' mint szemei előtt minden el-rejthetetlen;
 115 Úgy, a' mik leg-magassabban fel-emelkedhetnek,
 Mindent látó szeme előtt csak olyyaknak tetszenek,
 Mint holmi apró por-szemek, mellyek e' feneketlen
 Üregben körül kerengenek öszve keveredetlen.
 De mi vagyok én halandó? hogy az én ajakomat
 120 Illyenekre merem nyitni? – Forró¹⁷⁴ búzgóságomat

174 Az F f-ből jav.

Ki önteni 's egy féregnek merni venni nyelvére
 E' Felséges Ditsősségnek nints-e kissebbségére?
 Nem elég-e? hogy az ember arra méltóztatott
 Hogy tsudálhatja, az Isten tsuda-képp' tsináltott
 125 Munkájit; hanem még fejét arra-is reá vesse,
 Hogy e' Felséget a' porban suttogva ditsérhesse.¹⁷⁵
 Hol találni gondolatot? hol lehet lelni szókat?
 Hol? e' Felséghez illendőt, e' Felséghez méltókat.
 Ereszkedjen-le bár elmém a' föld közép pontjáig,
 130 Repüljön-fel bár az égnek magas boltozatjáig;
 De nem tud a' Természetben olyan-képet találni,
 Mellyel az ő Nagyságának rajzolatot tsinálni
 Tudna tsak homályosan-is. – Világ fényes pompája!
 Mi vagy e'hez képest? – Sűrű setétségnek homályja –
 135 A' Gazdagság, a' sok kintsek több kintsekkel tetézne
 Mitsodák? tsupa nyomorúlt szegénység erre nézve –
 A' tsillagoknak ditsően tündöklő ábrázata
 Tsak tsupa homály e' mellett – az elme' gondolatja,
 És a' képzelődéseknek leg-sebessebb lángjai,
 140 Az el-ragadtatott Szívnek forro buzgóságai,
 Mind hideg jég – és nem tudnak illendő szót gondolni
 E' ditsősséges Nagyságot ki-fejezni 's rajzolni –
 Nagy Isten! a' kit ditsérni fel-emelem nyelvemet,
 Te! a' ki a' Te lelkeddel meg-illetted szivemet,
 145 Én egyedül való kintsem! eröm én venségemben!
 Egyedül való és tellyes ditsekedés Lelkemben!
 Te! ki adtad az embernek a' halhatatlanságot,
 Segítsd azt a' tehetetlen hálá-adatosságot.
 Hogy tudhassalak nevezni méltó névvel Tégedet,
 150 Vagy, ha nem lehet találnom¹⁷⁶ Felség olyan nevedet,
 Melly illendően elő adja Ditső Természetedet;
 Engedd: hogy méltatlan nyelvem nevezze Felségedet
Embereknek Barátjának; melly név az én szívemet
 Egészszen el-járja 's el-tölt nagy örömmel engemet.
 155 Lelkem! az én Músám fellyebb már nem emelkedhetik
 El-végezte mind azt, a' mi ő tőle ki-telhetik;
 Leg-fellyűl vígasztalást rak képzésinek reája
 'S ez lesz az ő énekinek tetéző koronája:
 Többé más nyomorúságtól magamat nem félthetem
 160 Hanem a' büntől, – a' halál félelmét el-temetem

175 A H-II-ben *ditsérhesse* helyett *ditsérgesse* szerepel.

176 A H-II-ben *találnom* helyett *találni* szerepel.

Örökre; oszlopa alatt Változandóságomnak;
 A' mellyet dítésére emeltem, meg Tartómnak –
 Oh! ne legyetek Bírjai versemnek hitetlenül
 Ti hideg és tompa Lelkek! a' kik ha érzékenül
 165 Gondolkodtok, el-fáradtok: a' kiket meg-háborít
 A' mélyen el-ragadtatás; a' tsendes vér bátorít
 Amaz örök Teremtőről mélyen nem gondolkodni,
 'S a' könnyörgésben, erőssen azért nem buzgólkodni;
 Ne hogy az egekig emelt szívnek fel-buzdúlása
 170 Miatt; nyugodalmatoknak essen zavarodása.
 Távozzatok-el én tőlem, hideg vérű vakítók!
 Méltatlan, semmi vagy tsekély buzgóságú Tanítók!
 Kik ékesen szállás nélkül gyenge ki-mondásokkal
 Prédikáljátok a' Virtust a' porban tsúszó szókkal.
 175 Hát! valyon bűn-e? az ilyen dolgokról elméledő
 Léleknak, fel-gyúladni, és égni fel-emelkedő
 Lángal – hiszen a' jó szagú tömjén-is úgy terjeszti
 Kedves szagát ha azt a' tűz meg-gyújtja 's fel-gerjeszti –
 Oh! hogy 's mért fagylaltad-meg? Vénségemnek mord tele!
 180 Az én Músámat. Véremet, és elmémet-is vele –
 Mikor a' lélek a' maga' buzgósága' lángjain
 Mint-egy szárnyakon, fent repdes az égnek magassain
 Az arany hárfák gyönyörű hangal gyönyörködtetik,
 A' mint azokat, az egek' seregei pengetik.
 185 Úgy tetszik mint-ha hallanám a' Szent Hallelujákat,
 Mint-ha zengő énekléssel mind-tsak¹⁷⁷ azt mondanák ott,
 A' hol az Ur ül a' székbén. – Mondjad én Lelkem! Te-is –
 Oh! mint örvend Lelkem, ennek tsak képzelésére-is. –
 Oh! mikor jön-el a' Halál? be-vezetni engemet
 190 Ama' mennyei karokba. – Ha rontja-el testemet,
 E' sár-házat? melly az éggel való társalkodástól
 El-rekeszt. – Meddig bujdosom ama' boldog lakástól¹⁷⁸
 Távoly e' földön? – Hazámon-kivül, mint szám ki-vetett:
 Hazámon, mellyet ohajtok; és a' szabad életet
 195 Várva várván, e' tömlőtben oh meddig sohajtozom?
 Oh bóldog Nap, az a' mellyre virradni kívánkozom.
 A' melly azt a' setétséget előlünk el-oszlatja
 A' mellyben¹⁷⁹ tévelygünk – öszve töri és le-szaggatja

177 *mizd-tsak* Sajtóhiba, em.

178 A H-II-ben *lakástól* helyett *házától* szerepel.

179 A H-II-ben *A' mellyben* helyett *Mellyben most* szerepel.

A' láthatatlan, de nehéz lántzokat, a' mellyekkel
200   Meg-kötöttünk; – az igaz lelkeket seregekkel
Öszve gyűjti közönséges Atyánknak széke körül? –
      Örülj én Lelkem! mert ennek a' kegyes Lélek örül.
Szomorúságodból emeld-fel bánatos ortzádat!
      Mert bánatod boszszúsággal illeti jó Atyádat. –
205   Nézzed! ama vastag kárpit ketté mint hasított,
      Melly a' halhatatlanság, és az¹⁸⁰ ember közt vonatott
Nézd a' Sír-halom hantjain miképpen emeltetett
      Fel, egy pompás Királyi szék, melly neked készítettet –
Oh örökké-valóság! Oh Nemes Lelkem' Hazája!
210   Oh Isten! Te el-múltak' és¹⁸¹ jelen-valók' Királyja!
Mikor megyek-el? oh mikor méltóztatsz rá engemet?
      Hogy a' Te óltárid előtt meg-hajtsam én térdemet.

180 A H-II-ben *Melly a' halhatatlanság, és az* helyett *A' melly a' Halhatatlanság 's az* szerepel.

181 A H-II-ben *el-múltak' és* helyett *el-múlttak' 's* szerepel.

3.

HOL-MI
Külömb-külömb-féle dolgokról írt
külömb-külömb-féle
V E R S E K,
Mellyeket maga' régibb és újabb
írásaiból öszve-szedett
HORVÁTH ÁDÁM.

PESTHENN,
LETTNER JÓZSEF' BETŰIVEL;
1788.

O Meliboe! Deus nobis haec otia fecit.

Virgil.

Inter *Divos* nullos non *carpit* Momus,
Inter *Heroas* monstra quaeque insectatur *Hercules*,
Inter *Daemones* Rex Erebi *Pluto*' irascitur omnibus umbris.
Inter *Philosophos* ridet omnia *Democritus*,
5 Contra *deflet* cuncta¹⁸² *Heraclitus*,
Nescit quaeque *Pirrhias*.
Et¹⁸³ *scire* se putat omnia *Aristoteles*,
Contemnit cuncta *Diogenes*. –
Nullis hic parcit *Agrippa*,
10 Contemnit, scit, nescit, flet, ridet, irascitur, insectatur, carpit omnia
Ipse *Philosophus*, *Daemon*, *Heros*, *Deus* et omnia.

Agrip.

οὐδείς ἀνθρώπων, ὃν ἐπει ποτὶς γαῖα καλύψει,
εἰς τ' ἔρεβος καταβῆ, δώμά τε Περσφόνης
τέρπεται οὔτε λύρης, οὔτ' ἀυλητήρος ἀκούων.

Theognis.

182 *cuncta* helyén *omnia* szerepel, jav

183 *Et* helyén *Contra* szerepel, jav.

TEKÍNTETES
LENGYEL-TÓTI
LENGYEL IMRE
ÚRNAK,
SOK NEMES VÁRMEGYÉK'
TÁBLA-BIRÁJÁNAK.

TEKÍNTETES URAM!

A' TE nagy Neveddel, mint valamely drága öltözettel kíván takaródnizni, ez az én *Holmi* nevezetű rongyos Magyar Mú'sám: melly mint-egy szám-ki-vetett, 's szám-ki-vetésében is hajó-törést szenvedett ember, a' párt-fogásra méltó vólta jeléül, hátán viszi a' maga hajó-darabjait, töredezett deszkáit; úgy keresett a' maga' dirib-darab Verseinek be-mutatásával

5 TE nálad Nagy Tekintetű Úr, mint-egy menedék-helyet magának. – De – hát – szám-ki-vetett? hát – hajó-törést szenvedett-e? az én Magyar Mú'sám. – Valóban¹⁸⁴ – még eddig¹⁸⁵ – bújkál imitt-amott; maga édes Hazája' *Holmi* szegeleteiben; keresi a' néma Filoméla a' maga nyelvét; és ha azt némely nagy udvarokban meg-találja: örvend a' bánat között, megszóllal, és fülemülévé változik. – De! – hát – egy nagy Tekintetű, egy fényes ágyból származott, egy nagy Emlékezetű Öseivel sok ízig dítsekedhető, egy nagy Méltóságokkal szoros vérség' kötelével öszve-kötetett Uraság, nem fog-e reád neheztelni én rongyos

10 Mú'sám, és komor szemekkel tekinteni – Oh! hát! hiszen az ilyen nagy Lelkeknek, ilyen Nemes szíveknek tulajdonságok az; hogy a' tsekélységet a' jó-szívért nagynek ítélik; és a' tsupa valóságából álló Tiszteletet tartsák leg-kedvesebb udvarlás' nemének. Itt' találsz én

15 szegény Mu'sám! egy – olyan szeretettel tellyes udvarra, a' mellynek kapuja a' Barátság, belső foglalatja tsupa jó szív, ebédlő-palotája az ember-szeretés, Gazdája a' régi arany-időből a' mostani századra által-származott Nemes Lélek: mi kell hát több? – hát az ilyen Lélek útálna-e meg Tégedet? ez zárná-e be előtted?¹⁸⁶ szüntelen nyitva-lévő kapuját. – Éppen nem – sőt szeretni fogja, ha a' *Barátság' Isten-Aszszonya'* Temploma mellé, az ő fényes udvarában, egy Magyar Mú'sa, az ő, az *Olimpus* hegy' oldalában le-omlott kápolnája'

20 kő-darabjaiból, egy kis be-nyíló kamarát igyekezik építeni. – Engedjed-is Nagy Nevezetű Tekintetes ÚR! hogy ez, a' maga' vídámságában bízakodó Magyar Mú'sa, dítsekedhessen a' TE nagy Neveddel, valóban, a' kik a' TE ember-szerető Szívedet esméri, édesebben fogják olvasni ezen *Holmi* Vers-darabokat; mikor azoknak homlokán LENGYEL IMRE nevezetet fognak-látni. – Érdemidhez képpes tudom, hogy érdemesebb munkával kell vala udvarlanom; – de – mi lenne úgy a' vídám *Poësis*ből? ha mindent az érdemhez alkalmaztatna.¹⁸⁷ – A' mit hát az én *Holmim*, semmi különös derékséggel nem érdemelhetne; hadd

184 A *V*-ből jav.

185 A szó után pont állt, elhagytuk.

186 A kérdőjel előtt pont állt, elhagytuk.

187 A szó után vessző állt, pontra jav.

érdemelyje-meg ezzel a' bátorsággal; hogy minden tartózkodás nélkül, magát Kegyeségembe ajánlja. Vagy-is ajánlja a' Holmit annak Írója

30 A' TEKÍNTETES ÚRNAK

Költt Bal. Füreden Bójt-
elő-hava' 1. nap. 1788.

alázatos Szolgája
Horváth Ádám. m. p.

ELŐ-BESZÉD.

Valamennyi-féle haszna vagyon a' könyv' írásnak; szinte annyira-fogássok van sok Íróknak, mikor némelly tsekély hasznú, sőt néha bizonyos tekintetben ártalmas könyveket Világ eleibe botsátanak. – Ovidius, hogy a' szerelem' mesterségéről írt könyvét meg-szépítse; a' szerelem orvoslásáról írt utánna másikat. Sokann hogy, a' magok' hibás vélekedéseiket másokkal-is kedveltessék, sok szívekbe
5 be-verhessék; vagy valóságos, vagy költött nagy neveket, személyeket, a' magok' írásaikban olyan színbe öltöztetnek, a' millyenbe' szeretnek járni tulajdon magok. Sokann, a' meg-emberedett világ előtt gyermekeskedni szégyenlővén, a' tsalfaságot, a' Moralis Philosophia, erköltsöket javító tudomány' mázzával egy kitsínyt be-kenik, és szemlátomást kedvessé teszik. És az illyenek miatt annyira ment már, a' Junó helyet tündér párát ölelgető Világ; hogy a' leg-jobb Moralisták-is kéntelenek,
10 a' magok' erköltsöket javalló Törvényjeiket, vagy Mesében, vagy leg-alább Históriában, adni-elő. Egy két régi Szenekát, egy két újabb Monita Christiano-Politicát, tsak a' nagy könyv' Tárokban lehet látni; ott-is többnyire por lepi-be: a' közönséges Házáknál az illyen hasznos könyveket tsak mese formában olvashatjuk. – Hát jó-e ez, vagy ártalmas? – jó igen-is, mert már most kéntelenek vele az írók: 's még jobb volna, ha holmi nevetséges könyvek' szerzői, ezt a' már törvényé vált szokást
15 kást azzal meg-nem motskolnák, hogy ők-is ugyan ezzel a' rá-fogással takaródzanak. – Valóba, ha meszszebb akarunk nézni; az Istennel 's vallással nem gondolásnak-is (értem pedig azt mind a' tudományra, mind az erköltsökre nézve) be-tsúsását, és a' tsak imígy-amúgy tanult emberek közt-is annyira lett el-áradását, hogy némellyek szinte úgy dítsekednek vele; az illyen erköltsi tudomány'-színt mutató, tsalóka könyveknek köszönhetjük. Azt kérdezhetné már egy nyájos olvasó Jó-akaróm
20 tőlem: hogy mit használ már, ezen meg-jegyzés, ennek a' könyvetskének dítseretére? Vagy¹⁸⁸ inkább ezzel ennek olvasásátul nem idegenednek-e el sokann? Vagy akarom-e el-hitetni valakivel; hogy ez, nem olyan jó szín alatt roszzsúl írt, hanem valóságos hasznos könyv legyen? – Éppen nem: senkit sem akarok meg-tsalni: én meg-vallom igazán; hogy ez nem annyira valamely előre fel-tett különös nagy haszonra, mint mulatságra és idő töltésre-való. – Vagynak benne helyel-hellyel szomorúk-is:
25 a' mellyeket ha a' szomorú ember olvas, úgy-tetszik hogy vígasztalja magát; nem mondom azt-is, hogy az erköltsi tudománytúl éppen üres volna ez a' mulatságos könyvetske: vagynak benne

olyanok is, a' mellyekbe nem tsak el-vétve¹⁸⁹ vagynak jó dolgok elegyítve, hanem minden tréfátul-is, annyival inkább tsalfaságtul üressék; sőt vagynak szent dolgokrul-való elmélkedések-is. De – tsak azt akarom hát mondani, hogy nem vólt tzelom vagy az, hogy a' javával a' roszszát meg-
 30 sáfrányozzam, és így azoknak kedvellésére akár kit-is ösztönöztek;¹⁹⁰ vagy az hogy a' nevetséges Elegiák, Hymnusok, Énekek, közé egy két valamire-való dolgot azért szúrtam vólna-bé, mintha az egész tréfát szent Tzelból írtam vólna: egy-szóval, 'sákba matskát nem árulok, hanem minden Vers-Darabot, a' maga matériájához illő tzelbül írtam, és most régibb és újjabb írásaimbül özszedegetvén, önként, minden rend nélkül könyv'-formába öntöttem.¹⁹¹ – Rend nélkül mondám; mert
 35 noha mind a' mostani Esztendő-Százhoz, melly a' rendet annyira akarja követni, hogy még a' rendetlenségben-is rendet tart, 's ha el-felejtí magát, még azt-is rendnek gondollyá, a' mi vagy nevet-ség, vagy haszontalanság; mind magamhoz-is,¹⁹² a' ki a' Parnaszszusonm, inkább Urania' mint Thalia' tanítványjának tartom magamat, a' szép és jó rendnek meg-tartása igen illet vólna: de én azt itt meg nem tarthattam, mind azért: mivel olyan külömbözök a' materiák, hogy egymás után
 40 tsak igen egy formann illenek, és így itt a' rendetlenség leg-jóbb rend; mind azért, a' mi már ment-ségemre egyenessebben tartozik, hogy én ezeket a' Vers-Darabokat, egyszer-mászsor 's imitt-amott írogattam, és a' mint ürességem engedte, 's a' mellyiket elébb kaptám, azt, és úgy írtam könyobe. Nem lévén tzelom eleinte ezen Holminek Világ eleibe-való botsátása (mivel többnyire tsak hírtelen, 's minden nagy gondolkodás nélkül-is íródtak).¹⁹³ De minek-utána láttam, hogy sok jó Barátim, ki
 45 egyiket ki másikat kéregette; a' szerént a' mint kedvek duzzant, vagy a' környül állások javaslották, külömb-féléket szerettek olvasni; sőt nem kevesen, ezeknek egy tsumóban lejendő ki-adására-is ösztönöztek; a' Batrakomüomakhiával, Puleksel, Nuksal 's egyébb e' féléllel bíztatván, azt a' magam' vonogatását; melly szerént némelly alatsony materiájú Tréfaságokat a' válogatós Világgal közleni szégyenlettem. Erre nézvé reá vettem magamat, hogy ki-nyomtattassam: ha úgy nem járnék
 50 az, ezt olvasni kívánokkal, mint a' szép fehér bőrű Nimfa a' nappal, a' kit a' ki-kelettel kedves Verőfény, addig tsalogat a' hüss szobábúl a' Nap-fényre, hogy egyszer meg-barnítja gyenge bőrét. – A' bal ítélet tételt semmi munkában kevésbé el-nem-kerülheti az író mint az illyenekben: mert valamennyi értelmű benne a' Vers, annyi-féle íz-érzésű-ember ítélhet róla roszszúl; de én egytül leg-többet tartok: hogy a' meg-ért nyájosságú, vagy-is azok között, a' minden tréfát, valóság' próba-
 55 kővéhez köszörülni szerető maga meg-únt elmék, roszszúl találnek rólam ítélni. Ezek hát tsak azt méltóztassanak meg-gondolni; hogy valamint ezek közt, nem minden Vers-darab szent tzelbül írott, úgy nem-is mind lehet kedves egy-formánn mindennek. A' ki pedig Ovidiussal számkivetésbe fog-küldeni – Ám lássa. Költ Fűredenn 7. Iunii 1787.

189 *el-vetve* Értelemszerűen em.

190 *öszönöztek* Sajtóhiba, jav.

191 A vesszőt pontra jav.

192 A kötőjelet vesszőből jav.

193 A mondatvégi írásjel a zárójelen belül áll, áthelyeztük.

[I.] IGAZ BARÁT.

A' ki a' böl dog emlékezetű Páter Ányos Pált, mint életében kedves Barátját, az ide íratott első Elegiában, kínos beteg-vóltáért síratja, a' régi Poeták' költeményi szerént; a' másodikban, Keresztyén módonn Papossan bátorítja; a' harmadikban pedig, meg-hólt kedves emberét keser-gi,¹⁹⁴ és hóta után ál mában beszélgetvén vele, el-bútsúzik tőle.

ELSŐ BESZÉD.

Páter Ányos! még-is fekszel e' sebedben?
'S még-is szenved Lelked fájdalmas testedben? –
Szán Téged egy *Nimfa* keserúségedben,
5 'S illy panaszzát hányva az égre képedben:
Egek! mert az egek ellen, az egeknek
Kell panaszkodni már az illyeneknek;
Kiknek enyhíteni kinyát szegényeknek,
Semmi orvosságok nintsen egyebeknek.
10 Meddig gyötörtök¹⁹⁵ még,¹⁹⁶ mikor leszz Határja
Kínomnak? meddig leszz testem sebek' tárgyja?
Már reménységemet (melly rég-olta várja
Jóbbulásom') a' kín örökre el-zárja.
Szabad-e nem hinnem tehát Isteneket?
15 'S rám gondot viselő Isteni kezeket?
Vagy történetnek kell vélnem mindeneket?
'S hogy a' *Fatum* hordoz minden eseteket.
Eddig, ez táplálta még reménységemet:
Hogy, hiszem az egek esmérnek engemet,
20 Látják a' kínok közt fetregő testemet,
Melly pihegve tartja szűk lehelletemet.
Nem-is tudom pedig olyan nagy bűnömet;
Melly erre méltóvá tett vólna engemet,
De, ha sérténé-is nagy vétek Lelkemet
25 Meg-sokallhatná már az ég keservemet.
Szabad-e hát Isten! rólad kételkedni,
'S hogy te viselsz gondot rám meg-nem-engedni? –
Kéntelen már Lelkem rosszra vetemedni,
Mert tudásod nélkül láttatom szenvedni.

194 *keser-gi.*- Sajtóhiba, vesszőre jav.

195 *gyötörtök* Sajtóhiba, jav.

196 A szó után aposztróf áll, ezt vesszőre jav.

'S hát magát a' vidám Pindarus' magzatja?
 30 Már Heráklitus-ként mind holtíg siratja?
 Tán Epiktetus vólt beteg testem' Attya.
 Mert Szeneka Timont nem vígasztalhatja.
 Nem. – De¹⁹⁷ most jut kínos Lelkemnek eszében.
 Hogy talám valóság vagyon ez Mesében;
 35 Hogy a' meg-hóltaknak Lelkeik rendében,
 Kóltöznek újjobban más ember' testében:
 Orféusban vala hajdan ez a' Lélek,
 A' mellyet magamban még pihegni vélek,
 Kétszer vólt Pokolban; én attúl nem félek,
 40 De Pokolbeli kint látok még míg élek.
 Talám hát a' kibúl Orféusba szállott
 Lelkem, az vólt bűnös egy emberi állat;
 Unokákra szállott e' terhes szolgálat
 'S a' bűntető ostor rajtam-is meg-állott.
 45 Vajha! mint Orféus szép éneklésével
 Birt a' feneketlen Pokol' mélységével?
 Bírhatna Lelkem-is versek' szerzésével
 Ezen Pokolbeli kinnyaim' terhével.
 De, mint ő tetézte nagy keserűségét.
 50 El-vesztvén újjobban kedves Feleségét
 Lelkem-is síratja testem' egészségét.
 Mind addig míg érem életemnek végét. –
 – Bús Lelkemnek nyúgta tsak addíg lehete,
 Míg az Elizium mezőnn pihenhete;
 55 De a' szárnyos lábú Istenek' követe
 Ki hozza újjobban, 's más testbe vezete.
 Igaz: hogy Római szabad ember lettem,
 Ovidius Názó névvel neveztettem,
 De a' bajt és a' kint, itt sem felejthettem,
 60 Nem soká', Rómából szám-ki-vettettem.
 Versem' kit Nagy-Apám rég' énekelgetett
 Lakatot Tzerberus' szájára-is vetett,
 De bezzeg másodszor a' vízre vezetett,
 És egy Augusztusonn erő't nem vehetett. –
 65 – A' neki törődött Lélek már bújjába'
 El-tökélli magát, 's fel-tette magába'
 Hogy ha még le-mehet Eliziumjába,
 Soha többé testbe nem jön bolondjába.

Kétszer így küszködven kínos életével
 70 Nem-is ivott vizet Lelkem, le-mentével,
 Hogy ne múljon, amaz feledékeny lével
 Friss emlékezete, a' Léthe' vizével. –
 – Ezer esztendejét mikor el-végzette
 Lelkem, Merkurius sokat íntegette,
 75 De páltája elől magát el-rejtette,
 Mivel éltét kétszer kínessan élhette.
 A' második ezer esztendő' folytának
 Nagyobb részei-is már jól el-múlának
 Nálunk a' vers írók nagyon ritkúlának,¹⁹⁸
 80 Melly miatt vége lett lelkem' nyúgalmának,
 Rám akadt a' kies mezőnn amaz Mája'
 Fijának kígyokkal meg-tekertt páltája,
 'S parantsol ez hóltak' és élők' szolgálja,
 Hogy várja Lelkemet Pannonia tállya.
 85 Hajdani testemnek hoz haza-földére,
 Szám-kivetett Názó hazája' helyére,
 Adott-is egy deli testet a' kezére,
 A' kivel élhetne bús Lelkem kedvére.
 Ányós régi Magyar Nemzetnek szűlettem
 90 Görög 's Deák utánn Magyar Nemes lettem,
 Hajdani Munkámat el-sem felejtettem
 Szűletett nyelvemenn verset szerzegettem.
 De mivel a' kedves gyönyörűségeknek
 Immár neki-szokott 's örülő Lelkeknek
 95 Nehezebben esik; ha majd mind ezeknek
 Végénn kínos bajt kell látni szegényeknek.
 Kétséges Lelkem-is tanúlvám magárúl,
 Vagy-is Orféusom' 's Názóm' példájárúl,¹⁹⁹
 Le-mond a' világnak múlandóságárúl,
 100 Melly, sokaknak pénzen gyötrelmeket árúl;
 Egy Remetét választ szegény ő magának
 Mind út mutatónak, mind Párt-fogójának,
 Kinek Fehér-Várott Fijai valának,
 A' kik nékem szállást, 's Pál nevet adának.
 105 A' hol az Orféus' és Názó' Lelkének
 Munkáji belőlem ki-tündökölének,
 Tartattam Part-fogó Pálom' Szerzetének
 Egyik dítseretes gyönyörűségének.

198 *ritkúlának* Rímelés szerint jav.

199 *peldájárúl* Rímelés szerint jav.

Mit mondok? – tartattam? – de most-is tartatom,
 110 Van gyönyörködtető kedves indulatom,
 De jaj! valahányszor versemet ugratom,
 Tsak e' kínos testbe zárt lelke'm sীরatom.
 Egek! ezt az átkot mivel érdemlettem?
 Hogy ilyen fájdalmas testbe rekesztettem,
 115 Mellyen, hogy eléggé nem kesereghettem
 A' Pindus halmaj jagatnak helyettem.
 Bizony elég dolgot adna Herkulesnek
 Azokat el-túrni, a' mik rajtam esnek;
 A' kép-írók, mikor kínos embert festnek,
 120 Festhetnek, tsak vegyék formáját e' testnek.
 Mú'sák! Árionnak vélték tám engemet?
 'S nyúzni akarjátok eleven testemet?
 Hiszen én senkivel próbára versemet
 Nem tettem, hogy azért bántrátok Lelkemet.
 125 A' dühös Asszonyok, a' kik hajdanában
 Dolgoztak, Orféus el-szaggatásában,
 Tán én reám jöttek nyavalya formában,
 Hogy testem enyhülést nem kaphat kínnyában.
 Vagy a' Prometheus' Sassa bánt engemet,
 130 A' melly el-tsipkedi lassanként testemet,
 Vagy mérges Píkszissel meg rontván fejemet
 Pandóra melyemből kergeti Lelkemet.
 A' Zizifus követ nagy kínnal görgetem,
 Vélvén, hogy kínomnak majd végét érhetem,
 135 Meg-tsal a' reménység, 's már tsak el-hihetem,
 Hogy addig tart kínom, a' míg az életem.
 Már Eskulápius sem használ testemnek
 Apolló sem talál Flastromot sebemnek.
 Mit tegyek? – könyörgök Remete Szentemnek,
 140 Hogy inkább legyen már vége életemnek.
 Könyveztem kínomat a' míg könyvezhettem,
 De már könyveimet mind ki-merítettem,
 Már nem-is sírhatok úgy el-keseredtem,
 Parnaszszus' Szűzei sirjatok helyettem.
 145 Egek! ha tsak ugyan már úgy végeztétek,
 Hogy kínos éltemet kínnal végezzétek,
 Vajha! irgalmasok annyiban lennétek,
 Hogy nyavalyám' néha meg-könnyebbitnétek. –
 – De meg-akadt nyelvem panaszolkodtában,
 150 Hoszszas kínnyaimnak meg-gondolásában. –
 – Bádgyad ez Nimfa-is közös síralmában;
 Beteges Barátján szánakozásában.

Ezeket a' beteg Atya kedvoessen vette ugyan, mint Verseket, de azt felelte, hogy nem keresztyén
Versek. A' Poéta azért így kezdi magát észre venni.

MÁSODIK BESZÉD.

Ah! be nem Keresztyén gondolatok ezek,
Hogy nintsenek egek, és Isteni kezek:
Tsak hogy, mivel súllyos kinyaid nehezek,
Nyomorúságidonn vétkessen könyvezek.
5 Van Isten, 's van annak bölts gondviselése,
Kinél tudva vagyon Ányos Pál nyögése,
'S azért, hogy egy kitsínyt segedelme kése,
Nem múlt még-el kínod' meg-könnyebbülése.
Lelked, eredetét nem Názótúl vette,
10 Hanem azt Te beléd Isten lehellette;
De már azt nem tudom, mikor teremtette?
Mert azt titkai közt tőlünk el-rejtette.
Nyavalyád, ha *Fatum*, egek' rendelése,
Mert a' *Fatum* nálunk Isten' végezése,
15 'S a' forgó szerentse' költött kerengése,
Mind Isten' munkája meg-kissebbítése.
Isten visel gondot bizony Te reád-is,
'S tudva van Istennél a' Te nyavalyád-is;
Majd, mikor elég leszs, ha Te nem várnád-is,
20 Szent segedelmével el-jön Te hozzád-is.
Ezek pedig rajtad nem-is büntetések,
Hanem tsak Atyai próbák 's feddődzések;
Kiknek mindjárt vagyon meg-könnyebbülések,
Ha hiszed, hogy ezek égi rendelések.
25 Fáj; de Isten adta rád, no hát ne fájjon,
Hosszas kínod ellen a' tőrés használlyon,
Ne bánd, édes Atyád akarmint dorgállyon.
Tsak hogy a' dorgálás hasznodra szolgállyon.
De ám, ha most Isten látogat ezekkel
30 A' reád eresztett sújtoló kezekkel;
Meg-vígasztal mennyben a' böllog Lelkekkel,
Jobbja felől-való gyönyörűségekkel.
Addig-is Vers-író kezéd' munkájában
Mutasd-meg, hogy Pap vagy az Isten' Házában,
35 'S adj a' Szentegyháznak éneklő szájában
Verseket; kiket írsz, 's írtál mostanában.

Ez Vers-író pedig, ki *Nimfa*' képében
 Nem keresztyén verset adott a' kezében
 Nem rég' ez keresztyén Papnak, a' helyében
 40 Ekképp' énekelget ez Páter' nevében:
     Jésus! én örömöm édes szemem' fényne!
 Idvességem' szarva, életem' reményne!
 Bűneim' váltsága, Menny-ország' ösvényne!
 Hívek' szerelmese, Lelkem' Vő-legényne!
 45   Melly gyönyörűséges édes emlékezet
 Ez, az idvezítő Jébusi nevezet!
 Mert ez az igaz út olly életre vezet,
 Mellyet halálával ő maga szerezett.
     Tsak reád függesztem egyedül szememet,
 50 Jébus! e' jó útonn Te vezess engemet.
 Tsak Téged' óhajtlak egy szerelmesemet,
 Gerjeszd hát Te reád buzgó szerelmemet.
     Én Lelkem, mint tsendes nyugóvó Helyében
 Tsendessen nyugoszik kedves kebelében,
 55 Minden kínok ellen keserűségében
 Talál nyugodalmat az Jébus' ölében.
     Ha ostromoltatik büntől Lelkem' vára
 Tekint győzhetetlen egy baj-vívójára
 Rab voltam; de leve sokak' váltságára
 60 Ki-omlott Jébusom' vére', Lelkem ára.
     Jövel hát szerelmes Jébusom! légy velem,
 Mert nagy a' Jébushoz bennem a' szerelem,
 Szent segedelmeddel hitemet nevelem;
 Jövel Uram Jébus! édes segedelem!

65 *Erre a' beteg Páter ezt kezdte felelni a' mint bírta szegény a' kezét:*

BARÁTOM!

Mivel érdemlettem érzékenységedet?
     Hogy érettem búra süllyeszd víg Lelkedet,
 Hogy ér' tem keseregj; hogy ég' végzésével
     Vígasztald szívemet jobb sors' reményével,
 5 Nem vagyok, sem véred, sem régi barátod,
     Tsak azólta szeretsz, hogy kínomat látod.

De ezeket-is alig írhatta, mikor a' halálos nyavalya egész testét el-lankasztván, hatod napra meg-is holt; halálát hallván a' Vers-író, álmában így beszélget a' meg-hóltal:

HARMADIK BESZÉLGETÉS.

Halott.

Serkenny-fel Barátom! és értsd-meg szavamat,
A' ki életemben nyomorúságomat
Szántad,²⁰⁰ 's nem láthattad kínos halálomat,
5 Imé meg-mutatom még egyszer magamat.

Hallod-e Barátom!

Poeta.

Hallom és tsudáлом;
Eleget hánykodom, de fel-nem találok
10 Ha vallyon e' szózat igaz-e vagy álom?
Mert úgy tettik Páter Ányos vagyon nálom.

Halott.

Az vagyok igen-is a' kinek gondolál.

Poeta.

15 Így tehát tsak álom talám az a' Halál,
A' mellyel előttem el-hírelve valál,
Hanem-ha előttem Pál, áll-ortzával áll.

Halott.

Én vagyok.

20 *Poeta.*

No – de hát élsz-e vagy meg-hóltál?
Mert nekem úgy tettik élő-szóval szóltál,
Te vagy-e hát a' ki Páter Ányos vóltál?

Halott.

25 Én vagyok 's a' vagyok a' kinek gondoltál.

Poeta.

Szerelmes Barátom! be el-keseredtem,
Mikor Halálodrúl szomorú hírt vettem,
Kivált azt nehezen, 's könyveze szenvedtem,
30 Hogy temetésedenn jelen nem lehettem.
Most pedig, kétszeres öröm szált szívemre,
Hogy nézhetek élő kedves emberemre;
'S hogy, kinek halála keserűségemre
Lett volna; olajt önt hív szeretetemre.

35 *Halott.*

Szerelmes Barátom! való, hogy én élek,
Mert nem-is halhat-meg jól tudod a' Lélek;
De ezen formárúl, mellyben most beszéllek
Tán Te-is úgy ítélsz, a' mint én ítélek.

40

Poeta.

Lelkem! estem ismét újabb síralomba. –
– Hát – én Páter Ányost látom tsak álomba,
Vagy vagyon el-merült mély gondolatomba,
Mit gondollyak tehát Te rólad magamba?

45

Halott.

Ányos vagyok, a' ki beszéllek 's beszéltem,
De nem olyan Ányos, mint voltam míg éltem,

Poeta.

50

Én pedig mind eddig mesének ítélttem
A' mit most Te benned meg-hóltban szemléltem.
Hát mitsoda test ez? felelj kérdésemre.

Halott.

55

Ah! ne emlékeztess keserűségemre,
Elég az: hogy hozzád azért jöttem szemre,
Hogy kötelezzelek újabb szerelemre.

Poeta.

60

Ah! bizony, mint Halál erős a' szeretet!
'S ha ez nemes Lélek ennyire mehetett,
Hogy rólam még most-is meg-emlékezhetett;
Hát engemet, mire nem kötelezhetett?
'S szerelmes barátom! mivel érdemlettem?
Hogy élő formában meg-jelenj érettem,
Hittem azt hogy szeretsz, és el-is hihettem,
De hogy így szerethess nem-is reménylettem.

65

Halott.

Úgy vagyon Barátom! mert mennél erősebb
Az igaz szeretet, annál költsönösebb:
Nálom szereteted mindennél bötsösebb,
Mert kezdete vala halálom' szerző seb.

70

Nem volt barátságom, sem pedig vérségem
Hozzád, sem hitbéli nagy kötelességem;
Kár; hogy veled hamar kötött egyességem
Illy hamar végezte velem együtt végem'.

75

Kínnyaibúl Lelkem mint-egy meg-éledett,
Mikor könyves szemem meg-látott Tégedet;
Mivel; a' mint rólad elmem vélekedett,
Kínom gerjesztette rám szeretetedet.

80

Mert többnyire már ma a' kik barátkoznak,
A' szép barátságnak haszonért áldoznak,
Míg van mit el-vinni színes szívet hoznak.
De a' nyomorúltonn nem-is szánakoznak.

Így szokott a' világ. – Te pedig ellenben
 Mihelyest meg-láttál ágyba' fetrengtemben,
 Nem tudom mit leltél különöst szívemben?
 85 Szeretnél 's meg-szántál keserűségemben.
 Vóltál mindennapi bízattóm 's vendégem,
 Versekkel oszlattad búm' 's keserűségem',
 Mellyekben mivel vólt nagy gyönyörűségem,
 Mint-egy könnyebbedett terhes betegségem.
 90 Ez igaz baráti hív szíved' hűsége
 'S ennek mindennapi példás jelensége
 Mellyhez a' haszonnak semmi reménysége
 Nem fért, kinyyaimnak vólt nagy könnyebbsége.
 95 Hidd-el hát hogy tőlem azt meg-érdemletted,
 Hogy én hóltom utánn tegyek Te helyetted
 Kóltsonös bútsúzást, mert azt Te meg-tetted
 Vólna, halálomkor, de meg-nem tehetted.
Poeta.
 Melly bóldoggá tettél engem' bóldog Lélek!
 100 Ki még eddig halált nem láttam 's még élek;
 Még-is, most eleven halottal beszélek,
 'S engednek a' hóltak társolkodni vélek.
 Ha az igaz szívért 's barátságért lettem
 Méltó, hogy meg-jelenj előttem 's érettem;
 105 Úgy már meg-esmérem, hogy meg-érdemlettem,
 Mert én *Páter Ányost* valóba szerettem.
 De, hát én vóltam-e leg-nágyobb hűséggel
 Hozzád? hogy egyedül ezen dítsősséggel
 Engemet magasztalsz, 's illy nagy szívességgel
 110 Értem egy darabíg fel-hagytál az éggel.
Halott.
 Te néked tartoztam. – De²⁰¹ noha vólnának
 Mások-is, kik igaz Barátim valának,
 Féltem, hogy ha testben meg-hóltat látnának
 115 Képtelenségeket rólam gondolnának.
 Te pedig, ne gondolly tsudának engemet,
 Hanem vedd jó nevenn meg-jelenésemet,
 Hallgasd-meg 's botsásd-el bútsúzó Lelkemet,
 'S beszéld-el, a' kiknek illik beszédemet.

120

Poeta.

Meg-álly, a' bútsúzást halaszd még, kedvesem!
Hadd kérdek valamit; válaszodat lesem.

125

Lám én, mint Éneás nem magam keresem,
Hanem helyembe' jössz Atyám! Ánkhizesem!
Már Te bódog Lélek! bódoggá tétettél,
Mikor e' világból fellyebb emelttél;
Beszéld-meg, bódogabb mint 's mennyiben lettél?
Mikor holtod után meg-dítsóítotttél.

130

Ha a' természeti Túdós okosságot
Halgatom; az ugyan jövendő világot
Hisz, tart, és tanít-is egy olly boldogságot,
Melly követi ezen bódogtalanságot.

135

De, hogy ez, valamelly helyhez köttetne,
'S az ég, mint egy fényes bólt, olyan lehetne
Nem hiszi; 's bódoggá alig-is tétetne
A' Lélek, ha oda tsak azért sįjetne –

140

Hogy a' más világnak minden dítsőssége,
'S a' testtől szabadúlt Lélek' könnyebbsége
Abban áll azt mondják, 's az a' nyeresége
Ha nintsen magára semmi nehezsége.
Ha meg-nyúgszik 's tsendes Lelke' esmérete
Hogy úgy folyt 's úgy tőlt-el a' testben élete,
Hogy vádot magától nem érdemelhete,
Azt mondják, a' Lélek úgy idvezőlhete.

145

A' helyét pediglen ezen dítsősségnek
A' szent Irás után tartják ugyan égnek,
Égnek, de nem holmi tżifra fényességnek,
Mellyre nints szűksége Lelketlen vendégnek.

150

Mások meg a' Leibnitz' bölts találmányával
Nem hihetnek Lelket lenni test híjjával,
Hanem láthatatlan kis test Házatskával,
Mellyet mikor meg-hal, el-viszen magával.

155

Mások a' Lelkeket nem tartják Lelkeknek,
Hanem agy-velőnek, inaknak ereknek,
És így tsupa testből lett Lelkek ezeknek,
Meg-halnak a' testtel, és el-temettetnek.

160

Sokan ismét vagynak olyan értelmekben,
Hogy semmi gondolat nintsen a' Lelkekben,
Hanem ha az elébb az érző testekben
Kezdődik, 's a' testi érzékenségekben;

Ezek, hiszik ugyan létét a' Lelkeknek,
 De úgy hogy halála után a' testeknek,
 Mind addig alunni kellyen szegényeknek
 Míg a' testtel újra nem egyesítetnek.
 165 Sokann sem a' Lélek' halhatatlanságát
 Nem hiszik, sem a' test' dítso boldogságát,
 'S úgy tartják, mint Papok' költött hazugságát,
 A' fel-támadandók' Poklát, 's Menny-országát.
 De mi, kik imádjuk Jésus Kristusunkat,
 170 És Keresztyéneknek nevezzük magunkat,
 Azt hisszük, 's úgy tartjuk a' mi halálunkat,
 Mint-egy keveskori el-változásunkat.
 Él 's a' halál után sem hal-meg a' Lélek
 Kit én oszthatatlan valóságnak vélek,
 175 Testem fel-támadván mind örökké élek
 Minden boldogokkal, 's örvendezek vélek.
 De azt az életet nem magyarázhatja
 Szám, mert élő-ember azt ki-nem mondhatja.
 A' mint a' szent Írás-is bizonyítgatja,
 180 Hogy azt emberi szív meg-sem gondolhatja.
 Tudom: hogy test szerént ha el-temettetem,
 A' lelkem fog élni, 's lelki leszsz életem:
 'S fel-támadt testemmel ha öszve-köttetem,
 A' testet-is lelki testnek nevezhetem.
 185 De, sokann e' boldog mennyek' országának
 Testi boldogságot tulajdonítottának,
 Mivel a' szent Írók a' miket írának
 Testi embereknek íratva valának.
 Te pedig mar túl vagy a' világiakonn,
 190 Túl vagy minden földi múlandóságokonn;
 Tanítva segíthet rajtam 's mind azokonn,
 Kik ezt tsak homályba látjuk 's mint egy vakonn.
Halott.
 Első boldogsága ditsóúlt lelkemnek
 195 Ez, hogy vége szakadt terhes kötelemnek,
 Mellyel tömlőtzebe le-kötve testemnek
 Szenvedtem, mig nem lett vége életemnek.
 Mert noha nem szabad annak zugolódni,
 A' ki az életben kéntelen bajlódni,
 200 Sőt ha halálról kell néha gondolkodni,
 Láttatik az ember el-el-szomorodni,

De, ha úgy tudnátok élők! mint a' Hóltak
 Kivált kik e' testben nyomorúltak vóltak,
 Melly gyönyörűséges változást kóstoltak
 205 Azok, kik a' testtől már²⁰² meg-szabadúltak.
 A' leg-szerentséssebb testbűl-is sijetne
 Lelketek, hogy hamar jobb helyre mehetne;
 'S ha az élő ember illy formánn hihetne,
 Bizony még éltében bóldoggá lehetne.
 210 Most vagyon Lelkemnek olyan állapotja
 Mellyben a' mit gondol tisztán gondolhatja,
 Mert sem a' zavaros vér nem zavarhatja,
 Sem ama' vastag test meg-nem gátolhatja,
 Leg-főbb bóldogságom, hogy egyesíttem
 215 Azzal, kitűl Lelkem ártatlanúl vettem,
 'S ezzel valójában dítsősséges lettem,
 Hogy a' honnan jöttem már vissza mehettem.
 A' kit nem lathattam élvén, már láthatom,
 Testemnek jövendő éltét-is tudhatom,
 220 Lelkem' halhatatlan létét meg-foghatom,
 Mert test nélkül-való minden gondolatom.
 Immár színűl színre láthatom²⁰³ azokat,
 Mellyeket még éltem, tsak mint-egy titkokat
 Hallottam, azoknak nagy bóldogságokat,
 225 A' kik szemlélhetik az égi karokat.
 Hogy pedig Tenéked nem magyarázhatom,
 Ne tsudáld, mert noha én magam tudhatom;
 De ki-mondhatatlan az én gondolatom
 A' mint példával-is meg-bizonyíthatom.
 230 Lám régen szent János, 's Pál el-ragadtattak,
 De ki-mondhatatlan beszédet hallottak,
 És még tsak arrúl is keveset mondhattak
 Hogy testben látták-e? a' miket láthattak.
 Ha azt élő-ember nem magyarázhatja
 235 Bizony élő-ember meg-sem-is foghatja:
 Azt szíved tőlem-is hát nem kívánhatja
 Mert meg-foghatatlan a' magyarázatja –
 Hogy a' Lélek nem test, az tagadhatatlan,
 'S hijjában tagadja a' tudós tudatlan,
 240 Mert, hogy gondolkodjon test, gondolhatatlan,
 'S egyszersmind, ha nem test, már oszolhatatlan.

202 A *már* szó kétszer szerepel, a másodikat elhagytuk.

203 *áthatom* Értelemszerűen jav.

Alunni sem lehet pedig a' Lelkeknek,
 Mert, ha gondolkozó valóság ezeknek
 Nevek, vége lészen egyszersmind léteknék,
 245 Ha ez a' híjja van a' természetjeknek.
 De Leibnitz-is testét felettéb szerette
 Mikor ki-gondolni azt nem szégyenlette,
 Hogy a' Léleknék-is test vagyon mellette,
 'S a' lelket a' testtel öszve-kevergette.
 250 Mind Mesék, és költött találmányok ezek,
 Hanem hatalmasok az Isteni kezek
 Mint azt véghez vinni, a' mellyek nehezek,
 Mellyet még Te hiszel, de én már érezek:
 Isten adta beléd ártatlan Lelkedet,
 255 Mikor elevenné teremtett tégedet;
 Melly hogy bűnös testtel öszve-keveredett
 Nem tsuda ha ő-is roszszra vetemedett.
 Az eredendő bűn még azért meg-álhat,
 Hogy Lelked testedbe ártatlanúl szállott,
 260 Mert, mint Ádám testből és Lélekből állott,
 Így Lelked, testeddel egy személly, egy állat.
 Külömben, mind eről, mind pedig arrúl-is,
 Van-e Lélek 's hol van a' halálonn túl-is?
 Szint-úgy a' jövőndő fel-támadásrúl-is
 265 Akárki mit tartson jól-is bolondúl-is.
 Nekem tsak az a' szóm hozzád és hozzátok;
 Hogy vagyon Mósestek, vagyon Próféfátok
 Kiktúl az igazat meg-tanúlhatjátok,
 Azok meg-mondották, őket halgassátok.
 270 Tudod: meg-mondatott az Apostoloktól,
 Hogy ha mást valamit égi Angyaloktól
 Hallanál, vagy akár tulajdon magoktól
 Ne hidd, mert nem igaz, távozzál azoktól.
 De kedves Barátom! már én vissza mégyek,
 275 Ne kívánd, hogy tovább nálod 's veled légyek,
 Engedd-meg most tőled vég bútsút hadd végyek,
 És hogy némellyekről emlékezést tégyek.
 Hogy halálos Ágyban fetrengtem kínomba',
 Kemény háborodás jött gondolatomba,
 280 Változott az elmém a' kín közt 's azomba'
 Meg-halok 's be-zárnak setét koporsomba.
 Bútsúzás nélkül telt tőletek életem,
 Szerelmes Véreim! Püspököm! Szerzetem!
 Úgy hogy halálomkor el-nem végezhetem,
 285 A' mit hoz magával vérem 's tiszteletem?

Ezeknek kívánok szerentsés életet,
'S a' bódog életnek bódog végezetet,
Tartsatok felőlem jó emlékezetet,
Hogy ez jó Atyafi 's jámbor Pap lehetett.
290 *Poeta.*
Adjad már nekem-is végső áldásodat,
És addig előlem ne vond el-magadat. –
Halott.
Az Isten adja-meg jó kívánságodat
295 Emlegesd-meg szegény meg-hólt barátodat.
Poeta.
Ah egek! álom-e, vagy Isten tsudája?
Hogy az elevenhez hólt jöve hozzája –
Ah Atyám 's Barátom Ányos Pál formája!
300 Ah igaz Barátság' eleven példája!

Iratott 1784dikben.

[II.] *Pokol.*

Kérdés, Van-e Pokol? 's hol van, vagy hol lészen?
Ez-után készűl-e vagy régen vólt készen?
Kén-kővel lángoló tó-e ez egészszen?
'S van-e ott fűst, láng, tűz a' melly meg-emészszen?
5 *Pokol van, mert bizony ez jutalom bére*
A' kinek nem használt a' váltsának vére,
Mert a' két út között mellyet Isten mére
Az egyik bel-felé a' Pokolnak tére.
10 *Ha pokol nem vólna, ugyan jól járnának*
A' kik e' világonn gonoszsza valának,
Még-is soha semmi kint nem kóstolának,
Hanem az órátskánn, mellyen ki-múlának.
'S bezzeg rajtok veszne a' Szentség azokonn
15 *A' kik e' világi múlandóságokonn*
Nem kaptak Istenért, és ezenn az okonn,
Sok erő-szakot-is tettek magokonn.
Tűz van ott, mert éget gyúlt kén-kő módjára
A' Lelki-esméret sok Lelkek' kinyára,
20 *Ég, forr, ez a' méreg, gőzölög e' pára,*
Mardos ez a' féreg vipera módjára.
Vólt Pokol, van most-is örökké lészen-is,
Mert el-ólthatatlan e' tűz 's végetlen-is,
Tsuda: hogy noha ez szenvedhetetlen-is
Vágynak erre még-is sok száz ezeren-is.

25 De végtelenül-is kell tartani ennek,
 Mert, ha a' sok bűnök végetlen Istennek
 Szent törvényi ellen végetlenül mennek,
 Pokolnak-is szükség lenni végetlennék.
 Nehéz, e' kén-köves tónak páráztatja,
 30 'S tsak említése-is szíved' hasogatja,
 De tsak szenvedd, mert ezt szabad²⁰⁴ akaratja
 Szerént választotta az emberek' Attya.
 Mert Isten, Ádámnak elébe eleve
 Poklot, 's Mennyországot választani teve,
 35 De hogy a' meg-tiltott fa-gyümölcsből eve,
 Választva magának örök halált veve.
 De, hol leszs a' Pokol? bizony van benned-is,
 Pokol a' Lelkednek sokszor kebeled-is,
 Mert ha meg-nem tértél, ha most nem érzed-is,
 40 Ez most alvó féreg meg-mar még Téged-is.
 Némelly még éltében Pokolra találá,
 Pokol, sok embernek élete halála,
 Némelly, mikor teste Lelkétől el-vála
 Akkor gyúl-meg e' tűz leg-először nála.
 45 Nem bírván e' tűznek folytogató szagát,
 Maga ki-fakasztá mérges sebje' dagát,
 'S érvén az Isten' emésztő haragát,
 Fére mene Júdás 's fel-akasztá magát.
 Mikor Kain ellen az egek' egére
 50 Kiált ártatlanul az Ábelnek vére,
 Kétségbe-esés lett Pokol-beli bére
 Mert maga mond átkot veszendő fejére.
 Ezen tűznek terhét tsak könnyen viselte
 A' gazdag, míg nyakát a' halál nem szelte,
 55 De mikor Pokolban szemét fel-emelte,
 Bezzeg, a' bűdös gőzt ökredezve nyelte.
 De Kérdés: hol leszs már a' Pokolnak helye?
 Ne fély gonosz-tévő el-jön az ideje,
 Meg-látod, hol lészen e' kínzás' mezeje
 60 'S vas-lántzonn a' kígyó' meg-töretett feje.
 Találsz még, kí-vévén ama' bóldog eget
 A' hol az ördöggel lakhass helyt eleget,
 Ne fély, meg-találod az örök meleget,
 Örökkön örökké szenvedő sereget.

65   Az Istentelenek olyan helyenn állnak,
És olly pallérozott ösvényenn sétálnak;
Hogy ha ez bal-útról jobb-útra nem válnak,
Kalaúz nélkül-is Pokolra találnak.

70   De, ha ki el-akar, e' kény-kőves tóra
Menni, és nehezen akad az ajtóra,
Talál ördögöket, akad elég jóra
Mind el-vezetőre mind út-mutatóra.

75   El-vezetik ezek 's meg-fogván kezeket
Önként, futva viszik a' meg-nem térteket,
És mikor el-érik keresett helyeket
Ám gyönyörködtessék meg-fáradt Lelkeket.

Íratott 1782dikben.

[III.] *Titkonn könyörgeni.*

Sokann olyan sokszor, 's annyít nem kérnének,
Hogy ha nyilván kérni kénszeríttetnének,
Így ki-ki jobb' szeret titkonn, az Isteni
Léleknek-is ajtó zárva könyörgeni.

[IV.] *A' jövendő Ördög felelete: Παις Ε'βραίος 's a' t.*

Egy kis Zsídó gyermek, a' ki az egeknek
Ura, és Istene minden Isteneknek,
Parantsollya minden ördögi Lelkeknek.
Hogy hagygyuk itt fáit e' szent Ligeteknek,

5   És mennyen-el ki-ki a' maga helyére
Viszsa, a' szomorú Pokol' fenekére.
Távozz hát jó Tzézár ezután meszsére,
Nem felelék többé senki' kérdésére.

[V.] *Karátsony.*

Azt mondják: igaz-e? hogy Isten született. –
– Úgy van, azért pedig, mert minket szeretett, –
– Ugy de, ha Isten vólt miként születhetett? –
– Színt-úgy születhetett, mint a' Szúz szülhetett.

5   Úgy de halhatatlant nem szülhet Halandó,
 És változhatatlant egy meg-változandó. –
 – Titok ez, és azok' közé tartozandó
 A' miket magának tart az Imádandó.
                   Születik tsak ugyan mint halhatatlan-is,
 10   Ámbár e' születés meg-foghatatlan-is,
 Született mint ember, de szent 's ártatlan-is
 Ollyantúl ki szűz vólt 's maradt magtalan-is.
                   Mint Isten születik Isten szent Attyátúl,
 Vele egy 's ugyan az Isten Hatalmátúl,
 15   Mint ember született Zsidó Szűz Annyátúl
 Az Isten Lelkétúl meg-szált Máriátúl. –
                   – De, hát Szűz Mária úgy nem Istent szüle? –
 – Nem, hanem olly személyly születetett túle,
 Mellyben az emberrel Isten egyesüle,
 20   *Isten' Annya* azért azt mondják felúle.
                   Emberi Lelke van 's igazi teste-is,
 De van egy személylyben Isteni Lelke-is.
 Ez, a' Háromságnak egyik személylye-is,
 De van egy személylyben két természete-is.
 25   'S ámbár Isten 's ember így egyesítettet;
 Öszve nem zavarta a' két természetet,
 'S az ember tsak ugyan Isten nem lehetett
 Azzal, hogy az a' test 's Lélek fel-vétetett.
                   Tehát az emberi Lelke 's testessége
 30   Nintsen ott mindenűtt, a' hol Istensége,
 Ennek van mindenűtt-jelen-lévősége,
 Amannak részei, helye, 's kezdő vége.
                   De ezek, azt mondod? mind lehetetlenek,
 Hogy ne vólnának úgy egynél több Istenek?
 35   Ha egynek teste van, kettőnek nintsenek,
 Tanít az okosság ezeknek ellenek. –
                   – Sok nintsen tudtára adva sok tudósnak;
 Tudta a' Próféta, 's tartotta titkosnak
 Meg-is felel az illy oktalan okosnak
 40   Azzal; hogy *nevezi őt' tsudálatosnak*.

[VI.] OZANAM SZAVAI: *Sorbonistarum est Quaestiones Theologicas disputere*²⁰⁵, *Papae decidere; Mathematicorum per lineam perpendicularem in coelum ascendere.*

A' Theologusok' dolga sorbonában
Törni a' fejeket az Isten' titkában,
És ha fenn-akadnak néhol a' nagygyában,
Hadd igazítsa el a' Pápa Romában.
5 Az ég- és föld-mérő Túdós embereknek
Pedig, leg-rövidebb útján az egeknek
Szabad, jó egyenes utat fel-menteknek
Szabni, 's társaikká lenni a' Szenteknek.
Ovidiusból: *Felices animae!*²⁰⁶ *quibus haec cognoscere etc.*
10 Oh melly bóldogoknak tarthatják magokat,
Kik arra vetették leg-elébb gondjokat,
Hogy tudják esmérni a' tsillagzatokat,
'S mint-egy az egekbe tegyék-fel lábokat.
Minden egyéb vétkes munkáknak felettek
15 Mellyeket a' világ' mezején születtek
Gyermeki bolondság színével festettek,
Ezek valójában fellyebb emelkedtek.
Nem rontotta a' bor 's szerelem ezeket
A' magas egekben múlató Lelkeket.
20 Nem kedvelték sem a' törvényes pereket,
Sem a' tábor-járó katonák terheket.
Nem szerették ezek, és ellent vetének
A' világ gyermek és kevélykédésének,
Sem pedig szívekben helyt nem engedének
25 A' világi kintsnek,²⁰⁷ fösvény szerelmének.
Szemünk' eleibe le-hozták ezeket
A' távoly tündöklő nagy égi testeket,
Fel-érték eszekkel a' magas egeket,
'S mint-egy törvény alá rekesztik rendjeket.
30 Így szoktak ám bőltsen menni az egekre,
Nem mint a' Gigások, a' kik seregekre
Nagy magas hegyeket hordván e' hegyekre
Egyről a többinek másztak tetejekre.

205 *disputere* helyett *disputare* szerepel, jav.

206 *animae* helyett *animas* szerepel, jav.

207 A szó végén álló kötőjelet vesszőre javítottuk.

[VII.] *Hála-adatlan ember.*

Mondják, igazán-is mondják; hogy mindenben olyanok
Mint a' vad viperá kölykek a' hála-adatlanok.

Mert valamint a' viperák, édes Anyyok' hasokat
Ki-rágják, mert önnön magok hasítják-ki magokat.

5   Így a' hála-adatlanok kárt tesznek azoknak-is.
A' kiktől van a' miek van, 's néha önnön magok-is.

[VIII.] *Fattyú gyermek' mentsége.*

Fattyú vagyok; de már ezzel mit vétettem?
'S nagyobb méltóságú mivel vagy felettem?
Hiszem, kezdetemet noha titkon vettem,
Én-is szint-úgy mint Te Aszszonytúl születtem.

5   Hát ha, a' kitől vett testem eredetet,
Apádnál derekabb 's jobb ember lehetett;
Kérd-meg az Anyámtúl: mást miért szeretett?
'S arrúl a' született gyermek mit tehetett?

10   Herkules, Éneás és mások ezerek,
Mind idegen vérből származott emberek
Vóltak; még-is ma-is híres a' fegyverek,
'S többnyire nagy vitéz mind a' fattyú gyerek.

[IX.] *Az Isten-tagadóhoz.*

Mi kárát vallanád? Isten' Lelkét tagadó Lélek!
Ha arrúl, hogy van Isteni Lélek meg-győzhetnélek:
Azért, hogy én meg-esmértem az Istent, 's hittem benne,
Ám, ha Isten nem vólna-is; semmi bajom se lenne.

5   De ha leszs Urad, Uradnak létét nem hívó szolgál!
Bezzeg ugyan gonoszúl leszs a' gonosz szolgál' dolga.

[X.] *Nem minden olyan, a' millyennek láttzik.*

Más szépnek lenni, más szép színt képire kenni,
Sokszor az ördög-agyonn Angyali lárva vagyon.

Más az ezüst füstös fa-nyelű kés, más az ezüstös,
Mint festik, rútat, 's szépet akármu mutat

5   Más lenni jónak, más tettzeni jóra valónak
Sok bor jó, de meszes, néha bolond az eszes.

Más nem vétkezni, más bűnét tudni fedezni,
Farkas-is úgy juh lehet, szert ha juh-bőrre tehet.
Más igaz ügyűnek, más lenni tsalárd hitetőnek,
10 Néha ki nem igaz-is, láttzik igaznak az-is.

[XI.] *Használ a' jutalom.*

Nem fordúl a' kerék, ha sajnáloed kenni,
Meg restül a' jó ló ha nem adnak enni,
A' jót jutalommal szokták jobbá tenni,
A' nélkül a' friss ész tompa szokott lenni.

[XII.] *A' három fő-bűnökről renddel.*

[XII. 1.] *KEVÉLYSÉG.*

Károly és Antal együtt-beszélgetnek.

Károly.

Jó napot!

Antal.

Jól mondád; ma jó napom léssen,
5 Mert Lelkem örökös nyúgodalmat vészen, –
– Úgy vagyok készülve Barátom! egészszen,
Hogy ma akár hogy leszs, meg halok merészszen.

Károly.

No! mi bajod? *Ant.* Semmi; sőt ilyen kedvemet
10 Nem tudom, miólta éltem életemet.
Ma, ha Barátom vagy ne hadgy-el engemet,
Te lásd-meg leg-alább utolsó végemet.

Károly.

De mi hát az oka ez akaratodnak?
15 Miért kívánsz önként halált Te magadnak?
Olly roszs folyamatját nem látom dolgodnak,
A' mellyet tarthatnék lenni jó okodnak.

Antal.

De miért élnék én ezen a' világonn?
20 Mit kapjak e' jádзи haszontalanságonn?
Jobb azt fel-tserélni vagy a' valóságonn,
Vagy pedig semmivé változandóságonn.

Károly.

25 Te meg-háborodtál. A. Soha tsendesebben
Nem voltam mint sem most; sem jobban sem szebben.
Igaz, hogy a' minap estem vala sebben
De újjal váltom-fel, ha esne könnyebben.

Károly.

30 Mi vólt hát ez a' seb? A. Néked el-beszéllem,
Mert Te mint jó Barát úgy éltél én vélem.
De ha életemet halállal tserélem,
Ne bánd ám, mert bánom hogy világom' élem.
35 Én Prófeszsorságért a' minap instáltam, –
– Magamat ígértem. – Úgy-e jót kínáltam?
Bezzeg feleletre de rosszra találtam,
És ez az, a' miért illy bánatra váltam.

Egy nagy fülű számárt én élembe tettek
A' kit mind el-hittek, és el-is hihettek,
Hogy tsupa tök: 's olyan fa-botot fel-vettek,
40 Mellyből Merkuriust ritkán építettek.
Mert bizony nem esne nehezen szívemnek,
Ha akadályt olyan vetne kérésemnek,
A' kinél találnám párját az eszemnek;
Sőt ezt már tartanám nagy nyereségemnek.

45 De, hogy Eurisztheus Úr és Király légyen,
Míg Herkules víni a' vadakkal mégyen,
Én tsak szolga legyek, ő nagy rangot végyen
Ollyantúl szenvedni úgy tettzik hogy szégyen
Kszánthust böltsnek tartják és igen tudósnak,
50 Kővel verik fejét szegény Ézopusnak,
Holott ez ad észt-is annak az okosnak,
Még-is azt hirdetik nagy Filozofusnak.

Így ront-el nagy dolgot egy kiss tekerítés,
Pénzzel épül 's bomlik sok erős kerítés.
55 Sokat Királyá tesz tsak egy ló-nyerítés,
Sokára tűnik-ki sok titkos segítés.

Károly

Nevethetek elméd' háborodásának;
'S egy bölts, vígasztalást nem talál magának?
60 Bizony nagy bolondnak lenni mondanának,
Hogy ha oka lennél magad' Halálának.
Szégyen, Nemes vérnek, 's méltán szégyenlhetni,
Egy kis boszszúságért olly nagyonn sértetni,
'S erős elmének el-nem viselhetni
65 A' mit most a' bal sors nyakába kezd vetni.

Ha a' bal szerentse rontja mindenedet,
 Leg-alább, romlani ne engedd kedvedet,
 A' kik velem együtt tudják az eszedet,
 Ki-nevetik, a' ki nem betsúl Tégedet.
 70 *Antal.*
 Tessék az életet ám jobbnak ítélni
 De jobb nékem éltem' Halállal tserélni,
 Mint ennyi vad szamár tsikók között élni,
 'S az Oroszláynak-is rugásoktól félni.
 75 Válahányszor nézek alatsony sorsomban
 Azokra, kik fennyen ülnek a' Toronyban,
 Tsak el-keseredem, nyomorúságomban
 Györtődöm, és halni készülök azomban.
 Az én Virtusaim többet érdemlenek,
 80 Mint azt meg-betsúlni tudnák az illyenek:
 De – nem érdemessek rám ez esztelenek,
 Tehát a' bőltsekhez társalkodni menek.
Károly.
 Lát'd: a' nagyra-vágyás mit szűl az emberben,
 85 Alíg láttam még én kettőt egy ezerben,
 A' ki ne szált vólna ő magával szemben,
 Valaki tsak úszkál e' veszes tengerben.
 Mások nem akarják tudni virtusodat,
 'S Te magadonn töltöd-ki boszszúságodat?
 90 Hogy a' Sors nem adja várt kívánságodat,
 Bolond vagy, ha azért meg-ölöd magadat.²⁰⁸
 Noha a' szerentse néked nem szolgál-is
 Elég az, ha derék ember vagy s' vóltál-is.
 Tsak Te vagy, Te, ámbár dolgoz roszzra vál-is,
 95 Mert Gigás a' Gigás; ha a' vőlgyben áll-is.
Antal.
 Tsak ne beszélly nékem; kész vagyok meg-halni
 Inkább, mint sebemet örökké fájlalni;
 Úgy kell a' világot leg-szebben meg-tsalni,
 100 Hogy azt tedd, a' mit ő nem szokott javallni.
 Tudom: mikor érek utólsó végemre,
 Nem esik halálom semmi nehezemre
 'S úgy tettzik, balsamot töltök a' sebemre,
 És bóldog örömet keserűségemre.
 105 Légy velem Barátom! és nézd-meg halálom.²⁰⁹

208 A szó után kötőjel áll, ezt pontra javítottuk.

209 A szó után álló vesszőt pontra javítottuk.

Károly.

El-hidd szándékokat én nagyon tsudáлом.²¹⁰

Antal.

110 Én pedig egyedül ez egyet sajnálom,
Hogy ez halálommal tőled is el-válom.
Vesd, ha mit vétettem valaha, szememre,
Mindég szerettelek, mondhatom Hitemre.
Kérlek hát Téged-is régi Hűségemre,
Írd-meg e' dolgomat koporsó-kővemre.
115 Itt van az Orvosság, ez fog-gyógyítani,
Mindjárt el-múlt lészen a' mi még mostani.
Válé! míg most nyelvem ki-tudja mondani.
Barátom! nem lehet tovább halasztani.

Károly.

120 Kérem az Istenért! kedvezzen magának,
Vagy ha magának nem, az édes Attyának,
'S nekem-is mindenek majd mit mondanának?
Ki ennyit engedett ez jó Barátjának.

Antal.

125 Már én mind azokat régen el-végeztem,
És az én Lelkemmél abban meg-egyeztem,
Hogy el-is végezzem azt a' mit el-kezdtém,
'S köszönd-meg, hogy sebem' néked fel-fedeztem.

Károly.

130 Köszönöm; de ugyan kínodat nem nézem,
És annyival inkább kínnal nem tetézem,
El-megyek; magamat vádba nem idézem;
Mert már tsak el-ballagsz a' mint eszre vészem.

Antal.

135 Meg-van. – Menyj – 's tudtára adhat'd mindeneknek
Kész Históriaját ez történeteknek, –
– Már fél fértály múlva vége leszsz ezeknek,
Mind a' barátságának, mind a' beszédeknek.

Íratott 1783dikben.

210 A szó után álló vesszőt pontra javítottuk.

[XII. 2.] BÚJASÁG.

Nehéz el-szenvedni mérges szikrájának –
Melegít a' tűzes szerelem' lángjának;
'S a' kiben e' tűzek jól meg-gyúlhatnak
Szívében halálos mérget forralának.
5   És, hanem ha jókor ellent all'sz ezeknek
A' mind jobban-jobban tenyésző tűzeknek,
Halál leszsz a' vége a' szerelmeseknek
Hartz-mezején kapott keserves sebeknek.
Nehéz pedig ennek elejét-is venni,
10   Nehéz, sok szerelmes szív közt szűznek lenni,
Mert jól esik ezt az édes mézet enni,
Mellyel folytós lépjét Venus szokta kenni.
Egy felől a' Venus kedves ábrázatja
Két szerelemre nyílt szemed' tsalogatja,
15   Más felől, ha Venus maga nem bírhatja,
A' Cupidó nyíla szíved' hasogatja.
Sokra tzelez ez vak gyermek, ha nem lát-is,
Meg-tsúfolya Fébust a' nap' világát-is,
Meg-lövi ez néha Vénust, az Annyát-is
20   A' nagy vitéz Mársot, 's Jupiteret magát-is.
Meg-únván Vulkánust Venus, Mársal hála,
Vele hált Fébus-is ha szépet találja,
Jupiter sok Szűzből paráznát tsinála,
Sőt Európáért Bikává-is vála.²¹¹
25   Oh! pedig, melly soknak forrott a' torkára!
Mennyi ezer embert meg-folytott e' pára!
Úgy, hogy mindeneknek szívére jobbára
Fullánk jött, ez édes mézből útoljára.²¹²
Pirámus és Tisbe el-vesztek egy másért
30   El-vesztette magát Didó Éneásért,
El-pusztula Trója egy Aszszony lopásért,
'S többeket-is, kit egy veszély, kit még más ért.
Tanúllyon ezeknek síralmas példáján
Kinek idegen tűz és a' szíve táján,
35   'S ha kap-is a' Venus festett áll-ortzáján,
Tartson szerelmének zabolát a' száján.

211 A szó után álló kötőjelet pontra javítottuk.

212 A szó után álló kötőjelet pontra javítottuk.

40   Én ugyan, ha eddig éltem' virágjában
Nem indúltam bogár utánn bolondjában,
Inkább fekvén, a' Szűz Diánna' ágyában,
Mint másod magammal fél-fél nyoszolyában.
                  Ez-utánn-is a' mint futhatok, szaladok
Kupidótúl, 's bútsút Venusnak-is adok,
Ez idegen tűztől ha szűzenn maradok,
Ha búval fekszem-is örökre víradok.

íratott 1780dikben.

[XII. 3.] FÖSVÉNYSÉG.

                  Hol vagy? oh Tántalus' éktelen fajtája!
Hasztalan föld-terhe, természet' hibája!
Kíntsre feküdt sárkány Ézopus' tsudája!
Mínós' tekervényes Házba-zárt Bikája!
5   Nintsen a' világonn fertelmesebb vétek
Oh otsmány fösvények! mint ez a' tiétek,
Mert a' millyen szellet szorúla belétek;
Ha lehetne, minden kintset meg-ennétek.
                  Míg éltek, senki sem veszi hasznodat,
10   Nem szerettek sem mást sem ti magatokat,
Azért várják sokan halálozástokat,
Hogy akkor bonthassák-fel szalonnátokat.
                  A' mit Isten adott, mástól titkollyátok
És ez a' világon leg-nagyobb munkátok
15   Azomban, a' midőn mástúl sajnállyátok
Az-is, a' szátokban, a' mit esztek, átok.
                  Vólt néktek, a' régi Pogányok' Poklába
Büntetés rendelve, de nem-is híjába;
Furiák öltözve verengző ruhába
20   Kínzottak, rekesztve feneketlen fába.
                  Vóltak el-rendelve túzes vas-lapátok
Mellyektúl veresült a' Fösvények' hátok,
Ezt ugyan Poeták! böltsen gondoltátok,
Mert Fösvénynek lenni, maga-is egy átok.
25   Nem úgy eszel mint más, nem úgy ruházkodol,
Mert el-fogy a' pénzed, azonn gondolkodol,
Az árnyék székre mégy, tsak el-tsudáلكodol,
Melly sokat ettél-meg; ha sokat rakodol.

30 Ha talám valaki valamit kér tőled,
Szép ígéretekkel botsátod előled,
'S mikor a' könyörgő el-megyen mellőled,
Mennyei Angyal vagy, azt hínné felőled.
De sokkal azután: egy őrdöggel vala
Dolgom, úgy késereg: mert úgy mond meg-tsala,
35 Bizony, fösvény által több ember meg-hala,
Mint az útonn-álló gyilkosnak általa.
Tele van kenyérral a' kenyeres véka,
Tele van arannyal 's üstel a' hajléka,
De oh! Pokol-béli őrdög' maradéka!
40 Félsz, hogy el-fogy a' föld, valamint a' béka.
De kiei lesznek valaha mind ezek?
A' miket őriznek ezen fösvény kezek,
Majd mikor, a' mellyek most rajta nehezek
Mind el-nyeli a' föld, mind el-múlnak ezek.

hirtelen íratott 1782dikben.

[XIII.] MAGA GYLKOSA.

Az-az, egy magát fel-akasztott Aszszonyinak halálának Komédia formába öntött Históriaja; mellyet, tsak a' több-féle versek nemeiben lehető maga gyakorlásáért írt a' Vers-író; azért a' Játék' részeinek el-rakását senki-se neheztellye.

ELSŐ BESZÉLGETÉS.

Plutus (vagy a' gazdagság) az Ördög, a' Halál, a' Boldulás (vagy meg-bolondulás) és a' Föld között.

Plutus.
5 Én T -- Ilonának tovább nem szolgállok,
Majd másutt keresek szállást, ha találok,
Mert itt tsak-nem talpig penész között állok,
Föld lyukakban élek 's vas ládáknak hállok.
Sajnálom -- miólta e' világot élem,
10 Ritka ember tudott bőltse banni vélem,
Azért, nem vétkezem vele, úgy itélem,
Ha egygyik gazdám másikkal tserélem.
Némelylek, ha kezek közé keríthetnek
Diribrúl darabra öszve-metélgetnek,
15 Örülnek ha rajtam ihatnak, ehetnek,
Míglen apródonként egészszzen el-vetnek.

Szokása ellenben sok ezernek másnak
 Kik örülnek a' kedv-vesztő pénz-rakásnak,
 Hogy ha meg-kaphatnak mély vermekbe ásnak.
 Hogy rabja ne légyek tűznek vagy lopásnak.
 20 Ezeknél únom-meg élni életemet
 Ezek miatt bánom magam-is léteemet,
 A' Vén -- né-is így őriz' engemet,
 Vedd-ki óh Jupiter! kezéből Lelkemet.
 Örög.
 25 Nints erre jó Plute! Jupiternek gondja,
 A'vagy nem tudod-e hogy az Írás mondja:
 Hogy a' ki fösvényűl a' pénznek bolondja,
 Enyim teste, Lelke; mind pénze, mind rongyja.
 Akartam-is már én magamévá tenni
 30 Őtet; hogy a' pénze tudjon másé lenni,
 De magam egy Vénnel mire tudjak menni,
 Ha a' Halál nem ad néki mérget enni.
 A' halált kérjük hát itten segítségre,
 Hogy vigye e' fösvényt a' keresett végre.
 35 Jövel hát óh Halál! és tedd hamar jégre,
 Add nekem -- tsak ugyan nem vágyik az égre.
 Halál.
 Nem jött még el-rendelt napja Halálának,
 Javasoltam már én gyakran a' Párkának,
 40 Hogy vessen már véget élte' fonalának,
 És adja-meg a' Port elébbi porának.
 De ha úgy végezték ő róla az egek,
 Élete napjai hogy még-nem elegek,
 Hasztalan ijesztik a' Párka Seregek,
 45 Híjjába készülnek a' koporsó-szegek.
 Arra mindazáltal igérem magamat,
 Ha meg-fogadjátok az én tanátsomat,
 Hogy majd törbe ejtem fösvény Aszszonyomat
 'S által adom néktek meg-fogott rabomat.
 50 Tsak az okosságot folytsd-meg a' fejében
 'S esze veszettséget küldj oda helyében,
 Így talám, ha ketten megyünk ellenében
 Majd el-temetem én nem várt idejében.
 Bódulás.
 55 De, -- hát én várnék-e parantsolatokat
 Arra hogy magamnak foglallyam azokat?
 A' kik külömben-is élvén, világokat
 Meg-unták, és nekem szentelték magokat.

Vólt itt-is előre gondom bizonyára
 60 Ezen Vén – – sné meg-bódulására,
 Néztém a' szerentse mostoha fijára
 'S az egy kitsinyt vakra forduló kotzkára.
 Mert mikoronn Thémis, az igazságának
 Fontjával roszszúl mértt e' T. Ilonának,
 65 El-vágta darabját, 's el-vitte magának,
 A' nála múlató Plútus' kis-újjának.
 Én a' követséget magamra vállalám,
 Mindjárt háborodott szívét el-foglalám, –
 – Nem-is olly kedvetlen vendég vagyok, talám, –
 70 – De hogy meg-bolondúlt, azért meg-nem hal ám.
 Azólta már egyszer vízre-is vezettem
 Én magam, halálos törbe kerítettem, –
 – Ki-jött, – ki-szabadúlt – láttam, 's szégyenlettem,
 Hogy nem jött a' halál én oka nem lettem.
 75 *Föld.*
 Én e' haszontalan fösvény föld' terhének
 Helyet nem engedek, sem sirt hólt testének,
 Ha hát véget vetni tettzik életének
 Keresetek másutt helyt Temetésének.
 80 *Az első beszélgetést be-rekesztő Kórus, vagy Ének.*
 Bóldog ember, a' kinek sokra, nintsen gondja,
 A' ki a' kedvet vesztő pénznek nem bolondja.
 Bóldog, a' ki kevéssel meg-tud elégedni,
 A' ki ha nints-is néki el-tudja szenvedni.
 85 Mi haszna e' világi kíntsnek gazdagságnak,
 Mi haszna ha Ura vagy ez egész Világnak,
 Meg-halsz, magad odébb mégy, – itt marad mindened,
 Sőt sokszor gazdagságod ás vermet ellened.
 Mennyinn futnak fáradnak híjjába valóért?
 90 Hányann túrnek sok roszszat egy kis színlett jóért?
 Oh pedig, melly szegény az és melly bóldogtalan!
 A' ki soha sem nyúgszik, fárad haszontalan.
 Ez egy halált okozó fösvények' törvénye,
 Hogy soha sem telik-meg a' fösvény' érszénnye
 95 A' kinek kevés elég, ez egy nyúgodalma,
 Arany annak a' sár-is, sár az arany-alma.
 A' gazdagok gyakorta kísértetbe esnek,
 Tórt a' sok pénz-halászók magoknak keresnek.
 Oh gazdag! ha majd egyszer meg-kérik Lelkedet,
 100 Ki hordja-el rakásra gyúlt keresményedet?

Jobb jól lakni tsak kenyér-hajjal a' koldússal,
Mint éhenn rakott asztalt nézni Tantalussal,
Kár éhezni, a' kinek vagyon eledele,
Semmije sints a' kinek van, ha nem él vele.
105   Ély fősvényűl míg meg-nem halsz az éhség mia'
Te gazdag szerentsének szerentsétlen Fija!
Én ha jóvedelmemhez költségemet mérem
A' mim van ha kevés-is, én azzal meg-érem.

MÁSODIK BESZÉLGETÉS

Az Ördög, a' Lelki-esméret, és az Aszszony között.

Ördög.
Oh gonosz Lelki-esméret! meddig alszol ennyire?
Serkenny-fel már Aszszonyodnak meg-keserítettésre.
Lelki-esméret.
5   Nem jött még-el az én órám; ne fély, mert majd fel-kelek,
A'²¹³ rakásra gyűjtött pénzből tsoportos kint nevelek.
Ördög.
No tsak, ne késsél; vedd hamar gondolóra magadat,
Lóvd az Aszszonyod szívébe méreggel kentt nyíladat.
10   *Lelki-esméret.*
Annyi mint az, én nem bánom; hadd veszzen, ha veszni tért,
Én meg-fogom, meg-kötözöm: Te fizess illendő bért. --
– Fizess Aszszonyom! adj számot; tudod mennyit vétettél?
Mellyekért, hogy már gyötörni kezdjelek méltó lettél.
15   *Aszszony.*
Nem vétettem, nem-is érzem olly bűnösnek magamat,
Hogy várhatnám bűneimért örökös halálomat.
Lelki-esméret
Vétettél, mert roszzúl éltél az Isten' áldásával,
20   Nem-is halsz soha-meg, hidd-el, igazak' halálával.
Tudod-e? hogy a' sz. Írás a' gonosz fősvényeknek
A' Póklot szabta 's rendelte holtok utánn helyeknek,
Hányszor jöttek alamisnát kérni, hozzád, szegények?
Hányszor kértek szállást tőled, bújdosók, jövevények?
25   De Te az Istentűl vettbűl nem adtál Istenedért,
Sok szegényt szegényítettél hamissan gyúlt pénzedért.
El-ástad 's Fijaidról-is vagyonod' kéméltted,
Sőt magad-is a' magadét fog-hegyenn ittad etted.

213 'S A kézirat alapján jav.

30 Mit-is számlálom? tudod jól. – Azért Pokol leszsz béred
 Hidd-el, hogy Halálod utánn az örök Halált éred.
Aszszony.
 Jaj Istenem!
Lelki-esméret.
 De nem Isten már a' Te segedelmed,
 35 Az Őrdög leszsz és a' Pokol kész Lelki veszedelmed.
Aszszony.
 Mit tsinálljak?
Lelki-esméret.
 Őld-meg magad.
 40 *Aszszony.*
 Nem ölöm – jobb ha élek.
Lelki-esméret.
 De el-hidd hogy jobb ha meg-halsz; tsak halyj meg.²¹⁴
Aszszony.
 45 Jaj!²¹⁵ de félek.
Lelki-esméret.
 De vagy félsz vagy nem, tsak ugyan meg-kell már annak lenni.
Aszszony.
 Jaj Istenem! hogy kell nékem kínos halálra menni?
 50 *Lelki-esméret.*
 Mind egy már az jó Aszszonyom! akár meg-halyj, akár élyj,
 Leszsz Pokolban a' ki fog rád gondot viselni, ne félyj.
 Míg kínlódot, jobb hogy addig sijettesd halálodat,
 Tsak halyj-meg hát, és fizesd-meg jó 'Soldosné 'Sóldodat.
 55 *Aszszony.*
 Már akár-ki rabja légyek holtom utánn 's éltemben,
 Bár mint késztesz, a' halállal nem megyek önként szemben.
 El-várom míg a' természet el-hozándja Halálom'
 Jobb addig-is a' Pokolnál az étel, ital, álom.
 60 *A' második beszélgetést be-rekesztő Kórus vagy Ének. Hanák.*
Az Aszszony.
 Be keserves nyomorúság töri bodúlt fejemet.
 Sok ezer baj keseríti keseredett szívemet
 Búval élek, búra lettem, búra szültek engemet.
 65 Búval öl-meg, búval végzi a' halál-is életemet.

214 A szó után álló kötőjelet pontra javítottuk.

215 A szó után álló kérdőjelet felkiáltójelre javítottuk.

Sok sóhajtással ezerszer könyörögtem eleget,
 De hijjába feszegettem szavaimmal az eget
 Angyalok helyett körül' tem látok őrdög' sereget,
 Már-is érzek a' szívemben pokol-béli tűz meleget.
 70 Lelkem' esmérete bennem pokolbéli-tűzeket
 Szerez, és szívet emésztő-kínokat ezereket
 Lelkem érez keseredve, belől mérges sebeket,
 De – keserves zokogás közt emlegetem én ezeket.
 Italom könyvvel elegyül, síralommal kenyerem
 75 Mikor öl-meg ez emésztő keserűség? Istenem?
 Oh hamar hozd-el halálom', ha ugyan kérni merem,
 Úgy-is halálra készítget, háborodott vér erem.²¹⁶
 Minden kínra minden rosszra néki szántam magamat,
 Tsak halálom kevesíti meg-sokasúlt kínomat,
 80 Oh kegyetlen Párka! kérlek: hozd hamar halálomat.
 Jövel irgalmatlan Halál! fegyvereddel vedd nyakamat.

HARMADIK BESZÉLGETÉS.

Az Őrdög, és az Aszszony között.

Őrdög.

Mit tselekedhessem? – – nét mere vezessem?
 Fösvény Aszszonyomat hogy vigyem-el rabomat?
 Már maga Lelkének sok boszszontási menének
 5 Ellene, még se valál kész az ölésre Halál!
 Egyet próbálok, ha talám vaktába találok
 Nyerni; magam ki-kelek hartzra, rabot ha lelek.
 Sírva tudom 's látom: Szeretőm és régi Barátom
 10 Mint sír, mint kesereg? könyve zokogva pereg.
 Látom 's sajnálom magam-is, 's keseregve tsudáalom
 Már; hogy ez el-keserült szív, síralomba merült.
 Jajját kettőzöm; de baját ha lehet meg-előzöm.
 'S a' kívül így zokogok, orvosa lenni fogok.
 Látod-e? nem hányom bűnödöt szemeidre, Leányom!
 15 (Mint nem rég felele, 's bánt maga Lelke vele)
 Sőt magam azt mondom: hogy egekre, Pokolra mi gondom?
 Meg-halsz, 's nints azután élet; haláloed utánn.
 Mind képzelt síralom, mind gyermeki-félelem, álom,

216 A többi strófától eltérően itt az utolsó sor is csak 15 szótagos, nem pedig 16. Mivel a kéziratban sem szabályosan szerepel a sor (*Ugy is halálra készíti életemet háborodott vérem erem*), nem tudtuk javítani.

A' kínzó seregek, a' Pokol, Ördög, egek.
 Vedd-be szavam, kérlek.

20   *Aszszony.*
 Ki vagy?
                   Ördög.
 Én vagyok, arra vezérllek
 Hól vál nyugalom bóltra ez a' síralom.

25   *Aszszony.*
 Angyal-e? mert félek, vagy tám gonosz ördögi Lélek
 Ennyire melly feszeget, verve fejembe szeget.
 Mert Mennyországot, Poklot, 's más Lelki világot
 Hírdetnek magok-is 's hisznek, az Angyalok-is
 30   Isten Pennája 's Meg-váltónknak maga szája
 Igér Poklot, eget, bíztat-is és fenyeget.
                   Melly jól járnának, a' kik tsak évének ivának,
 És valakik igazok, melly nyomorúltak azok,
                   Roszsznak végtére ha ne lenne Pokol-béli-bére,
 35   'S jóknak örök jutalom, Angyali nyúgodalom.
                   Isten' igazsága, bölts gondviselő Atyasága,
 Jésusom' érdemei, vére, veres sebei
                   Mind el-múlnának, sőt tettzene lenni tsudának,
 Hogy lehet egy igaz-is, 's hogy vagyon Isten az-is.

40   Leszsz és sajnálom örökös, de Pokolba', halálom,
 Fog; – de; jaj! árva fejem! lenni, Pokolba' helyem.
                   Ördög.
 Már ez mind álom, és hogy hiheted Te? tsudálom
 E' kőltött²¹⁷ neveket, Poklokat és egeket.

45   A' Papok úgy vélik, sőt bár ha magok ki-beszélik
 Rettentvén titeket, nem hiszik ők ezeket.
                   Tsak mese már régenn, hogy bóltozatokkal az égenn
 Kő-fal tzifra-rakás vólna tsinálva lakás.
                   Bóldogúl ott élni, és Angyali módra beszélni
 50   Nyerni fehér köveket, és különös neveket
                   Istennel lenni, 's élet-fa-gyümölsöket enni,
 Mind Papi (kép-mutatók) 's gyermeki gondolatok.
                   A' Pokol' öblében hogy tűz vagyon, a' fenekében,
 Kén-kő, gondolod-e? mít hiszel? – oh tudod-e?

55   Mondani mit mernek? hogy lántzra kötözve hevernek
 A' Pokol' ördögei' meg-töretett Fejei.
                   Hát lehet-e szélre függeszteni, kötni kötélre
 Lelkeket? – e' rabokat? – láttad-e hát azokat?

217 *kőltött* Sajtóhiba, jav.

Bár de ha úgy legyen; ha ki testbe' Pokolba le-mégyen.
 60 Vég nélkül leszel-e e' tűzek' eledele?
 Mind hamuvá válna tested, 's azután ki tsinálna
 Új testet, ki mehet ennyire? – hidd ha lehet.
Aszszony.
 Hittem – sajnálom – hiszem-is – tudom hogy nem-is álom,
 65 És hogy mind igazok a' miket írnak, azok.
Ördög.
 Ám hidd, én készen fogadom, jó Tútora léssen
 Lelkednek, ha talál vinni pokolba Halál.
 Engedj Tsak, kérlek.
 70 *Aszszony.*
 Mit hát?
Ördög.
 Igaz útra vezérllek.
 Halyj-meg vedd fejedet óltsd-el az életed'.
 75 Úgy-is míg élnél, sok ezer kínt kínra tserélnél,
 Bajt bajod újjat adat, mit töröd így magadat?
Aszszony.
 Távozz-el tőlem, Sátán! távozz-el előlem
 Fel-keres és ha talál meg-fog az őszi-halál.
 80 *Ördög.*
 Hogy nevezél? kérlek, Én nem vagyok őrdögi Lélek,
Aszszony.
 Bűnre bizony utat, Ördög az a' ki mutat.
Ördög.
 85 Ám Ördög légyek; ha kinek segedel mire mégyek,
 És néki jót mivelék,²¹⁸ jó vagyok annak. – Elég.²¹⁹
 Hát nyomorúlt elme! kinek én egyedül segedelme
 Én lehetek, mire vársz? Oh nyomorúlt! mit akarsz?
 A' víz úgy látom, nem akar helyt adni, Barátom!
 90 Lát'd; el-nem temete, Földre de vissza vete.
 A' Föld, mit mondott? Nem fog rád tartani gondot?
 Adni helyet nem akar, sírba tehát ki takar?
 Tűztől-is irtózol, noha még magad azzal adózol,
 Hát hova hajd'tsd fejedet? hol keresed helyedet?
 95 Lelkem' félelme, *Levegő-Égnek* Fejedelme
 Én vagyok; én viselem gondodat, állj-ki velem.
 Háborog a' véred; majd a' nagygyát-is el-éred,
 'S Fúvsz illy énekeket, *nem szeretem ezeket.*
 Akkor meg-halnál, ha talál ki meg-ölne találnál,

218 *mivelek* A belső rímelés szerint jav.

219 Az *E e*-ből jav.

- 100 *Tűz, víz, föld* nem akar, porba tehát ki takar.
 Én-is, mint tölled ki-vetett, 's kit el-űzöl előled,
 A' kit nem szeretek gyámola nem lehetek.
 Meg-jelenek nálad Aszszony! de fejedre halálod
 Nem hozom, azt mivelem: élsz, de Pokolba velem.
- 105 *Aszszony.*
 Távozz-el tőlem Sátány! távozz-el előlem
 Hóltom után, ha bele bé-megyek, érd-be vele.
Ördög.
 Óh furiák mérgek! jertek-be Pokol-béli Férgek!
- 110 Médúza' véres haja, Hárpia' mérge' raja!
 El-ne temessétek fenn állva Pokolba vígyétek,
Aszszony.
 Jaj,²⁰ jaj! melly nehezek gyenge szívemnek ezek.
Ördög.
- 115 Lásd e' rémítő, sok ezer, szívet keserítő
 Kínt, e' leszsz néked-is tömlőtöd és helyed-is:
Aszszony.
 Lelkem félelmes, légy Istene néki kegyelmes
 Nem bírom kínomat, már meg-ölöm magamat.
- 120 Halyj-meg hát testem, Lelkem van fogva, meg-estem.
 Kár napot érni felet, adjatok egy kötelet.

Ezt a' beszélgetést bé-rekesztő Ének (az Aszszony-képében) melly, egy magában-is kétségbe-esést ábrázoló nótára íratott, és mértékre.

- 125 Be keserves énnékem ;: e' nyomorúlt életem!
 Uram Uram Istenem ;: ölj-meg Uram Istenem! engem'.
 Egyéb-aránt életem' ;: el temetem, el-vetem,
 Akarok halálra kerülni ;: nehezebb dolog élnem.
 Ikszionnak ördögi kerekékenn pergeni
 Nem nehezebb állapot, a' pokol' örvényibe túrni
- 130 Mind énnékem éltemet élni, – de kesergeni,
 Sírálomba sírva borúlni – de soha sem örülni, – de sírni.
 Bezzeg, ugyan egy ebi-harmintzadot értem-el,
 Szemeimnek artzulumra le-tsoportozva tsergedez árja;
 Bűnös fejem, Istenem! Istenem! nem tudom mit érdemel?
- 135 Talám ugyan a' Pokol' öblibe Pirithous' Ördöge várja.

Míg kezeim' körmei artzulatom' vérezik
 Már az alatt a' Pokol' őrdögi szín-korma be-kormol,
 Már heregő-melyibe Lelkem a' mint érezi
 Tzerberus, az őrdögök' őrdöge' Pokol-őrző mord ebe mormol
 140 Ha szívemnek kinyyai már ennyire rontanak,
 Hát ezután, oh nyomorúlt fejem! – oh mi követ engemet? – oh jaj!
 Ha keservem' árjai több sebes ár-vizeket ontanak
 E' nyomorúságba kereng fejem, és fejemen borzadoz a' haj.
 Herkulesnek, a' zavaros színű Lerna-vize' gödribe
 145 Hét fejeit berzegető fene sárkányjának méteje mérge
 Sértegeti szívemet, hét ezer őrdög anyja-képibe;
 Fészket vere bennem; ugyan már-is a' Pokolnak mardosó férgé.
 Tantalussal a' vizekenn noha nyakig ülök-is,
 Étem, italom, kenyérem, borom, elég vagyon, annak örülök.
 150 De tűzesek e' vizek, e' miatt fázom-is hevülök-is,
 Ha kitsit örülök-is, újra meg-újra síralomba merülök.
 Oda hagyta Titziust a' maga májt szerető durva madárja,
 Én melyembe költözik, és néki keseredett szívemet éli;
 Eledele, szívem' ezer baja, és itala könnyveim' árja,
 155 Meg-eszi 's emészti, vagy-is maga májomat epére tseréli.
 A' Zizifus' nagy kövit a' magas hegytetőre görgetem,
 Viszsa gördül, és soha nyugalomra tetejére nem érek
 Fájdalmimat szenvedem, és sírva könnyeimet pergetem,
 Egy jajt alig végeznek, – újra, szívem' ezer síralmira térek.
 160 Hárpia-sereg, Furiák' raja²²¹ sértegeti szívemet
 Öldökli lelkemet, és sebem', Lelkemnek esmérete marja.
 Pokol' ezer őrdöge már rabol, és ragadoz engemet,
 Háborodott véretem, a' haragos őrdögök' Apja zavarja.
 Síralom' újítja keservemet, ezereket újra hoz,
 165 Síratom-is árva-fejemnek ezer keserű sorsait árván.
 Mint haragos tengeri zúr-zavarok úgy haboz
 Lelkem, élyen halyon-e? – de tsak ugyan halálatomat éhezi várván.
 Már az Anya-föld-is, az öblibe nem engedi síromat, –
 – Oda hagyni, végzeni, életemet m'ért-is halasztom.
 170 Oh Levegő-ég' Fejedelme! Te szánd-meg ezen sorsomat.
 Nem akarok élni, – de fére megyek, és magamat fel-akasztom.

NEGYEDIK BESZÉLGETÉS.

A' Hír-mondó, az Aszszony Gyermekei, a' Pap, és a' Doktor között.

- Hír-mondó.*
Új hírt hoztam.
Gyermekek.
De mit;
5 *Hír-mondó.*
Azt, hogy az Anyátok
Meg-hólt;
Gyermekek.
Mikor.
10 *Hír-mondó.*
Tsak most, vagy tán már tudjátok?
Gyermekek.
Nem hiszszük.
Hír-mondó.
15 No meg-hólt – de ne sajnályjátok,
Mert lám elég sok pénz 's kints maradt reátok.
Gyermekek.
Oh jaj! melly hírtelen az Isten' munkája?
Mond-meg hát: hol fekszik? hadd megyünk hozzája.
20 *Hír-mondó.*
Nem fekszik, hanem függ.
Gyermekek.
Mi Isten' tsudája?
Mutasd-meg hát: hol függ, és vezess reája.
25 *Hír-mondó.*
Hadd beszélyem-elő, várj, – addíg nem menek. –
– A' Halál 's az őrdög öszve-esküdtének,
Hogy az Anyátoknak ma véget vessenek,
E' kettőnek pedig ki állhat ellenek?
30 Meg-győzte az őrdög, meg-győzte sokára,
Ez-is a' vég-törvényt ki-mondja magára.
Nemes Aszszony lévén Nemes Kuriára
Ment halni, 's ott akadt egy Fűz-fa horgára.
El-méne 'sebjébe tett száz tallérjával,
35 Egy jó kötelet-is vitt vala magával,
A' mellyen tsomókat kötözött módjával
Az őnnön kezével, maga Hóhérjával.

El-méne a' kertbe meg-őrült módjára,
 'S a' kertnek tüskével kerített árkára,
 40 Fel-mász, 's az el-készült kötelet nyakára
 Hurkolván, akasztja egy Füz-fa' ágára.
 És akkor le-rúgá magát a' tüskérül,
 Ott függ a' nyakára folytott kötelérül,
 Így monda-le maga, meg-únt életirül
 45 Tsak gondolkodjatok²²² temető-helyérül.
 Bezzeg szép halált nyert, a' mit érdemele,
 Bezzeg az a' kis fa nagy gyümöltre lele,
 Fél szemét be-húnyta nyitva van a' fele,
 Mint a' lúd a' napba úgy hunyorgat vele.
 50 Függ mint a' Zsidóknak Babilon' füz-fája'
 Ágára akasztott Húros músikája
 A' tüskénn fél-felől fenn-akadt szoknyája,
 Ha *Kám* akarsz lenni be-nézhetsz alája.
 Nints Tútor, nints öreg, nints édes Anyátok;
 55 Nem tudom: ez néktek áldás-e vagy átok?
 Mert ha, hol tartotta a' pénzét? tudjátok;
 Elég sok ebül gyűlt marada reátok.
Gyermekek.
 Istenem! az Isten ránk melly nagy bút mére,
 60 Mind addíg háborga szegénynek a' vére,
 Hogy egyszer, melly szégyen'! – meg-lett idejére. –
 Maga lett magának gyilkosa végtére.
 Jaj, melly nagy e' miatt síralma szívemnek,
 Oh! hol vegyek elég könyveket szememnek?
 65 Szemérem, 's félelem lesznek, életemnek
 Gyilkosi, de van-is oka keservemnek.
 Két seb léssz a' sebbül, ha meg-mérgecsítik,
 Több tűz, ha a' tüzet tűzzel tűzesítik,
 Így az én tüzemet új tűzek hevítik,
 70 Mert más sebek sebes sebem' sebesítik.
 Egyik seb szívemenn más sebet tsinála,
 Egyik seb, az édes Anyámnak halála,
 Másik seb, de már az kész méreggé vála,
 Hogy magára, nem más Hohérra találá.
 75 *Másik Gyermek.*
 Jaj! de miért minket elébb nem temete
 Sírba? mint magának ekképp' véget vete, –
 – De már az mind semmi, tudom nem szerete
 Élni – de, a' Lelke hát idvezülhet-e?

222 *goolkodjatok* Sajtóhiba, em.

80

Pap.

Bizony el kárhozott ez még életében,
Már akkor-is vett részt a' Pokol' tűzében,
Mert mindjárt, leg-első fel-serkenésében
A' Lelki-esméret tűzelt a' szívében.

85

„Úgy vagyon mert éget gyúlt kén-kő módjára,
A' Lelki-esméret sok lelkek' kényyára
Ég, forr ez a' méreg gőzölög e' Pára
Mardos²²³ ez a' féreg vipera módjára.

90

Van gyakorta pokol bizony van benned-is,
Pokol" 's a' t, (lásd a' Pokolról, pag. 34.)²²⁴

Gyermekek.

Jaj! hát a' mi édes Anyánk el-kárhozott.²²⁵

Pap.

95

Úgy vagyon, mert a' ki gyilkos, az átkozott,
Ez pedig gyilkos vólt, mert addig habozott,
Hogy egyszer magának kész halált okozott.

Doktor.

100

Kár mindjárt olly kemény ítéletet tenni,
Kár ollyan vak-merő Keresztyénnek lenni,
Mert fel-akasztani magát, 's mérget enni,
Nem teszsz talponn álva a' Pokolba menni.

105

Nem tudja az ember a' Lélek' munkáját,
Kiseddek', 's bolondok' Theológiáját.
Tsak rontsd-meg szabados nyelved' zaboláját
Majd fel-fedezem én beszéded' hibáját.

110

A' meg-őrülteket, *Maniacusokat*
(A' kik szokták magok meg-ölni magokat)
Mint a' meg-hóltokat ollyba kell azokat
Tartani, 's ők nem-is tudják világokat.
És így ha ők akkor jó hitben valának
A' mikor szegények meg-bolondulának,
Még idvezülhetnek, mert semmi munkának
A' meg-őrülteket nem tartjuk okának.

115

Pap.

Ez nem vólt jó Hitben.

Doktor.

Úgy de mit tudsz benne?²²⁶

223 *Mordos* Sajtóhiba, em.

224 Lásd a *Pokol* című verset (H-I. [II.]) kötetünk 282. oldalán.

225 A mondat végén vessző állt, ezt pontra cseréltük.

226 A mondat végén vessző állt, ezt kérdőjelre cseréltük.

Pap.

120 Tudom: ha jól²²⁷ hinne bolondá nem lenne.²²⁸
Doktor.
Hát ha ki jó hitben bolondítót enne
Tudatlan, már az-is a' Pokolba menne?

Pap.

125 Úgy de fösvényisége el-kárhoztathatta
Sokat 'súgorgottak gyermeki miatta,
Istenéből Isten részit ki-nem adta
Ez, ha egyéb nem-is, Pokolnak adhatta.

Doktor.

130 De, ha tsak úgy lehet Uram! idvezűlni,
Úgy mindnyájunknak kell Pokolba készűlni,
Nem-is lehet minden vétket el-kerűlni.
Nem őrdög az mindég a' mit úgy neveznek,
'S nints őrdög azokban mind a' kik vétkeznek,
A' vér és a' törvény azért ellenkeznek,
135 Mert sokszor a' Lelkek a' vérnek kedveznek.

A' Temperamentum viszi a' vétkekre
Az embert, e' vezet minket mindenekre,
A' vértől van a' bűn, azért a' Lelkekre
Ne támadj; hanem az éltető-erekre.

140 *Négy Temperamentum van az emberekben*
Négy fő-indúlatok' feje a' testekben,
Mindenik bűnt hordoz magával, ezekben
Részed van, és így van bűn-is mindenekben.

Kholericusoknak igen nagy a' kények,
145 *A' Sanguineusok mind búja Legények,*
Meláncholicusok mód nélkül fösvények,
A' Plegmaticusok rest, tunya, szegények.

Minden embernek van hát bűnre hajlása,
Tudod, ha olvastad, – *Szent János' mondása*
150 *Három a' bűn, testnek gonosz kívánása*
Élet' kevélyisége, szem' bujalkodása.

Ha hát, minden vétek nélkül akarsz lenni,
'S úgy akarsz a' mint élsz Menny-országba menni,
Szükség léssen, minden véredett ki-venni,
155 'S semmi vér' táplálót sem inni sem enni.

227 jó Értelemszerűen jav.

228 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

Leg-alább, a' hóltról nem kell így beszélni
Gondold-meg, hogy te sem fogsz ám mindég élni.
Néked sem jól esne csak azt lehet vélni,
Ha rólad illy balúl fognának ítélni.

160 Ezen beszélgetést be-rekesztő Kórus vagy Ének a' meg-hóltnak gyermekei' képében.

Óh! Melly nagy állapot kísértetbe esni,
Melly nagy kín magának önként kint keresni,
Jobb a' más ajtaját éhenn szomjan lesni,
Mint fűz-fábúl kínos akasztó-fát nyesni.
165 A' Lelki-esméret fel-haborodása
Nagy kín; e' kén-köves tűznek gyúlladása
Nagy tűz, nagy gyúlladás; Pokolban sints mása,
A' hol ez van, nints ott az Isten' áldása.
Ám örülljön ki-ki nagy gazdagságának,
170 Ez Lelkeket gyötrő fősvény szív-kínnyának
Én nem tészem ennek magamat tárgyának,
Lelkem csak a' Jésust óhajtja magának.
Lugubris quondam raptam Menelaus Helenam
At modo Tót Ilonam *Mord avas hatu canit, (Anag.)*
175 Absolon infelix Sacra Iouis arbore captus,
Nunc salicis ramo Foemina pendet avis.
Si modo cuncta salix vnum gestabit avarum,
Et simili fructu fructificare queat
Virgine cum iusta saturnia regna redibunt.
180 Pondere tamque graui tuta quiescet humus.
Íratott úgy tettzik 1782dikben.

[XIV.] *Világi Mulandóság, Halál.*

Ha nézünk, e' Világ' szép Páva módjára
Sok-féle színekkel festett formájára
Változik úgy lattzik, 's mint a' Füst és Pára
El-is múlik benne minden utóljára.
5 Az Isten, a' ki ád lételt, és életet,
Mindeneket olyan törvény alá vetett,
Hogy az egész világ, 's minden teremtetett
Állat, múlandóság alá rekesztetett.
Nézzünk-el bár nézzünk renddel mindeneket,
10 Nézzük-el a' meszsze terjedett egeket,
'S annak bółtozatinn tündöklő tűzeket,
Mindennap változni találjuk ezeket.

A' nap míg be-tölti szokott esztendejét,
 Mindennap újobban váltóztatja helyét,
 15 A' hóld ha el-kezdí hónapja' elejét
 Nő és fogy mind addíg míg végzi idejét.
 Repúl a' *fias-tyúk* az égenn sebessen,
 Ballag a' *kaszás*-is utánna rendessen
 A' két el-fáradt *eb* piheg hogy mehessen,
 20 Süvölt a' *Hidra*-is nyomokba mérgessen.
 Siet az *oroszlány* arany-szín hajával,
 Ezt követi a' *Szűz* termett kalászszával,
 Vágtat a' *szárnyas-ló* mind a' négy lábával.
 És mind véget-jegyző hibás karikával.
 25 A' több tsillagok-is mellyek seregelnek
 Széllyel az egekenn addíg mendegelnék,
 Míg egyszer a' szabott idők ha be-telnek,
 Ezek-is magoknak rendelt végre lelnék.
 El-múlik maga is, melly most mutogatja
 30 Tsillagit, az égnek tzipra bóloztatja,
 Mikor az egeket, az egeknek Attya,
 Mint az öltözetet egybe hajtogatja.^{a)}
 Ezt a' Pogányok-is gondolták már régenn
 Látván a' sok forgó-testeket az égenn,
 35 Hogy addig forganak ez nagy kereksegenn
 Míg meg-nem állanak ezek-is egy végenn.
 A' kik e' világot jól által láthatták,
 Hogy vólt kezdete 's leszsz vége, meg-vallották
 Kivált kik az Isten' ígését hallották
 40 Örökké-valónak soha sem tartották.
 Vakmerőség mérgit hasztalan-ís nyeli,
 A' ki van más-féle gondolattal teli,
 Mert ha vólt kezdete végét-is meg-leli,
 A' régi Poeta a' mint énekeli.
 45 Érünk úgy mond olyan síralmas órára,
 Mellyen az Istennek rettentő szavára
 Meg-ég az ég, a' föld 's tengerek határa,
 És az egész világ el-vész nem sokára^{b)}.

a) 'Sólt. 102.

b) *Ouid. Metam.* reminiscitur adfore tempus &c. [A *reminiscitur* helyett *reminiscitimus* szerepel, jav.]

Már sok vizsgálói a' tsillagos égnek
 50 Akartak-is határt találni e' végnek,
 E' tűzek, úgy mondják: öszve akkor égnek
 Mikor vége leszsz, egy negyed kerekiségnek.
 Vagy, ha a' *Jupiter-Plánéta* mentében
 Úgy halad Szaturnus a' maga egében,
 55 Hogy ebből nézvéni ki a' nap-közepében
 Kilentzedszer lesznek egymás ellenében^{a)}.
 Sőt még Algebránn-is sok szám-vetések
 Tettek 's törték rajta némellyek fejeket.
 Hogy mikor végzi vég ezen kerekeket!
 60 'S mikor ólvasztya-el a' tűz ez egeket? –
 – El-múlik a' föld-is tehát az egekkel?
 Úgy van, mert bár nézd-el vigyázó szemekkel
 Ez-is, minden rajta 's benne termetekkel
 Változik óránként sok-féle színekkel.
 65 A' még verőfényes lágymeleggel reggel,
 Sok virág virágzik a' kertben sereggel,
 De, mint a' nap-világ el-tűn' a' felleggel,
 Hervadnak ezek-is, a' kemény meleggel,
 Illyen törvény-alatt vagynak, bár szépek-is
 70 A' mezőkönn széllyel zöldellő-fűvek-is,
 Mert noha tavasszal és nyárban zöldék-is,
 El-múlnak a' téli hideggel ezek-is.
 Sokszor, a' komor-ég' meg-harvasztó szele
 Rá-fuvall, 's el-szárad minden zöltség vele,
 75 Gyakorta csak egy kis féreg búvik bele
 'S oda leszsz a' Jónás' kopasz-fej' fedele.
 Egy ágatska terem a' fa kis magvábúl, –
 – Idővel nagy fa nő e' kis ágatskábúl, –
 – Végre ez a' nagy fa ki-fogy a' 'sírjábúl,
 80 Míglen majd száraz fa leszsz az élő-fábúl.
 Sőt néha zöldenn-is lábárúl le-vészik,
 Mind a' tűzre rakják, és hamuvá tészik, –
 – Így, a' nagy fa a' mint kis magbúl tenyészik,
 Majd kevés hamuvá lészen 's el-enyészik.
 85 Illyen ám a' kevés ideig tartóság,
 Illyen a' világi változhatandóság,
 Igaz beszéd tehát, igaz és valóság,
 Hogy az egész világ tsupa múlandóság.

a) Nona ignea triplicitas, vel maxima coniunctio.

90   A' földbűl, gőzölgő vékony füst módjára
 A' levegő-égbe fel-mégyen a' Pára,
 És öszve-verődven ott felleg formára,
 Kibűl esső, kibűl menny-kő leszsz sokára.
                   A' tengerbe, a' föld' sok folyó-vízének
 95   Árkainn a' mennyi tseppek be-menének,
 Soha partjai közt meg-nem férhetnének,
 Hanem ha lassanként ki-gőzölgenének.
                   Ekképpen leszsz kevés idővel a' sokbűl,
 Így lesznek kitsinyek sokszor a' nagyokbűl,
 Így leszsz végre semmi a' valóságokbűl,
 100   Óh! hát az emberek mit várnak magokbűl?
                   Világi gazdagság, Pompa, ditsősségek,
 Országok, hatalmak, Fejedelemségek,
 Városok, nagy várak, roppant erősségek
 Váltóznak oránként 's leszsz-is végre végek.
 105   A' nagy *Babilonnak* 's színt-úgy *Persianak*
Kitsiny vólt kezdete *nagy* Birodalmának,
 De azok-is addíg-addíg változának,
 Hogy végek el-érvén egyszer el-múlának.
                   Kitsinybűl vett *Görög-ország* eredetet,
 110   Melly Nagy Sándor által nagyra terjesztetett,
 De a' mint hamar nőtt 's hírtelen kezdetett,
 Az Isten ennek-is hamar véget vetett.
                   Régegn *Róma*-várát egy hegynek felette
 Tsak alíg, két három ember építette,
 115   Rövid időnn Isten olyann nagygyá tette,
 Hogy minden Országok kitsinyek mellette.
                   Fenn-is áll még eddíg hatalmas páltzája
 És sok Nemzetségek hódolnak alája
 Áll még a' Dániel' titkos Statuája,
 120   Vas és tserép-lábú vég Monárkiája.
                   A' kő, melly az arany-fejre már le szakadt (*Dán. 2. 34.*)
 'S le-rontá a' réz-hast és ezüst-vállakat,
 E' képnék Ágyékánn mind eddíg meg-akadt
 És öszve nem törte még e' két lábakat.
 125   De meg-indúl e' kő innen-is sokára
 E' birodalomnak végső romlására
 Le-rohan sebessen jött menny-kő módjára
 Ez meg-romlott képnék még ép két lábára.
                   Ez sok változások addíg mendegelnek,
 130   Hogy egyszer, mint a' fűst mindenek el-kelnek;
 'S majd mikor a' szabott idők mind be-telnek,
 Mindenek magoknak rendelt véget lelnek.

Ha hát, a' mik régen voltak el-múlának
 'S újjak jöttek elő, mellyek nem valának,
 135 Mit ígér? a' világ' múlandóságának
 Sok jeleit látván az ember magának.
 Oh! bizony köz ez a' romlás, mi velünk-is,
 A' mint volt fel-költünk, leszsz el-enyészünk-is,
 Ne kevélykedjünk hát; mert ha most élünk-is,
 140 Bizony leszsz valaha végünk, minékünk-is.
 Míg állunk, míg mozog meleg testünk' vére,
 Futunk, nem-is nézván életünk' végére,
 Az alatt mind múlik az idő 's végtére
 El-múlunk 's le szállunk a' sír fenekére.
 145 Hajdan, Filep Király Mátzedóniában
 Tsak azért tartott egy gyermeket Házában,
 Hogy ez mondás légyen, majd minden órában,
Emlékezz hogy meg-halsz. Kiáltó Szájában.
 Méltánn-is, mert repül gyors madár módjára
 150 Az idő 's minket-is vesz sebes szárnyjára,
 'S ha el-ér élete' utolsó napjára,
 Kit-kit a' kész sírba bé-tesz utóljára.
 Ollyan a' változó természet Országa,
 Hogy, tsak alig nyílik gyermeki virága
 155 Éltünknek; már útól éri Ifjúsága,
 A' mellynek helyébe' az Agg-vénség hága.
 Ekképp emésztjük-meg esztendeinket. (*Sólt. 90. 9.*)
 Ekképpen emészt-meg az idő-is minket,
 Ha mi el-temetjük vén szerelmesinket
 160 Az Ifjak fogják-bé a' mi szemeinket.
 Kszerkszes Görög-ország ellen nagy Hadával
 Menvén, több mint két száz ezered magával,
 A' többek közt egyszer szép Hadi-pompával
 Meg-áll egy hegy alatt roppant Táborával.
 165 'S el-nézvén a' Hegyrül Táborát bámúlva.
 Azon síránkozik Kszerkszes könyve hullva,
 Hogy kik most itt vagynak így meg-sokasúlva,
 Egy sem él közülök száz esztendő múlva.
 Ám sírassad Kszerkszes e' halandó Hadat,
 170 De magad se vonyd-ki közülök magadat,
 Mert a' ki el-hordja fejenként Hadadat.
 Vedret a' te tested²²⁹ porának-is adat.

A' szegény 's a' gazdag mind egy a' Halálnak,
 A' Király 's a' koldús egy végre találak,
 175 Vak ez, nem néz senkit, mint mikor kaszálnak,
 Neki megy a' kasza mindenik fű-szálnak.
 El-hitetvén a' bölts Szeneka magával,
 Hogy közös a' Halál a' világ' nagygyával,
 A' kik az Országnak vesződnek gondjával,
 180 Így szóll, bölts emberhez illendő szavával.
 Én nem bánom tessék akár ki' Fijának,
 Hírt az egész földönn szerzeni magának,
 Más, a' nagyra-látó világi Pompának
 Édességét tartsa fő boldogságának^{a)} .
 185 Én szegény házamban magános fejemet
 Le-hajtom, és bátrann élem életemet,
 Ott várom tsendessen vídám vénségemet,
 Bízta ez, ha szegény vagyok-is engemet.
 De sokszor, a' vénség' idejét sem várja
 190 A' Halál, éltünknek szabott vég határja
 Sőt néha, testünket míg leg-jobban járja
 A' világ' szerelme, koporsóba zárja.
 Balthazsár pompássan mikor vatsorála,
 Hírtelen a' falonn egy kéz 's penna nála
 195 Hírt ad, hogy jelen van, 's ott-is vólt Halála,
 Im' hol a' vendégség torrá miként vála.
 Sándorra, az egész világ' Bírójára
 A' hírtelen halál melly keveset vára,
 Midönn semmi veszélyt nem várna magára
 200 Jó borba adott-bé mérget a' torkára.
 De fel-teszem: ezer 's több esztendő's lenne,
 Mi gyönyörűsége az embernek benne,
 A' helyett és addíg míg halva pihenne,
 Egyik változásonn által másra menne.
 205 Változás gyötrelem az ember' élete,
 Ugyan, miért van hát olyan nagy kelete?
 Sok síralmas jaj-szónn kezdődik kezdete,
 'S kinnal végeződik végső lehellete.
 A' mostan született és még tsak mostani
 210 Gyermekek, leg-először jaj-szónn kezd szóllani,
 Oh! mennyi ártatlan kisededet hallani
 Könyvekkel elegyes jaj-szót kiáltani.

a) Senec. Tragoed. Alium multis gloria terris &c.

Azután, ha egyszer idővel sokára
 Fel-nő a' ki gyermek vólt Ifjú korára,
 215 A' sok gyönyörűség, melyet méz módjára
 Nyal vala, méreggé válik utóljára.
 Míg tsak Férjfiúi idejét érheti
 A' hideg fagylalja, a' meleg égeti,
 'S mikor a' világot leg-jobban szereti
 220 Gyakrann idő előtt a' bú el-temeti.
 De nézd-el végtére az Aggott-véneket
 Mennyi bajjal töltik vég-esztendejeiket,
 Kérd-meg a' fehérenn meg-öszült fejeiket,
 Sokan; *nem szeretem*, azt mondják, *ezeket*.
 225 Egy szóval ezernyi sok változásokonn
 Keserűségekén 's nyavalyákonn sokonn
 Megy-által az ember, és ezenn az okonn
 Sok okossak magok bámúlnak magokonn.
 Tíz-tíz esztendeje alatt életének
 230 El-fogy valósága az ember testének,
 Úgy-hogy, minden hetven esztendejű vének,
 Hétszer újjabb-újjabb emberek levének.
 Hányszor kell hogy élhess ember innod enned?
 Hány ezer nyavallyán, 's bajonn által-menned?
 235 Végre, e' változás addig mégyen benned,
 Míglen, a' mint por vagy porrá-is kell lenned.
 És így akár mibe van gyönyörűsége
 Embernek, mindennek tsak halál a' vége,
 Óh bóldogtalanság színes dítsőssége!
 240 Óh emberi-erő erőtelensége!

[XV.] *Egy Úri érdemes Atyának, kedves Leánya halála után iratott Vigasztaló-leveél.*

Fáj-e még? jó Atya! és még-is kísért-e
 A' bú? melly a' minap keservessen sérte,
 Mikor az ég, olyan vagyonodat kérte
 'S vette-el, hogy élted' attad volna érte.
 5   Vagy tán vétkezem-is ezzel a' kérdéssel,
 Mint ha olyan könnyű volna a' nyögéssel,
 Fel-hagyni? a' kinek inkább szíved késsel
 Hasogatták volna; mint e' temetéssel. –

Egynek, de olly egynek sírba költözése,
 10 Kinek halálával négynek kesergése,
 'S minden gyermekidnek harmada' vesztese
 Együtt jár; Áh! nem nagy szívenn lővellés-e?²³⁰
 Úgy; mert három közül el-vesztéd egyiket,
 Sőt tizen egy közül már kilentzediket,
 15 'S a' három közül-is olly kedvesebbiket,
 A' Kiért engednéd talám mindeniket.
 El-túnt reménységed' tárgya 's tellyessége,
 Vénséged' öröme, Háza'd' ékessége,
 Szerelmes Annyának tündér kis vendége,
 20 A' kire most vólt már leg-nagyobb szűksége.
 Mert Ágnes bútsuzik *Lutčina* hívatja,
Antalt Fébus kéri a' böltsesség' Attya,
 Már úgy mond kezeim' maga tsokolgatja
 Eszterem; bús Annya' szerelmes magzatja.
 25 Tsókold hát! – tsókolná, – de – szörnyű Fájdalom!
 El-túnt, az én kedves testben járt Angyalom,
 Eszterem! – háromszor harmadik sír-halom!
 Hát így vál-e búra ez a' bizodalom?
 Vagy, ha már kezeim e' kis Angyalkának
 30 Kedves tsókjaitól éppen meg-válának;
 Vajha a' tsoportos himlők helyt adnának
 Ortzáján, síralmas szűléje tsókjának.
 Jaj! de, – im' gyönyörű ortzája 's szép teste
 A' mellynél már szebbet Apelles sem feste,
 35 Rakva van fekéllyel: ah! be ki-kereste
 Gyászom tellyességét ez a' gyászos este. –
 – Valóba keserves, hogy ölelésedet
 Nem költsönözheti ez, a' ki tégedet
 Ölel a' kín közt-is; 's e' meg-merevedett
 40 Test, nem érzi tovább kedves szerelmedet.
 Nem szól az arany-száj Annya' síralmára,
 Kinek sóval tellyes értelmes szavára
 Bámúltunk, mert meg-ért vén ember' módjára
 Szóll vala, sok tanúlt elmék' tsudájára.
 45 Nem. – De²³¹ óh fájdalom! kedves szűléjének
 A' zokogás miatt meg-akadt nyelvének
 Sem enged szóllani; hogy baját szívének
 Ki öntvén, a' terhek könnyebbek lennének.

230 *lővelles-e* Rímelés szerint jav.

231 A *D d*-ből jav.

50 Kedves Nénnyének-is sok könyv buzog szeménn,
Nyög Öttse' halálánn és halála' neménn;
Most bámúlok, úgy mond: bölts szavad' érdeménn,
'S még elébb Férjhez mégy kedvesem! mint sem én.
Antal síránkozó Anyya 's Nénnye között,
Síralmat mutató gyász-színbe öltözött.
55 Ó-is ez esetenn nagyonn meg-ütközött,
Hogy Húga testibül Lelke ki-költözött.
Mint haboz, egy hólnak 's két élőnek Attya'
'S egy keserves Anya' Férje' gondolatja?
Mikor akár merre szemeit forgatja,
60 Illy bokros bánatnak láttzik ábrázatja.
Fija, ez esetenn el-bámúl magában,
El-hal a' Leánya keserves bújjában
Felesége készül Esztere' sírjában,
Mit szülhetnek ezek egy édes Anyában?
65 Bizony ezek között kő-szikla lehetne
Szíved bár; de még-is meg-repedezhetne;
'S ha szíved e' baj közt örülne 's nevetne
A' gondviselés-is rád neheztelhetne.
Nem vétkezem-e hát? mikor bánatjának
70 Ellent-állok, vagy-is állani kívánok,
Esztere' halálán, és egész Házának
Sorsánn szomorkodó síralmas Atyának.
Gondolom: szívednek jobban-is tettzene
Bánatodrúl inkább írni mint ellene;
75 'S való, hogy nékem-is síratnom kellene
Ezt, a' ki közölünk az Istenhez mene.
Sőt ártalmassan-is vígasztallak téged,
Kinek már tsoportra gyűlt keserűséged
Talám meg-is oszlott, 's ha el-múlt inséged'
80 Emlegetem, újra bomlik könnyebbséged.
Jól vagyon: – de még-is tisztemnek tarthatom,
Hogy légyen más bajánn nékem-is bánatom,
Már pedig, úgy tettzik hogy Esztert síratom,
Mikor vígasztalva bús Attyát bíztatom.
85 De én merjek-e hát sebjére írt kenni,
Én, a' ki még Atya sem próbáltam lenni,
Annak, ki már próbált sokonn által-menni
Nemzeni Fiakat, 's a' sírba-is tenni.
Való – hogy ha ezek, rajtam történnének,
90 Mellyek most Te rajtad öszve-ütközének
Könnyű gondolatim nehezenn lelnének
Illyen orvosságot mint a' más sebjének.

Mert elegenn vagynak kik más síralmának
 Enyhítő okokat bőltseñ gondolának,
 95 'S mikor az orvosnak fáj a' seb magának,
 Ritkáñ veszi hasznát hasznos Flastromának.
 És ha ez a' bal-sors engemet próbálna,
 A' Te bőltseñged még jobb írt találna;
 'S ha a' Te keserved az enyimmé válna,
 100 Az én gondolatom mind szárnyára szálna.
 'S meg-vallom; ez a' seb, melly szíved' sértette,
 Bajodat előttem olyan nagygyá tette,
 Hogy bús elmém, magát mint egy erőltette,
 Mikor az Orvosló-fűvet szedegette.
 105 Mert, ha közönységes vólna szíved' bajja,
 Vagy tsak egy kettővel közös vólna jajja
 A' sebes szív sebjét bé-gyógyúlnak vallya,
 Ha van más sebes-is, ki szint-úgy fájlallya.
 De én (Te azt mondog) társot nem lelhetek,
 110 'S tán sebes 's nyomorúlt egyedül lehetek,
 Mert minekutánna nyóltzat el-temetek
 Ah egek! Házamba új halált küldetek. –
 – Igaz hogy ritka társ, a' ki így szenvedett,
 'S a' ki tízen egybűl ad kilentz tízedet, –
 115 – De, lám a' bánatban követnek Tégedet
 Elegenn; síratván kedves Eszteredet.
 Im! egy nagy méltóság, a' ki örömedenn
 Örült, most kesereg keserűségedenn,
 Ez a' közös bánat, gyengéñ 's édesdedenn
 120 Enyhítő írakkal dolgozik szívedenn.
 Ah de, (azt feleledet) akár kinek hattya
 Szívét ez a' bánat, nem a' más bánattja;
 Sírhat Leányomonn sok, a' ki nem Attya,
 De az-is tsak az én Eszterem' síratja.
 125 Sőt meg-sértett szívem mág annál sebessebb,
 Hogy a' kit nem sértett, annak-is fáj e' seb.
 Melly egyedül enyim – és mennél nemessebb
 Lélektűl váltam-meg, annál keservessebb.
 Ki vigasztalhat hát bús Atya Tégedet?
 130 Ha az-is baj, ha ki bánnya keservedet,
 Az-is pedig kínnal érdeklí Lelkedet,
 A' ki nem sájnallya kedves Eszteredet. –
 A' Pap, a' halgatót könnyenn bíztathatja,
 Mert mindjárt az Isten' beszédit mutatja,
 135 'S ha könyvez gyermeke' haláláñ az Attya
 Ez a' vigasztalás: *Isten' akarattja.*

'S ez némellynek szívét meg-is enyhíthette,
 Ha igaz Lélekkel rá ezt felelhette;
 Hiszem, az Úr adta, el-is az Úr vette,
 140 Áldott légyen azért szent Neve érette.
 Bút szerez ellenben inkább némellyeknek,
 Szerelmeseikenn el-keseredteknek,
 Kivált ha néhányszor többen-is lehetnek,
 Kiket ki-szóllítani tettzett az egeknek.
 145 Azt gondollya: kivált a' sok gyermek' Attya;
 Ha egynek halála Isten' akaratja,
 A' többi-is, bár még az ég hallogatja
 Ez változhatatlan rendelést várhatja.
 És így valahánynak történik halála
 150 Újjabb keserűség keres szállást nála
 Akár ki rendelte, hogy halálra vála
 Elég az, ha szívénn sebeket tsinála: –
 – Jól van. – De²³² ne azt nézd; hogy Isten el-vette,
 Hanem; hogy ővé vólt, 's ideig engedte
 155 Tenéked; ha hát most magának szerette
 Perbe az Istennel nem szállhattz érette.
 Most, leg-jobb korában találta az halál
 A' millyenben Téged' már soha sem talál,
 El-ijedsz ha bűnöd előttd sorral áll
 160 Mennyi már, miólta olyan kitsiny valál.
 Hiszed-e: hogy tömlözt a' test a' Léleknek?
 Ha hiszed; örvendhetz az el-költözteknek,
 Hogy szép Palotáján a' bóldog egeknek
 Olly koránn fel-válták tömlöttzét testeknek.
 165 Ha még-is az halál bűneiknek bére
 Vólna ezeknek-is, talám nehezére
 Eshetne szívednek, hogy illy hamar ére
 A' halál, bűneik meg-büntetésére.
 De, hiszen a' Jésus meg-hólt már érettek,
 170 'S jól lehet igaz, hogy bűnös vérbúil lettek,
 De tselekedettel még alíg vétettek,
 Azt-is meg-fizette a' kezes helyettek.
 Külömben, a' halál a' hitetleneknek
 Büntetés tsak; de nem az igaz Híveknek
 175 Minden jóknak pedig 's a' ti Eszterteknek
 Által-menetele 's útja az egeknek.

Esztert hát ne sírased, sem ama' nyóltzakat
 A' már szemed elől régen el-múltakat,
 Mert olly helyre vitte az Isten azokat,
 180 A' hol meg-találták bódog hazájókat.
 De tovább szeretted volna életeket?
 Sőt áldjad az áldott Isteni kezeket,
 Hogy, míg többrűl többre tetéznék terheket,
 Meg-könnyebbítette Isten szegényeket.
 185 És el-higyd, hogy jól tett az Isten ő vélek,
 Hogy már ők, a' mitől Te, és én-is félek
 Nem félnek; hogy a' míg még élhetek, 's élek,
 Sokat vétkezhetik ez a' bűnös Lélek.
 Kit síratsz hát édes Atya! ha ezeket
 190 Nem síratod? talám a' két test-véreket,
 Édes Annyok szeménn le-tsorgó könyveket
 'S ezeknek, sebeddel egyesült sebjeiket?
 Úgy vagyon – ha mind ezt büntető Páltzának
 Lenni képzelheti bús Lelked magának,
 195 Vétkes indúlatok valóba vólnának,
 Nem érzeni súllyát Isten' ostorának.
 Sőt, ha tsak Atyai feddésnek ítéled,
 A' mint bánt Mennyei édes Atyád véled,
 Azzal mutatod-meg, hogy az Istent féled
 200 Ha kedvedet egy kis búval fel-tseréled.
 De, ha a' mellyek most rajtad történének,
 Véled bódogságod' kissebbülésének,
 'S ha minden útések sebnek tettzenének,
 Ezek egy bölts szívhez már nem illenének.
 205 Nem vártad e²³³ sebet, melly szívedet érte? –
 – Úgy de, hogy nem éri, vallyon ki ígérte? –
 A' halál új gyászszal kilentzedszer sérte? –
 – Az Isten küldötte, 's mit törődöl érte? –
 – Nem azt nézi a' bölts: mit szenved, 's szenvedett?
 210 Hanem: hogy még a' sors mi reményt engedett?
 'S ha a' bal-szerentse rontja mindenedet
 Örűlly; hogy magadat meg-tartott Tegedet.
 Három vólt, – egy hólt-meg – kettő meg-maradott,
 'S miért ne adhatnál hárombúl harmadot? –
 215 – Úgy de már kilentzet Isten ki-ragadott? –
 – Tizen egygyet ollyan fel-tétellel adott.

233 *vártad-e* Értelemszerűen em.

De, ha már az Isten úgy jobbnak-tartotta,
 Hogy Úri-házadat egygyel tsonkította,
 Lássuk: ha a' Halál Esztert választotta
 220 Atya örömejobb mellyiket adhatta.
     *Ágnes*t fel-nevelted már, 's vagyon hozzája
 Nagy remény, hogy e' leszsz vénséged' Dajkája,
Antal egyetlen-egy Férjfi unokája
 Atyádnak, a' kinn áll József' *lineája*.
 225 Gondolod most: könnyű azoknak beszélni,
 A' kiknek gond nélkül vígann lehet élni,
 Próbáld tsak sorsodat bajommal tserélni
 Engemet a' búért nem fogsz meg-ítélni. –
     – El-hiszem: hogy nékem terhessen esnének,
 230 Ha tsak kisebbek-is rajtam történnének;
 De, nékem-is bóldog szemeim lennének,
 Ha, hogy ne sírjanak arra mehetnének.
     Mert tsak bóldogabb az, ki szerentséjében
 Ha tsonkúl-is, tsorba nem esik kedvében,
 235 Mint kinek a' bal-sors jövén ellenében
 Ezzel, síralom-is foglal helyt szívében.
     Hogy kell hát nem sírni a' könyves szemeknek?
 Ez ez a' mesterség; ez a' nagy Lelkeknek
 Jele; ez nem tettzik sok gyászos szíveknek,
 240 Ez egyik ajtaja bizony az egeknek. –
     Szomorkodsz? – De²³⁴ miért? – Mert²³⁵ okot találtál,
 Mellyért tsendességbűl szomorúvá váltál. –
     – De, ha ellenkező okokat visgáltál,
 Már ennek a' bűnak titkon ellent-áltál.
 245 El-veszett valamid? – Isten többet adott. –
 Mind el-vette Isten? – Meg-tartott²³⁶ magadot –
 Kilentz Magzatidat halál el-ragadott? –
 Sokat adott Isten, ha még-is maradott. –
     – Hát ha mindnyájokat el-fogod temetni? –
 250 – Áldás, annyi halált élve meg-érhetni,
 'S ha néked-is véget fog a' halál vetni? –
     – Fogadom: hogy akkor azt fogod szeretni.
     Ha minden gyermekid életben lennének,
 Mikor vég-óráid el-következnének,
 255 Ah egygyűt, mitsoda kint nem szerzenének
 Egy haldokló Atya' keserves szívének.

234 A D d-ből jav.

235 Az M m-ből jav.

236 Az M m-ből jav.

Sirasd: hogy meg-hóltak és el-temettetek,
 De örülly azonn hogy tovább nem élhettek,
 Mert, kik síralmidnak most okai lettek,
 260 Ha tovább élnének még jobban lehettek.
 Azt mondod: ha hát jobb most egyszer bánkódni,
 Mint, ha éltek volna többször szomorkodni,
 Most hát búsúlnom kell, nem vigasztalódni,
 'S ez egyszer gondomnak 's búmnak nagyobbodni.
 265 Mert most egy tsemóban szenvedem azokat
 A' meg-történhetett szomorúságokat,
 Hadd szomorkodjam hát, 's hadd sírjak most sokat,
 Kilentz gyermekimnek nyögvény halálokat.
 Ne vigasztallyj tehát sőt szomorkodj velem,
 270 Mert kilentz sebemet szívemenn viselem,
 Síralmas szememet az égre emelem,
 Akár mint vigasztallyj; sírok, azt felelem,
 Ám sírj, – hiszen nem rút, nem-is vétek sirni,
 De az indulattal nem illő nem bírni,
 275 'S ha szabad a' hóltat ki-sírva kisírni,
 Tán szabad nékem-is vigasztalást írni.
 Erre-is így felel szíved bádgyadtsága,
 Oda van Eszterem, egy szemem' világa,
 Oda van²³⁷ Lelkemnek minden vígassága,
 280 Mellyet kilentzedszer Halál ketté vága. –
 – Ám sírasd hát, tsak hogy békével szenvedd-el,
 Ha el-vetted a' jót, a' roszzat-is vedd-el,
 Vígasztald magadat hív Feleségeddel,
 Ki fel-ér tízen egy sőt több gyermekeddel.
 285 Dítsóítsd az Istent, a' ki mint fijának
 Néked jelét adta irgalmasságának
 Attya lévén Földi Atya Leányának,
 A' kit ő magához el-vive magának.
 Míg nyögysz, sírsz, imádjad az Isten' hatalmát,
 300 'S kérd; hogy töröllye-el szemeid' síralmát
 Míg élsz könnyebbíttse Lelkednek fájalmát,
 Ha meg-halsz adja meg²³⁸ mennyben nyúgodalmát.
 Íratott 1786dikban.

237 *ven* Sajtóhiba, em.

238 *még* Értelemszerűen em.

[XVI.] *Felséges Mária Theresia halála' tisztességére írt Esztendő' jegyző Vers.*

There'sla KIRáLy AszszonyVnk! eL-haLáL.
Noha sokkal toVább éLni MéLtó VaLáL.
OLjan erős bajnok a' fegyVeres haLáL.
Hogy rabot KIRáLyI TronVsban-Is taLáL.

- 5 *Ezen Versben, az U, V helyett vétették, a' Jnek pedig nints I forma száma, (Stat penes arbitrium, modo sit constanter.)*

[XVII.] *Méltóságos R. Sz. B. Gróff Széki Teleki József Ur ő Nagysága tiszteletére 1782dik Esztendőben, Octob. 15dik napjára; mikor Ugotsa Vármegye Fő-Ispánnjának instelláltatott.*

Víg hang'al ekhóznak Kárpatus' mellyéki,
Örvendvén Ugotsa' Vármegye' vidéki
Azonn, hogy leg-első szerentséje néki,
Hogy Telekié lett Fő-Ispányi Széki.
5   Vígann felel-viszsa ez öröm-Szavára
Egész Magyar-Ország, hogy már valahára
Szert tett, sok bőltseknek várt kívánságára
Ez minden tudomány' Mestere' 's Attyára.
Eddig szegény Hazánk mint-egy irígyllette,
10   Hogy úgy szóllván, hasznát az egy Erdély vette –
Annak, a' ki magát, a' mint érdemlette,
Az egész Világgal esmerőssé tette,
Kinek híre, nem tsak Tátrát által hatja
Hanem a' Parnaszszus-víze folyamatja
15   Az ott lakó bőltsek, 's a' bőltseknek Attya
Tudománnya hírét bámúlva halgatja.
A' ki mind Magyarak tükör mind Németnek,
Hát az használlyon-e tsak ez egy Nemzetnek?
'S hogy ne lássa Népünk azt, a' kit szeretnek,
20   A' Máramarosi Hegyek ellent vetnek?
Hiszen pedig Magyar néki-is Nemzete,
Erdélyben, de Magyar-vérből születtete;
Hogy van hát Erdélynek olyan betsülete,
Felettünk; miénk és tehát nem lehet-e?
25   Jól tudta ezt egy bőlts, kinek hatalmában,
Van-is, elő-menni fel-tett szándékjában:
Ezt adja azért ki parantsolatjában:
Teleki, Fő-Ispány légyen a' Hazában.

Bóls Gróff! tudom akkor számossan valának
 30 A' kik ő magoknak Téged' akarának,
 De az egek, 's szava Hazánk Királynának
 Adminisztrátorúl Békésnek adának.
 Most pedig Ugotsa Teleky nevének
 Fejet hajt 's örvend, várt 's nyert szerentséjének.
 35 Mivel, azon nevű Nemes Vármegyének
 Gróff Teleky József tétetett Fejének.
 Víg nagygya kitsinnye, Aszszonya 's embere
 Hangzik a' Vivátnak hármossan ezere,
 Mivel ma, a' minden Tudomány' Mestere
 40 Köztök, Fő-Ispányi rangot 's nevet nyere.
 Hálát ad Istennek 's dítso Királynának
 Kit tart, a' mint illik örökös Urának,
 Azért: hogy ez tzelja bóls akaratjának,
 Miként használhasson a' Magyar-Hazának.
 45 Tiszteli 's örvendi hatalmát 's erejét –
 Tsókolva fogadja Fő-Ispányát Fejét,
 Vígann emlegeti bóldog esztendejét,
 'S ez áldással tölti egész nap idejét.
 Élyjen Gróff TELEKY JÓZSEF ő Nagysága,
 50 És legyen szerentsés Várt Fő-Ispánysága
 Élyj, Élyj! ez szívünknek buzgó kívánsága
 Bóltseknek tzimere, Hazánknak virága.
 Szeresd ezt bóls Pallás a' kit Leányának
 Tartnak az Istenek Ura' 's Királyjának,
 55 Kinek ha Fiai vagynak vagy vólnának
 Ez bóls Gróffot illik gondolni Fijának.
 Bóls vagy, 's a' bóltsesség kész öltözetébe
 Az Atyád fejből ugrottál elébe,
 Ugy van – ezt ott hagyta válaszsz e' helyébe
 60 Szállást e' Nagyságos Gróff Úrnak fejébe.
 Hogy vihesse dolgát óhajtott végére
 Igaz útainak Te légy jó vezére,
 Önts több bóltsességet ennek bóls szívére
 Hogy tudjon bóls gondot tartani Népére.
 65 Thémis! Óh igazság' Isten-Aszszonykája
 Az idő' Leánya vagy-is unokája
 A' kire az égből van bízva reája,
 Hogy légy a' Népeknek ítélő-bírāja!

'S te-is, ez Anyának hív 's igaz születte!
 70 (Ki régen a' törvényt²³⁹ igazságban tette,
 De a' gonoszságot hogy nem szívelhette,
 Változtatta útját 's az ég-felé vette.)
 Ti légyetek ketten két Vezéri néki,
 Hogy egyenlőnn függjön fontja' két mértéki,
 75 Tudjon a' Nép előtt böltsen járnai bé-ki,
 És igaz szék legyen törvény tévő-széki.
 Ti álljatok ketten fellyül a' székére
 Vígyszván a' fontot-tartó jobb kezére
 A' sok virtusokból koronát végtére²⁴⁰
 80 Ti fonjatok ennek érdemes fejére.
 A' virtus, szerentse, békesség' kötele,
 A' közép igazság, a' kegyesség' jele,
 Gróffi rang 's tisztesség kiket érdemele
 Tartsanak és végig lakozzanak vele.
 85 Hogy úgy végyen nagyobb hírt 's nevet magának
 Használhasson nekünk 's szegény Hazájának
 Áld Isten Józsefet, a' kit Ugotsának
 Tettél József által Fő-Ispány Urának.
A' tíz útolsó Versek, hasonló Esztendő-t-jegyzők, mint fellyebb.

90 *Stagnantis cecini gelidas Pelsonis*²⁴¹ *ad ondas Carmina vix Teleki Nomine digna Tuo.*

[XVIII.] BALATONI HIDEG-FERDŐ.

*Mellyet Vitzé-Ispány Szili Úr tsináltatott,*²⁴² *és egy Ifjú Ur Ákhilles Kápolnájának nevezett; itt pedig azon Ferdőnek szerentsétlenségét írja-le a' Poeta.*

Áll már az Ákhilles' deszka-Kápolnája,
 Szili Úrnak lapos fenekű gályája,
 És már tsak azt várja: hogy Juliánnája
 A' kinek szentelték érkezzen hozzája.
 5 Azomban tsillagi a' kanikulának,
 Mellyek az Északi nagy Medve-farkának
 Szem-közbe ellene szegezve valának
 A' kisded bárkára nagy szelet hajtának.

239 *torvényt* Sajtóhiba, jav.

240 *végtére* Rímelés szerint jav.

241 *Pelsonis* helyett *Peisonis* szerepel, jav.

242 *tsinál tatott* Az eredeti kiadásban a lap széle miatt elválasztva, két sorban szerepel a szó, de az elválasztójel hiányzik.

10   Melly szél mivel szolgált az alsó sarkára
Fordítja az ajtót Hajnál hasadtára,
Melly eddíg az égnek északi pontjára
Nézett, a' kis göntzöl szekér' rud' orrára.

                  Más nap a' kutyátúl hajtott déli-székre,
Fellyúl nagyobb szelet hajt a' medve délre,
15   Hellyre áll a' gálya, 's az északi félre
Fordúl az ajtaja a'²⁴³ Balaton-szélre.

                  Nézd-el az Ákhilles' tzipere mit hozott?
Erős Oroszlánnya medvévé változott,
Délrúl három-ágú villával²⁴⁴ dolgozott
20   Trítón; de északrúl medve hadakozott.

                  Hajdan az Ákhilles' kerek paizsára
Bóltozat vólt metzve fényes ég-formára,
Hol mivel az Észak láttatik jobbára,
A' Polus vólt téve középső pontjára.

25   Egyez tehát Szili 's Ákhilles nevezet,
Mivel hajójának kit e' vízre vezet,
'S melly ide Budárúl szárazonn evezett,
Dél-ellen szolgálni Észak igyekezett.

                  De meg-ijedt még-is és igen sajnálja
30   Azt, ezen Ákhilles' kised Kápolnája
Hogy noha kettős-is Oroszlány' dajkája
Még-is szerentsétlen, leg-első próbája.

                  Egy kitsinyded hajó vólt szolgálatjára
Rendelve, 's ki-kötve Balaton-partjára,
35   Kit küldött egy Fő-pap, ki e' víz nagygyára
Széllyel néz Tihánbúl Neptunus módjára.

                  Látván a' Kápolna: hogy egyik sarkának
Fordúltával délrúl roszsz jelt mutatának,
(Noha semmi baja nem léve magának)
40   Így szóll, a' kis tsónak rendelt szolgájának:

* * *

                  Menyj-el édes Hajóm! menyj-el szél-mentébe
Apátur Uradnak szép lakó-helyébe,
Melly amott, ez magos hegyek ellenébe
Tsillámlik, mint *Délus* a' víz-közepébe.

243 á' Sajtóhiba, em.

244 három ágú-villával Értelemszerűen em.

45   Mond-meg: hogy a' szelek hartzolnak merészen
 Egy mással, a' déli és északi részenn,
 Most Patronám neve Juliánnát téssen
 De gályám ma hólnap Látonává léssen.
                   'S hanem ha a' szelek kezdenek engedni;
 50   Nem akarván a' föld Látonát szenvedni,
 Kéntelen leszsz Gályám néki kerekedni,
 'S Délus felé, habos útaknak eredni.
                   Pedig, mint Látona bajos bujdestával
 Terhes vólt Fébussal Orvosok' Apjával,
 55   Bennem-is Ákhilles' és Juliánnával
 Apolló lakózik Orvos bölts Fijával.
                   De mérge Eolus dühös szolgájának,
 Ellent-áll ez hideg feredő hasznának,
 Kinek természeti melegje magának
 60   Hideggel egyelest sokat használnának.
                   Bizony az Ákhilles' feredő-vizét-is
 Tudom, nem forralta mesterséggel Tétis
 Betsűlni lehetne úgy mint amazét-is
 Ezen új Ákhilles' hideg-ferdőjét-is.
 65   Hidd-el: a' természet pusztá ajándéki
 Jobbak, míg mesterek nem ártanak néki
 Jobb Szili Úrnak-is hideg-ferdő széki
 Mint a' forralt 's kevert-vizek' folyadéki.
                   Szolgállyon a' meleg ám a' betegesnek,
 70   Jobb ez a' lány-hideg az egészségesnek,
 'S tán kik hasznos vizet tsinálnak a' testnek,
 Gálennussal együtt hasznot magok lesnek.
                   Miért élt, hat hét száz esztendőt egészet
 Hajdan, amaz első emberi tenyészet,
 75   Mert mind orvosságot, mind Ferdőt-is készet
 Kuruzsolás nélkül adott a' természet.
                   Készítik a' testet, amaz Orvoslásra
 Készítettett vizek önként lankadásra,
 De a' természeti lány-meleg, nem másra,
 80   Hanem bádgyadtságból friss meg-újjulásra. –
                   – De mivel a' szelek nem hagynak helyemben
 Nyúgodni, Neptunust kérd az én Nevemben
 Szolgait, a' néki készített veremben
 Zárja, míg Patronám fürdik kebelemben.
 85   Ákhilles a' midón indúla Trójára,
 Még minek előtte fel-ült hajójára
 Neptunus nevére készült óltárára
 Szép áldozatot vitt, Nemzete' módjára.

90 E' híjjával vagyok tán én-is ezekenn
Az azólta széltúl hányatott vízeken,
Azért, szint úgy mozgok ez lapos fenekenn,
Mint mikor Budárúl jöttem kerekeken.
Neptunus könnyen bír a' tenger-habjával,
Bír a' Te Urad-is hajóm' mozgásával,
95 Bír, noha nem bírhat a' szelek-fújtával,
Tsak, a' mi híjjom van, hozza-el magával.
Maga szentellyen-fel ez Pap Úr engemet,
'S tegye állandóvá áldással helyemet,
Áldja-meg, mind ferdő lágy-meleg vízemet,
100 Mind Juliánámat, mind Ákhillesemet.
Ha az egek együtt így a' természettel
Dolgoznak; bóldogúl ez ígyekezettel
Ákhilles, és ez új ferdés el-kezdettel
Meg-újjúl Ákhilles Szili nevezettel.

* * *

105 A' Gályának ezen parantsolatjával
El-indúl a' ladik szél-veszes útjával,
Szerentsés-követ vólt, hogy el-indúltával
Egy, vagy két embert-is el-nem-vitt magával.
Jó utat jó ladik! menyj Isten' hírével
110 Járj, ha ugyan járhatz ezer szerentsével,
Küszködj Balatoni-habok erejével, –
– Ha nem fogsz-is halat, meg-telsz ma hal-lévvel.
Indúl már – de hármat perdúl indúltával,
Nem bír a' hátúllya kerengő orrával.
115 Tódúlnak a' habok reá hármosával. –
– Hát így bán-e Tétis kitsiny ladikjával?
Kerengési utánn neki eresztette
Magát, és ugyan tsak Tihan-felé vette
Útját; hogy Látona a' mint emlegette,
120 Délusban panaszzát végezze helyette.
De a' mint ezután sebessen evezett,
Füred-felől egy szél ellene szegezett,
'S a' hab ellen mellyet súllyossan érezett
Már haszontalan vólt, minden ígyekezett.
125 Viszsa-tekínt amaz Deszka-Kápolnára,
Melly ötet küldötte szél-vészes útjára,
'S ekképp' ha szóllhatna szóllna szegény pára
Tódúlván a' habok egyedül magára.

Héj! de szerentsés vagy, hogy Te nem jöhettél
 130 Ez helyre, a' hová engem' eresztettél,
 Magad élsz, mert egy pár tzővekhez köttettél,
 De énnékem bezzeg gyilkosommá lettél.
 Számos Balatoni-Nimfák 's a' Sirenek
 Látván, a' habok közt melly kínossan menek,
 135 Hajó-törésemben hozzám sereglenek,
 'S ekképp' kérdezgetve boszantnak mindenek.
 Tán Jázon érkezett ide ama' gallyán
 'S előre valakit küldött e' sajkáján,
 Melly evez sietve maga szabad száján
 140 Hogy az arany-gyapjat nézze Somogy tállyán.
 Kolkisba mégy-e hát arany prédátokra,
 Hogy ilyen szél-vészszelet jöttél e' habokra,
 Kiknek így felelek boszszantó-szavokra:
 Oda megyek, oda. – Szamárdra, vagy Fokra.
 145 A' Sirenek ismét másképp' boszontának
 Mondván amaz Gallyát Nóe' Bárkájának,
 Engem szároz-helyre vágyó madárkának
 'S bárkából ki-repült Nóe' galambjának.
 Menny úgy mond Somogyra e' víznek partjára,
 150 Hol olaj-fa helyet akadsz sok tser-fára,
 'S vihetz az orrodban bús galamb módjára
 Ágokat, az Urad' parantsolatjára.
 Majd ha a' Déli-szél veri óldaladat
 Vissza fordíthatod Füredre útadat,
 155 'S ha még nem találád szem közt az Uradat,
 Fáradtságod utánn tudom szállást adat.
 – Meg-fordúl az ilyen tsalfa-kérdésekre,
 'S tekint a' Füredi nagy épületekre,
 'S a' Deszka-Kápolnát kéri az egekre,
 160 Hogy el-ne indullyon e' zajos vízekre.
 Kérje Ákhillesét: hogy a' víz' partjára
 Egyik Oroszlányát állítsa strázsára,
 'S kössön egy kötelet izmos derekára,
 Hogy el-ne szaladjon ő-is útóljára.
 165 Azutánn odébb ment, hányatott vettetett,
 Nem tudom Szamárdig vagy Fokíg mehetett?
 'S el-végezhette-e azt az ízenetet,
 A' mellyel kéntelen Tihanba küldetett?

[XIX.] *Egy érdeemes Úri Gazda-Embernek furtsa gondolatai, mellyeknek le-írásában a' Vers-író ha híjjános verseket talált írni azzal menti-ki, hogy tsak hirtelen (ex tempore) vagynak írva.*

Az Urak jó Gazdák – én szegény-is vagyok,
Gondolataim-is olyan szörnyű nagyok,
Hogy néha izzadok, néha majd meg-fagyok,
'S még Fijaimnak-is elég gondot hagyok.
5 Tanács-kérőképpen kérdem az Urakat,
Hogy helybe hadgyák-e mint bőltsek azokat?
A' mellyek láttatnak nékem tenni sokat,
'S bőlt gondolatoknak mutatják magokat.
10 Udvarom kitsiny van, szűk benne a' hely-is,
Tzifra gondolatom' mentem a' helyel-is,
A' kontignázió szép-is, és nevel-is,
Segítettem-is már magamonn ezzel-is.
15 Kőből Házom alá pintzét építettem,
Bóltos istállomat melléje ejtettem,
Mellynek a' tetején kertet készítettem,
'S Pásztorúl Faunusnak egy török-fejt tettem.
20 Való ritka látni két szemű lovat,
De ez istállóval segíttem házamat,
Mert el-nem szorítom vele udvaromat,
'S inkább lovam' lássam vaknak, mint magamat.
25 Egy darab kertemből halászó-tót tettem,
Mellyben a' halakat kötélre köttettem;
A' melly hal-tartásnak azt a' hasznát vettem,
Hogy tegnap délben-is más halából ettem.
30 A' Szűrűm egy partban úgy vagyon tsinálva,
Hogy bele láthatok a' Házamból állva.
De már most az *Abrisz* úgy lészen formálva,
Hogy az ablakomból rá megyek sétálva.
35 Mostani szűrűmet bólt-hajtásra veszem,
Pajtának és marha-istállónak teszem,
De lássák az Urak, majd azt tselekeszem
Könnyebben mint ökröm hogy magam sem eszem.
Fellyúl a' bólt-hajtást szépen meg-rakatom
Nyomtató szűrűnek ki-planéroztatom,
Némelly eleségem²⁴⁵ ottan el-nyomtatom
De a' bólt-hajtást-is egy-helyt meg-furatom.

245 *ellenségem'* Sajtóhiba, a kézirat szerint jav.

A' pajtába hordják mind az eleséget,
 De találok olyan okos mesterséget,
 'S gondoltam *machinát* a' fel-hordás végett,
 40 Hogy a' fel-vittel sem teszek költséget.
 Rá-raják a' kévét mint sót a' mázsára,
 Melly fel-emelkedik a' pajta' bóltjára,
 Mellyet ha el-raknak szűrű-ágy' formára,
 Nyomtatást-is vállal a' *machin'* magára.
 45 És csak olyan legyen, a' ki meg-forgatja,
 Az én mesterségem maga el-nyomtatja, –
 – Az Úr ezt tsudalyja, – de nem tsudálhatja,
 Mert Dédálus volt ám az én eszem' Attya.
 Ama' *lyuk* a' magot botsátja alája,
 50 A' hol kész rosta lesz a' melly meg-rostályja.
 Még alább egy malmot készítek hozzája,
 Melly a' hullott magot meg-morsódogályja.
 Mert ha még egy-két-száz esztendő't élhetek,
 A' pajtámonn által egy vizet vitetek,
 55 Az hajtja a' malmot. – Úgy-e²⁴⁶ örölhetek,
 Sajtót-is tsinálok 's ott iszom veletek.
 (Az alá meg-újra pék-házat rakatok,
 És egy várost veres kőből tsináltatok,
 Másuvá el-adni semmit sem hordatok,
 60 Gabonát és 'semlyét itt distráhálhatok.)^{a)}
 E' roppant pajtának másik óldalában
 Jászol lesz' tsinálva, de nem bolondjában,
 Hanem az ökörnek önként megy szájában,
 'S le-húll munka nélkül a' széna jászlában.
 65 A' malomra folyó-víznek-is magának
 Kettős kanálissa leszen folyásának,
 Egyik, orra előtt menvén a' marhának,
 Nem ád az itatás gondot a' szolgának.
 A' pajtában a' víz meg-nem-fagy fel-teszem,
 70 Kivül pedig tserép-kanálisra veszem,
 Vagy lesz olly árnyékos jó meleg ereszem,
 Mellyel, hogy be-nem-fagy, azt meg-tselekeszem.
 Az abrak lovamnak tsorog a' jászlára,
 'S lesz válú tsinálva koporsó formára,
 75 Mellyből ha jól lakik fordúl forrására,
 'S iszik a' friss vízből szetskás abrakjára.

a) Ez csak a' Poetának maga költemennye.

Mert, nagy Urasággal estem szerelembe,
'S ezután nem veszek pénzt-is a' kezembe,
De úgy ám, hogy legyen valaki ellenbe,
80 A' ki segíthessen minden szükségembe.
Magam sok vánkossal meg-rakom melyjemet,
Kendővel be-kötöm számat és szememet,
Nyakamba kerítem róka-fark bőrrömet,
'S gyönyörködve nézem nagy épületemet.
85 Kotsist, és ló-hajtást senkitül nem várok,
Mert, vagy vak paripánn vagy lektikánn járok,
Éjtszaka lovamként fél-szemet be-zárok,
'S tsak ott ébredék-fel, az hol leszen árok.
Jó lesz e' jó Urak! jól meg-ítélyjétek,
90 Vajha ti-is ilyen böldegok lennétek,
És öszve sok rakás pénzt ne gyűjtenétek,
A' melly tsak míg éltek addíg lesz tiétek.

Erre a' fenn-írt Gazda Ur ezt felelte:

Verset könnyen író, egy helyben nem ülő
95 Kezével 's nyelvével ros' hírt-nevet szülő,
Míg szíved nem látja tsak addíg betsülő
Azért az illyeket, jobb légy *el-kerülő*.

A' Poeta pedig ekképpen kezdi magát menteni:

Ártatlan *Poesis!* mivel érdemletted?
100 Hogy a' Vers-író-is szenvedjen éretted;
Isteni nevedet hát hol, s' kitől vetted?
Ha minden szentséged már ma el-vesztetted.
Egyezhet-e veled az *állhatatlanság?*
Kinél lakott hajdan amaz ártatlanság. –
105 Nem. – Hanem²⁴⁷ nem tudja a' böldegtalanság
Ma: mi a' szeretet, 's barátság-talanság.
Az Igazság, a' kit hívnak Asztreának
Pindus' oldalában választá magának
Szállást; mert a' Múzsák' baráti valának,
110 'S akkor a' *Poëtát* hívták Prófétának

247 A H h-ból jav.

Tán most-is Próféták, 's azért kell *kerülni*,
 Az igaz szó szokott gyűlölséget szülni.
 Más ám a' *tsúfolók* között széket űlni,
 Más másonn *nevetni*, más *meg-nem betsűlni*
 115 Hát: – a' Kép-írónak ha ki parantsolyja,
 Hogy fessen egy embert, ki seggit szagollya;
 Az illetén embert már mellyik tsúfolyja?
 Az-e a' ki festi, vagy a' ki únszolyja?
 Természete ellen van a' Vers-írásnak
 120 Betstelenségére törekedni másnak. –
 'S tudd-meg, bár a' verset tartsd igaz mondásnak,
 Hogy a' *Poëtának* kell lenni tréfásnak.
 Könnyeb' vólt Názónak a' szám-ki-vetése,
 Kinek hamis színnel lett ki-űzetése,
 125 Mint nekem – – – mord szemre-vetése,
 Kinek semmi-sem ok az ellen-vetése.
 Nem fáj, hogy versemet verseddal tromfoltad,
 Hanem, hogy tromfodat haraggal gondoltad:
 'S ha a' mint el-mondtad, ki-is úgy koholtad,
 130 Ez verssel magadat ugyan el-vádoltad.
 Borzadt a' bajuszod, ajakad reszketett,
 Torkod szaporázott hergő lehelletett,
 'S mivel mérges szíved versben nem értetett
 A' magyarázatban mint-egy fenyegetett.
 135 'S azzal, hogy boszúdat értetlenné tette
 Versed, a' *Poesist* maga ki-mentette,
 Hogy az eredetét Istenektől vette
 'S szent, mert a' haragot ki nem fejezhette.
 Só tehát az, a' mit Te *borsnak* gondolál,
 140 'S a' Te versed kedves *sót* azért nem talál,
 Mivel a' *só* miatt fel-*borsolva* valál,
 Mikor kedves tréfát haraggal tromfolál.
 Pedig ámbár írtam ezt tréfa' képében,
 Még-is valóságot találsz ez mesében,
 145 'S ábrázol a' boszszús – – – szívében
 Telhetetlenséget a' Város' nevében.
 Magad meg-vallottad, hogy nagy tag bolondja
 Vagy, 's az az elmédnek mindenkori gondja,
 Hogy a' jószágodnak mind java, mind rongyja
 150 Tagba legyen; eztet magad' szája mondja.
 Ha hát serénységed, olyan erőt venne,
 Hogy a' mit gondoltál az mind véghez menne,
 Nagy tag kívánságod addíg nem pihenne,
 Mig a' pájtád alatt Város-is nem lenne.

155   Mi tehát az oka fel-gyúltt haragodnak?
 'S miből vettél olyan képzelést magadnak?
 Hogy a' vers-írásban kik el-nem fáradnak.
 Méltó betsületet Tenéked nem adnak. –
                   Mikor a' petsenye lángonn forgattatik,
 160   És elég izzó tűz mellé nem rakatik,
                   Külső színe ugyan meg-piríthatatik,
                   De belől sületlen 's véressen hagyatik.
                   Lang az újjá szülés, erősebb annál-is,
                   Parás a' bőltesség, *Doctrina moralis*,
 165   Szent vagy; de ha hatszor még szentebb vólnál-is,
                   Találsz benned hibát és bár találnál-is.
                   Boszszús indúlatok találkoznak benned,
                   Filozofussá kell hát először lenned,
                   'S ha, hogy ne boszonkodj; arra lehet menned,
 170   Úgy kell a' meg-tisztúlt szívet lángra tenned.
                   De, hiszen, erőt vett benned a' kegyelem,
                   Fel-váltá mérgeidet már az engedelem,
                   Benned-is változást hoz a' késelem,
                   Meg-egyezel tehát e' részben-is velem.
 175   Engemet mondottál Te állhatatlannak,
                   Lám, néked-is olyan indúlatid vannak,
                   Boszszús gondolatid ki alíg rohannak,
                   Mikor amaz lángtól hamar el-olvadnak.

[XX.] *Szent-Gáli Vendégség.*

Nap-nyúgoti részénn Weszprém' tájékának
 Nagy hegyek egymásba a' mint ragadának
 Ligetje 's berke közt Szent-Gál határának
 Vadászó erdeje vagyon Diánnának,
 5   Magassabb ez erdős hegyeknek teteje,
                   Mint a' nagy Olimpus' ketté-repedtt feje,
                   'S ez vadász Diánna' választott erdeje,
                   Minden Isteneknek szép múlató helye.
                   Tzéres-is találhat itt' gyönyörűséget,
 10   Engedvén Diánna ennek-is térséget,
                   Bákhus-is meg-tartja azt az emberséget,
                   Hogy minden esztendőnn tart egy vendégséget.
                   Mellyre minden Istent 's Isten-Aszszonykákat,
                   Mind égi, tengeri, 's erdei Nimfákat
 15   (Diánna tsinálván Bákhusnak bőr-zsákot)
                   Invítál tartani Bakhanáliákat.

Mostan-is Bákhusnak eszébe juttatta,
 Hogy kies erdejét nem rég' vadásztatta,
Fébus korussával öszve-hívatatta,
 20 Laurus-koszorúját maga meg-fonatta.
 Tegnap estve tartá egyik vatsoráját,
 Hol, módos 's tettzetes erdei pompáját
 Mutatta, le-tévén vadász-tarisznyáját
 Addig, míg szüntette *Fébus* a' nótáját.
 25 Az ebédlő-házban ez rendelést tette,
 Asztalát két-felé a' mint meg-vetette,
 Egyikhez az égi Társait ültette
 'S földi Isteneit bal-felől mellette
 Fellyúl az Asztalnál de nap-nyúgott felül
 30 Öreg Vitzé-Spánynének Júnó ült leg-elől,
 E' mellett két-felül, mind kívül mind belül
 Töb' kedves vendége ki-szabott renddel ül.
 Pallás ült job'-felől a' Júnó' Test-vérje
 Tsak közel, hogy egyik kezével el-érje,
 35 Ez utánn a' Tzéres' kalásza' fehérje,
 A' kinek Weszprémi Fő-Bíró a' Férje.
 Az Anyjok Tzibilé ült osztán Sorjával,
 Haladja a' többit magas homlokával,
 Férje Baron-Kaj Saturnus formával
 40 Hát megett suttogott sok szép leányával.
 Mellé Fodor Juli kis Nimfa ültetett,
 Ki mivel virágos kertben neveltetett,
 Nyakába virággal töltt kosarat vetett,
 Melly virág magával együtt szűttetett.
 45 Nagy Náni szép Nimfa ül közel mellette
 A' ki koszorúját tsipejére tette,
 'S mivel a' piros nap fejét sütögette,
 A' Merkuriusnak kalapját fel-tette.
 E' mellett a' Tzéres' kissebb Leánykája
 50 Mint sárgólni kezdett kalász a' formája,
 'S hogy éppen térdemíg ére a' szoknyája,
 Reám mosolyodék Anyja Aszszonykája.
 Más-felől, az Anyja Júnónak melléje
 A' szép Vénus üle a' Márs' Menyetskéje,
 55 Kivel egy Fő-Bíró éli, tsak hadd élyje
 Éltét. – Vulkánusnak nintszen szerentséje.
 Az öreg Jupiter (mivel hogy szerette;)
 Ülésit Vénusnak melléje ejtette,
 Vitzé-Spányunk magát (Junó meg-engedte)
 60 Vörös vagy-is piros rózsa mellé vette.

Márs üle e' mellé két ábrázatjával,
Mutat a' Fő-Bíró tábori formával
E' mellé Neptunus nagy test-állásával,
Férkezett a' Sós-Úr prémes kalapjával,
65 Kinek egy Szibilla vonúla melléje
A' Minós Egzáktor' öreg menyetskéje
Nyomba egy Diánna' már vén test-őrzője
Gombás Gomba-szedő erdő-kerülője.
Lieus, Bakhusnak egyik katonája,
70 E' Nemes Helységnek az Öreg-Birája,
Most a' vendég-tartó Diánna' gazdája
Úri vendégeit jó borral kínálja.
Hely az asztal-végenn nekem-is adatott,
Mert ez Orféus-is elő-szollíttatott,
75 Hogy mindennel szem-közt úlyjek meg-hagyatott,
'S én velem Jupiter nótákat fuvatott.
Egy halvány Aszszonyság Fillis innen ki-múltt,
Mert el-jött kedvese 's az ölébe borúlt,
El-mentt az Úrával enni a' nyomorúlt,
80 De más nap ebédre bezzeg viszsza szorúlt.
Itt lett volna helye a' Herkulesnek-is,
Az az egy Assessor Úr' Dánielnek-is,
'S Pánnak, ama' farkas módra böggőnek-is,
Egy öreg Szent-Gáli Kováts nevűnek-is.

* * *

85 A' másik asztalnak e' vólt a' formája:
Fellyúl Tatainé a' Nimfák' Dajkája,
Kihez mint Anyjokhoz vonúltak hozzája,
A' Szűzek kikkel tóltt ez Asztalnak tállya.
Egy felől Fő-Bíró' nagyobb Leánykája,
90 Tzéresnek már félig meg-értt gabonája,
Az én Euriditzém ül közel hozzája,
Ki velem a' nótát néha mondogálja.
Mogyorósi Trézsi últt közel e' mellett,
Ki Szűz Dejánirá módjára zöldellett,
95 De szomszédja Faunus Tsoknyai nem kellett
Ennek mert nagy orra két-rétűnn lehellett.
Nimfák' Apja tartja leg-hától a' széket,
Tatai, és visel a' lábán egy kéket,
Mert midőn a' minap kapkodna ló-féket,
100 A' ló a' lábába ütött egy vas-éket.

Ennél az asztalnál kéz-fogót tartának,
 A' kiket el-mondék vendégek valának,
 Másik keze felől a' Nimfák' Anyjának,
 Helyet az új Házas Ifjaknak adának.
 105 Elől a' meny-Aszszony Jursits Nánitzája
 És ezen hátúlsó asztal' Helenája,
 Menelaus Férje mellett a' szoknyája –
 Kár, hogy a' Nósténynek nem kan a' mátkája;
 Mert Orosz Trézsia Náni' Vő-legényne,
 110 De e' Meny-Aszszonynak a' Vő-legény Nénnye; –
 – Isten adta egy pár erőtlen edényne!
 A' Leány Leányt vett Feleségül. – Ennye!²⁴⁸
 Magyarósi Juli nyoszolyó-leánya
 Ezen Házasságot egy tseppet sem bánnya
 115 Ez ama' Neptunus' egy karikliája
 Piros rózsát mutat mikor nyílik szája.
 Vivant! ezen új párt biz' én-is szeretem,
 'S ha nints kinek másnak, magam' ígérhetem,
 Egy ingre gatyára hogy le-vetkeztetem,
 120 'S magamat egy ágyba szépen le-fektetem.
 Így vagyon egymásnak által ellenében
 E' két Úri asztal ültetve rendében,
 Kik közt mint *Fürmender* éppen közepében
 Meg-ültt Merkurius Lengyel-süvegében.
 125 A' *sótalan ro's* ez most nintsen kalapja,
 De lógg tsizmájának két-felől két tsapja,
 Ki emitt Júnótól a' szót 's hírt fel-kapja,
 És a' mit parantsol Jupiter az Apja
 Által-viszi ama' Szűzek' asztalára,
 130 'S a' mit ott hall adja emennek tudtára,
 Vayon mindeneknek kész szolgálatjára
 'S halgat a' vendégek parantsolatjára.
 Diánna ki ételt, 's Bákhus ki bort adott,
 Ez Úri Asztaltól még most kinn-maradott,
 135 Egyik a' bort lesi, a' másik a' vadot,
 Máskép' a' vendégség jól meg-szaporodott.
 Élyjen az Uraknak szép kompániája,
 Lehessen szerentsém másszor-is hozzája.
 Vivant! – De el-fáradt az Orféus' szája,
 140 Kezdje már a' Fébus húros mu'sikája.

248 Az *E e*-ből jav.

Ez Bált mely Szent-Gáli Nemesek' jósága
Köszöni az Urak' tisztas társasága,
Élyjen. Szívemnek-is ez a' kívánsága
Szent-Gáli Nemesek' egész sokasága.

íratott 1784-dikbenn.

[XXI.] AJKAI VESZEDELEM.

Vagy annak le-írása: miképpen akartak egy pár Föld-mérőt a' peres-földönn agyon-verní.

Egy Beréndi, Rendeki, és Ajkai ember, együtt-beszélgetnek.

Beréndi.

Hallottad-e Koma! hogy tegnap Ajkában
Nagy tűz vólt a' Falunk' határ' szomszédjában.

5

Rendeki.

Én ugyan valamit tudok a' lármában,
De nem tudom, mi vólt mi nem? valójában.

Beréndi.

10

Nem sokkal dél-előtt hosszassan hallának
Síralmas hangjai gyászas harangjának,
Mellyek, hogy Beréndenn fülembé jutának,
Sok gondolatokra sok okot adának,

15

Mert olly idő tályban hallottam a' hangot,
Mikor imádságra sem vonnak harangot,
Sem hólnak nem adnak vég-tisztesség' 's rangot,
Tűznek gondoltam hát, de nem láttam langot.

Rendeki.

20

Hát ha nagy és terhes felleget látának
'S az esső elejbe úgy harangozának,
Vagy tán a' Faluba Püspököt hozának,
Kinek tisztességet haranggal adának.²⁴⁹

Beréndi.

25

De tűznek kellett ott Komám Uram! lenni
Mert a' tűznek szoktak ollyan jelet tenni,
'S láttam, mint-egy hegyről észre tudtam venni,
Sok embert sietve haza felé menni.

249 A sor végén álló vesszőt pontra javítottuk.

Rendeki.

30 Meg-lehet, ehol jön egy ember Ajkárúl,
 Ajkainak nézem vad ábrázatárúl,
 Kérdezzünk valamit tőle a' lármárúl,
 Hadd tudjunk bizonyost erőll a' tsudárúl. –
 – Honnan jön Kend Szomszéd?
Ajkai. Ajkárúl.
Rendeki. Melly felé?

35 *Ajkai.*
 Rendek felé megyek sőt Rendekbe belé. –
 – El-mentt az Ingy'sellér?
Rendeki. Még²⁵⁰ reggel.
Ajkai. Reggel-é?²⁵¹

40 Köszönyje, hogy magát ebűll nem viselé.
 Mert, ha a' Pörösre, jött vólna lántzával,
 Mind lántzát, mind magát a' fejsze-fokával,
 Majd meg-egyengettük vólna; – már modjával
 El-vóltunk a' lesbe rendelve sorjával.

45 *Rendeki.*
 Tán hát azért verték a' harangot fére?
Ajkai.
 Azért ám; hogy ki-ki annak a' neszére
 Készen legyen 's kapjon villára fejszére, –
 50 – Ki-is omlott vólna az Ingy'sellér' vére.
 De vólt még-is esze, mert még a' Peresbe
 Tsak bele sem lépett, – el-mért egyenest be,
 Már mi imitt-amott renddel a' fűzesbe,
 Várván, fegyveressen készen vóltunk lesbe.

55 *Rendeki.*
 No,²⁵² – hiszen el-ment már nem kell tőle félni,
 Ne restelyje hát kend szomszéd el-beszélni:
 Mit lehet e' zajos lármárúl itélni? –
 – Mi nem tudtuk a' nagy kongást mire vélni.

60 *Ajkai.*
 Úgy vólt biz' a' szomszéd! hisz' én el-mondhatom,
 Én vóltam a' *Spion*, leg-jobban tudhatom, –
 – Még ma-is ugyan tsak az vólt akaratom:
 Hogy el-ment-e vagy nem? én majd ki-kutatom.

250 Az *M m*-ből jav.

251 *reggel-e?* Rímelés szerint jav.

252 A szó után álló vesszőt pontból javítottuk.

65   Az Ingy'sellér maga mondotta magának,
 Ennek a' mi Falunk egy Földes-Urának:
 Hogy ő Rendekre megy. – De²⁵³ talán Ajkának
 Nem tudta Rendeket lenni szomszédjának.

70   Ezt az a' Földes-Úr hallván Tót-Vá'sonyba
 Félt, hogy majd a' Perest el-mérik, – azomba
 Ajkára ekspreszszust küldött alattomba.
                     Rendeki.
 (Tán nem tudta hogy sok Ajkánn a' goromba?)
                     Ajkai.

75   Bódén ment keresztül a' követ Ajkára,
 Ott az Ingy'sellérre rá-talált magára,
 Kí maga mondotta; hogy senki szavára
 Nem megy mérni senki' peres jószágára.
                     Ajkánn meg-beszéli a' Követ ezeket,

80   Hogy Uraim! hólnap mérik ám Rendeket,
 Vigyázásba legyünk én kérem Kenteket,
 Hogy bele ne mérjék a' peres földeket.
                     E' szóra az Urak mind öszve-gyűlének,
 A' parasztok közt-is rendelést tevének,

85   Engem' a' kit tartnak Falu' elejének,
 Mint leg okosabbat *Spionnak* küldének.
                     El-mentem; 's a' Zsidó' házánál sert vettem,
 Mit akarok mit nem? nem-is jelentettem,
 A' Rendekiekkal beszédbe eredtem,

90   'S őket beszéd közben okossan r'á szedtem.
                     Tegnap jött hozzájok egy Úr úgy mondának,
 Ma Város-Lődrül-is másokat hozának, –
 – Ma van a' kezdete a' mérő-munkának,
 'S még a' peresben-is mérni akarnának.

95   Nem kellett nékem több; én tsak el-sietek –
 – Tudom már a' dolgot. – Már²⁵⁴ jó hírt vihetek, –
 – Az utonn magamban örülök, nevetek,
 Hogy illy fortélyyosan bánhattam veletek.
                     No – meg parantsollyák: minden talponn légyen.

100   Mert, a' ki a' peres-földre ki-nem mégyen
 Az Uraság attúl négy forintot végyen,
 Annak pedig tsak egy pénz híjja se légyen.

253 A *D d*-ből jav.

254 Az *M m*-ből jav.

Az Ispány Uramnak kaszási vóltanak,
 Annak még az Urak olyan jelt adtanak,
 105 Hogy maga 's munkási arra vigyázzanak,
 Hogy ha harang kondúl, haza szaladjanak.
 Küldöttek azomba szemlélő leseket,
 Hogy ha látják jönni az Ingy'selléreket
 Tsak hírtelen Ajkánn jelentsék ezeket,
 110 Majd adunk mi úgy-mond fejszés embereket,
 Az nap semmi sem vólt tekergésünk bére,
 Mert még az Ingy'selér Kis-lőd felől mére,
 Haza mennek azért a' lesek estvére
 De kap ki-ki másnap botra szekertzére.
 115 Ki-megyünk a' lesbe ismét 's tábort járunk
 Féltettük meg-vallyuk az igaz Határunk',
 Tsak nem egész délig sokat lessünk, várunk –
 – Mert tsak rá vigyáztunk, hogy ne légyen kárunk.
 A' mint az erdőbűl egy dombra fel-hága,
 120 'S meg-állá Ingy'selér Uram ő Nagysága
 Tsillámlik távolyrúl a' veres nadrága
 Bezzeg, meg-nyílt akkor a' szemünk-világa.
 Egyik a' másiknak újjal mutogatta;
 Szívünket a' méreg egész' el-futotta,
 125 Egymást a' sok les-társ eképp szóllogatta:
 Jön ám az Ingy'sellér, – ott van, az – atta.
 Hírtelen a' lesek öszve szaladtanak,
 Most mindjárt el-mérik olyan hírt hoztanak,
 Tsak hamar harangot, – hamar kondítanak,
 130 Mellyre a' munkások öszve-tódúltanak.
 Botra Paraszt-ember – Nemessek puskára,
 Talpra legény! – baj van – fejszére, kaszára!
 A' kinek egyéb nints, gyűjtő fa-villára. –
 – Gyerünk; az Ingy'sellért várjuk vatsorára.
 135 Meg-sem elégették az egy adott jelet:
 No! rajta még-egyszer, – tsendíttünk még felet,
 Görbe vak-Jantsira bízták a' kötelet,
 Ki Északrúl nézi merre van nap kelet.
 ' harangot fére vervén másodszor-is,
 140 Újjabb zene-bona támadott akkor-is,
 No! tsak rajta rajta! leszsz ma halál, 's tór-is,
 Hiszen, vóltunk már mi illy tsatánn mászsor-is.
 Pap, 's Mester a' Pusztá-Templom mellől leste,
 Miként vágatik-le az Ingy'sellér' teste,
 145 A' Mester azt, mivel virraszsza majd este?
 A' Pap pedig reá a' teksztust kereste.

150   Ment három Földes-Úr az egész Ajkával,
 Ott vólt az Ispány-is számos kaszájával,
 Megyünk a' pörösre s' meg-állunk sorjával
 Készek szembe szálni a' Török-Hadával.
                   Még az Aszszonyok-is kardra kerekedtek,
 Ki-sütő-lapátot, ki sodró-fát szedtek,
 A' várt tsata-helyre öszve-serégletek
 És mind egy vásári zenebonát tettek.
 155   *Rendeki.*
                   Óh nyomorúlt elme! óh világ' tsudája!
 Vad, de nem fél tsetsű Ámazon' fajtája! –
 – Ajkai férjfiak' szegény Ármádája?
 Hogy még Aszszonyok-is kellettek hozzája.
 160   *Ajkái.*
                   Vártuk-is sokáig, – de mind tsak híjjába,
 Mert el-mért a' pörös földnek szomszédjába.
                   Rendeki.
 Szerentsés ember vólt bizony valójába,
 165   Hogy nem akadt a' vad Parasztok-markába.
                   De minek már annak olyan gyilkos szerek
 Fejsze, kasza, villa, bot Paraszt-fegyverek.
                   Ajkai.
 De tsak hamis az a' veres gatyás gyerek,
 170   Olyanból lesznek ám a' tűzes emberek.
                   Rendeki.
                   Bizony pedig annak nem-is vólt eszébe
 Be-mérni a' kentek per-patvar földjébe. –
 – Jobb lett vólna bizony addíg 's a' helyébe
 175   Dolgozni, mint nézni ott egymás' szemébe. –
                   – Tudom én. – Én²⁵⁵ vóltam a' zászló-tartója,
 Mikor ki-jött hozzá a' Falu-bírója,
 Hogy várja a' peres' sok óltalmazója,
 'S meg-akarják ölni, mellytől Isten ójja.
 180   E' hírt az Ingy'sellér hallván tsak nevette;
 És mindjárt a' Bírót hozzájok küldötte.
 (De talám nem ment-el) és meg ízentette:
 Hogy időt tölteni kár leszs ő érette.
                   Hanem, ha az Urak magok el-jönnének,
 185   És a' duktussokonn vezetők lennének,
 Azt kedvessen veszi, 's tartja szerentsének;
 De úgy-sem²⁵⁶ mérné-el, ha haza-mennének.

255 Az É-éből jav.

256 A kötőjelet vesszőből jav.

Elég rút vólt bíz az. – Sőt²⁵⁷ kár-is és véték;
Hogy olyan haramjás zendülést tevétek; –
190 – Pedig ha látnátok, majd meg-se mernétek
Ütni, mert az ugyan nem veszne belétek.

De ha már egy falú egy pár Ingy'sellérre,
Ment-is, tsak harangot ne vert vólna fére –
– Szégyen tér biz' azért a' kentek fejére,
195 'S mondhatom: Ajkának szép hír leszsz a' bére.

De, hogy-is mertétek 's ki engedelmével!
Gondolom: hogy sem Pap' sem mester hírével
Kongatni? – 'S²⁵⁸ arra lett nép' fel-zendültével
Így bánni a' jámbor Isten' emberével.

200 *Ajkai.*

De azért Hétfőnn-is meg-lessük ám őket,
Vigyázunk, 's rá várjuk majd a' veszendőket. –
– Az őrdög-is hozta a' meszsze nézőket
Közinkbe, – az ilyen Ingy'sellérezőket.

205 *Rendeki.*

Jobb-is ám; hogy ha már egyszer el-kezdtétek,
Okos híreteket már tsak nevellyétek, –
– Bizony ha akarná bár mint őriznétek
El-mérné, mikor ti észre sem vennétek.

[XXII.] *Megyesi Somogyi János Úrhoz, mikor még T. Nem. Vas-Vármegyének subst. Vitzé-
Ispánnnyává tétetett.*

Vivat! hát tsak ugyan Vitzé-Spánnnyá leve?
A' kit a' mi szívünk régen azzá teve, –
– Nagyobbodott újjabb nagy ranggal nagy neve
Annak, kit Nemzete Nagynak szült eleve.

5 Kitsiny a' mit nyertél véred' nagy diszének
De nagy, Ifjúságod' kitsiny idejének, –
És szép akármellyik Ország' Nemessének
Tétetni, az egész Nemesség' Fejének. –

10 Valóba nehéz vólt nékem el-találni,
Hogy bátorkodjam-e hát aggratulálni,
Hogy ne kelljen míg ezt akarom próbálni,
Vagy kelletlenné vagy tsapodárrá válni,

257 Az S s-ből jav.

258 Az S s-ből jav.

Mert noha örömmel 's vígann érezdetem,
 Hogy ékeskedhetik Neveddel Nemzetem,
 15 De mivel ezt hozzád kitsinynek vélhetem,
 Félő; hogy kelletlen lészen tiszteletem.
 Ha pedig ezt tészem Levelem' tzeljának,
 Hogy kitsiny ez a' rang Nemzeted' rangjának,
 Félő; hogy tsapodár 's színes Poëtának
 20 (A' mihez nem tudok) lenni mondanának.
 Nagy-is hát, kitsiny-is kevés-is elég-is,
 Kevesenn kezdődik lám az elégség-is,
 Alatsony először a' nagy Dítsőség-is,
 Grádivsokonn menve adódik az ég-is.
 25 Méltóságos Atyád fegyverrel nevelte
 Nemzetét, 's Nagyságos Rangra-is emelte,
 Öttsét a' Papi Rend Istennek szentelte,
 'S Fő-Apáturjának Benedek rendelte.
 Nagy rang, nagy a' név-is, de úgy következett
 30 Hogy a' nagy érdemű Somogyi Nevezet
 Fogjon Thémissel-is János Úrba kezét,
 Kit Thémis magának le-is kötelezett.
 És így a' Márs' Fija 's Minerva Szűlette
 A' Jusztiniánus' palástját fel-vette,
 35 Attyának kard' *vasát* meg-dítsőítette,
 Mikor *Vas*-Vármegye Vitzé-Spánnya tette.
 Élyjen Nemes Hazánk' dítsőíttésére,
 Nevelkedjen rangja szívünk' örömére
 Álljon-fel Asztréa' erősíttésére,
 40 A' mérő-serpenyőt tartó jobb-kezére.
 De adjon Júnó-is ez Márs' gyermekének,
 Olly indulatokat páratlan szívének,
 Mellyek tzáfolói óh vajha lennének,
 Ez Vitzé-Spány Ifjú 's nőtelen Nevének.
 45 Ez Vers-író pedig, ki Vers' sorotskáját
Vivátonn kezdette 's arra nyítja száját,
 Kéri a' Nagy Úrnak Úri grátziáját,
 'S *Viváttal* teszi-le utóbb-is pennáját.

Indúlj édes Músám! fúvj Márs készületet
Tudod, hogy Tégedet meg régen' szeretet',
'S mára-is vár pedig tőled tiszteletet
Pápában egy Ördög' ágyából születet',
5 Ne resteld útadat oly közelre tenni,
Mert magadnak menni szeb' lesz' mint izenni,
Külömben-is szép lesz' most Pápára menni,
Mert ott a' tántz miatt nem lehet pihenni.
Ördög ez, de sokból ma Angyalt tsinála,
10 Mert olyan Angyal-szó zendülés van nála,
Melly a' lankadt testben frisseb' vért formála,
– Jól vagyon – úgy-is ma Saul Pállá vála.
Kezd-el hát gyönyörű Györből az útadat,
Siess, 's mindjárt Tétenn változtasd lovadat,
15 Keresd-fel Pápában fennt írt szállásodat,
'S Az Ördög' markába ajánlyad magadat.
Követet küldj-elől gyors Kurir' módjára,
A' ki mihelyt el-fog érkezni Pápára,
Könnyen rá akadhat Ördög' Pál' Házára,
20 Tsak a' Mu'sikának vigyázzon hangjára.
Meg-rántja *Lerántsits* húros száraz fáját,
Ekhóssan feleli más a' szekundáját,
Dob-szóra drombolja bőgösse bordáját,
Kettő harsogtatja görbe trombitáját.
25 Menyj oda sok tisztos Vendégi közé be,
Állj-meg, a' Bandának által ellenébe,
'S köszöntvén ezen víg sereget rendébe,
Mond ezt: Ördög Pálnak nézvén a' szemébe.
Elyjen az! a' kinek öröm-poharára
30 Ennyinn öszve-gyúltünk *Pál-Fordulására*
A' Tántz és a' pohár, de ne ám sokára,
Hadd fordúljon ezen Ördög' kurirjára.

[XXIV.] *Ro'sos Antal Úrhoz.*

Sárgúl a' ro's-virág – Szombatra meg-érik,
Melly *sótalan ro'sot* sokann kik esmérik,
Hogy meg-arathassák Vasárnapra kérik,
De néki az útat hólnap Szírtzre mérik.
5   Nem lesz szerentséje sem *Rohadt Mávának*
Sem a' Felső-Órsi *Ignátz' Bandájának*,
Kit Pán Diánnával ketten koholának,
'S tettek Mu'sikusok' 's Vadászok' Apjának. –
                  – Mikoron épültek Nagy Trója várának
10 Falai; már félig épültt bástyájának
Tetején feledte húrjait lantjának
Apolló, szerzője a' szép Muzsikának,
                  Melly lanttól a' hangot a' fal úgy be-vette,
Hogy mikor az utánn sétáltak felette,
15 A' hangot a' bástya akkép ejtegette,
Mint mikor Apolló lantját veregette.
                  Ha ott nem találok Házánál Gazdámát,
Ez hírtelen készültt tsekély mu'sikámat
Ott hagyom, 's most rakott falad ez nótámat
20 *Repetálja* a' minn kezdtem ez vers-számot.
                  Valahányszor lábad' nyomja kerítésed
Ez lesz *sótalan ro's* első köszöntésed;
De jobb, ha Szombatig lehetne késésed,
Akkor tisztesebben lészen tisztelésed.²⁵⁹
25   Hát már tsak hijjában oda fáradnának,
Három szép Fijai Ignátz' Bandájának,
A' kik néked olyan köszöntést adának,
A' milliyent először Vénus a' Fijának.
                  Ha lesz szerentsém jó – ha nem, azt sem bánom.
30 Élyjen Ro'sos Antal, most-is azt kívánom
Hanem (a' mi mostan hogy el-múlik, szánom)
Kérem: másszor legyen az a' Dínom-dánom.

259 *tiszteléséd* Rímelés szerint jav.

[XXV.] *Egy természettel Poétává lett Nemeshez Szenté Ferentz Uramhoz.*

Szent-Király' Szabadjänn derék ember Szenté,
Mert ezt Poétának Fébus fel-nem kente,
Még-is neki számos titkot meg-jelente
A' betűs pásztor-bot, 's szőrös juhász mente.
5 Tán nyáját Pégázus' halmán legeltette,
'S botját az ott fakadt forrásba ejtette, –
– Akár-hogy – tudom: vólt valaha mellette,
Mert szebben a' sípot Pán sem billegette.
Fogadott Fija ez talán Minervának,
10 Ki Vitéz ruhában, talpra az Attyának
Fejéből ugrott-ki, mint illett magának
Ezen természeti böltseség Annyának.
Ez Szentét-is böltsnek nem Attya nemzette,
De a' mit tud nem-is oskolákból vette,
15 A' tsupa természet Vers-íróvá tette,
Igaz hát, hogy Szenté Mínerva' szülötte.
Im' a' pásztori bot nézd-el mivé vála,
A' tyúk a' szemetenn gyöngy-szemet talála,
Pedig, mind természet' ajándéka nála,
20 A' mi e' Szentéből Poétát tsinála.
Már most Vírgiliust Titirus meg-ette,
A' Názó' lelkének két mértékét vette,
A' több Poétákat tsupa tsúffá tette –
– 'S hát a' természettől ez ki-telhetett-e?
25 Minden Isteneikkel van társalkodása,
Mindeniknek nála vagyon rajzolósa,
Vajha ártalmára a' Bákhus' forrása
Ne lenne, nem lenne Szentének úgy mássa.

[XXVI.] *Epithalamicum.*

Hát meg-van tsak ugyan a' mit szíved vára
Szép Ifjú! (egy szép párt páratlan ágyára)
Mert ma, Kedvesednek ma Lakadalmára
Fel-gyúltt sok Úri nép kedved' látására. –
5 – El-mene Pap János a' Vénus' kertjébe,
Hol egy téli Piros Rózsa hevenyébe
Tűntt ráró módjára ragyagó szemébe
'S r'a néze, meg állván néki ellenébe'.

10   Meg sem elégedett tsak a' *látásával*,
 Hanem a' léleknek kész akaratjával,
 A' leg-első *látást* a' rózsá' hasznával
 Más négy érzékenység követé módjával.
                   Meg-*szaglá* 's jelenté első kívánását,
 15   Hát mindjárt nagy *gusztus* követi szaglását,
 Hozzá szóll; a' rózsá mindjárt szóllja mását,
 Melly meg-tsiklándozá érzékeny *hallását*
                   Végre az ártatlan *Táktust*-is próbálta,
 Mert a' mint a' rózsát fenn-állva tálálta,
 Le-törte, bár kezét sok túske szúrkálta, –
 20   – Hátra még egy táktus, mert még el-nem hálta.
                   Tövis között terem a' rózsá virág-is,
 Meg-szúrja kezedet, ha tör-is ha vág-is,
 A' szépet köröm közt tartja a' Világ-is,
 Nehezenn készül-meg tsak egy Házasság-is.
 25   Tudom: és meg-merem mondani szemedbe,
 Hogy mihelyt ez rózsát meg-láttad mentedbe,
 Mindjárt le-szakasztni vólt vala kedvedbe;
 De áll'tt hol egy hol más *túske* ellenedbe.
                   Én ugyan, ha ilyen rózsára találok,
 30   Egy két szúrást érte túrni nem sajnálok;
 Ez virágos kertben még tsak most sétálok,
 Hiszen ha erőltet, majd én-is próbálok.
                   Bóldog-is a' kertész, bóldog valójába,
 A' ki ilyen rózsát szorít a' markába,
 35   De még a' rózsá-is bóldog ám magába,
 A' ki illy kertésznek megy meleg ágyába.
                   Mert nem nagy mesterség; holmi roszzs kórókat
 Tördelni 's azokból kötni koszorúkat,
 De ilyen rózsákat télben piroslókat
 40   Nagy szerentse kapni magához-valókat.
                   Nem nagy dolog kapni vagy nyúlat, vagy ebet,
 De nehéz Dám vadonn nyállal ejtjni sebet.
 Nehéz fátzánt fogni (de könnyű verebet)
 Vagy más igen kedves madárt szépnél szeb'et.
 45   Tett, ez madarász-is egy szép madárkára
 Szert, mert tsak nem régenn fel-vontt hálójára
 Őnként szállt egy madár, 's úgy néz vadászára,
 Mint még eddig nem vólt 's most akadt párjára.
                   Szerentsés madarász a' ki szerentsére
 50   Illyent kap, 's vadászni nem megyen meszszére,
 Kivált, ha a' madár, kit kerít kezére
 Őnként maga r'á száll ártatlan lépjére.

Bóldog-is a' madár bóldog valójába,
 A' ki szép vadásznak kerül hálójába,
 55 De a' madarász-is bóldog ám magába
 A' ki szép madarat zárhat kalitkába.
 Reménylem nem szánja be-zárni magát-is
 Vele, 's úgy tsinálni azt a' kalitkát-is,
 Mint örökös helyét 's kedves szállását-is,
 60 Hol tartja mind magát, mind a' madarát-is.
 Öszve-is rekeszti őket a' szeretet,
 Mellyel madarának kedves hálót vetet',
 Most látnak mind ketten olyan ki-keletet,
 Mellyet sok madár bántt, de ez tsak nevetet'.
 65 Régen' a' vitéz Márs' szerelme fel-gyúla
 Vénusra, de a' hártz Vénusonn sem múla,
 A' szép az erőssel egy ágyba szorúla;
 De míg jádzanának a' nap meg-újjúla.
 Kiket, hogy Vulkánus az ágyban találá,
 70 Tzérna-szálnyi vékony vas-lántzot tsinála,
 Öszve-köté őket, 's nevetve sétála
 Elöttök, a' midőn Vénus Márssal hála.
 Mondja-meg Vő-legény Uram hamarjába
 Illy láthatatlan lántz, van-e a' bóltjába?
 75 Ah! ha el-lophatnám. – Nem²⁶⁰ lopnám híjjába.
 Lennék én Vulkánus a' háló-szobába.
 Ez bólt a' szerelmes szívnek kamarája,
 A' szívnek szerelme az a' lántzotskája,
 Vulkánus, az égő szerelem fáklyája
 80 Vő-legény Uram Márs' Vénus a' mátkája. –
 – Akar-hogy van; – a' Te szíved ezt szerette,
 Nem-is kívánsz egyéb társot ő helyette,
 Oh bizony Isten az a' ki ezt szerzette,
 'S a' ki köztök ezt a' szoros kötést tette.

[XXVII.] FARSÁNG-BÚTSÚZTATÓ.

5 *Ex Campania Anno 1784. 24. Febr. – Stanislaus Ivó de Bor-kő, Magnific Liberi Patris Vinosi Bachi, de monte Tokaj, perpetui in Szeg-Szárd, Arcis et Dominiorum Badatsony et Somlyó Haereditarii Domini Legitimus, Festő Iszidori, in diem 7. Jan. 1784. incidente, in Conventu Le-okadiae constitutus Plenipotentarius, amicis suis, Maribus et Foeminis, Vetulis aequae ac Junioribus hactenus Weszprimii in Hungaria Farsangizantibus, jam vero ascolios Bachi utres per adventantem tredecimum Apostolum evacuari, hisque Bachanalibus finem imponi metuentibus salutem et amicitiam.*

Bene recordari possunt praetitulatae Dominationes Vestrae qualiter

10 Ezen esztendőben el-múltt már hét hete,
Hogy Innepeimnek vagyon nagy kelete,
A' mellyekben, a' mit szívetek szerete,
Táncban 's muzsikában elég részt vehete.
Diánna-is nem rég' jól meg-vendégele,
Ott vólt korusostól Apolló-is vele, –
15 – Sokszor a' torkotok száraz kortyot nyele,
Múzsika vólt bora 's tántz az eledele.
Édes Arany időm! be hamar el-múla,
Fényes napom ködös fellegbe borúla.
Kedvem, melly szívemre bokrosan todúla,
20 Ma a' szökő-nappal már fére-vonúla.
Eddíg sok Vő-legény az ágyas-házába,
Szép Meny-aszszonyának borúla nyakába
Más üres kosarat nyervén, bánatjába
Örömét kereste más lakadalmába.
25 Sok, fundamentomát mind boldogságának,
Mind jövődő-béli síralmas sorsának,
Mostan vette-meg – ha kinek hagyának,
Hólttig-való társot szerzeni magának.
Sok, hogy el-nyerhesse szép Atalantáját,
30 El-szórta érette sok arany-almáját,
'S majd az utánn nyítja síralomra száját,
Látván, oroslánnyá változott mátkáját.
El-néztem nevetve sok bor-nem-iszákat,
Miképpen majmoltak részeges formákat.
35 Sok hóljagos talpat, fájós láb-ikrákat,
Láttam, 's a' tántz miatt tántorgó bokákat.
A' hegedű-hangját alíg érzettétek,
Már tántzos-indúlat ütköze belétek,
És ha vendég-hívó érkeze felétek
40 A' lábnak a' tántzra nem mozdúlni vétek.

Ha pedig a' tántzba nem invitálának,
 Van mód; – öltöztetek talpig Maskarának,
 Pedíg, ha kik vagytok? mások nem tudnának,
 Magatok képe-is jó vólna lárvának.
 45 Emez igazgatja haj-tóvel dupéját,
 Másik duplán, triplán tornyozza taréját,
 Tsinál a' fejéből Sas-kesejűt, héját
 Az Őrdög ha tudná festeni portréját.
 Némellyik a' haját máséval neveli,
 50 Másiknak a' haja tollal vagyon teli,
 Sok a' postscriptáját kövérré neveli.
 De a' két tsipejét tsak nappal viseli.
 Sokszor mámorossan kellettlen-is ettünk,
 Sokszor álmos észszel kéntelen neveltünk,
 55 A' pénznek leg-nagyobb boszszúságot tettünk
 Mert minden muzsika-hangot pénzen vettünk.
 De jól van. – Most²⁶¹ vala ezeknek mind helye
 Mind modja, órája, napja és ideje,
 Most keveredhetett-fel az agy-veleje
 60 A' kinek külömben helyén van a' feje.
 Az egy Péntek Szombat a' nyúgodalmotok,
 Egyébkor nints köz-nap, nints vasárnapotok.
 Tsak hogy azt idővel, hogy most vígadtatok
 Meg-ne sírassátok valaha magatok.
 65 Én-is mivel *Bákhus* személylyét viseltem,
 A' Zászlója alá sokat fel-szenteltem,
 'S míg a' mulatsággal torkíg be-nem-teltem,
 Sokszor kedvetekért sok meleg port nyeltem.
 Most pedig, már *Bákhus* bútsúzik tőletek,
 70 A' kinek még eddíg innepet ültetek,
 El-megyen és tovább nem marad veletek
 Ha ugyan már vele meg-elégedtetek.
 Azt mondja, hogy eddíg hússal tartottátok
 Ezután vaj, tsik, rák, hal leszsz vatsorátok,
 75 Mellyet ha szerettek már ám ti lássátok,
 De ő neki nem kell – hát Isten hozzátok.
Proszit a' tántz, *proszit* a' nyúghatatlanság,
Proszit a' krapula, és az álmatlanság,
 Mellyre nyög, 's ekképpen szóll az ártatlanság:
 80 Óh híjjába-való sok haszontalanság.

261 Az *M m*-ből jav.

Mind a' ketten nyílat Kupidótúl kértek,
 De hozzá (sűrű vólt a' berek) nem fértek
 Bár magoknak kedves szerentsét ígértek,
 Lest keresnek azért 's egy gunyhóba tértek.
 25   Bezzeg a' harmadik, mivel hogy sajnálta.
 Hogy ama' két vadász eddíg útját álta
 Sűrű vagy nem sűrű, nem igen vizsgálta
 Útját hamarjában jól ki-is tsinálta.
 Hajolt a' szarvasnak gyenge szelídsége,
 30   Hogy akadt kedvének Nagyságos vendége,
 A' vadász' kedve-is annál jobban ége,
 Hogy van készségének egy kis jelensége.
 Meg-lövi, gondollya, ha szerit teheti
 Már-is jól el-készült nyílat emelgeti,
 35   De mivel olly nyilván módját nem ejtheti
 A' Balaton' partra jobb-kézzel vezeti.
 Már itt a' vadásznak egész kedve teltet
 A' szélben kit Vénus szívére lövellett, –
 – A' *Stibli*-toppantást szaporázni kellet
 40   Az aprót lépdeső arany-lábok mellett.
 Amaz két vadásznak esvén értésére,
 Hogy a' vadat emez keríté kezére,
 Mindeniknek *sáros* epével *forr* vére,
 'S indulnak sietve a' Tó' mellyékére.
 45   Hogy majd ott lest vetnek s' titkos vermet ásnak
 Ez két vadász-kézzül szarvas el-ugrásnak,
 Mondogattya egyik a' másik pajtásnak,
 Hogy az első lövést ne engedjük másnak.
 Amaz, míg jobb módot 's helyt keres magának
 50   Nyíl-vasát hasába verni szarvasának,
 Emezek távolyrúl nyomában valának
 Részesi akarvánn lenni a' prédának.
 De mivel, a' kit már tsak nem meg-kötözött
 Nem lehet meg-lőni sok vadászok között,
 55   Amaz, míg titkosabb helyekre költözött,
 Ismét szem-közt egy pár barátba ütközött.
 Elől tűz, hátúl víz van kettős ostromba,
 Elől barát, hátúl egy pár vadász nyomba,
 Nints alkalmas hely e' puszta Pagomba,
 60   A' Szarvas-is vissza-meg-fordúl azomba.
 Meg-tudta-e vallyon a' szarvas sejteni?
 Hogy mikor rá fogát két vadász-is feni,
 Harmadik akarja még-is el-ejteni,
 'S tettzett-e e' fortélly? – nehéz meg-fejteni.

65 Hanem, mivel emez már soká kergette,
'S sok belső tűzeket szenvedett érette,
Szarvassa' szerelmét el-nem felejthette
Hanem a' forráshoz vissza-is vezette. –
– Ez a' nagy Uraknak szokott vadászatja,
70 Hogy ha a' nagy vadat egyszer meg-kaphatja
'S meg-lövi, a' többit tovább nem zaklatja,
Hanem az ádomást vígann meg-adatja.
Ez vadásznak ugyan nem esett kedvére
Vadászatja, mivel fáradsága-bére
75 El maradt, de még-is buzgó Ūri vére
Tust vonat el-szaladt vadja' örömére.
A' hegyekenn lakó Éolus' bandáját
Elő-szöllíttatja, – kedves szarvaskáját
Tiszteli, és mint egy kérleli *Dámáját*,
80 Hogy másszor örömet szenvedje *Dárdáját*.

[XXIX.] *Egy meg-őrült vak Leány' képében egy Ur-finak.*

Él még a' szívemben az Ūrnak szerelme,
Haboz most-is bennem az Urért az elme,
Vajha vigasztalná sorsomat kegyelme!
'S szívemet szerelmes szíved' engedelme.
5 Ah? ha ényhűlhetne szemem' látásával,
De úgy bánt én velem Vénus e' kantzával,
A' mint szokott a' jó mén-ló paripával,
Mert jaj! már nem bírok szemem-világával,
De, vajha símitni lehetne kezemmel
10 Orzádat, ha immár nem nézhetem szemmel,
Mert vetekszik szívem siralma kedvemmel,
Hogy szíved nem egyez régi szerlemmemmel,
Búsítlak-e vagy nem bús Lelkem' sorsával,
Kezem' más kezével tett ez irásával
15 Nem tudom, tudom azt, hogy szívem magával
Nem bír míg nem bírhat a' tulajdonával.
Sok gondolat járja meg-bódúltt eszemet,
Sok könyvvel árasztják meg-vakúltt szememet,
Ha nem gyógyítja hív szíved hív szívemet,
20 Nyomba kínos halál várja életemet.

[XXX.] *Egy Álom:*

Az éjjel, hogy testem, álomnak eredett,
Előmbé olly forma álom kerekedett,
Melly miatt bár az éj nyugalmat engedett,
Szivemre mint békó sok gond tekeredett.
5   Fagyos göröngy vala párnája ágyamnak,
Egy kormos termés-kő vánkosa nyakamnak.
Álmomban láttattam alunni magamnak,
'S e' vala a' rendi álmadott álomnak.
Két Aszszony jön vala nekem ellenembe
10   Szépek; a' mellyekkel még nem voltam szembe,
Szűz volt-e mindenik? nem vettem eszembe,
Nem-is volt vi'sgálni kötelességembe.
Meg-szöllít az egyik 's neveze Fijának,
De semmi ruháji ennek nem valának,
15   R'á nézni szemérmes szemeim valának,
De még-is örültem ilyen szép Anyának.
Mezítelenségit jobban szégyenlettem,
Mint maga, de mivel szép volt el-szenvedtem,
Végre szemérmessen neki keseredtem,
20   'S kérdésére ilyen feleletet tettem.
Miért vólnék Fijad, nem tudom, szemtelen!
De miért jössz' hozzám ilyen mezítelen?
Miért nem úgy mint ez, ki van veled jelen,
Mellyre kedves szókkal így felel hírtelen:
25   Ne tsudáld szép Fijam! mezítelenségem,
Mert én Vénus vagyok 's ez a' jelenségem,
Rá vett hozzád-való szerelmetességem
Hozzád jönni. – Talám²⁶² el-is érem végem. –
– Hát amaz kitsoda? ki szép Szűz-formába
30   Melletted áll; Szűzhöz illendő ruhába –
Diánna (felele) az a' híres Bába,
Az-is veled akar szólni. – De²⁶³ híjjába.
Meg-örülök 's meg-jön kedve mord szívemnek,
Nagy szerentse mondék aluvó szememnek
35   Hogy előttem Isten-Aszszonyi jelennek,
Mind a' szűzességnek, mind a' szerelemnek.

262 A *T t*-ből jav.

263 A *D d*-ből jav.

Mivel azért úgy is, mind vak bátorságom
 Meg-lehető vagyok, mind kész nyájosságom,
 Van a' szépekhez-is nem kis kívánságom,
 40 Azt kérdem: mit akarsz? meztelen virágom!
 Kezd Vénus felelni, de tekervényessen,
 Szép szókkal, hogy szava annál jobban tessen,
 Meg-mondom szándékom úgy mond egyenesen,
 Fogadd Fijam! szómat és engedj. – Jelessen!²⁶⁴
 45 Én szültelek Téged', ha jól jut eszedbe
 'S biztam, mint Fijamnak az emberségedbe,
 De még nem lehettem mind eddig kedvedbe,
 Már valaha kérlek jó tanátsom' vedd-be.
 Hányszor akartam már vinni veled végbe,
 50 Hogy élhess világi szép gyönyörűségbe,
 Mellyet míg kerülgetsz, eshetsz nagy inségbe,
 'S tűzemet kerülvén kemény²⁶⁵ hideg jégbe. –
 – Jó Anya! felelek: mindig szerettelek,
 Meg-botsáss, ha eddig még nem-esmértelek,
 55 Meg-engedj, ha szódra bátrann meg-felelek,
 A' kikkel hitegetsz, nem egyezek velek.
 Mit akarsz? tsak hamar mond akaratomat,
 Mert meg-útáltatod úgy velem magadat,
 Mikor ekkép' tsűröd-tsavarod szavadat,
 60 Igazán hallottam tsalfa szokásodat –
 Ne légy olyan durva: ismét így felele,
 Hogy olyan bátor vagy, el-ne szaladj vele,
 Sokat meg-rontott már a' szerelem' szele,
 Sok, hogy nem engedett szómnak boszszút nyele.
 65 Jobb, engedd magadat, 's bízd az én kezemre,
 Szolgálók – fogadom az emberségemre –
 A' minap Cupidó adta értésemre,
 Nálad volt, nem néztél sem főre sem szemre.
 Most hát magam jöttem, hogy fogjam pártodat.
 70 Ha szaladsz, meg-foglak: jobb add-meg magadat.
 Tsak szüntesd egy kitsinyt vak bátorságodat,
 Mert ha így harapdalsz, ki-verem fogadat. –
 – De hová vezetsz hát? tán az új úttzára,
 Mondom a' melletted álló Diánnára,
 75 Hogy tőlem egy vén eb nem kap húst fogára,
 Jobb hát tsak kontzold-fel, 's edd-meg Vatsorára.

264 A J j-ből jav.

265 *hemény* Sajtóhiba, em.

Azért szóll a' mellett tán a' Vénus szája,
 Mert már a' Vénusnak régi katonája,
 Most-is kezében van Kupidó' dárdája;
 80 De mit akar ez a' Világ' *maskarája*?
 Tudd-meg; hogy sem Vénus a' Kupidójával,
 Sem a' katonátok álnok fortélyjával
 Semmire sem mentek, akarmi formával
 Egy inkább Diánna' mint Vénus' Fijával. –
 85 – Ne bolondozz: Vénus így felel ezekre,
 Bizony nem vagy méltó ennyi kérelmekre,
 Hát ha meg-haragszom 's fakadok többekre,
 Júttatlak kéntelen keserűségekre. –
 – Eb jádzik. – felelek. – De édes barátom!
 90 Erővel akarsz már velem bánni látom.
 De nem fordítom ám nyilaidnak hátom,
 Diánna énnékem, nem Venus sajátom.
 Akkor meg-szóllala szerelmes szavával,
 Diánna; 's így biztat igen szép módjával:
 95 Jól tselekszed Fijam; lám ki-ki magával
 Szabad; 's mit gondolsz ez meztelen formával.
 Légy te az én Fijam, és fogagy'd szavamat,
 Hívenn meg-őrízlek én, mint én Fijamat.
 Tudom: hogy Te engem', eddíg-is magamat
 100 Szeretnél, szeretlek én-is sajátomat.
 Ha nyúgalmat kíván hív szíved magának,
 Ne örülj levele-húllott egy vén fának
 Mellynek míg gyökerei ganéjzva valának,
 Már régen egy-nehány tsemetét hajtának.
 105 Ez aggottak helyett keress olyan fákat,
 Magadhoz hasonló még fiatalákat,
 A' mellyek télben-is pirosló rózsákat
 Termenek; 's mint magam ilyen Diánnákat.
 Fogadom, felelek szavát Diánnának
 110 Annyiban; hogy szívem nem kíván magának
 Sem vén fát, sem rózsát, inkább ez Annyjának
 Által-adom magam' hólttíg Szűz Fijának
 És ha már mind eddíg éltem' virágjában
 Nem indúltam bogár utánn bolondjában,
 115 Inkább fekvén a' Szűz Diánna' ágyában;
 Mint másod magammal fél-fél nyoszolyában.

120 Ezután-is a' mint futhatok, szaladok
Kupídótól, 's válét Vénusnak-is adok,
Ez idegen tűztől ha szűzen maradok,
Ha búval fekszem-is örömrre vírradok^{a)}.

[XXXI.] *Pindus és Pégázus.*

Nehéz útja vagyon a' Pindus hegyének
Tetején eredett Pégázus' vízének,
'S míg oda jutának – sokat szenvedének,
A' kik e' forrásra víz innya menének.
5 Tsoportos kővekkal göröngyös ösvényje,
Sok-felé ágozik útja' tekervényje,
Tövissel van rakva bokros szövevényje.
A' kényén nőtt lábnak fel-török itt kényje.
De a' kinek oda lehetett jutása,
10 Nem esik híjjában lába' fáradása,
Ott a' Fébus' kertje Pégázus' forrása.
Nintsen-is e' helynek e' világonn mássa.

[XXXII.] *A' Borról és Serről.*
B. d. D. Paulus Németi ex tempore.

Funde merum vati; reliquis cerevisia cedat,
Utilius merum vatibus esse solet.
Vina fugant duras e tristi pectore curas,
Ergo merum potes, quisquis habere potes.

Igy lehet Magyarúl fordítani.

Tölts tele pohárral bort a' Poétának,
Igyák mások a' sert; maradjon magának;
Használ a' Vers-író restes pennájának,
Ha elébe iszik minden Vers' sorának.
5 A' boros poharak, de úgy ám ha telik,
A' szomorú szívet bár komorann lelik,
Egy két ital után gyakrann meg-kérlelik,
Bort igyon hát minden a' kitől ki-telik.

a) Lásd fellyebb.

- Meleg vólt – 's már a' nap kezd' délrúl le-menni,
Le-dülék egy kitsinyt az ágyra pihenni,
De be-szoktam félíg az ablakot tenni;
'S így²⁶⁶ a' nap' sugárbúl egy kitsinyt el-venni.
5   Úgy szívárog vékony sűgár a' szobába,
Mint a' sűrű berek híves árnyékába,
Vagy, mint mikor a' nap hajnal' hasadtába'
Virraszt, vagy le-bújík éjjeli bóltjába.
          Illyen fél homályos nap-sűgárt szeretnek,
10   A' kik szerelmes Szűz' névvel neveztetnek;
A' hol a' szégyennel titkoltt szeretetnek
Kóltött rejtek bújó-helyet reménylhetnek.
          Hát im' jön *Korinna*: Páfusban szövetett
Lepletskét fél-vállról a' nyakába vetett,
15   Hajának ki-bontott 's széllyel eregetett
Fűrtjével, hó-színű nyaka be-fedetett.
          Igy ment el-készűlve 's illy gyenge ruhába'
A' szép Szemirámis az ágyas-házába,
'S Lais, kinek édes íze hajdanába'
20   Sok nyalánk férjfinak maradt a' szájába'.
          Le-kapom palástját, 's jóllehet a' selem
Leplen-által testét mind egyre kémlelem:
Még-is a' kéntelen szemérmű szerelem
Kűszködik a' vékony takaróért velem.
25   'S mivel úgy kűszködött, mint a' ki szerette
Ha nem győz – friss kezem hogy ezt meg-sejtette,
A' fel-adott várat könnyen meg-vehette;
('S magát a' vár-őrzőt-is rabúl ejtette.)
          Ah! a' mint vetettem szememet reája,
30   Be szép vólt takaró nélkül a' formája.
Valamint ép szűznek mutatta ortzája,
Úgy egész testének nints semmi hibája.
          Vállai mutattak gyönyörű termetet,
Karjait ölelni melly vígan lehetett;
35   Melyjének gömbölyűnn ki-kerekítetett
Dombja, tapintásra szűletve szűletett.
          Kik Parnász'us kettős hegy-formát adának
Menetelessen nőtt haskója dombjának.
Hoszszatskán, de kartsún' termett derekának,
40   Tzombjai; két markos oszlopi valának.

Mit-is számlálgatom minden részetskéjét,
Talpíg hiba nélkül találtam személyt;
Írilylik tagjaim szemem' szerentséjét,
'S testemíg szorítám gyenge testetskéjét.
45 Tudod már a' többit – lassú pihegéssel
Pihentetjük egy-mást költsön öleléssel,
Ah legyen többször-is ilyen delem; és el
Nem-tserélem, a' szép hajnal repedéssel.

[XXXIV.] *Egy Nagy Magyarhoz a' Magyar Nyelv' el-hagyattatásáról.*

'S hát²⁶⁷ fáj? óh Nagy Magyar! mikor ellent-állnak,
A' Magyar Nyelv' egét támogató vállnak,
Nem hogy Herkulesként rajtad könnyítnének
Hogy tsillagink frissebb forgással mennének. –
5 De nem vész-el azért régi Nyelvünk' rangja,
Hogy sok Haza-finál idegen a' hangja,
Az Író, nem Magyar Nyelvünket útálják,
A' kik írásodat mord szemmel vi'sgálják. –
10 El-higyd, a' Felség-is, hogy a' minapába'
Német szót parantsolt a' Magyar' szájába,
Nem a' Magyar Nyelvet akarta pusztítani,
Hanem a' Deákot Németre fordítani.
Hogy így ha ez a' nyelv nálunk-is bővülne,
Nemzetünk más néppel jobban edgyesülne. –
15 Hogy pedig nyelvünket tsak-nem ab'a hagy'a
A' sok Nemes Magyar, 's Nemzetünknek Nagy'a:
Született nyelvünkön hogy ritkán beszélnek
Azok kik Magyarok, 's Magyarok' közt élnek
Nem tudnak Magyarúl az okozza benne,
20 'S nem a' meg-útálás leg-főbb oka ennek.
El-szoktak nyelvüinktől nagy társaságokban,
Járván imitt amott külső Országokban:
'S ha tiszta Magyarral itthon beszéllenek,
Roszszúl esik a' hang, szólni szégyenlenek.
25 Sőt az Úr-fiak-is a' nagy Udvarokban,
Nőnek Német, Olasz, Frantz társaságokban;
Idegen tselédek forognak mellettük,
Kik a' szolgálatra jobban rá születtek. –

30 Lehet: hogy a' szégyen utálattá válhat,
 Végre annyira-is nőhet az útalat,
 Hogy a' Magyar nyelvnek gyarapítójának
 Ellent-is kívánnak állni szándékjának.
 De hogy maga Hazá' nyelvét ne szeretné
 Valaki, 's -- itt azért üldözhetné,
 35 Nem lehet – akarmint gyanakodj íránta,
 'S hát ha nem-is Magyar vólt a' ki meg-bánta.
 'S tán személlyed íránt-való gyűlölsége,
 Lett Anya-nyelvünknek ilyen ellensége. –
 Mert ha viseltetünk néha gyűlölséggel
 40 E'hez, vagy ama'hoz; noha jót 's jó véggel
 Tselekszik ugyan az; haragszunk arra-is
 A' mit tsinál, noha érdemes munka-is. –
 De mi az? a' miért téged' gyűlölhetne
 Valaki, 's olly kemény ellenség lehetne?
 45 Mit vétett, egy kedves Hazáját szerető?
     Egy alélni kezdett nyélvét elesztgető,
 Mind szent, mind világi böltsesség' tudója,
 'S annak egy részinek hajdan tanítója.
 Egy nyelv, melly sok nyelvet forgat bölts szájába'
 50 'S közönségesíti kedves Hazájába'
 Mit vétett Pindarus' elméjével bíró
 Egy 's kedves Hazáját szerető Vers-író? –
 De szabad-e inkább nekem azt vi'sgálni:
 Mit vétett, vagy minn kell néki sírdogálni?
 55 Talám Magyarsága bajját ki-találom:
 Vajha találmányom mese vólna 's álom. –
 A' régi tudósok bölts leleményekkel,²⁶⁸
 Sok vétket festettek szabados nyelvekkel,
 Kik magok ('s elméjek' tudós találmányji)
 60 Ebekrűl nevezett böltsék' maradványji.
 Számos meg-hólt lelkek azért haragvának,
 'S tsúfolta Menippust Káron-is kutyának. –
 A' te elméd-is tud hasonlókát lelteni,
 'S mivel hogy Magyar vagy, nem tudod el-nyelni;
 65 (Sok Könyv-nyomatatóknak szívét így sértetted,
 Mikor titkaikat nap-fényre ki-tetted)
 Ha a' tsapodárság nagy lelkedhez férne,
 'S szád a' fél-hóltak-is életet ígérne:
 Ha tudnál nevetve a' sírókkal sírni

70 'S tudnád az igazat 'Sidóú!-is írni.
Ha magad' és édes Nemzeted' kárával
Mást gazdagítanál magad' munkájával,
Nem piszkálná szemed' a' mi most piszkályja,
A' hasznos szándéknak ezer akadályja. –
75 A' nagy indulatnak ez egyik szokása,
Hogy hevesen esik maga' ki-adása,
Pedig a' melly falnak hirtelen rakása
Esik, hamarébb-is történik romlása.
Kezdjük azért alatt tsak lassú munkával,
80 Míg minden társ, több-több társot hoz magával,
'S majd el-bámúl Hazánk, dolgunk' jobb folytával,
Mit tett egy-két Magyar Nemzete' hasznával.

[XXXV.] *Az Aszszonyok dítéséről egy Házasúlandó Úr-fihoz biztató Levél.*

'S hát! Te tsak nem akarsz Aszszonyért fáradni?
Pedig tsak igaznak kell annak maradni,
Hogy fáradtság nélkül nem lehet haladni,
Mint éjtszaka nélkül nap-fényre virradni.
5 *Privilegium*nak tartod-e hát lenni,
Vagy tsak mint *büntetést* úgy lehet szenvedni?
Hogy a' legénynek kell Leány' kérni menni,
Ha akar magának Feleséget venni.
Ha *Privilegium*: élj hát törvényeddel,
10 Ha *büntetés*; mint más, te-is tsak szenvedd-el,
'S e' sors, hogy először meg-kérd, és úgy vedd-el.
Mindenként vele jár Férjfi-személyeddel. –
Úgy de, szégyen úgy-e fáradva keresni,
Jobb vólna vadászként guggon ülve lesni, –
15 Jól van,²⁶⁹ – de sok berket kell ám addig nyesni.
Míg az-az egy *Dám-vad* törödbbe fog esni.
Kik a' jót fáradva keresik 's el-érik
Annak édességét a' végén dítserik,
Azok még az édest 's a' jót nem esméri,
20 Kik méhtül a' mézit füllánk nélkül kéri.
Fáradtságonn veszik a' pénzt 's a' jószágot,
Test 's elme töréssel kapunk Uraságot;
Szenvedünk sok ezer nyúghatatlanságot,
Míg kapunk, tsak egy kis színes bődogságot.

269 A vesszőt pontból jav.

25 Ha hát, a' semmiért annyit törekedünk;
 Ha egy darab értéért olly sokat szenvedünk;
 Egy lelkes-állatért mit nem tselekedünk,
 Melly nélkül úgy szóllván fél-élet életünk.
 Fél, sőt igazságúl azt merem fel-tenni,
 30 Nem lehet Férjfinak Aszszony nélkül lenni,
 'S bár mindent egyebet meg-lehessen tenni,
 Azt a' belső tüzet nehéz el-szenvenni.
 Melly már gyermek, 's alíg fel-serdültt korodba
 Aszszony-búzt 's l'ány-szagot kever az orrodba
 35 Úgy hogy, bár Szeneka lakjon homlokodba,
 Hibázik agy-velőd e'beli sorsodba. –
 Hát mit hívunk *Donum continentiaenak*

 -----
 40 -----
 A' mi nélkül tehát én el-nem-lehetek,
 Úgy-e az olyanért méltán szenvedhetek,
 Leg-alább tsak addíg mig arra mehetek,
 Hogy a' magamévá egy ollyat tehetek.
 45 De talám könnyen-is lehet azt találni,
 Mert lehet máséval 's idegennel hálni,
 Jól van. – Ha²⁷⁰ nem tudtad tessék meg-próbálni,
 Tudsz-e így tűzedben enyhülést tsinálni.
 Azt nem ajándéknak tartsd, hanem prédának,
 50 Mellybűl mennél többet lop ki-ki magának
 Annál tágabban áll lántza zablájának,
 Melly't vetni kellene vad indulatjának.
 Azt pedig tsak el-higy'd, hogy ha egy nem léssen,
 A' kihez kösd magad' 's szívedet egészen,
 55 Többel kínál Vénus, rajtad erő't véssen,
 'S bűnre vetemedel noha nem merészen.
 Fáradni kell pedig az idegenért-is,
 Utánna-járással szopsz idegen vért-is,
 Sokat kell szenvedni ezért a' bűnért-is,
 60 'S mérget nyelni ezen színes édesért-is.
 Nem magyarázom rád 's azt nem-is teszem-fel,
 Hogy már Te-is égnél ez idegen tűzzel,
 De azt tsak mondhatom, 's ha nem hitted, hidd-el,
 Hogy ha Aszszony nélkül élsz, bizony égned kell.

65 Bizony jobb hát egy jót magadévá tenni,
 Jobb jóért egy kitsinyt fáradva szenvedni,
 Mint tűzben égve Aszszonytalan lenni,
 'S halál hozó mérget botrúl szopva enni,
 Bizony jó Aszszonyért Gavallér légy bár-is
 70 Restelni fáradni vétek-is és kár-is;
 És akárki mondja, ne hídd, mert fut 's jár-is,
 Bár a' ki után jár *Sárpite* vagy sár-is.
 Lám Hippoménés-is először nevette,
 Egy szép a' sok épet vakká miként tette,
 75 Mikor Atalantát sok legény kergette, (*Ovid. Metam.*)
 'S életeket tették kotzkára érette,
 „Én-is néztem úgy mond már Atalantára,
 De nem vetném érte fejemet kotzkára,
 Nintsen olly szép Aszszony, mellyért valahára
 80 Fel-tegyem életem' kétséges próbára.
 Hát ilyen nehéz-e piros ró'sát szenni,
 'S kis ideig édes lépes mézet enni,
 Illy nehéz-e nőssé nőtelennek lenni,
 'S az el-vesztet oldal-tsonot vissza-venni.
 85 Melly kétséges soknak élte' reménysége
 Soknak egy Aszszonyért futtában leszsz vége.
 Ha mindennek ilyen drága Felesége
 Van; légyen éltémnek nőtelen vénsége.
 Mi gyönyörűségem nekem a' Dámába
 90 Hogy fejem kotzkára vessem bolondjába,
 'S hát már nem élhetne az ember magába?
 Ha Aszszony nem vólna a' nyoszolyájába.²⁷¹
 Kétséges fel-tétel; 's rá tsak azért állok,
 Hogy ha nyertes leszek, majd Aszszonnyal hállok;
 95 Amazok, hogy futnak nints bolondabb nálok,
 Én ugyan egy Ly'ánért lépni-is sajnálok."
 Hihető, hogy mikor ő a' Szűzet látta
 Vagy igen Neglizsért öltözve találta,
 Vagy szerelmes Képét nem igen vizsgálta.
 100 Hogy belől a' *bakter* tűzet nem kiálta.
 Azomban, előtte forgós el-mentébe',
 Tekint Hippomenes a' Szűznek szemébe,
 De mint ha sebes láng tsapna-be szívébe,
 Olly hamar fel-gyúladt tűze melegébe'.

271 A szó után álló kötőjelet pontra jav.

105 „Jaj! meg-engedj úgy-mond, hogy balúl ítéltem,
Hogy olyan gyönyörű állat légy, nem véltem,
De hogy már Angyali-képed' meg-szemlélttem,
Már ér'ted magam-is fel-áldozom éltém'. –”²⁷²

110 Nints a' szép Aszszonynál valóban drágább kints,
Kivált ha a' szépség nagy jóság nélkül nints,
Nints rabság, nints tömlőt, értzbűl és vasbűl sints,
Erős lábakon-is ennél erősb bilints.

Nagy dolog a' szépség, nem néz az érdemet,
Nem néz gazdagságot sem elmét sem Nemet,
115 Sokszor, ha egy szépre ketten vetnek szemet;
Egy szép egy domb alá kettőt-is el-temet. –

A' tupa szépségnek magadat meg-adni
Szégyen, de nem szégyen Aszszonyért fáradni,
Vagy jobb ezt a' szégyent mind addíg tagadni,
120 Míg kéntelen nem vagy panaszra fakadni.

'S hol-is van Istennek méltóbb egy munkája
Arra, hogy a' férjfi úgy szíttson hozzája,
'S a' kinek lehessen (ha ugyan) szolgálja,
Mint ez az egy Ádám' oldal-tontotskája.

125 Sok ember veszendő pénz' 's jószág' bolondja.
Soknak, a' tisztesség' fényes lárvas rongya,
Kedves, 's már ez-e szebb, vagy ha ki azt mondja:
Hogy nagy a' Férjfinak az Aszszonyra gondja.

Negyven hétig vala egy Aszszony terhében
130 Veled, 's fáradsággal hordozott méhében;
Hát még; mennyit szoptál tápláló tejében?
Éretted sokat túrt dajkádnak ölében.

Illendő a' költsönt tehát vissza adni,
Lehet negyven hétig Leányért fáradni,
135 Azután dajkálni 's Fiaddá fogadni
Mind addíg, míg Fiad más fijat fog adni. –

'S hát az Aszszonyi-Nem tsak azt érdemlette?
Hogy tsak fáradni-is restellyen érette
Egy Ifjú, a' ki még tám el-sem-felette,
140 Aszszony hív karjainn miképpen rengette. –

Nyomorúlt Aszszonyok! óh mivé lettetek?
Hogy már fáradni-is szégyen érettetek. –
De úgy-e? ha egyszer Férjhez mehettetek,
Akkor osztán hálni nem szégyen veletek.

272 A hiányzó mondatvégi írásjelet és a záró idézőjelet pótoltuk.

145 Ah! Házasság-szerző Júnó-szülőttei!
 Ártatlan barátim! Diánna' Szűzei!
 Hartzolnak ez jámbor Vers-író kezei
 É' tetek, én kedves szívem' szerelmei!
 Tudom: hogy ha tollam tsügged ez tsatában,
 150 A' dühös Aszszonyok, a' kik hajdanában,
 Dolgoztak, Orféus' el-szaggatásában,
 Hartzolnak mellettem Furia-formában. –
 Hiszen: ha Aszszonyok dajkák nem vólnának,
 'S arra természettel nem vonattatnának.
 155 Minden gyümöltsei a' Férfj-fi' magvának,
 Száz esztendőök alatt el-fogyatkoznának.
 Hát – az erős Férfj-fi hol vette erejét?
 Erőtlen Aszszonyoknak szopta, úgy-e? tejét.
 A' Főnek, Férfjfinak nézd-meg első helyét,
 160 A' tag, az ölébe rejtegette fejét.
 Kigyót tart, az olyan Aszszony kebelébe'
 Kinek olly kis gyermek szopik az ölébe'
 Ki fel-nevelkedvén, majd fel-serdültébe'
 Görbén néz a' szegény Aszszonyok' szemébe.
 165 Ni! a' pendely-váronn mint *kommendánszkodik*,
 Pedíg onnan bújt-ki 's onnan szaporodik,
 A' süveg a' szoknyánn héjjaz 's agyarkodik,
 Igaz,²⁷³ – *de eadem* ha jól gondolkodik.
 'S mivel vagy derekabb jó Férfjfi! azoknál
 170 Az úgy farba-rúgott szegény Aszszonyoknál?
 Szépnek Férfjfiak-is szébbítik magoknál,
 De jobbak-is pedig, a' férjfinál soknál.
 Tesz'-e hát valamit a' szőr 's a' szakáll-is, –
 Kedves a' simaság már a' Férfjfinál-is.
 175 Erőssebb vagy? – Kérdés. – De²⁷⁴ ha a' vólnál-is
 Erőssebb az ökör még a' Férfjfinál-is.
 'S hát okossabbaknak tartják-e magokat
 A' Férfjfiak? a' kik panaszkodnak sokat,
 Hogy nem-győzik észszel az elmés tromfokat,
 180 'S szemmel, az élessen néző Aszszonyokat.
 Mi hát a' Férfjfinak az a' deréksége? –
 A' *külömböztető elme' tehetsége*,
 A' jó *Igazgatás' okos mestersége*. –
 Ez a' *közönséges Társaság' szüksége*. –

273 A vesszőt pontból jav.

274 A *D* *d*-ből jav.

185   – Ha rá szorították az Aszszony-népeket,
 Szint’ úgy véghez tudnák vinni mind ezeket.
 Lám igazgatnak-is számos embereket
 Sok Úri özvegyek sok nagy Ház-népeket.
                   A’ nagy tudománnyal se kevélykedjeteK,
 190   Vagynak *Polikszénák* ’s mások kik veletek,
 ÉrneK, kiknek tudós, ’s bölts emlékezetek
 Szinte úgy fenn-marad, a’ mint a’ tiétek.
                   Meg-vetni való-e hát az Aszszonyi Nem?
 Szégyen-e leányért fáradni? – Éppen nem.
 195   Add hozzá, kit maga a’ finnyás férjfi-szem
 Meg-vall, hogy az Aszszony tsupa kész szerelem. –
                   Barátom! ki tréfa ebben ki valóság,
 ’S nem íratta velem holmi Aszszonyosság.
 Hanem tsak itt áll-meg ez a’ szó-szóllóság:
 200   *Szép Aszszony’ tzimere egyedül a’ Jóság.*
                   És kár nem fáradni a’ szépért, ha jó-is.
 Nem árt ha sok kintsel jószággal bíró-is,
 De az elsőKkel jó ez az utólsó-is.
 Ezekre vigyázzon a’ Házasuló-is.

[XXXVI.] ÁTOK.

*Ha már a’ szép jó Aszszonyokat így meg-dítsérte a’ Vers-író, meg-engedi talám a’ kellemetes
 Aszszonyi Nem; hogy a’ roszzat, melly külömben-is Nemének gyalázatjára van; meg-átkozza;
 a’ ki irtózik tőle, ne olvassa.*

Castis omnia casta.

5   *Dirae ad formam Dirarum Beroaldi
                   In maledicam Lenam.*

10   Van egy rút vén Aszszony . . Városában
 Már régen öltözött Kimera-formában
 Motskos, szitkos, átkos nyelv kereng szájában,
 Hazug, hamis, tsalárd majd minden dolgában.
                   Fekete méreg forr heregő torkából,
 Két-három kutya-fog látszik a’ szájából;
 Az-is a’ tziklopsok ro’sdás hámorjából
 Került ’s nyárs-formára faragott nagygyából.

15   Két boszorkány néz-ki két durva-szeméből,
 Sokat el-vesztett már az-is a' fényéből,
 Epe-forrás módra buzog a' szívéből,
 Egy ez a' viperák' faja' seregéből.
                   Pokol-beli búzt hajt meg-büdösültt szája,
 20   El-szédül a' kire szellele megy rája,
 Golyvával vetekszik alúl a' tokája.
 Oh lábbal fel-fordúltt Világ' maskarája!
                   Minden jámbor ember iszonyodik túle,
 Mert millyen? Mindenek²⁷⁵ jól tudják felúle,
 25   Félnek a' szomszédok és futnak elúle,
 Mert *legio* őrdög ordít-ki belúle.
                   Néha fel-puffasztja botskor-bőr-pofáját,
 Varantsos béka-szin futja-el ortzáját,
 Dögleletes füst-gőz iszonyítja száját,
 30   Látsz itt, ha nem láttál Hárpiák fajtáját.
                   Ez, ha pokol-beli titkos mesterségét,
 Meg-veți gyűlöli a' Férj feleségét,
 A' barát barátját mint az ellenségét
 Úgy nézi, 's felejtí régi egyességét.
 35   Rontja Pirithous' 's Thezúsz' barátságát,
 Kásztornak Polluksal vólt Atyafiságát,
 Tán Éneásnak-is szép hajlandóságát
 Ez dönté dugába, 's Didó' bóldogságát.
                   Mert száz ezer ennek álnok mestersége,
 40   Nints titka sokának eleje sem vége,
 Ez, minden jámbornak mérges ellensége,
 És ha kinek árthat az a' nyeresége.
                   Forog mérges nyelve más' veszedelmére;
 Vén; és még-is vágyik Ifjak' szerelmére,
 45   Konkolyt hínt sok Szűz-társ' termékeny földére,
 Fordítván magának azt szerentséjére.
                   Híntegeti széllyel kóltótt hazugságát,
 És tsak hazugsággal él 's tólti világát.
 Az oltsót drágállya, betsmeli a' drágát. –
 50   A' vér-szopó ezzel óltja szomjúságát. –
                   'S hogy mered ellenem mozgatni nyelvedet?
 Te! mérges vipera' magvábúl eredett!
 Hírem, 's betsületem már mennyit szenvedett
 Miattad, átkozott! 's mibe keveredett?²⁷⁶

275 Az *M m*-ből jav.

276 *keveredett* Sajtóhiba, jav.

55 Jupiter! üsd agyonn lángozó menny-kővel,
 Vagy vesd a' mélységes Pokolba le fővel,
 Ezt a' rágalmazót, ki minden erővel
 Ujjat von, a' vele szem-közbe menővel.
 Óhajta kívánnya 's várja, úgy ítélem,
 60 Ezt a' Te fejedre minden jámbor vélem,
 Én-is, mert képedtúl kevereg a' bélem,
 Minden szándékodat átokra tserélem.
 Társúl veszek minden jámbor embereket
 Nyelved nyila miatt már-is sebeseket,
 65 Kikkel együtt kérem a' Nagy Isteneket,
 Hogy hozzanak reád sok veszedelmeket.
 Tömjént²⁷⁷ viszek a' nagy Ammon' óltárára,
 Hogy forralyjon égő kén-követ torkára
 Ennek, kit sok szívnek kész kívánságára
 70 Régen vár Plutónak pokol-beli vára.
 A' Furiáknak-is könyörgeni fogok,
 Hogy legyenek készen a' tűzes vas-fogók,
 És a' Háрпиáknak melyed' rágó fogók,
 'S a' tűzes korbátsok, hátadonn tsattogók.
 75 A' föld ne adja-meg néked kenyeredet,
 A' napnak melege süsse-ki szemedet,
 Férgék elevenenn egyék-meg testedet,
 Órdög-talponn állva vigyen-el tégedet,
 Legyen egész melyed darázsok' köpűje,
 80 Láb-szárod Ikszion' kereké' küllője;
 Éles fogad Plutó' s g piszkáló túje,²⁷⁸
 Hajad Boszorkányok' rokkája' tsepűje.
 Sokasodjanak-meg számoddal a' dögök,
 Szántsanak hátadonn vassal az órdögök
 85 Teremjenek rajtad ludvértz sz-rta rögök,
 Inkább az orrodra egyet én-is nyögök.
 Száradjon-meg nyelved, roszsz szagú tokjába,
 Hogy ne foroghasson olyan szabadjába:
 Ültessenek hassal tűzes tsorozjába,
 90 Akkor-is valamelly Hóhér legyen Bába.
 Az éhség gyötörje telhetetlenséged,
 Minden-féle ital legyen ellenséged,
 Meg-ne-halyj sokáig, soká legyen véged,
 De addig-is ezer kín gyötörjön Téged'.

277 Tomjént Sajtóhiba, jav.

278 El-is fogad A kéziratban Eles szerepel, az ékezeteket értelemszerűen jav.

95 Míg élsz légy szegénység eleven példája,
 Menyjen-által rajtad minden kín' próbája.
 Oh Te! Pazifaë' éktelen fajtája,
 Tegyen szükségedrűl a' Minos' Bikája.
 Járjon még Vénus-is kedvednek ellene
 100 Ki szentel vitéznek már régenn fel-kene,
 Tarkíttson a' Plutó' pokol-beli szene,
 Dög, guta, kelevény, kosz, tályog, rűh, fene.
 Hóltod után pedig, a' mit régenn vára
 All-mesterséged, juss a' pokol' kínjára,
 105 A' hol lesz a' harag' keserű pohára,
 A' mellyet gyűjtögett a' harag' napjára.
 Hadd nyúgodjanak-meg a' Te le-menteddel,
 A' lelkek, mindennek kínjait te vedd-el,
 Könnyebbítsd azokat a' büntetéssel,
 110 Mert mindnyája sem ér-fel a' Te vétkeiddel.
 Részesűlj a' szomjú Tantalus' kínjában,
 Éh kopot helyette nyelj üres kádjában,
 Zizifus nyugodjon a' hegy-oldalában,
 Te görgesd helyette a' követ hijában.
 115 Ne rágja a' nagy sas a' Titzius' máját,
 Tsak ezt nyomorgassa a' kutya-fajtáját,
 A' vad Tizifone minden Furiáját,
 Tsak reád ereszsze, vérengző tsatáját.
 Ott-is neked külön helyet engedjenek,
 120 Minden büntetettek²⁷⁹ Téged' büntessenek.
 Tudom: útálnak-is még ott-is mindenek,
 'S nem lesznek elég kín az eleven szenek.
 Én ugyan magamról igazán mondhatom:
 Ellenkezik veled minden indulatom,
 125 'S míg a' nyelvem', pennám', bírom és bírhatom,
 Ki légy? mindeneknek le-festve mutatom.
 Nem ellenkezik úgy a' tűz a' vizekkel,
 A' meleg a' téli fagyos hidegekkel,
 Sem a' körmös matskák a' kis egerekkel,
 130 Mint én e' meg-veszett fogas szeléndekkel.
 Míg ragyog tziifrája az egek' bóltjának,
 Míg változása lesz a' hóld-világának,
 Míg tsak véget nem-vet a' nap járásának,
 Mind addíg ellene-leszek e' kurvának.

279 *büntetettek* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

135 Még holtom után-is lelkem, a' lelkedet
 Üldözi; meg-öllek másszor-is Tégedet,
 Alíg-is várnám már kínos el-vesztedet,
 Az ég életeddel ha meg-elégedett.
 Egek! hallgassatok méltó kérésemre:
 140 Ne élyjen sokáig keserűségemre
 Ez: de el-is hiszem nem veti szememre,
 Hogy ilyen bal'samot tóltök a' sebémbre.
 Már mint-egy képzelem, miként tér vesztére
 Álnok mestersége a' maga fejére,
 145 Miként száll a' Hóhér' pallosa testére,
 A' ki sok jámbort vett átkozott nyelvére.
 Jövel áldott óra: hozd-el halálának
 Napját; mert eddig-is kínosak valának,
 Mellyeket éltt. – Illyet²⁸⁰ sokan kívánnának,
 150 Vagy még nagyobbat-is néki ha tudnának.
 Madarak ássák-ki akkor-is szemedet,
 Mikor bűnös tested már meg-merevedet',
 A' hollók és varjúk húzzák-ki béledet,
 Melly ártatlan vérrel meg-nem-elégedet',
 155 'S mint-hogy²⁸¹ nyelved vala bűnödnek majd-fele,
 Sokat kiméltetlen rágalmaztál vele,
 Azt-is mérges szádbúl a' Hóhér messe-le,
 Osztán a' sasoknak legyen eledele.

280 A *i*-ből jav.

281 Az *m M*-ből jav.

EGY-NEHÁNY
ÉNEKEK.

[I.] *Ének a' szerelemnek nehéz és rozsosz vóltárúl.*

5 Pünkösti piros rózsákat,
Valamint a' bojtorlyánokat,
Tövis között lehet tördelni –
Szint-úgy szép Feleséget-is,
Szent-úgy szép szeretőket-is
Sok fáradsággal lehet lenni –
Sok fullánk lepi ezt a' lépet,
El-nyerni nehéz a' szépet;
Hol a' szerelem, ott a' félelem
10 'S melly'k nagyobb? nehéz meg-felelni.
*Apolló borjú-pásztorrá,
Jupiter szép szőke-bikává,
Pazifäe fa-tehenné vált.
Faunus nagy ütést szenvedett,
15 Hogy Dejanirára berzenkedett,
A' kivel akkor Herkules hált,
Márs lett az istenek' tsufjává,
Kormos Vulkánus' rabjává;
Hogy feledtibe, Vénus' ölibe.
20 Virradtig el-alunni talált.
Fáradság sok szégyen-vallás,
Néha kurva, kurafi' hallás
Késértik a' szerelmeseket –
25 Számossan kotzkára vetik,
Számossan még el-is temetik
A' szerelemért életeket.
Mennyi kérőit kardra hánta?
De tsak egyhez ment Atalánta.
Hát érdemel-e? az ördög bele-
30 Bújjon Kupidó ilyeneket?
Nagy a' szerelem' insége,
Keserű mind kezdete vége,
De kivált a' vége félelmes,
Lám Párisnak tsalfasága,
35 Helenával esett barátsága,
Egész Trójának veszedelmes.*

40 Addíg dolgozott a' *Kupidó*,
Hogy maga gyilkosa lett *Didó*;
Priamus Thisbe, szomorú lesbe,
Egy kardba borúlt két szerelmes.

[II.] *Ének a' Páros és Páratlan Életnek mind hasznáiról, mind alkalmatlanságairól.*

Más-féle a' természet majd minden emberben,
Alig látni egy-formát kettőt egy ezerben,
Ki hegykét, *Göögöst* szeret ki szelid ártatlant,
Ki a' páros életet, ki meg a' páratlant.
5 Pedig, ha válogatás nélkül meg-visgállyuk
Mindeniket jónak-is rosznak-is talállyuk,
Mindenikben van a' mi gyaláz, és magasztal,
Vagyon a' mi keserít van a' mi vígasztal.
Hol van annál szebb élet? mint a' ki párjával
10 Szelid Galamb-formánn él, 's úgy bír, mint magával,
Kiket egy máshoz páros hűség kötelezett,
'S kőlstön mossa az egyik kéz a' másik kezét.
Ha sír, van síralmában a' ki részesüllyön,
Ha örül, van ki vele egyszer' smind örüllyön.
15 Könnyebb pedig, ha van társ a' nyomorúságban,
Párosodik az öröm a' páros vígságban.
Ha mihez kezd, van a' ki tiltsa vagy javallya,
Ha bánkódik, van párja a' ki vígasztallya,
Öröm pedig a' búsnak a' jó vígasztaló; –
20 A' Házastársnak, a' társ, éppen arra-való.
Öröm az igaz társnak itala 's élete,
Hogy ehetik 's ihatik hív párjával, vele.
Szeret mindenik, állandó kintsekre tevének,
Öröm egyiknek szíve a' másik' szívének.
25 Van őriző mellette ha fekszik ágyába'
Ártatlanul nyúgosznak egymás' árnyékába'
Nem égnek a' fajtalan szerelem' lángjával,
Mert ez, úgy él amazzal, mint tulajdonával.
Ha el-fáradt, ölében, van ki meg-nyúgtassa,
30 Ha beteg, ha nyomorúlt van ki ápolgassa,
Nints pedig annál egy-egy nagyobb gyönnyörűség,
Mint ahoz, ki magánn nem segíthet, a' hűség.
Egy szóval, sok hasznait a' páros életnek,
De, azok közt ám, a' kik igazánn szeretnek,
35 Tsak a' ki már próbálta, az tudja mondani,
A' mint hogy ez a' szokás már nem-is mostani.

De lehet ezt a' jót-is, mint mást rosszszá tenni,
 Lehet rossz Feleségnek 's gonosz Férjnek lenni,
 'S²⁸² mivel már közönséges nagyonn e' rosszszaság,
 40 Nem tsuda ha nem tettik soknak a' Házasság.
     A' ki tsak párosodik bujaság kedvéért,
 A' Leány tsak legényért, emez Menyetskéért,
 Nem egygyez ez, az igaz Házasság' tzeljával,
 'S tsuda itt a' párosság ha nintsen híjjával.
 45 Sok rossz tsupán tsak azért kíván Férjhez menni,
 Hogy ha magot szaporít, tudja kire kenni,
 Sok legény azért kíván Feleséget venni,
 Hogy ha mást nem kap, tudjon kivel hálni 's lenni,
     Sok Aszszony, az Urával meg-nem-elégeszik,
 50 Néha Pazifáéként bika-húst-is eszik,
 Sok Férjfi jó Júnóját néha meg-utálva,
 Vétkezik, mint Jupiter vad-bikáva válva.
     Ez a'²⁸³ leg-nagyobb oka a' lármás életnek
 Ah! a' kik ezt nem tudják, bóldogok lehetnek,
 55 Ez az a' hóltíg-való kínos keserűség,
 Mikor nints, avagy tsak köz mászszor-is a' hűség.
     Soknak, azért nints dolga jól 's a' betsülete,
 Hogy nem egyez emennek azzal természete;
 Ha egyik nagyon fösvény, másik vesztegető,
 60 Készenn van ott még élven mind sír, mind temető.
     Néha az Aszszony fellyebb héjaz az Uránál,
 Melly rosszszabb mindeniknek a' pokol' kinyánál
 Vagynak ezekenn kívül más házi-keresztek,
 Kiket bóldogok vagytok a' kik nem éreztek
 65 Van szint-úgy a' magános 's egyes életben-is
 A' mi hasznos, a' mi szép, a' mi kellelten-is;
 Tudnak sokann magános életet úgy élni,
 Hogy nem akarnák páros étellel tserélni.
     Ki magát meg-tanulta szűzenn tartóztatni,
 70 Nem szokta sem egy sem más dolgába' avatni,
 Ki nem érzi melegét a' Vénus' tűzének
 Örvend és örvendhet-is páratlan éltének.
     Nints gondja sem Fijára sem Feleségére,
 Szabados, nem köteles senki hűségére,
 75 Ha senki' szerelmére sem búzdúl a' vére,
 Nem vágy sem más' Férjére sem Menyetskéjére.

282 Az aposztróf hiányzik, pótoltuk.

283 A z-t aposztrófra javítottuk.

Egyedül él gond nélkül magános Házában,
 Ha mi titkos baja van tartja csak magában,
 Öröm az-is, ha más nints akármí bújjában,
 80 Hogy senki sem tekintget a' szíve titkában.
 Egy szóval, mint akármí szabad madár, úgy él,
 Sem hűségtelességtől sem panasztól nem fél,
 A' Gavallér nem szenved, nem tűr a' Dámának,
 A' Dáma ha nints Ura, Ura ő magának.
 85 De e' szabadságból-is²⁸⁴ származhatik rabság,
 Lehet e' nagy jóból-is roszsznál-is roszszabbság,
 Változhat ez örömből minden nap síralom,
 És nyúghatatlansággá ez a' nyúgodalom.
 Ha nem szűz a' magános a' magánosságban,
 90 Esik, észre sem vévén nem reménylt rabságban:
 És gyakrann olyannak leszsz nyomorúlt, rabjává,
 A' kinél jobb lett volna mást tenni mátkává.²⁸⁵
 Ha nem győzi szerelme' tūzeinek hevét,
 Torkánn akad 's nyelni kell ökredezve levét;
 95 Ritka pedig az olyan, a' ki meg-állhassa,
 Hogy vagy néki ne légyen, vagy ő más kakassa.
 A' legény addíg *módíz*, hogy egyszer módjával,
 Titkonn szabaddá hagygyák mind ingel szoknyával,
 'S követi tilalmassan a' maga' kárával
 100 A' mit szűzenn vihetne véghez a' párjával.²⁸⁶
 A' Leány minthogy módi, nem tartja szégyennek
 Egyre tsapni a' levet mind annak mind ennek,
 Szint'-úgy rá tartja magát, hogy szűz az ő Neve.
 'S egyszer észre sem veszi hogy kurvává leve.
 105 Jádzik a' Politzia' be-mázólt *színével*
 Mintha nem-is esmérné titkos kedvesével,
 'S míg tsak színnel kártyáznak, nő a' *vojta* száma,
 De mihelyt tök leszsz a' tromf meg-*bukik* a' Dáma.
 'S mikor sok mézes mérget, mellyet titkonn nyala,
 110 A' már szembe tűnt Vénus torkára forrala,
 Akkor osztán sajnosan, de későnn fájlallya,
 Hogy az édes tej-felnek savó vólt az allya.
 Mind ezt tehát, mind amazt, tsak az ártatlanság
 Teszi jóvá a' többi mind haszontalanság.
 115 Mind párral mind pár nélkül lehet szűzen élni,
 'S lehet szűzesség nélkül mindeniktől félni.

284 *szabadságból* Sajtóhiba, em.

285 *mátkáva* Rímelés szerint jav.

286 A sor végén álló kötőjelet pontra jav.

A' szűzesség, a' minden kintseknél drágább kints,
Ellenben, nagy szegénység van ott, a' hol ez nints,
A' nőtelen, 's a' nős-is magát úgy tarthatja
120 Bóldognak, ha szűz vagyok igazán mondhatja.
Nem a' *Himen* 's a' *Frenum* tsinál szűzességet,
Az szűz, a' kit idegen tűz nem lankaszt 's éget.
Szűz lehet mind a' páros szív, mind a' páratlan,
Ha bújaság' vétkétől igazán ártatlan.

[III.] *Ének a' Barátságáról.*

Sem drágább kints, sem ritkább nints mint az a' hűség,
'S mint az-az egymáshoz-való igaz lelkűség,
Mellyel társához a' hív Barát és egyenes Szív
Viseltetik; ez míg élünk egy gyönyörűség.
5 Úgy tettzik: a' fene-vadak e' társaságot,
Jobban tudják; 's jobban őrzik a' Barátságot,
Mint az okos emberek; Kik közt vagynak ezerek,
Kik ezt óltsóbbra betsűlik mint e' világot.
A' barátság olly *társaság*, hol mind *ítélet*,
10 Mind a' *törvény*, mind a' *bíró* tsak a' szeretet.
Tanú az igaz élet, 's a' jó Lelki-esméret.
Ezt a' tudja, ki valaha hívenn szeretett.
Nem függ ebben egyik személly a' másikatúl
De függ a' másikhoz-való barátságátúl,
15 Nints itt szolgál, szolgáló, Fellyebb, vagy alább-való,
Még-is ha vét társa ellen, fél 's tart magátúl.
Illyen társaság két személlynél többül nem állhat,
Sőt olyan-is ezer közül kettő ha válhat.
Mert más ám mást szeretni, Más meg barátnak lenni,
20 *Szeretet barátságot* nem mindég tsinálhat.
Lehet ugyan valakinek két barátja-is,
De hogy kettőnek barátja légyen maga-is
Nem lehet, mert egy formán Kettőt szeretni talám
Nem lehet; és nem hiszem, ha maga mondja-is.
25 Nintsen ugyan e' Világonn a' ki szeressen
Téged, úgy mint magát tisztán 's tőkéletessen,
És így barátságot-is, a' mint igazságot-is
Tsak alíg ha e' világonn lelni lehessen,
Igaz: de van a' hűségnek még-is fő pontja,
30 Mint van a' ki barátjáért vérit-is ontja,
Van hát a' szeretetben e' romlott természetben
Olyan; a' mit barátságnak tarts az életben.

Sokkal nagyobb két barát közt a' kötelesség,
 Mint a' mellyet a' Férjéhez tart a' Feleség,
 35 Mert emez hív hit mellett, De annak hit sem kellett,
 'S²⁸⁷ eszre sem veszi mikor meg-lett az egyesség.
 Sok titka van, a' mit titkol Házás-társátúl,
 Az ember: de nem titkollya a' barátjátúl
 Ha tsak, mind a' Házasság, Mind az igaz barátság
 40 Együtt nintsen egy személyben, kit tart sajátúl.
 Egygyez egygyik a' másíknak akarátjával,
 Nem fél tőle ha esik-is néha kárával,
 Egygyez a' szív, a' Lélek, 's az akarat is vélek,
 Pirithous Pokolba megy Thézeussával,
 45 Soha az igaz barátság el-sem-romolhat.
 Erős kótél 's kótés ez, melly fel-nem bomolhat,
 Ha hűségnek véget vet, Már nem igaz szeretet,
 A' Világ-is elébb mint ez öszve omolhat.
 Ha meg-veted barátodat és el-válsz tőle
 50 Soha sem vóltál barát, ki-tettzik belőle,
 E' vólt szeretetednek Híjja és hűségednek,
 Hogy hited 's hiteled nints állandó felőle.
 Óh pedig melly sok ezerenn hív barátoknak
 Nevét tulajdonítni akarják magoknak.
 55 A' kik vagy betsűletért, Vagy búja szeretetért
 Véget vetnek állhatatlan barátságoknak.
 Sokat a' pénzért törődő fősvény szív 's elme,
 Sokat, tsak egy állhatatlan Aszszony szerelme
 Annyira meg-veszteget (tudok ollyat eleget)
 60 Hogy ha barát vólt nem barát már ő Kegyelme.
 Vigyázz tehát, és meg-rostáld a' barátokat,
 És mind addíg Barátoknak ne tartsd azokat
 Míg meg-nem-tapasztalod, Hogy károkat nem vallod.
 Mert e' Világ meg-veszteget sokszor sokakat.

287 A hiányzó aposztrófot pótoltuk.

[IV.] Ének a' szemérmertlenségről.

A' szemérmes szív és az okosság
E' világonn nem tsekély bóldogság,
Melly, ha együtt van a' bátorsággal
Bizvást szembe szállhatsz e' Világgal.
5 Dolga, beszéde a' szemérmesnek
Kedves, 's tartják mindenek kedvesnek,
Szeretik, betsúlik mind úntalan,
Nem úgy, mint a' ki gonosz, fajtalan.
De nintsen annál nagyobb útálat
10 Mint a' nagyonn szemérmertlen állat
Kinn ez egyszer úgy erőt vehetett,
Hogy szemérmertlennnek neveztetett.
Botskor-bőr már annak az ortzája,
Dobja minden titoknak a' szája,
15 Sem tisztesség, sem rút nints' már annál,
Oktalanabb az oktalannál.
Nem gondol sem jó sem rossz hírével,
Sem maga' sem más' betsúletével;
Annak jónak lenni lehetetlen,
20 Annál minden betsúlet kelletlen.
Nevezd azt tolvajnak vagy gyilkosnak,
Bár mondjad paráznának, lustosnak,
Ugy van, – úgy ám, ez minden mentsége:
Mert oda-van szemérmertessége.
25 Tsak néki kedve tellyjen, vagy tesszen,
Hogy dolgának jó vége lehessen,
Fel-vesz sok szitkot, át'kot, motskokat,
Betsúletével nem gondol sokat.
Mint a' szemérmertlen tolvajokat
30 El-nem rettentí; ha látnak sokat
Az akasztó-fán-is olyanokat,
A' millyennek tudják magokat:
Úgy a' néki szokott paráznáknak
Tsúf büntetési a' sok kurváknak
35 Tsak olyan, és szint' úgy nem szokatlan,
Mint a' melly dolog el-múlhatatlan.
Tsak egyszer ő néki kedve tellyjen,
Nem bánja akarki mit felellyjen,
Többnek tartja a' gyönyörúséget,
40 Mint azt az útálatos rút véget.

'S mivel már nem gondol ő magával,
 Mint különben-is világ' tsúfjával
 Gázol másnak-is betsületében
 'S truttzol sok jámbornak ellenében.
 45 Ezek mondattathatnak gyilkosnak,
 Ezek pestisei a' városnak,
 Igaz szó hát 's nem híjjába-való,
 Mikor azt mondják: *ki-tsapni-való*.
 Oh vajha itt-is véghez-mehetne,
 50 Bár ezek ellen törvény lehetne,
 A' mint vétkezik, úgy büntettetne,
 'S e' tűznek a' Hóhér tüzet vetne.

[V.] *Ének a' rozsosz' Aszszonyok' Tsalárdáságirúl.*

Nehéz tudni tzelját, végét,
 Ki-tanúlni mesterségét a' kurvának,
 Száz meg ezer útja vagyon,
 Tekervényes az-is nagyon Fortélyjának,
 5 Bírj bár bőltsek' nagy eszével,
 Leg-szentebbek' szentségével,
 Egy őrdög egy menyetskével, Meg-tsalnának.
 A' hálót maga meg-veti,
 Ha rút képét festegeti Szép formára.
 10 Mellyből sok madár' nyakára
 Madzag, 's lép ragad lábára, Nem sokára,
 Hív, tsal, hiteget jámborúl,
 Itat mérget édes borúl,
 Másnak igen ritkán szorúl, Fortélyjára.
 15 Mézes kérdés, szép felelés,
 Titkonn adott tsók, 's ölelés, Első próba,
 Sokszor egy kis gyönyörűség,
 Szép ajánlás, színes hűség, Visz' hálóba.
 Hogy a' sokszor meg-rontója,
 20 A' ki száját meg-tsókollyja,
 Nem minden ember gondollyja Meg valóba.
 De találkoznak okosok,
 Kiknek a' titkos gyilkosok Nem árthatnak –
 A' kik-is látván ezeket,
 25 Segítségre őrdögöket Hívogatnak,
 Míg végre az okosok-is,
 Bőlt és ártatlan Ifjak-is,
 Az ártatlan madarak-is Meg-fogatnak.

Ha egyik kurva nem győzi,
30 Kettő három addíg főzi, Hogy végtére,
Sok az egyet meg-ragadja,
Mert egyik másiknak adja A' kezére;
Ki szabad vólt, rabúl esik,
'S mennél jobban törekedik,
35 Még több békó tekeredik A' kezére.
Ha már egyebet nem lelnek,
Vén Aszszonyokat rendelnek Kerítőknek,
Akkor mér bízvást próbálni.
Ha illyeket tud találni Hitetőknek;
40 Nehezebb pedig ezeknek
Meg-állni mesterségeknél;
Mint sok ezer pokol-beli Őrdögöknek.
Sem kenyerét, sem a' borát,
Sem ebédjét, sem vatsorát Nem-sajnálja.
45 Ád néki mindent eleget
Gondolyja, hogy mindezeket Meg-szolgálja,
Ha dolgában véget érhet,
Vagy kura-fit kap vagy férjet,
És a' gatyá mellé férhet A' szoknyája.
50 Sokat hazud, sok színt mutat,
Gondol, forral titkos útat, Mesterséget.
Őszve-veszt társot társával,
'S abból tsinál ő magával Egyességet.
Hét Őrdög telik magábúl,
55 Tűzet gerjeszt egy szikrábúl,
'S magának tesz a' prédábúl Nyeréséget.
De ki tudná ki-találni?
Ki győzné elő-számlálni Sok fortélyját?
Igy a' bolond az okosnak
60 Töri, 's a' tyuk a' kakasnak A' taróját.
A' bölts elmét fenn-akasztja
A' kurva; gonddal fárasztja
A' szemest, és le-ragasztja szeme' héját.
A' ki azért e' tűzektúl,
65 Tart, jobb, magát az illyektúl Ha meg-ólyja,
Ne légyen Kupidó' bakja,
Ha ötet a' Vénus vakja, Meg-tsókolyja.
Jádzon ugyan de szemessen,
Ugy hogy vakká ne lehessen,
70 De vissza tsalja jelessen, Ki meg-tsalja.

[VI.] *Egy el-vesztett Szeretőjét sírató Aszszony' Énekje.*

Szerelmes jegyesem! Hol vagy Szerelmesem!
Melly nehéz kedvesem! Hogy tőled el-esem
Édesem!

5 Talám a' berkeken', Vagy magas hegyeken
Tsendes ligetekenn Múlat majd ezekenn
Keresem.

10 Hol vagy? tzelja víg kedvemnek!
Vídámítója a' szívemnek!
Oh szerelem, szerelem! légy velem, –
Szívem viselem szép képedet,
Régi szerelmedet.

15 Diánna' Szúzei! Vénus' gyermekei!
Szívem' szerelmei! Szerelmem' tűzei!
Magatok

20 Vezérim legyetek, És rá vezessetek!
Jár tudom veletek, A' kit én szeretek,
'S síratok.

Nem találja szívem, helyét,
Búnak eresztette fejét,
Szerelmemet, szívemet, kedvemet,
Szerelmesemet el-vesztettem,
Özvegy árva lettem.

25 Szívemnek jegyese, Kit lelkem kerese,
Oda van kedvese, Nintsen szerelmese,
Kegyese;

Járatlan utakat, Bé-omlott kútakat,
Hamis barátokat, Nem néki valókat
Kerese.

30 Ezt könyvezem, ezt síratom,
Ezt zokogom, ezt jajgatom,
Aggodalom, síralom, síralom,
Hóltig únalom már életem:
Búba rekesztettem.

35 Sokat által-vere, Cupidó' fegyvere,
Sok szívet meg-nyere, Kinn a' bú ezere
Sebet értt.

Tudok ezereket, illy szerelmeseket,
Le-tették élteket, ontották véreket,
Ezekért.

40 *Tisbe Pyrámus egy-másért,
Meg-hóltt, Didó Éneásért,
Nem-is tsuda, Kitsoda, 's mitsoda
Írat köt oda? szívenn vérzik*
Ez seb; és ott érzik.

45 *Én még mind ezeket, Noha nehezeket,
Tűröm e' sebeket, Hoszszas keserveket,*
Túzekeket.²⁸⁸

*Áh! légyen kegyelem! Vénus! légy te velem
Gyógyítsd oh szerelem, Mert kínnal viselem*

50 *Ezeket.*

*Nyögök, sohajtok, zokogok,
Sírtam, sírok, sírni-fogok,
Szerelmemet síratom, jajgatom,
Ki-nem mondhatom Fájdalmamat*

55 *Régi síralmammat.*

[VII.] *A' Bal-szerentse ellen panaszolkodó Ének.*

*Hamis szerentsének történeti, –
Be minden kedvemet el-temeti. –
Sok nyúghatatlanság, gondos álmatlanság,
Szív-beli fájdalom, keserves síralom*

5 *Fárasztják, gonddal rakott fejemet,
Késértik búba merültt szívemet.
Oh! mikor lesz vége mind ezeknek
A' szív-beli keserúségeknek?
Könyvezzetek egek! Sírjatok fellegek!*

10 *Mert emberi szemek Nem lesznek elegek,
Eléggé meg-síratni sorsomat,
Eléggé ki-fejezni kínomat.
Rajtam erőtt vett már a' síralom,
Nem szállhatok, mert nagy a' fájdalom,*

15 *Ha kezdem számlálni, Nem tudok találni
Ez bokros jajjokat, ki-fejező szókat,
Tsak nyögök és keserves nyögésem
Bizonyítja kínos szenvedésem.
Vallyon bóldog egek! mit vétettem?*

20 *Hogy a' kínoknak így ki-tétettem;*

288 A *T t*-ből jav.

Talám minden bűnnek büntetési szűnnek,
 'S mind az én fejemre tódúlnak vesztetemre;
 Lelkem tusakodik ő magában,
 De már tsak nem bele hal bújában.
 25   A' világra miért-is szűllettem?
 Ha ilyen bóldogtalanná lettem;
 Bóldog valójában, ki gyermek-korában
 Sírba temettetett, 's része nem lehetett
 Az ilyen szív-béli fájdalokban.
 30   Im' én miként nyomorgok azokban.
                       Tárgyúl tett bezzeg engem' ezeknek,
 Súlyyos rendelése az egeknek;
 Sóhajtva jajgatok, sírok míg sírhatok,
 Nyögök ha nem lehet, de errúl ki tehet,
 35   Tsak az, a' ki reám botsátotta
                       'S kínomat így meg-sokasította.²⁸⁹
                       Ha hát senki sem segít dolgomonn,
 Egek! szánakozzatok sorsomonn;
 Pihenést adjatok, mert már nem bírhatok,
 40   Kínnyaim' terhével, sebeim' mérgével,
                       A' kínok közt Istenem! légy velem
                       Ah! legyen már valaha kegyelem.

[VIII.] *Ének a' Magyar Öltözet' panaszairól*
 Régi Magyar Nótára.

Hová levél? Nemzetemnek jó világa!
 Hol vagy édes Magyar Hazám' szép virága!
 Oda vagyon el-hervadott, vált rosz' koróvá,
 Elméd, erőd, tehetséged, 's régi Nemes
 5   Virtusod, lett tsupa híjjába-valóvá.
                       El-veszett már természeted régi Nemem!
 Ah! hogy leve így semmivé? én Istenem!
 Nintsen leg-kissebb tseppje-is a' Magyar Vérnek,
 Hát fijaink, maradékink, ha így megyen
 10   a' változás; még valahára mit érnek?
                       Ha tudhatják a' törsökök, meg-síratnak,
                       Hogy beléjek más ágokat óltogatnak.

289 *meg-sokasította* Sajtóhiba, em.

De lehetnek-e Magyar magból más Nemzetek?
 Nem, hanem az erőltett majmolások után
 15 én-is akarmi Nemzet lehetek.
     A' Magyar-is tud már színes *Politziát*,
 Ha mit mond más, ez-is úgy mond *ita fiát*.
 Hát ilyenek voltak-e a' régi Magyarok?
 Nem Magyaroknak, de parasztnak mondanak –
 20 ha színt mutatni mások előtt nem akarok.
     Azt gondolyja az el-fajúltt Magyar gyerek,
 Hogy a' Magyar lónak-is szép az Anglus nyereg.
 Majmolyja a' Frantz és Német viseleteket.
 Azomban ezek nevetik, mikor látják nem illeni
 25 a' Magyar testhez ezeket.
     Jer Magyar! ha Magyar véred van egy szóra,
 Vágyik-e az igaz Magyar Bugyogóra,
 Tszizma-szárodát a' füled mellé rakatod,
 Földött lábod' mo'sár forma Magyar tsúfoló
 30 *stiblivél* oh nagy Magyar! be-vonatod.
     Hol az öved? hol a' Magyar mente, dolmány?
 Minek az a' *laibli*, kaput, Rátz katzagány.
 Minek az a' kurta gatya tsak térdíg érő?
 Hívd ide bár vagy Áttilát vagy Rákóztit,
 35 én azt mondom: Tégedet meg-nem esmér ő.
     A' nadrágod miért nem ér hát bokáig?
 Miért szabták tsak az inad' hajlásáig?
 Láb-ikrádon *strimfli* vagyon 's a' lábod' fején
 Topány helyett tsatos paputs, régi Nemed'
 40 így tsúfolod, veszted magadat idején.
     Hol a' gutsma, tsákos süveg, 's a' kalpagod?
 Minek az a' felleg-hajtó nagy kalapod,
 'S nem tudod-e hogy vad bőrökkel ruházkodtak
 A' Magyarok Stzithiában sőt itt-is míg más
 45 Nemetekkel öszve-nem sogorodtak.
     Mutogatod a' *tajszlidat*, *Mántsétodat*.
 A' mellyedenn viseled a' taréjodat.
 Nyomó-rud formára tsinálod a' hajadat.
 Nyakra-való úgy fedezi mint a' Tseh-lónak
 50 a' hámja járomba szokott nyakadat.
     Magyarságod néha még-is mutogatod,
 Nadrágodat Magyar formára varratod,
 De bugyogót mutat fellyúl a' gomb-'seb rajta,
 Prém nélkül-is viseli már a' mentéjét,
 55 mutogatná, hogy még-is Magyar fajta.

Az állod 's az orrod-allya mezítelen,
 A' Magyar pedig bajúsz nélkül színtelen,
 Szép az, nap-nyúgotti Nemzet-beli embernek,
 De Magyarnak kopasz orr-ally tsupa piszok,
 60 mással öszve édes Nemem! hogy kevernek.
 Ma Magyarnak akkora kard lógg óldalán,
 Valmint egy közönséges főző-kalán,
 Nem egyéb, tsak görbe bitsak, vékony gyík-lesó,
 A' se Magyar, tudja mi vólt? a' ki ilyen
 65 kardot kötött, és hordozott a' leg-első.
 Igazán: hogy mennél inkább okosodik,
 Ez a' világ annál többet bolondozik;
 Hadd-el édes jó Magyarom! az ilyeneket,
 Szeresd, kövesd, ha Magyar vagy, és betsúld-meg
 70 Nemzetedet 's a' Nagy Magyar Öregeket.

[IX.] *Ének egy Ifjúnak szerentsétlen életéről.* Iratott 11. Máj. 1782.

5	Születtem hétszáz hatvanban, Tizen egyedik Májusban Már húszon két esztendeje, Hogy jutott el' tem' ideje Kezdetivel életemnek Kezdete lett keservemnek, Nints-is ideje szívemnek	E' Világra, Ez aggságra, A' vígságra.
10	Fejem' búra taszította, Számat-is jajra nyitotta Jajjal kezdődött életem, Ezer jajjal leve létem Búval értem gyász napomat, Búval élem Világomat, Búval érni halálomat	Születésem 'S nevelésem. Mit-is késem?
15	Tán az Anyám' teje helyett, Míg szoptam-is, Tigris-tejet Vagy szívet mardosó férget Ennem, és keserű mérget	Hagytak színnom Adtak innom,
20	Mert ha nézek bal-sorsomra, Ezer jaj jön egy jajomra, Új síralom síralmomra, Életem' elsőbb ideje,	'S kínra kínom.
25	Egész három esztendeje Tölt; kóró vóltam nem virág, Nem zöld, hanem egy száraz ág;	Nyavalyába' Minapába'

	Mikor azzal dítsekedém, Hogy soha bajom' nem érzém, ²⁹⁰ Azt beszéllé mind a' szűlém, Gyermek-időm sok ideig,	Mind a' Bába.
30	Mind tízen két esztendeig Sok bajok közt nevededés, Viszsa-vonás, veszekedés, (Most-is sok baj bánt engemet, Sok tereh nyomja fejemet,	Nyomorúság; Háborúság,
35	Meg-fojtja már életemet Akkor kedves Szűléimtől Meszsze, 's szűlette-földemtől	A' boszszúság) El-is váltam.
40	Az idegen kenyeret-is, Az idegen hűséget-is Ott-is életem únalom, Ott-is ezer aggodalom, Ott-is keserves síralom-	Meg-próbáltam. Ra fakadtam.
45	A' Világ' szín-mutatását, A' szerentse' változását Láttam türtem ezereket Roszszakat, de a' mellyeket Az egy Isten vólt reményem Atyám-fia az érszényem, Meg-bánta meg-törött kényem,	Meg-éreztem. Nem szerettem, Hogy szűlöttem.
50	Tízen ötödik nyárában Él'temnek, Papi-ruhában Egy névvel Kollegiumba Da valósággal Klastromba Vóltanak ott-is gyilkosok	Öltöztettek; Rekesztettek,
55	A' színes irígy okosok Noha vóltak jók-is, és sok- Már magam-is azt gondolám El-keseredve, hogy, talám De, hogy nintsenek kedvében	An szerettek. Pappá leszek;
60	Világnak, Isten' kertében Nem akartam a' kenyérért Krisztust követni; mert bérért Ha szolgálók, haszontalan Ott-is azért úgy készűlök,	A' kertészek, Szolga lészek.
65	Hogy akármire kerűlök	Tudjak élni; ²⁹¹

290 *érezem* Rímelés szerint jav.

291 Ez a verssor az előző után, folytatólagosan van írva, a *Hogy* kis kezdőbetűjét javítottuk.

	Mert jobb tudni kettőt hármat 'S így kitsinnyel a' nagy jármat	Fel-tserélni,
	Mentem-is a' mint mehettem, És a' mit tudni szerettem,	
70	Nem sok bolondnak engedtem De akármi tanúlt legyek,	Meg-ítélni.
	Látom: hogy kevésre megyek Éuriszhéus uralkodik,	Mind azokkal,
	Míg Herkules tusakodik	A' vadakkal.
75	Tartják böltsnek 's nagy okosnak Kszánthust, és Filozofusnak; Verik fejét Ézopusnak	Fa-botokkal.
	Már húszon egy esztendőmnek Közepénn, tsak nem időmnek	Reggelében,
80	<i>Állegalok</i> földet mérek Prokatorok 's <i>Ingy'senére</i> k'	Seregében
	Ott kezdtem okosabb lenni, A' tört tőrrel keríteni, 'S e' Világnak tekinteki	A' szemébe.
85	Itt-is látom múlandóság, Minden tsak szín-mutatóság	Ő magában;
	Mézet méreggel kevernek, Borsot törnek az embernek	Az orrában.
90	Minden tsak bú keserűség, Színes szív, hamis Lelkűség, Senkiben sínts igaz hűség	Valójában.
	De jól lehet hogy mind ezek Keservesek, és nehezek	Mindenekben:
95	Ha a' tromfot tromffal verem, Sokszor a' hamist meg-nyerem	Ezerekben;
	De tsak egy'et neheztelek, Hogy boszszút olyaktúl nyelek, Kiket a' barmoknak lelek	Seregekben.
	Mint beteges Oroszlánynak	
100	Nehéz a' vad-kan' fogának Nehéz az erős Bikának	Harapása,
	Neki szegezett szarvának De egy rossz számár fajtának	Taszittása;
105	Truttza goromba lábának Kétszeres meg halásának	Tsak nem mássa.
	Színthe olyan keservessen Szenvedi, 's mérge mérgessen	Forr szívébe,
	Ha Nemes vérű embernek Holmi buták tromfot vernek	Ellenébe,

110 Sebjét sok szív azért fedi,
 Mert mint sem ezt el-szenvedí
 Inkább életét engedi A' helyébe –
 Talál szívem bánatjában,
 Menippus' oskolájában Orvosságot,
 115 Mind ezeket el-szenvedem,
 És szenvedve ki-nevetem A' Világot,
 Fel-keres még, ha dolgába
 Tsúgged,²⁹² meg-botlik a' lába,
 'S rá kötözött istrángjába Bele-hágott,
 120 Vetemedjen akár mire,
 Tsak ugyan észért senkire Nem szorúlok;
 Tsak elmém maradjon épen,
 Hogy el-ne élhessek szépen, Nem búsúlok.
 'S noha tsonka bénna legyek,
 125 Mindég leszsz számba mit tegyek,
 Kenyeret kérni nem megyek 'S nem kóldúlok.
 Hogy ha ki truttzól felettem,
 Adok aztot a' mit ettem Ha kívánnya,
 Őtet hitván szúr-gallérnak
 130 Tartom, magam' Gavallérnak, Ha nem bánnya.
 A' Világnak 's az illyeknek,
 Kurva'nnya súlt tök-fejeknek,
 Mit nékem az embereknek A' hitvánnya;

[X.] *Ének az Állhatatlanságrúl, Hűségtelességrúl.*

Világ! Világi szín-mutatóság!
 Nints benned jóság, nints állandóság.
 Én azt te benned sokszor kerestem,
 De szándékomtúl mindég el-estem.
 5 Nagy darabját láttam e' világnak,
 De mindenütt állhatatlanságnak
 Festett áll-ortzája, melly szép szembe',
 De belől tsalárd, tűnt a' szemembe.
 Egyik ember a' másikat tsalja,
 10 Jótúl íjeszt, a' rosszszat javallya,
 Tudja minden bolond ember' Fija.
 Már ma; mi a' színes Politzia.

292 *Tsúgged* Sajtóhiba, jav.

Nints igaz szív, nints hűséges Lélek,
 Néha kit jó barátomnak vélek,
 15 Az kerit nyomorúltat hálóba –
 Szín-mutató a' világ valóba.
 Ha kér 's adsz; köszöni 's meg-áld ér'te,
 De majd eszébe sem jut hogy kérte;
 Ha kérsz ígér, és bíztat szép szókkal,
 20 De ereszt mindég üres marokkal.
 Szembe dítsér, és nintsen jobb nála;
 Fére menvén Hárpiává vála,
 A' ki dítsért a' szóll-meg tégedet,
 Színt mutat, de gyalázza Nevedet.
 25 Sok személyt tartottam már kedvemben
 Tsupa Angyal vólt mint láttzott szemben,
 De későnn sírva jutott eszemben:
 Hogy kígyót tartottam kebelemben.
 Oh Világ! búval óh meddíg veszt-el?
 30 Istenem! meddíg szenveded ezt-el? –
 Oh festett képű szín-mutatóság!
 Oh világi híjjában-valóság!

[XI.] *Ének arról: hogy ritka a' jó Barátság.*

Barátság Barátság! be ritka ez világonn,
 Szívesség, egyesség, tsak egy sints sok Országonn.
 Unalom, síralom,
 Keserűség, aggalalom,
 5 Mind az öregség, mind az Ifjúság.
 Úgy-hogy már, légyen bár
 Sogor, vér, vagy Testvér,
 Nagy barátság, Atyafiság;
 Színesség, hamisság, Közöttök nem újság.²⁹³
 10 Igazán: hogy talán közelget az ítélet,
 Mert üroöm, nem öröm, A' mint telik az élet,
 Ha egy nap' szíved kap
 Egy kevés gyönyörűséget,
 Látsz keserűséget Hólnap reggel;

293 A kötetben az előző sor alá írva; a többi strófa tördelése szerint jav. A versszakok ötödik sorának tördelése következetlen, azt nem javítottuk.

15 Ha ma Lelkem örül,
 Hólnap búa merül,
 Mert sok méreg, sok boszszúság,
 Bokros szomorúság Tódúl rám sereggel.
 A' barát barátját, vagy a' ki barátja vólt,
 20 Gyúlóli, 's üldőzi, ha tsak kedve ellen szóll't'
 Színes szív, kóltson hív,
 A' ki magát hívnek vallya, –
 Másfelől azt hallya. Sértett szíven,
 Hogy a' ki hívségét
 25 Mutatta 's készségét;
 Lábom alá vermet ása;
 Hamis fogadás, 'S nem vólt nékem hívem.
 Többnyire ha kire vet a' szerentse hatot,
 'S ha kinek vagy kintset vagy betsületet adott.
 30 Fennt héjjaz, mint ha az
 Mind örökké tartó vólna,
 'S Hátra nem rukkolna A' szerentse;
 Sok hasonló Nemes
 Arra sem érdemes,
 35 Hogy tekintvén közös sorsát
 A' halandó; társát Víg szemmel tekintse.
 Sok pedig bár eddíg barátságot mutatott,
 A' Világ 's bujaság rontja az indúlatot.
 És vagy a' titkos ágy
 40 Miatt barátjával fel-hágy,
 'S idejét áldozza szerelemnek,
 Vagy ha bár velem jár,
 Unszolást mástúl vár,
 'S útját tekeríti fére,
 45 A' melly ellenére Van a' szeméremnek.
 Úgy hogy már szívem bár keresne barátokat,
 Nem győzné eléggé meg-rostálni azokat;
 Ha tsak remetévé,
 Vagy egy árva Gerlitzévé
 50 Nem teszem, búa merült fejemet.
 Más képpen nints éppen
 Tehetségem, szépen
 A' Világ szája' ízével,
 Pompás szerelmével Közleni kedvemet.

[XII.] *Hasonló a' Barátságtalanság ellen Panaszolkodó Ének.*

Mulandó romlandó gyönyörűség!
Változó, gyászt-hozó keserűség.
Mennyi bút okoznak bús szívemnek?
Mérgesitik, mézít víg kedvemnek.
5 Múltság, barátság szárnyonn járnak,
Unalom, síralom köze zárnak,
Mert igen hitetlen most a' hűség,
Kinn sír az ártatlan együgyűség.
10 Hogy ha ma szép napjaim kerülnek,
Egemre déllyestre felhők gyűlnek,
Ha két szív egy-másnak most örülnek,
Az Örömré bánatok kerülnek.
Nyájasság, társaság egy órában
Öszve-háborodik, 's dűl dugában,
15 'S vagy két-felé válik az egyes szív,
Vagy egészen el-múl, 's nem lészen hív.
Úgy hogy már véték 's kár a' víg élet,
Sok jó közt tsinál közt bal ítélet,
Én ugyan úgy látom, hogy sok szívek
20 Akarmint mutatják, ritkánn hívek.
Egy szíve van híve tsak egy szívnek –
De azt-is, ha van-is úgy tartsd hívnek,
Mikor által-menvén sok próbákonn.
Erőt vesz az arany a' rozsdákonn.

[XIII.] *Egy jámbor Személynek panasza a' rágalmazás ellen:*

Ni! mit gondolt nekem-is?
Találtt hibát bennem-is
Az íregység.
Ah! be keserves dolog,
5 Mikor színessen forog
Az ellenség.
Szemben édes a' negédes meg-tsúfolás, –
Mérget hozott, az átkozott ember szóllás.
'S mit vétettem ellened?
10 Hogy ellenem úgy fened
Agyaradat,
Motskodat rám háritod:
'S hát talám meg-tisztitod
Úgy magadot,

15 Ki mit adott, 's ki fogadott hír-mondónak?
 Hogy magához, mondj kurvához hasonlónak.
 Nem társod ám mindenik,
 'S nem olly könnyen billenik
 A' szoknyája,
 20 A' mint magát mutatja
 Jó szívű indulatja
 'S kedves szája,
 Tréfálhatunk 's mütathatunk barátságot,
 De nézzünk jót, nem bugyogót, nem nadrágot.
 25 A' barátság' szeretés,
 A' senkit meg-nem vetés
 Nem-is vétek,
 Bár ebek! magatok-is,
 Kik engem' ugattok-is
 30 Ne lenne sok gonoszra ok, nevetségtek,
 Veszteg ülne 's meg-ne dülne kegyességtek.
 Hogy egy kitsinyt magamat
 Nyájos barátságomat
 Ki-mutattam,
 35 Sok nagy világ' roszzsának
 Hogy talpíg le-szólnának
 Okot adtam.
 A' ki bűnt²⁹⁴ tett, a' mit vétett abban gyanus,
 Lest keresnek Herkulesnek A' sok Faunus.
 40 Jobb vólna varrogatni,
 Jobb Verbőtzit forgatni
 A' kezében.
 Mint más jobbat motskolni,
 Hazugságot koholni
 45 Ellenében. –
 Így színeli bűnnel teli motskos képit,
 A' hamis pör; fényes tükör rútat szépít.
 De kurv'annya mindennek
 (Mind amannak mind ennek)
 50 A' ki bálnya;
 'S ki roszzsának tart engemet
 Jó de tiszta kedvemet
 Szemre hánnya.

294 *bűzt* Értelemszerűen em.

55 Nálom nagyon nyilván vagyon, a' miólta
 Élek, 's éltem, szeretetem' tiszta vólta.
 Akar-mint fend agyarak'
 Az arany tiszta marad
 A' ro'sdátúl,
 Minn örülök és kinek
 60 Nem kérdem én senkinek
 K'-annyátúl
 Hálok mással, hív pajtással, Te-is háalhazz
 Hát híjjába, más orrába mit piszkálgattz?
 Ne hányd tehát szememre.
 65 Ha múlatok kedvemre,
 'S vígann élek,
 Mert rágalmazásodtól
 Agyarkodó fogadtól,
 Úgy sem félek;
 70 A' világot, ha meg-rágott vissza-rágom,
 Szóval Téged', 's irígységed' ketté vágom.
 Mind a' kontzot mind a' bűnt,
 A' melly úgy szemedbe tűnt
 Neked adom.
 75 Ha sajnárod élyj vele,
 Azt sem bánom, bújj-bele,
 Fel-fogadom.
 De az én betsületembe ne gázolódj,
 Mord szemeddel 's gaz nyelveddel ne motskolódj.

[XIV.] *Egy Ifjú Úrhoz vígasztaló Ének.*

Ne gondolyj vele Pajtás! hogy le-nem törhetted
 A' rózsát, kinek a' Vénus' nevét engetted;
 Nem mind arany a' mi fénylik,
 tsillámlik a' réz-is,
 5 Sokszor rakott, ámbár édes
 Fúllánkkal, a' méz-is.
 Jól tudom ez a' rózsza, mint napra fordúló
 Lett vólna szerelmednek könnyen meg-hódúló,
 De sok tövis, és sok szúrós
 10 Szaturnus' szakálla,
 Hogy le-törhesd (gyenge kezed
 Szúrta) 's ellent álla.

55   A' te szerelmed jóra még ezután vál-el,
 Sok Nimfát egy Aszszonyért miért-is hagynál-el?
 Miért hagynál egész ménest
   Akarmelley kantzáért
 Szabadságod' miért vetnéd
 60   Zálogba szoknyáért.
                   Élyjed még világodat Ifjú-legénységben
 Még elég részed lehet a' páros inségben,
 Ritkánn fordul a' kotzkája
   Jól a' szerentsének;
 65   Hogy öröm legyen ölében
   A' szép menyetskének.
                   Egy má'sa sôt²⁹⁵ meg-egyél esméretségében
 Annak, kit venni kíván szíved szerelmében
 Mert nehéz ám esméretlent
 70   Kedveseddé tenni,
 A' kivel vagy jó, vagy nem jó,
   Mind hóltíg kell lenni.
                   Egy Aszszonynak nem elég esméretségére
 Két három nap; nehéz be-látni a' szívére,
 75   A' Momustól kívánt ablak
   Akkor nyíttatik-meg,
 Mikor, a' külső szín mellett
   A' szív esmérszik-meg.
                   Az a' hű-bele balás akkor sem mindég jó
 80   Mikor az, a' mit akar az ember venni, ló,
 Ezt pedig ha hibás lenne
   Nem adhadd tserébe.
 A' kit Szűznek köszöntöttél,
   De Vénus képébe.
 85   Ha látod a' te hozzád *hasonló* személynek
 Szép *nemes indúlatit szerető* szívének
 Ezen veled meg-egyezőt
   válaszszad mátkának
 Ezt tartsd igaz Vénusodnak
 90   Ezt szagos rózsának.

295 má'sasót Különirtuk.

[XV.] Szűzek' Éneke.

Jer ártatlan Galambaim!
Szűz virágzó virágaim!
Míg virágzik Szűz virágunk, jobb addíg
Örülünk.
5 Mert ma-hólnap hervadásra kéntelen
Kerülünk.
Minervának Szűz vendégi!
Diánna gyönyörúségi!
Hajdani Tündér Szűzeknek
10 Mi vagyunk társai,
Júnó' páváival járó
Gyenge galambjai.
Az említett Galambokkal
Illessük egy-mást tsókokkal.
15 Ez a' költsönös szeretet
Nem buja szerelem.
Mellyet közlök én Te veled
Te pedig én velem.
Szűléink' Házá' díszének
20 Minket tartnak, 's Örömének,
Kerti tellyes virágokat
mutat szép személlünk
Mint-egy bokronn termett ró'sák
Mi tehát úgy éllyünk.
25 Addig lesz boldog életünk
Míg mint Szűzek úgy élhetünk,
Ha társa lesz e' galambnak
El-hervad e' virág;
Szűzességünkkel bomlik-el
30 Ez a' boldog világ.
Addig töltsük hát kedvünket,
Addig élyjük életünket,
Lám úgy-is tsak addíg tarthat
Ez a' gyönyörúség,
35 Míg magának nem kötelez
Bennünket egy hűség.
Tsak addíg köz e' szeretet
Míg le-nem köteleztetett,
Mert akkor osztán meg-oszlik
40 Ez a' galamb-sereg.
Akkor ki örül, ki nevet,
Ki sír, ki kesereg.

Most vagyunk egy-más' mátkái
 Mint egy Atya' unokái;
 45 Mihelyt egyszer mátká-nevet
 Férjfi vesz magára.
 Sírva nézünk, szűzenn maradt
 Mátkáink' sorára.
 Így mindég nem lehet élnünk,
 50 Fell kell valaha tserélnünk
 Örvedetes életünket
 Siralmassabb sorssal.
 Hol keverik a' jó szagú
 Sáfrányt Török-borssal.
 55 Úgy rendelte az Isten-is,
 Hogy ne légyen, és nintsen-is
 Állandósága magános
 egygyes életünknek;
 Kit fel-váltt hittel köteles
 60 Párja személyünknek.
 Szabadságunk tsak egy óra,
 'S mint kis madár a' síp-szóra,
 Magunknak kell a' hálóba
 repűlni valaha,
 65 Ez az idő édes Anya –
 A' lesz a' mostoha.
 Időnk' Diánna Vénussal
 Fel-oszták nem igaz jussal,
 Mert Kupidó Diánnának
 70 Kevesett engedett,
 Sokszor a' ki kitsinyt örűltt,
 Elegett szenvedett
 A' mi így meg-betsűlendő
 Tsak tíz' tízen-hat esztendő,
 75 Ki tudja? millyenre talál?
 Ha meg-párosodik.
 Örűl-e még jobban mint most?
 Vagy el-szomorodik.
 Soknak ugyan változása
 80 Lehet nagy Isten' áldása,
 Úgy-hogy ha most kesereg-is
 Meg-vígasztaltatik,

És ezerszer boldogabb²⁹⁶ lesz'
 Ha Férjhez adatik.
 85 De tsak az-is meg-vallhatja
 Hogy vagyon egy kis bánatja,
 A' mikor Szűz-koszorújánn
 Fej-kötőt tserélnek,
 Tsak nehezen esik bíz' az,
 90 Akarmint beszélnek.
 Míg hát bírjuk koszorúnkat,
 Addíg éllyük világunkat.
 Éllyük mint Atya-fiúi
 Igaz szeretetben
 95 Vígann, e' sok gonddal tellyes
 És rövid életben.
 Kivált kiket meg-kerített
 Vénus már, 's meg-melegített.
 Míg még tart rövid időtök
 100 Legyetek társaink,
 Velünk nem soká múlató
 Édes barátaink!
 Azért, hogy szeretetetek'
 Le-kötelezte Férjetek.
 105 Míg még a' seregben vagytok
 Ez gyenge sereget
 Szeressétek; úgy szeretünk
 Még mi-is titeket.
 Ha el-váltok, meg-síratunk,
 110 Helyettetek mást fogadunk,
 Emlegessétek-meg ti-is,
 Ez ártatlanokat,
 A' kik Szűz-barátotoknak
 Esmérik magokat.
 115 Bár mindég szűzenn élhetne
 Seregünk 's együtt lehetne,
 Hadd vígadnánk egy-más között
 Tiszta szerelemben
 Nyúghatnám én a' tiedben
 120 'S te az én ölemben.

296 *bólgogabb* Sajtóhiba, em.

[XVI.] *Egy különben vidám természetű Ifjú így panaszolkodik boldogtalanságáról.*

Jajra, búra születtem, 's érettem
Júnó 's Lutzina kesergettek,
Akkor, mikor Anyámnak, Dajkámnak
Méhéből, 's kezéből ki-vettek;
5 Mivel él'temnek, 's eredetemnek
Unalom, síralom vólt kezdete.
Vagy lám – talám Megéra vólt vala
Fájdalmas testemnek bábája,
Mérges, férges étellel métejjel.
10 Alektó szoptató Dajkája,
Mert noha vérem vígnak dítsérem,
Óhajtás, sóhajtás Hartzol vélem.
Azonn vagyon a' sors-is a' bors-is,
Mellyet a' bal sors tör orromba:
15 Hogy sok álnok útakonn módokonn
Meg-ölyjön még ifjú-koromba.
Ugy-hogy ez nékem gyönyörűségem
Vólna, ha bár még ma lenne végem.
Félve élve kínomat, bajomat,
20 Mind töb'rúl-tö'bre nagyobbítom.
Sírva írva, síralmas, fájdalmas
Versem' sorait szaparítom.
Bár mint sijetek, El-nem-érhetek,
Tzéljára, pontjára Fájdalmimnak.

[XVII.] *De hirtelen fel-eszmélvén magát az Ifjú bánatjaiból ilyen víg hangra fordítja Énekjét.*

De mit töröm fejemet?
Hiszen nem tsak engemet érdekelnek
A' gond 's a' sok bajok-is,
Illy szomorúnn mások-is énekelnek
5 Alíg vagyon ki olly nagyonn
Örülhessen,
Hogy néha ne keseregne
Keservessen.
Vígasztallyák magokat
10 Ha találnek társokat
Mint fáradtan utazó
'S egymásra találkozó
Jövevények.
Könnyebb a' jaj, És a' sok baj
Fogyatkozik:

15	Ha sokára bús társára	Találkozik.
	Hát ne sírased sorsodat	
	Fordítsd szívem jajodat	Víg örömrre.
	Azzal bódogabb lettél,	
20	Hogy nem tsak te születtél	Gyötrelemre.
	E' világban nints-is másban	
	Hanem abba', Hogy közös a'	Gyönyörűség,
		Keserűség.
25	Hát ezer bajomba-is	
	Ha még ezer vólna-is	Vígann élek,
	Tudok ollyant eleget	
	A' kivel még életet	Nem tserélek.
	Fére gondok! <i>Hoppot</i> mondok,	
30	<i>Hopp</i> éjféiben, <i>Hopp</i> ebéden	Ha sántánn-is.
		'S vatsoránn-is.

[XVIII.] *Egy Férjhez menésit meg-bánt Aszszony' Énekje.*

	Síralmas Életem,	
	Bánom tselekedetem',	
	Hogy Aszszonnyá lettem.	
	Éltem bódogságban,	
5	Míg Szűz magánosságban,	
	Férjfit nem szerettem.	
	Nem jött kedvemre	
	Gond, bú-bánat fejemre,	
	Síralom szememre.	
10	Eltem e' Világonn	
	Mint kis madár az ágonn	
	Egész szabadságban,	
	Sorsomonn örültem,	
	És tsak nem nyakíg ültem	
15	Minden bódogságban,	
	Nem jött kedvemre, 's a' t.	
	Szűzesség' pálmája,	
	Szűz fejem' koronája	
	Vólt vígasztalásom.	
20	Nem-is vólt mondhatom.	
	A' mint el-gondolhatom,	
	Bódogságban másom.	

Nem jött kedvemre, 's a' t.
 Szép Társaságokat,
 25 Úri Gavallérokat
     Jó szívvel fogadtam,
     Mutattam magamat,
     Szűz hajlandóságomat
     De kezet nem adtam.
 30 Nem jött kedvemre 's a' t.
 Egyik sem bírtt velem,
 Közös vólt a' szerelem,
     Az-is pedíg szűzenn.
     Szabadonn evezett,
 35 Háborút nem érezett
     Kis hajóm a' vízenn;
 Nem jött kedvemre 's a' t.
 Tsókolták kezemet,
 Karon fogva engemet
 40 Sétálni vezettek.
     Diánna' kertében,
     A' Nimfák' seregében
     Királynéva tettek.
     Nem jött kedvemre 's a' t.
 45 Egyedűl nyúgodtam,
 Víg álmokat álmodtam
     Magános ágyamban;
     Meg unván kedvemet
     Víg öröm' énekemet
 50 Dudoltam magamban.
 Nem jött kedvemre 's a' t.
 De jaj már énnékem!
 Változik víg énekem
     Ezer síralomra.
 55 A' ki mellett ültem,
     Hálójába kerültem,
     Lép ragadt lábomra.
     Jaj Szűz-Virágom!
     Oda van jó világom,
 60 Minden bódogságom.
 Meg-tört kedvem' kényye,
 Ragyagó napom' fényye
     Felhőbe borúla.
     El-hervadt zöld ágom,
 65 Rabbá lett szabadságom,
     Víg kedvem el-múla.

Jaj! Szűz-virágom! 's a' t.
 Van már - - - -
 - - - - -
 70 - - - - -
 - - - - -
 - - - - -
 Jaj Szűz-virágom 's a' t.
 75 Társam az ágyamat,
 Kis gyermekim álmomat
 Nyúgodni nem hadgyják,
 Síralom szívemet,
 Gond, bú, bánat kedvemet
 80 Egész' el-ragadják.
 Jaj Szűz-virágom! 's a' t.
 Sírba már életem'
 Elevenenn temetem,
 Jaj! jaj! hová légyek?
 85 A' magas hegyekre,
 Kietlen ligetekre
 Szarándoknak mégyek
 Jaj! Szűz-virágom! 's a' t.

[XIX.] *Egy régi Ének, O me moestum Bellogradum Magyarra fordítva.*

Oh én szegény Belgrád' Vára!
 Oh síralmas Erősség,
 Kinél vólt hajdan tsudára
 Pállás, Márs 's a' dítsőség.
 5 Sok költséggel szereztettem,
 Ország-kúltsnak neveztettem,
 Im'! most szám-ki-vettetem.
 Veszni tértem, veszni mégyek,
 Bal-sorsra lett jutásom,
 10 Nem használt, de jaj! mit tégyek?
 Olly erőssen állásom.
 Nem ellenség' praktikája,
 Hanem egy tsalárd' pennája
 Által, leve romlásom.
 15 Bennem gyönyörűség vala
 Nézni a' kegyes szemnek,
 Sok Pap, sok Isten' Angyala
 Mint könyörgött Istennek?

20 Sok tzipra, roppant Templomok,
 Tsudára épült Klastromok,
 Ékessen tettzettenek.
 Akkor vala Belgrád' Vára
 Gyönyörűségnek helye;
 Ellenségünk' boszszújára
 25 Ronthatatlan ereje,
 Kardok, ágyúk, Fegyver-sorok,
 Golyóbisok puska-porok,
 Minden-féle fegyverek.
 Dob, síp, Trombita-szavának
 30 Rettenetes hangjai,
 Ezenn kívül Nagy Várának
 Győzhetetlen Falai;
 Sok tábori készültek,
 A' mellyek ellent-vetettek
 35 Ellenség' haragjának.
 De most jel lévén adatva
 Mint-egy Júdás' tsókjával,
 Jaj el-vagyok árúztatva
 Egy tsalárd' egy szavával.
 40 El-árúztatom büntelen,
 Nyom, ront, veszt az Istentelen
 Ellenség, illy szertelen!
 Mennyj hát mennyj édes Katonám!
 Mennyj-el vitéz seregem!
 45 Isten hozzád nyúgodalmam!
 'S minden gyönyörűségem,
 Szabadságom' el-vesztettem,
 'S a' mellyet benned vetettem
 Oda van reménységem.
 50 Felőled többet fel-tettem,
 A' mit erőd mutatott,
 Van egy tsalárd, eszre vettem
 'S mindentül meg-fosztattott.
 Mennyj-el hát nézd-meg Hazádat,
 55 Fújd szomorú trombitádat,
 A' mint sorsod adatott.
 Ki ne sírna, ha láthatja
 E' keserves sorsomat,
 Hogy ki valék Ország' Attya
 60 El-vesztettem rangomat.

Oda hírem, betsületem,
 Oda hadi készületem,
 Raboltatik mindenem.
 Minden meg-változott; értem
 Mindenekben végeket.
 Vesztegecsétek bár ér'tem
 Meg-maradt erő'töket.
 Tegyétek-ki magatokat;
 Ezzel még több síralmokat²⁹⁷
 Hoztok: óh! nem várt végem.
 Isten hozzád hű Vezérem!
 Vale! Isten szeressen.
 Neked ajánlom hű Vérem,
 Élj soká 's szerentséssen,
 De tartsd emlékezetedben
 És szánakozó szívedben
 Szerentsétlen esetem.

[XX.] *Egy érthetetlen Ének,
 Straszburger' Nótára.*

Tsipke-bokor, kormos agyag
 Énekemet énekeli,
 Majd meg ürül a' poharam,
 töltsd Koma teli.
 Sárga rigó, tarka túró,
 rezes kalapátsot.
 Bükk-fa nadrág, tüdős hurka
 mamoros Kovátsot,
 Akaszsa-fel három ágú
 vas-villa' nyakára,
 Fogj egy ebet, koppaszszuk-meg
 jo lesz vatsorára.
 Gyalogolni kurta farkú paripa'
 körme' tetején,
 A' kit meg-nem bír a' lába
 járjon a' fején,
 Komám-Aszszony fére-tsapta
 paszamántos kontyát,

297 *síralmokat* Rímelés szerint em.

Hogy a' ki meg-sem gondolta
Nem várt örömét leli.
Igy a' nagy Isten' hatalma
130 jádzik a' szerentsével;
'S nagy hasznot tesz sok szegénynek
titkos segedelmével.
Melly meg-visgálhatatlanak
az Istennek dolgai!
135 Végére mehetetlenek
Bóltssége' titkai.

4.

A' SZALA-VÁRMEGYEI NEMES KORONA ÖRZŐ SEREGNEK FÜREDRÜL
29-dik MAJUSBAN HAJNALBAN LETT KI-INDULÁSAKOR.

LÓra Magyar! Trombita zeng – hangzik a' tárogató –
 Nagy kints vár, – Márs a vezető, – Hajnal az út-mutató.
 Nagy kints vár – arany záloga Ösi Szabadságodnak
 Márs vezet; a ki erőt-is szokott adni karodnak.
 5 Tárgyad felé a' víg útát a' szép hajnal³⁰² mutatja,
 Most hasad, 's nap-költte felől szárnyait tsattogattja
 Országunk' teteje felé tsalogat mosolyogva,
 Hol zászlódat sok Nemzeti zászlók várják lobogva.
 A' tele *Hóld* a' Hajnalnak áll által ellenébe
 10 Söt már le-tsúsz a' hegy mellett a' Tethis' tengerébe.
 'S jelenti, hogy noha fényes és erős szarvú vala,
 El-tünik, mihelyt fel-tetszik Szabadságod'³⁰³ hajnala.
 Pirosodj gyönyörű Hajnal, 's ragyogó fényed maga
 Legyen nemes Vitézinknek, legyen vezér tsillaga,
 15 A' Te édes reménységed, a' Te fényed vezesse,
 Oda, a' hol már készen vár Országunk' sok Nemesse. –
 Hajtsátok-le fejeteket Füred' kies hegyei!
 Alatsonyodjatok bérczes Balaton' vidékei!
 Emelkedjete, forrással bővös völgy-menedékek,
 20 Hadd süssön kebeletekbe a' hajnal: engedjétek.
 Botsássátok ki a' Nemes sereget belöletek,
 Söt vídám lovagjainak jó útát készíttsetek.
 Hadd kövessék sietetessék örvendetes útvokat,
 Hadd nézhessék, ölelhessék hamar édes Anyjokat.
 25 Hadd köszöntsék ama' magas Palotát nem sokára,
 Mellyet Mátyásunk épített szomszédi' tsudájára.
 Hadd lássák öröm könnyvek közt, mi van? és kik vannak ott,
 Hol ez előtt egy Századdal Pogány ellenség lakott.
 30³⁰⁴Söt a' hol tsak nem régen-is a' Magyar sem esmérték,
 Miólta a' Márs' fíjait fegyver nélkül meg-verték.
 'S a' szép Szüz' ölébe költvén a' Jupiter madara,
 Nem tudta a' Mátyás' nyelvét a' Hunyadi' udvara.

302 *kajnal* Sajtóhiba, em.303 *Sabadságod* Sajtóhiba, em.

304 Az itt következő négy sor a H-III-ből hiányzik.

Képzem mitsoda örömmel fogadja Buda Vára,
 Az annyiszor kint bujdosot koronánk' óltalmára,
 35 Midön látja, hogy ez-után nem a' porban tsúszkálva,
 Nem alacsony-lelküképpen két-felé sántikálva,
 305^S nem olyan örzi, a' kire a' gög vagy *félsz* rá-ért,
 Ez szentség' külsát el-adni kész az Ország' külsáért.
 Hanem, minden erőltetést, és terhet el-szenvedve,
 40 'S még-is az alatsónyságból *hegyekre* emelkedve;
 Éjjel-is látó *Bagoly* ként be néz Buda várába,
 'S mind két lábát jól meg-vetve kardot tart a' szájába'.
 Siessetek hát! menyjetez édes Anyám' Fijjai!
 Márs vezet; ott várnak a' Márs' tábori magzatai.
 45 Kik már tudják; – meg-tanúlták: mit zálogol e' szent kints?
 Érzik,³⁰⁶ mi szokott történni ott, a' hol egygyesség nints.
 Azok örzik jó Anyánkat, édes Magyar Hazánkat,
 Mi, a' szövetség' zálogát Nemzeti koronánkat.
 307^{Képzem: ha el-érkezhetek a' Buda Vár' hegyére,}
 50 Mint megy ismét a' két testvér, egymás' ölelésére,
 Kik nem rég szívek el-telve Nemes örvendezéssel,
 Vitéz módra köszöntötték egy-mást, kard-billentéssel.
 Midön a' Gréven fíjait Keszthelyre sijettette
 FESTETITS GYÖRGY, – 's e' zászló-alyt JÁNOS Ötse vezette.
 55 És ékes magyar beszéddel mind ketten meg-mutatták,
 Hogy Isteni tsuda-képpen már az egek meg-adták,
 Hogy nem lakatúl van vetve a' hadi nép reátok,
 Hanem a' Magyar Nemes Rend, 's a' Katona, Barátok.
 Derüly kies Hajnal! derüly! fényesítsed az eget.
 60 Vezesd ditső fényed felé ezen Nemes sereget.
 Ereszd-meg Vitéz! ereszd-meg, lobogóra zászlódat,
 Fújd-meg; most nem vélik roszra; fújd-meg tárogatódat.
 Buda ditső Vára felé sijettesd Paripádat,
 Nézd-meg a' szám-kivetésből haza jött Koronádat.
 65 'S örizd – de térj-ki egyenes útaból Weszprém felé,
 Ottan találsz egy szent helyet, nézd-meg azt-is, meny belé,
 A' hová a' Magasságból tsattogó menydörgések
 A' sokszori unszolások 's rémítő ijesztések
 Bé nem hatottak; 's örzöi úgy álltak őrizetet,
 70 Hogy ki nem adták azt; a' mit a' Haza nálok le-tett.

305 Az itt következő két sor a H-III-ból hiányzik.

306 A H-III-ban *Érzik* helyett *Értik* szó szerepel.

307 Az itt következő tíz sor a H-III-ból hiányzik.

Meny, meny Nemes Vitéz Sereg! útazz Isten hírével;
Mig kezet fogsz nem sokára más Megyék' Seregével.
'S meg-tanúlod, egy nagyobb, 's még nem látott Társaságban,
Mitsoda? 's még mi lehetne a' Magyar, az Országban.

Írta Nemes Horváth Ádám.

5.

BÉKESSÉG ANGYALA
KÖSZÖNTÉSIRE
SÜMEGHI BANDERIUMNAK
FELELETTYE.

SIO-FOK 16ta JUNII
M. DCC. LXXXX.

JÓL mondád, jól! áldott *Békesség' Angyala*
 Hogy nem a' Határ szél, 's Ellenség' Vár-fala,
 Nem hadi kürt 's réz dob visz útra bennünket,
 Más Angyal vezeti Nemes Seregünket.
 5 Oszlanak a' nem rég terhesült fellegek,
 Fényes tsillagokkal ékesek³⁰⁸ az Egek,
 'S nagyon meg-lankasztják a' Halvány *hóld'* fényét,
 Míólta a' Magyar biztatja reményét.
 10 Hát ha még a' bódog Szabadság' hajnala,
 Melly eddig setéttel be-borítva vala,
 Fel-fog, egész fényben mint készül derülni
 A' *Szent Szüz* fog a' nagy tsillagok közt űlni:
 'S az erőtlen hóldat tapodja lábával,
 Melly már kebelébe öklele szarvával. --
 15 Nem hát, mert nem szükség; nem megyünk hartzolni,
 Mert békességet kezd az Ég parantsolni!
 Jól-lehet nem rosdás fényes kardunk éle,
 A' szívünk sem félénk, hartzolhatunk véle,
 Vérünknel, kardunknál³⁰⁹ sokkal inkább drága,
 20 Elöttünk, Nemzetünk' Ősi Szabadsága.
 Hanem tart egy Kintset Országunk' teteje,
 Mellytől fénylett minden Szent 's jó Király' feje.
 Egy Kintset; a' mellyet Zálogúl adának
 Romábúl, Országunk első Királyjának.
 25 Ennek örzésére készítjük magunkat,
 'S Buda Vára felé indítjuk utunkat.

308 A H-III-ban *ékesek* helyett *ragyognak* szó szerepel.

309 A H-III-ban *kardunknál* helyett *karunknál* szerepel.

³¹⁰Hogy, sem az irigyek durva kevélysége,
 Sem némelly nemtelen Lelkek félnksége,
 Ne tehessék többé rabbá 's bújdosóvá,
 30 Hanem, a' mi szemünk tegye állandóvá.
 Eddig restenn nézték Hazánknak Nagyjai,
 Sőt mint egy örültek el-fajúlt fiai
 Hogy nem-tsak hónjában idegenek ültek,
 'S a' Házból a' Gazdát ki-verni készültek.
 35 Hanem sok ellenző menydörgések között,
 Tölünk, ez az arany kints-is ki-költözött.
 Most hát, ki-nyílt szemmel nézvé a' Hazára,
 Éjjel-is vigyázó Bagolynak módjára,
 Fel-megyünk őrt állni ditső *hegyeinkre*,
 40 'S éles kardot fenünk, fajúlt testvérinkre.
 'S³¹¹ tanítjuk egyszersmind az idegeneket,
 Hogy a' Magyarok-is őrizik Kintseket:
 Hanem a' Királyhoz vonzó kötelesség
 'S békesség szerető hív tökéletesség,
 45 Azt tette a'³¹² terhes el-nyomattatásban,
 Hogy nagy indulatunk, tsak a' sohajtásban,
 Tsak a' fájdalomakat békével türesben,
 Allott, 's a' rosz helyett jobbat reménylésben.
 Késérj hát *Békesség Angyala!* bennünket,
 50 Vagy áld-meg bútsúzva Vitéz fegyverünket;³¹³
 Hogy az, se külsőt, se belsőt ne vérezzen,
 Hanem békességet 's állandót szerezzon.
 Hiszszük-is; az egek talám meg-engedik;
 Hogy biztos reményünk, jóval tellyesedik.
 55 'S Fokonn, a' Balaton ki-folyó árkánál,
 Ennél a' *Békesség'* áldott *Angyalánál*,
 Még nagyobb örömmel fogunk innepelni,
 'S *Isten ditsérünket* vigan énekelni –
 60 Meg-látsz, nem sokára; de ha meg-nem-látsz-is,
 Adj ránk még egy áldást; o *Angele Pácis!*

HORVÁTH *m. p.*

310 Az itt következő nyolc sor a H-III-ból hiányzik.

311 A H-III-ból az 'S hiányzik.

312 A H-III-ban a' helyett ez szerepel.

313 A H-III-ban *fegyverünket* helyett *seregünket* szerepel.

6.

KÉT NAGY HAZAFINAK EMLÉKEZETE.

Találtatik *BUDÁN PESTEN* és *KASSAN*
Stromajer Ignátz Könyváros bótyában.
1790.

*EMLÉKEZET
OSZLOP
MELLYET
emelt, egy a' Magyar Nyelv' mivelő
Társok közül.*

VESS véget *bús* Magyar!^{a)} vess már a' *gyanúnak*^{b)}
Állítsd magad ellen magadat *Tanúnak*
Szabadúlj sértett szív! mint ritkán jó jeltől,
Attól az *idétlen ítélet-tételtől*^{c)}
5 Melly ha ágyat vethet a' *nem-hihetésnek*^{d)}
Száz sem éri utól a' mit tízen késnek^{e)}
Te pedig *Irígység!*^{f)} Országunk' gyilkossa!
A' leg-irtóztatóbb *setétség'* lakossa!
Menj vissza *hónyodba, Pokol' fenekére;*
10 'S ezt nyomd, mint *béllyeget* rabjaid' *szívére:*
Hogy *Hazafi Zichy;* 's Téged' a' *gyanított,*
De már ki-tündőklött *hűség* meg-némított. –
Hogy a' *Zichy bátor Hűsége* nem mai,
'S nem tegnapi, tudják a' *Jósef'* hamvai;

- a) A' Magyar azért gyanús, mert *bús*; fél, mert fáj.
- b) *Suspicio nunquam bonus Judex in propria causa, nisi dolor contra se testis est, in eadem causa.*
- c) *Præjudicium præcipitantiæ, proles Melancholiæ (vicinis potius, quam Hungaris propriæ), & foecunda Mater phantasmatum.*
- d) *Diffidentia, credulitati contraria.*
- e) *Proverbium præmissis facile applicabile.*
- f) *Invidia, infernarum sororum præcipua, quam non tantum Virgilius orco detrusit, sed & Moyses.*

15 Mellyek míg erősek, 's elevenek vóltak,
     Ez fíjatal szívvel eleget hartzoltak.
 De a' már el-fásúlt sebes Magyar szívnek,^{a)}
     A' sok hitetlen közt nem látszhatott hívnek
 Senki, mihelyt Hazánk' szeretete mellett
 20 A' Bétsi tűznél is pírítkozni kellett.
 Most látszik: mint lehet azt meg-egyeztetni
     Tisztelni az erőst, 's a' Hazát szeretni. –
 Most látszik hol nem félt Zichy, 's minn rettegett?
     És fogadásának miként tett eleget?
 25 Hogy ő a' Hazának hasznot tesz, fogadta;
     Hogy tette, a' mit tudott: im, meg-is mutatta;
 Meg; – hogy nem tulajdon haszna' keresése,
     Nem a' kisebbekre fenynen le-nézése,
 Nem tettetés, és nem mellyékes buzgóság
 30 Vólt ösztöne, hanem a' Hazafiúság. –
 Győzött hát a' *virtus*, és már több ellenség
     Nem maradt, hanem-ha a' *feledékenység*.
 De emel Oszlopot *emlékezetére*
     Egy szív, az Olympus' magas³¹⁴ tetejére.
 35 Mellyre rá van festve:³¹⁵ millyen az *okos Hív*
     'S egy erős Sereggel mint hartzolt kilentz szív!
 És hogy ez fel emelt Oszlop tartós légyen,
     A' *Háládatosság* támogatni mégyen,
 'S maradékinkat is rá emlékezteti,
 40 Hogy Zichy, *hazáját munkássan szereti*.

22-dik Septembr. 1790.

HORVÁTH.

a) A' kit a' Kigyó meg-tsíp, a' gyíktól-is fél.

314 A H–III-ban *magas* helyett *hegye'* szerepel.

315 A H–III-ban *festve* helyett *metzve* szerepel.

A' MAGYAR
NEMESI-KARHOZ.

HÁT igaz-e? hogy kár, 's gyanúra érdemes,
Ha Excellentiás a' leg-első Nemes.
Hogy az egyenlőség' mérték-serpenyőji
Hibáznak, ha a' Köz-Társaság' Elsőji
5 A' többi tagoknál nagyobb Ranggal bírnak;
'S Nemes címerekre több czirádát írnak.
Hogy mennél közelebb van a' test, a' testhez,
Annál jobban vonúl a' vas a' Mágneshez? –
Nem mindég – többnyire tsorbák, és hibások
10 Az illy közönséges meg-határozások.
Tud a' jó szív, együtt nagy nevet viselni,
'S hivatalának is híven meg-felelni.
Tud hív Nemes lenni kétszeres mértékben,
A' Nemesi karnál fellyebb emelt székbén.
15 Tudja betses vóltát Nemesi sorsának,
Melly maga talp-köve Nagyságos rangjának.
Csak vas az és atzél, mellyet a' Magnes szív,
De aragnál drágább a' hív Hazafi szív.
Mellyel sem az erő, sem a' rozsdá nem bír,
20 'S mellyet nem változtat, sem jó sem gonosz hír. –
Sok Nagyjaink vóltak festve feketével,
Mikor az egekből nyújtott reményjével
Győzedelmi pompát kezdett énekelni
Hazánk, 's a' járomból fejét fel-emelni.
25 De az illy el-fajúlt testvérek' számába
Ollyakat-is raktunk szívünk' bánatjába'
Kiknek mentségére tsak a' késedelem,
'S a' koczka' fordulás lehetett védelem:
'S ím mikor bomlanak Hazánknak reményi,
30 Akkor mutatta-meg hűségét *Ürményi*
Ezt, sok, Josef' egyik kezének tartotta,
Most pedig ím egész Bétsnek meg-mutatta.
Hogy bátor feje Ő a' Nemesi karnak,
'S ki-fejtheti, a' mit amott rosszúl varrnak.
35 Hogy nem szín-mutató 's kegyelem-kereső,
Nem magánost, hanem tsak köz jót keres Ő –
Élj soká Hazánknak leg-első Nemesse!
Élj, 's úgy élj, hogy Hazád tovább is hihesse,
Hogy tudod Te, mivel tartozol Hazádnak,
40 'S nem mindég szó, hanem szív felel a' vádnak.

HORVÁTH.

7.

MINDEN SZENTEK'
 NAPJÁN
 1790.
 AZ ÖZVEGY ASZSZONY,
 MAGYAR ORSZÁG,
 PALATINUSRÓL
 GONDOLKOZIK.

POZSONBAN,
 Wéber Simon Péter betűivel.

Még alig hajnallott, midőn Minden Szentek
 A' Mindenhatónak 'sámolyához mentek;
 Láng színnel fénylettek ama' szent pitvarok,
 A' hol a' Nagy Királyt a' Mennyei Karok
 5 Egy örök életető szent tűztől buzdúlva
 Imádták; a' földre artzal le-borúlva. –
 Mert ott van Királyi lakó helyje néki,
 Tiszta tűzzel vagyon körül fogva széki.
 Mellyet bé-kerítnek a' hajnal' szárnyjai,
 10 'S fenn-függve tartanak az égnek fiai:
 Onnan oszlanak-el széllyel a' sугárok:
 Mellyekből e' roppant térségű határok,
 'S mind az, a' mi teszi, ez nagy Mindenséget,
 Tüzet vesz magának és elevenséget. –
 15 Innen jön egy sугár lassú terjedéssel.
 'S eleven fényt ereszt tsendes remegéssel,
 Kedves Hazánk' három árnyékos halmára:
 Kik közül egyiknek kiessebb dombjára
 Űlt, egy gyászos Aszszony, régi özvegy 's árva,
 20 A' kettős keresztnél segedelmet várva. –
 Ott kezét fejére kútsolva, 's könyvezve
 Szemeit az örök tűz felé szegezve,
 Így kiált-fel oda, a' hol az Istennek
 Székinél, ma minden Szentek meg-jelennek,
 25 Add vissza nagy Felség! régi magzatimat,
 Támaszd-fel örök Tűz! el-tűnt hamvaimat,
 Ti! méhem' hajdani ditső Gyümöltsei!
 Az el-allyasodott Világ' Remekjei!

30 Vonjátok-le rólam Gyászos köntösömet,
 'S készítettetek pompás Innephez engemet.
 Jertek vissza Nemes Unokáitokba
 Nemes Lelkek! mert már azoknak számokba
 Többnyire nememnek jelesebb Fejei
 Tsak az Árvák, 's Özvegy Aszszony' gyermekei. –
 35 Te pedig oh szent Szűz! Kedves Nemzetemnek
 Pártfogója! a' ki a' Véghetetlennek
 Belső Küszöbénél, koronázott Fővel³¹⁶
 Úlsz – 's körül vétetve egy fényes felhővel
 Ragyogsz a' Szentek közt, mint lángba öltözött
 40 Fényes hajnal, a' több kis tsillagok között.
 'S úgy tetszik, hogy ortzád, ez rég meg-vettetett
 Özvegyre most kegyes vidám szemet vetett.
 Mutass Fijaim közt egyet; – add tudtomra:
 Ki leszs alkalmatos el-aggott koromra,
 45 Arra; hogy a' dolgok' illy változásában
 Nádor Ispányommá tegyem a' Hazában.
 Ki leszs elég bátor, de még sem vakmerő?
 Ki leszs elég tanúlt 's bölts, de nem heverő?
 Egy leg-jobb Hazafi, de hív Királyjához?
 50 Egy vérrel és hittel a' Szent Koronához
 Köteles: egy Okos, a' kiről hihetni
 Előre, hogy nem kell más által vezetni.
 Egy gyors eszű, de nem személy válogató,
 55 Egy mindenhez nyájjas, még sem szín mutató.
 Mutasd-ki ezt Szent Szűz! újjal, 's add kezemre,
 Ezzel viselsz gondot leg-jobban népemre. –
 Ezt alig mondá ki; hát nap nyúgot felől,
 A' homály' hónyából repülve jön elől
 60 Egy pár szárnyas tsuda Aszszony tekintettel,
 Kígyókból nőtt hajjal, 's véres öltözettel;
 Az álnok Irígység, a' világ' gyilkossa,
 És a' vissza-vonás, ennek tanátsossa.
 Suhog dühös szárnyjok fent a' levegőbe,
 65 'S dögleletes szagot hajt a' hegy-tetőbe;
 El-lepi lebegő tollakra függesztett
 Utálatos testek a' kettős Keresztet.
 Kezdk tanátsolni szóval az Özvegyet,
 Özve hordnak mindent, jót rosszszal elegyet;

316 Fővel értelemszerűen és rimelés szerint jav.

70 A' Haza' Nagyjait özsze hasonlítják;
 Kinek bűnét, kinek érdemét nagyítják: –
 Látván a' Szűz Anya a' fényes felhőben;
 Mitsoda tsalárdság lappang e' kettőben?
 Bővebbetske fényt ad a' Keresztes Hegynek,
 75 'S így felel hallató hangal az Özvegynek:
 „Ha nem vígyász – most is keserves tsapással
 „Meg-tsal az irígység, a' vissza vonással: –
 „Gyülőlséges minden özsze hasonlítás;
 „De minek is ide több szó-szaporítás?
 80 „Emeld egygyel fellyebb az Ország-Bíráját,
 „Ő hogy meg-érdemli, adta már példáját
 Akkor -----

FOLYTATÁSA
 A' SZENT SZŰZ' BESZÉDÉNEK,
 ÉS A' MINDSZENT NAPI HAJNALNAK
*a' Novemb: 15-dik napján tartatott
 öröm Innepig.*

Akkor ----
 Kérd ki Ország Nádor Ispányjának
Leopold Hertzeget: – Ő leszs a' Hazának
 Közepénn addig is a' Király' záloga;
 5 Míg minden segítség 's Mentor nélkül maga
 Elég leszs azon nagy terh' hordozására,
 Melly e' Hivatallal tétetik vállára. –
 Tudom: hogy leszs itt is két erős ellenség,
 Úgy-mint a' *Félelem* 's a' Hihetetlenség
 10 Mellyek, már is kezdnek halavány ortzával,
 Hazafi buzgóság fejér Palástjával
 Takarva, fel-jönni fényes hegyeidre
 És fátyolt akarnak vonni szemeidre.
 De Te félre tévén minden gyanúságot
 15 'S a' Fő hatalomra bízván az Országot;
 E' ditső fény felé fordítsad szemedet;
 Itt van az az erő, melly meg-tart Tégedet. –
 Emlékezz lételed első kezdetire,
 Első Szent Királyod' István' tetteire;
 20 Ki itt fénylik köztünk örök fényességben
 'S földi Királysága jutalmát az Égben
 Azzal találta-meg, hogy örömmel látja,
 Mint Magyar Apostol 's Angyalok Barátja

25 A' sok Keresztyénné lett Lelkek' seregét
 Kikkel gazdagítá a' bóldogok' Egét
 Ő kezdte, ha újság, ezt a' jó újságot,
 Ő kötötte össze magát, 's az Országot
 Azzal, hogy Gróf nevet adott vólt Abának
 A' Sógorát tévén Nádor Ispányjának,
 30 'S mond-meg hát, mikor vólt nagyobb egygyességben
 A' nép a' Királlyal? 's mi vitte azt végben?
 Az; mert testnek nézte a' Fő az Országot,
 'S Királyi vér viselt közbenjáróságot. –
 Így tett Nagy Lajos is – De ez még szebb lészen,
 35 És a' Bízodalom mértékje egészszen
 Meg-telik, a' midőn *Leopold* az Atyja'
 Öröme' innepét azzal hármaztatja,
 Hogy *Leopold* Császár' magyar Koronáját
 A' Fija *Leopold* vezeti 's pompáját
 40 Az egek, ez gyászos özvegy' kérelmére
 Igazgatják éppen *Lepold'* Innepére.
 Néked pedig Kegyes! 's a' már valahára
 Fel-éledt gyermekid' vígasztalására,
 45 Az Ég olly második *Leopold* dot adott,
 Ki a' mint *Leopold* kezdte e' századot,
 Ditsősségesebben fogja el-végezni,
 Midőn *Leopold*ban fogja meg-érezni,
 Melly ditsőség bírní egy olyan Országot,
 50 A' melly a' Királyi leg-főbb méltóságot
 Az Ősi szabadság' Nemes birtokában,
 Meg-tudja tartani maga divatjában. –
 Ezekre, egy kitsinyt vigabb tekintettel,
 Viszonoz az özvegy illyen felelettel.
 55 Úgy leszsz-e hát Szent Szűz! leszsz-e valahára
 Tekintet, az égből Nemzetem javára?
 Ez szókra a' hajnal fényesebben langal,
 És így felel az ég, egy Angyali hangal:
 Úgy leszsz: – mellyet hallván amaz írtóztató
 60 Két tsuda, rémítő nagy zajjal 's hallató
 Zörgéssel, a' komor éllý setétségébe
 Rohannak 's le-szállnak pokol' mélységébe.
 Még suhogott szárnyjok a' Hegynek tövébe,
 Mikor a' meg-vidúlt Özvegynek fülébe
 65 Illyen szók hangzottak a' völgy' hajlásából
 Ama' *viszsza-vonás* 's *irigység*' szájából:
 Már nints, nintszen haszna semmi mesterségnek,
 Bóldog leszsz a' Magyar – úgy tetszett az Égnek.

70 Szakadatlan már az egygyesség kötele,
Isméri Királyját a' Magyar, és vele
Mint test a' Lélekkal, melly őt lelkesíti,
Úgy él, 's ditsőségét, édig emelíti. –
Míg többet szólnának; a' Mennyei Karok
Illy örvendő hangal szólnak: – Ti Magyarok!

75 Bóldogok legyetek bóldog Királytokkal
Bóldogok legyetek Nádor Ispánytokkal, –
Meg-lett; ím maga megy Nemzeti pompával
Édes Atyja előtt a' Szent Koronával –
Óh bóldog Országlás! bóldog bírodalom!

80 Bóldog és szerentsés Királyi hatalom!
Mellynek olly szabad nép vagyon birtokában
A' melly leg-nagyobb fény az ő Hatalmában.

HORVÁTH ÁDÁM m. p.

8.

LEG-RÖVIDEBB
NYÁRI ÉJTSZAKA,
mellyben
le-íratik egy olyan
TSILLAG-VIZSGÁLÓNAK
BESZÉLGETÉSE;
a' ki a' múlt 1787dik Esztendőben
NYÁR-KEZDETKOR,
az égi testeket tsudálkozva nézegeti, azoknak
forgásaikat le-írja, és az isméretesebb Tsillagzatok'
Neveit a' régi Pogányok Költeményjeiből, a'
nagyjából magyarrázza.

Írta és most közre botsátja
HORVÁTH ÁDÁM.

Pozsonyban,
Wéber Simon Péter betűivel
1791.

Ajánló Levél

FELSÉGES
SÁNDOR LEOPOLD
KIRÁLYI
HERTZEGHEZ,
AZ NAP,
A³¹⁷ MELLYEN
ORSZÁG'
NÁDOR ISPÁNYJÁVÁ
KIÁLTATOTT.

FELSÉGES
KIRÁLYI HERTZEG!

Senkinek sem ajánlhattam e' Magyar Könyvet, sem bátrabban, sem igazabb jussal mint Felségednek. A' környűl állások is úgy tetszik úgy kívánják – de kívált – Felséged, magát a' Magyar Nemzet különös kedvellése mellett, már akkor a' Tudományok' Párt-fogójává tette; mikor az Ural-kodó Felség' szívét, a' Magyar nyelo-mivelő Társaság' elő-mozdítására meg-nyerte. – Ha az embe-
5 reknak használni akarni, leg-ditsőbb emberi tulajdonság; (sőt Angyali indúlat) bizonyára a' Tudományokat dajkálni Királyokat illet.

Versekre van itt foglalva a' Tudomány, és a' régi Kőlteményekkel kevertetik, mikor a' Tsillag-
zatok' nevei a' régiek meséjiből magyaráztatnak; hogy az olvasó jobban édesedjen a' Könyvhöz.³¹⁸
– De Felséges a' Tudomány, az ég-vizsgálás, melly nélkül tsak rövid életünk szakaszait sem tud-
10 nánk meg-határozni.

A' magyar nyelo-mivelő Társak közül egy az, a' ki ezt Felségednek ajánlja; és olyan, a' ki nem
ditsekedhetik azzal, hogy a' Szomszéd tudós nemzetektől vette volna, vagy a' Poézsist, vagy az Ég-
vizsgálás' Tudományját; de azzal tsak ugyan ditsekedhetik; hogy szembe- állott a' Berlini Királyi
ég-vizsgálóval, mikor az, a' múlt 1789dik esztendőre üstökös tsillagot jövendölt; ez a' magyar Poéta
15 pedig a' közönséges Újság-levelekben, még azon 1789dik esztendőben 17dik napján Januáriusnak,
meg-intette az említett Berlini Astronomust: hogy ne sijessen a' jövendőléssel; mert arra tsak a'
hasonlatosság bátorította őtet – a' mint-hogy

Higgye-is-el Felséged: hogy Felségtek Pártfogása alatt, alkalmas lesz a' Magyar, minden
tudományoknak ki-mivelésére. És ezen reménységgel, mind a' könyvet, mind a' nyelo-mivelő
20 Társaságot Felséged kegyelmességébe ajánlja

az Író.

317 Az aposztróf helyén csillag áll, jav.

318 A pontot pontosvesszőből jav.

Némelly előre szükséges
JEGYZÉSEK.

Ezen Nyári leg-rövidebb éjtszaka, melly Óránként íratik e' könyvben; vólt az 1787dik esztendei nyárkezdetkori éjtszaka, és a' munka is jobbára akkor készült. – Mi okozta, hogy eddig késett világ-elébe adatása? nem szükség emlegetnem. – De rész szerént, szerentsés késedelem! – A' mostani Környűl-allások nem engedik; hogy az elő-beszédet, úgy a' mint

5 fekszik egészen ide iktassam; akkorra hagyom azt, mikor valamelyik Könyvemben, idő és sor' szorítás nélkül be-tehetem. Most tsak igen röviden, veléjét írom ide azon előbeszédnek – azért; mivel nem szeretném; ha némelly szörszál-hasogatók, a' nélkül fognának könyvem' olvasásához.

1. Oka adatik az említett Elő-beszédben: miért nem írtam a' Könyvet, egy egész mesében? úgy, mint vagy Ovid' a' maga *Metamorphosissát*, vagy Athan: Kircher: a' maga *Extaticum Itinerariumját*, a' mint annak-is

10

2. Miért, hogy a' mért-földeknek, napoknak, Óráknak száma, hiba nélkül ki nints téve; hanem tsak olyan Természet vizsgáló beszél e' könyvben, a' kinek sem mesze mutató üveg, sem jegyző tábla nints kezében; hanem tsak hirtelen nap-nyúgot-tályon a' Természet' vizsgálására fel-buzdúlván, beszédbe ered jó Barátjával.

15

3. Hogy a' jó ízlés ellen véteni ne-láttassam, takaródzam a' régi Görög és Deák Poéták példájival.

4. Okát adom annak is: miért kellett többre terjeszkednem a' vizsgálódás, és beszéd közben, mint a' mennyi fel-vólt téve előttem? 's mi vólt, és tsak meddig vólt a' fel-tétel?

20

5. Mivel sokan, kivált régebben, gondosan tudakozták tőlem: hol vettem ezen verseknek nemét? meg-magyarázom annak eredetét, és hogy én mennyi szabadsággal élek, vagy talám vissza is élek: hogy tudni illik a' szó-tagok számán, a' közép meg-szakasztásonn, és az egyenlő végezeteken kívül, semmi törvényt benne meg-nem tartok, sem a' *Trochaeus'*

25 vers' mértékére, sem a' szorossabb Magyar szépségekre nézve: mellyek között leg-jobban meg-kötött szabadságú forma ez:

Meg-állának a' Dunának be-hártyázott habjai,

Öszve-vagynak kötve fagynak lánttzaival partjai.

Szabadabbak azok, a' millyeneket szeretett írni Faludi; Fillis nyugszik mély álomban 's a' t. és a' millyenek ezen könyvnek utólján is egynehány vers. Leg-szabadabbak az illyenek, a' mellyekkel én élek, és akarminék le-írására is leg-alkalmasabbak. – De, hogy én még ezzel a' szabadsággal is vissza-élek némelly jó Barátim vádoltak, – mikor, nem-tsak az értelmet viszem által egy sorból más sorba; hanem még az egymáshoz tartozó szókat is el-szaggatom, mint:

30

Igaz, hogy emberi testben az Isten meg-jelent, és
Olyanokra tanított-meg az Isteni jelentés.

(Sőt a' Hunniásban:

A' Magyar Koronát el nyeri Mátyás, a'

Melly lesz nagy érdemid' meg-jutalmazása;

40 és egy énekben: Elébb szemér-messen se mér, hát egyszer a' gyanús száj tsókot ad.³¹⁹) Arra is röviden meg-van felelve: Az értelemnek által vitelére példáulú hozom. Theog. ἄισχρον δὴ κερδος καὶ κακον αμφοτερον Γίγνεται. – A' többire pedig némelly szépségeket, mint Nacte Comes! placeat Camoenarum Exile donum: 's másokat.

6. Mivel a' beszélgetés közben többek jöttek elő és szélesebben ki terjeszkedtem, mint
45 tárgyam magával hozni láttatott: jelentem egy-két szóval; hogy más az Írónak a' Könyv' Írásra indító oka; más pedig a' Könyvnek tárgya: 's ugyan ezért kérem az örömet nevetőket: hogy tsúfot ne űzzenek versemből; mikor így kezdem énekemet: Múzsám! az Aoniai leg-magassabb 's a' t. és³²⁰ különösen

7. Mi indított a' Könyv-írásra? elő beszélem. Tudni illik

50 A.) Hogy meg-mutassam: hogy nyelvünk alkalmas, és még alkalmasabbá tétetődhetik akarminak le-írására? 's miért hogy mindent ki nem tudunk mondani? okát adom; a' hol szóllok a' Mester szókról is.

B.) Hogy Nemzetünknek köz népét is a' felségesebb tudományokhoz a' mennyire lehet hozzá szoktassam.³²¹ – És itt egy Jó Barátom ellenvetéseire meg-felelek, a' ki azt állította; hogy ez tsupán Tűdósoknak lévén írva, talám a' jó-ízlés ellen vagyon a' Hóldról azt írni: Nem Szent Dávid hegedűl ott: (ide tartozandó a' messze néző üvegbe szorult egér' meséje is).³²² – Meg-vallom tehát hogy az Ovid' hibája bőven van bennem (a' ki Trist. I. et II. nugatur in re satis luctuosa).³²³ De hogy még most nálunk úgy kell lenni, azt is hozzá teszem, és azért kevertem a' meséket is sok helyen a' leg-mélyeb *Theoriákkal*.

60 C.) Hogy vers-író Társaimat is emlékeztessem a' régi Poétákra; a' kik többnyire, avagy tsak a' javatskájji, valósággal *Philosophusok, Physicusok, Astronomusok, Historicusok* voltak egyszersmind.

D.) Utóljára szemem előtt forgott, a' mostani szeme-nyílt világnak vakoskodása: mellyben, ha valaki többet tud a' köz népnél, mindjárt nagyon hajlandó, az Istennel 's
65 vallással nem gondolasra; holott látni való, melly nagyon illendő egy Nemes Teremtéshez hogy a' maga teremtőjét ismerje és imádja.

8. Hogy a' jó ízlést abban is rontani ne láttassam, hogy némelly mondásaim ellenkeznek egymással, azokat is előre ki-mentem; 's a' többek közt, hogy a' Pogányok' értelemait egy-helyt, bolond képzelődéseknek, más helyt ártatlan egyűgyűségnek nevezem.

70 9. A' Magyarságon, vagy Magyar Írásom' jóságáról hosszan írok az előbeszédben; mellyben olyanok is vagynak, a' mellyekről három esztendő óta változott ítéletem, és olyanok, a' mellyeket a' már fel-állóban lévő Magyar Társaság fog el-igazítani. Utóljára

10. Intés, és sajnálkozás képpen elő hozom átallyában a' Magyar íróknak szerentsétlenségeket; és a' mi bizonyos tekintetben magamat illet; azt ide, annak egész mivóltában
75 (mivel a' Könyv, már Királyi Könyv-vizsgáló által helybe-hagyattatott) szórúl szóra ki-

319 A pontot kettőspontból jav.

320 és Értelemszerűen jav.

321 A pontot pontosvesszőből jav.

322 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

323 A pont a zárójel előtt áll, jav.

írom.³²⁴ – A’ kinek pedig nem kell, a’ kik útálják, ki-nevetik, meg-vetik, azt javaslom: hogy ne olvassák; senki sem kéntelen vele, hogy tsak bele tekintsen-is. – De ez tsak ugyan, nem *Holmi*, hogy tűzbe vessék, a’ mint bánt kéméletlenül a’ most nevezett *Holmi* vers darabjaimmal egy Pap Úr: hogy ki-szakasztván belőle az Anyos Pálról írottakat, a’ többit meg-
80 égette. – Ha annak a’ Könyvnek még minekélőtte világot látott volna, Királyi Cenzora, Vizsgálója nem lett volna: ki-állanék ártatlan könyvetskémnek hamvaiért, azon haragos Censor elébe, azokkal a’ versetskékkel, mellyeket írt a’ bóldogtalan Názó Trist. L. II.

Nec liber indicium est animi, sed honesta voluntas
Plurima mulcendis auribus apta feres.³²⁵ refert. – – –

85 Denique composui teneros non solus amores,
Composito poenas solus amore dedi. – – –

Ilias ipsa quid est aliud, nisi adultera,³²⁶ de qua
Inter amatorem pugna, Virumque fuit – ‘s a’ t.

De mivel van arra gond a’ felsőbbeknél; mi szabad, és mi nem? meg-elégszem azzal: hogy
90 találtam tsendes ítéletű olvasókra-is, még pedig meg-élemedett idejű, Istenes életű, jámbor nyájasságú, és nagy tudományú Pap-Urakra, a’ kik a’ Holminek elébb az elő-beszédjét olvasván-el; semmin sem akadtak-fel, találtam olyan jó szívű barátimra-is, a’ kik az igazat minden boszszúság nélkül vagy meg-mondották, vagy meg-írták, és azzal többit használtak részemre, mintha meg-égették volna; noha az égetés-is használ, mert a’ Féniks madár-
95 is úgy szokott ki-kelni. – Tsak igazán mondta azt *Theognis*:

– – – οὐ δε γὰρ ὁ Ζεὺς
οὔδ’ ὕον παντασ ἀνδάνει οὔδ’ ἀνέχων.

Jupiter sem tettzik egy aránt mindennek, akár essék (az eső) akár ne.

A’ kinek hát ez sem kell, hagyja abba, – senki se mondja azt: hogy rajta nyerekedni
100 akarok. – Lám senkit sem szóllítok-meg előre való fizetésért; mellyből már sokann annyira tsúfot úztek, és azt olyan nyereség kívánásnak tartják; hogy a’ tudományokhoz hozzá szokott nemzetek közt, félő volna tsak említeni-is a’ Magyaroknak azt a’ kevély fösvénységét, mert vad embereknek mondanának bennünket. – Minden jó szívű Hazafiaktól pedig, itt-is ki-kérem: hogy ha-hol tsekély írásomban, vagy rútat, vagy roszzsat találnak,
105 közöljék velem; sokkal tartozom az egyenes ítélet-tételért; így tanulunk jobbak lenni, ‘s jobban írni. – A’ kezdete mindennek tsekély, a’ leg-túdósabb nemzetek-is gráditsonként léptek arra a’ fényes póltzra; mellyre idővel a’ Magyar-is reá léphet: mert meg-vallyák azt az emberi indúlatok, ‘s hajlandóságok’ vizsgálóji-is, hogy ritka nemzetben van olyan

324 A pont kettőspontból jav.

325 A *feres* szó helyén *refert* áll, jav.

326 *quid est? nisi turpis adultera* Az eredeti szöveg szerint jav.

110 szép, és Nemes temperamentum, mint a' Magyarban; mely a' leg-felsősebb tudomá-
nyokra-is igen alkalmas.

Pozson. 12. Novemb. 1790.

HORVÁTH ÁDÁM.

A'
Nyári Éjtszakának foglalatja
Óráként.

Nyóltzad-fél Óra.

El-kezd a' *Vizsgáló Lélek* a' Természet' tsudálását, a' nyár-kezdeti éjtszakábann, még nap'
le-mente előtt, és így szól: Mindjárt le-megy a' Nap, és következik az éjjel. – Jer
Barátom! emellyük-fel elménket és szemeinket az égre, ezenn a' leg-rövidebb
5 éjtszakánn, és tsudállyuk az Isten' munkájit. – Nem olyan tilalmas dolog a' termé-
szet' vizsgálása, a' millyennek tartják némelly vak buzgók. – Sőt készíti a' leg-keresz-
tyénebb Lelkeket-is, az Isten' tökéletességeiről való józan gondolkodásra. – Mózes ha
jó természet vizsgáló nem lett volna, a' természet' könyvét olyan böltsen nem írta
vólna.³²⁷ – Már tsak fele látszik a' nap' tányérjának. Itt be-jön a' nap' természeti való-
10 ságáról való tudomány. – Három-féle mozdulása a' földnek a' nap körül.³²⁸ – A' régi-
ek' meséje a' napról.³²⁹ Az égnek szépsége Nap' le-ment' után. – A' tsillagoknak
erőtelen világítása. –

Kilentz Óra.

A' Hóld – annak meséje – Hóldban lévő lakosok – A' Hóld színének fel-osztása *Langrenus*
15 és *Ricciolus* szerint. – és újjobban *Hevelius* szerint. – Nagysága és meszszesége, – Ke-
rúlete, – Változásai, – Kerülő, és ki-tóldott Hónapok – Arany szám – Nap és Hóld-beli
fogyatkozások. – A' Krisztus' halálakor rendkívül való Nap-fogyatkozás vólt. Van-e
a' Hóldnak ereje a' földiekben?

Tíz Óra.

20 Már erősebben ragyognak a' tsillagok. – A' két Göntzöl' szekere – azoknak meséji – miért
látszanak egész éjjel. – mert északi tsillagok.

Tizen-egy Óra.

Perszeus, Andromeda, Czepheus, Kasziopéja, Pegazus, Sárkány nevezetű Északi tsillag-
25 zatok, a' magok' tsillagaival együtt elő számláltatnak, – azutan az Ország' útja, Bika,
Eső-hozó tsilagzat, Fijas tyúk, Oroszlány, Berenitze' haja, Herkules, az ő meséikkel
együtt.

327 A pontot vesszőből jav.

328 A pontot pontosvesszőből jav.

329 A pontot pontosvesszőből jav. Ezen szövegrész további része olyan vázlatos, hogy nem lehet
értelmes mondatokká átalakítani, ezért a továbbiakban az ilyen típusú hibákat nem javítottuk.

Tizen-két Óra.

Éjfél van – mi annak a' jele. – Az ég vizsgálóknak nagyobb abrantsai, és a' tizenkét égi jelek.

30

Ejfélt után egy Óra.

Lant, Hattyú, Delfin, vagy Disznó hal, Kotsis Eriktonius, a' ketske, és a' gödölyék, Sas, Antinous, és ez utánn rövidenn a' Ló-ember, a' Hajós, Eridánus, Hal, Czet-hal, Szamár, Lúd 's a' t. tsillagzatok említetnek.

Két Óra.

35 Természeti tsillagok, – Bújdosó tsillagok, – és azoknak rendi.

Három Óra.

Az új *Plánéta* Urania. Az égi testeknek egymáshoz való vonattatások, az Üstökös tsillagok; új tsillagok.

Negyed-fél Óra.

40 Hajnal – Nap' sugárok, – színek, – Istennek tsudálatos hatalma, és bőltessége.

Nyári Éjtszaka.

Kezdvén Nap-nyugta előtt.

NYÓLTZAD-FÉL ÓRA.

Imé! már lé-nyugováshoz készíti a' Nap magát,
Hogy láthassuk éjjel az ég' több, és apróbb tsillagát.

Múzsám! Az Aoniai leg-magassabb hegyeket
Fenn-héjjazó szárnyaiddal, Hattyúként olly éneket

5 Zengj, az egek' bóltozatinn, mellynek kedves hangjai
Magok a' szárnyak legyenek, 's elmém' gondolatai.^{a)}

- a) Virgil. felségesebb dologról akarván énekelni, így kezdi egy Ekklogáját: *Sicelides Musae paulo majora canamus*. Milton pedig, az el-veszett Paraditsomban éppen ezen szókkal él a' segedelem kérés közben: – – – *ez bátor énekre, melly szokatlan szárnyakonn kíván az Aoniai magas hegyen' fellyül emelkedni*. Itt is a' Poéta, a' Természetenn való tsudákozást tévén-fel tárgyúl; egy két szóval ki-jelenti énekének érdemét; szárnyakat tulajdonít a' Múzsának, mellyekkel fellyül akarja haladni a' földieket; és hasonlítja énekét Hattyúi énekléshez, ez egyben: hogy valamint a' régi, kivált Görög Poéták, a' Hattyúnak éneklését, *szárnyaknak kedves tsikorgásával* (stridula ala) tették-ki, azt tartván, hogy a' hattyú a' szárnyával énekel, vagy leg-alább éneklését szárnya' tsikorgatásával kellemetesíti, úgy ő néki is éneklésének hangjai, 's énekének sorai, magok lesznek azok az egekre fel-emelkedő szárnyak, az az, az égi testekről képzelődő magas gondolatok. [A jegyzet helyét a szövegben és a lábjegyzet elején zárójelbe tett szám jelöli – de nem minden esetben. A továbbiakban jelezni fogjuk, amikor a lábjegyzetek számozása megszakad; ezekben az esetekben a lábjegyzetek csillaggal vannak megjelölve. Az ilyen, csillaggal jelölt lábjegyzetek után a jegyzetek sorszámozása folytatódik – a folytatólagos számozást külön nem jelöljük.]

Énekelly a' *Természetről*; a' melly biztos szárnyadat
 Maga fogja vezéreni, 's igazgatni útadat.³³⁰ –
 Jel velem, én jó Barátom! tsudáld a' *Természetet*,
 10   Vagy-is tsudáld azt, a' kitől e' Világ teremtetett.
 Lépünk-fel álmatlan szemmel, 's gyors elmével az égre;
 E' leg-rövidebb éjtszakát szánjuk a' leg-jobb végre. –
 Az ember' egész élete tsak vizsgálás' ideje;
           Egy, valóságot képező árnyék; próba' mezeje. –
 15   Ha ditsősség mindent tudni, 's Isteni tulajdonság;
           Kétség-kívül sokat tudni szép; 's nem olyan bolondság;
 A' millyennek tartják azok, a' kik ezt nem esmérík,
           'S kik a' természet vizsgálatát eszkekkel fel nem érik.
 Valamint a' született vak, attyát sem esmérheti;
 20   Sőt vezetőjéről sem tud mást, hanem hogy vezetí.
 Mindent tsak úgy ért, 's hisz, a' mint a' tapíntás mutatja,
           A' fejt, a' feketétől külön nem választhatja:
 Éppen olyan világtalan, a' ki a' természetet
           Nem vizsgálja, nem tudja azt, kitől vett eredetet?
 25   Tsak hallja az Isten' nevét, 's azt hogy az az ő Atyja,
           'S hogy az Isten tsudálatos, azt hallásból tudhatja;
 De nem látja ditsősségét ezen tökéletesnek,
           'S azt tartja, hogy nem is lehet ezt látni lelkes testnek.
 Nem ám; de láthat a' Lélek ollyant a' természetben,
 30   A' mellynél tovább nem szükség menni a' képzeletben:
 Hanem, tsak, hogy *végetlennék* képzelje azt magában,
           Valamint a' *Természetben* gondolhat egy summában.
 Mindjárt könnyen képzelheti az Isten' valóságát,
           Mindjárt könnyen el-hiheti meg-foghatatlanságát. –
 35   De azért a' *Természetet* nem tartom én Istennek,
           Hanem, hogy ez tsudálatos, 's az Isten Ura ennek.
 És így, mennél a' természet szebb, és tökéletesebb,
           A' meg-foghatatlan Isten annál ditsősségesebb.
 És így a' természetet is ha mélyebben vizsgálom,
 40   Mi az Isten? 's millyen lehet? jobb móddal el-találom. –
 Tsak árnyékban látja még az a' Nagy Isten' hatalmát,
           A' ki tsak a' földet nézi, mint egy fenn függő almát;
 Ki a' napot mint egy tányért, 's a' ki a' tsillagokat
           Tsak úgy nézi, mint távolról tsillogó lámpásokat. –
 45   Igaz; hogy emberi testben az Isten meg-jelent, és
           Ollyanokra tanított-meg az Isteni jelentés:
 A' miket a' testi bőltsek észszel fel nem értenek,
           'S sok, ha tsak azt meg-érthették, hogy nem lehetetlenek.

330 *útadat* Értelemszerűen és rímelés szerint em.

Szép hát, ha világosodik az elme szent Írással,
 50 Mint a' szem *üveg lentsével*, vagy éjtszaka lámpással;^{a)}
 De a' szem-üveg, a' szemet noha világosítja,
 Könyv olvasni a' tudatlant soha meg nem tanítja.
 Könyv a' természet; Olvasás az ennek vizsgálása,
 Betük a' teremtett dolgok, kiknek öszsze rakása
 55 Mind meg-annyi értelmes szót, és sorokat tsinálnak,
 Mellyekből a' böltselkedők sok igazat találnak.
 Kik már ama' szem-üveget ha fel-teszik magoknak;
 Ezek, okos imádói a' mélységes titkoknak. –
 'S hát Mózsést, a' gondviselés mi nagyra készítette?
 60 Hogy Farahó' udvarában taníttatni engedte:
 Nem adhat vala-é páltzát más köz Zsidók kezébe?
 A' mellyel útat készíttsen a' tenger' mélységébe: –
 Ha más lett volna írója a' Teremtés' könyvének,
 Sok mai hitetlen böltsek abból tsúfot űznének.
 65 De mikor az Isten' Lelke, és titkos esmérete,
 A' természeti bölt szemhez olly üveg szemet vete;
 Mózsés a' Teremtés' könyvét ollyan böltsen találja,
 Hogy azt a' Keresztyén hiszi, és a' Pogány tsudálja.
 A' természeti tsillagok' leg-sebesebb sűgára,
 70 Három esztendők alatt jön onnan a' föld' hátára:
 Tsak a' naptól sok idő kell, míg ide el-érkezik,
 Test a' tűz, 's hogy idő nélkül haladjon, ellenkezik.^{b)}
 Isten, a' világosító állatokat a' *nappal*,
 Még a' világosság után teremté harmad-nappal.
 75 Hogy lehetett világító test nélkül világosság?
 Felelj most; a' böltselkedést gúnyoló vak-buzgóság!
 De, bezzeg tudta ám Mózsés; hogy először kezdetben
Mennyet, földet tsinált Isten, *Mindent* a' természetben.
 Egy *zűrzavart*, mellyben minden eredetek és magok
 80 Vóltak, vólt *világosság* is, vólt *nap, hóld*, es *tsillagok*.

a) *Üveg-lentse*, lens optica, alább szem-üvegnek-is fog neveztetni.

b) Az ég-vizsgálóknak sokféle tapasztalásaikból világos az, hogy a' tűznek mozdulása vagy terjedése, idő haladékkal esik-meg. (*Successivus est motus, non instantaneus.*) Igaz, hogy némelly újabb tapasztalások, ezen régibb állításból ki-vont következéseket meg-gyengítették, de az tsak bizonyos, hogy *valaminek egy helyről más helyre által menni*, terjedni, és még-is ennek a' mozdulásnak, haladásnak, *idő haladék nélkül lenni*, egymással ellenkeznek, hogy pedig a' tűz, vagy különösebb értelemben a' világosság, egy helyről más helyre megy, vagy terjed; az tagadhatatlan. [A zárójeles mondat végéről a mondatvégi írásjel hiányzik, pótoltuk.]

Ez vala az az *ékesség nélkül való és pusztá*.

Mellyből osztán a' részeket apródonként ki-húzta^{a)}

Ezen űlt mint egy tojásn, 's mind addig meleggette^{b)}

Az *Ur' Lelke*, míg részenként, hat nap ki költögette.

- a) Ollyan széppenn írja ezt Ovid' *Metam*: az első Mesében: hogy lehetetlen el-hinni, hogy a' világ Teremtetésének tudományja a' Pogányokra a' Régi Atyáktól ne ment volna által. *Igneæ convexi vis, & sine pondere caeli Emicuit, Summaque locum sibi fecit in arce* – igen is. – Mózsés azt mondja: Első naponn teremtette a' világosságot. *Proximus est Aër illi levitate locoque Ovid; igen is* – Mózsés: második naponn a' ki-terjesztetett erősséget vagy levegő eget; *nevezé azt úgymond égnék – Densior his tellus elementaque grandia traxit, & pressa est gravitate sui Ovid*. Igen örömezt el-hiszem, hogy Ovidius, minden égi testeket illyen vastag durva, föld természetűeknek hitt lenni; mellyeknek mindenike nehéz volt, *pressa est gravitate sui*, és mindeniknek a' maga kerületében leg-alsónak kell lenni, és ő nála felsőbb a' levegő ég, 's annál is felsőbb osztán a' világosság; és így e' szerént ez az a' mit Mózsés mond: *Teremte napot hóldat 's a' t.* – *Circumfluis humor ultima possedit, solidumque coërcuit orbem*. Ovid. az az Mózsésként, *el-választotta a' száraz földet a' tengertől*. – Meg-jegyzésre méltó; hogy Mózsés nem mondja a' hat napok közül sohol is, hogy teremtett volna Isten földet: hanem hogy *neveze a' ki választott szárazt földnek*, de még ez Chaos vólt – nem járok-é úgy? mint Neuton, a' mennyei jelenések magyarázásával; ha azt mondom: hogy a' földet is tsillagnak hitte Mózsés, és különös munkája vólt Istennek, mind ebben mind a' több égi testekben, leg-alább a' *Planétakban*, el-választani a' szárazt, a' tengertől, es úgy adott osztán a' negyedik naponn vil ágosító erőt, minden égi testnek a' maga neméhez képpest. Az semmit sem tesz, hogy Mózsés elébb említi a' harmadik napi munkát az égi testeknél, Ovid' pedig utóbb. – ha ollyan jó üveg szeme lett volna Ovidiusnak is mint Mózsésnek, ő is világossabban írhatott volna. – Vagy ha minden *Revelatio* nélkül a' Neuton' oskolájába járt volna, melly szép képzelődései lettek volna neki; hogy a' Chaosban, az a' szüntelen való szapora mozgás, az egymáshoz hasonlóbb természetű részeket, egy gombolyagba kevervén; egyik lett föld, másik hóld, harmadik nap, 's a' t.; de ezen nagyobb tagokis (ex vi centripeta & centrifuga;) mozogni kéntelenítettvén; és a' napnak mint közép pontnak erejétől vonattatván, a' körül kezdettek fordulni. – Ő hozzá jobban illet volna, mint keresztyén Poétához. [Az első latin idézetben *fecit* helyet *legit* áll, jav. A Mózsés azt mondja: *Első naponn teremtette a' világosságot. Proximus est Aër illi levitate locoque Ovid; igen is* rész megismétlődik, ezt a kötet végén található hibaigazító szerint töröltük. A *Ha ollyan jó üveg szeme* kezdetű mondat mondatkezdő mássalhangzóját kis *h*-ból jav.]
- b) Mert ezt teszi az I. Mózs. I: 2. Az *Úrnak lelke táplálja vala a' vizeket*. Virgilius is azt mondja *Aen*: L. VI. v. 724. *Principio coelum ac terras, composque liquentes, Lucentemque globum, Lunae Titanaeque Astra, Spiritus intus alit*. *Coelum ac Terras eget és földeket, Campos liquentes Tengereket, Lucentem Lunam, (non lucidam)* mert a' naptól veszi fényességét; *Titania astra napot és tsillagokat*. Vallyon ha Virgilius maga magyarázhatta volna meg a' maga verseit, nem úgy értette volna-e, hogy *terras Földeket, Planétákat. Titania Astra Természeti tsillagokat*, a' millyen a' Nap is, mert tudom; hogy Virgilius Philosophus vólt, es különben szégyenlett-vólna-is Poéta lenni.

85 Ki-választotta első nap' e' testből egy Summában,
     Valami tsak világosít, e' szörnyű karikában,
 Lehetett hát már Mozsesként, első nap, *réggel 's estve,*
     A' nappal világos, az éj setétes színnel festve.
 Azután válogatta még külön e' nagy testeket,
 90 Szabván azoknak állandó 's rendes kerületeket:
 'S mivel azon égi testek mellyek világítanak,
     A' földel ugyan azon egy *Mindenség*ben vóltanak,
 Ott vólt hát már a' Súgár is, és tsak szem kellett néki,
     Mindjárt meg telhetek' azzal a' szemnek üredéki.
 95 'S mihelyt a' részetlen lélek a' testbe bele lépett,
     Talált a' szem' tükörében le-festve minden képet. –
 Vallyon tehát a' világi böltsesség' szeretete
     Isten előtt olyan nagyon meg vettetett lehet-e?
 A' millyennek vak-buzgóan képzelgetik azoktól,
 100 A' kik minden böltselkedést tilalmaznak magoktól;
 Sőt a' gyülekezetből is ki tiltanak némelleyeket,
     Ha hisznek lábbal mi felénk fordúlt nemzetségeket. –
 Oh nem – soha a' Böltsesség meg-nem homályosítja
     A' szemet, sem soha Istent nem hinni nem tanítja.
 105 Nem böltssek; tsak a' böltsseknek fajtalan majmolóji,
     És az igaz Isten helyett ő magok' imádóji
 Mind azok, a' kik valamit lelvén a' természetben
     Olyant, a' mit meg-nem-foghat más a' gyülekezetben,
 Pók-ként az olyan füvekből vad mérget szopogatnak,
 110 A' mellyekből a' méhetskék lépes mézet rakhatnak. –
 Ha fel-hág a' földi Lélek az egek' magassára,
     Melly szép következtést tsinál az Isten' hatalmára!
 Melly nagyon kéntelen hinni! hogy e' testek' ezere
     Magától nem lett, 's nem forog, hanem vagon mestere.
 115 'S melly végetlen e' Mesternek hatalma 's böltsessége,
     Mellyet e' nagy Alkotmányoknak mutat temérdeksége.
 El-tel a' Lélek, örömmel-közös-tsudálkozással,
     'S vallást tesz Teremtőjéről ilyen fel-kiáltással,
 Melly meg-vizsgálhatatlanok az Istennek útai,
 120 'S végére mehetetlenek böltsessége' titkai!
 Jer hát! e' rövid éj szakán tartsuk nyitva szemünket,
     És ismerjük munkájából hatalmas Istenünket.
 Ne vessük a' Pogányoknak bolond képzéseiket,
     Kik nagyon vakonn követték mesés vezérjeiket.
 125 Mint tett az okos meséből vallást a' tudatlanság?
     'S mennyire el-hatalmazott ez vak boldogtalanság?
 De, melly szép igazán tudni mind azt a' Keresztyénnek?
     Mellyeket a' hajdaniak mese' színnel festének.

NYÓLTZ ÓRA.

Már tsak fele része láttzik a' *nap'* nagy tányérjának,
Fele alá bújt látásunk kis határozatjának,
De még a' *nap'* kerekiségét látják azok egészszen,
A' kik nálunk odébb laknak a' nap-nyúgoti részen,
5 Sőt vagyon olyan tártomány, a' hol éppen most van dél,
Van olyan, nap kelet felé, a' hol éjjel van, 's éjfé.
Mert kerek a' mi földünknek, és gömbölyű formája
Tsak hogy a' heves nap' útján szélessebb karikája.
Két felől két közép ponton mintegy bé van horpadva,
10 A' Tolyással ellenkező gömbölyű formát adva.
E' két horpadáson által nyúl a' világ' tengelye,
Ez a' föld fundamentoma, 's mozdúlhatatlan helye,
Mellyre a' földet Dávidként Isten úgy építette,^{a)}
Hogy az nem mozdúl, bár a' föld forduljon körülötte.
15 Sőt, ha sok ezer karikát egygyé tenni próbálunk,
Úgy illyen mozdúlhatatlant tsak egy pontot találunk.
Hogy tsupán a' föld' közepe maradjon-meg egy helyen,
'S legyen egy lassú billenés két felől a' tengelyen,
Melly sok ezer nagy testeket meg-menthet a' forgástól,
20 És ezek között a' napot újjabb karikázástól.
Hanem már ez nem kerület leszsz, hanem tsak billenés,
A' nap' útja tengelyében tsak lassú odébb menés.
Tehát ez a' gömbölyű föld fordul azon tengelyen,
A' nap körül, mint egy nyársra húzott test a' tűz helyen,

- a) *A' föld' fundamentoma.* Ha a' teremtéskori eredetre mégyünk, ennek a' fundamentomnak egésséges értelemben a' napnak kell lenni; mert igaz ugyan, hogy Dávid Astronomiát nem tartozott tanítani, és így szólhatott a' mindennapi tapasztaláshoz képest; valamint ma-is az ég vizsgálók széltire emlegetik, a' nap-költét, nap' le-mentét, 's egyebeket: de ha tsak ugyan a' Dávid' szavai, és a' természet közt egyenlőséget keresünk, vagy a' földnek képzelhetetlen kitsínységű közép pontja lészen a' fundamentom, melly meg nem mozdúl; vagy maga a' nap, melly körül a' mi földünk egy nagy fordulást térszen esztendő't által. Mert a' mint majd alább meg-tetszik, Neuton értelme szerint, (mellyet még nem minden böltsek hisznek, de a' leg-együgyűbb elme-is el-hihet) a' földnek tengelye, *axis telluris*, sem egészszen mozdúlhatatlan, – a' közép pont-is odébb megy, esztendő't által egyet kerül, ha pedig a' napnak-is engedünk mozgást a' maga tengelyiben, (mert kell engednünk) úgy már fundamentomnak tökéletes értelemben, vagy annak a' nagy helynek kell lenni, mellyet a' napnak temérdek testébe foglal: vagy a' testnek valóságos, és ismét ugyan azon testnek tsak más testekhez intézett mozdulása között való külömbségre kell szorúlnunk. (Ad distinctionem inter motum verum & apparentem, solus enim motus apparens cadit sub sensus.)

25 Nap-keletnek fordul pedig ez nagy föld' kerekése,
     'S mihelyt szemünknek árnyékot vethet gömbölyűsége.
 Azt mondjuk: hogy le-ment a' nap – vagy a' mint régen hitték,
     A' lovak a' nap' szekerét a' tengerbe merítették.
 Mert a' Régiek a' Napot Fő Istennek vallották.
 30 És *Fébus*nak, az az, élők világának tartották.
 Ez a' *Fébus* *Jupitertől* fija volt *Látonának*,
     De az Urát féltő *Júnó'* kegyetlen haragjának
 Engedvén a' Föld; szegénynek olly helyet nem engedett,
     A' hol szűllyön; hát *Látóna* tengerre kerekedett.
 35 El-ment *Délus'* Szigetjébe, a' hol *meg-vonta* magát,
     És ott szülte ezt az égnek leg-fényesebb tsillagát.
 'S minthogy *Oczeán*, a' tenger szánta-meg e' betegét;
     Most-is, mikor nappal a' nap bé-futotta az eget:
 A' tengerbe rejti magát éjjeli nyugalmára,
 40 Ama' *bújkáló* Szigetbe rejtett Anyja' módjára. –
 Mások állították lenni *Hiperion'* Fijának,
     Titán nevet adván, ezen *Titán'* Onokájának,
 Sebessen futó lovakat fogtak a' szekerebe,
     Mellyek ragadják, ki szabott útja kerekiségébe;
 45 Míg az *Oczeán'* tengerbe bé-viszik éjtszakára,
     A' hol időt vesz reggelig maga' nyúgodalmára.^{a)}
 Onnan küldi-el előre a' *Hajnalt* hír mondónak,
     Hogy mindjárt el-érkezését jelentse *Apollónak*.
 Az *órák* rendes szolgálói, kik bé-fogják lovait,
 50 És ki-rendelt mért földekre osztják a' Nap' útjait.
Rhódus volt ez nap Istennek mintegy múlató helyje;
     És nem volt az esztendőnek olly homályos ideje,
 Hogy ott a' Nap ne fénylene; *Ródiát* itt nemzette,
     Mellynek születését arany tseppekkel tiszteltette.
 55 Ajándékúl a' lakosok Szigetjek Istenének
     Egy temérdek magasságú réz képet építének;
 Mellyet a' Világ' tsudái közt egyiknek tartának,
     De a' mellyet a' Szeretseny Hadak özsze rontának. –

a) Ezt a' mesét a' leg-egyűgyűbb Keresztyén-is ki-neveti, mivelhogy ha a' nap éjtszaka nyugszik, mikor megy hát vissza nap-nyugotról nap-keletre? és még-is a' böltselkedést tsúfoló Keresztyének mernek építeni okokat, a' szent Írásnak szinte ilyen hasonlatosság szerint való szavaiból, annak bizonyítására, hogy a' nap fordul, a' föld pedig veszteg áll. Dávid-is a' napnak ágyas házat tulajdonít, mellyből mint vőlegény reggel fel-kél; tehát a' nap fordul; holott itt-is hasonló a' nehézség; és így ez is tsak *allegoria*, nem pedig ollyan szóllás' formája, a' mellyből természeti igazságot kellyen tsinálni.

A' vízbe fúlt-é hát a' nap? Óh nem – a' régiségnek
 60   Meséje ez, hogy illy szegény Istene van az égnek.
 Áll ez a' nap, és ha fordúl a' maga tengelyében,^{a)}
               Fordúl 's nagy testeket forgat a' maga meggyében.
 Ha a' mint sok bódog elme meg-mérni 's hinni merte,
               Nagyobb a' nap, mint ez a' föld majd negyven ezerszerte,   (Ricciol.)
 65   'S ha ez a' nagy nap a' földtől nem egy két tenyérnyire
               Van, hanem több mint tizen nyóltz milliom mértföldnyire,   (Cassini.)
 Így a' nap, ha megy, Puskából meg-é? vagy repül, 's szalad,
               De minden pertzentés alatt hat száz mértföldet halad.
 Melly idő alatt, ha föld fordúl a' tengelyében,
 70   Én tsak két száz ötven lépést haladok tetejében.
 Ez hát könnyebben lehető, de amaz lehetetlen,
               Ez akárkinek hihető, amaz el-hihetetlen.^{b)}
 Hanem vagyon még a' földnek másféle két mozgása,
               Mellytől függ már az esztendő' szakaszi' változása.
 75   Míg mindennap' tengelyében egyet egyet tekerül,
               Esztendőnként a' nap körül egy nagy karikát kerül,
 Még pedig úgy ejti magát oldalast a' nap felé,
               Hogy fekvése szerint *távasz, nyár, ősz és tél* jön elé,

- a) Hogy a' nap a' maga tengelyében fordúl; azt a' természet' törvényje-is magával hozza; de a' napban látszó motskok-is (maculae) azt bizonyítják. Heveli szépet ír ezekről in *Senelograph*. (mellyből talám a' nap' testének mivóltára-is következtetést csinálhatunk) Maculae in Disco Solis contentae, nihil aliud sunt, quam compacta aliqua, & obscura materia, nostris terrenis nubibus non dissimilis, ac *una cum Sole mobilis*; faculae his admistae, sunt lucidissimae Solis partes, quae distinctis locis atque temporibus, magis magisque in Sole conspiciuntur; umbrae illae, quae corpus facularum sequuntur, & cum lucidis permiscuntur, varietate, forma & magnitudine variantur in superficie Solis, instar fumi, & nebulae, quibus Sol hinc inde quasi obductus, tamquam speculum, tactu, vel halitu oris inquinatum appareat. – *Cosmiel Kircherus* vakmerően beszéll sokkal tsudálatosabbakat a' nap' testéről; mint egy idő jártával elő jönni szokott nyavalyákat ('s paroxismusokat) tulajdonít a' napnak. Vide *Athan. Kircheri Itinerar. Exstatic. Cap. 5. De itinere ex globo Mercurii in Solem. §. 3.* Mozog a' Nap Neuton szerint a' maga' tengelyjén kívül-is igen keveset. [A lábjegyzetek számozása itt nem folytatódik; a soron következő 8-as szám helyett csillaggal van jelölve, ugyanúgy, mint a következő jegyzet.]
- b) Én fellyebb tsak Cassini szerint tettem-fel a' napnak a' földtől való leg-kissebb meszszeségét, *distantiam minimam*; a' mint azt Volfius ki-írta Ozanamból. Hát ha a' Hirijs Parallaxisa szerint veszem, még sokkal meszszebb esik a' nap, és lesz a' meszszesége mintegy 29 564 220 német mértföld.

Azomban olyan egyenest meg-őrizi tengelyét,
 80   Hogy az, a' mint fel-emelve van, el nem veszti helyét.
 Most tsaknem a' fejünk felett látjuk a' napot délben,
           Úgy hogy mintegy három olyan magassan jár, mint télben,
 Ez az oka ezen nyári rekkenő melegségnek,
           Itt is a' szeg-mérték, erőt ad, mint a' nehézségnek^{a)}
 85   Nagyobb hévséget vet a' nap, a' hegyek' oldalára,
           A' mellyeknek egyenesen néki tűzik sűgára,
 Mint a' melly lapos térséget mintegy részút érdekel,
           A' hol jól meg nem akadhat, 's tsak mellette tsúszik-el.
 És így mennél magassabban van a' nap fejünk felett,
 90   Mennél jobban széllyel nyílik, 's nagyobbúl a' szegelet,^{b)}
 Annál hevesebb az idő, 's annál világossabb-is;
           Add hozzá: a' mi földünkön a' nap annál hosszabb-is.
 A' mint a' Nap minden délben magát fellyebb emelé,
           Odébb megy a' nap-kelet-is, és nyugot észak felé.
 95   Mert a' nap bár emelkedik, útjától nem távozik,
           Hanem ha a' föld' tengelye magassabbra változik,
 Az az, tészem, hogy ma délben fellyebb van tíz újnyival³³¹
           A' nap, mint vólt ugyan délben ez előtt egy hónappal.
 Fellyebb van hát tíz annyival, hat, hét, 's nyóltz órákor-is,
 100   Meg-tartván ezt az egyenlő emelkedést akkor-is.
 Odébb van a' nap költe-is mint amaz észak felé,
           De nagyobb a' különbözés már itt, mintsem dél felé,^{c)}
 Mert a' mint az észak-pontot a' tartomány emelé,
           Ahozképest a' nap költe részútosan megy elé.
 105   Úgy hogy tél-kezdettől fogva, egy egy kitsinyt mindennap'
           Elébb kél, 's későbbben nyugszik nyár kezdetéig a' Nap.
 Ma leg-hosszabb vólt, és hosszabb vólt mintegy nyóltz órával,
           Mint az el-múlt esztendőben vólt Karátsony havával.
 És meg-egygyez az akkori leg-hosszabb éjtszakával
 110   Ez idő, mellyet tett a' nap, ma nappali útjával.

- a) *Szeg-mérték*, *Angulus rectus*, – *Ictus perpendicularis est vehementior*, azért a' nap nyárban melegebb, mint télben, holott meszszebb van tőlünk.
- b) *Angulus elevationis Solis supra Horizontem, crescit, & accedit ad angulum rectum, Sole versus Solstitium aestivum ascendente.*
- c) *Horizon in Sphaera obliqua secat Aequatorem, per consequens Circulum diurni itineris Solaris ad angulum obliquum; ergo ortus Solis hodiernus, ab ortu hesterno, majori arcu distat in circulo Horizontis, quam elevatio (in specie culminatio) Solis hodierna, ab hesterna, in circulo meridiani.*

331 *únyival* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

A' nap akkor annyira vólt fel-emelkedve délben,
 A' mennyire most le-nyomúl a' föld alá éjféiben. –
 Nézzed a' nappal meg-hevúlt 's melegűlt levegő ég,
 Most-is a' napnak le-mente után mely tüzesen ég;
 115 Szebb-é ennél bár akármely mesterséges rajzolat,
 Melyet a' természet felett imád sok bal gondolat.
 Itt a' fényes a' pirossal, a' fejér ég-szín kéekkel,^{a)}
 A' tűz a' hüss levegővel külömb külömb mértékkel,
 Mely gyönyörű színre festik az egész nap-nyúgotot,
 120 És mely nagyon ditsóítik a' Hatalmas Alkotót. –
 Kényeskedj most fényes Ródus! az aranyos tseppekkel,
 Kevélkedj Tétis! tengeri szem tsiklandó színekkel.
 Hord elő mesés régiség! minden költeményidet,
 A' mellyekkel külön külön tzifráztad Istenidet.
 125 Itt van az mind egy tsumóban, sőt szebb ez végetlenül,
 Mind annál, a' mit leg-szebbnek hittetek esztelenül.
 Ez leg-alól leg-tüzesebb, szürkébbetske középett,
 Ég szín fellyebb, a' hová még a' nap-súgár nem lépett.^{b)}
 Ez az a' napot követő, 's meg-előző pirosság,
 130 A' reggeli, 's est-hajnali homályos világosság,
 Mellynek súgárjai télben ritkábbak 's rövidebbek,
 Soká tartnak meleg nyárban, és sokkal fényesebbek.
 Fényesebbek, mert a' hoszszú 's meleg nap meg-ritkítja
 A' levegőt, 's föld alól-is sűrűbben pirosítja.
 135 De hoszszabb-is, sőt most egész éjtszaka tart világa³³²
 Itt, és a' hol van a' napnak hasonló magassága.
 Mert ez a' fény tart mind addig, míg a' nap a' föld alatt,
 Más-fél sőt tiszta időben két órányira haladt.
 Most pedig leg-hoszszabb nappal, mikor kezdődik a' nyár,
 140 Közép éjjel a' föld alatt a' nap tsak annyira jár,

- a) Itt a' színeknek keverése, tsak a' szemnek tekintése szerint íratik-le, majd utól a' színek jobban meg-magyaráztatnak.
- b) *Nap Súgár*, az az, olyan súgár, a' melly szürkületet, *crepusculumot* okozhatna; mert külömben hátrább meg fog tetszeni, hogy magát az ég szint-is a' nap' súgára tsinálja; melly, úgymint, a' mindenféle súgárokból özsze kevert fejér szín; az üres semmibe, setétségbe, vagy feketeségbe keveredvén, ég szint mutat.

332 *világá* Értelemszerűen és rímelés szerint em.

Hogy ha onnan egyenesen útját fel-felé venné,
Útját más-fél óra alatt a' föld színig el-menné.^{a)}
A' tsillagok is most nem olly fényessen tündöklenek,
Mint télben, mikor erősebb sугár nem áll ellenek.

KILENTZ ÓRA.

Inkább fejér, mintsem piros fényre van a' Hóldnak-is,
Mert a' nap-fény változtatja fényességét annak-is. –
Ez a' Hóld nem természettel fényeskedő égi test,
5 Tsak olyan színt mutat nékünk, a' mint néki a' nap fest.
Nem tsupa lapos kerekesség ez az ő karikája,
Mert néki-is mint a' földnek gömbölyű a' formája.
Sőt ilyen föld természetű az ő valósága-is,
Föld ő, vagynak hegyek, völgyek, és tengerek abban-is.
Nem Dávid hegedül hát ott, a' mint régen képzeltek,
10 Mikor azt gyermek korunkban kéz tapsolva tiszteltük.^{b)}
Lehet – mert Dávid-is bölts vólt, hogy ő néki-is szabott
A' Hóldban, mint más böltseneknek *Riktziol* egy darabot;
Mert az emberi böltsesség mind addig törekedett,
Hogy a' Hóld' magasságáig, 's fellyebb-is emelkedett;
15 Le-hozta szemünk elébe, 's le-rajzolta részeit,
Sőt meg-is mérte bizonyos öl számokkal hegyeit.^{c)}
'S hogy könnyebben bánhassanak az ott lévő helyekkel,
El-nevezték mind azokat, külömb külömb nevekkal.
Langrénus, és *Ricciolus* minden kerületeknek
20 Urat adtak, 's fel-osztották a' Hóldat a' Böltsenek.

- a) Denotatur hic arcus coelestis, quem describeret Sol, si media nocte per meridianum ascenderet ad Horizontem, qui est aequalis culminationi Solis in Solstitio hiberno; absque regulari astronomico calculo ad captum communem 1½ horis aequiparatus: Quia revea per 1½ horas percurrit Sol arcum 22° 32' 42''. Ergo mentionatum arcum meridiani, media nocte percurreret apud nos spatio 1^h 13' 48'' 17'''. in quantum elevatio Poli nota est. [A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.]
- b) A' gyermekeknek szokása tenyereiket öszsze verve örülni a' Hóldnak és a' magagondolatlan Dajkák többnyire magok tanítják hasonlókra a' gyermekeket, kérlelés közben. Ez pedig valóban régi Pogány eleinktől reánk szivargott czeremoniának kovászsa. Mikor még napot, hóldat, tsillagokat imádtunk, vagy a' mi leg-először szemünkbe tűnt. [A lábjegyzetek sorszámozása itt nem folytatódik.]
- c) Hevelius egy hegyet a' Hóldban ¾ német mértföldnek talált; az az: 2500 ölnék.

De mivel ott még magoknak részt azok-is kérhetnek,
 A' kik még most bőltsekednek vagy ezután születnek,
 Ők pedig a' Hóld részeit úgy ki-tudták kutatni,
 Hogy ott már *Amerikára* nehezen található,
 25 Vagy, ám – ha az újabb bőltsek semmit sem kívánnának,
 A' régiék közt határos perек támadhatnának.
Heveli tartván ezetől, maga néki kerüle,
 És a' bőltseket mind egyig ki-tagadta belüle.
 A' föld' formájára osztá a' *Hóld'* minden részeit,
 30 Adván azoknak a' földi tartományok' neveit,
 (Jut hát itt a' Magyarnak-is egy darab, ha ki-mettzik,
 'S lehet itt a' Bőltsekkel-is társalkodni, ha tettzik.)
 Nem vala már egyéb híjja a' bőlt gondolatoknak,
 Hanem, hogy végire járjon a' Hóldi lakosoknak.
 35 De még addig nem találtak olyan jó üvegeket,
 Mellyekkel a' Hóldban vadat látnánk vagy embereket;
Neuton úgy meg-javította a' *Gergely' Síp-üvegét*,^{a)}
 Hogy ha azon nézzük által a' Kaszás-tsillag' egét,
 Egy lyuk látszik a' mellyékén az *Órion'* kardjának,
 40 Mellyet sokan hisznek lenni Mennyország' ajtajának.
 De a' *Hóld*ban nem mutatott még az-is embereket,
 Noha ha jól gondolkodunk, el kell hinnünk ezeket.
 Hihető, hogy ezt akarta visgálni egy valaki,
 Ki mikor a' vastag üveg-sípon nézett volna ki,
 45 Mellybe egy kis egér szorúlt, 's tán meg-is döglött bele,
 Tsak-nem el-hitte, hogy a' Hóld Egerekkel van tele.
 Az, ha nem éppen bizonyos, de hihető igazság,
 Hogy a' *Hóld* nem éppen minden nélkül való pusztaság,
 Ha emberek laknak benne, melly nem gondolhatatlan,
 50 Nagy Oriások lehetnek, avagy tsak nagy szemek van.
 El-térnek pedig a' Hóldban a' lakosok, 's Országok,
 Mert egész földet tennének negyven-hat hóld világok.
 Tsak tizen-háromszor nagyobb a' *Földnek* kereksege,
 Mint a' *Hóldé*, négy száz nyóltzvan mértföld a' szélessége,
 55 A' *Földtől* a' *Hóld* van negyven-nyóltz ezer mértföldnyire,^{b)}
 De a' naptól nézvén, alig látszik két tenyérnyire.

a) *Síp-üveg*, Telescopium; ha egészen ki nem teszi ezt az értelmet, elég van ilyen más nyelvekben-is. [A lábjegyzetek számozása itt nem folytatódik.]

b) *Heveli*, az ő előtte már fel-jegyzett hely-hülömbözésekből, *parallaxisokból*, ennyinek találta a' hóldnak középszerű meszszeségét a' földtől; vagy-is 28-szor nagyobbak, mint a' föld' vastagsága. *Neuton* szerint pedig még meszszebb van; úgymint 52 030 mértföld = 60½ S. T. [A lábjegyzetek számozása itt sem folytatódik.]

A' Hóld a' földnek különös egy bújdosó tsillaga,
 És míg a' Föld a' temérdek *napot* kerüli maga,
 Emesz a' Földet kerüli a' maga hónapjában,
 60 Kerekded, de tolyás forma hoszsúkéás karikában.
 És mivel meg-fényesíti a' Nap a' fél-óoldalát,
 A' mint szemünk vagy egyenest, vagy óoldalast oda lát.
 Úgy szoktunk itélnei a' Hóld' rendes változásiról,
 Hóld újsága', tólte', fogyta', négy rendes *fertályjiról*.
 65 Nézd bár most: míg fél pirossa nintsen karikájának,
 Meg-látszik kerúlete-is homályos óoldalának.
 Melly még sokkal ki-tetszhetőbb, és feketébb vólt újján,
 Mikor még a' vékonyka szarv, jobb felől a' hátúlján.
 Nem vehetett úgy, az *újság'* egy két első estvéjén
 70 Erőt, a' bal és homályos ódala' feketéjén;
 Hólnap után ha világos leszsz egész hasonn-fele,
 A' pirossabb fél, amannak olly takaró fedele
 Leszsz; hogy egészszzen el-túnik a' feketébb ódala,
 'S fél leszsz a' Hóld, a' melly újján, és tóltén egész vala.
 75 És e' leszsz az első fertály; azután *hasasodik*,
 'S³³³ egy hét múlva meg-is *telik*, és ez leszsz a' másodík,
 Akkor látszik leg-pirossabb tűzzel világossága,
 Fel-éri a' nap kerekét, 's haladja-is nagysága.
 De kezd fogyni lassan lassan az egészszzen meg-tólt Hóld,
 80 'S fél leszsz a' harmadík fertály, valamint az első vólt.
 Míg a' Földet be-kerúlvén az utólsó fertályra,
 Változik az egész piros, egész kerek *homályra*. –
 Ha már a' föld, mint a' nap-is mindég egy helyben álna,
 Így a' hóld-is minden tóltén rendes helyre találna.
 85 De mivel míg a' Föld körül a' Hóld egygyet tekerúl,
 A' Nap körül a' mi földünk mind odébb odébb kerúl.
 Mindég el-marad egy-egy kis darab a' hóld útjában,
 Hogy ez három test egymásnak lehessen irányjában.
 Próbálták régenn elegenden, de hibás számvetéssel,
 90 Hogy a' melly tsorbát ejt a' Hóld a' föld körül menéssel
 Meg-egyeztessék, a' naptól be kerúlt esztendőkkel
 Ószsze vetvén mind kettőnek útjait az időkkel.
 Azt a' Hézakot két napra és mintegy öt órára
 Számlálták; mellyet a' Hóldnak *forduló hónapjár*^{a)}

a) *Forduló hónap*. Mensis Periodicus; *Ki-tóldott hónap*. Mensis Synodicus. Plena Lunatio
Tele hónap; Cava lunatio *Üres hónap*. [A lábjegyzetek sorszámozása nem folytatódik.]

95 Kell tóldani, hogy a' napnak és földnek erányjában
     Eshessen, 's már a' *hóld* ezen *ki-tóldott hónapjában*
 Mintegy harminzad-fél napot szokott mind őszsze menni
     De ne-hogy a' hónapokhoz fél napot kellyen venni,
 Felét huszon-kilentz, felét harminz nappal számlálták
 100 És a' *hat tele 's hat üres hónapot* így találták.
 De több lévén ez a' hónap, harminzadfél napoknál
     Egy nap' tóldás esik, minden harminz-két hónapoknál.
 Ezenn fent-maradt részeknek ősze számlálásából,
     'S minden ősze tóldozásban talált új új hibából
 105 Lett, ama' híres *Arany-szám* a' Méton' találása,
     Tizen-kilentz esztendőnek új elő fordúlása.
 De még ennek is találván *Gergely* Pápa hibáját
     Hozzá adta a' maga szép és könnyű *Epaktáját*. –
 Bóldog Isten! tsak Te vagy Bóltz; mi bár mint bóltselkedünk,
 110 Leg-szebb találmányinkban-is új új tsorbát szenvedünk.
 Te, a' Te mindent teremő nagy Hatalmú kezeddél
     E' nagy mindenség forgását olly bóltsen rendelted-el.
 Mi tsak ez egy test járását el-alig-találhatjuk,
     Ezt pedig ez alkotmányban tsak por-szemnek tarthatjuk.
 115 Érzed-e? már véges Lélek! millyen az a' Végetlen?
     Itt, itt, látszik mint tükörben ama' képzelhetetlen. –
 Tsak-ugyan annyit nekünk is e' Fő Mester enged, és
     Annyira ment már a' serény emberi bóltselkedés,
 Hogy jó formán ki tsinálta, 's szedte rendel pennára,
 120 A' mi szorossan tartozik az idők' szakaszszára.
 Tudja már okát 's idejét a' *fogyatkozásoknak*,
     Mellyeket ez három testek okozhatnak magoknak.
 Ha úgy esik a' *Nap* és *Hold* között a' *Föld* középpenn,
     Hogy egy-másnak ellenében keresztül esnek éppen:
 125 Szükséges-képpen tsorbája esik a' *Hóld'* színének,
     Mellyet *Hóld'* *fogyatkozásnak* nem azért nevezének,
 Mintha abból egy darabot valaki el-mettzene,
     Hanem, hogy a' nap sűgárnak a' *Föld* álván ellene,
 A' gömbölyű *Föld'* árnyéka, amazt meg-setétíti,
 130 És kerekenn egy darabját, mint egy kikerekíti. –
 Ha a' *Hóld*, a' *nap'* *útjánál* fellyebb 's alább nem menne,
     Minden rendes *Hóld* tóltkor *Hóld* *fogyatkozás* lenne.
 De járván a' *Hóld* mint a' nap szélessebb kerülőben,
     Nem lehet több *fogyatkozás* háromnál esztendőben. –
 135 De, kérdés: ha tsak homályos a' *Hold'* gömbölyűsége,
     És a' nap sűgáritól van minden ő fényessége,
 Hogy vagyon hát, hogy a' nap is néha meg-fogyatkozik,
     Tán hát a' nap is a' *Hóldnak* vagy költsön adakozik,

140   Vagy a' napból, néha néha egy darab ki párázik,
               Vagy vizsgáló szemekkel a' levegő ég játszik, –
 Nem – a' nap' fogyatkozások' rendel következése,
               'S annak mindég az új hóldal való meg-egyezése,
 Bizonyítják, hogy a' napnak minden fogyatkozása,
               Tsak a' *Hóldnak a' Föld és nap közibe lett botlása.*
 145   Nem fogyatkozik-meg a' nap, 's meg sem homályosodik,
               Hanem abból szemünk elől egy darab el-fogódik,
 És mikor a' Holdonn által tekintünk a' nap-felé,
               A' fényes *napban* a' setét *hóld* kerül szemünk elé.
 'S a' mint a' tolyás formájú görbe kerületekenn
 150   Változnak a' meszsziések e' nagy három testekenn;
 'S a' földtől a' hóld közelebb a' nap meszszebb távozik.
               Úgy tetszik, hogy a' nap' egész fényne el-fogyatkozik,
 Ha pedig leg-közelebb jár hozzánk karikájában
               A' *nap*, de a' *hóld* leg-meszszebb jár hosszúkás útjában,
 155   Kisesebbnek tettzvéen a' távoly esett hóld' karikája,
               A' fényes nap közepében úgy setétül homályja,
 Hogy azomban köröskörül tündöklik világosan,^{a)}
               Egyébkor pedig környéke van be metzve hasasan, –
 Tehát a' melly nagy *nap-fogyás* a' Krisztus' halálakor
 160   Vólt, az nem vólt természeti, mert *hóld' tölte* vólt akkor.
 A' természeti nap-fogyta tsak ezer mértföldnyire
               Tart, de akkor az egész föld setétben vólt többnyire.
 Szólj most Pogány! de szólj Zsidó! 's hidd-el hogy a' Keresztyén
               Méltán építheti hitét a' Kristusnak Keresztjén. –
 165   De tekintsünk szemesebben a' Hóldnak két szarvára,
               Miként keljen rá ismerni növésire 's fogytára.

a) Az az; a' Hóld a' Földet, valamint a' Föld is a' Napot, nem egész igazi kerekésgben, circulusban, hanem tolyás forma hosszúkas görbe lineában (in Curva elliptica.) kerüli; mellyben mikor a' nap leg közelebb esik *Perigeumnak* hívják, és így akkor leg-nagyobbnak-is láttzván a' tányérja, ha a' hóld köztünk és a' nap közt közel esvén hozzánk kisebb tányért mutat mint a' nap; a' nap tányérjának környéke fényes marad; a' közepé pedig, a' mekkorát a' hóld árnyékos, vagy is setét teste, be boríthat, setétnek látszik; és így mi a' napban a' hóldat látjuk; mikor pedig a' nap leg-meszszebb van, *Apogaeumnak* nevezik; és akkor a' meszsziésghez-képpeset kisebb léven a' tányérja; és a' hóldénál kisebbnek tettzvéen, egészszen-is el-boríthatja a' hóld. – Mivel hát a' nap fényes test; és azt a' hóld tsak el takarja; inkább lehetne a' nap fogyatkozást, *föld-fogyatkozásnak* nevezni; már *Kepler* és *Cassini* kezdtek is tanítani, miképpen kellyen ki-találni, annak a' homályosságnak nagyságát, melly Kerek formára, a' hóld gömbölyű teste miatt, árnyékot vet a' földönn.

Ha látszanak a' szarvai nap-keletre hajolni,
     Vagy, ha azokat bal-kézzel lehetne meg-markolni;
 Ha nap kelet-felől vagyon a' Hóld' setétes része,
 170   Vagy, ha elébb fel-kél a' Hóld, mint a' nap el-enyésze,
 Akkor nő, és telik, és már volt új-hóld; de ellenben
     Ha szarvai, a' már le-ment nappal állanak szemben,
 Ha arra van a' fényesse, a' merre a' nap-költe,
     Akkor a' Hóld fogyatkozik, 's meg-vólt már a' hóld' tölte. –
 175   Ha most üveg-síponn néznénk a' Hóld' fényes szarvának
     Belső hajlássait, azok tsipkésen látszanának.
 Vallyon tudták-e ezt? azok, kik a' régi mesékben
     Szarvat festettek Diána homlokára az égben:
 Kik a' *Nappal a' Hóldat* is bizonyos nevezettel
 180   Istennek hitték, 's imádták Isteni tisztelettel,
 A' Hóldat a' Fényes Napnak tartván testvér Húgának,
     Mint *Jupitertől* született gyermekit *Látónának*
 'S itt homályossan, valamely *háromságot* majmoltak,
     De már itt a' bölts mesélők magok is vakok voltak.
 185   *Diána* vólt itt a' földön, *Hekate, Hóld* az égben
     Proserpina a' Pokolban a' setétes mélységben.^{a)}
Luna talám *tele hóld* vólt *Diana hóld' növése,*
     Proserpina a' *hóld' fogyta* 's setétbe rejtezése.
 Mert mikor ez nekünk setét, fénylik másutt másoknak,
 190   Mint *Proserpina* oda lent, a' meg-hólt boldogoknak,
 A' kit *Plútó* Feleségül ragadott-el magának,
     Mivel ezen füstös Pokol' fekete Királyjának.
 Kitől az égi Istenek, mint-egy iszonyodának,
     Nyomorúltnak feleséget Szép-szerént nem adának.
 195   'S olly jól esett neki ez az erőszakos ragadás,
     Hogy ennél tsak *Vulkánusé* vólt a' szebb házasodás.
 Mert e' szurtos Kovátsnak is *Vénus* felesége lett,
     És így ketten kérkedhettek minden Istenek felett.
 (Vaygon ma is sok *Plútónak* ilyen szép szerentséje,
 200   De többnyire *Vulkánusnak* *Vénus* a' menyetskéje) –
 Sok gondot ad a' böltsenek a' *hóld'* azon ereje,
     Mellyet változtat, sok féle változása' ideje.
 A' fát, ha hóld' tóltén vágják, hamar meg-szúosodik,
     Így hát talám a' nedvesség a' hóldtól sokasodik.

a) Terret, lustrat, agit, Proserpina, Luna, Diana, Ima, suprema feras, sceptro, fulgore, sagitta. *Demster,*
 A' hóldnak *Proserpina* nevezete alkalmatosságot adott, a' *Proserpina'* másik *Históriá-*
jának elő-hozására, de a' szerént már nem *Diána* lészen *Proserpina,* és nem *Jupiternek,*
 hanem *Czéresnek* leánya.

205 Lehet a' növényekben tapasztalni 's magokban,
       Hogy a' Hóld szerént változást mutatnak ő magokban.
 Lehet-e? hogy e' durva test olly messziről érdekel,
       Mellyet már sok próbált elmék, sőt sok böltsék hittek-el.
 Sőt lehet-e? hogy mikor nagy 's sűrű a' Hóld' udvara,
 210 Eső következzen, vagy hó, vagy zápor, vagy zuzmara.
 Ha látom a' Hóldnak *tiszta, és fejéres* világát:
       Jövendőlkhetem-é abból az idő vidámságát?
 Ha *veresül* a' tányérja: Kérdés: ha hajt-é szelet?
       Ha *halvány*, ád-é esőre vagy hóra igaz jelet?
 215 Ezek még a' mi levegő-egüinktől meg-lehetnek,
       Mellyek előre a' Hóldnak olyan formát festhetnek.
 De már a' Hóld' fertályai, különös erejének
       Ha igazak, hogy 's mitsoda okai lehetnének? –
 Ha reménylném hogy a' Böltsék abban nem ellenkeznek;
 220 Hogy az ilyen változások a' naptól következnek;
 A' Hóldba ötlött nap-súgárt el-törném, meg-görbítném,
       'S ezzel sok kételkedésből magamat ki segítném:
 De, ha a' nap nem lesz ok ezen történeteknek,
       Szint-úgy, a' mint oka lehet ennél nehezebbeknek:
 225 Ok-e a' Hóld? vagy a' földdel együtt van változása?
       Kérdés – de a' dolog úgy van – a' ki nem hiszi – lássa.

TÍZ ÓRA.

Ha hát van a' mi földünknek illy világos tsillaga,
       Valyon hát ez más világot világosít-e maga?
 Igen is – a' serény elmék már annyira mentenek,
       Hogy ennek változásinak szint úgy képet festenek.
 5 Tudják: hogy ha mi a' *Hóld*ból ezt a' *földet* vizsgálánk,
       Ezt olyannak mint a' *Hóld*dat, de nagyobbak találánk.
 Tudják: ez három testeknek egy-más között forgása
       Szerént, mikor lenne *tölte, fogyta, 's fogyatkozása*. –
 Ezen nagy testek hordozzák hármann az esztendőket, –
 10 Valyon azért tsinálta-e tsak a' Teremtő őket? –
 De, ha a' Hóld homályos test, 's nem világít magában,
       Hanem tsak, a' mint sütt a' nap az egyik oldalában:
 Miért nevezi hát Mózses világító állatnak?
       Azért, mert kedvezni akart sok gyenge gondolatnak,
 15 Mert, ha Földnek tette volna, sok meg-ütközne benne,
       Ha tsak, minden Paraszt ember ég-vizsgáló nem lenne.
 De ha együgyűenn írt is, nem hazudott Mózses itt;
       Mert világosíthat az is, a' mit a' nap fényesít;

Sőt hasznosan világosít, mert míg a' nap fent vagyon,
 20   Meg-látszik ugyan, de gyenge világa vagyon nagyon.
 De mivel már le-ballagot jól a' nap a' föld alá,
           Helyre ált a' *Hóld* 's az eget egészszen el-foglalá.
 De mi már annak az oka, hogy az emezt meg-győzi?
           Az-e; hogy a' *hóld* a' fényjét a' *naptól* költsönözi?
 25   Oka az is; de ha vólna magától fényeskedő,
           Az erőssebb fényességnek még is mindég enged ő.
 A' természeti tsillagok, (mellyeket a' bőltseknek
           Nagy része még eddig gondolt valóságos tüzeknek)
 Noha magok, természeti fényekkel tündöklenek,
 30   Nappal, a' nap fényje miatt éppen meg nem tettzenek.
 Ez előtt egy órával-is még tsak allig fénylettek,
           'S már most, hogy a' nap alább ment, ezek-is erőt vettek.
 Mutatja már a' *kis medvét* az észak' sarkalatja,
           'S Rúdjánál fogva az *által-tengely* körül forgatja;
 35   Mert *szekér* forma e' *medve*, mellynek négy kerekei
           Az ég' északi Sarkának négy tsillogó tüzei,
 Rúdja mutat *három fényes*, mind öszsze *hét tsillagot*,
           A' mellyről *Septentrión*nak nevezik az északot.
 Ez tsillagzatot, inkább-is *kis göntzöl szekérének*
 40   Mondhatjuk, mint a' régiek' meséjéből *medvének*,^{a)}
 Kik a' sok fél Istent, kiket ama' költött Istenek,
           Halandó ágyas társoktól orozva költöttek,
 Ha a' szűk palota miatt az égbe nem vihették,
           Leg-alább fellyebb emelték, 's tsillagzatokká tették.
 45   A' mi itt *kis medvét* mutat, vagy szekeret az égen,
           Azt mondják: hogy egy szép leány *Czinozúra* vólt régen.
 Ki azoknak száma közúl az egekbe költözött,
           A' kik nevelték Jupiteret muzsika zörgés között.
 Némelleyek ismét, mind a' *két göntzöl' szekere* felől,
 50   Egy, más szépen öszsze szótt, font költeményt hoznak elől.
Likaonnak Arkádia' akkori Királyjának,
           Mikor a' költött Istenek ember bőrben járának,
Kalisztó vólt neve egyik igen szép leányjának,
           Ki *Nimfája* 's követője vólt a' szűz *Diánának*.

- a) *Göntzöl szekér*. Így neveztetett a' mint hitelesen tartják Göntzöl nevű Magyar Emberről, a' ki tsinálta leg-először a' négy kerekű szekeret. Ez az ember a' harmadik ki-jövetelkor jött-ki Scithiából a' Magyarokkal, és Zoltán Fejedelem' idejében a' négy kerekű szekéren-is azt az igazítást tette, hogy a' rúdját meg-görbítette; méltán nevezük hát ama két tsillagzatot, négy kerekére, 's görbe rúdjára nézve *göntzöl* szekérének. [A lábjegyzet számozása itt nem folytatódik.]

55 *Jupiter* a' ki sok szűzből paráznákat tsinála,
     A' szűz *Diána'* képiben meg-jelent egyszer nála;
 És meg-tsalván nyomorúltat tsalárdúl költött képpel,
     Ez az otsmány nős-parázna vele hált a' szűz-széppel,
 Szűzesség' Isten Aszszonya lévén a' szűz *Diána,*
 60   Társaitól tökéletes szűzességet kívána;
Kalisztóban-is e' motskos vétket nem szenvedhette,
     És *medvévé* változtatván *Kalisztót* meg-bűntette.
 De gondja volt *Jupiternek* maga szeretőjére,
     És ugyan tsak mind *Diána'* mind *Júnó'* ellenére,
 65 Fel-ragadá a' volt szűzet durva medve képébe,
     'S helyeztette az északi tsillagok' seregébe.
Jupitertől Kallisztónak Arkás fija született,
     Annak-is képe *kis medve* formára tseréltetett;
 'S közel a' maga Annyához az égbe ragadtatott,
 70   És ez az mi régenten *kis medvének* tartatott.
 Kik egy formán iszonyodván egymásnak formájától,
     Hátrál *Kalisztó Arkástól,* és *Arkás* az Anyjától;
 Mert szaladnak egymás előtt, és a' farka végével
     Kalisztó tsak nem öszsze ér *Arkás* fija fejével.
 75 Így bántak az elmés költők a' tudatlan községgel,
     'S így jutalmaztattak sok rút vétket a' fényességgel.
 Sőt a' magok költeményjét meszszebb-is terjesztették,
     Mikor az ég vizsgálóknak még azt-is meg-fejtették;
 Honnan van? hogy a' föld alá soha sem ereszkedve
 80   Télen nyáron egész éjjel fénylik mind a' két medve.
 Mert úgy mond *Júnó* könyörgött ama' nagy Otzeánnak,
     Hogy ne adjon nyugvó helyet Férje háló társának.
 Hanem hogy meg-szűnés nélkül amaz által-tengelyen,
     Vízbe lelendő tisztulás nélkül hadd kerengeljen.
 85 Szép mese – de valósággal tsak az az oka ennek,
     Hogy a' melly nagy tengely körül minden tsillagok mennek;
 Az ránk nézve úgy fel vagyon emelve észak felé,
     Hogy annál fogva a' vízbe nem megy a' medvé belé.
 Azoknak a' lakosoknak, a' kik a' nap útjában
 90   Laknak; mivel föld-színt fekszik e' nagy tengely, hosszában;
 Úgy látszik, úgy kel, 's úgy nyugszik e' két göntzöl szekere,
     Valamint a' több tsillagok' fent tsillogó ezere.
 Azoknak, valamint nekünk a' *kos, bika, kettős* jel
     Éjjel napot változtatva jön mind a' két medve fel.
 95 A' kik még a' tengelly végnél laknak, vagy lakhatnának,
     Ha ott el-szenvedhetetlen hidegek nem vólnának,
 Azok fél egész esztendőnn tsillagot nem láthatnak,
     Olyan helyén állván e' nagy gömbölyű bóltzatnak,

A' mellyről a' nap a' földet föld-szint látszik kerülni.
 100 Egy fél esztendő fenn járni, a' másikon el-ülni.
 Mert azoknak látásoknak igaz határozatja,
 Ama' tsigás nap útjának a' közepét mutatja;
 És így a' melly idő nálunk nap, 's éj egyenlőséget
 Tsinál, az okoz ő nálok fél esztendő nap véget,
 105 És alája tsúszván egyszer a' *nap a' föld'* színének
 Az éjtszaka áll helyébe a' *nap'* fényességének
 Akkor, a' hideg északi tengely végenn lakozók
 Látnak fél tsillagos eget, mert látszanak mind azok,
 Valamellyek a' kis medve' farka' végétől fogva
 110 Tsillognak a' *nap'* útjáig, de mind föld szint forogva.
 Föld-szint, vagy-is minden órán egyenlő magasságra
 A' Föld-színhez, a' mint értém elébb a' nap világra.
 Azoknál hát egy tsillag-is el nem nyugszik, 's fel nem kél,
 Hanem fél egész esztendő körös körül kerengél,
 115 Úgy a' másik tengely-véghez közel való térségnek,
 A' másik fél-felé látszik e' szörnyű kerekységnek.
 Mi pedig kikhél az *által-tengely fel van emelve*,
 Azokat a' tsillagokat el-nyúgodva 's fel-elve
 Látjuk, mellyek meszszebb vagynak a' nagy tengely végétől
 120 Mint a' tengely-vég, az észak tályéki föld színétől^{a)}
 De a' mellyek az északi ponthoz közelebb esnek,
 Azok, mivel a' fordulást kell hinnünk kerekseknek,
 Fel-nem-kelek; 's a' föld alá soha le sem mehetnek,
 Hanem ha a' nap jól le megy, mindjárt fényeskedhetnek.
 125 A' mellyek a' Déli ponttól hasonló meszszeiségre³³⁴
 Vagynak; azok nekünk nem is látsznak jönni az égre;
 Ettől van hát a' *két medve*; mindég, fényeskedése,
 Hogy nálunk annyira van fel a' tengely' emelése,
 Hogy a' medve a' nagy tengely körül forgolódttában,
 130 Soha sem ütközik bele a' föld színe alljában:
 A' mint több tsillagzatok is, ki félig, ki egészen
 Egész ejjel tündöklenek fent az északi részen.

a) Omnes Stellae inter quas & Polum, major arcus meridiani subtenditur, quam est Elevatio Poli nostri, nobis oriri & occidere videntur.

334 *meszszeiségré* Rímelés szerint jav.

TIZEN-EGY ÓRA.

Mivel most, mikor leg-hosszabb a' nap', 's kezdődik a' Nyár,
A' világ' tengelye körül a' *Nap* olly' magassan jár,
Hogy nyoltz Oránál több időt nem múlat a' föld alatt;
Északi résznek hivatik pedig az a' sarkalat;
5 Melly a' végső tsillagától a' *kis medve'* farkának
Tart a' leg-felső fogáig a' nap-út' Grádittsának.^{a)}
Hát a' mellyek az északi tsillagzatok' sorában
Leg-felső, 's tsak-nem a' Rákkal járnak egy Karikában,
Azoknak, mikor leg-felnyebb fordul is kereksegek,
10 Más-fél-orai tsillag út alig van a' *mélységek*;^{b)}
És így ha nap le-mentekor mindjárt tündökölhetne
A' tsillag, 's addig fénylene, míg a' nap fel-nem-kelne.
Minden északi tsillagot kit egy, kit más órában,
Szemlélnetnének a' leg-kurtább de tiszta éjtszakában.
15 Még az elmés régiség is mesés költeményiben
Azokat rakta az égnek felső szegletiben,
A' kiknek szép virtusai 's nagy tselekedetei
Méltók, hogy mindég vizsgálják a' halandók' szemei.
Mint *Herkules erőt* jelent, *Nemes szívet Perszeus*.
20 *Delfin* tanit *Szánakozást*, *Böltsséget Orfeus*.
Mert többnyire az északi részt ezeknek engedték
A' mesék, 's mindég előttünk fénylő példákká tették.
Perszeust a' mesék mondják a' *Jupiter'* Fijának,
De az Anyja halandó vólt, az Argós' Királyjának
25 Akriziusnak leánya *Danaé*, kit goromba
Atyja, hitván félelemből be-zárt egy réz toronyba,
Azt tanúlta, a' nyomorúlt, a' jövendő mondóktól,
Hogy ő egytől a' *Danaë* méhéből származótól
Meg-öletik, – de az értz közt híjjába tartogatta,
30 *Jupiter* a' zár alatt-is az útát ki-kutatta.
Bé-szált arany tsepp formában *Dánaë'* kebelébe,
Kitől egy vitéz gyermeket fogadott-is méhébe,
Perszeust kit az Istenek' különös kedvezése
Ollyan nagygyá tett, a' millyen nagy vólt a' születése.
35 *Minerva* egy *tűkröt* adott néki, az az, *böltz elmét*,
Vulkánus kardot, jelentvén sok vitéz *győzedelmét*.

- a) Intelliguntur Constellationes Boreales, inter Polum nempe, et maximam Zodiaci elevationem, vel Tropicum Cancris interjacentes.
b) *Mélység*. Profunditas infra horizontem maxima, gradibus meridiani numerata, scilicet in hoc casu, opposita Culminationi.

Mercurius kezét lábát szárnyakkal segítette,
 És így a' nagy észet fris kézzel szerentsésebbé tette.
 És ez a' bóldog természet, szánakozó szívével
 40 Szerette a' szerentsétlent segíteni erejével.
 Úgy nyerte Feleségét-is *Andromédát* magának,
 A' ki a' Szeretseny Ország' akkori Királyjának
*Czéfeus*nak leánya vólt; a' ki szegény ártatlan,
 (Azért, hogy *Kaszziopéja* az ő Anyja, hallatlan
 45 Szépségével a' tengeri *Nimfák* felett kérkedett)
 Egy tengeri kősziklához meg-köttetve szenvedett.
 Ezt *Perszeus* meg-mentette, Feleségül-is vette,
 Sőt e' felett *Jupitertől* azt-is meg-érdemlette,
 Hogy amaz irigy tengeri *Nimfák'* boszszúságára,
 50 Ipa, napa, felesége ('s maga-is utóljára)
 Az égbe keltek, 's fénylenek fenn ragyogó tüzekkel
Czéfeus, *Kaszziopéja*, *Andromeda* nevekkal.
 A' vén *Czéfeus* mint meleg országba születtetett,
 A' hideg északi pontnak lábbal ált, 's hátot vetett.
 55 A' kis *medve* farkának van vetve mind a' két lába.
 'S magas homloka fel-felé nyúl az Ország' útjába.^{a)}
 Szépségét *Kaszziopéja* most-is nagyon neveli,
 Királyi szék formában ül, két kezét fel-emeli;
 Öt igen szép tsillagja van ez deli tsillagzatnak,
 60 Mellyek már jól fent ragyognak, és kettős V-ét mutatnak.
 Talám különös szépsége ez *Kaszziopéjának*.
 Nem régen-is szúrta szemét valamelyik *Nimfának*,
 Ez előtt két száz tizenöt esztendő utóljában,
 Ezen szép *Kaszziopéja'* deli tsillagzatjában,
 65 Látszatott egy ismértlen új tsillagnak világa,
 Mellynek olyan vólt mint *Vénus*, mind fénye, mind nagysága.
Andromeda-is nem meszsze vonúlt édes Anyjától,
 Három fényes tsillagja van, egy elől, kettő hátúl.
 Az első, mellyet tartanak *Andromeda'* fejének
 70 Festik egyszersmind a' bőltek *Pegazus'* köldökének,
 Ez a' két tsillag egymással özsze méltán ragadott,
 Mert ezen szárnyas lónak-is lételt *Perszeus* adott.
 Mellynek már más meséje van. – Egy vizek Istenének
Forczisnak három különös leányi születének;

a) Az ország útról (via lactea) leszsz alább. [A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.]

75 A' kik közt *Medúza* vala olyan szép tekintettel,
     Hogy *Neptunus* nem gondolván azzal a' tisztelettel,
 A' mellyel tartozott volna *Minerva* templomának,
     Mikor ott a' buzgólkodók leg-jobban áldoznának
Meduzára fel-gyúlt tüze' melegét nem állhatta,
 80 Vele hált; de ezt *Minerva* tsúfúl meg-boszszúllotta.
 Rút kígyókká változtatta hajszálit *Medúzának*
     Úgy, hogy valakik rá néztek kövekké változának.
Perszeus nagy ellensége lévén az ilyeneknek,
     Az ember ellen akármi móddal kegyetleneknek,
 85 A' *Vulkánustól* nyert karddal, és tükros paizsával
     Szokása szerint vitézül meg-víva *Medúzával*.
 Rettentő kígyókkal rakott fejét el-tsippentette,
     De a' ditső győzedelmet másik tsuda követte:
 A' nyakából ki-folyt vérből egy szárnyas ló született,
 90 'S ez az, a' mi *Pegazus*nak meséssen neveztetett.
 Mikor a' fene *Khimérát* ülözte, és nyomozta,
     Bellerofon, *Bellerofont* ez a' hátán hordozta,
 De futtában a' gyors lovat *Ammon* meg-ijesztette,
     Nagyot szökött, 's *Bellerofont* a' földre le-vetette.
 95 Maga fel-reppt az égbe, és tsillagzattá vála,
     Mellyben négy fényesebb tsillag egy *négy szeget* formála.
 Mellyek látszanak a' többi hús tsillagok' sorába,
     Lába-szárán, szárnya hegyén, a' nyakán, 's a' szájába.
 Ama' *Meduza'* fejének hajdani tehetsége
 100 Hólta után-is meg-maradt, 's *Perszeus'* vitézsége
 Ezzel-is sokkal nagyobb lett, hogy azt a' Paizsára
     Függesztvén, ellenséginek éle vele kárára.
 Mikor ezt a' Nagy Atlásnak fordította elébe,
     Meg-merevült 's egy szörnyű nagy kőszikla nőtt helyébe.
 105 *Perszeus* még az égbe-is fel-vitte ezt magával,
     Úgy tetszik, mintha egy fejet tartna egyik karjával,
 A' mellyet az ég vizsgálók most *Algol*nak neveznek,
     A' jövendő mondók pedig ettől sokat kérdeznek:
 Mikor a' halál mivóltát korán a' születésből
 110 Jövendőlik, és többnyire bolond könnyen-hívésből
 Úgy tartják, hogy akasztó-fa, 's fej-vétel következik
     Algolból, 's azért az Algolt ördög fejnek nevezik,^{a)}

a) Ptolem. Gentil. verbo 73. [A lábjegyzet sorszámozása itt nem folytatódik.]

De majd az északi ponttól nagyon-is el-távoznak,
 Míg a' régi költeményes mesékben fáradoznak:
 115 De – hát nem illőbb-é tudni ezeknek értelmeket?
 Mint értetlenül pengetni nyelvünkön ez neveket.
 Leg-közelebb van északhoz a' *Herkules'* sárkányja,
 'S³³⁵ mivel maga-is *Herkules* tsillagzat, meg-kívánja,
 Hogy emlegessük-meg őtet azon történetekkel,
 120 Mellyekből gazdagult az ég számos égi jelekkel.
Herkules Amfitrionnak született *Alkménától*;
 De az Atyja *Jupiter* volt; ki ezen jó Anyától
 Engedelmet szerelemre semmiként nem lelhetvén,
 Meg-tsalta; tündéres képpel *Amfitriont* tettetvén.
 125 Nehezen szenvedte *Júnó* ezt-is, sőt többek felett
 Ezt, hogy a' nős paráznának megint új gyermeke lett.
 Küldött ellene két kígyót még böltsőben fektében,
 De a' gyermek széllyel tépte mind a' kettőt mérgében.
 De végre *Minerva Júnót* mind addig kérlelgette,
 130 Hogy *Herkulest* meg-szoptatni az ölébe fel-vette.
 Hihető: a' boszszús gyermek az emlőt meg-harapta,
 Kinek-is a' tsetsét *Júnó* a' szájából ki-kapta,
 El-folyt a' tej, mellyből hosszú fejrőség lett az égen,
 A' mellyet most ország útnak; tej útnak hívtak régen,
 135 *Herkules* fel-nevelődvén, nagy dolgokat vitt végbe,
 Hogy noha fél Isten volt-is, méltán menjen az égbe.
 Mikor a' *Neptúnus* Isten' tűz okádó *Bikája*,
 Görög országra küldetett; mellynek tsak a' formája
 Sok vitéznek kész halál volt, *Herkules* küldtetett
 140 Ellene; kitől e' fene bika meg-is öletett,
 Hanem *Neptunus* a' maga tűz okádó bikáját
 Fel-ragadván: tsillagokkal szépítette formáját,
 És a' tsigás nap' útjában ez az a' második jel,
 Kit *Neptúnus* tűz okádó formában ragadott fel,
 145 Tüzes szájában hét apróbb tsillagotskák látszanak,
 Kit *Hiades* eső hozó tsillagzatnak tartanak.^{a)}
 Tám a' tenger Istenének a' tűzhöz szerentséje
 Nem lévén, úgy adott eső hajtó erőt beléje;

a) *Hyades*. *Nimfák* voltak; a' kik nevelték *Bakhust*; *Szemele* idétlen szülte-el *Bakhust*; de *Jupiter* bele varta a' maga ágyékába, ahol a' születésnek rendes idejét ki-töltötte, azután ezen *Nimfáknak* adatott nevelni.

150 Ez hét közt a' leg-nagyobbik a' *szeme a' bikának*,
Palilitiziumnak hívják, 's hajdan *Aldebaránnak*.
 Van még más *hét* tsillag, ezen *bika'* tsillagzatjában,
 Kik közt mi tsak *hatot* látunk egy fijas tyúk formában.
 Ovidius-is egy helyenn elméssen vagdalódzik,^{a)}
 Hogy hetet mondanak úgy mond, de tsak hat találkozik.
 155 Azomban nem rég Riktziol' síp-üvegen nézve-ki,
 Látta a' tyúkot, hogy ötven tsirkéje vagyon néki.
 Másik tette Herkulesnek, melly leg-nevezetesebb
 Vólt, 's az abból lett tsillag-is tsak nem leg-tetszetesebb.
 Ez; hogy a' Hóldnak egéből le-esett vad állatot
 160 Meg-ölte, melly egy temérdek nagy *Oroszlányt* mutatott.
 Melly mivel az égből szállott, az égbe vissza-is ment,
 És talált a' nap' útjában lakó helyt tsak nem leg-fent.^{b)}
 Kilentz fényes tsillagja van, de kivált kettő nagyon
 Fényes, mellyeknek egygyike éppen a' szívéen vagyon,
 165 (*Basiliskusnak*-is hívják 's némellyek *Királykának*)
 A' másik éppen végén van az *Oroszlány'* farkának.
 Ha már annyira távoztunk, addig vissza ne menjünk,
 Észak felé; hanem arról egy kis meg-jegyzést tegyünk,
 Hogy nyóltz formátlan tsillag van az *Oroszlány* farkánál;
 170 Mellyet kiki a' minek hisz, 's minek nevez, magán áll.
 Régen hitték egy részének az *Oroszlány'* farkának,
 A' mostaniak nevezik *Berenicze* hajának.
Ptolemeus vala Férje ezen *Bereniczé*nek,
 A' ki hogy szerentsét nyerjen hadakozó Férjének,
 175 *Vénusnak* igen gyönyörű *haj-fürtötskét* szentele,
 Nyert-is tsak hamar Férjének szép győzedelmet vele.
Kallimakhustól ez hajról szép Görög vers íratott,
 És ez a' mint Konon mondja az égbe ragadtatott.
 De menyjünk már észak felé – *Herkulest* utóljára
 180 El-küldik, a' szép *esthajnal* kertje' bé-rontására;
Júnó arany alma-fáji ez kertben tartattanak,
 A' mellyekre az *esthajnal'* Leányi vígyáztanak.
 Kitsínylette a' szerelmet még ekkorba magához
Herkules, hogy ő az által fért vólna az almához.

a) Ovid. Fast. L. IV. Quae septem dici, sex tamen esse solent. [A lábjegyzet számozása itt nem folytatódik.]

b) Tsak nem leg-fent: quia cancro proximus. [A lábjegyzet számozása itt nem folytatódik.]

185 Nem-is vólt, mint *Thézeus*nak szerelmes tekintete,
     Kit a' szeg-lik bolygó-házba *Ariadne* vezete.
 Tsak a' kardja' 's buzogányjában áll vala vitézsége,
     A' mint azt meg-is kívánta akkori ellensége.
 Mert egy hét fejű *Sárkány* vólt a' kert-ajtó' őrzője,
 190 Hétszeres tűz okádással sok szív el-rettentője.
 De meg-bírt az erős vitéz példátlan erejével,
     És meg-is hartzolt vitézűl e' hét fejű fenével.
 Meg-ölte azt; és azután *Atlás'* segítségével
     Kapott arany almát; a' ki még temérdek kezével
 195 Szedte az *Ötse'* almájit, 's pihentette karjait,
     Herkules tartá az eget, 's forgatta tsillagjait.
 Ez a' *Sárkány* az, melly el-nyúlt a' *Medvék* közt hosszszára,
     És bajnokja' győzedelme meg-bizonyítására,
 A' *Herkules'* lába alá vetette tüzes fejét,
 200 Reszketi vaskos buzogányját, és szégyenli erejét.
 Többi teste, hol egyenest, hol görbén, 's szegletesen,
     A' nagy, és kis medve között el-nyúl tekervényesen;
Manílius úgy énekli, hogy noha köztök fekszik,
     De kívül-is mindenikre viszont reá tekereszik:
 205 'S őrzí tüzes tsillagokkal, hogy őszsze se tsúszszanak,
     Se egy mástól, 's a' helyekből ki ne mozdúlhassanak.^{a)}
 De hát *Herkules* hogy van? hogy *Jupitertől* származott,
     Még-is mint holmi vad-állat tsak tsillaggá változott.
Lám Apolló, és *Diána* a' *Jupiter'* fattyai
 210 Azt mondják: Istenek vóltak még pedig a' nagyjai. –
 Meg-tólt az ég, nem tért bele *Herkules,* és *Júnónak*
     Írigysége sokat ártott az erős bajvívónak.
 Annyira ment utóbb *Júnó,* *Vénus'* mesterségével,
     Hogy ez az erős Férfiú nem bírt annak tüzével.
 215 És ditsősséges életét olyan tsúfúl végzette,
     A' mi a' fél Istenséget éppen meg nem illette:
 Vaskos *Olajfa* buzogányját az *Omfale'* rokkáján
     Tserélte-fel, 's az *Oroszlány* bőrt piperes ruháján.
 A' kinek erejét minden fene állat reszkette,
 220 Fejét e' tsalfa fene-vad' lába alá vetette.

a) Has interfusus circumque amplexus utrinque
 Dividit, & cingit stellis ardentibus anguis
 Ne coëant, abeantque suis a sedibus unquam.

Dejanirát bóldogtalan felettébb meg-szerette,
És midőn *Akhelóussal* vetekedett érette,
Ez, mivel *Tétis'* fija vólt, utóbb folyó vízzé vált,
Hogy el-búvjon *Herkulestől*, 's el-kerülje a' halált.
225 A' vízenn már a' nagy vitéz által-úszni próbála,
Hát imé egy *Neszszus* nevű *ló-ember* elő álla,
Barátságos szolgálatját szép szerint ígérgette,
Hogy át viszi *Dejanirát*, és meg-is tselekedte.
De a' szegény *Dejanirán* míg Ura késik menni,
230 Erőszakot akart *Neszszus* a' túlsó parton tenni. –
Nyilat kap *Herkules*, mellyet reá lőni úgy talált,
Hogy a' Fajtalan fél ember egyszerre halálra vált.
De *Neszszus*, hogy hólta után késő boszszút állhasson,
Le-veti véres palástját, 's rá beszélli titkoson
235 *Dejanirát*, hogy olly erő van ez véres ruhában,
Hogy ha *Herkules* azt fogja hordozni a' nyakába,
Soha *Dejanirán* kívül mást nem fogna szeretni,
Könnyű pedig a' szerelmest illyekkel el-hitetni, –
Szót fogada: bóldogtalan! de jaj! – meg-tsalatkozott, –
240 Mikor a' szegény *Herkules* Éta' hegyén áldozott,
Által küldé a' palástot szerentsétlen Férjének;
Rá-vette; 's titkos ereje *Neszszus* mérges vérének,
Hirtelen minden tagjait mérges tűzzel hevíti,
'S a' meg-győzhetetlen erőt el-erőteleníti,
245 A' mérges mardosásokat nem bírván utóljára,
Rá ugrik, az áldozatra meg-gyújtott rakás fára.
És győzhetetlen tetemét maga porrá égette,
Filoktetus jó Barátja hamvait el-temette:
Vagy tsak akarta; mert Atyja *Jupiter* fel-ragadta,
250 És az északi tsillagok' rendébe be iktatta.
Egy igen fényes tsillaga vagyon tsillagzatjának
A' mellyet neveznek most is *Herkules'* homlokának.

TIZEN-KÉT ÓRA.

Mig a' régi mesék körül folytatom beszédemet,
 Úgy tettzik; ha a' tengely-vég-pontra vetem szememet,
 Abban az egyenességben, melly a' medve farkától
 Van, 's a' szemembe tsapodik a' *Polus'* sugárától
 5 És így a' mint által megyen a' nagy világ-tengelye,
 Fent ragyog egy lineában az *Ofiukhus'* feje.
 Melly tsillagnak éjfél mutat ilyen forma állása,
 Mikor a' Tavasznak nyárra kezd lenni változása.
 Ez *Ofiukhus*t magyarul hívják kígyó tartónak,
 10 'S ez nálunk bizonyos jele a' tsillag' vizsgálonak,
 Hogy mikor ez nyár kezdetkor van a' dél' irányjában,^{a)}
 Ha nap kelettől³³⁶ 's nyugottól a' maga nagy útjában
 Egy-arányú meszszeségre fel-nyúl, fel-emelkedik,
 El-múlik már fél éjtszaka, és az éjfél kezdetik;
 15 Tavasz kezdetkor hasonló jel az Oroszlány' farka,
 Máskor más, mivel az égnek két végső tengely' sarka.
 Úgy láttatik e' sok ezer tsillagokat forgatni,
 Hogy ránk nézve a' helyjeket láttatnak változtatni.
 Tsak a' tengely' végtől való meszszeség nem változik,
 20 Noha az is el-hihető hogy ott is találkozik
 Némelly soká következő és észre vehetetlen
 Változás, melly már sokaknál, nem éppen esméretlen.
 Elég az, hogy minden tsillag a' Délnek lineáján
 Minden nap egyszer által megy – de hogy most éjfél tályán
 25 Az *Ofiukhus* feje van ezen egyenességbe
 Másszor más; azt a' természet mikeppen viszi végbe?
 A' napnak, vagy is a' földnek *tulajdon mozdúlása*
 Az az, a' nagy tengely körül esztendei forgása,
 Külömböz a' többi testek útja hamarságától,
 30 (Noha én idegen vagyok a' tsillagok útjától)

a) A' mint az elő beszédben-is meg-jegyztetett, olyan természet vizsgáló vagy tsudáló beszél itt, a' kinek keziben, sem valamely ég vizsgaló eszközök, sem más készülétek nintsenek. Itt *Ofiukhus*ról az mondatik, hogy Jun. 21-dikén éjfélben van a' Dél lineáján, melly pedig már akkor el-haladott egy kevéssé. Olvasván a' Nyári éjtszakának ezen részét nagy Tiszteletű Szerdahelyi Úr, a' Budai Meridiánushoz képpeszt tökéletesebb számba vette: hogy nem éppen 12. órakor hanem 11. óra 22. minutakor vagy az α . *Ophiuch* a' dél lineáján, nyárkezdetkor. – Külömböz ugyan valamit a' Füredi hely hossza a' Budaitól. [A lábjegyzet száma itt nem folytatódik.]

336 *kelettől* Sajtóhiba, em.

A' föld mindennap odébb megy tsak-nem egy egész foggal,
 A' Tsillagok semmivel sem, vagy ha mivel nem sokkal.
 A' melly tsillag hát meg-egyez, ma a' nap támadtával,
 Tizen öt nap múlva elébb kél mintegy egy órával.
 35 És így elébb megy éjféln a' *délnek irányjára*.^{a)}
 Melly időt egy hónap alatt számlálunk két órára.
 Egyik tengely-végtől fogva a' másik tengely végre,
 Ha egy nagy abrantsot vonunk fejünk felett az égre,
 Azt hívjuk *Meridiánus'* vagy Dél lineájának,
 40 Melly két egy arányú osztályt tesz a' nap járásának:
 Mikor fellyűlről jár a' nap 's ezt a' pontot el-éri,
 Delet tsinál, és a' nappalt éppen két felé méri.
 Mikor pedig ennek alól járt által ellenében,
 Akkor vagyunk mi éjféln vagy az éj közepében.
 45 Ez az egyik nagy *Linea* ez az egyik nagy kerek,
 Mellyel meg-külömböztetik laktokat az emberek:
Északról Dél-felé nyúlik a' földnek *szélessége*.^{b)}
 A' *hosszának kelet felől nyugotig* van a' vége.
 És így a' *Dél' lineája* a' hány helyet át-vága,
 50 Mind azon lakó helyeknek mind-egy a' *hosszasága*.
 És ezen *Dél' lineáján* a' mint megy alá vagy fel,
 Annyit különböz egymástól szélességére a' hel.
Alá vagy *fel* annyit tész, mint *észak* vagy *Dél* felé,
 A' mint az illyen szóllásban a' magyar nyelv is belé
 55 Tanúlt már, mert az északot szoktuk hívni *fel-szélnek*,
 És közönségesenn *al-szél* nevet adunk a' Délnek.
 Miért? mert, nálunk a' tengely fel-lévén emeltetve,
 Fel-felé való névvel van az észak neveztetve.
 Ez hát a' *Dél' lineája*, mellyet át-ellenében
 60 Alól járván a' nap, jutunk az éjnek közepében:
 Most jár éppen azonn helyenn a' nap' temérdeksége,
 A' mint-hogy most van az éjnek leg-nagyobb tsendessége.
 Mellyben, menny, föld, minden állat, 's ember nyugszik tsendesen,
 A' mint a' régi mesék is el-hitték ezt helyesen,
 65 Szegény Názó! hazájából mikor számkivettetett,
 Ezzel teszi ki a' tsendes éjféli nevezetett:
 El-halgattak; mind az ember', mind az ebek' zajjai,^{c)}
 Mikor ő néki szegénynek sokasodtak jajjai.
 A' házi madarak között, egy van ollyan érzékeny,
 70 A' *Kakas*; melly az éjfélről sem lehet feledékeny.

a) A' meridiánusra.

b) Latitudo, & Longitudo Locorum.

c) Jamque quiescebant voces hominumque canumque. *Trist.*

Ő szegény, talám a' régi mesés költeményekkel,
 Nem tsak a' Hajnalt kéntelen jelenteni énekkal,
 Mellyre ama' Vénus és Márs Istentől büntettetett,
 Mikor emberi formája madárra tseréltetett.
 75 Azért; hogy a' nap el-jöttét korán nem jelentette,
 Mikor magát Vénus mellet Márs az Ágyba' feledte.
 Mert (a' mit most nem hiszünk, de hajdan sokann hittek-el)
 Ember vólt a' *Kakas*, melly most madár módra énekel.
 Ezt rendelték magok mellé mint-egy ajtónn állónak,
 80 *Márs* és *Vénus*, mikor ketten áldoztak *Kupidónak*.
 De meg-unván hajnal felé a' sok álmatlanságot,
 El-feledte hírül adni nékik a' nap-világot.
 El-jön a' *Nap* 's a' setétet fényre hozó szemével
 Nézi: mint alszik a' lankadt Vitéz a' Menyetskével.
 85 Özsze gyűjti seregessen az égi Isteneket,
 'S *Vulkánust*; ki hogy szégyennel büntesse szerelmeket,
 Minden Kováts mesterségét hirtelen elő szedte,
 Czérna szálnyi vékony lántzal úgy által tekergette,
 Hogy Parázna Hitvesének bűnös Pajtása mellett
 90 Mind-addig mezítelenenn Ágyba fekünni kellett;
 Míg a' több Isten Katzagott e' kettőnek tsudájánn:
 Mint járt az erős a' széppel a' puhaság' párnáján?
 Fel-ébred egyszer a' Zajra *Vénus* 's el-mosolyodik,
 Szóllítja a' lankadt *Mársot*, hogy már világosodik;
 95 *Márs* fegyverre termett karját fel-emelni akarja, –
 Nem bírja – tekint, – hát meg-van lántzolva erős karja,
 Nem bírja lankadt inait az erős győzhetetlen,
 Kötve tartja egy vékony lántz, és eszre-vehetetlen,
 Így kerít a' gyönyörűség sok erősset hálóba –
 100 Akar-ki írta ez mesét igazat írt valóba.
 Meg-haragszik a' vitéz Márs az álmos vígyázóra,
 Parantsol; 's a' szegény *Kakas* változik azon szóra,
 Sisakja tarélyjá válik, fegyverei tollakká,
 Álmas szeme valahányszor kiált be-hunytta, vakká;
 105 És álmassága örökös meg-büntettetésére
 Kéntelen most is vigyázni az éj' minden részére;
 'S neki a' tsendes éjféln sem tud álmot parantsolni,
 Szem be-hunyva is kéntelen szegény Kukorékolni. –
 Óh éj-fél! Óh tsendes álom! melly az el-bádjadtakat
 110 Meg-nyugtatód; te vagy-e az? a' ki ama' lovakat,
 Mellyek a' napnak szekerét hurtzolják; Istállóba
 Zárod; és ismét be-fogod a' piros hajnalóba.
 Óh ártatlan együgyűség! melly ama' bölts mesékbe
 Valónak vélte, hogy a' nap nyargalódzik az egbe:

115 De oh szerentsés Böltesség! melly úgy tsinált meséket.
         Hogy a' titkokonn keveset gondolkodó elméket
 Olly együgyű gondolattal meg-tudta elégíteni;
         Holott méltó okonn hinni lehet, 's nem tsak gyanítani;
 Hogy az, eleitől fogva tudta vólt a' böltseknél,
 120 Hogy a' széllyel néző szemnek úgy tettett föld-széleknél
 Sokkal bővebb és gömbölyű ez a' nagy föld' formája,
         A' mint ezt ma sok utazó valóban úgy találja.
 Vóltak ugyan okoskodók, kik, vagy önként haboztak,
         Vagy kéntelen is a' földnek más formát álmadoztak,
 125 De hát, régenn Káldeában, hogy tudták fel-jegyzeni
         A' tsillagok forgásait? meg lehet-e fejteni?
 Egyenes tudományjokat? ha azt hiszszük felőlök;
         Hogy a' föld' gömbölyűsége el-vólt rejtve ő tőlök. –
Tháles a' nap, és hóld-béli fogyatkozások felől
 130 Előre meg-jövendőlte: mikor kerülnek elől?
 Tudta hát okát ezeknek; 's hogy a' földnek Árnyéki
         Kerekese; hát teste is gömbölyű vagyon néki.
 De sokkal többre ment³³⁷ régenn a' nagy szorgalmatosság.
         És a' tökéletességre törekedő okosság,
 135 Az órának billegője *Neutont* meg-tanította,
         Ki annak szaporaságát sok helyen próbálgatta,
 Hogy a' nap' útján dombossabb mint az által tengelyenn
         A' Föld, 's tizen-hét mért-földdel hosszabb azon a' helyenn.
 A' nagy földnek vastagsága; a' hol szeglet mértékre
 140 Rá süt a' nap, mint a' hova ama' jeges vidékre
 Nem-is szolgál a' sугára: itt egy kitsinyt³³⁸ lapossabb
         A' földnek gömbölyűsége; amott pedig *tágassabb*.^{a)}
 És így, a' tolyás formával, a' miképpen nevezik
         Többnyire; a' föld' formája egészszen ellenkezik.

a) Ez az a' mi fellyebb is egy-két szóval említettett; – ezt ugyan gyanították a' régibb böltsek is; – de közelebb Neuton már meg is határozta, a' billegésből (ex oscillatione) hogy a' Föld az *Aequator* alatt leg-vastagabb, és ha ott a' földet által szúrnák, úgy hogy az *aequatornak* egyik pontjától fogva a' másik által ellenbe lévőig, a' föld közepénn által egyenes linea menjen, ez a' linea 17. mértföldel hosszabb lenne, mint a' földnek tengelye, vagy, a' föld közepén egyik pólustól a' másikig által menő *linea*: és ez az a' mi fellyebb mondatott, hogy a' föld formája gömbölyű ugyan; de a' tolyással ellenkező gömbölyű formát *adva*: mert ahol a' tolyás hosszúkás, ott a' földnek két vége be van horpadva; a' közepe pedig dombossabb.

337 *mont* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

338 *ketsinyt* Sajtóhiba, em.

145   Úgy is illik, mert a' meleg szélesít természettel,
           És így a' hol a' nap süti állandó kerülettel,
 Dombossabnak kell ott lenni a' föld gombolyagjának,
           Mint a' két tengely-vég körül be horpadt oldalának.
 Úgy kerül pedig ez a' föld a' nap körül tsendessen,
 150   Hogy a' nap' meleg sugára oda el-ne-érhessen,
 A' hol a' két³³⁹ tengely vég van; ottan örökös telek
           Vagynak; ellenben a' meleg tizenkét égi jelek
 Szenvedik a' napnak hevét.³⁴⁰ – Azok a' tsillagzatok
           Mind bizonyos szakaszokra 's hónapokra mutatók;
 155   Ezek a' *tizenkét jelek*, a' mint körül kerítik
           A' Földet, magok abrónsán olyan formán görbítik.
 Hogy ez a' napnak járását által mettzi szegletre,
           Leg-fellyúl a' *Rák* mászott-fel erre a' kerületre,
 Mellynek a' leg-első pontja az, a' hol most a' nap jár,
 160   Ez, egy által-léphetetlen, 's olyan örökös határ,
 A' mellyre fel emelkedvén megint le megy visszára
           A' nap, a' tizenkét jelek több, 's alsóbb grádittsára.
 Ez szegletnél egy kis abróns van, vagy olyan kerekesség,
           A' millyent a' földre egy párt gondolt ki a' böltesség,
 165   Ezt a' *Rák* jegyről nevezik *Rák' jegy' fordulatjának*;
           A' másik az alsó részenn van a' bak tsillagának.
 Ez a' két³⁴¹ abróns egy-mástól van 700. mért földnyire,
           'S e' közt, mint egy széles Póla a' föld kerületére,
 Rá tekerül a' tizenkét jeleknek szélessége,
 170   'S ennek közepénn van a' föld' olyan temérdeksége,
 Melly már egy *leg-nagyobb abróns Aequator*nak nevezik^{a)}
           Mivel az éj' a' *nappallal* éppen ottan *egyezik*,
 A' hol a' tizenkét jelek résútos kerülete'
           Abrónsával, ez az abróns két-helyt ketté mettze.
 175   Egyik az első *Kos* jelnek vagyon első pontjánál,
           Másik a' hatodik jelnél, a' *mérték'* tsillagánál.
 Emez ősz kezdetkor méri az éjt 's napot két felé,
           Egyenlően; amaz pedig tél végével jön elé.

a) Nem tsak azért leg-nagyobb, hogy közönségessen ez a' négy, Horizon, Meridianus Eccliptica, Aequator, leg-nagyobb abrónsoknak *Circuli maximi* nevezetnek, hanem különösen a' földre nézve leg-nagyobb az aequator – quia Diameter major 17. miliaribus, mint a' Horizoné; az Eccliptica már valamivel kissébb, ama' kettő pedig leg-kissébb. [A lábjegyzetek számozása itt nem folytatódik.]

339 *kít* Sajtóhiba, em.

340 A pontot pontosvesszőből jav.

341 *kít* Sajtóhiba, em.

Ez jelekenn a' nap útja' *tsigásson görbülése*^{a)}
 180 Szerént van hát a' *tavas, nyár ős, 's tél* következése,
 Mellyeket a' közép jelek, hónapokra osztanak,
 Úgy, hogy az elsőbb hónapból egyharmadrészt kapjanak,
 A' másiktól pedig kettőt; mint karátsony havába
 Két harmadrész belé esik a' nyilas tsillagába,
 185 És a' harmadik harmadonn már a' *Bak* jegy kezdődik,
 Mellynek, az esztendő mint-egy harmadán³⁴² végeződik.
 Hol vagytok hát? Közép jelek! mellyeket el-hagytalak
Az Oroszlány, Szűz, Skorpio, Nyilas, Vízöntő, Halak,
 A' Herkules meséjében elő hozott nagy *Bika*,
 190 'S a' *Kettős* kinek egyikét élteti a' másika.
 Ezek a' nap' gráditsai, a' meleget ezekenn
 Oszlja télben-nyárban, kisebb, vagy nagyobb mértékekenn.

ÉJFÉL UTÁNN EGY ÓRA.

Az éjfél félbe szakasztá azokról volt képzésem,
 Mellyeket éjfél előtti mesés emlékezésem
 Azért raka az északi tsillagok' seregébe:
 Hogy a' régi érdemesek mindeneknek szemébe
 5 Tűnjenek; és egész éjjel szem előtt ragyogjanak,
 És előttünk érdemeik példáulú forogjanak.
 Menjünk hát vissza szemünkkel az északi sarokra,
 De ha reá emlékezem minden tsillagzatokra;
 Nem egy illy rövid, hanem sok és hosszú éjjeleknek
 10 Dolgot ad magyarázása a' sok mesés neveknek.
 Mellyek hajdan földiekből ég' lakosivá lettek,
 'S az égben egyért vagy másért tsillogást érdemlettek.
 Tsak a' mihez hozzá kezdtünk, azt járjuk-el szemünkkel,
 Míg a' tsillag a' föld' alá 's mi munkára megyünk-el. –
 15 Amott fent *Herkules* mellett látszik a' *Lant*, 's mellette
Orfeus, a' ki azt hajdan hangosan veregette.

a) *Csigás*, olyan forma tsigás, a' millyenenn a' közönséges bor prések fel 's alá teker-
 tetnek, olyan lineát tsinál a' 12 égi jelek' gráditsainn a' nap; mert a' mai nap költe
 a' hólnapival soha sem egyez meg, sem a' mai nap-nyugta a' tegnapival; hanem
 mindenkor elébb megy: nem ugrik pedig odébb egyszerre éppen nap költekor vagy
 nyugtakor, és így tsigásson kell neki tekerülni. [A lábjegyzet számozása itt nem foly-
 tatódik.]

342 *harmadonn* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

Most madár formája vagyon, *Hattyúnak* neveztetik,
 Melly öt kereszt tsillagokban repülni szemléltetik.
 Tudom: sokan *Arionnak* adják e' tiszteletet;
 20   Kit a' *Delfin* hátára vett, mikor környűl vétetett
 A' tolvajoktól; melly ötet tán azon ég' sarkába
       Vitte, 's az ő zengő lantját éppen a' szomszédjába.
 De elégedj-meg *Arion!* Te a' te *Delfineddel*, –
       Az-is tsillag – ezt a' hattyút *Orfeustól* ne vedd-el.
 25   Te pedig én *Orfeusom!* ez gyermek Onokádnak,
       A' ki gyakran majmolgatta hangját a' te Hárfádnak,
 Engedd-meg: hogy a' miről tsak kételkedve szóllanak
       A' régibb mesék; verseim el-tökélve mondjanak
 Téged *Czignus'* tsillagának; – ki erre érdemesebb?
 30   Vagy ki verse vólt valaha, mint a' tiéd, nemesebb?
 A' *Hattyú* szárnya' tollait tsikorgatva édesesen
       Hangzik; – a' te bölts írásid engem olly szerelmesen
 Érdeklenek; hogyha lantod nem hangzik-is mellette,
       Szívem a' szánakozásra olly érzékennyé tette:
 35   Hogy azokról szerentsétlen ested jutván eszembe,
       Bánat tsoprozik szívembe, és könyv tseppek szemembe.
 Te vagy az az egyetlen egy, a' ki sem nem erővel,
       Mint *Herkules*: sem bú-bájos boszorkány kísérővel,
 Mint *Éneás*, sem mint szegény *Thézeus* nem híjjába
 40   Mennél-le ama' mélységbe, a' némák' hajlékába.
 Hanem ékessen szóllásod, 's példátlan böltsességed,
       Viszsa-is, mind a' kapuig szerentséssé tett téged.
 Te vagy az ég', vagy ha tettzik, Jupiter' Leányinak
       Remek születte; kinek mint³⁴³ tizediknek, 's Férjfinak
 45   A' *Parnaszszus*, 's az ott lakó kilentz *Múzsák'* serege
       Helyt enged, 's mért nem engedne hát a' tsillagok' ege?
Eager vólt, egy folyó víz *Orfeus'* nemző Atyja,
       Anyja *Kalliope* Múzsza – sok lant' édes hangzatja
 Harsogtatta ama' kettős *Parnaszszus'* hegy' tetejét,
 50   'S úgy tisztelte új lakossa születése' idejét.
 Anyja' lelke' tehetsége olly bőven engedtetet
       Ennek, az egész természet tsudájára született
Orfeusnak, hogy lantjának hangjai hallására
       Kövek, hegyek, erdős bértzek öszve gyűltek tsudára,
 55   Szelídültek énekére a' havasok' vadai,
       És a' kies ligeteknek éneklő madarai
 Repdestenek lantja felett, szedvén a' szép hangokat,
       Emberi kéztől engedvén taníttatni magokat. –

343 *mind* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

Mit akartál bölts régiség! jelenteni ezekkel?
 60   Az Orfeust ilyen ditső képre festő színekkel. –
 Hogy az ő nagy böltsessége, és ékessen szóllása
           Azokat, a' kiknek a' vad vég szélenn van lakása,
 A' *Hirkáni Tigriseknek* mássa vad embereket,
           'S a' bárdolatlan kő forma érzéketlen szíveket
 65   Úgy meg-tudta szelídíteni, hogy a' sivatagságot
           Meg-szokott vad emberekből tsinálna *társaságot*.
 A' meg-engesztelhetetlen haragot meg-gyengíté,
           'S a'³⁴⁴ békélhetetlent, magát meg-győzhetni segíté. –
 De óh fájdalom! a' ki bírt illy szép³⁴⁵ tehetségekkel,
 70   A' kinek kötött frígye volt majd minden Istenekkel.
 Nem követte benne *Híment* a' *Szerentse'* Istene,
           Sőt kétszer-is erőszakos fordulást tett ellene;
 El-vesztette *Euridiczt* szerelmes feleségét,
           Ki midőnn a' kegy-Szűzekkel a' zöld erdő' térségét^{a)}
 75   Egy-korban, sétáló helyül választotta magának,
           Bokában, sebhez nem szokott gyenge bőrű lábának,
 'S éltének-is vesztére lett egy mérges viperának
           Éles foga: – szerentsétlen! kinek *Orfeussának*
 A' leg-mérgesebb vadakat szelídítő hangjai
 80   Nem lehettek a' méregtől sebjének orvosai.
 A' ki *másoknak született böldegítatására,*
           Nem szolgálnak tehetségi a' tulajdon hasznára.
Eager! óh böldeg Atya: Segíthetnél Fijadnak,
           Ha vízi kígyó lett volna neme e' fene vadnak,
 85   Melly meg-ölé szép menyedet – De hát Te! a' Múzsáknak
           Egygyike, Te szerentsétlen Anyja a' Muzsikának
 'S *Orfeusnak, Kalliope!* ha a' te mesterednek
           Apollónak lelkét vetted, anyyiban, hogy versednek
 Nemessek *lantos* hangjai; – miért *Fébus'* lelkének
 90   Orvosi tudományji-is, úgy által nem menének
 Beléd? hogy Fiad abból-is részesülvén, e' fene
           Tsúsó állat' mérge ellen más orvos ne kellene.
 Ah! változás nélkül kies Parnaszszusi térségek!
           Vallyátok-meg: hogy azok a' visszás ízetlenségek,

a) Mások azt mondják, hogy Ariszteus Arkádia' Királyja, erőszakot akart volna tenni, Euridiczénn, és az előtt futván a' szegény Aszszony, akkor hágott kígyóba.

344 Az a' szó hiányzik; a kötet végén található hibaigazító szerint jav.

345 *spép* Sajtóhiba, em.

95 Az égben az Istenek közt talám akkor lehettek,
     Mikor az én *Orfeusom*, 's *Euridiczém* születtek,
 Ti tudjátok, mivel magas lakozástok teteji
     Addig nyúlnak, a' hol laknak az égnek Istenei.
 Sőt ti, mint akár az *Ammon'* akár az *ég'* leányi
 100 Vagytok az Isteni magnak igazi maradványi,
 Igaz-é, hogy a' gyűlésben a' *Mómus'* panaszzára,^{a)}
     Az Isteneknek egygyenként kitsinyjére nagyjára
 Törvény tétetett: hogy senki hivatalt ne viseljen
     Egynél többet, annak pedig igazán meg-feeljen.
 105 Hogy Fébus, vagy orvos légyen, vagy a' jövendőt mondja,
     Vagy tsak lantra, cziterára, 's másra ne legyen gondja.
 Úgy kell lenni *Kalliopel* különben meg-mentheted
     Vólna a' Pokol' útjától ez kedves egy születted'.
 De! Bóldogtalan Orfeus – mikor már énekével
 110 Semmire sem ment kedvesse' útnak indúlt lelkével,
 Mikor látta, halálára szegény *Euridiczének*,
     Hogy a' vadak, 's érzéketlen kövek öszsze-jövének,
 Mellyek hallván a' hólt felett síránkozó éneket,
     Hozzá adták érzékenyűl a' magok' nyögéseket, –
 115 Nints haszna úgymond – el-megyek szerelmem' hazájába, –
     Hazájába, – a' félelem' setétes hajlékába.
 Fel-keresem el-túnt lelkét kedves *Euridiczémnek*,
     Enged talám a' mord Király tsendes éneklésemnek.
 Megy hát a' *Tenarus'* hegye' rettentő barlangjába,
 120 A' hol tágas ajtó nyílik a' hóltak' Országába,
 Lantját a' vad ajtónn állók' előtt úgy verdegeli,
     És azt a' három fejű eb, olly édessen füleli,
 Hogy lassanként mély álomra szenderedik hangjától,
     Mint az *Eneás'* bú-bájos mézes pogásjától.
 125 Sőt *Minós* a' ki a' hóltak' tetteit számlálgatja.
     Felejt *Orfeushoz* szólni, tsak a' hangot halgatja.
 Maga *Plútó* sem a' hóltak' Siralmát nem ügyeli,
     Sem ama' bóldogabb mező' lakosit nem kémleli,
 Hanem tiszta szín, aranyból vert Királyi székében
 130 Fél könyökre dúlt, 's szokatlan mosolygás kólt szemében.
 Meg-tölté kegyetlen szívét a' szerelmes hangokkal,
     'S mintegy irigyli azokat közleni a' hóltakkal,
 Irigyli: hogy a' bús ének *Euridiczét* hangozva,
     Fel-gyúlnak *Euridiczével* a' hóltak' csoportozva. –

a) Vid in Lucian. Dialog. Concilium Deorum.

135 *Prozerpinának a' gyászos hangzat szívét szaggatja,*
       Orfeus 's ez a' keserves sors eszébe juttatja,
 Miként kereste őtet-is szerelmes Anyja régen?
       Hogy kéntelen Királynévá lett e' setét térségenn. –
 'S talám ha ez nem lett volna, Plútó, még életében
 140 *Orfeust le-tartóztatta volna ezen megyében.*
 De félt *Plútó:* ne-hogy a' mit *Thezeus* nem tehetett,
       Meg-tselekedje *Orfeus:* 's a' meg-szelídítetett
 Királynéban vissza-vágyást 's tőle-idegenséget
       Gerjeszsen, és haza-vigye mind a' két Feleséget.
 145 Végét sem meri hát várni siralmas énekének
       Hanem illy móddal életet enged *Euridiczenek,*
 Ha a' Férje még fel nem ér vele a' föld hátára
       Viszsa nem tekint a' Pokol setétes Országára.
 El-is ment tsendes lépéssel által a' Harpiákonn,
 150 'S a' Kilentz tekerületű folyó-víz tsatornákon,
 A'tűz okádó Bikákat 's félig ló embereket
       Meg-haladja 's minden nehéz és rettenetesekeket,^{a)}
 A' Czerberust, kit le-menet édes Férje' hárfája
       El-altata még akkor-is el-aluva találja, –
 155 Tsillogott már a' nap sugár az ég' menyezetjéről
       Az életet *Euridicze* érezi már meszszeről,
 Sőt már a' Küszöbre lépett nyomába hív Férjének,
       Tsak egyedül a' vólt hátra, hogy még egyet lépnének. –
 De óh *Orfeus'* álomként el-tűnő bődogsága!
 160 És *Euridicze*t meg-látni maradhatatlansága!
 Vagy félnksége, az el-ért végenn meg nem állhatta.
       Hogy a' barlangba a' mellynek mélyjét már meg-haladta
 Viszsa ne nézzen; – nem vólt rest a' vissza tekintésre,
       Az őrvény az el-nyert rabot ismét vissza nyelésre –
 165 Sirasd már kétszer óh *Orfeus!* a' mit egyszer sirattál,
       Egyet kétszer el-vesztettél 's kétszer *Özvegy* maradtál.
 Kétszeresítsd siralmadat bölts éneked' hangjával,
       Keményítsd magánosságod' a' kietlen pusztával.
 A' hol az *Örömtől* üres egyedül-valóságban
 170 Szedd össze, valahol kétes barát van e' világban.

a) Senki se vesse szemére *Orfeus*nak; hogy ő arra jött vissza-is, a' merre le-ment; 's miért nem ment a' *Virg. Eneissében* a' hatodik könyvben meg-írt ajtón; mert akár merre jött volna, a' *Feleségét* minden képpen el-vesztette volna, ha a' *Plútótól* parantsolt vissza nem tekintést meg nem állatta volna. [A lábjegyzet számozása itt nem folytatódik.]

'S ha kétszeri Özvegységed arra tett érdemessé,
Tégyed szomorú lantodat olyan ditsőségessé,
Hogy már nem tsak az ész nélkül valók 's érzéketlenek,
Nem tsak a' nyilas szerelmek, 's a' tsalóka Sirenek,
175 Legyenek kötött rabjai 's halgatói hangodnak,
Hanem lakos társai-is kétszer meg-hólt párodnak
A' Pokoli néma lelkek, 's testek' siket Árnýéki,
Sőt maga-is *Prozerpina*, 's Plútó Királyi széki
Felejtván a' hóltak felett setétben országolni,
180 Fel-jöjjenek a' Te gyászos énekedet hallani. –
Oh! nem – keseredett szíve el-felejtí ezeket.
Hangzik ugyan bús hárfája szomorú énekeket,
De minden énekét ejti ellenére *Himennek*,
Vénusnak, 's minden illy formán kedveskedő Istennek.
185 Ellent mond, az Aszszonyokat óhajtó szerelemnek,
'S úgy mondják, hogy ellenére az Aszszonyi szép nemnek
Fiatal ifjakat vett-fel háló társúl magának,
A' melly utóbb oka leve példátlan halálának:
Mivel a' dühös Aszszonyok boszszújokat állották
190 Rajta, 's testét nyomorútnak darabokra szaggatták.
Calliope, el-szaggatott tagjait özsze szedte,
Meg-kérte Fijának a' nagy *égtől* 's meg érdemlette,
Hogy *Hattyúvá* változtatván el-darabolt tagjait,
Fel-repülne 's sokasítná az égnek tsillagait.
195 Sőt *lantját*-is a' fényes *ég* fel-függeszté mellette.
És tizen-egy tsillagokkal fent ragyogóvá tette,
Egy igen szép tsillagja van a' *Lant'* tsillagzatjának,
A' mellyet neveznek most-is *Lant'* fényes tsillagának.
A' *Delfin* nem meszsze vagyon Pegazus' tsillagához:
200 Talám azért festik közel e' szárnyas Paripához,
Mert *Arion* kinek ezzel tiszteletet tévének,
Nem utólsó lakossa vólt a' *Parnaszszus'* hegyének,
Ez mikor Olasz Országból a' tengerenn hajózott,
Görög Országba; egy tsoport tolvajra találkozott;
205 Kik el akarván rabolni vele lévő kintseit,
Gyengélli vala *Arion* erőtlen mentségeit:
Hanem mintegy már meg-nyert rab nyertes ellenségétől
Azt kérte-ki; hogy míg mindjárt meg-válna életétől:
Szabad légyen egy hattyúi éneket énekleni,
210 'S életét mintegy szomorú bútsúzó szónn végzeni.
Engedett, szép kérelmére, a' kegyetlen, rabjának,
Elő-szedi *Arion*-is leg-szebb hangját lantjának,

És azt nyelve' zengésével olly szépen kevergeti,
 Hogy a' kapzsi *Delfineket* közelebb édesgeti,
 215 Tapsol a' *Hal* a' víg hangonn, 's közel a' hajó körül
 Szökdétselve, jelentgeti, hogy *Arion*nak örül:
 Ki-ül a' hajó' orrába *Arion* a' lantjával,
 'S egygyet olly közel édesít ketsegetető hangjával,
 Hogy onnan könnyű erővel rá ugorván hátára.
 220 El-úsza, hordozójával a' nézők' tsudájára;
 'S nem-is szűnt-meg lantját verve mind addig énekleni,
 Míg az ötet hátán hordó *Delfin* mintegy Isteni
 Jelentésből vezetettve, mint bizonyos tzeljára,
 Ki úsza vele, a' Tenger' *Korinthusi* partjára.
 225 És látván ezt az Istenek, jutalmat adtak ennek
 A' *Halnak*, melly meg-mentője vólt a' szerentsétlennek;
 Bé-iktatták az északi tsillagzatok' számába,
 Ott ragyog tíz tsillagokkal *Pegazus'* szomszédjába.
 A' négy fényesebbnek vagyon *Ferde-négy-szeg* formája,^{a)}
 230 Mellynek hasonló ötödik vonta magát alája,
 A' többi tsak alig látszik. – Így lettek a' tengeri
 Lakosokból-is pótolva a' tsillagok' ezeri;
 Vagy-is talám ti leg-első ég vizsgálók vóltatok
 Poéták! – mert a' minémű tsudákat tsináltatok,
 235 Itt e' földön hasonlókat találunk az egekben,
 A' felettünk világító tsillag nevezetekben.
 Ti tettétek *Görög Bóltsek!* tsillagokká, mesélve,
 Kik vagy fél testel születtek, vagy sem halva sem élve.
 A' *kotsis Eriktóniust* az égbe ragadtátok,^{b)}
 240 Melly ha az leszsz, a' kit *Názó'* mesés könyvében látok,
 Annak ugyan tsak félig vólt emberi test' formája,
 A' többi kígyóssan nyúlt-ki, – ez-is tenger' tsudája.
 Úgy mondják: hogy *Aszszony* nélkül a' *Vulkánus'* magvából
 Egy valami kőlt (mint *Pallás Jupiter'* homlokából)
 245 És ez vólt *Eriktónius*, ki mint el-hagyattatott,
 'S anya nélkül születetett, *Etna* körül jajgatott.
 Leg-jobban fülébe hatott a' sírás *Minervának*,
 Mivel ő-is Anya nélkül született az Atyjának:

a) *Ferde-négy-szeg*, Rhombus, vagy ha hoszszabb mint széles, Rhomboides.

b) *Auriga Eriktionius*. Azért nevezetik kotsisnak, mert mivel néki kígyó formára nyúlt-ki a' lába, vagy hátulsó része; mind a' járásnak könnyebbitésére, mind tsuda teste' el-takarására, kotsit tsinált, és az azzal való élést ő kezdette.

Meg-szánta hát a' kisededet, 's bé-zárván egy ládába.
 250 Az ötet kísérő ritka szűzek' társaságába
 El-vitette, 's fel-nevelte. – De vallyon óh szép magzat!
 Te vagy-e a' kos jel mellett az a jeles tsillagzat,
 Melly mutogatsz a' többek közt kilentz szép tsillagokat,
 'S lábodnál fogva két Barányt és azoknak Anyjokat,^{a)}
 255 Amaz *Amalthea* ketskét, mellynek *szarva sok jóval*^{b)}
 Tele vólt hajdan, ellenbe most úgy mondják köz szóval:
 Hogy veszedelmes tsillagzat ez a' hajókázóknak,
 'S többnyire tengeri veszélyt szokott hozni azoknak.
 De ha *Eriktónius*nak a' felső lába mellett
 260 Két tsillag van, úgy ő néki lábának lenni kellett,
 Talám más *Eriktónius* hát ez: Trója' Királyja,
 A' híres *Dardanus*' fija, *Teuczer*' unokája,
 Mert ezeknek nemzetségét *Ammon* nagyon szerette,
 'S lehet: hogy *Eriktóniust*-is tsillaggá tehette.
 265 Szintúgy a' mint *Ganimédest* magához fel-ragadta,
 'S néki a' Pohárnokságot az égben által adta.
 Nagy dolog – de lám Mómustól érte meg-is szenvedett,
 Fel-hányván a' lakosoktól nagyon meg-terhesedett.
 Égnek új Isteni között e' Trójai ifjat-is,
 270 És a' *Sast* a' mennyköveket fel-hordó madarat-is,
 Tudni-illik látván *Ammon* ama' *Trós*' udvarában,
 Melly szép gyermek *Ganimédes* a' szép Ifjak' sorában,
 Sajnálta, hogy szerelemmel veszesse szűzességét.
 Vagy talám magának vélte reá lenni szűkségét,
 275 Le-repült a' magas égből *Sas-keselyű* képében,
 'S fel-ragadá *Ganimédest* maga lakó helyében.
 De utóbb talám hajolván a' Mómus' panaszszára,
 Ne hogy tovább görbe szemmel nézzen szent madarára.
 El-küldötte szárnyas *Sassát* a' tsillagok' sorába,
 280 Mellynek egy szép tsillag vagyon szárnya közt hónaljába.
 De miért-is ne-lehetett ez Jupiter' kedvére,
 Holott majd a' Romaiak nemzetjek' szégyenére
 Nem tsak a' nagyobb Istenek' fattyait 's barátjait,
 Hanem a' magok leg-roszszabb 's bűnösebb Királyjait
 285 Hóltok után Isteneknek hinni nem szégyenlették,
 Sőt az otsmány *Antinoust*-is tsillagzattá tették,

a) Capella cum Hedis, vel capra Amalthea.

b) Cornu copiae.

Tsak azért hogy *Adriánus* Császár őtet szerette,
 'S ez az, a' mi a' most le-írt sasnak látszik mellette.
 Hát tsak alig látszó tsillag, 's Rómának szégyenére
 290 Nem akadtak a' régiek ez tsillagzat nevére.
 Hanem Róma nevezte-el ezzel a' nevezettel –
 De, ki nyelve 's szeme bírna annyi sok képezettel?
 Mellyel az ég Kárpitjai ezer színnel be-festve
 Látszanának; kiváltképpen mikor a' setét estve
 295 'S reggel között hosszabb az éj; ama' fél-ember, fél-ló
Kiron, a' kivel a' fíját taníttatta *Apolló*
 Egynehány szép tsillagokkal ragyog³⁴⁶ a' Déli részenn^{a)}
 A' Hajó-is mellyen *Jázon* a' tengerenn merészenn
 El-indúlt *Kolkhisba* talám negyven ötöd magával,
 300 Mert most a' hajó tündöklék negyven-öt tsillagával;
Órion, mivel vadászó társa volt Diánának,
 'S sokszor a' vaddal küszködven, erős izmos markának
 (Mert *Orion* Óriás volt) Diána hasznát vette,
 Őtet olyan különösen szép tsillagzattá tette;
 305 Hogy az égenn egy sints mássa; mi nevezzük *Kaszásnak*; –
 Egy tsillag ván, mellyet ketten nem engednek egy-másnak, –
Eridanus és *Órion*, *Rigelnek* neveztetik,
 Most-is, a' melly név, az *Arabs* nyelvből költsönöztetik.
 Az a' *tzetthal*-is az égben tsillagzattá tétetett,
 310 A' melly hajdan *Andromédát* meg-enni rendeltetett
Neptunustól; és más egy hal, mellyet azért ragadott
 Fel, hogy *Amfitrite* körül jó szolgálatot adott.
 Mit mondjak? még a' *szamár*-is az égbe fel-vitetett,
 Azért, hogy hajdan segített, ha ugyan segíthetett
 315 Ordításával *Bakhusnak* amaz erős hartzában,
 Mellyet még úgy mint fél Isten visele Indiában.

a) A' régi meséknek egy-másból folyása nem engedte, hogy az Északi Tsillagokból imitt amott a' Déliekre-is által ne ugorjam; egyéb aránt szándékoztam azokat, az ég' vizsgálás tudományjának több részével együtt, Téli éjszaka nevezet alatt össze írni; de mivel halandók-is vagyunk: nem-is mindenkor ülhetünk a' Parnaszus' Erdeje' árnyékában, most egy két versben a' nagyjából emlékeztem azokról-is, hogy a' könyvetskét a' végső negyedik Óránn úgy rekeszthessem bé; ne-hogy magamat többekre előre kötelezzem.

346 *ragyok* A kötet végén található hibajavító szerint jav.

Tsak alig vagynak egy-nehány tsillagzatok az égben,
 Mellyeknek neve ne vólna már a' régi mesékben.^{a)}
 Hanem a' mellyek' formáji újonnan találtattak,
 320   Vagy az előtt tsak formátlan tsillagoknak tartattak,
 Vagy mint az *Amerikai Lúd* 's a' két *fellegetek*,
 Mellyeket ti nem láttatok 's nem-is szemlélhettetek,
 Hajdani bóldog mesélők! sőt ma mi sem láthatunk,
 Hanem-ha a' Déli ponthoz közelebb vonúlhatunk.
 325   De elegend azok nekünk a' miket szemlélhettünk,
 Ott-is elég vagyon a' mi észszel fel-nem érhetünk.

KÉT ÓRA.

Oh magasságos egeknek gyönyörű bóltozati!
 'S a' bóltozatonn szanaszét ragyogó tsillagzati!
 Mellyeket így el-oszlata külömb-külobmb rendekben
 A' Teremtő; mi vagyok én? sőt mi e' nagy Seregben
 5   A' *Föld*? ez, lakozásunknak tsak egy porszemnyi helyje.
 'S óh! miért olly igen rövid életemnek ideje?
 Hogy, egy a' Felséges Isten' képére teremtetett,
 A' tsillagi tudományban tsak ennyire mehetett:
 Hogy annyi sok tudós elmék, egy-más' tudományjait
 10   Őszve fűzvén-is, nem látják az egeknek titkait.
 Hová lettetek? Óh első Atyáktól emeltetett
 Magas kő oszlopok! hová? az azokra mettetett
 Tsillagi bóltts tudományok! hadd látnám-meg rólátok;
 Mik azok az égi testek? 's mitsoda fordulatok,

- a) A' tsillagzatokat, névről névre, és tsillagról tsillagra el-nevezték és rendbe szedték a' régi Bóltsek: A' Krisztus születése előtt száz húsz esztendővel már Hipparkus, a' természeti tsillagoknak helyét, formáját, látszó nagyságát, és számát rendbe szedte, ezer és huszon-kettőig. – Ptoleméus, Kopernikus Tikhó, Kepler, Rikcziol', Heveli, Flamstéd, és mások, sokasították, és tökéletesítették ezt a' tudományt: hanem a' formájokra nézve sokann sokképpen különböztették; az egyenlőségre nézve ugyan, nagy része az ég' vizsgálóknak, meg-tartja még ma-is, az itt nagyából elő hordott régi mesés nevezeteket; de vagynak a' kik a' Királyok 's Országok czimereikről nevezik; különösen pedig Siller (Schillerius) talám a' Pogány meséktől iszonyodván, Szent neveket adott a' Tsillagzatoknak. – A' nagy Gönczöl szekerét nevezte *Szent Péter' hajójának*, a' Sárkányt *Apró szenteknek*, a' Berebicze haját *Kristus' korbátságának*, az Északi koronát *Kristus' tövis koronájának*. Herkulest *Három Szent Királyok' szekerének*, Czéfeust *Szent Istvánnak*, Kassiopeját *Magdalénának*, Perszeust *Szent Pálnak*, Andromedát *Kristus' koporsójának*, Óriont vagy Kaszást *Szent Józsefnek*, a' Czentaurust vagy Ló-embert *Abrahám' és Izsáknak*. 's a' t.

15 Azok? mellyeknek egyikét másikkal öszsze tóldva
 Ujjabb tsumókat találok soha tsumót nem óldva:
 A' mi kitsínyt ki-találtunk rendes fordúlatjokról;
 Mind az a' többi – de semmit sem tudhatunk magokról
 Egyebet, hanem hogy testek; és két részre oszthatók.

20 Vagy a' nap körül forduló, vagy álló tsillagzatok.
 A' mellynek szemeink előtt tsillogó sűgárzása
 Látszik; az mind egy-egy nagy nap, a' mi napunknak mássa.
 Sok régiek, és még ma-is sok újjabb bólt emberek,
 Azt hitték, hogy tsupa tüzek ezek 's nagy tűz-tengerek.

25 Mint a' nap-is; de a' napnál semmivel sem kisebbek,
 Hanem, a' mint szemünk előtt nagyobbak 's fényesebbek
 Némelleyk, úgy közelebb-is esnek a' mi földünkhez,
 És azért botsátnak bővebb sűgárokat szemünkhöz,
 De a' mellyek lakásunkhoz leg-közelebb vagynak-is,^{a)}

30 Olly nehéz meszsziéseket meg-lelni azoknak-is

- a) A' *nagyobbik kutya* tsillagzatnak, mellyet *Kánikulának*-is neveznek, és némelleyk Orion' vagy *Kaszás' kutyájának*, a' szájában vagyon egy *Sziriuss* nevű tsillag; melly leg-fényesebb, 's leg-nagyobbnak is tertzik, minden álló, vagy természeti tsillagok között; úgy tartják közönségesenn, hogy ez van hozzánk, leg-közelebb; De ennek sem tudták még eddig tsak látható nagyságát-is (apparentem magnitudinem) ki-találni, mivel tsak, mint egy fényes pont, (punctum lucidum) úgy látszik a' meszsze mutató üvegekenn-is: és így semmi Vastagságát nem lehet észre venni. *Parallaxisát*-is tsak imígy amígy tudták találni (a' Parallaxist, hogy magyarul le-írhassem; szűkség megjegyezni, hogy a' tsillagnak a' földhöz képpes nem ígazi helyje (verus locus) hanem tsak képzelt helyje (apparens locus) az, a' hol mi látjuk őtet lenni. Igazi helyje vólna az, ha mi a' földnek közepéből néznénk a' tsillagot; és így ezen két helynek, a' földnek külső színérűl képzelt, és a' földnek gyomrának közepéből látszandó helyeknek különbözése nevezetik *Parallaxisnak*. Ezt a' Parallaxist, a' meszszebb való égi testekre nézve által tették az ég' vizsgálók, a' Földnek esztendeig való kerületének közepére, úgy hogy az *igazi helye* a' tsillagnak, (Locus verus) az légyen, a' mellyben látnánk őtet, ha annak a' nagy kerületnek közepéből néznénk, mellyet a' föld tesz a' nap körül: de még ehez az igazi helyhez képpes-is, olyan tsak-nem észre vehetetlen a' tsillagoknak Parallaxisa, vagy helyek változása, hogy minden tsillagok egyforma meszsziésre tetszenek lenni) *Flamsted* próbálta a' *Pólus* tsillagot, mivel az mindenkor, télben nyárban meglátszik, és úgy találta, hogy, az *igaz*, és *képzelt helyeknek különbözése* vagy Parallaxis, nem nagyobb, hanem tsak 47'; az az egy Tzirkalomnak huszon-hét-ezer öt száz-hetven-negyed része; és e' szerént a' tsillagok mi hozzánk leg-alább-is, 165,729,200,000. Német mértföldnyire esnek; őket pedig egy-forma meszsziésre lenni nem gondolhatjuk, mivel némelleyk, szemre, alig vagynak egy ujjnyira egymáshoz, és így azok közül egyiknek, a' másiknál sokkal fellyebb kell esni, hogy a' kettő között annyi távosság maradjon, hogy az ő Planétájik-is, akadék nélkül körülöttök foroghassanak. [A mi látjuk őtet lenni szavak után pontosvessző áll, ezt pontra jav. Az utolsó mondatban unyira áll, sajtóhiba, em.]

Hogy csak a' körülünk forgó bújdosó tsillagoknak
Helyjéhez képpeszt gyanítva rendelünk helyt azoknak.
Nagyságok-is ahoz képpeszt vagy olyan mint a' Nap, vagy
Még nagyobb, és nekünk csak-nem el-hihetetlenül nagy. –
35 De hát természeti tüzek vagytok-e ti? tsillagok!
Mert a' természeti tüzek tsilloghatnak csak magok.
A' Hóld, mivel vastagabb test, nem láttzik ragyogása,
A' naptól van költsönözve csak világosodása.
Az *est-hajnal* fényes tsillag, 's a' tsillagok' rendében
40 Tsak-nem leg-szebb; de, hogy nem tűz ő-is természetében,^{a)}
Ez a' jele:³⁴⁷ mert nem látszik szikrázni fényessége,
Mint más több, bár nála kisebb tsillagok' tüzessége.
De ha a' leg-fényesebb, és meleg nap, nem egészen
Tűz, a' mint azt már sok böltsék állították merészenn.
45 'S okát-is adták; hogy azért, mint a' tsupa tűz ő-is
Égethet, ha nem egészszen tűzi természetű-is,
Lehetnek nem tsupa tüzek úgy, a' több tsillagok-is,
Mivel a' naphoz hasonló égi testek azok-is. –
És kérdés, ha meg-egygyez-e azzal a' böltsességgel?
50 Melly szerént Isten haszonra teremtett, és jó véggel
Mindeneket; hogy azok a' nagy testek csak híjjában
Függjenek e' nagy üregben ki széllyel, ki sorjában.
Híjjában, mert ha csak az lett volna tzelja Istennek,
Hogy mikor a' nap el-nyugszik, ezek tündököljenek,
55 Ezt a' bölts Istennek tárgyját számtalan tsillagokra
Ki nem lehet terjeszteni, – találunk olyanokra
Már ma, a' jobb meszsze-látás segítő-üvegekkel,
Mellyeket sem most nem látunk üvegetlen szemekkel,
Sem az előtt nem látszattak; nem vólt hát az a' vége
60 Istennek, hogy ide hasson azoknak fényessége.
Vagynak olyan égi testek a' sűrű tsillag sorban,
Mellyeket csak néha látunk, 's nem láthatunk akkorban,
Mikor azok az ő nálok alsóbb, vagy nagyobb testtűl,
Szemeink elől el vagynak takarva mindenestűl.
65 Méltán hát sok nemes elmék fellyebbre emelkedtek,
'S a' világítás' tzeljával meg nem elégedhettek;

a) Alább világossabban lészen erről, és tartózkodva meg fog különböztetni ez a' kettő, hogy valamely test magától fényeskedjen, és hogy tsupa tűz valóságú légyen.

347 *jeles* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

Hanem állatokat hisznek lakni a' tsillagokban,
 Hogy légyen, a' mi az Istent ditsóítottse azokban.
 'S azt hiszik a' nap felől-is. – Hát már én mit gondoljak?
 70   Hogy a' nagy Teremtő felől vak-merően ne szóljak.
 Kell hinnem, hogy a' mit szemem nem lát 's meg-nem-foghatok,
 Azért meg-lehet. A' rövid emberi gondolatok
 Nem olyak, mint az Istené; – tett az egeknek Attya
           Én bennem-is olyant, hogy azt sem szemem nem láthatja,
 75   Sem nem értem. A' napban-is lehetnek hát lakosok,
           A' kik az ott bőven termő tűzzel barátságosok.
 A' mint a' tsillagokban-is; de bár tsupa tűz légyen
           A' nap; azt tudni nem titok 's állítani nem szégyen,
 Hogy vagynak a' mi napunknak bujdosó tsillagai,
 80   'S azok között a' Föld, mellynek vagynak sok lakossai,
 Miért nem hát a' többinek? a' mellyek szint illyenek,
           És a' nap-körül hasonló törvénnyel kerengenek.
 Ha a' napnak vagynak; mért nem a' többi tsillagoknak?
           Illyen kerülő tsillagi: kiket szint úgy napoknak
 85   Kell tartanunk mint a' Napot. – Ha³⁴⁸ hát nintsen magokban
           Lakos, óh bizony kell lenni a' körül-tők forgókban.
 Mellyeknek, hogy mi nem látjuk körül-forgódássokat,
           Nem tsuda – mert alig látjuk a' Napokat magokat. –
 Oh! vagynak, vagynak lakosi e' szörnyű nagy testeknek,
 90   'S talám még sokkal boldogabb sorssok vagyon ezeknek
 Mint mi-nékünk, kik e' világ leg-első kezdetébe',
           Nyomorúságot hozánk-be lakozásunk' helyébe,
 Mellyet nyögnek nem tsak minden emberré-teremtettek,
           Hanem még azok-is a' kik mi vélünk nem vétettek –
 95   Nem mondom azt; hogy emberek laknak a' tsillagokban,
           Vagy azoknak sok számtalan ezer *Planétájok*ban:
 De lehetnek más formájú Isten-teremtései,
           'S mind azoknak külön-külön illyen nemessebbjei.
 Mint mi a' földönn lakóknak. – 'S ha a' Földi állatok
 100   Meg-érzik; miként változnak az égi fordulatok;
 'S a' kiktől mi, minden észet és értelmet meg-tagadtunk,
           Előre olyant érzenek, a' mit mi nem tudhattunk.
 Lehetnek a' tsillagoknak olly boldog lakossai,
           A' mellyek előtt az erős Isten' keze tárgyjai,
 105   A' tsillagok' esmérése, 's azoknak fordúlása
           Tudva van.³⁴⁹ – De természete már 's nem tsupa szokása

348 A *H h*-ből jav.

349 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

A' külömben-is felséges halhatatlan léleknek,
 Hogy a' maga elsőségét minden teremtéseknek
 Elébe tegye, – mit mondok? – igazán-is teheti,
 110 És a' maga méltóságát okosann el-hiheti,
 Mert mi köztünk Isten lakott. – Oh testel rakott egek!
 'S képzelhetetlen sokságú teremtett Seregek!
 Mondjátok-meg fordulásit a' Ti lakozástoknak,
 Mert mi eddig rendes útat nem szabhattunk azoknak.
 115 Tudjuk azt, hogy annyit mentek esztendőnként *előre*,
 Hogy mint-egy huszon öt ezer kilentzszáz esztendőre
 Nap keletre menésteknek ugyan azon pontjába
 Vissza mennétek, a' mellyben látszatok mostanába.
 De magatok haladtok-e? vagy titeket vizsgálva
 120 Mi megyünk hátrább, ti pedig helybe maradtok álva. –
 Azt már tudjuk, hogy a' földnek van három mozdulása,
 De még álló helyeteknek egy lassú változása
 Még-eddig ki-menthetetlen a' föld fordulásával,³⁵⁰
 Mivel nem mentek egy-aránt a' napnak járásával,
 125 Hanem, a' mint résútsága a' tizenkét jeleknek,
 Által metszi abrantsait a' nap kerületeknek^{a)}
 Ti azonn a' nyomonn jártok, fellyebb tartván északnak,
 Itt már minden bölts még eddig vak vezérje a' vaknak.^{b)}
 Mert ha minden természeti tsillagok odébb mennek,
 130 Mozdulni kell a' napnak-is, mivel szint olyan ennek
 Valósága mind azok-é; mellyből új kétségeket
 Kell találnunk, es tsinálnunk új nem-egyezéseket.
 Ha pedig a' nap helyben áll, álnak a' tsillagok-is,
 Mert hasonló természetű 's ilyen napok azok-is.
 135 Tsinálly hát bölts emberi ész a' föld' kerülésében
 Olyan billenést, hogy minden tsillag e' nagy megyében
 Odébb menni szemléltessék; 's ez résútt mendegelve
 Egy-aránt légyen az észak mindenütt fel-emelve.

- a) Motus fixarum in Consequentia, fit Ecclipticae, non aequatori parallele, ez az, a' mi miatt, ha a' tsillagoknak mozdulást nem engedünk (a' mint-hogy ha a' napnak nints, azoknak sints) a' Neuton észére kell szorúlnunk, hogy mozdul a' földnek tengelyje-is, – és ez az a' mi fellyebb mondatott, hogy az egész Földben, tsak a' centrum, a' közép pont, mozdulhatatlan. [Az *Ecclipticae* szót *Eccliptice* alakból a kötet végén található hibaigazító szerint jav.]
- b) Míolta a' Föld tengelyének mozdulásából kezdik a' tsillagok fordulását magyarázni; még kevés idő volt hozzá; hogy a' lakó helyeknek szélességét 's hosszúságát hozzá próbálták volna.

350 *fordulásával* Sajtóhiba, rímelés szerint em.

Bóldog Isten! tsak Te vagy Bólts – mi bár mint bőltselkedünk,
 Minden új találmányinkban új új tsorbát szenvedünk.
 140 Ha az észnek találmányi és a' tapasztalások
 Naponként javúlnak abban, a' miben most munkások.
 Ha többet tudtok³⁵¹ most, bőltsek! mint Atyáitok régen,
 Találjátok ki azt az egy közép pontot az égen,
 145 Melly körül a' nap, és minden tsillag napok fordúlnak,
 Mert még az, a' mit a' Bóltsek vagy tudnak, vagy tanulnak,
 Tsak ennyi; hogy a' Plánéták' minden fordulásoknak
 Két tartalék pontja van, 's a' nap égyike azoknak:
 De ha már a' nap, és minden látható 's láthatatlan
 150 Tsillagok-is odébb mennek; az a' mozdúlhatatlan
 Egy pont; hol van? melly ezeknek forgássit erányazza,
 Vagy ha nints olly pont; láttzani ez mozgást, mi okozza?
 Támadj-fel nagy Lelkű Neuton! és vakmerőségemet
 Mentsd ki; Te bátorítottál magad erre engemet,
 155 Hogy a' Földben tsak egy pontot higyjek mozdúlhatatlant,
 'S azt a' billenést mi tőlünk még tapasztalhatatlant,
 Melly igen lassan forgatja mind a' két tengely véget,
 Úgy higyjem, mint egy olly könnyen el-hihető kétséget,
 Melly nélkül minden tsillagnak odébb menni kellene,
 160 'S minden tapasztalásunknak 's hitelünknek ellene
 Haladna a' tüzes Nap-is. – Ti többet érthettetek
 Régi Atyák', kik nyóltz 's kilentz-száz esztendő't értetek,
 A' mi életünk ideje hatvan, hetven esztendő^{a)}
 Addig-is a' gyermek 's öreg arra nem elegendő,
 165 Hogy jól tudjon bőltselkedni a' tapasztalásokból,
 Úgy hogy azokból a' rövid 's alkalmatlan napokból
 Alig van harmintz esztendő, a' mellyben tanulhatunk,
 És így, sok ha a' *Szturnus* tsillagra vigyázhatunk,
 Szemessen: mivel fél híjján harmintz esztendőt téssen,
 170 Még *Szturnus* maga útját el-végezi egészsen. –
 Ez a' tsillag a' nagy Napnak leg-nagyobb *Plánétája*^{b)}
 Ollyan kemény test, mint a' föld, 's gömbölyű a' formája,

a) Veniet tempus, quo ista, quae nunc latent, Dies extrahet, et longioris Aevi Diligentia; – ad inquisitionem tantorum, Aetas una non sufficit.

b) Itt Szturnusnak, leg-nagyobbságát, és meszsziiségét 's fordulatját-is, tsak az eddig tudva volt Planétarium systema szerént kell érteni; mert vagon ő nála nagyobb-is, a' mint a' Harmadik órában lehet látni. Sőt nagyobb Jupiter-is, ha Szturnust a' gyűrűje nélkül gondoljuk.

351 *tudtak* Értelemszerűen em.

Leg-meszszebb vagyon a' naphoz, 's leg-nagyobb kerülőbe'
 Is járja körül a' napot, és a' régibb időben
 175 Keveset tudtak a' Bóltsek igazi formájáról,
 Míg *Hugenius*, egy tsuda formájú polájáról
 Vagy *gyűrűjéről* hirt mondott, melly a' jó üvegekenn
 Meg-látszik, mint bé-foglalja e' nagy testet kerekenn.
 'S sohol vele özsze nem ér, – és hogy ez változtatja
 180 Gömbölyűségét, és néha hoszszúkásnak mutatja,
 Nagy ez a' test, és a' földnél nyoltzszáz kilentzvenszerte^{a)}
 Nagyobb és a' vastagsága bővebb tizenötszerte.
 A' meszszesége olyan nagy, hogy tsak nem leg-nagyobb test,
 Még-is leg-kissebbnek tettzik, és leg-halványobb szint fest.
 185 Vagynak neki öt *hóldjai* kerülő tsillagai,
 Mellyeknek mar rendbe vagynak szedve fordulásai,
 A' leg-külső a' melly útját leg-későbbben fordúlja,
 Nagysággal a' többi negyet jóval-is fellyűl mülja.
 És ez kerüli *Szturnust* tsak-nem nyoltzvan nap alatt
 190 A' többiben pedig kissebb a' kerület 's foglatat.
 Szinte olyan tsudálatos a' *Jupiter'* tsillaga,
 Ez-is a' nap-körül fordúl mint amaz, 's ez sem maga,
 Hanem forgat maga körül még négy kissebb testeket,
 De olly bóltsens helyheztette a' Teremtő ezeket,
 195 Hogy *Jupiter Szturnus*nál alább járjon annyival,
 Ne hogy ezek a' Szturnus' bujdosó tsillagival
 Özsze ütközzenek. – Vagynak Jupiternek Poláji,
 A' mellyek körül kerítik, és azoknak formáji
 Ő magánál fényesebbek – az ő szomszédtságában
 200 Fordúlnak, 's egygyet kerülnek majd minden tíz Órában.
 De *Kaszimí'* úgy találta, hogy azok nevelkednek
 És sokszor két esztendeig nőnek és fényeskednek,
 Sokszor el-tűnnek 's két, három esztendeig bújkálnak
 'S fel-tettzvé, a' hol el-tűntek azon helyre találnak.
 205 Ez-is hatszáz-nyoltzvan ötször nagyobb a' mi Földünknel,
 'S útja tizen-kétszer nagyobb a' mi kerületünknel.
 Gyengébb az alsóbb testeknél ennek-is fényessége,
 'S egy kitsinyt halvány, mivel hogy nagy-is a' meszszesége.
 Sőt *Márs*, melly kissebb égi test *Jupiternél* sokkal-is,
 210 Sokszor szemre *Jupiternél* nagyobb tsillag jóval-is.

a) Ezt a' nagyságát Szturnusnak Ricciolus találta így; lehet hogy a' gyűrűjével együtt vette, mert egyéb eránt mind *Hugenius*, mind *Neuton* Jupiteret nagyobb testnek tesszik Szturnusnál: a' vastagságát pedig a' gyűrűje nélkül kell érteni. [A lábjegyzet számozása itt nem folytatódik.]

Hátha, hogy Urania-is meszirúl fényeskedik
 Az okazza, hogy a' többi testektől ez hetedik
 Külömböz tömötségevel, – mert úgy is külömbözni
 Kell, hogy a' nap vonó terhét meg-tudhassa érezni.
 215 És a' formája pirossabb, *Márs* már olly közel esik,
 A' földhöz, hogy a' gyors böltsek néha azt-is meg-lesik,
 Hogy változik-is mint a' *Hóld* – és Frantzia Országban
 Annyira mentek a' Mársról fel-jegyzett tanúságban,
 Hogy az ő benne ki tetsző sok feketeségeket
 220 Rendbe szedték, 's úgy találták ezeknek menésseket,
 Hogy szint úgy körül kerülük huszon-négy Óra alatt
Mársot mint a' föld' tengelyét ez a' külső foglalat.
 Végre *Vénus* 's *Merkurius*, ez leg-alsó tsillagok,
 A' napot minden apróbb *Hóld* nélkül kerülük, magok.
 225 Meg-látsznak változássaik, sőt *Vénust* nappal nézve
 Durva testet lehet látni nagy bértzekkel tetézve.
 Még-is olly gyönyörű színe vagyon fényességének,
 Hogy ez, mint egy Királynéja a' tsillagok' sergének.
 Ezeket nevezzük hát mi *bujdosó-tsillagok*nak,
 230 A' mellyeknek egy pont körül való fordulásoknak,
 El-találása, olly régen ad dolgot a' böltseknek,
 'S még most-is a' nem egygyező két-féle értelmeknek
 Helyre állíthatására találnak sok okokat,
 Mivel a' *Ptolomeustól* hajdan gondolt sorokat
 235 E' kettő össze rontotta, 's nem-is tartjuk méltónak
Ptolomeussal tartani egy jó ég vizsgálónak.
 De *Kopernikus* és *Tikho* olly két rendet tsináltak,
 Hogy sok ideig sok elmék igazat nem találtak,^{a)}
 Melyk jobb? – az köz embereknek tapasztalásaival,
 240 'S a' meszszebb való testeknek sebes fordulatival
 Ellenkezett *Kopernikus*, mikor a' napot tette
 Közép pontnak 's azt hitte, hogy a' Föld fordul mellette.
Tikhó pedig és mind azok a' kik őtet követték,
 Értelmek okai közé a' Szent-írást-is tették.

a) *Kopernikus Miklós*, a' Napot tette közép Pontnak; ahoz leg-közelebb *Merkuriust* fordúlni, azután *Vénust*, azután a' Földet a' *Hóldal* egygyütt, fellyebb *Mársot*, *Jupitert* és *Szaturmust* állította. De Dánus Nemes Brahei *Tikho*, hogy a' tsillagi tudomány ellen se vétsen, a' Szent-Írásnak-is ellene ne mondjon, a' Földet tette közép pontnak, mellyet körül kerül a' *Hóld* maga, és fellyebb a' *Nap*, de úgy, hogy a' napot egyszerűm mind a' maga öt *Planétáji* a' magok egében, és ki szabott idejekben körül kerülük, és a' *Nap* a' földet kerülvén, mind ezeket magával hordozza.

245 De azomban az égenn tett sok tapasztalásokkal
         Ellenkeztek, 's ellenkeztek néha néha magokkal.
 Gondoltak tsak ugyan olyan nehéz fordulatokat,
         Hogy ha a' természet rendi meg-engedné azokat,
 Kevés kétségek maradna sok gyors ég-vizsgálóknak,
 250 A' mellyet meg nem fejteni láttatnának magoknak.
 Hanem fel-nyitván nem régenn *Neuton* éles szemeit,
         Úgy találta a' nehézség', 's mozdulás' törvényjeit;
 Hogy ha már most el nem hiszszük, hogy ez a' föld forduljon,
         Szükség: hogy a' természetnek minden rendje el-múljon.
 255 Sok gyönyörű gondolatok, elmés következtetések,
         És minden fordulatok közt rendes meg-egygyezések
 Látszanak e' testek körül, – a' föld kerületéből,
         És annak a' naptól való közép meszsziességéből.
 A' több forduló testekre következtést tsinálnak,
 260 Hogy azok a' naptól, 's földtől milyen meszsziere állnak.
 'S ezek a' következtetések mind semmivé lennének,
         Ha a' természet rendjétől nem erősítenének,
 Vagynak ezen nagy testek közt rendes *össze-jövések*.
         Vagynak *tüzes hármasságok*, 's más ilyen nevezések,
 265 A' mellyek között leg-nagyobb, 's leg-híresebb azoké,
         A' két leg-távolyabb való bújdosó tsillagoké,
 Melly mintegy nyóltz száz esztendő jártával következik,
         Nyóltz vólt már, és mindeniket nagy dolgokról nevezik.
 Az *elsőben* ez alkotmány a' *világ teremtett*,
 270 A' *másodikban társaság*, 's *vár-építés* kezdetett.
Harmadikat az *özön-víz* tette nevezetessé,
         A' többi más, – 's méltán tette Riktzioi kétségessé,
 Hogy a' mint a' bomlott világ' aggottsága mutatja,
         Majd a' *háromszor harmadik* örökre bé-zárhatja
 275 Az időnek folyásait, 's hét ezer esztendőket^{a)}
         Úgymint egy hetet, 's egy titkos szombatot képezőket

a) Én itt Ricciolus utánn mentem, a' ki így ír: Quidsi nona minax, ter triplex argeat Orbem, – – – Post septem decades Seclorum & Sabbata magnaeb Hebdomadis, – nem telik pedig-el hetven Szekulum a' kilentzedik tüzes hármasságkor, hanem tsak 6400. az az nyóltzszor nyóltz száz esztendő, mert az első, a' világ' kezdetekor vólt. – És így a' gyanított Világ' vége, a' hetedik Isteni napnak vagy nagy Szombatnak közepe tályján esne. Ezen gyanúsággal, meg-egygyez jó formánn azoknak-is fel-tétele, a' kik a' Világ' végét akkorra várják, mikor a' természeti tsillagok egy negyedrészes kerületet, az az kilentzvenszer hetvenkét, az az 6480. esztendőket el-töltötenek. – Az leg-jobban jár, a' ki ennek olyyankor hal-meg előtte, mint *Matusalem* az özön víznek.

El-töltvén, ez természeti egy hétenn teremtetett
Alkotmány, tsinál magának rettentő végezetet.
A' tsillagok le-húllanak, és az egeknek Attya
280 Az egeket, mint a' ruhát, úgy özsze hajtogatja.

HÁROM ÓRA.

Ez hat bújdosó tsillagot a' Nap körül forgani
Régen tudták, 's meg-is mérték, – de talált a' mostani
Tanúlt elmék serénysége, még egygyet a' hatonn túl,
    Úraniát, melly annyira vagyon még *Szturnustúl*,
5 Mint van a' Naphoz *Szturnus*.³⁵² – Ez testnek esmérete,
    És azt tudni, hogy *Planéta Herscheli'* ditsérete.
Olyan lévén ez tsillagnak mind színe, mind nagysága,
    Mint az apróbb természeti tsillagok' valósága.
Flamstéd Anglus ég-vizsgáló, és *Májer* Göttingában,
10 Tsak úgy nézték ezt, mint egygyet a' tsillagok sorában.
A' mint úgy meg-is egygyez ez a' több tüzes testekkel,
    Hogy hitelesen gyanítják jó hozzá vetésekkel,
Hogy ez a' napot kerülő leg-felsőbb, és hetedik
    Tsillag, nem a' naptól, hanem magától fényeskedik.
15 Igaz: hogy olly meszsire kell lenni *Urániának*,
    Hogy még túl a' kerületénn *Szturnus'* tsillagának
Elegendő térje legyen, a' hol az ő hódjait,
    'S (mint Herscheli-is sejtette) bújdosó tsillagait,
Maga körül forgathassa a' maga' megyéjében,
20 'S a' *Szturnus'* Hódjaiba ne botlassa mentében;
A' *Jupiter'* külső hódja' és a' *Szturnusé* közt,
    Találunk mintegy nyóltzvan-egy milliom mértföldnyi közt,
'S a' mi Hóldunkhoz-is annyit tészünk meszsiségének,
    A' *Jupiter'* tsillagai' külső kerületének.
25 De mivel még mi közöttünk 's *Jupiter* közt *Márs* vagyon,
    Külömböz már Szturnusra nézve ez a' szám nagyonn,
'S két annyi tért, száz hatvankét milliom mértföldeket
    Kell engednünk, hogy azokat a' kerülő testeket,
Kik *Uránia*, 's *Szturnus* körül igen szélessen
30 Kerülnek, magok útjában mindég olly egyenesen

352 A pontot vesszőből jav.

Meg-tarthatassák, hogy ezeknek *költsönös*³⁵³ *nehézsége*^{a)}
 Miatt gántsot ne szenvedjen útjuk egyenessége.
 Ha pedig ennyi köz vagyon e' két nagyobb testeknek
 Tsillagi között: jó formán annyira leszsz ezeknek
 35 Mint van Szaturnus a' Naptól; egymáshoz meszsziések,
 Melly miatt már a' Böltseknek méltán vagyon kétségek.
 Hogy ez Urániát a' Nap' fényje fényesíthetné,
 'S hogy ő fényjét ez nagy *közép-naptól* költsönözhetné. –
 Igaz: hogy ha a' *nehézség*, 's *mozdulás* törvényei
 40 Meg-engedik, hogy az égnek ezek a' nagy teste,
 'S éppen Uránia (melly olly temérdek meszsziésre
 Vonúlt tőlünk, 's talám a' nap-súgártól üres égre)
 A' *naphoz* mint *közép* testhez *vonszó nehézségétől*,
 'S azzal egy mértékű, *naptól el-futó erejétől*^{b)}
 45 Vezetessen, 's ez törvénynek ollyan ereje legyen,
 Hogy ő is nap' tsillaga leszsz, és a' nap körül megyen.
 Az az, ha vagyon a' *naphoz* annyi erő magában,
 Hogy forgassa Urániát a' maga nagy útjában;
 Lehetnek hát sugári is a' napnak olly élessek,
 50 Mellyek Urániának fényt adni elégségesek. –
 El-hathattok-e hát fényes nap sugárok ennyire?
 Hogy mintegy három száz hatvan milliom mértföldnyire

- a) Lex naturae Neutoniana: Omnia corpora, in se mutuo gravia sunt. – Gravitás haec, materiae quantitati Proportionalis est: ad inaequales distantias est inverse ut quadratum distantiae. – Ez az a' *költsönös nehézség*, vagy egymásra nehézkedés, – Hogy pedig ez az erő, nem tsak a' nap, és első, rendbéli bújdosó tsillagok között vagyon, 's nem tsak az első rendbéli *Plánéták*, és azoknak Hóldjai, vagy *Satellesei* között már meg-mutatták az égi vizsgálók; hogy Szaturnus változtatja az útját, mikor Jupiterhez közel vagyon; és így a' mint nevezik: *Jovem, & Saturnum in se mutuo graves esse*. Sőt Flamstéd már azt-is megjegyzette, hogy Szaturnus néha-néha meg-bontja útját a' Jupiter Szatelleseinek, és így ha még közelebb vólnának egymáshoz, egészen-is el-bonthatná. Méltán hát nagy köznek kell lenni Uránia, és Szaturnus között, hogy egymásnak hóldjait, Szatelleseit, vagy a' Szatellesek-is egymást útjukban meg ne gátolják.
- b) Lex naturae Neutoniana: Actioni contraria semper, & aequalis est Reactio: id est, nulla in corpus potest dari actio, sine resistentia ipsi aequali, & corporum duorum actiones in se mutuo semper sunt aequales, & in partes contrarias diriguntur. Innen van osztán, hogy fordulnak az égi testek a' nap körül. – Ez a' Neuton' törvényje első tekintettel nevetésnek látszik; ha húz két ember kötélén egy hajót; azt gondolnám; hogy nagyobb a' húzó erő, mint a' hajónak tartózkodása, mivelhogy enged a' vonásnak; de pedig egy forma mind a' kettő, mert a' kötél egy formán nyúlik mind a' vonó emberek kezénél; mind a' hajónál.

353 *költsönöz* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

Fényt adtok *Uraniának*. – Ha nem – úgy már magának
 Kell természeti fényjének lenni *Urániának*,
 55 Mert ha a' tüzes tsillagok adnának fényességet
Uraniának, nehezebb ezt az új nehézséget
 Meg-fejteni; hogy azokhoz, hát közelebb kellene
 Néki lenni; 's az erőnek nagyobb erő ellene
 Állván, nem engedné őtet a' nap körül fordúlni,
 60 Hanem inkább más valamelyik tsillag felé vonúlni.
 Vagy tám inkább *Dechalesnek*, 's más némely régibbeknek^{a)}
 Adjunk hitelt a' tsillagok felől volt hiteleknek,
 Ha durva test *Urania*, és meg-is hasonlíthat
 A' természeti tsillaghoz, ez tán arra taníthat,
 65 Hogy a' ragyogó tsillagok sem tűz természetűek,
 Még-is lehetnek előttünk ilyen fényességűek:

- a) Ha a' mi napunknak szörnyű melegsége nem tartóztatná hitelemet (noha ez-is tsudálatos, mert mi az Aequátor alatt el nem szenvedhetünk a' meleget; a' Pólus alatt pedig a' hideget: azomban a' Hóld minden hólnapban egyszer közelebb, egyszer távolabb esik a' Naphoz, mint mi: 's még-is a' napnak mind melegítő mind világosító erejének, minden változásit el-szenvedheti, és így nem a' tsupa égető ereje az a' napnak, hogy nekünk melegünk van, hanem a' testnek természete-is, és egyiknek a' Másikhoz való állása, fekvése) és így ha a' Hóld tsak annyid-résznyire-is melegíthetné a' földet, a' mennyiszor kissébb test a' napnál; örömet el-hinném, hogy a' természeti tsillagok nem természeti tüzek (fel-tévén, hogy a' szóban játék ne légyen, mert különben a' jégben-is hiszek lenni tüzet) mert ha a' tsillagoknak, az okoskodás' rendi szerint a' naphoz hasonló természetűeknek nem kellene lenni: azoknak egyéb különbözőseiket a' Planétáktól könnyű volna ki-menteni. Leg-nagyobb különbség a' természeti és bújosos tsillagok között az, hogy amazok szikrázni, ragyogni láttatnak (scintillant) emezek pedig nem. De pedig már az tapasztalható, hogy a' Planéták-is ragyognak, jóllehet sokkal gyengébben, mint a' természeti tsillagok, és az ő ragyogásoknak szaporasága nevelkedik, mikor a' levegő ég jobban rezege, vagy rege, és a' mi különös, mikor párázatokkal meg-telik: és így a' tsillagoknak ragyogása, a' mozgó levegő égtől okoztatik, és az abban lévő gőzölgésektől, mellyekenn által hatnak a' tsillagokból a' mi szemünkhöz jövő igen ritka sugárok. Sőt a' természeti tsillagoknak meszsziége-is sokat térszen a' szikrázásra, a' minthogy a' közelebb lévővőkben ezt a' szikrázó mozgást nehezebb észre venni, az ő tényérjoknak nagysága miatt; és valóban, ha a' nap annyira volna tőlünk, mint *Szaturday*, vagy mint *Urania*; jobban szikrázna. Sok Philozophusok ezt a' szikrázást, vagy ragyogást tulajdonították annak, hogy minden tsillag a' maga tengelyében sebessen forog. Sokan a' Kopernikus értelméből-is okoskodnak, melly szerint a' minket körül kerítő levegő égnek, igen szapora fordulatjának kellett lenni. Mások pedig mind ezeket az okokat együtt gondolják. – De akárhogy van, az igaz: hogy a' meszszebb valók jobban szikráznak, mint a' mellyek közelebből, és így nagyobbaknak szemléltetnek.

Isten tudja; talám a' kik nyóltzvan négy esztendőket^{a)}
 El-tóltvén, ez Uraniát, 's vele együtt menőket
 Vizsgálásban, ki-találják jobban természetét-is
 70 Úti társainak számát, útját, 's fényességét-is. –
 Nékem ugyan *Urania* nagy kétséget szerezett,
 Mert még eddig minden égi számvetés meg-egyezett
 Egymással. – A' hányszor nagyobb a' föld a' mi Hóldunknál,
 Ennél a' minket kerülő bújdosó tsillagunknál,
 75 Annyiszor el-fér *Szturnus* a' nagy napnak testében,
 És így igaz törvény szerint a' napnak megyéjében
 Körül foroghat *Szturnus*, meg-bírván a' nap' teste
 Az ő testét; de mivel már Herscheli ki-kereste
 Uraniát, 's úgy kell hinnünk, hogy két annyira vagyok
 80 Ez a' naphoz mint *Szturnus* – 's rend szerint az-is nagyon
 El-hihető, hogy az égi testeknek meszsziések
 Szerint, változnak egyszersmind az ő temérdekségek,
 Úgy a' földnél *Urania* két ezerszer nagyobb leszsz,
 És a' nap mint *Urania*, alig húsz akkorát tesz,
 85 Való, hogy már *Márs*, és *Vénus* e' törvényt meg-bontotta,
 Mert a' teremtő a' földnél azt felyebb szállította,
 És még-is kisebbé tette, de a' többi testekből,
 'S *Uraniától szemünkig jövő fényességekből*
 Méltán lehet gyanítani az ő szörnyű nagyságát –
 90 Nyisd-fel most nagy lelkű *Neuton* nyisd-fel szemem világát.
 Tudad-e Te Uraniát? nem tudom – de törvényid,
 És a' világtól bámúlást érdemlett leleményid,
 Előre meg-tanították ez új tsillag nézőket,
 Hogy minden égi testeket, a' nap körül menőket
 95 Úgy kell néznünk, mint a' mellyek egymáshoz vonatattnak,
 'S nem tsak a' *nagyságok*, hanem *meszsziések* adhatnak
 Erőt a' vonatattáshoz, de ennek erőssége
 Úgy-is változhat, a' mint van a' testek' *sűrűsége*.^{b)}

a) Mintegy 84. esztendő alatt kerüli-meg a' napot *Urania*, a' szerint, a' mint *Neuton* természeti okokból-is mutogatja: de tapasztalás szerint is a' bújdosó tsillagoknak fordulatjokból lehet látni: hogy: *Quadrata temporum periodicorum sunt ut cubi distantiarum a' Sole*. Ez vólna a' proportzio *Szturnushoz* képest: *Cub. I: cub. 2 = 30: 84*. mellynek kevés hibája van.

b) *Neutonnak*, már előre meg-mutogatott igazságokból következő törvényjei a' *Planetarium Systemában* a' többek között ezek:

a. *Quantitates materiae in corporibus quibuscunque in systemate nostro esse inter se directe ut cubos distantiarum, ad quas circa haec corpora alia revolvuntur, & inverse, ut quadrata temporum periodicorum horum corporum revolutorum.*

Szörnyűség az a' kerület, a' mit e' tsillag téssen,
 Két-ezer két-száz milliom mért földre megy egészen.
 És így ha minden tsillagok a' föld körül fordulnak
 A' szérnyű sebesség miatt mindnyájan öszve hullnak.
 Urania (huszon négyre fel-osztván e' kereket)
 Egy óráig megy kilentzven milliom mértföldeket –

---

b. Ex temporibus periodicis, & distantiiis determinantur densitates, quas corpora haberent, si servata materiae quantitate, & magnitudine corpora forent homogenea.

c. Magnitudo Solis, cum caeteris corporibus systematis nostri collati in causa est, planetas parum se se mutuo turbare.

d. Manente distantia, celeritas qua corpus ex gravitate fertur, pendet a quantitate materiae in corpore attrahente.

e. Quando tempora periodica sunt aequalia, & distantiae aequales a centro; vires centrales, sunt ut quantitates materiae in corporibus, quae revolvuntur.

f. Quando quantitates materiae in corporibus circumrotatis sunt aequales, & tempora periodica sunt aequalia; vires centrales sunt ut distantiae a centro.

g. Quando tempora periodica sunt aequalia, sed distentiae a centro, & quantitates materiae in corporibus revolutis differunt; vires centrales sunt in ratione composita quantitatum materiae, & distantiarum. – azomban pedig

h. Omnia corpora sese mutuo petunt, aut de se mutuo tendunt, vi, quae singulis particulis materiae in singulas particulas competit. – Ezekből világos az; és tsak, a' természeti törvényhez szoros ragaszkodás nélkül is könnyen meg-fogható: hogy a' Testek *nagyságának, terhének vagy nehézségének, meszsziégének, és kerületének*, egymáshoz bizonyos, és törvényes relatiójának kell lenni, és így ha az igaz: hogy (Quadrata temporum periodicorum sunt, ut cubi distantiarum, az az) Uraniának a' nap körül való kerülease nem hibázhat, és annak ideje sem nem rövideedik, sem nem hosszabbodik, akar mekkora legyen annak teste: az is pedig igaz, hogy az Uránia *Szatellesei* meg-kívánják; hogy ne sokkal legyen, ha van is, közelebb Urania Szaturnushoz, mint Szaturnus a' naphoz, nagyságáról is pedig igen nagyot kell állítanunk ha olyan szörnyű meszsiségre meg-látszík, hollott Szaturnust gyűrűstül együtt-is tsak alig látjuk, méltó gyanúság, méltó kétség, a' mit itt fel-tészek, a' Hóldnak a' Földhöz, és Szaturnusnak a' naphoz hasonlított nagysága irant, az az, míntha annak bizonyos mértékének kellene lenni, mennyivel legyen nagyobb és több mértékű a' nap, az ötet körül-kerülő égi testeknél, úgy hogy azt (akarmi Astronomicus Calculussal is) nehéz ki menteni, hanem ha a' Testek tömötséggével, és ha minden égi testek hasonló természetűek vólnának, és hasonló terhűek, a' nagysághoz képpes, nem engednék-meg a' természeti törvények, hogy azon testekben, a' kerületnek késősége, és a' meszsziégek között az a' hasonlatosság meg-álhasson, a' mit az ég vizsgálók valósággal tapasztaltak, (hogy, Quadrata temporum Periodicorum sunt ut Cubi Distantiarum) és ugyan azért már a' testeknek tömötsége között Neuton külömbiséget tsinált, és egynehányat öszve hasonlítván úgy jött ki, hogy mikor a' napé 10000. akkor Szaturnusé 6567. Jupiteré 9385. a' Földé 39539. a' Hóldé 48911.

- 105   Hogy van hát? áldott Természet! hogy úgy alkottál minket;
               Hogy magunk észre nem veszük rendes kerületinket –
 Azt gondoljuk: hogy egy helyben mozdúlhatatlan állunk. –
               Óh! éltetsz-e? Urania! böldegabbakat nálunk,
 A' kik a' több tsillagokat közelebből nézhetik,
 110   És az égnek törvényjeit böldegabbúl érthetik.
 A' kik minden fordulatot láthatnak élesebben.
               'S tán az *üstökös tsillagok* fordulásit is szebben
 És igazabban tudhatják, mint mi ez alsó részenn,
               Kiknél tsak nem ismeretlen ez tudomány egészen.
 115   Mondjátok meg, *Urania* szerentsés lakossai!
               Mert ti vagytok az *Üstökös tsillagok'* szomszédjai;
 Ha lehet-e hitelt adni *Szturnus'* panaszszának^{c)}
               Hogy az üstökös tsillagok a' Planéták' Sorának
 Zavarására a' tüzes tsillagok' seregéből
 120   Néha néha ki rohannak – mert annak hiteléből

De különösen, mivel *Uraniának* felette nagynak kell lenni, és én a' nagyságnak ez egy-nehány versben mint egy mértéket láttattam tenni, 's azt is állítani, hogy felesleg nagynak kell lenni a' Napnak Uraniához képpes: ez nem vakmerő állítás, öszve vetvén a' nagyságot a' sűrűséggel; mert ebből a' Neuton' törvényjéből: Quo major est materiae quantitas in aliquo corpore, eo major est hujus vis centrifuga; Azt hozom ki: hogy ha nagyobb mértékű test találna lenni Urania a' napnál, nem fordúlhatna a' nap körül, annyival inkább a' fordulás idejének, és meszsizségnek egyenlőségét a' többi testekhez képpes meg-nem tarthatná, mert a' test mértékével nagyobbodván a' naptól el-futó erő (vis centrifuga:) ha a' nap' mértékét meg-győzné *Urania'* mértéke; végetlenül nagyobbodna az *el-futó-erő* is; és így azon egyenes lineám, a' mellyen el-indult futni a' naptól; egyenessen menne mindenkor. Vagy a' vonó erőt a' nappal fel-tserélvén, a' Nap fordúlna Urania körül: Ha tehát felesleg nagyobb Urania minden több Planétáknál, hogy olyan nagy messziségre el-ne veszesse a' nap-körül fordulását; a' materiájának, 's teste terhének kell különbözni a' többi Planétáktól, 's ez lehet az oka hogy meszszirül is fényesnek tettik. Egy szóval, hogy világosan ki magyarázzam, *Magátúl fényeskedni nem azt teszi, hogy azért a' fényeskedő test tsupa tűz legyen.* Szerdahelyi Silva Pannonia p. 162. lakosokat enged Uraniának az Urania' vizsgálóival együtt, de azomban gyanítja hogy magától fényeskedik, és így világíthat azaz égi test magától, a' melly nem tsupa tűz: és így más testeket is világosíthat. Ez az a' mit én nagyon szeretnék el-hítetni sokakkal, hogy lakhatnak lakosok a' napban 's tsillagokban is, és hogy azok nem tsupa *tűz tengerek*, a' mint a' köz nép tartja, sőt némely ég vizsgálok is, nem nevetséges fel-tétel hát az; hogy ha tsupa durva test lévén a' nap, az Isten a' teremtéskor meg-tüzesítette vólna; még eddig is meleg vólna, nagysága miatt.

- c) Szerdahelyi Sílva Parnassi Pannonii elméssen hozza-be ezt a' *Szturnus* panaszszát.

Sok rendeletlen kétségek méltán következnenek –
     Ha sokann *Uraniáig* fel-emelkedhetnének;
 Ott meg-találnák e' tsuda testek' lakó-helyjeket,
     Mert találunk alúl fellyűl temérdek Üregeket
 125 *Urania*-körűl, a' hol négy százann meg-férhetnek
     Ezen üstökös tsillagok kik eddig említhetnek.
 Mi még ezeknek keveset tudunk természetéből;
     El-vagyunk ugyan hitetve sokszori nézéséből,
 Hogy mind azok régi testek, 's nem a' Levegő égben
 130 Támadnak; hanem forognak a' magassabb térségben.
 Nem olyan természetűek, mint a' többi bújdosók;
     De testeknek állatai 's útjuk tsudálatosok.
Heveli egy olyant látott, mellynek nagyobb volt feje
     A' *Vénus'* tsillagánál-is; látszásoknak ideje,
 135 Ha leg-több-is fél esztendő – sokszor többen látszanak
     Fontenell ötöt jegyzett-meg, hogy Párisban láttanak
 Tsak kilentz esztendőök alatt; 's tsak hamar el tűnének –
     A' nap felé van hajlása a' farkaik végének.
 Mellynek teste olyan ritka, hogy azonn által hatnak
 140 'S meg-látszanak sugárjai sok apróbb tsillagzatnak. –
 Hoszszúk, néha igen hoszszúk ezeknek a' farkai,
     Néha semmi sints, avagy tsak nem látsznak sugárjai.
 Mint, egy száz nyóltz esztendővel ez előtt, tsak fejével
     Látszott, 's mindég nap le-mentét követte menésével. –
 145 Mindnyájoknak halvány színe, 's néha veres látszatik.
     Kétség kívül ez a' szín-is a' naptól hordoztatik.
 Nem lehet a' meszsiségét egynek-is ki-tsinálni,
     Mellyből leg-alább ez egygyet jól el lehet találni;
 Hogy ezek nem laknak a' mi földünknek környékében,
 150 Hanem a' bújdosó testek leg-magassabb egében. –
 Fordulásokról mit tudunk, *Dorfel*, 's *Neuton* úgy hitték;
     (Noha ők-is különböző tekerületenn vitték.)^{a)}

a) Georg. Sam. Doerfelius, invenit figuram itineris Cometae *parabolicam* in cujus foco Sol est. Neuton vero: Cometas inquit probabile est, in orbibus ellipticis admodum eccentricis moveri. – quosdam portiones Ellipsium valde eccentricorum; in quorum foco centrum Solis erat descripsisse. És már 's Gravesand talám e' kettő között kétségeskedvén, így magyarázza Neutont: Cometarum motus a lege gravitatis pendet – Solis gravitas praevalet, & hac gravitate a via recta deflectuntur: vice autem curvaturam, ab hac eadem gravitate pendere ex eo sequitur, quod corpus ex hac gravitate describat *aut Ellipsim, aut Parabolam, aut Hyperbolam*, quales descripsisse hos Cometas constat, quorum trajectorye fuere determinatae. És erősségűl elő hoz a' Neuton' törvényjeiből egynehányat, úgymint:

Hogy tolyás forma; de nagyon hoszsúkás kerületet
 Tesznek ezek a' nap körül; 's méltán érdemelhetett
 155 Hitelt az ő állítások; mert ez hoszsú útjokban
 Ha a' naptól igen meszsze esnek fordulatjokban.
 Akkor nem látsznak, el-tűnnek a' nézőknek szemétől,
 'S nem vehetnek elegendő fényt a' nap' erejétől.
 De még ezt a' görbeséget nem tudnák ki-tsinálni
 160 Úgy, hogy azoknak idejét el lehetne találni.
Cassini két ilyen testnek hasonlatosságából
 Olyan következtést tsinált az elsőnek útjából:
 Hogy mihelyest a' második meg kezd vala jelenni,
 Meg-jövendőlte: mitsodás, 's mennyi úton fog menni?
 165 'S meg-is felelt némelly részben előre látásának
 A' tsillag, de még annak-is sok tsorbáji valának.
Bernoulli-is vizsgálván ezen második testet
 Annak vissza jövésére elmés következtést tett.
 Harmintz nyóltz esztendő't vetett 's száz negyven-hét napokat
 170 Vissza jötte'nek, de bár mint számlálta útakat.
 Meg-tsalta ezt a' nagy elmét biztos jövendőlése. –
 Illy nehéz dolog ez bolygó testeknek esmérése!
 Vagynak még más nemei-is a' bolygó tsillagoknak,
 Új *tsillagoknak* nevezik, kiknek fordulatjoknak
 175 Hasonló törvényje lehet mint az üstökösöknek;
 És azért, nehéz útjokat el-találni ezeknek.
Hipparkus-is látott ilyen egy tsillagot már régen;
 De annak helyét nem tudjuk, melly tályon vólt az égenn,

---

a. *Si vis, quae in corpora mota, ut in quiescentia agit, aequalis sit ad distantias aequales a centro; in diversis vero inverse ut quadratum distantiae, hac poterit corpus percurrere ellipsim cujus focorum alter cum centro virium coincidit.* Úgy hogy ezen esetben a' test fordulásának útja vissza megy azon helyre, a' honnan indúlt, és minden fordulásban egyszer leg-meszszebb, egyszer leg-közelebb esik a' közép ponthoz, vagy vonszó eröhöz.

b. *Corpus potest tali celeritate projici, ut in recessu a centro, vis, quae aucta distantia minuitur, non valeat ad viam ita inflectendam, ut corpus redeat, percurrit in hoc casu corpus, aliam ex sectionibus conicis Parabolam, aut Hyperbolam.* De még ezeket a' görbe lineákat magyarul nem tudjuk jól ki-tenni; nem tudjuk meg-magyarázni, hogy a' Parabolának természete (*natura parabolae*) vagy minden egyéb görbeségektől meg-külömböztető tulajdonsága ez az Aequatio: $yy=px$; az Ellipsisnek $y^2=px-(p \times x/a)$ A' Hyperbolának $px+(p \times x/a)=y^2$. Szerentsés nyelv, a' melly a' Deákot e' felséges tudományban úgy utól éri; a' mint a' Deák tud élni a' Görög nevezetekkel. [A *vicae autem curvaturam* részben a *vicae* szó *vice* alakban szerepel; a kötet végén lévő hibaigazító szerint jav.]

180 Azólta hatott láttanak nevezetesebbeket,
 Imitt amott nagyobbakat, és néha kissebbeket.
 A' mit Hevelí ez előtt több mint száz esztendővel
 Látott, a' Hattyú tsillagban fénylett derék erővel,
 Esztendő múlva kissebb lett, 's ismét meg-nevelkedett.
 Két esztendő múlva el tűnt, vagy másuvá tévedett. –
 185 Ezeknek-is szikrázási, vagy tüzes ragyogási,
 Azt mutatják, hogy magoktól vagynak sugározási.
 Noha *Volffius* azt hitte ezek felől nem régen,
 Hogy a' tüzes tsillagoknak, kik szanaszét az égenn
 Ragyognak, lévén (mert vagynak) bújdosó tsillagai,
 190 Azoknak esnek el-vétve olyan fordulatjai,
 Hogy mi hozzánk bé-látszanak. – Óh! – hát az új bőltseknek
 Sok maradt még a' minn éles, és serény elméjeknek³⁵⁴
 Erejét törjék. 'S a' régibb bőltsek' tudományjára
 Ne panaszkodjanak, mint Nagy Sándor az Atyjára.
 195 Maradt. – Óh áldott teremtő! a' Te ditsősségeddel
 Úgy meg-tölt e' nagy Mindenség, mellyet erős kezdeddel
 Építettél, hogy ennek tsak leg-kissebbik része-is
 Szebb, mint azt ne tsudálhatná a' leg-bőltsebb elme-is.

NEGYED-FÉL ÓRA.

Ha tsak napot teremtettél volna ditső alkotó!
 Abban is kezdednek míve annyira tsudálható;
 Hogy az attól következő munkák és változások
 Tsudára méltók – mit mondok? – tsupa tsudálkozások.
 5 Mint ereszti szem-fényünkre e' piros fényességet,
 A' Hajnalt; a' Régiéknél e' leg-szebb Istenséget.
 A' setetséget előlünk részenként mint oszlatja.
 Testének a' föld alól-is fel-ható sűgárzatja! –
 Oh Álom! Te világtalan 's néma Halál testvére!
 10 Miért vetsz olly erős békót a' halandók' szemére,
 Hogy mikor már a' madarak a' Teremtőt dítsérik,
 Fül-tsiklandozó szavoknak hangjait ösze mérik,
 És mint-egy öszve eskűdve, ezt a' kis tehetséget
 Mellyet mi meg-sem gondolunk, hogy miért? és mi véget
 15 Adott nekik a' természet? ez egy tárgyra szentelik:
 Hogy értetlen hangokkal-is a' Fő mívest tisztelik.

354 *elméseknek* Értelemszerűen em.

Az okosabb teremtések, a' kiknek nem tsak lételt
 'S nem tsak erre az életre meg-kívántató ételt
 Rendelt az áldott természet; hanem értelmes Lélek
 20 Lakik benne; ez a' Lélek nem tehet annyit vélek,
 Hogy azokat meg-fontolni érzékenyek legyenek,
 A' miket az alább való Lelkek jobban érzének;
 Feküsznek 's puha párnákonn hevertetik a' testet,
 Mikor ez a' természettől gyönyörű színre festett
 25 Levegő-ég a' szépségenn örvendező Lelkeket
 Leg-jobban meg-illethetné, – valyha olyan szemeket
 Adott volna a' természet, és meg-nem-unatkozást:
 Hogy a' természet szépségénn szüntelen tsudálkozást
 Meg-ne únná tynyaságra hajló érzékenységen.
 30 Had lenne minden éjtszaka ilyen gyönyörűségem. –
 Holmi emberi kezeztől épült régiségeket
 Tudunk tsudálni, 's úgy tartjuk vólt különösségeket,
 Mint egy *tsudát*: a' *Babilon' fala'* készületeit
 'S ama' Gazdag *Szemiramis'* híres *függő kertjeit*,
 35 Mellyekenn háromszáz-ezer emberek izzadoztak
 Naponként; 's még-is egy-nehány esztendeig dolgoztak: –
 Az *Egyiptomi bolygó ház* annyira tsudáltatik,
 Mellyben a' mint Herodotus' tolla után tartatik,
 Tizen-hat roppant 's Felséges Palota vólt építve,
 40 'S rendel az ország' szakaszi száma szerént készítve:
 De az utak olyan formán vóltak benne rendelve,
 Minden nyomban egy görbeség a' másiknak feelve;
 Hogy a' ki egyszer belé ment, ki nem tudott hatolni, –
 Úgy mondják, hogy ezt akarta *Dedalus*-is majmolni.
 45 Az *Egyiptomi szegletre hegyezett oszlopokat*
 Harmadik tsudának hiszszük, úgy-mint szörnyű nagyokat.
 Mert egyiket hat-száz-ezer munkások építették
 Naponként 's húsz esztendő tölt bele mig el-végzették.
 Artemizia Királyné *Mauzolos'* Férjének
 50 Egy *Kriptát* épített, mellyet negyediknek tevének
 A' világ tsudáji között. – A' mit a' Nap Istennek
 A' *Rodusiak* temérdek pénzel építettenek (*lásd fellyebb.*)
 Tsudának tartjuk. – *Phidiás*, egy halandó, dolgozott
Jupiter' tisztességére Aranyból fel-tornyozott
 55 Egy magas *képet*; a' mellyet érdemesnek tartának
 Közibe tenni, a' híres hét világ' tsudájának. –
 Efezusban egy *Temploma* vólt hajdan *Diánának*,
 Mellyben tsak tsupa oszlopok száz húsz számláltatának:
 A' mellyeket mind különös Királyok építettek,
 60 És sok Országok, kintsei ebbe be-merítették.

A' magassága tett ennek két-száz-húsz lépéseket,
 'S ezt, mint a' hét tsuda között egy leg-tsudább remeket
 Úgy bámulta a' Régiség; – 's hát oh! a' természetet
 A' mellytől ennél ezerszer több 's nagyobb ki-telhetett
 65 'S telik, senki sem tsudálja? – Hord elő nagyságotat
Babilon! – Te *Labirinthus!* mutasd titkos zárodát.
 Nagyobbak az égi testek; útjaik titkosabbak;
 'S a' szegletes oszlopoknál végetlenül hosszabbak.
 Jer elő *pompás Teremtő*, jer *Rodusi nap' képe!*
 70 'S hát a' Természet tsak ilyen nagy és tsak ilyen szép-e?
 Te *Jupiter arany képe!* vallyon érsz-e ezekkel
 Az aranynál százszorta szebb 's drágább Hajnal színékel?
 Roppant *Diána' Temploma!* mutasd Ditsősségedet
 Ez nagy Templom, ez *Mindenség*, úgy fellyúl múl tégedet.
 75 Hogy ennek leg-kissebb része szebb és nagyobb Te nálod,
 'S te magad, tsuda létedre ezt a' tsudát tsudálad.
 A' Földi minden királyok bár minden értékjeket
 Reád költsek, a' mesterek minden mesterségjeket,
 Meg-vessék: a' természethez hasonlítatva mi vagy?
 80 Egy por-szemnek század-része – egy semmi – sem szép, sem nagy.
 A' benned való festések 's remeki rajzolatok
 A' gyönyörű Hajnal-színhez tsak hozzá sem foghatók.
 Hol vetted Gyönyörű *Hajnal!* ezen ditső színéket? –
Hajnalnak mond az együgyű emberi nyelv Titeket,
 85 Holott Ti tsupa *Nap* vagytok; – 's a' Napnak sűgárjai³⁵⁵
 Erejétől fényeskedvén az ég' boltozatjai:
 A' Föld-színt, leg-elevenebb 's tüzesebb színt mutattok,
 Mivel mind addig fejerre éppen nem változhattok,
 Míg a' napnak egész teste fel-jövén föld' szélünkre,
 90 Minden sugárit egy-aránt ki botsátja szemünkre:
 Ez az ég, mellyet felettünk kereknek nézünk 's kéknek,
 Egy meg-mérhetetlen öbli egy végetlen vidéknek.
 A' melly tele van üressel, és így ha nap nem volna,
 Semmi színt sem látna szemünk, 's fekete színt gondolna.
 95 Mivel a' *fekete* nem szín, hanem *színek-nem-léte* –
 'S hát a' Nap szemünk elébe illy ég-színt maga vet-e? –
 Nem, hanem ezen fekete semmibe keveredvén,
 A' *Fehérség*, és iszonyú meszsire ki terjedvén,
 A' Fejérséget látásunk leg-végső határjában
 100 Ég-színnek nézzük; – és ez is az Isten' hatalmában

355 *sűgárjai*, A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

Különösen imádandó, hogy a' gyenge szemeknek
 Leg-könnyebb, el-tűrhetése az ilyen ég-színeknek.
 Külömben a' fejetség-is, szín ugyan, de többekből,
 Úgy-mint a' nap sугáriban lévő hét fő színekből,
 105 Kevert szín – van a' sugárnak *veres, Arany' sárga, kék*
Indegó-kék, zöld, viola színe; – minden folyadék
 Meg-mutatja e' színeket. – És³⁵⁶ többnyire sorjában,^{a)}
 Szépen látsznak ezek ama' Noé szivárványjában.
 Ezek egygyütt ereszkedvén a' naptól szemünk felé,
 110 Fejér színt téznek; sőt nem is kell mindég hét szín belé,
 Hogy fejér legyen: a' sárga leg-jobban tartoztatja
 'S ennek kevesebb mértéki hamarébb változtatja
 A' több színeket fejrre: négy szín eleget tézzen
 Mellyből vévén külömb külömb mértéket, fejér lészen.
 115 Nem színesek tehát azok a' miket színeseknek
 Látunk, és semmi színe sints igazánn a' testeknek.
 Hanem, a' mint ők magokba veszik a' sugárokat,
 Olyan színűeknek látjuk 's hiszszük lenni azokat. –
 Oh tsudálatos természet! Oh boldogtalan elme!
 120 A' kinek szüntelen nem ég, 's nem gyúlladoz szerelme
 A' természet-vizsgálásra; e' szörnyű kerületben
 Miket talál a' gyors elme! az áldott természetben,
 A' mellyeknek vizsgálása meg-némúltá teheti,
 És szüntelen tsudálásra önként kénszerítheti.
 125 Meg-némúlok, és szóotalan kő-bálványynya kell lennem,
 Ha a' természet munkáinn rendel elő kell mennem.
 De el-tel lelkem örömmel közös tsudálkozással
 'S fel-ébred bámulásból ilyen fel-kiáltással:

NÉGY ÓRA.

Szúnj-meg, Lelkem! a' természet derékségét tsudálni,
 Mellyet nap-kelet, 's enyészet meg-nem-szún predikálni,
 Szúnj-meg mondom tsudálkozni a' Természet, munkáinn;
 Inkább illik tudakozni a' hajnalnak óráinn.

a) *Sorjában*, egymás mellet, tsaknem ezzel a' sorral, hanem hogy a' *zöld*nek negyedik helyenn kellene lenni. [A lábjegyzetek számozása itt nem folytatódik.]

5 Mikor a' néma setétség tsirkázó sugárokkal
     Oszlik, és a' kies térség az égi madarakkal
 Nagyságát bizonyíttatja a' Természet Urának;
     Ki az? a' ki így forgatja részeit, és magának
 Lételt ad, és rendes folyást az áldott Természetnek;
 10 Tsinál minden-nap új tolyást sok új teremtetettnek.
 Emelkedj-fel az egekre én Lelkem: gyors szárnyakkal,
     Buzdújl-fel ilyen énekre a' Mennyei karokkal;
 Szent! Szent! Szent! a' seregeknek Istene, teremője,
     Minden része az egeknek az ő Gondviselője'³⁵⁷
 15 Ditsósságával meg-telve énekel nagyságát,
     Mellyre a' föld is feelve ditséri méltóságát.
 Ő ad újra meg-éledést a' füstként el-múltaknak,
     Egy-más utánn következést a' valóknak 's vóltaknak.
 A' mit az ő hatalmával a' föld titkonn párázik,
 20 Hasonló titkos munkával mint a' mag ki-tsirázik;
 És terem apró tseppeket, kik öszve sereglenek
     Lassan lassan, és felleget 's zápor esőt Nemzenek;
 És így vissza jön a' pára maga eredetére,
     Le-hullván a' föld hátára; 's annak veteményjére'³⁵⁸
 25 Termesztő erejét adja; hogy annak hasznosságát
     Noha minden szem láthatja, ne tudja valóságát.
 A' tengert, a' nagy tavakat látva látják mindenek,
     Mellyek nagy-foglalatokat árjokkal be-töltenek.
 'S tudják azt is, hogy ezeket folyó-vizek nagyítják,
 30 De kérd-meg bár a' Bóltseket: – kételkedve gyanítják:
 Hogy, ha titkonn a' tengerek ki-nem gőzölgenének,
     Az oda folyó víz erek, benne meg nem férnének.
 Mi mérsékli hát ezeket olly igaz mértékekkel?
     A' ki párázó tseppeket a' be-folyó tseppekkal
 35 Ki teszi olly egyenlökké? hogy'³⁵⁹ a' Tenger' méllysége
     Ki nem szárad, sem örökké el-nem-fogy tellyessége.
 Sem pedig partjainn fellyúl soha sem emelkedik,
     Nem keres szárazt tér-helyúl és meg-nem-szélesedik.
 Te vagy-e az? oh *Természet!* vagy tsupa *rend* vagy-e Te?
 40 Hogy a' mi most el-enyészett, az másnak eredete
 Legyen tsak önként magától; – oh nem lehet képzelní
     A' tsupa *rend* hatalmától ezeket így ki-telni.

357 *Gondviselője?* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

358 A szó után pont áll; a kötet végén található hibaigazító szerint töröltük.

359 *kogy* Sajtóhiba, em.

Kell lenni, meg-foghatatlan egy olyan valóságnak,
 Mellyet maga-gondolatlan vakjai e' világnak,
 45 Vagy nem látnak, és nem vesznek észre a' látottakból,
 Vagy mind annyi Istent hisznek, és tsinálnak magokból.
 Mikor az örök Felséget heverőnek állítják,
 'S e' nagy roppant mindenséget magánn állni tanítják.
 A' Földet mi kényszeríti? hogy távolról érezzen,
 50 Vagy a' nyers fát mi segíti? hogy ő úgy meg-egygyezzen
 A' hóldnak fogyta 's tőltével hogy mikor a' hóld tele
 Van, a' fa gazdagabb lével egyszersmind teljen vele.
 Azt mondod: hogy a' hóld teste okozza mind ezeket:
 De vallyon: hát ki kereste-ki úgy ezt a' kereket?
 55 Hogy az olly rendes útonn jár, 's olly egyenlő tengelyenn,
 Hogy az ember hóld' tőltét vár ez időben, ez helyenn.
 Mi okozza meszszeségét olly egyenlőnn tőltekor?
 Hogy a' fának nedvességét bővítné éppen ekkor.
 Sőt tsak azt-is mi okozza? hogy körülünk forduljon:
 60 Most minden fényjét meg-hozza; majd egészszen el-múljon.
 Van-e hát olly *Inquiesse* ezen forgó testeknek?
 Melly mozgásokat vezesse, 's útát szabjon mentteknek.
 Ha vagyon, mint az Órának vonó terhe, 's mozgója;
 Ezen mozdulás' okának mi az igazgatója?
 65 Ez nagy órát ki tekeri fel? ha le-foly kereke,
 Vagy azt is új erő veri, 's más természet' remeke?
 'S hát ennek az új erőnek ki ád erőt mozgani?
 Mert azt-is önként menőnek lehetetlen tartani.
 Ha önként megy itt a' lélek, ez a' mindenhatóság,
 70 'S ez, a' mi így bánik velek, nem *rend*, hanem *Valóság*.
 Ha pedig ez a'³⁶⁰ *Mindenség!* öröktől fogva vagyon,
 És így nem kell rá Istenség, hogy mozgó erőt adjon.
 Bolond! *örökké való*nak ha hihetd e' világot,
 Mért nem hihetsz meg-tartónak egy ollyan *Valóságot?*
 75 Kinek abban áll olly nagyon képzelhetetlensége:
 Hogy ő *vólt, léssen, és vagyon, nints kezdete, sem vége*.
 Sőt: ha van örökké való, inkább az, *Isten* légyen
 Mint *világ*; mert tudni való: hogy semmire sem megyen
 A' Durva test ő magától, – nem hogy rendet tarthatna,
 80 Ha tsak Isten hatalmától nem függne, 's nem tartatna.
 Akár mit higyj hát Istennek, Te! vak Isten-tsúfoló!
 Az tsak igaz, és mindennek, 's néked-is tudni való:

360 Az aposztróf hiányzik, pótoltuk.

Hogy nem lett ez nagy mindenség magában, sem fenn nem áll,
 Ha csak valami Istenség nem tart, éltet, és táplál.
 85 És így a' meg-foghatatlan Isten' gondviselése,
 Szinte úgy tagadhatatlan, valamint fenn függése
 Ez roppant égi tüzeknek, 's azoknak karikáji;
 'S a' mint élnek a' kerteknek füvei, és plántáji,
 Nem az tehát tsudálásra méltó, hogy a' természet
 90 Most egy dolgot újjúlásra hoz, más meg el-enyészet;
 Tsak az Isten a' tsudára méltó; Ő teremtette
 A' *mindent*, 's erős karjára elébe terjesztette.
 Hogy minden-tudó szemei nézzék, és úgy vezessék,
 Ne hogy forgó kerekei az útat el-veszessék.
 95 Méltó hát a' természetet, de okossan vizsgálni,
 Ne hogy a' mi teremtett Istenül kezd tsudálni.
 Hanem minden ditsősséget adj egyedül Istennek,
 A' ki e' nagy Mindenséget alkotta, 's Ura ennek. –
 Áldott légy óh egy Felséges! Oh hatalmas Alkotó!
 100 Áldott kezed' erőssége, 's áldott a' Mindenható:
 Hogy magát teremtésiben nyilván-valóvá tette,
 'S az okos ember' testében Lelkét úgy helyheztette:
 Hogy fel-emelt fővel állva, az egeket nézhesse.^{a)}
 És a' Nagy Istent tsudálva magát gyönyörködtesse.

a) Os homini submille dedit coelumque tueri,
 Jussit & erectos ad Sidera tollere vultus.
Ovid. Metam. [A lábjegyzetek sorszámozása nem folytatódik.]

A' nyomtatásba esett hibák.

pag.	5.	lin.	11, 12. igen-is Mózsés azt mondja, Első napon teremtette a' világosságot; Proximus est aër illi levitate locoque, Ovid. ezen szók egészszen ki-maradnak, mert kétszer vagynak.
pag.	43.	lin.	31. mont, <i>olvasd</i> , ment
pag.	46.	lin.	11. harmadonn. <i>olv.</i> harmadánn.
pag.	48.	lin.	12 mind, <i>olv.</i> mint.
pag.	49.	lin.	5. 's békélhetetlent, <i>olv.</i> 's a' békélhetetlent.
pag.	57.	lin.	10. ragyok. <i>olv.</i> ragyog.
pag.	61.	lin.	14. jeles. <i>olv.</i> jele
pag.	64.	lin.	25. Eccliptice. <i>olv.</i> Ecclipticae.
pag.	72.	lin.	18. költsönöz <i>olv.</i> költsönös
pag.	82.	lin.	11. vice <i>olv.</i> viae.
pag.	87.	lin.	19. sűgárjai, <i>olv.</i> sűgárjai'
pag.	89.	lin.	15. Gondviselője? <i>olv.</i> Gondviselője'
pag.	89.	lin.	25. veteményjére. <i>del.</i> punctum.

9.

HOL-MI
KÜLÖMB-KÜLÖMBFÉLE DOLGOKRÓL
IRTT
DARAB-VERSEK.
'S RÉSZ SZERÉNT
FOLYÓ BESZÉDEK

HARMADIK DARAB.

Mellyet maga' egyszer másszor írogatott munkájából öszve-szedett, és most köz-
re botsát

HORVÁTH ÁDÁM.

PESTEN,
Nyomtatt. TRATTNER MÁTYÁS' betűivel
1792,

A' JÓ SZÍVÜ OLVASÓHOZ.

Ez már a' harmadik Tag *Holmi*, melly ha elébb ki talál a' Sajtó alól jönni, mint a' második, ez is egy jele leszen annak, hogy az illyes dolgokban való hátra maradásnak, nem a' Könyv-szerzők az okai.

5 HOLMI ez is, minden-féle öszve van benne keverve, mind az érdemre,³⁶¹ mind a' ver-
sek-nemeire nézve. Túrje el a' sok holmi között a' jámbor olvasó, ha mi tsalfabbatskákat
talál benne. – Nem akarom itt is elő hordani a' mentségeket; mellyeket előre botsátottam
már két ízben is.

10 Mind az első, mind a' második darab (írott) Holminek olvasása után, sokan, ki szem-
ben ki mások által meg-intettek; hogy az Énekeknek nótáját is tenném közönségessé; mivel
a' kik azokat különösebben kedvellik, nem múlathatják magokat velek, úgy, a' mint akar-
nák: – meg-lessz az is talán, ha élek; még most sok okokra nézve nem lehet.

Többnyire – Vedd jó neven jámbor Olvasó ezt is, a' millyen: tudván hogy én a' ma-
gam' munkáit könnyen olvashatnám írásban is, és azt hogy ki nyomatom, bizonyosan
mások gyönyörködtetésére, 's más haszonra tselekszem.

Budán 1792

361 *édemre* Sajtóhiba, em.

A' KAZINCZY BARÁTIHOZ.

KAZINCZI Ferentzet értem: – azt a' Hazánkban isméretes Magyar Tudóst; azt a' bájoló tulajdon-
ságokkal tellyes jó Barátot: a' ki minek-előtte személyyben ismért volna: maga ismértette-meg
velem tapasztalhatóképpen leg-elősször, az igaz baráti szeretetnek édességét. Ő néki ajánlom ez
5 Holmi vers-darabjainnak Harmadik Tagját: nem tsak azért, hogy ennek egy része, a' vele való sze-
relmeskedésémnek élő tanúbizonysága: hanem leginkább azért, hogy az ő Barátival meg-kóstol-
tassam; ha, nem édesebben hangzik-e az ajánló Levél, mikor az érzékeny szeretetünk tárgyaihoz
intéztetik, mint mikor Tiszteletünk' Istenkéihez. De – szükséges egyszersmind néki meg-panaszol-
nom: melly nehezen sült-el; hogy ez az ő emlékezetére szánt Gyűlyteményem, a' nálunk környűl írt
10 szabadság szerént világot lásson. – Úgy kellett itt tselekednem, mint tselekszik az a' bűnös személyy;
a' kit bűneiből egyik gyóntató Atya fel-nem óldozván a' másikhöz folyamodik, 's meg-nyeri bűne'
botsánátját. Hübner Úr volt olyan könnyű szemű vizsgáló, a' ki ennek elsőbb részében a' tsalfáb-
batskákknak tetsző darabokat sűrűbb rostába tette, 's nem nézte olly számkivetést érdemlőknek, mint
az Ovid' szerelem könyvét; noha ő is némellyeket ki törölt belőle – Nyűgódjon tsendesen!
Kedves Kazinczimat pedig már azon kérném, hogy vegye jó neven ajándékomat; de ő azt kérés
15 nélkül-is meg-tselekszi: mert szeret ő engemet; és én is fogom őtet szeretni – mind holtomig.

[I.] HERTZEG ESZTERHÁZI ANTAL HALÁLA' HALLÁSÁRA

*mikor mint Kapitány Belgrád' vivásában meg lövetett, és a' Bétsi újságban, mint meg holt úgy hír-
dettetett ki. 1. Januar 1790.*

'S HÁT! tsak meg-hal Antal illy Ifjú létére?
Hertzege Nemzete' keserűségére,
'S hát! tsak nem jut Belgrád úgy Hazánk' kezére,
Hogy Eszterházi vér ne legyen a' bére?
5 Meg-hal – 's midőn viszont Nándor-fejérvára
Még élttében leve halálának ára,
Vérrel festi nevét Össei módjára
Ditső Nemzetének vitéz oszlopjára. –
10 Meg-hal – 's hírt visz néktek, bóldog Hazafiak!
Hogy most is Vitézek az Eszterháziak,
Vitézek, mint hajdan, sőt a' mostaniak
Még mikor gyermekek, már erős férjfiak.
Hírt visz, hogy³⁶² még alig fel-serdült korába
Már olly Kapitány vólt Hazánk' táborába'
15 Hogy az ezer fegyver' rajta rohanttába
Maga nyitott útát a' Belgrád' sánttzába'.

362 Hírt visz, **mikor** hogy A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

Erős volt rá venni a' tartózkodókat,
De nála ízmosabb erővel bírokat,
Hogy számba se vévén az ellen-állókat
20 Ezer karók közt is törték a' karókat.
Mert mikor Hazánknek ez remek születte,
Ezt a' szót, Hazánkért – száján ki ejtette,
Illy rettenhetetlen Magyarok mellette,
A' Magyar a' halált el-is felejtette.
25 Fel-is vitte népét épen' nem sokára
A' körül-karózott Város' piattzára,
A' hol egy fiatal Oroszlány módjára
Szélllyel néz, kit hányjon először kardjára.
A' ditsősség látta, fényes Templomában,
30 Hogy az Eszterházi Hertzegek' Házában
Mindjárt tsorba esik; egy Atya fiijában
Kárt vall, 's egy nagy Atya nagy onokájában.
Hogy hát tárgyot adjon bajnoki szívének
Addig is, míg véget vetnek életének,
35 Mutat egy Törököt szikrázó szemének,
Ki őt tette tzelúl puskája' végének.
Rá is ló a' Pogány, rá, de el hibítja,
A' Hertzeg hát kardját ellene fordítja:
Köldökébe szúrja; hasát ki hasítja, –
40 Válláról szakállas fejét le-taszítja. –
De – elég kezdet-e ez egy ditső végnek?
Halál! 's ennyit engedsz tsak a' ditsősségnek?
Vagy nem adsz-e Belgrád! e' szép vitézségnek
Jutalmául szállást illy vitéz Vendégnek?
45 Ah ! nem – az erőnek halál jön nyomába,
Halál, melly rejtezett egy Török puskába,
'S olly erős lövést tesz a' Hertzeg' vállába,
Hogy nagy szíve alatt le-roskad a' lába. –
Tartja véres kardját még most is kezébe'
50 Melly ösztön a' Haza egy Hertzeg' szívébe!
'S melly nagy szív, akkora vitéznek testébe',
Kit egy Magyar fel-bír 's el-visz az ölébe'.
Meg-haljak hát? úgymond: 's virtusimnak vége
Itt lesz-e Hazámnak ez érdem elég-e?
55 Hogy most is a' Pogány Török' dühössége'
Tárgya lett Hertzegi Nemem' distőssége?
Ah! nem – ha az egek, az erő 's ditsősség
Úgy adták, hogy enyím legyen az elsőség,
Nem hágy-el egészen addig az erő 's Ég,
60 Míg vissza jön hozzánk ez roppant erősség.

Úgy is lett; – tsak ugyan élve meg-érhette,
 Hogy LOUDON Belgrádat a' mienké tette;
 De mint Hunyadinak utolsó nagy tette,
 Érdemét, halálos betegség követte:
 65 A' testében három darabra szaggatott
 Golyobis már semmi reményt nem adhatott;
 Noha mikor szedték nagy szívet mutatott
 Akor is, 's még tsak egy könyvet sem húllatott.
 Nem hitte a' halált olly érzéketlennek,
 70 Hogy illyen idején véget vessen ennek;
 Kinek virtusi, még mint neveletlennek
 Már a' nagy érdemek' száma közé mennek.
 Nem – 's sebjét nehezen tsak azért szenvedte,
 Hogy szíve, melly őtet hív bajnokká tette,
 75 Hűségét munkásan úgy a' mint kezdette,
 Édes Hazájával nem éreztethette. –
 Fázik már Bellona hadi kotsijába',
 Be-viszi ostorát a' meleg szobába;
 A' katona bellyebb nyomúl a' Hazába,
 80 De a' Hertzeg szenved sebje' fájdmába'.
 Nem lehet a' tisztség 'seb gyógyító írja;
 Fel-veszi a' Fő-tiszt rangot, de nem bírja,
 Érzi már, hogy nints más rend, hanem a' sírja,
 A' hova nagy nevét a' Haza fel-írja.
 85 Ti úgy-mond Barátim! kedves Hazátokat
 Meg-látni, 's nyugtatni mentek magatokat,
 Ólelni fogjátok élő Anyátokat,
 Én pedig a' meg-hólt Eszterháziakat.
 Vitéz Pajtásimtól egyedűl hagyatom,
 90 És Hazámon kívül, kiért indúlatom
 Eg-forr, az Orvosok keze közt tartatom,
 'S halálos szőnyeggel majd le-takartatom.³⁶³
 Oh Haza! oh hűség! édes nevezetek!
 Áldott legyen az Ég, hogy én is érttetek
 95 Meg-halok, és azok közül egy lehetek,
 A' kiket ti élni méltókká tettetek.
 Az édes képzések mind így teldegelnek,
 'S úzik rettentését a' halálos jelnek,
 Az érdem, és hűség egy-másért fel-kelnek,
 100 'S egy-másnak a' szívben illyeket felelnek.

363 *le-takartatam* Rímelés szerint jav.

„Én még életemnek gyermek-idejébe’
 A’ *virtust* nyomoztam a’ Márs’ seregébe
 Hogy koszorús fejem’ Márs maga vinné-be
 A’ *virtus’* Házából³⁶⁴ a’ *ditsősségébe*.
 105 De ímé nem tekint sem időt sem nemet
 A’ halál, ’s mint embert engem’ is el-temet;
 ’S míg érdemesebbé tehetném nevemet,
 Örökké-*valóság* végzi az *érdemet*.
 110 Jól vagyon; az érdem ott is meg-találja
 Jutalmát, ha testem³⁶⁵ a’ halált ki álja –
 A’ sok Nádor Ispány és Ország-Bírája
 Rám ismer, hogy ez is az ő Onokája:
 Miklós ama’ Vezér, meg-fogja kezemet,
 115 Mint Vitézt ’s onokát úgy ismer engemet,
 Ki Ferdinand alatt tett feles érdemet,
 ’S Nádor Ispányságig emelte ez Nemet;
 Meg-ismersz ’s kezet fogsz Pál Vezér! fiaddal,
 Száz esztendő múlva fel-támadt magvaddal;
 120 Ki kedves Hazámat örzötted nagy Haddal
 Születésem előtt tsak nem egy századdal.
 Eszterházi József meg fogja sebekkel³⁶⁶
 Meg-rongált testemet Atyai kezekkel
 Ölelni; ki nem rég a’ Burgus népekkel
 Jól hartzolt *Festetits’* s *Splényi* Vezérekkel.
 125 Meg-látom ama’ *négy Eszterháziakat*
 A’ kik így áldozták-fel mint én magokat,
 Fel-váltván előre vérrel halálokat,
 Mert fel-kontzolának nyótz száz Pogányokat.
 Ezek mellett lelek helyt nyúgovásomnak,
 130 Számra leg-édesebb tsókot ezek nyomnak,
 Ezek is halállal nyertek dísz Hazámnak,
 ’S juttatnak koszorút vitéz homlokomnak.
 Ne írtózz hát lelkem! itt hagyni azokat
 A’ Hertzeg Atyákat ’s Gróf Atyafiakat,
 135 Szereti az ég is a’ hív bajnokokat,
 ’S ott is találsz elég Eszterháziakat.
 Várnak már ’s élémbe terjesztik kezeket;
 Vár a’ *ditsősség* is – ’s vékony fellegeket
 Küld emelésemre, hogy több érdemeket
 140 Rakjon érdemjekhez ’s nagyítsa neveket.”

364 *Házából* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

365 *teszem* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

366 *'sebekkel* Az aposztrófot értelemszerűen elhagytuk.

* * *

Boldog szív, ki magát ekképp' bíztathatta;
Boldog; 's hogy el-veszti szerentsétlen, Atyja;
Szerentsés a' Haza, mellynek illy magzatja
Vólt, 's hogy el-temeti méltán sirathatja.

145 Tsak hamar érkezhén ismét a' Pesti Újságokban a' Hír-adás, hogy a' Hertzeg még él (vajha most is élne) ismét ezek³⁶⁷ irattak:

II. A' Hertzeg' fel-éledésére.

EL hát még a' Vitéz Hertzeg! ha él – hála Istennek!
Bétsből jött a' hír, hogy meg-hólt, 's most Bétsből mást izennek.
A' reménység örömet hisz, mihelyt a' hír lebeg, és
Könnyen tűnik az el-vesztett jóért való rettegés,
5 Vajha ez Ifjú Bajnoknak hólt híre hamis vólna,
Vajha a' Tudós *Eskulap'* olly híven orvosolna:
Hogy ezen Hertzegi Háznak reményét vissza adná,
'S Márs még egyszer ezt a' Vitézt táborába fogadná.
Lég hát most egyszer mély álom! tsupa álom, 's nem Halál,
10 Ki a' régi Poétáknál Halál' testvérje valál.
Melly vígan ismeri Múzsám magát meg-tsalatottnak,
Mikor bús siratója vólt ez Hertzegi Halottnak,
Kedvezetek az érdemnek Ditsósság! 's boldog Egek!
Szúnjetez fellyebb emelni e' fényt fényes fellegek
15 Engedjétek-meg Hazánknak, hadd ditsekedjen vele
Hogy él, a' kinek már gyászos Oszlopot is emele.

6-dik Jan. 1790.

III. Egy jegyző Könyvnek Homlokára

Melly könyv 1789-dik esztendőre előre el-készítettett 1788. Ádám Éva' napján.

MIT tsinálsz? oh boldogtalan testben pihegő lélek!
Ígérhetek-e *hólnapot* magamnak, ki ma élek?
Erős az Isten meg-ölni egy por szemmel engemet;
5 Hogy merem tehát hosszabbnak reménylni életemet?
Én egy halandó léttemre könyveket szerzek előre
Emlékeztető könyveket – ma – a' jövő esztendőre –

367 A szó végén aposztróf áll, elhagytuk.

Hát-ha még az ejtszaka is, az én író pennámat
Egy *falra író kéz* forma fel-váltja, 's a' nap számot
10 Be töltvén, az új esztendő meg-érnem nem engedi,
Oh Isten! – de jó az Isten! – a' bűnöst el-szenvedí.
És meg-tarthat engemet is az ő kegyelmessége,
Hogy még élek, amaz örök életnek reménysége,
Ösztöne legyen szívemnek, annak dítséretére,
15 A' ki teremtett engemet maga ditsőségére.

IV. *Egy jó Barátnak Halálára.*

13. Jan. 1789.

MIT keressz oh! halál! a' *Nagy'* Udvarában?
Mit keressz egy *Túdós'* tanuló házában?
'S a' mikre ő reményt gyújtott a' *Hazában*,
Hol keressük majd fel *Temető* sírjában?
5 A' fáradhatatlan kezet meg-kötötted
Serény újja közúl a' tollat ki-vetted
Még élte' közepét érni sem engedted;
Égre méltó szívét a' porba temetted.
De mit is keressel bús Kurir! én nálom?
10 Vajha híred, költött hír vólna, vagy álom!
Úgy tetszik, engem' is reszkettet halálom,
Hogy *Barátim'* számát tsorbúlni találok;
Bóldog együgyűség, 's nem mese, melly régen,
Meg-lesvén a' madár' repülést az égen,
15 Igazat épített egy kis jelenségen,
És sokszor valót is nyert a' reménységen;
Hogy ne lettek vólna jó jövendölések
Azok az eleven madár' repülések,
Holot a' holt tollban is vagynak érzések,
20 'S az érzéketlenben igaz jelentések.
Vagy talám az igaz *Barátok* hűsége
Olly nagy, és annyira terjed erőssége,
Hogy ha ez, amához vonzó lánggal ége,
Messze földekre is van érzékenysége;
25 Én ez esztendőnek mindjárt kezdetében
Fel-írák *Barátim'* neveit rendében,
A' kikkel éltemnek múlt esztendejében
Múzsám levelezni szokott jó kedvében.

30 Elmém majd minden név után kételkedett,
 Tán emlékezetem változást szenvedett;
 Érzéketlen tollam el-haggya tégedet,
 'S tsak nem el-felejtém jó *Nagyom'* nevedet.
 Fel-írák leg-utól még is szégyenemre,
 'S mikor tegnap előtt ebbéli vétkemre
 35 Emlekezém – nagyobb keserűségemre
 A' Kurir, egy könyvet gördíte szememre,
 Meg-hólt hát! és leg-jobb korban véget ére,
 'S én nem borúlhaték, hidegült testtére,
 Nem – de oh! – el-megyek fel-keresésére,
 40 'S ezt mondom, sirjának³⁶⁸ állván a' szélére:
 Nyúgodjál Barátom! már eleget tettél,
 A' mivel egy tsendes nyugvást érdemlettél,
 Az emberi szívek példája³⁶⁹ lehettél,
 Hogy minden, és Te is munkára születtél.
 45 Én, és minden, kinek így buzog a' vére
 A' baráti hűség' költsönözésére,
 Ha soha sem néz is koporsó kövére,
 Jól fog emlékezni *Szerentsi* nevére.

V. Meláncholia.
 24. Jan. 1789.

HOL vetted magadat mesés régiség' költeményje?
 Hogy mindennek van *Fatuma*, olly bizonyos Törvényne,
 Mellynek ugyan *Jupiter* is alája van vettette,
 De még is annak tudása meg-vagyon engedtetve,
 5 Nem tsak ama' tsuda hírű tizenkét Szibillának,
 A' kik tizenkét könyvekbe írták sorssát Romának,
 Hanem az értelem nélkül való vad állatoknak
 'S szárnyaikkal a' levegőn repdeső madaraknak;
 Hol vetted, mondom, magadat Te régiek' meséje? –
 10 Vagy inkább melly nagy régiek' mesétek' szerentséje!
 Hogy a' bú-bájosok' ezer féle mesterségének
 Némelly messze szívárgási ránk is által jövének.
 Hajdan mikor a' Magyarság Törökkel hadakozott
 A' Rigó mezeje mellett egy vén Aszszony hírt hozott,
 15 Hogy a' mint a' folyó vizet a' két tábor zavarta,
 Annak lészen győzedelme, a' melyknek ő akarta;

368 *sirjanak* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

369 *példájá* Sajtóhiba, em.

'S meg-lett – hát a' Magyarságnak nem buta félenksége
 Az, mikor sok nagy dolgoknak kitsiny a' jelensége.
 Innen, a' ki útnak indul, 's tsak hamar az útjában
 20 Nyulat talál maga előtt által menni futtában,
 Szerentsétlennek ítéli útja ki-menetelét,
 'S azt mondja, hogy a' futó nyúl annak mutatta jelét.
 Szerentsés, a' ki az ilyen dolgokat nem próbálta,
 A' kinek egy vagy más rossz jel az útját el-nem váltta,
 25 Mert semmiből rossz szerentsét nem jövendöl magának,
 A' mint régen sok félenek 's sok bolondok valának.
 Lám nem repült én előttem sem bagoly sem durva sas,
 Meg sem rezzent szemem előtt sem a' nyúl, sem a' farkas,
 Lovaim bátran, 's többnyire vágatva sijjettenek,
 30 'S ki merte volna fel-tenni, hogy itt itthon nintsenek.
 Vagy tán varjú volt az *Omen* 's az bontja szerentsémet,
 Most értem egy hajdan költött de gyermekes mesémet,
 Mért néz a' varjú a' kontzba? varjú helyett kontz leve,
 A' mi mostani szerentsés útamban gátlást teve.
 35 De ki tette volna fel-is, hogy most küldnek velőért,
 A' kontzért, gyógyító írért, velővel tellyes főért,
 Azomban mire oda ért, már akkor a' beteget
 El-temették, 's a' sebesnek sebje hóltig be-hegedt.
 Hittem hát, 's mért hihettem, noha én-is mindennek
 40 Nem hihetek, hogy – még temetni nem mennek,
 De meg-tsalt mind reménységem, mind a' jövendőlésem,
 Mert im reggeltől mind delig gazda nélkül itt késem! 's a' t.

VI. Egy jó Baráthoz válasz a' Barátságáról.

11. Febr. 1789.

A' mit a' Barátság nagy betsú vólttáról,
 Erről a' tiszta szív' ritka madaráról
 Írtal, az mind igaz, 's az is hozzá járúl,
 Hogy a' Barátságáról igaz tsak, magáról.
 5 Alig ritkább ennél a' *Féniks'* egysége,
 Alig e' nagy világ' tsak két tengely vége,
 Mert ezek állandók: de féltő vendége
 Mindég egyik szívnek, a' másik' hűsége.
Thezeus híve vólt *Pirithoussának*
 10 *Polluks* fél életet adott Kásztorjának,
 A' mint-hogy emezek tsillaggá válának,
 Amazok pokolba együtt ballagának.

De, tsak – ezer gánttsa van a' szeretetnek,
 Mellyek a' mint egynek vagy másnak tört vetnek,
 15   Úgy, még a' leg-hívebb szívek is félhetnek,
           Hogy gyűlölni fognak a' kik most szeretnek.
 A' lélek szerethet, a' lélek lehet hív;
 De a' lélek mellett van ám test is, vér 's szív,
 Melly noha Iseni, de tsak romlandó mív,
 20   Mindent ő magával változtat, 's veszni hív.
 És így a' Barátság' állandóságának
           Tsak a' reménységet tehetjük pólttának,
           Ha a' mit reménylünk mind valók volnának,
           Sok ezer barátok találkozhatnak.
 25   Oh bizony boldog szív, a' ki úgy élhetett,
           Hogy a' kivel egyszer barátságot vetett,
           Halál tseréli-fel valamelly'k életet,
           Míg nem valamelly'k hív hitetlen lehetett
 Illy ritka ez lelkünk egy gyönyörűsége,
 30   'S ugyan azért lehet több kedves vendége
           Szívünknek, de neki nints olly szélessége,
           Hogy többre terjedjen egy szívnél hűsége.
 Lehet, 's van szívednek több olyan barátja
           Kiknek szíved szívét mind igaznak látja;
 35   De olly nagyon szoros ez a' szív' korlátja
           Hogy nem tér több belé; tsak egy a' sajátja
 Hiszed-e? Hinned kell.³⁷⁰ – Vagynak, ha lehetnek³⁷¹
           Ketten, kik tégedet egy formán szeretnek
           Próbály hát egy formán e' két szeretetnek
 40   Meg-felelni: testek erre nem mehetnek.
 E' két barátodat, ha egy veszély éri,
           Mindenik haldoklik; segédedet kéri:
           De nem bírsz kettővel – úgy-e nem úgy méri
           Majd a' szív hűségét a' mint most ígéri.
 45   Nints hát tökéletes hűség, 's nem is lehet,
           Angyal az, nem ember a' ki arra mehet;
           Az hát leg-bóldogabb, a' ki olyant vehet
           Szívébe, a' kiről leg-bízatosabb lehet.
 De ne vonj ki rosszat igaz beszédemből
 50   Barátom! mert én ezt sem nem félelemből
           Sem erántad való idegenségemből
           Írom, mint meg-láthadd majd jelentésemből.

370 A H h-ből jav., a hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

371 lehetnel Sajtóhiba, em.

Ha öszve ütődnek a' kis 's nagy hűségek,
Olyan nagy ezeknek 's szép gyönyörűségek,
55 Hogy az égieknek talám ez vólt végek,
Mikor földből embert tsinált böltsességek.
Lehet hív a' barát, ha nem leg-hívebb is,
Valamint szép lehet a' ki nem leg-szebb is,
60 Nagy jó a' hűségben még a' leg-kissebb is,
'S a' szív' ajtajáról el-mehet bellyebb is.
Míg lassan a' hívek öszve gyalúltatnak,
A' fáklyák lobogó lánggal fel-gyútatnak:
A' szív' szekrényében mind addig kutatnak,
Míg mind mélyebb, mélyebb helyre találhatnak.
65 Ez osztán öröme a' nemes lelkeknek,
Ha van több köteles szívek a' szíveknek:
'S baráti Társaság lesz nevek ezeknek
Az egy-mást szerető kedves személyeknek.
Örül e' Társaság mikor sokasodik,
70 Mert minden égő szív' lángja nagyobbodik,
'S utóbb mindenik szív azon' tusakodik:
Melly'k baráti közül első? 's melly'k második.
Látod-e már kedves barátom! szívemet?
Melly boldoggá tettél Te akkor engemet?
75 Mikor szerettedre unszolod lelkemet,
'S magadhoz kívánod vonni Hűségemet.
Meg-tsonkúlna nemes lelkem' szerentséje,
Ha leveled' vévén 's tekéntvén beléje
Szívemnek minden kis, de hív részetskéje
80 Nem vonúlna Nemes szívednek melléje.
Hív barátim' száma veled sokasodik,
'S kérdés már melly'k első 's mellyik a' második?
Szives leveledből olyan jel adódik,
Hogy szívem a' sok közt méltán tusakodik.
85 De ne hogy tégedet első levellemmel
Kétségésíttselek gyanús hitelemmel,
El-halगतom azt most gyenge szeméremmel,
Hogy ne vesződj korán hízelkedésemmel.
Sok szíves Barátim vagynak és vóltanak,
90 A' kik noha engem' soha sem láttanak,
De még is azokból a' miket írtanak,
Egy igaz baráti szívet mutattanak.
Te meg-láttad ugyan elébb személyyemet,
És mindjárt méltónak ítéltél engemet
95 Hogy szeretetteddel tűzesítsd szívemet,
'S Barátimhoz vonszó kötelességemet.

100 'S a' mikor nyakadba borúlt kedveseddel
Két temetésből vett keserűségeddel
Fel-hagyván – engemet untatsz leveleddel
Nagyon meg-előztél engem' hűséggeddel.

Folytatás – vigasztalás, ugyan azon jó Baráthoz.

105 Mit kéred bóldog szív! vigasztalásodat?
Holott olly erősnek mutatod magadat,
Hogy mikor a' halál rád gyász fátyolt adat,
Magad vigasztalod ez új barátodat.
Nekem kellett vala húllatnom könyveket,
Mikor meg-hallottam kettős keserveket
Azoknak kik most is egy pár szép gyermeket
El-temetvén, ötből vesztnek már négyeket.

110 'S hát! lám! mikor sírnék a' más levelére
Olyyan Atya küld mást hozzám szerentsére,
Kinek siralommal sértett Nemes vére
Maga talál hasznos flastromot sebjére.
Nem siratom tehát két kis gyermekedet,
115 Mert a' mint olvasom gyászos leveledet,
Nekem e' két halál nyerte-meg lelkedet,
Vagy e' kezdett tenni hívemmé Tégedet.
Oh kedve-tölt halál! – De hálá Istennek,
Hogy mikor a' sírba a' kisdedek mennek,
120 Attyoknak az Egek életet engednek,
Holott hólt hírét is hallottam már ennek.
De oh szerentsés szív! melly el-nem tsüggedett
Mikor a' mord Halál nem tizedet szedett,
Hanem a' mint hagyott ő hagyott tizedet,
125 Kétszer, mikor ötből tsak egyet engedett.
Látd-e? hát! jobbágyod lett a' vitéz Halál;
Ővé vólt mind az öt, Te földes Úr valál,
Két *dézmát* ád; egyet a' hol ötöt talál,
Tudtad-e ezt, mikor engem' vigasztalál.

130 Te más okot leltél vígasztalásodnak,
Mikor elmés verset írtál Barátodnak,
Hogy hát meg-feleljek nagy szívű vólttodnak,
Imé én a' Halált teszem Jobbágyodnak. –
'S osztán: leveledben *Borbálát* nevezel
135 Mikor egy siralmas Társról emlékezel,
Azt írod hogy azzal kesergessz 's könyvezel?
Ez siralomból is örömet érezel.

Ha sír is hív Társod, de szeret is él is
Többet ér még ez öt sőt tíz gyermeknél is;
140 Örülj hát, ha még el³⁷² többet temetnél is,
Mert több van még nálad 's feleségednél is.

Ezekre 's kivált a' két utolsó Strofára válaszolván a' kedves Barát, következett ismét ez a'

VII. *Felelet ugyan azon jó Baráthoz.*

NEKEM nem másért fáj leveled' késése,
Hanem hogy a' Halál' szíven szúró kése;
'S Barátomnak újabb le-betegülése
Miatt késett verse el-érkezhetése.
5 Ha T – n szenvedted volna nyavalyádat,
Meg-érzettem volna súlyos nyoszolyádat,
És most nem formálnék magam ellen vádat,³⁷³
Hogy nem vissz-hangoltam siralmas nótádat.³⁷⁴
A' T – i Bérczeknek öblös üregjei,
10 T – b 's S – d közt B – ó' ligetes erdei
Hangzva lettek volna komor követei
Bús szívednek, mikor nagyúltak sebjei.
De mikor a' Veszprém' messze vonúlt Vára
15 Fektette testedet nyavalyák' ágyára,
Ám, ha nyögésidet az Ekhó szárnyára
Vette is nem bírta S – d' határára.
De áh Ti Veszprémnek komor vidékjei,
20 Hogy vagytok kettőnknek olyan irígyjei,
Hogy el nem hatottak ide nyögései
Annak, kinek velem közössek sebjei.
Hadd húllattam volna szapora könnyeket,
'S szaporítván számmal a' két sebeseket,
25 Eregettem volna olyan nyögéseket,
Mellyek meg-haladnák fent a' fellegeket.
A' Somogyi szelek fel-kapván hangomat,
Fel-keresték volna kedves Barátomat,
'S halvány színnel festvén előtte gyászomat
30 Hírül adták volna közös siralmomat.

372 *él* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

373 *vádot* Rímelés szerint jav.

374 *nótádat* Sajtóhiba, em.

De így valahányszor szemét pillantotta,
 'S vigasztaló versem' sorát olvasgatta,
 Hajdani búját is észébe forgatta,
 'S minden biztatásom' tsonkának tartotta.

35 Nem merte a' Halált vélni Jobbágyának,
 Mivel ugyan azon siralmas Atyának
 A' kinek nem régen két dézmát hagyának
 A' Párkák, most ollót készítenek magának.

40 Hát inkább a' Halál ötet rabbá tette,
 Betegség' békóji közé rekesztette,
 Sartzúl gyermekeit renddel úgy el-szedte,
 Hogy ő neki tsak a' tizedet engedte. –

45 Úgy vagyon Barátom! a' keserűségnek,
 Ennek az előttünk kelletlen vendégnek
 Tűzei, úgy sütnek, 's olyan lánggal égnék,
 A' millyen pará'sa van a' gyengeségnek.

A' szívek magoknak ön magok tsinálnak
 Rettegést, ha félénk okokat találnak –
 A' Halál' vitézi merőebben állnak,
 50 Ha ki földes Űri just ad a' Halálnak.

De ha már ösztönöz siralma Házadnak,
 Hogy ne tartsd a' halált lenni jobbágyodnak;
 Ezt a' szabadságot tsak add-meg magadnak,
 Hogy a' Halált ne is tartsd Földes Uradnak.

55 Gyermekid mindnyájan Istenéi vóltak,
 Mind a' kik még élnek, mind a' kik meg-holtak:
 'S mikor el-vétettek kezedből a' hólttak,
 A' halálnak is az Egek parantsoltak.

„Istenéi vóltak 's ideig engedte
 60 Tenéked, ha tehát már most vissza vette,
 Hogy a' kit szerettél ő jobban szerette
 Perbe az Istennel nem szállhatsz érette.

Sőt ha el-gondolod egész életedet,
 Bóldognak mondhatod meg-hólt gyermekedet,
 65 Mert tsak keveseb bűn bánthat egy kisdedet
 Mint már ennyi idős léttedre tégedet.”

Ha a' kisdedekké a' Menynek Országa,
 Ez lehet szívednek tellyes vigassága;
 Hogy a' kit a' Halál korábban ki-vága,
 70 Kevesebb a' bűne, kissebb adóssága.

Ha most minden meg-holt gyermekid élnének,
 Míg tsak annyi időt mint én 's te érnének,
 Vess számot magaddal, menyit vétkeznének?
 Bóldogabb halottak hát ők mint a' Vének.

75 Mint-ha szádból látnám most feleletedet,
Azt mondod: próbáld csak; ha Isten tégedet
Meg-áld, és el-veszi ismét gyermekedet,
Meg-látnám miképpen türtetnéd szívedet.
Isten' áldásának tartjuk lám ezeket
80 A' formánkra tsinált eleven képeket:
Sok kár okozhatna annyi gyötrelmeket,
Mint mikor egy Atya el-veszt egy gyermeket.
Kivált a' kit Isten úgy meg-látogatott,
Hogy a' termő méhre is vetett lakatot,
85 Úgy hogy bár esztendő't számlálj ötöt hatot,
Mást a' hólt raj helyett a' kas nem adhatott.
Ne mond tovább, kedves Barátom! képzelem
Millyen bút gerjeszthet benned a' szerelem,
Az el-aludt remény maga kész gyötrelmem,
90 'S ha nem tsupa kétség, leg-alább félelem.
A' remény a' szívnek olyan vas-matskája,
Melly ha el-vesz öszve omlik hajótskája,
Azomban törjön bár kormány 's árbocz fája,
A' remény a' szélvészt erőssen ki-állja.
95 A' kárt hát meg-vallom méltán sirathatni,
Ha nints reménységed helyre pótolhatni,
De erőtelennek lehet-e mondhatni;
Azt, a' ki hatalmas mindent meg-adhatni.
Az orvosság 's Orvos Isten eszközei,
100 Annak pedig tudod, erőssek kezei,
Junónak is vagynak köszörű kövei,
Ha meg-tompúlnak is néha mű-szerei.
Van hát reménységed mindég, és maradhat,
A' ki régen adott ezután is adhat;
105 Tudod, a' folyó-víz néha meg-apadhat,
De ha forrása van, ki csak nem száradhat.
El-hiszem, 's magam is képzelem magamnak,
Hogy van itt is híjja vígasztalásomnak,
De meg-enged szíved tsonka vers-soromnak,
110 Mert búm énnékem is búja bús Társomnak.

VIII. Egy Túdós Őreg Urhoz.
22. Febr. 1789.

A' Magyar Nyelvről írt egy Levélnek Tóldalékja.

MINDEN érzékeny Hazafi áraszsza-meg könyveit
És azokkal kényszerítte Ősseinek lelkeit,
Hogy a' hajdan nyelve metzett tiszta szűz' példájára
Édes Hazánk fülemüle formát vegyen magára,
5 Töltse bánatos fülünket siralmas hangzatokkal
'S a' gyilkos Thereusokat szidalmazza azokat,
Én pedig meg-simogatván fülemülém tollait
Több átkokkal sokszorozzam átkozódó hangjait.
Oh bátran – édes Anyámnak le-borúlván ölébe
10 Nyilván szólnék, és magyarul, sok Hazafi' szemébe;
El-merném előttök szórni a' menydörgő átkokat
Magyarúl; mert Magyaraim nem értenék azokat.
Nem értenék – vagy, leg alább – oh! – nem értenék mások,
Hanem a' kik a' panaszban velem együtt munkások.

IX. *Ugyan ahhoz.*
2. Mai 1789.

A' gyenge gyermekek félénk³⁷⁵ lépésének³⁷⁶
Bátrabb vezetőji az erősebb vének, –
Hogy sokat ne higgyen erőtlen szárnyának
Dedalus szab hasznos törvényt a' Fijának.
5 Ha a' frissebb képzést a' tűz 's láng miveli;
Úgy tehát az elmét a' meleg érleli;
Pedig a' Böltseknek igaz az értelme,
Hogy idővel jobban meg-érik az elme.
Nem aluszik az el a' fagyos Vénekben,
10 A' mit a' meleg vér gyúlytott a' lélekben.
Mikor a' földből vett test meg-nehezedik,
A' lélek az égre lángként emelkedik.
Egett Yung' elméje az utolsó télen'
'S leg-szebbeket gondolt a' koporsó szélén'

375 *félénk* Sajtóhiba, em.

376 *lépésének* Sajtóhiba, em.

X. A' maga gyilkoságról, egy Atyafihoz levél.
23. Aug. 1789.

MEG-HÓLT hát Demján Barátod, a' mint írod 's siratod.
Ah sirasd! sok őszve jön itt a' miért sirathatod.
Sok – én ötöt tsak Barátim' szava után ismerem,
Még is siratom *Halálát* 's nem siratni *nem merem*
5 *Halálát*, mikor képzésem el-temetését látja,
Nem merem, mert ember vagyok, 's jó embernek barátja,
El-sárgúla egy Barátom, halála hallására,
'S én azt mondtam mint halandó; meg-vígasztalására.
Hiszen, tsupa halállal van e' föld 's élet tele
10 Hiszen ember volt, 's hogy meg holt *Demján* tartozott vele.
Mellyre az én szomorodott Barátom így felele;
Úgy ám – de gondold mint hólt meg? egy kutba ugrott bele.
Ah! már ez több, – ölni magát irgalmatlan kezekkel,
Úgy tetszik, hogy ellenkezik egy jobb sorsú lélekkel:
15 De tsak ugyan még is azért senkit sem kárhoztatok,
Ha egy Világát meg-untban némely bal gondolatok
Szabaddá teszik a' szívet, hogy ne akarjon élni,
'S a' kint vagy egy nem létellel, vagy véggel fel-tserélni,
Még a' háborodott vér is szülhet nemes vágyódást,
20 'S vagy a' semmiségről, vagy egy jobb életről aggódást.
De erre is így felele, 's mint egy irtozott tőle:
Úgy-de úgymond már a' Világ mit ítél most felőle?
'S mit ítél? mikor szegénynek tsak az sem engedtetett
Hogy ez a' szint-úgy mint én 's más, emberré teremtetett,
25 Halála után hóltt, de vólt embernek ismertessen,
'S a' meg hóltak közönséges helyjébe temettessen.
Azért hogy reménység felett halálát sijettette,
'S lelke ki-kergetőjévé³⁷⁷ tulajdon magát tette;
Ah, hol vagy? ember-szeretés! a' törvény azt tanítja,
30 Hogy a' ki magát igaznak 's büntelennek állítja
Ámbár légyen vádolója, de ha nints meg-győzője,
Dugja-be fülét a' Bíró, 's ne legyen büntetője.
Demján hogy a' kútba esett, ez miképpen lehetett?
Miért nem gondolsz mentséget? Te emberi szeretet!
35 Vagy hova tűntél földünkről? Oh szeretetnek Atyja;
Hogy az ember ember-társát vád nélkül kárhoztatja:
Sok, a' telhetetlenséggel halálát sijetteti,
Némellyet hogy a' bor öl-meg, akarki el-hiheti,

377 *ki-kergetőjéve* Sajtóhiba, em.

Sokaknak a' tsúf szerelem tsinál mérges sebeket.
 40 'S nyilván látjuk hogy a' miatt végezik élteket,³⁷⁸
 Sokakat a' fent héjjázó indulat 's harag mérge,
 Ez az életnek, idétlen gyökerét rágó férgé,
 Hirtelen le vesz lábokról és le ront szél-ütéssel;
 Büntesd-meg hát ezeket is szokatlan temetéssel.
 45 Ezek tagadhatatlanul gyilkosai magoknak,
 'S minden kényszerítés nélkül okai haláloknak:
 Itt az emberi szeretet sem tsinálhat mentséget,
 Úgy akarással menthetjük tsak a' kegyetlenséget;
 Hogy kedves indulatinak megeresztvén zabláját
 50 Sijettette a' részeges 's a' búja vég-óráját.
 Még is noha az illyenek magok' gyilkosi voltak
 Szinte úgy temettetnek-el valamint a' több hólttak.
 Demjánt, a' mint vádolhatta szomorú története,
 Szint-úgy menthette előttünk betsületes élete,
 55 A' Tudomány, a' jó erkölts, tsendes maga-viselés,
 A' benne lakott jó szívről mint bizonyság felel, és
 Mint egy gyanússá tehette felőle értelmünket,
 Hogy tán nem önként hagyott el ez jó lélek bennünket.
 Hogy tán a' hivataláról volt terhes gondolkodás,
 60 'S a' miatt a' sétálásban lett mély el-andalódás
 A' gondok alatt tántorgó lábait meg-botlatta,
 Feje el-szédült 's inai le-roskadtak alatta.
 És így a' véletlen eset végezte-el életét,
 Így tehetné az emberi szeretet, ítéletét.
 65 Vagy ha maga volt is oka; ez egy jó szívnek jele,
 Hogy ha már meg-hal, nem akart lármát tsinálni vele.
 Nem vetett puskát mellyének, vagy borotvát nyakának,
 Mert így gondolhattuk volna tulajdon gyilkosságának,
 Hanem hogy maga hírének, nemes Tiszt-társsainak
 70 Kedvezzen, 's sok érzéketlen szívek' gondolatának,
 Ez magában el-tökéltett halálát úgy intézte,
 Hogy még az is gyanakodjon felőle, a' ki³⁷⁹ nézte,
 Hogy talám nem szánt-szándékból, hanem³⁸⁰ véletlen esett
 Halála, 's olly törre talált, mellyet ő nem³⁸¹ keresett –
 75 'S hát néked nem lehetett-e illyen gondolkodásod
 Barátom, 's hogy-hogy hagyta-el hóltta után Pajtásod?

378 A sor egy szótaggal rövidebb a szabályosnál, feltételezhetően sajtóhiba.

379 k Sajtóhiba, em. Itt és a következő négy esetben a sorok végén álló karakterek hiányoznak a lap széléről (vagy hiányosak), a nyomtatás félrecsúszása miatt.

380 Az utolsó betű csak félig látható, em.

381 Az utolsó betű csak félig látható, em.

Hogy van? hogy a' balúl könnyen vélekedő lelkekkel
 'S szerentsétlenen' semmit sem szánakozó szívekkel,
 Te is kedves barátodat méltatlannak vélhetted
 80 A' kísérésre? sőt miért magad el nem temetted?
 Ah! hova lett el belőled Nemes érzékenységed?
 Hiszen ki nemzette azt is? – Ember³⁸² – valamint Téged'.
 Ha Tiszt-társod nem lett volna 's egy idejű születés
 Keresztyéni kötelesség a' tisztos el-temetés.
 85 Tudod-e? hogy a' szerentse mindent vakon rendel, és
 Kézen hordozza ezt a' Bólt's Isteni gondviselés,
 Melly te reád is ereszthet olly szerentsétlenséget,
 Vagy ha más-is, de tsak ugyan nem tudod mint érsz véget?
 Jól esne-e ha előre meg-éreznéd magadban?
 90 Hogy barátid tégedet is el-hagynak halálodban.
 Hogy szokatlan sír-ásokra bízzák temetésedet,
 Nem botsátják közönséges temetőbe testedet, –
 Hogy nem lessz a' ki Tégedet utólján meg-tiszteljen, –
 Mind ezekre kinek kinek maga lelke feleljen,
 95 Sirasd-meg kedves Barátom! de ne hív Barátodat,
 Hanem emberiség ellen hibázott vadságodat.
 Menj-el a' több sír-halmoktól külön ásott sírjához;
 Szólj tsak egy szánakozó szót számkivetett hamvához;
 Kövesd-meg a' felőle vólt vétkes gondolatidról,
 100 Ereszsz rá egy két könyv-tseppet síró szem héjjaidról;
 Kérleld meg a' mint kérelhet'd a' meg-holttak' lelkeit,
 Kérleld-meg az Elisium' haragos Isteneit,
 Hogy valaha azt, hogy szíved a' meg-estet nem szánja,
 A' holttak Országa, 's Demján szemeidre ne hányja.

XI. T. Nagy János Úrhoz Levél.

29. December 1789.

Titire Tu patulae – – –

TÉGEDET hát még November bé-ültet Műhelyedbe;
 Boldog vagy! – magok a' Músák oda mennek helyedbe.
 Elő veszed víg lantodat, 's veregetve pengeted,
 Ötsédet 's hív Barátodat válaszra serkengeted.
 5 Engem' sok ezer gondok hol benn, hol kinn üldöznek,
 Az ész és test töredelmek ketten öszve ütköznek.

Az egész nyáron erőmet gazdaság vesztegette,
Kalliope 's Urania látta és szégyenlette,
 Hogy a' bűnt az aggság olyan szorossan kéri számon'
 10 'S annyira fogott az Isten első átka Ádámon'
 Hogy e' kies arany kertben *Hesperus* el-feledte
 Kinek kell kedvezni? 's azt is a' gond' rabjává tette,
 A' ki ha élt volna hajdan a' Parnasszus' tetején,
 A' gond helyett virággal tölt kosarat hordna fején.
 15 De lám adtak is a' Músák olyan erőt mellyébe,
 Hogy a' kasza kapa mellett leg-forróbb hevülttébe,
 Elő veszi néha néha a' hattyúi szárnyakat,
 'S ereget Baráti felé barátságos hangokat.
 A' kezét-lábát békozó terheket el-felejtí,
 20 'S magát a' kegy szűzek között hüss árnyék alá rejti
 A' honnan fél-szemmel nézvén a' *Czeres'* mezejére,
 Fel-vágyodik szíve lelke *Parnasszus'* tetejére.
 De még így kerüli a' bút édes andalgás között,
 Szívébe megint új, nagyobb, 's más némű gond költözött.
 25 Hírül hozzák, hogy *Asztreát* mindjárt felhő keríti,
 Ha tsak onnan ki-fejtőzni nagy erő nem segíti. –
 Hol vagyon hát az az erő? – Magamtól³⁸³ kell ki-telni,
 Mert a' nagyon hív szív helyett ritka nyelv tud felelni:
 'S míg ez unalmas aggódás szívemet szorongatja:
 30 Szóllal a' bóldog mezőkről *Plátó* a' Bóltsek Atyja;
 Hogy tsak négy hét választja már a' pálya-futás helyét,
 Nyomozd úgy-mond, és írd könyvbe a' léleknek erejét.
 Neki fogok – eszre veszi *Euklides* szándékomat,
 'S el-jön nem tudom mi okból nehezítíni dolgomat,
 35 Ez a' kettő négy hét alatt olly szörnyű dolgot adott,
 Hogy mind az öt újjom tsak nem a' pennához ragadott.
 Úgy hogy nem volt *Eratomnak* sem ideje sem helyje,
 Hogy hangodat kedves Hattyúm! vígan vissza felelje.
 Az Innep szakasztá félbe meg-unt andalgásimat:
 40 Kezdhetném hát feleletet adandó soraimat,
 De ama' testé létt Íge elő kéri szívemet
 Oda első adós vagyok, ő teremtet engemet.
 Add-meg hát lelkem! a' lelki tartozást Istenednek!
 Addig hív atyádfiai, 's Barátid meg-engednek.
 45 Engedj-meg hát édes Bátyám! hogy így el-késleltetett
 A' gond; engedj-meg hogy Músám elébb nem felelhetett.

'S ha két hétig válasz nélkül hagytam is leveledet
 Higyd-el ebből hogy hív Őtséd nem felejt-el tégedet.
 Be régen! be régen várom, 's már gyanakodni kezdtem,
 50 Hogy vagy meg-untad a' Músát, vagy ellened vétkeztem;
 Mert, hiszen tünödnöm kellett, ('s szintűgy köz ez te veled)
 Hogy a' derék nyártól fogva így el-késett leveled.
 'S hát im! mikor leg-forróbban perlek Leibnitzel 's Lokkal,
 Ez előtt mint egy két héttel, vagy ha többel, nem sokkal;
 55 Szárnyal, egy veres 4 számmal, 's Raabbal jegyzett leveled,
 Szárnyal, 's kedves leveleddel Őtséd szívéte emeled.
 Emeled ama' szomorú gyanúból fel-serkenni,
 Érzem már, hogy a' hűségben nem akarsz meg-pihenni.
 S. -- Ūr miért köszöni az én emberségemet;
 60 Holott tsak gyümöltstelennek látta tiszta szívemet.
 De, hogy emlékezik rólam – el-folyt a' boldog öröm,
 Mert S. --- az a' kinn nem fog még sem korom sem köröm.
 'S ha millyen nagyon örvendem, szinte úgy nem tudálom,
 Hogy a' jó Ūr' szeretete én erántam nem álom;
 65 Mert ha kedves kinek-kinek a' maga hónya-béli,
 Az erős lelket 's magyar vért bennem ugyan meg-leli.
 'S mondhatom: aranynál drágább kintset közöl én velem,
 Ha úgy szeret hív rokonját mint én ötet tisztellem.
 A' Hadról írsz leveledben, és ígérsz békességet,
 70 Ígérsz – mert még sem te sem én nem láttunk ellenséget;
 De kinn a' Horvát széleken más külömben beszélnek,
 'S azt mondják: sokan áldoznak most-is Török kard' élnek.
 Itt benn ugyan békesség van, 's jót lehet reményleni,
 Mivel Bétsből négy, Budára a' hétnek azt izeni,
 75 Hogy a' Deák 's Magyar közül egy jobbat válaszszanak
 Mellyen ezután Törvényeink, 's köz dolgaink folynak;³⁸⁴
 Pétsre már a' parantsolat el-jött a' mint mondatik,
 Hogy a' merő *Commissio* tüstént *suspendáltatik*.
 Ha beszéllessz S. -- Ūrral, ne resteld-meg kérdeni,
 80 Szeretné-e ezt a' szép szót betű szerént érteni:
 Isten hozzád! szerentsésen és sokáig éljete!
 Isten veled! – Oh de hát én mikor leszek veletek?

384 *folyanak* A rímelés és a ritmus szerint em.

XII. *Ugyan ahhoz.*
2. Martii 1790.

TUDTOMRA, még ilyen hamar nem érkezett leveled;
    'S hát! miért nem válaszoltam hamarabb? azt feleled³⁸⁵
Az újságra váraoztam – mellyből már szolgálhatok;
    De abból Ti Győrben 's Pápán, tán többet hallottatok:
5   Tsudálkoztál hát, azt írod, a' Vármegye' Gyülésén;
    Tsudálkoztál egy olly Főnek illy visszás rendelésén;

De mit sértem a' beteget, vagy talám eddig hólttat,
10   Miért hányám a' már magát eszre vettnek, a' vólttat?
Valóban olyanok azok mint lántzra kötött ebek
    A' kik hallgattak mind addig, míg fájhattak a' sebek.
Most pedig, mikor sebjeink nagyobb³⁸⁶ részint gyógyúlnak;
    Véget várnak a' rendelők 's a' rendelések múltnak
15   Mikor már sok váratlantól nem annyira tarthatni;
    Mert bizony vagynak ilyenek – akkor kezdnek ugatni.
Nem értem itt sem magamat, sem a' S. -- szívüket,
    Sem sok állhatatos Papot, 's más némelly nagy lelküket;
A' kik a' tereh alatt is a' jó szót el nem nyelték,
20   'S a' mi a' szíveken' feküdt nyelvekkel azt felelték:
De vagynak, kik a' nem régi újságokat szerették,
    Sőt magokat némelly részben eszközökké-is tették;
'S most mikor más eső esik köpönyeget fordítanak.
    'S a' kit az előtt imádtak,³⁸⁷ most az ellen ordítanak.
25   Most rontják a' magok által tornyozott portsibéket,
    És a' már szóvalan írálóknak versetskéket.³⁸⁸
Én pedig, ki eddig bátran szóltam, most meg némúlok,
    Két kezemmel a' segédért az egek felé nyúlok;
'S így könyörgöm azokért kik sok nem jót tselekedtek,
30   Uram botsásd-meg nékiek, mert nem tudják mit tettek.
Azomban e' boldog időn meg-tólt szívem örömmel;
    Kiáltok Hazám hasznáért én is minden erőmmel –

-----
35   -----

385 *felelet* Sajtóhiba, em.

386 *nagyobb* Sajtóhiba, em.

387 A vesszőt pontból javítottuk.

388 A sor két szótaggal rövidebb a szabályosnál, feltételezhetően sajtóhiba.

Látd-e? gondolom magamban: én mindég Magyar voltam,
 Sem szóval sem viselettel véretem nem tsúfoltam:
 'S már most ez változásokkal nem szükség meg-változnom,
 'S sok tsúfos esztelenkedést most vissza bolondoznom.
 40 -- jól viselte magát a' mint írod -- ba'
 De meg-motskolá jóltettét azt mondják mostanába'

 -----
 45 -----

 -----
 50 -----
 Éllyetek édes Magyarim! kedves Hazámfiak!
 Erősödjete Hazámnak minden hív Oszlopai!
 Élly minden a' ki Hazádat 's Nemzetedet szereted,
 'S örvendj élni mert ezután vidámabb lessz életed;
 55 Mond-meg S. -- komádnak is, 's kiáltsd, hogy ő is éljen,
 Éljen, hogy róla az újság még többet is beszéljen;
 De élly te is édes Papom! Magyar a' te lelked is,
 Szeressenek a' szent Egek engemet is, téged is.

XIII. *Ultra késérő Síp.*³⁸⁹

A' Nemes Zala Vármegyei Nemes Sereghez – mikor Füredről Buda felé indúlt
 29. Maj. 1790.

XIV. *A' Békesség Angyalához felelet.*³⁹⁰

A' Somogy Varmegyei Nemes Sereg nevében: midőn azt a' Békesség Angyala meg-kö-
 szöntötte 's a' poharat is rá köszönte. Sio Fokonn 16. Jun. 1790.

389 A vers először önálló kötetben jelent meg, a szövegét ott közöljük.

390 A vers először önálló kötetben jelent meg, a szövegét ott közöljük.

XV. A' Veszprém Vármegyei Nemes Sereghez.
Szóll Buda.

JERTEK-FEL vitéz gyermekim! jertek, Buda' hegyére
Sijjessetek arany kintsem' 's kintsetek Őrzésére:
Készek Bástyáim 's kapúim kebelekre fogadni,
Készek koronám' tornáttzi Zászlótoknak helyt adni.
5 Ohajtnak vitéz fiaim ölelni benneteket
Ohajtják magok' számába iktatni seregeteket;

-----
10 -----

Betsúli a' buzgóságot a' Nemes Fejedelem,
Tudja a' sok gyermek' Atyja, mi a' Haza-szerelem? –
Jertek-fel vitéz gyermekim! Hazátok' ditsősségét³⁹¹
15 Nagyíttjátok, 's takarjátok sokaknak hidegségét
Mutassátok-meg Budának ha tsak tízen huszan-is
Hogy eddig is mindég készek voltatok, mint mostan is,
Jó folyású véretekkel köz-örömbbe merülni;
'S az inneplésben több Nemes Megyékkel részesülni
20 Ti! ti koszorúzzátok-meg a' Veszprémi³⁹² Várfalat,
Hogy nem maradt Megyetekben annyi Tót Arpád alatt,
Melly úgy meg-kortsosíthatná jó Magyar véretekét,
Hogy koronám tagjainak ne is tartson titeket.
Ti vagytok kik némellyeknek majd tsak nem ellenére,
25 Sok szoros erszényűeknek világos szégyenére
Meg-mutattátok, hogy munkás az a' Nemes indúlat
Melly törsökös 's nem be óltott Magyar szívekben múlat,
Jertek hát karjaim közé, jertek, és kóstolyátok:
Melly édes a' Haza, 's melly szep a' Ti édes Anyátok?
30 'S melly ditsősség ott örökös egy zálogot őrzeni
A' hol már lábunkra békot kezdetek készíteni.
Jertek, én öröm tsókok közt fogadlak kebelembe,
A' szabadság' Templomába lépintsetek velem be.

391 *ditsősségét* Rímelés szerint jav.

392 *Veszprém* Értelemszerűen jav.

XVI. Az Álom.

14. Sept. 1789.

EDES álom! mely gyönyörűséges része vagy te, a' mi unalmas életünknek, mely nyugodalmatlan szakassa a' sok nyughatatlanlansággal bajlódo idő-töltésnek! Ismerték-e azok a' te hasznaidat? kostolták-e érzékenyűl, és illendő reá figyelmezővel gyönyörűségedet? a' kik hajdan tégedet az Istenek közé számláltak: mert oh bizony sokkal jobban meg-ér-
5 demled az Innepet, az Oltárt, a' Templomot; mint vagy a' mulatságos vadászatnak, vagy a' telhetetlenkedő bor itálnak az Égnek leg-nagyobbjai közzé számlált Isteni 's Isten-Asszonyai.

Mikor némelly tobzodo, az ételben italban telhetetlenkedik, – tsiklandozza téres torkát ez a' tele pofával le-nyelt kedves savanyúság, mely mihelyt kellenél több, mindjárt kez-
10 di nem tudni a' lélek; millen az, a' mi az ínynak jól esik? iszik esze nélkül, 's hogy többet tölthessen gyomrába, annak a' mi eszét el-veszi, kellelten falatokból ágyat³⁹³ vet: magán kívül van, mint a' ki el-ájúl; (vagy ha a' részegségnek egész mértékére nem lép is, a' telhetetlenséggel testét el-lankasztja, elméjét a' figyelmetes gondolkodásra alkalmatlanná teszi) mikor osztán fel-ébred, tagjai fájnak, íz érzése keserű, mely pedig azt az édest olyan
15 telhetetlenül érzette, tompák minden érzékenységei, rövidek gondolati, hibás emlékezete; próbálja magának elő-képzelné életének azt a' szerentsétlen folyamatját, mely a' telhetetlenségben tölt-el: nem tud tovább emlékezni, hanem csak addig, a' míg az az ész-vesztő ital elég volt; a' többi olyan előtte, mint ha nem élt volna; olyan, mintha most kelne-fel a' sírból, 's mintha a' *Lethe'* vizéből hörpölte volna a' feledékenységet: ha én az alatt tsendeszen
20 aluszom; mitsoda meg-elégedéssel folynak nyugodalmas óráim! testem nyugszik, 's érezhetetlenül készíti magát a' meg újulásra, elmém pedig mivel nyugodni nem tud; a' maga édes képzelődésinek szabad szárnyain repdes; 's a' néma gondolatokból festi-ki magának, annak a' boldog életnek képét, melyet hajdan a' test nélkül fog tölteni; 's mi vagy te oh telhetetlenség! ehez az ártatlan gyönyörűséghez képpes? mely csak³⁹⁴ azért is édes,
25 hogy ártatlan. – Mi vagy ehhez képpes? Te tele tsészékkel bujálkodó részegség! mely pedig a' mint tartják a' testi gyönyörűségek közül egyik vagy. – Mik vagytok? *Bachus'* bőr 'sákjai! *Szilenus'* érzéketlen heverési! 's tsúfos tántorgási! tsupa gyötrelem, tsupa betegség, mellyből hogy meg-gyógyúljon a' telhetetlen, első orvosság az álom. – Az az édes álom, mellyet ti a' fel-keléskor keserűvé tesztek; az a' nyugtató kedves álom, mellyet ti gyakran,
30 rémítő képzésekkel nyughatatlanítottok.³⁹⁵

Mikor némellyek, unalmas óráikat vadászattal töltögetik; ugrálják a' tsalittos bokrokat egy félénk oktalan állatért; meg-másszák a' kietlen havasokat a' halál' szerző fegyverek' őrizete mellett a' nálaknál erősebb de nem mindenkor kegyetlenebb vadért: a' vadász ebek' kaholó hangjaival gyönyörködtetik füleiket, mellyeket gyakran az érzékeny hallású
35 Ekhó meg-kettőztet; futnak, fáradsznak, mint a' pálya futók, 's fáradságoknak leg-nagyobb jutalma egy szerentsés lövés, 's az azzal való ditsekedés, vagy ha az nints, az ezerféle mes-

393 *agyat* Sajtóhiba, em.

394 *tsák* Sajtóhiba, em.

395 *nyughatatlanítottok* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

terséges mentség; ez az a' Diana' koszorúja, melyet ad a' maga vitézinek: Ha én az alatt, hivatalbéli foglalatosságim után le-heveredem, 's az a' nyugtató Isten az *álmom* le-ereszkedik szem héjjaimra a' levegőnek szárnyain, mint a' pók a' maga mesterséges kötelein; mennyi-
40 vel nagyobb az én gyönyörködésem azokénál, a' kik test fárasztással kerülnek, az unalmat? noha ez már a' leg-nemesebb gyönyörűségek közül való³⁹⁶ – azoknak testek el-lankad, míg azt keresik, a mi őket kedveltesse; az én tagjaim meg-nyugosznak, 's lelkem a' leg-édesebb képzések között múlat: – azok örülnek hogy egy teremtett állatot meg-ölhettek; én tellyes meg-nyugovással vagyok, hogy senkit meg-nem bántva magamat ártatlan nyúgodalommal
45 gyönyörködtettem: – Azok ha szerentséjek nints, boszónkodnak, gyakran veszedelemben forganak; én ha néha álmomban holmi rémítő képzésekkel küszködöm, 's erőlködésemben fel-ébredek; mely ki-mondhatatlanul örülök, hogy tsak álmadtam – Oh Dianna! vallyon ha te is a' vad-üldözetben kapott fáradtságod után, szentelt berkeidnek híves árnyéka alatt, (nem pedig a' fényes Efezusi templomban) a' zöld pásitra le-heveredel, 's fedet gyengye karjaidra le-hajtva, meg-adod tagjaidnak azt a' nyugalmat, mely nélkül,
50 szép Isten Aszszony! te sem lehetsz-el; vallyon nem érzed-e magad is, hogy tsak az álmom az, a' mi hijjánosság nélkül gyönyörködtet: és a' mi nélkül a' vadászatban keresett gyönyörűséged, tsak test-rontó nyughatatlanság.

Édes Álom! mely kedves vagy te! mennyire szerettek téged' még azok is, a' kik arról
55 nem is álmadoztak, hogy tégedet a' gyönyörűségek közé számláljanak? – Mit vétettél? talám ugyan gyakori rémülések' játék-színje lehettél azoknak, a' kik tégedet halál' testvérjének neveztek, fagyos halál' képeinek – rajzolt mássának.³⁹⁷ – Mi lelt benneteket? két nagyobbjai az Arany Poétáknak! hogy te játékos elmejű Názó! halálhoz hasonlónak monddod, még pedig a' fagyos halálhoz hasonlónak, az Álmot. Te pedig Máró³⁹⁸! remek vitézi versedben halál' testvérjének nevezed, sőt a' pokolnak leg-rettegetesebb Isteni közé számlálad, mikor annak félelmes Tornáttzában készitesz szobát, a' *siralom, gond, halvány nyavalyák, komor vénség, félelem, izetlen éhség, otsmány szükség, nehéz munka, a' bűnből költ öröm, és az esztelen vissza-vonás* között az *álmomnak* is.³⁹⁸ – Mit itéltetek a' tsendes álomról? – A'³⁹⁹ halált véltétek-e édesebbnek mint én? vagy az álmot keserűbbnek? vagy tsak a' nálatok régibb mesélők' képzelődései után halgattatok? – De mit vétett azoknak is az álmom? Hogy *Orfeus, Heziodus, Homerus, Szeneka* egyaránt a' halálnak a' félelmek' Királyjának Atyjafiának lenni vallották. De, oh! mind kegyetlen értelemben.⁴⁰⁰ – Gyengíttsétek-meg régi Bóltsek! kemény ki mondástokat, avagy tsak annyira is mint *Arisztoteles*, a' ki az álmat határ szélnek tartotta az élet és a' halál között: vagy mint *Petronius* a' ki a' részegség után
70 következett mély álmat mondja lenni olyan vég szélnek, melyet egy kis ki-terjesztéssel élet végező halálíg lehet nyúlytani. – De nem ilyen tulajdonságokkal birsz te nyugodalmas *álmom!* *Édes álmom!* a' mely az el-erőtlenedett Öregeknek annyi órát tóldassz napjaikhoz,

a) Aen. 6. v. 275.

396 A szó után bezáró zárójel áll, ezt elhagytuk.

397 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

398 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

399 Az A' a'-ból jav.

400 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

a' mennyit el-veszel az ébren-vigyázás' szempillantásiból – vagy ha Testvére, ha hasonla-
tossága, ha határ-széli vagy a' Halálnak; mely igen édes lessz úgy a' halál! mely nyugo-
75 dalmas az örökre leendő el-szenderedés; mitsoda el-képzeltetlen tsendesség lészen ott?
mitsoda tökéletes meg-elégedés? mikor az ember el-nyugszik, a' fel-ébredésnek, az újra
lehető el-fáradásnak, a' terhes gondnak, a' test' indulatival való tsatázásnak, minden félel-
me, minden reménysége, sőt minden kívánsága nélkül. – Ha olyan édes álom vagy te oh
halál! vagy ha tsak árnyékod, tsak képed neked az álom, a' mely olyan gyönyörűséges;
80 mely ki-mondhatatlanul kedves lehetsz magad? nem Halál vagy úgy oh Halál! hanem
egy új élet, egy a' mostani nyughatatlan életnek minden epesztő viszontagsági nélkül gond-
doltatott angyali élet; a' test' békójiból ki-vetkezett szerentsés léleknek örökös szabadsága;
az örökké valósággá vált időnek, olyan minden vég és változás nélkül teldegelő arany
századja; mellyben semmiképpen nem férhet a' hosszú idejűséghez a' vénség, a' lételhez
85 a' változás, az élni meg nem szűnéshez az unalom, az életnek mindenkori hosszabbodásá-
hoz azok a' viszontagságok, mellyek most a' lételt a' nem lételhez készítgetik; – hanem az
a' meg-szoríthatatlan szabadság, mellyet az édes álomban láttatik érezni az érzékenysé-
gek' serkentési nélkül gondolkodó elme; fogja a' lelket vég nélkül gyönyörködtetni azzal
az állapottal, mellybe lépett ez örökös álom által: Isteni eredetére vissza viszi lételét a'
90 változhatatlanság; a' gyönyörűségeknek szüntelen érzése, 's az azon való szakadatlan
öröm, hogy ő meg nem szűnik élni; olyan ártatlan és mindenkori foglalatosságok lesznek,
mellyek távolj rekesztik tőle az únalmat, az idő haladást, az órák után óráknak, idők után
időknek, minden meg-szűnés nélkül való teldegelését, segíti, lehetőssé teszi, 's örökké
tartandókká tsinálja, a' mindég egy, 's mindég boldog állapotban való létel. – Ha ez az a'
95 Halál a' mit képez, a' minek testvére, a' minek határ-széle az álom; szentül gondolatok
hajdani Bóltsek! és egyszersmind az *Álmod* egy leg-kedveltetőbb mulatsággá tettétek. – De
ha annyit tesz a' *Halál*, mint a' *meg-halás*, a' mikor a' szívnek hajdani titkos és vétkes
idúlatai ki-szaggatják lakó hajlékjokat, mint a' viperák édes Anyjok' hasokat, és seregesen
az útra készülő léleknek eleibe menvén, kényszerítik a' maradásra; törvény-széket rendel-
100 nek neki, 's szájából kívánják azt a' kedves vagy kedvetlen ítélet-tételt, a' melly már magá-
ban kész büntetés 's kész fel-oldozás; kész pokol, 's kész Menyország; a' mikor azokon
szomorkodik leg-inkább az el-költözendő lélek, a' mik ez el-tölt rövid idő alatt leg-kedve-
sebbek voltak előtte: mikor egy két pertzentés alatt az egész világot öszve-futkossa, 's ren-
del mint egy irtóztató Lajstromban nézi, kiket és miket kell neki most mindjárt itt hagyni?
105 mikor minden szempillantásban reszketve várja, mint a' kit a' rettenetes égi háború a' ki-
etlenben kinn szorít, vagy mint a' fő-vételre büntetődött rab mikor szemeit be-kötik; hogy
most mindjárt meg-lohad tüdeje, az a' fúvó, melly ki 's bé szörbölte a' levegő eget; el-
szakadnak, be-rekednek azok a' testnek titkos tsévéji: el-rothad most mindjárt, 's mozdúl-
hatatlanná leszsz az a' serény nedvesség, melly a' testnek külső ágazatiról 's foglalatiról a'
110 lélekhez vitte a' külső dolgoknak képezeteit; mikor reszketve várja azt a' szempillantást,
hogy most mindjárt vége legyen, hogy ne hallja szerelmeseinek zokogó nyögdétselésseiket,
mellyek pedig tsak addig gyötrik míg hallja; hogy egy fekete, és minden apró lyukatskák
nélkül öszve-szótt kemény fátyol ellent áll szeme bimbojinak, hogy semmit se lásson,⁴⁰¹

401 *lassan* Sajtóhiba, em.

még⁴⁰² minek előtte ortzájára borítanak a' szem-fedelet, más hasonló halandók' kezei;
115 hogy a' roskadni kezdő, 's érzésétől most mindjárt meg-fosztatandó testet ápolgató kezek'
tapogatását lassan, 's mind lassabban-lassabban érezi, 's mindjárt meg-szűnik érezni: ha
ez, mondom, ez a' meg-halás a' Halál, oh ne hasonlítsátok úgy az álmot a' Halálhoz; – élet
még ez, az életnek utolsó fáradságos szakassza, nyughatatlan szempillantása, melyből
120 így ki-mondhatatlan kitsinységű idő haladik alatt által repül a' sok szorongattatások kö-
zött lévő lélek arra az édes álmra, mely már valóságos álm, kedves álm, gyönyörűsége,
és örökké tartó el-szenderedés; nem Halál, hanem élet.⁴⁰³ – Sijjettetik erre a' jobb sorsú
lelkeket a' szorongattatások közt is, mint valamely belső őrző Angyalok, 's titkos
tanácsosok, a' szerentsés el-tökélles, és a' bódog reménység; mikor a' bűnök sorral elő állanak;
az a' Halandó, a' kit valaha a' haldokló talám el-nyomorított, előtte siránkozni rémlik; az
125 el tökéllés mellé áll, 's eszébe juttatja az el-ijedt léleknek, tselekedete nyomos mentségeit, 's
azt-is mennyi jót tett több ember-társaival: – mikor a' szeretetlenség, tudatlanság, kételkedés,
tündér formákat öltözvén magokra, reszkettetik a' lelket, hogy ő alkalmatlan lészen
annak a' bódog életnek meg-bírására, melyre által menni most készül 's mindjárt kéntelen
lessz: melléjük áll egy angyali áll-ortzában, a' reménység, 's biztatja a' lelket, hogy olyan
130 édes álm az a' másik élet, a' hol el-múlik minden kételkedés; olyan bódogság a' hol
tökéletességre megy az emberi híjjános szeretet, és tudomány. – De még az az idő is
mellyben ezek a' tusakodások tartanak, még nem Álom, nem Halál; még mind élet; a' léleknek
a' testtel való egybe-köttetésében álló nyughatatlan élet. – Hol van hát már a' Halál?
mellynek hasonlatossága vagy te oh édes Álom! – Nints⁴⁰⁴ halál, nints egyébb a' mi
135 Halálnak neveztethessen, hanem az egy élni meg-szűnés; mely pedig egy olyan kitsiny
's rövid pertzentés, a' mellyet az értelem meg nem foghat: azután megint élet következik,
's ez osztán az az álomnak testvére – ez – de oh! ez nem a' pokol' rettenetes Istenei közül
való. Nem a' rémítő Tornátzban, nem a' kízó piatzon, nem a' kárhoztató Törvény-szék
előtt vagyon ennek lakó kamarája, hanem bellyebb az *Elisiumban* a' szerentsés mezőkön,
140 a' szent fák, a' bódog leveles ágak' mulattató árnyéki alatt. – Ott van az az örökös álm,
azok az érzékenységek' segítsége nélkül mindég tartó örvendetes képzelődések, mellyek
a' lélekhez nem botsátnak semmi olyan dolognak képit a' mi szomorú: nintsenek sem
komor sem ellenséges indulatokkal keverve; hanem minden szép, minden ártatlan, minden
gyönyörűséges, minden egyenlő mértékben jó és kedves, 's mind ezeket a' lélekben
145 öszve foglalja, 's meg-unhatatlanokká teszi egy olyan angyali tulajdonság, a' mellyet mi
meg-nem foghatunk, úgy mint a' *telhetetlen meg-elégedés*.

Fesd-le nekem tsak egyszer, ennek a' ki magyarázhatatlan bódog állapotnak képét
tsak kevés részben is édességes álm! a' ki magad ennek némű-némű hasonlatossága vagy
– mutasd-meg testvéredet lelkemnek – taníts-meg, mi az az örök álm? tapasztaltasd velem
150 annak a' gyönyörűségnek 'sengéjét te leg-tsenedesebb Istenség! Ha ezt tselekeszed lelkemnek;
templomúl szentelem neked lakó házatskámát: óltárt emelek számadra, 's életemnek
azokat az órájít, mellyeket a' Teremtő a' végre rendelt hogy ébren legyek, arra

402 meg Sajtóhiba, em.

403 A pontot kettőspontból jav.

404 Az N n-ből jav.

szánom, 's arra fordítom; hogy Tenéked áldozzak 's jó szagokkal füstöljek.⁴⁰⁵ – Oh meg-
érdemled Te azt akkor én tőlem, mert olyan boldog életnek képit fogod mutatni, a'
155 mellyre én teremtettem, és a' mellyre készülök, mikor élek: azokba a' boldog gyönyörűsé-
gekbe segítesz be-tekénteni; azokba a' boldog hajlékokba, a' hova tudásom és érzésem
nélkül sebes szárnyakon' visznek az idő-szakaszoknak rendel változásai. – De oh édes
Álom! Tsendes Istenség! mint bánsz Te a' halandókkal? tsak úgy mutatod lelkemnek,
azoknak a' boldog gyönyörűségeknek rajzolatit, mint mikor a' katonaságra készülő gyer-
160 mekeknek Hadí játékot mutat a' Mester.⁴⁰⁶ – El-szenderítessz Te engem'; 's mikor érzékeny
gondolkodásim után el-szenderedem eszre vehetetlenül be-zárod szem-héjjaimat: a' gon-
dolkodás foly a' maga' rendes útján, és én nem tudom a' szempillantást, nem foghatom-
meg módját; mikor? és miképpen változik az álmadással?⁴⁰⁷ a' mi tsak most gondolkodás
volt. Szemeimnek be-hunyása magában álmat nem tsinál, ha füleimet be-dugom, 's min-
165 den tagaimat a' testi dolgoktól úgy el-fogom, hogy ne érezzek; még nem aluszom, még
lehetek ébren; Te pedig engemet olyan alattomban, olyan titkosan el-szenderítessz; hogy
füleim nyitva vagynak, tapintásom a' külső érezhető dolgok elől el-nem záratik, és még-is
lelkem nem ügyel azokra a' mik illethetik, 's minden bizonynal illetik is érzéseimet. – Mi-
képpen viszed ezt véghez? Te titkos Istenség! Te nyugodalmas⁴⁰⁸ álom! – Rész-e, idő sza-
170 kassza-e életemnek az az idő telés mikor aluszom? Oh! áldott Természet' munkája! így
képzelteted Te én velem előre amaz örök álmat: azomban azt okos lelkem' értelmére bí-
zod, hogy ezt az eszre vehetetlen el-szenderedést, példájává tegye, annak a' ditső által
változásnak, mikor az életnek, ennek a' testi életnek vége felé, addig terjednek, 's halad-
nak érzékeny gondolkozásim; mennek és tserélgetik egymást a' képzelődések, hogy egy-
175 szer meg-szűnik ez a' múltó álom forma élet, de én azt észre nem veszem; és változik egy
más új életté, szabad életté, nyugodalmas életté. – De tsak azért is, mennyi tisztelettel tar-
tozom neked én halandó? hogy hasonlatossága vagy annak a' ditsősséges el-változásnak,
leg alább akkor, mikor édesek álmaim.

A' nap el-nyugszik – setétül az ég – kezdenek elébb gyengébben, azután erősebb
180 lánggal ragyogni a' tsillagok – emelkedik az ezüst színű hóld, a' földet be-kerítő levegő-
ég' oszlopain; – az el-nyugodott nap' messze ki-terjedő sугári, a' minémű osztályokat
tsinálnak a' feketével kevert ég színben, azokon lépdegel mint grádotsokon – 's mennél
jobban rövidíti a' tűzes nap hosszú sугárit, annál pirosabbnak tetszik a' nap' Húga, a'
mind nagyobb nagyobb mértékű ég-színben. – Ő jelentgeti 's mint egy mosolygó ábrázat-
185 tal integet, hogy éjtszaka van; hogy a' Teremtő be-zárta a' világító napot setét kamarájába,
hogy a' munkára teremtetett Világ' lakossai meg-szűnjenek ébren lenni 's nyugalomra
botsátkozzanak. – Érzik tagjaim a' néma íntést, érzik a' tapasztalhatatlan erőltetést.⁴⁰⁹ – Jer
lelkem! menjünk háló szobámba – le-botsátom fáradt tagjaimat a' szokott nyugalomra,
hadd nyugodjanak – Te pedig láss a' magad dolga után – gondolkodj – és hord elő ártatlan

405 A pontot vesszőből jav.

406 A pontot kettőspontból jav.

407 *álmadássa* Sajtóhiba, em.

408 *nyugdoalmas* Sajtóhiba, em.

409 A mondat végén álló vesszőt pontra jav.

190 képzésidet, még testem pihen.⁴¹⁰ – Le-hajtom fejemet, – édes andalgások közt hordja elő
bátor lelkem, nappalí tselekedeteimet; ha mit tűzes indulatim az ő vezetése ellen hibáztak,
pirongatja azokat; ha mi jót, ha mi szépet, ha mi nemes dolgot tselekedtem, ditsekedik
magában, 's folytatja képzelődésit tellyes meg-elégedéssel. – Azomban fel-keres a' látha-
tatlan, a' helybe-szoríthatatlan álom, – be-zárlott rejtekembe be-lopodik, 's fejem felibe áll;
195 nehezíti szem-héjjaimat, 's be is zárja azokat láthatatlan kezeivel – már tsak nem el-
szenderedem, mikor a' tselekedetemben való édes ditsekedés, vagy valamely különös
történet fel-ébreszt – el-ugrik melőlem a' be-lopakodott álom – tekintek setétesetskén vilá-
gító ablakomra; nézem, miként eregeti által fejér sűgárit a' Hóld, a' vászonnal be-vont
üvegenn; mint a' hó-színű tejet által eresztik a' szűró szitán.⁴¹¹ – Ellene támadok a'
200 Hóldnak: Te éjjeli lámpás! Te álom hozó-tsillag! mondván, Te túsztattad alá a' te el-zárha-
tatlan folyamatú sűgáridon', mint mesterséges pókhalókon,⁴¹² az álomnak érezhetetlen
terhű szárnyait, mellyek hálót vontak szem-fényemre, hogy ne lássak; terhet raktak érzé-
kenységimre, hogy ne érezzek, 's lelkemmel kezdett kedves szám-vetésemet félbe-
szakasztották. – Oh pedig hibáztam – nem szakasztották – ez a' kedveltető panaszolkodás
205 mind tovább terjed a' maga után – folynak a' gondolatok, 's addig folynak, hogy ismét
el-szenderedem, 's eszre nem veszem hogy el-aludtam. – Azt gondolom, hogy a' Hóld'
sűgárral most is ébren perlekedem. – Terjednek, 's változtatják magokat a' képzelődések;
vissza megy lelkem a' Holdnak altató ereje ellen való panasz közben, erről az ártatlan
gondolatról, hogy az Álom lelkemmel való számvetésemet akarja félbe szakasztani, azok-
210 ra a' tselekedetekre, mellyek éppen számadás alá tartóztak; képzelődöm, hány szegénnyel
tettem jót? – 's melly könnyű szárnyan repül a' gondolat? – bámúlj én lelkem! magad – a'
ki azokat egymás után repítéd 's szárnyaikra botsátod. – El-visz engemet az édes gondol-
kodás a' szülő-hegyre, 's azt vélem azomban, hogy ébren vagyok; mintha magok tapasztal-
nának az érzékenységek, hogy fáradok, lankadnak inaim míg a' hegy oldalba érek.⁴¹³ – Le-
215 ülök ott egy törsökre, egy venyigéből rakott tüzzel által ellenbe. – A' tűz mellett egy el-
aggott öreg Asszony fél-óldalt fekszik 's rázkodik mintha hideg lelné – más felől
le-gugyorodva üldögél egy nagyon szakállas öreg Férjfi, 's egy kis lábasban vizet forral –
szánakozva nézem mind a' kettőt – én úgy gondolkodtam hogy nézem – holott szemeim
be vagynak zárva. Sőt meg-is szállítom az Öreget: talám, mondom, a' hideg leli jó Öreg a'
220 feleségedet? Nem tudom, úgy mond, Uram! már tíz esztendeje mióta nyomorog, – azolta
sem én, sem maga magának semmi hasznát nem veszi, jobb vólna ha meg-halna.⁴¹⁴ – Azt
gondolám hirtelen, hogy zúgolódik, és meg-unta Társsát az Öreg, 's így biztatom: Ne kí-
vánd halálát jó Öreg! – ezt most így rendelte a' végzés.⁴¹⁵ – Ha pedig Te vólnál ilyen
nyomorúlt, ő tartozna gondodat viselni: – mellyre ismét az Öreg: Oh Uram! úgy mond, ha
225 én vólnék nyomorúlt, én éhelnék-meg; nem tudna ő nekem élelmemre valót keresni.
– Akkor ismét el-szomorodtam – a' szegény Asszony pedig sohajtozott: – de az Öregnek

410 A mondat végén álló vesszőt pontra jav.

411 A pontot kettőspontból jav.

412 *pókhalókon* Sajtóhiba, em.

413 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

414 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

415 A pontot pontosvesszőből jav.

ábrázatjából 's szava hangjából semmi olyas nehezteles nem tettett-ki; hanem olyan ví-
 gan ejtette a' szókat, mintha sorssával tökéletesen meg-elégedne; 's egyszersmind fel-
 állván guggoló helyéből, be-megy a' Gazdájának pintzejébe – mert szálló pásztor volt –
 230 egy darab sóból egy kitsinyt a' késivel le-feszít; a' markában a' mint lehetett apróra töri, 's
 elő vesz egy darab kenyeret – én sajnálkozván nézem az Őreget, 's azt kérdem, hogy talám
 a' kenyeret hogy jobb ízű legyen meg-akarja sózni.⁴¹⁶ – Nem Uram! úgy mond, hanem egy
 kis levest főzök magamnak, és nyomorúlt Feleségemnek: – akkor el-szomorodva félre
 mentem a' magam' szálléjébe, hogy ne lássam azt az el-hagyatott életet ábrázoló főzést,
 235 azt gondolván, hogy majd a' forró tiszta vízbe bele hányja a' kenyeret, és azt meg-sózta: 's
 az lesz a' leves, egy munkás Öregnek, és egy nyomorúlt betegnek számára. – Mikor azt
 véltem, hogy már meg-ették, vissza megyek hozzájuk; 's látván hogy nem tsupa kenyér
 van a' serpenyőben; kérdezem: mi az? Egy kis szalonnát pirítottam, felel az Öreg, és hagy-
 mát, 's azt hánytam bele a' kenyér közé, és ez igen jó – liszt kellett volna hozzá – de nints
 240 – azt tartják, hogy úgy jobb – de nekem ez is jó – ebből adok a' betegnek, és ha ezt ketten
 meg-esszük; ő sem kér többet hólnap ilyenkor; én is el-bírom a' munkát öregségemhez
 képpest. – El-sohajtottam⁴¹⁷ magamat – az erszényemből ki-veszek, hogy az Öregnek ad-
 jam.⁴¹⁸ – No, mondom, Öreg! ezen végy lisztet, és hólnap úgy próbáld, ha jobb lessz-e?
 nekem pedig engedd-meg (könyvezve mondam) hogy egy kalánnal ehessem belőle: –
 245 mindjárt Uram; úgymond, hadd keverem-meg – én pedig az alatt: Boldog Isten! mondam;
 – mely kevéssel meg-elégszik a' Természet! – ez az Öreg ilyen tsekély levessel fenn tud-
 ja tartani erejét, és dolgozhatik – de milyen boldoggá teszi az embert a' kevéssel való meg-
 elégedés! Ez⁴¹⁹ beteges feleségét tíz esztendőktől fogva meg-nem únta, 's most is táplálgat-
 ja.⁴²⁰ – Sok finnyások azt gondolják, hogy meg hálnak, ha mindennap válogatott ételeket
 250 nem esznek; és sok világ' terhei, sok hitetlen Házások, a' jó erkölcsű, egészséges, haszonve-
 hető Társakat sem szenvedhetik – mely boldog a' szegénység! – Míg⁴²¹ én így gondolkodom;
 meg-szállít az Öreg egész nyájassággal: No Uram! tessék most.⁴²² – Veszem a' kalanat, 's
 meríték a' levesből; de mivel gondolkozásom álom vala, a' kalán helyett tulajdon kezemet
 vittem számhoz a' nagy indúlatú andalgás közben. – 'S ezen hozzá-értetésre fel-ébredek.⁴²³
 255 – Meg-maradtak kedves képzésim – tapintom szemeimet, 's hát valóban könyveznek.⁴²⁴ –
 Oh édes gyönyörűség! oh nyugtató, 's örvendeztető álom! – mihez hasonlítsam édessége-
 det? nem találok szót örööm' ki-fejezésére, – álmam tellyes volt ember-szeretéssel, és ez
 egy valóságos öröm: fel-ébredésemkor nem győzők be-telni tselekedetemmel való meg-
 elégedéssel, és ez a' második hathatós öröm. – *Dianna! Vénus! Bakhus!* mi vagytok ehez
 260 képpest? – tsupa haszontalanság, tsupa hiba, tsupa semmi. –

416 A pontot kettőspontból jav.

417 Az *E e*-ből jav.

418 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

419 Az *E e*-ből jav.

420 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

421 Az *M m*-ből jav.

422 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

423 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

424 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

Meríts engemet ezután is minden éjszakánként ilyen kedves képzelődésekbe, oh álom! és boldogabb leszek a' Királyoknál – boldogabb a' leg-szerentsésebbeknél – álmamban meg-tanúlok ember lenni, melyet sokan egész életünkben meg nem tanulhatunk – – álmamban készíttetem magamat arra, mit kelljen tselekednem? mikor
265 ébren vagyok.⁴²⁵ – De hát az a' szerentsés Öreg, a' ki ébren is olyan meg-elégedett a' maga sorssával, mely szerentsés lehet? mikor aluszik! – Ő szegény a' jól élésnek olyan alacsony gráditsán áll, a' világi telhetetlenséghez képpes, hogy ha a' meg-elégedés kézen nem tartaná, le-rohanna a' szegénységnek üres mélységébe, és még is azt mondja, hogy az igen jó a' mit ő főzött; 's miért nem adtál még kedves idő töltésemhez tsak egy szempillantást?
270 múló álom! hadd próbáltam volna meg lelkenek azt a' Nemes tehetségét, millyennek képzelte volna azt az ízt, melyet nyelvem nem érzett, hanem tsak az a' szerentsés el-hite-tődés tett vólna édessé. – Hadd ditsekedtem vólna magamnak azzal; hogy vóltam leg-alább álmamban egy rangban a' leg-boldogabb emberrel – a' meg-elégedettel. – Oh millyen álmaid lehetnek neked? boldog Öreg! ha ébren ilyen szerentsés állapotban van
275 lelked – mikor nappali munkádban el-fáradván le-dúlsz a' zöld gyepre, beteges feleséged-hez közel, hogy ha ez valami baját jelenti, fel-ébredhess: van-e az a' lágy párna, vagy az a' kedves italú bor, mely édesebb álmod adjon a' testnek? – Ha nappal valami körülöttem van, mind tárgyja érzésednek; buzdíthatja indulatidat gyengébben vagy erősebben; és még is olyan mindég víg, mindég meg-elégedett lélekkel bírsz: hát mikor aluszol; mikor
280 a' lélek szabadon, és nem az érzékenységek' út-mutatása után dolgozik, millyen boldog lehetsz! mely gyönyörúséges szakaszsa vagy az emberi unalmas életnek, oh Álom!

A' minap az árnyékos erdőben sétálván talállok egy Pásztort, – egy terebélyes tserfa alatt feküdt ő – hanyatt feküdt – mezítelen hasáról fel-foszlott az inge – botját maga mellé fektette – nem messze hozzá legeltek szarvas marhák egész tsordával – meg-állok a' fa
285 alatt – nézem, mint alszik? – száját, és mezítelen hasát a' legyek lepték – karján nem tsudálkoztam; mert azt a' meleg nap süti ébren is, 's nem tsuda ha nem érzi a' légy mászkálást. – De hogy száját és hasát láttam, meg-szántam, 's fel-költöttem. – Mihelyt fel-ébredt, leg-elébb is artuzulatjáról verte-el a' legyeket, és én azt kérdem; érzette-e míg aludt, hogy tsipték: Nem érzettem Uram! úgy-mond, igen tsendesen aludtam, 's bánom, hogy
290 fel-ébredtem.⁴²⁶ – Hát mit álmodtál? kérdem viszont: – azt Uram! hogy kenyeret 's szalon-nát falatoztam, 's jó friss vizet ittam reá.⁴²⁷ – Hát kérdem továbbá ehetnél-e? – Éheztem úgy-mond mikor le-feküdtem mert már harmad napja hogy a' Gazdám el-késett a' kenyér küldéssel, mivel messze lakik, 's egyebet nem tudtam tenni, hanem ide az árnyékba le-heveredtem 's éhen el-aludtam: most pedig úgy tetszik, hogy estig el-várhatom az ételt. –
295 Tünődtem magamban, hogy enni valót hirtelen nem adhattam neki, de azomban el-tsudálkoztam az álomnak hasznán: – Te édes Álom! ennek a' szegény Pásztornak érzékenységeit millyen szépen tsaltad-meg? egy kis nyúgodalommal jól tartottad, eleget tettél éhességének – azomban tapintó érzésit úgy meg-tompítottad, hogy nem érzette azt, a' mit

425 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

426 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

427 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

300 ébren el nem szenvedhetne: széltére mászkáltak testén a' legyenek. – Édes álom! mely nyugodalmasság vagy te a' sok nyughatatlanságokkal bajlódó idő-töltésnek!

305 Repűlj édes álom! gyakorta, rejtek kamarámba, könnyű szárnyaidon: – végy erőt unalmas óráimon; 's ha mikor a' kedvetlen történetek, kízó-szerszámaik alá készítik venni szívemet, kergesd-el azokat, 's nyomd-le minden meg-győző terheddel. – Nem kényszerítlek szokatlan őrizetekre, nem lopom-el a' naptól azokat az órákat, melyeket a' Teremtő munkálkodni rendelt: sőt a' mit a' nappali munkától el-nehezítettén a' napból neked szánok is, vissza veszem azt az est-hajnaltól; annak énekek estvéneként, meg-kérlelem őtet, hogy az ő gyönyörű fenységét az éjtszakának homályos setétségével öszve nem keverem. Engedd-meg azt nekem te is oh álom! a' helyett neked más órát keresek, melyen te nyugosztalj-meg engemet – nyugosztalj-meg – tsendesen nyugosztalj-meg. Olyan édes
310 gondolatok közt ereszded lengedező szárnyaidat szemem' borítékira, melyek kedves álmadozást 's nem rémülést vonjanak magok után: vagy ha az indúlatok, ha a' kedvetlenségek' emlékezete, meg-zavarja álombéli képzéseimet, kedvesebb szárnyakkal legyened-el azokat, hogy elmém' tábláját meg ne motskosítsák, mint a' legyenek a' tükört. – Ha lefektemkor némely szerentsétlen történetek, harag, bosszúság, illetlen kívánságok, mint-
315 meg annyi serkentő órák boszontják fülem dobjait, 's fel-felé feszegetik szem-héjjaimat, repűlj fejem felibe könyörülő álom! tsepegtess szememre szárnyad' hegyéről mézes enyvet, hogy azok le-ragasszák borítékjait: tégy osztályt az emlékezet és feledékenység között igaz jussal; hogy ha érzékeny a' szív, mikor testem ébren van, a' szomorú dolgoknak érzésére; jusson a' feledékenységnek is azokkal akkor mikor aluszom. Nyugtasd-meg ne csak
320 tagjaimat, hanem lelkem' nehézségeit is; hogy mikor hajnalban el-vonod szemeimről lepedet, 's el-repűlsz fejem felől a' magasságra azt kiálthassam fel⁴²⁸ álmissan utánad, édes álom! mely gyönyörűséges vagy!

Ne menj-el, még egyszer fedezd-be szememet;
Nyugtass⁴²⁹ édes álom! tovább is engemet:
325 Szébbek a' Te szádnak édes Szerelmei,
Mint a' fűvön játszó harmat' gyöngy-szemei.
Szép a' te öledben gyengén rengettetni,
'S búját el-felejtve a' búsnak nevetni:
Tudom, mikor *Bakhus* ágyat tőled kére 's
330 Tudom semmit sem ér nálad nélkül *Czéres*.

428 *fél* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

429 *Nugtass* Sajtóhiba, em.

XVII. *Emlékezet-Oszlop; Gróff Zichy Károlynak.*⁴³⁰
Budán 20. Sept. 1790.

XVIII. *A' Magyar Nemesi Karhoz.*⁴³¹
Iratott Budán 22.⁴³² Sept. 1790. és Németre is által tétetvén, mindenik ki-nyomtatott.

XIX. *Egy szép Asszony mentsége, kit a' Balaton' látogatóba menni nem eresztett.*
28. Mart. 1789.

HABJAI Országunk' kisded tengerének
A' partokon olyan rémülést szerzének;
Hogy tsupa értz legyen közepén szívének,
A' ki neki merne indulni vizének:
5 A' zajos hullámok egy-mást hömpölygetik,⁴³³
A' szelek a' habot habbal erőltetik;
A' sárga hínár szín zólddel kevertetik
'S a' távoli⁴³⁴ nézőt is meg-reszkettethetik.
Láttam három embert tegnap egy sajkában
10 Miképpen kerengett a' habok' sorában,
Hol fel-emelkedett hullám' toronyában,⁴³⁵
Hol pokolig le-ment a' víz-völgy' nyilltában.
Egy mért föld e' víznek egész szélessége,
Még is a' haboknak magas szörnyűsége
15 A' túlsó partról is be-látszik: – elég-e
Ide? bár a' Jázon' nagy vakmerősége?
Hát egy gyenge szívű Asszony állatnak
Eszében, ezt látván, mik nem foroghatnak?
'S most őrlött tölteni ennek a' garatnak,
20 Vélném még magam is durva gondolatnak.
Tiltnak a' szelek is rémítő morgással
Kik az egész éjjel szörnyű zuhogással
Mint egy jövendölték igaz jel-adással,
Hogy nagy *Statio* most Füred egy hajtással.

430 A vers először önálló kötetben jelent meg, a szövegét ott közöljük.

431 A vers először önálló kötetben jelent meg, a szövegét ott közöljük.

432 A szám után álló kötőjelet pontra jav.

433 *kömpölygetik* Sajtóhiba, em.

434 *távolj* Sajtóhiba, em.

435 *oronyában* Sajtóhiba, em.

25 Sőt nem tanátsolják tsak *Tihan'* partjára
Evezni, vagy onnan Szántódra visszára,
Mert bár vasat köss is a' hajod' farára,
Kényére hurtzolja nyár levél módjára.

XX. *Baltoni Veszedelem.*

23. Jun. 1789.

KERESS⁴³⁶ a' hüss árnyékokban nyugodalmas rejteket
Músám! 's zengedezz Tritonnak hála-adó éneket.
Balás' szél-veszes Innepén szentelj egy Innep napot;
Emelj a' Balaton parton' emlékezet oszlopot.
5 Metéld-fel el-kophatatlan betűkkel, vas pennával
Mint bánt ezen napon' Thetis az Appolló fijával?
Énekelj az életünkre törekedő habokról,
'S kedves Hazám kis tengerén történt zúr-zavarokról.
Tedd példává szerentsétlen esetedet másoknak,
10 Hogy ne higyjenek akarmelly kis vizen a' haboknak –
Már két Órányi magasra a' nap fel-emelkedett,
A' sik víz tsendes tengeri színekkel kedveskedett,
Jó teréhvel a' nagy sajkát előre el-botsátom, –
Indulunk egy kis tsónakonn én 's egy kedves Barátom:
15 Tán mind ketten meg-érettük véletlen esetünket,
Mert otthon hagytuk morogva pattogó fegyverünket:
Mellyel a' tsendes víz színén olyan jeleket adtunk
Nem rég is, hogy hangzott az ég, 's rengett a' föld alattunk.
Dagad a' víz, noha nintsen szél, nints leg-kissebb szellett, –
20 Sebes repten el-suhanunk a' terhes sajka mellett.
Bámúlunk, hogy a' nagy terhet ama' nagy fa meg-győzi,
'S nevetkezünk hogy a' kitsíny a' nagyot meg-előzi:
Hasítja tsónakunk' óra a' dagadó habokat,
El-értük már a' Tihani hegy-bertz' órozatokat.
25 Ott elő-hozza *Lővei* minapi víg óráját,
Hogy egy mohos kövön álló Gémre sütvén puskáját
A' hang, egy a' bértzes hegynek horpályjába akadott,
'S mint ha a' hegy le-szakadna olyan zendülést adott.
És onnan, hosszsza kerengve a' hegy görbúleteken
30 A' mint kinn ültek a' bértzek⁴³⁷ hol görbén, hol kereken,

436 KERES Sajtóhiba, értelemszerűen em.

437 *bértzeg* Sajtóhiba, em.

El-ment a' hang a' templomig és abba meg-ütközött,
 'S kísért a' vízen bennünket tsattogó ekhók között,
 Füredhez már távoly vóltunk egy óra járásnyira,
 De még is minden puska szónk oda hallott jobbára.
 35 Én ez édes ditsekedést mosolyogva hallgattam
 Kedvesen rémlett előttem a' mit minap álmodtam,
 'S hogy a' tündér álom után tengernek ereszkedett
 Kis hajom, ez hegy óráig hányattatást szenvedett.
 'S itt víg álmaimon tűnődő szívem' biztatására
 40 Hirtelen tsendesség feküdt a' habzó víz hátára.
 Meg-szóllaltat Szép-halminnak kedves emlékezete,
 Ah! mondok, vallyon, valaha – valahá meg-lehet-e?
 Hogy Szép-halmit e' tengeren Füredrűl⁴³⁸ egy húzomba
 Tsendes széllal által hozzam remete lakásomba.
 45 'S míg édesen folydogálnak így a' képzelődések,
 Mind erősebb habot hajtnak a' szél-lengedezések
 Észak és nap-nyugot között a' hegy-kanyarúlatja
 A' szelet a' tágas térre jobban hánytatja:⁴³⁹
 El-értük már fele vizet; tekintek az órára, –
 50 Még, mondék, nints egy órája – ki érünk nem sokára – –
 Már el-hagytuk jó messzire a' Tihani partokat,⁴⁴⁰
 Hát lát Lövei északról felhő tornyozatokat,
 Jövendőt mond, 's igazat mond, nem tudván mit szóllana,
 Vajha, gondolom magamban, igazat ne mondana:
 55 Szelünk lessz úgy-mond – – tekéntek én is a' víz' habjára,
 Észre vettem a' színéből hogy szél lessz nem sokára:
 De kettő vólt az Evezőnk, bíztam mind a' kettőbe,
 Magamat is érzem, mondék, még most olyan erőbe',
 Hogy a' harmadik lapátot ha kezembe vehetem,
 60 A' Hajót harmad magammal elébb partra kergetem,
 Mint ama' fenyegetődző felhők benn szorítsanak;
 Mert ha innen vissza megyünk, Füreden mit mondanak?
 Míg magamat a' szél ellen vakmerően bíztatom,
 'S ülésemet, hogy evezőt kaphassak igazgatom;
 65 Bizony *vészünk* lessz, Lövei ezt akará mondani,
Vészünket mondott, 's igazán talált tsak nem szóllani.
 E' szóra én nagy katzajjal el-nevetem magamat,
 'S olly erőssen meg-forgatom evező lapátomat:
 Hogy innen, hármass erővel a' mint a' hajó haladt,
 70 El-érnénk Füredre tsendes széllal egy fertály alatt.

438 *Füredrű* Sajtóhiba, em.

439 A sor két szótaggal rövidebb a szabályosnál, feltételezhetően sajtóhiba.

440 *partokát* Sajtóhiba, em.

Hajtjuk a' hajót erőnkből valamint csak hajthatjuk,
 Az el-hagyott terhes sajkát távolyról mutogatjuk,
 Ditsértük a' Kormányosnak előre vígyázását,
 Hogy ő nem hagyta messzire a' Hegy-bértzek' hajlását.
 75 Hanem annak árnyékában a' szelet el-kerülte, –
 A' mi tsónakunk már billeg, sok hab tolyong körülte. –
 Fordúl a' szél – az északi fellegek változtatják, –
 A' zuhogó hullámokat fel-szélről hármaztatják,
 Szokatlan vólt az evező – neheztelték karjaim, –
 80 Lábomnak sem vólt 'sámolya, tántorgottak inaim.
 Le teszem, hogy meg-pihenek, s' hátom megett vizsgálom
 A' felhőt, – – hát már az elsőt fejem felett találom:
 Mint sebes madár úgy repül – részekre szagatódik,
 És ismét az el-oszlottra újjabb pára tolódik.
 85 Nézek nyári nap-nyugotra; onnan jött egy fekete,
 'S egy reménytelen pillantás csak nem meg reszkettete.
 Három sor felhőn belől, egy negyediknek gyomrában
 El-pattana az égi tűz – ez vólt már valójában,
 A' mi, hogy *vészünk* vagy talám veszünk lessz jelenthette,
 90 'S a' mi testem' a' tűz ellen hidegre készítette.
 Mondanám már – mert meg is vólt – én-is, hogy veszünk lészen,
 De láttam, hogy már Lövei le is feküdt egészen.
 Fejét felső ruhájával vastagon be-takarta,
 A' jövendölt vést, és veszélyt csak látni sem akarta. –
 95 Én hát kéntelen kelletlen biztatásra fakadok,
 Újra egy vastag evezőt a' kezembe ragadok. –
 Húzzam-e még? – hát Lövei meg-szóllamlík a' hátom
 Megül – húzd Isten áldjon-meg; húzd csak édes Barátom!
 Alíg mártom jól a' vízbe az evező lapátot,
 100 Érkezik zugva a' felhő mellyet Lövei látott,
 Ellenünk szegezi magát a' szél minden erővel,
 Alíg bírunk a' hajóval a' három evezővel.
 De még eddig a' kormányos jó izünn füttyölgetett,
 'S bíztaban csak egyenesen a' forrásnak vezetett:
 105 Bíztabam én is, hogy tartson csak a' rövidebb útra,
 Már talán egy fertály alatt csak el-érünk a' kútra. –
 Már nekem csak-nem egészen el-lankadtak karjaim;⁴⁴¹
 Vézettek a' tenyeremen fel-törött hójagjaim,
 Tsak nem Ember-magasságnyi evező vólt markomba'
 110 A' nyele vastag, darabos, faragatlan, otromba.

441 *csak egészen* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

Még is a' mint a' hullámok' halmairól le-hágtunk
 Alíg értünk vizet vele, tsak a' hab után vágtunk.
 Tekintek ismét a' partra – hát új felhő érkezett,
 Ez az – mondám én magamban, – a' mi a' vízre vezet.
 115 E' szóra a' szél' ereje fel-kap egy tsoport habot,
 Juttat Lövei' fejének, 's nekem is egy darabot.
 Engem' hátulról találván, ruhámat be-motskolja:
 Haj-porral hintett hajamat mind öszve-kovácsolja.
 Tsak egy fából vólt ki-vésve hajónk teknő formára,
 120 Mellynek erőszakos hullám tolongván az órára,
 El-tekeríti hajonkat Északról Kelet felé,
 És nagy kegyetlen szél hordta hullámok tsapnak belé.
 Felejtí a' Kormányosunk elébbi fütyölését.
 Alig bírta a' tsónaknak vissza-tekerítését.
 125 Hajtjuk, hajtjuk mind a' hárman, a' mint erőnktől telhet,
 Gyors munkánkról egyedül tsak magunk' karja felelhet.
 Mert a' kik a' partról nézték kemény hányatásunkat,
 Soha tsak meg sem reményltek partra juthatásunkat.
 Két revész meg-vonta magát a' parton' a' fal mellett,
 130 Látták kis tsónakunk felett a' hullám mint kékellett?
 Mint szórta a' szél özönnel⁴⁴² a' habokat nyakunkba,
 'S sokkal rosszabbat gondoltak rólunk mint mi magunkba.
 Nekem a' tulajdon hasznom szememet el-tsábítja,
 'S ama' terhes sajka felé Tihan alá fordítja.
 135 Vesztemre, akkor találék éppen rá tekinteni,
 Mikor azon is a' nagy szél egyet kezd perdíteni;
 Mint egy nagy nyomtató szűrű olyan hullám látszatot
 Fel-reppenni,⁴⁴³ mellytől talám sajkám el-borítatott.
 De meg-tsalatott látásom – igazabbat láthattak
 140 A' kik Füredről mi felénk *Perspektiváát* forgattak
 'S tsak akkor látták hab közé rejtezett tsónakunkat,
 Mikor nagyobb hullámokra fel-emeltük magunkat:
 Már némellyek imádkoztak nem meg-maradásunkért,
 Mert azt nem hitték – hanem tsak boldog ki-múlásunkért.
 145 Túl dél felől Tselédjeim egy dombra szaladának,
 'S mivel mindnyájan felőlünk olly hizsemben valának;
 Hogy a' terhes sajkán ülünk, melly akkor közép tályon
 Billegett a' nagy hegy alatt egy be-nyúlt víz horpályon,
 Azt vélték, el-bújván sajkánk a' nagy hegy árnyékába,
 150 Hogy el-merült 's bele vesztünk mi is a' víz' árjába.

442 *örömmel* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

443 *Fel-reppeni* Sajtóhiba, em.

Oh nem – még akkor izzadott markunk leg-keményebben,
 A' víz-hegyeken' mászkáltunk, hol nagyon hol kissebben –
 El-múlt már az első veszély – a' szél meg-tsillapodott,
 Lövei szabadulásról már nem is gondolkodott.
 155 Én is, ha tovább tartana, el-fárasztván karomat,
 Már tsak arra határoztam⁴⁴⁴ el-tökélve magamat;
 Hogy meg-fordítom a' hajót a' kormány evezővel,
 Hadd vigyen a' merre tettzik a' szél minden erővel.
 De egy kitsinyt tsillapodván – tekintek tenyyeremre, –
 160 Folyt a' vérem – hát kezkenőt teríték a' kezemre,
 Szokatlan izzadásokkal magamat erőltetem,
 A' mint a' fel-szél engedte a' tsónakot kergetem.
 Néha néha a' part felé tekintgetek előre,
 Írtóztató vólt, mint rohant a' hullám nyakra főre;
 165 Mintha mászkálnunk meredek nagy hegyekre kellene
 Mikor tsónakunknak egy egy víz-torony állt ellene,
 Mellynek ha hátára hágtunk 's az evező meg tsapta,
 Hajónkat egy más meredek nyílásba úgy le-kapta,
 Hogy a' ki kívülről⁴⁴⁵ nézte semmiképp' nem hihette,
 170 Hogy tsónakunkat e' veszes tenger el nem temette.
 El-iszonyodtam tsak hamar ezeknek látásától
 Meg-fordúlok – 's hát hirtelen új szél-vész kerül hátúl,
 Nem bírhattunk erejével – az el-hagyott helyekre
 Vissza ragadott bennünket egy-néhány lépésekre.
 175 A' szél az evezőmet is hátra felé vezette,
 Sokszor a' hullám meg-fogta 's karomat késleltette,
 Az üres fa' oldalának neki tűzöm térdemet,
 Akkor meg, egy sikolytó szél, tsak nem ki-vet engemet.
 Szóllítom az Inast, 's hanyatt élémbe le-fektetem,
 180 'S lábomat az ő lábának tántorogva meg-vetem.
 Melly reszkető inaimnak sámoly székiül szolgálá,
 'S tsak alig pihegő mellyem újjobb erőt találá.
 Egyszer tsepegnek a' felhők szapora záporokkal,
 Bízta minket a' Kormányos, 's kiált tele torokkal;
 185 Rajta! rajta! már a' parthoz nem igen meszsze vagyunk,
 Minden egy egy rándítással egy egy habot el hagyunk.
 De jóllehet ő bíztaott, 's izzadtak a' munkások,
 Nem használtak Löveinek ezek a' bíztaások:
 Ó hogy a' habra tekintsen fel sem emelte fejét,
 190 Noha már elég moslékos víz lepte nyugvó helyét.

444 *határozta* Sajtóhiba, em.

445 *ki-kivülről* A kötőjel fölösleges, hiszen a *ki* itt nem igekötő, ezért elhagytuk.

Hanem, mikor másodszor is a' szél el-tsendesedett,
 Én is el-untam dolgozni – a' karom el-senyvedett;
 Le-teszem az evezőmet, 's a' szél ellen fordúlva,
 Éneket kezdek nevetve, (de valóban búsúlva)
 195 Dallra szedem Löveimnek köztünk kedves nótáját
 A' kotsmárosnét danolom 's annak a' kapolnáját.
 Az ördög mondja most, úgy mond egy kitsinyt mosolyogva,
 – Hát ehol jön a' harmadik terhes felhő suhogva. –
 Helyre ülök – elő rántom⁴⁴⁶ evező lapátomat,
 200 Neki feszítem az Inas' láb-hegyének lábamat.
 Unszolom biztató szívvel evező Társsaimat,
 Noha már tsak alig bírtam el senyvedt inaimat.
 A' szél magát evezőknek úgy ellene szegezte,
 Hogy lapátunk hátra, 's a' szél előre nem ereszte;
 205 Mint mikor tiszta nap-fénnyel kieskedő időben,
 Fel-emelvén a' kis madár magát a' Levegőben,
 Játszi szárnyját sem előre sem hátra nem ereszti,
 Hanem testét lengedező tollakon fel-függeszti;
 'S rá támaszkodván a' könnyű levegő oszlopra,
 210 Hangokat botsát az égnek magas boltozatira;
 Könnyű teste egy helyben áll, tsak szárnyát billegeti,⁴⁴⁷
 'S hogy örül a' fényes napnak víg hanggal jelentgeti,
 Így a' mi kis tsónakunk is, karunk' bosszúságára,
 Rá nehezedvén az alá tolongó víz' hátára,
 215 Úgy billeg az evezőkön mint meg-annyi szárnyakon,
 Az egy-egy ház magasságnyi tsattogó hullámokon,
 A' nézőknek tsudájára, szívünk' rettentésére,
 Áldozatul visz mint 'sákmányt Thetis' tisztességére.
 A' tengeri tsudák hozzánk csoportozzák magokat
 220 'S kedvekre szedik a' belénk ütközött hab-hangokat.
 Szabadíts Triton! vedd elő három ágú villádat,
 Szánd-meg ez ennyiszer óron tsapkodott hajtskádat.
 Ne botsáss több szeles habot tsónakunk' ellenére
 Ez izzadozva dolgozó hat karnak szégyenére. –
 225 El-múlik a' harmadik szél; az idő vídámodik,
 Nem is volt ez olly kegyetlen, mint sem ama' második.
 Fúj a' szél, de a' hullámok már nem emelkedhetnek,
 Mert a' közelített partok jobban ellent vethetnek;
 Én vissza felé fordúlok, nézek a' nád-szélekre,
 230 'S onnan örvendő szemekkel tekintek az Egekre;

446 *rántam* Sajtóhiba, em.

447 *billegetti* Sajtóhiba, em.

Fel-állok a' kis tsónakban, Löveit is fel-költöm,
 Tömjénezőmet jó szagú faddi fűvel meg-töltöm.
 Füstölök a' fel-szél ellen Triton' tisztességére,
 'S míg ez tartott, már jól ki-is értünk a' nád-szélére,
 235 Melly édesdeden halgattuk ott a' nád-suhogását,
 Mikor már által haladtuk a' zúgó hab' morgását!
 Mint-ha mind meg-annyi *Sálvét* adnának a' nád-szálak,
 A' veszély után ebben is örvendezést találók,
 Holott a' ki a' Parton áll attól is borzadozik:
 240 A' nagy baj után a' kitsiny kész örömré változik.
 Evezünk a' nádas mellett tsendesebb suhogással,
 Játszi ditsekedésekkel beszélgetünk egymással,
 Miket láttunk,⁴⁴⁸ miken mentünk által? és szerentsére
 Mint jöttünk-ki nagy munkával, a' Tó' felső szélére?
 245 Éltte' meg-maradásáról ki miként kételkedett?
 Egynek karja, másnak szíve hányszor 's miként tsüggedett?
 Végre a' ki-kötő parton utóljára meg-állunk,
 A' hajóból a' nézőknek köszönünk, és ki-szállunk.
 Örvendenek a' Révészek szerentsénk' nagyságának,
 250 Meg-beszélik életünkhöz melly keveset bízának?
 Én pedig hartzról érkezett Vitéz bajnok' módjára
 Mutatok a' tenyeremnek 's a' ruhám' hátúljára
 Mutogatom a' markomból ki tsorgó vér tseppet,
 Törölgttetem hajamról a' szél hordta vizeket
 255 Tsak el-bámúltak a' kútnál Barátink, hogy mi vóltunk,
 Örvendnek és tsudálkoznak, hogy a' vízbe nem holtunk.
 Maradhatatlan kérdezik esetünknek rendjeit
 Sajnálva hallják szívünknek kétes rettegéseit;
 Félelmünket a' baj után sokkal nagyobbá tették,
 260 'S velünk, millyen kétséges volt életünk, el-hitették.
 Úgy, hogy más nap' vissza menet itt hajóra nem ültünk,
 Hanem a' Tihani Révnek a' keskenyre kerültünk.
 Sőt egy felől a' Barátság, más felől a' félelem,
 Oda is alig ereszték el Löveit én velem.
 265 'S a' sok kételkedés között időnk úgy el-haladott,
 Hogy már a' nap le-menttéig tsak egy óránk maradtott.
 Homályos vólt már az estve mikor a' partra értünk,
 Tüzet rakunk hát 's jelt adunk, hogy hajó jöjjön értünk.
 De mire az el-érkezett, már úgy be-setétedett,
 270 Hogy Lövei bele nem ült, és engem sem engedett.

448 *látunk* Mivel a mondat második tagmondata múlt idejű, ez feltételezhetően sajtóhiba, jav.

Által küldöm szakátsomat a' hajón éjtszakára,
 Hogy fölöstökökre várjon bennünket virradtára,
 A' révész pedig hajnalra vissza jöjjön sajkával,
 Nem lélek vesztő tsónakon, 's nem két-harmad magával.
 275 Magunk a' rév-házhoz vonjuk éjtszakára magunkat;
 Örvény gyökérrel keményen ki-füstöljük házunkat.
 Hogy a' szunyog alkalmatlan éjtszakát ne okozzon,
 Hanem kinn a' szél morgásra donogva táborozzon –
 Hajnallik – én ki-tekéntek – nézem a' hullámokat,
 280 Hát! – nagyobbaknak találom⁴⁴⁹ még mint tegnap azokat.
 Nézem a' sajkát, hát nem jön – oh! de – nem is jöhetett,
 Nem ment az akkor a' vízre a' ki élni szeretett.
 Vissza megyek, 's a' párnára vetem ismét fejemet,
 A' nap' és a' legyek ellen be-takarom szememet.
 285 A' szél-zúgás a' bertzek közt sok réteget találá,
 És nékem ez a' rekedt hang édes álmod tsinála,
 Fel-kél egyszer Lövei is, – ki-megy – el-iszonyodik,
 Hogy a' szél, és a' hullám is, mind jobban nagyobodik:
 Az egyik hab a' másiknak mint mászkál a' hátára,
 290 'S sok apróbból miként válik nagy hullám utóljára:
 Azok egymást mint kergetik Zala felől Fók felé,
 'S a' közel való nádasba mérgesen tsapnak belé –
 Mit tsináljunk? – az álomnak el-múlt már az ideje;
 A' sajkánk hogy által jöjjön nintsen elég ereje.
 295 A' Szakáts ránk oda haza hijjába váraakozik,
 Vagy tán még az ebédről is nehezen gondolkozik.
 Egyszer még-is az Inasnak jut hirtelen eszébe,
 Hogy van velünk Csokoládé, 's vesz egy párt a' kezébe.
 Egy faragatlan bögrébe tsak hamar le-aprítja,
 300 Az embert a' nyomorúság mire meg nem tanítja!
 Miből igyuk-meg? – a' falonn függöttek tserép tálok,
 Egy munkásoknak készített jó mélyyetskét találok.
 Azt le-veszem, 's pirítatlan kalátsot szelek bele,
 'S meg-öntjük fekete lével a' tálát tsak nem tele.
 305 Így tegnapi vatsoránkat potoljuk reggelivel,
 'S már kevesebbet gondolunk a' hullám' zörgésivel.
 Vár már a' Szakáts Szántodon kettős fölöstökömmel,
 Mennénk-is mi késés nélkül, tsak mehetnénk, örömmel.
 De a' habokat Fok felé hánytató Zala szele,
 310 Még annak is irtóztató oka 's háborgó jele,

449 *találám* Sajtóhiba, em.

Hogy alig ha Tihan alatt nem eszünk ebédet-is,
 Mert a' mai szél haladja a' tegnapi szelet-is.
 Úgy is lett; egy öreg tyukot a' Révészné meg főzött,
 Azt meg-esszük,⁴⁵⁰ sok mosolygó sohajtozások között;
 315 'S mivel nehéz szem-héjjamnak nehéz volt parantsolni,
 Én ágyra dülök álmatlan ejtszakámat pótolni;
 Jó ízűnn esett, 's még talám álmomban eszre vettem,
 Hogy a' szél is tsendesedett, míg én el-tsendesedtem.
 Meg-érkezik a' kis sajka; engem' is fel-költének,
 320 A' várakozó útasok rakásra sereglenek;
 El-indulunk – Ládainkat a' sajkába rakatjuk,
 Magunkat reménység alatt jó fel-széllal biztatjuk.
 Mert míg hajónk a' Szántódi parton' késedelmezett,
 A' nap-nyugoti szél után északi következett.
 325 Egy fekete felhővel jött rettenetes zuhajjal,
 Hartzol a' szél a' Hullámmal, zörgő tsattogó zajjal.
 A' már meg-índított habok még Fok felé sijetnek,
 Oldalról a' szél-fuvások ellene szegeztetnek.
 'S a' nád-szélben a' habokon ollyakat tsavarítanak,
 330 Hogy a' szél-seprette vizek' látási iszonyítanak.
 Közel fél óra tölt bele míg a' szél meg-győzhette
 A' habot, és hánykodást Szántod felé kergette:⁴⁵¹
 'S úgy leve egy kis tsendesség – 's szemünk meg-tsalatának,
 Mivel így a' hab nem látszott mint szemközt akkorának.
 335 No! rajta most – el-mehetünk – a' szél is fog segítni,
 És a' hab is az evező legényekben könnyitni.
 Megyünk – 's míg még közel jártunk a' hegyek' árnyékában,
 Vígán üldögel Lövei a' sajkának farában,
 Sőt még pípára is tölte; de mihelyt el-haladtunk,
 340 A' hegyek mellől; a' hajó jobban rengett alattunk:
 Én vissza felé fordúlok a' Tihani vidékre,
 'S állva meg-vetem lábomat jól a' hajó fenékre,
 Löveit mint bátor révész biztatom tréfálódva,
 Mert ő már fél könyökre dült mint-egy el-szomorodva.
 345 Mind jobban jobban tódúltak ránk az Északi szelek,
 Úgy, hogy már fel-felé menve nem bírtunk volna velek.
 Látszik már Füredi házam, melly annak rendes jele,
 Hogy ott ha ki ugranám is, már tsak nem halnék bele.
 De mivel tsekélyly volt a' viz, 's nagy a' habnak ereje,
 350 Jobban rengett a' sajkának mind fara mind eleje.

450 *meg-esszük* Sajtóhiba, em.

451 A sor egy szótaggal rövidebb a szabályosnál, feltételezhetően sajtóhiba.

Lövei hajó fenéknek le-szegezte szemeit,
 Hogy mint-egy eszre se vegye ódala rengéseit,
 Az Inas sárgúlt, 's mint sárga viasz halaványodott,
 'S az én vakmerőségem⁴⁵² is most ellene támadott;
 355 Mit félsz most, mondok: ha tegnap el-vádolál engemet,
 Hogy el-árúlták inaim' rengési félelmemet?
 Az én inam ha reszketett, méltán is reszketethet,
 Mert a' kemény hajó húzás nagyon meg-erőltetett,
 De nézd most, hogy a' hajóban botlás nélkül fenn állok,
 360 'S mint-egy, a' hab-tolongás közt víg játékot találok.
 Le vonúl, meg-veti hátát a' hajó oldalának,
 Annak pedig, kit a' habok leg-jobban tsapdosának;
 Én meg-intem, hogy idején vigyázzon a' fejére,
 Hogy a' Hullám be ne tsapjon a' nyaka' geréntzére;
 365 Ezt alig mondám-ki 's már is Eolus készen vala,
 Egy tseber habot tajtékozó kezével fel-markola,
 És azt szegleten, a' hajó farába úgy be-kapta,
 Hogy az Löveit oldalba, az Inast nyak-szírt tsapta.
 Ki nevet, ki tsudálkozik, 's nehéz volt a' számvetés,
 370 Az ijedtség volt-e nagyobb, vagy pedig a' nevetés?
 Nem vóltunk már a' Rév házhoz több, mint száz lépésekre,
 'S még is mint rá tud ijeszteni a' hab a' félénkekre.
 Ki-érünk még is békével tsak ugyan utóljára,
 A' Balatonnak Szántódi rég' ohajtott partjára, –
 375 Onnan el-megyünk örömmel ki ki maga útjára,
 'S tsókokat hányunk a' partról Füred' túlsó partjára,
 Egy két szó közt karjainkat vetjük egymás' mellére,
 Unalmas történetinknek víg emlékezetére.

XXI. *Felséges Második József Tsászárr Halálának emlékezet innepén, utánna egy esztendővel.*

Posonyban 22. Febr.

A' NAGY Isten körül lévő fényességből,
 Le-tekintvén szűz szent Asszonyunk az Égből,
 Az emlékezetes József' gyász Innepén,
 Lát egy gyászos Magyar Országunk közepénn:
 5 'S kérdi, hogy az ennyi Farsangolók között
 Hogy van, hogy ő éppen ma gyászba öltözött?
 Így felel a' bátor Hazafi hirtelen,
 Ne ütközz-meg szent Szűz ez fekete jelen;

452 *vakmerőségem* Sajtóhiba, em.

10   Innepet szentelek József' árnyékának,
              Mert ma esztendeje kora halálának.
'S hogy hogy? kérdi a' Szűz: 's előtted lehet-e
              Olly jeles a' József' bús emlékezete,
Kit ti, 's a' mint vélem nem csak Ti magatok,
              Tagjait rongáló Főnek tartottatok. –
15   Én – felel a' Magyar – én – és kezd könyvezni,
              Tartozom míg élek róla emlékezni,
Nekem úgy mond egyszer mélyen aluttomban,
              Mellém lopakodott József alattomban,
Nagy és kemény szóval fel-serkent engemet,
20   De reá csak alig vethetém szememet,
El-tünt, 's míg rémülve tsudáлом magamat,
              Mellettem találom őrző Angyalomat.
Meg-szöllít az Angyal és int hogy fel-kelek
              És mindjárt Józsefnek Oszlopot emeljek. –
25   Hozzá fogok, 's félig már fel-építettem,
              Midőn sok Hazafi Társaim mellettem
Nagy kiáltásokkal öszve tódulának,
              'S hogy Oszlopját fellyebb rakjam, el-tiltának. –
Most hát felel a' Szűz építsd-fel egésszen,
30   Talám már akadály 's tilalom nem lészen;
Nem – így szöll a' Magyar, mert már meg-értettem,
              Hogy *Fundamentomát* nem jó helyre tettem:
Egy iszonyú mélyység vólt ásva alatta,
              Mint őrző Angyalom már meg sugarlotta:
35   Még pedig félelem, gyanúság, kétségbe-
              Esés, és villongás laktak a' mélységbe;
De emelek most mást emlékezetére,
              Mellynek minden Magyar kész építésére.
Ennek a' talp-köve lessz a' *bizodalom*,
40   Közép-forrasztása az *édes Hatalom*:
Tetején az *okos szabadság'* tüzimere,
              Sándor Leopold lessz építő *Mestere*.

XXII. *Hadik Fő-Hadi Vezér koporsójára; Ennek a' Deák Versnek:*
Hadikii ad Tumulum 's a' t.
Magyarra fordítása. Posony. 12. Febr 1791.

A' HADIK' holt testét látni sir boltjába
Három testvér Szűzek jöttek gyász ruhába
A' Vallás,^{a)} Vitézség, és az Ösi Hűség^{b)}
Mind háromra munkát 's szót bíz a' Ditsősség^{c)}.
5 A' Vallás meg-gyújtván maga a' métsüket,
Barátivá tettem úgy-mond az egeket.
A' Vitézség, bajnok-koszorút sírjára
Tűzvén, *Gordont* tettem úgy-mond melly-vasára.
10 És az ösi Hűség sírján feje szívet
Függeszt-fel; nyert úgy mond példámmal sok hívet.
Negyedik érkezik ez három közibe,
A' Bóltesség, 's állván a' feje felibe,
Szeretett engem' is sisakos lettére
Úgy-mond, és ezt írja koporsó kövére:
15 Egek! ha már Hadik hozzátok költözött,
Nem nagy öröm élni az emberek között.

XXIII. *Felsőleges Második Leopold Tsászár és Magyar Király' Koronáztatásának emlékezetére,*
midőn annak Innepét űlnénk egy esztendő el-telve.
Egerszegen. 15. Novemb. 1791.

SZENT Szűz! ki nem régen vídám tekintettel
Ránk néztél, 's olly nagy jót tettél ez Nemzettel,
Hogy midőn már az ég' minden ostorai,
A' kétségbe esés', 's szolgaság' lánzzai.

- a) *Vallás, Religio:* ez olyan formát tesz, mint Virgiliusnál a' pietas, mikor Eneást nevezte *Pius Aeneasnak*. Nálunk közönségesen a' *Religiót* Vallásnak nevezik, 's talám csak azolta nem meríti-ki a' Vallás a' Religio, értelmét, miolta vissza él vele a' Világ: mert a' Vallásról nagyot tart az Irás: *Szájjal teszünk Vallást az idvességre*. [Jelen lábjegyzet második mondatában a *Vallásnak* szó *Vallásnok* alakban szerepel, em.]
- b) *Prisca fides; Ösi hűség.* Értsd akár azért Ósinek, mert régi, akár azért, mert a' Magyarra Ösrül maradt Jóság. [Az utolsó mondat végén álló vesszőt pontra jav.]
- c) A' *Ditsősség* azért van ide Magyarul be-hozva, hogy méltó oka legyen a' Bóltességnek arra, hogy ollyan különös, és mást ki-rekesztő Koporsós Verset írjon Hadiknak.

5 Szemünk előtt fennyen láttattak zörgeni,
     'S hamuvá emésztő tüzet gerjeszteni:
 Hirtelen meg-szüntek mennyből a' zörgések,
     'S öröm hanggá váltak a' nehéz nyögések.
 Jósefnek *Leopold* űlt széke⁴⁵³ helyébe,
 10 'S *Leopold* Koronát tévén fejébe,⁴⁵⁴
Leopold' Innepét olyan szentté tette,
     Hogy a' Haza minden búját el-feledte.
 Tekints-le szűz Anya! most is az Egekből,
     Olvasd az örömet a' sok hív szívekből;
 15 Kiket, ma, ez szent nap' vissza fordultatja
     Bíztat, hogy ez a' sok Nemzetségek' Atyja,
 Kit ma esztendeje vallottunk Atyánknak,
     Olly kegyes Királyja fog lenni Hazánknak,
 A' millyenre vagyon valóban szüksége,
 20 'S a' millyent várt a' sok kétes veszély' vége.
 Tekints-le 's örökké tartsd rajtunk szemedet;
     Még régi Eleink vallottak Tégedet
 Szent Szűz! nagy Anyjának és pártfogójának,
     Ennek a' Keresztyén hitre tért Hazának.
 25 Fogjad azért pártját; ólyad gyermekidet
     Zabolázd-meg a' mi 's Te ellenségidet;
 Nyomd-be a' Magyarnek méllyen a' szívébe,
     Hogy a' nagy örömmek nints tehetségébe,
 Igazán meg-bírni sem a' ditsősséget,
 30 Sem ismérni minden rosszat 's ellenséget;
 Nyomd-be hogy valamint nem jó hamar hinni,
     Úgy kár a' gyanút is olly messzire vinni,
 Hogy vagy a' meg-hittség vagy gyanús félelem,
     Vagy nagy idegenség, vagy részeg szerelem,
 35 Meg-bánassa⁴⁵⁵ vele szabad születését
     'S a' Nemzeti vérnek nemes keverését.
 Hanem a' szabadság' meg-tartása végett
     Szeme előtt tartván az okos hűséget,
 Földi Istent ugyan ne imádjon soha,
 40 Se a' Hazájában ne legyen mostoha,
 De emlékezzen-meg Össei' tettére,
     Hogy ők tettek egynek koronát fejére.

453 *székbe* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

454 A sor egy szótaggal rövidebb a szabályosnál, feltételezhetően sajtóhiba.

455 *Meg-bánássa* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

XIV. Válasz egy jó Baráthoz, a' Baranyába.
Új esztendő napján 1792.

FEL találta hát *Helikont Fēbus Beotziában,*
Fel-találta ama' *Músák'* barátját *Baranyában*
Honnan a' *Katádfai* lant kellemetes hangjai,
Dömény *Jósef'* szívre ható és elmés vers-sorai,
5 Sebes repülve szárnyallnak a' *Délus'* szigetéhez,
Keresvén ott a' *Magyarok* hullámos tengeréhez,
Közel, a' parton tarkálló *Tzinthus* hegy' tetejében,
A' szerentsétlen *Ariont* *Karátsony'* *Innepében.*
Keresik – fel is találják – 's hogy is ne – *Tespiából,*
10 Ama' kilentz szépségeknek múlató hajlékából,
Delus' *Látona'* rejtekét, az *Apolló'* hazáját,
Mert isméri az Istenek egymásnak Háza' táját.
Fel-találják 's meg-mutatják egy *Nemes* köszöntéssel,
Meg-bizonyítják egy elmés 's szerentsés verseléssel;
15 Hogy nem tsak a' *Tiszán* túl van *Delfinium,* a' mellyet
A' mint tartják *Debretzen* bír már ma *Athené* helyett.
Nem tsak *Fozis* szűl tudományt 's a' *Parnasszusi* *Patak,*
Mellyel ma sok tekintetben kérkedhet *Sáros Patak,*
Phoebus nem mindig *Romába* 's *Palatin'* hegyén szedet
20 Koszorút, kit nem rég *Buda Pestnek* által engedett;
Sem nem bújkál mind örökké *Pásztor* ember formában,
Az *Admetus* *Király'* nyája mellett *Thesszaliában,*
A' hol ma-is *Kazinczynak* 's *Szabó Dávidnak* örül,
Kik bírják *Pásztori* sípját *Kassán* és *Kassa* körül.
25 Sem nem mindég a' *Klarus* hegy' allyán *Kolofon* mellett,
Hol *Tordán* a' *Gyöngyös Törsök* új gyöngyel ki-zöldellett:
Nem tsak a' *Győri Rodusban* hullat arany tseppet,
Hol hanggal mérik *Revai* és *Rajnis* a' verseket;
Nem laknak a' *Magyar Músák* tsupán *Emathiában* (*Pieria*)
30 A' hol sir *Yung* a' *Pétzeli* *Bibliotékájában:*
Ti sem vagytok éppen puszták, Egünk' déli vidéki,
Ott-is múlat néha *Fēbus,* ott-is van széki néki;
Van, e' mindentül üresnek vélt gyönyörű megyében,
A' mi mindennek, avagy tsak *Arionnak* fülében
35 Olly érzékeny illetést tesz a' millyent valójában
Érezhet, egy égi⁴⁵⁶ tűztől élesztett szív magában. –
Tsak nints az elmésség kötve ez vagy amaz *Klimához,*
Nem szükség mindennek menni a' *Delfus'* barlangjához:

Nem kell fejét az üregbe dugni hogy profétáljon,
 40 Nem kell helyet válogatni hogy tudományt találjon.
 Ki tudja: hol múlatkoznak az Egek' Leányi'? 's a'
 Sivatag *Scithiának* is vagyon *Anakarszisa*.
 Fel-kerestek hát, Barátom! engem, versed' hangjai,
 'S hát olly némák legyenek-e Füred' hegy' oldalai?
 45 Hogy éneked' hallására vissza ne Ekhózzanak,⁴⁵⁷
 Vagynak-e olly nagy bértzesek, mellyek ellent álljanak,
 Maga meg-unt téli Músám' hozzád repülésének?
 El-hullottak-e tollaim? vagy éppen olyan Vének,
 Hogy a' ki nagy Karátsonban rólam éneklett, nyomba
 50 Ne lantoljak egy húzomba vissza kis Karátsonba?
 Oh! – nem: – ha Te örömet ved közössé tetted,
 Mikor szokott Innepemet távoly is innepletted,
 'S ha Innepem' nyóltzad-napján hármasan örvendezett
 Szívem, hogy leveled éppen új esztendőn érkezett,
 55 Ez elég tehetős, 's ugyan nyomos mozgató erő,
 Hogy ne lehessen örömöm ez nagy napon' heverő,
 Hanem veded innepeljek egyszersmind, míg felelek,
 'S Tégedet új esztendei áldással köszöntselek.
 Messze vagy, de közel hozza hozzám kedves leveled,
 60 'S úgy tetszik mint-ha ez napot együtt űlném-meg veded.
 Úgy tetszik hogy együtt űlünk a' Hajnal szárnyaira,
 Együtt repülünk az égnek magas bóloztatira;
 Ragadtatunk a' fényes nap' tüzes tanyája felé,
 A' melly már ezt a' nagy napot a' nagy Úrnak szentelé
 65 Mikor a' véghetetlennek Házának tornáttzában,
 Láng 's arany színnel ragyogott a' reggeli órában.
 De hát vallyon ott lakol-e? Te hatalmas Alkotó!
 Vagy van-e házad 's udvarod? oh boldog Mindenható!
 Igaz-e hogy űlsz, valahol mint-egy Királyi székbén,
 70 Ki minden Teremtésidnek ez temérdek vidékben
 Bizonyos lakhelyt rendeltél; de magad hol lakoztál,
 Minek-előtte bennünket a' semmiből ki-hoztál,
 Vagy hol lakol most? 's hol tartja székit Fő Uraságod?
 Tsak maga tudja a' Te bölts meg-foghatatlanságod
 75 Mi tsak, mivel Te testetlen, de képzelhetetlen nagy,
 Tiszta égnél 's tűznél tisztább tiszta természetű vagy:
 A' leg-tisztább tüzhöz mérjük boldog természetedet,
 'S a' langal piros hajnaltól kérdezzük hol-létedet.

457 *Ekhózzának* Rímelés szerint em.

80 Emelj-fel hát szárnyaidon nagy Király' őr-állója!
 Szép hajnal! ez új esztendő' ragyogó hír-mondója!
 Emelj-fel – vezess közelebb annak a' végetlennek
 Pitvarihoz, a' ki körül mint sebes Pósták mennek
 E' nagy roppant Mindenségnek körül forgó testeit,
 Mellyek nálunk e' múlandó időnek mértékei.
 85 Oh! ha bele-tekinthetnénk ama' mérhetetlenbe,
 A' hol sok bóldog szemléli az Istent szemtől szembe!
 Hadd látnánk azt ki előtt tsak egy nap ezer esztendő,
 'S millyen az az esztendőkkal nem mérséklett jövőendő?
 Mit tesz élni, 's még is idő haladást nem szenvedni?
 90 Az időben kezdődöttnek halhatatlanná lenni?
 Esmerni az Istent, 's látni; még is mindig találni
 Benne, a' mit tsudálhassunk, 's azt imádva tsudálni?
 Mikor léssen az? oh bóldog örök meg-foghatatlan!
 Mikor fogja tudni Lelkünk azt hogy ő halhatatlan?
 95 Lelkünk? mellynek az is elég ez testnek tömlöztében,
 Ha buzgó könyörgés után ez siralom' vólgyében
 Meg tanít a' Fő Bölts, böltsen számlálni napjainkat,
 És az örökké valóra intézni vágyásinkat.
 Taníts-meg örök Böltsesség! és vezess kézen fogva
 100 E' kietlenből, a' hol most bujdosunk nyomorogva, –
 Ama' minden bóldog Lelkek' fényes Hazája felé;
 Buzdítts ditső Tornácziidba vágyini, és vezess belé;
 Hogy ott veled éljen lelkünk, sőt azon bóldog helyen,
 Egy mind örökké tartandó új esztendőt szenteljen.

FOLYTATÁS.⁴⁵⁸

XXV. A' Magyar Nyelvről egy Méltóságos Hazafihoz.
 31.⁴⁵⁹ Julii 1789.

BUTSUZOL-E? játszi Lelkem! ki-készűlsz-e mellyemből?
 Hiszen alig egy harmadrész tólt-még-el életemből.
 Sőt még eddig nem-is éltem – tsak élni készűlgettem –
 Gyermeke voltam – jó Anyámnak semmi hasznót nem tettem.
 5 Ti hegyes óldal-szurások! mint 's miért szűkítitek
 Léleketemet? – Lelkemet hogy 's hova kergetitek?

458 A kötet itt kezdődő második felében a lapszámozás újrakezdődik.

459 A 31-et 21-ből jav., l. a *Magyarázatoknál*.

Talám ugyan el-küldötök Kazinczim' hazájába^{a)}
 Ez vastag testtől szabadúlt Lelkek' társágába.
 Ah! jó volna – nem tagadom – el-hagyni e' világot
 10 Bódogúl fellyúl haladni ezt a' halandóságot,
 Ha ezzel be-érné Lelkem holtom után, hogy voltam;
 Ember voltam – 's ember lenni meg-szüntem, hogy meg-hóltam.
 De mint fogja majd számlálni Lelkem az esztendőket?
 Ha mint lelketlen növény tsak úgy töltöttem őket.
 15 Ha mint egy fűszál fel-nöttem, 's ki-fogyván nedvességem,
 Minden nemes munkázkodás 's haszon nélkül lett végem:
 Sőt a' fű-szál, által-esvén némelly változásokon,
 Használ, 's segít az utánna növendő fű-szálakon;
 Mikor titkos erejével vissza-térült 'sirjának
 20 Kövérséget ad a' földnek, maga' édes Anyjának:
 'S hát én szerelmes Anyámnak olyan gyermeke legyek?
 Hogy élvén édes Hazámnak semmi hasznot ne tegyek.
 Tsak az legyen-e a' haszon sírba Záratással,
 Hogy tágabb leszs a' lakó hely az én ki-múlásommal?
 25 Oh Lélek! ha a' ki meg-hal, nem múl-el mindenestől,
 'S ha Te magad sem aluszol el-válván-is a' testtől:
 Mit ítélzs majd? hogy e' testben a' mellyből ki-költöztél,
 Egy-nehány szép esztendőket haszon nélkül töltöttél.
 Mit ítélzs majd? ha meg-látod nagy lelkű Őseidet,
 30 A' kik közül talám egy-is meg nem ismér tégedet.
 Azokat, kik nem kémélték a' Hazáért véreket,
 A' közönséges haszonért le-tették életeket.
 Ha a' maradék számlálván a' hóltak' lajstromát⁴⁶⁰
 Tsokolja sok hasznos Atyák emlékezete' nyomát
 35 Ezt fegyveréről dítséri, másikat pennájáról,
 Amazt Hazája mellett tett némelly hasznos munkáról,
 Te rólad pedig azt mondja: ez-is ember vólt, 's meg-hólt,
 'S isméretlen oszlopa lessz testednek egy setét bólt. –
 Édes Hazám! haszon nélkül így szünjek-e meg-lenni?
 40 Holott ha valaha, most – most kellene hasznot tenni.
 Mikor úgy meg-kortsosodott a' Magyar 's olyan nagyon
 El-fajúlt, hogy már nevét is el-vesztő félbe vagon.
 Éva a' Paraditsomba tsalfa kígyót eresztett,
 'S tsak nem Ő magával együtt minket is ki-rekesztett.

a) Akkor tályban hozták hírét halálának.

460 A sor egy szótaggal rövidebb a szabályosnál, feltételezhetően sajtóhiba.

45 Nem bírunk már Asszonyinkal, tsak küszködünk azokkal
     Az előttök kedvesekké lett fark tsóválásokkal;
 Ha nem süvölt nemes nyelvünk; durva lessz A' Magyar hang,
     Sőt azt is hogy Magyar nemzet szégyenli sok gőgös gang:
 Van-e nemzet? melly valaha erre vetemedhetett,
 50 Hogy éppen itthon szégyenlje azt hogy itthon született;
 Nem kárhozat-e kívánni inkább Magyar nem lenni,
     Mint a' Magyart jobban jobban tökéletessé tenni?
 A' kit olyan szerentséssé tett az áldott Természet,
     Hogy minden gondos mivélés nélkül is tsak tenyészett.
 55 Méreggel forr minden erem: sijjetteti halálom',
     Mikor Hazámban a' Magyart keresem,⁴⁶¹ 's nem találom:
 Mikor tsúfolják hónyókat sokan érzéketlenül,
     'S édes Annyok' hasába kést vernek Istentelenül.
 A' disznót egy útálatos baromnak tartják lenni,
 60 De még is soknak jó vólna oda tanúlni menni:
 Ha egy közülök ganajjal alamját meg-rútíttya,
     Azt a' többi a' seregből ki marja, ki-taszítja:
 Édes Hazám! ha szavaink azok ellen zengenek,
     Kik téged nyugvó hónyókat meg-fertelmesítenek;
 65 Minket tartnak gorombáknak 's pallérozatlanoknak;
     Rendelj hát a' disznók mellett, 's nyiss oskolát azoknak.
 Add eszekre, melly siralmas fészkek rútitó létek,
     'S hogy a' mi a' disznók közt rút, köztünk halálos vétek.
 Az idegent barátságos Lélekkal el-szenvedni
 70 Szép dolog, és ezt dítsérni kell, nem tsak meg-engedni:
 De idegenek kedvéért maga nemét utálni,
     Ennél már fertelmesebbet lehetetlen találni.
 Nagy Sándornak ditsőssége az éig emelkedett,
     Mig nemzete törvényivel ő is meg-elégedett,
 75 De a' Persiai szokás, piperes ruházatok,
     Jó Hazája' szerelmével fel-hagyó gondolatok,
 Benne a' puhaság által olyan változást tettek,
     Hogy Országa romlásának oka-is azok lettek.
 Ah! de mennyivel szörnyűbbek köztünk a' változások!
 80 Vajha magunk ezt a' romlást úgy éreznék mint mások!
 Ha régen meg-hólt Eleink köztünk fel-tamadnának,
     Vallyon egész Országunkban hány Magyart találnának?
 Azt vélnék, hogy sírjaikat, vagy testeket sírjokba
     El-vitte valami tsuda idegen Országokba.

461 keressem Értelemszerűen em.

85   Vagy azt vélnék, hogy hónyokba egy más nemzet költőzött,
           'S el-futnának Fiaikat nézni a' Schiták között.
 Századik is alig tudna hangjokon beszélni,
           Nem hinnék hogy tudtak volna ők illyeket nemzeni:
 Sőt ti el-asszonyosodott lakosok! el-futátok,
 90   Ha azokat Magyar hangon szóllani hallanátok;
 És nemes iszonyodásnak lenni magyaráznátok,
           Hogy nemes Atyáitoktól írtozva el-futátok.
 Ah! nyelv, az emberi testnek leg-jobb 's leg-roszszabb része,
           Miattad hát ilyen egész nemes nemzet el-vész-e?
 95   A' Magyar, a' más kedvéért nyelvét el-felejtette,
           'S im magát ez nemes Nemzet egy ringy-rongy néppé tette:
 'S nem érzi, hogy ez a' romlás el-nem fog addig múlni,
           Míg magyarul minden Magyar jól meg nem fog tanulni:
 Akkor vala a' jó erkölts mindenütt divatjában,
 100   Mikor leg-szebb 's leg-tsínosabb vólt a' nyelv a' Hazában;
 Tudja Athenae, a' népet a' nyelv mire viheti,
           Róma minden Ditsósságát a' nyelvnek köszönheti.
 Miólta tartja a' német erköltsét olly tsínosnak?
           Köszönje biz' azt egynehány jó nyelv-értő Túdósnak.
 105   Ha a' nyelvünkön írt könyvek meg-sokasodhatnának,
           Hogy a' leg-szegényebbek is könyveket olvasnának,
 Lassanként a' Mesterségek és nemes Tudományok
           Terjednének mint kút-főből áradó szívárványok;
 Érdemes-e hát az ollyan a' Hazafi nevére?
 110   A' ki még tsak nem is ügyel maga neme' nyelvére:
 A' ki ha egyet vagy kettőt tud a' szomszéd nyelvekből,
           Nem győz egész nap ki-térni a' Francz' 's német könyvekből.
 Azomban ha Magyar könyvet nyújtanak a' kezébe,
           Gondolkodva nyítja fel is, 's mint egy szégyenletébe:
 115   Vagy tsak azért olvasgatja, hogy gúnyolva nevesse,
           'S benne katsongó szemével a' hibákat keresse. –
 Maradj Lelkem! Ne kóltózz el addig Magyar testemből,
           Ne kergessétek, nyavalyák!⁴⁶² a' buzgó vért ereimből,
 Míg ez nemzetem' tsúfjain tsúfságot nem ejthetek;
 120   Hadd éljek, míg nemzetemnek hív Bajnokja lehetek.
 Sietess szerentsés Óra! értelmem barátihoz,
           Vigyetek-el déli szelek! ama' Nagy Hazafihoz,

462 *nyavalyák?* Sajtóhiba; a szerző a megszólítások után rendszerint felkiáltó jelet tesz, mi is eszerint jav.

Kinek édes Hazáért 's nyelvéért buzgó vére⁴⁶³
 El-szomorodott Lelkemnek vigasztalást ígére.
 125 Egy szerelmes Barátomat ha a' halál el-vette,
 'S im Meczénást rendeltetek boldog Egek! helyette:
 Szüntessétek a' szeleket Északi sarkolatok!
 Hadd tellyesedjenek hamar ezen szent gondolatok.
 Hagyj békét bosszús Eolus! szél veszes tengerednek,
 130 Hadd repüljek hamar – mihelyt habjaid tsendesednek.
 Addig is én Magyar Músam! emellyed-fel szavadat,⁴⁶⁴
 Eregeessed a' Tihani bérczek közé hangodat,
 Mellyek azt által eresztvén a' Füredi hegyekre,
 Vigyék-el vágyódásimat az Északi szélekre.
 135 Kiáltsad tellyes torokkal, hogy mind azok éllyenek:
 Valakik Nemzetünk' nyelve romlásán kesergenek.
 Éllyenek mind, kik romlásin valamit gyámolítanak,
 'S dűlni készült nyelvünk mellé oszlopokat állítanak.
 Éljl! éljl! nagy szívű Hazafi! a' ki szívedre vetted
 140 Sorsunkat, és Músámat is unszolva serkentgetted.

XXVI. *Felelet, Bessenyei Kapitánynak három rendbéli versére – három darabban:*
 (ex tempore) 20. Apr. 1790.

IGAZ, az indúlat formája szívünket,
 Ha szívnek nevezed elegyült vérünket;
 Mert, másképpen a' szív a' testnek egy része;
 'S kérd-meg bár, ha a' test a' nélkül egész-e?
 5 Az indúlat pedig meg-látod, mi légyen?
 Ha az osztály minden test-részre ki-mégyen –
 Hanem, hogy egy sintsen olly boldog indúlat,
 Akár örök, akár tsak mint vendég múlat,
 Melly valamelly titkos fájdalmat ne hozzon,
 10 Vagy egy nyilvánóságos szánást ne okozzon:
 Azt már mig én leszek, én nem tagadhatom,
 'S ez a' könnyen hívés leg-szebb indúlatom.

* * *

463 A sor egy szótaggal rövidebb a szabályosnál, feltételezhetően sajtóhiba.

464 A *fel* és a *szavadat* között is kötőjel áll (a *szavadat* szó már a következő sorba van írva), ezt elhagytuk.

Vétkezel büszke nyelv! fennyen emlegetve,
Hogy az emberért van minden teremtetve;
15 Hogy Te is Teremtőd ditsőítésére
Vagy; add hozzá Sorsod' meg-ismerésére;
Ez vallás-tételből meg-fogod ismerni,
Mint tud a' Természet mindent úgy keverni;
Hogy Te a' baromnak születlél javára,
20 'S ha ez neked szolgált, ő is tőled vára:
'S úgy tesszük mindnyájan e' nagy Mindenséget,
Hogy egy Fő boldognak teszünk Ditsősséget.

* * *

Fridrik! a' mit tartasz igazán találtad,
De a' bődogságot még ki nem tsináltad:
25 Ha semmit se kívánsz, jóllehet semmid sints,
Ez a' Fő bődogság, 's ennél már nagyobb nints.
Szerelem, egészség, bírtok, jó barátok;
Nyúgodt elme, 's minden a' mit jónak látok,
Úgy jok: ha azokat mind jóknak képzelem,
30 És ha ezt nem hiszed, ne is perelj velem:
Vagy, ha olyan forma ez az öt jelenség,
Valamint a' testben az öt érzékenység:
Itt is az utolsó magában foglalja
Azt, a' minek Fridrik öt osztályját vallja:
35 Az az ereje van a' *nyúgot elmének*
A' mi van a' *Tactus'* érzékenységének.

XXVII. *Egy ebédkor Lengyel Tótiban,*
ad formam Virg. Nocte pluit tota redeunt spectacula mane.

ÚGY lett – lám fellegett, 's nem lett eső még is,
Kedvez ez inneplő seregnek az ég is.
Tisztára simitja kék bóltózatjait,
Mikor a' hajdani nyers Scithák fijait,
5 Seregünknek egyik Deli Kapitányja,
'S együtt⁴⁶⁵ a' Somogyi Gráziák' Leánya,
Akarják Zöld árnyék alatt vendégelni,
'S régi szokás szerint sátorba hüsselni; --
Meg-adta Topponár a' Fölöstökömöt
10 Most Tóti ebédet ad 's tánczos örömet;

465 *egy ütt* Sajtóhiba, em.

Vallyon ki vár tovább, 's mit ad vatsorára?
Kinek megyünk Budán, 's minek a' torára? --
Kies vólt a' hajnal, fényes a' Nap délben,
Ne szakadj szép remény! mind estig is félben;
15 Fényes⁴⁶⁶ ég! felhőtől ójjad kárpitodat,
Tisztába vezesd-le gyönyörű napodat.
Hogy a' reménységet a' várt jó kövesse,
'S a' Magyar a' napot nyugtán dítsérhesse.

XXVIII. Trenknek egy könyvére. 1790.

TRENK ír – azt egyik szereti – másik nem szenvedheti –
'S mellyiknek jobb ítéleti? – azé, a' ki szereti. –
'S miért? mert ez játék-néző; amazok játékosok,
'S jobb szeretnek szeretni, mint küszködni az okosok.

XXIX. Füge-mutatás még 1783ban.

BELE borúlt Venus maga' dárdájába,
Nem kapa fel-jegyzett öt-száz forintjába;
Nem tölt-meg a' verem, sem a' meddő Bába,
Sok rossz fel-tétele így dűle dugába.
5 A' vajodó nagy hegy, mellynek hasa mellett
Sokan lesekedtek, egy egeret ellett; –
Azt vélte, hogy vége nyögésinek e' lett;
Ezt sem kaphatta-meg, mert másnak is kellett.
10 Ki-tűn az igazság sok hamis között is,
Nem gyúlt-meg a' nyers fa noha gőzölgött is,
Fel-költ, noha botlott és meg-ütkezött is,
Az okos, sok ötet kergetők között is.
Nem fáj már, noha most foly leg-jobban vére
Sebemnek, 's eshetne szívem' nehezére,
15 Hogy így fogy sok véres veréjtékem bére;
De mi haszna? – dolgom ezzel ment végére,
Szerentse-e tehát? vagy szerentsetlenség?
Rossz, mivel van benne egy kis kedvetlenség,
Szerentse mert ezzel mind az az ellenség
20 El-ment a' nyakamról, mind a' betstelenség.

466 *Tényes* Értelemszerűen em.

XXX. *Fogoly Hunyadi, Szomorú Játék.*
Budán 15. Jul. 1790.
Bé vezetés a' Játékra.

- HUNYADI János a' Rigó mezei veszedelem⁴⁶⁷ után haza felé egyedül bujdosztában, véletlen találkozik egy Tolvajjal; a' ki őtet kunyhójába vezeti, jól tartja, le-fekteti – Mig a' vitéz aludt; a' Tolvaj a' Gyűrűjéről meg-ismerte hogy ő az a' híres Hunyadi, a' ki ugyan azon Tolvajnak (ki Drakulának az Oláh Vajdának kissebbik fija vólt) egyik szemét kisüttette. –
- 5 Meg-ismerte őtet a' Tolvaj, de nem merte bántani, hanem fel-ébredvén el-beszéli neki hogy ő kitsoda? Hunyadi is ki-beszéli a' Tolvaj előtt, sok történeteit. – Meg-botsátanak egy-másnak 's öszve barátkoznak; a' Tolvaj ajánlja magát út mutatónak Belgrád felé, de meg-tsalta Hunyadit, 's ejszaka Szendrőre vezette, a' hol hírt ad Györgynek a' Rácz Despotnak, hogy itt van a' Magyar Vezér: Hunyadi tehát meg-fogattatik, vasra verettetik. –
- 10 György izen a' Czileai Gróffnak, a' Hunyadi' halálos ellenségének, ki is sebes sijtve Szendrőre jön, és tanátskozik Györgyel Hunyadi veszedelméről, a' mint a' Játék meg-fogja mutatni.

I. FEL-VONÁS.

A' Személyek, GYÖRGY, a' Rácz Despot; ULRİK a' Czileai Gróff; DRAKULA a' Tolvaj; DIENES az Esztergami Ersek; LASZLÓ és MÁTYÁS a' Hunyadi Gyermekai.

I. JELENÉS.

ULRIK.

Soha sem hozhatott vólna kedvesebb követséget
Katonád.

GYÖRGY.

- 5 De nekem sem ám gazdagabb nyereséget
Minden seregem, a' mellyet szanaszélrt rendeltettem
A' szélekre; hogy Hunyadi, a' kirúl már hírt vettem
Hogy vesztett, ha ezen által utazánd haza felé,
Minden el-állott útakon abba botoljon belé.

- 10 ULRİK.

Hát Katonáid fogták-meg?

GYÖRGY.

Nem.

467 *reszedelem* Sajtóhiba, em.

Első rangú Groff, 's Királyok Rokona létemre is
Kitsiny voltam az Országban.

(*Parantsol György, hogy hívják be Drákulát.*)

55

GYÖRGY.

Vólt már gondom erre is;
Mindjárt jön, 's úgy fog elénkbe jönni; olyan ruhában,
A' mint lappangott a' bérczes havasok oldalában:
Tudja már hogy itt vagy – meg van-izenve –

II. JELENÉS.

DRAKULA.

Egészséggel⁴⁷⁰

Nemes Groff! El-hiszem, tudod, mitsoda nyereséggel
Jöttem a' György' udvarába. – Tudod azt is, úgy vélem:
5 Mért⁴⁷¹ havasi köntösömet még most fel-nem-tserélem
Szebbel? – György azt úgy kívánta – nem vélem szégyenemre,
Hanem, hogy ez bujdosóra, ez meg-tsúfitott szemre,
Ama' vitéz Oláh Vajda szerentsétlen fijára
Úgy nézz, mint egy álhatatlan szerentse' példájára:
10 'S a' szánakozó indulat serkentsen Tégedet is,
(Mert lám üldözi Hunyadi a' Te szerentsédet is)
Hogy most bosszúld-meg, a' Ráczok' Királyjával válladat
Öszve vetvén, az én; az ő', és a' Te gyilkosodat.

ULRIK.

15 Sokáig élj Nemes Ifjú! – ki ne szánna Tégedet?
Ki nem bámúl a' sorsoddal tán már meg-elégedett
Szerentsén? itt a' remítő változást ki nem látja?
Hogy tsak egy szempillantásban az Atyád' jó barátja,
Az a' jó Barat – ki talán két elettel tartozott
20 Vólna Atyádnak; nem tsak azt ölte-meg az átkozott;
Hanem hogy egész udvarát ki-irtsza, Tegeted is
Hohérnak ad, 's annak köszönd az egyik szemedet is,
Hogy győzedelme pompája meg-nagyobbítására
A' Gyilkos – egy vak Király-fit akart vinni Budára!
25 Én tsak örök gyűlölésséggel, 's utánna áskálással,
(Mert én ellenem azt tette) György Ország-pusztítással,
(Mert ötet fel gyúlytogatta 's honyából kergette ki)

470 *Egészséggel* Rímelés szerint jav.

471 *Mert* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

Mi hát ezzel, 's talám nem is többel tartozunk neki:
 Hanem ha békélhetetlen szívemnek gyűlölsége
 30 Olly gödröt ásna vaktába – ha György, mint ellensége
 Úgy találná szorongatni haddal, hogy Halál lenne
 A' büntetés; ez már a' sors' szabad törvényén menne.
 De Te szerentsétlen Ifjú! ha mindjárt erőszakkal
 Meg-ölöd – ha Hóhérjává leszel – 's egy tsonka nyakkal
 35 Aldozol Atyád fejének; ment vagy –
 DRAKULA.
 Tudom, Szent Egek!
 Nem tulajdonítanátok vétkül, ha a' betegek,
 Ha a' tsufos erőszakot, 's tsonkúlást szenvedettek,
 40 Ha mikor az őket gyötrő kínból ki menekedtek:
 A' Gyilkost, az erőszakost, a' kegyetlent; fegyverrel⁴⁷²
 Bosszúlják – sőt talám azt sem ha száz bosszút ezerrel
 Fizetnek – De ah! Nemes Groff! történt már az én velem,
 Hogy tartóztatott a' bosszú állástól a' félelem
 45 Egy úton álló létemre. – Hány százakat rablottam
 A' havasokon? úgy ettem 's ittam, ha fosztogattam,
 'S még is Hunyadit!!
 ULRIK.
 Hát! – hogy-hogy – talám ki-eresztetted
 50 Markodból kegyetlen fejét?
 DRAKULA.
 Bizony Te is azt tetted
 Vólna olyan félelemben.
 ULRIK.
 55 Beszél-d-el hát hadd halljam:
 DRAKULA.
 El-mondom: noha féltemben most is borzad a' hajam
 Valamikor eszembe jut. – Én mikor már fél vakon⁴⁷³
 Odébb áltam a' tömlöczből; sok tébolygó utakon⁴⁷⁴
 60 Kerestem menedék helyet, – bérczes kietleneket,
 Vad-erdőket, 's puszta marha legelő térségeket
 Öszve-jártam: – egy Pásztorhoz áltam elébb bojtárnak;
 De az olyan szabad kényén neveltetett madárnak
 Vissza tettzvén a' szolgaság, és egyszersmind fülelmebe
 65 Ollyan hír jövéen, hogy a' sok hadi veszedelembé
 Meg-tolodott Katonáság bolyong a' Rác széléken;

472 *verrel* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

473 A sor végén pont áll, értelemszerűen elhagytuk.

474 *utákon* Sajtóhiba, em.

Én is a' Bolgár-vég-széli kietlen bérczeseken
 Egy félen való barlangot választék lakásomnak
 'S hegyi tolvajként kerestem fosztogatva magamnak
 70 Eledelet. – Ah kinos élet! – kit fosszak-meg? azt lestem
 Akkor is, 's éppen ebédre enni valót kerestem,
 Mikor ím! élembe botlik egy kemény tekintettel
 De törődött arczulattal – Tábori öltözettel
 De csak egy szál pusztá karddal – arany lánczal 's keresztel
 75 Diszes Vitéz: – gondolkozom: hogy hogy fogjam én ezt el?
 Ismeretes volt, úgy tetszett: – de képit mennél jobban
 Visgálok, szívem mind többször 's jobban-jobban meg-dobban.
 Csak néztünk egy-más' szemébe. – Már nekem úgy el-fogyott
 Bátorságom, hogy noha ő alig hogy le-nem-rogyott
 80 Lábáról, – már negyednapi futta és étlensége
 Miatt: (de én azt nem tudtam) nem vala tehetsége
 Ennek az uton állónak, hogy meg-merjem szóllítani.
 GYÖRGY.
 Nem tsuda ha Hunyadi Győz!
 85 DRAKULA.
 Ő is kezdett gyanítani,
 De csak bátrabb volt ő mint én – meg-köszönt betsűllettel
 De nyers hanggal – én sem késem sokat a' felelettel,
 Kérdem nevét és hazáját. – Több szók után kunyhómba
 90 Vezettem – szint-úgy örültem, hogy haramja koromba
 Illyen nagy vendégem akadt; jól tartom, le-fektetem;
 Mig aludt gyűrűjét 's kardját lopva meg nézegetem.
 ULRIK.
 'S le-mert-fekünni?
 95 DRAKULA.
 Le biz' ő, 's pedig az én subámra,
 Most is félve emlékezem arra az egy órára. –
 Kardját ki-vonta; fokával a' nyakára fektette,
 'S a' mint fogta, Gyűrűs újját az arany lánczra tette,
 100 'S jó izün aludt.
 ULRIK.
 Ha aludt, mitől féltél hát 's miről
 Ismerted-meg hogy Hunyadi?
 DRAKULA.
 105 Utobb a' gyűrűjéről,
 Mellyen a' holló is ki volt metzve petsét formára,
 A' holló – a' melly ki vájta szememet.

ULRIK.

Ah tsudára

110 Méltó történet! – mi volt hát? harag-e, vagy félelem?
Vagy egy bús emlékezettel szívet rágó gyötrem,⁴⁷⁵
Melly kezedet tartóztatta?

DRAKULA.

Ijedtség; meg borzadtam

115 Mikor e' szörnyű látásra mind eszembe forgattam
A' miket gyilkos Vendégem tett vesztetre – ki mentem,
Háromszor andalodtam-el, és háromszor serkentem.
Fel eszelős öröngtömből. – Biztam ugyan karomba,
De nem hittem, hogy Hunyadit meg tudjam alattómba
120 Ölni. – Átkoztam jó Gazda, 's könyörülő vóltomat,
Hogy az út, és éhség miatt erőtlén gyilkosomat
Jól tartottam – mit tegyek hát? – próbára kellett vennem,
Hogy már illy késő tanátsos vólna-e kardal mennem
Ellene? – majd szó-beszéd közt emlékezem Várnára;
125 És onnan, mint-ha sorsomat beszélném Drakulára
Altal ugrom: ha meg-retten, talám meg-bírok vele; –
Be⁴⁷⁶ megyek hát – meg próbálom, ha igazán felel-e?
'S nem tagadja-e el-magát, mikor azt emlegetem,
Hogy Hunyadinak köszönöm szerentsétlen életem. –
130 Eppen mikor én be-mentem, topogásom' neszére
Fel-ébredt, – nyajasan szóllok; a' kunyhom közepére
Egy tótkét gördíték, 's arra egy kevés vatsorára
Valót – kérvén vendégemet, hogy gazdagabb konyhára
Ne vágyjon itt; hanem, ha jött vólna Atyám házába, –
135 (Akkor rám néz) mig még Vajda, 's Király vólt Országába
Drakula – már akkor tudtam vólna, mind vatsorával
Jobban szolgálni, 's szállásúl is tzifrább palotával.

GYÖRGY.

Már írtozom.

140

DRAKULA.

Ah írtóztam – bizony írtóztam én is,
El-hittem azt, hogy Hunyadi jó Katona, ha vén is,
Fel-talál busúlni, 's meg-öl.⁴⁷⁷ – De már meg-bitsakoltam
Magamat; szégyen lett vólna azt, a' mit eddig szóltam
145 Vissza vonni; – el-beszélem az egész történetet,
Mint bánt Atyámmal Hunyadi? 's az miképpen lehetett

475 *félelem* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

476 *De* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

477 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

Hogy én ide szabadultam? 's itt ímé mivé lettem?
Akkor kardomat Hunyadi melly ott hevert mellettem,
Fel vette, 's a' magáéval jó öszve nézegette,
150 És ismét felém fordúlva kardomat vissza tette.
'S így szól: Imé vissza adom Barátom! a' kardodat;
Én vagyok Hunyadi: tessék ha bírod Gyilkosodat
Meg-bosszúlni.⁴⁷⁸ – Én le rogytam erre a' Nemes szóra,
Orvosra vala szükségem, nem pedig bajvívóra:

155 *(Bámúlva tsudálkoznak mind György, mind Ulrik; 's továbbá egy kevés halgatás után.)*

ULRIK.

'S mi lett osztán belőletek?

DRAKULA.

Meg-ölelt – bátorított, –

160 Minden történeteire egy éjjel meg-tanított. –
Ő bátran aludt, 's még máig sem tudom mit álmadott?
De nekem is a' bátorság már jobb tanátsot adott;
Vezetőnek ajánlottam Belgrád felé magamat, –
Vezettem is én Hunyadit: de tsavargós útamat
165 A' lappangás' színe alatt mind arra egyengettem,
Hogy Hunyadit ide Györgyhöz Szendrőre be-vezettem.

ULRIK.

Nem tsudálom, Nemes Ifjú! tsüggedt bátorságodat!!

De azzal, hogy ide hoztad, el-hibított dolgodat

170 'S sorsodat is helyre hoztad.

GYÖRGY.

Már mi gondját viseljük;

Te légy egész bátorságban – Nem soka fel-emeljük
A' Drakula vak gyermekét ez alacsony sorssából,
175 Most menj-el; nyugodj szobádban, ez erdei ruhából
Vetkezz ki; meg fogod látni, ha bár tsak fél szemmel is,
Hogy bírunk mi a' Hunyadi nagy vitézsegével is.

(Drakula ki megy.)

478 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

III. JELENÉS.

GYÖRGY.

Mit tsináljunk már a' rabbal.

ULRIK.

Biz' azzal tsak sietni

5 Kell; mert a' gyors szárnyan járó hírtől méltán félhetni:
Ha Budán a' Magyar Rendek a' Hunyadi' rabságát⁴⁷⁹
Meg-hallják; tudod már magad, mint őrzy az Országát
A' Magyar? egy Király' kepit hogy ki tudjon menteni,
Kész ő minden erejét és pénzét ki meríteni.

10 Ölesd-meg hólnap. –

GYÖRGY.

No! de tsak gondold-meg mit tsinálunk?

15 Ha meg-öletjük: meg-tudják azt hogy fogva vólt nálunk,
Elő kéri a' Magyarok én tőlem, 's te tőled is
Az ő vérit, én ellenem haddal jönnek,⁴⁸⁰ 's Téged is
Halálra fognak keresni.

ULRIK.

Küld a' Török Császárnak.

GYÖRGY.⁴⁸¹

20 Úgy is Téged a' Magyarok rossz vatsorára várnak.

ULRIK.

Biz' igaz az: mint hogy én is a' Magyar koronának
Tagja vagyok, ha mit rajtad meg-nem bosszúlhatnának,
Mind én rajtam töltenék ki.

25 GYÖRGY.

En ugyan nem tagadom,

Hogy semmi jót nem reménylek, 's akarmint gondolkodom,
Nem tudom meg-állítani eszemet.

ULRIK.

30 Hát próbáljuk:

Bújtsuk ellene Drakulát; talám úgy ki tsináljuk,
Hogy mind Én, mind Te ment-leszünk. – Küldjük-el Buda felé
Örizet mellett; de elébb Drakulát hívjuk elé,
'S tanítsuk-meg, hogy mi ötet gyenge vasra veretjük,
35 (Hunyadit pedig mellette szabadon kísértetjük)
Azzal a' nessel, hogy ötet a' Magyar Fő Rendeknek
Fogva küldjük, mint árulót. – Az őrző vitézeknek

479 *rabságat* Sajtóhiba, em.

480 A szó végén álló pontot vesszőre jav.

481 GYÖGY. Sajtóhiba, em.

40 Meg parantsoljuk azomban, hogy míg a' Rácz széleket
El-nem hagyják; Drakuláról éjjel a' köteleket
Oldják-el, és ő ölje-meg 's szökjön-el; így magunkat
Ki-mentjük, 's még is el-vesztjük kárhozatos rabunkat.

GYÖRGY.

Hát Drakula hova szökik?

ULRIK.

45 Ide vissza Szendrőre.⁴⁸²

GYÖRGY.

De úgy megínt ki-tudódik titkunk, nem sok időre.

ULRIK.

50 Öljük-meg azt-is: – 'S azután írjunk a' Magyaroknak;
Hogy mi hűségből végire jártunk árulójóknak.

GYÖRGY.

Nem hiszik el –

(Hoznak egy Levelet; György olvassa: fejét tsóválja.)

ULRIK.

55 Mi az

GYÖRGY.

Levél, Szegedről, Buda felől:

60 Dolgunk' rossz folyamatjának ím leg-első rossz jelül.
Ezt rendelte a' Szerentse – az Ország' Fő Rendjei
Már Szegeden öszve gyűltek – itt vagynak követei;
Magok hozták a' levelet a' Hunyadi Gyermekei;
Magok jöttek az Ersekkel – Hunyadi!! – tsak van neki
Valami őrző Angyala – tudják már a' rabságot: –
Olvasd.

65 *(Ulrik olvassa; György mélyen gondolkodik.)*

ULRIK.

70 Mikor szánjátok meg ezt a' szegény Országot
Szent Egek! Im! mint fog most is maga' gyilkosa mellett?
Im hasznos javallásomból egy pillantásban e' lett.
Küldjed bár már Buda felé Drakulát rab szíjjakon,
Az Ország-szélre sem fogják be-botsátni fél vakon,
'S jut nekem is – Én nyomorúlt! – nem soká mit kell érnem?
Egy alatsony származástól, és most rabtól kell kérnem

482 A vesszőt pontra jav.

75   Kegyelmet: sőt még úgy fordul, ha kérek, azt feleli:
Haljak-meg! – ki-tudja? – ő most Király’ képit viseli.

(Gondolkodnak sokáig mind ketten halgatva.)

GYÖRGY.

Nints más mód benne – Hunyadit tsak el-kell eresztenünk.

ULRIK.

80   Ne-bántsd, – ha tsak el-ereszted, nem lehet ki mentenünk
Magunkat, az Ország előtt: – Ha tsak Amuratestől
Annyit nem vársz, annyi erőt; hogy most mind Ersekestől,
‘S Fiaستól meg-öld Hunyadit! ‘s ha ki találnek kelni
Ellened a’ Magyar Urak, meg-tudj nekik felelni.

85   GYÖRGY. *(Írtózva.)*

A’ követeket meg-ölni!

ULRIK.

De, hát mit tudjunk tenni? –

90   Ölj-meg hát engem – kész vagyok inkább semmivé lenni,
Mint Hunyadi tovább éljen; már előre képzelem,
‘S írtóztat a’ képzelődés, mint fog ő majd én velem
Banni? mit tesz tsúfságomra? – De ha semmit se tenne
Is, én egy tehetetlen Gróf, ő pedig Király lenne.

95   Öld-meg őtet, György!

GYÖRGY,

Nem lehet.

ULRIK.

De hát mit teszel vele?

100   Ha el-botsátod, magadnak jobbat reményhetel-e?

GYÖRGY.

Jobbat talám, de, avagy tsak nem bújtok-fel másokat
Magam ellen; sőt meg-győzöm ezzel a’ Magyarokat,
Hogy én jó Barátjok vagyok.

ULRIK.

105   Hunyadit nem.

GYÖRGY.

Probáljuk,

110   Egyezzünk ő vele titkon – talám úgy ki tsináljuk
A’ dolgot, hogy ő sem bánthat: – azután különösen
Végezzünk Dienessel is.

ULRIK.

Csak jó vége lehessen!!

De hogy kötöd-meg Hunyadit?

GYÖRGY.

115 Azzal kell meg-kinálni
Hunyadit, hogy rab lévén is, rajta én boszszút álni
Nem akarok – el-botsátom, de úgy, ha ígérheti
Magárúl, 's tekintvén maga hasznát, véghez viheti
Az Országnál is; hogy tüstént a' jó békesség végett
120 Kössenek a' Rácz Királlyal örökös szövetséget:
Melly szövetségnek erősebb állandósítására,
Most azt is kéz írás alatt vállalja-fel magára,
Hogy az ő kisebbik Fija, Matyás, a' Leányomat
El-veszi.

125 ULRIK.

No! jó – már így én sem félhetem magamat
Még a' maradékától is; kivált ha úgy intézed
Dolgodat, hogy Te még most is neheztelsz, 's azért nézed
Jobb szemmel a' rab Hunyadit, mivel nálad érette
130 En könyörögtem, 's előtted feleltem is helyette.
Most hát tsak hamar szeded-le – tsak hamar – a' lánczokat
Lábáról hogy a' gyermekek vason édes Attyokat
Ne láthassák.

(György parantsol hogy a' követeket botsássák-be, az alatt pedig Hunyadiról szedjék le a' lánczokat.)

135 GYÖRGY.

Mit is gondolsz? mit? ugyan mit nem tenne
Az a' nemes indulatú két gyermek? – ez – ez lenne
Ez egy látás – a' mi Mátyást halálunkra bújtaná
Akkor is, ha Leányomat feleségül tartaná.

VI. JELENÉS.

DIENES.

Reménylem, vitéz Szomszédunk! Társaim' Leveléből
Tudod már; miért fáradtunk Országunk' kebeléből
Ennyire? ez ellenséggé vált Barát udvarába,
5 A' ki melly szép egyességgel bánt velünk hajdanába?
Most is vigan emlékezem: – de könyv fakad szememből, –
Ebből, a' már sok szép időt 's szép dolgot látott szemből,
Mikor illyeket kell látnom meg-őszült Venségemre,
Mikor leg-öregebb Pap, 's leg-régibb szomszéd létemre
10 Rabért küldetem, hajdani Királyim' Barátjához, –
Magyar rabért – Barátunkhoz a' – a' Ráczok' Királyához –

15   Olyan rabért, a' kit tudom, hogy nem az ütközetben
               Fogtál el – Rabért – de a' ki olyan Fő egy Nemzetben
               Most, mint egy Király, és neked jó tartományt foglala
               Ha jut eszedbe, 's nem egyszer vitéz Pajtásod vala.
               Rabért küldetem – és Györgyhöz – De egek! valyon mér-e
               Egy Magyar rabúl tartani az a' Ráczok vezére?
               Ki nem régen Országunkat úgy nézte mint Hazáját,
 20   Mikor a' meg-nőtt hatalmú szomszéd Török szablyáját
               Ki nem álhatván, közinkbe – fegyverünk⁴⁸³ óltalmába
               Vonta magát, Zsigmondtól nyert Tokai bírtokába. –
               De már meg-van – ezt meg-kellett érnem – tsak az a' híjja:
               Botsásd-el, mert szükség van rá, a' Haza haza híjja.
                                   GYÖRGY.
 25   De könnyen beszélsz Barátom! – de, ha hát egy rab mellett
               Illyen könnyű a' követség; még könnyebb a' felelet.
                                   DIENES.
               Meg engedted, hogy beszéljek.
                                   GYÖRGY.
 30   Meg; de nem azt engedtem,
               Hogy azt hányogasd szememre, mi voltam 's mivé lettem?
               Mert én tsak szabad Ur vagyok a' magam Bírtokában,
               'S Hunyadi mint fogatott el? azt előttem híjijába
               Feszegeted; mert hogy bántott; hogy kitsiny Országomat
 35   Jó ok nélkül pusztította; népével bírtokomat
               Gyúlytogattatta, mind ezek elég okok vólnának
               Arra is, hogy erőszakkal neki menjek Budának;
               Nem-hogy itt rabbá ne tegyem Hunyadi, – tudom én is,
               Jól tudja e' sokat próbált öreg ösz Fő ha vén is,
 40   Mi szabad ellenség ellen?
                                   LASZLO.
                                   Ah szerentse játéki!
               Mit várhat mástól az Atyám? ha György így fizet néki?
               'S hát már előttd kis Király! olly meg-útáltttá lett-e
 45   Egy jó Barát, 's tőled az én Atyám ezt érdemlette?
               Hogy a' ki nem rég, a' Török járom alól nyakadat
               Ki vonta, meg-folytsd, vasra verd bajvívó Pajtásodat.
               Ha ugyan természet szerént a' jót jóval fizetni
               Törvény; szabad a' gonoszt is gonosszal meg-büntetni:
 50   De, mint, hóltig boszonkodni nagy vadság, vagy félelem,⁴⁸⁴

483 *fegy verünk* Sajtóhiba, em.

484 A sor a *vagy* szónál ér véget, a következő sor a nagy kezdőbetűvel írt *Félelem* szóval kezdődik, mely szó végén pont áll, de a sor kisbetűvel folytatódik. Az írásjelet és a kezdőbetűket értelem-szerűen jav.

'S irigység; úgy nagy szíveket illet az engedelem. –
Az Atyám ellen, ha mi vólt, már bőven ki önthetted
Mérgedet, mikor ah Egek! őtet vasra veretted;
Ha hát mérgednek áldoztál már, 's még most is áldozol,
55 Fizesd-meg Hazámnak azt is, a' mi jóval tartozol.
A' Hazám neked Országot adott; most kéri értte
Rab vezérjét: – 's hát Dienes igazságtalant kér-e?
Ha Téged Hazám' vezérje egész Haza képében
Bántott, miért büntetné azt egy Ország Vezérjében?
60 Holott talál a' jó Barát mindig jó Barátjában
Ollyant, a' mi mentség lehet akarmi nagy hibában.
Ha-pedig az, a' Hazának nem vólt akaratjával
Hogy Téged' bántson a' Vezér; végezz most a' Hazával;
A' Haza küldött most minket a' Rab' ki-váltására;
65 Ha pénzt kívánsz: már eléggé meg-vólt adva az ára,
Mert egész Országot adtunk: de hiszen, érezheted
Magad is, melly szívre ható az a' tselekedeted,
'S ha nem engedhetsz kértünknek; nintsen az engedelem'
Gátlására egyéb okod, hanem tsak a' Félelem
70 De higyd-el, hogy, ha meg-öled, vagy, ha el nem-botsátod,
Ha nem talál gyalázattal illetetett Barátod
Módot a' bosszú-állásra: buzog az én mellyemben
Egy ő tőle származott szív, melly soha életemben
E' bosszút el-nem-felejt: – Ő már el-öregedett
75 'S el-gyengült lévén, ha bánt is, nem soká bánt Tégedet,
De én előttem, hit szegő karod kegyetlen tette
'S édes Atyám, halálának rémítő képezete
Eleven lészen míg élek, és hogy eleven lészen
Ne tsudáld, mert Fija vagyok, 's az ő vére egészen.
80 Ha a' Hazám bűnös, és azt rabsággal kell fizetni,
Im itt vagyok én – parantsolj engem' vasra veretni:
Ha pedig az Atyám bűnös; – hadd legyen az ő tette
Az enyim – én a' rabságot, én ki állom helyette;
Őtet ereszd-el.

85 *(György halgat, Mátyás el-unja várni a' feleletet.)*

MATYÁS.

Nem felelsz Test vérem' kérelmére?

Te Édes Atyám' Barátja! hiszen, Hunyadi' vére
Szenved, ha mi szenvedünk is, – kész vagyok rabod lenni
90 Én is, engedj-meg bennünket Édes Atyánkhöz menni;
Hadd lássuk a' kint, hadd lássunk Rab Atyát – hadd ajánljuk
Meg-neki, hogy a' rabságot mi helyette ki áljuk.

95 Édes lészen ez a' tsere, – ugyan azon lánczokat
Veresd az én lábaimra, – én – én – ugyan azokat
Viselem az Atyám helyett, én legyek a' Rab ára,
En legyek – sok Hazafiai, 's sok fiak példájára.
ULRIK.
Botsasd-el őket Barátom! botsasd – édes Attyokat.
100 Hadd lássák – mi Dienessel dolgozunk-ki azokat
A' mik szükségeseek lesznek.

(A' Gyermekel el-mennek Dienes ott marad.)

V. JELENÉS.

GYÖRGY.

Tisztos Öreg! jól látom –
Látom érzékenységtetek; Hogy Hunyadi Barátom
Vólt azt is tudom, és bánom hogy az ő vétkes tette,
5 Szent barátságunk' kötelét tsak-nem ketté metzette:
Meg-vallom – mit is tagadnám; tsak-nem békélhetetlen
Vóltam, ez hajdan jó Barát, de nem rég olly kegyetlen
Ellenség ellen – Ulrik vólt a' ki közbevetette
Magát és már most kész vagyok engedni ő érette.
10 De mivel tudod jó szomszéd, hogy ollyan barátságot,
Melly már minden emberiség küszöbén által hágott,
Kötés nélkül el-fogadni sorsomhoz sem illene;
De külömben is, lehetne hogy Hunyadi mint fene
Vad ismét vér szomjúhozva tsapna be Országomba,
15 És azt ollyankor tehetné, mikor abba bízomba
Hogy ő már ismét jó Barát – semmitől sem tartanék:
E' végre, Ostoba vólnék, ha másképp rá állanék
A' békességre; hanem, ha itt hagyja kezességül
Lászlót, a' kis Mátyás pedig vegye-el feleségül
20 Az én Leányomat; 's az most ne tsak el-jegyztessen,
Hanem László helyett Ipa udvarába vitessen.
Tettzik-e hát a' fel-tétel?⁴⁸⁵

DIENES.

(Egy kis halgatás után.)

25 En nem ellenkezhetem,
Sőt fogadom a' rabnál is ha tsak véghez vihetem,
Véghez viszem.

485 *Tettzik e' hát a' fel-tétel.* Az -e kérdőszócskát és a mondatvégi írásjelet értelemserűen jav.

ULRIK.

30 Így valóban a' Barátság egészen
Helyre áll, és a' kötél is kétszeres 's erős lészen.

II. FEL-VONÁS.

A' Személlyek: HUNYADI és az Előbbiek.

I. JELENÉS.

HUNYADI *maga.*

Vallyon mit akar most megínt az a' vad RácZ én velem?
Talán bizony az a' nagyon nyughatatlan éjjelem
Azt jelentette, hogy még ma egy kitsinyt könnyebbedik
5 Rabságom, vagy tán Hunyadit rabúl másnak engedik
A' RácZok, – oh! vajha! Egek! – vajha ez a' kegyetlen
A' Krimi Tatárnak adna: akarmi kéméltetlen
Bánna velem más akarki, nem bánám: bár lábamra
Másákat rakjon a' Török; vagy a' Tatár nyakamra
10 Jármot tegyen; – el szenvedem, örömmel fog eszembe
Jutni haszna-vehetetlen el-aggott vénségembe,
Hogy már elég hasznót tettem, míg birtam, életemnek
El-folyt ifjabb napjaiban szerelmes Nemzetemnek.
Inkább hát én raboskodjam, mint erősebb fíjai
15 Hazámnak, – és míg Országom' ifjabb Oroszlányjai
Markokban hordják a' kardot; én lábamon viselem –
Engedj másnak Te vad Tigris! nem vagy méltó hogy velem,
Hogy olyan rabbal ditsekedj, a' kitúl Országodat
Egyedül vetted, a' kinek minden méltóságodat
20 Köszönheted – veresd vissza – veresd – a' vas lánczokat
Lábamra; semmi kegyelem nekem, mikor azokat
Le-szedeted: kétszeresítsd inkább; tsak-hogy Hazámnak
Add hirúl, hogy rabod vagyok, de tsak ugyan még élek;
Nem lessz talán a' Hazában olyan el-fajúlt Lélek
25 Egy is; a' ki meg ne szánjon. – 'S nékem az, ha nemzetem
Szán több, mint-ha ez méltatlan vastól könnyebbítetem. –
Vagy, tán, oh Egek! tudtára esett már a' Hazának,
Hogy én rab, – és e' kegyetlen Tigrisek' Fajzatjának
Rabja vagyok – talám ő is tsak azért könnyebbíti
30 Terhemet – De – nem – kegyetlen! ez semmit sem segíti
Tetted' vadságát; és ha én mind hóltig rab lennék is,
Ha a' bosszú állás végett soha sem foghatnék is

Kardot: Lelkem mint Isteni végezést úgy gondolja,
Hogy ered az én véremből bünöd' meg-bosszúlója.

35 (A' Gyermek^{ek} men^{vén} a' tömlöcz felé, látják annak Tornáttzában a' tömlözt őrzőket, és repedezett falakat.)

LASZLÓ.

Egek! mitsoda rémitő avúlt kő bóltozatok
Ezek? 's itt van a' mi Atyánk? – sirjatok – oh sirjatok!
40 Ti kies Magyar térsegek! – jertek iszonyodjatok
Magyar Urak! – nézzétek-meg, hatalmas bajnokotok
Hol lakik? – nézd édes Hazám! nézd, és telj-meg szégyennel,
Mint harczol a' deli vitéz a' tsupa kietlennel?

MÁTYÁS.

45 Atyám! – itt van.

LASZLO.

Édes Atyám!

(Meg-némül mindenik.)

HUNYADI.

50 Boldog Isten! mit látok?
Egek! szánakozó egek! mi jó móddal adtátok
Tudtokra hív magzatimnak méltatlan rabságomat?
Nem álom-e ez én Lelkem, hogy két kedves fijamat
Itt látom: – el-jöttél Fiam! – el – gyenge gyermekséged
55 Nem vólt elég meg-gátolni Fiui kegyességed'
Szerelmét!!!

(László oda fut, és az Attya' kezét meg-tsókolván, karját által ölelei, – reá borúl, és sír, – Mátyás még álva marad, és merően néz.)

HUNYADI.

60 (Folytatva.)
Oh! vártam én ezt; 's mind arról álmaoztam
Ejjel is, hogy jössz – 's el-alélt Lelkemtől tudakoztam:
Mikor jössz? de ha már sorsom Te neked arra vette
Szivedet, hogy ha Atyád rab, ide fáradj érette;
65 Neked már van erőd hozzá – De ezt a' kis gyermeket,
Mátyást – mi kényszeríthette? – talán tsak e' szíveket
Remitő történetet jött siratni!⁴⁸⁶

486 *siratni!* A pontot elhagytuk.

MATYAS.

Oh! hát – én is

70 Fiad vagyok édes Atyám: seb a' Mátyás' szívéen is
Ez, a' mi Te rajtad esett: – Egy ejtszaka bé-lépe
Ejjeli háló házamba ama nagy Lajos' képe,
Az tanított-meg, hogy rab vagy, 's el-jöttünk látásodra,
El-jöttünk magunkat rabúl adni ki-váltásodra.
75 György ímé most hozzád jönni egy kis időt engedett,
Add ide szerelmes Atyám! add ide jobb kezedet;
Hadd tsokoljam: hadd öntözzem a' láncz helyet könyvekkel –
Én – én, meg-váltom éltedet sok ezer vér tseppekkel.

HUNYADI.

80 *(Meg-ölelvén Mátyást.)*
Szerelmes Fiam!

LASZLÓ.

Hol vagynak Édes Atyam! lánczaid?

HUNYADI.

85 Itt mellém rakták-le az én' és a' Te' gyilkosaid;
Azok, a' kiken nektek kell hajdan bosszút állani,
Nektek, ha a' világ előtt azt meritek vallani,
Hogy Hunyadi' vére vagytok. – Nekem már az időnek
Leg-unalmasabb napjai ma-hólnap elő-jőnek.
90 A' gond, a' bú, a' bosszúság ki fogyasztják erőmet,
És annyira siettetik halálos esztendőmet,
Hogy sem Hazámat, azt a' Ti nemes nemzetségteket
Tovább nem óltalmazhatja hív karom; sem titeket
A' ditsósság' nehéz útján soká nem vezethetlek.
95 Hát Titeket kényszeritlek, 's méltán kényszerithetlek
Mint Atya, hogy ez, a' mire én szabadon is sírva
Emlékezném, sziveteken holtig fel-légyen írva. –
Hát az én Hazám hogy mint van?

LASZLÓ.

100 Itt vagyon Dienes is
Sereggel vár Édes Atyám! Szegeden sok Nemes is.

HUNYADI.

Dienes? – küldjétek⁴⁸⁷ ide.

LASZLO.

105 Ő most Györgynél maradott
Mig minekünk látásodra György egy kis időt adott.

HUNYADI.

No tsak őt küldjétek ide – nékem dolgom van vele,
És hogy ő ide küldetett, ez nem rossznak a' jele.

487 *küldjétek* Sajtóhiba, em.

II. JELENÉS.

DIENES.

Jó szerentsét a' Vitéznek; szabadulást a' Rabnak!
De hálá Istennek! Nemes Rab! én sokkal rosszabbnak
Véltem ez-előtt sorsodat.

5

HUNYADI.

Isten hozott Barátom!

Te ugyan vidám orczával jössz felém a' mint látom;
De hát a' többek mint vagynak otthon? mi hir Budába?

DIENES.

10

Rabságodon kívül semmi baj – békesség Várába.

HUNYADI.

'S hát Teged' mi jó szerentse hozott ide?

DIENES.

Engemet

15

A' Haza küldött.

HUNYADI.

De az én véletlen esetemet

Hogy tudtátok meg? holott tsak madárra sem bízhattam
Izenetemet: mi ólta ez rab házba zárattam.

20

DIENES.

Tudod hogy a' hír szárnyan jár; az pedig természet
A' Magyarnek, hogy buzogjon, ha hol az ő nemzete
Kissebbséggel illetetik, kivált ha veszedelmet

25

Is várhat a' Kissebbségből; azt a' buzgó szerelmet
Mellyel ama' Haza' édes nevéhez viseltetik,⁴⁸⁸

Meg-kettőzteti; mondhatom: alig⁴⁸⁹ ért el-Budára

A' szomorú hír felőled; – már ki-ki paripára

'S Kardra kapott, mentségedre sijetett, 's az tartotta

30

Magát leg-szerentsésesebbnek, a' ki társúl adhatta

Magát a' Szegedi útra, hogy ott a'⁴⁹⁰ rendéléstől

Vár, és kész lessz Országostól Györgyöt és mindenestül
El-rabolni.

HUNYADI.

Hát ott vagynak.

35

DIENES.

Ott vagynak seregesen;

Onnan jöttem Fiaiddal Szendrőre egyenesen,

488 Rímelés szempontjából magában álló verssor; feltételezhetően sajtóhiba.

489 *alig* Sajtóhiba, em.

490 *ott a' a'* Az egyik szó fölösleges, elhagytuk.

Hogy ha György ki ád; jó – ha nem; mi addig ne is menjünk
Vissza, hanem Levél által a' Rendeknek izenjük,
40 Ejjel nappal fognak jönni számos fegyveresekkel.⁴⁹¹

HUNYADI.

Édes Hazám! vén vagyok már a' hoz, hogy nagy tettekkel
Meg-szolgáljam szerelmedet: – Vajha meg-ifjudhatnék
Mint a' sas; vagy vajha Nesztor' idejével bírhatnék,
45 Hogy vagy kardal, vagy leg-alabb ésszel sok századokig
Tehetnék hasznot Hazámnak, és mind azoknak, a' kik
Készek értem vért ontani! melly édes azt érzeni?
Mit tesz egy Hazafi szívnek a' Hazáért vérzeni?
De melly édes egy Vezérnek arról jó hírt hallani,
50 Hogy kész az én édes Hazám értem bosszút állani!!
Már ha így van tisztos Fő Pap! minden szenvedésemet
El-felejtsem örömömben: soha sem fog engemet
A' lánczok' emlékezetje, mellyeket im! mostani
Palotamban szemlélsz; nem fog, mondom, szomorítani;
55 Csak egy fog-fájni,⁴⁹² a' mellyért Hazámnak kell ki-kelni,
Hogy ezeket egy vad Rácztól Györgyötül kellett viselni.

DIENES.

Szűntesd bosszús haragodat!

HUNYADI.

60 Nem lehet – nem – míg élek;
Rakj bár testemre száz ennyit – rakj – nem törődöm vélek:
De György. – – –

DIENES.

Valaki.

65 HUNYADI.

Hadd jöjjön.

*(Be jön a' György' Komornyikja, 's hoz egy írott papirost, hogy Dienes hívja-fel magával Hunyadit
addig is míg az ebéd el-érkezik – az egyezésre Györgyhöz.)*

HUNYADI. *(Folytatja.)*

70 Mi vagyon a' levélben?

DIENES.

Az, hogy a' György' asztalánál együnk mind ketten délben,
Addig is pedig mennyünk fel.

491 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

492 A szó végén álló pontot vesszőre jav.

75 HUNYADI.
 En rab vagyok; Te menj-fel.
 DIENES.
 Már ha kötözött Rab vólnál is, kis-korig felejtse-d-el
 A' bosszút, – végezzünk vele ki szabadulásodról –
 Ta vagy tárgya végzésünknek.
 80 HUNYADI.
 Téged' küldött a' Haza.
 DIENES.
 Engem igen is de azért, hogy én Hunyadit haza
 Vigyem –
 85 HUNYADI.
 Kérlek ne kényszeríts; miért menjek én oda?
 Lelkem veszteni? – képzeld csak magad, képzeld: mitsoda
 Szemekkel néztek én Györgyre ilyen állapotomba?
 'S úgy fordul, hogy a' Hazától reád bizott dolgomba
 90 Magam találok akadályt tenni – hogy néz engemet
 György? mint rabot vagy vendéget? tudod természetemet:
 Hogy a' színes szót utálok, 's semmit vendég létemre
 Nem színlelhetek; ha pedig rab vagyok, életemre
 Vesd inkább kezedet; mint hogy olly alacsony Teremtés
 95 Mint György, ki előtt sem Törvény, sem barátság nem szent, és
 Most Uramnak tartja magát, engem' azzal kínozzon
 Hogy vele legyek, – nem megyek: inkább vasat hordozzon
 Kezem-lábom mind a' sírig. – De ha véghez viheted,
 Vagy talám véghez is vitted velem, a' mit Nemzeted
 100 Rád bizott, hogy haza menjek, úgy fel-megyek bútsúzni.
 DIENES.
 Fogadom: hogy sem perelni, sem éppen újjat húzni
 Nem leszek szükség, – már én tudom, könnyűk a' fel-tételek.
 HUNYADI.
 105 Ha úgy van, megyek – de nem én, hanem Te végezz velek.

III. FEL-VONÁS.

A' Személyek, mind az elébbiek, hanem közbe jön a' György kis Leánya is.

I. JELENÉS.

GYÖRGY.

(Hunyadihoz.)

5 Mit nézel, Barátom! ilyen kegyetlen tekintettel
Felénk? pedig éppen mikor olyan igyekezettel
Vagyunk, hogy haza botsássunk.

HUNYADI.

En nem vagyok kegyetlen,
De tedd bár magadat az én sorsomba – Lehetetlen
Hogy fog-tsikorgatás nélkül tudjak felétek nézni.
10 Dienes! 's hát azért kellett engem' ide idézni?
Hogy minek-előtte Hazám még egyszer Ősz fejemet
Meg-látná; még itt a' mérég meg-emésszen engemet.
Hogy György ne maga gyötörjön, hanem e' kép mutató *(Ulrikra mutat.)*
Vele, az én soha holtig helyre nem hozatható
15 Sorsomról tanácsot űljön – sőt még, hogy gyötrelmemnek
Mértéke tellyesebb legyen, ezt is, ez életemnek
El-szánt Gyilkosát *(Drákulára mutat)* ez álnok hiti szegett fél-vakot,
A' ki velem – tudta pedig ki vagyok? – együtt lakott,
Még is ott meg-nem-ölt, hanem, hogy Nemzetem' vesztére
20 Többet tehessen, itt adott ellenségem' kezére.
Nem írtózol-e Te Tigris! mikor látod ezeket
(Mutat a' Gyermekekre.)
A' bizony nem számár fajtú 's víz vérű gyermekeket,
Tudván azt Gyilkos! hogy ezek annak az ágyékából
25 Származtak, a' ki Tégedet már a' maga markából
Kétszer eresztett-el élve: még is Te meg-nem-szűnél
Még a' vad emberek közt is talám hallatlan bűnnél
Kegyetlenebb lépést tenni ellenem – Oh Szent Egek!
Üresek-e a' hírtelen tűztől minden fellegek?
30 Hogy ez még él;⁴⁹³ – de – –

(Drákula reszket, meg ijed, ki szalad.)

MATYAS. (*Lászlóhoz lassan.*)

Jaj! Atyám! – az Atyám boszonzodik!

LASZLO.

35 Az árulta-el – most szalad – a’ kire zúgolódik,
Öljük-meg⁴⁹⁴ őtet.

ULRIK.

Csendesen, nagy-Lelkű Fejedelem!

Csendesen; tudod mennyire terjed a’ veszedelem
40 Ha most Györgyel meg-nem békélsz; ’s már szabaduló félbe
Lévén, a’ meg-boszontott György’ haragja új kötélbe
Talál keverni; gondold-meg melly nagy kár a’ Hazának,
Illyen dűlő félbe lenni Országunk’ Oszlopjának –
Szűntessed búsulásodat – én könyörögtem neki,
45 Hogy Hunyadit a’ világnak több tsúfra ne tegye-ki.

HUNYADI.

Tudom – szín-mutató! – tudom – meg-vagyok már tanítva
Sok tselekedeteid által; higyd-el mintha ki-nyitva
Látnám szíved’ ablakait: ’s lehet-e Czileaból,
50 Abból a’ Magyart üldözni termett Grófok’ házából
Származni valami jónak? – valami olyan szívnek,
A’ melly irígye, ne vólna minden Nagynak, és Hívnek?
Te vóltál mindig véremnek egy házi ellensége,
Gyötreni jöttél ide is; hogy kínom’ tellyessége
55 Ne hibázzon; és engemet tán, a’ vezető Lélek
Íntett meg – mihelyt meg-láttam, hogy Te is itt űlsz vélek –
Hogy Te vagy a’ Fő ellenség,⁴⁹⁵ – ’s higyd-el, nem a’ félelem,
Nem a’ reménység, ’s nem tsalfa színlés mondatja velem, –
Mert lám mindenre kész vagyok, a’ mi leg-sullyosab is;
60 Hogy többet várhatok Györgytől, mikor ő leg-vadabb is,
Mint Te tőled, szín-mutató! Te fogadtad kegyetlen
Te! az egész világ előtt, hogy meg-békélhetetlen
Ellensége leszel holtig, mind az én életemnek,
Mind holtom után gyilkosa mind a’ két gyermekemnek –
65 Tagadd most, tagadd, ha mered!

ULRIK.

Istenem! ki maradhat

Itt? szólj Dienes! szólj ha tudsz – mert már senki sem adhat
Neki tanátsot. – – – (*Indúl, hogy ki megy.*)

70 GYÖRGY.

Sőt inkább, Barátom! én mondhatom,
’S mit is tagadnám, hogy nem szűnt mind addig indúlatom,

494 *Öljük-meg* Sajtóhiba, em.

495 A szó végén álló pontot vesszőre jav.

75 Míg ő nem könyörgött érted; 's éppen gyermekid felől,
Egy, mind a' hármunknak hasznos javallást hozott elől,
Melly egy, kedves magzatidnak vesztére törekedő
Embertől ki-nem-tólt volna. – Higyd-el sokat szenved ő
Azért hogy neki nem hiszel.

DIENES.

80 Már arról felelhetek,
Még nem is láttam a' rabot, mikor már Ti veletek
Beszéltem a' javallásról.

ULRIK.

En megyek – végezzétek
A' mint tettzik.

85 *(Ki megy, és ott kinn magába.)*⁴⁹⁶

Oh Szent Egek! ha azt meg-engednétek
Hogy én nála tovább éljek! – de ha már el-szabadúl,
Ha Mátyás rokonommá lessz; ezt ugyan, hogy ily vadúl
Meg-támadt, rá rakom a' több mérgeim' rakássára,
90 Itt marad László – fogadom – meg-teszem nem sokára
Azt, a' mit. ---

II. JELENÉS.

GYÖRGY.⁴⁹⁷

Mond-el tehát Tisztos Fő Pap az én akaratomat'
Hunyadinak – hallja ő is a' melly mellett magamat
Hív Barátnak ajánlottam.

5 DIENES.

Ez vala a' fel tétel
Nagy Vezér! hogy mától fogva Rab nem vagy, és innét el-
Botsát György, mivel reád a' Hazának szüksége
Van: de mint-hogy kettőtöknek hajdani szövetsége
10 Fel-bomlott; most az újonnan erőssen meg-köttessen,
Es hogy mind a' két fiaid már önként is szivessen
Ajánlották váltságodra magokat: hát Lászlónak
Itt kell maradni helyetted; de nem raboskodónak
Hanem mint-egy zálog-képpen: és Mátyás feleségül
15 A' György' Leányát vegye-el: 's állandó szövetségül
Jegyezze-is-el most mindjárt.

496 A bezárójel hiányzik, pótoltuk.

497 GYÖGY. Sajtóhiba, em.

(Az alatt a' kis Leány karon-fogva be-vezettetik: – meg-hajtja magát mindnyájoknak, azután az Atyához megy: kezét meg tsókólja, 's nyájas hangal kérdezi.)

A' LEANY.

20 Atyám! hát mellyik lészen
Az én Uram?

GYÖRGY.

Várj Fiam! még nem készült-meg egészen.

GYÖRGY. (Hunyadihoz.)⁴⁹⁸

25 Tetszik-e hát a' fel-tétel Barátom! tudom vérzik
Szíved, és el-hidd, hogy az én vér ereim is érzik
Melly keserves pillantás ez? – meg-bántam a' mit tettem,
'S noha magam' szeretete, most is a' mit vétettem,
Kitsinynek vallatja velem: – de tsak ugyan tettemet
30 Szégyénlem, 's igazán bánom, hogy kedves emberemet
Rabomma tettem; de a' Te nagy szívedet ismerem,
'S bizom, hogy barátságodat ez-után is meg-nyerem.
Csak az van hátra, hogy neked tessenek a' kötések.

HUNYADI.

35 Még nekem eszembe' vagynak a' szégyen, 's szenvedések,
Ne kívánd, hogy jól feleljek; tudod, hogy ha a' sebre
Hamar gyógyító írt tesznek, nagyobbra 's mérgessebbre
Ki fakad az nem sokára: külömben is nints nekem
Ehez szóllóm. Ím! az Ersek, és az én két gyermekem
40 Most az Ország' követei; ök lássák mit végeznek?
Nekem mint szabadúlt rabnak, a' mibe ök egyeznek
Arra kell állnom.

LASZLO.

45 Sőt áldást, – áldást mondok reátok,
Hogy e' nagy Rabot árúba botsátni sajnálltátok,
És pénzt nem kértetek ertte. – En valamint fogadtam,
Az Atyámnak; és valamint neked is ajánlottam,
Nem tsak kezes, hanem rab is kész vólnék lenni értte,
'S hát az én Atyám' sok nemes tette tsak annyit ért-e!
50 Hogy ne legyen egy Hazafi – egy fi – a' ki fel-váltsa
Lánczait, és őt szabadnak, 's magát rabnak kiáltsa?
Kész vagyok a' kietlenben élni számki vettette,
Kész ellenség elől futni hazámból kergettette,
Kész akarmit el-szenvedni – tsak hogy ő szabad legyen,
55 Kivált Györgynél, a' mint látom sem nem kár, sem nem szégyen

498 HUNYADIHOZ: Az írástípust az előzőek szerint javítottuk, és pótoltuk a zárójelet.

Kezesnek lenni; mikor ő leg-jobb indulatait
Ajánlja, 's mint a' magáét édes Atyám' fiait
Úgy szereti. – Nékem tehát ím tetszik a' kezesség,
Csak az Ötsémnek Mátyásnak tessen a' kis feleség.

60

HUNYADI.

Szerelmes Fiam!

MATYAS.

Hát hiszen kész voltam én arra is,

Hogy szerelmes Atyám helyett ha szükséges, fogva is

65

Itt maradjak – ha el-veszem, neki használok ott is;

'S mért ne venném-el, ha mindjárt Tigris tejet szopott is.

GYÖRGY.

Jertek hát Édes Fiaim! jertek! hadd tsókoljalak;

Te László! az én Fiam vagy; és Te gyönyörű alak!

70

Az én vöm: és már én Lászlót, mint tulajdon fiamat

Úgy nevelem, Te ellenben vidd-el a' Leányomat,

Édes Atyád' udvarába. – Imé fel-is-té tettem

Már írásba mind ezeket – Felejtsd-el ha vétettem

Régi jó Baj-társom Te is! – ird ez alá nevedet,

75

És úgy nézz mától fogva mint leg-hivebb emberedet.

HUNYADI.

Köszönöm barátságodat, 's szívesen el-fogadom

A' költsön ajánlt⁴⁹⁹ jó szívet – én is úgy viszsza adom

A' mint tölem telik, de már arra ne kérj emgemet –

80

'S meg-botsáss; én ugyan alá nem írhatom nevemet.

Én itt tsak mint egy ki váltott rab úgy gondoltathatom;

Majd, ha vólt hivatalomba ismét be iktattatom

Akkor tehetek valamit a' közönség nevébe –

Most nem –

85

GYÖRGY.

Te lássad – Én ugyan a' Te nemes szavadnak

Szint úgy meg-nyugodva hiszek, valamint írásodnak

Hihetnék; de emlékezz-meg arra, hogy én meg-bírom

Az én indulataimat, és im alá is irom

90

Nevemet, – jer Tisztes Fő Pap! – jertek Fiaim! Ti is –

Irjátok alá – kössük-meg a' tsmót, hogy senki is

Soha többé⁵⁰⁰ el-ne óldja.

(Dienes és a' Gyermekes subscribálják, – el-veszi a' Levelet György és indul ki menni, folytatván beszédjét.)

499 *ajónlt* Sajtóhiba, em.

500 Az első *b* ó-ból jav.

95 En megyek meg-mondani
Házamnak, hogy Leányomat ma el-kell botsátani
Jegyesével; ti azomban együtt tanátskozzatok,
Mikor, merre, és mi modon, 's mint tetszik indúlnotok
Szeged felé? én rendelek tábori őrizetet
100 Mihelyt eszünk, és meg-teszem hamar a' készületet
Mindenképpen.

III. JELENÉS.

DIENES.
Mikor menjünk?
HUNYADI.
Mindjárt.
5 DIENES.
De elébb együnk.
HUNYADI.
Minek? annál elébb érünk, mennél elébb el-megyünk.
DIENES.
10 De még a' Leány nints készen.
HUNYADI.
Jöjjön hát készületlen –
Az már a' kis Mátyás dolga.
DIENES.
15 De tán még is illetlen
Lessz tsak ebédet sem várni.
LASZLO.
De, hát én itt maradok.⁵⁰¹
HUNYADI.
20 Itt édes Fiam! itt – 's pedig én érttem – jer hadd adok
Csókot kegyes homlokodra;⁵⁰² hadd szorítlak mellyemre;
Jer Te szerentsétlen bődög! a' kit segedelmemre
Illy korán ki rendelt az ég. Oh öröm! oh siralom!
Oh kettős vigasztalással kevert nehéz fájdalom!
25 Miként ütköztök együvé, egy Öregnek szívébe,
A' ki még a' sok ezer rossz, és sok jó szerentsébe
Sem tudta jól meg-tanúlni: mitsoda indulattal
Menjen-el e' tsuf rabságból? kedvel-e vagy bánattal?

501 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

502 *homlokodra* Sajtóhiba, em.

30 Oh tsúfos kin! én rab voltam, 's meg-nem-szabadúlhattam
 Másként, hanem-ha fiamat zálogképpen itt hagytam.
 De oh szívre ható öröm! gyermekemben találtam
 Válságot; ő kezes azért, hogy én szabaddá váltam.
 Hát Te szerelmes kis Fiam! Mátyásom! nem híjjába
 Hogy mikor a' Törökökkel leg-véresebb tsatába.
 35 Küszködtem, mikor Karambus került vólt rab szíjjamba,
 Akkor született ez nemes gyermek az én Házamba.
 Ott kinn nyert ditsósségemet, örömmel kettőztetted
 Szegény honyomban akkor is; most is íme azt tetted
 Hogy kettős legyen örömöm kettős vígasztalásom! –
 40 Áldott Egek!!!
 LÁSZLÓ.
 Már hát nekem Szendrón lészen lakásom!
 Ti indúltok Szeged felé – menj-el, menj – Ország' Attya!
 Itt tsak egy Fiad marad-el; azt is azzal bíztatja
 45 György, hogy Attya lessz helyetted, – Szegeden többen várnak
 A' kik mind a' Te Fijaid, és tanátsodon járnak.
 Menj-el hát! – engemet hagyj itt, bízz az Isten kezére! –
 Menj Te is kedves kis ötsém! – –
 HUNYADI.
 50 Hát vallyon vissza tér-e
 Még ide György?
 DIENES.
 Vissza jön; de még addig egy van hátra,
 Úgy van ki tsinálva, hogy a' hiti szegett Barátra
 55 Fordúljon a' bal szerentse.
 HUNYADI.
 Ulrikra?
 DIENES.
 Drakulára;
 60 Míg el-megyünk, annak meg-kell halni szemed' láttára.
 HUNYADI.
 Hogy hogy?
 DIENES.
 Jelen vóltam köztök mikor arról végeztek;
 65 Hogy ha szerentséssen el-súl, a' mit veled el-kezdtek
 Ha meg-készül a' Hazasság; és ha kezesség végett
 Itt marad László; kedvednek azzal is elégséget
 Tegyenek hogy árulóddal öszve ne űtessenek
 Egy asztalhoz; hanem elébb mint-sem enni kezdjenek
 70 Agyon lövessen Drakula – láttadra, – és útjába
 Mikor jön; mert hívatik az ebédülő palotába.

HUNYADI.

'S kedvemért?

DIENES.

75

Igen is: hiszen eleget ellenzettem

Én; hogy minden halál nélkül azzal meg-elégedtem
Ha Te szabad vagy, 's fogadtam hogy meg-elégszel Te is,
'S kértem Györgyöt, hogy közöljük veled, ha úgy lenne is;
György rá is állott, de Ulrik erővel tsak azon vólt,
80 Hogy mikor Te meg-szabadúlsz, a' ki Téged meg-tsúfolt
Akkor haljon meg.

HUNYADI.

Ah Gyilkos 's háladatlan teremtés,

85

Ez már egy kegyetlent, és egy fene vadat jelet, és
Irtóztat még engemet is, a' ki tartoznám vele
Hogy Drakulát meg-bosszúljam; – de ott minek a' jele
Ez a' nagy vér szomjúhozás, a' hol akár-hogy tette
Magát rabságom okává Drakula: az ő tette
90 Vólt tsak ugyan annak oka, hogy György meg-békélhessen
Velem, és a' Magyarokkal szövetséget köthessen.

90

Nekik hát használt Drakula, – nékem, – tsak nékem ártott,
Én tartoznám meg-bosszúlni: de higyd-el, másban járt ott
Az Ulrik Gróff tsalárd Lelke: tudja ő azt, 's tudhatja,
Hogy ha ő azt a' fél vakot mindjárt el-nem-ólthatja:
95 Az majd ki beszélli nékem, mint végeztek ellenem?
Míg ti ide nem jöttetek; – Hogy szenveded Istenem!
Ezt a' sok-képpen öszve szótt, 's font Istentelenséget?
Menj-el Bóltis öreg! menj Györgyhöz, 's kérd, hogy e' szörnyűséget
El-ne kövesse – én érttem: – Kedvezzen Drakulának; –
100 Bizza dolgát a' törvényre, adja ki a' Hazának.⁵⁰³

100

DIENES.

Éppen ehol jön Drakula a' Tornácza!

HUNYADI.

Jól vagyon:

105

Majd meg-óltalmazzuk őtet, hadd jöjjön.

(Azomban mikor a' küszöbön be-lépne Drakula, agyon lövetik, 's le rogyik.)

503 adja a' ki Hazának Sajtóhiba, em.

HUNYADI. *(folytatja.)*⁵⁰⁴

Ah! Ti! nagyon

110 Szörnyű nagyon kegyetlenek! Ah bosszú álló Egek!
Meddig késtek? boríttátok-be setétes Fellegek
E' palotát; hogy a' világ e' szörnyű undokságot
Ne lássa; mi átkozottság egy goromba fogságot
Igy fejezni be! – Drakulát – a' jól-tévőt meg-ölni!
Légy Bíró Fő Pap! Ulrikot lehet-e, nem gyűlölni?
115 De-hogy késem egy Órát is? – megyek; – végezéstekeket
Ugyan fel nem bontogatom, de a' fényes egeket,
'S Téged' hívlak bizonyosságú; hogy ez kedves magzatom'
Ez kegyetlen fene-vadak körme közt nem hagyhatom
Sokáig – Légy bátor Fiam! (*Lászlóhoz*) nem hagyalak itt sokáig,
120 Ki váltalak nem sokára; – fogadom hogy Budáig
Sem megyek: vissza sietek: – maradj addig békével!
Isten hozzád!

LASZLÓ.

Édes Atyám! utazz Isten' Hírével!

[Bevezető szöveg a „szerelmes” versekhez]

ITT már egy-nehány darab szerelmes Vers következik: olyan szerelmes a' milyen szerel-
mességet kívánnék minden jó Barátok között. Tudom én azt, hogy még azoknál is a' kik
bennünket sem kívül sem belől nem ismérnek; sok gondolkodásokra adnak okot, azok a'
nagy indulatot mutató ki fejezések, és vagy tsapodár tiszteletnek (melly két barát közé
5 nem fér) vagy nemtudom mi szemre-kötésnek fogják nevezni: annyival inkább azok, a'
kik forró barátságunknak irigyei. De én mindezekkel nem gondolok; sőt bosszúságokra
még azt is hozzá teszem, hogy mind ezen Vers-darabok elébbiek, mint személyes
isméretségünk. – Annyiban ugyan az egymást-látásra való vágyódásban Kazinczi engem'
meg-győzött; hogy nem sajnált érttem útat tenni Kassáról egész Füredig: de többire a'
10 Barátság' mértékéről az én lelkem a' bizonyosság, 's neki semmiképpen engedni ez után sem
akarok. Sőt meg-hazuttolom azt a' gyanúját, melly volt az előtt, mig nem láttuk egymást,
hogy talám a' személybeli ismeretsséggel hülni fog a' barátság: 's tudom hogy ő maga is
meg-tzáfolja; mert noha sokan sok képpen szándékoztak már bennünket egymástól idege-
níteni: de én az ő barátságáról még annál jobban meg-vagyok győzettette; a' magaméről
15 pedig azt mondhatom, hogy már a' tiszteletet is el-felejtette velem. Azoknak azért, a' kik
vagy nem eléggé érzékenyek; vagy tsúfolódní termettek, ezzel czimezem-meg ezen versei-
met: Procul, O! procul este Profani!

504 A bezárójel hiányzik, pótoltuk.

[XXXI.] *Kazinczihoz Kassára:*

7. Jun. 1789. estve.

IM! nappali kerületét már a' nap be-futotta,
    És szikrázó kerekeit a' tengerbe mártotta.
Piros színre festi föld-szint' a' nap-nyógot' határit,
    Alól fél kerek formára ki lövellvén sűgárit.
5 Tanítja a' mesterséggel híres *Apelleseket*,
    Keverni a' természetet majmolgató színeket.
Más felől, által ellenben, a' nap keleti részen
    Fel-költ 's pirósba öltözött a' nap' Húga egésszen;
'S mivel Báltya' Orczájának láng-színű tekintete.
10 Rá eleven sűgáriból kevés részt eresztete;
A' Kóltsönözött fényesség olyan erőben látszik,
    Hogy *Hekate Apollóval* vetekedik, és játszik.
Mig az Égnek e' két díszét gyönyörködve tsudáalom.
    Lassanként szem-héjjaimat nehezíti az álom.
15 Talám a' tsendes éjtszaka meg-sokallván bajomat,
    A' hóld' sűgárirra bírta kényszerítni álmomat.
Jól van – oh Deli tsillagzat! – jól-van – szódat fogadom,
    Csak-hogy elébb szerelmemnek a' tartozást meg-adom:
Szerelmemnek – melly szerelem nem a' *Venus'* szerelme,
20 Hanem, a' mellyel magához tsatolt egy *Nemes* elme,
Egy hív, de soha sem látott *Barátnak* szeretete,
    Barátnak, a' kit látatlan ölelget egy *Remete*.
Jer hát, én énekes *Músám!* a' hóld is kér *Tégedet*,
    Itt az est-hajnal, Zengedezd, estvéli énekedet;
25 Emeld-fel hangos szavadat a' *Tihani* bérczekre,
    'S úgy mosolyogj ama' vidám *Kassai* vidékekre,
Mint-ha érzenéd, hogy hallja víg zengedezésedet
    Az is, a' ki szádba adta meg-szokott énekedet.
Bús vólt ő is, 's nem engedett édes biztatásának,
30 A' kedves fénnel tündöklő est-hajnal' tsillagának:
Kebelébe hívogatja gyászos temető sírja,
    Mikor biztos készülettel ezt az éneket írja.
Szolonnal együtt bóldognak senkit sem képzelhetett,
    Ki fogás nélkül bóldognak, míg el-nem temettetett.
35 Bús vagy Te is, és életed vólna tsupa szenvedés,
    Ha nem győzedelmeskedne a' bölts meg-elégedés:
Ki kóltöztek agy-velődből a' játszi gondolatok,
    Halálra emlékeztetve éneklessz, ha múlatok.
Akármit kezd könnyű tollad 's akármibe dolgozik,
40 Utóbb leg-játszibb versed is Szent *himnussá* változik.

Mikor *Venus* fel-vezeti estve a' tsillagokat,
 Úgy nézed e' szürke színnel be-vont bóltzatokat,
 Mint-ha a' Halál' udvara' árnyékos tornáttzába'
 Vándorló lelkem, halgatva utazna hazájába.
 45 Innen van, hogy ez éneken' kezdődik-el éjjelem,
 És álmosan andalodva e' verset énekelem.
 Repítsd hát, én lantos Músám! repítsd könnyű hangodat,⁵⁰⁵
 Emeld-fel a' tsillagoknak pitvarihoz magadat.
 Menj-el a' Hóldhoz, és kérd meg az est-hajnal' lakását,
 50 A' hoz közel meg-találod szép sűgári forrását.
 Ah! kedveltető képzések! ah! képzések! szünjetek,
 El-fáradt szem-héjjaimnak már álmot engedjeteK.
 Sőt kedves gondolatimat mind úgy igazgassátok,
 Hogy függesztvén szenderedő érzésimet reátok,
 55 Gondolatim is olly édes álommá változzanak,
 'S az éjjnek tsendes Óráji édesdeden folyjanak.
 Úgy is van, – alszom, – de édes képzésim meg-maradnak,
 Gondolatim a' Kállai vidékekre ragadnak;
 A' hol egy Zöldes pásittal Gazdag sík mezőn' látom,
 60 Mint fekszik a' tó' mellyékén' az én kedves Barátom.
 Énnekem a' már meg-tölt Hóld juttatta most eszembe
 Barátomnak szerelmeit; ím ő pedig ellenbe
 Nézi az aranyos színben ragyogó Hóld' sarlóját,
 Visgálja a' szép est-hajnalt, az égnek Hirmondóját.
 65 Számlálja az ezt követő tsillagoknak seregét,
 Mint tarkázzák erős színnel az erőtlen Hold' egét.
 'S a' sík ezüst színű vízbe botsátván⁵⁰⁶ sűgárjokat,
 Édesen tsiklandoztatják a' szem'-boritékokat.
 'S egyszer a' nap' nyugtta felé fel-emelvén szemeit,
 70 Képzeli az én Barátom Balaton vidékeit:
 Hogy talán, mint ő le-dűlve nyugszik ezen Tó-félen,
 Úgy ül az ő Horváthja is most a' Balaton-szélien.
 Meg-botlik e' gondolaton' 's egyet ugrik az álom,
 Hát – ím! álomban magamat valóban ott találom.
 75 El-hagyta kállót, 's e' nagy tó-partra⁵⁰⁷ hozza képzésem,
 Füreddel által ellenben zöld gyepen' van fekvésem.
 Tihan kősziklás partjai, mint annyi lámpáskákkal,
 Játszodtatják szemeimet rák-fogdozó fáklyákkal;

505 *hangodit* Sajtóhiba, értelemszerűen és rímelés szerint jav.

506 *botsásván* Sajtóhiba, em.

507 *só-partra* Feltételezhetően sajtóhiba, em.

80 Mellyek' árnyékit a' vízben hosszan nyúlva találok,
 Repes szívem, és tűnődik, valóság e' vagy álom?
 'S hát im! a' síma márványként pallérozott vizeken,
 A' mint tsillog a' Holdból jött világosság kerekenn,
 Távolyról látok valamit Füred felől uszkalni,
 Egy kis tsónak, 's két evező, könnyű vólt el-találni;
 85 Sijetnek, és a' víz színét keményen' veregetik,
 Azt véltem, hogy Euridiczém' levelét sijettetik,
 Hát – ím! ki száll közel hozzám Károni tekintettel,
 Egy Révész – 's felém sijetve jön ilyen izenettel;
 Hogy a' savanyú forrásra egy Ifjú Úr érkezett,
 90 Mikor éppen a' nap-fényből már az ég ki vetkezett,
 Kisded, de minden tagjával meg-egyező termete,
 Száraz, tsontos, vidám barna, 's eleven tekintete
 Kassáról jött a' mint mondja. – Ne szólj többet, felelek;
 Ah! Kálló mellett 's Szántódon, két szerentsés éjjelek!
 95 Fel kelek, 's megyek – 's ím! midőn fel-kelni erőlködöm,
 És álmban fáradt testem' emelgetvén küszködöm;
 El-tűnik az édes álom, ki nyílnak szem-héjjaim,
 Tekintek, hát piros hajnalt mutatnak ablakaim.
 A' veres színt jó erőben, de keskenyen' mutatja
 100 Nap kelet felé, látásom' hosszú határozatja.
 De az égnek többi része, 's tornyosabb bôltozatja
 Csopros felhőkkel⁵⁰⁸ az idő' változását mutatja.
 Fel-ugrom, és rám kerítem felső öltözetemet,
 Indulóra parantsolom lovamat szekerelemet;
 105 Mig az készül, fel öltözöm én is, és el-készülök
 Édes gondolatok között szekerembe fel-ülök;
 Kazinczy jön; menj szekerem, lovam, sebes vágatva,
 Ha-tsak az álom meg-nem-tsal édesen hívogatva.
 El-érkezem a' Rév-házhoz.⁵⁰⁹ – De míg közel hajtatók,
 110 Már a' veszes Magyar tenger zuhogása hallaték.
 Háborgó napra változnak hát a' tsendes éjjelek?
 Nőnek a' habok, – harsognak a' mord északi szelek.
 Nézem az álmadott hajót, – hát azt ott nem találok, –
 Ellenkező szél fúj, – talám meg-is-tsalt hát az álom.
 115 Ah! nem lehet.⁵¹⁰ – Tudom már én a' baráti szíveket,
 Kik egy-másnak távolyról is meg-érezik szerelmeket.

508 *felhőkkel* Sajtóhiba, em.

509 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

510 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

'S hát ama' nagy szőlő-tőnek termett e árnyékában^{a)}
 Ez álom, melyet az éjjel képzett szívem magában
 Kazinczy jön, és engemet a' barátság Istene
 120 Intett-meg, – 's miért harcolnak a' szelek ő ellene.
 Megyek – ijessz bár fellyűről Te Likaon' Leánya!
 Süvölts, és tsapkodj farkaddal Te éjszának sárkánya!
 Fenyegetedz bár fekete Szeretsenyek' Királyja!
 Törjön-el bár a' szél-vészben Révészem' kormány-fája:
 125 Emelkedjete hullámok! tsináljatok vőlgyeket,
 Mutassátok-meg homokíg bár e' nagy Tó-feneket
 Haladja-meg harsogástok az égnek Zörgéseit,
 Rémittsétek-el magokat a' Thetis' gyermekeit,
 Nagy út Füred, sok egy mértföld, ellenkező szelekkel,
 130 De mit gondol a' hív Barát a' vízi veszélyekkel?
 Menjünk – 's tsak alig indulunk be a' viznek tsekéllyén,
 Bámúl szerelmes Kazinczim! Barátod' szerentséjén;
 Fordúl a' szél, és éjszaki fúvását változtatta,
 'S egy kis Déli szél az egész zajt le-tsilapította.
 135 Ebredj Lelkem! és hord-elő ejtszakai álmatat,
 Gyönyörködtesd, míg e' vizen hajókázol, magadat;
 Most mindjárt egy óra alatt meg-látod Kazinczidat,
 Csoportosan ajakára raggathatd tsókjaidat.
 Oh nyúgodalom! oh álom! oh szerentsés nevezet!
 140 Oh érzékeny szív! melly tsendes álmban is érezett.
 Segíttsetek könnyű szelek segíttsetek hajómat:
 Hadd lássam-meg mentül elébb egy meg-hitt-barátomat.
 El-ne-hagyj édes Reménység! távozz kétes gondolat!
 Rejtsd-el az alatt magadat e' Tihanyi bércz alatt,
 145 Míg a' túlsó partra érek, hogy ne is gondolhassam,
 Hogy édes reménységemben tsúfúl meg-tsalattassam.
 Botsáss Barátság Istene! Kazinczimnak szemére
 Álmat, hogy érkezésemet ne is vegye észére
 Hanem mint-egy ismétletlen be-lépvén szobájába,
 150 Egy tsókkal ébreszthessem-fel nyugvó nyoszolyájába?
 Hadd áljak bosszút a' Nimfán; kinek emlékezete
 Engem' nem rég' hív Barátom' szívéből ki kergete:
 Most talám arról álmodo; 's ha én meg-ölelhetem,
 Csókommal az édes álmat majd én is el-kergetem;
 155 Ki érünk – tellyesítjétek hát édes álmaidat
 'S adjátok elő Füredi Források! Kazinczimat.

a) Aeneid. Lib. Vi.

Szóljatok. Ti kies halmok; új Zöld fa ültetések!
 Magyarázzátok az álmat szép madár-szó-zengések!
 Mondj hírt éjjeli vigyázó a' tegnapi estvéről,
 160 Hol van az, a' ki én érttem ide fáradt messzéről.
 Hol van Kazinczy? – nintsen itt – ah tsalóka képzések!
 Ah szívet 's elmét fárasztó tündér örvendezések!^{a) 511}
 Hihetetlen,⁵¹² hogy így bánjon a' szerető szívekkel
 A' barátság, 's így meg-taljon engem' költött képekkel.

[XXXII.] Szomorú Ének.
Kazinczy' Halála' hallására
 25. Jul. 1789.

NINTS haszna, kelleetlen öröm! víg ösztönözésednek;
 Fáradnak vidám érzésim, 's álomra szenderednek.
 Híjjában vívsz tündér vígság! bánatos képzéssimmal
 5 Panaszt, 's szomorú hangot kell zengenem énekemmel;
 Sereggel jönnek Barátim, kiknél tudva nintsenek
 Bánatom' okai, hogy ma vig társaim legyenek:
 A' Gondnak tulajdonítják andalgó lépésímet,
 Ha ugyan el-takarhatják a' gondok sebeimet:
 10 Unszolja a' természet-is vidám indulatimat,
 'S maga, mint-egy erőlködve kergeti bánatimat:
 'S midőn mint el-keseredett írtódom e' világtól,
 Fürednek hátot fordítok, búvok a' sokaságtól,
 Hogy itt komoran, magános⁵¹³ Remete lakásomban
 A' nehezen nyelt bánatot meg-emésszem magamban,
 15 Itt is, az időnek leg-szebb 's leg-gazdagabb szakassza,
 Azon van hogy siralmamnak korán végít szakassza.⁵¹⁴
 De – szüntesd áldott Természet! még, vigasztalásodat,
 Ne rakd reá – mert korán van, sebemre, flastromodat.
 Ne-hogy a' hirtelen gyógyúlt seb, most ugyan el-múljon,
 20 De tsak egy kis vakarásra újjolag ki-ülüljon;
 Úgy akarják az egek is, 's az égi sarkalatok,
 Hogy most gyász Innepet tartsak annak, a' kit siratok.

a) Quid natum toties crudelis Tu quoque falsis
 Ludis imaginibus? Aen. L. I.

511 *örvendezése!* Sajtóhiba, em.

512 *Hitetlen* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

513 *magánot* Sajtóhiba, em.

514 Ez a sor hiányzik az eredeti szövegből; a kötet végén található hibaigazító szerint pótoltuk.

Engedj hát, gazdag Természet! és ne vond-le gyászomat;
 Hadd neveljem a' leg-nagyobb mértékig siralmamat; –
 25 Tegnap egész nap Záporral tsorgottak a' fellegek,
 Ejszakról kegyetlen széllel háborgottak az egek.
 Hánykódtak a' Magyar tenger dagadozott habjai,
 Zúgó morgásokat tettek a' Hullámok' zajjai:
 Még is, hogy nap-le-menttekor a' felső partra értem,
 30 Meg-tsendesedett a' tenger; 's talám ugyan én értem.
 Hogy ide által evezvén, a' Zöld fák' árnyékában
 Bánatját szívem szabadon érezhesse magában,
 Alig érek-el 's im a' tót a' szél ismét zavarja;
 Szomorkodj hát Gyászos szívem! az ég is úgy akarja.
 35 Ébreszd gyönyörű est-hajnal! ébreszd érzéseimet,
 Te juttattad minden estve eszembe énekemet,
 Hányszor éneklettem, látván az égnek tsillagait,
 Kazinczimnak ellened írt panaszkodó szavait.
 Éneklettem – de még eddig édes emlékezéssel,
 40 'S ezen boldog reménységen való örvendezéssel,
 Hogy valaha meg-ölelvén őtet hív karjaimmal,
 Együtt éneklek szomorú sorait Kazinczimmal.
 Ah! de igazán találta írni, hogy nem sokára
 Rá szívárognak Súgári harmatos sír hantjára,
 45 Mert nem hasztalan kereste, fel-találta nyúgalmát,
 A' változás ő rajta is meg-mutatta hatalmát.
 'S a' mit édes reménységem még nem is várhat vala.
 El-érkeze, oh Fajdalom! élete' est-hajnala.
 Vezess-el fényes est-hajnal! vezess-el sír-halmához,
 50 Vidd-el e' soha sem látott barátot barátjához.
 Hogy, ha, a' mit meg-ígértek szapora Leveleink,
 Egy más' szemébe – már késő – nem nézhetnek szemünk.
 Hadd lássam-meg nyúgvó bóltját, por teste' kamaráját,
 Hadd tsókoljam a' hantokon által, halvány orcáját.
 55 Azokat a' könyv-tseppet, mellyeket gyűjtögetek
 Régen, hogy ha Barátómmal hajdan együtt lehetek
 Szapora kóltsön tsókok közt Orczáján le-görgessek,
 'S mellyektől szem-borítékim még most jobban terhessek.⁵¹⁵
 Hadd hullassam sírja felett a' harmatos hantokra,
 60 Hadd botsássak új 's szomorú könyveket is azokra;
 Talám az a' titkos erő – (mert tsak titkos lehetett)
 Melly két egy-mást-nem-látottat barátokká tehetett

515 *térhessek*, A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

Hasonló titkos munkával⁵¹⁶ meg-fúrja a' rejteket,
 'S lelketlen arczúlatjáig le-viszi e' könyveket.
 65 Le-viszi – de egy híjja van még ez kívánságomnak,
 Engedd-meg azt is oh Halál! sírba zárt barátomnak;
 Jöjj vissza egy perczentésig – jöjj – akkor – Oh! nagy Lélek!
 Lelkesíttsed tagjaidat, és éreztess-meg vélek,
 Hogy ezek a' könyv-záporok olly szemekből származtak,
 70 Mellyek ötet élve látni híjjába' kívánkoztak.
 Egy hív, de soha sem látott Barátodnak könyvei, –
 Ah! – de, mit kerestek ismét? Lelkem víg képzései!
 Mellyek titkos vígasztalást nyújtotok bánatomban,
 És szem-tsiklandó színeket kevergettek gyászomban.
 75 Nints Kazinczy, – nints, – 's mind ezek a' kedves gondolatok,
 Azt bizonyítják, hogy meg-holt az, a' kit én siratok.
 Siratok, 's a' kit sirathat maga kedves nemzete,
 Hogy nyelvünk tovább nyelvével szerentsés nem lehet;
 De mit is keressz oh Halál! a' Músák' lakó helyjén?
 80 Gyászt hozván a' Parnasszusra, és azt ollyan idején.
 Mit háborgatsz szomorú hir! tanuló kis házamban
 A' hol Kazinczim' árnyékát víg magánosságomban
 Egy darab hártýára festve elöttem tartogatom
 'S hát már ez-után, ha ezt az árnyékot tsókolgatom,
 85 Mi lesz? hanem-ha a' halál' vólgyje' komor vidéki,
 Az Eliziumi Lelkek, 's meg-hólt testek' árnyéki
 Énekem tárgyja? – mint a' füst a' víg képzelődések
 El-tűnnek, 's szomorúk lesznek verseimnek zengések.
 Úgy vagyon – felejtsd víg lelkem! a' tündér vígságokat.
 90 Felejtsd én énekes Músám! a' vígságos hangokat;
 Menj-el a' sír-halmok közé azokkal társalkodni,
 A' kikhez készülsz, 's a' kikkel Szent öröm szomorkodni.
 Ott, a' kit soha sem láttál meg-látod valahára,
 Rá ismersz e' kis képéról Kazinczy Árnýékára,
 95 'S ditsekedni fogsz elötte, hogy noha nem ismerted,
 De az igaz barátságtól azt tsak ugyan meg-nyerted,
 Hogy Attyafiain kívül, mint maga' lelkét szinte,
 Nem ismerte senki, 's nem is szerethette úgy, mint Te.
 Nyúgodjatok békességben, hív Barátom' tsontjai!
 100 Elöttem, szomorú Músám' ez kesergő hangjai,
 'S Zálogúl küldött képének fekete vonásai
 Lesznek emlékezetének állandó oszlopoi.

516 *erővel* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

NB. *Nem vala igaz ez a' Barátom' haláláról költ szomorú hír, és hogy nem igaz maga Levele is bizonyította, mellyben panaszkodott halgatásomról: tőlem pedig ez leve a' felelet:*

[XXXIII.] *Öröm Kazinczynak életén.*

SZÉGYEN e' vagy gyönyörűség ez a' mit kell érzennem?
Az Eliziumból jönnek a' panaszok ellenem.
Im! feledékenységemért a' meg-holttak Lelkei
Vádolnak: de nyíljatok-meg, hív szívem' rejtekei!
5 Nyissátok-meg ama' Momus' ablakait mellyemben,
Hadd lássa nevét fel-metzve Kazinczi hív szívemen.
Nem rég keserűségemben helyemet sem találok, –
Futok a' sokaság elől, – az életet utálom,
Hogy azt hólnak lenni hallom, a' ki nélkül nem élek,
10 A' ki ha más is, de az én Lelkemmél testvér Lélek.
Músám szomorúságában fel-fogadta magában,
Hogy mind holtig tsak szomorú hangot penget szájában.
Gyász innep napot szentele sírba Zárt barátjának,
Sírjától távoly oszlopot emele sír halmának.
15 Meg-szánt az ég – meg-szánt, a' ki meg-szánta Kazinczimat;
Le törölte egy kedves⁵¹⁷ hír könyvhullatásaimat.
Midőn Músám a' vizparton Kazincziját síratja;
Szárnyall a' hír, és aranyos tollait tsattogatja,
El-halgata lantos Nimfám a' szomorú énekkel,
20 A' hirnek hangjára neszez, újság' váró fülekkel.
Csak-nem el-aléla midőn a' hír azt emlegeté;
Hogy a' halál még Kazinczit a' sírba nem teheté.
Hogy már bele lépett úgy-mond a' sírba fél-lábával,
De a' könyörűlő egek' különös hatalmával
25 Altal lépte Nemes Lelke a' békózó lánczokat,
Mellyek már tsak-nem úgy nézték Kazinczit mint foglyokat.
Hát miért? Te állhatatlan Proteusi⁵¹⁸ színekkel
Kerengő hír! mondék: miért játszol a' hív szívekkel?
Kegyetlen! miért nem régen jobb kezeden a' Halál
30 Veled, 's magad is öltözve fekete gyászba valál.
Szerelmes Barátom felől szívemet el-hitetted,⁵¹⁹
Hogy tsak nevével bírsz 's magát a' halálnak engedted:
'S im! most aranyra tseréled fekete tollaidat,
Ne félj, így szólván: még élve meg-látod Kazinczidat,

517 *egykedves* Sajtóhiba, különírtuk.

518 *Protкуси* Sajtóhiba, em.

519 *el-hitted* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

35 Ha hát most, minapi szódat el-hinnem nem engedted,
     Mutass most Te tündér állat valami jelt melletted,
 Melly újabb állításodat hitelesebbé tégye,
     Bizonyítsd-meg, ha valóság, vagy tündér álmom légy-e?
 Ha ily víg hangot ver szárnyad; miért nem repült vele
 40 Hozzám, el-tsábíthatatlan Barátomnak levele?
 Hiszen, az érzékeny, 's minden külső erő- 's untatás,
     Nélkül – magnesként költsönös egymáshoz vonattatás,
 Az ő költött halálakat ha ezt véghez vihette,
     Hogy az én testem' is *Thetis* tsak-nem vízbe temette;
 45 Oh bizony meg-hallhatta azt az ő Órzó Angyala,
     Szomorú halálán Músám miként kesereg vala?
 Kazinczy ő most is ha él, 's meg-nem-álhatta vólna,
     Hogy annak bizonyására, hogy⁵²⁰ él egyet ne szólna:
 Le ereszti fényes szárnyját⁵²¹ bús pírongatásomra
 50 A' hír; rontsd magadat úgy-mond: 's ám magyarázd álomra,
 A' miket mint igaz dolgot 's kedvest, úgy hozék elől,
     Kasztor! Polluks' hűségével bíró Kazinczid felől.
 Halni kezdett; de a' halál tovább menni sajnála,
     Mert még egy ilyen élőnek korán vólna halála;
 55 Hogy én ily korán érkeztem⁵²² meg-végasztalásodra,
     'S nem várahoztam addig is fel-éledt barátodra,
 Míg a' halál' békójiból ki fejtőzött újjait
     El-bírja 's írni vezesse botorkázó tollait,
 Ez okozta: mert szégyenlén hamis hír mondásomat,
 60 Hogy az Orvosok' kétségén függesztvén-fel magamat.
 Már akkor, halála felől komor hír-mondó lettem,
     Mikor még azt nem is láttam, tsak hallomásból vettem.
 Most hát, hogy annál hamarébb le vetkezhed gyászodat,
     Futva jöttem, hogy ne sírasd hólnak vélt Barátodat:
 65 Fogadom, hogy mihelyt kezét és író tollát bírja,
     Utánnam jön a' Levél is, 's hogy meg-nem-hólt, meg-írja.
 Én, én – Te engemet vádolsz, holott kéntelen vóltam
     Hallani, 's a' mint halottam Teneked is úgy szóltam. –
 De Te majd miként mented-ki feledékenységedet?
 70 Mire fogod magyarázni hosszas késedelmedet?⁵²³
 A' kitől már – mert tudom jól – el-múlt közel hat hete,
     Hogy a' Te kedves Barátod tsak egy szót sem vehete.

520 *ha* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

521 *számyját* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

522 *érkeztnm* Sajtóhiba, em.

523 *késedelmédet* Sajtóhiba, em.

Meg-érdemli azt most tőlem durva szemre hányásod,
 És meg-is-fogja érezni kevély morgólódásod,
 75 Hogy el fogom késleltetni leg-első válaszodat,
 'S gyanúba hozom felőled fel-gyógyúlt barátodat.
 Hogy a' mit most szemre hányva mondék késedelmedről,
 Ó maga panaszkodjon feledékenységedről. –
 Kegyetlen hír! Im véghez is vitted a' mit fogadtál,
 80 'S mint az első komor hírben, itt hazug nem maradtál;
 El-ment egy rövid Levelem az Elizeum felé,
 De élő *Kazinczinak* szólt a' mi vólt írva belé;
 'S el-késett. – Im jön helyette másik a' sir' széléről,
 Meg-ismerem reszkető kéz-vonásit petsétjéről,
 85 Kételkedtek ajakaim, mikor egyet tsókoltak
 Rajtok, hogy eleven kezek írták-e vagy fél hólttak?
 Fel-szakasztom. – Nézem alól – *Kazinczim'* nevét látom –
 Dobog szívem örömben – él hát⁵²⁴ az én Barátom.
 El; de fél holttat mutatnak tántorgó vonásai;
 90 Ah fellegeket héjjazó *Parnasszus'* Zöld halmái!
 Hát! már nálatok is vagynak háborúk, 's fergetegek?
 Kiket tsupa kiességgé tettek a' szomszéd egek.
 Mi merte úgy meg-szaggatni a' Músáknak szárnyjait,
 Mi tsuda gyengítette-meg így *Kazinczy'* újjait?
 95 Olvasom – hát majd négy hetet késett rövid útjában
 A' levél; mellyen rész-szerént örvend szívem magában:
 Hogy azolta hát mind kezét mind tollát jobban bírja,
Kazinczim! ki most sorait illy beteg módon írja:
 De kegyetlen Hír! talám hát ezt is Te tselekedted,⁵²⁵
 100 'S mérges esküvésed szerént ezt is el-késleltetted?
 Ha tántorgók is sorai, de gyors az ő szerelme,
 Erőssebben von egymáshoz, ez egymást értő elme,
 Mint, hogy ezen kedves sorok ennyire késtek vólna,
 Ha-tsak valami Istenség ellenünk nem harcolná.
 105 Szerentsém' serénységével szembe tán a' hír szállott,
 A' komor hír – mellynél pedig nintsen serényebb állat;
 Hogy is van? oh kedves sorok! hogy ennyire késtetek,
 Miért valamivel elébb bóldoggá nem tettetek?
 Míg azt az el-keseredést mint valót nem érzettem,
 110 Míg nem hallottam halálát, hanem tsak kételkedtem.
 Ah szeretet! miért hagyta piheni gyors tollamat?
 Holott lám, én köteleztem magam arra magamat,

524 *élnát* Sajtóhiba, különírtuk.

525 *is tselekedted* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

Hogy én, és az a' hónap is szerentsétlen lessz velem,
 Mellyben az én Kazinczimhoz nem megy egy pár levelem.
 115 Meg-is lett. – Szerentsétlen vólt – de ő azt nem tudhatta,
 Míg nyavalyája az ágyba le kötve tartogatta,
 Mert három régibb levelem éppen akkor érkezett,
 Mikor ő halottaiból tsak alig⁵²⁶ éledezett.
 Mi nagy öröm vólt ez néki, 's mi nagyobb öröm lenne?
 120 Ha most is, sűrű Levelem szakadatlanúl menne.
 Repülj Músám! magad vidd-el vídám tollam' vonásit;
 Könnyebbítsed a' nyavalyák' erőszakoskodásit;
 Komor hír! én ellenségem! ne hátráltass engemet,
 Sőt vedd-fel szél gyorsaságú szárnyadra leveletem.
 125 Vidd-el ezt a' gyász oszlopot mellyet neki emeltem,
 Mond-meg, hogy már Halálának Innepet is szenteltem:
 De az az örvendetes nap még szentebb Inneppé lett,
 Mellyben meg-tudtam, 's olvastam,⁵²⁷ hogy a' meg-hólt fel-éledt:
 Megy már, és szárnyall levelem, és a' mint én gondolám,
 130 A' Buda vár' hegyeit is meg haladhatta talám,
 Harmadnapra másikat is utánna eresztettem,
 Hogy amaz elsőt kergesse 's siettesse helyettem.
 Már egész meg-nyúgovással egy üres napot lestem,
 A' zöld fák' árnyékaiban rejtekeket kerestem:
 135 Hol Músám – a' sír felibe – sír torkából ki kapott
 Kazinczimnak, emelhessen győzedelmi oszlopot.
 Képzelttem, mint repes szíve, örvendő írásomnak
 Olvasása közben, az én fel-éledt Barátomnak?
 Mint enyhíti majd minapi siralmát víg énekkel,
 140 Mint keveri síró könyvét édes öröm tseppekkel?
 Képzelttem: mint fog eleven szíve meg-győzettetni?
 Hogy Horváth, holta után is tudta őtet szeretni.
 Képzelttem! – de ah Fájdalom! – mit tett a' késedelem?
 Mit tettél ismét komor hír! – én ellenségem! velem?
 145 A' sírből fel-támadt kezek ellenem fel-kelének
 (Tán hólttnak vélték Orfeust) írnak Euridiczének:
 Attól kérdik, hová lettem? keresik húségemet
 'S kezdik előtte vádolni feledékenységemet;
 'S hát már újra sirassam-e barátom' fel-kelését
 150 A' ki akkor jelenti-ki balúl vélekedését,⁵²⁸

526 *alig* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

527 *'olvastam* Sajtóhiba, különírtuk.

528 *vélekedését* Sajtóhiba, em.

Mikor én ő érte a' hírt, bút, és halált üldözöm,
 'S örvendő leveleimet csoportosan küldözöm
 „Szégyen-e vagy gyönyörűség hát, a' kit kell érzennem?”
 Az Elizeumból jönnek a' panaszok ellenem
 155 Szégyen is – gyönyörűség is – Szégyen az hogy hűségem'
 Gyanúba hozta, minapi meg-lassúlt serénységem;
 De nagyobb a' gyönyörűség: Ah Kazinczy! most érzem,
 Hogy midőn én Halálodért szívem' szakgatom 's vérzem.
 Mikor tsak-nem el-aléltam, hogy meg-hólttnak véltelek,
 160 Mikor emlékezetedre gyász Innepet szentelek,
 Mikor szer felett örvendek új fel-éledéseden,
 És Músám üres sírodat tsúfolja édesdeden:
 Magnes szíved meg-mutatá visszonzó erejét,
 Nem várták kedves vonásid gyógyulásod' idejét,
 165 Sőt mihelyt írhatott kezed egyenesebb sorokat,
 Felőlem, mint el-veszetről tudakozol másokat.
 Élek én, kedves Kazinczim! és mint Híved, úgy élek,
 Bennem holtig sokkal hívebb mint képzelhetd a' Lélek.
 Vajha szemedre vethetném szapora tsókók között,
 170 Hogy méltó késedelmemen hív szíved meg-ütközött;
 Nem soká meg-bizonyítják újjaimnak vonási,
 Hogy büntelenül vádolnak szíved' gyanakodási,
 Ah Barátság! be édes vagy! – Vénus! van-e szerelem?
 (Ha tsak az is nem barátság) melly meg-vívjon én velem?

[XXXIV.] A' Halál és az ítélet.

NB. Mikor én ezt a' Levelet jó Barátomnak írtam, nem lehetett értelmemet az ő egész valóságában
 ki-fejeznem; hanem úgy festenem-le, hogy ő is, ki halálos betegségében sem tudott a' Lélekről
 természet felett gondolkodni, el-ne-irtózzon az én vélekedésimtől: azért a' jámbor olvasó ne gon-
 dolja hogy én tsak ennyit tartanék a' Léleknek jövődjö állapotjáról, mert ezzel tsak mást akar-
 5 tam meg-győzni: 's úgy hiszem hogy Barátomat meg-is-győztem, és már most ő is én velem tart.

NAGYON közel vóltál hát a' halálhoz Barátom! – – – Én éppen olyan állapotban vóltam
 ez előtt mint-egy harmadfél esztendővel, tsak hogy az én nyavalyám más nemű vólt, és én
 nem fantazéroztam, de a' szörnyű fájdalom miatt alig is gondolkodhattam. – Senki sem
 10 hitte hogy meg-éljek; nyavalyám tsak harmadfél napig tartott, de kivált az utolsó fél nap
 egész esztendő vólt. – Őt perczentés alatt egészen helyre jöttem, 's akkor vettem észre,
 hogy nagyon jó lett vólna akkor meg-halnom – mert a' lelkem nagyon jó állapotban vólt
 – mivel én azt hittem, a' mit most is hiszek, hogy holtom után lelkemnek boldogsága na-
 gyobb részint abban fog állani, ha el-hitetheti magával, hogy ő jó, és a' betsületes Lelkek
 15 közül való vólt: úgy vélekedtem, hogy ez az a' számadás, mellyet neked is *fantáziáid*ban
 meg-kellett tenned Isten előtt. – Tudom én azt és hiszem, hogy az Isten kérdéseket nem

fog-tenni lelkennek, hogy ezt vagy amazt miért tselekedtem? hanem maga a' természet bele tsepegtette Lelkembe a' törvényeket, mellyeket az utolsó szorongattatásokban lévő Lélek magára alkalmaztat, és vagy fel oldja (absolválja) vagy vádolja magát: 's el-válván
20 osztán a' testtől; mivel az érzékenységek által több több új *ideákat* nem szerezhet magának, meg-marad azok mellett a' rémítő vagy gyönyörködtető (Immaterialis ideák) testetlen képzetek mellett (értvén ezt csak az ítéletről, vagy magáról való jól ítélésről) mellyeket képzett a' halálkor. – Lehet, és úgy kell lenni, hogy ha van gradus a' boldogságban, a' boldog – és a' boldogtalanságban a' boldogtalan lelkek között: vagyon magában a' boldogságban
25 is különkülön minden lélekre nézve. – Az Istennek érzése, a' halhatatlanságból származott öröm, lassan lassan mind boldogabbá tehetik az olyan lelket, a' melly magát a' meg osztattatáskor jól fel-óldozta (absolválta) és a' még meg-maradt kétségeket is lassanként osztathatja: – és ellenkezőképpen, a' melly Lélek magától rossz Sententiát kapott, azt mind jobban jobban gyötörheti: 's maga a' vádoló lelki ismétel az akkor elő nem forgott ideákat
30 is, az ész és *reá-émlékezés* által, (beneficio reflexionis & reminiscenciae) elő forgathatja: de csak ugyan a' leg-végső öszve-hasonlításnak, 's ítélet-tételnek leg-nagyobb az ereje.⁵²⁹ – Boldog lettel volna hát Barátom te-is; mert lelked azzal az édes képzelődéssel vált volna-el testedtől, hogy Te a' Teremtőtől jó *Sententiát* kaptál, és azt éppen azért, mert Te a' neked rendelt kalaúzt el-nem-hagytad. Tökéletes absolutio ez a' melly minden bűneid alól fel-
35 szabadít; hogy akarmi gonosz tetteidet hozta volna is vissza a' lelkednél minden bizonynyal meg maradando *reá emlékezés* (reminiscencia) meg gyözné azokat az az édességes esméret és el-hitetődés, hogy te fel-vagy oldva, *absolváltattal*: mert már ez a' Te édes álmodozásod; (ha akkor egyszerre meg-szűntek volna teste érzéseid és azok semmi új ideakra alkalmatosságot nem adtak volna) mind örökké meg-maradott volna: mind örökké csak
40 képzetted volna, hogy a' tégedet fel-óldozó Teremtő előtt állasz; és éhez a' mint-egy örökös álmodozássá vált képzelődéshez semmi egyéb nem ragadhatott volna, hanem némelly ugyan azon nemü (homogenea) ideáknak kedveltető öszve-rakása példának okáért: be boldog voltám hát én hogy ezt hittem – hogy a' természet' törvényét, Isten, magam, és felebarátom eránt meg-tartottam – 's más hasonlók. – Én így gondolkodom kedves barátom!
45 de még ennek is sok híja van és ezer akadálya: hanem

Csak ugyan lehetne a' Te Lelked boldog holtod után, ha másképpen hinnél is mint most hiszel. Sőt ha valósággal testetlen talál lenni a' lélek, és így ha test nélkül, 's érzékenységek nélkül, léssen a' halál után is képzése magáról, és képzések ismerete *adperceptiója*: akkor el-fogod magadat szégyenleni, hogy csak kova, vagy aczél tűz formának vélted lételedet, 's azomban most érzed, hogy különös személyes valóság vagy, és így
50 kissebb léssen a' Te boldogságod mint az enyim, mert nekem csak az a' ditsekedés is, hogy jól gondolkodtam Lelkemről még eletemben; sokat fog adni boldogságom tellyességéhez. – Fel tévén pedig hogy úgy lessz a' dolog a' mint Te gondold, hogy a' Test a' maga *inertiájában* érzéketlen marad, a' Lélek pedig *ad Oceanum Spirituum*, a' testetlenségek özönébe vissza megy: és így más munkákra rendeltetvén nem ügyel semmit az elébbeni valóságára, és ötet az ő volt létele 's mitsodás létele semmit sem illeti, *adficiálja*; úgy az én lel-
55 kem, noha most másképpen hisz, mostani hitelének semmi kárát sem fogja vallani, 's bol-

529 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

dogsága nem kissebbedik, – és így sokkal bátorságosabb azt hinni, a’ mit én hiszek, mint a’ mit Te. Szégyenleném azomban nagyon, ’s nem is férne hozzá az ilyen Méltóságos –
60 valaminek – vélt lelke’ nemességéhez, hogy én azért higgyem ezt vagy amazt, azért tiszteljem⁵³⁰ a’ Teremtőt, azért szeressem ember társaimat, mert a’ jó lelkeknek jutalom, pompás fenyesség ígértetik, a’ rosszaknak pedig örök gyötrem ’s bóldogtalanság. Bent van az Istenben minden jutalom’ ’s büntetés’ ígérése nélkül, az a’ kepzeltetlen Felséggel
65 öszve köttetett végetlen jóság; melly el-hiteti Lelkimmel, hogy egy okos, és szabadsággal fel-ruházott Teremtéshez, természettel, és minden írott törvény-beli kötelezés nélkül nagyon illendő dolog, hogy a’ maga Teremtőjét ismerni igyekezzen, és azt imádjá: a’ melly Lélekben pedig ez meg vagyon; a’ melly Lélek ennek a’ következésnek igazságáról meggyőztethetik, annyira mehet már az minden *relevatio* nélkül az Istenről, ’s a’ Léleknek következő állapotjáról való Tudományban, hogy tsak a’ némelly faragatlanabb tudományú együgyűknek, a’ harmadik égben finom⁵³¹ aranyból épült, élet’ fája gyümölcseivel, ’s az életre buzgó vizekkel bővös paraditsomjokról való testes képzelődéseiket hányja-ki; többire a’ Keresztyénektől⁵³² (az okosoktól értem) keveset fog-külömbözni. – Különösen
A’ melly három Punctumokat a’ Léleknek származásáról, ’s utóbbi állapotjáról írsz, nagyon homályosak, ’s rész szerént egy-mással ellenkeznek. Első Punctumod a’ Lelket
75 úgy mutatja, mint valami ollyast, a’ mi nem *Personale*, nem személyes valóság; mert ha az atzéltnak a’ kovához ütéséből származott tűz a’ Lélek, úgy neki tsupa erőnek, vagy tehetségnek kell lenni: – ne tsudáld a’ mit mondok, mert testből Lélek, *materiából Spiritus* nem származhatnak; és így ha Lélek az, a’ mi abból az öszve ütésből származék, és még is nem matéria: tehát neki tsak tsupa erőnek, vagy tehetségnek kell lenni: két utolsó Punctumod
80 pedig azt mutatja, hogy a’ test is, a’ Lélek is, valami egy-mástól meg-külömböztetett valóság, és nem tsupa tehetség. Meg-vallom azt én is, és az életnek egyik tökéletlenségét abban állítom lenni, hogy nem tudom, mi vagyok? Embernek nevezem magamat, és⁵³³ azt mondom, hogy testből és Lélekből állok; azomban sem testemet sem lelkeket nem ismerem. De ez a’ vallás-tétel egyszersmind azt teszi fel, ’s magával hozza, hogy lehet valami ollyan
85 valóság, a’ mit a’ testnél is kevesebbé ismerhetek. – A’ minek részei nintsenek, még is egész, – a’ mit semmi érzékenységgem nem tapasztalhat, még is van: – lehet mondom; mert a’ testet látom és érzem, ’s még sem tudom mitsoda? – azomban ha gondolatommal felmegyek egész az Istensegig, – hozzá kell tennem, hogy nem tsak lehet ollyan testetlen valóság, hanem van is.⁵³⁴ – A’ föld fordul a’ nap körül, vagy akar a’ nap a’ föld körül,
90 fordulnak a’ természeti és bujdosó tsillagok; vagy ha a’ természetiek nem fordulnak, megint a’ mi Földünknek kell új fordulatjának lenni: és ez mind bizonyos, ’s által alig látható törvényeken megyen? – mi tsinálja ezt? – azt mondog: maga a’ dolgok’ természete. – De azt kérdem: van-e hát annak a’ *természetnek* esze, vagy valamelly elmebéli tehetsége, az erő mellett; mert ha van, az lessz az Isten: ha nints; más különös hatalmasságnak lell
95 lenni, a’ melly törvényt szabott nekik ’s ki tsinálta, hogy a’ napnak ennyi vagy amannyi

530 *ért az tiszteljem* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

531 *finum* Sajtóhiba, em.

532 *Keresztyektől* Sajtóhiba, em.

533 *is* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

534 A pontot kettőspontból jav.

messziségre vonó vagy tartóztató ereje legyen (vis attractiva & repulsiva, centripeta, & centrifuga.) Minden test, más testhez vonattatik, egyik a' másik felé sijet; és így ha tsak ez az egy erő vólna a' testekben, 's más nem: minden égi testek egy-másra rohannának, 's lenne belőlök egy ki gondolhatatlan valami (a' mi még valaha meg-is lehet,) hogy hát
 100 öszve ne omoljanak; a' Teremtő különböző messziségekre helyeztetvén őket, a' kissebbeket mint-egy el-hajtotta kezéből, 's annak a' hajtásnak erejével már, a' *Föld* (*tellus nostra*) egyenes lineán szaladna ez véghetetlen üregben mind örökké; de azomban a' napnak vonszó ereje tartóztatván ezen futásában, és magafelé húzván, kéntelen vele a' föld, hogy a' maga egyenes útját mellyen el-hajított, meg-görbítettse, 's így forog osztán a' nap
 105 körül. 'S hát mitsoda az? a' mi ezt tsinálja: – ha az az erő, a' mit mi *Természetnek* nevezünk; annak nagyon okos erőnek kell lenni, hogy olyan messzeségekre rakta 's hajigálta-el egymástól ezeket a' testeket, hogy mikor a' *hóld* hasonló erő miatt a' *Földet* kerüli, mint a' *Föld* a' *Napot*, a' napnak vonszó ereje meg-ne tudja gátolni, 's akadályoztatni a' hóldnak a' *Föld* körül való kerületét. – Lehet-e az test, a' mi ezt tselekszi? materia-e az? vagy tsupa erő és
 110 úgy nevezett tehetség-e? – Oh nem! értelmes valóságnak, de egyszersmind testetlen hatalmasságnak kell annak lenni – Teremtőnek – Istennek. – – Nem tsak lehet tehát Lélek, hanem kell is lenni: ha van Isteni Lélek, miért ne lehetne emberi Lélek is; és miért ne lehetne az valami a' testtől meg-külömböztetett valóság; a' mi most úgy öszve van kötve a' testtel, hogy mi képzelődésinkel el-választani nem tudjuk. De menjünk odébb.
 115 A' testből semmi sem vész-el – a' lélekből sem, – ez mindenik igaz.⁵³⁵ – De hová lessz hát a' test? 's hova lessz a' Lélek? az a' kérdés. Semmit sem vétkezém⁵³⁶ vele, ha azt mondanám hogy nem tudom: de mivel a' mint Keresztyének hisszük, a' Teremtő tudunkra adta hogy hová lessz: kell tudnunk ha nem hiszük is, vagy (gyengébben) ha meg-nem-foghatjuk is. Tudom azt, hogy a' Lélek az Isten' kezéből jött-ki, és így az akkor rossz nem
 120 lehetett, hanem bizonyos tekintetben Isteni eredető: miért vagynak hát az emberben – a' ma született Gyermekekben is vétkes indúlatok? mivel veled értelmes emberrel van dolgom, ide merem írni a' mit hiszek: a' Lélek mivel részetlen, el-tért a' mi leg-első Atyánkban, milliomszor milliomm Lélek is, mert benne lehetett úgy, hogy helyet nem foglalt. – Azt tartják a' természet' vizsgálók, hogy a' *testeknek leg-kissebb*⁵³⁷ *eredeti valósági* is (ultima elementa
 125 *corporum*) ha nem testetlenek is, de tsak ugyan részre oszthatatlanok, *indivisibilia*: és így benne lehetett az első emberben, minden e' világon élt és élendő emberek' testeiknek *elementuma* is: könnyen el-gondolhatod már a' származást, és azt, hogy meg-vólt vesztegetve már az első emberben minden Lélek, 's minden test: látod-e? hogy én könnyen meg-foghatom, érthetem az eredendő bűnt. – Már – le-szakasztok egy makkot; látok benne – a'
 130 magvában, – egy kis fátskának képit, melly idővel nagyra nő – meg-kell annak a' kis fátskának pitzíny magvában lenni az Onoka élőfának is (in suo elemento) és így tovább végetlenül. – És így már azt képelem, 's meg foghatom: hogy mi nem tsak úgy mint testek, hanem úgy is mint eleven teremtések származhattunk a' mi Atyáinktól. – Eleven teremtéseket mondok (még nem megyek a' Léleknek valóságos essentiájára) mert az élő

535 A pontot kettőspontból jav.

536 *vétkezem* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

537 *leg-kissebb* Sajtóhiba, em.

135 fában, meg-vagyon az ő tőle származandó fiú élő fának⁵³⁸ eleven valósága, mellyről idővel el-hisszük hogy él; *habet vitam vegetativam*. Az ember magvában is meg-vagyon a' Fiú embernek⁵³⁹ eleven valósága. Most megyek már a' Lélekre; de itt reá kell szorúlnom a' *Leibnicz'* borítékjára, vagy ha arra nem-is; azt kell gondolnom: hogy a' testek' leg kissebb eredeti valóságához hozzá vagynak kaptsolva az emberi Lelkek, és a' nemzés alkalmatos-
140 ságával el-választatnak az embertől, 's új ember lesz belőlök, és más ember: mikor osztán a' táplálás által a' test annyira megy, hogy a' mozdúlással érző léletél nyilván valóvá teheti, akkor azt mondjuk, hogy élő ember: 's tsak az a' külömbségünk a' fától, hogy a' fát a' maga' lelke (mert annak is van a' maga neméhez illendő és alacsonyabb rendő testetlen lelke) tsak elevenné teszi: de az én lelkemnek több tehetségei 's nemesebb valósága lévén
145 elevenit is, gondolkodik is – noha arra sem mernék meg esküdni, hogy a' fa is bizonyos szoros értelemben ne gondolkodhatna: ki tudja? hát ha ő is érzi mikor le-vágják. – Mikor el-fárad a' test, – alkalmatlanná lesz arra hogy a' lélek eleveníttse: – meg-halunk: a' lélek el-megy, és tudom hogy el-nem-vész; de jön-e vissza többé a' testbe vagy nem: azt már Te úgy higyd a' mint akarod, és úgy hiszem én is. – Ha az életben úgy be szorítottattott a'
150 testbe a' Lélek, hogy abból tsak lépésnyire is ki nem mehetett; benne maradhat ha neki tettzik a' halál után is, és ott a' testetlen ideákkal eleget dolgozhatnak: 's mikor osztán a' testnek részei, az ő régi valóságjokra mellyekből lettek, vissza mennek (*particulae adscititiae*) tsupán tsak az marad emberi testnek, az a' leg kissebb eredeti valóság, mellyet az Atyámtól vettem; 's a' mellett maradván a' Lélek, ugyan azt valamelly tőlünk el rejtett titkos erővel
155 megínt meg-elevenítheti, gombolyagjából ki fejtheti: Ne! itt van a' *fel-támadás*. De ha ez így meg-lehet; meg-lehet az is: hogy el-repül a' Halál után a' Lélek a' maga ki-rendelt helyére: és annak idejében vissza megy a' testbe: még pedig mivel ez az állítás minden Lelkeket egy-forma idejükké tészén, és minden testeknek elementumát is ugyan azon egy időben teremtetteknek lenni tartja; könnyen meg-egyezhet abban is, hogy a' fel-támadása is minden testnek ugyan azon egy időben léssen; el-telvén a' testek' változásinak, és az ő leg-
160 első valóságokra leendő vissza meneteleknek a' Teremtőtől meg-határozott Periodussa. Rövid szóval tehát ez az én értelmem: Minden emberi testnek, a' mint minden Léleknek is, már az akar testes lélek akar testetlen *Spiritus* legyen, eredete, törzsöke, nemző Atya, kút feje volt a' leg-első ember; mert akarmennyire fel-visszük az embernek eredetét, valaha tsak kellett egynek elsőnek lenni, – a' Lélek meg-marad a' maga valóságában, és a' mint a'
165 test' érző szerszámi alkalmatosak vagy alkalmatlanok, úgy dolgozik a' testben: – a' testnek leg-kissebb eredeti valósága is, *ultima elementa* meg-maradnak, de ez azokhoz ragadt, 's nőtt részetskék el-repülnek, és a' halálig egymást fel-váltogatva nőnek és fogynak, a' Halál után pedig kiki a' maga elébbi valóságára vissza-megy, meg maradván a' valóságos
170 én-nek *ultimum elementuma* természeti eredeti valósága, mind a' maga állatjában, mind abban a' tehetőségben, hogy valaha ki telvén az idő fordulat (*transacta periodo*) alkalmatos legyen a' lélek által leendő eleveníttetésre, már a' Lélek akar mindig vele maradjon, akar a' közönséges fel-támadáskor újjolag hozzá kaptsoltsasson. Mond-meg már kedves Barátom! ki a' Halál' torkából való ki szabadulásodkor is olly szabad gondolkodású lélek-

538 ának Sajtóhiba, em.

539 embfernek Sajtóhiba, em.

175 kel bírtál, ha ellenkezik-e ez az én állításom azzal a' Kalaúzzal? melyet belém adott a'
Teremtő? nem jobb-e ez a' Te állításodnál? – a' Léleknek a' testetlenségek tengerébe vissza
menni (ad Oceanum Spirituum) 's ismét munkára rendeltetni, olyan nehezen meg-fogha-
tó gondolat, melly maga arra kényszerít engemet, hogy ezt higyjem a' mit le-írtam, mivel
180 egyszersemind, ha a' magadéban jobban meg-világosítasz, és az enyimben nehézségeket
fogsz ki tenni, nagyon örömet el-fogadom, mert még az enyimnek sok híja van. – –
11. Aug. 1789.

[XXXV.] *Egy est- és reggeli Hajnal Kazinczihoz.*
14. Octob. 1789.

ELSZ hát! én Örööm! 's én kedves Pásztorom! – a' ki
Még az arany kertben, szűz-föld-termette-virágból⁵⁴⁰
Font koszorus Eratót, mint-egy fejedelmi Meny-Asszonyt
Gesznar karja közúl ki vevéd, 's természeti színét
5 Közbe szagos fúvel gyönyörűn bodrozva vezetted
Ez Rodus' Szigetét haladó térségre, hol ennek
A'⁵⁴¹ tsupa természet – titkos keze' mívivel Anglus⁵⁴²
Kertet készített, a' Músák' régi Hazáját
Festi-le 's a' mennyel szomszédos halmokat épít, –
10 Elsz és örvendessz a' német Gesznar öléből
El-vont, és igazán született Parnassusi szűzed'
Karjai közt; 's Eratód is örül: mikor, a' ki megynket
Birtokul adja neki, 's ritkás ligetinkbe levél színt
Rendel, 's a' sűrűbb berkekbe vadászatot indít;
15 Ismeri Venust is, – Zefirus szárnyakra fel-űlvén
Kergeti Bátsmegyeit, 's el-véttve az Asszamlékbán
Raffinirozza magát (mint a' tök is estve virágzik)
'S majmol egész délig természeti pongyolaságot. –
Igy van-e? Bátsmegyeim! 's en Pannoni Gesznarem! ugy-e
20 Hogy Titirus Eratót öleli, 's a' Músa Kazinczit.
En pedig, e' gyönyörű – lelkem-kedvelte vidéken'
Hol tán még maga is szállást választna magának
A' vidám Erató; érzékeny, 's hajdan enyelgő
Kedvetem, egy szomorú temető ház forma szobában
25 Tömlöczözöm: Marshoz Belgrádra siettetem innen
Kalliopét – hadi kürtjeivel tova tőlem el-űzöm

540 *virágból* – A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

541 Az aposztróf hiányzik, pótoltuk.

542 *Anglus*. A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

Bellonát – sőt félre rakom tüzes *Uraniámnak*
 Öblös üveg szemeit, – 's komoran – be-takarva homályos
 Ablakomat, sárgás fátyollal – az *Elisiumban*
 30 Zöld fa-levél árnyékok alatt, a' néma liget közt
 Sátorozó *Plató' Leibnicz' Lok'* 's járva tanító
 Éles *Aristoteles'* és több új 's hajdani Bóltsek'
 Lelkeiket kérdőre szedem, mély szenderedés⁵⁴³ közt
 Faggatom; úgy van-e most a' mint ők hittek, az élet?
 35 Még⁵⁴⁴ ragyogott, eleven sűgárt eregetve szeméből
 A' tüzes arczulatú Títán; de homályba⁵⁴⁵ takarták
 Házamat ablakomon a' Karpitok: – el vonom én is
 A' fátyolt, és udvaromon a' mályva virággal
 'S szürke üröm fűvel tarkás, zöld gyepe tekintvén
 40 Meg-látom rajtok kettős kéményemet, és a'
 Ház fedelét, mint terjed egész' a' kertig az árnyék?
 Fel-nyítom ajtómat, 's amaz alkonyodási sarokra
 Fordítom szememet: hol gyenge szerelmek, enyelgő
 Szárny-hegyeken emelik fejeket, 's repdesve ki-nyúlytják
 45 Karjaikat; hogy majd ha botsátkozik Angyali szárnyán
 Hesperus, el-fogják, és lágy kebelelekbe fogadják:⁵⁴⁶
 Nézem, mert eleven színnel rajzolja Hazámnak
 Tengere; mint állnak tüzes oszlopok, ott, az ezüst-szín
 Víz tetején? – hajtát *Fébus* nyargalva – Kaput nyit
 50 *Oceán'* és éjjelre setét Kamarába fogadja.
 Oh gyönyörű *Balaton!* ki mesés képzésimet így le
 Festegeted, 's a' mit régen magyaráztak Atyáink,
 A' tüzet, – ezt a' tűz-szekeret, tengerbe meríted!!
 Ekkor el-andalodám – 's kedvesebb tárgyra találván
 55 Gondolatim, szabadabb szárnyan' repdesnek – az áldott
 Természetre vetett figyelem bé-zárja setétes
 Rejtekit, a' tágas Labirinthus modra kerengő
 Titkoknak; 's nem ereszt a' testbe' lakozni gyanított
 Testetlen Hatalom' képzésire vissza rohanni.
 60 Jer hát víg Lelkem! közelebb a' Pannoni tenger
 Partjaihoz; 's ereged víz-színt amaz égi vidékre
 Szárnyaidat, hol az est-hajnal szép kertje' virágin'
 Lengedez a' *Zefirus*, 's a' gyenge szerelmek, ajánlott
 Csókokkal várják öleléseit – ismerik itten
 65 A' Te szerelmedet is, 's szállást engednek enyelgő

543 *szenderédes* Sajtóhiba, em.

544 *Mégy* A kézirat szerint jav.

545 *homályban* A kötet végén található hibaigazító szerint jav.

546 *fogadjak* Értelemszerűen em.

Músádnak, mikor a' gondok közül el-szabadulván
 Tömlöczödet ki-töri, 's a' Szépnek szenteli szívét.
 Ah! bizony engednek – mert lám! – alig érek-el a' nagy
 Tó parthoz, – még lengedező szellőtske sem érte
 70 Jó formán bodros hajamat – még meg-se-tekintém
 A' Piros est-hajnal' természeti szinnel el-osztott
 Festésit, – mint vont a veres bársonyba középelt
 A' tüzes ég-sarkot, 's fél szárnya ki-nyúlva magasra
 Mint kever a' vérrel hó színt, a' messze ki terjedt
 75 Szárny-hegyeken? míg a' hova már kereken ki szivárgó
 Fénye nem ér, czirkalma körül helyt foglal az ég-szín:
 Még az ezüst habokon nem is indult képezetimnek
 Szépe hajókázni: – 's már el ragad egy – de talán már
 Erzett történet, – várt már 's kebelembe repülni
 80 Ohajtott Erató: – már által evezve találtam
 A' tsendes habokon; 's tsak azért tartózkoda *vélem (opinor.)*
 Káron' karjai közt, hogy az én mély gondolatimnak
 Félbe szakasztását, 's tömlöcz ki törésemet, ezzel
 Kétszer kedvessé tegye, hogy maga lelte szerelmem
 85 A' Parton *Eratót*, mikor éppen gondomat űzni
 Serkenek, el-váltván hajlékomat a' szabad éggel.
 Ott vólt már, 's tőled szárnyalla Füredre, Kazinczim!
 Tőled, arany századba tanúlt tréfakkal enyelgő
 Gesznerem! érzékeny szíveknek tüköre, kedves
 90 Bátsmegyeim! – De kihez? – szomorú Kriptába bolyongó
 Egy olly Lélekhez, kinek a' hadi Trombita sem szép
 Mellyet elébb kedvelt, a' Ródusi kertbe mosolygó
 Játszi szerelmeket is, kiknek vala nála Hazájok
 Szám-ki-veté.⁵⁴⁷ – De kiért? – Ah szívet örökre le-folytó
 95 Tehr! te valál az oka. – 'S hát! egy hir-hozta halálból
 Kőlt bánat vehet olyan erőt az előre komorrá
 Vált emlékezetenn? 's az öröm, melly élni Kazinczit,
 Élni kiáltja, talám soha sem tudhatja fel-érni
 Azt a' félelmet, melly szent fogadásba tetette
 100 Músámmal hogy tsak szomorút, 's el-véttve halálost
 Csak szomorút versez, szomorút fog zengeni nyelve. –
 Oh Erató! serkents, – serkents Erató! ki szerentsés
 Képezetek szárnyán repdezve tsinálsz Te magadnak
 Ott is ürességet, mikor a' gond' terhe tetézi
 105 Mellyedet – A' Jordán' folyamatja rekeszti Keresztest
 Távoly Tornától, éltét rettentí Pogány Kard,

547 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

'S míg Margitja felé magnesként vonja Hazája,
 A' várt győzelem koszorú tsalogatja reményét.
 Úgy-de talál Erató sebjének flastromot, és bús
 110 Andalgási között meg-tsalja Keresztes unalmít,
 És haza vágyásit Tornára segíti – repülő
 Szárnyakat ád – Bálint testtét fetskére tseréli, –^{a)}
 Estve midőn Margit nyoszolyába feküdt be-botsátja
 A' vont kárpit alá, 's hajnalba mikor maga Hímen
 115 Szokta ki-nyitni szemét; a' fetske fel-éled, el-űzi
 Tőle is a' Kupidóra törő baj-társat az álmot.
 Gyenge tapintással mint Bálint' újjai futkos
 A' puha paplan alatt, mellyéről félre vonítja
 Kendőjét; ideig szemeit hízlalja fejéren
 120 Domborodott tsetsein, 's azután mint tsokola Bálint
 Meg-tsipi bimbóját a' Fetske is. – Oh Erató! hát
 Így hoz-e szárnyaidon a' Számkivetésbe Keresztes
 Tornárúl örömet? – 's hát így lop-e néha magának
 A' Gondtól szabadúlt képzésivel, a' szerelemből
 125 Kőlt öröm egy kis időt? sőt így tud-e leg-tetemessebb
 Búján Bálintnak távolyra segíteni Margit.
 Jer velem én Eratóm! nyugvó Kamarámba – jer a' hoz
 'S halgasd énekeit; ki ha még maga Pásztori nimfát
 Nem tisztelt, 's téged közelebb nem ölelt is; ugyan tsak
 130 Ismeri Geszneredet, 's a' Zöld erdőbe Kazinczit
 Képzeli a' hajadon Dafnéval enyelgeni, érzi
 A' gyönyörűségek' 's természet szülte szerelmek'
 Ártatlan nemeit; sőt néha Urania nélkül
 Nézi az ég' tüzeit 's úgy képzeli mint tsupa szépet:
 135 Örvend estenden, mikor a' nappalt be rekeszti
 A' tüzes est-hajnal; míg végre panaszra fakasztja
 Víg örömet, szomorú dallal tsalogatja Kazinczit.
 El-jött hát, el-jött Erató – Házamba be-kísért –
 Tisztitgatta kevert izlésimet, és tele szívem
 140 El-tikkadt érzési között nyoszolyámba le-fektet. –
 Meg-ragad a' képzés szívemen, valamint amaz enyves
 Lépen a' madarak, 's által viszi gondolatimnak
 Rendjeit, elmémnek siket álmadozásira Lelkem.

a) Czélozás vagyon Kazinczy Levelére, mellyben, versekben a' Szent Földön katonas-
 kodó Keresztes Balintnak, Tornai Margit Hitveséhez vágyó szerelmet rajzolja le, és
 egy régi írás modjával tsinált Magyar énekét elegyíti versei közé.

145   Igy telik el-ragadó víg képzésekkel az édes
               Ejtszaka; most mint fetske repül Tornára Keresztes,
               Majd maga karjai közt Thezeust tsokolja Kazinczim. –
               Ah! de sokallja talám örömöm' mértékjeit a' szép
               Fosforus, a' ragyogó hajnal mellőlem el-üzi
               Ezt a' szánakozó jó Istenséget, az álmot.
 150   Fel-keres Urania, 's még kárpitomon se botsatja
               Jó formán által sugárit, az égnek ez a' szép
               Istene, már el-tel, hamar el-foglalja magának
               Szívemet, e' mennyből ide szállott Veszta Leánya:
               Mennyei vágyódást gerjeszt Lelkembe – segítő
 155   Szárnyakat ád, 's szememet fel-emelvén a' levegőre
               Hajnali énekemet ekként eregettem az égre:
                   Píros hajnal! fényes nap sűgárok! 's a' t. *lásd az Énekek közt.*
               Ekképp énekelék, vagy is így hangzék-ki belőlem
               Urania, 's az alatt fel-emelte magát az Apolló
 160   Csillaga – képzésim szomorodnak. – Jönnek unalmas
               Gondolatim – komoran emlékezem éjjeli tsendes
               Almadozásimra – 's keresem, hova tűnt-el előlem
               Tegnapi víg Eratóm? hogy van hogy így el-ragadának
               Hajnali gondolatim? 's hát így egyszerre fel-olvadt
 165   Szívemről az az enyv? – 's lelkem nem is ügyele semmit
               A' mikor álmamból vigan fel költem, azokra,
               A' miket álmadozott amaz éjjeli nyugodalomban.
               Míg így búslakodom, lágy lengedezés jön az égnek
               Hajnali sarka felől, 's annak szárnyára fel-űlvén
 170   *Uraniám* így szóll tsendessen sűgva fülemben:
               Már *Erató* el-ment – én is megyek – engedek útát
               Gondolatidnak, azon titkokba bolyongani, kik közt⁵⁴⁸
               Jártatod elmédet – de ne félj, el-kűldi Kazinczid
               Még hozzád *Eratot*, kedves Testvéremet, a' kit
 175   Ő szeret, és tisztel; – lessz még, (ah! lessz-e?) szerentsés
               Ejtszaka 's est hajnal, mellyen maga fogja szerelmes
               Músáját kedvelt kúnyhómba vezetni Kazinczy. –
               Már el-tűnt – látom nyomait – szaga messze meg-érzik –
               'S ambrosiat tsepeget sűgárhozó szárnya' hegyéről. –
 180   Már a' fellegeken lebeg, és tűz fátyola még is
               Csillog az ablakomon – már el-takará deli fényét
               Egy felleg – menny el, menj, Mennyei Músa! de hozd-el –
               Hozd-el szárnyaidon honyomba Kazinczimat, a' kit
               Most sem szűn, 's míg él sem szűn óhajtani Horváth mp.

548 *kikközt* Sajtóhiba, különirtuk.

[XXXVI.] Fantazia.

A' Virgil' Eneisse Vldik Könyve olvasására, 's nevezetesen a' 638dik versre.

Devenere locos latos & amoena vireta,

És 645. versre.

Nec non Threïcius longa cum veste sacerdos,
Obloqvitur numeris septem discrimina vocum.

5

1789 19. Novemb.

PAP volt már ama boldog mezőkön fel-állított Böltesség' Templomában Orfeus; – az ártatlanság tiszta ruháji fedezték testét, noha azt a' Pásztorok között, szokott világi öltözetével el-takarta. Ismerte már nem tsak a' pitvart, 's pitvarban fel emelt szent Oszlopokat, hanem a' Szent helyet is: mikor egy ízben a' *Bachus'* szőlő termő hegyeihez nem mesze
10 tanúlt mesterséggel veregetvén hangos lantját; *Arion* – ki vele által-ellenben – közelebb egy kitsínyt a' Zefirusok' Hazájához – egy sűrű tseres Erdőben lakott, olyan kedvesen felelgetett az *Orfeus'* lantja' hangjára, hogy vélekedne a' lantos, hogy talám ez az ismételten Pásztor is a' szent hajlék' tselédi közül való – be érték egymást hangzatokkal, és értelmesen beszéltek. – Hallotta *Orfeus*, és mint-egy le-festve látta, midőn a' tengeri veszedelemben, a' Delfineket segítségre tsalogatta *Arion* énekével. – A' sok ideig tartó öszve beszélgetés, – az Ekho' szárnyain járó Ének-szózatok, mind jobban erősítették véletlen ismeretségeket: 's minek-előtte eszre-vették vólna, már jó Barátok voltak. – Nem képzelhetett *Orfeus* szentségtelen teremtésben olyan ember-szerető indúlatokat, 's bájolva tsalogató kedveséget, mint a' millyeneket Arionban tapasztalt: de nem is hihette, hogy ha az is azoknak az
20 eredeti kiességű ligeteknek lakossa, 's a' böltesség' hajléka' gyermeki közül való vólna, ne illetné őtet tsak egyszer is, távolról egy ismeretes tsókkal. *Arion* pedig fohaszkodott néha, néha ismét örömeiben tombolt, mikot látta, hogy a' Természetnek alkotója tudott más' mellyébe is olyan szívet helyheztetni, mint az övé. – Gyakran szívére tapíntott, mikor Barátja' lantja meg-tsendült, hogy vallyon *Prometheus* nem lopta-e-ki mellyéből a' szívet, 's nem adta-e azt más emberi teremtésbe? mert abban is úgy láttattnak verni az élet
25 erek, mint ő benne. – Sokszor emlékezett a' régi költeményekre, hogy hajdan *Kásztor* és *Polluks* együtt bírtak egy halhatatlanságot, de az sem volt elég a' titok' magyarázatjára. Kezd vala már meg-elegedni azzal, hogy tsinált a' Teremtő két egy-formát egyik ő, másik Orfeus: de megínt el-nyomta a' maga-hittségből származott gondolatot a' bámuló tisztel:
30 let: 's azt kezdte hinni, hogy az ő Lelke Orfeusnak tsak valamely része, de sokkal kissebb. – *Orfeus* egyszer ki fakasztja, 's a' Nyári hajnal' szárnyain illyen hangzatokat botsát a' teli est-hajnal' kertje felé, mellyek a' tenger széleket őriző magas hegyek' tetején fel-találván a' *Junó'* Leányát, kettőztetett harsogással hatotak a' tseresbe, a' hol *Arion* lakott, közel a' déli parthoz: Úgy van-e? Kedves Arionom! hogy mind ketten bujdosók vagyunk?⁵⁴⁹ – Sátor

549 v-gyunk Sajtóhiba, em. A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

35 alatt szarandokoskodunk; de a' mi sátorunk tulajdona annak a' Szent Hajléknak, annak a'
bóldog Hazának, a' mellynek Polgárivá lettünk. – Úgy⁵⁵⁰ mutatják szerentsés lépéseink, 's
nagyon egyező szivünk, hogy mi egy úton járunk; – ha úgy vagyon, nyujtsd kezedet, és
soha egy-mástól el-ne váljunk; ha pedig Téged' tsak az áldott Természet' titkos keze vezet
40 azon egy tárgyra, mellyre engemet olyan el-téveszthetetlen fonalak vonnak, mint *Thezeust*
vonta az *Ariadné'* 'sinegje, 's vezette ki-felé a' szabad levegőre a' bolygó Házból; jer légy
nekem Pirithousom,⁵⁵¹ egyenesebb és bizonyosabb útra foglal vezetni, mert történhetik,
hogy a' természet el-találja téveszteni, vagy meg-unja Kalaúzságát. – El-fogódott szíve
Arionnak a' hangra. – Ah! úgy mond, Te igen szerentsés, Te igen boldog jó Barát! miért a'
szentségtelen test szemei olyan született vakok, hogy a' gyakorlásból a' leg-igazabb vir-
45 tusra reá-nem-ismernek – hát nem méltó vólt-e az én félelmem? – *hát nem szüléimnek tsalfa*
tsábitása bennem a' jövőnd dolgoknak tudása (Virg.) hogy van valóságos boldogság, van tö-
kéletes szépség, de az nekem, így a' mint vagyon nem lehet tulajdonom. – Vezess engem,
vezess! – ne gondolj a' Szittyiai szirtek közt termett fargatlan nyelvem' darabos hangzati-
val; ne gondolj azzal, hogy ama' bőltesség' Temploma' hasonlatosságára tsinált, de azzal
50 ugyan azon egy valóságú Szent Sátorban Darab ideig néma leszek; vond-le születésemmel
kapott hájogomat szememről: vezess-be – mert érzem – érzem a' Teremtőnek erejét – de
nem értem, tudom hogy van meg-fertéztethetetlen szépség, de nem képzelhetem – előt-
tem áll a' bőltesség és az értelem, de kettőznek szemeim, rövidek kezeim, meg-nem fog-
hatom!! A' mennyit örült erre a' vissza hangzásra *Orfeus*, színt-annyit szomorkodott, –
55 hogy még az ő Arionja szentségtelen, – nem tulajdonithatta a' magában tökéletlen szüle-
tésnek, hanem a' magános ligetek' el-ragadó gyönyörűsegeinek⁵⁵² 's gyakorlott árnyékinak
azt, hogy egy Pásztor, hajnal nélkül, nap nélkül, siketen, vakon, tsak nem érzéketlenül,
ugyan azon hazába utaz út nélkül, sok göröngyös pusztás ösvényeken, a' hova ő a' tiszta
világosságnál síma uton. – Mondjátok-meg úgymond Ti! hajnalnak Leányi a' tengeri és
60 Tenger-melleyéki nimfáknak, hogy nem nyugszom addig míg *Arionom*nak tseressét a' bol-
dog mezők Mirtusa erdejének tornáztává nem változtatom; meg-lágyitom, engedelmes-
ségre hajtom a' kies vidék' Isteneit, és a' szentségtelenség' küszöbeit meg-reszkettetem: az
én Testvérim kiket ő nem ismer, nem sokára meg-kenik az ő szemeit olyan írral, melly a'
hályogot róla le-vonja: az én lantom nem fog többé Arionnak a' valóságos szépségről és
65 boldogságról addig szóllani; míg az ő vele született álhatatossága ki álván az éltető álla-
toknak próbáit, olyanná lessz az ő szíve, mint a' tűzben meg-probáltatott arany; addig ne
tudjon rólam egyebet, hanem hogy neki barátja 's Pásztor tarssa vagyok; akkor lassa
mitsoda ő, 's mi vagyok én, és melly boldogok vagyunk mind ketten? örüljön akkor jöven-
dölésének, mikor tapasztalja be-telyesedését, hogy testvérek vagyunk, egy szent Városnak
70 Polgári, egy örökké való Atyának fiai, a' bőltesség hajlékának egy Szent tárgyra született
tselédi. – Véghez is ment tsak hamar a' tágas folyó viznek partján a' Ditsősséges el-válto-
zás, meg-nyíltak *Arionnak* szemei, meg-látta melly ki gázolhatatlan bolygó ház az, a'
mellybe őtet rekesztette az eredeti származás; látta mennyivel több *Orfeus*, mint a' meny-

550 Az Ú ú-ból jav.

551 A szó végén álló pontot vesszőre jav.

552 *gyönyörűsegeinek* Sajtóhiba, em.

nyinek tettzett; látta mivé lett ő is, és mivé lehet. – Meszszirül nézte *Orfeus* a' változást,
75 mint a' Madár, félre vonván magát az ág-hegyen, lesi fíjainak iparkodásokat, 's erőtlen
szárnyaik' billegetésit: és mikor már látta, hogy fel-reppt *Arion* mint egy Hattyú; fennyen
nézi a' levegőnek magas oszlopirúl ez maga terhével küszködő föld' temerdekségét és
ennek vak lakosit, miként botlanak minden szempillantásban egyik a' másikba? és azon
80 való tünődése között hogy ő szem-be-kötve is tudott lépdegelni, 's vakonn is a' szépséget
ímgly amúgy tapogatni; neki veszi magát, és repül sebes szárnyakon a' boldogság felé,
egyenes uton. – El mosolyodik *Orfeus*, 's azt kerdi: Hova? hova? *Arion!* – hova sietsz? – mi
vóltál? 's mivé lettél? Tekint *Arion*, hát látja *Orfeust* tiszta fenyés fejér Papi ruhában, egy
tsutsosan fel-emeltetett Oszlop mellett, – tsillag vólt előtte, és arczultatja körül nap-súgar.
– El-ándalodik, – szive el-fogódik örömében; 's fel-emelvén⁵⁵³ énekének hangját, így kezd
85 felelni *Orfeus*nak:

Arionnak ki született vak vala, 's a' t. lásd az Énekek közt.

553 *fél-emelvén* Sajtóhiba, em.

ÉNEKEK.⁵⁵⁴

I. *Hajnali Ének.*

5 PIROS Hajnal! fényes nap-súgárok!
Engem is ki itt homályban járok,
Sebes szárnyatokra
Fel-vévén azokra
Az ég-sarkokra
10 Ragadjatok:
A' hol rendelt a' Teremtő néktek
Lakást; a' hol ered fényességtek;
Hadd légyek társatok
És a' mint útatok
15 Terjed, vonjatok
Utánatok.
Ott lakik az Egek' alkotója,
'S Te vagy szép hajnal! az udvarlója:
Vigy fel-udvarába
20 Te, ki tornáttzába'
Bársony ruhába'
Ekeskedel.
Ha Te is ilyen ditsősséges vagy,
Hát annak ditsőssége milyen nagy?
25 A' ki teremtette
E' *mindent* 's azt tette
Hogy közepette
Fényeskedel.
Ki jössz ama' pompás palotából
30 Mint egy vő-legény ágyas házából,
Arany öltözettel
Fényes tekintettel
Újítsz élettel
Mindeneket.
35 Veres bársony színed fejededik,
'S Fejérséged jobban tüzesedik,
Ha széles határod'
El-futja sugárod
És körül-járod
40 Az Egeket.

Hol vetted fogyhatatlan tüzedet?
'S ki tett illy tűz tengerré tégedet?
Mikor vólt kezdeted?
'S hány már kerületed?
45 Még sem emészted
Meg magadat.
Isten! Te vagy az a' Hatalmasság!
Tiéd a' mélység és a' magasság!
A' nap prédikálja
50 Mint kezed' munkája,
'S lelkem tsudálja
Hatalmatat.

55 II. A' Föld hanyatlík.
25. Januar. 1790.

ÖRÖK tüzek! égi karok!
Leg-magassabb fellegek!
60 Mondjátok meg: mit végeztek
Mi rólunk a' Szent Egek?⁵⁵⁵
Közel származik hozzátok
Mind az áldás mind az átok,
'S mi van itt? mind látjátok.
65 A' Teremtő segéd nélkül
Nézi magas székiből,
Mint reng a' föld, 's mint készülget
Ki mozdúlni helyéből
A' természet tsudálkozik,
70 Hogy nem első, 's nem második,
Hanem tsak ez változik.
Venus most is egész fényben
Öltözve jár az égen:
Mercurius noha kitsiny
75 Szint olyan szép mint régen;
Egyiknek sints változása,
Holott alább van forgása
Mint e' földnek járása.

555 Égek? Rímelés szerint jav.

De ezen mi lak-helyünknek
 80 Már tétováz tengelye:
 Úgy tettzik mozog talpának
Mozdúlhatatlan helye;
 Tán utolsó százat értünk,
 'S a' mit mi az érgől értünk,
 85 A' Föld ég-meg, mi érttünk.
 Erttünk – mert rendetlenségünk'
 Terheit nem bírhatja
 A' föld; 's meg vonta fenn-tartó
 Kezét az Egek' Attya:
 90 Azért tétováz útjába'
 'S omlik illy ifjú korába'
 Régi valóságába.
 A' negédes emberi nem
 Teremtőjét tsúfolja:
 95 Hogy vonja-meg gondviselő
 Kezét mint-egy unszolja;
 Maga vesztét sietteti,
 Bűne' rakásit nőteti,
 A' földet reszketteti.
 100 Oh! ha a' Farkas tsillagot
 Melly tán el-érkezendő
 Akkor találja fel hozni
 Ez fel tettzett esztendő:
 Mikor a' rendetlenségnek
 105 Terhe meg-feszül az égnek –
 A' felső tengely végnek;
 Ki-nyomja e' gombolyagot
 El-intézett útjából,
 A' mellyre ki gördítettett
 110 A' Teremtő markából;
 Szép kerületje el-romol,
 Természet' rendi fel-bomol,
 'S ez nagy test öszve omol.
 A' közép tűzhöz vonódik,
 115 El-tévesztvén tüz helyét,⁵⁵⁶
 El-tún mint egy futó tsillag,

556 Ez a sor folytatólagosan, kis kezdőbetűvel az előbbi után van írva; az eddigi versszerkezet szerint jav.

És ki tölti idejét:
 Akkor a' tűz meg-próbálja;
 Ha a' Teremtő' formája,
 120 Sullyos kezét ki álja;
 Ha tud-e a' kit felségnek
 Neveznek, Isten lenni?
 A' kevélly amaz erősnek
 Keze közűl ki menni?
 125 Meg-látják a' Méltóságok,
 Hogy ők, 's minden ő nagyságok
 Csupa alatsónyságok.
 A' kik tulajdon kedvekert
 Ártatlan vért ontottak,
 130 Csupa szóval minden rendet
 'S törvényt öszve rontottak
 Akkor érzik-meg lelkekben,⁵⁵⁷
 Mik ők minden erejekben
 Az Isteni kezekben.
 135 Most egy-nehány Nagynak szaván
 Úgy függenek mindenek;
 Hogy azt véli sok balgatag
 Szív, hogy azok Istenek:
 Holott a' melly tűz éleszti
 140 Lelkeket, majd meg-rekeszti;
 'S sebes lángal el-veszti.
 Márs hadi tűzbe borítja
 E' földnek kerektségét –
 Nem elégli birtokának
 145 E' világnak két végét:
 Holott, ha Isten tsudát tesz,
 És a' föld tűzzel el-nem-vesz:
 Egy ölnyi sír elég lessz.
 A' Halandók lak helyjeből
 150 Fegyverrel kergettetnek;
 Ki hólttan, ki elevenen
 Más helyre költöztetnek;
 Erzi a' föld mozgássokat,
 Nyeli a' vér omlásokat,
 155 'S Sajnalja romlássokat.

557 érzik meg-lelkekben Sajtóhiba, értelemszerűen em.

Úgy vagy-e Édes Anyám!
 Ott is, a' hol születted?
 Mint itt, a' hova vesztedre
 Fegyverrel vezettetél
 160 Talám születésed' helye,
 'S laktod' sivatag erdeje,
 Nem ilyen vér' mezeje.
 Nem jobb vólna-e? rongált Szűz!
 'Sodomából ki menni:
 165 Mint itt, most késérteteket
 Majd kénekövet szenvenni?
 Mellyet mindenkor javalla,
 'S már kétszer rá is vett vala
 Véred őrző Angyala.
 170 Itt ugyan, a' mint Te hitted
 Kanahánra találtál;
 De mihelyest Szűz létedre
 Gyilkosoddal el-háltál;
 Szűz köntösöd rongyosodott,
 175 Szép Orczád bé ránczosodott,
 Véred el-kortszosodott.
 Probáld-meg, ha fel-találnád
 Isméretlen Hazádat;
 Keresd-meg ott, és forgasd-fel
 180 Sors-jegyző Krónikádat.
 Ott tanítanak jövendőket
 Az Egek; kérdezd-meg őket,
 Mit érsz? 's millyen időket?
 Rá vezetnek tán az Egek
 185 Egy Soár Városára;
 Honnan bátran nézhetsz vissza
 A' 'Sodoma' lángjára:
 Mert itt már minden veszni tért,
 A' föld kiált ártatlan vért,
 190 'S a' bosszúság készít bért.
 Örök⁵⁵⁸ tüzek égi karok! 's a' t.

III. Arion.

Ad Formam: *Kortsmárosné kápolnája a' pincze.*

ARIONNAK', ki született vak vala,
Fel támadt már a' fényes nap' hajnala:
Hát Orfee! hova utaz barátod?
Miért kérded? mikor magad jól látod.
5 Arion ez bünnel tölt alsó égben,
Élt ismeretlen szentségtelenségben:
Hát Orfee! mi vólt a' Te barátod?
Miért kérded? mikor magad jól látod.
Arion eddig be-kötött szemekkel
10 Botorkázott kétséges lépésekkel:
Hát Orfee! miért siet Barátod?
Miért kérded? mikor magad jól látod.
Arion tsudálatosan szentté lett,
Tudja már mi a' *szépség, virtus, élet*:
15 Hát Orfee! mivé lett most Barátod?
Miért kérded? mikor magad jól látod.
Ariont, hogy a'⁵⁵⁹ virtust meg-lelhette,
A' Szent hajlékba, *Orfeus* vezette;
Hát Orfee! mi vólt 's mi lett Barátod?
20 Miért kérded? mikor magad jól látod.
Arion hogy hova utaz? tudja már,
De nem látja meddig terjed ez határ?
Hát Orfee! boldog a' Te Barátod,
De ő nem tudja, mi lessz még? Te látod.
25 Arion a' böltesség' tornáttzában,
Meg állott egyik oszlop' árnyékában;
Hát Orfee! vezesd bellyebb, Barátod
Még nem tudja mi van bellyebb? Te látod.

559 a' Az aposztróf fejjel lefelé áll, így lent, a vessző helyén helyezkedik el, jav.

IV. A' Meny Asszony Lakodalomkor.⁵⁶⁰

HERVADJATOK koszorúim!

5 Törjetez öszve dioim!
Junó ki vett engemet a' gyermek sorbúl,
Le-szakasztott himen a' virág' bokorbúl,
Szűz fejem czimereit,
Szép pártám' gyöngyeit,
Még ma le-rakom, vélek
Fejkötőt tserélek.

10 Gyász innep ez a' Szüzeknek,
Hogy páratlan szerelmeknek
Véget vetek, ki nem rég valék mátkájok,
'S tsak ma szóllok még, mint hajadon hozzájok.
Szűz fejem' czimereit. 's a' t.

V. Sohajtás és Vallás-tétel.

LÁTTAL-e olly jeget, mellyben meleg legyen?
'S tüzet, melly fagyaló borzadózást tegyen?
5 Jer tapogasd! én azt mellyemben viselem,
Meleg jég, hideg tűz, a' tilos szerelem.
Meleg jég hideg tűz a' tilos szerelem.

10 Olly kemény szívűek sokszor a' Leányok,
Mint Marpesszusi kő 's Parusi márványok,
Pedig lány husnak kell ott a' szívnek lenni
A' hol minden nyilnak könnyű sebet tenni.

De én a' lágyságot, nem a' keménységet
Erzem, engem' e' tűz fagyal 's ez jég éget;
Lány is lehetsz szívem, ha mind hús lehetett
Vólna is a' mi már éltében illetett.

15 Ah! de bár se kemény, se lány ne lett vólna
Szívem, hogy ennyi sok kín ne marczangolna;
Ah! könnyebb szív – könnyebb vér nélkül hagyatni;
Mint szeretni a' hív szívet 's nem láthatni.

20 Seb ez, 's nagy tűz, égni, 's meg nem emésztetni,
Csufság a' mit Venus el-szokott követni;
Sokszor egy két Órát meg jutalmaz Nappal,
'S néha két esztendő két lopott hónappal.

560 *Lakodalomkor* Sajtóhiba, em.

VI. Tréfás izenet énekben Imre Napján 1788.

Nota: *Vale szép kedves nép.* Lásd II. Holmi. Enek XI.

SAJNÁLOM mélyl álom! el-tűnt látásodat,
Hogy látod Barátod' 's kedves szomszédodat:
Irigylem levelem ezt a' szerentsédet,
Hogy módod adódott, köszöntnöd Imrédet:
5 Mit fognak Sz.dnak, mit F. on gondolni?
Hogy nekem énekem itthon kell dúdolni.
Mit mondok? oh Gondok! mért tettetek rabbá?
Hogy legyen értetek rossznál is rosszabbá?
Ott lesznek, ott esznek a' szombat kedvéért,
10 Sok Pap hust, és Bakhust forgatnak Imréért;
'S hát én tsak mint a' vak itthon guggon üljek?
És a' szép Gyászos nép között ne örüljek?
Bozotomon kis tomon által sétálva,
'S a' Nagy Tónak habzó partjánál meg-álva,
15 Így szóllok F. felé lejtő habjainak:
Mondjatok jó napot F. múltáságinak:
Hogy engem a' Gondok itthon rekesztettek,
'S Imrével örülni el-nem-eresztettek;

Ennek a' Szaporája: Nota Szűz szívem hát vetek-e? II. Holmi Enek X.

20 DE tsak ugyan énekem
is van olyan énekem
itthonn ülve;
(Bár tsak az öröm' hangok
el-émének Délre F --
25 ra kerülve
Melly nyelvével Szőlő lével
tölt Músámnak
Már kiáltott egy vivátot
jó Gazdámnak.
30 Hát sokáig éllyetek
én is iszom érttetek
egy pohár bort;
Ha gyalog el-érhetek
Sokasitom veletek
35 én is a' sort.
Hogy köztetek nem lehetek
bizony bánom
Mert híjjános a' magános
dínom dánom.

VII. *A' meg-átalkodtság.*⁵⁶¹

15. Novemb. 1790.

Nota: *Itt kell*⁵⁶² *hagynom II Holmi. Ének XXIV.*

- A' MIT édesnek mondanak, hogy nem mind édes,
Sok éretlen próbálta már és sok negédes
Kinek a' hű-bele-balás lévén szokása,
Meg-égette mohó száját a' forró kása.
5 És ez tsak-ugyan törvényre a' szerentsének,
Hogy a' hamar érzékenyek tsúffá lennének;
Hogy a' rútat meg-czifrázza fényes fedéllel,
'S a' vastag savót takarja vékony téj-fellel.
10 És így a' kinek van szeme, de nem használja,
Jól esik ha néha forrót döntnek alája;
'S nem méltó szánakozásra akarki kára,
Ha azt tsupa délczepségből vonta magára.
Jól van, hatalmas Szerentse! böltsen intézed;
Ha vak vagy is, tsak úgy leg-jobb, a' mint Te nézed,
15 Neked sír sok, a' ki próbált, de rajta vesztett,
És emelt tiszteletedre házi keresztet:
De, hát azok mit vétettek Istenségednek?
A' kik ebben nem hibáztak még is szenvednek,
A' kiknek a' mint van szemek, úgy jól is néznek,
20 Még is méreg jön helyébe sokszor a' méznek.
A' ki nem akarja hinni a' rosszat jónak,
Még is hinni kell egy olyan parantsolónak:
A' kinek hinni pokol, és nem hinni véték,
Szóljatok Angyalok! mert ezt Ti sem hinnétek.
25 Nem szeretni, 's pedig azt is úgy el-tökélve,
Hogy akarmit tenni halva, mint-sem ezt élve;
Nem szeretni – sőt mit mondok? – nem szerethetni,
És még is tűzbe, békóba, 's törbe vettetni.
Nagy Isten Asszony! Szerentse! hátt itt mit vétett?
30 A' ki szót, fogadást, hitet, mind semmivé tett;
A' ki hogy egy erőltetett hangot eresztett,
Szerellemmel nyert kelleetlen házi keresztet.
Nem vólt itt sem hamarkodás, sem képzelt édes,
Nem vólt itt sem hebehurgya szív sem negédes;
35 Mért teszel hát áldozattá a' más bűnéért?
'S nyomorúlttá akarkinek kedve' tólttéért?

561 *meg-átalkodtság* Sajtóhiba, em.

562 *Ittkell* Különírtuk.

Vétkezem-e? ha ilyenkor el-keseredve
Bűnnel tóldom a' más bűnét, olyat szenvedve,
A' melly után, ha akarmit követni vétek,
40 Mind az átok, Gyilkosim! mind a' bűn tiétek.

VIII. *Vissza-sohajítás* hasonló Nótára.

AZ igaz barát' képit festve ki tsinálni
Könnyebb, mint barátságot igazat találni:
A' hív sem olyan belől, mint kívül a' héjja,
'S talám nints is egyebe tsak tsupa *portréja*.
5 Oda van a' hajdani jámbor Ártatlanság,
'S most ez új világbeli tsúf haszontalanság,
Minden tudományinak azt teszi tárgyjának.
Mint mutassa a' szívet másféle formának?
Azt szoktuk a' mi tsunya, szebbre festegetni,
10 Hát, rajtad nem illik-e tsalfa szív! nevetni?
Ki magad' rútságodról azzal el-árúlod,
Mikor a' szín-mutatást 's tettetést tanúlod.
'S tán ugyan ez okozta a' nagy romlottságot;
Azzal tsúfitottuk-el az egész világot:
15 Hogy nálunknál tsúfosabb szíveket majmoltunk,
'S olyyak lenni, a' millyek nem vagyunk, tanúltunk.
Tán hamarébb térhetne az irigy magába,
Ha nem tanulna jární két színű ruhába;
De így a' juh bőr alatt bátor az ellenség,
20 Mikor farkast nem mutat kívül a' jelenség.
Igy üldöz sok átkozott, Téged' jámbor Lélek!
Szenvednek színlésedtől akkor is ha félnek;
'S hát! ha nem tartózkodom, 's jobbik oldalárúl
Tekintem, Szemlátomást, tsókkal is el-árúl
25 Annyira ment már pedig az irigyek száma,
Hogy barátról testvérről gyanakodhatsz már ma;
Akarmi derékséget lát valaki benned,
Már irigy, és néked kell áldozattá lenned.
Úgy el-osztattak pedig a' minéműségek,
30 Hogy kinek egyre, kinek másra van szüksége,
'S mit irigyel a' disznó, hogy ő nem repülhet?
Ha azomba a' madár gazdagon nem élhet.
És tsak-ugyan, a' mi nem szembe-tűnő benned,
A' miatt könnyebb irigy nélkül is el-lenned;
35 'S ha szem elől el-mennél egy magánosságba'
Egy irigyet sem lelnél az egész világba'.

'S ez az oka, hogy messzebb jobbak a' barátok,
És forróbban szeretnek a' kiket nem látok;
'S itthon bennem mindennek meg-botlik a' lába;
40 A' Proféta sem kedves maga' hazájába'.
Kedves itt is a' nevem az irigyeknél is,
Azt vélnéd hogy édesebb még az édesnél is;
De hiszen a' színesnek ez ki-tanúlt míve,
Hogy a' kit útál 's üldöz, szóval az is híve.
45 Szóljatok Szerelmesim! szóljatok Ti hivek!
Ti tőlem távoly lakó hív Baráti szívek,
Elesszétek szívemet egy néma pennával;
Fel-ér ez ezer irigy tettetett tsokjával.
Budai kies hegyek! Bátsi mezőségek!
50 Egy-nehány hív szívekkel kedves kiességek!
Lengedeztetek felém hajnali szellőket,
'S engem' is oda vinni tanítsátok őket.

IX. A' Sorsával meg nem elégedett.

5 MÁSOK azért búsok 's nyomorúttak,
Hogy magános életre szorúttak;
Az igaz: hogy nehéz is,
És nem édes a' méz is
Ha tsak magad érzed.
10 Természeti törvény szerént mégyen,
Hogy az ember társalkodó légyen,
Egy törökből éredtünk,
Egy köz Atyától lettünk,
Köz tehát az élet.
15 Mások azon sírnak és könyveznek,
Hogy velek a' társok nem egyeznek;
Ha a' víg, mord' 's vénekkel,
Bő kezű fösvényekkel
Él egy társaságban.
20 'S ez nyavalyát ezen okok szűlik,
Hogy némellyek nagyobbra betsűlik
A' mord magánosságot
Mint a' víg társaságot
Ez kevert világban.

25 Másnak a' fáj, és azt neheztelli,
     Hogy a' társaság gondal terhelli,
     Lót fut, 's barom módjára
     Nagy igát vesz magára,
                     Csak a' társaságért.

30 Ha a' Társaság, olly Grádusába
     Ugrik tsak születve vagy vaktába',
     Hogy rangját meg-tartani
     Nem tudja, ha ízzanni
                     Restell az árnyékért. --

35 Oh! hány ezer boldogabb van nálom'?
     Ha társaimat rendre vizsgálom:
     Ritka ez három bajjal
     Némán még is nagy zajjal
                     Igy küszködni mint én.

40 A' társalkodásban kevés részem,
     'S Csak alig van akkor mikor észem
     Egy-nehány jó barátom
     Esztenőbe ha látom
                     Egyszer időm lévén.

45 Csak azokat értem, kiknek szívek,
     Egyenetlen sorsban is olly hivek,
     Mint a' nagy Társaságnak
     Vagy ez kevert világnak
                     Közös Grádusában.

50 A' kikkel ellenben míg aggódom,
     Néha társalkodni vólna módom:
     Külömböz természetek,
     Vagy ha nem, nem léphetek
                     Rangjoknak polttzára.

55 Ki fősvény, ki mord, ki kevély lélek,
     Ki nem olly híven él mint én élek:
     Hiteget, tsal, szint mutat,
     Josefnek keres utat
                     Az ebéd' vivésért.

60 Hogy pedig én azon törekedjem,
     Hogy vagy az ebekkel veszekedjem;
     Vagy hogy meg-ismerhessem,
     Hogy mikor katsínt a' szem,
                     Szeret-e vagy kísért?

65   Igy, vagy igaz jó társ alig lések,
               Vagy indulatimból tsúfot tészek,
               'S gyanút szerzek magamnak,
               Hogy leg-jobb barátomnak
   Se lehessen hinni.

70   Viszketeges elmém Tudósokkal
               Nemes vérem nálam nagyobbakkal,
               Sorsom alatsonyokkal
               Friss erem nyájosokkal
   Szeretne társ lenni.

75   De a' Társok együtt nem egyeznek,
               'S ha egyikért jobban meg-jegyeznek,
               Hogy keressem kedveket?
               'S ezzel is több terheket
   Vegyek-e fejemre?

80   Pedig úgy is elég nehéz nékem
               Úgy úlni hogy magam tartsam székem,
               Reggel őlni magamat
               Hogy majd nyúgodalmamat
   Meg-leljem estvére.

85   Ne tegyem-e hát magam' marhával
               Öszve, 's ne eposszem nagy munkával?
               Úgy-de reményl a' Lélek,
               Hogy ha több gonddal élek
   Több nyúgalmat várok.

90   Szerentsémet elmém el haladta,
               Földet kapál hát Timon – alatta
               Tán vaktába meg-leli
               A' mivel fel emeli
   Főldre görbült vállát.

95   Sok izzadozás közt pihentembe'
               Sohajtvá néhánykor jut eszembe'
               Melly bóldogok lehetnek,
               A' kik készre születnek,
   'S seggen ülve élnek!

100   De – hiszen vagyon terhe mindenek;
               'S hát az én panaszim mire mennek?
               Terhemet tsak viselem,
               Sok tserélne én velem
   Kit boldognak vélnek.

X. Váll vonítás. – Egy rágalmazóhoz – Hasonló nótára.

NEKEM is az őrdög egy Banyában,
Szép színre be-mázolt áll orczában,
Büntelen fejemre fent
Nyillal újra meg-jelent
5 Minapában.

Tó hegyű kemény nyelve' hegyének
Nyil-vasai szívembe jövének;
Oh bizony sok őrdögök'
Körme közt inkább nyögök
10 Mint egy vénnek.

Már betsületembe bele gázolt,
Fekete fekély színre be mázolt,
Minden őrdög atkokat
Kurva hordta rongyokat
15 Rám ruházott;

Mert tsak a' bűnnél vénebb ne vólna,
Róla beteg szívem mást gondolna,
Hogy ket köczöléje van,
De már erre bénna kan
20 Sem szorúlna.

De mit akar vélem nyelved' mérge?
Te maradhatatlan földnek férge!⁵⁶³
Mit irigyel el-rogyott
Testednek Sugorodott
25 Büdös kérge?

Vagy ha már a' lépet fe-emelted,
Olly bután miért nem szégyenelted
Billegetni sípodat
Hogy tsalóka czélodat
30 El-nem-érted.

Rám kenéd a' motskot; le törültem,
Hízelkedj most mérges eb! körültem;
Mert ki mondom nevedet
'S hogy én a' Te fészkedet
35 Meg nem ültem.

XI. *Egy matkáját el-szalasztott.*

AZ én nehéz fajdalmamon
a' ki segíthet:
Az engem' a' leg-magassabb
égre repíthet;
5 De nintsenek Galenusnak
ahoz írjai,
Csak Evimnak voltak olyan
Könnyű szárnyai.
Azokra is más üle-fel
10 nem is régen;
'S lebeg velek⁵⁶⁴ a' hajnallal
szomszédos égen;
Ollyannak lett gyógyítója
tündér hűsege
15 A' kinek nem vólt irjára
Semmi szüksége.
En tartottam az eleven
Szenet szívemben,
20 Mellytől büdös koró gyulladt –
meg-kebelemben,
'S égnek szívem' bosszújára
derek erőben
A' jó szagok, más idegen
tömjenezőben.

XII. *Hunyadi János' Magyar Marssa mikor a' Magyar Uraknak nagy része,
tőle Losoncznál alattomban el-pártolt, Giskra kedvéért.*

MENJ-EL, szegény Magyar!
a' ketség partjára
Tekints az ingadozó
remenység' pólttzára;
5 'S te a' ki tűztől vastól
nem tudsz meg-borzadni,
Borzadj, mikor a' vég sors
hideg jelt fog adni.

564 *veleg* Sajtóhiba, em.

10 Vezetted magadat
 Szem-be-kötve vakon,
 El-fajúlt testveridtől
 Csinált áll utakon;
 Kik⁵⁶⁵ Őseink' hamvait
 rútúl meg-tapodták,
 15 'S arany szabadságunkat
 Aranyonn el-adták.
 Ott bontják ki takaró
 fedelét szemednek,
 A' hol egy írtóztató
 20 Mélyység, reményednek
 Alá van ásva, 's nevet
 A' kegyetlen here
 Mint zuhog a' mélysebben
 A' kétség' tengere.
 25 Omladoznak a' partok
 Az oszlopok dűlnek,
 A' nem rég meleg vérrel
 buzgó szívek hűlnek
 Minát ásott alája
 30 's kemény tüzet vetett
 A' köz jó bastyájának
 A' maga szeretet.
A' víz-ész négy nagy folyó
vízet meg-rekesztett;
 35 Békózó láncz keríti
 a' kettős keresztet:
 Nyög ama' Szent Szűz *anya*
 És gyászba öltözött
 Csak alig tsillog a' sok
 40 Kis tsillagok között.
 Te tsak menj! nem újak már
 a' terh viselések,
 Engedj a' végzéseknél
 Ha ugyan végzések;⁵⁶⁶
 45 Csak nyögj, és ha az egek
 Segidedre jőnek,
 Ne virtusidnak köszönd
 Hanem az időnek.

565 *Kik* Sajtóhiba, em.

566 *végzések* Sajtóhiba, em.

Menj! add egy olyan kézbe
50 Szabadságod' fékét,
Melly egyszer úgy be-töltse
a' bal sors' mértékét;
Hogy meg-érezd, a' mit még
sokan nem éreznek,
55 A' szabadság 's a' rabság
miben különböznek?

XIII. *A' Magyar Korona ditskedése.*

5. Jul. 1791.

MIND azzal neveltetek
sok irígy szomszédink;
Hogy nagy fel-tételinkhez
Nintsenek segédink:
5 Hogy hevesen fogadtuk
Ditső koronánkat,
'S *Felséggé* véltük válni
Független hazánkat.
'S lám jóra fordítottuk
10 A' tsúf nevetséget,
A' magyarok' Istene
Küldött segítséget:
Nem vagyunk *Felségesek*
De van olly *Felségünk*,
15 Kinek mi, és ő vizont
nekünk örökségünk.
Lám meg-van a' Korona
Hazánk' bírtokába;
Vissza ment bosszutokra
20 Ez Szent kints Budába:
'S vidd-el bár hív *Őrzőink*
Vigyázó markábúl,
Több mennykú fog kísérni
Mint Posony várából.

15   *Apolló borjú pásztor' suba bundáját*
    öltözte magára,
    Egy szépért, *Jupiter* is által tserélte
    testét egy *bikára*:
    'S hát *Pázifäe* mit vétett?
 20   Hogy egy *tinót* meg-szeretett,
    És értte tehénné lett?
 Oh pedig, melly gyönyörű ez a' tiszta
    Szerelem' édessége,
    Ah! szebb ez, mint ama *Pafusi* templom
    Szem-vesztő fényessége.
 25   Ez űlt egy Pásztor' Kérttére
    Hesperusok' szárny-hegyére,
    'S szált *Diana* szívére.

Így igazítsd a' szembe-tűnőbb hibákat.

Darab	Lev.	Sor	Olvasd	
I.	4	4	Hírt visz mikor hogy.....	Hírt visz, hogy
I.	7	24	teszem.....	testem
XX.	100	13	tsak egészszen.....	tsak-nem egészen
XX.	102	5	örömmel.....	özönnel
XXX.	23	18	hitetlen.....	hihetetlen
XXX.	26	8	mert.....	mért
XXX.	28	12	verrel.....	fégyverrel
XXX.	32	13	félelem.....	gyötrelem
XXX.	33	14	De.....	Be
<i>Kazinczi</i>	100	19	Hitetlen.....	Hihetetlen
-	102		<i>a' hatodik sor után ez az egész sor kimaradt:</i>	
Azon van hogy siralmamnak korán végít szakassza.				
-	104	26	térhessek.....	terhessek.
-	105	9	erővel.....	munkával
-	110	5	hitted.....	hitetted
-	111	10	ha él.....	hogy él
-	111	11	szányját.....	szárnyját
-	115	1	is tselekedted.....	is Te tselekedted
-	134	20	virágbúl.....	virágbúl ⁵⁶⁷
-	135	6	Anglus.....	Anglus-
-	137	7	homályban.....	homályba
-	166	2	Nappal.....	Pappal

567 A vers szövegében *virágból* alak szerepel.

10.

Budán 2. Jun. 1792.

A' Koronázandó Felség' be-jövetelekor.

Szép *Magyarnak* lenni! 's hát *Magyar Királynak*?
Kiből hív népei kész *Atyát* tsinálnak –
Szép *Királynak* lenni! – 's hát *Magyar Királynak*?
Kit *Királynak* termett *Jóbbágyok* szolgálnak.

Horváth Adám.
m. p.

Budán 16. Jun. 1792.

A' Kiralyné Koronázása után, ebédkor.

Egy *Thereziája* vólt már a' *Hazának*;
Ma a' kegyes *Egek* másikat adának.
Leányja mindenik ama' *Szűz Anyának*,
'S viseli is nevét *Szűz Szent Máriának*.⁵⁶⁸ –
5 *Első Ferencz* – Császár, lett annak *Jegyesse*;
Király *első Ferencz*, ennek a' *Hitvesse*. –
Szép a' meg-egyezés – jók a' jelenségek –
De még egy a' *hijja*, akkor lessz jó végek. –
Máriát, *Szent István* tette a' *Házának*
10 *Gondviselőjének* és *Párt-fogójának*:
Add vissza a' *költsönt*, *Szent Szűz*, *Szent Istvoannak*
'S tedd *Ferenczet* köztünk igazán *Atyának*.
Első ő – valamint *István első* vala;
Vidd véghez az égben *Theresia' Angyala*:
15 *Hogy Ferencz* még élve imádandó légyen:
'S *Szent Istváné* helyett új palástot végyen;
Melly jó formán szint-úgy meg-vagyon rongyolva,
Mint a' régi *Magyar* erkölts meg-romolva.^{a)}

Horváth Adám.
m. p.

a) Ezt az olyan szégyenli, vagy nehezteli leg-inkább meg-vallani, a' ki leg-jobban bü-
nös benne.

568 A szó a lapszél miatt elválasztva áll (*Máriá-nak*), de a kötőjel helyén pont áll, jav.

11.

HOL-MI
Külömb-külömb-féle dolgokról írtt
külömb-külömb-féle
VERSEK,
és rész-szerént
KÖTETLEN FOLYÓ BESZÉDEK.

II dik DARAB.

Egyszer-másszor írogatta, és most közre
botsátja
HORVÁTH ÁDÁM.

GYŐRBEN,
NYOMTATT. STREIBIG JÓSEF BETŪIVEL.
MDCCXCIII.

Balaton Füred 10. Aug. 1791.

JÁMBOR OLVASÓ!

- Imé itt van a' második Darab Hol-mi! Hijjában váraoztam ennek közre-botsátásával arra a' böl dog időre; mikor ezt, a' vagy-tsak ennek javatskáját, egy közönséges Nyelvo-mivelő Társaság' neve alatt adhattam-vólna-ki. – A' milyen nagy reménységgel tápláltunk magunkat ez előtt esztendővel, egy ilyen Társaságnak fel-állítása felől, mikor mi egy, mások más uton el-indulánk, ennek a' Nemes*
- 5 *Tárgynak üzésére; 's a' milyen hitel vala bennünk igyekezetünk' szerentsés ki menetele felől még akkor is, mikor a' két úton' öszve-találkoztunk: szint-annyira kétségbe kezdünk esni, többen mint nem, vagy leg-alább kételkedni, hogy a' Tárgyat el-érhessük; és ennek tulajdon magunkat, 's a' két különböző útaknak egy-másba szakadását (és más olyanokat a' miket szégyenlek ki-mondani) kezd-jük okának gondolni. – Tudom azt, és nem tsak magam tudom, hogy az ezen könyvetskébe a'*
- 10 *XXVIII dik szám alatt bé iktatott rövid jelentő Levélnek, annyi erőt szerzett egy-nehány jó Hazafi Méltoságnak elő-meneteles buzgósága a' múlt Ország-Gyűlésénn; hogy már elegendőknek véltük Támadék Oszlopinkat egy olyan épületnek erősítésére, a' melyet ki gyengén ingadozónak, ki lap-köveiben öszve-dúltnek gondol vala lenni közzülünk; de mihelyt egyszer attól el-távoztunk, hogy a' kezdete mindennek kitsíny; meg tsökkene a' kezdet, és az igyekezet tulajdon magában is talált*
- 15 *elég akadályokat, 's hasonlónvá leve az épület a' Bábelhez. Úgy, hogy a' Társaság' fel-állhatására közönségesen, nem marad egyéb reménység hátra, hanem-ha amaz eredeti egyűgyű gondolatra vissza térünk: reánk nézve pedig tsak az; hogy dolgozzon ki-ki a' maga szoros tanuló Házában; folytassuk Literatori életünket a' leg-régibb természeti élet' formájára szanaszél't galyabított kunyhókban: míg*

talám idővel maradékink, köz törvénnel igazgatandó Társaságot fognak tsinálhatni; 's helyre ütik
20 azt a' mi nekünk leg-első gondunk lett volna. A' mint hogy

Öszve-írtam tehát én is külömb-külob-m-féle alkalmatosságokra tsinált verseimből egy akkorát ismét mint volt az első Holmim; ezt fogja rövid-nap követni a' harmadik Darab is; mert ezután számadásomban tártom állani, hogy minden esztendőre egy ilyen darab készüljön: nem számlálván ezek közé a' nagyobb foglalatú, 's valamely el-szánttabb czélből írt munkáimat.

25 Sok vagy on ebben a' darabban olyan vers, a' melly már látott világot; ki a' Bétsi Kurírban ki a' Kassai Museumban; ki az Orfeusban; (ki magam által is, mint a' Lélek' halhatatlansága⁵⁶⁹) de nekem erre azt mondják sokan' – 's igazán' is mondják; hogy jobb ezeknek egy tsumóban lenni; a' ki valamit kétszer vagy többször unalommal tud olvasni, igen jól fogja tselekedni, ha vagy el-nem-olvassa e' Holmiben az olyanokat, vagy a' könyvet meg-sem-szerzi. – A' Lelek' halhatatlanságát
30 ha hírem nélkül negyed-rétben nem nyomtatták volna először; most újobban tsak-ugyan nem nyommatnám, a' XIVdek szám alatt lévő vers pedig Yungnak magyar fordításából vagy on tsinálva, nem pedig az Eredeti Írásból.

Az első darab Holminek elő Beszédjében már jelentettem, hogy semmi némű írásban sem nehezebb a' Gusztust el-találni mint az ilyen öszve gyűlytögetett Holmiben, – el-is-találtam; mert
35 voltak 's vagynak az első Darabnak elég tsúfolóji 's gyűlyölöji: és még ott (noha azt többen szeretik) nem is annyira tsudáalom. – Emezekről már előre merek felelni, hogy emberedetteb Gusztussal vagynak írva; hízelkedem is magamnak hogy sok kedvellőket fognak találni. Tudom azonban, hogy vagynak némellyek, de van kivált egy-kettő Hazánkban, a' kik nem szenvedhetik a' verset mihelyt az enyím, ha szinte leg-jobb⁵⁷⁰ is az. De én valamint arról nem tehetek, úgy vele nem is sokat⁵⁷¹ törődöm velem beszéljen az olyan jó akaróm, ne néma versemmel; 's meg-felelek.

Sokkal jobban' aggódom arról, hogy ámbár a' mennyire lehetett, a' dévajabb tréfákat el-kerültem, és ha mik öszve-írt-könyvemben olyanok voltak, azokat ez ki nyomtatandó darabból ki is hagytam: de még is némellyek holmi nyájaskodásokban meg-fognak botránkozni. Az olyanok tehát, kérem, gondolják-meg azt, hogy valamint ők, úgy minden más ember is a' maga íz-érzése szerént szeret
45 itélni, 's a' szerént kedvell valamit; én pedig nem ő nekik magoknak (sőt talám leg-kevesebbé ő nekik,) hanem a' Közönségnek írtam, mikor ezt öszve szedve ki adtam; míg pedig ki nem adtam, éppen olyanoknak írtam, a' kik valósággal szerették. A' ki hát tsak Sirmalmast akar olvasni, olvashatja a' versekben, a' XII. XIII. XXVI. XXVII., és az énekekben az I. II. V. XII, XIII, XXI. XXIII. számokat: a' ki elmélkedni⁵⁷² szeret, és tudományos dolgokról gondolkodni, olvashatja az I, II, III, V. VII. és az
50 énekekben a' XXV. Darabokat. A' ki a' Haza-szeretetéről örömet olvas, megnézheti, a' X, XXVIII, XXIX, XXX, és az énekekben, az I, XV, XVI, XXII, számok alatt valókat. A' ki a' barátságos levelezéseket 's felelgetéseket kedvelli, itt vagynak, a' XV, XVI, XXI, XXIII, XXIV, XXXI, XXXII, XXXIII, és az énekekben a' XI, XIV. darabok: a' ki pedig még ezeknél is enyelgőbbeket, 's úgy szólván Cziprusban készültteket szeret olvasgatni, talál olyanokat is, a' XX, XXII, és az énekekben VII,
55 IX, X, XVIII, XIX, XXIV, számok alatt.

A' versek' nemei is úgy vagynak el-szörva, 's úgy léznek a' többi darab holmikben is elegyítve, hogy egy-egy könyvben több-féle neműek legyenek. – Az Enekeknek, az egyenlő végezeteken kívül,

569 halhatatlansága Értelemszerűen jav.

570 leg-jobbb Sajtóhiba, jav.

571 sohat Sajtóhiba, jav.

572 el-mélkedni Értelemszerűen egybeírtuk.

nálam van olyan valamely törvényre is, a' melly csak akkor tetszik-ki, mikor a' vers énekelletik, ez pedig az, hogy a' Tactussal a' Quantitas, a' hangok-szaporaságával a' hang-mérték, sőt még azoknak lágyabb-vagy keményebbsége is meg-egyezzen. És ugyan ez annak az oka, hogy többnyire Énekeim, nehezebb folyamatúaknak látszanak, mint folyó verseim, ki vévén az olyanokat a' mellyekben a' Tactus akármely mértékű Syllabát is meg-szenved; de a' melly az énekekben nagyon ritka, 's leg-alább van minden sorban egy két hang, a' melly bizonyos mértéket⁵⁷³ kíván; és ha az meg van, sokkal szebbnek tetszik az Enek, mikor énekelletik, és százszor szívre hatóbbnak, mint-
60 ha csak folyvást olvastatik; mint ezt a' mi Füredi kies Térségünknek, ezen' a' nyáron, számos, mind a' két Nemből való Méltóságokkal vala szerentsége tapasztaltatni.

Vedd-hát jó nevenn Barátom! jámbor Olvasó! a' mit mulattatásodra öszve szedtem. – Lássamás, miként itél munkámról? – Nekem,⁵⁷⁴ hogy írjak, igen sok, de hogy ki adjam is vólt elég ösztöm: nem tudom, ha valaki reám tör, fosztogat, el-rabol, talállok-e Delfint az ének hangra? de azt
70 tudom, hogy alig van Músa, a' ki el-szaggasson; sőt olyan sints talám, a' ki mikor énekimet hallja, azt vélje, hogy ő felette héjjaz 's ötöt boszontja – Arion.

I. Az 1789dik esztendőnek⁵⁷⁵

Első Napja.

Félelmes esztendő vala ez nyóltzvan-nyóltz – de pedig
Hálá Istennek! ittvan már a' nyóltzvan-kilentzedik. –
Ki metzett hát rá nyóltz verset ama' koporsókőre?
Veszedelmet e' Világnak ki jövendölt előre?
5 Ha egygy idős vólt a' metzés azzal a' koporsóval,
Vagy, az abban olyan régen be-feküdt Halandóval:
Úgy igazabb Prófétának kell vala lenni annak,
Mert a' jó hozzá vetésnek nem kis jelei vannak.
Ha tudott vólna valamit a' világ' bomlásáról,
10 Bizonyosan által vitte vólna e' bomlást máról:
De, hogy éppen nyóltzvan-nyóltzra merte meghatározni;
Ebből, hogy e' Jövendölés újabb, ki lehet hozni.
De korábban be-kötötte szemünket a' vakító.
Mint kellett. – Nem Próféta vólt hát, hanem csak gyanító.
15 Ki a' környülállásokból-formált-meg-félemlésből
Rá-fogta: hogy ez a' meg-hólt, Isteni jelentsésből
Ez időre határozta e' roppant világ' végét. –
Oszlasd bóldog Új esztendő sok szíveknek kétségét.
Mit mondok? – inkább erősítsd, – mert ez bizonyos jele;
20 Hogy a' régen fénylő napnak következik éjjele.

573 A szó első két szótagja a lap alján őrszóként áll, de a következő oldalon hiányzik a szöveg elejéről.

574 Az N n-ből jav.

575 esztendőnek Sajtóhiba, jav.

Szóllnak a' hamis Prófétak; a' Bűn derék erőben
 Uralkodik; a' melly lészen az utolsó időben.
 Mit tesz az utolsó Idő? – főzzék azok magokban,
 A' kik bővebben jártossak mint én az Írásokban.
 25 De a' mint a' bomlott világ' aggottsága mutatja;
 Az időknék folyamatja méltán végét várhatja.
 De – okos vólt még is amaz a' jövőendő mondásban,
 Akarki vólt; és olvasta talám a' Szent Írásban;
 Hogy nem tudhatja senki is sem napját sem óráját;
 30 A' mikorra várja a' föld a' világ' fő Bíráját:
 Azért sem napot, sem órát, sem hónapot, sem hetet
 Nem nevez; hanem nyóltzvan-nyóltz egész esztendő't vetett.
 Szerentsés vagy jó Próféta: hogy koporsó kövedre
 A' mit fel metztettél, senki nem vetheti szemedre.
 35 De szerentsés hiteledet szerentsétlenné tette,
 A' ki képedben, hamissan ez írást fel-metttette. –
 Vallyon Gyurka nem jár-é így? 's mind az a' ki György helyett
 Trombitákat magyarázott, 's sok-féle sárkány fejet. –
 Vallyon az Asztrológusok' 's Mágusok' majomlóji,
 40 'S más, az Isteni titkoknak mérész magyarázóji,
 Nem maradnak-é e' titkos koporsó-ként szégyenben?
 Mikor gyanús határt szabnak. – A' nagy Isten ellenben,
 Meg-bizonyítja, hogy az Ő érthetetlen titkai
 Nem olyanok, mint az ember' véges gondolatjai. –
 45 A' bölts Rikcziol' magának talál több tisztelőket,
 A' vagy-tsak elmés versének gyanakodva hívőket:
 Hatszaz-tíz esztendő't enged az ő hozzá vetése
 Még ezután e' Világnak; – 's elmés képzelődése
 Ha nem fontos okokonn is, de tapasztalásokonn
 50 Epült, amaz úgy nevezett tüzes hármasságokonn.
 Mellyek mindég nagy dolgokat hordoztanak magokkal –
 Noha ő is esztendő'kkel számozott, 's nem napokkal.
 (És meg-egygyez azoké⁵⁷⁶ is ennek számvetésével,
 A' kik a' tüzes tsillagok lassú kerülésével
 55 Mérik e' világnak végét, és ezt a' végezetet
 Akkorra teszik, mikor egy negyedrészt kerülletet
 El-végeznek a' tsillagok, és ez amaz elsővel
 Úgy egygyez, hogy nem többel több, tsak nyóltzvan esztendő'vel.
 'S e' szerént a' világ' vége a' Szombat' közepében
 60 Történne; mint-egy heted-fél-ezer esztendejében)

576 azok-é Értelemszerűen egybeírtuk.

Mivel hatszáz esztendeig, még sok száz ezren élnek,
 A' kik hihetnek; és bátran; mert a' végtől nem félnek. –
 De meg-állj óh véges elme! ne tégy-fel az Istennel,
 Szabad a' teremtő most is, ez-után is mindennel.
 65 És azt az Isten' fija is, mint ember, nem tudhatta,
 A' ki pedig a' titkokat tudta 's tudtunkra adta:
 Mikorra van határozva ez roppant világ' vége?
 Mikor ég-meg tüzzel az ég; és a' föld' kerekésege?
 Bóldog Isten! tsak Te vagy bölts, Te vagy a'⁵⁷⁷ Mindenható,
 70 'S előttünk, valamit tsinálsz bámúlva tsudálható.
 Mi a' magunk' végéről is egyebet nem tudhatunk,
 Hanem, hogy az élők' földénn örökké nem lakhatunk.
 Változnak rendel az idők, 's az idők' szakasszai,
 Változunk mi is, és földé leszünk, mint föld' porai.
 75 De hol? mikor, melly órában? 's miképpen lesz halálunk?
 Bár leg-bőltebbek legyünk is igazat nem találunk.
 Mi maradt hát néked tudni? Óh földből teremtettet
 Halandó! az: hogy az idő melly néked engedtetett,
 Igen rövid; és hogy egygyik a' másik halandónál
 80 Tovább éljen, tsak egyedül ama' Mindenhatonn áll.
 Te tsak ímádd annak kezét a' ki tsinált Tégedet,
 Tsak attól várd életedet; tsak attól várd végedet.
 Imádd az örök Felséget; ki a' mint az időket
 Mérsékeli, és részekre osztja az esztendőket;
 85 Úgy Te reád is gondja van, 's meg-engedte Lelkednek.
 Hogy ez új esztendőt élve szenteljed Istenednek.
 Hány ezren szemünk láttára nem rég' el-temettettek?
 A' kik, vagy mi velünk egygyütt, vagy későbben születtek.
 Hány ezer él nyomorogva boldogtalan életet?
 90 A' ki talám ártatlanabb 's jobbat érdemelhetett
 Mint mi.⁵⁷⁸ – De tsudáld az Isten' végetlen kegyelmeit,
 A' ki noha fel-emelte rettenetes kezeit;
 A' kegyetlen ellenséget ellenünk eresztette,
 Hartzal, a' világ' nagy részét fel-gyúladni engedte:
 95 Nem éreztette Hazánkról még eddig a' Hartz' porát,
 'S meg-tsapott vidékünkéről is el-fordítá ostorát.
 Erős karjaínn hordozta Fejünket, Vezérünket,
 Es azzal erősítette arról vólt hitelünket;
 Hogy, noha haj-szál sem esik híre nélkül fejünkéről;
 100 'S noha maga mindnyájunknak gondot visel éltünkéről:

577 vagy a' a' Az egyik szó fölösleges, töröltük.

578 A pontot kettőspontból jav.

Meg-külömbözteti még is köztünk a' nagy fejeket,
 Annak adja az erőt is, a' kinek a' terheket.
 Mikor egyedül valóság, 's setétség rettegteti;
 A' gondviselés, bántódás 's botlás nélkül vezeti. –
 105 Kevélykedj Konstanzinápoly! a' Keresztyén fejekkel,
 Csinálj győzedelmi pompát a' fogott sebesekkel
 Hitegesd a' buta népet számos győzedelmiddel;
 Sőt bár Keresztyén fül helyett a' Török fült is vidd-el.
 Függeszd *Hóldod'* szarva' alá *Sasunkat Keresztünket*,
 110 Tartsd bár lenni magadénak fejünket 's mindenünket.
 Imádd Hadi-vezéredet, ló-farkát kétszeresítsd,
 Idegeníd' aranyjából Sátorait fényesítsd.
 Rakj fejekre koszorúkat vakmerő vitézidnek,
 Földünk' el-pusztításáért őket tedd Istenidnek.
 115 De jer halgassd énekeit jámbor ellenségednek;
 „Nem nekünk Uram! nem nekünk; hanem add Szent Nevednek –
 A' Ditsősséget. – Tsak Te vagy Isten, a' Mindenható,
 Nem fegyverünk, hanem a' Te nagy erőd tsudálható.
 Nem tudunk más győzhetlent; más erőt nem esmérünk,
 120 Tiéd Uram a' ditsősség! *Téged' Isten! dítsériünk.*” –
 Emelkedj-fel az egekre én Músám! gyors szárnyakkal,
 'S az örökké valóságban örvendező Karokkal
 Te is, a' ki még szenveded az idő' változásit,
 Hármaztassad most, azoknak örvendő kiáltásit.
 125 Mikor ez új esztendőnek ma el-következése,
 Amaz örök hatalomnak munkája 's rendelése,
 Ma is eszedbe juttatja, és el-hiteti véled,
 Hogy mikor ez véges idő' határit által éled;
 Találsz majd a' végezettel végetlen boldogságot,
 130 Idő nélkül mindég tartó örökké-valóságot.
 'S e' boldog új esztendőben nem számlálsz esztendőket,
 Sem heteket, 's hónapokat, egy-más után menőket
 Hanem a' végek meg-szűnvén, meg-látod a' végetlent,
 Nézni fogod színről színre ama' képzelhetlent.

II. 1788-dik Esztendőnek
utolsó éjtszakája.

Kötetlen folyó beszédben.

Itt vagy hát boldog Ejtszaka! és mikor azt idéetlen álmadozó jövő-dő-mondókat meg-szé-
gyeníted: akkor egyszer smind, ezt a' szerentsétlen esztendőt, a' melly sok szíveket ma-
gyarázhatatlan tsudálkozással, 's még többeket, minden szempillantásonként tsuda mód-
ra rettetgető félelemmel terhel vala, bátorságosan berekeszted. Hol vetted, a' leg-eleve-
5 nebb színekkal, reménytelen tündöklő tsillagidat? hol vetted a' leg szerentséssebb arany
időnek ártatlan éjtszakájival a' diadolmig vetélkedő tsendességedet? hol vetted, a' villon-
gásoknak minden előre képzelhető jelei nélkül természeti homállal be-vont kellemetes
színedet?

A' Hadakozásnak Istene, ennek, a' maga meg-határozott végére sebes futással sijető
10 világnak majd minden szegeletjeiben nagy tüzekeket gyúltat vala nem régen; a' nyughatat-
lan idő pedig, a' maga szakasszait, gátohatatlan sijetséggel léptette, ugyan azon el-kerül-
hetetlen végre: és ezek mind ketten meg-átalkodtan öszve-esküdvén a' halandó Terem-
téseknek rémítésére; sokan, halandóságot ábrázoló koporsó kövekre metélték, e' félelmes
esztendő felől való⁵⁷⁹ gyanakodásokat; sokan a' kérkedékeny bátorság, és erőltető félelem
15 között gyermekesen habozván, szem-emelgető sóhajtásokkal, 's ezer jó kívánásokkal tit-
kolták rettegéseket; leg-többen pedig a' régi időkre való vissza tekintgetéssel, 's a' bóldog
jövendőknél reménységével várták, e' sok külömb-külobmb-féle változásokon által ment
esztendőnek ki menetelét. – Nézte fellyűlről a' Mindenható, a' maga keze míveinek sok-
féle gondolatit: és mikor mi rettetgünk; a' halandóságon által esett mennyei seregek, ezzel
20 ditsóították azt az egygy Hatalmast: Tiéd az erő oh Felség! Tiéd oh Mindentudó! a'
Bóltsseseg; Te nálad vagyon el-rejtve a' változásoknak végezte: és a' mint egész roppant
Mindenséget, végetlen karodon, elődbe terjesztve tartod, és igazgatod; úgy a' Te szódra
minden a' mi vagyon el-múlhat. – Valamint a'⁵⁸⁰ Te hatalmas beszédeddel a' mi nem vólt,
lett; és meg-tartatik.

25 Én bé-vártam a' Napnak le-menetelét; annak a' temérdek napnak, melly a' Teremtéstől,
az ő lételének kezdetétől fogva, sem el-nem fogyott, sem meg-nem-restült. Utolsó vala
már ez a' nappal, ennek a' félelmes esztendőnek nappalai között. – Meg-lestem el-tökéltet
gondolattal, ha vallyon hordoz-e magával valamely véget jelentő erőtlenségeket? a' sok
mesés képzelődésektől el-foglaltatott ítélet-tételem, maradhatatlanul várta e' napnak, 's
30 ezzel egygyütt az esztendőnek végezetét. – Hát mi történt? Le-ment ez a' roppant Golyóbis,
és le-gördült látásunk' határozatja alá, szinte akkora formában, és azon a' helyen, mint ez
előtt esztendővel. – Úgy látszott, hogy le-ment; alája fordult lakó földünk gombolyagjá-
nak: az estvére, nap-le-mentére, a' gyönyörű színekkal tündöklő est-hajnalra vetett figyel-
mezésem, el-felejtette velem: hogy én bújtam-el a' domború földnek árnyékába a' nap elől;
35 a' le-menni láttatott nap pedig, vagy semmit sem, vagy tsak annyit mozdult, a' körül a'

579 *való* Sajtóhiba, em.

580 *a' a' Te* Az egyik szó fölösleges, elhagytuk.

mozdúlhatatlan közép pont körül, mely az ő temérdek testében, noha nem éppen közép-
pen, de minden bizonnyal benne vagy; a' mennyire az ő tőle külömb-külobmb messze-
ségekre fel-függesztetett, és a' hatalmas Teremtő által az időnek kezdetében meg-indíttatott
bújdósó tsillagok, a' magok kerületjében mozogva, őtet is észre vehetetlen mozgásra kén-
40 szeríthetik, és ide 's tova, de a' maga közép pontjától nem messze rángathatják. Engemet
ennek a' nagy Földnek külső színe érezhetetlenül magával ragadván, midőn álló helyem
jobban jobban le felé görbült, tulajdon lakó földem el-fogta szemem előtt a' napot. –
Néztem fel-meresztett szemmel a' gyönyörű nap nyugótót; tsak annyira külömbözött ez,
a' többi est-hajnaloktól;⁵⁸¹ hogy az én, egyedül arra függesztett figyelmetességem, sokkal
45 szebbé, és kedvesebbé tette azt szemeim előtt, mint a' többit. Valami reménytelent, valami
lehetetlent, semmi eddig meg-nem-történhetett dolgot nem tapasztaltam. – Tekinték a'
fejér hóval, mintegy tiszta öltözetel be-takart földre; látám fenn álló testemnek vékony
árnyékát; meg-némúlva figyelmezek annak terjedésére; meg-rettenék, és ez a' különös ta-
pasztalás, valami újsággal kezdé hitegetni, erőltetett figyelmezesemet. Hol vagy tehát?
50 fényesen tündöklő Nap! a' Te határidről a' Te le-menetelednek helyjéről jön az a' sugár,
mellyet az én testemnek állása el-fogott, és azért vetett árnyékot: Te pedig már el-haladtad
az én látásomnak határozatját: hát hol vette magát az árnyék? hol van a' napnak fényes
teste? hol vannak a' sebesen jövő sugárok? mellyeknek némelly részét el-kell fogni fenn
álló testemnek, hogy árnyékom legyen. Oh tüzes ragyogásokkal fényeskedő nap! talám a'
55 Te messze el-hatható sugárid, valamelly ismeretlen égi testbe ütköztek hátam megett, és
onnan jöttek olyan egyenesen, hogy bennem meg-ütközhessenek; talám az az ismeretlen
és láthatatlan égi test az, a' melly nékem, és minden e' földön lakó teremtéseknek, utolsó
véget jövendöl. – Szűnjetek! szűnjetek! félelmes képzelődések! szedd rendbe gondolati-
dat, idéetlen ítélet-tételektől el-foglaltatott Elmém! még most az engemet magasan körül-
60 kerítő levegő égnek oszloplit, ezt a' kezdetben ki terjesztetett erősséget, melly e' sok féle
külömböző részekből álló föld temérdekségit, mint egy abrants öszve szoritja, hogy
széllyel ne omoljon; ezt a' vékony, de minden földi dolgoknak meg maradhatására el-múl-
hatatlan folyadékot, nem haladta-még-el olyan messze a' tüzes nap, hogy ennek magas-
ságát a' hét féle színekből öszve kevert fejér sugárok ne érdekelhetnék; meg-akadtak a'
65 levegőnek magas oszlopiban a' színes sugárok, és onnan meg-görbítve, a' föld színén
lévő dolgokba bele tsapódnak, az én testemnek is árnyékot okoznak.

Tsendes Ejtszaka! és Te édes álom! a' ki a' szíveket rettegető Halálnak hasonlatossága,
sőt Testvérje vagy: de mikor a' munkában el-fáradott Halandónak szemére setét hálót
vonsz; olyan tapasztalható erőd vagy a' nyugtatásra, hogy a' Testvéredtől való félel-
70 meket is el-felejteted. Te adsz puha párnákat a' resteknek, és rengő böltsőt az el-lankad-
taknak. Te mérsékletted a' mindjárt el-múlándó egész esztendőben az én nappali fárado-
zásimat olly egyenlő mértékkel, hogy a' természettel ostoba, és a' mozdúlhatatlan helybe
maradásra törekedő test, az örökké valóságra törekedő, szüntelen gondolkodó, 's szaka-
datlanul dolgozni kívánó Lelkemnek, semmit szemére ne vethessen. Engedj most ennek a'
75 munkában telhetetlen Léleknek; hadd éllyen a' tunya test felett⁵⁸² való elsőségével ezen az

581 *est-hanaloktól* Sajtóhiba, em.

582 *felett* Sajtóhiba, em.

utolsó éjtszakán. Engedj szunnyadni nem tudó Lelkemnek, oh álom! Ez a Lélek akarja magát, a testnek egy kis töredelmével gyönyörködtetni. Meg-adja ez a vizsgálódó Lélek tenéked is érzéketlen Álom! a ditsóságot. Te rólad is fog, a maga édes képzései között gondolkodni. Ne zárd-le szem' héjjaimat; hadd nézzék szemeim figyelmezve ezt az éjtszakát. Hadd legyen ezzel az egygyel több, a munkálkodásnak, mint a nyugalomnak ideje.

Te pedig én tsendes hangú Músám! a kitől engemet a mindjárt el-telendő egész esztendőben a világi szorgalmatosságok gyakran el-zártak. A ki gyakran a néma Ejtszakától, a szunnyadozó álomtól lopva tseréltél magadnak egygy egygy kis időt, hogy az én író tollaimon néha néha repdeshess, és sok felé vonatott elmém' gondolatait könnyithessed. A ki az én Lelkemnek nyugalomát olyan fáradhatatlanul munkálódtad; hogy mikor a test nyugodott, mikor érzékenységeim pihentek, mikor a nappali munkában el-fáradott tagjaimat nyugalomra botsátván, a meg-hóltához hasonlóvá lettem: Te akkor is a meghóltak lakó helyében, és annak tsudákkal rakott pitvariban vastag veszsőkkel, és gazdag levelekkel bujálkodó szőlő-fa' árnyéka alól^o el-vontad álmadozásimat; fel-ragadtad a magas Parnasszus' kiességig eleven gondolatimat; és ott az égnek Leányjival való érzékeny társalkodás-közben, testetlen képzelődésekkel gyönyörködtetted elmémet. Emeld-fel most könnyű szárnyaidon szívemet, – a Te ártatlan szerelmidtől gyuladózó szívemet. Ezek a tiszta szeretetnek lángjai repítsék-fel, ez mindeneget maga felé vonzó föld' színéről, gondolatimnak golyóbissát, mint a mesterséges tüzek fel-emelik, 's fent-hordozzák a levegő égen repülő golyobisokat, hogy ezzel a titkos erővel segítettven fel-felé vágyó gondolatim, magas helyekről szemlélhessék mind azokat, a mik alattam, és felettem vagynak; a miket ezután bátran vagy félelmesen reménylhetnek. Legyetek nyitva egy kevéssé gyarló szemeim, tegyéték részessé nehéz testemet azokban a magasságos gyönyörűségekben, mellyekben Lelkem ez különös éjtszakán részesülni akar az elégségig. Nézzétek figyelmetesen, a miket ez utolsó nap-kerületnek homályos szakassza tárgyává tészzen látásomnak.

De mit láttok a nap' sугárinak segítsége nélkül egyebet homályosságnál én durva szemeim! a mellyek testes borítékokból, és egy-néhány lebegő folyadékokból állotok, és a mellyek tsak mutató tüköri vagytok a vizsgálódó Léleknek, a ki tsak maga lát egyedül. A testeknek színei, mellyeket az értelmes Lélek lát és egy-mástól meg-külömböztet, mind nap sугárok, mellyek a látott testekbe, és onnan, meg hajolva, szemeimbe tsapódnak, 's olyanoknak mutatják ezen mesterséges tükörben a külső dolgokat, a millyen természetű színeket sугárokat veszen magába a látott testnek tömötsége, 's leg-apróbb résszeinek öszve foglalása. – Az a kékelő bóltozat, mellyet Ti, én szemeim! a ki terjesztetett erősségen fellyül látni gondoltatok, és úgy képeztek mint-ha az, valamelly fel-emeltetett kerekded bóltozat vólna, melly belől üres: nem egyébb, hanem egy meg-nem-határozható üres semmi, melly ha nap nem vólna, tsupa setétség, merő azon feketeség vólna: hanem a

a) In medio ramos annosaque brachia pandit
Ulmus opaca ingens: quam sedem somnia vulgo
Vana tenere ferunt, foliisque sub omnibus haerent.

Virg. Aen. VI. v. 282.

nap-súgóroknak láthatatlan hosszúságú ki terjedése, a' fejjérséget, a' fekete vagy semmi
115 színnel öszve kevervén, ég színt; és az ég színnek, az egyenlő hosszúságú sűgárok' leg-
végső határozatjától gömbölyegséget⁵⁸³ mutató belső borítékja, eget – üreget – ég' böl-
tozatot mutat. A' melly nagy meg-mérhetetlen ürességben, emberi ésszel el-nem-gon-
dolható Isteni erő által, fenn függve tartatnak azok a' nagy fényes tüzek, mellyek a' magok
120 temérdek messzisége miatt, nekünk apró tsillogó pontoknak tetszenek lenni, mint ha az
égnek képzelt kékelő böltozatjára szanaszét reá vólnának raggatva, mellyek pedig való-
sággal nagy roppant testek, mind meg annyi világosító napok, sok körülöttök forgódó
homályosabb testeknek világosító napjai. A' Mindenhatónak tsuda munkáji, az Ő meg-
mérhetetlen böltsességének és hatalmának ditsőitő eszközei. – Elesejtek szemeim! néz-
zések e' tsudákat! emeld-fel érzékenységeimet, könnyű gondolatimmal egygyütt, én gon-
125 dos Músám! ezeknek a' nagy test-gombolyagoknak szomszédjában hadd higgye-el a'
tapasztalásokhoz szokott és azokból örömelebb ítéelő Lelkem: hogy vagynak a' mi lako-
zásunknak alatsony helyjén kívűl földek, tengerek, és eleven teremtett állatok: az egeknek
sokaságos seregei, a' kik ugyan azon egy Teremtőnek keze' mivei, egy Uralkodónak
szolgaji, egy örökké áldandó Ditsősségnek tárgyjai. Oh! hogy láthassam-meg közelebből,
130 azokat, a' soha el-nem-tévesztett útakonn forgolódó golyóbisokat, a' mellyek az én éle-
temnek idejét szakaszokra osztják: hogy láthassam meg? azokat a' tőlem olyan szörnyű
messziségre el-távozott égi testeket, a' mellyek, míg az ő fordulatokat tökéletes kerek-
ségel bé-kerűlik, nem elegek annak fel-éréssére életemnek rövid esztendeji; – az én életem-
nek, a' kit lakó helyem, a' maga közép pontja körül való kerűlésekor magával hordozván,
135 azt gondolom, hogy egygy esztendőt tölöttem, mikor ennek a' szörnyű ürességnek arra
a' pontjára vissza érek, mellyben vóltam ez előtt tsak igen kevés idővel. – Vallyon meddig
tartanak ezek a' kerűletek? Mondjátok meg magasságos Egek! mikor léssen az? hogy min-
den fordulatok, egygy utólsó véget okozó szempillantásban meg-akadjanak, és öszve
omoljanak. Mikor léssen az? hogy a' Mindenható az egeket, mint az őltözetet öszve hajto-
140 gatja. – Amott szalad egygy tsillag. – Ha a' természetiek körül böltselkedünk, azt mond-
juk: hogy az nem tsillag, és nem annak a' végetlen üregnek forgó testjei közzűl való. Oh!
hát ha az is égi test vólt; ilyen temérdek föld, mint ez a' mi lakó helyünk; és el-érvén a'
maga' kerengésének utólsó pontját; meg akadt, el-pattant, tűzzel meg-emésztetett. – Mit
várhatunk? Földnek boldogtalan lakossai! nekünk is utólsó el-változásunknak ezközűl,
145 a' Tűz rendeltetett, a' Mindenhatótól.

Vígy-el engemet a' Te magasan repűlő szárnyaidon én Músám! leg-magassab szélére,
tsak ennek a' mi közép pontunk' környékének; a' melly minden ő kerűletjeivel egygyütt
gondoltatván is, tsak annyi e' nagy Mindenséghez képpes, mint egy⁵⁸⁴ por-szem, ré-
szesítsed a' gondolatoknak élességében szemeimet, hogy láthassák azok érzékenyűl,
150 mennyivel nagyobb az örökké való annál a' meg-határozott kitsinységnél, a' mennyire
terjedhetnek az én gondolatim. – Hadd lássam: ha vagynak-e e' nagy mindenségnek
szerentsésebb lakossai én nálam? a' kik a' Mindenhatót vagy jobban, vagy hosszabb idő-

583 *gombölyegséget* Sajtóhiba, em.

584 *mint-egy* A kötőjelet értelemszerűen elhagytuk.

ben érezhetik. – Én mikor az én lakó Földem, a' Nap körül ötvent-hatvant fordul; azt mondom: hogy sok idejű vagyok, meg-öregedtem, közel vagyok életem' végéhez. – Oh!
155 hát ha a' tőlünk leg-messzebb helyhez tetetett égi testeknek lakossai is, az esztendőket, az ő lakó helyjeiknek fordulásokk szerént számlálják, és azok is hatvan-hetven esztendőket töltenek: mennyivel hosszabb idejűek azok én nálam? mennyivel jobban ismerhetik a' Teremtőt? mennyivel bőltsebbek mint én? a' ki magamat minden Teremtések felett bőltsenek, a' Mindenható' remek munkájának tartom és még is az örök Bőltsestől kell
160 kérnem tsak azt is; hogy taníttson-meg engemet bőltsen számlálni az én napjaimat. – Az én napjaim múlton múlnak, és mint a' sebessen repülő madár, olyan gyorsan haladnak; azoknak száma is igen kevés, a' napok is pedig millyen rövidek. Ez a' föld a' mi lakozásunknak helyje, tsak igen kitsiny sok égi testekhez képpes: még-is, mikor ez a' kised kerekesség, a' maga' tengelyében egygyet fordul, azt mondjuk, hogy el-tölt egy nap. – Oh!
165 mi vagyok hát én az örökké-valóhoz képpes? mitsoda az én időm az örökké-valósághoz, mellyhez képpes az idő, a' kezdettől fogva számláltatván-is, sőt ha a' kezdettől fogva mind örökké idő lenne-is; semmi sem; mert, kezdődött, és így véges: a' végesnek pedig mennyisége, az örökké-valóságnak végetlen nagyságához, hasonlíthatatlan.

El-töltöttem már, a' földön lakozóknak számlálások szerént egy-néhány esztendőt; –
170 mindjárt el-töltöttem ezt-is. De vagynak velem egyenlő valóságúak, a' kik két ennyit-is el-töltöttek. Mennyivel tökéletesebbek hát azok énnálam az időre nézve? holott éppen az idő az, a' mellyel mérsékellyük életünket; az élet teszi pedig emberi valóságunkat, a' mennyiben testből és Lélekből állunk: – és még-is az együgyű öregeket, és mind azokat, a' kiknél akar a' történet, akar más valamely általláthatóbb ok szerentséssebbé tett bennünket, ke-
175 vélly szemmel nézzük; (azomban ha kikben több derékséget találunk, mint magunkban, elég mentség a' kevélységre, elég reá fogás az elsőségnek meg-tartására, ha öregebbek vagyunk) fel-duzzasztjuk porból lett 's porrá változandó szíveinket kevélyen azok ellen, a' kik velünk egyenlőkké teremtettek; a' Nemes a' Nemtelent, 's néha a' szegényebb Nemest-is, mint, Istennek tökéletlenebb Teremtését úgy nézi; az irigy az ártatlant még
180 életében, a' hólnál tehetetlenebbé teszi: ha a' másokkal egyenlő lelkes testbe Királyi méltóság, vagy Bíró szabadság költözik lakni, vagy-is tsak egy ideig sátorozni, a' hatalom életet vesz-el a' mit a' hatalmas nem adhat. – Oh tsudálatos Halandó! miért vesztetted el a' Halhatatlanságot? mellyet a' te kezdetkori bódog természeted meg-bírhatót volna. – A' Társaság törvényt tesz, minden Társaknak meg-egygyezésével, és a' törvényben Halál-
185 is vagyon; holott egygyik sem szabad a' maga életével. – De jól vagyon Halandó ember! magad által büntet a' Halhatatlan, ki mikor halandóvá lettél, már magad gyilkossa voltál. A' Társaság Királyt választ, és azt minden Társaknak életével szabaddá teszi: jól vagyon Halandó', a' törvény, mellynek meg-rontása miatt halandóvá lettél, uralkodik halandó testeden most; és most kéntelen vagy halálotat más' akaratjától függeszteni fel; melly
190 először szabad akaratodon' állott.

Ember! mi vagy az örökké-valóhoz hasonlítva – tsak annyi sem, mint az idő az örökké-valósághoz: mert a' te életed, az időnek tsak igen kitsiny réssze. Mi okozta tehát a' telhetetlenségig ki-terjedő kívánságidat? – a' Lélek halhatatlan; a' léleknek hát vég nélkül való kívánsági meg-egygyeznek a' maga' természetével. Úgy-de a' test romlandó, az élet rövid;
195 valami pedig e' világon vagyon, mind testnek kívánsága, szemeknek bujálkodása, életnek kevélysége. – Kíván a' Fösvény kintseket: ha kérdem: minek azok, egy rövid idejű ember-

nek? Azt feleli: a' maradéknak – az ezután élendőknek; – a' maga-szeretés, ösztönöz, sőt tselekszi-is, hogy jobban szeressem a' magam' életét, mint a' gyermekemét: még-is a' szerfelett való szorgalommal, a' maga gondolatlan világ' üzéssel magam' életét rövidítem; oh!

200 hát, nem a' maradék, nem az ez-után élendők okai a' kintsek' kívánságának. – A' kevély a' tisztségeket, mások felett való betsültetést vadássza.⁵⁸⁵ – Miért?⁵⁸⁶ – Azt feleli egy nemes Teremtéshez illendő reá fogással: mert a' Halhatatlan Lélek, a' Ditsősségben-is tökéletességet kíván. – De hát gondolod-e? oh Halandó! hogy ezek a' betsületnek árnyéki, mellyek itt a' Te kevélységednek szarvát emelik, és téged' egygyik port, a' másik por felett

205 fel-magasztalnak, hasonlíthatnak annak a' Ditsősségnek tsak leg-vékonyabb sűgárhoz-is, melly a' halhatatlan Léleknek tulajdona: Mausolus a' maga Királyi Ditsősségét a' halálon túl nem vihette: el-temette azt Ártemisia Királyné egy ditsősséges temetőbe, hogy azzal-is meg-hólt Férjét ditsősségesebbé tégye. – Tied-e hát Mausole! a' Ditsősség? – Nem, hanem a' Te pompás temető helyedé; azt a' világ' hét tsudáji közé számlálják; Te pedig a' Te

210 ditsősségeddel egygyütt porrá lettél. – Illeted-e hát a' Lelkeket Te! a' Ditsősségnek szertelen kívánsága! – Oh! nem. – A' lélek nem test természetű; annak tulajdonságának tökéletessége vólna a' valóságos ditsősség; – a' testtel való öszve-keveredés nem engedi, hogy azt érezzed. – A' leg-magassabb Palotákban szinte úgy szemetes tömlöttze a' test a' ditsősséges Léleknek, mint az alávaló szalma kunyhókban. – – Kíván a' bűja ember testi

215 gyönyörűségeket, 's azt mondja: hogy a' halhatatlan lelket nem illik szomorúsággal lánztolni: azomban, a' jól-lakás, evés-ivás test fárasztó 's rontó szerelmek, vagy ha leg-szebbek, barátságos társalkodások azok a' testi gyönyörűségek. Mi jut ezekből egyébb a' léleknek? hanem az ezeknek el-tűnéseken való szomorkodás. – Vagy talám mikor ezeknek el-múlásával, igazán meg-gondolja a' Lélek: melly bóldogtalan ő! hogy a' test, ezekben

220 való gyönyörködésre ingerelheti; akkor érzi leg-jobban a' valóságos, és a' Lélekhez igen illendő gyönyörűséget. – Ditsősség! – Gazdagság! – Gyönyörűség! – Színes jók, képzelt bóldogság! – Egygyik Ország a' másik ellen törekedik, egy darab földért, a' lakó helynek bővítéséért, – a' föld' gyomrában önként teremni szokott drágaságokért – egy-mást háborgatják, a' világi jót, más világi jóval tserélgetni akarják; egy-más' életét el-vesztik, hogy

225 bóldogabbúl élhessenek; az erőt törvényvé változtatják; életeket a' bírtokért vesztegetik. Azomban mindenik szabad akaratja szerént azt tartja, hogy mindenét oda adja az ő életéért. – Oh halhatatlan Lélek! ha Te, a' testtől való el-válásod után, a' levegő égnek valamelly magassabb pontján, mint a' szárnyjait egy helyben lebegtető madár, fel-függesztenéd magadat, és onnan gondosan meg-vi'sgálnád az egymás ellen tüzelő két tábornak: hallanád az ágyúknak rémítő ropogásit, az öszve vert kard vasaknak tsikorgó tsattogásit, – látnád a'

230 tűz okádó hadi eszközöknek a' fellegeket tsapkodó füstjeit; egy ércz golyobisnak ütése által földre rohanni a' leg-fel-emeltebb fejeket; vérbe keverve fetrengeni a' halandóknak gyönyörködtetésére született deli testeket; és valaki azt kiáltaná-fel értelmes hangal az érthetetlen zörgések közül: egy darab földért perelünk. – Nem azt mondanád-e? ditsősséges Lélek! oh! hát minek nektek tágassabb föld, mint a' hol állotok? vagy a' hol le-

585 A pontot pontosvesszőből jav.

586 Az *M m*-ből jav.

235 fekhettek, holott nem sokára egy ölnyi sír elég léssen.⁵⁸⁷ Miért sijtetititek az időt? hogy idő
előtt meg-eméssze azokat, a' mellyeket a' halandóság éppen az időnek engedett, hogy el-
rontsa, és első valóságokra vissza vigye. Miért kényszerítitek a' lelket másféle eszközök
által ki-menni a' halandó testből? holott önként tudja az a' maga' idejét, és el-költözik,
mikor a' test, akarmi természet szerént való ok miatt a' vele egygyütt dolgozásra alkalmat-
240 lanná léssen.

De oh szakadatlan folyamattal terjedő Idő! Te talám magad-is érzékeny vagy az
ilyenekre. Maga a' Mindenható rendelte-el a' Te szakasszaidat, és maga osztott minden
élő Halandóknak, annak szakasszaiból több, vagy kevesebb részt. – A' világ' fenn-mara-
dásának Ő szabott határt.⁵⁸⁸ – A' világ' minden látható és láthatatlan dolgokból áll – és egy
245 nemnek-is világ' végéig el-nem-fogyása, egygyik tárgya az örökkévaló Böltsességnek. –
Annak a' Böltsességnek, ebben a' világ' résszeinek fenn-tartásában olyan eszközei vagy-
nak, a' mellyek hasonlóképpen e' világnak résszei közül valók – eszköz minden teremtett
állat – egyik a' másiknak – a' ki-szabott idő szakaszig való meg-maradására; eszközök az
okossággal bíró teremtett állatok-is, a' kik közül külön-külön mindenikre, a' maga idejé-
250 hez képpeszt gondja vagyon a' Mindenhatónak. – És mivel nagyobb résszei ennek a'
Mindenségnek a' Nemzetségek és Országok, mint egy ház-nép, vagy más tsekélyebb do-
log; a' nagyobbaknak fenn-tartására meg-kívántató eszközökre nagyobb az örökké-való-
nak gondviselése; drágább Ő nála a' Királynak, mint a' köz rendű lakosnak élete.

Oh rövid, és változások alá rekesztetett élet! – én életem! Meddig bírod még Te, ez
255 időnek szakasszait? Mikor oszlatod-meg e' két valóságból álló személyemet? – mikor vál-
toztatod az én időmet örökké-valósággá? – Az én elmém, az én halhatatlan Lelkemnek
tehetségei nagyon gyengék a' test miatt, mellyben lakozom: – testemnek valósága, több
esztendők alatt meg-változik, el-repül, – ki-párázik, és míg élek, már testem porrá, földé
változik. – Ez a' test, mellyben most Lelkem gondolkozik; nem az a' test, a' mellyben la-
260 kott ez-előtt hét esztendővel, ki-szívárog a' régiből esztendőnként a' test' valóságának
heted-réssze. – Oh én halhatatlan Lelkem! a' ki sem nem nevelkedtél miólta élek, sem nem
fogytál; taníts-meg engemet: miért vagy olyan kéntelen, a' test' változásit követni az em-
lékezetben? – A'⁵⁸⁹ mostaniakra, a' tsak tegnapiakra, elevenen emlékezem; a' régieb-
kevesbé; a' születésemkoriakra éppen nem. – Hát⁵⁹⁰ vagyon-e te rajtad-is hatalma az
265 Időnek? a' melly mindeneket meg-emésszt. – Hozzá szoktál az érzékenységetől költsönözött
képezetekhez, a' ki pedig testetlen dolgokat-is tudsz képzelni. Valamint testemnek ki-pá-
rázó résszei, szakadatlan kötelekkel úgy ragasztatnak egymáshoz; hogy a' régiebb 's már
el-repülendő részek, az újabbakat, míg velek lehetnek, egyenlő természetűekké tészik;
úgy Te-is a' régiebb képezeteket újabbakkal táplálván azokról, a' mellyeket a' jókora nagy-
270 ságra nőtt testben gondoltál, vénségemben-is meg-emlékezhetel. – De hát miért nem a'
kisdedkori gondolatokra? holott, ha lélek vóltál, akkor-is gondolkodtál. – Oh! bizony mél-
tán kérheted az örökkévalót: hogy taníttson-meg Tégedet böltsen számlálni a' Te napjai-
dat. – Mert minden esztendő' végénn, egész életedbéli tselekedeteidet számba venni,

587 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

588 A pontot pontosvesszőből jav.

589 Az A a-ból jav.

590 A H h-ből jav.

számadásodban áll – mindenre emlékezni pedig, tested’ természetével ellenkezik. –
275 Úgy-e? Lélek! hogy ha halhatatlan vagy-is, szükséged van, az örökké-valónak segedel-
mére.

Menj-fel-vissza én Lelkem! a’ Te kezdetednek idejére; annak az életnek kezdetére,
mellytől fogva, a’ testtel egygyesítette ember vagy: mert az előtt vóltál-e vagy nem? ma-
gad sem tudod. Hord elő gondolatiddal: mit tettél? a’ mi a’ Te halhatatlanságodhoz, az
280 örökké- valótól közben-vetés nélkül vett származásodhoz illendő, vagy egyetlen vólt. –
Gondold-meg! – de sijess – mert az idő nem vár – mindjárt el-telik ez az esztendő – közel-
get a’ halgató éjféli. – Minden óra több több gondot ad – több lesz a’ számvetés – múlton
múlnak a’ szempillantások. – Az esztendőt több lakos társaiddal Te-is, ezen éjfélnak mind-
járt el-érkezendő szempillantásán szakasztod-meg: akkorra már késznek kellene lenned,
285 ez-után következő életed’ szakasszainak-is jól el-intézésire. – Így kell lenni – így kell
tselekednek – mert halhatatlan vagy: de azomban olyan romlandó sárházban lakozol,
melly egy tőled el-rejtett szempillantásban öszve omlik; ki kell költöznöd – és az-után
nem időket, hanem örökké-valóságot fogsz tölteni; de olyant, a’ melly hogy rád nézve
bóldog, vagy bóldogtalan légyen; itt az időben veted-meg fundamentomát: úgy készítsd
290 számvetésedet, hogy hijjános ne légyen; mert ez testednek el-bomlásakor meg-vi’sgáltatik
– annál többet nem halaszt a’ Bíró – az örökké-való nem várakozik.

III. Ezen ó esztendő éjtszaka utáni
HAJNALI ÉNEK.

(mellynek alább az énekek közt lett volna helyje; de hogy a’ Hajnal az éjtszaka után meny-
nyen, ide íratik.)

Jer! e’ napnak hajnalában!
Jer! – a’ napok-is mennek
5 Lelkem! ditső Templomában
A’ Hatalmas Istennek.
A’ Nap az ó Esztendőnek
Végezván fordulatját
Ditsóíti az Időnek
10 És az egeknek Atyját.
‘S öltözvén hajnal-színekkal
Inneplő ruhájába’
Meg-áll reszkető térdekkal
Az Isten’ tornáztába’ –
15 Várja bölts Teremtőjének
Újj parantsolatjait,
Hogy ez újj kerületjének
Mint forgassa útjait.
Emeld-fel Lelkem! magadat
20 Te-is a’ magasságba

Csudáld hatalmas Uradat
Ama' világosságba'
Kinek semmi setétség
Nem szenved fényessége,
25 Nem tud változást sem véget,
Végetlen ditsőssége.
Képzелhetetlen karjainn
Nézi e' mindenséget,
Függve tartja bölts titkainn
30 A' kezdetet 's a' véget.
Az időt szabad tetszése
Részekre osztogatja,
Az ő minden teremtése,
E' Földnek sok állatja,
35 Vígyáz tévedhetetlenül
Kiki maga' tárgyára,
Sijetve megy szűnetlenül
Ki-szabott határjára.
Lelkem' Szent gondolatokkal
40 Jer a' magas egekbe!
Jer az Istenhez – azokkal
Az égi seregekbe' –
A' végetlen Istenséget
Áldó sokaságokkal
45 'S annak ditsőssége végett
Teremtett állatokkal.
Oh! hallik énekléseknek
Örvendező zengése,
Hallik a' böl dog Lelkeknek
50 Szent! Szent! Szent! éneklése.
A' kik a' halandóságot
Fellyúl múltván örülnek,
Hogy érzik a' böl dogságot,
És benne részesülnek. –
55 Én Lelkem! mikor vetkezed-
Le halandó testedet?
Isten! mindenható kezed'
Ha rontja-el mivedet?
A' ki tsak azért kívánja,
60 Hogy tovább itt élhessen,
Hogy mint kezed' alkotmányja
Tégedet dít sérhessen.
Add tudtomra oh végetlen!
Azt a' böl dog végemet;

65 A' mikor ezt a' testetlen
'S halhatatlan Lelkemet,
A' vég-nélkül örvendőknék
Iktatod seregébe
70 A' hol a' bóldog időknék
Bóldog esztendejébe'
Imádandó Istenemnek
Egy innepet szentelek
'S Istentől vett lételemnek
Igazán meg-felelek.

*IV. Új esztendei áldás egy Fő Tisztelendő öreg Pap Úrhoz.
(levél formában)*

Talám azt-is gondolja már -----
----- és valóban
Régen halgatsz én szomorú Músám! – oh igen régen
Halgatsz! e' vastag-hó-lepte Balatoni térségen.
5 A' kik könnyű énekidet isméri, azt gondolják:
Hogy Pinduson-is a' notát most más húron tánczolják.
Hogy bé-hordták a' Pegazus' kútját a' hó-fúvátok,
Vagy el-fagyott, 's nem ihatnak vizéből a' Horváthok.
Meg-tsipte a' kemény hideg a' Músák' kis újjait
10 És azért nem billegetik hárfáiknak húrjait
Engedj-ki hát fagyos Músám, és hitesd-el azokkal
A' kik ítélhetnek rólad kétes gondolatokkal
Hogy a' jó mag, ha jól vetik, a' hó alatt-is ki-kel
A' meleg vérű Poéta hidegben-is énekel.
15 Serkenthet az új esztendő, az időknék' változása
Az áldással tellyes egek' ezer-féle áldása:
Hogy mikor a' Halhatatlan, Téged' halandó meg-áld,
Te ki rövid idejű vagy, az örökké-valót áld.
Nyisd-fel én fiatal Músám! érzékenyül szemedet
20 Az idő – az új esztendő emlékeztet Tégedet
Melly tisztelettel tartozol a' tisztas Öregeknek
Kik a' változó időnek, és az idő részeknek
Több szakasszit által élték – kiket a' Mindenható
Őszsággal, az öregségnek ki-tettző és látható
25 Koronájával meg-tisztelt. – Oh melly igen illendő!
Hogy olvassa soraidat az a' Fő Tisztelendő
A' kit, mint Tihan' Angyalát nem régen el-síratál
Mikor annak, hozzád közel lététől meg-fosztatál! –

30 Meg-áldottak Téged' Jó Úr! az Úr' áldott kezei
Annyira meg-sokasodtak életed' esztendeji
Hogy én, ha minden órájít hátra lévő éltednek,
Áldásra szentelem-is meg-tartó Istenemnek;
Annyit, mint már Te dítserítetted Őtet, nem dítseríthetem;
35 És így a' Tiednél sokkal hijjánossabb éltedem. –
Én mint ifjabb, mikor ezt az új esztendőt szentelem,
És azzal, hogy még Te-is élsz, örömmömet nevelem,
Emberi gondolat szerént méltán úgy ítéltedek;
Hogy nálad Fő Tisztelendő Öreg! tovább élhetek.
40 Oh! – De a' Fő Bóltességnek nem olyanok útjai,
Mint a' halandó emberek' biztos gondolatjai;
Hogy Te még sok időket érsz, Isten úgy akarhatja,
Engem élébb ki-szóllíthat a' minden élők' Atyja.
Ha már az ég nem akarta hozzád közel léteget,
Meg-lehet: hogy híred nélkül temetnek-el engemet.
45 De ha a' gyors madár a' Hír hozzád-is el-érkezik;
Hogy az eleven Horváthot, holt Horváthnak nevezik:
Képzeld akkor szemed előtt lenni gödrös síromat,
'S egy foganatos áldással illesd hideg tsontomat.
Vígasztald-meg érzéketlen Ötsédet ilyen szóval
50 Én sokáig egygyütt éltem ez Ifjú halandóval
Tudom: hogy tudta betsúltni az időt, és szerette
Hogy őtet a' Mindenható dologra teremtette
Méltó hát, hogy most nyugodjon – méltó hogy a' Véneknek
Tisztelésében példája legyen sok Gyermekeknek.
55 De még élek.⁵⁹¹ – Mit mondják hát ezen áldott Atyának?
A' mi ez új esztendőnek e' leg-első napjának
Innepével meg-egyezzen – nintsen nékem áldásom,
Istené az áldás – de van egy szíve kívánásom
Áldott Isten! áld-meg őtet nyugodalmas vénséggel
60 'S élete' bóldog napjait édésítsd bóldog véggel.

*IV. hasonló – Jó-nap-mondás
egy szomszéd T. Plébánus Úrhoz.*

Músám! köszönettel adós vagy egy Papnak
Ő az Ó; te-meg ez új Karátson Napnak
Mondj áldást – Pennádnak reggeli vonását
Arra szánd: hogy ez új nap' fel-virradását.

591 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

5   Annak barátságánn kezdjed idvezelni,
                     Ki nem rég' Ádámmal akart innepelni. –
                     Képzéseid hasznos munkát rendelének
                     Már a' múlt éjtszaka a' magad' Lelkének:
                     Dítséretet mondtál víg ének formában
 10   Az egek' Urának hajnal hasadtában:
                     Töldjad énekedet ez új nap-kezdettel
                     A' Felebaráti költsön-szeretettel. –
                     Isten' embere ez – kívánj hát jót ennek,
                     Mikor új esztendő't szentelsz az Istennek. –
 15   Barátom! régebben tart a' föld Tégedet,
                     Az Örökké-való több idő't engedett
                     Mint nekem.⁵⁹² – Oh áldjuk ketten e' Felséget,
                     A' ki úgy rendelte a' kezdetet 's véget;
                     Hogy új nap érkezzen a' múltnak nyomába,
 20   Egy-más után éljünk és haljunk sorjába' –
                     Illik e' Felségnek tőled tiszteltetni,
                     Kinek régen tetszik már Téged' éltetni;
                     'S illik ezt áldanom nekem-is Ifjabbnak
                     Hogy jó Barátomnak, nálam bóldogabbnak
 25   Példáján jámborúl élni tanulhatok,
                     'S ha jól élek, én-is, mint ő, jót várhatok. –
                     Ha én elébb érek életem' végére,
                     Jövel hív Barátom! állj sírom' szélére:
                     'S mondjad ezt az engem' temető kezeknek:
 30   Jó ágyat vessetek ez hűlt tetemeknek;
                     Méltó: hogy e' hólnak jól nyugodjon teste,
                     A' ki velem egygyütt Ó esztendő' este
                     Az újjnak hajnalát ezzel idvezelte,
                     Hogy azt a' végetlen Istennek szentelte. –
 35   Engedj Bóldog Isten! többeket-is érnünk,
                     Hogy Téged' e' testben lehessen dítsérnünk. –

V. A' *Berlini Királyi ég-vizsgálóhoz*
 – Az 1789dik esztendőre jövendőlt üstökös vagy farkas tsillagról.

Midőn a' tegnapi szép est-hajnalkor, az ég-vizsgálóknak, az üstökös tsillag felől tet jegyzés-
 sekről való mély gondolkodásban, el-találék szenderedni: el-ragadott engemet *Urania*
 Músa egész' az *Urania Plánétáig*, bujdosó vagy forgó tsillagig: a' honnan az üstökös tsilla-
 gok közelebről szemléltethetnek. – 'S hát láték ott sok Bóltseket, de többnyire a' mostani

592 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

5 új Században élöket, vagy éltteket.^{a)} Mindnyájoknak nagy hosszú és vastag réz tsó vala előttök, és azon kukutskáltak által: tsak az egy *Neuton* különbözött a' többtől; a' ki már nem igazolván, öreg szemének öblös borítékjait, ne hogy, az azokba bé-menő sугárok, a' többtől különböző szegleteket tsináljanak;^{b)} bé-hunya szem-héjjait, és mélységesen okoskodván azokból; a' miket régen látott és tapasztalt, tanította a' többi vele lévő

10 Tűdósokat a' Természet' titkaira.^{c)} Ott láttam közel állani a' Berliu Királyi ég-visgálót-is, a' maga' messze-néző-tsévájével: és azzal által ellenben meg-állu egy el-takart ábrázatú

- a) Új Bóltseket említ; mert már a' régibb Ég-visgálókna, *Langrénu*s és *Ricciolus*, adtak egy-egy darab lakó földet, és bírtokot a' Hóldban; mivel hát az újjabbaakna ott nem jutott, képzeli a' Magyar Műsa, mintha azok, az újjonna talált, vagy még-nem-régenismertt *Urania* Plánétában találtak volna magokna lakó helyet.
- b) Czelozás vagyon az *Opticus*okna, látás körül bóltselkedőknek már közönségesse lenni kezdett gyanúságokra: hogy egy ember, vagy egy szem, láthat valamelly külső dolgot nagyobbna vagy kissebbnek, mint a' másik, és a' színeket-is képzelheti különb-féléknek egygyik szem, mint a' másik: mert ha a' testekben lévő leg-apróbb részeknek tömötségetől, és az azokba bele-tsapódható Nap-sугároknak különbözésésétől függ, és változik; úgy a' színeket, változtathatja, a' szemben lévő folyadékokna, és borítékokna, a' tömötségre, 's belső görbeségre nézve egy-mástól-külömbözése: és hogy a' szem-feneknek *Tunica Retinának*, vagy a' mint mások hiszik a' *Choroides* nevezetű másik szem-takaróna belső öbli, a' mint annak szélessebb vagy szorúlttabb görbesége vagyon, változtathatja a' külső testeknek, úgy tettzet nagyságát, *apparentem magnitudinem*. És ez ugyan, természeti okokból könnyen ki-hozható igazság; 's el-is hiszem: hogy az *Astronomiának*, Csillag-visgálás' tudományjának ebből következhető nehézségeit-is, ugyan azon Bóltsek meg-fejthetik, a' kik amanna visgálásában gondosabbak. Mivel az *Astronomus*ok az úgy tetszett nagyságból (*apparenti magnitudine*) és valóságos messziségből szokták a' messze való testnek igazi nagyságát kitanúlni. – De tsak ugyan ebben a' különözésre hajlandó, 's nagyon sokat tudni akaró világban némellyeknek ez az állítás, hamar *Scepticismust* okozhat.
- c) Tanította *Neuton*, 's tanítják munkáji ma-is, a' véle egygyütt és utána élő Bóltseket; és meg-érdemlette a' Tűdós Világtól, hogy még életében imádjá felséges munkájit. Követte Mussebrek, magyarázta Gravezánd, sőt két igen szép könyvetskéjét *Neuton'* nevérol nevezte. De a' kik hozzánk közelebb vagyna; az ő tanítványja *Boskovits*, a' ki a' testek' természeti erejéről való bóltselkedésben sokasította-is *Neuton'* találmányit. És a' ki nevezetes a' többek közt a' Hóld-fogyatkozásokról írt szép munkájáról. Tanítványja Nemzetűnkéből ama' nagy nevezetű Makó Pál-is, a' ki méltán neveli Mesterének ditsőségét, és a' kit ha egyébért nem, méltán betsűlhet Béts, sőt ő érette Bétset-is más szomszédok, tsak azért az igazán tűdós munkájáért-is, melyet a' mélységes Algebrának leg-felségesebb résszéről, a' *Differentialis* és *Integralis Calculusról* írt. – Tanítvánija a' Nagy Tiszteletű Horváth János-is, a' kinek nem tsak Pest, hanem az egész Haza sokkal tartozik; mikor mind a' *Mathesis*na gyengébb részeit írásban olyan érthetően tanítja, hogy lehetetlen meg-nem-érteni; mind kivált *Physicájában* 's *Mechanicájában*, ki-mutatja, melly nagyon méltó a' *Neuton'* tanítványságára. – 'S más több nagy emberek-is Hazánkban.

Asszony, a' kit mindazáltal, mivel a' vékony fátyol alól, drága gyöngyökből fűzött pártája ki-tündöklött, jobb kezében pedig egy kettős keresztet tartott; a' Magyar pártából 's kettős keresztből észre vettem; ki legyen? 'S míg bámúlok, meg-szóllal a' Szűz, és érthető hangal
15 ezt mondja a' Berlini ég-visgálónak:

Ne ijesztgess Jó Barátom! több több kételkedéssel, –
Ne – üstökös tsillag felől való jövendöléssel,
'S hát már, a' leg-messzebb való égi testek-is jőnek?
Rossz hírt mondani, ez úgy-is félelmes esztendőnek. –
20 Nem elég? hogy a' *hóld'* szarva egygyik *foljó-vizembe*
Bele öklelt, 's már jó formán be-sütött kebelembe.
És hanem-ha vitéz *Sasom* gyors *Pegazus'* formába'
Repült,⁵⁹³ 's fészket tsinált-vólna a' *Hóldnak* udvarába'
Keresztemre a' *ló-farkak*⁵⁹⁴ már úgy törekedének,
25 Hogy neki ez múlt egy-Száznál többet ne engednének. –
Változtassad szám-vetésidet 's görbe *Lineáidat*
Vezessd titkosabb útakon üstökös tsillagidat.
Nem lesz szégyen, meg-tzáfolnod jó hozzá-vetésedet,
Mellyre tsak *hasonlatosság* bátorított Tégedet^{a)}

a) Ne nehezteljék a' bölts Ég-visgálók, ezt a' szót: *tsak hasonlatosság*: nem szégyenlette ama' nagy *Astronomus Cassini*, az 1572, és 1680. esztendőben két láttatott üstökös tsillagoknak neműnémű hasonlatosságából, az utólsónak útját, mindjárt, mihelyt fel-tetszett, meg-jövendölni, és némelly részben meg-is felelt jövendölésének a' valóság. De különben-is, mivel az üstökös tsillagok' útjainak (mellyek a' mi látásunk' határozatján, leg-felnyebb fél esztendeig szoktat járn) tsak kitsiny darabját lehet valósággal visgálni, és *calculus* alá venni; igen nagynak kell pedig ezeknek kerületjeknek lenni: ha annak a' kitsiny görbeségnek valóságos hajlásában, tsak igen kitsinyt hibázis a' számvetés; nagyot hibázhat, az egész kerületben. – Ez az oka: hogy ama' halhatatlan érdemű Neuton sem merte bizonyosan meg-határozni az üstökös tsillagok' útja' görbeségének természetét; (hogy Ellipsis-e? vagy Parabola: „*Probabile est Cometas in Orbibus Ellipticis admodum eccentricis moveri*: ő ugyan szépen gondolkodott, hogy mehetnek az égi testek, olyan *Elliptica*, tolyásforma görbe lineákon-is, mellyeknek közep pontjok-is hasonló törvényen változik) Doërfel' pedig, más törvényű útát tsinált az üstökös tsillagoknak: minekutána gondosan meg-visgálta vólna azt, melly 1680-ban és 81ben látszott: (és találta azt *Parabolának*, *Cujus Curvatura in se non redit*) és Neuton láttatik ebben sem ellenkezni – A' mint-hogy Gravesand, a' Neuton' eszének leg-szerentsésőbb magyarázója; nem meri magát a' három görbeségek közül egyikre-is meg-határozni, hanem azt mondja átaljában „*Vice autem curvaturam, ab hac eadem gravitate etiam pendere ex eo sequitur, quod corpus ex hac gravitate describat aut*

593 A vesszőt kötőjelből jav.

594 *ló-fórkak* Sajtóhiba, em.

30 'S tán azért látják Berlinből olly gyors fordulatjait
Hogy a' Berlini barna *Sas* sijetteti útjait.
Tán ez *Sas* akar Ammonnak menyköveket hordani,
'S egy üstökös Merkuriust előre botsátani –
Ne – Túdós és Bölts Barátom! ne – egy Szűz kér Tégedet,
35 Változtasd-meg e' tsillagról tett jövendölésedet.
Ez ugyan már, ha fel-jöhet, ötödik lesz az égen^{b)}
Mellyeket ezen Századra ki-számoztanak régen;
Hogy, vagy nyólczvan kilenczedik esztendő vége felé,
Vagy a' kilenczvenediknek kezdetében jön elé. –
40 De lám bölts vólt Bernoulli a' ki itt áll melletted;
Meg-kérdem – valljon magára, 's feleljen-meg helyetted,
Ő-is elmés számvetéssel ki-tsinálta előre
Egy tsillagról, hogy vissza jön harmincz nyólcz esztendőre.^{c)}
'S nem jött.⁵⁹⁵ – De mit síránkozom? – Hatalmasok az Egek
45 Mind ki-szabott úton mennek minden égi seregek.

Ellipsim, aut Parabolam, aut Hyperbolam. Quales lineas descripsisse hos Cometas constat, quorum trajectorye fuere determinatae: de ha valósággal Ellipsis vólna-is, mihelyt az, változó tengelyű lészen, mindjárt nem lesz a' jövendölésre egyéb bizonyos okunk, a' hasonlatosságnál. – A' mint fellyebb mondám.

- b) Ötöt jövendöltek, ez előtt még 50 esztendővel, hogy ebben a' Században *Seculumban* vissza jönnek azok közül, a' melyek már ez előtt látszottak. Az elsőt 47dik, másodikat 51dik, harmadikat 58dik, negyediket 83dik esztendejében ezen Száznak. – Ez az utolsó mellyet nagyon várunk, majd meg-válik, mi lészen ebből-is?
- c) Bernoulli Jakab, annak az üstökös tsillagnak mozdulásából, melly 1680dik esztendőben látszott, igen elmés hozzá-vetést tsinált annak kerületjének ki-számolására, és úgy találta: hogy 38 esztendők és 147 napok múlva vissza jön 1719dik esztendőben Majus hónapban. De meg-tsalattatott a' nagy elméjét Bernoulli. – Azok a' kik a' mostanra várt üstökös tsillag' kerületjének 129 esztendőket tesznek; sokkal jobban bízhatnak, a' magok' jövendölése' bé-tellyesedéséhez; mert ha az üstökös tsillagok' ege, minden Plánétáknak egén fellyül vagon; igen messze vagnak mind a' naptól, mind a' Neuton' természeti Törvényjeiből; mind a' Plánétáknak jól kitanúlt fordulatjaiból: hogy a' kerületek' késősége, a' testek' messzeségével nevelkedik (Quadrata temporum periodicorum, sunt út cubi distantiarum a sole) és így tsak Uranianak-is kell 84 esztendő míg a' napot be-berüli. – Hanem, ha már az nem lesz igaz, hogy mikor az üstökös tsillagok szemünk elől el-tűnnek, azt az ő messzeségek okozza: úgy ezen fel-tétel-is kérdést szenved; de jaj akkor a' *Plánétáknak*, vagy ha azoknak nem; – a' Neuton' törvényjeinek. [Az utolsó mondat végén a hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.]

595 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

Fel-jöhet ez az üstökös tsillag-is látásunkra,
 'S ám jöjjön – de hát mi veszélyt várunk abból magunkra?
 Ha mindenütt romlás volna, a' hol az a' tsillag jár;
 Öszve esküdtenek volna a' többi bujdosók már;
 50 Ő ellene – hogy azt rendes útjából ki-szorították,
 Vagy a' heves nap testébe egészen le-taszították.
 Nem ti üstökös tsillagok, 's nem ti más égi testek,
 Kik a' messziséghez-képpest vagytok serények 's restek;
 Hanem az a' Mindenható a' ki forgat titeket,
 55 A' ki néktek a' kezdetben útat tsinált 's kereket,
 Az okozhat veszélyt, romlást, az tsinál tsendességet;
 Ő jövendölhet igazán, mert ő tsinálhat véget
 Ő az, a' ki ez üstökös tsillagot teremtette,
 'S a' Nap – mint-egy tűz-hely körül útnak úgy eresztette,^{a)}
 60 Hogy halad, 's igen hosszúkás görbe *lineán* megyen
 De már; hogy ez a' görbeség, millyen törvényű legyen?
 Még most sem tudjátok Bóltsek! – Tudja az Egek' Atyja,
 A' ki mind ezt, mind a' többi nagy testeket forgatja. – –
 Igaz: hogy vénül a' világ, és fogy éltető 'sírja,
 65 Hanyatlak görbül öreg-ként, – bűne' terhet nem bírja.
 Változnak rendes folyási mint-egy a' természetnek;
 Talám ő-is, és mindenek a' véghez közelgetnek.
 Mikor a' hideg az embert százanként fagyalगतja;
 A' hó közül mennydörgéssel zeng, az ég' bóltozatja:^{b)}
 70 De hát ezt-is ki tsinálja? mind az egek' Királyja,
 Minden ez Úrnak szolgája; mert ő világ' Bírája. –
 Oh! de gondviselője-is, 's egyszersmind édes Atyja;
 Szúnj-meg hát mellyem pihegni; állj-meg könyvem' harmatja.
 Szemem! – melly vagy szemé' fényje – 's mellyem! melly vagy melly vasa
 75 Európának – a' döllyfös *Hóld* bár akarmint forgassa

a) *A' Nap körül, mint tűz hely körül* – Nem tsak azért *tűz-helyje* a' Nap, (a' mint igazán lehet nevezni Magyarúl) az üstökös tsillagnak; mivel azt-is, mint más bujdosó tsillagokat, az világosítja, 's melegíti közönségesen: hanem azért-is, mert annak a' görbe *lineának*, mellyben (teszem most, hogy az *Ellipsis*) a' Nap körül fordul a' tsillag, két *focus* tűz-helyje vagyon; egy közép pont helyett, két pontja egy-mással által ellenben; és egygyik tűz-hely, a' napnak közepében vagyon. [Az első mondat végéről hiányzó írásjelet pótoltuk.]

b) Nálunk Januariusnak 10dik napján, ezen folyó 1789dik esztendőben, mennydörgés hallatott; dél előtt 10 óra tájban, mind innen, mind túl a' vízen, Tihanban, és Szántodon: holott tsak az elott való héten vett-meg a' hideg egy-néhány embert.

Fel-emelt szarvát ellened: az egek hatalmasok
Mind azokat el-hárítani, a' mellyek ártalmasok. –
Ám kettős legyen két felől Keresztem' ellensége
Hiszen régen ki-tsinálta az Isten' böltsessége
80 Hogy két fejű Sas légyen az, melly védelmemre álljon –
Két fejű 's kettős ereje minden felé szolgáljon.

*VI. Téli Mennydörgés. 10-dik
Januariusban 1789.*

Mennydörög; – mi dolog? egek! – zeng az ég' bóltozatja.
Csudát akar-e tsinálni ama' tsudáknak Atyja
„Hát már tán' a' patakok-is fel-felé fognak menni
'S útját a' nap-is visszára nap-kelet felé tenni
5 A' tsillagok a' föld' színén fognak világítani (Ovid. Trist.)
'S a' mag-vetők az egeknek menyezetén szántani.
A' vizek fognak okádni lángal égő tüzeket;
A' tűz áraszt özön-vizet 's hullat eső tseppeket.
A' Természet vissza fordúlt törvényt tsinál mindennek,
10 A' világ' minden résszei visszás úton mennek.
Minden meg-lesz, a' mi eddig vólt vala lehetetlen,
Kéntelen hinnem kell mindent; semmi sints hihetetlen.”
Vagy tán' fel-fordúlt természet bennem ez a' kétség-is,
Mikor illy meg-bomlott törvény alatt szenved az ég-is.
15 Mennydörög – mi dolog? egek! – több már harmincz napoknál,
Hogy tán' hidegebb vidékünk az északi saroknál.
Öszve raggatták a' jegek a' széles-víz-partokat,
'S tsinált rajtok a' természet gerendátlan hidakat:
A' hó' vastag borítékja a' földet pihenteti,
20 Az apróbb lábú barmokat istállóba rekgeti;
Az útast a' pusztá téren a' fagy el-tántorítja,
És testéből a' meleggel Lelkét-is ki-szorítja:
Úgy tetszik fázik a' tűz-is – melegéből el-vesztett
'S nehezen lágyítja, a' mit a' hideg meg-meresztett –
25 Hol vetted hát oh égi tűz! ezt a' nagy melegedet
Ki takart ki a' fenn függő hó hamúból Tégedet
Hogy a' fejünk felett fel-vont hó felhők' kárpitjai
Meg-repszted 's reszketteted a' földnek lakosságait.
Az erős Isten' szekere a' puha hónn-is zörög
30 A' tsudálatos Teremtő tél-közepénn mennydörög. –
Reszkess bízatos szívem, 's lássad millyen közel a' halál,
Hozzád; ki ez-előtt tized nappal olly bátor valál,

Hogy maga-hitt gondolatid, a' múlt esztendő végén'
 Nem tudtak képzelni, semmi olyan jelet az égen'
 35 Melly az el-aggott világnak véget jövendölhessen
 'S mellyet, egy bátran ítélő Lélek-is érezhessen.
 Borzadatok haj-szálaim! – iszonyodjál természet! –
 A' vóltat, 's ma lettet, hólnap követheti enyészet
 Isten! Te tsudálatos vagy, tsuda dolgaid nagyok,
 40 De én ember, mi? hanemha por, hamu, féreg vagyok.

VII. M. R. Sz. B. Gróff Széki Teleky Domonkos Úrfihoz, – mikor a' himlőből ki-gyógyúlt.

Kis Gróff! a' Helikon bámólni nem győzött,
 Mikor Gróff Teleky Domonkos himlőzött; –
 Most a' nagy bámúlást fel-váltja kettőzött
 Öröm, hogy a' rosszból teste ki-fejtőzött.
 5 Bámúl a' Helikon meg-himlőzésedenn,
 Nem, mintha nagy tsuda történne testedenn;
 Sem, hogy e' nyavalya, melly inkább kisedenn
 Kap; kapott tizen-négy esztendő's létedenn.
 Mert Atyád-is annyit, sőt már tizenhatot
 10 Élt, mikor himlővel teste meg-rakatot:
 Még pedig, mivel már árván hagyattatot;
 Illy kezek közt mint Te nem ápolgattatot.
 Bámúlt hát; még pedig panasz és jaj között,
 Hogy a' himlő, ágyhoz, olly testet kötözött;
 15 Mellybe az Átyától 's Őstől költsönözött
 Nemes vérrel, lakni illy Lélek költözött:
 Kinek *virtussai* már gyengességébe'
 Nagy reményt gerjesztnek Szüléji' szívébe
 Hogy a' bölts Teleky Grófoknak rendébe
 20 Atyja' koszorúit újjal tetézné-be.
 Bámúlt, 's bánta: hogy egy illy serény elmének
 Mellynek gyors szárnyjai, Pegázus' vizének
 Szinte forrássáig, már fel-repülének,
 A' sullyos nyavalyák akadályt vetének.
 25 *Mómus*-ként a' *Músák* már hibát kerestek^{a)}
 Abban: hogy úgy öszve köttettek a' testek
 A' lelkekkel; hogy ott a' lelkek-is restek
 A' hol az ő testek beteg ágyba estek.

a) *Mómus*ként. – Nem mintha *Mómus*-is, *ugyan azt a' hibát*, hanem, hogy ő-is *hibát* talált az ember' alkotásában.

De ezt a' panaszt új bámulás váltotta-
 30 Fel, 's már ezt maga-is *Febus* sokallotta;
 Hogy a' haj-borzasztó nagy kínok alatta,⁵⁹⁶
 Beteg gyenge száját jajra nem nyitotta.
 Hogy ez, a' sínlódó testbe zárt nagy Lélek,
 Kit meg-nem-ijesztnek a' Halál-rév-szélek
 35 A' mikor fáj a' test, tsontok, inak, bélek,
 Héjjaz a' kínokon, 's mint-egy játszik vélek.
 Míg, bölts biztatással Méltóságos Atyja,
 Beteg fija' szívét bár bátorítgatja;
 Vele-is a' bánat tsak ki-fakasztatja,
 40 Hogy sok dolga közt-is Fiját nem hagyhatja:
 El-érti a' Fiú Atyja' nagy szerelmét,
 De – nézd most a' beteg testben az ép elmét:
 Ezzel-is nagyítja szíve' türedelmét;
 Hogy a' biztató-is kesergi sérelmét.
 45 A' ki nem bús, könnyű annak mást biztatni,
 De annak jó hasznát ritka találhatni:
 Az egygyütt sírónak mást vigasztalhatni
 Ez! ez! – ennek lehet gyümölsét várhatni:
 Domonkos-is látván Atyja' búsulását,
 50 Annál jobb erőben érzi biztatását;
 Fontosnak ítéli leg-kisebb mondását,
 A' kiben képzei fájdalmi' mássát. –
 De ez: hogy példátlan elméjű Atyjának
 Fontos beszédei, nagy erőt adának
 55 A' betegnek; talám bölts Atyja' szavának
 Gondoltatik lenni jó foganatjának. –
 Nézd-el hát, és bámúlj emberi gyarló szív!
 Millyen a' nagy Lélek? 's melly mesterséges mív,
 Ez: hogy a' kit maga' 's más' kínja sírni hív,
 60 Kínos fájdalommal olyan bátran meg-vív.
 Méltóságos Anyján az ágyba esettnek
 A' jelek fájdalmat és bút jelentgetnek;
 Szem-héjjai a' hány tseppet rejtegetnek
 Most, majd bús orcáján hat annyit görgetnek
 65 Ah! Szerelmes Fijam! gondolja magában;
 Édes Anyád tsak négy esztendő korában
 Szenvedte ezt; mikor még indulatjában
 Nem fért a' fájdalom olyan divatjában.

596 *alatt* Sajtóhiba, rímelés szerint jav.

De a' nyavalya-is ilyen erejében
 70 Nem vólt rajtam, mint azt, vagy Fijam, testében
 Érzy most, vagy tsak mint fájdalmit, rendében
 Által-költözteti hív Anyja' szívében.
 Ha a' test, távolról mást nem érdekelhet;^{a)}
 75 Hogy van? hogy szívemen szíved sebet szelhet;
 Test az én szívem-is, 's most maga felelhet,
 Hogy egy szív más szívben fájdalmat nevelhet.
 Sírjak-e hát? 's kínod' én-is neveljem-e?
 Mert a' fájdalomnak ez-is egygyik neme:
 Kész vizet ontani édes Anyád' szeme;
 80 De tilt édes Atyád' bölts szava' érdeme.
 Rá tekint könyvekkel terhelt szem-héjjára,
 'S nyomba rá-is borúl síralmas Anyjára,
 Mária – 's a' Gróffné könyve tsordúlttára
 Szóval felel, – Anyja' néma panasszára.
 85 Vajha úgy-mond, édes Anyám' síralmának
 Gyásszai, szomorú jelek ne vólnának
 Arról, hogy kínjai ez nagy nyavalyának,
 Komor hír-mondóji Bátyám' halálának.
 Ha ez meg-hal, ki lessz az Atyám' házába'?
 90 A' ki bölts Nemzetünk' ebbe az ágába'
 Hágjon, a' laurusos Pindus' oldalába'
 Szedett koszorúkkal bölts Atyja' nyomába.
 Ki teszi Nemünket ditsó érdemekkel
 Egygyessé a' Túdós több Telekiekkel? –
 95 Engedd-meg fel-hagyván, halál! e' sebekkel,
 Hadd kérkedjen Házunk ezzel a' gyermekkel.
 El-jajdúl kesergő Nénje' panasszára
 A' tsets-szopó Ferencz; – talám utoljára
 Bátyján való búja bizonyítására
 100 Sír ő-is, a' gyászos több szívek módjára.
 És bizony sok beteg ezt vélné magában,
 Kinek mint magának tsak jaj van szájában,^{b)}
 Azt tenné ha vólna néki hatalmában,
 Hogy ötet sirassa minden a' szobában.

a) Itt a' Poéta, az *in distans Actiót* láttatik erősíteni, de ezt *cum grano salis* kell venni.

b) *Plura sunt, Lucili, qua nos terrent, quam quae premunt, et saepius opinione quam re laboramus. Seneca.* [A megszólítás hiányzik, pótoltuk.]

105 De a' beteg Úrfi Atyja' tanátságára
     Hallgat; és nem hagyja maga' szabadjára
     Érzését, 's e' hármias panasz hallására
     Okot keres kínja' tsillapítására. –^{a)}
 Hogy úgy-mond egy Fiút sajnáljon az Atyja,
 110 Az Atyai érzés méltán kívánhatja:
     De – bölts biztatása lám mind azt mutatja
     Hogy reménységgel van keverve bánatja.
 Könyvét édes Anyám hogy nem túrtetheti;
     Lehet, hogy kínomat nagyobbak vélheti
 115 Mint van: – mert a' búsnak az a' természeti,
     Hogy minden jaj, újabb búval rettegteni.
 Csak ez meg-tarkázott testre tekintése,
     'S ennek ama' széptől nagy különbözőzése;^{b)}
     Gyógyulásom felől kétségkedése
 120 Egy Anyának, nem nagy szívenn-lövellés-e?
 Testvérim, hogy sírnak, gyenge természetek
     Okozza: 's még azért én bódog lehetek:
     Véreim! 's rólatok könyvet törölhetek,
     Hogy illy nyomorúlnak lenni képzeltek.
 125 Tartom ugyan testem' nyavalyák' fészkének,
     De hiszen ez, minden Anya' születtenek
     Törvényje, 's a' testek testek sem lennének
     Ha semmi nyavalyát 's kint nem szenvednének.
 Ezt most úgy szenvedem, mint el-múlhatatlant,^{c)}
 130 Melly egyszersmind tanít engem' egy-tudatlant:
     Hogy úgy nézzek minden bajt, mint nem váratlant;
     Mert nem szűl a' Világ meg-változhatatlant.
 Nem azt nézi a' Bölts: mit szenved? 's szenvedett?
     Hanem, hogy még a' sors mi reményt engedett?
 135 És ha egy-két eset rontja mindenedet,
     Örülj, hogy magadat meg-tartott Tégedet.
 Fáj minden tetemem: de, úgy-e? még élek,
     Vigasztalhatja hát magát a' jó Lélek: –
     De hát-ha meg-halok? – akkor majd nem félek
 140 Sullyos kínjaimtól, 's nem törődöm vélek.

a) Possunt et dura molliri, et angusta laxari, et gravia, scite ferentes minus premere. *Seneca*.

b) Virg. Aen. L. II. vers. 274. Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo Hectore – –

c) Culpa est non ferre, quod ferendum est. *Seneca*.

Szenvedem hát a' kint a' mint szenvedhetem,
 És leg-nehezebben ez egygyet tűrhetem:
 Hogy már-is, 's hát ha még tovább gyötrettetem,
 Szüléim' fájdalma czéljává tétetem. –
 145 Oh szerentsés elme' bóldog biztatása!
 Oh nagy szív! a' ditsó virtusok' forrása!
 Oh okos Gyermekek! de egy öreg Bölts' mássa
 Oh gyászos Helikon' méltó bámúlása!
 Bámúlása – melly míg bánatját segíti;
 150 Pirosló sűgárit egyszer ki-deríti
 Apolló; Szüzeit neki melegíti,
 'S kételkedéseket ekkép' könnyebbíti:
 Nem Halál a' vége minden nyavalyának. –
 Ez a' Gróff Teleky Sámuel' Házának
 155 Gyássa, 's nyavalyáji szerelmes Fijának,
 Már tsak ekkorra-is jobbra változának. –
 Sokat lehet ugyan bámúlva siratni
 Itt, de leg-jobbára ezen bámúlhatni,
 Hogy ezt, úgy tetszett az égnek igazgatni,
 160 Hogy e' nyavalyából jól lehet várhatni.
 Ott esett Domonkos ezen nyavalyában,
 A' hol Minervával lakik egy szobában
 Bölts Eskulapius, a' hol mostanában
 Leg-több 's leg-jobb Doktor van – Béts' Városában.
 165 Orvosok, Patikák, leg-jobb fűves kertek,
 Orvosok, kik lelket mind én tőlem nyertek,
 Kiket már áldnak-is sok ágyba'-heverttek,
 'S kik elébb tíz nappal már izenni mertek:
 Hogy nem vetnek neki leg-fellyebb két hetet,
 170 Hogy ez ágy fenékre most le-szegeztetett
 Úrfi; az egektől vissza térítettet
 Egésségben fogja látni az életet.
 A' himlős beteget böltsen gyógyítják ott,
 Nem zárják a' lyukba mint a' rab-szolgákat;
 175 Nem raknak halmosan rá meleg párnákat,
 Hanem ki-rendelik a' tisztább órákat:
 Mellyeken' a' tiszta és friss levegőben
 Hordozzák: (de nem mord, ártalmas időben)
 Hogy az unalom se szorúljon a' Főben,
 180 'S segítsen az ég-is rajta jobb erőben.
 Fel-gyógyúl Domonkos sőt fel-is gyógyúla,
 Már a' nagy szenvedés 's fájdalom el-múla:
 Gróffné Asszony-Anyja ki nem rég' búsúla,
 Törli szemét, törli a' könyveket rúla.

185   Áldott Nap! mit adtál vissza egy Atyának? –
              Egy Fit – mit küldöttél haza két Hazának? –
              Egy Hazafit. – De mit nyertél Minervának? –
              Egy gyors követőjét Atyja' nyomdokának.
Élj hát kedves Úrfi! 's sullyos nyavalyádnak
190   El-múltán örvendő ez Magyar Músádnak
              Add-meg azt: hogy tévén Nevedet példádnak
              Légy egy méltó Fija Atyádnak 's Hazádnak

VIII. A' Barátság.

A' bódog Barátság vidám tekintete
              Mellyben amaz arany idő' ki-kelete
Hajnali színekkel festve képeztetik
              Titkos erővel bír, bár nem erőltetik.
5   Nap ez – mellynek tisztán ragyogó sűgárja
              Rodus' szigetétől a' homályt el-zárja;
Arany ez; a' mellynek betsű nélkül ára
              Van, és alkun kívül szerentsés vására.
Szívet vesz a' szívenn, 's árrát úgy ki-szabja,
10   Hogy egy hív szabad szív, más hív szívnek rabja.
Rabja; de ez rabság olly gyönyörűséges,
              Hogy rabjának a' szív kész lenni vendége, 's
Örül ha hűségét úgy költsönözheti,
              Hogy hívét hűséggel adóssa teheti.
15   Itt, a' hűség Bíró; törvény a' szeretet,
              Tanú a' jó Lélek, Melly meg-ismértetett
Igaz bizonyágnak a' maga dolgában –
              Méltán-is, a' Hűség szent bíróságban. –
Mikor el-gondolom örömben sírok,
20   Hogy én ilyen égből jött Lélekkel bírok,
Melly miként lett földi 's test-természetűvé?
              Mikor az ég, testtel keverte együvé:
Nem tudom; de akkor mikor teremtetett
              Be bódog lehetett – de jaj! tsak lehetett.
25   Millyen az ő bódog 's tiszta természete
              Most bizonyás, az egy Barátság lehete.
De – ha lehet 's ha van az ég maradványa
              Bennem; hogy rab legyek, ugyan mi kívánja;
'S arra, bódogtalan! hogy kellett mennem,
30   Hogy írt törvény szerént kellyen hívnak lennem.

IX. hasonló – A' Barátságáról.
(levél formában)

A' mit a' Társaság törvénnyel tilt 's térszen,
Az *arany időben* önként ment, és készen
De, hogy egy törsökben mind bűnösök lettünk
És nem tsak vétkezünk, hanem úgy születünk;
5 Be-jövéen a' Bűnnel a' másik ellenség,
Úgy-mint, a' magával jól-tehetetlenség,
Nem pótolthatik egy-más' segítsége
Nélkül akarkinek akarmi szüksége.
Társaságban áll hát a' *réz' 's vas'* ideje,
10 Mellyben, mivel közös ez a' bűn' ereje,
Egy-másnak fejére szabunk törvényeket,
'S a' szerént büntetjük az ellenségeket.
Csak az igaz szívek, 's jó Barátok között,
Ha kikbe lakozni nagy Lélek költözött
15 Maradt-meg, az *arany idő'* ki-kelete,
Mellynek semmi felhő homályt nem vethete
Itt, a' hol egy-máshoz törvény nélkül hívek,
És hihetnek Tanú nélkül a' nagy szívek.
Több ez, és ezerszer nemesebb indúlat,
20 Mint a' melly, a' fösvény kintsek közöt múlat.
Több, mint a' kevély rang, 's a' Nagy Méltóságok,
Mellyek arany békók tsak, 's tzipra rabságok.
Több, mint a' tilosba tsapongó szerelem,
Melly a' mikor leg-jobb ízű-is, gyötrelem.⁵⁹⁷

X. A' Bétsi Magyar Músához
*sajnálkodó panasz, hogy a' Kurirtól
el-hagyatott.*

'S hát tsak-ugyan el-hagyott már a' Kurir? szegény Árva!
'S előtted az Ország-szélek Músám! be-vagynak zárva.
Béts-e tehát az az irígy? a' ki gyors repülésed'
Ellenzi; vagy a' Hazáddal vagyon ellenkezésed? –
5 Vagy a' Kurir olly hit-szegő, hogy akarki kérttére
Rá unt ez jámbor úti társ' ártatlan szerelmére.
Úgy-e? a' téged hordozó vas deres paripával
Úgy jártál, mint Bellerofon, maga' szárnyas lovával;

Míg küszködni kellett neki a' fene Kimerával
 10 Addig élt maga' hasznára a' Te lantod hangjával;
 Most, mikor már nints szüksége Társa' segítségére
 A' Helikon', az Apolló', 's Minerva' ellenére
 Csalfán biztató szerelme meg-restűle, meg-hűle
 Tégedet le-vete, 's maga az égre fel-repűle
 15 Szedi, a' Téged' illető borostyán koszorúkat;
 Maga mellé tsábította tőled, a' jó tanúkat. –
 Bóldogtalan *Ariadne!* ha titkos fonaladdal^{a)}
 Jól tevé, szívét ajánló álnok Tézeussal
 A' kit a' Budától Bétsig fel-nyúlt bolygó házából
 20 Ki-vezetél; nézd-el, mi lett Társod' ajánlásából?
 El-vive a' nyúgodalom szigetjébe *Diába,*
 Ott el-altata, 's szerelmes társát, mély aludtába'
 El-hagyá, 's bár kiáltozz már; meg-vet bóldog sorsába',
 És tsak fülel a' Siketek' Tipográfiájába'.
 25 (Ő fülel, de sohajtásid távolyabbról jól hallja
 Ama' szabad Atya, 's annak temploma, a' Hegy-allya:^{b)}
 Ott készítik a' Menyegzőt Árva Músám' számára;
 'S mindjárt a' Kurir' 's az ötlet unszolók boszszújára
 Férjhez megy; – szűz koszorúját Hitvesse fel-emeli
 30 Szint' oda, a' hol Pegazus magát szárnyal nyergeli.
 De fáj még-is úgy-e? Músa! mikor így meg-vettétel,
 'S Karonn fogva Kurírodtól tovább nem kísértetel.)
 El-higyjem-e? hogy a' Kurír úgy meg-útált Tégedet;
 Vagy, van-e miért meg-vetni ártatlan szerelmedet?
 35 Az, a' ki Téged nem régen az égig magasztala;
 A' ki sasokkal héjjazó szárnyakon hordoz vala. –
 Oh! de, színeskedésének nem méltán vólt-e jele:
 Hogy a' kivel minden hétenn kétszer sétála vele:

- a) Metam. L. VIII. f. II. Vtque ope virginea nullis iterata priorum
 Ianua difficilis, filo est inventa relecto,
 Protinus Aegides rapta Minoide, Diam
 Vela dedit, Comitumque suam, crudelis in illo
 Littore destituit.
 [A *relecto* szó helyén *relictio*, a *crudelis* szó helyén *crudel*, a *Littore* szó helyén *Littore* áll,
 jav.]
- b) Metam. L. VIII. f. II. Desertae et multa querenti
 Amplexusque et opem Liber tulit, utque perenni
 Sidere clara foret, sumptam de fronte coronam
 Inmisit caelo – tenues volat illa per auras.
 [A VIII. helyén VII., a *caelo* helyén *coelo* áll, jav.]

Majd lassú tsalogatással tsak egy napra szoktatá,
 40 'S végre néma tömlötzébe egésszen bé-zaratá. –
 Van-e hát még-is mentsége színes tsalfaságának
 Van, a'vagy tsak ő találhat méltó okot magának:
 Ugy járt ő Te veled Músám! mint Eneás Dídóval,
 Szeretne bírni el-hiszem veled, és Kártágóva
 45 De hogy ne múlasson tovább szerelmed' udvarában,
 Kedvetlen égi jelentés meg-tíltotta álmában.^{a)}
 Ah Júnó' Asszonyi mérge! ki ez öszvekötтетт
 Két igaz szív' hűségének illy korán véget vetett^{b)}
 De miért tartod azokat Jó Kurir! Istenidnek?
 50 A' kik ellene mondanak hasznos fel-tételidnek
 Mit ártott ez az árva szív' hír-hordó újságodnak?
 Hogy tsömört okozna káka-bélú sok olvasódnak
 A' kinek, ez a' természet' szépsége nem tettzhetett;
 Hiszen lám, minden levelet késsel ketté metzhetett.
 55 És talált az egygyik felénn elég gyönyörűséget; –
 Hát – más jobb Gazdáktól miért tiltja-el ez Vendéget?
 Szégyenli-e? vagy tartja tsak éretlen gyermekségnek
 Ezt? a' mi mestere vala hajdan a' régiségnek.
 A' Poézist, – ezt az észnek egy remek szüleményjét,
 60 Ezt a' minden mesterségek' Dajkáját 's testvér Nénjét
 Ez, minden erőszak nélkül a' jóra erőltetöt,
 Ez restesen gondolkodó elméket élesztgetöt
 A' kit imád a' régiség Homerusban 's másokban,
 Mikor Vitézt, Törvény-túdót, és Bólts-embert azokban^{c)}
 65 Mint-egy tükörben szemlélhet, 's szemlélhet olyan elmét,
 A' melly minden jámbor észnek bámúlását 's szerelmét
 Egy-aránt meg-érdemlette. – A' természet szenved, és⁵⁹⁸
 Méltán Természet ellen van e' nagy kevélykedés,
 Hogy némelly émelygő gyomrúknak mámoros íz-érzése
 70 Savanyúnn érzi, ha a' bólts Febus lantja' zengése

a) Aen. L. IV. vers. 281. Ardet abire fuga, dulcesque relinquere terras
 Attonitus tanto monitu Imperioque Deorum

[A *dulcisque* helyett *dulcesque* áll, jav.]

b) Nem kell a' hasonlatosságot egész erőben venni, valamint fellyebb-is a' Bellerophonét.

c) Verum est Homerum, legum, et Reipublicae interpretem Licurgo, Oratorem Aeschini et Demostheni, Bellatorem Alexandro, Poëtam Virgilio, Pindaro, et Moscho probatum esse. *Clodius*.

598 Az és után pont áll, töröltük.

A' Füleket, kedveskedő hanggal tsiklandoztatja
 Melly egyszersmind a' jó szívet sok jóra taníthatja.
 Nintsen abban érzékenység, a' ki Máró' munkáját
 Csak úgy érzi, mint értetlen egy Musika nótáját,
 75 A' ki a' dolgok' velejét, a' nyelv' szép pengésétől
 El-szakasztja, 's az öszve font rendnek az elejétől
 Való függésenn nem bámúl. – Vagy nagyon irigy elme,
 'S finnyás, a' kinek nem tettzik ez a' Músa szerelme.
 Gusztus-e újságonn kapni? – de gusztus, tsupa újság
 80 A' Poézis, – itt a' szépben telhetetlen szomjúság
 Talál egy olyan tengerre, – a' hol a' különbségek,
 Egygyezések, 's a' kezdettől tsatornán folyó végek
 Ha magok a' Lélekkel jól meg-ismértethetik,
 Azt száz ezer Czajtungnál-is jobban gyönyörködtetik.
 85 Ebben ábrázol valóban a' Mese' valóságot,
 Csak-hogy, ha árnyékos színnel fested az igazságot
 Músám! rajzoló tábládon a' cifra festéseket
 Úgy nézik sokan, mint holmi gyermekeskedéseket.
 Ha Júnó meg-terhesedik egy virág' szaglásából,
 90 'S fegyveres Pallás ugrik ki Jupiter' homlokából,
 Azt mondják Músám! hogy hazudsz.⁵⁹⁹ – Ha egy szemű emberek
 Bántják *Ulisszeszt* 's szanaszét hurczolják a' tengerek:
 Ha Eneást a' szép *Vénus* felhővel be-keríti,
 Vagy a' *Polidorus*' lelke vér tseppekkel rémíti
 95 Azt mondják: tsalfa költemény; oh! tompa érzékenység!
 Oh! a' válogatott gusztust tapodó kegyetlenség!
 Egyszer esett; mint a' régi Poéták írva-hagyták,
 Hogy ama' dühös Asszonyok *Orfeust* el-szaggatták:
 De hát nem ezeknek lelke lakik-e mind azokban,
 100 A' kik emésztő mérgeket forralgatnak magokban,
 Azok ellen, kik az elmét 's fület gyönyörködtetve
 Erő nélkül várt építnek *Febus*' lantját pengetve?
 Magad vagy oh finnyás gusztus! az oka, hogy ezeknek
 A' valóban égi magból származott embereknek
 105 A' valóságot árnyékban, az igazat mesékben
 Kell be-verni, a' nagyon el-gyermekesült elmékben.
 Van törvény; a' jót 's igazat erőltetve tanító,
 Van tudomány – az értelmet 's akaratot javító.
 De mind ezeknek ízetlenek úgy-e? mert nem engednek
 110 Erőltetéstől írtozó természetű lelkednek.
 Kéntelen hát a' Poéta fényes enyvet találni,
 Kéntelen a' mord *Likaon* dühös farkassá válni,

599 A pontot pontosvesszőből jav.

Ki-kell húllani a' tolnak az *Ikarus'* szárnyából
 És vad bikának kell válni *Pazifae'* borjából
 115 *Tantalus*nak nyakig vízben, éhen szomjan kell úlni,
 Hogy tudhassd a' rajzolatban ismerni és kerülni
 A' kevélység', a' bujaság', 's fösvényesség' undokságát,
 Így festik a' rajzolatok a' dolgok' valóságát. –
 Mellyk hát az az aggott Lélek, a' ki nem szenvedhet
 120 A' Poézist? 's a' Parnasszust a' Músáktól elvette.
 Dörög-e már ott-is az ég? – mellynek pedig teteje^{a)}
 Haladja a' fellegeket – kinek van olly vas feje?
 Hogy ezen arany tseppekkel kijeskedő magason
 Mennydörögjön, 's *Jupiter*-ként mennyköveket húllasson.
 125 Vagy talám tsak *Szalmoneus* réz híidakon nyargalván^{b)}
 Zörög, 's azt a' Siketek közt, be-dugúlt füllel hallván
 A' Kurir; valami nagynak véli.⁶⁰⁰ – Ha ezt tudnátok
 Músák! – *Ammontól* igazi mennyköveket kapnátok^{c)}
 Kik mind a' zörgést, mind a' kik a' mennydörgést majmolják,
 130 Le-verik, 's nagyobb erőnek engedni parantsolják.
 Vagy talám a' *Febus'* kertje' rósáji éretlenek
 Még nálunk, 's azok a' kiknek verseink nem tettzenek
 Azt mondják – de igazán-is mondják – hogy nemillyenek
 Vóltak, mellyek a' Parnasszus' tetején termettenek. –
 135 Jól van – no – de, hát a' Músák vallyon úgy születtek-e?
 Hogy már akkor szívre hasson mindeniknek éneke.
 A' Músa-is tsak úgy tanúl, ha *Apolló* tanít, és,
 A' tökéletesnek-is kell több tökéletesítés.
 Nem mindég terem *Minerva Jupiter'* homlokában,
 140 Nem *Herkules* minden gyermek, hogy tsetsszopó korában
 El-szaggassa a' kígyókat – maga a' Világ erre
 A' szép formára, nem mindjárt tehetett szert egyszerre.

- a) Nomine Parnasos superantque cacumina nubes
 --- et rausa tonitrua calcat. [A *Parnasos* helyett *Parnassus*, a *cacumina* helyett *cucumine* szerepel a szövegben, a *superantque* szóból az *n* hiányzik, jav.]
- b) Aen. VI. vers. 590. Demens, qui nimbos, et non imitabile ferrum
 Aere et cornipedum pulsu simularet equorum. [A *cornipedum pulsu* helyett *corni Cursu*, *simularet* helyett *simularat* áll, jav.]
- c) idib. – At Pater omnipotens, densa inter nubile telum
 Contorsit (non ille faces, nec fumea taedis
 Lumina) praecipitemque immani turbine adedit. [A *nubile* helyett *nubila*, a *nec fumea* helyett *non fumea*, az *immani* helyett *inmani* szerepel, jav.]

600 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

Egy öszve zúrt-zavart *Holmi* vólt első kezdetében,
 A' minek most illy gyönyörű rend van minden résszében.
 145 *Kháós* vólt a' Magyar Músa, mellyet a' Kurir szűle,
 És, hogy egyszerre *Minerva* nem születhetett túle,
 Hogy gyengék vóltak szárnyjai – ki vethette szemére?
 'S hogy mindjárt nem repülhetett a' *Parnasszus'* hegyére.
 De ki az a' maga-meg-unt, vagy mindet meg-unt Lélek?
 150 Kik azok az éretlentől már tömört kapott bélek?
 Vagy kik azok? a' Magyarról úgy kétségbe esettek,
 Hogy szárnyaink még anyányi tollakra sem tehettek
 Szert, mikor szárnya-szegettnek, vagy Poszáta madárnak
 Vélnek lenni, 's fenn repülést tőlünk soha sem várnak.
 155 Vagy mi más erő? a' mellynek írtózván hatalmától,
 El-idegenül a' Kurir Músánk' társaságától.
 Mennykő érte *Prometheust* 's még el-sem készíthette
 Remekjét, hogy önnön maga már dugába döntötte. –
 De mit síránkozol? Músám! – ha idéetlen születél,
 160 Ha hamvadban bele-hóltál, míg *Feniks* sem lehetél:
 Próbáld-meg; van-e olyan hang még jól ki-sem nyílt szádban?
 Mentél-e annyira elő félbe-szakadt munkádban.
 Hogy magad' sorsát, értelmes énekkel meg-sirassad.
 Oszlopot építts, 's koporsó kövedre fel-írássad:
 165 Mi lelt? mint lett születésed? 's melly hirtelen haláloed?
 Írd-meg; mert bosszú-állásod' valaha meg-találoed:

* * *

Egy árva, egy bóldogtalan
 Ide temettetett,
 Ki idéetlen, haszontalan,
 170 'S tsak meg-halni született.
 Hazája édes Anyámnak
 Nyugvó helyt nem engedett,
 Kettős terhe Látonámnak
 Számkivetést szenvedett
 175 Meg-vonta *Delusban* magát
 A' *Némák'* hajlékában,
 Hogy *Fébét* 's *Fébus'* tsillagát
 Szűlné^{a)} és a' Hazába
 A' számkivetés' helyéről
 180 Ragyogtassa világát,

a) Απωλλωνά τ' Ανακτα και Αρτεμιν ιοχαιριαν. *Homer*. [A *και* helyett *και* szerepel, a mellékljel feltételezhetően sajtóhiba miatt került az alfára, jav.]

Vagy, hogy a' Haza messzéről
Éreztesse mordságát.
El-is nyomta Fébus' fényjét,
Mind addig mesterkedett;
185 Kinek, nem találván kényjét
Ez neki keseredett
Músa, mint egy meg-folytatott
Öökre el-halगतott,
Magának kő bóltozatot
190 Tsinált, és sírt ásatott.
De ím fel-írja Hazája'
Öököš szégyenjére,
Az irigyek' éles szája'
És tolla ellenére,
195 Hogy nem múlt a' jó szándékonn
Meg-készülni remeke,
Hanem durva akadékonn
Akadott-fel kereke.
Ha utóbb több akadékok
200 Elötökbe akadnak,
Kiáltsatok maradékok
Ellene e' Száznak;
Melly a' törni kezdett útat
Tövissel be-növette
205 A' ki tisztított ó kútat
Újjobban be-temette.
Irigyli a' Pindus' halma
Felé igyekezteknek,
Ne hogy munkájok' jutalma
210 Laurus legyen ezeknek.
Restelli azt a' szépséget,
Melly ezer szépet szűlhet,
Útálja a' gyengéséget,
Hogy fellyebb nem repűlhet.
215 Szégyenlvén, hogy tudományja
Ezzel-is neveltetik
El-ássa, mint a' rossz anya,
Mikor fattya születik.
El-bűj hát és el-temeti
220 Magát ez a' kelleetlen,
Noha, még most sem hiheti,
Hogy éppen lehetetlen.
Hogy e' Féniks a' hamvából
Valahára ki-keljen,

A' mint vagon már a' Langrén' és Rikcziol osztályja
 Szerént a' Hóldban, sok böltsnek két bírtoka 's Hazája.
 'S ne tsak úgy lenne ok versem' és pennám gyorsasága,
 Mint Györgynek, hogy Uraniát el-nyerte Királysága. –
 35 Ah! de – Heveli a' Hóldban hatod fél-száz motskokat
 Számlált-meg; bártsak ezeket a' kitsiny darabokat,
 Vagy tsak azoknak egygyikét, ha már azt más bírja-is
 Tudnám el-nyerni – inasként – meg-térnék én abba'-is.
 Ezt a' nagy farkas tsillagot ajándékozod azoknak;
 40 A' kik minden szegleteit e' nagy böltozatoknak
 Agy-velejekben hordozván, a' Holdba nem férnének;
 'S tán, ha a' farkas tsillagba bele költözhetnének
 A' messze néző harminczhat láb-nyomnyi⁶⁰¹ üvegekenn
 Messzebb látnánk e' roppant 's végetlen üregekenn.
 45 'S meg-látnák: ha Ellipsis-e? – vagy Parabola legyen
 Ennek ege? melly egy úton soha vissza nem megyen.
 'S ha lehet-e erről biztos 's jó jövendölést tenni,
 Hogy ez vagy amaz üstökös mikor fog meg-jelenni.
 De köszönöm mindazáltal ezt az ajándékodat,
 50 'S kívánom: hogy tedd méltóvá Te-is arra magadat.
 Hogy a' kik méltókká teszik a' tsillagra magokat,
 Bíróképpen osztogathass azoknak tsillagokat.
 Én ugyan tán' meg-érzettem ítélet-tételeidet,
 Vagy későnn látom versedben Próféta-hiteledet.
 55 Mert, a' midőn, már jó-minap, egy nyári éjszakában
 Músám, gyors szárnyan hordozott az egek tornáttzában
 Panaszomat ilyen verssel öntöttem ki azokra,
 Kik a' Hóldat igen korán fel-osztották magokra:
 „Langrénus és Rikcziolus minden kerületeknek
 60 Urat adtak, 's fel-osztották a' Hóldat a' Böltsenek.
 De mivel ott részt magoknak még azok-is kérhetnek,
 A' kik még most böltselkednek, vagy ezután születnek:
 Heveli tartván ezektől maga neki kerüle,
 És a' Böltseket mind-egyig ki tagadta belúle
 65 A' Föld' formájára osztá a' Hóld' minden résszeit
 Adván azoknak a' földi tartományok' neveit.”
 Tán' meg-érzeted Barátom! ezt az irígységemet
 'S azért ajándékoztál-meg új tsillaggal engemet.
 Hogy az Apolló verselő 's jövendőlv Lelkének
 70 Súgári, beléd olly titkos el-látást lövellének;
 Hogy én-is tartom tsak-ugyan valaminek magamat,

601 *láb-nyommi* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

Ha mások nem ismérik-is a' Hóldban bírtokomat. –
 Vajha ez a' Fébus' lelke, melly ezt tsinálta benned,
 Azt tenné, hogy mától fogva Poétává kell lenned.
 75 Nem erőltetnéd Minervát, – Pindusra futva mennél;
 Parnasszuson egygyik Músa nem sokára Te lennél.
 Most-is olyan hangon írtad ez leg-első versedet,
 Hogy a' nagy-tsizmás Máró-is kedvellné énekedet;
 'S ama' szerelemre termett Názó-is mosolyganá,
 80 Ha versednek talpra esett czélozásit hallaná.
 Kár az olyan Magyar nyelvnek száj-be tsukva heverni;
 A' ki pályát jól tud futni, kár koszorút nem nyerni.
 Élly soká kedves Barátom! 's a' mint versed versemet
 Szeretni látszik, úgy szeress Te magad-is engemet.

85 Ezen vers' czélozásinak meg-érthetését segíti a' Bétsi 1789dik esztendőbéli hatodik Magyar Músa; és ezen könyvben az üstökös tsillagról írt hatodik darab vers-is.

XII. A' Lélek' Halhatatlansága felől való gondolatok.⁶⁰²

A' mint azokat szomorú szívvel rendbe szedhette – mert e' verset Édes Atyja' halálakor írta – az Auctor: és akkor, két Fő Tisztelendő Superintendens Uraknak ajánlva, közre-is botsátotta egy-nehány nyomtatóványokban.

Fő tisztelendő Tihani Apátur Vajda Sámuel Úr, el-olvasván ezen Lélek' Halhatatlansága
 5 felől való Gondolatokat: ezt írta egy Levélben: „Isten áldja-meg, valaki a' Lélek' halhatatlansága' állításában meg-hegyzi író tollát; ebben a' mostani időben; a' mikor az álnok kígyó egészen vissza fordította kaszáját (mert a' Paraditsomban azt mondta, hogy *bizvást együnk, mert nem halunk meg, most ellenben így bíztat, hogy, együnk, igyunk,*⁶⁰³ *mert úgy-is ma hólnap meg-halunk, 's holtunk után a' lelkünk-is semmibe megy)* de
 10 *azomban úgy tetszik, hogy e' dologban a' Philosophiából vett erősségek nagyon erőtleneknek látszanak az elmés tsúfolódóknak” – – 's a' t. Úgy hiszem azt én-is, hogy tsak tsúfolja 's ki-neveti azokat a' Világ' bölttse; tsak ezt mondom tehát Yungal: *Elég léssen az énnékem, ha meg-némítom a' józan okosságot, úgy hogy semmi fundamentomos okkal ne tudja magát előttem menteni. De azzal nem merek magamnak hízelkedni: hogy a' vagdalózó és tsúfolódó el-
 15 mét el-halgattassam.**

602 A vers először önálló kötetben jelent meg, a szövegét ott közöljük.

603 *igyuu*k Sajtóhiba, em.

XIII. Gyász Innep,
mellyet Attya' halála után esztendővel tartott, egy hív Fiú. 30dik Januáriusban 1789.

Egek! valami különöst látnak szemeim – de mit?
    Úgy tettzik, hogy édes Atyám' el-temetett tetemit:
Óh szomorú emlékezet! mit háborgatsz engemet?
    De óh szerentsét képezet! melly emlékezetemet
5 Ez esztendő fordulatonn erre fel-serkentetted,
    'S szívemet egy jó Atyához érdemes szívvé tettetd.
De, honnan érkeztek ide? egy olly testnek árnyéki!
    Mellyet régen dugva tartnak a' sírnak borítéki.
Van-e most-is reám gondja Atyám' boldog Lelkének?
10 Vagy az egy-máshoz köteles hív Lelkek' erejének
Van-e olly ki-terjedése? hogy az a' ki szeretett
    Engem, de meg-hólt; előttem most-is meg-jelenhetett.
Van-e vagy nints? – én nem tudom: – de érzem azt szívemben
    Hogy jó Atyám mind örökké él emlékezetemben.
15 Szent nap – Innep nap ez nékem, a' mellyen el-temettem
    Ötet; olyan nap, a' mellyen közletről érezhettem;
Melly könnyű a' haldoklónak, ha szerelmesi felől,
    Szívében, örvendeztető képzések jönnek elől.
Szomorú nap, de innep nap, a' mellyről meg-kellene^{a)}
20 Emlékeznem, még akkor-is, ha a' sivatag, fene-
Vadak' lakó helyjeikben élnék szám-ki vettetve,
    Vagy ellenség elől futnék Hazámból kergettetve.
Nem tudom Szerelmes Atyám! hamvadat úgy tisztelni,
    A' mint régen áldozatot 's játékokat szentelni
25 Szoktak az illyen napokon: – de ez az emlékezet,
    Mikor tiszta tűzzel égő szívem meg-emlékezett
Rólad; legyen az áldozat. – És a' játékok helyett
    Ím! mutat szerelmes Fijad egy könyökre dült fejet;
Mellynek komor arczatinn a' le-tsorgó tseppeket
30 Úgy nézd, mint a' játékokban küszködő személyeket;
Ezek küszködnek szapora gördüléssel egy-mással.
    Küszködnek sebes szívemmel, azzal a' bőv forrásal,

a) Virg. Aen. V. vers. 51. Hunc ego Gaetulis agerem si Syrtibus exsul
Argolicove mari depressus et Vrbe Mycenae
Annua vota tamen solemnisque ordine pompas
Exequerer – – – [A Hunc helyett Huic, a Gaetulis helyett Getulis, exsul helyett exul,
solemnisque helyett solemnisque szerepel, jav.]

Melly maga fog pálmát nyerni, és úgy lessz győzedelmes;^{a)}
 Ha nem lesz más olly hűségés 's nem lesz ollyan szerelmes,
 35 A' ki őtet meg-győzhesse illy bús emlékezettel,
 'S a' ki ez nep gyászt viseljen az el-keseredettel. –
 Jertek szerentsés Karjaim! Öleljétek hamvait
 Annak, a' kinek hóltakor tartottátok karjait.
 Engedjed szomorú árnyék! hogy meg-öeeéhesselek,
 40 A' kit már esztendő ólta gyászban kesergettelek.
 Én könyvvel buzgó szemeim! egy halvány képezetet
 Formáljatok, a' reátok már leg-utólján vetett
 Atyai gondos szemekről: – képzelj fülem! hangokat,
 Képzelj amaz édes szájból jött utólsó szavakat. –
 45 Vajha az ég meg-engedte volna közel-létemet
 Sírjához; mellytől lakásom távoly vetett engemet.
 Hadd mennél-el ama' gyeppelel ge-hantozott halomra,
 Hadd ismérnék rá, márványra fel-metzett írásomra,
 Ezeket a' könyv-tseppeket, mellyek fornak szemembe'
 50 Nem botsátnám szívem felé vissza a' kebelembe.
 Rá borúlnék édes Atyám! rá koporsó kövedre,
 Meg-árasztanám azokat, hogy el-zárt tetemedre
 Le szivárognának, 's talám érzéketlen szívedet
 Meg-illetnék, 's hírül adnák, hogy ez könyv-ár eredett
 55 Egy olly el-apadhatatlan kút-főből, mely szív, 's míg szív
 És míg én, én vagyok, buzog; Téged' tisztel, 's hozzád hív.
 Az a' Föld, mellyen az Isten hosszú időt engedett
 Az Atyákat tisztelőknék; 's a' melly el-zárt Tégedet,
 Nem lenne talám olly irigy 's kemény sóhajtásomra,
 60 Hogy az én könyv-tseppjeimet, a' mellyek e' halomra
 Szememből le-tsorognának, ne botsátná szívedre,
 'S ölelni kívánó kezem helyett illetésedre.
 De ez, én szerelmes Atyám! nékem nem engedtetett,
 Hogy hívenn meg-látogassam a' sírba temettetett
 65 Testedet, hanem a' buzgó szív, 's könyv-tsergedezések,
 Rólad, 's hívségedről való gyászos emlékezések
 Mellyemben ollyan sír-halmot 's oszlopot építenek
 A' mellyen takaró hantok 's borítékok nintsenek.
 Szomorú Lelkem azokba be-megy, 's bús képzései
 70 Veled vagynak, mikor érted húllnak szemem' könyvei –
 Nyúgodjatok fáradt tagok! békével pihenjetelek,
 Mellyek mindent; és engem'-is méltán el-hitettetek;

a) Aen. V. vers. 70. Cuncit adsint, meritaeque exspectent praemia palmae.

Hogy bántódás nélkül való nyugvásra méltók vagytok,
 Mikor holtotok után-is bizonyságokat hagytok:
 75 A' mellyek azt erősítik, 's méltán erősíthetik,
 Hogy minden ember, mint Ti-is, dologra teremtetik. –
 Hallod-e? óh bődög Lélek! búsongó énekemet;
 Ez gyász – ez ének, lelkemben gyönyörködtet engemet.
 Oszlanak szomorúságim, örülök, hogy tehettem
 80 Ma-is valamit, a' mivel hűségem' jelenthettem.
 Hív vagyok, és hív-is lészek; fenn-tartom életedet,
 'S azért, hogy az emberi kéz el-temetett Tégedet,
 Élni fogsz az én szívemben, mind addig míg én élek,
 'S míg én-is mint Te, a' földért jobb lakó helyt tserélek.

XIV. Ének az örökké-valóhoz.⁶⁰⁴
 Yung' huszon-harmadik éjtszakájából.

XV. A' Természet' deréksége, egy-nehány hirtelen készült versben, mellyeket mint egy Barátságos vetélkedésből írt az Auctor; midőn egy Bétsi lakos jó Barátja (anagram: Dandár) próbára matériát adott a' vers írásra. – Azért a' hibákat senki se vesse szemére.

Lám! hogy Béts-is talál olly gazdag létére,
 Ha ki jön e' puszta Ország' térségére,
 Eleget; a' mivel szemeit kedvére
 Hízlalhasa – Hazánk' ditsőítésére.
 5 Ott a' bőlts mesterség tsinál sok remeket,
 Majmolván ama' szép természetieket;
 Itt látsz minden térenn olly Anglus' kerteket,
 Mellyek fellyül múlják az erőltetteket.
 Ott a' Kertész, kertjét részekre szakgatja.
 10 'S az osztott részt újjabb részre osztogatja;
 Itt olyan osztályt tett a' Természet' Atyja
 Hogy az, tsak emennek festett ábrázatja.
 Amott, meleg ágyban meg-érni segítik,
 A' növénynyt, 's az ízt mint-egy kénszerítik;
 15 Itt a' nap' sűgári magok melegítik,
 De az ínyt egészen meg-is elégítik.
 Ott üvegen által mint-egy erőltetik
 A' meleget, melly itt meg-sem görbítettik,
 Még-is a' mint a' hegy-oldal emeltetik;
 20 A' szeg-mérték erőt adván, neveltetik.

604 A vers először A' Lélek halhatatlansága... című kötetben jelent meg, a szövegét ott közöljük.

Ott fel-felé szökő vizeket tsinálnak,
 Mellyek itt minékünk önként folydogálnak,
 Ott erő kell ama' fel-szökő víz szálnak,
 Itt azok kereket 's malmot taszigálnak.
 25 Ott kézzel tsinálnak halas-tó formákat,
 Itten a' természet tsinált tsatornákat;
 Mellyek úgy meg-töltik e' nagy víz-tanyákat,
 Hogy el-hordozhatnak tengeri gályákat.
 Ha kisebb a' festés a' le-festetettnél,
 30 Kisebb a' mesterség hát a' természetnél,
 Te-is természettel szép lenni szeretnél
 Inkább, mint, hogy ékes formára festetnél.
 Azok a' mesterség' egyenes rendjei,
 Mellyek a' mesternek sokszor remekjei
 35 Csak a' homályos szem' rövid nézése;
 Csak a' természeti rend' nevetségei:
 Hogy valamely kertben, egy-mástól két fának
 Két ölet szabjanak-ki tágasságnak;
 Ezek tsak játékot, 's emberi munkának
 40 Tökéletlenségét ábrázolhatnának.
 Más egyenlősége van a' természetnek,
 Mellyek hogy egyszerre szembe nem tűnhetnek,
 Sokann e' szépségre szem-ügyet sem vetnek;
 Vélvén minden lyukat, ki-kerekítettnek.
 45 Hát! a' *Proporció*' sok-féle formája
 Hová lett? mert van ám olly Hármoniája
 A' rendnek-is, hogy azt ha jó szem vizsgálja,
 A' különbözőést-is egygyezni találja.
 A' különbözőésnek meg-meg különbsége
 50 Van, 's ez a' természet' deli mestersége:
 Hogy az emberi ész' gyors viszketegsége
 Ne lássa, hol lessz már egyenlően vége.
 Bizony a' mennyivel minden mestereket
 Fellyűl múl az az egy a' ki az egeket
 55 Alkotta; annyival a' mindég remeket
 Csináló természet, a' mesterségeket.
 'S talám sok balgatag 's vétkes gondolatnak,
 Kik arról hogy Isten van gyanakodhatnak;
 Itt az eredete: hogy a' majmolatnak
 60 Imádóji fellyebb nem gondolkodhatnak.
 Nints olly találmánya akarmi bölts észnek;
 Rendje, 's veteményje nintsen a' kertésznek:
 Hogy a' Természetben mind ne lelném késznek
 A' mik mesterséggel 's idővel tenyésznek.

65 Mit tesz a' Mesterek' tanult mesterségek?
Miben áll azoknak tökéletességek? –
Abban, és a'hoz van szabva derékségek;
Ha a' Természettel van egyenlőségek.

70 *Dandár*-is azt vélte Bádenben laktában,
Hogy ő egy mindenek' tellyes tárházában
Múlat: de olyyaknak űlt tsak árnyékában,
Mellyeknél a' való sokkal szebb magában.

75 Egyszer hát, ki-jővén Balaton' téjére,
Olyanok akadtak vizsgáló szemére;
Hogy kéntelen a' Béts 's Báden' szégyenére
Bámúlni ezeknek sokkal szebbségére.

80 Örült Tapólcza-főnn, Tapólcza vizének,
Hogy gazdag folyási tiszta kút fejének,
A' kúttól tsak egy-két lépésre menének,
'S már elegek egész malom' kerekének.

85 Óh! tsuda munkáji úgy-mond az Istennek!
Bizony tsak árnyékos rajzolari ennek
A' folyások 's szökő kútak kik mindennek
Örömére, de tsak erőltetve mennek.

90 Innen neki tartván téli nap-költtének,
Van temérdek öbli Balaton' vizének,
Mellynek meredekjén mind két mellyékének
Nagy és kies hegyek fel-emelkedének.

95 Minden-felől Partját Tornyok ékesítik,
Nagy tavát egy-nehány patakok bővítik,
Lassú folyamatok Foknál meg-görbítik
'S Siónn a' Dunába le-menni segítik.

100 Hol fél, hol egy mért-föld egész szélessége,
Tizenkettő Foktól Hidvégig a' vége.
Oly nagy néha-néha habja dühössége,
Hogy egész hegyeket hömpölyget térsége.

105 Ha érzi a' fel-szél meg-háborodását
Hallhatni távolyról éjjel mormolását,
'S ha al-szél váltja-fel amannak fúvását
Egy perczentés alatt tsitítja habzását.

A' felső partjáról fél sziget formára
Be-nyúl Tihan; a' hol az Átila' vára
Épült egy meredek hegy' órozatjára;
Főldből van sántzolva régiek' módjára.

Régi Temploma van itt Szent Benedeknek,
Mellytől Észak felé egy hegy-meredeknek
Fel-menvén; – a' túlsó Somogyi hegyeknek
Beszélj; 's örülni fogsz a' feleleteknek.

Köszönts bár az Ekhót hat lábú versekkel;
 110 Mind azon épp szókkal és értelmekkel
 Meg-felel 's küszködik a' jó nyers nyelvekkel
 Tizenöt szó-tagból álló beszédekkel.
 A' hova a' hangok így vissza jövének,
 Közepe az, e' nagy víz' szélességének,
 115 A' honnan, a' széllyel vizsgálók' szemének
 E' térségek, egy nagy kertnek tetszenének
 Mellynek a' halas-Tó vagy közepében,
 Múlató ház Tihan, 's ennek ellenében
 Vadas kert van Somogy' zöldes erdejében,
 120 'S más felől gyümölsös Füred' mellyékében.
 Itt a' mint nagy Bérczek éjszaknak fel-mennek,
 Vélhetnéd ezt télben tsupa kietlennek,
 De most sok gyönyörű gyümölsösi ennek,
 Tán a' kies Éden kertnek sem engednek.
 125 Látni itt egy-másba ragadott hegyeket,
 'S azokonn el-nyúló szép szőlős kerteket;
 'S hogy nagyítsa kies térség az érteket;
 Gazdagon, gyümölsős fák tarkítják ezeket.
 Fel-ült Bellerophon' repülő lovára
 130 *Dandár*, és fel-mene Szent Tamás' halmára;
 A' hol a' ki fel-áll e' hegynek tsútsára,
 Öt-hat Vármegyének be-lát határára.
 Itt látott egy kertet, melly épült kerekenn,
 Leg-jobb szőlő termő e' magas hegyekenn;
 135 Bámúlt a' szép fejer tseresznye szemekenn,
 'S az egy egy hüvelyknyi ért Spanyol meggyekenn.
 'S mivel sánta lábát bottal támogatta,
 Ez hegy a' Parnasszust eszébe juttatta;
 Talált-is Pegázus helyett, tsak bírhatta;
 140 A' mi fáradságát meg-jutalmaztatta.
 Úgy jól-lakott meggyel 's fejer tseresznyével,
 Hogy alig bírhatott le-menve terhével,
 Míg utóbb a' kies völgyre le-menttével
 Lágýítja dagályját savanyú kút-lével.
 145 Mert a' mint e' hegyről dél-felé le-szálnak;
 A' nagy bérczek apróbb halmotskákká válnak;
 'S végre ha e' nagy Tó' partjára találhatnak;
 Gabona' 's fű' termő lap-helyet tsinálnak.
 Itten tsergedeznek sok tsekély víz-erek,
 150 Kiknek a' Balaton öbli a' tengerek;
 Vagynak a' patakban rákok sok ezerek,
 Mellyeket nád tűznél fog éjjel a' gyerek.

Szép világosítást tsinálnak ezeknek
 Formájik éjtszaka a' jövevényeknek;
 155 Mikor a' partokonn sok szövétnekeknek
 Égését mutatják víz-szint a' szemeknek.
 Füredről a' mint megy az út kelet felé,
 'S egy helyt a' Balaton-partba botlik belé;
 A' Határon két domb, 's egy völgy kerül elé,
 160 Mellynek kiességét szép forrás nevelé.
 Ez, a' savanyú kút; mellynek fakadása
 Szebb, mint ama' híres Pegazus' forrása:
 Melly, noha természet' ajándékozása,
 Neki a' mesterség czifrább kútat ása.
 165 Mondanak egy kútat egy régi mesében,
 Mellynek ha ki bőven ivott a' vizében,
 Ollyan zavarodást tett agy-velejében,
 Mint a' ki jól hörpent a' szálló levében.
 Ez pedig az embert futóba indítja,
 170 Leg-elébb az első tsatornát meg-nyitja;
 Azután a' gyomrát hidegen lágyítja,
 'S árnyék-szék nélkül-is le-ülni tanítja.
 A' kiben jó formán kezd a' víz dolgozni,
 Sétálni megy, vagy-is látszik szaladozni,
 175 Egygyik a' másikat láttatik nyomozni;
 'S nem ér rá senkinek komplementírozni.
 Sokan vagynak pedig ez-helytt öszve gyűlve
 - - - 's a' t.

*XVI. Ezekre azon Bétsi Jó Barát, elmésen négy sorú Strófákban meg-felelvén; alkalmatosságot
 adott nyályossabb válaszolásra, könnyebb szerű versekben, mellyek itt következnak;
 de ezek-is tsak futólag, és így nem krízis alá készűltek. 6dik Juliusban 1788.*

Mi dolog? hogy rossz lábával Tirteus ollyan jól lép,
 A' mit Füredi pennával ír Dandár, olly igen szép.
 Frissek a' kies Térségenn a' Bétsi gondolatok;
 Épebb ez, mint a' mit régen Laurushoz írtatok.
 5 Akkor a' szegény Tirteus tsak fél lábonn sántított;
 Most a' négy sorú versben-is kevesebbet hibított;
 Vallja magát, a' Természet' beteges szolgájának,
 De lám talált Hipokrates, sánta Unokájának
 Olly bankót, mellyel rossz lábát annyira ki-tóldotta,
 10 Hogy elmés Strófája' sorát négyre szaporította.
 Sántit még-is, 's sánta lába, útját el-tévesztette
 De ott inkább a' vezető hibázhatott mellette

Mikor Tapólca' forrását mely vagyon Vetse-székből,
 Találta a' mint említi Szalavári térségben.
 15 Tapólca-fő fő Városa (úgy szólván) Vetse-széknek,
 Melly nem régen lett egy-része a' Veszprémi Vidéknek;
 Van Szalában-is *Tapólca*, egy Város Sümeg mellett,
 De a' ki ide Gyórból jött, arra jönni nem kellett.
 Ott-is vagynak szép források 's kies víz-fakadások,
 20 'S talám ez a' Magyaroknak hajdan szokott szállások
 Vólt; hogy az ilyen vizeket nevezzék Tapólczának.
 Mert ha emlékezéseim rossz helyenn nem járnának
 Tapólca még harmadik-is van Borsod' Vármegyében
 Lány-meleg vizekkel gazdag, Miskólcznak ellenében. –
 25 Csudáltad a' Természetet a' Tapólca' vízében,
 Gyönyörködtél a' Balaton' Magyarok' Tengerében:
 Dávidként a' nagy hegyekre fel-vetted szemedet,
 Mellyeknek partjai közzé e' nagy Tó kerekedett. –
 Méltánn-is; mert a' Természet' sok ezer ajándéki,
 30 Mellyekkel itten gazdagok ez bővségnek hajléki,
 Az elme' gondolatjait gyors szárnyakonn ragadják;
 Még-is a' Bölts Természetet ki-tanúlni nem hagyják:
 Hanem míg magát futtatva a' serény ész dolgozik,
 Utoljára a' vizsgálás bámúlássá változik.
 35 A' mit közelebről láttál az óltott gyümölcs fákban,
 Hogy a' vad törökbe rakott szelídebb ágatskákbán
 A' vad török' nedvessége olly édesen dolgozhat,
 Hogy itt Sámson az erősből ki-édességet-hozhat,
 Vagy ha egygyik nemű fába más neműt be-metszenek
 40 Az ágonn ugyan-tsak ollyan gyümölcsötskék termenek
 A' millyent termett az a' fa, a' mellyről le-metszetett.
 Ez mind titok, és mi tőlünk olly igen el-rejtetett,
 Hogy az áldott természetet inkább illik tudálnunk.
 Mint azt vagy érzéketlenül vagy fél szemmel vizsgálunk.
 45 Nem tsuda hát, ha e' térre annyi számmal jöttek
 Lakni, mint egy Anglus kertbe ama' kőltött Istenek.
 Mert talál Erdőt Szilvanus; talál gyönyörűséget,
 Talál – mert ritka találni illy kies erdőséget
 Mint itt; találhat Czéres-is ollyat a' mit tudáljon,
 50 Hogy a' föld kő-göröngyökkel rakva vagyon e' tályonn,
 Még-is a' Czéres' Leánya arathat ollyan kivét,
 Mint ott, a' hol a' Csalló-köz majmol arany kert mívét.
 Pallás ha táborozni kell, talál ollyan térséget,
 A' hol szint-úgy tsúfolhatja távol az ellenséget,
 55 Mint a' Szűz Komárom' Vára a' Csalló-köz' órában,
 Mert lehet itt-is a' vizet venni olly tsatornában:

Mellyel ha öszve ragasztják a' nagy Tó' két szegletjét,
 Egész szigetté tehetik a' Tihan' fél szigetjét.
 Ott a' meredek bérczekből készült sánczok állanak;
 60   Lehetetlen, hogy illyeket mesterséggel rakjanak.
 Minerva, ha tanulni kell 's a' músákkal tartani,
 Tudhat e' kies helyeken olly szállást választani:
 Mellynél a' Parnasszus' hegye ha kiessebb lehetett;
 Van itt, a' mivel a' Görög talám nem kérkedhetett,
 65   Ott a' Pegázus' forrása észet adott Orfeusnak,
           Itt a' borral tele pincze erőt ad Enniusnak;
 Hogy Pallás' tiszteletére erősebb hangot adjon;
           Kérd-meg bár a' Poétákat hogy el-mellyik-maradjon.
 A' szárnyas-ló-rugta víz-é? vagy az ember kapálta?
 70   A' vagy tsak ezt a' száj' íze édesebbnek találta.
 De ha kell Pegázus' kútja, itt van a' savanyú kút,
           Csak-hogy itt alá felé megy, ott fel-felé ment az út.
 Ennek van ollyan bámúlást indító természete,
           Hogy amaz, mikor fakadt-is, ennél jobb, nem leheté.
 75   Ez vólt hijja énekemnek; hogy még ezt le-nem írtam,
           Mert az Apolló' lelkével én egészen nem bírtam.
 Engemet Urániának adott ő tanítványúl,
           'S ha mi a' szép Tháliától maradt rám ragadványúl:
 Eskulápiust nem láttam, hogy e' víz' erejébe'
 80   Kutassak, vagy avatkozzam az ő mesterségébe.
 Tudom hogy noha fejemet Bachus-ként nem zavarja;
           Tesz annyit, hogy -- bár akarki be-varja,
 Pomona, Czéres, Diána, Merkuriussá válnak,
           Mert mint a' futó kéneső ki-menő tért találnak.
 85   Kívánod még, hogy írjam-le a' Balatoni rákot,
           De félek, hogy meg-bántanék sok piperés Nimfákat;
 Azt pedig én Diánának még akkor meg-ígértem,
           Mikor tőle hajdan egy szép 's Szűz Feleséget kértem;
 Hogy én örökké maradok Asszonyok' Szószóllója;
 90   Vajha itt-is Orfeusnak ne lenne marczangója!
           'S osztán Te önnön magadat szántad a' Rák' farkának;
           Mellynek pedig, tsak alig ha illik lenni sántának.
 Ha igaz, hogy ez az állat előre háttal megyen,
           Te majd meg-botlasz a' völgyön 's nehezen mégy a' hegyen.
 95   Külömben-is, a' rákoknak az a' vissza-menése
           Magával a' természetnek mint-egy ellenkezése,
 Melly a' savanyú kút körül ellenkező-képp' vagyon,
           Mert itt a' jámbor természet rajzoltatik-le nagyon.
 Itt nints első sem utólsó, egygyez a' gazdag 's szegény,
 100   Egy-formán fut a' berekbe az Úr, 's a' szegény Legény.

Itten tavaly, még senkinek kalapot sem emeltek,
 Hanem-ha nagyon meleg volt, 's a' napnak süvegeltek.
 A' zöld' májvára le-dűlve, ki széllyel ki sorjába'
 Szabadon néznek a' partról a' Balaton' tavába:
 105 Egygyütt esznek a' szegények a' leg-főbb gazdagokkal,
 Mivel-hogy mindenik fizet egy-forma krajczárokkal.
 Egygyütt isznak egy forrásból, sőt néha egy üvegből,
 Nints itt semmi némellyeknek finnyás kényességekből.
 Sem a' tiszta, a' ragadó nyavalyától nem félhet,
 110 Mivel olyan vizet iszik, a' mellyel ha jól élhet,
 Ha nem tiszta-is, meg-tisztúl – itt az arany időnek,
 A' réginek, vagy még talám valaha leendőnek,
 Mint-egy árnyékban láttatna tiszta le-rajzolása,
 Ha azt már meg-nem motskolná némellyeknek szokása:
 115 A' kik vagy a' nyereséggel otsmányúl vissza élnek,
 Vagy azzal, hogy sokat nyertek, és még többet reménylnek,
 Fent-héjjaznak, és a' rangnak nem-válogatásából
 Tsúfot üznek – tsúfot Füred' szép arany Századjából.
 'S mi az oka? – mert már kezdik az áldott természetet
 120 Erőltetni – tsúnya pedig ez, mihelyt erőltetett.
 A' *quid prohibetis aquas*-t itt már el-felejtették,
 A' természet' ajándékát lakat alá vetették
 Ingyen-vettért gazdagítja a' nadrág a' bugyogót,
 Azért adják egy krajczáron az egy hüvelyknyi dugót.
 125 Ez természet' ajándékát keverve sütik-főzik,
 A' mellyel a' természetet erőltetve kettőzik.
 Sőt ha felesleg meg-térült egy napi fáradságok
 A' leg-főbb-rangúaknak-is nagyobb a' méltóságok.
 Pedig bizony mikor ezek a' lágy emberi vérnek,
 130 Vagy erősebb rúgó erőt, vagy nem-tom-mit ígérnek,
 Kurusolt meleg-ferdőket készitgetvén a' testnek
 Galenussal gazdagosznak 's hasznot magoknak lesnek.
 Vallyon ama' hideg ferdő ketretzes rekesztéki
 Nem jobbak-é, mint a' fórralt vizeknek folyadéki?
 135 Mellyek magok' erejéből valamit tsak veszthetnek,
 Mikor hideg részetskéik meleggel emésztetnek.
 Azt tudom: hogy ez forralttak lankadásra készítik
 A' testet, amazok pedig természettel frissítik.
 De már, hogy a' meleg, erőt ad-é ezen vizeknek?
 140 Azt fenn hagyom az Orvosi Tudományban bőltseknek.
 Vóltak sánták; és a' kiknek inok öszve húzódot,
 A' kiknek az erőszakos meleggel kuruzslódott
 Víz, valamire testteket helyre hozta; de ezek'
 Okai a' vizek vóltak-é és emberi kezek?

145 Hidegenn használt⁶⁰⁵ volna-é? vagy az olyan meleg víz,
 Mellyben nintszen ilyen erő, és ilyen savanyú íz?
 Nem tudom – látom e' víznek gyönyörű 's hasznos voltát,
 Én-is tehát elő veszem amaz Dandár' danoltát:
 Hogy szép Füred 's a' természet itt ugyan meg-mutatta,
 150 Hogy ő a' mesterségeket felesleg meg-haladta -- 's a' t.

XVII. Ezekre-is azon jó Bétsi Barát elméssen felelt; de mivel versseibe sok dítsérések vagynak ke-
 verve; ismét hamarjába ezt válaszolta az Auctor:

Sok Horváthnak a' koszorú mellyet raktál fejére;
 Fordítsd azt inkább az Isten' meg-ditsőítésére;
 Mind Isten ' ajándékjai a' jók 's a' tálentomok.
 Por, hamu vagyok én, és a' latban tsak annyit nyomok:
 5 A' mennyi ajándékokat adott a' Mindenható,
 'S mind tsupán tsak Istené az, a' mi bennem látható.
 Hogy valaki meg-haladja Názót, nem lehetetlen;
 De hogy valaki magának nagynak tesszen, illetlen. –
 Sőt talám én-is vétkezem, mikor a' természetet
 10 Csudáltam; mert inkább aztat a' kitől teremtetett
 E' nagy minden; méltó jussal kelle vala tsudálnom,
 És egy játszi Poétából Istenes Pappá válnom.
 Nem játszodtatom hát tovább a' titkokonn eszemet,
 A' Természet, a' Nagy Istent imádni hív engemet
 15 A' miket Te és én írtunk rendel öszve gondolom:
 Jer! igazgassad pennámat, jer! én őrző Angyalom.
 Próbálljuk a' természetnek meg-adott dítséretet
 Istennek adni; ha ugyan arra egy teremtetett
 Reá mehet, hogy az Istent igazán dítsérhesse;
 20 És az ő ditső hatalmát méltó szinnel le-fesse.
 Bár Názó, vagy bár Orfeus, vagy akármi nagy legyek,
 A' nagy Isten' óltárához térden mászkálva megyek;
 'S onnan botsátom hangomat Arionnak fülébe',
 Hadd érezzen velem egygyütt⁶⁰⁶ olly örömet Lelkébe'
 25 Melly az égi seregekhez ötet-is fel-ragadja,
 'S Isten' ditsőítésének ő magát által adja:
 Szűnjön-meg a' Természetet áldani az ő versse-is
 Csak az Istent áldja – szűnj-meg! Óh szűnj-meg Lelkem! Te-is.

605 *haszált* Sajtóhiba, em.

606 *egygyütt* A szöveg írásmódja szerint jav.

30 Szűnj-meg Lelkem! a' Természet derékségét tsudálni,
Mellyet nap-kelet 's enyészet meg-nem-szűn prédikálni. 's a' t.

Ez az ének, melly itt következne, már által vagyon téve, egy *Nyári Ejtszaka* nevezetű munkátskamba; melly mivel elébb láthat világot mint ez; azért itt vele sort nem szaporítok.

XVIII. Egy hirtelen halálra – szél-, vagy guta-ütésből származottra.

Ím egy Lelkes ember lelketlen testté lett;
Bizony mint az árnyék tsak olyan ez élet. –
Böröndy Jó'sef Úr reggel nem reménylte,
Hogy még-ma estvére el-végződjön élte; –
5 A' melly órán reggel mondta mennyünk haza',
Estve azon óra tályban találkoza
Halál' póstájával; ki haza vezette,
És földből vett testét lelketlenné tette. –
Alig tölhette-bé ötven esztendejét,
10 Mivel jövevény volt változtatta helyét, –
'S ím! e' hiv szolgának melly korán meg-kellett
Halni, ki sokáig hartzolt Themis mellett,
Most-is ez igaz Szűz hív szolgálatjában
Rogyott-le, és került a' Halál' markában.
15 Küszködött a' kín közt meg-köttetett nyelve,
Árváji jajjára tsak nyögve feelve. –
Még-is Themis, kinek életét áldozta
Meg-szánván betegjét, nyelvét fel-óldozta;
Hogy hív kegyessége bizonyítására,
20 Említse Jésusa' nevét utoljára; –
Húllnak az erőssek, gyengék reszkessetek,
És minden halandók halni készüljetek,
Mert senki sem tudja, estve-e reggel-e?
Fuvall rá, 's meg-folytja az Úr' erős szele.

XIX. Egy Papnak és egy Föld-mérőnek Koporsó Írása.

Meg-állj jó utazó itt nyugszik egy pár test,
Melly bár érzéketlen, érzékeny példát fest:
Míg éltek, két jámbor, Isten' emberei
Vóltak, most a' Halál' rémítő képei,
5 Egygyik – – János ki az Úr' Óltára
Mellett fel-kent Pap vólt 's járt Áron' módjára

Másik – – Ádám, a' ki gyors lánczával
 A' Földet, 's az eget mérte czirkalmával,
 Ímé a' halálban millyen hív Pajtások,
 10 Kiknek állapotjok más vólt, 's más vallások;
 Óh bizony tsak árnyék ez játszi világban
 Mind, a' mit ölelünk Júnó' lárvájában;
 Gyermek játék köztünk az egyenetlenség,
 Csak a' halál, halál az erős ellenség.
 15 Kálvinus egy bóltban meg-tér a' Pápával,
 Mind a' nagy kalappal, hármassal.
 Tanúlj e' példából ember! egygyes lenni,
 'S tudd-meg, hogy néked-is a' sírba kell menni.

XX. *Báró Hompeshez Isten-jó-nap, midőn ő a' Balatonban úszkált Füred mellett;
 még 1787dik esztendőben.*

Báró Hompes! ugyan vald-meg: hol és kitől születél?
 Ánglus vóltál-é, vagy Olasz, míg Magyarra nem lettél?
 A' Homéros' születésén hét város vetélkedett,
 A' Nagy Groczius' hitével hat Vallás ditsekedett;
 5 Ha ezt rád alkalmaztatom, ne mond, hogy hízelkedem,
 Mert én azzal hogy Magyar vagy igazán ditsekedem.
 Születésedhez Hazámnak ha nem vólt szerentséje
 Bánom: de még abban-is van egy nyereségetskéje,
 Mert mikor már sok hajdani Magyar vérből születtek,
 10 Az idegen nemzeteknek olly nagyon hízelkedtek;
 Hogy magokat talám nem-is tartják érdemeseknek
 Tisztre, 's méltóságra, ha tsak meg-nem-németesedtek,
 Sokan' tsak a' czifra névért a' Francziát majmolják,
 Mihelyt Francziául tudó Kontes' kezét tsókolják;
 15 Láthatni, és sírathatni méltán, hogy sok mostani
 Magyar, tsak azt-is, hogy Magyar szégyenli meg-vallani:
 Sok azt gondolja, ha *Ordót* akar nyerni 's keresztet,
 Bérmáld magad' mert magyarul el-nem nyerheted eztet.
 Ím Hompes ellenben, kinek már rangja nem kétséges,
 20 Születése Méltóságos, Hazája ditsőségos,⁶⁰⁷
 Csaknem tele van *Ordóval* 's fénylik keresztrel mellje,
 Azt tartja, hogy ott a' kettős keresztnek-is van helyje,
 Mert *Báró, Lovas Maltézer és kereszties* léttére
 Rá vágyott a' Magyarságnak kettős kereszt jegyére;

607 *ditsőségés* Rímelés szerint jav.

25 Ezt tartotta még híjjának maga' méltóságának,
Hogy Nemes Országunk tartsa Hompest Hazafijának –
Bújj-el óh szemehunyt Magyar! mert bizony szégyen neked,
Hogy el-fajúlt édes Fiad, 's másunnan jön gyermeked.
Jól van biz' ez Édes Báróm! találok én Te benned
30 Ollyant, a' miért méltó vólt neked Magyarra lenned;
Mivel a' Magyar Bátorság, 's az Ánglus vak-merőség,
Te benned öszve-keverve lett olly bátor szívűség,
Hogy Hazám Magyarságodat éppen nem szégyenlheti,
Kivált most, mikor Nevünknek úgy sints igen keleti. –
35 Már ma a' levegő égen repülő golyóbison
Tudnak járni, 's el-is mennek egy-nehány ég-gráditson;
Bátorság-e ez? – nem tudom – mert a' ki így az eget
Fent héjjazza, talál a' mit ki-'s-be-szivjon eleget,
Nem fél ott hogy meg-fulladjon – de menjen tsak a' vízbe,
40 Jöjjön a' vizen egyedül nyólcz mértföldet egy ízbe',
Még pedig ollyan kis hitván Lélek' vesztő ladikon,
A' mellynek be a' tetején több víz megy mint a' likon,
Sőt háljon vas matska nélkül éjjel a' víz' tetején,
Nehezebb ám ezen járni, mint ama' tűz' erején.
45 Repülni a' levegőben már *Dedalus* próbálta,
Még pedig a' szurkos szárnyat ollyan jól el-találta,
Hogy az újjabban ez elmés régiség' meséjének
Titkosabb magyarázatot nem adni, nem merének;
De tsak elég az, hogy repült – *Hompes* pedig ím evez,
50 Még pedig tengeren kit ő tsak potsétának nevez;
A' mint-hogy, nem-is-nagy-vólttát jó formán mutogatta,
Mikor közepéig be-ment, 's szélttére járt alatta.
Be-ment egy szegény tsónakkal 's egy hitván evezővel,
De a' víz közepén tsúfúl bána mind a' kettővel;
55 Minden ruháját hirtelen le-hányja a' nyakából,
El-veti az evezőt-is, és ki-ugrik a' fából. –
A' szegény tsónak üressen lévén, egygyet tekerül,
'S akkor egy kis szellőtt kapván Szamárdi felé kerül,
Süvöltöz a' sík víz színén; százszor-is vissza teként,
60 Szidja ki-ugrott gazdáját, hogy úgy el-hagyta szegényt.
Nézi, mint úszik, 's hányképpen, hol hanyatt, hol-meg-hason,
Néha két kézzel 's két lábát fel-emelve magason. –
Látta már, hogy elébb ki-ér *Hompes* Füred' partjára,
Mint ő kereng a' Szamárdi Balaton' oldalára,
65 Akkor fel-kiált: óh Tethis! óh Tengeri Istenek!
Neptunus, Oczeán, Inó, *Glaucus* 's a' Sírenek!
Honnan hoztátok ezt ide, ezt a' rajtam truttzolót,
Ezt a' drága ruhájival, 's élttével sem gondolót?

70 Többször volt ő a' tengeren, mint én a' Balatonon
 Járt ez már tengeri Sczillán Karibdisen, Zátonon;
 Még most pedig Ifjú Magyar; ha meg-nő a' bajussza,
 Minden bizonynal az egész Balatont által ússza. –
 Mikor közel volt a' parthoz, eleget kiáltozá:
Mantel, mantel! de nem érté senki, 's elő se hozá.
 75 Kéntelen volt amaz első ártatlan öltözetben
 Ki-szálni, a' sok piperes ruhás gyülekezetben.
 A' szemérmes Kis Asszonykák szemeiket be-fedték,
 Csak az árnyék tartón által 's újjok közt nézegették,
 Mert nem bújhatott árnyékra 's a' figefa alá itt,
 80 Hogy be-fedné levelekkel ártatlanság-ruháit. –
 Meg-van biz-ez, és míg ezen számos nézők bámúltak,
 Ki úszni, ki-meg a' vízben bátor lenni tanúltak:
 Én azt kérdem: kitsoda ez? – ez volt rá a' felelet,
 Báró *Hompes*, ki Ánglus volt, de nem rég' Magyarára lett.
 85 Mellyre én (committálva volt, Hertelen) azt gondolám,
 De ha szabad, gondolatom nem-is hibázna talám:
 Ha a' fát által plántálják masuvá tsak magába'
 Nem terem olyan jót mint ha bele óltják más fába;
Hompes által kívánkozván ez termékeny Hazába,
 90 Európának úgy nevezett szép paraditsomába,
 Ha magából egy ágatskát Magyar fába óltana,
 Abból sokkal jobb gyümölcsöt termő fa fogamzana:
 Az már Magyarinak igazán 's méltán neveztetetne,
 A' mi neki egy szép Magyar Menyetskétől születne.

XXI. Az első Darab Holminek Dedicatiója. 1788dik esztendőben.

Lám, hogy a' Barátság' Isten' Asszonyának
 Tanátsa, jól szolgált a' Magyar Músának,
 Mert ama' Pindusi szárnyas Paripának
 Tollai Tótiban kedvesek valának.
 5 Áldott menedék hely, jó *Salva Guardia*
 A' hová le-hajtá fejét *Concordia*^{a)}
 A' hol kedvet talál egy kedves Mária'
 Ölében, az Ammon' szakállatlan Fija.

a) Czélozás van egy Concordia nevezetű versre, melly egy nappal előbb íratott ennél.

Mert szarándok ez-is és számkivettetett,
10 Valamint az igaz emberi szeretet.
Kelletlen az ének sok meg-vesztegetett
Magyarnál, ha Magyar mértékre köttetett.
El-veszett divatja a' Magyar szó hangnak,
Valamint ütője a' néma harangnak,
15 'S már példa-beszédje ma sok gőgös gangnak,
Hogy Magyarúl szólni illetlen nagy rangnak.
Félve ment a' kedves barátság' kérttére
Tegnap, a' *Pegazus*-is idvezlésére,
Annak, kit jól-lehet jó szívnek ismére,
20 Még-is tőle szállást petsét alatt kére.
De hát! ha már talált annyi kedvességet,
Hogy jó szívvel fogták ezt az új vendéget,
Nem sérti-e-*Fébus*-meg, az emberséget?
Ha újjan könyörög új menedék végett.
25 A' melly új könyörgés ebből kerekedett,
Hogy ama' halálból nem rég' fel-éledett
Magyar nyelvvel vele hált 's meg-terhesedett
Egygyik Músa, nem rég' szüle egy kisdedet.
Holmi még e' gyermek, nints más nevezése,
30 Mivel-hogy a' Músa sok szép könyörgése
Után kereszt-Atyát nem lelvén, el-kése
Haldokló Fijának meg-keresztelése.
Ne nehezteljen hát kedves Máriaja
Fébusra, ha tőle merészen instálja,
35 Hogy ditsekedhessen nyomorúlt Músája
Azzal, ha Tótiban lessz Kereszt Komája.
Sőt mivel bír három Lengyelek' szívével,
Vigye véghez maga' közbe vetésével,
Hogy a' *Paszitát*-is magok költségével
40 Tartsák-ki, bár holmi, 's tsak 'sirtalan lével.
A' Kereszt-Atyaság abban fog-állani,
Hogy a' *Holmit* szabad légyen ajánlani
Nagy Neveknek; kiknél lehet éz mostani
Meg-romlott Században Magyar szót hallani.
45 Kevéssel meg-készül vékony paszitája,
A' Könyv-nyomtató ház lészen a' konyhája;
Hol a' Lengyelek' nagy Neveknek alája
Írja magát az-is a' ki dedikálja.

XXII. Lakadalmi Tréfás Vers, egy jó Barát' kérttére.

Meg-veti szállását *Hekaté* – nem akarja lakását,
És Pataháza felől költöze Győrbe belől.
Rába le-menttének, és a' Duna szőke vizének
Öszve folyási körül Gyöngy szeme Győrnek örül.
5 Czéres sem bánja, hogy ez a' kire szálla leánya
Most veje *Plúto* helyett Angyalok egyike lett^{a)}
Venus sem fázik, mert *Búza* se Bor se hibázik^{b)}
Bachus' tsapja tsorog, *Czérese'* malma forog. –
Arion is Bétsben, a' *Khironi* ész epedésben,
10 Ezt a' drága napot áldani lantra kapott.
Delfíne' hátára lantot köt, ereszti Dunára,
'S szívét zárva belé, Győrnek evez le-felé.
Melly gyönyörű reggel, mikor ennyi szerentse sereggel.
Érkeze, 's öszve vagyon gyűlve *Szerentsi Nagy*on!
15 Himen is áll készen, 's melly szép est-hajnala lészen
Majd, ha *Luczina* elé érkezik estve felé
Ródusi tseppekkel telik udvara tállya 's ezekkel
Képez nap-keletet éjjel is a' szeretet.
Szívetek el-rejtik egy-más szívébe, felejtik,
20 Hogy más háza fala, 's két külön árva vala.
Légyen is egy-mással egyezve hités fogadással
Ez kegyes indulatos szívetek, álhatatos.
Légyen ez így végben ment szándék kedves az égben,
Kedves ez innepelés, – kedves az öszve kelés.

XXIII. T. Nagy János Szanyi Plébánus Úrhoz, felelet egy leg első Levelére.

Egy levelet Szanyból, Győrön igazítva keresztül
A' Balaton mellyéki Füred térségire, mint egy
Nyólczad napja vevék – nem ugyan Füreden, mivel akkor
A' mikor e' kedves Levelem Kunyhómba kerüle
5 E' nagy Tó mellett, amaz északi medve felől fel

a) Hecatét, vagy Proserpinat Plutó ragadta-el feleségül.

b) Egyébarant *Sine Cerere et Bacho friget Venus* magyarul igen elevenen, de tsúfosan esik ki mondani.

Nyúlt bérczes^{a)} hegyeken' épült pinczékkel, egészen
 Át-ellenben valék, sok gondba keverve Somogyban.
 Ott amaz Archimedes' fej-rontó görbe vonási,
 'S más felől Edes Atyám' a' tiszta Komáromi téren
 10 El-temetett tetemi,^{b)} 's abból nőtt szívbeli bú, baj,
 Mint rabot, a' hóval be-borított Tóti mezőben,
 'S⁶⁰⁸ mint Balaton' túlsó térségire szám-ki-vetettet,
 Gond', 's bánatból font kötelek közt tömlöczözének. –
 Hol mikor a' levelet vettem: meg-változa szívem,
 15 Búmnak gondot adott az öröm, 's bajaimnak az áldott
 Pindusi térségen' egy Rhódusi módra mosolygó
 Músa felel –, pirosan tarkázva rósa virággal
 Gyászomat; és kézben forgó czirkalmamat, egy zöld,
 Parnasszus' tetején kötözött Koszorúval akarja
 20 Váltani – mit mondjak? – örömömben sírok – Apolló
 El-teli szívemnek belső hajlékit – azokból
 Kergeti bánatimat, mint a'^{c)} havat, a' ki-kelettel
 Fel költ déli szelek, vagy mint mikor *Eliziumba*
 A' tüzes *Enéás* talpig fegyverbe menve

- a) A' h. betűt, én nem tsak *Consonans*nak, hanem úgyan tsak erős *Consonans*nak tartom. Nem teszem ugyan törvényűl senkinek is, nem tulajdonítom magamnak azt a' hatalmat: de a' mint Te irád, szeretek én is a' Természethez ragaszkodni, nékem pedig az én szóllásomnak szabad folyamatjában, a' h akar melly más *Consonans*sal mindenkor *positiót* tsinál, és az előtte való végső *Consonans*t igen nehezen esik nyelvnek, meg rövidíteni.
- b) *Tetemi 's abból költ.* Az 's, a' mint nevezik cigány S ilyen helyen' a' hol *Vocalis* követi *Communis*, ha pedig *Consonans* követi, mindenkor *longa*; természet szerént – a' hang maga magát el-árúlja. – Engedd-meg, ha Barátságosan meg-vallom, hogy a' Te egyébaránt gyönyörű verseidet az 'S. eknek meg-rövidítésében nem tudom könnyű nyelvel ki mondani, hanem inkább el-hagyom az 'S. et. – Ezt *szebbre 's kiesbre köté* így olvasom: *szebbre, kiesbre köté*; nints is ezen szabadsághoz egyéb jussuk, hanem ha *muta* és *liquida* egymás után következnek, (noha a' Magyarban azt sem szeretem) itt pedig 'S. K. nem *muta et liquida*, hanem vissza fordítva *liquida et muta*.
- c) *A' havat. Dactilus pes. a'* az én értelmem szerént mindenkor hosszú hang. Kérdeed miért? mert a' mellette való rántás ' Z betűt jelent, és így a' következő *Consonanssal artificialis Positiót* tsinál; tudni való pedig, hogy éppen ott hogy hagyja-el a' jó Magyar a' Z. betűt, a' hol az *azt Consonans* követi. – De itt sem ragaszkodom ám a' *Positio'* törvényéhez, hanem egyenesen a' Természeti hang-éjtéshez, próbálja bár akárki rövidnek tenni, de mindenkor hosszasan és nehezen esik a' ki mondás.

25 A' Görögök' meg-hólt testtek' páráji setétes
 Berkeket (ellenségek előtt el-bújva) kerestek. –
 Ah! nyomorúlt Szívem! 's hogy-hogy? – veled annyira gondol
 A' Végzés? hogy most, mikor ím! így meg-gyökereztek
 Banned az aggságok, vagyon egy^{a)} Magyar, a' ki ha Téged,
 30 Mint nyelvvet szerető hazafit, mint Gyöngyösy' massát
 Ismer is, úgy tartom, soha még nem látta személyed',
 Írtó kést vesz elő 's gyomodat ki metélli belőled.
 Nem hazudott *Cicero*, mikor a' dítseretet, úgymond,
 Minden örülve veszi; 's hát én titkolam-e szívem'
 35 Fel-gerjedd örömét? mikor egy Magyar a' maga nyelvén
 Názó' mértékjére szabott versekkel akarja
 Vallani; hogy tettzett egy illy, az Olimpusi téren
 Járt költ Léleknek, mikor Ének forma mesében
 Hunyadi' érdeminek Horváth' keze által emeltt egy
 40 Oszlopot el-nézzvén, látott olly Szívet az Iró
 Versseiben, mellynek lehet, a' mint vallja Barátja
 A' Szanyi Plébánus, kinek a' maga' méhekről
 Könyve nagyítja Nevét, 's méltán koszorúkat is adhat.
 Jer hát Músa! vegyünk tollat, próbáljuk ugyan-tsak
 45 Mit tehet a' *Rithmusra* szokott, mint Pannoni Pindus'
 Arnyékjába' nevelt Vers-írónak keze, hajdan
 A' Görög elméktől, 's azután Romába gyakorlott
 Versekben? próbálj mértékre szabott sorok által
 A' Szanyi Vers-szerző' gyönyörű Levelére felelni
 50 Szép a' mint írtam, 's öröm énnékem az hogy az önnön
 Nemzetem' egy méltó Bajnokja nevének az élő
 'S élendő maradék, 's onokák közt fenn maradandó
 És örök oszlopokon' épült emlékezetére
 Írt könyvem, sok már nagy el-asszonyodásra hanyatlott,
 55 'S balra fajúlt Magyarok közt sok jó szívre találá,
 A' ki az egy Hunyadit még most is tudja betsúltni.
 Szép 's nagy öröm nékem, hogy ez, én tsak gyenge kezemmel
 Épült oszlopot is Magyarim koszorúzva tetézik
 Szép, hogy ezen Virgil' szép tábori versse nyomában
 60 Tántorgó Soraim bátrabban lépni tanúlnak
 Ezzel is, a' mikor egy Nagy János az *Eneisemnek*
 Társúl *Bukolikát* küldött-szép-szép mikor ezzel

- a) Itt ugyan nem alkalmasan esik be hozni, mivel a' gy. után *Consonans* következik, és így természetl *longa*: de be hozom még is, hogy az *egy* et, akár *egy*, akár két *gy.* vel írjuk, elég az hogy a' ki mondásban kettőztetjük, és így mindenkor *longa*.

Vígasztalja magát egy nyelvét 's árva hazáját
 Kedvellő Hazafi, 's nem hagyja hanyatlani szívét,
 65 Hogy terem e' jó föld több Társakat, a' kik az önnön
 Hónnyokat otsmányúl disznók módjára tsunyítai
 Nem szeretik, hanem azt a' mint lehet, és valamint tsak
 Bírja tehetségek, Magyarúl szépíteni szokták.
 Mit felelek hát én Kedves Leveledre? Barátom!
 70 A' Dítséretedet köszönöm noha^{a)} e' köszönéssel
 A' Dítséretedet valamennyire tán le gyaláznai
 Láttatom, egyszer'smind látszom le-gyaláznai vitézi
 Énekemet, mikor azt, a' mit Te *Magyar Hunyadim*nak
 Mint méltót úgy adsz, köszönöm. – De köszönhetem úgy-e?
 75 Hogy jó szívének jeleit kívánta mutatni
 Inkább éles eszed, mint sérteni, 's a' maga rajja
 Ártatlan méhed nem fullánkozva botsátja. –
 Kedves vólt Leveled, de talám két híjja van, egyik
 Hogy rostáld-jól-meg Hunyadit, 's mind ír ki belőle
 80 A' mi hibás, 's küld-meg Leveledbe Füredre hasonló
 Fullánkok nélkül; másik, hogy ez a' szeretetnek
 Egy jele, melly tsak-ugyan költsön^{b)} eszed úgy sokasította
 Jó szíved' jeleit, hogy akarmikor írók adósnak
 Tartsd magadat, 's én is minden költsönre leénde
 85 Intereses fizető – most is, noha Szanyba Te más, én
 Más maradok Füreden' – ez más veled egy marad, és lessz
 Jó szívű szolgálád, 's hóltig kötelezve Barátod.

XXIV. *Ugyan azon Szanyi Plébánus Úrhoz felelet.*

Boldog Egek! hát olyan öreg, hát olyan idős-e
 A' Szanyi Plebánus? hogy üveg szem kell neki, mellyel
 A' régen néző szem előtt öregítettse betűit
 Egy fiatal gyermek' Levelének? – ugyan-tsak igaz hát
 5 A' mit az én Músám, egy szíve-szerette Pap Úrnak
 Nem rég, a' Balatonba be nyúlt, 's vízzel be-kerített

- a) *Noha e'*. Elisiót nem örömetst tsinálok – nem nekünk való; valamint a' h. betűnek is el-hagyása; de azért még is szeretném el-kerülni, hogy a' szó véginn való *vocalist* más *vocalis* a' szó elején' ne kövesse.
- b) *Költsön'* ('s majd alább *Füreden'*) olyan mint *ban, ben*, a' mellyet ha soha kettős N. el nem írok is, mindég hosszú lesz, mert a' hang ejtés hosszú és mintegy kettőztetett. – Én ugyan Révainak örömetst engedek az N. nek kettőztetésében, 's azt mások után tsak azért hagyom-el, hogy betűt ne szaporítsak az írásban.

Attila várával díszes Tihan' angyali szívű
 Jó Fő Papjának, mikor ő Hunyadimnak elébe
 Egy elmés verset Szombathelyt ír vala, vissza
 10 Játszva de jó szív módra felelt, hogy az ész az erőnél
 Tartóssabb – örvendj Músám! örvendj, ki huszon nyólcz
 Esztendőös sem vagy, 's már éneked annyira hangzik,
 Hogy meg halván azt a' Rába lapossi mezőben
 Orfeus^{a)} a' ki pedig hatvant is el-éri rövid nap
 15 Ekhóként kedves hangal, 's értelmes erővel
 Vissza felelt. – Óh durva szemek! 's hát mért ti hiúzként
 Messzebb nem láttok? fiatal létemre – vagy olyan
 Éles látástok nintsen, mint éles az elme
 A' tőlünk messzebb rejtetteket érzeni, tudni
 20 A' nem látottat, 's ismervén levélbül^{b)} az olyan
 Szívet is, a' mellyet tán látva se tudna se Momus
 Ablakain jobban képzelni? – ha két szemem azt az
 Artatlan szeretőt látná; 's szerető kar⁶⁰⁹ ölelné
 Karjait, a' ki nekem Levelébe rakott jelek által
 25 Szívét szívemhez kötelesnek lenni mutatta;
 Melly bódog vólnék!
 Óh hát illene-e illy költsönözőnek az illyen
 Kóltsönt kész szívvel 's örömet nem akarni fizetni?
 Óh nem! tedd le tehát Músám! köszönettel, az illyen
 30 Boldog adósságot; sőt még uzsorával adóssá
 Tedd magadat; de mivel Győrön túl Szanyinak az útját
 Nem tudod, azt Szanytól kérdezd meg; 's a' mi sorodból
 El-marad ez Levelen, pótold ki szerette Nagyodnak
 Jót kívánással; 's a' mint már kezdte remélni
 35 'S hinni-is ez jó szív, újonnan véle hitesd el,
 Hogy marad ez hóltig fel-ajánlott szív igazán hív
 'S a' Szanyi Plébánust szeretettel tiszteli – –

10. Apr. 1788.

a) Virg. Aen. L. VI. Nec non Threicius longa cum veste Sacerdos

Obloquitur numeris septem discrimina vocum.

b) Levélből – *Levélbül*, túl a' Dunán való *Dialectus*, és ilyenkor ez az őből tserél ü, lehet rövid is, a' mint itt nálunk közönséges.

609 kár Értelemszerűen em.

XXV. A' Milton' el-veszett Paraditsomából fordítás próbára; egynehány vers-sor.

Amaz engedetlen Emberek' Atyjától,
'S első el-esése' miképpen vólttáról,
Mint evett vesztére a' meg-tíltott fáról,
És a' földnek⁶¹⁰ minden nyomorúságáról,
5 Mellyek a' halállal 's az Eden' kerttének
El-veszttével egygyütt a' földre⁶¹¹ jövének
Míg egy nagy Férjfiú, a' mik el-veszének
Újra meg-nem-szerzé a' maga' népének
'S részesivé tevé a' boldog Hazának; --
10 Ezekről szólj, 's ezt tedd éneked' céljának
Músa! kinél hajdan Hórebnek 's Sínának
Titkosabb teteji kedvesek valának
Hol szent gerjedelmet gyújtál a' Pásztorba
Ki az el-választott magnak nyilván sorba
15 Ki-beszéllé, mint lett Menny 's föld kezdetkorba'
Abból, a' mi *Holmi* vólt egy zűrzavarba'.
Vagy ha tán kedvesebb helyeid vólnának
Sion, 's a' Siloéh tiszta patakjának
Tályja, melly az Isten *Oraculumának*
20 Szomszédjában talált tért le-folyásának.
Innen kérek hangom' ékesítésére
Segedelmet nyelvem' bátor énekjére,
'S annak az Aoni hegyek' tetejére
Szokatlan szárnyakon vágyó repülttére;
25 És azon Felsőges dolgoknak próbára
Szentséges nyomai' ki-nyomozására,
Mellyeket soha sem vett senki pennára
Sem folyó, sem kötött beszéd' formájára.
's a' t.

XXVI. Egy Temetéskor. 19. Julii 1788-dik esztendőben.

Ímé meg-hólt egy Halandó! – vagy-is egy bóldog Lélek
Lánczait kiket hordozott 's régen küszködik vélek
Le-rakta; és már élete olly ditsősségessé lett,
A' millyent nem-is képzelhet e' világon az élet.
5 Óh Halál! melly írtóztató ábrázattal festetel,
Mivel téged' lelketlen test! mikor el-temettetel

610 földnek Sajtóhiba, em.

611 földre Sajtóhiba, em.

Hólt embernek tartnak lenni; és a' millyenné váltak
 A' testek, hasonló képet festenek a' Halálnak.
 Mi pedig a' Halál? – nem más, hanem által menetel
 A' boldog életre, mellyet mind addig, míg innét el-
 10 Nem költözünk, nem bírhatunk; – meg-szűn-s-e Ember! élni?
 Nem-hanem tsak ember lenni – sőt úgy lehet ítélni,
 Hogy meg-maradsz minden részben, 's tsak azt teszi a' Halál,
 Hogy külön fogsz lenni Lélek és test, ki ember valál.
 Az ember mihelyt élni kezd, kezd halni – kezd bomlani
 15 E' sátor mihelyt fel-épül, mert azt meg-kell-vallani,
 Hogy a' miből épült a' test, romlandó, és segíti
 Romlani a' testet mind az a' mi eleveníti.
 Csak a' Lélek halhatatlan, a' melly nem neveltetik
 Sem étel sem ital által; olyanná teremtetik,
 20 Mivel részei nintsenek, hogy meg-se-oszolhasson
 Hanem ideig a' testben olly étellel bírhasson,
 Melly mivel közös a' testtel, embernek neveztetik,
 'S azt mondjuk, meg-hólt az ember, mikor el-temettetik.
 Óh, hát olly rettentő vagy-e Halál! a' mint le-festnek?
 25 'S mikor a' hideg veréjték meg-fagylalja a' testnek
 Ereit, hogy ezen sárból készült eszközeivel
 Nem dolgozhatik, kisebb-e a' Lélek valamivel
 Mint vólt? – éppen nem – sőt mivel a' test úgy el-vesztette
 Maga ditső valóságát, a' millyenné őt' tette
 30 A' kezdetben a' Teremtő, hogy tömlöcznek tartatik
 Már ma, mellyben ama' ditső Lélek meg-szoríttatik
 'S minden közben vetés nélkül a' boldog Istentől vett
 Létével együtt járó boldogsággal nem élhet;
 Sőt ezzel a' romlott testtel lett szoros egygyessége
 35 Lett egyszer'smind az erősnek ollyan erőtlensége,
 Hogy a' Szüléktől ránk maradt bűnökben részes ő-is,
 Noha Szent Isten teremti 's tiszta eredetű-is.
 E' miatt méltán hihetni, hogy sokkal nagyobbodik
 A' Lélek, és ez életnél boldogabb a' második
 40 Mellyet él a' Halál után örökké örvendezve,
 És a' testtel egygyütt járó terheket nem érezve. –
 Óh! de ha boldogabb leszel a' testen túl mint valál
 A' testben, miért hogy még-is a' bűn' 'söldja a' Halál?
 Ha bűn 'söldja a' Léleknek a' testtől el-szakadás,
 45 Ha hinni 's kívánni való a' boldog fel-támadás,
 A' mellyben egygyesíttetik ezen testtel a' Lélek
 Büntetés tehát a' Halál, 's boldogság az, hogy élek. –
 Meg-álj óh zavart gondolat! ne tsinálj új kétséget,
 Tudod-e hogy e' világnak teremtője mi végett

50 Teremtett embert, mikor már *hatalmát* meg-mutatta
     Azzal, hogy ezt a' nagy roppant *Mindenséget* alkotta:
 Hogy több tulajdonságait-is nyilván-valóvá tenné,
     'S lenne egy okos teremtés a' ki azt észre venné
 Melly *dítsőséges* az Isten? – 's éreztetné *jóságát*
 55 Az emberrel, ki egyszer'smind tsudálja *Méltóságát*.
 Ha hát ezt a' boldogságot az ember el-vesztette,
     'S ha a' bűnnel magát arra tehetetlenné tette,
 Hogy a' mint illet, az Istent olyan formán dítsérhesse,
     'S azt-is, hogy ő milyen remek? igazán érezhesse,
 60 Szükség, hogy vissza vitessen első eredetére,
     Melly szerént teremté Isten őt' a' maga' képére;
 A' test elébb porrá váljon a' mellyből teremtetett,
     A' Lélek Istenhez menjen, a' kitől leheltetett,
 És ott azt a' meg-tisztulást, mellyet a' Jépus' Vére
 65 Szerzett, melly lett halál helyett nekünk bűneink' bére
 Boldog meg-szenteltetéssel tökéletesíthesse;
     'S a' boldog fel-támadáskor tisztán lelkesíthesse
 Amaz el-rothadt test' porát, melly úgy, mint születtetett,
     Meg-nem-bírná azt a' boldog és végetlen életet,
 70 Mellyre az Isten' kezétől remekül építettett
     Test, minden teremtések⁶¹² közt egyedül teremtetett.
 Nem büntetés hát a' halál, sőt által-út az égre,
     'S egy el-múlhatatlan ezköz arra a' boldog végre. –
 De miért hát, hogy a' Halál *bűn' bér*nek neveztetik?
 75 Jól van – de ezt a' Túdósok meg-is különböztetik:
 Büntetés a' hitetlennek a' Halálnak halála,
     A' ki midón meg-hólt-is, új életre nem találja,
 Hanem mind örökké meg-hal.⁶¹³ – Fel-támad ugyan ő-is,
     'S ki-jön a' sírból a' gonosz valamint a' hívő-is,
 80 Vagy-is, érzéketlenné lett teste meg-elevenül,
     De azért, hogy meg-halhasson, 's meg-haljon szűnetlenül;
 De az igazak' halála méltán inkább élet, és
     Ez az igazak' halála tsak annyiban büntetés,
 Hogy nehéz a' bűnös vérnek; mert a' bűn' maradványi
 85 Meg-gyengítvén a' lelket-is, a' mik néki bálványi
 Vóltak a' testben, annyira meg-kedveltették vele
     Magokat, hogy a' Léleknek szabad el-menetele
 Nem tetszik sem olly édesnek, sem ollyan szabadságnak,
     A' melly kezdete lehessen ama' nagy boldogságnak.

612 *teremségek* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

613 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

90 Azok a' mik ez életben olly édesnek tetszenek
'S el-múlnak, lehetetlen, hogy nehezen ne essenek
Az ollyan Léleknek, mellynek testes a' gondolatja
Mind addig, míg e' szerelmes társát el-nem hagyhatja.
Óh Te Bóltst Isten! melly bóltsen bünteted a' Lelkeket,
95 Mikor büntetéssé tészed a' leg-édesebbeket,
Mellyekkel a' halhatatlan Lélek gyönyörködttette
Magát, míg ez el-romlandó test békóit szenvedte. –
A' Haldokló Szülék, miért kesergik magzatjokat,
Mert azokban helyeztették leg-főbb boldogságjokat.
100 A' gazdagnak büntetéssé tetted az ő kintseit,
Mert úgy imádta azokat, mint házi Isteneit.
A' Gyönyörűségek-közt-éltt mind azokat síratja
Mellyeknek inkább rabja vólt szíve és indúlatja.
Sírva vetkezi a' kevély Világ' fényes rongyjait,
105 Ez gerjeszti, 's ez nagyítja leg-méltábban kínjait.
De neme a' büntetésnek másképpen-is a' Halál;
Mert a' ki leg-szentebb vagy-is, tsak-ugyan bűnös valál.
És még azzal, hogy a' kezes eleget tett éretted
A' törvény ki mondás alól magad' meg-nem menthetted.
110 Által kell néked-is menned azon az ítéleten,
A' melly jónak vagy rossznak vall a' végső lehelleten.
Adott Isten beléd Bírót, a' Lelki-isméretet,
Melly addig-is, míg el-érnéd ama' nagy Ítéletet
Meg-vi'sgálja életedet; és azt a' mint találja
115 Ez a' magát és munkáit tudó Lelked' munkája,
Úgy leszel a' büntetések alól fel-óldoztatva,
'S úgy lessz a' Fő Bírótól-is a' Törvény ki-mondatva.
Úgy-e hát hogy más a' Halál, más pedig a' büntetés
A' Halál a' Törvény-piacz, de ő meg-nem büntet, és
120 Csak annyiban bűnnek 'söldja, hogy már azt okvetetlen
Le-kell fizetned, akar légy hívő, akar hitetlen.
Büntetés még a' Halálban az a' kétes félelem,
Melly mivel mindég vétkezem, nem hiteti el-velem,
Hogy a' bűn büntetésétől minden részben ment legyek,
125 Most – most – ama' kemény Bíró széke elébe megyek,
A' kinél a' leg-tisztább szív merő vérbe mártatott
Ruha, és kitsoda ollyan Szent, a' ki meg-álhat ott?
Reszket Lelkem, és ha semmi büntetés nem mondatna-
Is fejemre, tsak ez az egy-is méltán kárhoztatna,
130 Hogy olly nagy büntetésekre méltó bűnöket tettem,
Mellyeket Jébusnak kellett ki-állani érettem.
Óh melly írtóztatóság lessz tsak ez egyet-is hallnom,
Hogy az Istent meg-bántottam, 's meg-kelle vala halnom,

Ha az Isten' mérték nélkül való irgalmassága
 135 Nem engedné, hogy a' Jésus legyen bűnöm' váltsága.
 Hiszem: hogy meg-enged Isten nékem, mint egyebeknek,
 De nem leszek-e méltatlan lakossa az egeknek
 A' hova a' tisztátalan semmiképp' be nem mehet –
 Végetlen ott a' boldogság; de az miképpen lehet?
 140 Hogy az engem' tartózkodás nélkül gyönyörködtessen,
 Ha az mindég furdalni fog, hogy azt nem érdemesen
 Hanem érdemetlen bírom: ez az – itt a' bűn' 'söldja,
 Mikor a' maga' vádlását újabb vádokkal tóldja
 A' leg-bízatosabb Lélek-is: 's a' test, melly most be-fedi
 145 Őtet, szabad szárnyan' járnai mind addig nem-engedi,
 Míg a' vér meg-hűl; a' terhet a' Lélek le vetkez,
 'S egyszersmind a' vizsgáláson által esvén érezi,
 Melly boldog ő? millyen szabad 's könnyű szárnyan' repdeshet,
 Mikor szerentséssen el-vált, 's meg-szabadúlt e' peshedt
 150 Dögtől: hiszi már és látja, hogy van érdeme néki,
 'S hogy az el-múlt törődések vóltak a' maradéki
 Mint-egy ama' tökéletes Kezesse' érdemének,
 Melly méltó lakást érdemlett⁶¹⁴ mennyben, az ő Lelkének,
 'S által-ment az ítéleten.⁶¹⁵ – De óh meg-foghatatlan
 155 Boldogság! mellyet nem érthet a' testben a' tudatlan
 Lélek: a' szententziában meg-nyeretett tsendesség
 Már élet: már el-kezdett amaz örök idvesség.
 Erzi már magát a' Lélek olyan ditsősségesnek,
 A' millyen vólt az az Ember, a' ki a' Felségesnek
 160 Formájára teremtetett – nem fél már, 's nem-is félhet
 A' haláltól, tudja hinni, hogy ő örökké élhet
 Latja, melly boldogtalanság a' világon kapkodni,
 Melly boldogtalanság azon, hogy meg-hal szomorkodni.
 Érzi mit tett a' test' terhe? és miképpen lehetett,
 165 Hogy a' testtel öszve-kapsolt Lélek meg-fertéztetett.
 Nézi az Istent és látja, noha meg-nem-foghatja,
 'S ez az Ő boldogságának örökös folyamatja;
 Hogy ő örökké isméri azt az Örökké-valót,
 Még-is mind örökké talál benne tsudálni valót.
 170 Isméri azt a' Szentséget, a' melly hogy büntetetlen
 Hagyja a' bünt, lehetetlen, 's szinte úgy lehetetlen
 Mint az Istennek bünt tenni – látja hogy a' három, egy,
 Melly az emberek' fejébe bele tsak azért nem megy,

614 *érdemletf* Sajtóhiba, em.

615 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

175 Mert a' módjáról mér az ész gondolkodni mindennek,
Azomban azt el-felejtí, hogy az örök Istennek
Úgy-mint meg-foghatatlannak az éppen természeté,
Hogy azt éppen meg-ne-értse az elme' esméréte;
Nézi az égi sereget, a' kik arczra borúlva
Bele néznek a' mélységbe e' titkokon bámúlva.
180 És örvend, az ilyen boldog Lelkek' társaságában,
A' kik számtalan ezere az Istenben magában
Örökös gyönyörűséget találnak ő magoknak;
Örül ezeknek rendjeknek 's rendes méltóságoknak,
Hogy a' kissebbek a' nagygyal együtt az irígységnek
185 Pará's'sa nélkül, egyenlő öröm' lángjával égnek.
Itt van az a' boldog öröm, a' mellyről nyelv nem szólhat,
Mellyet szem nem lát, fül nem hall, 's elme meg-nem gondolhat.

*** **

Boldog Lélek! kinek testted most sírba temettetik,
Látod-e e' halandókat, a' kiktől tiszteltetik
190 Erőtelen oszlopokon' épült tested' sátora,
Mint kísértetik az élő poroktól a' hóltt' pora!
Egygyez-e képzelhetetlen boldog természeteddel?
Hogy az érzékenységeknél sokkal ditsőbb szemekkel
Nézzed, miként esdeklenek sírodnál seregesen
195 A' kiket még a' test' terhe békóz, és nyom terhesen.
Mit ítélisz? hogy ím! a' mit Te, életedben, sok véget-
Értnek tettél, néked teszik most azt a' tisztességet. –
Ezt a' porok pornak teszik.⁶¹⁶ – De mit ítélisz azokról,
200 A' kiknek halálad miatt könyv tsorog ortzájokról,
A' kik mikor sírba zárják érzéketlen testedet,
Sírnak, mintha soha többé nem látnának tégedet.
Óh de merjek-e egy boldog Léleknek nyelve lenni,
A' ki arról nem tudhatok jó ítéletet tenni
205 Mi vagyon ott, a' hol Te vagy? 's nem tudhatom, míg élek
Millyen vagy Te? tsak azt tudom, hogy boldog vagy, óh Lélek!
De vétkezem-e hát vele, ha nyelvem' fel-emelem
A' helyett, a' ki ez-előtt harmad-nappal én velem
Egy-forma állapotú vólt? egy testből el-távozott
210 Lélek helyett, a' ki nem rég' mint én így síránkozott. –
Én látom a' sok Te érted könyvekkel buzgó szemet,
Melly, mint érzékeny Halandót meg-illethet engemet.

616 A hiányzó mondatvégi írásjelet pótoltuk.

De Te boldog halhatatlan! mit ítélsz ezekről
 A' talám boldogságodat irigyelő szemekről? –
 215 Édes Fiad az Istenről való Tudományokban
 Jártas költés; még sem talál vigasztalást azokban:
 Könyveit forrásából ki-nem-jönni erőlteti;
 Azomban az erőltetés könyveit kettőzteti.
 Áztatja sűrű záporral Édes Anyja' ortzáját
 220 Érzéketlennek érezvén szorgalmatos Mártáját.
 Látja, hogy mások viszik-be – 's halva – az Úr' házába
 A' ki a' leg-szükségesebb dolgot a' Jésus' lába
 Mellett szerette keresni, és mind nagy buzgóságát
 Ez egy szülöttére hagyta, mind szorgalmatosságát.
 225 Az ilyen gondolatok közt így kiált-fel könyvezve:
 Halál! ki nyugodalmammal 's szívemmel ellenkezve
 El-zártad Édes Anyámat: miért önnön magának
 Koporsót nem készítettél ez kesergő Árvának
 Elébb? mint érzékeny szívem illy közel tapasztalja,
 230 Melly boldogtalan az, a' ki maga' sorssát rosszalja?
 Ez árvának az egekre nyújtott kezét meg-fogva
 Csoportosítja panasszát árva Menye zokogva,
 A' pihegő szív, 's a' könyvek, a' bánat kettős jele,
 A' Világ' szemei előtt bizonyíttatja vele,
 235 Hogy nem Napát – hanem méltán Édes Anyját – valóba –
 Óh Fájdalom! – Édes Anyját botsátja koporsóba.
 Onokái hogy nem látják édes Öreg-Anyjokat,
 Édes Atyjok' 's szülő Anyjok' keze közt-is magokat
 Árváknak vallják. – Rokoni Isteni félelemnek
 240 Egy ilyen példás Tükörét, könyvekkel buzgó szemnek
 Árjai közt emlegetik, sóhajtozva szemlélve
 Azt a' kit gyönyörűséggel⁶¹⁷ néztek nem rég'-is élve. –
 Mit ítélsz most mind ezekről? boldogúl el-vált Lélek!
 Sőt mit ítélsz én felőlem ki Te veled beszélek?
 245 Ah! nem elégséges nyelvem, tompa lelkem' képzése
 Meg-érteni, 's ki-mondani, hogy ezeknek érzése
 Miként tartozzon Te reád? – hát rebegő nyelvemet
 Annak teszem talmátsává inkább, a' kit el-temet
 A' hasonló halandó kéz, ez már el-zárt testednek –
 250 Szabad talám haláladon' síró sok kedvesednek
 Meg-kötetett nyelved helyett bútsúzó szót mondanom,
 'S minden szerelmesidet egyenként meg-áldanom. –

617 *gyönyörűséggel* Sajtóhiba, em.

Azt sem; mert Te boldog Lélek! ezt azoknak meg-adtad,
És el-nyúgovásod előtt mindnyáját meg-áldottad.
255 Köszönöm tehát azoknak a' tisztelést képedbe'
Holt Test! a' kik ki-kísérnek tsendes nyúgvó helyedbe.
Imádom Bólts Teremtőmet, a' ki tsendes halállal
Meg-áldotta Szolgálóját, 's élttében erős vállal
Engedte bírni, a' Halált jelentgető terheket,
260 Hogy békességes-tűrésre taníttson egyebeket.

*** **

Isten! a' ki por testemnek éltetőt teremtettél,
De arasznyi életemnek bizonyos határt tettél.
Taníts a' Te jó Lelkeddel, és vezérelj engemet,
Hogy folytassam Törvényeddel egygyezve életemet.
265 Hogy mikor én-is el-érem meg-oszlattatásomat,
Ereimben meg-fagy vérem, 's le-vetkezem rongyomat:
Lelkem' tellyes tsendessége előzze-meg végemet
'S örök élet' reménysége bátorítsa szívemet.

XXVII. *Vídám Haldokló, (melly már a' Kassai Magyar Múseumba-is be-ment, más név alatt).*⁶¹⁸

Indúlsz hát, víg Lelkem! a' bánat' útjára;
Hol a' bátorság-is félelmesen jára.^{a)}
El-mégy 's por testemet Te-is utoljára,
Vissza hagyod menni hajdani porára.
5 El-mégy? nyájas Lelkem! 's el-bontod ezeket
A' képzelhetetlen szoros köteleket;
Mellyek úgy mutatták, mint egygyé letteket
Te veled, a' testti érzékenységeket.

a) Mikor a' Pokol' kapuján álló három fejű ebtől kérdezte volna Menippus; hogy a' Bólts Szokrates, a' ki úgy mutatta magát, mintha semmit sem félne a' Haláltól, mitsoda bátorsággal ment-le a' holtak közé? A' Czerberus azt felelte: πὸρ' ὄρωθεν μὲν παντάπασιν ἔδοκει ἀτρέπτω προσώπῳ προσιεναι καὶ οὐδὲ πᾶνυ δεδιέναι τὸν θάνατον δόκων — — — — ἐπει δε κατέκυψεν εἴσω τοῦ χάσματος — — — — ὥσπερ τα βρέφη ἐκωκυε. 's a' t. *Még távoly jövőn mutatta magát mérészen és bátor tekintettel érkezni, mintha éppen-semmit sem félne a' haláltól, 's mint-ha azt akárná mutatni azoknak a' kik a' barlangnak be-menetelénél távolyabb állának; de mihelyt le-tekintett a' nyílásba, és látta a' barlangnak setét mélységét, — — — kis gyermek módra sírt.* Lucian. Dialog. mort.

618 A pont a zárójelen belül áll, áthelyeztük.

10 El-mégy – és itt hagyván az öröm' árnyékit,
 Magad fel-keresed a' bánat' hajlékit,
 Mellynek mély halgatás keríti környékit^{a)}
 'S hol a' mord félelem helyhezttette székit.
 Én maradok-e itt, 's Te hagysz-el engemet?
 15 Vagy én költözöm-el itt hagyván testemet?
 Mond-meg Lelkem! és ha el-vesztem feletem,
 Tanítsd-meg bútsúzni rebegő nyelvemet.
 A' hajdan meg-szokott nyájas enyelgések,
 'S a' most tsoportra jött kétségeskedések
 20 Küszködnek mellyemben, kiknek küszködéssek
 Már halál nélkül-is elég szenvedések. –
 De óh vídám Lélek, 's víg érzékenységek!
 Vallyon az egeknek arra mi szükségek?
 Hogy a' testi élet', 's a' gyönyörűségek'
 Sorainak ilyen kínnal legyen végek? –
 25 Lelkem! ha különös valóság vagy bennem,
 Mi kényszerít engem' Lelketlenné lennem?
 Romlott test! hasznodat ha nem lehet vennem,
 Szükséges-e azért lelketlenné lennem? –
 Valami tsak vagyok, hát el-nem-múlhatok;
 30 Mi leszek hát tovább, vagy még mit várhatok?
 Mondjátok-meg; – és míg el-tűntök szóljatok,
 Szárnyra kerekedett kedves indúlatok!
 Meg-egygyez-e ezen remek teremtéssel,
 Hogy a' mi szüntelen való lehelléssel
 35 Éltette a' testet, egy lassú nyögéssel
 El-repüljön, ama' végső lélekzéssel?
 Felelj; e' romlandó testet meg-unt Lélek!
 Meddig nyúlnak azok a' Halál rév-szélek?
 Érzékenységimet mellyekben most élek,
 40 Meddig bírom? meddig társalkodom vélek?
 Ha a' vérem meg-áll – ereim meg-fagynak,
 Érzékenységeim tudom hogy el-hagynak:
 De bennem Lelkemnek, 'annak az egy nagynak
 Valami munkáji vagynak-e 's hol vagynak?

a) *Loca nocte tacentia late*. Virg. *Aen.* L. VI. [A *tacentia* helyén a (rokonértelmű) *silentia* áll, jav.]

45 Óh boldog régiség' elmés okossága!
 Melly szem-be-kötvé-is leg-főbb pólczra hága, –
 Érzy már maga-hitt Lelkem' bádgyadtsága,
 Hogy az álom, Halál' hasonlatossága.^{a)}
 El-vetem ágyamba el-lankadt testemet;
 50 A' nappali gondok terhelik fejemet:
 De eszre sem veszem, hogy meg-tsal engemet
 Az álom, 's fel-váltja ébren érzésemet.
 Hanyatlik meg-bomlott ereje testemnek,
 Csűggedez folyása hidegűlt véremnek,
 55 Számlálom gondjait el-tölt életemnek,
 Nem-is érzem fogytát érzékenységemnek.
 De míg élő Lelkem bennem gondolkozik,
 És a' lassú vérrel nehezen dolgozik
 'S míg az érzés jobban fogyatkozik
 60 Lassanként az élet halállá változik.
 Ha az álom annál gyönyörűsegebb,
 Mennél az érzékeny gondolat kedvesebb,
 Mikor el-szunnyadok: vallyon a' nemesebb
 Lelkeknek halála lehet-e tsendesebb,
 65 Mint azoké? a' kik unalmas gondokkal
 Küszködnek; sok ezer szemre-hányásokkal
 Terhelik Lelkeket, 's minden fű szálakkal
 Perelnek, mikor már nem bírnak magokkal. –
 Lehet – jer hát lelkem! szüntesd félelmedet!
 70 Mert van elég, a' mi bízthatat Tégedet,
 Jer bátran – és azon jártasd érzésedet,
 A' mi rég' értelmes örömet engedett.^{b)}
 Nem ama' tsalóka gyönyörűségeket,
 Mellyek az örömtől tsak lopták neveket,
 75 'S meg-tsalván a' finnyás érzékenységeket
 Valósággá tették a' festett színeket: –
 Nem – mert igaz öröm nints az illyenekbe'
 Csak édes gyötrődést szűlnék a' Lélekkbe'
 Ne ezeket forgasd, hanem a' mellyekbe'
 80 Való van, szívedbe azok menjenek-be.

- a) Virgil. Halál testvérjének nevezi az álmot. Aen. VI. *Et consanguineus laethi sopor*. Ovid. pedig halál' hasonlatosságának: *Stulte! quid est somnus? gelidae nisi mortis imago*.
- b) Mert van értelem nélkül való öröm-is – az olyan dolgokon való kapás, a' mellyek vagy vétkesek, vagy károsak. – Még Virgil'-is, Aen. L. VI. a' pokolbeli rettentő tsudák közé számlálja, a' *bűnből költ örömet*.

De jaj! hol szerezzek olly gondolatokat?
 Hiszen, a' Bóltssesség minden földi jókat
 Csak kőltött jóknak vall – mutass hát valókat
 Óh boldog ég! mert tsak Te bírod azokat. –
 85 Most – most – Boldog Lélek! – itt a' szenderedés,
 Mindjárt következik ez a' szem be-fedés,
 Melly a' gondok után mélylly álmat enged, és
 Valóságga válik minden kételkedés. –
 Ah! az édes képzés ismét hová lett-el,
 90 Úgy bánt velem, és ez félnk készülettel,
 Mint a' futó álom a' szenderedettel,
 A' ki ébren aludt, 's jó álmat vesztett-el.
 De mit? – hát tsak ugyan el-kell-e már mennem?
 'S a' mi valék tovább nem lehet-e lennem?
 95 Óh engedj – óh halál! egy kitsinyt pihennem,
 'S habzó gondolatim' jobban rendbe szennem.
 Engedj szem-héjjamnak erőszakos álom!
 Jaj! de lám azokat fel-nyílva találom,
 És még-is a' nézést híjjában próbálom,
 100 Szem-fényemre sűrű hálót vont halálom:
 Hass-be óh nap-súgár! a' szem-fenekekre;^{a)}
 Ha te festessz képet belől a' szemekre;
 Érzékeny még Lelkem, tekintni ezekre
 A' szemembe tűnni erőtlen képekre.
 105 Nem lehet – meg-fagytak szemem' folyadéki,
 Homályt lát, 's mindenek úgy rémlenek néki
 Mint a' tsoportra nőtt fa ágak' árnyéki
 Alatt, egy setétes barlang' borítéki.
 Csak maradj már Lelkem! az emlékezettel –
 110 Nem bírnak érzésim vékony képezettel,
 Pihegy romlott szívem! lassú lélekzettel,
 Míg ez-is el-múlik majd a' végezettel.
 Óh jaj! de mit hallok? mint-ha nyár' fogytának
 Meg-hidegülttével, (ezen ég' sarkának
 115 Bútsút adván télre;) az ég' magassának
 Oszlopinn repdeső darvak 'sibongnának.

a) Én Perraltiuszal tartok e' részben, a' ki Marriottussal Franciaországban, ez előtt
 több mint száz esztendőkkal sokat versengett, hogy a' *Szem-fenéken* (Tunica retina)
 látszanak-e a' külső dolgok' képei? melly *amphiblestroideának*-is neveztetik, vagy a'
 másik és belsőbb leplenn, vagy takarónn, melyet *Choroidesnek* neveznek?

Hol vagytok hát még-is lappangó érzések
 Bennem, 's a' hangoknak fülbe mehetések
 Hogy lehet, szóljatok! szóljatok zengések!
 120 Ah! ezek feleim síró pihegések.
 Szólj nyelvem! és tisztítsd a' síró neszeket!
 De nem mozdíthatja szám a' nyelv' kerekét,
 Szűnjetek! hagyjátok-el a' nyögéseket
 Víg lelkem nehezen szenvedí ezeket. –
 125 Nem szűnnek – ne gondolj tehát Lelkem! vélek,
 Elég az neked, hogy ha még hallok, élek,
 De én-is – már tsak-nem el-szunnyadott Lélek!
 Tán' meg-háborítlak, hogy veled beszélek.
 Nyúgodj, és ártatlan gyönyörűségekkel
 130 Édesítsd álmatat – ha az érzésekkel
 Már nem bírsz – bírsz olyan emlékezésekkel,
 A' mellyek tápláltak hajdan örömmel.
 Ne bánd, hogy el-tűnnek: de örülj, hogy vóltak,
 És Téged' tilalmas rosszra nem unszoltak;
 135 Hanem olly örömmel élni parantsoltak,
 A' mit a' Természet 's az ég javasoltak.
 Hová-is lesztek-el? óh gyönyörűségek!
 Hová, most-is nálam szerelmes vendégek
 Óh Elisiumi virágzó térségek!
 140 Van-e a' hólttaknak ezekre szükségek. –
 Óh nints! – érzi Lelkem, hogy nints – hát ezeket
 A' most-is olly kedves gyönyörűségek
 El-kell hagynom; el-kell, mint olly földieket,
 Mellyek meg-nem bírnák a' mennyieiket. –
 145 De – szabad azokról most-is emlékezni;
 Szabad, olly hathatós képzéssel érezni,
 'S az ő el-múltokon hóltomkor könyvezni,
 Már akarmi más jobb fog-is következni.
 Szabad – de mi haszna? én kies halmaim!
 150 'S azokról álmató szerelmes álmaim!
 Mik vagytok egyebek most? hanem kínjaim
 Nagyító, szárnyra kólt tündér madaraim.
 Míg szívem 's érzékeny testem érezhetett,
 Csudáltam körültem a' bólt's Természetet,
 155 'S majd az érzéketlen agyaggá tétetett
 Test, nem tud mutatni semmi képezetet.
 'S Lelkem! mind ezekben mit fogsz már tsudálni?
 Ha érzéseidtől mindjárt meg-fogsz válni;
 'S hát! a' részetlenben lehet-e találni
 160 Képet, vagy valamit tanulni 's vi'sgálni.

Engedd, haj-szálakat borzasztó félelem!
Hogy a' Parnassushoz vonszó nagy szerelem,
Maga mulatságit, ha hol még fel-lelem,
Ébren 's édesdeden éreztesse velem.

165 Kies Térség! rólad sokszor éneklettem,
Magas hegyek! mellyek fel-nyúltok mellettem,
Most, mikor bútsúzni érzéketlen lettem,
Most, egymásnak bútsút mondjatok helyettem

170 Sőt, hosszú sorai a' bérczes hegyeknek!
Segíttsetek a' fent repülő Lélekeknek
Szárnyjait, fel-érni a' könnyű szeleknek
Szárnyjaként, magassit a' boldog egeknek.
'S mikor már fent-lebegsz a' híg levegőben^{a)}

175 Mondj Isten hozzádat Lelkem! a' felhőben
E' térségnek, mellyet Músám leg-elsőben
Víg hanggal köszöntött a' sűrű erdőben.
Ti vóltatok, Füred' sok-sorú bércei!
Ártatlan szívemnek gyönyörűségei,
Ti óh a' Magyarok' Tengere' vizei!

180 Kedvemnek, ha tsűggedt, menedék helyjei.
Már Isten hozzátok! – fel-váltlak titeket;
Fel-váltom szív-ható gyönyörűségteket
Más széppel; nem nézem tovább szépségteket
'S bennetek a' ritka természetietek.

185 Csudáltam – de már nem – a' magas hegyeken',
'S ezeknek egymásra néző térségeken',
Mint szorúlt közéjek, az öblös feneken'
Sok habot görgető Balaton, kereken'.

190 Érzették füleim a' míg érezhették,
Melly zúgó lármával kellemesítették
A' vizek az éjjelt, mikor jelentgették,
Hogy már a' hólnapi szelet meg-érezték.

Mint mikor Éneást sok unszolására,
Készíti jövendő dolgok' látására
195 A' vén Szűz; a' titkok' hírül adására
Zengett a' föld' gyomra bús bika módjára. Aen. L. VI.

Itt-is jövendölvén a' zúgó szeleket,
Hallhatni a' víztől terhelte föld-feneket,
Mint rázza a' rajta fekvő víz terheket. –
200 Természet ez – tsudáld Mesterség! ezeket.

a) Jactanda per auras brachia tenabat – – – Mox altior ultro, paulatim accrescit Terris,
tenuesque sub auras Evolat – – – Paul. Németi.

Csudáld; hogy északi szél' lódítására,
 Hömpölyög a' hullám magas hegy formára,
 'S tsak hamar a' szélnek vissza fordúlttára,
 Sik tsendesség fekszik a' habok' hátára.
 205 Titeket hagylak-el hát, áldott Térségek!
 Titeket ártatlan 's olly gyönyörűségek!
 Kiknek ollyan a' víg szívben kiességek,
 Mint meg-unhatatlan szerelmes Vendégek.
 Tihan! a' Természet' remek' alkotmányja!
 210 Bámuló szememnek sokszori bálványja!
 A' hova a' *Júnó'* hanggá vált Leánya^{a)}
 A' Somogyi partról a' szót vissza hányja.
 Ki beszélget verses mértékre vett szóval,
 Magas bérceidről a' hangos Ekhóval?
 215 Ki énekel versent rólad Apollóval,
 Mint vagy be-kerítve e' temérdek tóval.
 Isten⁶¹⁹ hozzád! – kerek formájú bércezedet
 Nem látja ez hal'vány hártáival be-fedett
 Szem, Somogyról, hol a' hozzám édesedett
 220 Ég, nem rég', Remete lakást-is engedett.
 Óh kies Térségek! kik örömmim' véték
 És unalom nélkül valóvá tevéték,
 Tán' magánosságom' azért engedétek,
 Hogy a' sírhoz jobban édesítenétek.
 225 „De óh bölts régiség' elmés okossága!
 Melly szem-be-kötte-is leg-főbb pólczra hága
 Érzi már maga-hitt Lelkem' bádgyadsága,
 Hogy az álom Halál' hasonlatossága.”
 Mint az álmra hunyt és meg-nehezedett
 230 Testben, a' mit ébren tsinált vagy szenvedett
 Azt érzi magának az el-tsendesedett
 Lélek, kivált a' minn épp' el-szenderedett.
 Nékem-is mind azon' forganak képzésim,
 Mellyek tsiklandozták nem rég'-is érzésim' –
 235 Szűnjetek – szűnjetek víg emlékezésim!
 Mást várnak, mást hoznak lassú pihegésim.

a) Corpus adhuc Echo, non vox erat, et tamen usum Garrula non alium quam nunc habet oris habebat, Reddere de multis ut verba novissima poffit. Metam. L. III. Fab. V. – Nem próbálta Ovid. a' Tihani Ekhót, melly nem tsak az utolsó szókat, hanem egy egész *Hexametert* vissza mond.

619 *Issen* Sajtóhiba, em.

Mi haszna Parnasszust képező halmaim? –
 Olly setét berkeket készítnék álmaim,
 Mellyekben hajdani játszi vers-soraim,
 240 Szomorúnn kettőzik halál-madaraim:
 Nem kies hegy, hanem néma barlangzatok,
 A' miket a' Halál' völgyében láthatok;
 Meg-tompúlt Füleim! a' miket hallotok,
 Nem víg Echók, hanem szomorú szózatok.
 245 Síró hanggal hívnak a' halál' révébe,
 A' Feledékenység' néma tengerébe,
 Mellyet hajdan Lelkem nem-is vett eszébe,
 Mikor hajókáztam Hazám' tengerébe' –
 Nem Te óh én boldog Remete Lakásom,
 250 Nem; hanem egy ölnyi gödör lessz szállásom
 Ott e' setét bóltban tsendes aluvásom'
 Képe vólt magános de víg múlatásom.
 Mindjárt, az álomra szenderedő Lélek
 A' melly él, érzeni fogja hogy nem élek. – –

*XXVIII. Egy rövid tudósító Levél, melly a' múlt 1790dik esztendei Ország' Gyűlésén Budán
 tétetett közönségessé, és tsak hamar jó foganatot mutatott, ha az itt le-festett Társaság, más na-
 gyobb reménységű gondolat miatt el-nem-múlt volna.*

A' Magyar *Literaturának* alig vólt egyszer egyszer olyan ki-tetsző virágzása, mint most,
 – és éppen jókor – mikor a' nyelvre leg-nagyobb szükségünk vagyon. – Az Írásban, a'
 munkás szorgalmatosságban, e' jó dolognak végbe-vitelére nem haszontalan egy-mással-
 való vetélkedésben, 's egy szóval, tsak-nem mindenben a' mi egy nyelvet maga' ismételten
 5 vólttából a' leg-ki-tündöklőbb fényességig emelhet, mentünk már annyira, illy kevés idő
 alatt; a' mennyire mehetett vagy a' Francz, vagy a' Német nyelv-tsinosodás illyen kisded
 korában. – De – a' mi e' jó dologban való törekedésnek tökéletesítésére leg-szükségesebb,
 még a' híjjával vagyunk. – Dolgozunk, írunk eleget, mindennap' szaporodnak Magyar
 könyveink; mellyek között noha a' jó rosszal vagyon keverve, mindazáltal arra a' végre,
 10 hogy nyelvünket ismértessük tulajdon Hazánkkal, használnak valamit leg-szegényebb
 Írásaink-is: de a' mi ennyi fáradságunk mellett-is méltán sajnálható dolog, e' kettőt ta-
 pasztaljuk: hogy, *mostani Iróink-is ma-hólnap ki-fáradnak 's kéntelenek ki fáradni; maradékink-
 nak-is pedig nem törhetünk olyan egyenes és bizonyos útat, mellyen járván idővel Onokáink, el-
 hitethessék mind magokkal, mind szomszédinkkal, hogy tudnak, 's mi-is tudtunk magyarul.*
 15 Mindeniknek pedig az az oka, mert még eddig jó Fundamentomon' épült Társaságunk
 tsak egy sintsen, – melly hogy legyen, kívánni kellene ugyan minden igaz Hazafinak; mert
 Nemzeti nyelvünket tökéletesen tudni, minden szembe-tűnő haszon nélkül-is el-
 múlhatatlanul meg-kívántató dolog, 's egy valóságos Ditsősség; és elő mozdíttását mun-
 kálódni igazán nemes indulat: de azomban érzékeny fájdalommal sajnálhatni, hogy sok
 20 könyv-árosoknak, nyomtatóknak, sőt Íróknak-is tulajdon magok' haszna' keresése annyi-

25 ra vitte már Hazánk-fijainak nagyobb részét; hogy meg-ijednek 's unalommal tekintenek
bele, mihelyt valamely Könyvről való tudósítást vesznek kezekbe – hát még ha olyan
Társaságról van a' szó, mellynek fel-állítására pénzbeli segítség nélkül meg-nem készülhet.

Kételkedve nyúltam tollamhoz én-is, mikor ezen rövid jelentéshez fogtam, 's noha
még eddig előfizetés kéréssel, tudtomra, sőt egész Hazám' tudtára a' Közönségnek nem
30 alkalmatlankodtam; még-is tartottam tőle, ne hogy valaki bele tekintvén Levelemben, azt
vélje, hogy valamely könyvvel kínálok, mellynek ki-nyomatására pénzt kóldúlok. –
Ohajtanám, ha serény munkás Tűdóssaink tsak tizen-tizenketten-is jelen vólnának
Hazánkknak mostani Országos Gyűlekezetekor, a' kikért 's a' kiknek nevekben közönsé-
gessé kell tennem e' jó szándékot, 's a' kikkel meg-osztom a' Ditsősséget-is, ha szándé-
35 komnak jó előmenetele lészen – hadd szólhatnék bátrabban.

Nem-is bátorkodtam vólna semmi módon ezen Szándékot közönségessé tenni, ha-
nemha egy Méltóságnak jó Hazafisága parantsolt vólna tollammal – a' kinek köszönhetem
én, 's köszönheti valaha minden Magyar ezt a' jó gondolatot; sőt a' ki még azon boldogta-
lan időben-is munkálkodott ennek tellyesítésében, a' mikor ritka-is vólt, és féltő-is vólt egy
40 Magyar Grófnak valamit tudni, és ugyan azért nem lehetett, az alább le-írt jó talp-kövön
épülendő Társaságnak el-kezdődni. – Azt akarta tudniillik az a' jó Hazafi, hogy mind
maga, mind más jó Baráti, a' kiktől ki-telik, tartsanak magok mellett *Secretarius* név alatt,
(mert még akkor nevet kellett neki adni) egy-egy Magyar tanúlt Nemes Ifjat, a'⁶²⁰ kinek
egyébb dolga ne legyen, hanem könyveket írjon, 's fordíttson; és mind a' Jól-tévők, mind
45 az Írók, egymással olyan meg-egygyező értelemben legyenek, hogy esztendőnként egy-
más' Írásait, vagy kézről kézre által adogatván, vagy valamely közönséges öszve-
gyűlésben, meg-olvassák, hányják-vessék, igazgassák, 's úgy tegyék közönségessé. – De
ezen jó gondolatnak előmenetele még eddig tsak magánál vólt annál a' Méltóságnál: a' ki
meg-ajánlván most több nagy Hazánk' Fijainak öszve-gyűlése' alkalmatosságával, hogy a'
50 Társaságnak vagy úgy, vagy másképpen lehető fel-állításában munkás lészen, ha mi annak
leg-jobb módját írásba tévén, azokkal a' kikkel illik közölni fogjuk; ez az a' mi engemet
arra bátorított, hogy le-írjak 's le-fessek egy jó talpon' álló Társaságot, és azt minden
Magyarnak szívére kössem; már az akar készül-meg, akar nem.

Valamennyi kis, és különös Társaságotskáink vagynak még eddig Hazánkban 's
55 Hazánkön kívül-is, azok még mind olyanok, hogy sem állandó vagy bizonyos reménység-
gek nints a' felől, hogy magok' el-kezdett munkájokat szakadatlanúl folytathassák, sem
olyan tekintetek, mellyel az Írásban, annak módjában, 's nyelvünk' tökéletesítésének el-
intézésében törvényt szabhassanak mind a' most élőknek, mind a' maradéknak – ez pedig
mindenik meg kívántatik egy jól épült Tűdós Társaságban. – Mert ha veszem elébb az
60 utólsót, mostani Társaságink két-három személyekből állanak, és olyanokból, a' kik ma-
gok' jó szánttokból, valamely közönségesebb meg-határozás nélkül állottak egygyűvé: és
így ha Pázmánt, ha Kaposit, Csétsit, Tótfalusit, ha átallyában a' leg-régibb Írás' módját
sem én sem más akarki nem követi; vagy ő miattok azt, a' mit maga jónak tart el-nem
hagyja: el-nem hagyja a' mostaniakért-is, 's nem követi ezeket-is; és így soha e' szerént
65 egyenlőségre nem hozattatik sem beszédünk, sem Írásunk; olyan Társaságról kell hát

620 Az aposztróf hiányzik, pótoltuk.

gondolkodnunk, a' mellynek érdeme 's ereje legyen, minden magános Írókat egyenlő Törvény alá vetni. Ennek pedig az a' módja, ha Nagyjaink, 's tehetőssebb Hazánk-fijai, feles számmal öszve-adván magokat, magok-is Társak lesznek, és a' nevezetesebb Írókat-is Társúl veszik – írnak – dolgoznak – de munkájikat egymás' híre nélkül közre nem bocsátják; hanem közönségesen minden Társak, külön-külön minden Társnak munkájához hozzá szóllanak, és azokban mi jó? 's mi rossz? köz akarattal meg-határozzák; ezt az egymásnak adott szabadságot pedig, darab ideig a' Társaságon kívül való Írókra ki nem terjesztik, valameddig magok magokat a' lehetőségig nem tökéletesítik, és minden Írásbéli nehézségen által nem esnek.

70 Második alkalmatlanság a' mostani Társaságokban az, hogy még eddig nagyobb részént minden bizonyos Fundus, 's minden jól-tévő nélkül, magok' költségén' dolgoznak: 's ha magoknak talám semmi nyereséget nem várnak-is, kéntelenítettnek Írásaikat Könyv-nyomatatók' nyereségére ki-adni; a' kik a' mint nyilvánosságos nyereség nélkül a' nyomtatott darabokat nem adják, úgy a' köz nép-is meg nem-szerzi 's nem-is szerezheti a' Magyar könyveket. – És így olyan Társaságról kellene gondolkodni, a' mellynek lenne annyi Fundusa magának, hogy a' meg-írt, 's jól meg-rostált hasznos könyveket maga kára 's vesztesége nélkül ki-nyomatathatná, és azokat csak annyi áronn adhatná, a' mennyiben került ki-nyomatások: mert tudni való, hogy a' mit most a' könyv-áros 20 krajtzáron' ad, adhatná azt 5 krajtzáron', ha nyereséget nem várna, és így a' leg-szegényebb ember-is szerezhetne magának könyveket, és pedig jó könyveket. – El-távozván tehát már a' fent említett⁶²¹ Secretariusokról való gondolattól (mivel abban is vagynak némelly akadályok) leg-hasznosabb vólna az, ha Országunknak gazdagabb Nagyjai, 's rész szerént azok magok-is a' kik az írásban-is Társak lenni alkalmatosak, ne sajnálnák esztendőnként reá szánni bizonyos, és előre magok' ajánlásával meg-határozott költségeket, hogy valamely 80 öszve-szedett summa pénzzel gazdagodjon a' Magyar *Literatúra*: és azt minden Jól-tévő, nem külön-külön valamely könyvnek ki-nyomatására, mellyet vagy a' mellynek Íróját csak maga kedvell, fordítaná; hanem adná a' Társaság' kezébe; a' Társaság pedig rendelne külön számtartót; külön olyant a' ki a' nyomtatásra vigyázzon; külön a' ki a' ki-nyomatott könyvek' el-adásáról gondoskodjon: választana Könyv-nyomató műhelyt addig-is, míg 95 a' pénz lassan lassan annyira nevededne, hogy maga a' Társaság *Typographiát* állíthatna-fel;⁶²² melly öt-hat esztendő alatt annyit gyümölsözne, hogy még némelly Társaknak esztendőnként ajándék, és jutalom-is kerülne belőle. – Példának okáért, ha tehetőssebb Uraságok' ajándékozásából egy esztendőre öszve gyűlne ezer forint, 's a' Társaság a' maga munkáit nyomtattatná egész ezer forintig, ne adná azokat drágábban, hanem csak a' 100 mibe kerültek (mert egy árkus, ha sok a' nyomtatván, alig kerül fél pénzben, és így 20 árkus, mint egy öt, hat krajtzárban) már második esztendőben kétszerte nagyobb lenne a' *Fundus*; vissza jönne a' könyv-nyomatás' ára, és ugyan azon Jól-tévők, a' magok ajánlotta summájokat akkor-is be adnák a' Társaságnak. De – a' mint a' folyamatból látni való, erre szükséges vólna, hogy minden Uraság, maga' neve' alá-írásával kötelezné magát bizonyos summáig, mellyet esztendőnként adni-fog ki rendelt időben a' Társaság' számára: és 105

621 *említett Sajtóhiba*, em.

622 *állíthatna-fel Sajtóhiba*, em.

vagy esztendőket határozná-meg, mellyeknek el-tölttéig mindenkor annyival segíti e' szándékot, vagy ha valami előre el-nem-látható okból történhetne, hogy ajánlását megbánná (mivel az ajándékot törvényes adóssággá tenni nem akarnánk) jókor, az esztendőnek végezete előtt adná tudtára a' Társaságnak, hogy tovább a' segítséget folytatni nem

110 kívánja.

Kettő hát az, a' mi nélkül ez a' Társaság el-nem-lehet; úgy-mint az alkalmazatos Írók, és a' tehetős jól-tévők. – Írókat a' kik idejeiket 's munkájokat nem sajnálják, tudom, hogy eleget találunk, Bétsben, Posonyban, Győrben, Pétsset, Pesten, Kassán, Szathmárom, és Erdélyben 's másutt: de a' kikiről előre-is felelhetek, készen lésznek e' jó munkára, *Kazinczy,*

115 *Péczely, Kováts Ferentz* és én, 's mások-is számosan, a' kik tehetőssek mind írni, mind Társaik munkájához hozzá szólnani, mihelyt ezen tudósítást, és a' jól-tévők neveiket látni fogják.

A' Jól-tévők pedig kik lesznek? mind addig nem tudhatjuk, míg magok' ajánlását írásban nem látjuk, 's azt a' kívánt egygyet-értéseket nem tapasztaljuk, hogy magok öszve

120 jövén egy valóságos Társaság formában, ki-nem-válogatják mind az Író személylyeket, mind a' számtartóságra, nyomtattatásra, 's más hasonló hivatalokra ki-rendelgetendőket: sőt (vajha úgy lenne) e' szándékot nem sokára ajánlani fogják a' Királynak is, 's minden erővel elő-mozdítani igyekeznek.

A' Magyar Nyelv' tsinosítását, és így, a' most le-írt Társaságnak fel-állítását, nem szükség ugyan erősítő okokkal javallanom, mert azt el-múlhatatlannak tartja minden, a' ki több valamivel három esztendősnél, és szeret helyesen gondolkodni: mert tudni való az, mennyire nemesíti a' Nemzetet, 's mennyire nemesítheti a' szabad Magyar Nemzetet-is a' maga' nyelvének tökéletessé tétele: tsak a' dolognak módját kell tehát azok' eleibe terjesz-

130 állítani-fel a' nyelv' mívelésre? 's jobb lessz-e így kezdeni, mint másképpen. Mert

Tudni való, hogy némeltyek a' *Grammatikán'* 's *Dictionariumon* akarják kezdeni a' nyelv-mívelést, mások ismét azon, hogy minden új könyvet, már azt akarki írta legyen *recenseáljanak*. És ez magában mindenik jó. – De mind addig korán van, valamíg az itt le-írt Társaság fel-nem áll: mert egy-két Ember' *Grammaticájának Régulájit, Dictionariumának*

135 szavait 's szó-jelentéseit ezernyi ezeren-is lesznek, a' kik be-nem-veszik, ki gyűlölségből, ki maga külömböztetéséből: de ha egy jó lábra állított Társaság, elébb öt-hat esztendeig tsak a' maga' Tagjai által dolgozik, és azt szakadatlanúl folytatja tsupa könyv-írással 's fordításokkal – a' Társak' munkájit, és tsupán tsak azokét esztendőben egyszer kétszer közönséges Gyűlésben meg-vi'sgálja, az Írásnak 's szóllásnak módjában úgy egygyet ért,

140 hogy egygyik a' másiktól ne külömbözzön, azután lassan lassan a' Társaságon kívül lévő magános Írókat-is eszre-vehetetlenül magához szívja, 's utóbb a' Hazától-is, arra, hogy ő valóságos Tudos Társaság legyen, 's a' maga valóságában fenn állhasson, engedelmet, és koszorút nyer, akkor írhat osztán *Grammatikát* 's *Dictionariumot*, akkor ereszkedhetik-ki akar-ki munkájának-is rostálására, akkor tsinálhat a' nyelvnek olyan állandó Törvényt,

145 mellyhez tartsa magát idővel a' maradék-is, akkor teheti nyelvét, 's magát a' Nemzetet-is, a' szomszéd Nemzetek előtt, nem tsak szabad vólttáról, nem tsak Nemes indúlatiról, nem tsak hadi virtusiról, hanem tudományjáról-is isméretessé; akkor teheti azt, hogy ne szorúljon idegen Nemzetek' elméjére – hanem adhat a' Francznak, Németnek, sőt Ánglusnak-is fordítani való munkákat.

150 Sok volna még, a' mit e' Társaság' dolgáról szükség volna előre, 's tsak ugyan szükség-
is léssen nem sokára meg-határozni: de tsak ugyan, a' mikenn most ez országos Gyűlés
alkalmatosságával leg-könnyebb volna által esni, ezek

1. Fel-jegyezni neveiket a' Jól-tévőknek, és az ajánlott segítségnek mind summáját,
mind idejét, mind azt-is, hogy a' Jól-tévők közül kik kívánják nem tsak pénzzel, hanem
155 könyv-írással-is segíteni a' Társaságot?

2. Ki-nevezni a' Könyv-író Tudósokat; és egyszer'smind a' pénz-gondviselő, nyomtta-
tásra, és el-adásra vígyázó személyeket.

3. Könyv-nyomtatót választani, a' ki a' közre botsátandó Könyvek' ki-adására min-
denkor kész és elégséges legyen.

160 4. Meg-határozni a' Helyet, vagy Helyeket, a' hol esztendőnként a' Társok öszve gyűl-
jenek, egymás' munkájinak vi'sgálására. Sőt ha úgy tetszik

5. Fel-tenni előre azt-is, miről írjanak? mit fordítsanak.

*** **

Magyar! most derül – most hasad a' Szabadság' hajnala,
165 Most készül az szabad lenni, ki mindég nemes vala.
Hát miért késel azzal-is lenni ditsősségessé,
A' mivel sok Nemtelen Nép tette magát Nemessé? –
Pallás Férjfitől született *tábori* öltözetben,
De a' régiség *Tudományt* tisztelt ez képezetben.
170 *Julius* Országot tsinált, 's Császárt emelt Rómában,
Példa nélkül való Vitéz volt maga Hazájában,
Még-is néki *Márssén* kívül más ditsősség-is kellett
Könyvet írt, eget 's tsillagot vi'sgált a' fegyver mellett.
Márs és *Apolló* egymással semmit sem ellenkeznek –
175 Szép az, ha kit Vitéznek-is, Tudósnak-is neveznek,
Hunyadi az, kit a' fegyver majd leg-híresebbé tett,
De hát, hogy *Mátyás* szerette a' tudományt, mit vétett?
Sőt *Údvara'* ditsősségét olyan nagyra emelte,
Hogy hírét még az ellenség, 's az *Irígy*-is nevelte. –
180 Ébredj hát Magyar! élj azzal a' mit az Isten adott,
Hogy ne tsak úgy nézzen sok *Pór* téged' mint fene-vadot,
Hogy ne úgy nézzen, mint a' ki tsak fegyvert tudsz forgatni,
Vagy mint kinek tehetségét sok jóra fordíthatni;
Hanem mutasd-meg, hogy a' Te Nemes *Vér-keverésed*
185 Sok nemesül nőtt Nemzetnek semmit-sem engedésed
Nem tsak tudna *Tudós* lenni, de *Tudós*-is valóba' –
Oly lábón áll *Tudományod* 's úgy vagy on indulóba,
Hogy ha a' magad' nyelvével jobban meg-ismérkedhetsz,
A' *Tudományban* a' *Francczal* 's *Ánglussal* vetélkedhetsz.

Költ Budán 29. Junii 1790.

XXIX. A' Komáromi Túdósokhoz, mikor a' mindenes Gyűjteményt először félbe szakasztották;
serkentő Levél, hogy folytassák azt.

Mit vétett a' Magyar Haza ellenetek? Túdósok!
Hogy hasznos fel-tételitek nem lésznek állandósok:
Azért, hogy a' Bétsi Kurír valamivel meg-sérte,
Hol van olly törvény, hogy Hazánk büntetődjön-meg érte.
5 Hogy vagy őtet, vagy titeket valaki rosszúl értett,
Bosszúságból meg-vonjátok a' jó kedvből ígérttet.
Tudom, hogy egy ditsősséges indúlat'-keverése,
A' szégyent hozó leg-kisebb szónak-is meg-érezése,
De tulajdona egyszer'smind az ollyan indúlatnak,
10 Meg- engedni, a' meg-sértő szónak és gondolatnak.
Tudom azt-is, hogy a' Nemes szíveket ha meg-vérzik,
Az Orvosnak 's orvosságnak hasznát ritkának érzik,
És így tán goromba vagyok, 's kárt teszek szívetekben,
Mikor durva újjaimmal piszkálok sebetekben,
15 De – hát ha én gyógyítom-meg; – hát ha tsak az én szemem
Ollyan éles; hogy jóllehet nints erőm sem érdemem
Meg-győzéstekre, de látok ollyat munkájitokból,
Hogy kérés nélkül-is meg-kell győződnötök azokból.
Én látok? – 's ti ne látnátok? – itt van az egész erő –
20 Itt van a' jó indító ok – nem vagyok hát vakmerő. –
A' Virtus' gyakorlásában, Írástok' vezetése
Szerént, egy a' haragosok' öszve békéltetése.
Ti tanítottatok ezen hasznos idő töltésre –
Elég legyen ez Mesterek! nektek, a' meg-győzésre.
25 Úgy-de Ti nem haragusztok? – El-hiszem – írjatok hát,
Mert a' mint a' Ti szemetek néz, nem minden szem úgy lát;
Hazánknak Fő Uraihoz írhattok Leveleket,
És méltán el-hitethettek sok érzékeny szíveket,
Hogy vagyon valami oka néma bosszúságtoknak,
30 Vagy-is fel-tett szándéktoktól önként el-állastoknak:
De nyólcz százan olvasták ám annak ki-hírdetését,
Hogy várhatja Hazánk, Nemes munkátok' el-kezdését.
Hát! azok előtt miképpen mentitek magatokat?
Képzeljétek most a' nyólcz-száz-féle gondolatokat.
35 Hogy hát azt-is, mind azoknak adhassátok tudtára;
Rá kell bíznotok a' Magyar Kurír' Trombitájára. –
Néktek mit vétett a' Kurír? Ti magatok érzitek,
De hogy én őtet szeressem, nekem nem ellenzitek,
Mert a' kit Ti szerettetek – mert bizony szerettétek,
40 Azt nekem-is sem szeretni sem menteni nem vétek:

Hanem, nem teszem most ötet vagy fel- vagy al-peressé,
 Mert úgy ezen mentségemet nem tehetném kedvessé.
 Csak azt nézzétek, hogy Ó-is Nyelvünk' pallérozója;
 Ó Bétsből Magyar Hazánknak leg-első Hír-hordója.
 45 Ó az a' ki leg-először Magyar Músát ültetett
 A' Deresre, – hogy Fürgencz vólt lova, 's ha kit le-vetett,
 Nem tsuda, szokatlan úton; egy szóval ő tört útát,
 Ó csinált folyó Nyelvünknek tsatornát, 's ásott Kútát.
 Ne nézzétek hát ötet úgy, mint olytant a' ki vétett,
 50 Mint olytant, a' kit nem tudom mi dolog bűnössé tett,
 Hanem, mintha e' játékban Ti jelen sem vólnátok,
 A' Törvényt tsak úgy tegyétek, és ki-is úgy mondjátok.
 Úgy nézzétek ötet, a' mint már használt Hazájának,
 A' mézít, nem a' fullánkját szedjétek-ki rajjának. –
 55 Ellened, én, egygyik Bólts Társ! bizony többet vétettem;
 Hát – hogy nekem meg-engedél mivel érdemelhettem;
 Úgy-e? hogy nem az érdemem, nem nevem tselekedte,
 Hanem Barátod' hibáját el-jó szíved engedte.
 Ó-is Músa – hát én nálam az a' *Deliberatum*,
 60 Heves 's érzékeny, – mert *Genus irritabile vatum*.
 Szabó, Révai és Rájnis lám egymással mit tettek?
 De ellenkezve, Hazánkkal még több jót tselekedtek.
 Írtak, és még ma-is írnak, úgy állták bosszújokat
 Egymáson, és egymást bántva szerették Hazájokat.
 65 'S hát már olyan kegyetlenek egyedűl Ti lennétek,
 Hogy tudós tollaitokat örökre le-tennétek
 Azért, hogy ollyat olvastok *Szatsvay'* Kurirjában
 A' mi Bétsből bánt, hiszen Béts nintsen-is a' Hazában. –
 Azt akarjátok bosszúlni 's a' Hazát büntetitek,
 70 Kérdezzétek-meg mástól-is: elég-e mentségetek?
 Lehetnek, kik hízelkedve mást súgnak fületekbe,
 Oh! bizony tán' én-is másképp' beszélnék szemetekbe',
 Egy szó, egy panasz, egy Nemes tekintet sokat tészen,
 A' melly annál a' ki hallja erősítő ok lészen
 75 'S e' kettő nem-is érzitek hogy fel-fórral titeket,
 'S mind jobban jobban neveli kitsiny nehézségteket;
 De minden bosszúságtokhoz ezt hozzá kell gondolni,
 Hogy szabad nagy elmétekkel a' Haza parantsolni,
 Égy hegyes penna nem elég, nem mentség a' Hazának,
 80 'S nem elég vólna ha bár száz ezren rágalmaznának,
 Lám az én *Holmimet* egy Pap már a' tűzbe vetette,
 Nem szólta 's írta bosszúját, hanem meg-tselekedte.
 Hát! már ezért a' jó Úrra illik-e neheztelnem?
 Éppen nem; szánnom kell ötet 's maga helyett felelnem;

85   Hogy ő nagyon szentül nézvén azt, jónak nem nézhette,
               A' minek a' ki könyvet tud olvasni, hasznát vette.
 Hát már azért ne írjak-e? – hazám ellen vétkezném,
               Ha nyelvemet tsínosgatni azért nem igyekezném;
 Hogy találkozott egy olyan vagy több-is a' Hazában,
 90   A' kinek szeme meg-botlott tréfás versem' sorában.
 Írok bizony én, 's mind addig meg-átalkodva írok,
               Míg munkára teremtetett kézzel 's elmével bírok. –
 Tudod óh Túdós egyik Társ! előtted emlegettem,
               Hogy sokszor sok irígyektől hallottam 's szégyenlettem;
 95   Hogy sokan' írka-firkának nevezgették könyvedet,
               De tsak mindég több vólt a' ki betsúlte Nagy nevedet:
 'S hát most, a' Kurírért, a' ki ha sértett-is, e' mellett
               Bizony tisztel és Nagynak vall; meg-tsüggedni hogy kellett?
 Írjatok, Édes Magyarim! az Isten úgy akarja,
 100   Vét a' ki a' tálentomot a' földbe el-takarja;
 Ha mind, a' ti példátokra úgy meg-vonnánk magunkat,
               Hogy sajnálnánk Nemzetünkötől tollunkat 's Írásunkat.
 Vissza megy ismét szép nyelvünk régi állapotjára,
               Ki-tétetik a' Szomszédok' 's Hazafiak' tsúfjára:
 105   Úgy-e? hogy akkor magatok Bóltsek! meg-síratnátok?
               'S hát nem méltán ki-kelet-e ellenetek Hazátok:
 Hogy a' minek sajnáljátok új el-allyasodását,
               Sajnáljátok gyors munkátok által gyarapodását.
 Ha Titeket a' Természet meg-áldott serénységgel,
 110   Ha az Isten Tudománnyal szeretett 's bóltsséggel;
 Úgy-e bizony, hogy heverők tsak-ugyan nem lehettek,
               Ha mindent el-titkoltok-is, 's semmit ki-nem hírdettek.
 'S gondoljátok-e a' Hazát olyan háládatlannak,
               Hogy nemes Könyv-tárotokban⁶²³ ha mi szép munkák vannak
 115   Elő-ne-kérje hóltotok után-is kezetekből? –
               Az egész Társaság, hasznót vár, minden Tag-részekből.
 'S hát már akkor nem tudnák-e meg-szólni írástokat
               Mind azok, a' kik míg éltek, rágalmaznák azokat.
 Egy szóval a' Haza előtt semmi mentség mentségtek. –
 120   Ti annak vagytok adósak, a' Haza pedig néktek;
 De ha a' kóltson-adottat a' Haza meg-fizeti:
               Hogy többel adósítsátok igaz jussal kérheti,
 Az Irígység a' porba-le hány hazafit ültetett?
               De még-is azért sok hív szív hívetlen nem lehetett.

623 *Könyv-tárotokban* Sajtóhiba, em.

125 *Hunyadit* halálra leste a' tulajdon Királyja;
     Gisskrúnak kézbe akarta adni maga' Hazája:
 De még-is a' Haza' nevét olyan édesnek vélte,
     Hogy a' mellett a' bosszontást mind semminek ítélte. –
 Már – Ti lássátok – a' Haza lesz ítélő Bírátok,
 130   Az utánnatok élendők átkot mondanak rátok.
 Sőt az az áldott természet 's tehetség, mellyel bírtok,
     Maga lessz nektek örökös büntetés, ha nem írtok.
 Nem olyan kitsiny vétek ez, a' mint Ti gondoljátok,
     És én nem-is képzelhetem, hogy férhetne hozzátok?
 135   Én ugyan, valamennyiszer tollamat fel-emelem,
     Egy átkon' fog el-kezdődni minden írott Levelem.
 Kiáltok, és ellenetek fel-bújtom a' Músákat,
     Untatom a' Pegazusból ki-folyó tsatornákat;
 Hogy szép tsergedezésseket rettentő zúgásokkal
 140   Cseréljék-fel, és Titeket bosszonsanak azokkal.
 Vulkánustól tüzet kérek, és gerjesztek lángokat,
     Hogy égesse meg zöldellő *Laurus'* koszorútokat,
 Könyvemmel addig essőzöm a' *Parnasszus'* bérceit,
     'S kényszerítem síralmammal a' Músáknak könyveit,
 145   Hogy azok a' tiszta térenn felhők-ké változzanak,
     Mellyekből dörögjön az ég 's zápor esők hulljanak:
     'S ha valaki tsudálkozni-fog ezen jelenségen,
     Szokatlan égi háborút látván e' szép térségen.
     Én könyvezeve ezt felelem: hogy ezt Ti okoztátok;
 150   Hogy a' *Parnasszus* előtt-is az én, 's a' Ti Hazátok'
 Sorssa olly gyászosnak tetszik, hogy nyelvünket siratja,
     'S búsulttában ellenetek az eget harsogtatja. –^{a)}
 De – ne – jó 's tudós Barátim! kedvezzünk a' Hazának,
     Többel vagyunk mi adóssak ennek a' jó Anyának,
 155   Mint-sem azt le-fizethetnénk, ha mind hóltig íránk-is,
     Vagy ha két ennyi erővel 's serénységgel bírnánk-is.
 Hogy magunkat ne vádoljuk 's törvénybe ne idézzük,
     Ne egy két Hazánk' fijasit hanem a' Hazát nézzük.

3. Febr. 1789.

a) -- Quid facitis? Quae vos dementia dixi
 Concitat? O Socii! -----
 Talibus atque aliis, in quae dolor ipse disertum
 Fecerat, aversos profuga de classe reduxi.

Ovid. *Metam.* L. XIII. F. I.

[A *classe* szó helyén *casse* áll, jav.]

(Szelleczky Magyar születés, Ifjúságától fogva idegen országban lakik, és ott tisztességes Tanítói hivatalban vagyon 800 forint esztendőnként való fizetéssel; még-is kész felényi, vagy tsekélyebb fizetésre-is édes Hazájába jönni; és ugyan ezt egyenlő akarattal óhajtják, ott-kinn született gyermekei, és idegen Felesége-is; ide Magyar Országra egy jó Barátjának olyan szép Német Levelet írt; hogy még a' Német nyelv-is láttatott magát erőltetni, mikor a' haza vágyódást ki-fejezte, és Magyar Országot dítserzte.)

Jer haza kedves Barátom! jer hát – óhajtva várunk.
Nem szűk a' jó Hazafinak soha keskeny Határunk;
Szólhat egy Pannoni Músa édes Anyád' képebe'
10 'S meg-jelentheti, hogy Téged' várva vár kebelébe.
Készek, meg-elégíteni szakadatlan és régi
Vágyásodat, Ánglus kerttel vetekedő térségi.
Készek ama' Parnasszusi ló-rugta fakadások'
Módjára, meg-édesíteni nyelvedet a' források:
15 Hogy egy hangonn beszélj, szíved' meg-elégedésével,
Ez nem rég' néma; de nyelvre kapott Fülemülével.
Kész minden, a' mi Hazánkban van, kedvedet tölteni,
Kész minden igaz Hazafi örömét jelenteni. –
'S hogy-is ne? kedves Szelleckim! ha Magyar vérűséged,
20 Leg-jobb állapotodban-is haza kényszerít Téged'
Ha az a' vezető Lélek^{a)} melly régen ki-eresztett,
Hazádba vissza vágyódni tüzesen fel-gerjesztett:
Ha németesült nyelvedenn semminek édessége
Nem foly olly tiszta szín-mézzel, mint Hazád' ditsőssége;

a) Czelozás vagyon *ad Spiritum Rectorem*. (de nem olyan Angyalra, mint a' millyeneket a' 'Sidók – –) hanem, hogy valaki' szeme, a' Poéta szavaiban, mikor *emphatice* akar szólni, meg-ne botoljon, és azért hogy ezt a' *Spiritust* Léleknek nevezem, meg-nehezteljen: eszébe forgathatja azokat az Angyalokat is, a' kik reánk vigyáznak, bennünket őriznek 's vezérlenek. – Egyéb-aránt az a' *Spiritus Rector*, olyan valamelly különös folyadék, mellyet edénybe szorítani nem lehet; azomban a' hol természetl ősze gyűl, akarmelly kitsiny gombolyagban, igen nagy ereje vagyon. Meg-vaygon ez minden élő állatban, Emberben, baromban, és a' Plántákban-is. Ha nem messze marad el Gazdájától a' kutya, reá talál a' nyomán ezer ember között-is; 's vallyon ez az ebtől vagyon-e? – éppen nem, hanem a' *Spiritus Rector*, melly az ember' eleven testtében sátoroz, olyan ki-magyarázhatatlanul külömbözteti egyik ember' nyomát a' másiktól, hogy azt a' kutya meg-isméri 's fel-keresi. – Ha nem valóságos-is, legalább hasonlatossága szerént való ilyen *Spiritus Rector* van a' Hazában-is: mellytől a' Hazafi haza felé vonattatik.

25 Nem foly, sőt a' Magyar szívek el-olvadni láttatnak:
 Hallván idegen talmátsát a' Magyar gondolatnak. –
 Músám, a' magas egekig fel-emelte szárnyjait:
 Mikor olvasták előtte Levelednek sorait:
 El-hal – 's szíve a' hangoktól repedezvén ízekre,
 30 Le-száll *Junó*⁶²⁴ *Leányjaként* a' kősziklás bérczekre.^{a)}
 Kinek üres oldalából a' külföldi térségre
 Tekintgetvén, eregeti hangozatit az égre
 'S a' mit Te idegen nyelven' írtál; Ekhó módjára
 Vissza veri, és így adja a' Hazának tudtára:
 35 „Kedves Hazám! Édes Anyám! a' kinek kebelében
 Születtem; e' szép Europa' paraditsom kertében;
 A' kinek szájából szívtam első lehelletimet,
 'S karjainn rengve töltöttem gyermek esztendeimet:
 Vallyon gyenge szárnyaimnak biztos ki-repülése
 40 Lészen-e, hív gyermekednek örök szám-kivetése?
 Nem vethetem-e szememet a' szemek' tsudájára,⁶²⁵
 'S Szomszédok' irigységére teremtetett Hazára?
 Szememet – sőt benne lakva ez remek természeti
 Szépségeket számkivetett szívem, nem érezheti?
 45 Képzem, a' gazdag terméssel kiesedett bérczekez,
 'S tán' a' Kanahániaknál szebb szálló-gerézdeket.
 Képzem; mintha ez hegyeknek fel-menvén tetejekre,
 Le-tekíntenék a' messze ki-terjedt sík téerekre;
 Mellyeket vagy sűrű rakott tsumó kévék tarkítanak,
 50 Vagy csoportosan legelő seregek vídámítanak.
 A' Pásztor nagy fa' tövében fejét árnyékozta,
 'S ama' boldog arany időt édesen' sípolgatja;
 Azután bellyebb vonúlván árnyékosabb berekre,
 Gyönyörű hanggal felelget a' Nimfák' énekjekre.

a) Adducitque cutem macies, et in aëre sucus
 Corporis omnis abit, vox tantum, atque ossa supersunt,
 Vox manet, ossa ferunt lapidis traxisse figuram,
 Inde latet silvis, nulloque in monte videtur
 Omnibus auditur; sonus est qui vivit in illa.

Ovid. *Metam.* L. III. Fab. V.

[A *sucus* helyén *succus*, az *omnibus* helyén *omnis*, *supersunt* szó *super sunt* alakban áll, jav.]

624 *Jonó* Sajtóhiba, em.

625 A vesszőt kötőjelből jav.

55 Édesedik, minden gondtól üres andalodása,
     Mert meg-nem-tsalja reményjét a' Természet' áldása.
 A' gazdag föld terhesíti Barmainak tölgyeit,
     Téjjel vajjal sírosítja otthoni szekrényjeit
 Képzem, mintha kis madárként repülnék a' hegyeken
 60 Fellyűl, 's szemem' czirkalmait ki-botsátnám kerekenn
 Csak erőtelen látásom' rövid határozatja
     A' természet' ajándékit egy tsomóban mutatja
 Mellyben a' boldog időknek arany esztendejében
     Valami meg-vólt, mind meg-van, tsak hogy Kúnyhók' helyében
 65 Már egynehány Pompás várost épültnek lenni látok,
     De ezzel-is ditsősséges, hív Testvérim! hazátok.
 Képzem – de óh nem láthatom – szívem el-fogyatkozik,
     Piheg Lelkem, 's tsak a' Haza' nevéről gondolkozik:
 Ha talám a' vad Tigrisek között születtem volna,
 70 Ha a' nap édes Hazámon soha nem világolna,
 Ha egy felől az északi-sarki hideg szorítná,
     Más felől a' füstös Etna Hazámat iszonyítná
 Még-is ez a' Haza' neve olly édességes lenne,
     Hogy szívem, ha szárnyat kapna, haza repülve menne.
 75 Hát az illyen arany, illyen est-hajnal' kertje' mássa
     Gazdag kertbe, hogy ne volna hív szívemnek vágyása?
 Hány ezerszer el-indítom elmém' gondolatait?
     Meg-tsinálok képzésimnek jó előre útjait.
 Hogy Hazám' gyönyörű vóltát egészen ki-meríttse,
 80 'S azzal számkivetett létem' únalmát édesíttse.
 De fenn akadnak érzékeny Lelkemnek gondolati,
     Sokkal kisebb eleven képzésim' foglalati,
 Mint-sem-hogy Hazám' szépségi azokba meg-férnének,
     'S engem' tsak emlékezettel meg-elégíthetnének.
 85 Félbe szakasztja az egész a' részeknek rendjeit
     'S Hazám mind egybe foglalván Hazám minden részeit
 El-ragadja érzésimet a' Haza' szép nevére,
     Melly név egy ollyan terhet nyom szívemnek tetejére
 Mellyet mind addig helyjéből ki-sem-is gördíthetek,
 90 Míg Hazám' küszöbén által honyomba nem léphetek;
 Untatják haza' vágyásom' gerjesztik hevességem'
     Kinn született gyermekeim 's idegen Feleségem
 Ezek, kik gyönyörűségét Férje' 's Attyok honyának
     Csak tsupán vágyódásiból képzelik egy Atyának:
 95 Készek fel-hagyni a' már kész 's kedvező szerentsével.
     'S fel-tserélni Hazájokat kedves Hazám' nevével. –
 Vegyetek-fel könnyű szelek! vegyetek szárnyatokra,
     Sebes repülő madarak! Ezen sóhajtásokra

100 Jertek-elő 's vigyétek-el kedves Hazám' földjére,
 Vagy repüljétek sijetve ama' hegy' tetejére
 Vigyétek sóhajtásimat a' Nimfáknak fülébe,
 Kik gyönyörködve nyúgosznak Hazámnak kebelébe'.
 Hadd érezzem véreimnek kedves Társaságokat,
 Hadd töltsék a' kedves földön tsak egy-nehány napokat.
 105 Hadd legyen töltsé kedvemnek, mind annak érzésében,
 Valamit egy jó Hazafi kívánhat életében,
 Tessék másnak fent héjjazni, 's vágyni magas pólczokra,
 Tessék hírrel emelkedni a' magas tsillagokra,
 Nem irigylem, hogy a' pompás szerentse' szekereinn
 110 Nyargalnak sok dölyfös szívek a' világ' négy részein;
 Engem, ha születtem' földbe bár szalma gunyhójába'
 Be-botsát, és hogy fejemet e' szerelmes Hazába
 Le-hajthassam meg-engedi, élek boldog örömben
 Csenedesen, ez hanyatlásra vált utolsó⁶²⁶ időmben.
 115 Melly nagy meglelédéssel fogom mind azt érezni,
 És millyen képzelhetetlen örömmel be-fejezni,
 Mennyi sóhajtások mentek szívemből Hazám felé,
 'S melly édes hogy a' bujdosó a' rév-partot meg-lelé.' –
 Így van-e? Édes *Szelleczkim!* ez-e a' te éneked?
 120 Jól felelget-e a' Magyar térről az Ekhó neked?
 Így kell lenni; mert jól látom hív Hazafi szívedet –
 De óh! bizony boldoggá tett távoly léted Tégedet;
 Kül-földön tölt-meg Hazádnak szerelmével kebeled,
 Az idegen föld Hazádat meg-óhajtatta veled. –
 125 A' Haza, ez édes Anya méltó illy szüleményre,
 Ki ne nézne jó szemmel ez Hazafi jövevényre?
 Jer hát! adhatunk helyetted mást az idegeneknek,
 Vagynak mostoha fíjai ez gyönyörű Remeknek,
 Vagynak Szerelmes Hazánknak méltatlan lakossai,
 130 Cserébe adjuk értetek, Édes Hazánk-fíjai!
 Vagynak, a' kik természeti Szabad-lelkűségünket
 Útálják, és gorombáknak mondnak érte bennünket,
 Hogy szavaink, a' tsapodár színeket nem ismerik,
 Ők a' tsalfa fark-tsóválást idegenektől kérik,
 135 Azt mondják, hogy lak-földünkéből inkább ki-szaladnának,
 Mint szépségét meg-vallanák ezen áldott Hazának,
 Többnyire pedig olyanok, a' kik szeretnek élni,
 Élni, de a' kiknél élni annyit tesz mint henyélni,

140 Úgy, hogy tán' el-sem-élnének idegen vidékeken,
 A' hol a' gazdag természet kevély fősvényéseken
 Nem tudna, mint e' termékeny Hazába segíteni,
 'S őket az élnetlenség' gyanújától menteni.
 Önnön magokra ruházzák mind azt a' boldogságot,
 A' mellyel szerentsés Hazánk haladja e' világot.
 145 Magok, a' termékenységnek ártatlan árnyékában
 Csömörlve nyalják az édest, a' restség' unalmában.
 Gyűlölik a' jelen-valót, mellyet akkor síratnak^{a)}
 Az irigyek érzékenyül, ha tőle meg-fosztatnak.
 Síratnád Édes Szelleczkim! sőt óh meg-is síratod,
 150 Ha szerelmes Hazád' földét lak-helyül-is bírhatod,
 Mikor látnád Magyaridnak gyomor-émelygéseket,
 Millyen alávalóságnek tartják e' szép Remeket.
 A' mi Országunkban leg-szebb, otsmányúl le-szennyezik,
 A' mi különösre lelnek, külföldinek nevezik
 155 Szégyenlik a' Magyar nevet, útálják beszédünket,
 Bárdolatlan embereknek tartnak lenni bennünket.
 Asszonyaink rá szoktattak tsúszkálva⁶²⁷ hátra hágni,
 'S fejünket a' fő-hajtáskor úgy a' szügyünkbe vágni,
 Mintha a' földnek köszönnénk: testünk' ingadozásit
 160 Úgy kell intéznünk, 's nyelvünknek erőltetett forgásit
 Úgy pengetnünk, hogy akarmelly fa háznál találtatik,
 A' kitől mozdulásunk-is Francz Rámára vonatik.
 Egy köz rend-is méltóztatik már ma betegnek lenni,
 De *Kegyelmed* nevezést fel-nem-méltóztatik venni.
 165 Holott a' *Kegyelmes* névvel tudod kiket neveznek,
 Vagy tán' a' *Méltóságosok* ezután *Kegyelme*znek.
Alázatosan valamit meg-köszönni dísztelen,
 Csókolni kell a' *kezeit* ha Asszony, bár nemtelen
 Ha osztán a' szegény Magyar, akármilyen emberséges,
 170 El-felejt, a' mi ez új módiban tisztességes,
 Azt mondják: járatlan ember; nem látott Országokat –
 Pedig, lám meg-tanúlhatjuk Hazánkban-is azokat.
 Sem senki, ha mit akarmellyk szomszéd ki tud gondolni,
 Nem tudná olly szerentséssén mint a' Magyar majmolni.

a) Jó formán itt-is igaz az, a' mit a' virtusról mond a' Poéta: Virtutem incolumen odimus, sublatam ex oculis quaerimus invidi.

627 A kéziratban *tsúszkatva* alak áll s ez került a nyomtatott változatba is, ez azonban valószínűleg elírás. A *Mindenes Gyűjtemény* szövegváltozata szerint jav.

175 Csak-hogy a' Magyar, mint Ember, és mindég emberedni
       Született teremtés, szégyenl ekképp' gyermekekedni. –
 De jaj! Hazánk' nagyobb része úgy meg-van vesztegetve,
       'S hajdani jó természetünk úgy a' porba temetve;
 Hogy a' leg-alábbvalóktól ítéljük Magyarinkat,
 180 A' pallérozattabbakból ellenben szomszédinkat:
 'S akarki ha színlés nélkül szóll bár emberségessen,
       Ha tsak a' szó nem tsapodár, lehetetlen hogy tesszen.
 Hova levél? természeti ártatlan egyűgyűség!
       Hova? semmi szint nem tudó Barátság! 's kőltsön hűség!
 185 Sirasd-meg míg haza jönnél Barátom! nemzetedet,
       És míg a' küszöbbre nem lépsz, úgy ki-merítsd könyvedet,
 Hogy szíved itthon ezekre érzéketlenné legyen
       'S a' Haza' pusztá nevéből bőv vígasztalást vegyen.
 Azután jöjj-be közinkbe 's élj e' boldog Hazában
 190 Úgy a' mint szíved boldognak képzeli ezt magában.

XXXI. Egy jó Baráthoz válasz a' Barátságról. 8. Mart. 1789.

A' Barátságomat köszönöd Barátom!
       De köszönésednek jó helyjét nem látom:
 Én a' Barátságot tartozásnak vélem,
       'S ezt új világbeli módinak ítélem,
 5 Hogy a' ki mit, egy hív Barátnak képében
       Ír, udvariságot mutasson szívében;
 Ám minden köszönet mutathat jó szívet,
       De úgy ismerjük-meg az igazán hívet,
 Ha minden jeleit Barátja szívének
 10 Tartja valóságos kötelességének,
 Szent név a' jó Barát, 's olly nagy meg-szóllítás,
       Hogy mindég nyelv-botlás 's kemény szív-szorítás
 Szokott örvendező mellyéhez férkezni,
       Mikor köszönöm szót akarna nevezni.
 15 Vagynak egy Levélnek mindég olly részei,
       Mellyből az emberség' udvari jelei
 Könnyen ki-tetszhetnek, mivel Társaságban,
       'S polgár törvény alatt élünk a' Világban,
 De a' Barátságnak kedves nevezete
 20 Olly arany időnek festett képezete,
 Hogy ha a' kép alatt valóságot lelünk,
       Itt lakik Szaturnus valósággal velünk,
 Csak itt van valamelly *Status Naturalis*
       Ha van; és ha meg-van nagyobb ez annál-is.

25 Tartozásnak tartom hát Barátságomat,
     Hanem, hogy köszönöd tudósításomat
 Már ez más; mert tudnék hív Barátod lenni,
     Ha tollat kezembe nem tudnék-is venni.
 De tsak ugyan ezt-is tartsad tartozásnak
 30 'S törvénynek hidd nálam nem pedig szokásnak.
 A' szó és az írás a' szív' talmáttasai
     'S ha az én szívemnek olly indúlatai
 Vagynak, a' mint írok (mellyről már felelek)
     A' köszönet helyett vetekedjél velek.
 35 Annál szerentséesebb küszdő társam lehetsz
     Mennél több sorokkal adósoddá tehetsz.
 Nintsen a' munkának, szántásnak vetésnek,
     Nintsen a' sok gonddal járó reménylésnek,
 Nints, az el-adatlan széna kazaloknak,
 40 Nints a' kártól tartó gondolkodásoknak,
 Nints a' gazdaságnak, – melly nem tom mi végett?
     Többnyire magával hordoz fősvénységet,
 'S némelly lélek-vesztő *mizantropusságot*;
     Nints – bár terhemmé tedd ez egész Világot,
 45 Nints⁶²⁸ ereje, hogy le-vonhassa szívemet,
     És valaha arra vehessen engemet,
 Hogy ne tartson szagos szereket szívében
     H – – Barátnak tömjénezőjében.
 A' Holminek neve maga-nyeresége
 50 'S azért van Holminek méltán kedvessége,
Esopus-is azért tsúfolta társait,
     A' *mindent-tudásnak Filosofussait*,
 Hogy ő, mivel *mindent* el-tudtak előle,
     Semmit sem tud, *semmit* kérdezzenek tőle.
 55 Most Koma-szomszédod meg-viszi versemet,
     Mellyel tán' én tettem egygyik az érdemet:
 Ha az el-temetett Yung tavaszra ki-kél,
     Ha Zair, 's Henriás szóll, 's Péczeli mesél.
 Írtam; de írtam-is olly erősségeket,
 60 Mellyek az okokra érzékeny szíveket
 Úgy-is meg-győzhetnék; ha nagyobb eszeknek
     Tolla, nem parantsol a' Mindeneseznek.
 Csak hogy parantsolat a' Nagyok' kérése,
     'S sikeretlen a' kis pennák' ingerlése.

65   Hogy él a' Sámuel 's Te-is az Annyával,
              Jól vagyon; – hadd menjen elő jó példával,
Azoknak, kik hajdan születendők lesznek,
              'S titeket sok Fiak' szüleivé tesznek;
Vajha a' – – – gazdag aratásnak
70   Titka-is ne lenne példázója másnak,
              'S Próféta-Leveled igazat mondana,
              Már-ha nem tudná-is maga, mit szóllana?

XXXII. Ugyan azon jó Baráthoz, – Mentség. 3. Mart. 1790.

Barátom! meg-engedsz tehát, ha vétettem?
              Meg – mert lám magad vagy Prókátor mellettem;
De, hát! van-e tsípős ezen édesben-is?
              Eshetik-e tsapás a' leg-jobb szíven-is?
5   Barátság! barátság! mely éles érzésed?
              Szenvedsz – 's híveddel-is közlöd szenvedésed.
'S mihelyt eszre veszed, hogy a' mi fáj, nem seb,
              Édesül az érzés, 's kétszerte élesebb.
'S mért nem adsz Orfeé! szín-mézet nyelvemre?
10   Mért nem olly bájoló hatalmat versemre?
Hogy bárdolatlan szám' leg-durvább hangjai,
              'S lankadt repülésű tollam vers-sorai
Mind olyan édesnek 's magasnak tessenek,
              Valamilyen gazdag 's nyílt szívből költenek,
15   Itt vagyon a' hiba 's a' vétség, Barátom!
              Ha Te nem látsz vétket, én a' hibát látom: –
Szívem tsak hibázott, de a' tollam vétett,
              Mikor egynehány sort bal-értelművé tett.
De lám meg-is adta vétségének árát,
20   'S a' szégyen vallatta hívségemmel kárát,
Mind addig, míg kedves Leveled érkezett,
              Mellyben bizonyosságul nyújtottál jobb-kezet.
Ne tsudáld hát már – ne – bús tünődésemet,
              Sőt ebből ismérd-meg érzékeny szívemet:
25   Mellynek, gyökeréig be-hat a' fájdalom,
              Ha nints benned hozzá elég bizodalom.
Így szenved, nem másként a' szív, Barátjáért,
              Mert az, hogy Thezeus Pirithoussáért
Pokolba ment; Polluks Istennek vallotta
30   Kásztort, és életét vele meg-osztotta,

Ez még nem szenvedés, hanem gyönyörűség,
 Mert itt biztos,⁶²⁹ 's meg-hitt a' költsönös hűség.
 De mikor a' hív szív leg-forróbb' dolgozott,
 'S éppen a' Barátság' oltárán áldozott,
 35 Ha az édes szagú tömjén közt el-vétve
 Büdös kóró talál lenni elegyítve,
 Melly a' hív Barátnak szaglását meg-sérti,
 Holott a' ki füstöl, azt mind jónak érti;
 Akkor már két Barát egymásért szenved, és
 40 Ez a' *hitel-vesztés* az igaz szenvedés.
 Azomban, meg-nyerni a' már el-vesztettet
 Jobb ízű, mint bírni az egyszer szerzettet.
 Sokkal édesebben esik ölelgetni,
 A' kit újra, és így kétszer kell szeretni;
 45 Kivált tőlem méltán kívánhatja szíved,
 Hogy legyek ezután kétszeresen Híved,
 Mivel Barátságod akkor sem hibított,
 Mikor versem miatt szívemről gyanított.
 Jól van hát – kössük-meg – kössük-meg a' hűség'
 50 Csomóját, 's őrizze azt a' jó szívűség.
 Hogy se az irígység fel-ne-fejtegesse,
 Se erőszakos kard ketté ne metszhesse.

XXXIII. Fordítás Ovid. *Trist. L. V. Eleg XIV. Názó a' Feleségéhez.*

Melly ditsősségedre válnak neked Férjed' könyvei?
 Látják kedves Feleségem a' Te magad' szemei
 Ámbár nekem bal-szerentsém kissebbségemre léssen,
 Téged az én éles eszem nevezetessé téssen.
 5 A' hol írásim' olvassák, ott olvassák híredet,
 És a' Halál mindenestől nem temet-el Tégedet,
 'S midőn Férjednek esete boldogtalanná téssen,
 A' ki azért boldognak vall, nem egy két Asszony léssen:
 Kik azért, hogy részese vagy szerentsétlenségemnek,
 10 Szerentsésnek vallnak, 's sorssát irígylik Hitvesemnek.
 Ha kintseket adtam volna, az sem volna több ennél,
 Mert szerentsés a' kintsekkel a' síron' túl nem lennél.
 Örökös hír-név' gyümölsét adtam, 's mikor ezt adtam,
 Érdemesebb ajándékot már ennél nem adhattam.

629 A vesszőt pontból jav.

15 Ezen kívül vagyonimnak bírtokossa magad' vagy,
Melly a' mint nem kitsiny tereh, úgy bizony betsület, nagy.
Hogy soha dítiséretedről nyelvem nem tud halgatni,
Férjed' ítélet-tételét ditsősségnek tarthatni,
Mellyben, hogy engem' akarki hazugságba ne hagyjon,
20 Állandós légy, tarts-meg engem, 's hűséged meg-maradjon.
Mert míg még boldogok vóltunk, semmi motskos bűn Téged'
Meg-nem motskolt, fedhetetlen vólt eddig-is hűséged;
Most ugyan-azon romlás ért Téged' a' mi engemet,
Itt tegyen hát jó erköltsöd egy ki-tetsző érdemet.
25 Könnyű jónak lenni, mikor nints a' mi ellent vessen,
'S nints a' miért a' Feleség hűségtelen lehessen;
De ha menydörög; a' dörgés elől el-nem-rejtezni;
Ezt lehet hív bartátsági szeretetnek nevezni.
Ritka ugyan az a' *Virtus*, melyet ne változtatna
30 A' szerentse, 's ha ez bomlik, az épen maradhatna.
De ha van, az olyan *Virtus* kész jutalma magának,
Felemelkedik, 's erőt vesz sullyától bal sorsának.
Hord elő bár az időket, mindenkor dítisértetik,
'S valahol tsak állatt lakik mindenütt hirdettetik –
35 Hajdan mi nagy ditsősség vólt? most-is nem ditsősség-e?
A' felejthetetlen hírű *Penelope'* hűsége
Élnek hírekben *Admetus* és *Hektor'* felesége,
'S *Evadne* ki Ura mellett, az óltár fán' meg-ége.
Él ma-is *Laodomia'* sebje' híre melyet vett;
40 Kinek férje a' Trójai földre első lépést tett.
Neked nem szükség, hogy értem meg-halj; tsak szeress, 's hív légy;
Könnyű dolog – hát magadnak illy óltsón' hírt-nevet végy.
Tudom, hogy nem vár untatást Hűséged, én Meg-hittem!
De az önként menő hajót vitorlával segítem;
45 A' ki arra int, a' mit már tselekszel; az Tégedet
Intvén, dítésér; 's helyben hagyja szép tselekedetedet.

*Egynehány Magyar Énekek,
mellyek egyszer-másszor, külömb-külobbféle alkalmatosságokkal íratlak,
és többnyire futtában, 's a' környül-állásokra való czélozásokkal.*

I. Tihan' Siralma.

Nota: O me moestum Bellogradum. etc.

Óh én szegény Tihan' Vára!
Óh szomorú tsendesség!
Mellyben vólt hajdan tsudára⁶³⁰
5 A' Baráti egygyesség,
Klastromod, magánossággá;
Javad, másra-szált jószággá
Lett; óh kemény békesség!
Mikor ének szóval langal
10 Ama' Lelki áldozat;
Somogyból-vissza-vert hangal
Hangzik a' szent bóltozat:
Mellyre most az Ország' Atyja
Utólsó parantsolatja,
15 Bétsből új ekhót adat.
A' miből kegyes Fő⁶³¹ Papod
Számos szegényt táplála,
Abból e' szomorú Napod
Vallás-erszényt tsinála, –
20 Engedj! mások-is engednek,
Ez szent fel-kenettednek,
Mert hatalom van nála. –
Engedj óh víz-közt-épült-Föld!
Földünk' Fejedelmének,
25 Már a' második téli zöld
Fő Papod' ősz Fejének
Elég: – 's míg ez el-érkezett,
Lám másodsor adott kezet
Már Szent Benedekjének.
30 Vale hát Szent Papi Sereg!
Vale boldog Társaság!

630 *tsudara* Sajtóhiba, em.

631 *Fő* Sajtóhiba, em.

Im el-múltodon kesereg
 Gyászol minden vígasság;
 Könyveznek Tihan' bérczei,
 35 Nyögnek Balaton' vizei
 Oszlik minden mulatság.
 Most a' vizeknek Istene
 A' Tengeri Nimfákkal,
 Gyászos énekkel zengene;
 40 'S fekete tsatornákkal
 Szűrné savanyú forrását,
 Ha látná Tihan' sírását
 Küszködni e' próbákkal.
 Vale óh jó Lelkű Fő Pap!
 45 Vale boldog Lelkeddel,
 Boldog vóltál, hát mi nap
 A' bal sorsot szenvedd-el.
 Tudom, Te meg-elégettél
 Sorsoddal 's kedvessé lettél
 50 Istennel, életeddel.

Íratott Tihanban 11. Januar. 1787. az alatt, míg a' Királyi parantsolat el-olvastatott. – *Notab.*
Valé Deákúl van, de a' Tihani Papok valamennyin mind tudtak Deákúl.

*II. Tihan' bútsúzása, mellyben siratja az Apátúrját a' Decretorius Terminus előtt
 tizenegyed nappal 1. Junii 1787.*

Nota: Fillis nyúgszik mély álomban.

Élsz-e még? szép Tihan' Vára!
 Óh jaj! tsak addig élek
 Míg itt nem hágy nem sokára
 Ez útnak indúlt Lélek;
 5 Meg-hal-e hát Tihan' Vára?
 Meg – meg-lelketlenedik;
 Tíz nap az élet, halálra
 Hív a' tizen-egygyedik.
 Ha a' Lélek a' Fő papom
 10 Belőlem el-költözik,
 Az lessz az én végső napom,
 'S kedvem gyászba öltözik,
 Ó a' Lélek, addig élek
 Míg ő engem' lelkesít;

15 'S már nem élek, mert e' Lélek
Itt hagyja szerelmesit.
Ez a' kit Lelkemnek vélek
Valóban olyan vala,
Mint egy éggel frigyes Lélek,
20 Mint egy Isten' Angyala.
A' Léleknek nintsen testte,
Ennek sints testisége;
A' Lélek' javát kereste,
Az vólt gyönyörúsége.
25 Lelki vala hívatala,
Lelki Papság, Papsága,
Lelkes testben lelki vala
A' *Virtus'* valósága,
Ő vólt Lelke Klastromomnak,
30 Melly vólt nyugovó helyje,
De kedves Szárandokomnak
Ki tólt már az ideje.
Szegényimnek Lelke vala,
Ő tartotta Lelkeket
35 Bennek; de Tihan' Angyala
El-hagyja már ezeket.
Lelke vólt Pap-társsainak
'S Lelkek' gyönyörúsége
Vólt ez kegyes Atyafinak
40 Velek vólt egygyessége.
Ez jó Lélek, az Isteni
Lelket a' szent seregben
Meg-nem-szúnt ditsóítani
Valóságban 's Lélekben
45 Illyen Atya készül útnak
Illyen Lélek költözik,
'S már Fiai mire jutnak,
Tihan gyászba öltözik.
Édes Atyám! Izráelnek
50 Szekere 's lovagjai!
Illy kegyes Atyát hol lelnek
A' Próféták' Fijai?
A' kik Attyoknak tartottak
Már árván kesergenek,
55 Óh! de ez árván hagyottak
Hát hova leédenek?

Lessz-e Tihanon' ezután,
 Annyi Isten' áldása,
 A' mennyit vont maga után
 60 Ez kegyes Illyés Mássa,
 Marad-e Elizeussa
 Ki keserű vizemet
 Édesíttse és le-mossa
 Orczámról könyveimet?
 65 Ah! nem – hát Atyáskodásod'
 Kezét míg tsokolhatom
 Csókolom, és el-válásod'
 Mind örökké siratom.
 Jer velem Somogy! Könyvezni
 70 És ekhózzad jaj szómat,
 Hadd tudja jól meg-érezni
 Hív Atyám, siralmomat
 Mond könyvezve velem egygyütt
 Somogy-is sírhat (echo) sírhat!
 75 Somogy 's Tihan gyászos verset
 Egymásnak írhat – írhat!
 El-mégy Atyám! megy Fő Papom!
 Megy Angyalom! – Angyalom!
 Mégy és az én bútsúzásom
 80 Csak siralom – siralom!
 Tetszett Istennek – hát Isten'
 Hírével menjen – menjen!
 Légy áldott kegyes Fő Papom!
 Földönn és mennyen' – – menjen!

*III. Egy Jó Barát' bútsúzása jó Barátjától, ugyan azon Áriára,
 (íratott 14. Junii 1787. Egy Kis Pap Úr' képében.)*

Valóság-e vagy tsak álom?
 Vagy tsak képzelt félelem?
 Hogy a' kitől most el-válom
 Nem lesz többé én velem:
 5 Mert ha való, életemnek
 El-fogytát-is várhatom,
 Mikor hívenntől 's Lelkemnek
 Felétől meg-fosztatom.

10 A' ki nélkül nem lehettem,
A' ki bírta szívemet,
A' ki élt tsak én érettem,
Az hágy-e-el engemet?
Óh! nem – nem hágy az engem-el –
Nem hágy e' gyötrelomben –
15 A' ki egyedül érdemel
Helyet az én szívemben.
Ki mint a' test a' Lélekkal,
Velem úgy meg-egygyezet;
'S engem' holtig hív kezekkel
20 Ölelni ígérkezett.
Hogy hagyna-az-el-engemet?
'S ha el-hágy, mit érdemel?
A' kiért én életemet
Teszem-fel és vesztem-el.
25 Hol vetted hát félelmedet?
Lelkem' képzelődése!
Meg-tsalt-e tehát Tégedet
Barátod' készülése?
Nem – mert megy – sőt én-is megyek –
30 De egygyütt mégy-e vele?
Nem – az ég, hogy árva legyek
Nekem más helyt rendelete.
Ah! keserves el-szakadás!
Ah tündér bizodalomb!
35 Hallatlan árván maradás!
Szív szaggató fájdalom!
'S hát! nem ő hágy-el engemet:
Ő tőle én megyek-el.
Én – és ez a' mi engemet
40 Ollyan igen érdekel.
Szívem lessz-e hát hit-szegő
A' ki végét szakassza
Egységünknek? kesereg ő
'S én reám van panassza. –
45 Ah! serkenj-fel játszi Lélek!
Illy álmadozásidból,
Semmit sem veszek-el vélek
Bánatod' 's kínjaidból.
Ne mentegesd Barátodat,
50 És ne vádold magadat,
Az ég bontja szállásodat
'S sijjetteti útadat.

Ha Bírnék Polluks' lelkével;
Kásztorom' hív mellébe
55 Adnám felét életemnek
Haláláért tserébe'
Ő-is ha pokolban vólna
Dolgom *Pirithoussal*,
Én érettem bátran szólna,
60 'S le-jönne *Thezeussal*.
De ellenkező végzések
Tiltják tehetségünket,
Hogy illy biztos kísértések
Nagyítsák hűségünket.
65 Csak ez marad hűségünknek
Meg-bizonyítására,
Hogy szerentsétlenségünknek
Kétszeres bosszújára:
Melly egy-mástól távol vetett;
70 Szívünk olly egygyes légyen,
Hogy tsak öszve-nőtt 's köttetett
Egy kettős szívet tégyen.
Búsítsd hát bár óh Fájdalom!
Búsítsd bádgyadt Lelkemet.
75 Bízta én őrző Angyalom
'S így vígasztal engemet:
Ne sírj; mert kedves Barátod
Tőled bútsút nem vészen,
El-megy, de mikor nem látod,
80 Még százszor hívebb lészen;
Szíveinket sok gond járja
'S öszve repedezzenek
Két szemeink, könnyvek' árja'
Csatornáji legyenek.
85 De bús Lelked, bús Lelkemet
Édesen vígasztalja,
Ha hív szíved hív szívemet
Thezeusának vallja.
Polluksként ímé meg-osztom
90 Éltemet életeddel
Én szívemet neked adom,
Te azt szívedbe tedd-el.
Sem kelésem sem fekvésem
Nálad nélkül nem lészen
95 Álma és fel-ébredésem
Rabod lészen egészen,

100 Szomorú, de boldog szívem
Búját így édesgeti
Hogy szívedről azt hogy hívem
Ne legyen, nem hiheti.
Ebbe bízva el-botsátlak
Botsáss⁶³² Te-is engemet,
De zálogúl míg meg-látlak
Vidd-el veled szívemet.

IV. Egy gyenge Szűz' Eneke.

Aria: Szerelmes Jegyesem! lásd Holmi I. Darab. 184. lap.

5 Hát már a' szerelem illy korán gyötirelem
Közt játszik-e velem, 's tör ront a' félelem
Engemet?
Ah! nem – még ideje sints hogy érdekelje
Amor' nyíl' vesszeje 's zavarja méteje
Véremet
10 Még távolyról nézegettem,
Mikor korán észre vettem,
Hogy eleget hiteget, feszeget,
De ha hát-megett van, ki-nevet
'S fenyeget engemet.
15 Sok szív nem hiheti, hogy Vénus⁶³³ kergeti,
Mert tőrét ha veti, mézzel kenegeti
Madzagát,
Osztán tsak neveti, ha meg-kerítheti –
Többre hitegeti – lopva hintegeti
Maszlagát
20 Űzi a' jajt tsalfa szókkal
Festi a' kint színes tsókkal
'S már fegyverivel veri, meg-nyeri
Míg meg-isméri a' szív magát
'S érzi bűne' szagát.

632 *Bossáss* Sajtóhiba, em.

633 *Vénus* Sajtóhiba, em.

25 Nints osztán kegyelem, mikor a' gyötrelem
 'S örökös félelem lángal a' szerelem'
 Tüzein,
 Méreg, bú, fájdalom, Gyász, bánat siralom
 Kétség unalom – Nintsen más hatalom
 Erejin' –
 30 Kedvetlenség a' kedves-is,
 Ízetlen lessz az édes-is,
 Szív dobogás, szív fogás zokogás,
 Sirva zokogás hangzik mellyin'
 Könyv buzog szemeinn.
 35 Adieu hát szerelem! nem fogsz kezet velem,
 Pártámat viselem, és rád sem emelem
 Ujjomat;
 Mert nem-is illene, hogy ha vagy e' fene
 Vadnak így ellene szegeznem kellene
 40 Magamat,
 Vagy nyilától meg-sértetni,
 'S illy korán el-temettetni
 Nyíl vasad, 's magad, Fijadat
 E' fene vadat, el-mellőzöm –
 45 Mérgedet meg-győzőm.

V. Egy különben víg, de el-keseredett Ember' Éneke.

(a' boldogúlt Pater Anyos Pál Marssa Nótájára)

Botsásd-el már óh fájdalom! – óh szörnyű fájdalom!
 Útnak indúlt lábomat.
 5 Jer velem kedves Angyalom! Én őrző Angyalom!
 Könnyebbítsed útam.
 Sorsom azt nem hozza vele, Hogy ez útazásban
 Komor fellegetes éjjele
 Hajnalt találna másban,
 Vagy örömet egyéb Társban.
 10 Kivel-is kezdjem útam? – siralmas útam?
 Utra készülésemet,
 Nem lelnék hív barátomat – Igaz barátomat
 Minden üldöz engemet.
 Az Irígység minden szívet Lánczola magához,
 15 Úgy hogy már nem lelek hívet Nem – nem lelek hívet;
 Hív társot a' társsához
 Hív barátot barátjához.

Feniksként meg-emésztetett – 's a' meg-emésztetett
 Szeretet, a' tiszta tűz,
 20 Feniksként fel-nem-éledett – vagy ha fel-éledett
 Ritka igaz, ritka Szűz.
 Ködök lettek 's fergetegek a' nap' sугárából
 Bagoly költ-ki boldog Egek! – Költ-ki boldog Egek;
 Tán el-tserélt hamvából
 25 'S gyilkos, az édes Anyából.
 Nints hív szív, nints igaz Lélek – nints – nints igaz Lélek
 Már bűn az áldozat-is,
 Már mással közleni félek; már közleni félek
 Egygyetlen egy szómat-is.
 30 A' magok szaván fogja-el Az ártatlanokat,
 'S hát mért ne hagyja még ma-el, – Ne hagyja még ma-el
 Lelkem e' tsalárdokat
 Életemet vadászókat.
 Távozz hát boldogtalanság! – Óh boldogtalanság!
 35 De távozz kevély sereg!
 Már régen ez ártatlanság – Szelíd ártatlanság
 Lábod alatt témfereg;
 Vetettél lábomra békót, 's rab szíjra kötöttél
 Későn látom e' szándékot – E' tsalfa szándékot
 40 Mellyel raboddá tettél
 'S a' jóért rosszal fizettél.

VI. Ennek a' Szaporája Magyar Verbung.

Jót vártam – De mit kellett
 Ennél jobbat a' rosszát lett
 Színes jótól a' jó helyett
 Reménylenem? – méltán e' lett Büntetésem.
 5 Mert míg ez lárva mellett
 Tükröt kell vala tartanom,
 Hogy végre szégyent vallanom
 Ne keljen; a' tört óldalamon addig késem;
 Hogy egyszer a' lép lábomra
 10 Ragadt, a' háló nyakamra
 Tekerüle, 's kárba dúle sok késésem,
 Tündéres álnok világ!
 Ki szép test mellett árnyékot
 Arany láncz helyett vas békót
 15 'S éppen olyan ajándékot Mutogattál,

Mint régen, a' boldogság'
 Arany ideje helyébe
 A' Pandora pikszissébe
 Az egész Világ' kezébe Mérget adtál;
 20 Vakok sokan észre venni,
 Hogy vesztekre fognak lenni
 Kik valóba már hálóba Csalogatják.
 Mint kell hát meg-kötözött
 Lelkem! vadászoddal bánni?
 25 Kell-e rabságodat bánni?
 'S e' világnak szemre hányni Csalárdságát?
 Nem – hanem a' kín között
 Búm' felejtve vígan élek
 Szabad madár lessz a' Lélek,
 30 Ha semmit sem gondol vélek Kik rabságát
 Munkálódva többről aggnak
 Mint a' rab, 's ha a' haragnak
 Nem szolgálja, meg-talája Szabadságát.
 Ez léssen alkalmas
 35 Büntetésed irígy elme!
 Hogy sem mérge dtől félelme
 Sem fullánkodtól sérelme Nints szívemnek.
 Nem lessz már olly hathatós
 Eb nyelvednek ugatása
 40 Mérges torkod' rám morgása,
 Hogy a' miatt változása Víg kedvemnek
 Benned örömet gerjessen,
 Engem'-meg búval epresszen
 Indítója 's gúnyolója Keservemnek.
 45 Ám tessék tsalfa Lélek!
 Borsot törni az óromba,
 De ne várd óh goromba!
 Hogy kövesse borsod' nyomba Trüszkölésem
 Lőjj, vágj, üss, de nem félek,
 50 Nem lesz érted töredelmem,
 Készen az én győzedelmem,
 Mert meg-tompúlt mind félelmem, Mind érzésem
 Távozz bosszú, távozz méreg!
 'S tőled, Lelkem' rágó féreg
 55 Bútsút venni, boldog lenni, Mit-is késem?
 (próbálja akarki, ha nem szint-ollyan nehéz-e illyent írni, mint ama' szép Marsot: Árván sírván
 szívemet 's a' t.)

VII. Egy Szerelmes Ifjú Marssa.

Trombita! réz dob! tárogató vagy tábori billegető síp
Hangzik az álom közbe, tsudáalom – útra megyünk, hihető:
Útra bizony; tsak emeld szemedet, ébredj szerelembe merült szív
Most szabadíthatod-el nyakadat, melly illy kalodába került.
5 Bontsd-el azért már sátorodat, melly a' szerelem mezején fel-
Vonva vagyon szép oszlopokon, de tsak töredékenyeken'
Ránts-ki szívedbe lövelt nyilait, vagy törd bele dárda darabját
Szárnyad' az égig emelve mutasd-meg, rab vagy-e? nem vagy-e rab?
Melly gyönyörű *Mars* szép útazás ez? melly neked illy nehezedre
10 Láttatik esni; mert kötelekre vólt vala szokva kezed:
Majd, az arany színű drága szabadság, vasba raboskodó Lélek
Akkor örömbe merít-be ha szíved nyugodalomra lel, él.
Jer velem óh kőltött örömet illy kedvire képzelő szív! ím!
A' hajadon *Diana* kezét ki-nyújtva szerelmire hív!
15 Hagyd-el *Idalia*' hegy' tetejét, és ott kötözött koszorúdat
Rakd az *Efezusi* Templom előtt-le, 's tűzbe temesd vele búd'.
(ez ugyan inkább hang-mértékre van írva; de ha az első és harmadik sorokból az utolsó
szótagot el-hagyom; a' mint esik szaggatva a' musikában, meg-lessz imígy-amúgy a'
kádentzia-is.)

VIII. A' szerentse ellen panaszkodó Ének
Magyar Verbung.

Agyarkodik és köszörül
Párt-ütő kaszát rám
5 A' szerentse, tapsol örül
Mint-ha én nem látnám
Hogy kerekét addig-addig emelgeti
Míg tengelyéből ki-veti,
Mikor nem-is várnám.
10 Valamennyit kedveskedik
Czifra hírrel, névvel,
Fáradt fejem terhesedik
Száz annyi teréhvel;
A' mellyekkel ha szememet be-kötheti
15 Szédült fejemet le-veti
Forgó kerekével.
Részsel elég barátokba
A' kik szemben szépek,
De mihelyt barátságokba
20 Mélyebben be-lépek;

Csak azt látom, mindeniknek a' szívében,
 Hogy a' szerentse kezében
 Madár-fogó lépek.
 Ha sok ezer ketsegtetés
 25 Mind szemembe tűnne
 Bal sorsomon a' nevetés
 Soha meg-nem szűnne,
 De meg-ismértette velem az átkozott,
 Hogy nagyon el-hatalmazott
 30 Ez a' Világ' bűne.
 Addig ígér, addig szeret,
 Míg van mit el-vinni,
 'S mikor a' szemembe nevet
 Alig tudom hinni,
 35 Hogy mosolygó tekintete hitegetés
 'S kéntelen lessz a' nevetés
 Után szívem ríni.
 De ne gondolj vak szerentse
 Engem' olly vak váznak,
 40 Hogy mind jónak nézzem, a' mit
 Jóra magyaráznak;
 Áll-ortzádat tündér képedet ismerem
 'S ollyannak nézni nem merem
 A' mint fel-ruháznak.
 45 Utálom én fényességét
 E' kevély világnak,
 Tartom Lelkem' tsendességét
 Leg-főbb boldogságnak
 Azt a' hasznost, kedveltetőt, betsűletest,
 50 Mint színes jót és tettetést
 Nem tartom jósnak.
 Tessék másnak fent héjjazni
 'S magas pólczon úlni,
 Tessék a' gyönyörűségnek
 55 'S kintseknek örülni,
 Jobb nekem szegény sorsomban, fa házamban
 Vídám magánosságomban
 Vígán meg-vénülni.^{a)}

a) *Alium multis Gloria terris tradat, et omneis Fama per urbes garrula laudet – – me mea tellus lare secreto tutoque tegat; venit ad pigros cana senectus, humilique loco, sed certa sedet. Senec. Tragoed. [A tradat szó helyett tredat, az omneis helyett omnes, a laudet helyett laudat áll, jav.]*

IX. A' szerelem' kezdete és nevelkedése.

(egy Olasz forma andalgó Aria)

Óh gyenge szív!
Kivel ha vív
Egyszerre rabúl ejti Cupidó.
Ha önként éleszti
5 Tüzét-is el-veszti
Éltét-is, egy kegyetlenért Dido –
Miként valál
Soknak halál?
Óh Te gyönyörűségek' Istene!
10 Enyves lépet vetve
'S víg nótát pengetve
Törödbe sok szív repülve mene.
A' szív körül
Gyengén örül
15 Szemérmesen' nevet eleinte,
Menti indúlatit
'S tsalóka szózatit
Az ártatlanságon' kezdi szinte
Ha gerjedez-
20 Is, enged ez
A' tűz a' gyenge szívnek eleve,
'S addig pírítgatja
Míg többre szoktatja
A' minek tsak jó kedv még a' neve
25 Elébb szemér-
messen se mér
'S hát egyszer a' gyanús száj tsókot ád,
Melly ha kőltsön esett
Meg-van a' kereset,
30 'S vallást tett szerelmedről néma szád.
Talám vagyon
Olyan nagyon
Ártatlan szerelmű két gyenge szív,
Hogy maga-is egygyik
35 Sem tudja még eddig,
Hogy vele más képében Venus vív:
No hát elől-
Jön más felől
Titkosabb képzésekkel Czipria:

40 Emezt hitegeti,
Hogy amaz szereti; –
Bennt van már a' szívben Venus' Fija.
Ha sok között
Úgy ütközött
45 Öszve e' két gyenge új szerető
Hogy egy pillantással,
Vagy más jel' adással
Kettő közt e' titok ki-tetszhető:
Már meg-lövé
50 Amor; övé
Mind a' két rabbá lett ártatlan szív,
Már gyengén érezi,
Mikor így fedezi,
Hogy amaz ő hozzá titkosan hív.
55 Óhajtja már
Hogy vajha bár
Fél órát lehetne külön vele,
Melly mennél kevesebb
Még annál kedvesebb,
60 És annál nehezebb unni bele.
De akkor-is
Ha tsókol-is,
Szemérmesen az első két három tsók,
Míg azt el-árúlja
65 A' szív titkos bújja,
'S a' miatt sok talpra esetlen szók.
Mert e' kevés
Egygyütt levés,
Szégyenli az ok nélkül halgatást;
70 Ne hogy azért tessék
Öszve érkezések,
Hogy némán gyönyörködtessék egymást.
Beszél azért;
De alig ért
75 A' tulajdon szavából tsak egy szót:
'S míg azt gondolatja,
Titkosan forgatja
Eszében, a' nagyobb 's titkosabb jót.
Egyszer el-áll
80 Szava, 's talál
Szívében szemérmetlenebb okot

Az egygyütt lételre,
 És nagyobb hitelre
 Szaporázza a' költsönös tsókot.
 85 Ölelgetés,
 Szem-fel-vetés, –
 Az-is álmos formán hunyorgató,
 Menten következnek,
 'S ketten úgy egygyeznek,
 90 Hogy emez amannak út-mutató.
 Egy-más ölén
 Lány kebelén
 Tsüggendez, mint az a' ki haldokol –
 Úgy-e? meg-lövéttél –
 95 Már fél-hólttá lettél –
 De óh szív! még ez tsak első pokol.
 Még tsak titok,
 Nem tudja sok;
 De levél zördül – terjed a' gyanú:
 100 Most – most, kezd ébrenni
 A' szív, 's kíván lenni
 Egymás' ártatlanságáról tanú.
 Panaszzkodik:
 Hogy második
 105 Egygyütt lételünk után, egynehány
 Irigy, gyanút formált,
 Bennünk hibát talált;
 Ki lest, ki egyet-mást szememre hány.
 Meg-sértetett
 110 A' szeretet,
 'S ettől fogva tsáf szerelemmé vált;
 Mások' bosszújára,
 Maga' jobb vólttára,
 Hogy nyilván szeressen okot talált.
 115 Nem nézi már
 E' két madár;
 Miként lett egy-más ellen fogó lép?
 Óhajt egygyütt lenni,
 'S már bátrabban menni
 120 Mervén, a' linián' bellyebb-is lép.

*Míg így andalgana a' Szerelem' tanító mestere a' maga mesterséges Ariájában: neki kap egy serke-
 nőbb vérű Magyar, 's az itt következő friss Magyar nótában azt magyarázgatja: meddig nem
 vétek a' szerelem. Nota: Ni mit gondolt nekem is. Holmi I. Darab. 200. lap.*

X. *Cziprus külömböz Pafustól.*

Szűz szívem! hát vétek-e?
Ha szerelmem' érteke tiszta tűzzel
Közöltetik mással-is
Férjfiival 's Asszonnyal-is, Tsak hogy Szűzzel?
5 Ki törvényne 's költeménnyel tilt-meg? Óh Szűz?
Hogy tsendessen lángot vessen ez pará's tűz. –
Mert az tagadhatatlan:
Hogy akarmelley ártatlan 's kemény szív,
Czélba veszi látatlan egy el-titkolhatatlan
10 Titkos kéz ív,
Kit Czipria' szárnyas fija jobb kezében
Tart, és szegez sok Szűz tegez ellenében.
'S ez természet' törvényje
Hogy a' Szűz szív szekrenyje noha zárral
15 Van zárva, és félelmes
Vetekedjen szerelmes Galamb párral
A' melly szokott közös tsókot költsönözve
Osztogatni, 's rá raggatni meg-kettőzve.
Így a' Szűz szív Szűz szívvel
20 Ártatlan galamb mívvél szokott bánni
Kár-is az illy készséget
Ezen szűz egygyességet szemre hánni
Addig vitéz ez nyilas kéz a' szerelem,
Míg kisztetve 's hittal kötve nem vagy velem.
25 Nem virtus azt szeretni
Kit kéntelen követni a' hites szív
Madár az Amor 's úgy szép
Ha mind kalitja mind lép nélkül-is hív,
Ha köteles, már nem jeles a' szeretet
30 Kéntelen a' szerelem ha le-köttetett.
Sőt az érdemel hitet, a' ki híven szeretett
Az előtt-is
Mikor még szabadosan
Tarthatott, nem titkosan több hívőt-is,
35 Ha hát szívem, van kit hívemnek ítélhetsz
Bé fogadni 's tsókot adni kitől félhetsz.

XI. Eleven Halott.

Vagy Nikolaides nevű Nemes Veszprémi Musikusnak még életében íratott halotti bútsúzója,
egy régi meg-aggott Menuet.

Vale! szép kedves Nép!
Már én el-bújdosom
Mert mutat nagy útat
Halál, a' gyilkosom.
5 Bál helyett vak helyet
Készített – koporsót,
Melly keservesen ver 's melly síralmas Marsot
Az Amornak tábor-
Helyjén már nem vitéz
10 A' mint vólt ez meg-hólt
'S meg-merevedett kéz;
Mellette fektette ló-szörös kéz ívét
Sírjában híjjában vizsgáljátok mivét
'S kinek halottakat-is ébreszt nótája
15 Nem használ a' halál ellen Musikája,
Ki hozta *Orfeus*
Euridiczéjének
Lelkét szép hangjával
A' hegedűjének,
20 De mikor másodszor
Vissza ment tetetlen
El-feledte a' szép
Hangot a' kegyetlen
A' ki más hasznára pengtetted húrodat
25 Próbáld most jó Doktor Gyógyítsd-meg magadat.
Hólt vagyok, Gyászt hagyok
Földi Khorusomra
Orfeus 's Pindarus
Vágy társaságomra,
30 Ohajtva nézik a' tsendes árnyékokon,
Míg *Káron* kék hajón visz, tüzes habokon,
Hegedűt nyújtanak távolyról kezembe,
Még Lethét nem ittam – minden jut eszembe.
Van elég víg vendég
35 Az Elisiumon
Kik örülnek körül
Fogván halálomon,
Vígadnak, és adnak
Sok ezer tsókokat

40 Látván hazájokba
Érkezni Társsokat
Sok szerelmes, szemmel tart által ellenbe,
'S már öt hat katingat, halavány szemembe.
(a' két utolsó versnek két-két utolsó sorait egészen által tserélni, jobb)

XII. Halotti Ének.

(melly ama' másíknál szentebb, de másutt talám ilyen helyje sem lessz mint itt.)

Nota: 'Sólt. Áldjad én Lelkem az Urat.

Óh múlandó gyönyörűség!
Világ' tündér formája!
5 Óh szív rémítő szörnyűség!
Halál' halvány ortzája!
Közöttetek melly nagyon
Kis közben vetés vagyon.
Leg-felgyebb nyólczvan esztendő
Az embernek élete,
10 Addig-is füstre kelendő
A' mi gyönyörködtete,
Egy boldog-is tsak alig
Van, 's nints-is a' halálig.
A' mellyek leg-kedvesebbek
15 Embernek, életében,
Azok leg-keservesebbek
A' siralom' vólgyjében:
Gyötrenek, mikor végek
Van, a' gyönyörűségek.
20 Oh! hát – halhatatlan Lélek!
Mit kapnál e' Világon?
Ha e' földet, mellyben élek
Fel-váltod Mennyországon,
Ott vál a' hit valóvá
25 A' remény meg-nyert jóvá.
Borzad a' haj hallására
A' Halál' nevezetnek
Holott ez visz bírására
Ama' boldog életnek;
30 Óh érzéketlen elme!
Óh rossz Világ' szerelme.

Meddig késel hát Istenem!
 Boldogítani engemet?
 Mikor lehet hozzád mennem?
 35 'S meg-hajtanom térdemet
 Istenem' óltárinál
 Jésumom' lábainál.
 Segítség innen el-költözve
 Menni ama' Városba!
 40 Ne nyögjek itt meg-kötözve
 'S veretve térdig vasba.
 Testemnek tömlöcczében
 A' bűnök' kötelében.
 45 Jer én Lelkem! menjünk Haza,
 Jésumom' hazájába.
 Ott fenn van a' boldog Haza
 Édes Atyánk' Házába'.
 Hol már sok Szentek vagynak,
 'S minékünk-is helyt hagynak.
 50 Maradjatok magatoknak,
 Ti képzelt boldogságok!
 Engedjetek rabotoknak
 Szabadulást, rabságok!
 Engem', a' Jésum, mint hív
 55 Követőjét haza hív.

XIII. A' meg-vígasztalhatatlan.

(a' ki nekem azt mondta, hogy⁶³⁴ ő előtte a' mi leg-vígabb-is, szomorú; a' mi leg-nyögröködtetőbb-is, unalmas; és mindentől fél.)

A' fellyebb írt szomorú Mars Nótára: Botsásd-el már óh fájdalom.

Árvíz módra szemeimből – nedves szemeimből
 Folytak alá könyveim
 Apadhatatlan források. – Kettős könyv-források
 5 Lettenek két szemeim.
 Minden óra reszketésre Kénszeríti szívemet
 A' gond, a' jaj, a' bú bánat, Sok ezer bú bánat
 Halálra hív engemet,
 Rövidíti életemet.

10 A' hajnalnal repedésin – Piros repedésin'
     Más aluszik édesen:
     Más szerelme' költsönössét – Szíve költsönössét
     Tsókolja szerelmesen.
 15 Én a' hajnalra tekintvén Siralmam' kettőztetem. –
     Sirok hogy míg életemnek – Komor életemnek
     Est hajnalát érhetem;
     Gyötrettetem – gyötrettetem.
 A' gyenge fülemülének – Kis fülemülének
     Éneklése' hangjai:
 20 És más a' szelíd erdőknek –Árnyékos erdőknek
     Kedves Musikussai
     Nekem tsak szomorú hanggal Érdekelik fületem,
     Kit vissza vervén az Ekhó – A' keserves Ekhó –
     Kettőzi kétségemet,
 25 Sokszorozza keservemet.
 A' napnak fényes sугári – Ragyogó sугári
     Másba kedvet öntenek,
     De engem' már virradtára – Óh már virradtára!
     Sírní kénszerítnek:
 30 Győtör gyanús félelemmel Minden öröm engemet
     És míg az elevenség-is – Az elevenség-is!
     Folytogatja szívemet,
     Fel-háborítja véretem.
 Titkos én keserúségem – Nagy keserúségem –
 35 Az éltető állatok
     Magok tudják, 's egygyütt sírnak – velem egygyütt sírnak
     A' mint és mit siratok
     A' harmatos hóld' fényjétől Kérd-meg szívem' titkait
     Ő hallja pihes nyögésem' – Keserves nyögésem'
 40 Érzy Lelkem' kínjait,
     'S tudja kemény fájdalmait.
 A' tsillagok' ragyogási – Tüzes ragyogási
     Pislogó fényt mutatnak;
     Míg álmatlan éjtszakákon – Néma éjtszakákon
 45 Sirok, ők-is siratnak.
     A' tiszta ég könyvet húllat 'S harmatozva engemet
     Könyvez; de mi haszna ennek? Óh mi haszna ennek?
     Egy nem szánja szívemet,
     Egy nagyítja györtelmemet.

XIV. Vigasztalás egy ok nélkül bánkódó Szívohez.

Nóta: Élsz-e még? szép Tihan Vára!

Szűntesd Lelkem siralmadat
Szűntesd szemem, könyvedet
Nints miért epeszd magadat,
Nints mért gyötörd Lelkedet.
5 Sokszor a' szív ő magának
Maga tsinál siralmat.
Ha enged maga' bújának
Magán venni hatalmat.
10 Úgy tetszik, hogy úgy fáj a' seb
A' mint a' sebes érzi
Az érzékenyt a' leg-kisebb,
Mint a' nagy seb úgy vérzi.
Az érzéketlen szíveken
15 A' nyilak meg-tompúlnak:
A' könnyen hajló fejeken
Kis terhek-is nagyúlnak.
Szívem! Te-is még előre
Az unalmat képzelve
20 Terhet raksz a' gyenge főre
Mind több-több búval telve.
Attól erővel irtózól⁶³⁵
A' mi kedves lehetne,
'S a' minn sírva gondolkozól
25 Abból öröm telhetne. –
Ah! de szűntesd játszi Lélek!
Kemény gondolatodat;
Semmit sem könnyítik ezek
Bánatod' 's kínjaidat;
30 Méreg bennem az egész szív
Tsupa bánat a' Lélek
Bennem a' bú a' kedvvel vív
'S már haldoklom, míg élek.
Mond-meg Lelkem! hogy tehessem
Könnyű tollá terhemet,
35 Adjad, hogy le-vetkezhessem
A' mi terhel engemet.

635 *irrózól* Sajtóhiba, értelemszerűen em.

Tereh a' toll a' madárnak,
 De segíti repülni;
 Vajha a' kik szárnyan' járnak
 40 Tudnék tőlök enyhülni.
 Ha az én szívem' bánati
 Szárnyakká lehetnének,
 'S Lelkem' bolygó gondolati
 Messze repíthetnének
 45 Hadd tudnám fejér hattyúként
 Tollamat tsikorgatva
 El-hagyogatni lassanként
 Bánatomat, siratva.
 Próbáld Lelkem! a' gyógyulást,
 50 Légy magadnak Orvosa,
 Hadd érezzen meg-tompulást
 Benned a' bú' nyíl vasa.
 Tedd gyönyörűség' céljává
 Mind azt, a' mi keserít;
 55 Vesd-ki tedd⁶³⁶ földön' futóvá
 Bánatidnak ezerit.
 Hiszen, a' nemes Léleknek
 Ez fő tulajdonsága,
 Hogy nem enged a' terheknek
 60 Mint a' pálma-fa' ága.
 Ha fáj-is, fogd rá, hogy nem fáj,
 Úgy, el-higyd nem fog fájni.
 És szíveden' a' síró száj
 Nem fog új sebet vájni.
 65 Ah! nem lehet – hát mit tégyek
 Búm' meg-enyhítésére?
 Ha szabad lesz vissza mégyek
 Sebem' eredetére. –
 Menny hát! – és a' ki ostromot
 70 Készített bús szívednek,
 Majd készít Júnó flastromot
 Vérbe forgó sebednek.
 Ez bántott-meg, Orvosod-is
 Úgy reményilem, ez lészen,
 75 Mind sebed' mind bánatod'-is
 El-törüli egészen.

XVI. Hasonló Tavaszi Mars a' Török ellen.

Nyergeld vitéz Húszár! Jó lovadat,
Élesítsd, fényesítsd kard-vasadat:
Téli Qvartélyt tovább nem hagyok,
Enyhülnek a' téli fagyok.
5 A' Spahis a' Jantsár már készen vár,
Meztelen⁶³⁷ karral, kopasz nyakkal jár,
A' Dalmánt 's a' mentét boszontja,
A' fegyver nyugvást fel-bontja.
10 A' Nagy Vezérnek arany sátora,
'S tsatázó Vitézinek tábora
Szemünket boszontva fenn álnak
Gazdag prédával kínálnak.

XVII. Az el-hagyatott.

Nóta: *Sóhajtással telnek-el, kelnek-el 's a' t.*

Magánosság neveli, terheli
Sok bajaimat,
Az álom sem ügyeli éjjeli
5 Gondaimat.
Mert le-nem zárhatom
Akarmint untatom
Bíztatom, szemhéjjaimat.
Azt mondják: hajnal felé jön elé
10 Az édes álom:
Miért hát érzésemet, szememet
Nyitva találok
'S hogy kerülsz engemet
Kerülöd szememet
15 Óh álom! – magam tsudálok.
Le-szállottál képemről szememről
Nehéz mellyemre
El-hagyád a' szemeket, terheket
Rakva szívemre.
20 Ha tsak másra nem vál
'S szem-fedélt nem talál
A' halál Álmos szememre.

637 *Mezlelen* Sajtóhiba, em.

XVIII. Maga vonogatás Amor ellen.

Egy Ifjú Legény' kérttére: Nóta: Szűz szívem! 's a' t.

Ne fúvj rám Amor' szele!

Most-is fejem fáj bele, hogy nem régen

Egy Vénus Anyád mellett

5

Nőtt nimfa rám lehellett a' térségen,

Ne vonjátok úgy hozzátok kedvem' fékét,

Hogy reátok fel-osszátok szívem' székét.

Nem fér kettő szívembe

Valamint egy hüvelybe két hegyes tőr

10

Ha kettő fog be-szálni

Mindenik fog rongálni és ajtót tör

Olly negédes, noha édes a' szerelem,

Hogy nem lessz hív egygyütt két szív, 's nem bír velem.

Hol-is vetted magadat?

15

Hová célzod nyiladat, Vénus fattya!

Hogy lövésed engemet

El-talált és szívemet, folytogatja,

Ah ragánts lép! mért hogy a' szép olly búbajos,

Vagy e' vett seb, míg még kisebb, mért olly fájos.

20

Meg-sértetted szívemet:

Gyógyítsa-meg hát sebemet, azon szőrrel.

A' melly mivel szerette,

Lopva így meg-sértette titkos tőrrel

Mást sebemmel, seb mérgemmel mit tsinálok?

25

Más nyugságot 's orvosságot nem találok.

Előttem kietlenek

'S gyászosoknak tetszenek a' zóldségek,

Vadok Pannon' mezei

Barlangok az Erdei Erdőségek.

30

A' szerelmek – a' félelmek' gyötrelmének

Rab-házába, békójába kerítének.

Szűnj-meg Amor! vagy segíts

Ne égess, ne melegíts több tüzekkel,

Vajha most úgy lehetne

35

Hogy Pallás ölelgetne Szűz kezekkel.

Mentegetne 's fedezgetne paizsával,

Nem vesződném a' szerelem' kis fíjával.

XIX. Pásztor Ének.

Egy falusi enyelgő Nótára.

(egy kedves Barátom már jó minap egy Levelében, egy fél sor éneket kezdett írni *Sári Rósám! hová mégy?* kérvén, hogy ezt pótoljam ki; 's abból kerekedett ez a' pásztor Ének.)

5 Sári Rósám! hová mégy?
Állj-meg tsak egy szóra!
Be keservesen néztem
Minap az ajtóra.
Hogy gyanakodó Anyád
Be zárta előttem,
10 Mikor alkonyodatkor
Előtted el-jöttem.
Észre vette mindég-is
Azt a' lopott mézet,
Mellyet ajakam kóltson
15 Ajkadra tetézett,
Azólta ha fél szóval
Mondom-is, hogy Sára,
Ugyan szemesen vigyáz
Szemem' járására.
20 Az Ördög-is hozta bé
Akkor a' szobába,
Mikor titkos szerelmünk
Indúla munkába,
Mert ha lettem vólna-is
25 Hozzád tíz lépésre
Gyanút ragaszt az olyan
Minden billenésre.
De tsak tudnám, hogy a' sót
Ha vén-is meg-nyalja,
30 Szép Sárikám! Szerelmem
Előtted meg-vallja
Nem kémélném tsókomat
Rántzos pofájától
Csak-hogy el-ne tiltana
35 Engem' a' lyányától.
Sári Rósám! ha szeretsz,
Mit nem tennék értted,
Minap pedig, hogy szeretsz
Titkon meg-ígérted,
40 Mikor rajtam ajkad
Akkorát tzuppantott,

Hogy gyanúságba hozánk
Amazt az agg lantott.
Sári Rósám! ha szeretsz
45 Dűlj-le a' subámra;
Senki sints most, senki sem
Vígyáz most a' számra.
Nyalakodjunk nints most benn'
Módja a' Banyának,
50 Hogy az órrát a' tejbe
Verje a' matskának.

XX. *Fillis' tsalfasága.*
Gellért' Pántlikájából tsinált Pásztor ének.

Nota: *Kortsmárosné kápolnája a' pintze.*

(Gellért Pántlikáját Magyarra fordítva írásban egy Barátom meg-küldvén hozzám; hogy nézzem által; én a' Játékot, annak Szakasszai' és változási' rendje szerint ez énekbe foglaltam.)

5 *Fillis'* kezét valami meg-sértette,
Az fájt neki mikor *Montánt* féltette
Még-is ha *Montánt* keresik azt mondja:
Hogy ő neki a' Pásztorra mi gondja?
Mi gondja? – mi gondja?
10 *Fillis* egy pántlikát adot *Montánnak*
A' meg el-ajándékozta más Lyánnak,
Nem híjjába, ha kérdezik azt mondja:
Hogy ő neki a' Pásztorra mi gondja?
Mi gondja? mi gondja?
15 *Fillis*, fejét Anyja előtt fájlalja,
Azért fáj, hogy hajladozott, azt vallja,
Ha az Anyja gyanakodik, azt mondja:
Hogy ő neki a' Pásztorra mi gondja?
Mi gondja? mi gondja?
20 *Fillis* könnyen pírúl *Montán'* nevére,
Az Ötse-is rá vallott szerelmére,
Látd-e? még-is, a' tsintalan azt mondja:
Hogy ő neki a' Pásztorra mi gondja?
Mi gondja? – –

- 25 *Fillis* örül ha *Montán'* sípját hallja,
'S hogy a' hangra ő az Ekhó, azt vallja,
Még-is ő nem barátnéja, 's azt mondja:
Hogy ő neki a' Pásztorra mi gondja? --
- 30 *Fillis* meg-vallja, hogy *Montánt* szerette,
De az őtet a' hitetlen, rá szedte;
Nem tsuda hát ha szegényke azt mondja:
Hogy ő neki a' Pásztorra mi gondja? --
- 35 *Fillis* meg-vallja, hogy meg-is tsókolta,
A' czivódást-is édesnek gondolta;
Hogy lehet hát, hogy ő még-is azt mondja:
Hogy ő neki a' Pásztorra mi gondja? --
- 40 *Fillist* *Montán* mivel szégyenbe hozta,
Pántlikáját, szerelmét, meg-átkozta:
Innen van, hogy ha kérdezik, azt mondja:
Hogy ő neki a' Pásztorra mi gondja? --
- 45 *Fillis* egy szép rigót adott *Montánnak*,
Mellyet nem rég' *Mirtil* el-tsent magának,
Ezt, ha talám látja *Fillis*, nem mondja:
Hogy ő neki a' Pásztorra mi gondja? --
- 50 *Fillis* fut, 's *Montánt* látni sem kívánja,
Haragszik, hogy tettét *Montán* nem bánja:
Még ma bizony esküvéssél-is mondja:
Hogy ő neki a' Pásztorra nints gondja. --
- 55 *Fillis* elő kéri az ajándékot;
Értte fut *Montán*, értvén a' szándékot.
De ő ugyan, míg nem látja azt mondja:
Hogy ő neki a' Pásztorra nints gondja. --
- 60 *Fillis* sárgúl; hogy a' *Montán'* Barátja'
Keze között a' rigóját meg-látja;
Haragszik, hogy *Montán* adta 's azt mondja:
Hogy már neki a' Pásztorra nints gondja. --
- Fillis* mikor a' rigót meg-folytotta,
Mirtil hogy tsak úgy tsente, meg-vallotta;
Bánja *Fillis*, de még-is tsak azt mondja:
Hogy ő neki a' Pásztorra nints gondja. --
- Fillis* tettét *Montán* ugyan sajnálja,
De kedvesebb neki *Fillisse'* szája.
Itt a' pántlika! – Talám⁶³⁸ már nem mondja:
Hogy ő neki a' Pásztorra nints gondja. --

65 *Fillis*, maga *Cloë*nál meg-visgálta,
 'S a' Pántlikát nem övének találta:
 Bánja tettét – 's soha többé nem mondja:
 Hogy ő neki a' Pásztorra nints gondja. --

Fillis noha szeretője meg-hozta,
 70 Már a' peres pántlikát meg-átkozta:
 De azt ugyan soha többé nem mondja:
 Hogy ő neki a' Pásztorra nints gondja. --

Fillis a' pert tsókkal félbe szakasztja,
Mirtilt, *Dórist* nevetésre fakasztja;
 75 Nem mondja már – sőt ellenben azt mondja:
 Hogy ő neki a' Pásztorra van gondja.
 Van gondja – van gondja.

Fillis ha játsznak 's zálogot kívánnak,
 Azt mondja: hogy örömet ad *Montánnak*:
 80 Látszik, akar mondja, akar ne mondja,
 Hogy van reá, van, még pedig nagy gondja
 Nagy gondja, Nagy gondja.

Fillis! a' kik szeretgélnek, mit tesznek?
 Mit? – hol meg-békélnek, hol öszve vesznek;
 85 Féltik egymást, 's *Fillis* igazán mondja:
 Hogy *Montánra* nagy *Fillis*nek a' gondja.
 A' gondja, a' gondja.

Éppen ezen végzi a' Magyar Fordító-is a' játékot. – Kár hogy a' *Fillis*, *Montán*, *Mirtil*,
Doris, *Cloë*, neveket Magyar nevekre nem tserélte: mellyeket kedvéért én-is meg-tar-
 90 tottam.

XXI. *Egy Világát meg-únt Bánatos.*

Mit kínozod újra Lelkemet
 Kedvemet mit unszolod,
 Mit boszontol hogy keservemet,
 Szúntetni parantsolod,
 5 Holott tsak az-is elég kín nekem,
 Hogy van szív mellyet az én énekem
 Nem tehet a' búba társáva,
 'S szívemhez hasonlóva.

Roszzat nem akarni senkinek
 10 Tudom köteles vagyok:
 De irígye vagyok kedvének
 Valakik olyan nagyok,

15   Hogy minden szomorú történetet,
                       Mint a' mi másképpen nem lehetett
                       'S mint szokott terhet úgy viselnek,
                       'S rá sem igen ügyelnek.
 Minden szomorú körülöttem
                       Tsak ember társam örül,
 20   Ég, föld gyászban rémlik előttem,
                       Reszketés fogott körül,
                       Végzésim, a' mellyek rettentenek,
                       Mint nagy kő fejem felett függenek
                       Új új gyötrelemre készítnek,
                       Új ütéssel rémítnek.
 25   Hol vagytok? vidám indulatok!
                       Hol? hova költöztetek?
                       Jertek elő – a' mit siratok
                       Hadd kérdezzem tőletek.
                       Mert szívem, hogy vérzik tsak azt érzi,
 30   De szegényt, azt sem tudja, mi vérzi?
                       'S a' közt, a' mi enyhít, és éget
                       Nem tehet különbséget.
 A' boldogság' tetején ültem,
                       Szerentse' fija voltam:
 35   Míg még a' búban-is örültem,
                       A' gonddal sem gondoltam.
                       A' sok jó miként vál sok rosszá? – Im!
                       El-múltak szerentsésőbb óráim!
                       Óh! adj ama' boldog Angyalom⁶³⁹
 40   nak-is óráit, siralom!
 Tégy egy próbát boldog sors! velem,
                       Tégy-meg mindent kedvemre:
                       Akkor-is, előre képzem,
                       Mi esik nehezemre.
 45   Mint a' ki a' méztől tsömört kapott,
                       Irtózik, ha édesbe harapott;
                       Szívemnek-is így ellensége
                       Az öröm' édessége.
 Hord elő hát Furiájidat
 50   Te bánatok' Istene!
                       Csattogasd tüzes korbátsidat
                       Hátomon' Tizifone!

639 *Angyalomnak*- A *nak* toldalék a következő sor elején is szerepel; a rímelés és a strófaszerkezet miatt innen elhagytuk.

55 Ez talám keservemen változtat;
Óh! nem – lám, hiszen ez-is írtóztat,
Egek! mi tud hát meg-kérlelni?
Mi bajomra felelni?
Senki sem – az úgy van intézve,
Úgy akarják végzésim,
60 Hogy terhemet terhel tetézve
Le-nyomnak szenvedésim.
Addig járja szívemet a' méreg,
'S mind bellyebb fúrja magát e' féreg,
Míg örök el-szenderedésem
Meg-szűnteti érzésem'.
65 De lehet-e illy tsudálatos
Neme-is a' Halálnak?
Hogy a' vér 's szív egy útálatos
Méreg-táskává válnak:
'S a' lelket gyötörvén míg érzenek,
70 Mikor már érzéseik nintsenek
Rettenetes útra készítik
Ki menni kényszerítik.
Szűntesd Lelkem! a' keserveket,
Légy Ura Te magadnak,
75 Felejtsd a' rémítő képeket
Kiket érzésid adnak.
Ne hogy, ha majd itt hagyod testtedet,
Ez a' vád-is gyötörjön Tégedet,
Hogy szolgáltnak nem parantsoltál,
80 Ez tömlötben rab vóltál.

XXII. A' Mátyás Király' Palotájára.

XXIII. Hely-változtatásból költ Bánat.

(mellyet a' millyen érzékenyül⁶⁴⁰ érzett egy Ifjú Asszony, úgy van le-írva)

5 Menny, föld, tenger! sírjatok,
Mert én nem húllathatok
Elegendő könyveket –
Vagy adjatok szemeket,
Görgessenek képeken,
Sírjanak keservemen.

10 Kies hegyek! térségek!
Völgyek és erdőségek!
Kik sok komor szíveket
És gondokkal töltek
Vígasztaltok; ezeket
El-hagyván, sirassatok
Engemet Ti magatok.

15 Ha keserves kúnjaim'
Én árnyékos halmaim!
Csak egyedül magatok
Okoztátok, hagyjátok
Azzal a' kit siratok

20 Gyászom' holtig viselni,
Szívem' gonddal terhelni.
Sőt könyvekkel könyvemet
Töldjátok, és engemet
A' gyönyörűségek-től

25 'S a' hajdan zóldségek-től
Fel-gerjedt jó kedvektől
Örökre el-rejtsetek
Tőlök számkivessetek.

30 Homály szálljon, és vele
A' Halál' szem-fedele
Könyvvel buzgó szememre,
Hogy, ha vidám képekre
Tekíntenek vesztetre

35 Kik vígnak ismértenek
Jobban ne gyötörjenek.

640 érzékenyű Sajtóhiba, em.

Mi haszna életemnek?
Ha gyönyörűségemnek
El-múltta sírba temet
És holttá tesz engemet:
40 Kisztessem-e szívemet
Ismét az elébbeni
Örömekeket érzeni?
Nem: hanem más bérceken,
Kietlen térségeken
45 Ha bűvő helyt lelhetek
'S remetévé lehetek;
Kínomból építgetek
Tömlöztöt örömömnek
És koporsót testemnek.
50 A' nap-keleti szelet,
(Ha repül fejem felett)
Társnak meg-tartóztatom,
Hogy míg sorsom' siratom
Segíttse gondolatom'
55 Sebes szárnyann sietetni
Bánatom' kettőztetni.
Vigye hírül mindennek
A' kik engem' kérdenek,
Hogy nem bírván ezeket
60 Az ezer keserveket
Találtam egy rejteket
Mellybe meg-emésztetett
Szívem, el-temettetett.
'S taníttson mindeneket
65 A' kik az örömekeket
Mint a' vadat kergetik,
Hogy mihelyt meg-sértetik
Ez vad melly kergettetik
Fene vaddá változik,
70 'S ellenek hadakozik.

XXIV. *Egy kedve ellen házasiúlt Szűz Szerelmességét siratja.*

(igen tsendes Aria – egy Német énekkel egygyütt egy Magyar Méltóság' munkája: ez próbául íratott azon szép Ariára; hogy miként esnek rajta a' Magyar Hangok?)

Itt kell hagynom szívem' felét – itt kedvesemet;
El-tiltotta tólem a' sors Szerelmesemet;
5 Isten hozzátok, Szerelmes ölelgetések!
Szűz egymásra pillantások! kedvelt nyögések!
Mennyi nyájas hang jött számból? 's enyelgő Ének?
Mikor a' hüss Hesperusok lengedezének;
10 És fel-kapván hangzatimat szárnyjok' hegyére,
Siettették Kedvesemnek nyugvó helyjére.
Egyengették a' hang' nyomán' gyenge lépésit
Arra, a' hol hallja számnak zengedezésit;
'S el-érkeztvén, ott áldoztunk a' Szerelemnek,
Magamat tettem szívének, 's őtet szívemnek.
15 Már vége van mind ezeknek; kedveim szűnnek
A' Hesperus tündérré lett; repdési tűnnek:
Forgó szelek sem viszik-el sok sóhajtásom'
Oda, a' hol vár szívemmel vívó Pajtásom.

XXV. *Arion. 11. Maii 1789.*

Nóta: Élsz-e még? szép Tihán Vára.

El-tólt ismét egy esztendő
Múlándó életemből
Siet az el-költözendő
5 Lélek ez por testemből.
Az el-múlt idő múlándó
Vóltomat bizonyítja;
A' Lélek, hogy ő halandó
Nem lehet, azt tanítja.
10 'S e' kettő közt bizakodva
Tántorgó reménységem
Azt kérdezi gyanakodva:
Lessz-e? 's mikor lessz végem?
Por testemnek változási
15 Egy véget jelentgetnek;
De Lelkemnek vágyódási
Édesen serkentgetnek.

Azt vélni; hogy életemmel
 Nem végződik lételem;
 20 Óh! hát – a' biztos hiszemmel
 Mint játszik a' félelem?
 Melly nagyon öszve lántzolta
 E' két ellenkezőket,
 A' ki folyini parantsolta,
 25 'S haladni az időket:
 És Istentől vett Lelkemet
 Változáshoz szoktatta,
 Mikor sárból lett testemet
 Ő neki társúl adta.
 30 'S azt véli a' szegény Lélek,
 Bomlandó sátorában;
 Hogy tsak úgy élek, ha élek
 A' test' társaságában. –
 Ha tsak azt teszi az élet,
 35 A' mit e' testben élek,
 Óh! melly szerentsétlenné lett
 Úgy, ez az élő Lélek.
 A' mint sokasodnak 's gyűlnek
 A' test apróbb részei,
 40 Úgy egyszer'smind el-repűlnek
 Renddel gőzölgései.
 A' ma született emberről
 Azt mondjuk: most kezd élni,
 De kérd-meg bár, mást fog erről
 45 A' természet ítélni.
 Sőt a' mikor születettünk
 Ott kezdődik halálunk;
 Halunk, míg testi életünk'
 Végére nem találunk.
 50 Halunk minden-nap' – meg-hóltunk
 Mikor el-végeztetik.
 Életünk, 's e' tömlöcz bóltunk
 Élettel tseréltetik. –
 Amaz Örökké-valóság'
 55 Ajtaja fel-lessz nyítva:
 'S mi vagy Te óh halandóság!
 Mi? ehez hasonlítva. – –

Egy hatalom, a' végetlen
Örökké-valóságban
60 Élt, és él képzelhetetlen
Boldog magánosságban.
Teremtett jó tetszéséből
Ez Hatalom, Világot,
Az időben a' semmiből
65 Hozott-ki valóságot:
Hogy hát vagyon a' Világban
Idő 's idő-haladás,
Az Örökké-valóságban
Nintsen azért szakadás.
70 Hanem mi, kik változásit
Szenvedjük az időnek,
'S látjuk a' napok' folyásit
Hogy egymás után jönnek.
'S azomban mi-is időben
75 Lettünk és van kezdetünk:
A' végetlen Teremtőben
Semmit meg-nem érthetünk;
'S úgy nézzük a' szakadatlan
Örökké-valóságot
80 Mint egy el-gondolhatatlan
Határú hosszaságot.
De nintsen olly hasonlítás,
Melly ezt ki-fejezhesse,
Nints gondolat sem gyanítás
85 A' melly ezt képzelhesse.
Úgy teremtetett a' Lélek
Hogy örökké fog élni,
De míg e' föld-testben élek
Azt sem tudom szemlélni;
90 Hogy meg-nem halni mit teszen
És élni szünetlenül;
Az idők után mi lészen?
'S mi az a' *Végetlenül?*
Ha meg-frissíti testemet
95 Ama' Lelkeknek Attya,
Úgy hogy örök lételemet
Ez por-is meg-bírhhatja.
Akkor a' több teremtetett
Lelkek' társaságában
100 Látom az örök életet,
Az Isten' Országában.

De még-is a' minden testnek
'S minden Léleknek Atyja,
Magát nekem, mint Mósesnek
105 Tsak hátúlról mutatja.
Akkor-is hát tsak értetlen
Érzem e' boldogságot,
A' kezdet nélkül végetlen
Örökké-valóságot.
110 Lessz még-is örök éltetnek
Egy nagy gyönyörúsége
Lessz tudományja Lelkemnek
Arról, hogy nem lesz vége.
Érzeni fogom valóban
115 Istentől vett léteget,
Amaz örökké-valóban
Látom eredetemet.
Érttem tiszta természetét
Amaz örök Istennek;
120 De, hogy kezdet nélkül létét
Meg-nem foghatom ennek!
Mindég ismerem, 's egészen
Meg sem fogom érteni: –
Ezt a' fő jót annyit téssen
125 Mind örökké érzeni.
Ez, a' gyönyörúségeknék
Vég nélkül való sora,
Mellyet érez sok Lelkeknek
'S Angyaloknak Tábora.
130 Ismérni az Istent 's látni:
Még-is mindég találni
Benne, a' mit tsudálhatni,
'S azt imádva tsudálni.
Mert valamint olly végetlen
135 Az örökké-valóság,
És ollyan képzelhetetlen
El-nem gondolhatóság;
Hogy mikor már addig megyen
Az elme' gondolatja;
140 Hogy most mindjárt vége legyen
'S meg-szúnjön folyamatja:
Még az, a' mit végetlennek
Nevezünk, ott kezdődik,
Mert idő szakasszal ennek
145 Hossza nem méretődik.

Az örök gyönyörűség-is
 Olyan meg-foghatatlan;
 Hogy ott a' mérték; 's a' vég-is
 Éppen gondolhatatlan. –
 150 Én Lelkem! hát mit írtóznál
 Meg-oszlattatásodtól?
 Vétkeznél, ha siránkoznál
 Hogy el-válsz test-társodtól.
 Halál ez a' mi életünk,
 155 Ez a' létel változás:
 A' mit ennyire szeretünk,
 Tsak tsupa fogyatkozás.
 Új test kell a' Lélek mellé
 Hogy örökké élhessen;
 160 Óh! hát kívánni nem kell-é?
 Hogy e' test el-vetessen,
 Hogy az, ha fel-támasztatik
 Lehessen rothadatlan,
 A' midőn vissza adatik
 165 Bele a' halhatatlan.
 Véték-e hát óhajtani:
 Hogy a' halál siessen?
 Hogy az Örök, e' mostani
 Végesnek véget vessen:
 170 Vagy írtóznál-e óh Lélek!
 Korábban haza menni?
 Mellynek, akar-meddig élek,
 Egyszer tsak meg-kell lenni.
 Pálya-futás ez az élet,
 175 'S a' ki hosszabban futja,
 Bár fáradtsága többé lett
 Egy tárgyra megy az útja.
 Óh boldogok a' kisedek!
 Kik korán meg-hóltanak;
 180 'S míg én bújdosva szenvedek
 Már haza jutottanak.
 Fel-váltották álhatatlan
 Sátorjokat az éggel;
 'S élnek az el-fogyhatatlan
 185 Örök gyönyörűséggel. – –
 Az én időmből el-tölt már
 Húszon-kilencz esztendő,
 Nem tudom még tovább hány vár?
 'S hány lesz még érkezendő?

190 De ha még száz ezerekkel
Hosszabbakat érnék-is,
Minden élők' életekkel
'S erejekkel bírnék-is;
Meg-kell egyszer futásomban
195 A' végső ponton' álnom,
Meg-kell halnom, és azomban
Halhatatlanná válnom:
Fogoly vagyok, és naponként
A' halálra vitetem,
200 E' tömlöczben apródonként
Fogyatkozik életem.
'S mikor halálra vitetni
Látom rab társaimat,
Előttem el-temettetni
205 Szemlélem barátimat,
Nem tsak hogy meg-nem bátorít
Életem' hosszúsága;
Sőt jobban jobban szomorít
A' példák' sokasága.
210 A' halálra rendeltettek
Két órával mit nyernek,
Azt – hogy gyötrődést szerzettek
Az órák az embernek. –
Szűnj-meg hát nemes vóltodat
215 Azzal motskosítani:
Lelkem! hogy ez rab házadat
Sajnálod fel-váltani
Mennyei boldog Hazádnak
Örök gyönyörűségén,
220 Teremtődnek, és Atyádnak
Végetlen ditsőségén;
Buzdítsd Lelkem! vágyásodat,
Végy magadnak szárnyakat!
Nézd-meg lakos társaidat,
225 A' boldog Angyalokat.
A' kik szüntelen hangzanak
Szent! Szent! Szent! énekléssel,
Az Isten előtt állanak
Örök gyönyörködéssel.
230 Mikor lessz? óh Imádandó
Isten! Lelkeknek Atyja!
Hogy Lelkem, ez el-romlandó
Sár-házat el-hagyhatja?

Mikor – óh! mikor megyek el?
Atyámnak hajlékába,
A' meg-ditsőült Lelkekkel
Fényeskedő Hazába?

Senki sem innepelheti születése' napját hasznosabban; mint a' halálról gondolkodva.

12.

[*Buzdítás insurrectióra*]

Posony 15-dik November 1796.

Bis dat, qui cito dat; nil dat, qui munera tardat.

Hol van, Nemes Magyar! az a' *Bizodalom?*
A' mellyet vár tóled az édes Hatalom.
5 'S nem mered kérdezni egy kegyes Atyától,
Mitsoda segédet vár édes Fijától?
Vitam et Sanguinem! puszta hang magába,
Illik ugyan, való, egy hív nép szájába,
De kész, és tehetős erő kell hozzája
10 Mert kard pengés nélkül nints *harmoniója*.
Kérd-meg, a' Felségnek mire van szüksége?
Vagy ha határtalan szívednek készsége,
Rajta – Lóra Legény! – indúlly hamar győzni,
És még a' kérést-is siess meg-előzni.
15 Tudod: a' Tábornak hogy három a' híjja,
Az erőt *erős kar, pénz és kenyér* víjja
Pedig mind a' három, úgy vélem, magából
Ki-telik a' Magyar nemes Katonából.

Horváth Ádám.

FÜGGELÉK

1. Tudósítás a bécsi *Magyar Músa*
1787. március 24-i számában (XXIV. 185–191.)

T. Horvath Ádám Ur Tudosításá.

Egy Magyar Könyvetskével akarok kedveskedni a' Hazának. Szándékomnak és ígéretemnek hasznos vagy haszontalan vóltáról az ítélet tételt tsak azokra bizom, a' kik édes Hazájokat 's nyelveket szeretik, és annak előmenetelét munkálodják, a' minthogy ezen
5 Tudósításom is, tsak azoknak szóll. Az volt fel-tett tzelom, hogy elébb a nevezetesebb Görög, és Deák Poétákat, 's különösen *Virgilius Eneissét* adjam kezébe a Hazának Magyar versekben. De meg vallom, hogy irigylettem *Voltérnak* és más idegen nemzet-beli Poétáknak; hogy olyan ditsó munkákat tudnak imi, a' mellyeknek fordításokkal nagy tudományú Haza-fiak vesződnék; de irigylettem a' kulsó Nemzetbeli nagy Embereknek Hérosoknak
10 is; hogy míg azoknak jeles viselt dolgaikat bámullyá a' Magyar, a' maga vitéz Eleinek érdemeiről majd el is felejtkezik. Szégyenlettem utollyára azt is, hogy a' sok, valóba érdekes fordítások mellett, alig látni a' Magyarok maga elméje' szülemennyét, edgyet kettőt. Jóllehet hát én is szépek tartom, és mintegy ditsekszem magamban, mikor sok Frantziául jól tudó Magyarok fellyebb betsúlik a' Magyar *Henriást*, mint a Frantzot, de meg vallom;
15 hogy még szebbnek tartanám, ha a' Frantz Magyar munkát fordítana maga nyelvére. Ezt ugyan a' magam munkájáról vakmerőségnek tartanám ígérni, mikor el hiszem azt, hogy én *Voltér*hez képest tsak á-b-cés gyermek vagyok: de van reménységem; hogy ha *Pán* meggyőzi is e' szegény *Titirust* hangal, lesz olyan felséges Matériája énekemnek, hogy nem tsak a' Hazafi és így személyválogató biró teszen róla jó ítéletet, hanem *Virgiliusként* *Eclo-*
20 *ga* IV. v. 58.

Pan etiam Arcadia mecum si Judice certet

Pan etiam Arcadia dicet se Judice victum.

Ha hát egyéb ditsekedése nem lesz is szegény munkátskámnak annál, hogy Magyar Historiát irok; nem fog talám érte meg ítélni Kedves Hazám, hogy előre fel ditsekszem
25 vele, — Tudosításomat pedig nem azért botsátom előre, hogy előfizetést kérjek; mert tudom, hogy ha a' nagy Tudományú, és már a' Hazátúl sokat érdemlett Pétzeli József Úr kénytelen volt maga, költségénn nyomtattatni ki, a közönséges haszonra szolgáló könyvet; bizony én sem lennék olyan szerentsés a' Hazában, mint volt *Póp* Angliában. Hanem mivel a' többek közt nekem sem fizettek soha vers számra a' Poésisomért, mint *Virgiliusnak*;
30 én-is örömet szeretem előre meg tudni a' most említett Magyar Author példája szerént: milyen kedvel fogja venni tsekély munkátskám a' Haza, és hányann lesznek a' kik szeretni fogják olvasni az én *Magyar Hunyadi*mat, az az, ama Hajdani Magyar vezér *Hunyadi János* éltének egy darabját, mellyet a' *Virgilius Eneisse'* formájára Magyar versekben írék, mert ez az az *egy Magyar Könyvetske* a' mellyen kezdettem Tudosításomat.

35 En a' könyvet magam költségén ki nyomtattatom; — Az érdemes Közönségtől tsak azt kérem, hogy a' kik magoknak kívánnak olyan könyvet, engemet akar Postán, akar más moddal tudossítsanak a' jövő József napi Pesti vásárig, hogy tudhassam mennyi-lészen szükséges — tsak hogy neveiket tizen, huszan, vagy ahol közel egymáshoz többen is vagynak, egy Levélbe méltóztassanak tenni, hogy nékem a' Posta-költségem kevesebb
40 légyen, ('s ugyan azon levélben a' mi leg alkalmatossabb módot találnak a' könyveknek-is által szállításában, adják tudtomra) Vagyon mindazáltal bizodalمام némelly érdemes esmerős Uraimhoz, a' kiket ha fognak tudósítani az könyv árát ajánló Urak 's Aszszony-ságok, nem fogják neheztelni azt a' kis alkalmatlanságot, és nékem, a' nekik által küldött neveket egy tsumóba meg küldik, én pedig a' Posta-költséget azon jó Uraimnak megfizetem: Ezek tehát azon Urak' neveik.

Bétsben Szatsvai Sándor Úr, Magyar Újság-író.

Győrben Szerentsi Nagy István Ur, Ref. Prédikátor.

Komáromban Pétzeli József Úr, Ref. Prédikátor.

Pesten Szombathi Josef Úr, Orvos Doktor, és Szombathi Sámuel Úr.

50 *Debretzenben a' Ref. Kollegiumnak érdemes Séniora.*

Egerben Az itt lévő K. Posta Mester, T. Sötter Antal Ur, és Gyalagai Igná[t]z Úr, Könyvkötő.

Eperjesen Koller Gottfried Úr, Könyvkötő.

Esztergomban Katona István Úr, Professor, és az ott lakó Könyvkötő.

55 *Kassán Szabo Dávid Úr, az Akadémiában Professor, és Maklári János Úr, Ref. Prédikátor.*

Ketskéméten Veresmarti János Úr, Könyvkötő.

Körösön Medgyesi Pál Úr, a Ref. Gymnásiumnak Professora.

Losontzon Kún Ferentz Úr, Könyvkötő.

60 *Lötsén Osterlám Éfraim Úr, Német nyelv Tanító.*

Miskóltzon Molnár Sigmund Úr, Könyvkötő, és Nemzetes Mezei József Úr Sénátor.

Posonyban Véber Simon Péter Úr, Typographus.

Veszprémben Györfi Josef Ur.

Pápán 'Söldos György Ur,

65 *Erdélyben.*

Kolosvárt a' Ref. Kol. Biblio Thekáriussa.

Enyeden T. Galambos Mihály Úr, Professor.

Közép-Ajtán T. Benkő József Úr, Prédikátor.

Maros Vásárhellyen A' Ref. Kollégiumnak Biblióthécárisa, és Fő-Tiszt, Szegedi György

70 *Úr, Plébánus.*

Károly-Fejérváron Nem. Gábri József Úr, Professor.

Tordán T. T. Gyöngyosi Úr.

Sz. Udvarhelyt A' N. Ref. Gymnásium' érd. Professora Kiss Ur.

75 Ha kik pedig az esmerősseb Urak közzül vagynak olyan bizodalommal, hogy pénzetket nem féltik ki adni addig is, míg a' könyvet látnák, azok méltóztassanak azt le tenni Pestenn a' jövő Josef napi, és Győrben a' jövő Aprilis elején esendő Országos Vásárok alkalmatosságával. Sőt ha munkámnak valamelly nagyobb tehetesű Metzenássa találkozik, vagy akarmelly könyv-áros Uramnak maga költségén ki nyomtattatni tettzik, én azt is

meg köszönöm, mert nekem nem a' nyereség ebben a' tzelom, hanem a' sok tekintetben
80 gondoltatható közönséges jónak elő mozdítása, a' minthogy.

Mivel én a' Könyv nyomtattatást még nem próbáltam, és így az arra teendő költséget
is nem tudhatom, az előre fizetést ajánló Urak' segítségit is csak a' könyvnek, a' mostanság
ki jönni szokott új könyvekkel, 's nevezetesen a' *Magyar Henriással* öszve hasonlított
85 nagyságához kell szabnom, melly szerint én a' *Magyar Hunyadiért*, egy egy darabért
harmintz hat Krajtzárt várok.

Mivel pedig a' sok Kortsma közöt minden jó bornak szükséges a' tzigér; ámbár az
egész munkának Kompozitzionak minéműsége tiz tizenkét versbul ki nem sül: mindazál-
tal ide irok egynehány verset például. Az *első Könyvbül*; *Minék-utánna a' Rigó mezei hartzot*
követő éjtszakán, sivatag erdőben tévelygett volna Hunyadi.

90   Egyszer nagy unalma' vigasztalására,
              Megritkúl a' felleg hajnal' hasadtára,
              Le-száll — tekint az Ég' pirosló sarkára;
              A' Ló sem birta már tovább szegény pára.
Meg fogja' fék' szárát, vezeti tsendessen,
95   Széllyel vizsgálodik, hogy utra lelhesse,
              Egy pusztá gyalog út láttzik setétesen,
              Melly egy forrás vizre vezet egyenesen.
Meg-áll, körül nézi *Hunyadi* a' Kútat,
              Annál a' mellyen jött, jártabb útát kutat,
100   Kettőt talál jó tört, de csak gyalog útát,
              Az egyik a' Rigó mezejére mútat.
Másik tekerülve megy egy Hegy' allyának:
              Ezt vélte a' Vezér bujdosó uttyának;
              De jobbnak ítélte (fékjét a' Lovának
105   El-vetvén) a' hegyről meg nézni magának.
Munkával a' bértzre míg fel kapaszkodik,
              Az alatt a' Napis ki-világosodik.
              Rá tekint *Hunyadi* — nagyot fohászkodik, —
              Keserves nap! hátha e' leszsz a' második?
110   Széllyel néz — ugy láttya, hogy a' most nevezett
              Tört út, alig ha nem *Sofiába* vezet,
              De jaj! a' tegnapról ha meg emlékezett
              Sofiás néki keserves nevezet.
Alig mér rá nézni *Bulgár* Országára,
115   Az ötet üldözö Torök' birtokára,
              'S vissza vévén uttyát a' Hegy' oldalára,
              Indúl az elhagyott forrás' víz' partyára.
Le ér, de jó Lovát nyujtózva tálálja,
              Mivel sokat izzadt 's fáradt paripája
120   Vagy a' hideg vizből jól véve hozzája.;

125   Vagy fáradtság miatt kifogyott párája,
 Visgállya az eret fél-hóit marhájába,
               Serkenti lágy-meleg vérit; de hijjába. –
               Vajha még társ lennél tsak egy éjtszakába
               Számkivetett Urad' bolygó bujdoszába.
 Le-ül a' viz mellett könyökét térdére
               Tévén le görbeszti fejét tenyerére. –
               Szélyvel néz sohajtva az ég négy részére,
               'S ilyen panaszokra fakada végtére:
 130   Ah Egek! dél, éjszak, Nap-nyugot. Nap-kelet!
               Ha van még nállatok egy olyan szegelet,
               A' hol pihenhessek egy órát vagy felet,
               Hadd végezzem-el azt e' viz-forrás felett.
 Há bóldog időket várhat még életem,
 135   Szerentsétlenségem' itt el hadd temetem,
               Ha pedig kinommal ma el- végeztetem.
               Istent 's a' Hazámat most majd megkövetem.
 Hullas álmos szemem szapora könyveket,
               Mellyek e' tiszta viz tsergedezéseket
 140   Zavarván adjanak jó, vagy rosszsz jeleket.
               Jót reményljek-e' még? vagy nehezebbeket?
 Fellegzik ujjonnan – ez minek a' jele?
               Ah ha e leszsz éltem' utólsó reggele!
               Ulászlónak mivel köszönnyek? ezel-e?
 145   Hogy néki a' Török Oszlopot emele.
 Oszlopot – Várnánál – de ez egy Vezérnek,
               A' kitől ott minden tsepp vért elő kérnek
               Nem elég; – de kivált szégyen Nemes Vérnek .
               Ha engem' a' sirba nem hartzról kísérnek.
 150   Ő Király, – Ö Gyermek, – Ö beteg létére,
               Élete vesztével tört ellenségére; –
               Amurates' feje vólna ennek bére –
               'S Im én így bujkálok Hazám' szégyenére
 Jer hát e' járt *úton* Lelkem! utoljára,
 155   A' Rigó Völgyéről ditsösség halmára,
               Szabjunk éles szabját gyilkolom' nyakára;
               Vagy nyerjünk oszlopot *Ulászló* módjára.
 Hova mégy? kire törsz Vitéz! olly tüzessen? s a t.

2. Tudósítás a bécsi *Magyar Músa* 1787. április 7-i számában (XXVIII. 224.)

Minthogy a' *Horvát Adám Úr* által íratott *Magyar* Hunyadiról tett tudósítás, a' Béts-Tűkőre félben nem szakaszthatása miatt, a' ki-szabott időre tudósító Leveleinkbe nem iktattathatodván, a' Pesthi vásárt meg nem előzhette; a' következő Györi Vásár' alkalmatosságával legkönnyebb rendelést és tudósítást tehetnek ez aránt az azon dítséretre
5 méltó Munkának kedvellői.

3. Tudósítás a bécsi *Magyar Músa* 1787. május 26-i számában (XLII. 335–336.)

A' Titt. Horvát Adám Úr' négy sorú Verseken írt Hunniássáról vagy Hunyadi Jánossáról, melly dítsőséges Munka éppen most vagyon a' Bétsi Censurán, ír a' következő néhány Verseket, a' Hunniás' Szerzőjének esmeretetlen, de igen jó-akaró szolgálja A** S*** Bétsben Májusnak Közepén 1787-ben.

5 A' Görög Nemzetnek *Hómérus* Iliást,
Virgilius ír a' Rómának Aeneást,
A' Frantzia *Voltér* Párisnak Henriást,
Szerze a' Magyaroknak *Horvát-is* Hunniást.
Számptalan Achillest szlút mindég Nemzetünk,
10 Nagy *Ulyseseket* Hazánkban lelhetünk,
De tudós *Hómérust* nem igen nemzhetünk,
Sok Hérózt *Hómérus* nélkül temettünk.
Kezdi már *Minervánk* *Bellónát* követni,
Kezd Vitézünk után Poétánk születni,
15 Nem fogjuk a' Vitézt immár tsak temetni,
Kit el-temettünk-is, kezdjük ébresztgetni.
Nem engedjük éltét ellenség' vasával,
Sem híret romlani teste romlásával,
Ellent áll *Gyöngyösi* Kemény Jánosával,
20 *Horvát* a' Hunyadi János' pallossával.
Örvendek, meg-vallom a' Magyar Hazának,
Melly eddig, és most-is nyíla *Bellónának*,
Hogy nem tsak a' kardnak, hanem a' pennának
Végit-is meg-fogta, 's szolgál *Minervának*.
25 *Gyöngyösi* vólt első, *Horvát* a' második,
Ki Hérossainkról Versel gondolkodik.
Gyöngy -- Homérusunknak száma párosodik.
Vitéz Magyar! kardod már nem rosdásodik.
Leg alább dárdája ama Hazafinak,
30 A' Hóldat le-dőfő Vitéz *Hunyadinak*,
Nints ki-téve többé rósda' fogainak,
'S a' mindent emesztő idők' százzainak.

35 Mert négyes oszlopra függesztették kardja,
 Hogy a' feledékeny föld bé ne takarja.
 Ki tehát *Hunyadit* esmerni akarja,
 Nézze kardját, mellyet forgata két karja.
 Hires ez a' fegyver *Hunyadi*^{a)} vasáról,
 De sokkal híresebb *Hunyadi* markáról.
 40 Híresült *Hunyadi* Koronás Fijáról,
 Sőt ma-is hiresül a' *Hunyadi* Várról.
 Mert paraszt had lévén minap Hazájában,
 Harmintz hat földije rohan hamarjában
 A' gyílkoló hadra, és ló nyargaltában
 Sok százat le-vere a' Maros folytában. 's a' t.

4. Tudósítás a bécsi *Magyar Músa* 1787. június 2-i számában (XLIV. 352.)

Mivel a' Magyar Hunyadinak ki-nyomatására már négy nagy érdemű és Méltóság
 Hazafiai, nagyonn gazdag segedelemmel lenni méltóztattak, de más bizonyos okokból-is
 jelenti az Auktor; hogy azoknak, a kik magokat eddig jelentették, nem 36. hanem csak 24.
 5 Krajtzárokért fog-küldtetni edgy könyv; tsak hogy az el-küldés' módjáról magok tegye-
 nek tudósítást, és mivel ez a' tudósítás-is érkezhetik későn, az első-is pedig későn érkezett;
 bé-fog vétetődni a' jelentés mind addigi míg a' könyv' nyomtatásnak egészen vége nem
 leszsz; melly reménylem' hat hét múlva meg-leszsz. Horváth Ádám.

5. Tudósítás a bécsi *Magyar Músa* 1787. augusztus 11-i számában (LXIV. 518.)

A' Hunniásnak vagy Magyar Hunyadinak nyomtatása már annyira munkában va-
 gyon, hogy mire ez a' Hir-adás az érd. Olvasókhöz el-érkezik, akkorra a' könyv egészen
 készen-is leszsz. Tudtomra már mint edgy nyoltz százan vagynak; a' kiknek könyvet kell
 5 küldenem: de mivel ezen kívül sok helyekről, a' honnan várok, még eddig tudósítást nem
 kaptam: addig pedig míg a' Könyv-nyomtató műhelyből a' könyveket ki-szállítanám, kell
 tudnom mind azt, hogy az említett nyoltz százon kívül mennyit és hova? mind azt, hogy
 mitsoda könnyebb móddal küldhessek? erre nézve, a' kik a' könyvet olvasni szeretik, méltó-
 10 ztassanak mennél elébb tudtomra adni (olylan móddal a' mint leg-első Hír adásomban
 kértem) hogy Hazamfiaiinak kívánságokat tudatlanságból meg-ne tsaljam; és másodszori
 tudósításon kívül a' többi könyv-nyomtató kézbe fogom adni. Költ. Füred I. Aug. 1787.
Horváth Ádám:

a) Erdélyben Hunyad-Vármegyében, Hunyad Várossa körül vagynak a' hires vasbányák, és laknak a' Hunyadi János Nemes Hazafiai.

6. Tudósítás a bécsi *Magyar Músa*
1787. november 17-i számában (XCI. 730–734.)

Tudósítás Füredről 5-dik Novemberben 1787.

A' Magyar *Hunniásnak írója*, az Érdemes Közönséget, 's kivált azokat, a' kik azon könyvnek ki adatását már régtől fogva sürgetik; követi: hogy némely akadályok miatt későn lehet a' Könyv közönségessé. Egyszersmind most jelenti; hogy már a' Könyv egészszen kész, és a' most leg közelebb meg-esendő Pesti Vásár utánn fog találatni —

- 5 *Bétsben* Magyar Ujság-Iró *Szatsvay Sándor* Urnál.
Posonyban a' Semináriumban.
Györben T. Professor *Entsely*, és T. Prédikátor Sz. *Nagy István* Uraknál.
Komáromban T. Prédikátor *Péczeli Josef* Urnál.
Pesten Cseppán István (Juris Candidatus) Urnál.
- 10 *Debreczenben* a' R. Collégiumban, és Nánáson *Oláh Mihály* Urnál,
Pápán Könyv-kötő '*Soldos György* Urnál-
Füredenn-is egynehány az Auctornál. — Á' mi szembetűnő hibák eshetek az Auctornak távoly létele miatt a' *Hunyadi'* nyomtatásában, azoknak-is ki-nyomtatásokrul rendelés tétetett, de utóbb a' könyvnek szemesebben lett által olvasása után tapasztaltatott a' többek
15 között hogy:

1-o Az első könyvben a' 15-dik levelen ezen Strofa előtt; *Kap az óldalához szegény fegy-vertelen*, egy strofa egészszen ki-maradott, mely nélkül vagy tsonka, vagy leg-alább nehéz lesz az értelem. a' kint maradott Vers így vagyon:

- Fel-kél a' Pásitru! hogy útyát követi,
20 'S mig tántorgó lábát menni egyengeti,
Jobb felöl egy gyilkos kardal fenyegeti,
Másik a' kötelet a' nyakába veti

- 2-o A' második könyvben 64-dik levelen, ezen sorban: *Mit nem tesz egy szép szó egy Vitéz Vajdának?* az a' *szép szó* rosszszúl van nyomtatva, kellene lenni *szé-szó*, melly nálunk
25 annyit tesz, mint *hijjában való beszéd*.

- 3-o Mivel a' Könyv-nyomtatónak Görögbetűi nem voltak; némely helyekenn a' Görög ki-mondásokra való czélozások, a' levelek' alsó sarkainn ki-nem jelenthetődek: leg elől mindjárt ezt: *Musám! mig némellyek 's a' t.*, tsak azért, hogy a' verselőknél közönségessé lett *Músa* nevezetet, némellyek kik a' verseléstől idegenek, izetlenül ne olvassák: akarta az Auctor Homerus példájával szépíteni: *Andra moi Ennepe Musa*. — Az ilyen *Invocáziók*, segedelem kérések a' leg nagyobb Poétáknál-is igen közönségessék (és ezen segedelem kérés-közben szokták ki-jelenteni, a' Vers-írásban eleikbe tett czélt) és ezt azért tselekedték, hogy a' Musákat Isteneknek tartván lenni; könnyebben essen az olvasoknak el-hinni, a' Vers-szerzők' azon szavaikat, mellyekkel néha a' gondolatokat-is (mellyek egyébbránt
35 titkosok) le-szokták írni. —

Még ezen folyó esztendőben a' Hunniás' szerzőjének multságára való egy könyvetskéje akarna világot látni, ilyen fellyúl írással: *Holmi külömb külömb-féle dolgokrúl irt külömb-külobmb-féle Versek*: melly könyvről való ezen tudósítását nem azért botsátja előre, mintha vagy *Subscriptziót*, vagy *praenumeráziót* kérne; mert azt várni késő-is volna, 's nem-is kell:

40 hanem hogy az alatt mig nyomtatódik, tudositassák a' kiknek a' Könyv tettzeni fog (tsak
hogy egy egy levélben többetskénn) hogy tudhassa, merre, hová, 's mennyi Könyvet
kellyen útasítani, annak idejében. A' kik azt szeretik tudni: mi az ára az el-adó dolognak?
azoknak a' Könyv-Iró egyebet nem felelhet, hanem hogy a' Hunniásnál drágább nem lesz.
a' kik pedig arrúl szeretnek bizonyosok lenni: mi az a' mit vesznek? azoknak kedvekért
45 ide íratnak a' *Matériák* vagy a' Könyvben találtatható Versek' *Summáji* úgy-mint:
I-o Igaz Barát, a' ki boldog emlékezetű P. Anyós Pált betegségében siratja, vigasztalja,
és hólta után álmában beszélget véle. 2. Pokol. 3. Titkon könyörgeni. 4. A' jövődő-mondó
Ördög feleletje Augustushoz. 5. Karátson. 6. Ozanam ezen szavai Magyarúl: (Sorbonnis-
tarum est Questiones Theologicas disputare. &c. 7. Ovidiusból Felices Animas quibus
50 haec cognoscere primis 's' a' t. Magyarra fordítva. 8. Háláadatlan ember. 9. Fattyu gyermek
mentsége. 10. Az Isten-tagadohoz. 11. Nem minden olyan, a' millyennek láttzik. 12. Hasz-
nál a' jutalom. 13. A' három Fő bűnőkrűl, Kerélységűl, Bujaságűl, fösvenységűl, rendel.
14. Maga' gyilkosa, vagy egy magát fel-akasztott Aszszony' Historiája, Komédia formá-
ban. 15. Világi Mulandoság, Halál. 16. Egy Atyának leánya' halála utánn írt Vigasztalás.
55 — 17. 18. Némely esztendőt jegyző Versek. 19. Balatoni hideg ferdő. 20. Egy Gazdának
furtsa gondolatjai bizonyos épületrűl. 21. Szent-Gáli Vendégség. 22. Ajkai Veszedelem. 23.
24. 25. Némelly Aggratuláló, és más nevetséges Levelek. 26. Egy természettel Poétává lett
Nemeshez. 27. Lakakadalmi Vers. 28. Fársáng butszutztató. 29. Füredi Vadászat, mellyben
a' Dianna arany-lábu szarvassát három Vadász kergette, de mindenik el-szalasztotta. 30.
60 Egy meg-őrűlt vak Leány képében, egy Urfihoz levél. 31. Egy Szűz Ifjú legény álma. 32.
Pindus és Pegazus. 33. A' borrhól és Serről. 34. Ovid: Szerelem Könyvéből L. I. Eleg V.
Aestus erát Magyarra fordítva. 35. Edgy nagy Magyarhoz a' Magyar nyelvűrűl. 36. Az
Aszszonyok ditséretérűl egy Házasuló Urfihoz biztató levél. 37. Átok egy rossz Asz-
szonyra. Toldalékűl husz vig és szomoru Magyar Énekek a' páros és páratlan életnek
65 hasznáiról, Roszsz Aszszonyok tsalárdságiról, Magyar öltözet' panaszszairól, és több
ilyenek.

JEGYZETEK

JEGYZETEK AZ EGYES MŰVEKHEZ

1. Hunniás, vagy Magyar Hunyadi...

Szövegforrás

HUNNIÁS, VAGY MAGYAR HUNYADI, AZ AZ, *Ama' híres Magyar Vezér Hunyadi János' életének egygy része, melyet a' Virgilius' Éneisse' formájába öntve, négy sorú Magyar Strófákkal le-írt* HORVÁTH ÁDÁM. GYŐRBEN STREIBIG JO'SEF' BETŪIVEL. 1787.

Szövegváltozat

OSZK Oct. Hung. 855.

Keletkezés

A szövegnek fennmaradt, könyvbe kötött, kéziratos változata. Ez több személy írását tartalmazza; legalább négy kéziratot lehet megkülönböztetni, köztük van Pálóczi Horváthé is. A szöveg elején itt nem szerepel a *Hunniás*, csupán a *Magyar Hunyadi...* kezdetű cím. Az Elő-beszéd szövege különbözik a kiadottól: itt Hunyadi János származásáról van szó; családjának oláh eredetét cáfolja s magyar származása mellett érvel. A kéziratos kötet ezen része több üres lapot tartalmaz, s Pálóczi Horváth írása is sietős, nem tisztázat-jellegű, mint a kötet többi részénél. Az eposz szövegében néhol sötétebb tintával való javítások találhatók, de ezek szónál nagyobb szövegrészt sehol nem érintenek – leggyakrabban a sorkezdő nagybetűt javították kicsire és eléjük egy 'S kötőszót írtak. Feltételezhető, hogy e kézirat alapján készült a nyomtatott szöveg, mivel csaknem minden karakterében megegyezik a két szövegváltozat (tehát az *eposz szövege*, hiszen mint írtuk, az Elő-beszéd különbözik, s természetesen a magasztaló versek sem szerepelnek a kéziratban), s a kisebb különbségek azon szöveghelyeknél találhatók, ahol a kézirat nehezen olvasható. Egyetlen lényegesebb eltérés van: az Első Könyvben a nyomtatott szövegből kimaradt egy strófa. Pálóczi Horváth a bécsi *Magyar Músa* 1787. november 17-i számában megjelent írásában (l. a Függelék 4. szövege) felhívja a leendő olvasók figyelmét e hibára, s ott közli a hiányzó versszakot. A kéziratban lévő strófa és a lapban megjelent között csak központosási különbség van – kötetünkben a kéziratos változatot használtuk; visszailllesztettük a helyére, s lábjegyzetben jelöltük, hogy a nyomtatott szövegből hiányzik.

A mű keletkezéséről kevés dolog tudható; ezeket legrészletesebben Péterffy Ida foglalta össze (Péterffy, 1985, 191–193). A *Hunniás* előtt Pálóczi Horváthnak egyetlen hosszabb (77 soros) történelmi témájú szövege ismert, a *Belgrád bútsuzása* című, latinból fordított vers, mely a H–I-ben jelent meg (É XIX.). Péterffy szerint feltételezhető, hogy a latin szövegre Pálóczi Horváth a *Hunniás* előmunkálatai közben talált rá, hiszen a fordítás keltezése: 1787. január 11., s ez nagyjából egybeesik az eposz írásának idejével. Csörsz Rumen István ezt kevéssé tartja valószínűnek, mivel a korabeli kéziratos énekeskönyvek tanúsága

szerint ezt a verset az 1760-as évektől széles körben ismerték (l. *Magyar Arión*, 22. oldal, 31-es lábjegyzet). Szintén az eposz előmunkálataként értelmezhető Vergilius *Aeneis*ének fordítása, melyről kevés s némileg egymásnak ellentmondó konkrét adat maradt fenn (l. az Elő-beszéd vonatkozó magyarázatait). Az *Aeneis* eposzi mintája egyértelműen kimutatható a *Hunniás* egészén, erre Pálóczi Horváth is utal az Elő-beszédben, s arra is felhívja az olvasók figyelmét, hogy az eposz néhány szöveghelye nem más, mint az *Aeneis* szövegének magyarra fordított változata.

A *Hunniás* várható megjelenéséről a *Magyar Músa* 1787. március 24-i számában adtak hírt először. A szerző tudósítása azonban a tervezettnél később jelent meg: a szöveg szerint a József-napi vásárig (március 19.) kellett a könyv iránt érdeklődőknek postán vagy más módon megkeresniük a szerzőt.

A következő híradás április 7-én jelent meg a *Magyar Músában*: itt közlik a szerkesztők, hogy a lap hasábjait a *Bécs Tüköre* című írás foglalta le, s mivel azt nem akarták félbeszakítani, nem tudták a *Hunniás*ról szóló tudósítást idejében közzétenni. Ha megfelelő időben emiatt nem is tudták volna lehozni a tudósítást, a késés mértéke lehetett volna kevesebb is, hiszen már a március közepén megjelent számokat sem a *Bécs Tüköre* foglalta el.

A harmadik szöveg, mely a *Hunniás*ról tudósít, a május 26-i számban jelent meg: Andrád Sámueltól egy tíz versszakos magasztaló költemény, melyet a március 24-i számban megjelent szemelvények alapján írt. A *Hunniás* kötetébe is bekerült Andrád verse, de nem a folyóiratban közölt szöveg, hanem egy átírt, 61 versszakos változat.

A *Magyar Músa* június 2-i száma újabb tudósítást közölt a *Hunniás*ról: az eposz megjelentetésének négy támogatója is akadt, emiatt, akik eddig jelentették vásárlási szándékukat, nem 36, hanem 24 krajcárért kapják meg a kötetet. A tudósítás szerint a könyv nyomtatása várhatóan hat hét múlva fejeződik be.

Az utolsó előtti szöveg az augusztus 11-i számban jelent meg a *Hunniás*ról: a szerző (augusztus elsejére datálva) arról tudósít, hogy a nyomtatás befejeződött, nyolcszáz példányt rendeltek meg nála, s aki még akar rendelni, most teheti meg, mielőtt a többi példányt szétküldi a könyvkereskedőkhöz.

Az utolsó, hatodik tudósítást a november 17-i számban találhatjuk. A könyv elkészültét „néhány akadályok” késleltették, de most már „egészen elkészült” – s egy listát közöl azon személyekről és helyekről, ahol és akiknél a kötetek megtalálhatók. Ezután a *Hunniás*ban lévő nyomtatási hibákról szól pár szót, s közli, hogy a szerző a *Hol-mi* nevű gyűjteményes kötetet „még ezen folyó esztendőben” meg akarja jelentetni. A cikk végén a H–I. (vázlatos és pontatlan) tartalma olvasható.

A tudósítások teljes szövegét és Andrád Sámuel versének folyóiratbeli változatát kötetünk *Függelékében* közöljük.

Andrád verse május közepére van datálva, s nagyjából ugyanekkor, május 26-án jelent meg. A felvezető néhány sorból kiderül, hogy a *Hunniás* ekkor már a cenzornál volt; május elejére-közepére készülhetett el tehát vele Pálóczi Horváth. Egy évvel később levelében azt írta Kazinczynak, hogy nem akar „a’ második darabbal is két hónapnyi rövid időre szorúlni” (KazLev. I. 233, 156. sz.) – ebből arra következtethetünk, hogy a *Hunniás* az 1787-es év elején készült. Az első híradás írásakor még valószínűleg nem készült el a művel, hiszen még jelen időben beszél a mű készítéséről: „Magyar Historiát írok”. A beharangozó tudósításnak egy-két héttel a József-napi vásár előtt lett volna célszerű megjelenni, s ha

hozzászámoljuk azt a (legalább) néhány napot is, ami alatt Pálóczi Horváth tudósítása eljut Bécsbe Szacsveyhoz, s bekerül a lapba, úgy számolhatjuk, hogy februárban beszélt Horváth a szöveg írásáról jelen időben.

A kötet fogadtatásáról nincs sok információnk; kevés kortárs vélemény maradt fenn a *Hunniásról*, s talán az is fontos, hogy ezek többnyire Pálóczi Horváth többi korai munkáinak ismeretéről is tanúskodnak. A *Hol-mi* első kötetéről ugyanis szinte kizárólag elítélő vélemények hangzottak el – s a *Hol-mi* mellett a *Hunniás*nak juthatott az ellenpélda szerepe. Ennek ellenére többen is bírálhatták az eposzt, mert Pálóczi Horváth gyakran emlegette az első rész kijavításának tervét – a második rész megírásával (KazLev. I. 221, 151. sz., 1788. október 14.): „Hunniásomból hogy egész, és a’ mennyire lehet, rendes vitézi vers kerüljön, a’ mit itt el-hibáztam, igyekezem a’ második darabban helyre hozni. Régen fő már a’ fejem, hogy annak rendjét el-találjam; lesem az üres órákat, hogy iránta Szerdahelyi Úrnak egy Levelet írhassek, mellyet már meg-ígértem.” A bírálóakra válaszoló magyarázkodások mellett dicsekvő mondatokat is találhatunk a szerzőnél (KazLev. I. 242, 161. sz., 1788. december 7.): „Magam talám leg-szerentsésesebb Auctor vagyok; mert munkáimat kivált a’ Hunniast majd mindennap keresik nálom. Sőt előre már 12 aranyat adtak költségre, azután Debreczen tsumóstúl vette ’s az árát haladék nélkül administralta: úgy Erdély is, hol ezt hol a’ Holmit tsumósan kéri...” Ha nehezen is hihetjük el fenntartás nélkül, hogy naponta keresték nála a *Hunniás* kötetét (a megjelenés után egy évvel), a nyolcszáz előfizetett példány elég tisztas érdeklődést mutat. Mindenesetre további kiadások nem készültek a műből.

Az eposz folytatásának terve egy ideig komolyan foglalkoztatta Pálóczi Horváthot; Szerdahely György Alajostól és Kazinczytól levélben kért tanácsot a munkával kapcsolatosan. A Szerdahelynek írt levélből (melynek másolatát Kazinczynak is elküldte: KazLev. I. 233–235, 156. sz., 1788. november 3.) megtudhatjuk, hogy nem csupán a hazafiúi buzgalom s az első kijavításának szándéka ösztönözte erre: „Itt be jön Mátyás királlyal való atyafisága némelly mostani Méltóságoknak, és nevezetesen ‘Sigmondnak Bot Juliannától született két Leányról való sógorsága, a’ kik közül való a’ többek között Groff Balassa, (a’ ki ígért ezen materiara elegendő subsidiumot).” A mecénásként jelentkező „Groff” minden bizonnyal a Balassa család utolsó leszármazottja, Balassa Ferenc (1736–1807), koronaőr, kamaraelnök, horvát–dalmát és szlavón bán lehetett (a KazLev-ben Váczy is őt valószínűsíti, I. I. 566. oldal). Pár hónappal később még hangsúlyosabban említi a gróf nevét (KazLev. I. 276, 177. sz., 1789. február 9.): „ha írom, tsak filo Historico continualom, azt is pedig a’ többek közt Gróff Balassa kedveért tselekszem, a’ ki vólt az új darab’ írására legelső és hathatós ösztönzőm.”

Pálóczi Horváth ugyanebben a levélben ad hírt Kazinczynak Szerdahely válaszleveléről: „Budáról Szerdahelyi’ Levele meg érkezett a’ Hunniás’ ki tóldásáról; de ő engemet nagyonn el ijesztett”. A folytatás végül nem készült el, kéziratos töredék sem ismeretes a megkezdett műről és a tervet sem említi többször leveleiben. Pálóczi Horváthnak egy Földi Jánoshoz elküldött hexameteres, közelebbről nem ismeretes szövege tartalmazhatott utalást e tervezett második részre – ezt Földi ítélete miatt is érdemes idéznünk (KazLev. I. 505, 263. sz., Földi–Kazinczy 1789. november 17.): „Továbbá, azon Hexameterekből sajdítom, mintha Horváth ismét Hadi Munkáról elmélkedne, még pedig *Mátyást, Mátyást* ‘sat.

talám Hunyadi Mátyásról? Ha úgy: bártsak illendőbben, 's a' Vitézi versnek természetesebb méltósága szerént, mint Jánosról!"

Magyarázat

Szereplők (ABC-rendben)

Ajzinger: Eizinger Ulrik, kormánytanácsos, az osztrák tartományok főkapitánya.

Albert, (I.) Habsburg (1397–1439), osztrák herceg (V. Albert néven, 1404–1439), magyar király (1437–1439), német király (II. Albert néven) és cseh király (1438–1439). Halálakor felesége, Luxemburgi Erzsébet állapotos volt, s mivel fia, V. László atyja halála után szünetelt, a főnemesek egy csoportja a lengyel királyt, Nagy Lajos vejét, I. (Jagelló) Ulászlót fogadta el törvényes magyar trónörökösnek.

Amurates: II. Murád (1404–1451), oszmán szultán (1421–1444, 1446–1451), Brankovics György veje. A várnai és a rigómezei csatában győzelmet aratott Hunyadi fölött.

Bánfi István (1412–1448), udvari lovag (1433–1439), országnagy (1448).

Bajazid (1347/1354–1403), oszmán szultán (1389–1402), I. Murád fia. 1402-ben Ankaránál Timur Lenk foglyul ejtette.

Borbála, Cillei (1392–1451), Cillei Hermann lánya, Luxemburgi Zsigmond második felesége.

Buthus: csak Bonfininél találtunk róla adatot, ott Hunyadi János apja, oláh nemzetiségű. Bonfini, 1995., harmadik tized, kilencedik könyv, 190.

Czíliai Gróff: Cillei Ulrik (1406–1456), trencsényi ispán, Trencsén zálogbirtokosa (1439–1454), soproni kapitány (1440–1441), szlavón bán (1445–1456), horvát bán (1452, 1455), pozsonyi ispán (1455–1456). Brankovics György veje. Felesége Brankovics Katalin megh. 1490 után.

Demeter: (?–1387), deák, kincstartó (1359–1370), pécsi kanonok, egri prépost (1363), szerémi püspök (1364–1368), erdélyi püspök (1368–1376), zágrábi püspök (1376–1378), főkancellár (1377–1386), esztergomi érsek, bíboros (1378–1387).

Dienes: Szécsi Dénes (1413–1465), nyitrai püspök (1438–1439), a győri püspökség kormányzója (1439), egri püspök (1439–1440), bíboros (1439), esztergomi érsek (1440–1465), főkancellár (1453–1463).

Drákula: Az eposzban szereplő személy II. Vlad Dracul (1393–1447) fia, egyértelműen nem megfeleltethető személy. Hárman voltak fiútestvérek: II. Mircea (öt megvakították), III. Vlad Tepes, III. (Szép) Radu. Pálóczi Horváth Bonfini követi, aki szerint két fia volt Vlad Draculnak, az idősebbet apjával együtt megölette Hunyadi, a fiatalabb fiút pedig megvakíttatta – a *Hunniás*ban csak a fél szemére. Bonfini, 1995, harmadik tized, hetedik könyv, 30–35.

Ersébet: Luxemburgi Erzsébet (?–1442), Luxemburgi Zsigmond és Cillei Borbála lánya, Habsburg Albert felesége, V. László anyja. Amikor a főnemesek Cillei–Garai vezette csoportja I. (Jagelló) Ulászlót akarta a trónra hívni, ellopta a koronát és megkoronáztatta fiát, V. (Utószülött) Lászlót. Gyámnak a Habsburg rokonokat tette meg, Giskrát kinevezte főkapitánnyá és visszahúzódott a Felvidékre. Belső harcok kezdődtek, melyek csak I. Ulászló halála után szüntek meg, amikor mindenki elfogadta V. Lászlót királynak.

Ferentz Kárdinál: Condolmieri Ferenc (?–1453), bíbornok, a római egyház alkancellárja, a pápai hajóhad főparancsnoka.

Forgách Balázs (?–1386), királyi udvari familiáris (1382), udvari lovag, pohárnokmester (1382–1386). Kotromanić Erzsébet vezetésével szervezett merényletben meggyilkolta II. (Kis) Lászlót.

Fridrik Császár: III. Frigyes (1415–1493), osztrák herceg (V. Frigyes néven, 1424–1452), német király (IV. Frigyes néven, 1440–1452), német-római császár (1452–1493). V. László gyámja volt, amikor annak anyja a koronát ellopva a Felvidékre menekült. Kényszerű gyámsága alól V. László csak 1448 után tudott szabadulni (Cillei Ulrik segítségével), viszszerült az országba s a magyar országgyűlés elfogadta mint törvényes uralkodót.

Fritzbég: Feriz/Firuz bég. Mivel Brankovics György ígéretét megszegve nem adta át a fogoly Hunyadit II. Murádnak, a szultán Feriz bég vezetésével újabb csapatokat küldött a szerb területekre. Hunyadi Krusevácnál ütközött meg vele. Bonfini, 1995, harmadik tized, hetedik könyv, 175–180.

Garaiak: főnemes család, akik az özvegy királyné, Kotromanić Erzsébet pártján álltak az I. Lajos halála utáni magyar trónviszályban; ők a trónörökös Máriának Lajos orleansi herceget szánták. Garai nádor: Garai Miklós, id. (1340–1386), macsói bán (1359–1375), nádor (1375–1385), temesi, csanádi, krassói, kevei ispán (1375–1386), pozsonyi ispán (1375–1377), horvát bán (1385–1386). Felesége Cillei Hermann lánya, Zsigmond feleségének testvére. Fiai: János (?–1428), temesi ispán (1402–1403), relactor (1404), a Sárkányrend tagja (1408), báró (1409–1411), ozorai vajda (1412–1417), pozsegi ispán (1417), báró (1422–1427); ifj. Miklós (?–1433), macsói bán (1387–1390), verőcei és segesdi ispán (1389), macsói bán (1393–1394), báró (1394), horvát bán (1394–1402), szlavón bán (1397–1402), nádor (1402–1433), abaúji, árvai, borsodi, hevesi, lipóti, sárosi, szabolcsi, szepesi, trencsényi ispán (1406–1410), a Sárkányrend tagja (1408), veszprémi ispán (1412), fejári ispán (1417), komáromi ispán (1422–1430).

Giskra: Jiskra János (?–1470/71), cseh–morva származású zsoldosvezér, sárosi ispán (1440–58), főkapitány (1445). Erzsébet és V. László híve.

György, Brankovics (1377–1456), szerb (rác) fejedelem, torontáli ispán (1427–1456), szerb despota (1427–1456), külsőszolnoki ispán (1443). 1439-ben a törökök elfoglalták Szerbiát, György magyarországi birtokaira menekült. Zsigmond királytól először területet kapott, melyeket később hűtlensége miatt elvettek tőle, azután mégis kegyelmet kapott, és megtarthatta a birtokait. Amikor Brankovics veje, II. Murád békét akart kötni, Györgyön keresztül közelített Hunyadihoz és Ulászlóhoz, azt ígérve, hogy tíz év békéért cserébe visszaadja Szerbiát. A békeszerződést megkötötték, de Hunyadiék (a pápa és a környező országok nyomásának engedve) mégis támadtak, ez vezetett el a várnai csatához. 1448-ban Hunyadi és az albán Kasztrióta György megindult a török ellen, de Brankovics figyelmeztette II. Murádot, aki Rigómezőnél győzelmet aratott támadói fölött. A menekülő Hunyadi elkapták, Brankovicshoz vitték, aki kezdetben II. Murádnak akarta kiadni, végül szabadon engedte. Szabadulásának feltételeként Hunyadi idősebb fiának, Lászlónak a szerb udvarban kellett maradnia, ifjabb fiának, Mátyásnak pedig Brankovics unokáját (Cillei Ulrik lányát) kellett volna feleségül vennie. Amikor II. Mohamed 1454-ben elfoglalja Szerbiát, Brankovics Hunyadihoz fordul segítségért.

Herman: Cillei Hermann (1360 k.–1435), gróf, mosoni ispán (1401), varasdi (zagoriai) ispán (1399–1435), horvát és szlavón bán (1406–1408), a zágrábi püspökség kormányzója

(1406), a Sárkányrend tagja (1408), báró (1412–1423), szlavón bán (1423–1435). Luxemburgi Zsigmond király apósa és tanácsadója.

Horvátiak: Horváti Pál és János, akik az I. Lajos utáni trónviszályban II. (Kis) László nápolyi király trónkövetelését támogatták. A II. László ellen elkövetett merénylet után (I. *Forgách Balázs*) foglyul ejtették, majd megölték Kotromanic Erzsébetet. Horváti Pál (?–1394 után), váradi prépost (1374), csanádi püspök (1378), zágrábi püspök (1379–1386), a várnai perjelség kormányzója (1383). Horváti János (?–1394), macsói bán (1375–1381), besztercei ispán (1383–1384), macsói bán (1385–1386), László ellenkirály helytartója (1387).

Hunyadi János (1409–1456), udvari lovag (1434–1435), szörényi bán (1439–1446), erdélyi vajda, székely ispán és nándorfehérvári kapitány (1441–1446), temesi ispán (1441–1456), kormányzó (1446–1452), besztercei gróf, főkapitány (1453–1456). Származása vitatott; Pálóczi Horváth szerint az Anjou-házi Mária (1371–1395) királynő és Luxemburgi Zsigmond (1368–1437) magyar király, német-római császár gyermeke. Történelmi munkák leginkább Vajktól való származását valószínűsítik (Teke, 1980, 80–83; Engel, 1996, 103). A várnai csata után Vlad Dracul elfogatta a menekülő hadvezért, de később elengedte. Hunyadi hazatért Budára, csapatot gyűjtött és megtámadta Vlad Dracult. Pálóczi Horváthnál (a történelmi tényekkel nem teljesen egyezve): egykori fogva tartóját és annak idősebb fiát megölette, ifjabb fiát, Drakulát fél szemére megvakíttatta. Az 1446-os országgyűlésen kormányzónak választották, így csaknem teljes hatalommal bírt az ország fölött, mivel a király (I. Ulászló) halála után még nem volt elfogadott új királya az országnak. 1448-ban Brankovics György árulása miatt nem tudta seregét egyesíteni Kasztrióta György csapataival, s a második rigómezei csatában súlyos vereséget szenvedett. Sikertelen elmenekülnie, de Brankovics emberei Szendrőn bebörtönözték. A nándorfehérvári csatában megsemmisítette a török had jelentős részét, további támadást tervezett, de a táborban kitört járvány áldozata lett; Zemlénben hunyt el.

Hunyadi László (1431–1457), pozsonyi ispán (1452), horvát bán (1453), lovászmester, temesi és trencsényi ispán (1456–1457). Hunyadi János fia.

Julián: Giuliano Cesarini (1398–1444), római bíboros, IV. Jenő pápa követe. A várnai csatában halt meg. Az eposz (feltételezett) történelmi forrásai közül Aeneas Sylvius Piccolomini „*Európa*” c. műve sugallja azt a gondolatot, miszerint kulcsfontosságú szerepe volt a törökkel kötött békeszerződés felbontásában (I. Teke, 1980, 132–133).

Kalixtus Pápa: III. Kallixtus (1378–1458), pápa (1455–1458).

Kanizsai László (?–1477/78), dunántúli nagybirtokos, országnagy (1452–1455). Kanizsai és hívei az I. Lajos halála utáni trónviszályban Máriát és jegyesét, Luxemburgi Zsigmondot támogatták.

Kapisztrán János (1386–1456), itáliai teológus, hitszónok, inkvizítor, pápai követ. 1456-ban a török seregek megindultak Nándorfehérvár ellen. A pápa keresztes hadjáratot hirdetett, s Kapisztrán Jánost küldte a magyarokhoz. A megígért pápai segítség végül nem érkezett meg, de Hunyadi csapatainak sikerült megvédenie Nándorfehérvárt.

Karambus: Pálóczi Horváth valószínűleg a Bonfininél szereplő *Carambus* szót használja személynévként, holott ez a *rablóvezér*, *haramiavezér* jelentésű *harámbasa* szó török megfelelője. Bonfini leírja (harmadik tized, ötödik könyv, 390-től), hogy a harámbasa tisztséget Celepi (a magyar fordításban Cselebi) tölti be.

Karman: az ázsiai Kuniah tirannusa, II. Murád fél éves harc árán győzte le.

Kis László Király: I. V. László
Komorovszky Péter, megh. 1476, lengyel főúr, likavai kapitány (1446–1455), liptói és árvai ispán (1454–1474).

Konstantin: XI. Kónsztantinosz Palaiologosz (1405–1453), bizánci császár (1448–1453). Konstantinápoly bukásakor halt meg, II. Mohamed győzte le.

Konstantzinápolybúl a' Tsászár: VIII. Jóannész (1392–1448), bizánci (görög) császár (1425–1448). Halála után a trónon öccse, XI. Kónsztantinosz Palaiologosz követte.

Kurkut: „Kurkut vólt a' Jantsárok' vezére, és a' Tsászár Test-őrző Kapitánnya.” Pálóczi Horváth jegyzete; az információ forrását nem találtuk.

V. László, (Utószülött) (1440–1457), Ausztria hercege, cseh király (1440–1457), Ausztria főhercege, horvát és magyar király (1453–1457).

Lesko, Bobricki (?–1444), lengyel hadvezér.

Losontzi Benedek: megh. 1448, országnagy (1448).

Mahumed: II. Mohamed (1432–1481), 1444-től 1446-ig, és 1451-től haláláig oszmán szultán. A nándorfehérvári diadalban (1456) őt győzte le Hunyadi.

Mária, I. (1371–1395), dalmát, horvát, magyar, szlavón királynő (1382–1395). Nagy Lajos lánya.

Martzali Imre: megh. 1448, aulicus (1414–1433), szörényi bán (1427–1428), somogyi és verőcei ispán (1427–1448), ajtónállómester (1434–1438), temesi ispán (1438–1439), asztalnokmester (1439–1440), országnagy (1441–1444), ajtónállómester (1446–1448).

Mátyás, Hunyadi (1443–1490), magyar király (1458–1490), cseh király (1469–1490), osztrák herceg (1486–1490). Hunyadi János fia.

Mezid bég: 1442-ben Szentimre közelében megverte Hunyadi csapatait. A magyar sereg a vereséget követően újra rátámadt a törökökre, a rabságba esett magyar katonák is fellázdak, kitörtek, s így legyőzték a törököket.

Miklós a' Fő Pap: V. Miklós (1397–1455), pápa 1447-től.

Murád, I. (1319–1389), oszmán szultán 1362-től, az első rigómezei csatában esett el, a trónon fia, Bajazid követte.

Nagy Lajos, I. (Szent) (1326–1382), magyar király 1342-től, lengyel király 1370-től.

Pelsőtzi István, (Bebek) megh. 1451., országnagy (1440–1445), a királyi sereg főkapitánya (1443), macsói bán (1447–1448), gömöri ispán (1447–1451), országnagy (1450–1451).

Pongrácz, megh. 1457, Borbála királyné familiárisa, blatnicai várnagy (1434–1436), szakolcai kapitány (1441–1444), főkapitány (1445), liptói ispán (1447–1453).

Rozgony: Rozgonyi Sebestyén megh. 1461, pozsonyi ispán (1443–1449), országnagy (1445, 1455), nagyszombati kapitány (1454).

Rozgoni Simon megh. 1444, veszprémi püspök (1428–1439), egri püspök (1440–1444), főkancellár (1440–1444), gömöri ispán (1444).

Sehábeddig beglerbég: a magyarok Mezid bég fölött aratott győzelme után II. Murád őt küldte Hunyadi ellen, de a Jalomica folyó mellett őt is legyőzték.

Skanderbég: Kasztrióta György (1403/05/12?–1468), albán fejedelem 1443-tól. Hunyadi „hosszú hadjárata” közben és után súlyos csapásokat mért a törökökre, akik így két fronton kényszerültek harcolni. Hunyadi az 1448-as hadjáratban egyesíteni akarta vele csapatait, de ez (Brankovics György árulása miatt) nem sikerült, ez vezetett a második rigómezei vereséghez.

Szanoczi: Szánoki Gergely (1406–1477), lengyel humanista, 1430 k. Krakkóban éneklő kántor, 1439 k. a hét szabad művészet mestere, 1440-től I. (Jagelló) Ulászló tanácsosa, 1445-től 1451-ig Hunyadi László és Mátyás nevelője.

Szent László, I. (1046–1095), magyar király.

Szécsényi Frank, megh. 1408/09, vasi és soproni ispán, kőszegi várnagy (1374–1379), zalai ispán (1378), báró (1380–1387), sárosi ispán (1382–1392), vasi és soproni ispán, kőszegi várnagy (1382–1386), zalai ispán (1383), zólyomi, honti és nógrádi ispán (1387–1390), trencsényi ispán (1388), kincstartó (1392–1393), a jászok bírása (1393), erdélyi vajda, aradi ispán (1393–1395), országbíró (1397–1408), a Zsigmond helyett uralkodó királyi tanács tagja.

Székely János, megh. 1448, solti esküdt (1429), Hunyadi János rokona és familiárisa, a kunok bírása (ispánja) (1444–1446), horvát és szlavón bán, a vránai perjelség kormányzója (1446–1448).

Szilágyi Mihály (1400 k.–1460), Hunyadi János familiárisa, valkói alispán (1451), nádorfehérvári várnagy (1456–1457), macsói bán (1456–1458).

Tallóczy Frank (?–1448), 1437-ben Krusevácnál győzelmet aratott a törökök fölött. A második rigómezei csatában esett el. Nándorfehérvári kapitány (1429–1440), kevei és krassói ispán, kevei várnagy (1429–1439), csanádi ispán (1432), a kalocsai érsekség kormányzója (1433–1436), szörényi bán (1436–1439), máramarosi ispán (1438–1439), országnagy (1439), horvát és szlavón bán (1444–1446), a váradi püspökség kormányzója (1445), országnagy (1448).

Tarnó János: „Tarno (Tarnovius Joannes) Lesko (Lesco Bobricius) Lengyel Fő emberek, Ulászlónak Hadi Tisztjei. Ez a’ Lesko fogta-meg Ulrik Grófot és vitte Budára – egy Tarnó, vagy Tarnovszky Lengyel Báro adott szállást János Királynak, mikor Ferdinánd M.Országból ki kergette.” Pálóczy Horváth jegyzete; más adatot nem találtunk róla.

Ujlaki Miklós (1410–1477), macsói bán, bácsi, baranyai, bodrogi, szerémi, tolnai, valkói ispán (1438–1458), fejéri ispán (1441–1443), erdélyi vajda, nádorfehérvári kapitány (1441–1458), székely, temesi, aradi ispán (1441–1446), szörényi bán, kevei, krassói, torontáli ispán (1444–1446), somogyi ispán (1444–1458), kunok bírása (1448–1449), szlavón bán (1457–1458).

I. Ulászló, Jagelló (1424–1444), magyar király 1434-től, lengyel király 1440-től (III. Ulászló néven). Felesége, Hedvig révén örökölte a lengyel trónt I. (Nagy) Lajostól.

Sigmond, Luxemburgi (1368–1437), magyar király 1387-től, cseh király 1419-től, német-római császár 1433-tól. Felesége, Mária révén örökölte a magyar trónt I. Lajostól. Kezdetben a bárók bábja volt, mivel ők segítették trónra. Hatalma megerősítése érdekében német és olasz kapcsolatokat épített ki, pl. Ozorai Pipóval. Kanizsai kancellár vezetésével a nagyurak azt követelték, távolítsa el külföldi híveit – erre nem volt hajlandó, ezért Visegrádon börtönbe zárták, s a királyi tanács uralkodott helyette. Mária halála után (1395) feleségül vette Cillei Borbálát. A Habsburgokkal kölcsönös örökösödési szerződést kötött. Cilleire és Garaira támaszkodva megerősítette hatalmát. 1408-ban alapította meg a Sárkány-rendet: az uralkodó és fő támogató bárói hatalmának megerősítése érdekében. 1437-es halála után a Habsburgokkal kötött szerződés értelmében a trónt Albert kapta.

Venczel, IV. vagy Luxemburgi (1361–1419), cseh király 1378-tól, német-római király (1376–1400). Zsigmond királynak bátyja és magyarországi trónjának örököse 1396-tól 1399-ig.

Vlad Dracul (1397–1447), havasalföldi fejedelem 1436–1442 és 1443–1447 között, az eposzban szereplő Drákula apja, az 1408-ban Zsigmond által alapított Sárkány-rend tagja. 1444-ben négyezer fős sereggel segítette Hunyadi, de amikor a várnai csatában a törökök győzelmet arattak (a király, I. Ulászló is elesett), a menekülő Hunyadi egy időre foglyul ejtette.

A cím

HUNNIÁS, VAGY MAGYAR HUNYADI...: A *Hunniás* szó a kéziratos szöveg címéből még hiányzott, ezt tehát később, a nyomdába adás után, pótlólag illesztette oda a szerző (mint a címlapot, mottókat, Elő-beszédet és dicsérő verseket). E szóról Kazinczy 1797 novemberében ezt írta Kis Jánosnak (KazLev. II. 422, 477. sz.): „Horváth Ádám mit csinál? Szeretném, ha Hunyadiását (mellyet felette rendes megtévedéssel nevezett *magyar Hunniasnak* — miért *Hunniás*, holott *Hunyadiás*? és miért *Magyar* Hunyadiás, hiszen *más nyelvű* nincsen!) — újra dolgozná.” A *Hunniás* szó valóban nem vezethető le a Hunyadi névből, annál inkább a Hun, Hunnia szavakból. Ilyen etimológiával szerepel Répszeli László (1703–1763), jezsuita költő *Hunniás, sive Hunnorum e Scythia Asiatica egressus* című (Nagyszombat, 1731), latin nyelvű honfoglalási eposzának címében is. Hogy Pálóczi Horváth ismerte-e Répszeli munkáját, nem adatolható. Valószínűbbnek tűnik, hogy a címadást inkább az ösztönző munkák ihlették: az Elő-beszédben is említett két nagy hatású mű, Voltaire eposzának Péczeli József általi fordítása, a *Henriás*, valamint Vergilius eposza, az *Aeneis* (*Éneás*).¹

Mottók

Virgilius: Vergilius Publius Maro (i. e. 70–19), római költő, az *Aeneis* (*Éneás*) írója.

Bona intentio Publico non sufficit: „A nyilvánosság előtt nem elég a jó szándék.” Az eredetiben az *intentio* helyén *voluntas* áll. (II, 84. rész.) (Lengyel Réka adata és fordítása.)

Monit. Christ. Polit.: Monita christiano-politica, javított kiadása 1763-ban, Bécsben jelent meg, a szerző, összeállító nevének feltüntetése nélkül. (Lengyel Réka adata.)

Streibig Jo'sef: A Streibig-család 1727 óta működtetett nyomdát Győrben. Pálóczi Horváth Györgynek is itt jelent meg egyik könyve, s Ádámnak is több munkáját Streibig József jelentette meg – Győrben vagy Pápa városában lévő fióknyomdájában.

Nihil accidere...: „A derék emberrel semmi rossz nem történhetik [...] Próbátételnek fog fel minden viszontagságot. [...] Ellenfél nélkül elsatnyul az erény. [...] Az én szememben senki sem szerencsétlenebb annál, mint akivel soha nem történt semmi baj. [...] minél több a győtrelem, annál nagyobb lesz a dicsőség! [...] a viszontagságos helyzet lehetőség az erényes cselekedetre. [...] Mi különös van abban, hogy a nemes lelket próbára teszi az istenség? [...] a folytonos veszélyeztetés elvezet majd a veszélyek semmibe vételéhez. [...] Nem bocsátkozhat nagy lelkesedéssel küzdelembe az az atléta, akin még sohasem volt kék folt; az azonban, aki [...] nem vesztette el bátorságát, bár letiporták, aki mindig dacosabban ugrott fel, akárhányszor csak elbukott, az nagy reménnyel száll a küzdelembe. [...] Isteni magok vannak az emberi testben elszórva; ha jó talajba hullanak, [...] egyenlő módon szökkennek szárba azokkal, amelyekből keletkeztek...” Néhol pontatlan idézetek Lu-

1 Zárójelben a műcímek vagy mitológiai személyek Pálóczi Horváth által használt alakját közöljük.

cius Annaeus Seneca (i. e. 4–i. sz. 65) római író, filozófus *De providentia* és *Erkölcsei levelek* c. műveinek több szöveghelyéből. De prov. II, 1; II, 2; II, 4; III, 3; III, 9; IV, 6; IV, 12; Epist. mor. II, 13, 2; VIII, 73, 16. (Az azonosítást Lengyel Réka végezte.)

Sic petitur caelum...: „Így visz az égbe az út; nem kell, hogy az Ossa s Olympus / Pelion orma fölött verje a csillagokat.” Ovidius, *Római naptár, Fasti*. (I, 307–308.)

Ovid.: Ovidius Publius Naso (i. e. 43–i. sz. 18), római költő.

Nobilibus (Hungaris) ut par est...: „A (magyar) nemes urak kellemes ábrázatúak, s ehhez illően igen éles elméjük, bátor lelkületűek. [...] Döntéseik okosak, kiválóak, s épp ennyire merészek, [...] elszántan küzdenek a törökkel.” Barclay *Euphormionis Lusini Satyricon* c. négykötetes műve *Icon Animorum* (London, 1614) címet viselő, az európai nemzetek karakterológiáját tárgyaló negyedik kötetének nyolcadik fejezetéből. (Lengyel Réka adata és fordítása.)

Barclaii Satyr.: John Barclay (1582–1621), skót író, költő. Fő műve az *Euphormionis Lusini Satyricon* 1604-től négy kötetben jelent meg.

Nec minorem ideo Solem cogita...: „Ne gondold, hogy kisebb a Nap, csak mert a Szaturnusz alatt jár.” Vö. *Monita christiano-politica*, II, 4. (Lengyel Réka adata és fordítása.)

Elő-beszéd

5. *Homerus*: Homérosz (i. e. 8. század), görög eposzíró, az *Odüsszeia* (*Ulisszes*) írója.
7. *Diplomájában Fügő Petsétes Levelében*: I. a mű végén, a Hatodik könyv után (s az oda vonatkozó magyarázatokat).
9. *Szilvius Eneás*: Aeneas Sylvius Piccolomini (1405–1464), 1458-tól II. Piusz néven pápa, polihisztor tudós, költő, író. A kereszténység védelmében sürgette az európai nagyhatalmak török elleni összefogását.
9. *Szilvius Éneás meg-halván halálát, így síratta-el őtet...*: Piccolomini a *Commentarii rerum memorabilium...* c. műve XII. könyvében ír Hunyadi Jánosról, de a szöveghely nem egyezik pontosan a Pálóczi Horváth által idézett részlettel. (Lengyel Réka adata.) Továbbá Piccolomini *De Europa* című művének I–III. és V–VIII. fejezetei is Hunyadiról szólnak (Nótári, 1999), de az azonosítás itt sem egyértelmű.
10. *Hadi Seregét Belgrád alól tsúfúl, és nagy kárral el-kergette*: Az 1456-os nándorfehérvári diadal.
21. *Nagy Sándor*: III. Alexandrosz (i. e. 356–323), makedón király, hadvezér. „Akhilleusz sírkövét megkente olajjal [...], megkoszorúzta, s boldognak mondta Akhilleuszt, hogy életében hű barát, halála után pedig teteteinek nagy dalnokára talált.” Plutarkhosz, *Párhuzamos életrajzok*, Alexandrosz – Iulius Caesar c. fejezet Alexandrosz c. rész, 15.
21. *temetsége: 'sírja'*.
28. *Éneis' formájában írtam*: I. a Bevezetés *Hunniásról* szóló fejezetét (3. 7.).
29. *Skaliger*: Julius Caesar Scaliger (1540–1609), itáliai származású francia humanista, filológus és történetíró. Pálóczi Horváth feltehetően a *Poetices libri septem* c. műre utal. (Lengyel Réka azonosította.)
31. *Voltér*: Voltaire, François-Marie Arouet (1694–1778), francia író, költő, filozófus, az *Henriade* (*Henriás*) c. eposz szerzője (Péczeli József fordításában *Henriás az az negyedik Henrik francz királynak életének némely része, melly francz versekből ugyanannyi lábú versek-be foglaltatott* címen jelent meg magyarul 1786-ban s 1792-ben).

42. *szándékom vagy az egész Éneist-is hasonló szabású Magyar Verseken ki-adni; mellynek már közel negyed-része nálam készen-is vagyon:* A *Magyar Músa* 1787. október 17-i számában megjelent egy fordításrészlet Vergilius *Aeneis*ének első könyvéből, a fordító nevének feltüntetése nélkül. E szövegrészlet sokakat fordításra ösztönzött (pl. Ráday Gedeont, Földi Jánost, Kováts Ferencet); a nem sokkal korábban zajló verstani vita továbbélését láthatjuk abban, hogy a fordítók a különböző verselési módok összehasonlítására használták e szövegrészt. E fordítói versengést összefoglalta: Borbély, 2001. A közzétett fordításra először Pálóczi Horváth jelentette meg saját fordítás-variánsát a *Magyar Músa* 1787. november 21-i számában (736–739. oldal; idézi Borbély, 2001, 135–138). Az eposzrészlet elé írt sorokban említi meg Pálóczi Horváth a *Hunniás* Elő-beszédeiben tett ígéretét, mely egy teljes *Aeneis*-fordításra vonatkozott: „Mivel a’ fordításokrúl beszélgető Magyar Musa azt az én ígéretemet, mellyet a’ Virgilius Eneissérül tettem, olyan forma szókkal tette ki mellyekbul észre vehettem, hogy az én ígéretem adosságá vált” (...) „régí ígéretemnek-is negyed részenként eleget fogok tenni, ha jobban rá érek; de a’ melly negyed rész most készen van, nem edgymás után következik; készen van tudni illik az első, második, és hatodik Könyv.” Pálóczi Horváth fennmaradt és általunk ismert kéziratos hagyatékában nem találhatóak meg az említett fordításrészletek. Mindössze az első ének elejének tizenhat (négy soros) versszaknyi fordítását tartalmazza a H–I. j. kötet, a 381–385. oldalakon (mely után húsz lap üresen áll a könyvben, s ez talán a folytatás szándékára utalhat).
49. *értelmem* (rég.): vélemény, gondolat.
51. *Róma fundálására* (rég.): alapítására.
53. *egyéb aránt* (rég.): egyébiránt, különben, egyébként.
62. *Augustus*: Caius Julius Caesar Augustus (i. e. 63–i. sz. 14), római császár.
63. *Oktávia*: Octavia Thurina Minor (i. e. 69–11) Augustus Caesar nővére. (Lengyel Réka adata.)
63. *Marczellus*: Marcus Claudius Marcellus (i. e. 42–23), Octavia Thurina Minor fia, akit Augustus örökösévé fogadott, de i. e. 23-ban elhunyt. Mindhárman híresek voltak művészetpártolásukról, mecénásként többek között Vergilius támogatói voltak. (Lengyel Réka adata.)
65. *Illyen forma oszlopa* (rég.): emlékoszlopa, emlékműve, emléke.
70. *T. Péczeli József*: (1750–1792), református lelkész, műfordító, költő, irodalomszervező. Lefordította többek között Voltaire *Henriade*-ját *Henriás az az negyedik Henrik francz királynak életének némelly része, melly francz versekből ugyanannyi s lábú versekbe foglaltatott* címen (1786; 1792). Pálóczi Horváthtal való kapcsolatáról részletesen l. a Bevezetés 3. 4. fejezetében.
71. *közönségesen* (rég.): nyíltan, nyilvánosan.
75. *alacsonyabb matériájú*: tárgyú, témájú.
79. *Auctor* (lat.): szerző.
80. *tekintete* (rég.): tekintélye.
87. *Virtus’ Temploma a’ ditsősségével úgy öszve-van ragasztva*: a korabeli költői nyelvben nagyon gyakran előforduló allegorikus kép, l. Porkoláb, 2002.

91. *Bétsi hármás Ország Gyűlés*: Az 1452. november 11-re meghirdetett magyar–cseh–osztrák országgyűlésen Hunyadi királyi főkapitánnyá és a királyi jövedelmek kezelőjévé nevezték ki.
93. *kinek eredetét talám az egész Gyűlésben egy sem vólt a' ki tudta vólna*: I. erről a Magyarázatok Szereplők c. részében.
95. *Rómától Királyi nevet és Koronát érdemlett*: Pálóczi Horváth e gondolatot többször is leírja, de ennek semmiféle történelmi valóságalapja nincs.
96. *Fija pedig valósággal a' Magyar Királyságot el-is érte*: Hunyadi Mátyás (1443–1490), János fia, 1458-tól haláláig magyar király.
100. *fajtu* (rég.): fajtájú, fajta.
103. *közönséges Társaság* (rég.): társadalom.
116. *Kassandra*: Gautier de Costes de La Calprenède (1609–1663) műve: *Cassandre*, 1642. Báróczi Sándor (1735–1809) fordította magyarra: *Kassándra. Calprenede után*. Bécs, 1774.
123. *Második Jó'sef*: (1741–1790), osztrák főherceg, 1764-től német király, 1765-től német-római császár, 1780-tól magyar és cseh király.
125. *Heroicum Carmen* (lat.): hősi ének.
132. *únalmas*: Pálóczi Horváth mindig *gyötrelmes* értelemben használja.
134. *magok Kriziseket, rostálásokat, 's róla való itélet tételeket velem Levél által közleni*: A „krízis alá tesz/bocsát” kifejezést többen használták a korban 'kritikának vet alá' értelemben (pl. Batsányinál: „önnön maga' Felséges Személyét-is Krízis alá botsátotta.” 1789, MM. 2. 119). A itt szereplő *rostálás* s a máshol előforduló *(meg)rázogatás* hasonló értelemben volt használatos. Pálóczi Horváth Kazinczyval ellentétben nem volt híve a nyílt kritikának; a szerzővel való közvetlen s négy szemközti egyeztetést javasolta.
136. *Dónátzió* (lat.): adománylevél, l. fentebb, a *Diplomájában Fügő Petsétes Levelében* című szó jegyzetét.
136. *az egész Historiát próbálja-is*: próbának veti alá, igazolja.
137. *világosítja-is*: felvilágosítja, megvilágosítja, magyarázza, értelmezi.
139. *itélet tételt igazán (...) tegyék-meg*: őszintén.
140. *más három rendbéli darabokkal fogok szolgálni*: l. a H–I. Keletkezésénél.
143. *Füred 22. Martii 1787.*: Az Elő-beszéd e dátum szerint az eposz feltételezhető elkészülte után keletkezett. A művet beharangozó első tudósításnak a *Magyar Műsában* március 19. előtt kellett volna megjelennie – az Elő-beszéd ekkor tehát még nem volt kész (l. a Keletkezésénél).

Halász József verse

2. *Akhilles*: Akhilleusz, Homérosz *Íliász*ának főszereplője.
2. *Akhilles' szerentséjét Sándor azzal emelte*: l. fentebb, *Nagy Sándornál*. Mivel az Elő-beszédben s e versben ugyanaz a gondolat van megfogalmazva, feltételezhetjük, hogy e két szöveg nem egymástól teljesen függetlenül jött létre. Vagy Halász versét ismerve írta meg Pálóczi Horváth az Elő-beszédet, vagy (ami valószínűbb:) Halász olvasta a még nyomtatás előtt álló, de már Elő-beszéddel ellátott eposzt, s ez után írta dicséző költeményét.

8. *Halász József Super-Intendens*: Halász József (1736–1793), református püspök; Pálóczi Horváth neki ajánlotta *A' lélek halhatatlanságáról* írott munkáját.

Andrád Sámuel verse

2. *Ülj engedelmeből elöl a' bakjára*: A *Magyar Músa* május 26-i számban megjelent Andrád Sámueltől egy tíz versszakos magasztaló költemény, melyet a március 24-i számban megjelent szemelvények alapján írt. A *Hunniás* kötetébe nem a folyóiratban közölt szöveg, hanem egy átírt, 61 versszakos változat került be. Nem maradt fenn róla adat, csupán feltételezhetjük, hogy e dicséző költemény megjelenése után Pálóczi Horváth és Andrád felvették egymással a kapcsolatot (nem valószínű, hogy korábban ismerték egymást, hiszen Pálóczi Horváth neve bécsi körökben korábban nem volt ismeretes, s az bizonyos, hogy személyesen még sohasem találkoztak, l. a vers utolsó szakaszának első strófáját). Azt sem lehet egyértelműen kideríteni, kinek az ötlete alapján írta át hatszorosára a költeményét Andrád, s ki vetette föl a kötetbe való bekerülés kérdését – de ez Pálóczi Horváthnak bizonyosan nem volt ellenére.
- Andrád és Pálóczi Horváth kapcsolatáról az ezt követő évekből maradtak fenn adatok (l. a *Leg-rövidebb Nyári Éjtszaka* Négy óra c. részének valamint a H–II. XV., XVI. és XVII. versének jegyzeteit). Érdekes, hogy 1787. december 29-i versében Andrádot *Ariomnak* nevezi (l.: H–II. XXII.) – ez a név lesz ugyanis később Pálóczi Horváth szabaddkőműves neve.
10. *Gyöngyösi István* (1629–1704), barokk udvari költő. Porábúl meg-éledett Phoenix című művével (1693) Kemény János erdélyi fejedelemnek állított emléket.
17. *Átilla* (406–453), hun fejedelem. A korban általánosan elterjedt volt a hun-magyar azonosság gondolata.
29. *strásálta* (rég.): őrizte, vigyázott rá.
34. *palléroz* (rég.): kiművel, tanít, finomít.
43. *Ellent-áll Gyöngyösi Kemény Jánossával*: l. Gyöngyösi-nél.
49. *Veszprémi ki-ása sok hólt orvosokat*: Veszprémi István (1723–1799), orvos. Magyar és erdélyi orvosok életrajzáról szóló műve: *Succincta medicorum Hungariae et Transilvaniae biographie*. 1. Lipsiae, 1774; 2–4. Wien, 1778–1787.
50. *Horányi*: Horányi Elek (1736–1809), piarista szerzetes. Több ezer magyar író és tudós életrajzát tartalmazó munkája: *Memoria Hungarorum et Provincialium scriptis editis notorum*. Viennae, 1775–1777. Három kötet.
51. *Bod egy Athénásban fel-támaszta sokat*: Bod Péter (1712–1769), ref. lelkész. *Magyar Athenás* (1766) című életrajzgyűjteményét Szerencsi Nagy István bővítette tovább.
52. *Szerentsi Nagy*: Lásd az előző jegyzetet, valamint a H–III. IV. versénél.
56. *Tómus* (rég.): kötet.
59. *Penna* (rég.): toll, íróeszköz.
61. *kontz* (rég.): húsos csont.
62. *Herkulesnek-is azt át' nem engedte*: szólás, „senkinek át nem engedi” értelemben.
72. *A' két fejjü 's eszü Jupiteri Sasnak*: A sas Jupiternek, a római mitológia főistenének szent madara volt, a kétfejű sas a Habsburg-ház címerén szerepel.
77. *Anacharsis* (i. e. 7–6. század), szkíta költő, író. A névről eszünkbe juthat Barthélemy abbé (1716–1795) nagy sikerű regénye, kinek Anacharsis a főszereplője, de Andrád itt

- biztosan nem a regényre utal, hisz az egy évvel később jelent meg (*Voyages du jeune Anacharsis en Grèce vers le milieu du IVe siècle avant l'ère vulgaire*. Patis, chez Debure, 1788).
86. *Mint bántál a' Hóldal*: A Hold itt is, mint a korabeli költészetben általában, a törököket jelöli.
87. *Ajász kardja sem kell; már vissza adhatod*: Nem egyértelmű az utalás. Akhilleusz után Aiász volt a legvitézesebb görög harcos a trójai háborúban. Akhilleusz halála után ketten vetélkedtek az elesett hős fegyveréért: ő és Odüsszeusz. A görögök tanácsa Odüsszeusznak ítélte azokat.
90. *Salamon* (Bölcs) (i. e. 1000–928), Izrael királya, neki tulajdonítják a *Példabeszédek könyvét*, a *Prédikátorok könyvét*, az *Énekek énekét* és néhány zsoltárt.
93. *Ciceró*, Marcus Tullius (i. e. 106–43), római politikus, filozófus, író, szónok.
93. *Ciceró' nyelvén*: latinul.
95. *Tanuló*, 's jól teszed bölts *JÓSEF Atyáádét*: II. József 1784-es nyelvrendelete a németet tette hivatalos nyelvvé.
96. *Ebben sem lész', tudom sok ideig Kadét*: Kadét: tisztjelölt. A mondat jelentése tehát: rövid időn belül mesteri szinten fogod művelni.
99. *Klopstock*: Friedrich Gottlieb Klopstock (1724–1803), német költő.
121. *Paraszt had lévén minap a' tájában*: a Horea-féle 1784-es parasztfelkelés. A történelmi esemény és a kortárs költészet kapcsolatáról I. Keszeg, 2007.
132. *Zeyk*: A Zeyk család székhelye a Hunyad vármegyében fekvő Zeykfalva. Zeyk János Dévánál szervezett egy kisebb nemesi ellenálló sereget (kb. huszonöt fő), s rátámadt a tízszeres túlerőben lévő oláh parasztságra, akik közül 34-et elfogott, törvény elé állított és másnap, november 8-án kivégeztetett (Magyari, 1984, 292–293). Róla I. még a kortárs forrásokból: „Bent vala akkor a városban (Dévában – T. B.) a vármegye ord. Ispánnya, Zeyk János úr, akit ugyan testben nem nagy erővel, de elméjében szép jelenvalósággal és bátorsággal áldott vala meg a természet” (uo.).
143. *Egy Bátori zöld-ág nagy Török erdővel Szembe száll...*: 1479. október 13-i kenyérmezei csatában a török seregekkel megütköző Báthory István (1430–1493), erdélyi vajda segítségére sietett Kinizsi Pál (1431–1494).
150. *Katona régula*: katonai szabályzat.
154. *a' Török' tengerit a' Marosba ölék*: A kenyérmezei csata a Maros déli partján volt.
155. *Meg-innya* (rég.): inni, meginni.
195. *ekhós hang*: visszhang.
197. *Koltz-vár*: A Kende, majd a Kendeffy család ősi otthona a Hátszegi-medencében.
198. *Trájánus Császár' Római útja*: Traianus (53–117), római császár. Dáciát római provinciává tette, Rómába vezető úthálózatot építtetett ki.
199. *Decebalus Király' városa (Zármizegetúsa)*: Decebalus (1. sz. második fele), a dákok királya. Dácia tartomány székhelye Sarmisegetusa volt, mai nevén: Várhely.
200. *Dácia*: Erdély nyugati és déli része, a Bánság keleti területe, érc- és sóbányákban gazdag terület, egykor római provincia.
- 204–213. *Kendeffi: öt vitézt egyszeribe nemzett, Négy el-vész Nemzetünk' meg-maradásáért*: nem találtunk az itteni kijelentéseket megerősítő adatokat, vö.: Keszeg, 2011, 218–225.
203. b) jegyzet: *II. András* (1176/77–1235), magyar király.

205. *A' ki ezt nem tudta, olvass históriát:* itt: történelmi munkákat.
215. *maradék* (rég.): utódok.
241. *Írtam Bétsben az Austriai Pannóniában, 1787-ben, Májusban:* Mint a vershez fűzött első magyarázatban szoltunk róla, a május 26-i *Magyar Músa*ban megjelent s „Májusnak Közepén 1787-ben” datált vers nem egyezik meg; a kötetbe bekerült szöveg a lapbeli vers hatszorosára bővített változata. Mivel e két versváltozat egy időre van datálva, két lehetőség képzelhető el: a lapba vagy a hosszabb változat megrövidített változatát küldte el Andrád, vagy pedig a rövid változatot írta később tovább a szerző. Mi ez utóbbit tartjuk valószínűnek, s feltételezésünk alapja az, hogy a hosszabb költemény első egy strófás és utolsó három versszakos része már konkrétan az eposz kötetében való megjelenést említi, s ennek lehetőségét minden bizonnyal az eposz írójával való egyeztetés (de legalábbis a dicsérő vers ilyen célú felajánlása) előzte meg. Ha elfogadjuk e feltételezést, a vers keletkezési idejét legkorábban március legvégére tehetjük.
244. *Andrád Sámuel* (1751–1807), bécsi orvos, anekdotagyűjteményéről is nevezetes volt.

Első könyv

- Summája* (lat., rég.): összefoglalás.
1. *Rigó-mezei veszedelem:* 1448. október 17–20. Történetét Hunyadi a harmadik könyvben meséli el.
13. *Beszéllje-el néki a' Várnai veszedelmet:* 1444. november 10-én I. Ulászló és Hunyadi János vesztes csatát vívott II. Murád szultánnal; I. Ulászló életét veszítette. A történetet Hunyadi a második könyvben meséli el.
23. *szenvedte* (rég.): túrt, eltúrt.
34. *'S Fijának Királyi-széket érdemele:* Hunyadi János fia, Mátyás 1458-tól 1490-ig magyar király.
34. a) jegyzet: *Virg. Aeneid. L. I. v. 5. Multa quoque et bello passus, dum conderet urbem, Inferretque Deos Latio.:* „Háborúban sokat eltúrt, míg várost alapított, isteneket hozván Latiumba.”
36. *kísértet* (rég.): kísértés, próbatétel.
35. b) jegyzet: *Virg. Aeneid. L. I. v. 7. Musa mihi causas memora, quo numine laeso. &c.:* „Múzsá, idézd fel, mért sértődött úgy meg az isten hitvese”.
47. *Róma, a' Virtus' házában mellette Ditsősség' Templomát közel építette:* a korabeli költői nyelvben nagyon gyakran előforduló allegorikus kép, l. Porkoláb, 2002.
57. c) jegyzet: *Senec. Tragoed. Alcmena genitus bella per omnia Monstris exagitet coeliferam manum.:* „Alcmene fia meg harci zsvaj között égtartó kezeit szörnyre emelje fel?” (*Hercules Furens*, 527–528.)
79. a) jegyzet: *Synonimum:* itt: rövidített.
80. *kelevény* (rég.): daganat.
81. *írral* (rég.): kenőccsel.
92. *Miként emlékezzen ifjú Királyára:* I. Ulászlóra, aki meghalt a csatában. A Második könyvben meséli el Hunyadi ennek történetét.
119. *Veti hát a' meg-únt kantárt a' nyakára:* elengedi a kantárt, s nem kormányozza tovább a lovát. Lásd még föltebb az *únalmasnál*.
122. *marha:* állatok gyűjtőneve, itt: ló.

133. *hitzegők; de csak egyszer lettünk; Hogy van hát, hogy azért már kétszer szenvedtünk?:* A várnai és a rigómezei vereségre utal.
163. b) jegyzet: *Virg. Aen. L. IV. v. 367. Hircanaeque admorunt ubera tigris.*: „Hircánia tigrise táplált”.
187. a) jegyzet: *Virg. Aen. L. I. v. 37. Haec secum: mene incepto desistere victam.* Az eredeti: *haec secum: „Mene incepto desistere victam, nec posse Italia Teucrorum avertere regem? „ám Júnó, az örök sértett sebeit felidézvén / szólt: »Engem győzhet le a teucroknak fedjedelme, / és én nem tudom eltéríteni Ítaliától?«”*
216. a) jegyzet: *Justinianus*, Nagy Szent I. (483–565), bizánci császár, újjáépítette a Hagia Szophia templomot. Lásd: Bonfini, 1995, harmadik tized, ötödik könyv, 338.
216. a) jegyzet: *Bonfini*: Antonio Bonfini (1427/35–1509), történétíró.
234. b) jegyzet: *Virg. Aen. L. IV. v. 533. Sic adeo insistit secumque ita corde volutat:* „Végül is ily szavakat szól ő küzdő kebelében.”.
236. *szegelet* (rég.): (félreeső) hely.
243. *meg-követem* (rég.): bocsánatát kérem.
244. *szérül*: Pálóczi Horváth a *szérül* és *félre* szavakat következetesen *szérül* és *fére* alakban használja.
258. *Hogy néki a’ Török oszlopot emele:* Bonfini, 1995, harmadik tized, hatodik könyv, 305.
275. *fére*: félre. Pálóczi Horváth következetesen ezt az alakot használja, l. még följebb a *szérül* szónál.
294. *el-hányja lépését*: itt: megszorozza lépését, siet.
270. a) jegyzet: *Aen. L. IV. v. 652. Accipite hanc animam, meque his exsolvoite curis.*: „itt van a lelkem, csak szabadítsatok meg a gondtól”.
298. *vátta* (rég.): nekilátott, hozzákezdett.
308. *a’ Török ötet ki-hírdette*: vérdíjat tűzött ki a fejére.
318. *fölöstököm-tályba* (ném., rég.): reggel.
343. a) jegyzet: *Virg. Aen. L. XII. v. 946. Furiis accensus, et ira Terribilis.*: „fellobogott a haragja rémítőn”.
345. *Szégyenli, hogy e’ két vad számár’ fajzatja E’ beteg oroszlánt ekképp’ nyomorgatja:* a méltatlan helyzetet Pálóczi Horváth máskor is ezzel a hasonlattal ábrázolja, pl.: „De jobb nekem éltém’ Halállal tserélni, / Mint ennyi vad számár tsikók között élni, / ‘S az Oroszlánynak-is rugásoktól félni.” (H–I. XII. 1.)
362. a) jegyzet: *Aen. XII. v. 944. atque humeris inimicum insigne gerebat.* „s ellensége jelét most is vállára vetette.” ti. a keresztet szimbolizáló kardot (Lakatos István ford.).
367. b) jegyzet: *Aen. XII. v. 938. Stetit acer in armis, Dextramque repressit.*: Az eredetiben: *stetit acer in armis Aeneas uoluens oculos dextramque repressit*: „Nézte keményen Aeneás, szeme lángolt jobbját visszaszorítva”.
377. c) jegyzet: *Aen. XII. v. 950. Ferrum adverso sub pectore condit.*: „és szemből a szívébe bedőfte a kardját”.
383. d) jegyzet: *Aen. XII. v. 938. Ulterius ne tende odiis.*: „gyűlöleted messzebbre ne menjen”.
431. *sejditette*: sejtette, gyanította.
454. a) jegyzet: *paenitens* (lat.): bűnbánó, gyónó.
454. a) jegyzet: *Már akkor hidegetske vólt*: a rigómezei csata után, tehát október 24. körül.

475. b) jegyzet: *Aen. I. v. 157. Quae proxima litora cursu contendunt.*: „mennél közelebbi partot vágytak elérni”.
511. *ki-satúlta* (rég.): kisajtolta, kimerítette.
512. *últa* (rég.): óta.
561. *idő haladat Nélkül*: késedelem nélkül.
570. a) jegyzet: *Aen. I. v. 630. Non ignara mali miseris succerrere disco.*: „ismerem én, milyen az, megszanom a bajba jutottat”.
585. *kobak*: gömbölyű lopótökfajtából készült vízmerítő és ivóedény.
596. *goromba*: Pálóczi Horváth itt és máshol is *rosszindulatú* értelemben használja.
626. a) jegyzet: *Ovid. Amor. L. I Eleg. v. – – mediamque dies exegerat horam.*...: „Tikkasztó nyári meleg volt. Bágyadtan dőltem végig a fekhelyemen.” Lásd még a H–I. [XXXIII.] szöveget, Pálóczi Horváth saját fordítását.
675. *Vénus’ fija*: Ámor, a szerelem istene.
684. *törődés* (rég.): aggodás vagy gyöttrődés.
690. *Jupiter három éjjelt kése*: Héraklész fogantatásának éjszakáján Hélios napisten három napra kifogta szekere elől a lovakat; három napig tartott az éjszaka.
723. *Szemessebben nézvén*: figyelmesebben, körültekintőbben.
726. *gyűrűt hordoz az orrába*: a Hunyadi címer csőrében gyűrűt tartó hollót ábrázol.
739. *Atyámért ’s kedves Testvéremért*: II. Vlad Dracul (1393–1447), három fia: II. Mircea (öt megvakították), III. Vlad Tepes, III. (Szép) Radu. Pálóczi Horváth Bonfini követi, aki szerint két fia volt Vlad Draculnak, az idősebbet apjával együtt megölette Hunyadi, a fiatalabb fiút pedig megvakította – Pálóczi Horváthnál csak fél szemére. Bonfini, 1995, harmadik tized, hetedik könyv, 30–35.
777. *tözgülődve* (rég.): fészkelődve, mozgolódva.
780. *czifra szoba*: cifra vagy tiszta szobának nevezték a kettő vagy több szobás házak azon szobáját, melyet díszes bútorokkal rendeztek be, de nem laktak, csak reprezentációs, vendégváró funkciója volt. Drakula nyilván ironikusan használja e kifejezést csószkunyhójára.
809. a) jegyzet: *Me quoque per multos similis fortuna labores Aen. I. 628.*: „Hányódtam magam is hosszan, míg végre hasonló Sors [a tiétekhez kivetett rálelnem e földre:]” (Lakatos István fordítása.)
815. b) jegyzet: *Aen. I. 375. Si vestras forte per auris Trojae nomen iit.*: „hogya talán hallottad a hírét egykor Trója nevének”.
909. a) jegyzet: *Virg. Aen. L. I. v. 757. a prima die hospes origine nobis, insidias inquit Danaum, casusque tuorum, erroresque tuos, nam te jam septima portat omnibus errantem terris et fluctibus aestas.* Helyesen: 753–756. sorok. „»És most mondd el a sorsod, vendég, úgy, ahogyan volt« szólt »danaó hadicselt, a bukást, a tiéd elését, hányódásaidat. (Hiszen ez már majd’ hetedik nyár, hogy hányódtok szerte a földeken és a habokban.)«”.

Második könyv

13. c) jegyzet: *Aeneid. L. II. v. 1. Intentique ora tenebant.*: „szájtátva figyeltek”.
- 17–27. a)–e) jegyzet: *Virg. Aen. L. II. v. 3. et seq. Infandum Regina jubes renovare dolorem.* Ennek és a következő négy jegyzetnek a fordítása: „Rettenetes fájdalmat akarsz felidézni, királynő, hogy dúlták fel a vad danaók dús Trója uralmát. Én magam is láttam,

- szörnyű volt, benne a részem úgy kijutott, hogy ilyenre, ha mind elmondom, ahogy volt, myrmidonok s a dolopsok, sőt, a kegyetlen Ulixes is könnyárra fakadna.”
50. *Györgynek ... Fiai még akkor rabúl tartatának*: 1439-ben Szendrő elestekor Brankovics György fiait foglyul ejtették a törökök.
71. *sajdította*: sejdítette, sejtette, gyanította.
111. *rázogassa-meg*: vizsgálja meg, l. még az Elő-beszéd *magok Kriziseket, rostálásokat... magyarázatainál*.
138. *Mizia*: Mysia, Kis-Ázsia észak-nyugati része, magyar fennhatóság alatt álló, bolgárok által lakott terület. 1396-ban az Európában terjeszkedni kezdő törököknek Mysia elfoglalásakor üzent hadat Zsigmond. A terület a harcok során többször gazdát cserélt, l. Bonfini, 1995., főleg az első és harmadik tizedben.
139. *színlík* (rég.): színezik, megmásítják.
184. *kisztetik*: késztetik, biztatják, ösztönözik.
185. b) jegyzet: *Palma Úr*: Palma, Károly Ferenc (1735–1787), jezsuita történetíró *Notitia rerum Hungaricarum* című munkájára utal (Nagyszombat 1770–1771).
222. *belső lárma*: országon belüli politikai zúgolódás, háborúskodás.
228. *unszottára*: unszoltára, unszolására. E szóalokról nem találtunk sehol adatot; előfordulhat, hogy csupán sajtóhiba, de ez nem bizonyos, ezért nem javítottuk.
282. *Niszszánál húsz ezer Török’ el-veszése*: Nis szerb város Belgrád és Szófia között; Hunyadi 1443. októberében elfoglalja a törököktől.
304. *Venetus Burgundus megy már a’ tengerenn*: Pálóczi Horváth a velenceiek és III. (Jó) Fülöp burgund herceg követeire utal. Vö. Bonfini, III, 6, 75. (Lengyel Réka adata.)
352. *a’ Ditsősség belső küszöbére Léptete*: a korabeli költői nyelvben nagyon gyakran előforduló allegorikus kép, l. Porkoláb, 2002.
389. *értelmem* (rég.): értelmezésem, véleményem.
394. a) jegyzet: *Aen. L. I. v. 76. Tuus o regina! quid optes Explorare labor, mihi jussa capessere fas est.*: „Királyném, úgy lesz, mint te kívánod. Én szívesen teszem úgysis mindig, amit te parancsolsz”.
396. *Ki ellen kell zászlót emelni*: vö.: Ézsa. 59, 19: „Így félni fogják az Úr nevét nyugatról, és dicsőségét napkelet felől; amikor az ellenség bejön, mint árvíz az Úr Szelleme zászlót emel ellene.”
414. *Pápa szent Atyánk*: IV. Jenő (1383–1447), pápa.
419. *a’ kotzka vakot néküünk vetne*: a szerencse elpártolna mellőlünk.
444. *Döntöm dugába*: l. Pálóczi Horváth jegyzetét a H–II. X. vers magyarázatainál.
- 482–485. *Skorpió, nyilas, bak*: állatövi jegyek; skorpió: október 23 – november 21; nyilas: november 22 – december 21; bak: december 22 – január 20.
514. *kies* (rég.): szép, dús, termékeny.
530. *Amurates úgy mond tsak vad’ üldözetre Több embert visz’ mint ti ezen ütközetre*: Pálóczi Horváth gyakran szinte szó szerint idézi a forrásszövegeket, csupán versbe szedi őket. E szövegrész Bonfininél így szerepel: „az (a szultán – T. B.) sokkal népesebb szolgálhaddal szokott vadászatra kilovagolni, mint amekkora ez a magyar katonaság.” Harmadik tized, hatodik könyv, 187–188.
575. *szé-szó*: „nálunk annyit tesz, mint *hijjában való beszéd*” A szerző jegyzete a bécsi *Magyar Músa* 1787. november 17-i számában (l. a Függelékben).

620. b) jegyzet: *Revai Péter* (1568–1622), 1598-tól Turóc vármegye főispánja, 1604-től királyi tanácsos, majd táblabíró, 1608-tól koronaőr, 1610-től főudvarmester, 1615-től főajton-álló, 1619-től főasztalnok. A szent koronáról szóló, több kiadást megélt műve: *De sacrae coronae regni Hungariae ortu, virtute, victoria, fortuna, annos ultra DC clarissimae brevis commentarius*. Augsburg, 1613.
620. b) jegyzet: *Zermegh Janos* (1504 k.–1484), 1541-ben a pozsonyi kamara számvevő mes-tere, 1553-tól titkára, 1558-tól tanácsos, 1581-ben Nyitra vármegye országgyűlési kö-ve. Említett műve: *Historia rerum gestarum inter Ferdinandum et Joannem Ungariae reges...* Amsterdam, 1662.
669. *Nagy Váradai Püspök*: Dominik János.
675. *Drinápoly*: Törökország mai legnyugatibb része, az egykori Trákia területén.
680. *Estendenn* (rég.): esténként.
777. *Mikor Török sípra kell járni a' tántzot*: a töröksíp, más néven tárogató, tábori hangszer volt a 17–18. században, de középkori elődje, a *schalmey* miatt joggal szerepel a Hu-nyadi-korban.
802. *Bán*: Tallóci Frank (?–1448), országnagy, szörényi, szlavón, dalmát, horvát bán.
803. *Egri Püspök*: Rozgonyi Simon (?–1444), veszprémi, majd egri püspök.
821. a) jegyzet: *Aen. L. IV. v. 702. Devolat et supra caput astitit.*: „szállt, s a fejénél állt meg”.
908. *A' sebes sárkány' nyak új fejjel bimbózik*: Héraklész második próbájában a lernai hydrát kell elpusztítania, melynek levágott fejei helyett két új feje nő.
924. *feles* (rég.): fölös számú, a szükségesnél több.
962. a) jegyzet: *Virg. L. II. v. 772. Infelix simulacrum, atque ipsius umbra Creusae*: „megjelenik, de csak árnya, a képmás, mintha Creúsa” (állna előttem).
996. a) jegyzet: *Aen. L. II. v. 792. Ter conatus ibi collo dare brachia circum, Ter frustra comprehensa manus effugit imago*: „Háromszor próbáltam megölelni nyakát és háromszor próbál- tam megsimogani, de eltűnt”.
1019. *Ritka szónak engedt*: kevés szónak engedett, kevésszer fordult elő.

Harmadik könyv

10. *Gubernator* (lat.): kormányzó.
18. a) jegyzet: *Vid. Callimach. In Belio*: Filippo Buonaccorsi, írói nevén Callimachus Expe-riens (1437–1496) itáliai származású, Lengyelországban élő humanista, politikus, író. Hunyadiakhoz fűződő kapcsolatáról l. Jászay, 1990. A mű, melyre utal, feltételezhe- tően: *De bello Turcis inferendo, oratio gravissima, ac iam temporibus convenientissima, Haganoe*, 1533.
25. *Lengyel László*: l. I. Ulászló.
31. a) jegyzet: *Aen. L. I. v. 94. O terque quaterque beati quis ante Ora Patrum Trojae sub moe- nibus altis Contigit oppetere.*: „Ó boldog, háromszor, négyszer is az, ki atyái színe előtt a magas Trójánál lelte halálát!”.
41. *törekedő* (rég.): fenyegető, támadó.
96. a) jegyzet: *Ovid. Trist. At lupus et turpes instant morientibus ursi*: III. 5. 35. sor: „Farka- sok és medvék széttépik a holtat is ártón”.
121. *Kos, Hal*: állatövi jegyek, eredetileg csillagképek; Kos: március 21.–április 19.; Halak: február 19.–március 20.

148. *tsirkáztatja* (rég.): csíráztatja, kikelteti.
195. *konkolyt vet*: más munkáját megrontja, elrontja, l.: Máté 13, 24–30; 36–40.
199. a) jegyzet: *Pray György* (1723–1801), jezsuita szerzetes, történetíró, a budai, majd pesti Egyetemi Könyvtár vezetője.
199. a) jegyzet: *Pray Annal. L. I.: Annales regum Hungariae ab anno Christi CMXCVII ad annum MDLXIV. Deducti ac maximam partem ex scriptoribus coaevis, diplomatibus, tabulis publicis et id genus litterariis instrumentis congesti, Opera, et studio Georgii Pray, I–V, Vindobonae, 1763–1764, 1766–1767, 1770.*
201. b) jegyzet: *Fridrik*: általában III. Frigyes császárt érti rajta, de itt: Cillei Frigyes (1379–1454), Cillei Hermann fia, Borbála testvére, Ulrik apja.
225. *Neveletlen László*: I. V. László.
230. *Tudod már a' többit*: e kifejezést használja Pálóczi Horváth Ovidius-fordításában is, l. H–I. [XXXIII.], valamint: Polgár–Csehy, 2011.
259. a) jegyzet: *Aen. I. v. 26: Manet alta mente repostum Iudicium Paridis, spretaeque injuria formae.* körülbelül: „sértés volt ott elrejtve, de megmaradóan: Páris ítélete, hogy szépségét ő lebecsülte”.
263. *vissza-vonás* (rég.): hitszegés, esküszegés, ámulás.
270. *Triballusok*: Kasztrióta György a Tripalda családból származott.
273. *Ibán*: Kasztrióta György apjának neve Voisava Tripalda; az Ibán minden bizonnyal a mohamedán neve volt (mint Györgynek a Szkander), de erről nem találtunk adatot.
302. *egyszersmind*: egyszerre.
309. *Szent Mihály hava*: szeptember.
359. *Akhátes*: Vergiliusnál Aeneas legjobb barátja, fegyverhordozója.
406. *Itt holt meg, egy Murát Tsászár hajdanában*: I. Murád az első rigómezei csatában halt meg, 1389-ben.
423. *Druszája*: névrokona.
461. *méltán*: megérdemelten, jogosan.
491. *fölöstököm* (ném., rég.): reggeli.
513. *hével-lével*: „lélekszakadva, nagy sietve” Kálnási, 2005, 353.
556. b) jegyzet: *Aen. L. III. v. 173. Nec sopor illud erat sed coram agnoscere vultus, velatasque comas praesentiaque ora videbar.*: „mert nem is álom volt, ébren láttam meg az arcuk”.
605. a) jegyzet: *Aen. VI. v. 509. Nihil o tibi amice relictum, Omnia Deiphobo solvisti.*: „Nem hagytál cserbe', barátom, mindent megtettél árnyáért Déiphobusnak.”
673. a) jegyzet: *Aen. VI. 530. Di talia Grais Instaurate, pio si poenas ore reposco.*: „Az istenek adják – hogyha jogost kérek – görögöknek e kínt lakolásul.”
725. *Ötsémre az Oláh Vajdára*: Pálóczi Horváth az eposzban *Vlad Dracul* (1397–1447) havasalföldi fejedelmet emlegeti *Oláh Vajdaként*. Az *Ötsém* kifejezés itt nehezen értelmezhető, hiszen nem álltak rokoni kapcsolatban, s Hunyadi kb. tíz évvel fiatalabb volt Vlad Draculnál.

Negyedik könyv

9. *György' Leánya*: Brankovics György leányát, Katalint Cillei Ulrik vette feleségül 1432 körül – a megállapodás értelmében tehát Mátyásnak unokáját, Cillei Erzsébetet kellett volna feleségül vennie.

44. *békó* (rég.): bilincs.
150. *háládatlan áspisok fajtája*: áspis: viperá. Ókori eredetű vélekedés szerint a viperák anyjuk hasában kelnek ki, s kirágnak magukat a szabadba. A kor költészetében gyakran előforduló kép Berzsenyiné, *A magyarokhoz* című versében erősödik központivá. (Acél, 2007.) Pálóczi Horváthnál több helyen előfordul, pl. a *Hála-adatlan* c. versében (H–I. [VII.]).
156. a) jegyzet: *Trist. L. I. Eleg. VIII. Unda dabit flammas et dabit ignis aquas*: „lángból csap fel a víz, hab taraján kel a láng.”
160. b) jegyzet: *Aen. IV. v. 625: Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor*: „Csontomból támadjon megbosszulni halálom” (az, ki...).
180. *mentül elébb* (rég.): minél előbb.
196. *tutor*: gyám, gondozó.
218. a) jegyzet: *Itt egynéhány versekben a' hírnek le-írása Virgiliusból vagyon fordítva. Aen. IV. v. 174. Fama malim, quo non aliud velocius ullum* – – : Az itt következő négy strófa Vergilius-fordítás.

Fáma, ha rossz hírt hoz, nincs istennő, aki gyorsabb,
 mozgás közben nő meg, s úgy lesz egyre erősebb.
 Kezdetben kicsi, félénk, úgy röppen levegőbe,
 földön jár még, ámde fejét már rejti a felhő.
 Őt bosszúból, hírlík, szülte a Földanya egykor
 Coetus s Enceladus hugaként konok istenek ellen.
 Gyorslábú, ha fut, és ha repül fönn, fürge a szárnya,
 rettenetes nagy szörny, épp annyi a tolla a testén,
 mennyi a szem, mi alóla kinéz (elmondani szörnyű),
 oly sok a nyelve, amennyi a szája, s kétugyanannyi
 fül figyelőn hegyeződik, amíg repül égen, a földön,...

315. *szarvat emel*: fellázad valami ellen.

407. a) jegyzet: *Itt nagyon majmolva, vagy-is tsak nem szóról szóra fordítva van Virg. Aen. VI. v. 684. Isque ubi tendentem...*: A következő hat versszakra és a hetedik versszak első sorára érti a szerző.

Ám amikor meglátta a pázsiton át közeledni
 Aeneást, mindkét tenyerét széttárta feléje,
 könny öntötte el arcát, és ily szókra fakadt ki:
 „Eljöttél hát végre atyádhoz, jaj, te nagyon várt,
 jámborság győzött utadon, hát láthatom arcod,
 ó fiam, és szavadat hallom, s viszonzni tudom most.
 Így gondoltam el én, lelkemben tudtam előre,
 és számláltam a percet, benned most se csalódtam.
 Hallom, mily sok földet meg tengert bebolyongtál,
 s mit kellett elgtúrnöd, mennyi veszélyt fiam, egykor.
 Aggódtam, hogy kárt tesz benned Líbia földje.”
 Ő pedig: „Ó, a te arcod, atyám, rémlett szomorúan
 gyakran előmbe, a képmásod küldött ide engem.

Tyrrhén tengeren áll a hajóhad. Nyújtsd ide jobbod,
nyújtsd, de ne húzódj el, hadd öleljelek, édesatyám, meg!”
Szólongatta, s eközben könny áztatta az arcát.

483. a) jegyzet: *Pray*: I. a Harmadik könyv magyarázatainál.
483. a) jegyzet: *Bonfinius*: I. az Első könyv magyarázatainál.
483. a) jegyzet: *Neptis*: A 'neptis' szó jelentése lehet 'unokahúg' is. Bonfini valójában nem a III. decas 6., hanem az 5. könyvében utal Giskra (Jiskra) János és az egri püspök unokahúgának eljegyzésére. Giskrának valójában Hunyadi ígérte oda saját húgát, de a cseh vezér nem őt, hanem Guthi Országh Mihály nádor unokahúgát vette feleségül. (Lengyel Réka adata.)
483. a) jegyzet: *Lázár*: II. Brankovics Lázár (1421/26–1458), szerb despota, György fia.
641. *nászommal*: gyermekének apósával, tehát Györggyel.
753. *I'sák basa*: Iszák bég, II. Murád parancsára fosztogatta Szerbiát 1441-ben, Hunyadi Szendrő alatt megverte.
755. *Metset*: feltehetően *Mezid bégről* van szó, róla I. a Szereplők felsorolásánál.
838. a) jegyzet: *Turózi* János (1435?–1489?), a Magyar Királyság protonotariususa, jogtudós, történetíró. Pálóczi Horváth által említett műve a *Chronica Hungarorum*, Augsburg, Brünn, 1488.
838. a) jegyzet: *Práy*: I. a Harmadik könyv magyarázatainál.

Ötödik könyv

71. *Komorovszky Péter*: árvai és liptói ispán.
79. *vátig* (rég.): nagyon (váltig).
107. a) jegyzet: *Ilt ez a' hat vers Virgiliusból van fordítva Aen. VI. v. 273. Vestibulum ante...:*
Ott van előttük először az Orcusnak küszöbénél
Gyász és Bosszúvágy, mellette egy ágyban a sápadt
Vénség, és szomorúan együtt lakik itt a Betegség,
Félelem, és még bünteli Éhség, rusnya Szegénység,
rettenetes látvány Végromlás, véle a Küzdés,
vérrokonuk, rontó Álom, romlott Gyönyörűség,
szemben velük a Harc, mi Halált hoz, vasnyoszolyákon
Eumenisek, végül borzasztó, balga Viszály is,
fürtjeiben viperák véres szalagokkal övezve.
139. a) jegyzet: *Aen. L. VI. v. 264. Di quibus Imperium est animarum...:* „Istenek, ó lelkek fedelmei, hallgatag árnyak, és Chaos és Phlegethón, örök éjszaka néma mezői”.
161. *bódúlok* (rég.): szédülök, kábulok, itt: bolondulok.
188. *Károly' fejét Forgáts két felé bárdolta*: II. (Kis) Károly (1345–1386), magyar királyt Forgách Balázs gyilkolta meg.
189. *Nagy Lajosnét Horváth posványba gázolta*: I. Lajos második felesége Kotromanic Erzsébet (1339–1387), férje halála után örökölte volna a trónt, de Horváti Pál zágrábi püspök és Horváti János macsósi bán nem ismerték el a nőági örökösödést. Foglyul ejtették, majd megölték a királynét.

245. *Hogy a' Keresztyének FőPapja 's szent Attya, Romából Királyi páltkával bíztatja*: Pálóczi Horváth e gondolatot többször is leírja, de ennek semmiféle történelmi valóságalapja nincs.
290. *Mahumed fíjába*: II. Murád apja I. Mohamed (1374–1421), oszmán szultán.
315. *pártos népség* (rég.): fölzendülő, lázadó.
487. *viperák' magzatja Maga édes Anyya' hasát ki-szaggatja*: ókori eredetű vélekedés szerint a viperák anyjuk hasában kelnek ki, s kirágnak magukat a szabadba. A kor költészetében gyakran előfordul kép Berzsenyiné, *A magyarokhoz* című versében erősödik központivá. (Acél, 2007.) Pálóczi Horváthnál több helyen előfordul, pl. a *Hála-adatlan* c. versében (H–I. [VII.]).
531. a) jegyzet: *Senecae Tragoed: Me mea tellus lare secreto Tutoque tegat, venit ad pigros Cana senectus. etc.*: „engem a biztos otthon ölében rejtse a földem!” (Lucius Annaeus Seneca (i. e. 4–i. sz. 65), *Hercules Furens*, 196–198.) Lásd még: H–I. [XIV.] vers vonatkozó sorainak jegyzeteinél.
547. b) jegyzet: *Aen. IV. v. 24. Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat.*: „Ámde előbb nyíljék meg a földnek mélye alattam”.
613. *Tutor*: gyám.
642. *ez hármas Ország' gyűlésére*: 1452. november 11-re meghirdetett magyar–cseh–osztrák országgyűlés.
676. *négy Tsászárt nemzett Anyád' nemzetsége*: a Luxemburgi dinasztia császárai: VII. Henrik (1274–1313); IV. Lajos (1283–1347); IV. Károly (1316–1378); Zsigmond (1368–1437).
677. *Atyád Austriának ötödik Felsége*: V. László apja V. Albert (1397–1439), nagyapja IV. Albert (1377–1404), dédapja III. Albert (1349–1395), ükapja II. Albert (1298–1358), szépapja I. Albert (1255–1308).
772. a) jegyzet: *Donatio* (lat.): adomány, adománylevél.

Hatodik könyv

92. *Görög Tsászár*: VIII. Jóannész (1392–1448), bizánci (görög) császár 1425–1448.
111. a) jegyzet: *'Sólt. LXXIX.*: „*Izráel panasza Jeruzsálem pusztulása miatt Ászáf zsoldára. Ó, Isten! Pogányok törtek örökségedre, meggyalázták szent templomod, romhalmazzá tették Jeruzsálemet. Szolgáid holttestét az ég madarainak adták eledelül, híveid testét a föld vadjainak. Úgy ontották vérüket Jeruzsálem körül, mint a vizet, és nem temette el őket senki. Csúffá lettünk szomszédaink előtt, környezetünk gúnyol és kinevet. Uram, meddig tart még haragod? Meddig lobog tűzként indulatod? Töltsd ki lángoló haragodat a pogányokon, akik nem ismernek téged, az országokon, ahol nevedet nem hívják segítségül! Mert megemésztették Jákóbot, és lakóhelyét elpusztították. Ne ródd fel nekünk az elődök bűneit, siess felénk irgalmasan, mert igen elesettek vagyunk! Segíts meg bennünket, szabadító Istenünk, a te neved dicsőségéért! Ments meg minket, és nevedért bocsásd meg vétkeinket! Ne mondhassák a pogányok: Hol van az ő Istenük? Legyen nyilvánvalóvá előttünk, hogy bosszút állsz a pogányokon szolgálaid kiontott véréért! Jusson eléd a foglyok sóhajtása, tartsd meg a halálraítélteket, mert hatalmas a te karod! Hétszeresen fizess vissza szomszédainknak a gyalázatot, amellyel téged illettek, Uram! Mi pedig, a te néped, legelődnek nyája, örökké magasztalunk téged. Nemzedékről nemzedékre mondunk dicséretet neked.*”

112. b) jegyzet: 'Sólt. LXXX.: „Könyörgés megújulásért: Intelem, Ászáf zsoldára. Figyelj ránk, Izráel pásztora, aki úgy terelgeted Józsefet, mint egy nyáját! Te, aki kerúbokon trónolsz, jelenj meg ragyogva Efraimnak, Benjáminnak és Manassénak! Mutasd meg hatalmat, jöjj segítségünkre! Istenünk, újíts meg bennünket! Ragyogtasd ránk orcádat, hogy megszabaduljunk! Uram, Seregek Istene, meddig lángol még haragod néped imádsága ellenére? Kenyér helyett könnyel etteted őket, bőségesen adtál inni könnyeket. Te okoztad, hogy civakodnak velünk szomszédaink, ellenségeink pedig gúnyolnak minket. Seregek Istene, újíts meg bennünket! Ragyogtasd ránk orcádat, hogy megszabaduljunk! Egy szőlőt hoztál el Egyiptomból. Népeket úztál el, ezt meg elültetted. Helyét elegyengtetted, gyökeret vert, és ellepte a földet. Árnyéka hegyeket borított be, vesszői vetekednek a hatalmas cédrusokkal. Indáit a tengerig növesztette, hajtásait a Folyamig. Miért romboltad le kerítéseit, hogy szedhessen róla, aki csak arra jár?! Lerágja az erdei vadkan, és abból legel a mezei vad. Seregek Istene, fordulj hozzánk! Tekints le az égből, lásd meg, és gondozd ezt a szőlőt! Oltalmazd, amit jobboldal ültetél, és a fiút, akit magadnak neveltél! Pusztuljanak el dorgálásodtól, akik fölperzselték, levagdalták! Legyen kezed azzal a férfival, jobboldal azzal az emberrel, akit magadnak neveltél! És mi nem pártolunk el tőled. Tarts életben bennünket, és mi segítségül hívjuk nevedet. Uram, Seregek Istene, újíts meg bennünket! Ragyogtasd ránk orcádat, hogy megszabaduljunk!”
188. a) jegyzet: *Virg. Aen. I. v. 392. Ni frustra augurium vana docuere parentes*: „hogya a jóstudományt jól kaptam meg szüleimtől”.
234. a) jegyzet: *Péld. 16:31. v. & 4:9.*: „Ékes korona az ősz haj, az igazság útján található. Ékes koszorút tesz a fejedre, díszes koronát ajándékoz neked.”
251. *feles* (rég.): fölös számú, a szükségesnél több.
347. *János vala ez-is, most-is János léssen*: Hunyadi János és Kapisztrán János.
377. *parolája*: itt: válasza.
367. a) jegyzet: *Aen. III. v. 263. Pater Anchises passis...*: „Anchísés atya két tenyerét széttárja a parton, és a nagy égilakókat hívja meg áldozatához”.
423. *színli félelmét*: itt: elrejti.
423. a) jegyzet: *Aen. I. v. 209. Spem vultu simulat...*: „arca reményt színlelt, ami fáj, a szívébe temette”.
426. b) jegyzet: 'Sólt. 121. v. 1.: „Tekintetem a hegyekre emelem: Honnan jön segítségem?”
438. *Le ugrik; és azt-is le rántja magával*: Ezt a legendás történetet, melyet Bonfini jegyzett le, Pálóczi Horváth korában még nem kapcsolták össze Dugovics Titusz nevével. Bonfini, 1995, harmadik tized, tizedik könyv, 340–345.
730. *szüllette* (rég.): szülöttje, az ő gyermeke.
730. a) jegyzet: *más Hunyadi János*: a kormányzó Hunyadi Jánosnak volt egy öccse, akit szintén Hunyadi Jánosnak neveztek, szörényi bán 1439–1440; megh. 1440/41.
733. *Horváth*: Horváti János macsói bán.
757. *Neápolyba Károly' hívására*: Horváti Pál 1387-ben Nápolyban járt, hogy II. Károly (1345–1386), fiát, Lászlót (1376–1414) hívja meg a magyar trónra, aki magát Magyarország királyává nyilvánította, de ekkor még nem jött Magyarországra.
803. *Tudod már a többit*: ezt a kifejezést Pálóczi Horváth a harmadik könyvében is használta, l. ennek magyarázatánál.

867. *Polikrates*: Polükratész (?-i. e. 522), Számosz türannosza. Hatalmára még az istenek is féltékenyek voltak. A legenda szerint az áldozatképpen tengerbe vetett értékes gyűrűjét másnap a szakácsa egy hal gyomrában találta meg.
869. *Krézus*: Kroiszosz (i. e. 6. század), legendás gazdagságú lüd király.
871. *Czirus*: II. (Nagy) Kürosz (i. e. 600 k.–530) perzsa király i. e. 559-től, az Óperzsa Birodalom alapítója.
874. *'S a' boldog fő véres tömlőbe vettetett*: Hérodotosz leírása szerint Czirus fejét Tomürisz masszagéta királynő levágatta és vérel teli bőrtömlőbe tette. (Hérodotosz, 1911, 54.)
870. a) jegyzet: *A' Lutziánus' beszélgetéseiben*: Lukianosz (2. század) szír származású görög szónok, szatíraíró. Az említett szöveg: *Kharón vagy a vizsgálódók*, in: *Lukianosz összes művei*, I, 1974, 303–329.
883. *Szturnus' arany idejébe*: Saturnus görög mitológiai megfelelője Kronosz, aki Zeusz főisten apja. Az ő uralkodása alatt élte aranykorát a világ.

Kis László király Diplomájának fordítása

HATODIK: valójában: V. László.

Pray György (1723–1801), jezsuita szerzetes, történetíró, a budai majd pesti Egyetemi Könyvtár vezetője.

Pray a' maga Históriajában Annal. L. II.: Annales regum Hungariae ab anno Christi CMXCVII ad annum MDLXIV. Deducti ac maximam partem ex scriptoribus coevis, diplomatibus, tabulis publicis et id genus litterariis instrumentis congesti, Opera, et studio Georgii Pray, I–V, Vindobonae, 1763–1764, 1766–1767, 1770.

9. *fundamentom* (lat., rég.): alap, alapot.

11. *grádsokkal* (rég.): (lépcső)fokokkal.

23. *Nagy Méltóságú Herceg Albert*: I. (Habsburg) Albert magyar király.

31. *másik Hunyadi János*: a kormányzó Hunyadi Jánosnak volt egy öccse, akit szintén Hunyadi Jánosnak neveztek, szörényi bán 1439–1440; megh. 1440/41.

2. *A' lélek halhatatlansága...*

Szövegforrás

A' lélek halhatatlansága felől való gondolatok, a' mint azokat édes atyja halálakor szomorú szívvel rendbe szedhette [Pálóczi] HORVÁTH ÁDÁM. Pápan Nyomtatott Streibig Jo'sef Betüivel. 1788-dik Esztendőben.

Szövegváltozat

- H–I. j., 204–214.; 215., azonos címmel, illetve a Young-átköltés: 217–222., cím nélkül.
- H–II. 98–131.; 138–150.

Keletkezés

A kéziratos kötetben a bevezető szöveg a 215. oldalon olvasható; annyiban tér el a kiadottól, hogy a cím még egyetlen, de nem konkrétan megnevezett személyt szólít meg: *Fő Tisztelendő Úr*. A 222. lapon található a kötet címlapjának tervezete és a mottók; itt már két személynek ajánlja a szöveget a szerző.

A költemény alkalmának, Pálóczi Horváth édesapja halálának pontos dátuma nem ismert, de temetése 1788. január 30-án volt (l. Péterffy, 1981/1, 153. oldal, 31-es jegyzet) – a vers tehát ekkoriban keletkezhetett.

A H-II-ben Pálóczi Horváth költeménye és Young-fordítása nem egymás után következik; közéjük van illesztve a *Gyász Innep, melyet Attya' halála után esztendővel tartott, egy hív Fiú* című vers. A gyűjteményes kötetben megjelent szöveg csaknem pontosan megegyezik az első kiadás szövegével, csupán a margóra helyezett jegyzeteket hagyták el, s a bevezető, ajánló szöveget. Ezek helyén egy Vajda Sámuel tihanyi apát (ő írta egy évvel korábban a *Hunniás* elé az egyik ajánló verset) által írt levélből idéz Horváth; e dicséző szövegrészt egyik levelében Kazinczynak is elküldte (l. KazLev. I. 343, 199. sz.).

A H-II. *Ajánlásában* ez olvasható: „*Sok vagy éppen a' darabban olyan vers, a' mely már látott világot; ki a' Bétsi Kurírban ki a' Kassai Museumban; ki az Orfeusban; (ki magam által is, mint a' Lélek' halhatatlansága) de nekem erre azt mondják sokan' – 's igazán' is mondják; hogy jobb ezeknek egy tsumóban lenni; a' ki valamit kétszer vagy többször unalommal tud olvasni, igen jól fogja tselekedni, ha vagy el-nem-olvasa e' Holmiben az olyanokat, vagy a' könyvet meg-szerezzi. – A' Lelek' halhatatlanságát ha hírem nélkül negyed-rétben nem nyomtatták volna elő-ször; most újobban csak-ugyan nem nyomtatnám, a' XIVdek szám alatt lévő vers pedig Yungnak magyar fordításából vagy tsinálva, nem pedig az Eredeti Írásból.*” Az utolsó mondatban a „hírem nélkül” tehát a kötet formátumára („negyed-rétben”) vonatkozik, nem magára a kiadásra. Tanulmányának egyik fejezetében (*Formátum és jelentés: A magyar regény a 19. század elején*; Labádi, 2014) Labádi Gergely hívja fel a figyelmet arra, hogy a könyvek fizikai mérete meghatározhatta az olvasói elvárásokat – feltehetően Pálóczi Horváth is ilyen okok miatt kritizálta a negyed-rét formátumú pápai kiadást (Horváth más itt tárgyalt könyvei mind nyolcad-rét méretűek).

A könyv küllemét tekintve nemcsak a méretét érte bírálat. Földi János Horváthnak és Kazinczynak címzett levelében a hosszú ékezetek írásmódját kifogásolta, melyet itt is és más Pálóczi Horváth-kötetekben is a rövid ékezet fölé tett hosszú vonással jelöltek (KazLev. I. 362, 206. sz., 1789. május 16.): „A nyomtatók ez ellen panaszkodnak. Ha e' hármas vonás ' . nagyonn öszveszorítottatik, csak alig látszik, a betű formából kevés idő múlva elkopik és láttatlanná lessz. Ha jó vastagon szélyvel áll, magánál a' betünél szélesebb, a' honnan valamelyik ága hamar letörik. Azomban fertelmes a' szemnek, mert úgy áll a' betű felett, mint edgy kompania Granatéros a Péterkással, mely a' nyomtatásnak és szemnek dísztelen (mint ez megtetszik a' Te Halhatatlanságod Pápai nyomtatásából, mellynél életemben rútabb nyomtatást nem láttam).”

Megjelenésének évében, 1788-ban került ki a sajtó alól a *Hol-mi* első kötete is. Kazinczy első levelében, mely 1788. október 14. előtt készült, a *Hunniásról* és a *Hol-miről* ír Pálóczi Horváthnak, de erről a kötetéről még nem. A Kazinczyhoz szóló, december 7-i levélnek kétharmada *A' lélek halhatatlanságához* fűzött kritikákra válaszol, vagyis ekkorra már biztosan olvasta a művet Kazinczy (KazLev. I. 240–241, 161. sz.): „A' Lélek' Halhatatlanságáról való gondolatimat, hogy velössen meg-olvastad, és ítélet-tételeidet velem közlötted, köszönöm. – Kettő a' mit különössen, egy a' mit közönségesenn ki-teszel benne. – Közönségesenn ezt: hogy a' Vers Horatius' Sermója mellé való; – kéntelen vagyok ismerni magamat, és azt felelni reá, hogy illyen Seriumot és Tudományos dolgot versekkel írni, még pedig a' Gutaütésben régen sinlödő, 's csak most lábbadozó Magyar nyelvenn; nem

ollyan munka, hogy néha néha kéntelen ne volna az Ember a' Természeti Szépség' Korlát-jait ki törni. – Bár próbállya akarki, – tsak verset is nehéz ollyat írni; nem-hogy Carment. – Különössen pedig – a' 22dik laponn, a' mit a' sok ban ben kedvetlenít...” Ennél is részletesebb, és már nem csupán stilisztikai, hanem tartalmi hozzászólás maradt fenn Kazinczytól az *Orpheusban* (1790. Halak hava, 190–198).

A lélek halhatatlanságának gondolata már több évvel korábban is foglalkoztatta a szerzőt, az 1784-ben keletkezett *Igaz Barát* című versének is ez a központi gondolata, l. ott (H-I. [I.]). S később is foglalkozott a témával, legrészletesebben az 1792-ben megjelent *Psychologia az az a' Lélekről való tudomány* című művében, ahol külön fejezetet szentelt a kérdésnek.

Yung éjtszakáinak szövege, mint Pálóczi Horváth írja, annak magyar fordítása után készült. Ezt a fordítást Péczeli József adta ki az előző évben: *Yung éjtszakái és egyéb munkái. Mellyek magyar nyelvre fordítottak*. Pozsony, 1787.

Magyarázat

A cím

Atyja' halálakor: Pálóczi Horváth György (1721 k.–1788), büdszentmihályi rektor (1752–1753), törökszentmiklósi (1753–1756), balatonudvari (1756–1758), kömlódi (1758–1761), majd (1761-től haláláig) Császár községben szolgáló lelkész. Péterffy, 1981/1.

Mottó

fundamentom (lat., rég.): alap, alapzat.

Elég léssen az énnemem... Yung: Edward Young (1681–1765), angol költő. Az idézetet nem sikerült azonosítanunk; nem a Péczeli-féle *Éjtszakákból* való.

Streibig Jo'sef: A Streibig-család 1727 óta működtetett nyomdát Győrben. Pápai fiókönyvtárukat néhány éves működés után Veszprémbé költöztették. Hudi, 2009, 20–21; Somfai, 1978.

Szathmári P. István (1719–1798), Szilágyi Sámuel halála után, 1785-től püspök, Pálóczi Horváth egykori tanára a debreceni kollégiumban.

Halász Josef: (1736–1793), református püspök, tőle származik *A' Hunniás Szerzőjéhez* című vers.

Superintendens: püspök.

1. *Browne írt Religio Medicit*: Sir Thomas Browne (1605–1682), 1642-ben megjelent műve a *Religio Medici*.
15. *Naturalismus*: körülbelül: természethit.
19. *erősségekkel* (rég.): bizonyítékokkal.
21. *el-vádoltam volna magam*: megvádol.
25. *O Báthós!*: βαθος (gör.): kicsinyesség, alacsonyrendűség.
26. *Systemában*: itt: rendszerben, felfogásban, elképzelésben.
28. *a' Materialistákkal azt kezdettem hinni: hogy test az a' gondolkodó valóság*: valóság: létező dolog. Pálóczi Horváthnak a lélekről való töprengéseinek három fő vonala volt. Az első a lélek halhatatlanságára, annak bizonyítására irányult, a másik, ezzel szorosan összefüggő irány a lélek anyagi vagy szellemi jellegére vonatkozott. Minden anyagi természetű dolog romlandó, véges, nem halhatatlan. A léleknek tehát szellemi, anyagtalan természetűnek kell lennie, mely azonban valami módon össze van kapcsolva a

- testtel. A harmadik irány a tudatként értelmezett lélek működését és a külvilággal való kommunikációját célozza – mindezekről *Psychológia* (1792) című munkájában ír legrendszeresebben.
36. *expressio* (lat.): kifejezés.
45. *Peroráció* (lat.): záróbeszéd.
49. *O quam contempta res est homo, nisi supra humana se erexerit. Seneca:* „Milyen megvetendő dolog az ember, ha nem emelkedik az emberi fölé!” *Quaestiones naturales*, I. Praefatio, 5. bekezdés.
51. *Non potest per rationes mechanicas... Leibnizius:* „A gondolkodás nem mechanikai folyamatok, azaz hatások és mozgások révén megy végbe. Így az érzékelést az egyszerű szubsztanciában, nem pedig egy összetett szerkezetben vagy gépben kell keresnünk.” *Leibniz, Principia Philosophiae*, 502, 17. (Lengyel Réka azonosította és fordította.)
Sic cum compage soluta... Lucanus: *De bello civili sive Pharsalia* 72–74; 79–80.: „... Így majd, ha lerontja az ég s föld / Oly sok századon át tartott kötelékít a végső / Óra: megint elnyel mindent a vad ősi sötétség” ... „... s e pártos gépezet által / A megbomladozott mindenség szent frigye szétdől.” *Marcus Annaeus Lucanus Pharsáliája vagyis a polgárháboru.* ford. Laky Demeter, Pest, 1867.
61. *Cum veniet dies ille... Seneca Epist. 102.:* „Majd ha eljön a nap, amely ezt az isten-ember keveréket szétválasztja, otthagynom ezt a testet, ahol találtam, magam adom vissza magamat az isteneknek. [...] Ez a várakozási idő, a halandó élet annak a jobb és hosszabb életnek az előjátéka.” A két mondat közül kimaradt: *Nec nunc sine illis sum, sed gravi terrenoque detineor* („Most sem nélkülözöm őket, csak a súlyos, a földi tart vissza”). 22–23. rész.
65. *Cum jam prope est... Plato:* „amikor az ember a halál közeledtét érzi, félelem és nyugtalanság lesz rajta úrrá olyan dolgok miatt, amelyekkel eddig mit sem törődött.” *Platón, Állam*, I. V. 330 d. (Lengyel Réka azonosította.)
99. *Leibnicz:* Gottfried Wilhelm Leibniz (1646–1716), német tudós, polihisztor.
90. a) jegyzet: *Si nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in Sensu.*: Aquinói Szent Tamás, *Quaestiones disputatae de veritate, De veritate*, q. 2 a. 3 arg. 19., „Nincs semmi az értelemben, ami előzőleg ne lett volna meg az érzetekben”.
157. *levegő-ég:* lég, levegő.
232. *Act. 20:28.:* ApCsel 20 28: „Viseljetek gondot azért magatokra és az egész nyájra, melyben a Szent Lélek titeket vigyázókká tett, az Isten anyaszentegyházának legeltetésére, melyet tulajdon vérével szerzett.”
334. *Sententzia* (lat.): kijelentés.
356. *Rom. 2:v. 14, 15.:* „Mert amikor a törvényt nem ismerő népek természetükből fakadóan cselekszik azt, amit a törvény követel, akkor ezek a törvény nélküliek önmagukban hordozzák a törvényt. Ezzel azt bizonyítják, hogy a törvény cselekedete a szívükbe van írva, bizonyosága ennek lelkiismeretük és gondolataik, melyek hol vádolják, hol felmentik őket”.
368. b) jegyzet: *addig mentek bátran a' Pokol ajtaja felé, míg a' Cerberus torkonn nem kapta: akkor sirtak mint a' kis gyermek. ejularunt* – *Vid. Lucian. Dial. mort.:* Lukianosz (2. sz.) szír

származású görög szónok, satíráíró. *Halottak párbeszédei*, 21. rész, *Menipposz és Kerberosz*, in: *Lukianosz összes művei*, I, 1974, 261–262.

429. *fent héjjazó*: a *fennhéjjáz* szót Pálóczi Horvát gyakran és sokféle formában használja (pl. *fent héjjaz*, *fenn héjjáz*, *sőt: fellyebb héjaz*), jelentése kb: kevély, önelégült.
437. *Gyermekid tagadhatatlan vallanak jó Attyoknak*: Horváth Ádámnak hat testvére született, közülük kettő élte meg a felnőttkort (Julianna, szül. 1762.; Mária, szül. 1777.), s három ugyanabban az évben halt meg (Alexander, 1765. ápr. 23. – 1778. szept. 18.; Dániel, 1769. jún. 5. – 1778. febr. 17.; András, 1772. márc. 5. – 1778. febr. 24.). Horváth György halálának pontos idejét nem tudjuk, de temetése 1788. január 30-án volt. Lásd még: Péterffy, 1981.
448. *egy neveletlen nevelőjét ereszti*: A *neveletlen* kiskorú gyermeket jelent; Máriáról van szó, aki ekkor tizenegy éves volt.

Ének az örökké-valóhoz

72. *a' teremtesek' titkos arany lántzának*: utalás a „lét nagy láncolatának” gondolatára, mely Pálóczi Horváth György műveiben is fontos szerepet tölt be, l. Szörényi, 2011. Lásd még: Szauder, 1969, 8–20.

3. *Hol-Mi I.*

Szövegforrás

HOL-MI Külömb-külömb-féle dolgokról írt külömb-külömb-féle V E R S E K, Mellyeket maga' ré-gibb és újabb írásaiból öszve-szedett HORVÁTH ÁDÁM. PESTHENN, LETTNER JÓZSEF' BE-TŰIVEL; 1788.

Keletkezés

1787-ben, a *Hunniás* Elő-szavának utolsó bekezdésben írja Pálóczi Horvát: „rövid időn más három rendbéli darabokkal fogok szolgálni”. A *Hol-mi* első kötete volt a „három rendbéli darab” egyike, melynek Elő-beszédét 1787. június 7-re keltezte. A bécsi *Magyar Músa* 1787. március 24-i számában jelent meg az első tudósítás a *Hunniás* tervezett megjelentetéséről, s itt írja Pálóczi Horvát: „Az volt fel-tett tzelom, hogy elébb a nevezetesebb Görög, és Deák Poétákat, 's különösen *Virgilius Eneissét* adjam kezébe a Hazának Magyar versekben.” Ez a munka nem jelent meg, s kéziratban sem maradt fenn teljes Vergilius-fordítás Pálóczi Horváthtól – mindenesetre bizonyos ez lehetett a három tervezett munka közül a második (l. erről a *Hunniás* Elő-beszédének magyarázatainál). Hogy mely munkájára gondolt még harmadikként, nem lehet tudni. Egy évvel később jelent meg *A' lélek halhatatlansága...* című kötete, melyet azonban címe szerint „édes atyja halálakor szomorú szívvel” írt, tehát aligha tervezett kiadatni már egy évvel korábban.

Az Elő-beszéd írásakor a *Hunniás* már a nyomdában volt, s az eposz kinyomtatásának folyamatáról Pálóczi Horvát többször is hírt adott a *Magyar Musa* hasábjain. A lapban megjelenő híradásoknak köszönhetően „négy nagy érdemű és Méltóság Hazafiak, nagyonn gazdag segedelemmel lenni méltóztattak” (1787. június 2-i számban). Nem csodálkozhatunk tehát azon, hogy a *Hunniás*ról hírt adó utolsó, hatodik tudósításban a *Hol-mi*t is „reklámozni” kezdte Pálóczi Horvát (l. a Függelék 4. szövegét).

A H-I-el megegyező betűtípussal és szedési elvekkel, e jelek szerint tehát szintén Lettner József nyomdájában készült s került napvilágra a *Két módos énekek* című ponyvakiadás, a szerző nevének, a kiadás helyének és idejének feltüntetése nélkül (OSZK Kisnyomtatványtár, PNY 2.931). A pár lapos kiadvány a H-I. É [II.] *Ének a' Páros és Páratlan Életnek mind hasznáiról, mind alkalmatlanságairól* és a H-I. É [V.] *Ének a' rososz' Aszszonyok' Tsalárd-ságiról* című verseket tartalmazza. Csörsz Rumen István szerint „ez a ponyva minden bizonnyal a kiadó, Lettner József üzleti szempontjait szolgálta, mintegy mutatványként a vaskos kötetből” (Csörsz, 2015, 356).

Pálóczi Horváth Kazinczynak ezt írta 1789. április 4-én írt levelében (KazLev. I. 316, 193. sz.): „Földytől a tieddel együtt érkezett egy levelem; ő írja, hogy még Pesten a Paczkó műhelyében van 800 Holmi; bár lejjebb tudnám szállítani.” Hogy hány példány jelent meg, nem lehet tudni, de óvatosan számolva is több, mint ezer lehetett, hiszen az itt említett 800 a maradék, ami a megrendelőknek való szétküldés után közel egy évvel a könyvkereskedőnél maradt (s feltételezhetően más kereskedőkhöz is jutottak eladandó példányok).

A kortársaktól kevés információ maradt fenn a kötet fogadtatásáról, de Pálóczi Horváth egyes szövegeiből következtetni tudunk azok jellegére. Kazinczynak például ezt írja (KazLev. I. 221, 151. sz., 1788. október 14.): „Nem ártott ezen én örömömnek semmit is, a' Te igaz ítélletéted, és Magyar szó-ki-mondásod, a' Holmiről; mert azt magam is érzem a' mint gyanítod, hogy el-árulja hajdani oskolai poromat. A' mint hogy ritka is van abba olyan, a' mit tsak ennyire-meg-ért ésszel írtam vólna is, a' millyennel most birni érzem magamat. Úgy tetzik, leg újjabb munkám a' Holmiben, az, a' mi a' 84dik lapon kezdődik; olvasd meg; és talám az az egy igaz meg menti Sodomát a' tűztől, a' mire ítélted.” Két hónappal később ezt írja (KazLev. I. 242, 161. sz., 1788. december 7.): „Magam talám leg-szerentséssebb Auctor vagyok; mert munkáimat kivált a' Hunniast majd mindennap keresik nálom [...] Erdély is, hol ezt hol a' Holmit tsumósan kéri”. A *munkáim* alatt a *Hunniás* mellett a *Hol-mit* és *A' lélek halhatatlanságát* értheti ekkor. E kijelentés nyilván inkább dicsékvés, mintsem tény, főleg annak tükrében, amit a tordai Gyöngyösi János Pálóczi Horváthnak írt levelében olvashatunk (Horváth idézi Kazinczynak: KazLev. I. 485, 259. sz., 1789. október 8.): „Mit írjak az Úrnak kezemben lévő Exemplárjairól? Szégyenlem magamat, egész Haza' képében – – Enyeden talám 3. Kolosvárt 6. költ el”. A legtöbbet emlegetett kritikai ítéletet éppen Pálóczi Horváth írta le a *Leg-rövidebb Nyári Éjtszaka* című kötetének Jegyzésében: „De ez tsak ugyan, nem *Holmi*, hogy tűzbe vessék, a' mint bánt kéméletlenül a' most nevezett *Holmi* vers darabjaimmal egy Pap Úr: hogy ki-szakasztván belőle az Anyos Párlól írottakat, a' többbit meg-égette.” Sehol nem utal rá, hogy ki lehetett a Pap Úr.

A kötet bevezetőjében Pálóczi Horváth arról ír, hogy „itt a' rendetlenség leg-jóbb rend”, s ez összességében igaz is, de valamiféle rendszerezésre való törekvés felfedezhető mindhárom gyűjteményes kötetben. A legnyilvánvalóbb jele a tudatos szerkesztésnek a műfajok szerinti kettéválasztás, tehát a kötet egyéb szövegeitől különválasztott Énekek rész. Ezen túl a tematikusan egybe tartozó írásokat Pálóczi Horváth rendszerint egymás után helyezte el, s többször ezeket közös főcímmel is egybekapcsolta – például *A' Kevélység* (1783), *Bújaság* (1780), és *Fösvénység* (1782) című verseket összekapcsoló *A' három fő bűnök-ről renddel* címmel látta el ([XII.]). A verses leveleket is egymás után helyezte el, s az „ugyanarról” típusú verseket is. Néha nem jelöli ilyen direkt módon, de a tematikus

kapcsolat egyértelműen kimutatható: a H-II. első és második verse az 1788–1789-es évfordulóval foglalkozik, amelyhez az üstökös megjelenésének és a világvége eljövételének képzete kapcsolódik. Ezek után illeszti, a műformai rendet tematikai renddel felcserélve az *Ezen ó esztendőnek éjtszakája utáni Hajnali éneket*, s szerkesztését így indokolja: „az énekek közt lett volna helyje; de hogy a’ Hajnal az éjtszaka után mennyen, ide íratik”. Ezek után két „Új esztendei áldás” következik, majd két olyan szöveg, melyben az üstökös megjelenéséről s a világvége esélyeiről szól. Egymás után helyezte el a címzettjük szerint összetartozó verseket, pl. a H-III-ban hat Kazinczyról vagy Kazinczyhoz szóló szöveg követi egymást ([XXXI.]-től). Egy-egy vers tudatos elhelyezéséről a jegyzetek is tanúskodnak, mint a *Hajnali ének* esetén láttuk, vagy a H-I-ben lévő *Az Asszonyok dicsérete* után következő *Átok* című versnél, melyet így vezet fel: „*Ha már a’ szép jó Asszonyokat így megdítérte a’ Vers-író, meg-engedi talám a’ kellemetes Asszonyi Nem; hogy a’ roszzat, melly külömben-is Nemének gyalázatjára van; meg-átkozza*” ([XXXV]–[XXXVI]).

A H-I-ből nem készült második kiadás, de Pálóczi Horváth Kazinczyhoz írott egyik levelének nehezen értelmezhető soraiban mintha egyes szövegek újrakiadásának gondolatát fedezhetnénk fel (KazLev. I. 508, 264. sz.): „A’ régibb Holmimet már most nem bánom: Egy fragmentumomat, melly-forma íráshoz pedig még szokatlanabbszka voltam, magad láttad; a’ többi is olyan: nem tudok én abban corrigálni, a’ mit egyszer meg-írok, ha tsak egészen el-nem-bontom. – Ha nem restelled, szedd ki a’ javát, a’ mediocrist corrigáld, ’s darabonként küld által; ugy talám többre megyünk: azomban az én második Holmim meg fog készülni az első nélkül, ’s elig nagy lessz; az elsőnek a’ javát idővel a’ harmadikhoz is hozzá lehet kaptsolni”.

A Pálóczi Horváth-szakirodalomban „kéziratos Holmiként” emlegetett autográf gyűjteményes kötet (H-I. j. = MTAK Kt K. 757.) nem tekinthető kéziratos szövegváltozatnak; erről l. a Bevezetés 3. 8. 1. és 3. 8. 2. fejezetét.

Magyarázat

Címnegyed

Lettner József: az 1756-tól Eitzenberger Ferenc Antal tulajdonában működő nyomdát 1785-ben vette át tőle Lettner Gottfried József. A nyomda ezután csak rövid ideig, 1788-ig működött.

Mottók

O Meliboe! Deus nobis haec otia fecit: „Ó, Meliboeus, egy isten adott nekem ily nyugodalmat.” Vergilius, *Első ekloga*, 6. sor.

Virgil: Publius Vergilius Maro (i. e. 70–i. e. 19), római költő, eposzíró.

Inter Divos nullos non carpit Momus... (lat.):

Az istenek között nincs egy sem, akit ne gúnyolna ki a Mómosz,
A hősök között Héraklész szörnyeket üldöz,
A démonok között Erebosz királya, Plútó minden árnyra haragszik.
A filozófusok között Démoszthenész minden en nevet,
Hérakleitosz minden en sír,
Pürrhiasz nem tud semmit,
Míg Arisztotellész azt gondolja, hogy mindent tud.
Diogenész mindent megvet.

Agrippa semmiből sem akar kimaradni,
Megvet, tud, nem tud, sír, nevet, haragszik, üldöz, mindent gúnyol,
Egy személyben filozófus, démon, hős, isten és minden.

Agrippa, *De incertitudine et vanitate scientiarum*.

1531. második kiadás, 6. (Lengyel Réka fordítása.)

Agrip: Heinrich Cornelius Agrippa von Nettesheim (1486–1534), okkult német író, alkimista, csillagász.

οὐδεις ἀνθρώπων, ὃν ἐπει ποτε γαῖα καλύψει, / εἰς τ' ἔρεβος καταβῆ, δώμα τε Περσεφόνης / Τέρεται οὔτε λύρης, οὔτ' ἀυλητήρος ἀκούων (gör.): Az idézet kritikai kiadás szerinti szövege: „Οὐδεις ἀνθρώπων, ὃν πρῶτ' ἐπὶ γαῖα καλύψει / εἰς τ' Ἐρεβος καταβῆ, δώματα Περσεφόνης, / τέρεται οὔτε λύρης οὔτ' ἀυλητήρος ἀκούων.” „Senki a halandók közül, akit egyszer már a föld betakart, (és) alászállt az Ereboszba, Perszephoné házába, nem talál gyönyörűséget sem a líra, sem a fuvola hallgatásában.” Theognisz, *Elégia* 1, 973–975. Használt kritikai kiadás: *Theognis. Ps.–Pythagoras. Ps.–Phocylides. Chares. Anonymi Aulodia. Fragmentum Teliambicum*. Post Ernestum Diehl; Edidit Douglas Young. *Indicibus Ad Theognidem Adiectis*, Lipsiae, Taubner 1961.

Theognis Megareus (i. e. 6–5. század), görög költő.

Ajánlás

Lengyel-tóti Lengyel Imre: A Somogy megyei Lengyeltótiiban, külön kastélyban lakott (erről I. Pálóczi Horváth versében: Péterffy, 1980, 21) a nemes Lengyel család két utolsó sarja, Lengyel Imre és unokatestvére, Antal. Pálóczi Horváthnak csak Antalhoz és annak feleségéhez, Inkey Máriához fűződő kapcsolatáról maradt fenn írásos adat; a *Hol-mi* első kötetéhez kért tőlük támogatást. (Péterffy, 1980, 16–26.) A H–II. j. 253. oldalán lévő jegyzet szerint Pálóczi Horváth több éven át összesen 72 napot tartózkodott Lengyeltótiiban (ebből három gyűléssel, öt farsangolással, a többi földmérői munkával telt). Hogy pontosan melyek voltak ezek az évek, nem lehet tudni, de 1788-ban keltezett versében (H–II. XXIII. T. Nagy János Szanyi Plébánus Úrhoz, felelet egy leg első Levelére) már említi a „Tóti mezőket”, ahol neki „Archimedes’ fej-rontó görbe vonási” okoztak gondot (tehát földmérői munkát végzett itt), s fennmaradt olyan latin nyelven írt, majd magyarra is lefordított verse, mely ugyanezre az évre van datálva, s itt keletkezett (H–II. j. 14., cím nélkül). Péterffy említett munkája szerint Pálóczi Horváth 1788. február 1-jén Lengyel Imrének prózai, Lengyel Antalné Inkey Máriának pedig verses levelet küldött. A verses levelet tartalmazza a H–I. j. (188–192., *Concordia Isten Asszony Lengyel Antalnének*, részleteket közöl: Péterffy, 1980, 19–22.), de a prózai levélnek Péterffy nem adta meg lelőhelyét, s mi nem találtuk a szöveget. Másnap Lengyel Antalhoz írt verses levelet ugyanebben az ügyben (H–II. XXI. Az első Darab Holminek Dedicatioja. 1788dik esztendőben). E vers nincs dátummal ellátva, de a versben előforduló *Concordia* szót a szerző ezzel a lábjegyzettel látta el: „Czélozás van egy Concordia nevezetű versre, mely egy nappal előbb íratott ennél”. Nincs róla adatunk, hogy Lengyel Antal támogatta-e a versgyűjtemény megjelenését, a kötetbe ekkor be nem került *Dedicatio* alapján gondolhatjuk, hogy igen – de az *Ajánlás* mégsem hozzá, hanem Lengyel Imréhez szól. Az mindenesetre bizonyos, hogy a Lengyel Antal és Pálóczi Horváth közötti jó viszony még évekig megmaradt, ennek több dokumentuma is van: a *Lengyel Antal Urhoz* című vers, mely a H–II. j. 127. oldalán található, s melynek dátuma „Júnii

1789" (teljes egészében közli: Péterffy, 1980, 24–26), valamint Pálóczi Horváth Kazinczyhoz írt levelének sorai (KazLev. II. 36, 300. sz., 1790. február 18.): „Lengyel Antal Atyánkfiának mutattam a' Museum' második és harmadik darabjait; ő nagyon betsúli, a' Barna föld iszik-et." Az *Atyánkfia* elnevezés minden bizonnyal arra utal, hogy Pálóczi Horváthhoz és Kazinczyhoz hasonlóan Lengyel Antal is tagja volt valamelyik szabadkőműves páholynek; talán ez is táplálta kapcsolatukat. Az eddig felsoroltakon kívül még egy költemény van, amely kapcsolatba hozható Lengyel Antallal, a H–III-ban megjelent XXVII. *Egy ebédkor Lengyel Tótiban* című: 1790-ben a somogyi bandériumban Lengyel Antal kapitányi tisztséget töltött be, s a vonuló bandériumot birtokán három napig vendégül látta.

Pálóczi Horváthnak az Ajánlás címzettjéhez fűződő kapcsolatáról mindössze egyetlen Kazinczyhoz intézett levélrészlet szól, s ez is elég homályosan (KazLev. I. 325, 197. sz., 1789. április 17.): „...a dedicációját hozod elő, – tsintalan vagy – ugy e én is ugy dedicaltam a' Holmit; de hiszen a' holmihez hozzá illett; pedig a' Patronushoz tsekély tisztelettel vi-seltetem – hanem az igaz, hogy meg pofozom magamat, a' Nyári ejtszakát is ugy dedicaltam egy nevezetlen Hazafinak, mint alázatos szolga: én az illyent utálom; de a' hol meg kell lenni, senki sem tudja jobban, mint én".

31. *Bőjt-elő-hava*: február.

34. *m. p.*: manu propria: saját kezűleg.

Elő-beszéd

3. Ovidius, Publius Naso (i. e. 43–i. sz. 17), említett művei: *Ars amatoria* (*A szerelem művés-zete*), *Remedia amoris* (*A szerelem ellenszerei*).

9. *a' Junó helylet tündér párát ölelgető: Aeneis*, X, 632. sortól.

11. *Szeneka: Lucius Annaeus Seneca* (i. e. 4–i. sz. 65), sztoikus filozófus.

11. *Monita Christiano-Politica*: javított kiadása 1763-ban, Bécsben jelent meg, a szerző, ösz-szeállító nevének feltüntetése nélkül. (Lengyel Réka adata.)

33. *a' maga matériájához illő tzelből írtam*: I. a Bevezetés 3. 9. fejezetében.

37. *Parnaszszusonn, inkább Urania' mint Thalia' tanítóványjának tartom magamat*: a múzsák kö-zül Uránia a csillagászat és asztrológia; Thalia pedig a komédia és színház múzsája.

47. *Batrankomüomakhiával, Puleksel, Nuksal*: Pálóczi Horváth a *Batrankomüomakhia* (*Béka-egérharc*) c., Homérosznak tulajdonított vígeposztra, valamint a *Pulex* (*Bolha*) és a *Nux* (*Dió*) c., a 19. századig tévesen Ovidiusnak tulajdonított szatirikus, verses művekre utal. (Lengyel Réka adata.)

53. *íz-érzésű: ízlésű.*

Versek

[I.] *Igaz barát* (1784)

Páter Ányos Pál (1756–1784. szeptember 5.), költő, pálos rendi szerzetes, 1784 júliusá-ban érkezett Veszprémbe, hogy betegségét kezeltesse. Mint a versből kiderül, személyesen ekkor találkoztak először Pálóczi Horváthtal. Ányos közeli halála miatt nem sok időt tölt-hettek együtt, de a fiatal Horváth számára alighanem meghatározó volt ez az időszak. 1784 előttről fennmaradt versei két élesen elkülönülő csoportra oszthatók: iskolás gyakor-lat (szentencia) típusú versekre és alkalmi költeményekre (I. a Bevezetés 3. 2. részének második felében). Ez az első olyan verse, amely már túllép ezeken, jóllehet, még mindket-tő jegyeit magán hordozza.

A Pálóczi Horváth-életműben megtalálható nagy és állandóan vissza-visszatérő témák közül a *lélek halhatatlanságának* és a *barátság*nak is e versben találjuk meg első felbukkanását. A művet részletesen vizsgálta Jankovics József; véleménye szerint is „a Horváth-életmű alapkérdéseinek egyik korai összefoglalója” (Jankovics, 2011, 242). Ezen kívül a költői kísérletezésnek is első s legösszetettebb szövege. A narratíva váltogatása, a műfaji határok tágítása és összemosása, a szerkezeti összetettség arra enged következtetni, hogy egy literátus-költői öntudat első próbálkozásának tekinthető a szöveg – már nemcsak a költői sémák utánzása, hanem azokkal való kreatív játék, mesterkedés.

A vers korabeli megítéléséről szól az az anekdota, ami a *Leg-rövidebb nyári éjtszaka* bevezetésében olvasható: „De ez tsak ugyan, nem *Holmi*, hogy tűzbe vessék, a’ mint bánt kémélletlenül a’ most nevezett *Holmi* vers darabjaimmal egy Pap Úr: hogy ki-szakasztván belőle az Anyos Pálról írottakat, a’ többit meg-égette.” Természetesen lehet, hogy ez csupán anekdota (Pálóczi Horváthról számtalan anekdota született, ezeknek gyűjteménye: Baksay, 1862).

Németh József a versnek a *Felfedezett titok* című regénnyel való tartalmi hasonlóságra hívja fel a figyelmet: ott is egy fiatal barát meséli el élete utolsó napjain a történetet, s utolsó gondolatai több ponton tematikusan is megegyeznek az itt olvashatókkal, l. Németh, 1984, 469; Péterffy, 1985, 167–170.

Első beszéd

16. *Fatum*: végzet, sors.
29. *Pindarus*: Pindarosz (i. e. 522/518–442/438), görög költő.
30. *Heráklitus*: Epheszoszi Hérakleitosz (i. e. 535–475), görög filozófus.
31. *Epiktetus volt beteg testem’ Attya*: Epiktétosz (55 k.–120 k.), görög sztoikus filozófus. Fél lábára sánta volt.
32. *Szeneka Timont nem vigasztalhatja*: Timon (i. e. 312–226), görög filozófus-költő, itt mint a szkeptikus filozófia képviselője említődik, Seneca pedig mint a sztoikus filozófiáé.
35. *meg-hóltaknak Lelkeik rendében, Költöznek újjobban más ember’ testében*: Platón szerint az emberi lélek kilencszer vált testet. (*Állam*, 2. könyv.)
55. *szárnyos lábú Istenek’ követe*: Hermész/Merkuriusz, ő kísérte le a halottak lelkét az alvilágba.
63. *vízre vezetett*: bajba sodort.
64. *Augustus* (i. e. 63–i. sz. 14), a Római Birodalom első császára, Ovidiust támogatta, majd száműzte.
81. *Mája’ Fijának kígyokkal meg-tekertt páltzája*: Maia fia: Hermész, botja a Caduceus, melyre két kígyó tekeredik.
103. *Fehér-Várott Fijai valának*: Ányos Pál 1782-től a székesfehérvári pálos gimnáziumban tanított.
119. *Kép-írók* (rég.): festők.
125. *A’ dühös Asszonyok, a’ kik hajdanában Dolgoztak, Orféus el-szaggatásában*: Bakkhosz papnői meg akarták kövezni Orfeuszt, de az énektől megszelídült kövek nem akarták megütni őt. A bakkhánsnók végül szétszaggatták.

131. *mérges Píkszissel meg rontván fejemet Pandóra melyemből kergeti Lelkemet*: pixis (gör.): szelence. Zeus, hogy megbüntesse a tüzet elfogadó embereket, megteremtette Pandórát, az első asszonyt. Hermész egy szelencét ajándékozott Pandórának, melyet nem volt szabad kinyitni, de Pandóra kíváncsiságból kinyitotta, és az emberekre szabadította a sorscsapásokat.
138. *flastrom* (rég.): sebtapasz.
139. *könyörgők Remete Szentemnek*: Remete Szent Pál (228–341), remete, a magyar Pálos rend névadója; szellemi ősként, példaképként tisztelik.

Második beszéd

35. *'S adj a' Szentegyháznak éneklő szájában Verseket; kiket írsz, 's írtál mostanában*: Ányos Székesfehérváron Nagy Ignác püspöktől azt a feladatot kapta, hogy állítson össze egy katolikus énekeskönyvet, saját szerzeményekkel is kibővítve a kanonizált szövegeket. (Jankovics, 2011, 245.)
42. *Idvességem' szarva*: Zsoltárok könyve, 18, 3: „Az Úr az én kősziklám, váram és szabadítóm; az én Istenem, az én kősziklám ő benne bízom: az én paizsom, idvességem szarva, menedékem.”

Barátom! [Ányos felelete]

7. *hatod napra meg-is holt*: Ányos Pál 1784. szeptember 5-én halt meg Veszprémben. A veszprémi római katolikus ferences templom kriptájában nyugszik.

Harmadik beszélgetés

4. *kínos*: kínnal teli, gyötrelmes.
70. *vérségem*: rokonságom.
149. *Leibnitz' bölts találmányával Nem hihetnek Lelket lenni test híjjával*: Gottfried Wilhelm Leibniz (1646–1716), polihisztor, filozófus. A lélekről szóló munkája: *Neue Abhandlungen über den menschlichen Verstand*, 1765. (Újabb értekezések az emberi értelemről, ford. Boros Gábor, Kékedi Bálint, Moldvay Tamás, Sallay Viola, Bp., 2005.)
158. *semmi gondolat nintsen a' Lelkekben, Hanem ha az elébb az érző testekben Kezdődik, 's a' testi érzékenységekben*: vö.: Aquinói Szent Tamás, *Quaestiones disputatae de veritate, De veritate*, q. 2 a. 3 arg. 19., „Nincs semmi az értelemben, ami előzőleg ne lett volna meg az érzetekben”.
174. *oszthatatlan valóság*: nem anyagi természetű, spirituális létező.
213. *vastag test*: anyagi természetű.
230. *szent János, 's Pál el-ragadtattak*: Jel. 4.; 2. Kor. 12.
261. *Lelked, testeddel egy személy, egy állat*: Pálóczi Horváth az *állat* és *valóság* szavakat gyakran szinonimaként, *fizikailag létező dolog* értelemben használja.

[II.] Pokol (1782)

- H–I. j. 4., *Tartara* címmel.
48. *Fére mene Júdás 's fel-akasztá magát*: Máté 27. 5.
49. *Kain ellen az egek' egére Kiált ártatlanul az Ábelnek vére*: 1Móz 4.; a *vére égre kiált* kifejezés: 1Móz 4. 10.

[III.] *Titkonn könyörgeni*

H-I. j. 3., azonos címmel.

[IV.] *A' jövendő Ördög felelete: Παις Ε'βραίος 's a' t.*

H-I. j. 1., a (feltehetően) latin cím olvashatatlán, de a görög idézet azonos.

Παις Ε'βραίος (gör.): „Zsidó gyermek”, nem sikerült azonosítanunk, mely szövegre történik utalás. A Ε'βραίος szó írásmódja helyesen Ἐβραῖος.

[V.] *Karátsony*

H-I. j. 84., azonos címmel.

[VI.] *OZANAM SZAVAI: Sorbonistarum est Quaestiones Theologicas dispute, Papae decidere; Mathematicorum per lineam perpendicularem in coelum ascendere.*

H-I. j. 1. és 3., azonos címmel.

A kéziratban a vers két szakasza között olvasható a *Hálá-adatlan*, a *Bújaság*, és *Az Isten-tagadóhoz* című vers. (Péterffy, 1985, 113–114.)

Jacques Ozanam (1640–1717), francia matematikus.

Sorbonistarum est...: „A Sorbonne tudósainak szokása teológiai kérdésekről vitázni, a pápáké dönteni bennük; a matematikusoké függőleges vonalon az égbe emelkedni.” (Lengyel Réka fordítása.)

1. *sorbonában*: a párizsi Sorbonne egyetemen.

9. *Felices animas! quibus haec cognoscere etc.*: „Boldog lelkek, akik legelőbb eszméltek ilyenre”. Ovidius, *Fasti* I. 297.

[VII.] *Hálá-adatlan ember*

H-I. j. 1., *Ingrati* címmel.

A versben kifejtett hasonlatot Pálóczi Horváth gyakran használja, pl. *Hunniás*, Ötödik könyvben.

[VIII.] *Fattyú gyermek' mentsége*

H-I. j., 1., azonos címmel.

9. *Herkules, Éneás és mások ezerek, Mind idegen vérből származott emberek*: Héraklész Zeusz és Alkméné gyermeke, Alkméné férje Amphitruón volt. Aeneas Ankhiszész és Aphrodité fia, Ankhiszész felesége Eriopisz volt.

[IX.] *Az Isten-tagadóhoz*

H-I. j. 3., *in Atheum* címmel olvasható először latinul, majd magyarul.

Hogy a magyar szöveg a latin fordítása, azt Pálóczi Horváthnak a kéziratban olvasható utalása (*Magyarul...*) is jelzi.

[X.] *Nem minden olyan, a' millyennek láttzik*

H-I. j. 4., *Non omnia talia sunt qualia putantur* címmel.

ÖÉ, 199. sz., *Más a való, más a szín* címmel.

A *Magyar Musa*-beli verstani értekezésében idéz belőle (1787. június 16. 381.): „A' Músa fel-tétele szerint tehát itt-is lehetne fontos mondást hat hangzatban-is írni, és még rövidebben mint ez: „A' tudomány sok időbe nem áll,” és még-is vers lenne: de mivel ezt a' mértékre való vigyázást, már mi Magyarok az ilyen versekben el-hagytuk, sokan pedig nem-is tudtuk, nem elég mentség tehát a' mit meg-jegyztettem. — Ezt-is hozzá teszem te-

hát: hogy lehet edgy *Strofában* három négy fontos mondást őszve tenni, és akkor olyan lesz, mint ha edgy kötött versben edgy fontos mondás legyen: *Szeneka'* írásiból a' jutalomról fordítottam ezt: (itt következik a *Használ a' jutalom* c. vers, a 380. oldalon). Ugyan ezen állításom kedvéért, és edgyszersmind annak meg-mutatására, hogy nem vagyok olyan bolondja a' négy sorú *Strofának*, hogy a' több nemeit a' versnek meg-utálljam: ide írok edgynehány *Distikont* arról, hogy nem minden úgy van a' mint mutatja magát:” Ez után következik *Az Isten-tagadóhoz* c. vers első hét sora. (I. még: Péterffy, 1985, 119.)

2. *lárva*: álarc, báb.

[XI.] *Használ a' jutalom*

H–I. j. 4., *Passium* címmel.

Magyar Músa, 1787. június 16., 380., *Használ a' jutalom* címmel.

Lásd még az előző vers jegyzeteit.

A' három fő-bűnökről renddel

[XII. 1.] *KEVÉLYSÉG. Károly és Antal együtt-beszélgetnek* (1783)

A türelmi rendelet bevezetése után újraindulni látszott a pápai református főiskola. A vers írásának idején még csak tervezhették, hogy kik lesznek a professzorok. Pálóczi Horváth ekkoriban pápai lakos volt, s nem kizárt, hogy ő is a professzori állásban reménykedett. Péterffy valószínűsíti ezt, s felteszi, hogy „Horváth maga rejtőzik az Antal A. kezdetűje mögött”. (Péterffy, 1985, 59–60.)

33. *instál* (lat.): kér, könyörög.

39. *olyan fa-botot fel-vettek, Melyből Merkuriust ritkán építettek*: vö. „a Jupiter agyvelejéből könnyebb Pallást csinálni, mint a fabotból Merkuriust”, *Felfedezett titok*, 1792, 190. (Lengyel Réka adata.)

45. *Eurisztheus Úr és Király légyen, Míg Herkules víni a' vadakkal mégyen*: Eurisztheusz műkénéi király a görög mitológiában. Az ő parancsára kellett elvégeznie Héraklésznak a tizenkét próbát.

49. *Kszánthust böltsnek tartják és igen tudósnak, Kövel verik fejét szegény Ézopusnak*: Xanthosz rabszolgája volt Aiszóphosz (i. e. 600 k.).

73. *ennyi vad számár tsikók között élni, 'S az Oroszlánnak-is rugásoktól félni*: a méltatlan helyzetet Pálóczi Horváth máskor is ezzel a hasonlattal ábrázolja, pl. a Hunniásban: „Szégyenli, hogy e' két vad számár' fajzatja E' beteg oroszlánt ekképp' nyomorgatja”.

117. *Válé* (lat.): Isten veled!

137. *fértály*: negyed.

[XII. 2.] *BÚJASÁG* (1780)

H–I. j. 1., *Impuri Amoris Impatiensa* címmel.

A vers 1780-ra van datálva, így a kötetben ez a legkorábban keletkezett vers (bár nem minden vers van dátummal ellátva). Péterffy hívja fel a figyelmet arra, hogy az *Egy Álom* című vers rokonságot mutat ezzel, mert a két vers utolsó sorai csaknem azonosak. (Péterffy, 1985, 146–147.)

30. *El-vesztette magát Didó Éneásért: Aeneis*, negyedik könyv.

31. *El-pusztula Trója egy Aszszony lopásért*: a trójai háború Helené elrablása miatt tört ki, erről szól az *Íliász*.

38. *Nem indúltam bogár után bolondjában*: a szólást Dugonits András így jegyezte le Magyar példa beszédek és jeles mondások című munkájában (Szeged, 1820, 293): „Ki bogár után indul, kerengőbe készül. Ki bogár után indul, ganéba vezetetik”.

[XII. 3.] FÖSVÉNYSEG (1782)

H–I. j. 67., *Avarus* címmel.

Tartalmi hasonlósága a következő verssel kapcsolja össze. (Péterffy, 1985, 50–51.)

3. *Kíntsre fekűdt sárkány Ézopus' tsudája!*: Aiszóphosz meséi között nem találtunk olyat, amire a verssor utalhat.
4. *Mínós' tekervényes Házba-zárt Bikája!*: a Minotaurusz félig bika, félig ember testű lény, Minósz krétai király szörnyszülött fia, aki a krétai labirintusban élt.
7. *szellet* (rég.): lélek.
39. *maradéka* (rég.): utóda, leszármazottja.

[XIII.] MAGA GYILKOSA (1782)

H–I. j. 19., azonos címmel. A kéziratban (alig olvasható) latin alcím szerepel: *Id est tragoedia si[...].qua Mors 'Soldosiannae historice cum circumstantis enarrari.*

Az ÖÉ-ben a *Kórus vagy Énekek* közül az első három szerepel: *A' sorssával megelegetett*, 151. sz.; *Pokol és lekiismeret*, 183. sz.; *Hipokrondia*, 182. sz.

Péterffy a FÖSVÉNYSEG című verssel való tartalmi hasonlóságra mutat rá (Péterffy, 1985, 51–57). A vers ismertetése végén közli a szöveget záró latin sorok fordítását – mi is ezt vettük át. A költemény harmadik betétdaláról (mely az ÖÉ-be is bekerült *Hipokrondia* címmel) Pálóczi Horváth ezt írta Kazinczynak 1789. május 13-án (KazLev. I. 355, 204. sz.): „Van a' Holmiben, a' maga gyilkosában, egy kétségbe esett ének: Be keserves énekem e' nyomorult életem! az az ének olvasva igen silány, de ha előtted énekelném, nem győznél vele be telni; 's azt is a' Qvantitásoknak a' Tactussal való egyezése tsinálja. – Azért láttzanak nekem minden énekeim szegényebb compositionak, mint a' szabad versem, hogy a' Tactus miatt a' Qvantitasra is nagyon kell vigyáznom.” A latin szövegben szereplő *Mord Avas Hatu* Horváth nevének anagrammája (Adamus Horvath). Pálóczi Horváth gyakran használt saját vagy mások neve helyett anagrammát, l. még a *Szent-Gáli Vendégség* (H–I. [XX.]), a *Ro'sos Antal Úrhoz* (H–I. [XXIV.]) és *A' természet deréksége* (H–II. XV.) című verseket.

A közköltészeti mintáról és annak eredetkérdéséről: RMKT XVIII/15, 431.

9. *ritka ember tudott bőltseim banni vélem*: a *ritka* szó jelentése itt: kevés.
62. *vakra forduló kotzka*: balszerencse.
84. *el-tudja szenvedni*: viselni.

Második beszélgetés

54. *'Soldosné*: a személynév korábban több helyen is kipontozva szerepelt.
60. *Hanák*: a hanákok (cseh népcsoport) egyik, ekkoriban divatos tánc típusára utal, amelybe a vers dallama tartozik.

Harmadik beszélgetés

67. *Tútor*: pártfogó, gyám.
144. *Herkulesnek, a' zavaros színű Lerna-vize' gödribe Hét fejeit berzegető fene sárkánnyának méteje mérge*: Héraklész második próbája: a Lerné mocsarában élő, sok fejű, mérgező lehelletű szörnyet, a Hüdrát kellett elpusztítania.

152. *Oda hagyta Titziust a' maga májt szerető durva madárja*: Titüosz Gaia óriásgyermeké, aki a Tartaroszban Prométheuszhoz hasonlóan bűnhődik: egy keselyű a máját tépi.

Negyedik beszélgetés

50. *Zsidóknak Babilon' fűz-fája' Ágára akasztott Húros músikája*: „Babilon folyóvizeinél” az elnémult, fára akasztott hangszer (kinnór) a számkivetettség, a jövőtlenség szimbóluma (Zsolt 137:2).
53. *Ha Kám akarsz lenni be-nézhetsz alája*: Kám Noé fia, aki látta apját meztelenül. Teremtés könyve, 9. 22.
149. *Szent János' mondása Három a' bűn...: 1Ján 2. 15–16.*
- 173–180. *Lugubris quondam raptam...:*

Mint egykor az elrablott Helenáért gyászos volt Menelaos,
Illyformán éneklí a Mord Avas Hatu Tót Ilonát.
Mint boldogtalan Absolon Jupiter szent fájától megfogott
Most az asszony csüng madárként a fűzfa ágán.
Ha minden fűzfa csak egy fösvényt hordana
És hasonló gyümölcsöt hozna,
Szűzen visszajönne az aranykor,
Mely most a föld nehéz sulya alatt nyugszik.

[XIV.] Világi Mulandóság, Halál

H–I. j. 7–12., *Mors* címmel.

Pálóczi Horváth a vers részleteit, néha több versszaknyi részt halottbúcsúztató verseiben használta föl, l. Péterffy, 1985, 121–126; 130–131.

32. a) jegyzet: *'Sólt. 102.:* „Régente fundáltad a földet, s az egek is a te kezednek munkája. Azok elvesznek, de te megmaradsz; mind azok elavulnak, mint a ruha; Mint az öltözet, elváltoztatod azokat, és elváltoznak.”
48. b) jegyzet: *Ouid. Metam. reminiscitur adfore tempus &c.:* „emlékszik, hogy a sorsban az áll”. Első könyv, 256. sor.
56. a) jegyzet: *Nona ignea triplicitas, vel maxima coniunctio:* „a bolygók kilencedik hármassága, vagyis együttállása”, vö. Giovanni Riccioli, *Almagestum novum...*, I, 672–675. (Lengyel Réka azonosította és fordította.)
75. *Gyakorta tsak egy kis féreg búvik bele 'S oda leszz a' Jónás' kopasz-fej' fedele*: Jónás könyve, 4. 7.
110. *Nagy Sándor* (i. e. 356–323), makedón király, hadvezér.
119. *Áll még a' Dániel' titkos Statuája...: Dán 2. 31–35.:* „Amit láttál, ó király, az egy hatalmas szobor volt. Ez a szobor nagy volt és fényes, magasra emelkedett előtted, és rettenetes volt a tekintete. A szobor feje tiszta aranyból volt, melle és karjai ezüsből, hasa és ágyéka bronzból, lábszárjai vasból, lábai meg részben vasból, részben agyagból. Ezt láttad, míg a (hegyről) le nem vált egy kő anélkül, hogy hozzáért volna valakinek a keze. Ez eltalálta a szobor vas- és agyaglábát és darabokra zúzta. Ekkor egyszerre összetört a vas, az agyag, a bronz, az ezüst és az arany, s olyanná lett, mint nyáron a szérún a por, amelyet felkap a szél, úgyhogy nyoma sem marad.” Ezután következik a király álmának magyarázata.

145. *Hajdan, Filep Király Mátzedóniában... Emlékezz hogy meg-halsz: a 'memento mori' történetének egyik lehetséges forrása Curtius Rufus A makedón Nagy Sándor története c. műve (VII, 8), vagy ennek egyik kommentáros kiadása (pl. Quinti Curtii Rufi de rebus gestis Alexandri Magni, [...] curavit et digessit Henricus Snakenburg, Delphis et Lugd. Bat., 1724). (Lengyel Réka adata.)*
157. 'Sólt. 90. 9.: „Elmúlik minden napunk haragod miatt, úgy elmúlnak esztendeink, mint egy sóhajtás.”
161. *Kszerkszes: Xerxész (i. e. 519–465), perzsa király.*
193. *Balthazsár pompással mikor vatsorála, Hirtelen a' falonn egy kéz 's penna nála: Dán. 5. 5-től.*
200. *Jó borba adott-bé mérget a' torkára: Nagy Sándor halálának oka tisztázatlan, egyes feltevések szerint a túlzott alkoholfogyasztás okozta.*
184. a) jegyzet: *Senec. Tragoed. Alium multis gloria terris &c.: „Mást a világhír szárnya röpít-sen”. Az idézett rész folytatása: „minden város róla fecsegjen, pletyka emelje a csillagos égig, mint csak egy istent, vagy szekérével szálljon a mennybe, engem a biztos otthon ölében rejtse a föld! Veszteg maradók érik meg a vénkort...” Lucius Annaeus Seneca (i. e. 4-i. sz. 65) Hercules Furens című drámája, 192. sor.*

[XV.] *Egy Úri érdemes Atyának, kedves Leánya halála után íratott Vigasztaló-levél (1786)*

Magyar Músa 1787. 377–378. oldalain az 1., 2., 6–9., 53, 54. versszakok, cím nélkül.

Pálóczi Horváthnak Kazinczyhoz 1788. október 14-i leveléből tudhatjuk, hogy a kötet versei közül ez az 1786-ra datált vers a legkésőbb keletkezett munkája (KazLev. I. 221, 151. sz.): „Úgy tettzik, leg újabb munkám a' Holmiben, az, a' mi a' 84dik lapon kezdődik; olvasd meg; és talám az az egy igaz meg menti Sodomát a' tűztől, a' mire ítélted.” Péterffy szerint „Horváth értékelésének elsősorban etikai és nem esztétikai mércéje volt”. (Péterffy, 1985, 134–135.) A magyar irodalomban ekkor az esztétikai gondolkodás még gyerekcipőben járt, tehát esztétikai mércéről valóban aligha beszélhetünk, az etikai mérce fogalmát pedig homályossága miatt nem szerencsés alkalmaznunk. Valószínűleg a feltételezett olvasói igényeket szem előtt tartva emeli ki Pálóczi Horváth éppen ezt a verset: a korban a megjelenésre (ha nem is feltétlenül a tényleges olvasásra) leginkább az ilyen alkalmi költemények számíthattak. Lásd még a Bevezetés 3. 6. fejezetében.

34. *Apelles (i. e. 4. század) görög festő, Nagy Sándor udvari festője.*

96. *flastrom (rég.): sebtapasz.*

131. *érdeklí: kb: érinti.*

[XVI.] *Felséges Mária Theresia halála' tisztességére írt Esztendő' jegyző Vers*

Péterffy szerint a *Magyar Músa 1787, 381–382. lapján közli (Péterffy, 1985, 19), ez azonban téves megállapítás. A 382. lapon ugyan közöl egy „esztendő' jegyző” verset Pálóczi Horváth, de az egy másik vers, Németi Pál latin nyelvű versének négysoros magyar fordítása.*

Mária Terézia (1717–1780), magyar és cseh királynő 1740-től, I. Ferenc német-római császár felesége.

5. *Stat penes arbitrium, modo sit constanter (lat.): „Egyéni megítélés kérdése, csak legyen következetes.” (Lengyel Réka fordítása.)*

[XVII.] Méltóságos R. Sz. B. Gróff Széki Teleki József Ur ő Nagysága tiszteletére 1782dik Eszten-
dőben, Octob. 15dik napjára; mikor Ugotsa Vármegye Fő-Ispányának instelláltatott (1782)

H-I. j. 79., am [...] *Josephus Teleki* címmel.

A *Magyar Hírmondó* 1782. szeptember 7-i számában jelent meg a hír, hogy Telekit Ugo-
csa vármegye ispánjává nevezik ki – Péterffy szerint ez az újsághír a közvetlen előzménye
a vers keletkezésének (Péterffy, 1985, 69–71). Valójában nem zárhatjuk ki, hogy ekkor Pá-
lóczi Horváth személyes kapcsolatban volt Telekivel, hiszen a következő évben a gróf po-
mázi birtokain és környékén földmérői munkát végzett, mellyel igen jól keresett. Feltéte-
lezhető, hogy a Teleki-fiúk nevelője, Pálóczi Horváth debreceni jó barátja, Némethi Pál is
segített a költőnek munkaadóra-támogatóra találni Telekiben. Kazinczynak így írt életé-
nek erről a szakaszáról (KazLev. I. 269, 175. sz., 1789. február 7.): „verejtékkel kellett hát
keresnem kenyeremet; verejtékkel mondom, mert M[éltóságos] Gróff Teleky József Jósza-
gában a’ Pomázi Dominiumban volt olyan napom, hogy egy nap tizenegy mértföldet
jártam gyalog; és tsak ugyan ott vettem meg fundamentomát mind hivatalomnak, mind
keresményemnek, a’ Theoria rajtam annyit segített, hogy egy napi munkámért, a’ mint fel
osztottam, 15 aranyam járt, – magam azomban Veszprém V[árme]gyében Pápán laktam;
útálván másnak bérbé fogadott szolgálja lenni, egy néhány meg lehető salariumú hí-
vatalokat meg-vettem, ’s tsak annak dolgoztam, a’ kinek akartam. – Egy ízben, mikor
Gróff Teleky József a’ Pétsi Districtusban Scholarum Inspector volt, tőle Pétsenn Matheseos
Professorságot instáltam; meg is ígérte; de meg-ijedvén attól, a’ mint rebesgették, hogy
nem sokára németül kell tanítani; azzal is fel-hagytam.” Pálóczi Horváth 1787. október
27-én Telekihez írt levelében, melyhez a *Hunniást* is mellékelte, „Feleségem Atyafiságával
együtt járó tiszteletről” ír (a levél kiadatlan, MTAK Kt. M. Irod. Lev. 4. r. 1980/4. sz., rész-
leteket idéz belőle Péterffy, i. h.). Az *Atyafiságra* való utalás nem egyértelmű; a rokoni kap-
csolat nem kimutatható, s Pálóczi Horváth ekkor még nem volt szabadkőműves (1789.
november 19-én volt a beavatás, l. Németh, 1984, 462).

Teleki József gróf (1738–1796), felvilágosult főúr, főispán, a református zsinat elnöke.

88. *József által*: II. József által.

74. *font*: itt: mérleg.

90. *Stagnantis cecini gelidas Pelsonis ad ondas Carmina vix Teleki Nomine digna Tuo.* (lat.):
„A Pelso-tó hideg habjainál énekeltem / e dalokat, melyek alig méltók a Te nevedhez,
Teleki.” (Lengyel Réka fordítása.)

[XVIII.] BALATONI HIDEG-FERDŐ

Szily József Pest megyei alispán fából készült családi fürdőt építtetett, melynek vízre
bocsátását többen is megverselték. Sárközy István (1759–1845) *Achilles Kápolnája* címet
adta versének, ez kéziratos verses naplójában maradt fenn, a 19–23. oldalon. Pálóczi Hor-
váth erre a versre írta meg saját költeményét, mint a kezdő sor is mutatja („Áll már az
Ákhilles’ deszka-Kápolnája”), az alcímben szereplő *Ifjú Ur* tehát Sárközy, Horváth későbbi
sógora.

Sárközy a naplójába Pálóczi Horváth költeményét is bemásolta (23–30. oldal), melyet
levélben kapott meg a költőtől, mint ezt a kéziratbeli szöveg üdvözlő és elköszönő formu-
lái mutatják. A bevezető és lezáró sorokban egy közösen írandó komédia tervéről van szó,
valamint arról, hogy Pálóczi Horváth megmutatta Sárközy versét a veszprémi alispánnak,

aki „egy vivátot mondott reá”. A fürdő avatásának pontos dátuma nem maradt fenn, de Horváth levele 1784. július 25-ére van datálva; feltételezhető, hogy nem sokkal az avatás után készült. Sárközy verses naplóját a kaposvári Rippl Rónai Múzeumban őrizték, kérdésemre viszont azt a választ kaptam, hogy jelenleg nem tudnak a könyv hollétéről. E kötet-ről készült egy másolat, mely a nagybajomi Sárközy István helytörténeti múzeumban található, munkámhoz ezt használtam (s ezúton köszönöm meg Deák Varga József muzeológusnak segítőkészségét). (Péterffy, 1985, 104–107.)

Nádasdi Sárközy Istvánnal (1759–1845), a későbbi somogyi alispánnal Pálóczi Horváth a debreceni kollégiumban ismerkedett meg. Fontos szerepet játszott a költő életében; mint maga írja, Horváth első felesége is rokona volt, második feleségét, Sárközy unokahúgát pedig ő ajánlotta Horváth figyelmébe. Verses naplója szerint a kollégiumban töltött idők után, tehát a nyolcvanas években is fennmaradt kapcsolatuk (l. pl. az 1784-ből való *Egy Ifjú Úrhoz vígasztaló Ének* című vers, H–I. É [XIV.]), a kilencvenes évek közepétől egy bő évtizeden át pedig egymás közvetlen közelében, a Sárközy-birtok központjában, Nagybajomban éltek. Pálóczi Horváth gyakran vette igénybe Sárközy híres könyvtárát, s Petrikeresztúrba való költözése után is tartották a kapcsolatot – Pálóczi Horváthnak birtokai voltak Nagybajomban, s felesége halála után ezek jogilag is rászálltak, ezeknek ügyeit intézni járt vissza egykori lakhelyére. Kapcsolatuk baráti jellege azonban ekkorra már elhomályosult; Sárközy Pálóczi Horváth szabados, kicsapongó életmódjáról ír Kazinczynak (pl.: *KazLev. XIX. 326–327, 4479. sz., 1825. április 14.*). Leveleiből mindazonáltal az tűnik ki, hogy Sárközy a tudóst haláláig becsülte Pálóczi Horváthban (kéziratos munkáinak jelentős részét ő vásárolta meg az özvegytől a könyvtára számára), noha a magánember vétkeit nem tudta neki megbocsájtani.

Vitéz-Ispány Szili Úr: Szily József (1746–1827), Pest megye első alispánja, az 1790/91-es országgyűlésen Pest-Pilis-Solt vármegye követe, majd a hétszemélyes tábla bírása volt. A filum successionis interruptum-elv (miszerint II. József megszakította a Habsburg örökösödési vonalat azzal, hogy nem koronáztatta királlyá magát) terjesztője. Erről, s Szily országgyűlési követként való szerepléséről l. Nagy, 2012; Péterffy, 1985, i. h.

3. *Juliánnája*: „A fürdő névadója Festetics Juliánna grófnő, Széchényi Ferenc felesége” Péterffy, 1985, 104.

35. *egy Fő-pap*: l. a következő jegyzetet.

42. *Apátur Uradnak*: Vajda Sámuel (1718–1795), tihanyi apát, egyházi író, l. még: H–II. IV.

60. *egyelest*: vegyesen.

72. *Gálemnus, Galénosz* (129–201), görög származású római orvos, filozófus. Orvosi felfogását erősen befolyásolta a testnedvek elmélete, amelyet Hippokratész nyomán ő foglalt össze először.

139. *maga szabad száján*: szabadon, nem kormányozva.

146. *Nóe*: ószövetségi pátriárka, az özönvíz idején ő mentette meg bárkáján az embereket és az állatokat. Az özönvíz elmúltával madarakat engedett el, hogy hírt hozzanak a szárazföldről. A fehér galamb olajfa-ágat hozott a csőrében.

[XIX.] *Egy érdeemes Úri Gazda-Embernek furtsa gondolatai, mellyeknek le-írásában a' Vers-író ha híjjános verseket talált írni azzal menti-ki, hogy tsak hírtelen (ex tempore) vagynak írva (Erre a' fenn-írt Gazda Ur ezt felelte; A' Poeta pedig ekképpen kezdi magát menteni)*

H-I. j. 126–128., *Mórocza Uram Épülete címmel.*

Egy 1786. augusztus 21-re, Sámuel napra keltezett, „Őrsre” küldött, kéziratban maradt (H-I. j. 230.) levél alapján megállapítható, hogy a vers címében Mórocza Sámuel táblabíró-ról van szó. A H-III. j-ben szereplő (7–8. oldal) *Mórocza Úr halálára 1a. Martii. 1791.* című versben „kedves Rokónának” nevezi: Oroszi Juliannának, Pálóczi Horváth első feleségének nagybátyja volt (Németh, 1984, 464). Horváth 1791. február 24-én megjelent, *A' vallás dolga Zala vármegyében* című munkájában közli Móroczának Althan Jánoshoz, Zala vármegye ispánjához intézett levelét. Péterffy, 1985, 92–96.

11. *kontignázió*: itt: emelet. Az emeletes épületek kialakulásának egyik oka a nemesi telkek elaprózódása volt (l. Lichtneckert, 1996, 412). A versben túlzóan, tréfásan leírt „egymás tetejére” való építkezés Alsóörs domboldalban való elhelyezkedése miatt bizonyos fokig elképzelhető volt (erre Lichtneckert András hívta fel a figyelmem, köszönet érte). Az istálló fölött elvileg valóban állhatott kert; a pajta tetején valóban nyomtathattak, a magot onnan leereszthették, s a prэшázból levezethették a mustot az alatta lévő pincébe. Mivel Mórocza Sámuel házai eredeti állapotukban nem maradtak fenn, nem deríthető ki (Pálóczi Horváth nyilvánvaló túlzásait kivéve), hogy a leírásban mi a kitaláció s mi a valóság.

14. *Bóltos*: íves tetejű, boltíves.

16. *Faunusnak*: itt: pásztor. Faunus a görög mitológiai Pán pásztoristen latin megfelelője.

16. *török-fejt tettem*: Péterffy Ida e sorhoz a következő megjegyzést fűzi: „A török fej említése felidézi azt a nép által ma is „török-háznak” nevezett Alsóörsön lévő 15. századi, eredetileg gótikus köznemesi lakóházat, amelynek kéményét turbánszerű dísz fedi, s amely épület valaha Mórocza Sámuel „Kőből Háza” lehetett” (Péterffy, 1985, 93). Lichtneckert András Alsóörsről szóló helytörténeti monográfiájából (Lichtneckert, 1996, 210–217) kiderül, hogy a „török-ház” néven ismert épület sohasem volt Mórocza Sámuel birtokában, Péterffy feltételezése tehát téves – a kertben elhelyezett „török fej” és az Alsóörsön jól ismert, turbánszerű kéménydísz között legfeljebb asszociációs kapcsolat állhatott fenn.

25. *Szűrű*: szérű, cséplésre szolgáló, keményre taposott vagy sulykolt agyaggal kikeményített földterület.

27. *Abrisz* (ném., rég.): alaprajz.

34. *ki-planéroztatom* (rég.): planíroz: simít, egyenget.

60. *distráhal* (lat., rég.): terjeszt, árul.

86. *lektika*: gyaloghintó, hordszék.

127. *tromfol* (rég.): visszavág.

147. *nagy tag*: egybefüggő s nem részekre osztott földterület. A fennmaradt helytörténeti adatok szerint Mórocza Sámuel igen sikeres volt tervének végrehajtásában, szétszórt földbirtokainak csere és vásárlás útján való egységesítésében (Lichtneckert, 1996, 215–217).

164. *Doctrina moralis* (lat.): morálfilozófia, erkölcsstan. (Lengyel Réka fordítása.)

[XX.] *Szent-Gáli Vendégség* (1784)

H–I. j. 112–117., azonos címmel.

A kéziratban szerepel még egy, a szöveghez kapcsolódó *Postscripta* is. A versben felsorolt s mitológiai nevekkal megnevezett társaság tagjait kevés sikerrel tudtuk azonosítani. Veszprém megye főbírája ekkor feltételezhetően Böröndi József volt. Nem sikerült adatot találni arról, hogy pontosan mikor töltötte be ezt a tisztséget, de nem sokkal, talán néhány évvel e vers keletkezése után, ötvenegy éves korában hirtelen meghalt – mint erről a H–II. XVIII. verse tudósít. A vers tizedik strófájában szereplő *Baron-Kaj* megnevezésről feltételezhető, hogy a Boronkay név változata – talán éppen Boronkay Józsefet fedti, aki az 1790-es diétán Somogy megye országgyűlési követe volt. A harminckettedik versszakban olvasható *sótalan ro's* Rozsos Antal nevének anagrammája, róla lásd még a *Ro'sos Antal Úr-hoz* című versnél (H–I. [XXIV.]). (Péterffy, 1985, 85–88.)

16. *Bakhanália*: Bakkhusz isten tiszteletére rendezett vidám ünnepség.

20. *Laurus-koszorúját*: babérokoszorú.

69. *Lieus, Bakhusnak egyik katonája*: nem egyértelmű utalás. Lüaiosz/Lyaeus Bakkhusz görög megfelelőjének, Dionüszosznak, mint a gondoktól megszabadítónak a mellékneve.

82. *Assessor* (lat.): ülnök.

91. *Az én Euridizém ül közel hozzája*: Eurüdiké Orfeusz felesége volt a görög mitológiában; Pálóczi Horváth ekkori feleségét, Oroszi Juliannát nevezte így.

123. *Fürmender*: Fürmender (ném.): gyám.

[XXI.] *AJKAI VESZEDELEM*

H–I. j. 61–67., *Strages Ajkaiensis* címmel.

A kéziratban latin nyelvű prózai bevezetővel kezdődik a szöveg, s a vers után egy hat soros *Epiphonema* található. II. József rendelte el a nemesi földek felmérését, az adózás arányos mértékének megállapítása céljából. Emiatt, vagy örökösödési-pereskedési ügyek kapcsán a földmérőket nem mindig látták szívesen. (Péterffy, 1985, 82–85.)

37. *Ingy'sellér* (rég.): mérnök.

40. *ebül*: rosszul.

41. *lántzával*: a földmérők által használatos mérőlánccról van szó, l. még lentebb a *duktus* szónál.

62. *Spion*: kém.

71. *ekszpreszszus*: gyorsfutár.

73. *goromba*: Pálóczi Horváth itt és máshol is *rosszindulatú* értelemben használja.

157. *Vad, de nem fél tsetsű Amazon' fajtája!*: az amazonok a legenda szerint levágták jobb mellüket, mert az zavarta őket az íjjal való harcban.

185. *duktus*: valószínűleg földmérői szakszó, mely magát a mérést jelenti; az „Indzsenéri duktus” kifejezés a földmérők által használt mérőláncot jelenti, vö.: Csokonai: *Az estve*:

Te vagy még egyedül, óh arany holdvilág,
Melyet árendába nem ad még a világ.
Te vagy még, éltető levegő! Amelyen
Indzsenéri duktus nem járt semmi helyen.

[XXII.] *Megyesi Somogyi János Úrhoz, mikor még T. Nem. Vas-Vármegyének subst. Vitzé-Is-pánnnyává tétetett*

H–I. j. 118–119., *In D.S. Joannem Somogyi de Megyes Neocreatum címmel.*

A vers alkalmául szolgáló alispáni kinevezés 1784-ben történt, a költemény tehát ekkor keletkezett.

Megyesi Somogyi János (1756–1809), 1784-ben Vas vármegye másodalispánja, 1787-től 1790-ig Veszprém vármegye első alispánja, az 1790–91-es országgyűlésen Veszprém vármegye követe, 1791-től nádori ítélőmester, 1795-től kancelláriai tanácsos, 1801-től állam- és konferenciatanácsos, 1809-ben alkancellár. Lásd még: Szilágyi, 2011, 451; Péterffy, 1985, 79–80.

subst. (lat.): subtilis, helyettes.

10. *aggratulálni*: gratulálni.

12. *tsapodár 's színes*: hízelkedő és nem őszinte.

25. *Atyád*: az 1754–55-ös nemesi összeíráskor Győr vármegyében Miklós, Veszprém vármegyében Ferenc és Miklós igazolták nemességüket; nem tudtuk kideríteni, ki volt János apja.

27. *Öttsét a' Papi Rend Istennek szentelte, 'S Fő-Apáturjának Benedek rendelte*: Somogyi Dániel, pannonhalmi főapát. (Szilágyi, 2011, 451.)

34. *A' Jusztiniánus' palástját fel-vette*: I. (Nagy Szent) Justinianus (483–565), bizánci császár, parancsára kodifikálták a római jogot.

47. *Grátzia*: kegyelem, jóindulat.

[XXIII.] *Assessor Ördög Pál Úrhoz egy tréfás Levél Pál-Fordulására* (1785)

H–I. j. 125., *Ad Tittz [?] Paulus Ördög Onomasticum címmel.*

Az 1782-ben keletkezett, kéziratban maradt *Onomasticum ad S. D. Paulo Ördögiensen* című verséből tudhatjuk (H–I. j. 69–70), hogy Ördög Pál alispán iházi lakos volt, akinek Pápán is volt háza. Ekkor Pálóczi Horváth is Pápán lakott, s úgy látszik, hogy kapcsolatuk Horváth Füredre való költözése (1783 körül) után sem szakadt meg. (Péterffy, 1985, 45–48.) Mint a vers szövegéből kiderül, a költemény Győrben készült.

12. *Saul Pállá vála*: a keresztényüldöző Saulus a damaszkuszi úton Pál apostollá lett. Ap-Csel. 9.

17. *Kurir* (rég.): futár.

21. *Lerántsits*: nem találtunk róla adatot.

[XXIV.] *Ro'sos Antal Úrhoz*

H–I. j. 110–111., cím nélkül.

Rosos Antal veszprémi nótárius volt. A versről és keletkezéséről semmi közelebbit nem tudunk, Péterffy is csak annyit állapít meg, hogy Pálóczi Horváth a verset az „1786. év előtti versek között jegyezte fel.” (Péterffy, 1985, 78.)

5. *Rohadt Mávának*: a *sótalan ro's* Rozsos Antal, a *Rohadt Máva* Horváth Ádám nevének az anagrammája. Ez utóbbit a H–I. j. 428. oldalán lévő jegyzet egyértelműsíti: *Rohadt Máva (anagr. Horváth Ádám).*

6. *Sem a' Felső-Őrsi Ignátz' Bandájának*: Mint az előző versben szereplő zenész esetében, itt sem találtunk semmi konkrétabbat a személyről.

20. *Repetálja*: ismétli.

[XXV.] *Egy természettel Poétává lett Nemeshez Szenté Ferentz Uramhoz*

H–I. j. 110., *In Franciscum Szenté de Sz. Király Szabadja* címmel.

A *Magyar Músa* 1787. június 16-i számában ezt olvashatjuk (378–378.): „...a’ Kádentzia sokszor olyan gondolatokra ad alkalmatosságot, a’ mellyek külömben eszében sem forganának az embernek – erre-is edgy vagy két példát. Edgy természettel született vers-író van Veszprém Vármegyében Szent-Király Szabadján; a’ ki Oskolában soha sem tanúlt, már, fel-sergült korában a’ hovon mutogattata-meg magának a’ betűket, (a’ honnan példa beszédbe jött, hogy *el-olvaadt, mint a’ Szenté’ betűje*) azután Juhász botra metélte fel rendel a’ betűket, ’s úgy tanúl-gattot – végre nagy vers íróvá lett: annak Szenté Ferentz lévén a’ neve; a’ Szenté végezet kedvéért így kezdettem hozzá írt versemet:” s itt következik a vers első versszaka. (Péterffy, 1985, 91–92.)

21. *Már most Virgiliust Títirus meg-ette*: Títirus Vergilius első eklogájában szereplő pásztor.

[XXVI.] *Epithalamicum*

H–I. j. 103., azonos címmel

Péterffy szól a versről (Péterffy, 1985, 42–43), de szövegforrásként a kéziratos kötetet nevezi meg. A vers keletkezését 1782-re teszi, mivel „a latin nyelvű bevezetésben említi az 1782. évi pápai farsangon viselt tisztségét, „Török Basa” voltát s akkori nevét, amely sajátjának anagrammája: „Mord Avas Hatu” (Adamus Horvát).” A Török Basa maskarába való öltözést a *Farsang Butszutató ad 1782* című vers örökítette meg, mely a H–I. j. 43–45. oldalán olvasható (erről: Péterffy, 1985, 38).

Epithalamicum: esküvői ének.

5. *Pap János*: nem tudtuk kideríteni, kiről szól a vers.

7. *ráró*: a XVII–XVIII. századi költői nyelvben sólyomféle ragadozómadarat jelentett.

12. *négy érzékenység*: négy érzék.

17. *Táktus*: tapintás.

31. *Ez virágos kertben még tsak most sétálok*: a verset tehát még első, 1782-ben kötött házassága előtt írta.

[XXVII.] *FARSÁNG-BÚTSÚZTATÓ*

H–I. j. 135–138., azonos címmel

Péterffy említi, több versszakot idéz is belőle, de szövegforrásként csak a kéziratos kötetet jelöli meg. (Péterffy, 1985, 38–40.)

1. *Ex Campania...* (lat.): „Campaniából, 1784. február 24-én. Borkői Szaniszló Ivó, a boros Bacchus isten, Liber atya nemzetségéből, Tokajból, Szekszárd, a badacsonyi és a somlyói vár és uradalom törvényes öröklés útján lett Ura, Festő-Iszidorban, 1784. január 7-én, a leokádiai tanács választott Mindenese barátainak, férfiaknak és nőknek, öregcskéknak és fiataloknak, az eddig Veszprémben, Magyarországon farsangolóknak, akik félnek Bacchus (?) a tizenharmadik apostol érkezése miatt semmissé tenni és ennek a bacchanáliának véget vetni, üdvözlétét küldi és barátságát ajánlja.” (Lengyel Réka fordítása.)

8. *Bene recordari...* (lat.): „A fent nevezett Uraságaitok jól emlékezhetnek erre.” (Lengyel Réka fordítása.)

25. *fundamentomát*: alapját, alapzatát.

44. *lárvának*: álarcnak.

45. *dupé*: vendéghaj.
 51. *Sok a' postscriptáját kövérre neveli*: Nehezen értelmezhető rész; a *postscripta* utóiratot jelent – a mondat talán a fenékrésznél kipárnázott szoknyákra utal.
 78. *krapula*: másnaposság.
 93–95. *Nec secus facturi. Datum etc. Praetitulatarum D. Vestr. Amantissimus* (lat.): „Nem is tesznek másként. Dátum stb. A fent nevezett szerető Uraságotok.” (Lengyel Réka fordítása.)

[XXVIII.] FÜREDI VADÁSZAT

Tartalmilag ismerteti: Péterffy, 1985, 107–108.

10. *Hetz* (rég.): állatviadal.
 17. *El-vál a' Gróffnétül*: nem tudtuk kideríteni, kit említ a versben.
 39. *Stibli*: csizmaféle.

[XXIX.] *Egy meg-őrült vak Leány' képében egy Ur-finak*

H–I. j. 70., *Egy meg Őrült vak leány így ír egy úrfinak* címmel.

[XXX.] *Egy Álom*

H–I. j. 85–88., azonos címmel.

Vö. a *BÚJASÁG* című vers jegyzeteivel.

4. *békó* (rég.): bilincs.
 8. *rendi*: rendje, sora.
 80. *Világ' maskarája*: Pálóczi Horváth a kifejezést többször is *világ csúfsága, a legcsúnyább dolog a világon* értelemben használja.
 114. *Nem indúltam bogár utánm bolondjában*: a szólást Dugonits András így jegyezte le *Magyar példa beszédek és jeles mondások* című munkájában (Szeged, 1820, 293): „Ki bogár után indul, kerengőbe készül. Ki bogár után indul, ganéba vezetetik”.

[XXXI.] *Pindus és Pégázus*

4. *innya* (rég.): inni, innia.

[XXXII.] *A' Borról és Serről / Így lehet Magyarúl fordítani*

Németi Pál (1758–1783) Pálóczi Horváth kollégiumi diáktársa és jó barátja volt, egyszerre történő kicsapásuk után Teleki József bízta meg fiai, István és László nevelésével. Verseit halála után Péczeli József adta ki *Carmina Pauli Németi* címen, 1830-ban. (Péterffy, 1985, 18–19.)

[XXXIII.] *Az Ovidius' Szerelem' Könyvéből L. I. Eleg. V. Aestus erat etc.*

Polgár Anikó és Csehy Zoltán az antik hagyomány szerepét és helyét vizsgálta a költői életműben, s ezt a latin fordítást, valamint az *Atok* című költeményt (H–I. [XXXVI.]) vonta szorosabb vizsgálat alá. E verset a kortárs és későbbi fordításokkal (Fekete János, Vitkovics Mihály, Peretsényi Nagy László, Babits Mihály, Karinthy Gábor, Gaál László) vetette össze. A szerzőpáros hét pontban jellemezte Pálóczi Horváth szövegfordítói munkáját: 1. életművéhez jól illeszkedő szövegeket választott fordításra; 2. pretextusokat, önmagyarázó kommentárokat alkalmazott, olykor törölt, de az átstrukturálás nem jellemezte; 3. a mitológiai allúziókat megtartotta, néha meg is toldotta, de nem bonyolította túl; 4. folyamatos allúziókat, intertextuális hidakat épített ki a kortárs és korábbi magyar költészettel;

5. szövegei gyakran áthágták a korabeli cenzurális szokásokat s megjelenésüket alighanem a leplező tudós apparátus felvonultatásának köszönhetőék; 6. fordításai jelentős szerepet játszottak a nyelv érzékiségének felszabadítása terén; új értelmezői kontextusok teremtésére is alkalmas szövegeket alkotott; 7. Pálóczi Horváthnak nemcsak saját költeményeire, de fordításaira is jellemző volt a versnyújtás, s ennek pozitív hozadéka is lehettek. A felsorolt pontok közül az első és az utolsó főleg az *Átok* című versre igaz. (Polgár–Csehy, 2011.)

18. *Szemirámis*: asszír-babiloni királynő; valóságos háttérrel rendelkező mondai alak.

19. *Lais*: szépségéről híres korinthuszi hetéra.

45. *Tudod már a' többit*: ezt a kifejezést Pálóczi Horváth a *Hunniás* harmadik és hatodik könyvében is használta, l. ezek magyarázatainál.

[XXXIV.] *Egy Nagy Magyarhoz a' Magyar Nyelv' el-hagyattatásáról*

H–I. j., 182., ugyan ához címmel.

Révai Miklós' elegyes versei... című kötetben, 1787-ben, *Révai Miklósnak a' hazáját szerető Horváth Ádám Füredről*. 1785. címmel, 262.

A H–I-ben megjelent vers nem a teljes szöveg; a kéziratos változatnak és a Révai-féle kiadás szövegének csak az első fele jelent meg itt. A vers második felében Baróti Szabó Dávidot bíráló részek vannak, s ezeket Pálóczi Horváth nem akarta nyilvánosan felvállalni – Révai ugyan már korábban megjelentette ezen szövegrészeket is, de a szerző tudta és beleegyezése nélkül. Batsányinak ezt írta 1789. február 20-i, Kazinczynak is lemásolt levelében (KazLev. I. 287, 181. sz.): „Révai Barátomnak egy ízben még gyermekes ésszel írtam holmi játszi verseket; én tsak egyedül neki írtam 's nem is igen tudtam ellenkezéseit, ő pedig akaratom ellen 's hírem nélkül közrebocsátotta”. 1789. április 17-én, szintén Batsányihoz írott és Kazinczynak lemásolt levelében írja (KazLev. I. 331, 197. sz.): „T. Szabó Ur iránt a' mivel vádolsz, nem merem tagadni. – – – de a' mivel én Őtet legjobban megsértetem, az volt, hogy ellenkező Társsának – – 's hogy ezt az én gyermekeskedésemet hírem és akaratom nélkül adta ki Révai, hogy rólam ne gyanakodj, kérdezd [me]g Révaitól.” A címben említett *Nagy Magyar* tehát kétség kívül Baróti Szabó Dávid. Baróti megbocsájtotta Pálóczi Horváthnak e sértést, s nem voltak egymással ellenséges viszonyban. Amikor Horváth értesült a *Magyar Museum* terveiről, éppen Baróti volt az, akihez első levelét küldte, 1788. május 30-án. E levél első, verses részében ismét megemlíti az itt tárgyalt verset (Abafi, 1885, 12): „Vádolom magamat s bánnom, hogy gyermekes észszel Hajdan megbántám e bajnokot”. Péterffy, 1985, 170–177.

9. *El-higyd, a' Felsőg-is, hogy a' minapába' Német szót parantsoltt a' Magyar' szájába*: II. József nyelvrendelete.

62. 'S *tsúfolta Menippust Káron-is kutyának*: „KHARÓN: Hát ezt a kutyafajzatot honnan szalasztottad, Hermész?” Idézet helye: Lukianosz, *Halottak párbeszédei*, 22. rész, Kharón, *Menipposz és Hermész*, in: *Lukianosz összes művei*, I, 1974, 265.

[XXXV.] *Az Aszszonyok dítséretéről egy Házasúlandó Ur-fihoz bízató Levél*

H–I. j. 131., azonos címmel.

Magyar Músa, 1787. április 4. 209–215. Azonos címmel.

A folyóiratbeli szövegből ugyanazt a három sort húzták ki, mint a kötetbeliből.

5. *Privilegium*: kiváltság.
37. *Donum continentiae* (lat.): „az önmegtartóztatás adománya.” (Lengyel Réka fordítása.)
72. *Sárpite*: ma is használt süteménynév, a brownie megfelelője.
75. *Ovid. Metam.*: Ovidiusz *Átváltozások* című művében Atalanta története a tizedik könyv utolsó története, l. még a Mitológiai névtárban.
98. *Neglizsért*: hiányos öltözetben.
100. *bakter*: ör.
122. *szít* (rég.): vonzódik hozzá, pártján áll.
126. *lárvas rongya*: álarca.
150. *A' dühös Aszszonyok, a' kik hajdanában, Dolgoztak, Orféus' el-szaggatásában*: a Bakkhánsnők, l. a Mitológiai neveknél.
165. *Ni! a' pendely-váronn mint kommandánskodik*: A *pendely* női alsóneműt jelent, a *kommandánskodik* szó jelentése: katonáskodik. Vö.: Csokonai, *A' pendelbergai vár formájának és megvételének leírása* című művek.
168. *de eadem* (lat.): ugyanabból, ugyanonnan.
179. *tromfokat* (rég.): visszavágásokat.
184. *közönséges Társaság*: közösség, társadalom.
190. *Polikszénák*: a görög mitológiában Priamosz király lánya volt Polixéna. Elképzelhető, hogy itt Daniel Polixénia (1720–1775) írónőre utal a szerző.

[XXXVI.] *Átok*

H–I. j. 417–421., *Profaniora Quadam* címmel.

A *Magyar Músa* 1787. június 16-i számában ezt olvashatjuk (381.): „*Beroaldus Diráit* követni próbáltam; és az átkot edgy balog sarkú vén menyetskére alkalmaztatván (ha meg nem sértem az érdemes olvasók fűleiket) a' többek közt ezt találtam írni

Járjon még Vénus-is kedvednek ellene,
 Ki szentelt Vitéznek már régen fel-kene.
 Barníttson a' Plútó' pokolbéli szene,
 Görts, fekély, kelevény, kosz, tályog, rú, fene.”

Az versrészlet (24. versszak) több ponton különbözik az itt megjelenttől, ezért idéztük. (Lásd még: Péterffy, 1985, 151.) Mint a vers alcíme is mutatja, a kötet megelőző versének ellentétpárja.

Pálóczi Horváth latin fordításait Polgár Anikó és Csehy Zoltán vizsgálta (Polgár–Csehy, 2011). Beroaldo verse egyedül Horváth átírásában olvasható magyarul. Jelen vers nem szoros értelemben vett fordítás, hanem átirat; néhol szó szerint fordít, néhol kihagy, s gyakran hozzáír a szerző; mitológiai hasonlatokkal színezi tovább a költeményt, s a költészete egészére jellemző versnyújtási technika is tetten érhető.

Pálóczi Horváth verseit már legelső monográfiusa, Garda Samu is tematikai csoportokba rendezte, hogy a rendkívül vegyes és rendezetlen *Hol-mi* kötetek tartalmát valamiféle rendszerbe, nagyobb egységekbe rendezve tudja tárgyalni (Garda, 1890). A Polgár–Csehy szerzőpáros is követi a tematikai csoportosítást, amikor a verset a nőellenes verscsoport részeként említi. Jelen kötet Bevezetőjében (3. 8. 3.) tárgyaltuk e rendszerezés lehetőségeit, s hangsúlyoztuk, hogy a nőellenes szólam sokkal inkább egy költői hagyomány követésének tudható be, mintsem szerzői véleménynyilvánításnak.

4. *Castis omnia casta* (lat.): Tisztáknak minden tiszta.
5. *Dirae ad formam Dirarum Beroaldi In maledicam Lenam*: „Átokvers Beroaldo átokverseinek mintájára, A gyalázkodó Lenára”. (Lengyel Réka fordítása.)
5. *Beroaldi*: Beroaldo, Filippo (1453–?) itáliai humanista.
13. *tziklopsok ro’sdás hámorjából*: a küklopszok egyszemű óriások voltak a görög mitológiában; küklopszok kovácsműhelyéből’.
21. *Golyoával vetekszik alúl a’ tokája*: golyva: pajzsmirígy-megnagyobbodás.
22. *Világ’ maskarája*: Pálóczi Horváth a kifejezést többször is *világ csúfsága, a legcsúnyább dolog a világon* értelemben használja.
26. *legio*: itt: sereg, seregnyi.
38. *Ez dönté dugába, ’s Didó’ bóldogságát*: l. *Aeneis*, negyedik könyv.
79. *köpű* (rég.): méhkas, kaptár.
82. *rokkája’ tsepűje*: csepü: kóc, szösz, melyből a rokka segítségével silány madzag készíthető.
85. *ludóértz*: lidérc.
89. *tsoroszja*: késalakú vasszerszám, az eke azon része, mely a barázdát húzza a földbe.
130. *szeléndek* (rég.): kutya, vadászkutya.

ÉNEKEK

[I.] *Ének a’ szerelemnek nehéz és rossz vóltárúl*

Magyar Músa, 1787. június 20. 385–386, cím nélkül.

ÖÉ, 68. sz., *A szerelem tövises útja* címmel.

A *Magyar Músában* ezzel a bevezetéssel jelent meg: „A’ Lengyel nótákban a’ kik a’ külömb-külobm lassú és szapora hang mértékeket jól ismerik, meg-itélhetik: illik-é azokhoz ez az ének, mellyet a’ szerelmes Ifjak’ boszantására már régen írtam:”. A „lengyel nóta” itt a polonaise tánc típusra utal, amely Magyarországon is divatos volt; e vers dallama is ide tartozik. Lásd még: Péterffy, 1985, 149.

14. *Faunus nagy ütést szenvedett*: A mondat utalását nem sikerült azonosítani; a faunok embertestű, kecskelábú lények a görög és római mitológiában.

34. *Lám Párisnak tsalfasága...*: utalás az *Íliászra*.

37. *Addíg dolgozott a’ Kupidó...*: utalás az *Aeneisre*.

[II.] *Ének a’ Páros és Páratlan Életnek mind hasznáirúl, mind alkalmatlanságairól*

Magyar Músa 1787. április 7., 217–221. *Ének A’ páros és páratlan életnek hasznairól, és alkalmatlanságairól* címmel.

ÖÉ, 76. sz. *A házasság hasznai és kárai* címmel.

A *Magyar Músában* folytatott verstani vitában is hivatkozik e versre – lásd az *Ének a’ Magyar Öltözet’ panaszaíró* c. versnél. (Péterffy, 1985, 152–154.)

61. *fellyebb héjaz*: a *fennhéjaz* szót Pálóczi Horvát gyakran és sokféle formában használja (pl. *fent héjjaz, fenn héjjáz, sőt: fellyebb héjaz*), jelentése kb.: kevély, önelégült.

105. *Politzia* (lat.): itt: illem. Pálóczi Horváth a *színes Politzia* kifejezést ’képmutatás’ értelemben használja.

107. *nó a’ vojta száma*: a *vojta* régi kártyajáték és annak egyik figurájának neve.

[III.] *Ének a' Barátsággrúl*

ÖÉ, 158. sz., *A barátság csak kettős társaság* címmel.
(Péterffy, 1985, 138–140.)

[IV.] *Ének a' szemérmelenségrúl*

ÖÉ, 90. sz., *A szemérmetlen* címmel.

22. *lustos* (rég.): mocskos, mosdatlan szájú, trágár.

44. *truttzol* (rég.): dacol.

[V.] *Ének a' roszsz' Aszszonyok' Tsalárdságirúl*

ÖÉ, 85. sz., *Kurvák fortélyjai* címmel.

(Péterffy, 1985, 148–149.)

[VI.] *Egy el-vesztett Szeretőjét sírató Aszszony' Énekje*

ÖÉ, 79. sz., *Az elszalasztott szerető* címmel.

A *Magyar Músában* (1787. június 20., 386): „Edgy tekervényes hangzású nótára, nagyon szoros lántzokra kötött énekemben, vagon a' többek között hasonló témájú: (itt következik a vers negyedik versszaka). Ez már valóban, ha a' hang ütésekre való vigyázat nélkül volna írva, semmit sem érne, 's igen izetlenül kellene énekelni.” (Péterffy, 1985, 158–159.)
32. *únalom*: Pálóczi Horváth mindig *gyötrelem* értelemben használja.

[VII.] *A' Bal-szerentse ellen panaszolkodó Ének*

H–I. j. 193., *A' szerentse ellen egy szomorú Ének* címmel.

ÖÉ, 152. sz., *Az elvesztett békesség türés* címmel.

A versfőkből a HORVATH név olvasható ki. (Péterffy, 1985, 50.)

[VIII.] *Ének a' Magyar Öltözet' panaszairól* (1783)

H–I. j. 57–59., *Magyarok síralma* címmel.

ÖÉ, 9. sz., *A korcs magyar* címmel.

A *Magyar Músában* részletei jelentek meg (1787. június 20., 389–390): „A' hajdani Magyaroknak síralmas énekeik, sőt még a' tántz nótáik-is, meg-engedik a' nagyon szabad költésű verseket, tsak hogy azokban, kivált a' sorok végén elő forduló hang tsavarításokra, 's keserves forma billentésekre legyen vigyázat. Illyent írtam ez előtt négy esztendővel a' Rákótzai nótájára:” itt közli a vers 6–10.; 12–13. versszakát, majd így folytatja: „A' más némelly idegen nemű énekeknek, mellyek a' régiekrúl maradtak reánk; mivel sokszor szabad akarat szerént tsináltunk *taktust*, ott a' hang-mértékeket-is szabadabban változtatjuk: illyen már az a' *Házasságnak jó vagy rosz vóltáról* írt énekem, mellyet a' Magyar Músa' szájába adtam nem régen: *Másféle a' természet majd minden emberben 's a' t.*” Az idézett sor az *Ének a' Páros és Páratlan Életnek mind hasznáirúl, mind alkalmatlanságairól* című vers kezdő sora, l. még ott (H–I. É [II.]). A lapból idézett szövegrészből kiderül, hogy a vers 1783-ban keletkezett. A későbbi években, különösen az 1790–1791-es országgyűlés idején egyfajta nemzeti programmá nőtt a magyaros öltözet kérdése, s több hasonló hangvételő vers született, pl. korábban Ányos, később pedig Gvadányi tollából (l. Porkoláb–Nagy, 2013). (Péterffy, 1985, 35–36.)

16. *színes Politzia*: képmutatás.

17. *ita fiát* (lat.): úgy legyen.

32. *laibli*: mellény.
 32. *kaput*: városi férfi felöltő.
 32. *katzagány*: cserzetlen, szőrös bőr, amin még a fej, nyak, lábak és a farok bőrét is meghagyták. Hátra vetve hordták, a nyak alatt a két mellső lábat összekötve.
 38. *strimfli*: harisnya.
 41. *gutsma*: kucsma, szőrméből készült téli sapka.
 41. *tsákos süveg*: csákó.
 46. *tajszli*: fodros, csipkés gallér női ruhán.
 46. *Mántsét*: kezelő, mandzsetta.

[IX.] Ének egy Ifjúnak szerentsétlen életéről. Iratott 11. Máj. 1782

H–I. j. 59–61., *Propriae Queralae pro 11a Maii 1782.* címmel.

ÖÉ, 179. sz., *Bosszús biográfia* címmel.

Csörsz Rumen István rámutat (Csörsz, 2011, 342–343), hogy az ÖÉ-ben szintén szereplő (195. sz., *A barát* című), protestáns kollégiumokban gyakran feljegyzett, ironikus panaszdal (mely többnyire katolikus barátok életének megpróbáltatásain élcelődik, kezdősora többnyire: „1774-ben léptem ebben az életben bujdosásra”) átírata, aktualizálása a vers; annak dallamára és strófájára készült. A közköltési szöveg kritikai kiadása: RMKT XVIII/14, 186. sz. (Péterffy, 1985, 48–50.)

53. *Klastromba*: kolostorba.

80. *Állegalok*: vitatkozik, érvel, pl. bíróság előtt, perben.

81. *Prokátorok* (rég.): ügyvédek.

81. *Ingy'senének* (rég.): mérnökök.

99. *Mint beteges Oroszlánynak ... rossz számár fajtának truttza goromba lábának*: A méltatlan helyzetet Pálóczi Horváth máskor is ezzel a hasonlattal ábrázolja, pl.: „De jobb nékem éltém' Halállal tserélni, / Mint ennyi vad számár tsikók között élni, / 'S az Oroszlánynak-is rugásoktól félni.” (H–I. XII. 1.) A *goromba* szót Pálóczi Horváth itt és máshol is *rosszindulatú* értelemben használja; *truttzol*: duzzog, makacskodik, dacol.

114. *Menippus*: Menipposz (i. e. 3. század), görög rabszolga, szatíráró.

119. *istráng*: lószerszám, kötél, mellyel a lovat a kocsi elé kötik.

[X.] Ének az Állhatatlanságról, Hűségtelességről

ÖÉ, 161. sz., *Nincs igaz szív* címmel.

(Péterffy, 1985, 140.)

12. *színes Politzia*: képmutatás.

[XI.] Ének arról: hogy ritka a' jó Barátság

H–I. j. 124., *Ritka jó barátság* címmel.

ÖÉ, 162. sz., *Színes szív kölcsön hív* címmel.

(Péterffy, 1985, 141–142.)

3. *unalom*: Pálóczi Horváth mindig *gyötrelem* értelemben használja.

28. *kire vet a' szerentse hatot*: kinek kedvez a szerencse.

30. *Fennt héjjaz*: a *fennhéjáz* szót Pálóczi Horváth gyakran és sokféle formában használja (pl. *fent héjjaz, fenn héjjáz, sőt: fellyebb héjjaz*), jelentése kb.: kevély, önelégült.

[XII.] *Hasonló a' Barátságtalanság ellen Panaszolkodó Ének*

ÖÉ, 146. sz., *Egy van, az is próba után* címmel.

(Péterffy, 1985, 142.)

6. *unalom*: Pálóczi Horváth mindig *gyötrelem* értelemben használja.

[XIII.] *Egy jámbor Személynek panasza a' rágalmazás ellen*

ÖÉ, 88. sz., *Vissza marás* címmel.

(Péterffy, 1985, 150–151.)

41. *Jobb Verbóztit forgatni*: Werbóczy István 1514-ban megjelent *Hármaskönyve (Tripartitum)* Magyarország jogi szabályainak gyűjteménye.

[XIV.] *Egy Ifjú Úrhoz vígasztaló Ének (1784)*

ÖÉ, 77. sz., *Hagyj fel a felhagyóval* címmel.

Sárközy István kéziratos verses naplójának 17–19. oldalán is megtalálható a szöveg, ilyen címmel: *Horváth Adámnak felelete: melyet Ao. 1784. a' Füredi Savanyu vízen, ezen verse-immek elolvasása után, irt, és azokra kívánt szabni. Strasbourger nótára.* (Péterffy, 1985, 159.)

10. *Szaturnus' szakállá*: Szúrós növényféle népi elnevezése lehet, de nem sikerült adatot találni róla.

[XV.] *Szűzek' Éneke*

ÖÉ, 93. sz., *Szűzek egymás mátkái* címmel az első öt strofát közli.

(Péterffy, 1985, 156.)

[XVI.] *Egy különben vidám természetű Ifjú így panaszolkodik bóldogtalanságáról*

ÖÉ, 155. sz., *Heraklitus* címmel.

(Péterffy, 1985, 101–102.)

[XVII.] *De hirtelen fel-eszmélvén magát az Ifjú bánatjaiból ilyen víg hangra fordítja Énekjét*

A négy versszakból hármát (az első kettőt és az utolsót) a *Magyar Músa*, 1787., 387. oldalán a verstani értekezésében közöl.

ÖÉ, 233. sz., *Búsuljon a ló, elég nagy a feje* címmel ugyanaz a három versszak.

A *Magyar Músa*-ban ez áll a vers előtt: „Különösen pedig a' Magyar nótákra szabott versekben olyan nagyon meg kívántatik a' hang mértékekre való vígyázás, hogy azokban inkább meg-engedi az értelem a' tekerítést, mint a' rövid *taktus* a' hosszú *szilabát*; (értem a' szapora Magyar énekeket) olyan kötött hangokra írtam ezt, edgy síralmas ének után, mint edgy *trióúl*!” Toldy Ferenc *Handbuch der ungarischen Poesie* című gyűjteményében közli mind a négy versszak német fordítását (Wien, 1828, 175). Az első angol nyelvű magyar versantológiában, Sir John Bowring *Poetry of the Magyars* című kötetében is szerepel (London, 1830, 220). (Az előző verssel együtt: Péterffy, 1985, 101–103.) Csörsz Rumen István utal rá, hogy a vers első fele s a *Szántodi tus* című (H–III, É VI/2) vers második fele közköltészeti cserefolyamatok során összekapcsolódott (Csörsz, 2011, 339–340).

29. *Fére gondok! Hoppot mondok*: vö. Csokonai azonos költői hagyományt megszólaltató *Felvidulás* című versének soraival:

Hát vígadok,

Helyt nem adok

Már a' bánatnak:

Hoppot mondok!
A' búk 's gondok
Nálam nem lakhatnak.

[XVIII.] *Egy Férjhez menésit meg-bánt Asszony' Énekje*

ÖÉ, 84. sz., *Egy férjhezmenésit megbánt asszony* címmel.

Csörsz Rumen István szavait idézve: „hozott anyagból, közköltészeti háttérrel készült” a szöveg: egy ponyvai eredetű, a néphagyományba bekerült pártasírató refrénes asszonypanaszból s az anonim *Bölcsőmből kikelvén* kezdetű férfi- vagy asszonypanasz dallamából és versformájából áll (Csörsz, 2011, 341). A mintaként szolgáló anonim dalt az ÖÉ is őrzi, Pálóczi Horváth tehát bizonyosan ismerte. Kritikai kiadása: RMKT XVIII/15, 114. sz. (Péterffy, 1985, 154–155.) A *Hol-miba* nem a teljes szöveg került be; az ÖÉ szerint a cenzúra által kihúzott rész így szól:

Van már parancsoló
Van kedvem ellen szóló,
Van ki keserítsen
Van úr a házamban
Van aki bánatomban
Sirni kénszerítsen;

[XIX.] *Egy régi Ének, O me moestum Bellogradum Magyarra fordítóa*

ÖÉ, 175. sz., *Belgrád búcsúzása* címmel.

Az ÖÉ-ben 176. szám alatt az eredeti latin változat olvasható. Péterffy szerint megjelent a *Magyar Músában* (1787. 418), azonban a megadott helyen az *Óh! Síralmas Tihan vára!* kezdetű vers található, cím nélkül, de a vers szövege fölött ez áll: „Nóta: O me moestum Bellogradum”. A vers keltezése Péterffy szerint 1787. január 11., de ez is a fent említett versre igaz, nem erre. Lásd még a *Hunniás* Keletkezésénél. (Péterffy, 1985, 191–193.)

72. *Vale* (lat.): Isten veled!

[XX.] *Egy érthetetlen Ének*

ÖÉ, 240. sz., *Ad formám Dábár, Sós András módjára* címmel.

A korban igen népszerű éneknek számos változata ismeretes, főleg nagy protestáns kollégiumok közelében fennmaradt kéziratos versgyűjteményekben, illetve a *Szűz leányok dallai* címtípusú ponyvákban, 1790 táján. A szöveg kapcsán a közköltészeti cserefolyamatokat részletesen vizsgálja: Csörsz, 2005. A szöveget a dallam határozza meg; nem más, mint a dallamhoz alkalmazott nyelvi elemek, gyakran közköltészeti toposzok halmaza (Csörsz, 2011, 326). Pálóczi Horváth 1789. május 13-án ezt írta verséről Kazinczynak (KazLev. I. 355, 204. sz.): „A' Holmibe iktatott érthetetlen éneket tudom, hogy sokann kevésre betsülik, ám lássák; próbállya a' ki nem hiszi, hogy nem bolondság olyant írni; a' mi Superintendensünknek nints kedvesebb mulató Éneke, ha néha vele vagyok, Feleségemmel holmi, betsületes compositiojú dallokat mondogatunk jó kedvünkől; tsak mindig a' Csipke bokorral kell megfőzni, és a' ki a' Strassburger notát jól éneklí, 's az én csipke bokromat könyv nélkül tudja, lehetetlen is annak nem tétteni; mert az érthetlenség mellett a' tactus a' kvantitással nagyon egyez, a' melly az éneknek legfőbb tulajdonsága. [...] Szeretném, ha valaki ad formam csipke bokor egy német éneket írna: hadd látnám, mi képpen

hangzik. – Én azóta próbáltam már több olyan éneket is írni, de csak nem jön a’ Dajmon.” Majd több mint huszonöt év múlva újra megemlíti a verset (KazLev. XIV. 15, 3146. sz., 1815. október 15.): „imé egy éneket zárok ide; melly ha nem egész- vagy nem folyó-értelmű: hogy láthatd valamely árnyékos vonásit az (Révai szavaként) egyik vivum linguae Archivum-nak: úgy talán csak nem teszel neki, mint 1782 tájban egy Szentkirály-szabadjai nemes ember (Veszprém mellett), a’ kinél szálva voltam mint földmérő, akkorban, mikor azt a’ Holmibeli értetlen éneket irtam: Tsipke-bokor, kormos agyag ’s at. Ő meg találta az asztalomon azt a’ tréfát, mig én a’ mezőn voltam; el olvasta a’ Feleségének, és az azt dictálta alá, ’s az Ura hűségesen oda is irta: Tűt is, árt is, selymet is: varrjuk be a’ seggit is: Atyja-fija lehetett a’ menyetske annak a’ csak akkor tájban ki múlt Sz. király szabadjai Sente nevű pásztor Poétának: a’ ki oskolába soha sem járt, hanem gyermek-pajtásaitul tudakozta a’ betűket, és azokat a’ pásztor botjára fel metélte; ’s utóbb irás tudó, söt nevezetes Rhythmicus Poeta lett belüle; de mikor én ismertem, akkor már a’ Deák Poetákbul is sokat el recitált be téve.”

A vers ÖÉ-beli „címében” szereplő *Dábár* szónak Bartha Dénes és Kiss József nem találta jelentését. A *Fillis’ tsalfasága* című versről (H–II. É XX.) ezt írta Pálóczi Horváth Kazinczynak (KazLev. I. 459, 261. sz., 1789. november 6.): „egy Pásztori éneket irok a’ Pántlika végire; ad formam Dúbár; Nota: Kortsmárosné Kápolnája a’ pincze.” A KazLev-ben szereplő *Dúbár* szóalak olvasati hiba (esetleg sajtóhiba); a kéziratban *Dábár* szó található. Csörsz Rumen István ezt írja a szóról: „héber eredetű, jelentése: ‘dolog’, ‘szó’, ‘eset’, ‘beszéd’, arab előzménye, a *dabara* pedig ‘a dolgok hátteré’-t jelöli. Pálóczi talán a ‘beszédtett’ értelemben használhatta, vagyis az Ószövegség régies, performatív nyelvfelfogásának jeleként, ahol a kommunikáció és a cselekvés még nem mindig vált szét a fogalmi rendszerben” (Csörsz, 2005, 65).

25. *rapé* (rég.): tubák.

31. *innya* (rég.): inni, innia.

[XXI.] *Isten’ Gondviseléséről-való Ének (melly külömben egy szomorú Játéknak utolsó Korusa)*

ÖÉ, 412. sz., *Isteni gondviselés* címmel.

Nem sikerült azonosítani a címben szereplő *szomorú Játékot* – Pálóczi Horváthnak nincsen ilyen műfaji megnevezéssel jelölt szövege, s amely szövegére esetleg ráillene a jelölés, az később keletkezett. Feltételezhető, hogy a szöveg Kováts Ferenc egyik művének „utolsó Korusa”, melyhez Pálóczi Horváth „Homlok verset” is írt, mely a H–I. j. 216. oldalán található: *Kováts Ferencz Ingysenér Úrhoz, a’ Vallás Győzedelme Szomorú játékra homlokvers.* (Péterffy, 1981/2; Péterffy, 1985, 114–116.)

Kováts Ferenc (1746 k.–1819) pápai lakos, Veszprém megye főmérnöke volt. Pálóczi Horváth azokban az években ismerkedett meg vele, amikor maga is Pápán lakott; 1784-ben közösen készítettek egy térképet Veszprém főutcájáról (l. Hrenkó, 1980). A Péczelivel folytatott verstani vitával kapcsolatosan hosszú levelekben fejtik ki egymásnak verselési nézeteiket; e leveleket Pálóczi Horváth a H–I. j. 323–349. oldalaira bemásolta (közölte: Abafi, 1878/1; Kecskés–Vilcsek, 1999, 201–216). Kováts nagy műveltségű ember volt, a latin és a német nyelv mellett a franciát is kiválóan ismerte, többek között Boileau *A pulpitu*sa is az ő fordításában jelent meg magyarul (Győr, 1789). A komáromi *Mindenes Gyűj*te-

ményben versei és tudományos írásai is jelentek meg. Fent említett levelében Pálóczi Horváth fölveti, hogy fordítsák le együtt Milton *Elveszett Paradicsomát*. A H–II-ben Horváth megjelentetett egy rövid fordításrészletet (XXV.), de nem bizonyos, hogy az közös munka eredménye (bővebben lásd ott).

101. *Tzézárnak*: itt: császárnak.

103. *Monárkhiát*: a monarchia azon államformák gyűjtőfogalma, ahol az uralmat egy személy gyakorolja.

105. *Eszter szegény 'Sidó leány...'*: I. Biblia, Eszter könyve.

107. *Asvérus*: I. uo.

109. *A' Hollofernes' Vitézi...'*: I. a katolikus Bibliában, Judit könyve.

4. *A' Szala-vármegyei nemes korona őrző seregnak*

Szövegforrás

[Pálóczi] Horváth Ádám, *A' Szala-vármegyei nemes korona őrző seregnak Füredről 29-dik majusban hajnalban lett ki-indulásakor*. 1790.

Szövegváltozat

1. H–II. j. 201., *29 mai 1790 A' Ns SzalaVrgyei Banderiumnak utraindulásakor* címmel.

2. *Magyar Kurír* 1790. XXII., július 2., 780–782., azonos címmel.

3. *Orpheus* II. kötet, 199–204. *A' Szala vármegyei korona-őrző nemes sereg' Budára indulásakor* címmel.

4. H–III. 49–54., a cenzúra által megrövidítve, *Ultra késérő Síp* címen.

Keletkezés

II. József röviddel halála előtt visszavonta rendeleteit, s a Szent Koronát és a többi koronázási kelléket (jogar, országalma, Szent István palástja) díszes külsőségek között visszavittette Bécsből Budára. A korona útját ünnepségek kísérték, a vármegyék nemesi bandériumokat küldtek a nemzeti ereklye őrzésére (Mérei–Vörös, 1983, 37). A nemesekből álló, egységes díszöltözötű csapatok zenés kíséret mellett vonultak fel Budára, a korona előtt tisztelegni, azt védelmezni. Kéthetente váltották egymást a koronaőrzői poszton. (Ballagi, 1888, 308–319; Péterffy, 1977.)

Pálóczi Horváth ekkor Balatonfüreden lakott, ami akkor Zala vármegyéhez tartozott. Szántódpusztán (Somogy megye) bérelt házat; ideje java részét itt töltötte. A vers a vonuló nemesi bandérium tiszteletére készült. Nem maradt fenn róla információ, hogy felolvasták-e a bandérium számára, vagy hogy a kiadványt a bandérium tagjai részére osztogatták volna. Ezzel kapcsolatban I. még a következő költemény jegyzeteinél.

Magyarázat

1. *tárogató*: fafúvós hangszer, a 18. század környékén számtalan adat van a nyilvános (katonai és vegyes társadalmi, pl. ünnepi) használatára, igazi hungarikumnak tekintették.

9. *A' tele Hóld a' Hajnalnak áll által ellenébe*: A *Hóld* a törökökre utal; a korban gyakori költői toposz. A *Hajnal* a korabeli közbeszédben a nemzeti felemelkedés jelképe volt. 1787

óta tartott az orosz–török háború, melyhez 1788-ban a Habsburg birodalom is csatlakozott, az oroszok oldalán. A háború elhúzódott, a magyar közhangulat a békekötést kívánta. (Mérei-Vörös, 1983, 35–37.)

10. *Tethis' tengerébe*: Téthüsz görög tengeristennő volt, Téthüsz tengere a Földközi-tenger.
31. 'S a' szép Szüz' ölébe költvén a' Jupiter madara: „A' Jupiter madara a' Sas; a' Szent Szüz a' Szabadság” A vershez kapcsolódó jegyzet az *Orpheusban*.
41. *Bagoly*: A bandériumok egyenruhájához tartozó tarsoly egy hármass hegyen álló, csőrében kivont kardot tartó baglyot ábrázolt. (Decsi, 1792, 341.)
53. *Midön a' Gréven fíjait Keszthelyre sijettette*: A Graeven-huszárokat Festetics György (1755–1819) vezette, a zalai bandériumot az öccse, Festetics János (?–1844). Országgyűlési karhatalomként rendelték a csapatot Budára a török határról. A legjelentősebb csapatnak számító huszárezred kiterőt tett Keszthely felé, ünnepélyes keretek között egyesült a zalai nemesi bandériummal – ezen egyesülés komoly szimbolikus és valós súlyáról l. Kurucz, 2013, 128–130. A Graeven huszárezred 1790. június 30-én beadvánnyal fordult az országgyűléshez, melyben magyar vezényleti nyelvet és magyar tiszteket kívánt. (Ballagi, 1888, 51; a beadvány szövege: Kurucz, 2013, 300–302.) A kérést nem teljesítették, a két fő kezdeményezőt megbüntették.
70. *a' mit a' Haza nálok le-tett*: „A' Veszprémi Levél-tárt őrző káptalan.” A vershez kapcsolódó jegyzet az *Orpheusban*.

5. Békesség anyala köszöntésire

Szövegforrás

[Pálóczi] Horváth Ádám, *Békesség Anyala köszöntésire sümeghi banderiumnak felelettye*. Siófok 16ta Junii M. DCC. LXXX.

Szövegváltozat

1. A *Magyar Kurír* 1790. XXII., (július 2.) 777–778., cím nélkül.
2. H–III. 55–57., a cenzúra által megrövidítve, *A' Békesség Anyalához felelet* címmel.

Keletkezés

A vers 1790. június 16-ára van datálva, Siófokon készült. Keletkezésének történetét a *Magyar Kurírban* olvashatjuk: „A' mint a' Vármegye szélére ki-lépett a' Nemes Sereg; Sio Fokonn Veszprémi Kánonok Nagy Ferentz Úr gazdagon meg-vendégelte; és meg tisztelésére ez itt következő Deák Verseket osztogatta nyomtatásban: *Banderium Simeghiensis in Sio Fok anno 1790. 16-a Junii Salutatum*. (Itt következik Nagy Ferenc verse – T. B.) Mellyekre akkor az asztalnál ültében egy par sor Deák Verssel meg-felelt a' seregnek képében, annak egyik tagja, *Horváth Ádám Ur*; az ebédet pedig el-végezván feleletjét bővebben, az itt következő Magyar Verseken ki-szélesítette.” Ezután következik, cím nélkül Pálóczi Horváth magyar válasz-verse, s *A' Szala-vármegyei...* című szöveg. Lásd még az előző vers jegyzeteit.

Pálóczi Horváth a 44 fős Somogy megyei bandériumban alhadnagyi rangot kapott, l. az Életrajzában (Bevezetés, 2. 4.). (Péterffy, 1977, 189.)

Magyarázat

1. *Békesség' Angyala*: Utalás Nagy Ferenc versére.
7. *Halvány hold*: Utalás a törökökre (lásd az előző vers Magyarázatait.)
38. *Bagoly*: Lásd az előző vers Magyarázatainál.

6. Két nagy hazafinak emlékezete

Szövegforrás

[Pálóczi] Horváth [Ádám], *Két nagy hazafinak emlékezete*, Találtatik Budán Pesten és Kassan Stromajer Ignátz Könyváros bótjában, 1790.

Szövegváltozatok

1. H–II. j. 206 és 208.; *Buda 22a 7br 1790 Emlékezet oszlop, melyet emelt egy a' Magyar Nyelv művelő Társak közül és (...)* 22 7br 1790. *A' Magyar Nemesi Karhoz* címmel.
2. *Magyar Kurír*, 1790 évf. 1173–1176.
3. H–III. 87–91., az első vers *Emlékezet-Oszlop; Gróff Zichy Károlynak*, a második vers azonos címmel.

Pálóczi Horváth egyetlen olyan kötete, mely fordításban is megjelent: *Eine Patriotische Frage und Antwort eines Mitglieds der neu errichteten Gesellschaft zur Beförderung der ungarischen Sprache zu Ofen den 30. Sept bei Gelegenheit des eigensandten Reichs. – Diploms. Aus dem Ungarischen übersetz durch einen Bürgersohn (Joh. Radlinger)*. Pest, 1790.

Keletkezés

Pozsony vármegye 1790 áprilisában feliratban indítványozta, hogy II. József tanácsosait váltsák le tisztségeikből, őket tévén felelőssé az elhunyt uralkodó népszerűtlen rendeleteiért. A támadás elsősorban Zichy Károly országbíró és Ürményi József királyi személynököt érintette. Az országgyűlésen Pozsony megyét Benyovszky György képviselte; a két nagy hazafi kizárását nem tudta elérni (noha Trencsén és Nyitra megyék is egyetértettek a pozsonyiakkal). (Vö.: Garda, 1890, 51–52; Ballagi, 1888, 295–297.)

A *Két nagy hazafinak emlékezete* című kiadvány két versének keletkezéséről nem sokat lehet tudni. Az egyik vers 1790. szeptember 22-ére van datálva, s feltételezhetjük, hogy a másik vers is ekkoriban keletkezett. Pálóczi Horváth ekkor Budán volt, az országgyűlésen, tehát valószínűleg itt írta a verseket. A kiadvány terjesztését Strohmayer Ignác végezte, aki nem csak könyvkereskedéssel foglalkozott, de pl. Szacsavay Sándor röpiratait is ő jelentette meg.

Pálóczi Horváth valószínűleg nem volt megelégedve verseinek fordításával, legalábbis közel huszonöt évvel később írt sorai erre engednek következtetni: Kazinczynak a hiteles fordítás lehetetlenségéről ír, s ezt a két szövegét is példaként említi (KazLev. XII. 71, 2728. sz., 1814. szeptember 4.): „próbáltam Virgilt, 's látom, hogy az én fordításom már nem Virgil. Láttam 1790ben, mi lett abból a' Német által tételbül, mellyben az én Zichire és Ürményire irott Verseimet fordították?”

Magyarázat

A kötet cím

Két nagy hazafi: Ürményi József (1741–1825), 1766-ban királyi fiskális, 1769-ben ítélőmester, 1773-ban referendárius az Udvari Kamaránál, 1774-ben kancelláriai referens, a Ratio Educationis egyik kidolgozója, 1780-ban Pest megye adminisztrátora, 1782-től 1785-ig Bihar megye főispánja, 1785-ben a nyitrai kerület királyi comissáriusa, Nyitra megye főispánja, 1788-tól 1789-ig kincstartó, 1789-től 1795-ig személynök, 1790-ben ismét Pest megyei adminisztrátor, majd Bács megye főispánja, 1801-ben Galícia kormányzója, 1802-ben Fejér vármegye főispánja, 1806 és 1825 között országbíró. Zichy Károly (1753–1826), kancelláriai referendárius, 1786 és 1788 között kincstartó, 1788-tól országbíró, 1802-től az osztrák kamara elnöke, majd államminiszter. (Szilágyi, 2011, 460; 463.)

Címnegyed

Stromajer Ignátz: Strohmayer Ignác Antal (?–1793) könyvkereskedő.

A cím

egy a' Magyar Nyelv' mivelő Társok közül: Ekkor még nem létezett semmilyen nyelvművelő társaság, de voltak ilyen irányú törekvések. Pálóczi Horváth ahhoz a tervezett társasághoz állt legközelebb, melynek legfőbb támogatója Széchényi Ferenc volt, s melynek tagjai október 3-án gyűltek össze Pesten, Széchényinél. (Olofsson, 1940, 39–44; Lengyel, 2011, 36–37.)

1. b) jegyzet: *Suspicio nunquam bonus Judex in propria causa, nisi dolor contra se testis est, in eadem causa* (lat.): „A gyanakvás soha nem jó ítélőbíró a saját ügyében, csak ha a fájdalom a tanú a gyanú ellenében, ugyanabban az ügyben.” Utalás a *nemo iudex in causa sua* („senki nem lehet bíró a saját ügyében”) közkeletű jogi alaptételre. (Lengyel Réka adata és fordítása.)
4. *idétlen* (rég.): korai.
4. c) jegyzet: *Praejudicium praecipitantis, proles Melancholiae (vicinis potius, quam Hungaris propriae), & foecunda Mater phantasmatum* (lat.): „Az elhamarkodott ítélettel a melankólia szülötte (ez nem annyira a magyarokat, mint inkább a szomszédait jellemzi), és számos megalapozatlan feltevés szülőanyja.” (Lengyel Réka fordítása.)
5. d) jegyzet: *Diffidentia, credulitati contraria* (lat.): „bizalmatlanság, a hiszékenység ellentéte”. (Lengyel Réka fordítása.)
6. e) jegyzet: *Proverbium praemissis facile applicabile* (lat.): „a már leírtakra könnyen alkalmazható közmondás”. (Lengyel Réka fordítása.)
7. f) jegyzet: *Invidia, infernarum sororum praecipua, quam non tantum Virgilius orco detrusit, sed & Moyses* (lat.): „Az irigység, a legrosszabb a pokoli nővérek közül, akit nemcsak Vergilius, hanem Mózes is az alvilágba taszított”. (Lengyel Réka fordítása.)
14. *Jósef: II. József* (1741–1790), osztrák főherceg, 1764-től német király, 1765-től német-római császár, 1780-tól magyar és cseh király.

7. Minden szentek' napján

Szövegforrás

[Pálóczi] Horváth Ádám, *Minden szentek' napján 1790. Az özvegy aszszony Magyar ország, palatinusról gondolkodik*. Pozsonban, Wéber Simon Péter betűivel.

Keletkezés

Mivel II. József nem koronáztatta meg magát, a rendek értelmezése szerint a Habsburg örökösödési vonal megszakadt – a 25 év után újra összehívott országgyűlésen elkezdték megfogalmazni az új királyi hitlevelet, mely a korábbinál jóval nagyobb függetlenséget hagyott volna Magyarországnak, de melyet végül nem sikerült elfogadtatni II. Lipóttal. A nádori tisztség megtartásához a magyar országgyűlés ragaszkodott, s ahhoz is, hogy még a koronázás előtt történjen meg a nádorválasztás. II. Lipóttól gesztusértékű volt az, hogy nem Pozsonyba, hanem Budára hívta össze az országgyűlést – a koronázást viszont már Pozsonyban tartotta, ahová már nem hívta a nemesi bandériumokat. A nádori tisztségnek két fő várományosa volt, Zichy Károly országbíró és Sándor Lipót főherceg. II. Lipót – Zichy javaslatára – Sándor Lipótot jelölte ki a nádori posztra, aki ekkor mindössze 18 éves volt, de tisztségre való alkalmassága mellett szót, hogy tanult magyarul, huszárezred parancsnoka volt, s csapatának egyenruháját, tehát magyaros öltözetet viselt. A magyar országgyűlés november 12-én meg is választotta. (Ballagi, 1888, 427–430, lásd még: HMNT. 1790. július 20., 23. november 16., 19. számaiban, különösen: 627–678.)

Első monográfusai szerint Pálóczi Horváth Somogy megyei követként vett részt az országgyűlésen, de csak mint **banderisa** vehetett részt azon (*Magyar Kurír*, 1790. XIX. 662; Ballagi, 1888, 747; Péterffy, 1977, 190).

A vers keletkezéséről és kiadatásáról semmilyen információ nem maradt fenn. A szakirodalomban annyi áll róla, hogy amikor kiderült, hogy nem Zichy, hanem Sándor Lipót lett a nádor, Pálóczi Horváth leállította a nyomtatást, átírta a verset és ezzel az új befejezéssel nyomtatta ki (Garda, 1890, 55). A szövegnek nem maradt fent kéziratos változata, mely az átírást egyértelműen bizonyítaná; így akár azt is feltételezhetjük, hogy a nyomtatás kezdetekor még nem volt készen a vers befejezése. A két rész mindenesetre nyilvánvalóan nem egyszerre keletkezett, hiszen az első részben még Zichy mellett érvel, a második részben pedig már Sándor Lipótot ajánlja a nádori tisztségre. A vers második része új lapon kezdődik, sűrűbb sorközzel van nyomtatva.

Magyarázat

A cím

ÖZVEGY ASZSZONY, MAGYAR ORSZÁG: A Mohács utáni magyar költészetben gyakori metafora; az ország női alakban szólal meg, többnyire panaszskodik, a kollektív fenyegetettség képzete társul hozzá. (Imre, 1996.)

Minden Szentek Napja: november 1.

Palatinus (lat.): nádor.

62–63. *Irigység, Visszavonás*: A két toposz gyakori a kor politikai tartalmú költészetében (Debreczeni, 2012). Allegorikus alakokként gyakran előfordulnak Pálóczi Horváthnál (pl.: *Hunniás*, Ötödik könyv).

80. *Ország-Bíráját*: Zichy Károly (1753–1826).

Folytatása a' Szent Szűz' beszédének, és a' Mindszent napi hajnalnak...

3. *Leopold Hertzeg*: Sándor Lipót (1772–1795), II. Lipót fia, 1790-től haláláig magyar nádor.
19. *Első Szent Királyod' István*: I. (Szent) István (980–1038), magyar király.
28. *Aba Sámuel* (?–1044), István alatt palotaispán, később magyar király, feltételezhetően István sógora.
34. *Nagy Lajos*: I. (Nagy) Lajos (1326–1382), magyar király.
41. *Lepold' Innepére*: november 15. Leopold névnap.
69. *Szakadatlan már az egygyesség kötele*: II. József nem koronáztatta meg magát, ezért a magyarok egyezségsegzőnek titulálták.
77. *Így maga megy Nemzeti pompával*: A HMNT. 1790. november 5-i számából tudni lehetett, hogy a királyi család magyar öltözetet fog viselni a koronázáson, Sándor Lipót pedig mindig magyaros ruhát viselt.
83. *m. p.*: manu propria: saját kezűleg.

8. Leg-rövidebb Nyári Éjtszaka

Szövegforrás

Leg-rövidebb Nyári Éjtszaka, mellyben le-íratik egy olyan tsillag-vizsgálónak beszélgetése; a' ki a' múlt 1787dik Esztendőben nyár-kezdtkor, az égi testeket tsudálkozva nézegeti, azoknak forgásait le-írja, és az ismertetesebb Tsillagzatok' Neveit a' régi Pogányok Kőlteményjeiből, a' nagyjából magyarrázza. Írta és most közre btsátja Horváth Ádám. Pozsonyban, Wéber Simon Péter be-tűivel 1791.

Keletkezés

Mint a szöveg Jegyzéseiben írja Pálóczi Horváth, a munka „az 1787dik esztendei nyár-kezdtkori éjtszakát” írja le, s „jobbára akkor készült” (I. még erről a Négy óra című rész jegyzeteit). Ugyanitt arról is ír, hogy a mostani „Környűl-allások” miatt az eredeti előbe-szédet nem írhatja ide, csupán annak vázlatát. Az eredeti szöveg elveszett; tartalmáról csupán Horváth egyik Kazinczyhoz írott leveléből következtethetünk (KazLev. I. 272, 175. sz.): „Az idegen szók iránt nagyon nemesenn viseled magadat: én erről Nyári Ejtszaka nevű könyvetskémnek (melly nem sokára világot lát) Praefatiójában, Museumtokat is meg-ditsérem. – hanem én úgy hiszem: hogy a' Deák és Görög nevezeteket nagyobb sza-badsággal be lehet btsátanunk magyar írásinkban, mint a' most élő nyelvek szavait; mert amazokra ezek is rá szorúlnak. – Könyvemben bővebben meg-fogod látni”. E levél 1789. február 7-én keletkezett, s a benne foglaltak szerint a kötet „nem sokára világot lát”.

Április 17-én arról ír Kazinczynak, hogy a szöveg kiadása még mindig csupán terv (KazLev. I. 335, 197. sz.): „A' Nyári éjtszaka Bétsben fog nyomtatódni, ha Gróff Szétsenyi jó correctort talál”; „azért késétt mind eddig, mert Gróff Szétsenyi magára vállalta, hogy egynehány Bétsi jó Barátival öszve űlvén által olvassa, noha már nálam tsaknem egészen látta”. Pár hónappal későbbi levelében arról ad hírt Kazinczynak, hogy bár a cenzúra elfo-gadta a szöveget, a Széchényi segítségével való kiadatás már egyáltalán nem bizonyos (KazLev. I. 399, 222. sz., 1789. július 18.): „Most jött meg a' Censuráról a' Nyári Éjtszakám, ha könnyebb vólna; de ha nehéz is; ha Gróff Szétsényivel, a' kinek név nélkül dedicalva van, úgy egygezhetek, által küldöm Museumtokba – ha tettzik.”

A kötet helyzete egyre bizonytalanabbnak látszik, mint ezt az év vége felé írt levél is mutatja (KazLev. I. 508, 264. sz., Kazinczyhoz, 1789. nov. 15. és december 29. között): „B. Rádaynak tegnap vettem levelét; azt javasolja: hogy adjam által neked a’ Nyári Éjtszakát; hogy hónapos írásidban darabonként ki adogathasd. – azt feleltem neki mindjárt tegnap, hogy Te egészen is ki adod ha kivánom, nem szaggatva (és szaggatva semmit sem ér), de már elébb meg-kell várnom Gróff Szétsenyi levelét. – hanem, van egy nagy akadály: Te magad nálam azt vallottad: hogy nem kapsz az Astronomiánn, nálatok pedig nints olyan ember, a’ ki ha kapna is rajta, tudna hozzá; és így ki lessz a’ Corrector? Tudod, mennyire ki vagyok téve az irigy bolondságnak; találjanak tsak benne egy szarvas hibát; majd megadják nekem: abban pedig olyanok is vagynak, mellyekkel mostani Praescriptus Astronomusokat is pofozok, ’s rész szerént fél-eleven be-látással vádolok.” A korrektor kérdése egy korábbi levelében is előkerült, 1789. augusztus 11-én írja Kazinczynak (KazLev. I. 421, 231. sz.): „Veszprémben kell nyomtattatnom, mivel a’ correctiót másra nem bízhatom”. A „Nyári Éjtszaka” és az ekkoriban elkészült *Psychológia* ügyében Ráday Gedeonnal is több levelet váltottak – lélektani munkájához és feltételezhetően ezen szövegéhez is megjegyzéseket, bírálatokat várt Pálóczi Horváth a bárótól (leveleiket l. Segesváry, 1955).

Nem maradt fenn információ arról, hogy miért lépett vissza Széchenyi a kötet támogatásától, s hogy ezt miért nem tudatta Pálóczi Horváthtal. Horváthnak 1789. október 8-án kelt leveléből arra következtethetünk, hogy a munka megfeneklése nem csupán Széchenyin múlott (Lengyel, 2011, 39, Pálóczi Horváth levele Széchenyire): „Excellentiádnak ajánlott *Nyári éjtszakám* még most sem nyomtatódik. Nyomós okai vannak késedelmeknek, de egyszersmind óhajtanám azt is, hogy a Társaság helyre állhatna, annak Gyűjteményébe mehetne be ez munkácskám.” Az említett „nyomós okokról” sajnos nem sikerült semmi közelebbit kideríteni.

A következő év elején, 1790. január 29-én még az eddiginél is bizonytalanabbnak látszik a kötet sorsa (KazLev. II. 21, 290. sz.): „Groff Szétsenyitől tegnap előtt kaptam választ; ő azon munkálkodik, hogy én minden heterogenea nyughatatlanságok nélkül el-lehessek, és a’ Musáknak áldozhassak, és ezt az én kérésemre. A’ Nyári éjtszaka felől egyenesen nem ír; még egy Levelét várom, arra válaszul, mellyet ma küldöttem neki; ’s meg írtam, hogy Te ajánlottad a’ Nyári éjtszaka’ ki nyomtatását, de Kassán, a’ hol magam Corrector nem lehetek; ha a’ Groff Veszprémben ki nyomtattatja, ugy neked nem küldöm; — ha nem — neked adom, akar mit tsinálj vele.”

A kötet megjelentetésének eddigi lehetőségei (Széchenyi segítségével önálló kötetben, a *Magyar Museum*ban vagy majd az *Orpheus*ban részletenként, esetleg Kazinczy segítségével önálló kötetben) helyett végül teljesen más úton rendeződött a szöveg sorsa. Pálóczi Horváth az 1790-es év végén a Somogy megyei bandérium tagjaként Budán tartózkodott s Pozsonyba is elutazott, II. Lipót koronázására és a nádorválasztásra. Kazinczy 1791. január 7-én ezt írta levelében Aranka Györgynek (KazLev. II. 137, 351. sz.): „Horváth Ádám fél óráig beszélt a’ kis palatinussal, de nem a’ Litteratura felől, hanem valami Jóság eránt, ’s bútsúztakor a’ tarsolyából ki-vonja a’ Nyári éjtszakát, az az Astronomiát versekben, ’s praesentálja neki mint első magyarnak. Igen kedves vala az Ajándék. Már nyomtatják.”

Több mint húsz évvel később, 1814-ben írt levelében Pálóczi Horváth így emlékszik vissza: (KazLev. XI. 422, 2678. sz.): „minekutánna Gr. Szétsenyivel, némelly igazágtalanságokért sokat kellett izetlenkednem, és utóbb tsak magam hagyatódtnam, noha még is én

győztem: mert még most is manet alta mente repostum, hogy a' Nyári ejtszaka nem neki van dedicalva."

A kötet az 1791-es év legelején jelenhetett meg, mivel a HMNT január 11-i számában már múlt időben említi a megjelentést: „A' Hunniásnak esmeretes Szerzője, Nádoris-pány ő Kir. Hertzegségének ajánlott következendő tizimü betses munkáját botsátotta kö-zelébb világ eleibe:" majd a hosszadalmas cím után hozzát teszi: „Ezen kellemetes írásával, jeget törtetett a' Szerző Úr igen szerentséssen eggy olyan nagy tárgy körül, melyet esmer-ni szép is, szükséges is."

Magyarázat

Címnegyed

Wéber Simon Péter: (?–1833) pozsonyi (és komáromi) nyomdász.

Ajánlás

Sándor Leopold (1772–1795), osztrák főherceg, magyar és cseh királyi herceg, magyar nádor.

Az nap, a' mellyen ország' nádor ispányjává kiáltatott: 1790. november 12.

- Felséged, magát a' Magyar Nemzet különös kedvellése mellett: Lásd erről a Minden szentek napján... című alkalmi költemény jegyzeteit.*
- Uralkodó Felség' szívét, a' Magyar nyelv-mivelő Társaság' elő-mozdítására meg-nyerte: Pálóczi Horváth kijelentésének nincs valóságtartalma; nem sikerült (és főleg nem királyi jóváhagyással) nyelv-mivelő társaságot fölállítani, l. még: H–II. XXVII. Egy rövid tudósító Levél... jegyzeteit.*
- szembe- állott a' Berliini Királyi ég-vizsgálóval, mikor az, a' múlt 1789dik esztendőre üstökös tsillagot jövendőlt: l. a H–II-ben megjelent V. A' Berliini Királyi ég-vizsgálóhoz című verset.*

Jegyzések

- Ovid' a' maga Metamorphosisát: Publius Ovidius Naso (i. e. 43–i. sz. 17), műve a Metamorphoses (Átváltozások).*
- Athan: Kircher: a' maga Extaticum Itinerariumját: Athanasius Kircher (1601–1680), német tudós, polihisztor, 1656-ban adta ki munkáját, mely az égitestek fizikáját foglalja össze. Művének teljes címe: Itinerarium exstticum quo mundi opificium id est Coelestis expansi, siderumque tam erratum, quam fixorum natura, vires, proprietates, singulorumque compositio & structura, ab infimo Telluris globo, usque ad ultima Mundi confinia, per ficti raptus integumentum explorata, noua hypothesi exponitur ad veritatem Interlocutoribus Cosmie et Theodidacto.*
- Meg-állának a' Dunának be-hártyázott habjai, Öszve-vagynak kötve fagynak lánttzaival partjai: A verssorok helyét nem sikerült azonosítani, de 1794. augusztus 13-án keltezett, Csonkoihoz írt verstani témájú levelében ugyanezt a két sort idézi (Debreczeni, 1999, 37).*
- Faludi; Fillis nyugszik mély álomban: Faludi Ferenc (1704–1779), költő. 1787-ben Győrben Révai Miklós adta ki költeményeit, az idézett rész a Phyllis című vers kezdősora.*
- Igaz, hogy emberi testben az Isten meg-jelent, és Ollyanokra tanított-meg az Isteni jelentés: a sorok a Nyoltzad-fél óra című rész első felében található.*
- A' Magyar Koronát el nyeri Mátyás, a' Melly lesz nagy érdemid' meg-jutalmazása: Hunniás, hatodik könyv, 44. versszak.*

40. *Előbb szemér-messen se mér, hát egyszer a' gyanús száj tsókot át: A IX. A' szerelem' kezdete és nevelkedése* című versből vett idézet, megjelent a H-II-ben.
41. *Theognis* Megareus (i. e. 6–5. század), görög költő.
41. ἄσιχρον δὴ κέρδος καὶ κακὸν ἀμφοτέρων γίγνεται (gör.): Az idézet kritikai kiadás szerinti szövege: „ἀσιχρὸν δὴ κέρδος καὶ κακόν, ἀμφοτέρων, γίγνεται.” „szégyenteljes és rossz terv egyszerre születik”. *Theognisz, Elégia*. 1, 608–609. Használt kritikai kiadás: *Theognis. Ps.–Pythagoras. Ps.–Phocylides. Chares. Anonymi Aulodia. Fragmentum Teliambicum*. Post Ernestum Diehl; Edidit Douglas Young. *Indicibus Ad Theognidem Adiectis*, Lipsiae, Taubner 1961.
43. *Nacte Comes! placeat Camoenarum Exile donum* (lat.): Az idézett sorok kiegészítve: „Et Tibi / Munusque, mentemque o! Deorum / Nacte Comes! placeat Camoenarum / exile donum”. „És Neked, ó, Gróf, aki elnyerted az istenek ajándékát s kegyét, tetsszen e szerény múzsai ajándék”. Pálóczi Horváth Némethi Pál (1758–1783) versének sorait idézi, melyet szerzője Pálffy Károly József Jeromos (1735–1816) 1779-ben Zemplén vármegye főispánjává választása (1779) alkalmából írt. Némethiről I. a Bevezetés 2. 3. részében, valamint a H-I. [XXXII.] vers jegyzeteinél. A vers megjelent a következő kötetben: *Pallas Debrecina, seu carmina metrica Latina et Hungarica [...], Debrecini, impressit Franciscus Tóth typographus*, 1828, 161–163. (Lengyel Réka azonosította és fordította.)
51. *okát adom; a' hol szöllok a' Mester szókról is: nem tudtuk egyértelműen azonosítani, hová utal a szerző; feltételezhetően egy kéziratban maradt s mára elveszett írására céloz.*
57. *Ovid' hibája bőven van bennem (a' ki Trist. I. et II. nugatur in re satis luctuosa):* aki „a *Tristia* első és második könyvében elég szomorú témákat pendít meg”. (Lengyel Réka fordítása.)
59. *Theoriákkal:* (tudományos) elméletekkel.
65. *melly nagyon illendő egy Nemes Teremtéshez hogy a' maga teremtőjét ismerje és imádja:* ez a fiziko-teológia egyik alap gondolata; a természettudományok létét legitímálta oly módon, hogy mindenben Isten dicső teremtését látta, melyet csodálni s ismerni Istennek tetsző dolog.
82. *Názó Trist. L. II. Nec liber indicium est animi...:* 357–358. sor: „Nem bűnösnek a titka a könyvem, szórakozást nyújt // és a közönségnek ízléses csemeget.”
85. *Denique composui...:* 361–362. sorok: „Végre is: én egyedül írtam csak tán szerelemről? // S műveimért egyedül hordjam a bűn tudatát?”
87. *Ilias ipsa quid est...:* 371–372. sorok.: „Házasságnak csúf bomlása az Ilias, ebben // harcra kel egy nőért a szerető, meg a férj”.
96. οὐ δε γὰρ ὁ Ζεύς / οὐδ' ὕον παντασ ἀνδάνει οὐδ' ἀνέχων. *Theognis:* Az idézet kritikai kiadás szerinti szövege: „οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεύς / οὐθ' ὕον πάντεσσ' ἀνδάνει οὐτ' ἀνέχων.” (Használt kritikai kiadás: *Theognis. Ps.–Pythagoras. Ps.–Phocylides. Chares. Anonymi Aulodia. Fragmentum Teliambicum*. Post Ernestum Diehl; Edidit Douglas Young. *Indicibus Ad Theognidem Adiectis*, Lipsiae, Taubner 1961.) A görög szövegrész után Pálóczi Horváth a magyar jelentést adja meg; Papp Árpád fordításában: „hisz küld vagy sem esőt Zeusz, / van, ki dicséri ezért, s van, aki szidja a nevét.” *Theognisz, Nem*

lehet mindenki kedvére tenni, in: *Görög költők antológiája*, szerk. és utószó Szepessy Tibor, Bp., Európa, 1982., 72–73.

100. *senkit sem szólítok-meg előre való fizetésért*: Pálóczi Horváth munkái megjelentetésekor valóban nem az előfizetés hagyományos módszerét alkalmazta – bár a *Hunniás Magyar Múسابeli* híradásakor több bőkezű mecénás is jelentkezett, l. a *Hunniás Keletkezésénél*.
106. *gráditsonként* (rég.): fokonként, fokozatonként.
108. *ritka nemzetben*: kevés nemzetben.
111. *Pozson. 12. Novemb. 1790.*: a dátum szerint a Jegyzések szövege pár nappal a nádorválasztás előtt keletkezett, vö. a Keletkezésnél leírtakkal.

Foglalat

7. *Mózes ha jó természet vizsgáló nem lett volna, a' természet' könyvét olyan böltsen nem írta volna*: Valószínűleg a *Teremtés könyvére* gondol a szerző (Mózes I.).
14. *Langrenus*: belga csillagász, 1645-ben készítette el az első Hold-térképet. A világos részeket *maréknak*, a sötéteket *terráknak* nevezte; 325 híres, részben még élő ember nevével nevezte el a területeket.
15. *Ricciolus*: Giovanni Battista Riccioli (1598–1671), olasz csillagász. *Almagestum Novum* (1651) című művében adta ki F. Grimaldi térképét, amelyben már elhunyt tudósokról és filozófusokról nevezte el a Hold területeit.
15. *Hévelius*, Johannes (1611–1687), lengyel csillagász, leghíresebb műve a *Selenographia* (1647). Őt tartják a holdi topográfia megalapítójának. Nevezékτανát protestáns országokban az 18. századig használták.

Nyóltzad-fél óra

4. *Fenn-héjjazó szárnyaiddal*: a *fennhéjáz* szót Pálóczi Horvát gyakran és sokféle formában használja (pl. *fent héjjaz*, *fenn héjjáz*, sőt: *fellyebb héjaz*), jelentése kb.: kevély, önelégült.
6. a) jegyzet: *Virgil. felségesebb dologról akarván énekelni, így kezdi egy Ekklogáját: Sicelides Musae paulo majora canamus.*: Vergilius *Negyedik eklogája*: „Múzsák, sícelidák! magasabbra kicsit ma dalunkkal!”
6. a) jegyzet: *Milton, John* (1608–1674), költő, legismertebb műve az *Elveszett Paradicsom*.
6. a) jegyzet: *stridula ala* (lat.): „zengő szárnyal”. (Lengyel Réka fordítása.)
59. *'S hát Mózesest, a' gondviselés mi nagyra készítette...*: I. Mózes II.
72. b) jegyzet: *Successivus est motus, non instantaneus* (lat.): „A mozgás késleltetett, nem azonnali.” Vö. Szent Tamás, *Summa Theologiae*, a. 7, ad 4m. (Lengyel Réka fordítása és adata.)
82. a) jegyzet: *Igneae convexi vis, & sine pondere coeli Emicuit, Summaque locum sibi legit in arce* (lat.): A lábjegyzetben felsorolt részletek: Ovidius, *Metamorphoses*, I, 26–31.

És ama tűzlelkű s minden súly nélküli égbolt
felszökkent, s a világ tetejét foglalta lakásul;
legközelebb hozzá helyben s kicsi súlyban a lég van;
sűrűbb sokkal a föld s viselője nehéz elemeknek,
súlya miatt lefelé süllyedt; s a körébe-folyó nedv
szélre vonult s a tömör szárazt körül így kerítette.

(Lengyel Réka azonosította.)

82. a) jegyzet: *Neuton, a' mennyei jelenések magyarázásával: Observations on Daniel and The Apocalypse of St. John, 1733.*
82. a) jegyzet: *Revelatio* (lat.): felfedezés, felismerés.
82. a) jegyzet: *ex vi centripeta & centrifuga* (lat.): „a centripetális és a centrifugális erő által”. (Lengyel Réka fordítása.)
83. b) jegyzet: *Virgilius is azt mondja Aen: L. VI. v. 724. Principio coelum ac terras...*: „Földet, eget, dagadó habokat, holdgömb ragyogását És títáni napunk, mindent, kezdetben a benső Lélek táplált, és a világszellem...”
83. b) jegyzet: *Lucentem Lunam, (non lucidam)* (lat): „fényes holdat (nem pedig fényt sugárzó)”. (Lengyel Réka fordítása.)

Nyóltz óra

12. *Fundamentum* (lat.): alap, alapszint.
13. a) jegyzet: *Ad distinctionem inter motum verum & apparentem, solus enim motus apparens cadit sub sensus.* (lat.): „A valós és a látható mozgás közötti különbségre, ugyanis egyedül a látható mozgást tudjuk felfogni érzékeinkkel.” (Lengyel Réka fordítása.)
13. a) jegyzet: *ágyas ház* (rég.): hálószoza, hálóterem.
61. a) jegyzet: *In Senelograph: Hevelius műve, I. főtebb, a Foglalat magyarázatainál.*
61. a) jegyzet: *Maculae in Disco Solis...* (lat.): „A napkorongon lévő foltokat nem tekinthetjük másnak, mint ismeretlen anyagból való dolgokat, melyek nem különböznek a mi földi felhőinktől, és együtt mozognak a Nappal. A foltok között lévő fáklyák a Nap legfényesebb részei, melyeket különböző helyeken és időben így vagy úgy lehet látni a Napban. Azok az árnyékok, amelyek a kis fáklyához kapcsolódnak, és fényes részekkel váltakoznak, milyenségükre, formájukra és nagyságukra nézve különbözőek a Nap felszínén, olyanok, mint a füst vagy a felhők, és itt-ott elhomályosítják a Napot, mintha az érintéstől vagy a lehelettől párás tükör lenne.” Nem egészen pontos idézet Johannes Hevelius, *Selenographia, sive Lunae descriptio* c. művéből (Gdansk, 1647, 83–84). (Lengyel Réka fordította és azonosította.)
61. a) jegyzet: *Cosmiel Kircherus: I. főtebb, Athan: Kirchernél.*
61. a) jegyzet: *Paroxismus* (lat.): a beteg állapotának hirtelen romlása. (Lengyel Réka fordítása.)
61. a) jegyzet: *Vide Athan. Kircheri Itinerar. Exstatic. Cap. 5. De itinere ex globo Mercurii in Solem. §. 3.* (lat.): „lásd Athanasius Kircher, *Itinerarium Exstaticum*, 5. fejezet, A Merkúr bolygótól a Naphoz vezető út, §. 3”. (Lengyel Réka fordítása.)
66. *Cassini, Giovanni Domenico* (1625–1712), olasz származású francia csillagász.
72. b) jegyzet: *Volffius: Christian Wolff* (1679–1754), német filozófus, matematikus, említett műve feltételezhetően: *Anfangsgründe aller mathematischen Wissenschaften* (1710); latin nyelvű kiadás: *Elementa matheseos universae*, 1713–1715.
72. b) jegyzet: *Ozanam, Jacques* (1640–1717), francia matematikus.
72. b) jegyzet: *Hát ha a' Hirius Parallaxisa szerint veszem: Parallaxis a testek egymáshoz viszonyított helyzetének változása eltérő irányokból nézve. Hiriust nem tudtuk azonosítani.*
72. b) jegyzet: *német mértföld: 7500 m.*

84. a) jegyzet: *Szeg-mérték, Angulus rectus, – Ictus perpendicularis est vehementior* (lat.): „beesési szög – a függőleges irányból érkező sugárzás erőteljesebb”. (Lengyel Réka fordítása.)
90. b) jegyzet: *Angulus elevationis Solis...* (lat.): „Ahogyan a Nap egyre magasabbra kerül a horizonthoz képest, megnő a beesési szög, és a Nap egészen a nyári napfordulóig emelkedik.” (Lengyel Réka fordítása.)
102. c) jegyzet: *Horizon is Sphaera...* (lat.): „A horizont ferde állásban metszi az Egyenlítőt, aminek következtében a Nap pályája is ferde szögben ír le egy kört. Így a Nap mai pályája a horizont körvonalán nagyobb ívben tér el a tegnapi pályájától, mint a mai nap emelkedése (és különösen a delelése) a tegnapitól a meridián vonalán.” (Lengyel Réka fordítása.)
142. a) jegyzet: *Denotatur hic arcus coelestis...* (lat.): „Meg kell jegyezni, hogy ez az égi pálya, amit a Nap leír, ha az éjszaka közepén a meridiánon át felemelkedne a horizontra, ami egyenlő a Nap delelésével a téli napéjegyenlőség idején, a szabályos asztronómiai számítástól eltérően másfél órát tenne ki, mivel a Nap másfél óra alatt halad át a $22^{\circ} 32' 42''$ -en. Tehát a meridián említett ívén az éjszaka közepén nálunk $1^{\text{h}} 13' 48'' 17'''$ alatt haladna át, amennyiben közelebb jár a pólushoz.” (Lengyel Réka fordítása.)

Kilentz óra

19. *Langrénus, és Ricciolus minden kerületeknek Urat adtak*: I. főntebb, a Foglalat magyarázatainál.
24. *Hogy ott már Amerikára nehezen találhatni*: itt: ismeretlen földrészre.
37. *Gergely' Síp-üvegét*: síp-üveg: távcső. A Newton-féle teleszkóp kevésben tér el a James Gregory (1638–1675), skót csillagász által készített távcsőtől.
64. *fertály* (ném., rég.): negyed.
105. *Lett, ama' híres Arany-szám a' Méton' találása, Tizen-kilentz esztendőnek új elő fordúlása*: Metón (i. e. 5. század) görög csillagász megfigyelése szerint 235 holdhónap hozzávetőlegesen megegyezik 19 napévvvel, ezt az ún. Metón-ciklust használták az ókor óta a naptárak kiigazításához.
107. *De még ennek is találván Gergely Pápa hibáját, Hozzá adta a' maga szép és könnyű Epaktáját.*: XIII. Gergely Pápa (1502–1585) 1582 októberében vezette be a ma is használatos naptárat, melyben minden negyedik év szökőév. Epakta: a „hold kora” újév napján, vagyis azon napok száma, amelyek az óév legutolsó újholdja óta újév napjáig elmúltak.
157. a) jegyzet: *Kepler, Johannes* (1571–1630), német matematikus, csillagász.
186. a) jegyzet: *Terret, lustrat, agit, Proserpina, Luna, Diana, Ima, suprema feras, sceptro, fulgore, sagitta. Demster* (lat.): „Rémít, megvilágít, üz, Proserpina, Luna, Diana, az alvilágot, az eget, a vadakat, pálcával, fénnel, nyíllal.” Ismeretlen eredetű disztichon, mely a középkortól kezdve sok szerző műveiben felbukkan. (Lengyel Réka azonosította és fordította.)

Tíz óra

40. a) jegyzet: *Zoltán Fejedelem* (896–949), Árpád legkisebb fia, fejedelemsége vitatott.
75. *községgel*: kb.: közönséggel.

120. a) jegyzet: *Omnes Stellae inter quas...* (lat.): „Minden csillagot, amelyek és az északi pólus között a nagy meridiántengely húzódik, mivel a mi pólusunknál magasabban van, felemelkedni és lenyugodni látunk.” (Lengyel Réka fordítása.)

Tizen-egy óra

6. *Grádits* (rég.): fok, fokozat.
6. a) jegyzet: *Intelliguntur Constellationes Boreales...* (lat.): „Ez az Északi Korona csillagkép, amely az északi pólus, azaz a zodiákus legmagasabb pontja és a tropikus Rák között helyezkedik el.” (Lengyel Réka fordítása.)
10. b) jegyzet: *Profunditas infra horizontem maxima...* (lat.): „A horizont alatti legnagyobb mélység, melyet a tengely grádusaival mérünk, és amely a legmagasabb csillagállás ellenpontja.” (Lengyel Réka fordítása.)
50. *Ipa* (rég.): a meny vagy vő apja.
50. *napa* (rég.): a meny vagy vő anyja.
112. a) jegyzet: *Ptolem. Centil. verbo 73*: Klaudiosz Ptolemaiosz (85/90 k.–168 k.), közmondásgyűjteménye a *Centiloquium*.
153. a) jegyzet: *Ovid. Fast. L. IV. Quae septem dici, sex tamen esse solent*: „Száma ezeknek hat, bár hetet emlegetünk”, 170. sor.
162. b) jegyzet: *quia cancro proximus* (lat.): „azaz a Rákhoz közel”. (Lengyel Réka fordítása.)

Bereniké hajfürtje (Kárpáty Csilla fordítása)

Az ki a mennyboltot szemlélte s az égöveket mind...

.....
S látva Konón engem, Bereníké hajzata fürtjét,
áldozatul melyet ő égilakóknak adott...

.....
Esküszöm, életedet téve reá s fejedet...”

.....
„melyre a Nap leragyog, hegy foka is lerogyott,
Arszinoé, az anyád ék-oszlopa, úgyhogy Athószon
törtek a pusztító perzsa hajóhadak át.
Mit tegyek én, hajfürt, ha a vastól porba omolnak
nagy hegyek is? Khalübök fajzata halna ki bár,
mely feltárta a föld rossz termését, ki is ásta,
és kieszelte, hogy készül a vas kalapács!
S hogy hajfürt-hugaim, lenyesettet, sírva sirattak,
hirtelen itt termett szárnyzuhogással a szél,
Memnón bátyja, a záporosős, ibolyás övü úrnő
lokriszi Arszinoé szélparipája hamar,
s engem a nedves-esős levegőn át langy fuvalommal
ellebbentve letett Küprisz ölébe legott.
Mert Zephürítisz volt, ki parancsát erre kiadta,
ő, a kanóposzi part tája körül lakozó.

S hogy ne csak egymaga Minóisz csillagkoszorúja
 hintse az égboltról földilakókra a fényt:
 mécses lettem ezért a temérdek mennyei mécs közt
 én, Berenikének szép haja fürtje, midőn
 Küprisz, esővíztől csöpögőt, a haláltalanokhoz
 új csillagnak a sok régi közt fölemelt.
 Nem lelek ebben oly új örömet, mint bánatot abban,
 hogy sohasem lehetek már haja fürtje fején,
 hol sokat ittam, amíg szűzlány volt ő olajokból,
 ám sosem ízlelem én asszony fő kenetét.

177. *Kallimakhustól ez hajról szép Görög vers íratott*: Kallimakhosz (I. e. 305–240 k.), görög költő, az alexandriai könyvtár vezetője.
203. *Manilius*, Marcus (1. század), római költő, csillagász, az öt könyvből álló *Astronomica* című munka szerzője.
206. a) jegyzet: *Has interfusus circumque...*: [A sárkány] „köztük fekszik, mindkettőre rátekeredve, / Elválasztja őket, és fényes csillagokkal övezi / Hogy ne kerülhessenek közel egymáshoz, és távol legyenek az ő helyétől.” Marcus Manilius, *Astronomica*, I, 305–307. (Lengyel Réka azonosította és fordította.)

Tizen-két óra

10. a) jegyzet: *Szerdahelyi Úr*: Szerdahelyi György Alajos (1740–1808), jezsuita paptanár, esztétikai író. A rend feloszlását követően (1773) egyetemi tanár Nagyszombatban, Budán, majd Pesten.
47. b) jegyzet: *Latitudo, & Longitudo Locorum* (lat.): „a helyek szélessége és hosszúsága”. (Lengyel Réka fordítása.)
67. c) jegyzet: *Jamque quiescebant...* *Trist*: I. III. 27. sor, „Elnyugodott a beszéd, el már a kutyák ugatása”.
125. *Káldeában*: Kháld vagy Újbabiloni birodalom, a csillagászat tudományát magas szinten művelő tudósok éltek itt.
129. *Tháles*: Milétoszi Thalész (i. e. 624–546), görög természettudós, írásai nem maradtak fenn. Hérodotosz *Történelem* című művében (I. 74.) található az a történet, miszerint előre megállapította a napfogyatkozást.
168. *Póla* (rég.): szalag.
171. a) jegyzet: *quia Diameter major 17. milliaribus* (lat.): „mivel az átmérője 17 mérfölddel nagyobb”. (Lengyel Réka fordítása.)

Éjfél utánn egy óra

36. *tsoprozik*: gyűl, csoportosúl.
101. a) jegyzet: *Vid in Lucian. Dialog. Concilium Deorum*: Lukianosz (2. sz.) szír származású görög szónok, szatíraíró. *Concilium Deorum* című dialógusában szerepel *Momus* (mitológiai alak, aki Hésziodosznál, Kallimakhosznál és Szophoklésznál is föltűnik), a szatíra és gáncsoskodás megtestesítője.
254. a) jegyzet: *Capella cum Hedis, vel capra Amalthea* (lat.): „a kecske a gödölyékkal, vagyis Amalthea kecske”. (Lengyel Réka fordítása.)

255. b) jegyzet: *Cornu copiae* (lat.): „bőségszaru”. (Lengyel Réka fordítása.)
286. *Antinous* (megh. 130) Hadrianus császár szerelme, halála után a császár félisteni rangra emeltette.
287. *Adriánus*: Hadrianus (76–138), római császár 117-től.
318. a) jegyzet: *Hipparkus*: Hipparkhosz (i. e. 160 k.–125 k.), görög csillagász.
318. a) jegyzet: *Kopernikus*: Mikołaj Kopernik (1473–1543), lengyel csillagász, a heliocentrikus világmépítő kidolgozója.
318. a) jegyzet: *Tikho*: Tycho Brahe (1546–1601), dán csillagász.
318. a) jegyzet: *Flamstéd*: John Flamsteed (1646–1719), angol királyi csillagász.
318. a) jegyzet: *Siller* (*Schillerius*): Julius Schiller (1580 k.–1627), német jogász, csillagász.

Két óra

29. a) jegyzet: *Tzirkalom* (rég.): kör.
126. a) jegyzet: *Motus fixarum in Consequentia, fit Ecclipticae, non aequatori parallele* (lat.): „az állandó helyek mozgása következképpen ekliptikus, nem az Egyenlítővel paralell mozgás”. (Lengyel Réka fordítása.)
163. a) jegyzet: *Veniet tempus...* (lat.): „Eljön még az idő, amikor mindezekre, amik ma még rejtve vannak, fényt derít egy nap, no meg a hosszabb idő alapos kutatásai. Ilyen nagy dolgok felderítésére kevés egy emberélet, akkor is, ha teljes egészében az égnek szenteljük. De még azt a pár évet sem egyenlő arányban osztjuk meg a tudomány és züllés között. Így hát ezeket majd nemzedékek hosszú sora fogja feltárni.” Seneca, *Természettudományos vizsgálódások*, VII. 25. 4. (Lengyel Réka azonosította.)
176. *Hugenius*: Christiaan Huygen (1629–1695), holland matematikus, fizikus, csillagász.
201. *Kaszini*: I. fentebb a Nyóltz óra c. rész magyarázatai közt *Casininál*.
234. *Ptolomeus*: Klaudiosz Ptolemaiosz (85/90 k.–168 k.), Egyiptomban élő római matematikus, csillagász, geográfus, asztrológus, költő. Munkáit görögül írta. A nevéhez fűződik a Ptolemaioszi világmépítő, mely a Földet teszi a világmindenség középpontjává (geocentrikus). Elmélete a Kopernikuszi heliocentrikus világnézet elterjedéséig elfogadott volt.
275. a) jegyzet: *Quidsi nona minax...* (lat.): „mert a kilences fenyegető, a háromszor három véget vet a világnak, [...] hétszer tíz század és egy nagy Hét Szombatja után”. (Lengyel Réka fordítása.)

Három óra

6. *Herschel*, Sir Frederik William (1738–1822), német–angol csillagász, 1781-ben fedezte fel az Uránosz bolygót.
9. *Májer*: Tobias (Mayer) (1723–1762), német csillagász.
31. a) jegyzet: *Lex naturae Neutoniana: Omnia...* (lat.): „Newtoni természettörvény: minden test kölcsönös tömegvonzást gyakorol egymásra. Ez a tömegvonzás egyenes arányban áll a test tömegével, míg a távolság négyzetével fordítottan arányos.” (Lengyel Réka fordítása.)
31. a) jegyzet: *Jovem, & Saturnum in se mutuo graves esse* (lat.): „A Jupiter és a Szaturnus között kölcsönös tömegvonzás működik.” (Lengyel Réka fordítása.)
44. b) jegyzet: *Lex naturae Neutoniana: Actioni...* (lat.): „Newtoni természettörvény: a hatással mindig ellentétes irányú és azonos mértékű az ellenhatás; egy testre semmi

sem gyakorolhat hatást, csak annak az ugyanolyan mértékű ellenállásáig, és a két test hatása mindig kölcsönös és egyenlő mértékű, és az ellenkező részekre irányul.” (Lengyel Réka fordítása.)

61. *Dechales*: Valószínűleg Charles Messier (1730–1817) francia csillagászra utal. A korban ismert kb. 50 üstökösből huszonkettőt ő fedezett fel.
67. a) jegyzet: *Quadrata teporum...* (lat.): „A keringési idő a Naptól számított távolsággal arányosan nő.” (Lengyel Réka fordítása.)
98. b) jegyzet: *Quantitates...* (lat.): „a. A mi rendszerünkben az anyag tömegei bármely testben úgy viszonyulnak egymáshoz, mint a távolság négyzete, amelyek szerint ezek körül a testek körül más testek keringenek, és viszont, a keringő testekre vonatkozó szabályos időegységek.
- b. A szabályos időegységek és távolság meghatározzák a sűrűséget, amivel a testek bírnak, ha az anyag megegyező tömegű és nagyságú, a testek egyformák lesznek.
- c. A Nap nagysága, a rendszerünkben elhelyezett többi testtel együtt, azt okozza, hogy kölcsönösen hatnak egymásra a bolygókkal.
- d. Ha a távolság állandó, a gyorsulás, amit a tömegvonzás okoz, a vonzó test tömegének mértékétől függ.
- e. Amikor a szabályos időegységek egyenlők, és a távolságok egyenlők a középponttól, akkor a centrális erők arányban állnak a keringő testek tömegének mértékével.
- f. Amikor a keringő testek tömegének mértéke egyenlő, és a szabályos időközök is egyenlők, a centrális erők arányban állnak a középponttól való távolsággal.
- g. Amikor a szabályos időközök egyenlők, de a középponttól való távolságok és a keringő testek tömegének mértéke különbözik, a centrális erők a tömeg és a távolság mértéke alapján számíthatók ki.
- h. Minden test kölcsönösen vonzza egymást, vagy kölcsönösen húzza egymást, olyan erővel, amely az anyag egyes részecskéiből az egyes részecskéibe irányul.” (Lengyel Réka fordítása.)
98. b) jegyzet: *Quo major est...* (lat.): „Ha bármely testben az anyag tömege nagyobb, akkor nagyobb az általa kifejtett centrifugális erő.” (Lengyel Réka fordítása.)
117. c) jegyzet: *Szerdahelyi Silva Pannonia...*: Szerdahely György Alajos: *Silva Parnassii Pannonii*. Bécs, 1788. A kötet *Bevezetése* szerint a szöveg „jobbára” 1787-ben készült. Pálóczi Horváth e lábjegyzete biztosan későbbi, hiszen Szerdahely itt említett kötete egy évvel később jelent meg. Ez nem bizonyítja egyértelműen azt, hogy a költemény ezen része későbbi íródott, de azt igen, hogy a lábjegyzetet 1788-ban, vagy később fűzte hozzá Pálóczi Horváth. A keletkezés idejének kérdéséről l. még a Négy óra című rész jegyzeteit.
136. *Fontenell*: Bernard le Bovier de Fontenelle (1657–1757), munkája *Entretiens sur la pluralité des mondes (Beszélgetések a világok sokaságáról)* 1686.
151. *Dorffel*: Georg Samuel Dörffel (1643–1688), német csillagász.
152. a) jegyzet: *Georg. Sam. Doerfelius, invenit figuram...* (lat.): „Georg. Sam. Doerfelius azt állítja, hogy az üstökös pályája parabolikus ívű, melynek fókuszában a Nap van. Newton pedig azt mondja, valószínű, hogy az üstökösök excentrikus elliptikus pályán mozognak, [...] olyan excentrikus ellipszis alakú pályán, amelynek fókuszában

- a Nap középpontja van.” Utalás Georg Samuel Dörffel, *Astronomische Betrachtung des Grossen Cometen* (Plauen, 1681) c. művére. (Lengyel Réka azonosította és fordította.)
152. a) jegyzet: *Gravesand*: William Jacob 's Gravesande (1688–1742), holland filozófus, matematikus, természettudós.
152. a) jegyzet: *Cometarum motus...* (lat.): „Az üstökösök mozgása a tömegvonzás szabályai szerint megy végbe. Főként a Nap tömegvonzása érvényesül, és ettől a vonzástól [az üstökösök] elmozdulnak az egyenes vonalú pályáról. Ebből következően az elhajlás íve is a tömegvonzás függvényében alakul, és vagy ellipszist vagy parabolát vagy hiperbolát ír le, az pedig, hogy milyen pályát írnak le az üstökösök, szabályszerű.” (Lengyel Réka és fordítása.)
152. a) jegyzet: *Si vis, quae in corpora mota...* (lat.): „Ha az erő, amely a mozgó vagy a nyugalomban lévő testekre hat, egyenlő mértékű a középponttól mért egyenlő távolsággal; az eltérőeknél viszont épp ellenkezőleg, a távolság négyzete alapján tud a test ellipszis alakú pályát befutni, amelynek fókuszai közül a másik az erők szempontjából egybeesik a középponttal.” (Lengyel Réka fordítása.)
152. a) jegyzet: *Corpus potest tali celeritate projici...* (lat.): „A test olyan sebességgel haladhat, hogy a középponttól való visszatéréskor az erő, amely a távolság növekedésével csökken, nem elég ahhoz, hogy a pályát úgy meghajlítsa, hogy a test visszatérjen, és ebben az esetben a test egy más ívű parabolikus vagy hiperbolikus pályát fut be.” Utalás Willem Jacob 's Gravesande, *Physices elementa mathematica, experimentis confirmata, sive introductio ad philosophiam Newtonianam* (Leiden, 1720) c. művére. (Lengyel Réka adata és fordítása.)
167. *Bernoulli*, Johann (1744–1807), svájci csillagász.
194. *Ne panaszkodjanak, mint Nagy Sándor az Atyjára*: Nagy Sándor (i. e. 356–323) makedón király, hadvezér. Fiatal korában apja hódításaira féltékeny volt, mert úgy látta, apja őt fosztotta meg a hadi dicsőség lehetőségétől. *Plutarkhosz, Párhuzamos életrajzok, Alexandrosz*, 5. rész.

Negyed-fél óra

38. *Herodotus*: Hérodotosz (i. e. 484–425), görög történetíró.

Négy óra

E szövegrészt Pálóczi Horváth az ÖÉ-be is beválogatta (413. *Az Isten: – Természet* címmel); az ottani szövegváltozat teljesen megegyezik ezzel, csupán a tördelése más: az énekgyűjteményben négysoros strófákból áll.

1788 nyarán Pálóczi Horváth és Andrád Sámuel verses levelezést folytattak a *Természet deréksége* témában; az elkészült hat vers közül Pálóczi Horváth a sajátjait a H–II. kötetbe is beválogatta (XV., XVI., XVII.). Az utolsó vers második felét Horváth kihagyta a kötetből, ezzel a magyarázattal: „Ez az ének, melly itt következne, már által vagyon téve, egy Nyári Ejtszaka nevezetű munkátskámba”. Az ott közölt vers utolsó két sora (mely *stb.*-vel van lezárva) megegyezik az itteni rész első két sorával. E vers nincs dátumozva, de megállapítható, hogy 1788. július 7-én vagy 8-án keletkezett: Andrád előzményverse július 7-i dátummal van ellátva, s Pálóczi Horváth válaszköltevényére (H–II. XVII.) Andrád másnap, 8-án megírta a maga válaszversét.

A *Leg-rövidebb nyári Éjtszaka* a bevezetőjében leírtak szerint „jobbára” az „1787dik esztendei nyárkezdetkori éjtszakán” készült. Két lehetőség van tehát: az itteni fejezet szövege (mely a művön belül egy jól elkülöníthető egységet alkot, hiszen a fejezet nem más, mint fiziko-teológiai értelmezése az eddigieknek) eredetileg is ide készült, s később az Andrádnak címzett versben innen idézte – vagy pedig az Andrád Sámuellel való levélváltás alkalmával készült, s Pálóczi Horváth utólag illesztette a *Leg-rövidebb nyári Éjtszaka* szövegéhez. Az, hogy a szöveget a szerző „jobbára” 1787-ben írta, arra enged következtetni, hogy később módosított rajta, hozzáírt – esetleg más kész szövegeket kapcsolt hozzá. Egyetlen homályos utalás maradt csak fenn, mely (feltételezhetően) e szövegrészre vonatkozik, ennek azonban kódolt jelentését nem sikerült felfednünk: Kazinczynak 1789. október 16-ára keltezett levelében ezt írja (KazLev. I. 483, 258. sz.): „Hozzád intézem Hajnalaimat 's éjtszakámat kriticus szemekkel nézd; előttem bagoly létemre is sólyomnak tettzene, másokhoz képpes; ha hátul emberebbül végezhettem volna; de arról már most nem tehetek.”

5. *tsirkáz* (rég.): csirázik, életre kel.

61. *Inquies* (lat.): érdeklődik.

78. *semmire sem megyen A' Durva test ő magától*: vö. Pálóczi Horváth 1792-ben megjelent *Psychológia* című könyvének jeligéjét: „Lélek az a' mi elevenít János. 6. 63.”

103. a) jegyzet: *Os homini submile... Ovid. Metam.*: I, 85–86. „embernek fölemelt orcát és adta parancsát, hogy föl a csillagokig pillantson, az égre tekintsen”.

9. *Hol-Mi III.*

Szövegforrás

HOL-MI KÜLÖMB-KÜLÖMBFÉLE DOLGOKRÓL IRTT DARAB-VERSEK. 'S RÉSZ SZERÉNT FOLYÓ BESZÉDEK HARMADIK DARAB. Mellyet maga' egyszer másszor írogatott munkájából öszve-szedett, és most közre botsát HORVÁTH ÁDÁM. PESTEN, Nyomtatt. TRATTNER MÁTYÁS' betűivel 1792.

Szövegváltozat

H–III. c. = OSZK Kt. Quart. Hung. 214. (Töredékes.)

Keletkezés

A kötet kéziratos változata a címlapot, az ajánlást és *A' Kazinczy barátihoz* című szöveget tartalmazza a kötet elejéről, s a kötet második felét, *A' Magyar nyelvről egy Méltóságos hazafihoz* (XXV.) című verstől kezdődően a kötet végéig. A két szövegváltozat pontosan megegyezik egymással; a kézirat a készülő kiadás cenzori példánya volt. Ezt egyértelműen jelzi a szöveg végén lévő, más kéztől származó (nehezen olvasható) írás:

Inprimatur

Mathias Rietaller

Cens. Libr ad Exc. Cons [...] Reg.

Budae 1s 8bris 792

Ms post imprestronem restiuas Officzi

Revisoratus. Librorum

A kötet keletkezésének körülményeiről nagyon kevés adatot találtunk. Kazinczynak szóló levelében 1806. június 24-én ezt írta Pálóczi Horváth (KazLev. IV. 203–204, 944. sz.): „És ezt mondom annak a’ Te imádott Literaturádnak is, hogy noha a’ Te philosophiai örök életednek nemü nemü terjesztésére irott munkám a’ 3dik Tag hólni a’ Te nevedért e vagy akarmi másért?, két Jesuita Censor imprimaturja után is tilalommal illetetett, az én magyar jussaimnak sérelmével: — noha egy más jó Barátom örök emlékezetére szánt másik munkám, a’ 4dik Holmi, Censura után sem kapott patronust, a’ Czinderjé félelmes neve miat.”

Az említett „két Jesuita Censor” Hübner Mihály budai cenzor, s a mellette 1783 óta „censor secundarius” működő Riethaller Mátyás volt. Ez utóbbi személy aláírását olvashatjuk a kézirat végén lévő engedélyen, de a *Kazinczy Barátihoz* szóló ajánlás szerint Hübner Mihály vizsgálta át „ennek elsőbb részét” (Hübner éppen ekkor halt meg, 1792. augusztus 15-én, l. Mályuszné, 1977, 90–92; Mályuszné, 1985, 263).

Magyarázat

Címnegyed

Trattner Mátyás (1745–1828), nyomdász, könyvkiadó, 1779-től a pesti Egyetemi Nyomda prefektusa, 1789-től a pesti Trattner-nyomda tulajdonosa és vezetője.

A’ jó szívü Olvasóhoz

H–III. c. 2.

4. *mind az érdemre, mind a’ versek-nemeire nézve:* vö. a Bevezetés 3. 9. fejezetét.

A’ Kazinczy’ barátihoz

H–III. c. 2b.

1. *KAZINCZI Ferentz* (1759–1831), költő, író, műfordító, Abaúj megyei táblabíró 1784–1786, iskolafelügyelő 1785–1790.

2. *minek-előtte személyyemben ismért volna:* Kazinczy 1789. október végén látogatta meg Szántódon Pálóczi Horváthot.

11. *Hübner Mihály* (?–1792) budai első cenzor, l. még a Keletkezésnél.

13. *Ovid’ szerelem könyvét: Ovidius, Publius Naso* (i. e. 43–i. sz. 17): *Ars amatoria* (*A szerelem művészete*). Pálóczi Horváth e műnek egy részletét lefordította, l. H–I. [XXXIII].

Versek

[I.] *HERTZEG ESZTERHÁZI ANTAL HALÁLA’ HALLÁSÁRA*

H–II. j. 182., cím nélkül, *1a Januar 1790* dátummal.

Esterházy Antal: az öregebb fraknói Esterházy ágból származó ifjabb Antalról (1767–1790) szól a költemény. Azonos nevet viselő édesapjáról (1738–1794) elnevezett, tehát Esterházy Antal nevet viselő 34. számú gyalogezred alhadnagya volt 1783-tól, a török hadjárat alatt gránátos kapitány, 1790-ben az Elrichshausen 47. számú gyalogság alezredese, a Mária Terézia katonai lovagrendjel tulajdonosa. 1789. szeptember 30-án Belgrád ostrománál súlyosan megsebesült. A vers tanúsága szerint (bár ennek nyomát nem sikerült megtalálnunk) a sajtó ekkor haláláról számolt be – de nem ekkor halt meg, hanem egy évvel később, 1790. december 13-án, Bécsben. (Esterházy, 2012, 128.)

Belgrád’ vivóásában: 1789. október 8-án foglalta vissza a törököktől a császári hadsereg Belgrád városát.

a' Bétsi újságban: nem találtuk nyomát, hogy mely lap mely száma adott hírt Eszterházi Antal haláláról.

60. *erősség* (rég.): bizonyíték.

62. *Loudon* (Laudon), Ernst Gideon Freiherr von (1717–1790), osztrák császári tábornagy, az ő vezetésével sikerült visszafoglalni Belgrádot.

63. *De mint Hunyadinak utolsó nagy tette, Érdemét, halálos betegség követte*: Hunyadi János a nándorfehérvári diadal (1456) után a táborban kitört járvány áldozata lett.

113. *Miklós ama' Vezér*: Esterházy Miklós (1583–1645), magyar főúr, nádor.

115. *Ferdinand*: II. Ferdinánd (1578–1637), német-római császár, magyar és cseh király, abszolutista uralkodó.

117. *Pál Vezér!*: Esterházy Pál (1635–1713), nádor, részt vett a törökök elleni harcban s a törökök kiűzésében.

121. *Eszterházi József* Miklós (1714–1790), császári-királyi tábornok, a fertődi kastély építője.

123. *nem rég a' Burgus népekkel Jól hartzolt Festetits 's Splényi Vezérekkel*: A poroszok elleni osztrák örökösödési háborúban (1740–1748) Festetics József (1694–?) tábornok, Splényi Gábor Antal (1690–1762), lovassági tábornok volt.

II. *A' Hertzeg' fel-éledésére.*

H–II. j. 186., 6. Jan. 1790. *arra hogy a Herczeg nem halt meg* címmel.

érkezvén ismét a' Pesti Újságokbana' Hír-adás: nem találtuk nyomát, hogy mely lap mely száma közölte, hogy a korábbi halálhír téves volt.

9. *Légy hát most egyszer mély álom! tsupa álom, 's nem Halál, Ki a' régi Poétáknál Halál' testvérje valál*: Pálóczi Horváth által gyakran emlegetett gondolat, forrása: *Aeneis*, VI. 278.: „a Halál huga is jön, az Álom”.

III. *Egy jegyző Könyvnek Homlokára Melly könyv 1789-dik esztendőre előre el-készítettett 1788. Ádám Éva' napján.*

H–II. j. 1., *Memorialis Liber pro Anno 1789.* címmel.

9. *Egy falra író kéz forma*: Dániel könyve, 5.

IV. *Egy jó Barátnak Halálára. 13. Jan. 1789.*

Magyar Músa, 1789. február 11., 61–62. *Néhai T. T. Szerentsi NAGY ISTVÁN Úr' halálán tűnődik egy jó Barátja H. A.* címmel.

Többen megemlékeztek Szerencsi Nagy István haláláról; Pálóczi Horváth versét a lapban Andrád Sámuel verse követi. Szerencsi Nagy Horváthnak jó barátja volt; lakodalmára verset írt (H–II. XXII. *Lakadalmi Tréfás Vers, egy jó Barát' kérttére*). Szerencsi halála után így ír róla Kazinczynak (KazLev. I. 282, 180. sz., 1789. február 19.): „Győrbe sem nem mehetek; sem nem irhatok olyan meg hitt Barátomnak, mint volt Szerentsi Nagy István, a' kit hírem nélkül el temettek.” Szerencsi Nagyról I. Bellágh, 1986, 417–433.

9. *Kurir* (rég.): futár, hírvivő.

V. *Meláncholia. 24. Jan. 1789.*

H–II. j. 34., *24a Január 1789. Öszödön. Mélanchólia.* címmel.

Péterffy (1980., 39.) rosszul adja meg címét és kötetbeli számát.

14. *A' Rigó mezeje mellett egy vén Aszszony hírt hozott...*: I. Hunniás, Harmadik könyv.

31. *Omen*: baljóslatú jel, előjel.

33. *kontz*: itt: tetem.

VI. *Egy jó Baráthoz válasz a' Barátságáról*. 11. Febr. 1789.

H–II. j. 50–53., *Spisits István Úrnak, Tabra 11a Febr. 1789* címmel, valamint egy 36 soros verses levéllel az elején.

A kéziratban maradt levélrészletet s a kézirat fényképét is közli Péterffy (1980., 45–46.). A kötetbe be nem került rész életrajzi vonatkozású; magyarázkodik benne Pálóczi Horváth, hogy miért késik a levélírással, s leírja, hogy az elmúlt napokban felesége névnapját ünnepelték. A címzett kiletéről kevés információ maradt; Pálóczi Horváth Kazinczynek írta a Somogy megyei Spissichekről (KazLev. XII. 2, 2708. sz.): „István is Fő Bíró volt Csapodj után, de ez már nem él”, más információt nem találtunk róla. Nem az ő gyermekei tehát azok a Spissich árvák, akiknek ügyét a fent említett levélben leírtak szerint olyan önzetlenül föl vállalta Pálóczi Horváth. (Péterffy, 1980, 44–50.)

Folytatás – vigasztalás, ugyan azon jó Baráthoz.

113. *flastrom* (rég.): sebtapasz.

128. *dézma*: dézsma, tized, adófajta.

134. *Borbálát*: Spissits István felesége Nagy Borbála volt (Péterffy, 1980, 48).

VII. *Felelet ugyan azon jó Baráthoz.*

H–II. j. 74–77., *ad P. D. Stephanus Spissich, Tabinid. 16a Martij 1789* címmel.

A kéziratot vers első 16 sora nem került a nyomtatott kötetbe, ezt idézi: Péterffy, 1980. 48. Lásd még az előző vers jegyzeteit.

5. *T – n*: Tabon.

10. *T – b 's S – d közt*: Tab és Szántód közt.

VIII. *Egy Túdós Őreg Urhoz*. 22. Febr. 1789.

A' Magyar Nyelvről írt egy Levélnek Tóldalékja.

H–II. j. 57., cím nélkül, a levél részeként.

Az *Orpheus* tervéről értesülve Pálóczi Horváth levélben keresett meg néhány embert, köztük Szentgyörgyi István (1736–1799) sárospataki tanárt, aki azonban idős korára hivatkozva nem kívánt részt venni a társaságban. A verset közli: Abafi, 1885, 197–199. Ez és a következő vers hozzá szól. Több levelet váltottak még ebben a témában; két Szentgyörgyihez címzett levelet (1789. június 26-án és 1790. március 2-án keltezett) közölt Harsányi István (Harsányi, 1911; I. még: Garda, 1890, 28–29).

3. *Hogy a' hajdan nyelve metzett tiszta szűz' példájára Édes Hazánk fülemüle formát vegyen magára*: I. Mitológiai névtár: Filoméla.

IX. *Ugyan ahhoz*. 2. Mai 1789.

H–II. j. 105., *Pataki Professor Sz. Györgyi István [...] 2a Mai* címmel.

Az előző versnél említett levélre írt válaszképpen Pálóczi Horváth egy levelet, e szöveg ennek betétverse. A (május 1-re keltezett) levelet közli: Abafi, 1885, 199–203.

13. *Egett Yung' elméje az utólsó télén' 'S leg-szebbeket gondolt a' koporsó szélen'*: Edward Young (1681–1765), angol költő munkája, melyet Péczeli József adott ki magyarul, Young

Éjtszakáit és egyéb munkáit címen, 1787-ben (l. A' Lélek halhatatlansága című költemény jegyzeteit).

X. *A' maga gyilkosáról, egy Atyafihoz levél. 23. Aug. 1789.*

H–II. j. 145., *23a August ad P. D. Steph. Sárközy ...* címmel.

A H–III. j. 91. oldalán Sárközy István jegyzete található, mely szerint a vers őhozza íratott, „kinél Demján halála előtt egy órával még dohányzott”, l. Écsy, 1942, 91.

41. *fent héjjázó: a fennhéjáz szót Pálóczi Horvát gyakran és sokféle formában használja (pl. fent héjjaz, fenn héjjáz, sőt: fellyebb héjaz), jelentése kb.: kevély, önelégült.*

69. *nemes Tiszt-társainak: e sorból esetleg arra következtethetünk, hogy az öngyilkos Demján katonatiszt volt.*

XI. *T. Nagy János Úrhoz Levél. 29. December 1789.*

H–III. c. 180–181., azonos címmel.

Iványi Nagy János szanyi prédikátorhoz szól. Kettejük kapcsolatából tíz verses levél maradt fenn – időrendben ez a kilencedik (az előbb keletkezettek a korábban összeállított, de később megjelent H–II. tartalmazza).

Iványi Nagy (Keresztély) János (1732–1804) bölcsészdoktor, jezsuita hitoktató az ország főbb nagyvárosaiban tanított, Sopron vármegye táblabírája, 1773-tól a Sopron megyei Szany községben prédikátor. Ő írta a *Méli gazdaság* című tudományos (verses) művet (1786), 1790-ben jelent meg *Nyájás Múza* című verseskötete, mely népies hangvételű költeményeket tartalmazott. Ő vette fel a kapcsolatot Pálóczi Horváttal, erről tanúskodik Horváth Földi Jánoshoz írt levele (Abafi, 1878/2, 238): „Éppen a napokban küldte a Rába közbül Szanybúl Nagy János Plebánus Ur egy Levelet Distichonokban; mellyben a többek közt ir valamit a quantitasokrul; én a jó Urat soha sem láttam; megpróbálom, ha a válaszomra szépen fog-felelni, nem lesz haszontalan társ a Poezisnak elő mozdításában – válaszolok neki Hexameterben; és a melly hibákat az ő verseiben megjegyeztem, azokat a levél sarkán Nota képpen fel rakom; ha hajlik a természetbül és közönséges pronounciatiobül vett argumentumokra; tudom hogy jó társ lesz: azt pedig már is látom belőle, hogy igyekezik magát tökéletesíteni; mert levele jobb folyású versekből áll, mint a könyvetskéje, mellyet ugyan akkor ajándékba küldött a Méhekrül (talám olvashatta az Ur) nyomtatott Győrben 1786.” A tervezett hexameteres vers el is készült; ez az első a nyomtatásban is megjelent versek közül: H–II. XXIII. *T. Nagy János Szanyi Plébánus Úrhoz, felelet egy leg első Levelére.* S valószínűleg hamar válasz is érkezett rá, mert a következő hónapban már az erre írt válasz is elkészült: H–II. XXIV. *Ugyan azon Szanyi Plébánus Úrhoz felelet. (10. Apr. 1788.).* Fennmaradt leveleik közül ezen első kettő tehát a H–II-ben jelent meg, utolsó kettő pedig (a most tárgyalt és az itt következő) itt, a H–III-ban. A meg nem jelent nyolc levelet ismerteti és részleteiben közli: Péterffy, 1984/1, 28–47.

Titire Tu patulae: Vergilius, Első ekloga. „Tityrusom, ki a sátras bükk hüvöség heverészel...”

28. *ritka nyelv tud felelni: kevés nyelv tud felelni.*

30. *Plátó: Platón (i. e. 427–347), görög filozófus, a lélekről szóló gondolatait Pálóczi Horváth gyakran idézi.*

31. *Hogy tsak négy hét választja már a' pálya-futás helyét, Nyomozd úgy-mond, és írd könyvbe a' léleknek erejét: A Magyar Kurir által közzétett pszichológia-pályázatra utal Pálóczi Hor-*

váth. Valójában nem csupán négy hét, hanem még három hónap volt a pályázat lezárultáig.

33. *Neki fogok – eszre veszi Euklides szándékomat, 'S el-jön nem tudom mi okból nehezíteni dolgomat*: Euklidész (i. e. 300 k.), görög matematikus, a geometria kidolgozója – itt mint a földmérői tudomány megalapozója említődik. Pálóczi Horváthnak földmérői munkái is voltak, miközben a *Psychologia* című munkáját írta (KazLev. I. 528, 276. sz., 1789. december 29.): „míg ez a könyv készült egy hónap alatt; ugyanaddig, egy 11 terriumból álló 's circiter 20 ezer forint jövedelmű Dominiumot, itt nem messze; – három atyafi között effective fel osztottam.”
53. *Leibnitz*, Gottfried Wilhelm (1646–1716), polihisztor, filozófiai munkái többek között a lélekről is szólnak.
53. *Lokk*: John Locke (1632–1704), angol orvos, politikus, filozófus, ismeretelméleti munkák szerzője.
55. *Raab*: Győr német neve.
74. *Mivel Bétsből négy, Budára a' hétnek azt izeni*: 1723 óta működött Magyarországon a hét-személyes tábla (Excelsa Tabula Septemviralis) elnevezésű felsőbbíróság; a „Bétsből négy” jelentését nem sikerült kiderítenünk.
78. *Commissio* (lat.): megbízatás.
78. *suspendál* (lat.): felfüggeszt.

XII. *Ugyan ahhoz. 2. Martii 1790.*

H–II. j. 194–195., *2a Martii (1790) Ad Rndi D. Joanin Nagy Parochi Szanyiensis* címmel.

A verses levél Iványi Nagy János szanyi prédikátorhoz szól. Róla és Pálóczi Horváthtal való kapcsolatáról l. az előző versnél. A cenzor a vers 86 sorának felét törölte. A teljes szöveget közli Péterffy, 1984/1, 45–47.

25. *Most rontják a' magok által tornyozott portsibéket*: nem egészen egyértelmű az utalás. A *portsibe* szót Pálóczi Horváth máskor is használta: „Az illy mohón kapott házi Istenkéket, / Szél jön, mind elhordja, mint a por tsibéket.” H–III. j. 43.

XIII. *Utra késérő Síp. A' Nemes Zala Vármegyei Nemes Sereghez – mikor Füredről Buda felé indúlt 29. Maj. 1790.*

A szöveg önálló nyomtatványként is megjelent; külön tárgyaljuk.

XIV. *A' Békekesség Angyalához felelet. A' Somogy Varmegyei Nemes Sereg nevében:*

midőn azt a' Békekesség Angyala meg-köszöntötte 's a' poharat is rá köszönte.

Sio Fokonn 16. Jun. 1790.

A szöveg önálló nyomtatványként is megjelent; külön tárgyaljuk.

XV. *A' Veszprém Vármegyei Nemes Sereghez. Szóll Buda.*

Tót: szlovák, szlovén.

Arpád (845 k.–907), magyar nagyfejedelem a honfoglalás idején.

XVI. *Az Álom. 14. Sept. 1789.*

H–II. j. 195., *17 Sept 1789. Az álom! címmel.*

Pálóczi Horváth 1789. október 5-én kelt levelében írja Kazinczynak (KazLev. I. 477, 255. sz.): „Irtam Prósában az Álomról is, de az hosszú, veled most nem közölhetem; talám

majd ha karjaid között fogod szemlélni Magyar barátodat, akkor meg látod, ha élünk.” Személyesen a következő hónap végén találkoztak, Horváth nyilván erre utal. (Debreczeni, 2001, 62–65.)

34. *kaholó*: csaholó, uगतó.

58. *Názó! halálhoz hasonlónak mondod: „A halál visszfénye az álom!” Amores*, Második könyv, IX., 41. sor.

59. *Máró! remek vitézi versedben halál’ testvérjének nevezed: Aen.* 6. v. 275.: „a Halál huga is jön, az Álom” pontosabban: a 278. sor.

66. *Heziodus*: Hésziodosz (i. e. 8. század), görög epikus költő.

66. *Homerus*: Homérosz (i. e. 8. század), görög eposzíró.

66. *Seneka*: Lucius Annaeus Seneca (i. e. 4. k.–i. sz. 64), római sztoikus filozófus, író.

68. *Arisztoteles*: Arisztotelész (i. e. 384–322), görög filozófus.

69. *Petronius*, Gaius Arbiter (i. e. 27–i. sz. 66), a *Satyricon* írója.

98. *viperák édes Anyjok’ hasokat...*: l. a *Hála-adatlan* c. verset (H–I. [VII.]).

XVII. *Emlékezet-Oszlop; Gróff Zichy Károlynak. Budán 20. Sept. 1790.*

A szöveg a következővel együtt önálló nyomtatványként is megjelent; külön tárgyaljuk.

XVIII. *A’ Magyar Nemesi Karhoz. Iratott Budán 22. Sept. 1790. és Németre is által tétetvén, mindenik ki-nyomtatott.*

A szöveg az előzővel együtt önálló nyomtatványként is megjelent; külön tárgyaljuk.

XIX. *Egy szép Asszony mentsége, kit a’ Balaton’ látogatóba menni nem eresztett. 28. Mart. 1789.*

H–II. j. 85., *28a Martiy ad D. P. Gabr. Csapodi* címmel.

Csapodi Gáborról l. a következő vers jegyzeteit.

24. *Statio* (lat.): megálló, állomás.

XX. *Balatoni Veszedelem. 23. Jun. 1789.*

H–II. j. 119–126., azonos címmel.

Pálóczi Horváth legközvetlenebb barátai közé tartozott Csapody Gábor, Somogy megye főbírája. Számtalan szöveghely tanúskodik személyes találkozásukról (például ez a költemény is), s hol prózai, hol verses leveleket is váltottak egymással (Péterffy, 1980, 54–62.). Csapody 1790-ben szintén banderista volt; a bandérium tagjainak felsorolásánál Szalalövői Csapody Gábor néven van említve (Decsi, 1792, 341.) – innen magyarázható tehát, hogy a kéziratban szereplő *Csapody* nevet Pálóczi Horváth a kiadásban miért *Löveire* változtatta. Kazinczy nevét is megváltoztatta a szerző: a kéziratban szereplő eredeti nevet *Széphalmira*. Csapody Gáborral való kapcsolatának első írásos dokumentuma 1789 februárjából maradt fenn; nincs adat barátságuk végének időpontjáról de okáról igen (bár elég homályos): 1814. június 13-án ezt írta Pálóczi Horváth Kazinczynak (KazLev. XI. 422, 2678. sz.): „Csapody pedig egy szent jel alatt irtt Leveletem, mellyben az ő interessentiáját de igen szeliden feddettem, meg fordítva, ’s reá meg vető feleletet írva vissza küldötte, okot adott hogy már most Consiliarus Uramnak nevezzem.”

Pálóczi Horváth Kazinczynak 1789. augusztus 8-án írt levele (KazLev. I. 408–409, 229. sz.) szerint a megverselt történet június 23-án történt – a vers címe után álló dátum tehát ennek időpontját, és nem a vers írásának idejét jelzi. A levélben részletesen leírja a történet-

teket – a prózai és verses szöveg részleteiben is nagyon hasonlít egymásra; többször szó szerinti egyezés mutatható ki.

A szövegben említett *Kortsmárosné kápolnája a pintze* c. vers az Ö.É. 246. sz., *Hamis rovás* című verse. (Péterffy, 1980, 62–66.)

3. *Balás' szél-veszes Innepén szentelj egy Innep napot*: nem egyértelmű az utalás. Balázs nap február 3-án van; a vers keletkezésének dátuma a nyári napfordulót jelöli, vagyis a Szentivánéj előestéjét.

140. *A' kik Füredről mi felénk Perspektívát forgattak*: perspektíva: távcső; „General Splényi perspektíván nézett bennünket” (KazLev. I. 409, 229. sz.).

232. *Tömjénezőmet jó szagú faddi fűvel meg-töltöm*: a Szekszárd közelében lévő Fadd nevű településen dohányt termesztettek, a mondat jelentése tehát: pipára gyújt.

237. *Sálve* (lat.): üdvözlégység.

355. *el-vádol* (rég.): megvádol.

378. *Unalmas*: Pálóczy Horváth mindig *gyötrelmes* értelemben használja.

XXI. *Felséges Második József Tsászárral Halálának emlékezet innepén, utánna egy esztendővel. Posonyban 22. Febr.*

H–III. j. 4., *Poson, febr. 20.* keletkezéssel, cím nélkül.

Második József: (1741–1790), osztrák főherceg, 1764-től német király, 1765-től német-római császár, 1780-tól magyar és cseh király.

32. *Fundamentom* (lat., rég.): alapzat.

42. *Sándor Leopold* (1772–1795), II. Lipót fia, 1790-től haláláig magyar nádor.

XXII. *Hadik Fő-Hadi Vezér koporsójára; Ennek a' Deák Versnek:*

Hadikii ad Tumulum 's a' t. Magyarra fordítása. Posony. 12. Febr 1791.

A vers eredeti latin szövege megtalálható a H–III. j. 5. lapján.

Hadik András (1710–1790), 1744-től ezredes, 1747-től tábornok, 1759-től huszártábornok, 1762–63-ban a császári főserg parancsnoka, 1772-től a Habsburg csapatok fővezére, majd a Habsburg Birodalomhoz csatolt lengyel–román terület, Bukovina első polgári kormányzója, 1774-től tábornagy és a bécsi Udvari Haditanács elnöke. 1787-től részt vett a Habsburg–török háborúban, de betegségben elhunyt.

XXIII. *Felséges Második Leopold Tsászárral és Magyar Királlyal Koronázásának emlékezetére, midőn annak Innepét ülnénk egy esztendő el-telve. Egerszegen. 15. Novemb. 1791.*

H–III. j. 33., *In anniversario festo Coronationis Leopold II.-i. 15a. 9br. 1791.* címmel és dátummal.

9. *Józsefnek Leopold ült széke helyébe... l. a Minden szentek napján... című alkalmi kiadvány jegyzeteit.*

XXIV. *Válasz egy jó Baráthoz, a' Baranyába. Új esztendő napján 1792.*

H–III. j. 36., 1. *Január 1792. Katádfai Praedikátor Dövény József Urhoz Baranyába* címmel.

3. *Katádfa*: község Baranya megyében, Szigetvár környékén.

4. *Dövény József*: Csupán annyit tudunk róla, amennyi a vers címéből kiderül: katádfai prédikátor volt.

9. *Tespiából, Ama' kilentz szépségeknél múlató hajlékából*: Nem egyértelmű az utalás; a kilenc múzsa lakhelyei az Olümposz, a Helikon vagy Delphoi.

15. *Delfinium*: a delphoi Apollón-templom, jóshely.
17. *Nem tsak Fotzis szűl tudományt*: Nem egyértelmű az utalás; talán Phorküszre (*Forczisra*) vonatkozik, aki tengeri isten volt a görög mitológiában, s kikötője a nimfák barlangjának közelében volt.
19. *Palatin' hegyén*: a latinok itt telepedtek meg először, s itt alapították Rómát.
23. *Kazinczy Ferenc* (1759–1831), író, költő, műfordító, Abaúj megyei táblabíró 1784–1786, iskolafelügyelő 1785–1790.
23. *Szabó Dávid*, Baróti (1739–1819), költő. Ők ketten és Batsányi alapították a kassai *Magyar Museumot*.
25. *Klarus hegy' allyán Kolofon mellett*: Klarosz ókori város, Apollón jóshelye. Kolofon fontos lydiai város, Homérosz egyik föltételezett szülőhelye.
26. *Tordán a' Gyöngyös Törsök új gyöngyel ki-zöldellett*: Tordán lakott Gyöngyössi János (1741–1818), alkalmi versszerző és református lelkész, akit sokan (tévesen) a költő Gyöngyösi István (1629–1704) leszármazottjának tartottak.
28. *Hol hanggal mérük Revai és Rajnis a' verseket*: Révai Miklós (1750–1807) és Rájnis József (1741–1812) az időmértékes magyar verselés kidolgozói.
29. *Pieria*: az Olümposz alatti síkság, a Múzsák első lakhelye.
30. *sir Yung a' Pézseli Bibliotékájában*: Péczeli József: *Yung éjtzakái és egyéb munkái. Mellyek magyar nyelvre fordittattak*. Pozsony, 1787.
42. *Anakarszis* (i. e. 7–6. század), szkíta költő, író.

XXV. *A' Magyar Nyelvről egy Méltóságos Hazafihoz*. 31. Julii 1789.

H–II. j. 131–132., cím nélkül, 31. Julii. 1789. keltezéssel.

H–III. c. 3., azonos címmel, szintén 31. Juli. 1789. keltezéssel.

A keltezés mindkét helyen 1789. juli. 31., ezért a főszövegben kijavítottuk. Péterffy könyvének fejezetében emellett érvel, hogy a vers Széchényi Ferenchez szól. Péterffy, 1984/1, 80–82.

8. *vastag test*: anyagi természetű.

48. *gögös gang*: e kifejezést máskor is használja Pálóczi Horváth (pl.: „már példa-beszédje ma sok gögös gangnak, Hogy Magyarúl szólni illetlen nagy rangnak.” H–II. XXI.); jelentését nem sikerült egyértelműen tisztáznunk.

73. *Nagy Sándor* (i. e. 356–323), makedón uralkodó.

116. *katsongó*: kacsintó, kacsingató.

XXVI. *Felelet, Bessenyei Kapitánynak három rendbéli versére – három darabban*:

(*ex tempore*) 20. Apr. 1790.

H–II. j. 200., 20. Apr. 1790 *Kaposvárott ex tempore Bessenyei Kapitány Urhoz: három rendbéli versseire felelet* címmel.

H–III. c. 5b., azonos címmel és dátummal.

Bessenyei Kapitány: Bessenyei Sándor (?–1809), György testvére, Milton eposzainak fordítója (*Az elveszett paradicsom és a visszaszert paradicsom négy könyvben*. Milton után francziából ford. Kassa, 1796), a kassai *Magyar Museumban* is jelentek meg írásai.

ex tempore (lat.): rögtönözve.

23. *Fridrik*: feltételezhetően II. Frigyes porosz király (ur. 1740–1786).

36. *Tactus*: tapintás.

XXVII. *Egy ebédkor Lengyel Tótiban, ad formam Virg. Nocte pluit tota redeunt spectacula mane.*

H-II. j. 209. *Lengyel Totiba a' Banderium indulása előtt* címmel.

H-III. c. 6., azonos címmel.

Decsi Sámuelnek a Szent Koronáról és annak visszahozataláról szóló írásában olvashatunk a Somogy megyei bandérium útjáról: „Kaposváron ezen deli ifjuság fegyverben való gyakorláshoz fogott. Ez a fegyverben való gyakorlás három napokig tartott, annakutánna június 13. napján utnak indúlt ez a' nemes sereg és Lengyeltótban harmad napig tartott vig mulatsága után, fel vett útját folytatta.” (Decsi, 1792, 345.) Itt Lengyel Antal látta vendégül a csapatot, aki maga is kapitányi tisztséget töltött be a bandériumban. A vers tehát 1790. június 13-a utáni napokban keletkezett. Pálóczi Horváthnak a Lengyelekkel való kapcsolatáról I. a H-I. *Ajánlásánál* írt jegyzeteket. (Péterffy, 1980, 73–74.)

Nocte...: Egész éjjel esett, reggelre maradt a látványosság. Vergiliusnak tulajdonított mondás.

9. *Meg-adta Topponár a' Fölöstökömöt*: A bandérium tagja volt főhadnagyi tisztségben Festetich Antal, aki Topponáron reggelivel kínálta a csapatot.

12. *Kinek megyünk Budán, 's minék a' torára?*: utalás lehet II. József pár hónappal korábban, február 20-án bekövetkezett halálára.

XXVIII. *Trencknek egy könyvére. 1790.*

H-II. j. 211., *in libellum Sarcasticum Trenkii Budae sub [...]* címmel.

H-III. c. 6b., azonos címmel és dátummal.

Friedrich von der Trenck báró (1726–1794), kalandos életű porosz tiszt, író. Pálóczi Horváth szövegéből nem derül ki egyértelműen, mely könyvére írta a verset, s az inspiráló kötet azonosítása azért is lehetetlennek tűnik, mert Trenck igen termékeny szerző volt, s műveinek többsége, több tucatnyi politikai röpirat és egyéb írás, éppen ekkoriban jelent meg. (I. Wix, 1976.) A báró művei főleg német nyelven láttak napvilágot, de 1790 körül több művét magyarra is lefordították: *Báró Trenk Fridrik emlékezetre méltó életének históriája*, ford.: Ungi Pál, Bécs, 1788.; *Jó szerencse kívánása a Magyarokhoz*, Buda, 1790.; *Méző-serpenyő mellyel a' fejedelem' és a' papság' hatalmát össze-mérte Trenck*, 1790. Mivel Pálóczi Horváth nem nagyon tudott németül, valószínűsíthetjük, hogy ezen magyar nyelvű kiadások egyike reagált a verssel. Azt sem zárhatjuk ki, hogy olyan könyvre írta a verset, melyet ő maga nem olvasott, csak mások elmondása alapján ismert – ezt azért feltételezhetjük, mert Pálóczi Horváth ekkori feleségének, Oroszi Juliannának kedves olvasmányai voltak Trenck könyvei (KazLev. I. 316, 193. sz., 1789. április 8.: „Már Trencknek minden munkáit által olvasta”), s rajta keresztül bizonyosan megismerte magyarra le nem fordított munkáit is.

XXIX. *Füge-mutatás még 1783ban.*

H-II. j. 224., *Anno adhuc 1783. post [...]* címmel.

H-III. c. 6b., azonos címmel és dátummal.

XXX. *Fogoly Hunyadi, Szomorú Játék. Budán 15. Jul. 1790.*

H-II. j. 227., *Fogoly Hunyadi Szomorú Játék, vagy inkább Néző Játék* címmel, a szöveg első fele.

H–III. c. 7–24b., azonos címmel és dátummal.

A dráma cselekménye megegyezik a *Hunniás* Negyed könyvének történetével; szereplői is azonosak. A magyarázatokat tehát I. ott. Színházban sohasem adták elő. Sirató Ildikó tanulmánya szerint a szöveget a budai színtársulat céljaira írta Pálóczi Horváth, ám Kelemenék elutasították. A visszautasítás több dologgal indokolható: részben formai okok miatt, hiszen az első felvonás gyakorlatilag hiányzik, másrészt az alakulóban lévő magyar színjátszás jellegzetességei miatt (pl. a nézői igények középpontba helyezése), melyekhez Pálóczi Horváth szövege nem alkalmazkodott. (Sirató, 2011.)

I. felvonás, I. jelenés, 49. *Szerentsétlen maradékát* (rég.): utódját, leszármazottját.

I. V. 21. *Ipa* (rég.): apósa, Hunyadi.

II. II. 44. *Nesztor' idejével bírhatnak*: Nesztor a homéroszi eposzokban szereplő igen magas kort megérő bölcs.

II. II. 92. *színes*: hazug, nem őszinte.

III. I. 23. *fajtú* (rég.): fajta, fajtájú.

III. II. 93. *subscribál* (lat.): aláír.

[Bevezető szöveg a „szerelmes” versekhez]

H–III. c. 24b.

8. *Kazinczi engem' meg-győzött; hogy nem sajnált érttem útat tenni Kassáról egész Füredig*: Kazinczy 1789 novemberében látogatta meg Pálóczi Horváthot, ekkor találkoztak először, l. Debreczeni, 2001, 62–65.

17. *Procul, O! procul este Profani!*: „Arrább, avatlatlanok, arrább”; *Aeneis*, VI., 258.

[XXXI.] *Kazinczihoz Kassára: 7. Jun. 1789. estve.*

H–II. j. 111., *Kazinczyhoz Kassára 8a Junii 1789 estve* címmel.

H–III. c. 25., azonos címmel és dátummal.

Orpheus, I., 1790. 51., *Tsalattatás, Szántódon, Juniusnak 8dikán 1789.* címmel.

KazLev. I. 377–382, 214. sz., *Kedves Tsalattatás címmel, Juniusnak 8dikán 1789.* dátummal.

Az itteni és az *Orpheus*beli szövegváltozat közötti különbségeket a 130. és 141. sorok jegyzeteiben mutatjuk. (Péterffy, 1984/1, 83–86.)

5. *Apelles* (i. e. 4. század), görög festő.

33. *Szolon* (i. e. 638 k. – 558 k.), athéni politikus, hadvezér, költő.

102. *Csopros* (rég.): összegyűlt, csoportosult.

121. *Likaon' Leányja*: Kallisztó, l. a Mitológiai névtárban.

130. *De mit gondol a' hív Barát a' vízi veszélyekkel? – Orpheusban: De Kazinczy jő, – 's mit gondol Horváth e' veszélyekkel?*

141. *Segítsétek könnyű szelek segítsétek hajómat: – Orpheusban: Segítsétek déli szelek! toljátok tsólnakomat,*

162. a) jegyzet: *Quid natum toties... Aen. L. I.: „Hát te is, ó, te konok, nem tudsz más, ámitasz engem? Csalfa, tűnő árnyal, fiadat?”* 407–408. sor.

[XXXII.] *Szomorú Ének. Kazinczy' Halála' hallására 25. Jul. 1789.*

H–III. c. 27b., azonos címmel és dátummal.

Mindenes Gyűjtemény, 1789, XXV, szeptember 23. 402–408. *A' Kassai Kerületben a' Nemzeti Oskolák Inspectorának Tek. Kazinczy Ferentz Úrnak haláláról hiteles hírt hallván egy jó Barát-*

ja, szomorúságának bizonyosságára, és egyszersmind soha sem látott kedves Barátja' emlékezetére ez egynéhány Sorokat írta 25. Julii 1789. címmel.

Pálóczi Horváthoz Kazinczy halálhíre július huszadika körül, Teleki grófon és Péczeli Józsefen keresztül jutott el, I. KazLev. I. 410, 229. sz.

18. *flastrom* (rég.): sebtapasz.

[XXXIII.] *Öröm Kazinczynak életén.*

H–II. j. 140., 14 Aug. 1789. *Kazinczynak* címmel.

H–III. c. 29., azonos címmel.

Mindenes Gyűjtemény, 1789. XXVI., szeptember 26. 409–420., *Ugyan azon jó Barát, megtudván, hogy a' Kazinczy' haláláról vett hír nem igaz volt; ez egynéhány sorban örvendi felgyógyulását; és egyszersmind a' Betegnek panaszára felel* címmel.

KazLev. I. 427–432, 234. sz., Horváth Ádám Kazinczynak, 1789. augusztus 14., cím nélkül.

Pálóczi Horváth 1789. augusztus 7-én kapott levelet a halottnak hitt Kazinczytól, s másnap válaszolt is rá (KazLev. I. 408–411, 229. sz.). Pár nappal később újabb levelet ír barátjának, melyben arról panaszodik, hogy „[e]leget erőltetem Músámat, hogy énekellyen örvendő verset feleledésednek emlékezetére; de nints mód benne, torkánn akad a' hang örömeben; halasztani kell” (KazLev. I. 413, 231. sz., 1789. augusztus 11.). A verset tehát augusztus 11. után írta, s szeptember 8. előtt, mint erről a következő levélrészlet tanúskodik (KazLev. I. 467, 250. sz., 1789. szeptember 9.): „Mind kesergő, mind örvendő verseimet Komáromba meg küldöttem tegnapi; 's meg írtam, hogy neked küldjenek Gyűjteményt.”

153. „*Szégysen-e vagy gyönyörűség hát, a' kit kell érzennem?*”: az idézőjelbe tett s az utána következő, idézőjellel nem jelölt sor a vers első két sorát ismétli meg.

[XXXIV.] *A' Halál és az ítélet.*

H–III. c. 32., azonos címmel.

KazLev. I. 414–421, 231. sz., 1789. augusztus 10., külön cím nélkül, a levél részeként.

A megszólított személy Kazinczy, aki néhány héttel korábban gyógyult ki halálosnak hitt betegségéből. A szöveg nem más, mint a Kazinczynak 1789. augusztus 11-én küldött levél (KazLev. I. 231. sz.) egy részlete (csaknem az egész levél); a két szövegváltozat között nincs lényegi eltérés: a levélbeli szövegben használt latin szavakat Pálóczi Horváth magyarra cserélte, illetve gyakran a magyar változat után a latint is ott hagyta, zárójelbe téve. A nyomtatott szövegváltozat első mondata („Nagyon közel voltál hát a halálhoz Barátom!”) a levélben nem szerepel, illetve a levélbeli szöveg utolsó mondata („de tsak ugyan én sem obtrudalom neked az én értelmemet; mindazáltal ha a' magadéban jobban illuminálsz, 's az enyimben nehézségeket fogsz ki tenni; nagyon örömet el fogadom, mert még az enyimnek sok híjja van”) némileg megváltoztatva szerepel: („Azomban én sem tuszkolom reád a' magam értelmét – 's egyszersmind, ha a' magadéban jobban megvilágosítasz, és az enyimben nehézségeket fogsz ki tenni, nagyon örömet el-fogadom, mert még az enyimnek sok híjja van. – –”), s néhány szót Pálóczi Horváth szinonimával cserélt fel.

Én éppen olyan állapotban voltam ez előtt mint-egy harmadfél esztendővel: átvészelt betegségét nem említi máshol, de a *Vidám Haldokló* c. verse (H–II. XXVII.) valószínűleg ezen esemény hatására készült.

9. *fantazéroztam* (rég.): hallucináltam.
23. *gradus* (lat.): fok, fokozat.
28. *Sententia* (lat.): ítélet.
34. *absolutio* (lat.): feloldozás.
49. *tsak kova, vagy aczél tűz formának vélted lételedet*: Pálóczi Horváth és Kazinczy leveleikben már vitatkoztak a lélek mibenlétéről – e vitát, mivel a levelek jelentős része elveszett, csak részleteiben ismerjük (l. Mezei, 1987). Kazinczy itt idézett gondolata olvasható az Orpheusban is: „Valóban a’ testet és annak természetét, tehettségeit nem esmérjük még jól. Test egy szikra, test egy marok puska-por: de vesd-össze, meg-látod mitsoda előre nem-képzelt effectusa lessz. ‘S nem lehet é valami illyes a’ Lélek is?” (Debreczeni, 2001, 69).
54. *inertiájában* (lat.): tehetetlenségében.
68. *relevatio* (lat.): mentesség v. enyhítés.
73. *Punctum* (lat.): pont.
96. *vis attractiva & repulsiva, centripeta, & centrifuga* (lat.): „vonzó és taszító, centripetális és centrifugális erő”. (Lengyel Réka fordítása.)
102. *egyenes lineán* (rég.): egyenes vonalban.
102. *végzetlen üreg* (rég.): űr.
132. *habet vitam vegetativam* (lat.): „vegetálva él”. (Lengyel Réka fordítása.)
138. *Leibnitz*, Gottfried Wilhelm (1646–1716), polihisztor, filozófiai munkái többek között a lélekről is szólnak.
162. *értelmem* (rég.): értelmezésem, véleményem.
- [XXXV.] *Egy est- és reggeli Hajnal Kazinczihoz*. 14. Octob. 1789.
 H–II. j. 170., 17 szeptemb. 1789 *Kazinczy*hez címmel és dátummal.
 H–III. c. 36b., azonos címmel és dátummal.
Orpheus, 1790. I. kötet, Kos’ hava, 223–236. *A’ Hajnal Kazinczy Ferentz*hez címmel, a cenzúra által néhány sor kihúzva, a *Hajnali ének* című betétverssel együtt.
10. *Geszner*: Salomon Gessner (1730–1788), svájci idill-költő. Kazinczy fordította le műveit: *Gessner Salamon Idylliumi*, Kassa, 1788.
15. *Zefirus*: enyhe nyugati szél.
16. *Bátsmegyei*: Kazinczy nagy sikerű levélregénye, *Bátsmegyeynek össze-szedett levelei*, Kassa, 1789.
16. *Asszamlé* (fr.): gyülekezet, társaság.
17. *Raffiniroz* (rég.): finomít.
20. *Titirus*: pásztori név.
25. *Marshoz Belgrádra siettetem innen Kalliopét...*: A *Hunniást* érthetjük itt, bár e sorok írása előtt két évvel jelent meg az eposz. A továbbiakban is inkább általánosságokban beszél munkáiról s nem konkrét művekre utal.
31. *Plató*: Platón (i. e. 427–347), ókori görög filozófus.
31. *Leibnicz*: Gottfried Wilhelm Leibniz (1646–1716), német tudós, polihisztor.
31. *Lok*: John Locke (1632–1704), angol filozófus.
32. *Aristoteles*: Arisztotelész (i. e. 384–322), ókori görög filozófus.
76. *czirkalom* (rég.): kör.

105. *A' Jordán' folyamátja rekeszti Kereszttest...: Utalás Kazinczynak az Orpheusban megjelent (1790, Első kötet, Halak hava, 186–189.) Keresztes Bálint kedveséhez Tornai Márgithoz, a' Szent földről. Kassán, Septemb. 24dik 1789. Pálóczi Horváth Ádámhoz című és alcímű versére.*
109. *flastrom* (rég.): sebtapasz.
157. *Piros hajnal! fényes nap sугárok!: Hajnali ének* c vers, H–III. É I.
179. *ambrosia*: az istenek eledele a görög mitológiában.

[XXXVI.] *Fantazia. A' Virgil' Eneisse Vidik Könyve olvasására, 's nevezetesen a' 638dik versre. Devenere locos latos & amoena vireta, És 645. versre. Nec non Threicius longa cum veste sacerdos, Obloquitur numeris septem discrimina vocum. 1789 19. Novemb.*

H–II. j. 178., *Aene L. VI. Devenere locos latos et amoena vireta k. 638 / k. 635 Nec non Threicius...* címmel.

H–III. c. 39., azonos címmel és dátummal.

Tanulmányában Jászberényi József rámutat, hogy a szöveg nem más, mint szabadkőműves szimbolikával megírt története Pálóczi Horváth és Kazinczy szabadkőműves kapcsolatának. (Jászberényi, 2002.)

Virgil' Eneisse Vidik Könyve...: a két idézett hely fordítása: „ [most] értek csak viruló zöld és fényes ligetekbe” és „Hosszu köpenyben a thrák pap versmértékbe szedettten énekel és héthúrú lantját pengeti hozzá”.

6. *Böltesség' Templomában*: a korabeli költői nyelvben nagyon gyakran előforduló allegorikus kép, I. Porkoláb, 2002.
45. *hát nem szüléimnek tsalfa tsábitása bennem a' jövendő dolgoknak tudása (Virg.): Aeneis, I, 392., vö. Hunniás, Hatodik könyv, 43. versszak.*
48. *Szittyiai* (rég.): szkíta.
86. *Arionnak ki született vak vala: Arion* c. vers, H–III. É III.

I. *Hajnali Ének.*

H–II. j. 168., *Reggeli hajnali ének 7 [1?] 8br 1789* címmel.

H–III. c. 42., azonos címmel.

Orpheus, 1790. I. kötet, Kos' hava, 233–235. *A' Hajnal Kazinczy Ferentzhez* című vers betétverseként.

II. *A' Föld hanyatlík. 25. Januar. 1790.*

H–II. j. 188., cím nélkül, 25. Jan. 1790. dátummal.

H–III. c. 43., azonos címmel és dátummal.

ÖÉ, 10. sz., *Égi fenyegetés, üstökös csillag* címmel.

Lásd még a H–II. I., *Az 1789dik esztendőnek Első Napja című vers jegyzeteit.* Kazinczyhoz írt levelében ezt írja Pálóczi Horváth (1790. január 29.; KazLev. II. 20, 290. sz.): „én pedig el andalodván a' régiekre hátra, 's a' jövendőkre előre tekintgetésben: egy új magyar ének notára ezeket kezdtem írni; de nagy kerületet tsináltam neki, úgy hogy még nem láthatod mi lesz belőle:” s ez után következik a vers két első strófája.

185. *Soár Városára...*: Bibliai város (Czoár), ahová Lót Sodoma pusztulása elől menekült.

191. *Örök tüzek égi karok: A' Föld hanyatlík* c. vers, H–III. É II.

III. *Arion. Ad Formam: Kortsmárosné kápolnája a' pincze.*

H-II. j. 178; 181., cím nélkül.

H-III. c. 45b., azonos címmel.

IV. *A' Meny Asszony Lakodalmakor.*

H-III. c., 46., azonos címmel.

Csapody Gábor lakodalmára készült a vers, mint az 1789. október 29-én Kazinczynak írott levélből kiderül (KazLev. I. 486, 259. sz.): „Csapody Házasulóba van, és azt Férjfi talám rajtam kívül nem tudja; reményem, Novemberben meg lesz a' Menyegző; mert mihelyt Pestről meg fordulunk, mindjárt hozzá fog: – Ismerem jól a' Kedvest; sokszor danol együtt velem; 's a' minap egy lassú siralmas magyar áriát dalolván előttem, nekem meg tettett; 's ha Himen a' fátylát meg gyulytja, ezen kezdem idvezleni öröm napját: (itt következik a vers első strófája) de még nints több. – úgy is tudod már mi lesz belőle? –”

V. *Sohajtás és Vallás-tétel.*

H-II. j. 191., *Egy Asszonyság kértére 28 [...] 1790. nota engedj már [...] címmel.*

H-III. c. 46., azonos címmel.

VI./1. *Tréfás izenet énekben Imre Napján 1788. Nota: Vale szép kedves nép.*

Lásd II. Holmi, Enek XI.

H-III. c. 46b., azonos címmel és dátummal.

ÖÉ, 185. sz., *Jó nap mondás, Fokra címmel.*

Imre napja november 5-én van, az ünnepelt Katona Imre, aki 1774–1814 között volt siófoki plébános (Péterffy, 1980, 33–35; Matyikó, 1997). Lásd még: H-II. IV./2.

5. *Sz.dnak*: feltételezhetően: Szántódnak

5. *F. on*: (Sió)fokon.

VI./2. *Ennek a' Szaporája: Nota Szűz szívem hát vetek-e? II. Holmi Enek X.*

ÖÉ, 331. sz., *Szántodi tus címmel.*

Az előző párverse, ugyanarra az alkalomra készült. Csörsz Rumen István utal rá, hogy a vers második fele („De mit töröm fejemet” kezdettel) s a *De hirtelen fel-eszmélvén* című (H-I. [XVII.]) vers eleje közköltészeti cserefolyamatok során összekapcsolódott. (Csörsz, 2011, 339–340; Péterffy, 1980, 33–35.)

24. *F – – ra*: (Sió)fokra.

VII. *A' meg-átalkodtság. 15. Novemb. 1790. Nota: Itt kell hagynom II Holmi. Ének XXIV.*

H-III. c. 47., azonos címmel és dátummal.

VIII. *Vissza-sohajtás hasonló Nótára.*

H-II. j. 205., cím nélkül.

H-III. c. 48., azonos címmel.

43. *színesnek*: hazugnak, színészkedőnek.

IX. *A' Sorsával meg nem elégedett.*

H-II. j. 215., *Még 1785ben egy Asszonynak címmel.*

H-III. c. 49., azonos címmel.

ÖÉ, 96. sz., *A malecontenta címmel, a harmadik versszak nélkül.*

11. *társalkodó*: társas lény.
30. *Grádus* (rég.): fok, fokozat.
91. *Timon* (i. e. 312–226), görög filozófus-költő, a szkeptikus filozófia alakja, róla szól Lukiános *Timon, az embergyűlölő* c. dialógusa.
- X. *Váll vonítás*. – *Egy rágalalmazóhoz* – Hasonló nótára.
H–III. c. 50b., azonos címmel.
18. *közzöléje*: női ruhanemű, kendőféle.
- XI. *Egy matkáját el-szalasztott*.
H–II. j. 197., cím nélkül.
H–III. c. 51b., azonos címmel.
5. *Galenus*: Galénosz (129–201), görög származású római orvos, filozófus.
- XII. *Hunyadi János' Magyar Marssa mikor a' Magyar Uraknak nagy része, tőle Losoncznál alattomban el-pártolt, Giskra kedvéért*.
H–III. c. 52., azonos címmel.
Giskra: l. a *Hunniás szereplőinek névsoránál*.
Losoncznál alattomban el-pártolt: Hunyadi 1451. november 7-én Losoncnál vereséget szenvedett Giskrától.
29. *Minát ássott alája*: nem egyértelmű az utalás; a *mina* bibliai pénznem.
- XIII. *A' Magyar Korona ditskedése. 5. Jul. 1791*.
H–III. j. 38. cím nélkül.
H–III. c. 53., azonos címmel és dátummal.
A H–III. j-ben a vers előtt ez áll: „5a. Julii. 1791. a' Veszprémi Nicolaides Chorussa a' Korona nótáját egész hathatóssan hegedülvén, a' Savanyú Vizen mulató Uraságok szereték volna eleven hangban és énekben hallani a' Korona nótáját –, ezt irám hát hirtelenében.”
17. *Lám meg-van a' Korona Hazánk' birtokába;Vissza ment bosszutokra Ez Szent kints Budába*: l. kiadásunk 4. szövegét (*A' Szala-vármegyei nemes korona örző seregnek...*).
- XIV. *Cziprus kiessebb, Páfus melegebb*.
H–III. j. 20., 6a. Julii. 1791. B. Podmaniczky Kis Asszony kértére, *egy lassú magyar verbunkra* címmel és dátummal.
H–III. c. 54., azonos címmel.
HMNT. 1791. augusztus 26., 270–271. *Az ártatlan szerelem' édessége. Mélt B. P–y Kis-Asszonynak ajánlva* címmel, szerzőként Forgáts Pál van megnevezve.
A HMNT 1791. augusztus 26-i számában a 269–271. oldalakon Pálóczi Horváth két verse olvasható, a *Hazaíúi örvendezés* című vers, melynek más, kéziratos vagy nyomtatásban megjelent változata nem ismeretes, és *Az ártatlan szerelem' édessége. Mélt B. P–y Kis-Asszonynak ajánlva* című vers, mely az itt tárgyalt verssel egyezik meg. A lapban a versek után ez áll: „Ezen két Énekeket, *Budáról* közlöttem velünk egy érdemes Barátunk. – Az elsőt, a' savanyú vizen lévő Uraságok' kérésére, 6 minuták alatt szerzette *Horváth Ádám* Úr. Egy két sort meg akart azólta benne változtatni; de újra meg fontolván, hogy sok Vendégek ebbéli eredeti valóságában vitték vala azt el magokkal, jobbnak ítélte minden változtatás

nélkül meghagyni. – A' másodikat, néhai kedves emlékezetű Gróf *Forgáts Pál*, *Váradi Kánonok* készítette. –, „A vers szerzője nem *Forgáts Pál*, hanem *Pálóczi Horváth*, ez egyértelműen kiderül abból a versből, amit a H–III. j. 47–48. oldalán olvashatunk:

2a. 9 br. (november) 1791. Tapolcza.

A' Haai Történet' íróihoz.

Szégyenlitek e Soraim! a Ti Ariontokat?
Hogy ama' nagy Apollónak adtátok magatokat.
Jól van – tán szebben pengetek *Forgáts* hegedűjében
Mint a *Füredi Poéta* faragatlan kezében.
Ditső dolog, származhatni olyan *Phoebus'* fejéből,
Ha tsekélységték el-nem-vesz annak az érdeméből,
Csak hogy *Horváth'* *Holmijában* van egy, – az első *Ének*,
Melly titeket is el árul 's kiált lenni övének.

10. *A' Koronázandó Felség' be-jöveletekor; A' Kiralyné Koronázása után, ebédkor.*

Szövegforrás

[*Pálóczi*] *Horváth Ádám*, *A' Koronázandó Felség' be-jöveletekor; A' Kiralyné Koronázása után, ebédkor.* Budán, 1792. június 2., 16.

Keletkezés

1792. március 1-jén elhunyt II. Lipót, a trónt legidősebb fia, *Ferenc* örökölte. *Ferenc* május 20-ára, *Budára* hívta össze a koronázó országgyűlést; a koronázást június 6-án tartották. A királyi pár június 2-án vonult be *Budára*, ennek leírása: *Magyar Hírmondó*, 1792. június 05. 792, *Pálóczi Horváth* első verse ekkorra van datálva. A királyné koronázása viszont június 10-én volt – *Horváth* verse, mely elvileg a királyné koronázása utáni ebédet jelöli, 16-ára van keltezve.

Magyarázat

A' Koronázandó Felség' be-jöveletekor

4. *Jóbbágyok*: II. *József* jóbbágyrendelete megtiltotta a *jobbágy* szó használatát, de ennek ellenére használatos volt.

A' Kiralyné Koronázása után, ebédkor.

1. *Egy Thereziája volt már...*: *Mária Terézia* (1717–1780), magyar királynő.
2. *Ma a' kegyes Egek másikat adának*: I. *Ferenc* ekkori (második) felesége, akinek koronázására készült e költemény, *Mária Terézia Karolina* (1772–1807).
3. *Leányja mindenik ama' Szűz Anyának, 'S viseli is nevét Szűz Szent Máriának*: A Habsburg-ház női tagjai mindannyian megkapták a *Mária* keresztnévet, ezzel mutatván az uralkodóház keresztény elkötelezettségét.
5. *Első Ferencz – Császár*: I. (Lotharingiai) *Ferenc* német-római császár (1708–1765), *Mária Terézia* férje.
6. *Király első Ferencz*: I. *Ferenc* (1768–1835), magyar király.

11. Hol-Mi II.

Szövegforrás

HOL-MI *Külömb-külömb-féle dolgokról irtt külömbb-külömb-féle versek, és rész-szerént kötetlen folyó beszédek. Ildik darab. Egyszer-másszor írogatta, és most közre botsájtja* Horváth Ádám. Győrben, Nyomtat. Streibig Jó'sef betűivel. 1793.

Keletkezés

A HMNT 1790. március másodikai számának 275–276. lapján olvasható egy tudósítás arról, hogy Pálóczi Horváth a *Hunniás* és a *Hol-mi* első kötete után egy újabb versgyűjteményt készül kiadni, de „már ezek emberesebb tréfák lesznek, mint az első Holmi”. Több információt nem tartalmaz a hír a kiadni készült kötetéről, csak azt említi meg, hogy a szerző tervez egy *Erkölcsei Tudomány* című művet, vagy annak a Temperamentumokról és az Indulatokról szóló részét külön könyvben kiadni.

Pálóczi Horváth eredeti terve az volt, hogy minden évben újabb *Hol-Mi*-kötetet jelentet meg verseiből („számadásomban tártom állani, hogy minden esztendőre egy ilyen darab készüljön”, I. Jámbor Olvasó című ajánlás). Az első kötet 1788-ban jelent meg, s a második összeállításával nem is késett sokat, hiszen már 1789 végére összeválogatta írásait (KazLev. I. 475, 255. sz., 1789. október 5.): „Éppen most irom öszve a' Holminak második darabját, abban mind benne lessz a' mi kimaradt a' Múseumból, sőt az is, a' mi be ment; és mindeniknek alája lessz írva: hogy ez ki maradt, ez be ment. Annak véginn lessz egy néhány paginánn a' servita P. Leo Igaz Magyarja' Harmadik Darabjának le-torkolása is, olvasd azt az igaz Magyarat, és sírj.” Szaitz Leó (1746–1792) egri szervita 1785 és 1790 között négy kötetben (Máriafi István álnéven) megjelent munkáját említi itt, melyben a szerző többek között bírálja a bécsi udvar politikáját és jogosnak tartja a vallásüldözést. Pálóczi Horváth *le-torkolása* végül nem került be a nyomtatott kötetbe, szövege a H–II. j. 149–154. oldalain olvasható.

Október közepén a kötet kinyomtatásához kért segítséget Kazinczytól (KazLev. I. 482, 258. sz., 1789. október 16.): „A' Nyári éjtszakámat, és az új Holmimet valahol recomendáld valamelly Typographusnak, mert magam nem is merek rá költséget tenni, 's nem is telik úgy mint akarnám.” A *Leg-rövidebb Nyári Éjtszakát* végül az eredeti tervektől eltérve (Széchényi helyett Sándor Lipót nádornak ajánlva) s több éves késéssel sikerült kiadatni. A jelek arra mutatnak, hogy Pálóczi Horváth komolyan hitt a magyar tudós társaság létrejöttében, s mindkét munkáját ennek segítségével szeretne volna megjelentetni. A *Jámbor Olvasónak* címzett, 1791 augusztusában írt ajánlás szövege szerint „ez előtt esztendővel” a társaság ügyében „mi egy, mások más uton el-indulánk”. Itt minden bizonnyal a Révai nevéhez fűződő törekvésekre gondolt. Bessenyei György 1781-ben készült *Egy Magyar Társaság Iránt való Jámbor Szándék* című munkáját 1790-ben Révai, Görög Demeter és Kerekes Sámuel 800 példányban kinyomtatta és terjesztette a diétára Budán összegyűlt nemesek körében. A lelkes fogadtatáson felbuzdulva kidolgozta és kiadta saját, nagyobb ívű és részletesebben kidolgozott tervezetét is *Planum erigendae eruditae Societatis Hungaricae alterum elaboratius* címen (1790). Sándor Lipót, akit a társaság védnökéül terveztek megnyerni, kezdetben támogatni látszott a törekvést, de később elzárkózott tőle; a terv megvalósítására már nem került sor. Pálóczi Horváth ekkoriban írta, feltehetően Széchényi közvetlen utasítására *Egy rövid tudósító Levél* című szövegét (H–II. XXVIII.). Horváth terveze-

tének kudarcba fulladásának okaként említi „a’ két különböző útnak egy-másba szakadását”, de ez alatt legfeljebb a tervek különbözőségét érthetjük, nem pedig az alakulóban lévő társaságok útjainak *egy-másba szakadását* – legalábbis ez utóbbiról nem találtunk információt. Az ajánlás írásakor, tehát 1791 végén már nem látja esélyét a terv megvalósításának.

Nem maradt fenn róla információ, hogy a H-II. végül kinek a segítségével láthatott napvilágot. Nem túl valószínű, hogy Pálóczi Horváth maga állta volna a nyomtatás költségeit, hiszen a fentebb idézett levél szerint már 1789-ben sem állt túl jól pénzügyileg, a következő években feleségétől való válása nehezítette meg anyagi helyzetét, s második feleségének sem volt vagyona, csupán adósságokkal terhelt birtokai (l. az Életrajzában).

A kötet fogadtatásáról, ugyanúgy mint a H-III. esetében is, semmiféle információt nem találtunk, fennmaradt leveleiben sem említi a szerzőt.

A Pálóczi Horváth-szakirodalomban „kéziratos Holmiként” emlegetett autográf gyűjteményes kötet (H-II. j. = MTAK Kt K. 757/2.) nem tekinthető kéziratos szövegváltozatnak; erről l. a Bevezetés 3. 8. 1. és 3. 8. 2. fejezetét.

Magyarázat

Ajánlás

H-II. j. 249., II. *Holmi (...)* 9a Aug. 1791. *Jambor Olvasó!* címmel.

STREIBIG JÓSEF Antal: a Streibig család 1727-től működtetett püspöki nyomdát Győrben, korábban itt jelent meg a *Hunniás* is. A nyomdát ekkor már nem az alapító Streibig József Antal vezette, hanem utóda, Streibig József.

15. *hasonlóvá leve az épület a’ Bábelhez:* Mózes I. 11.

19. *maradékink* (rég.): utódaink.

29. *A’ Lelek’ halhatatlanságát ha hírem nélkül negyed-rétben nem nyomtatták volna először:* l. *A’ lélek halhatatlanságáról...* szülő jegyzetekben.

31. *Yungnak magyar fordításából:* Péczeli József, *Yung éjtzakái és egyéb munkáji.* Mellyek magyar nyelvre fordítottak. Pozsony, 1787.

34. *Gusztus:* ízlés.

44. *íz-érzés* (rég.): ízlés.

54. *Cziprusban készült:* Ciprus Aphrodité (Vénusz) szülőhelye; Pálóczi Horváth minden bizonnyal *szerelemi költészetet* ért e kifejezés alatt.

59. *Tactus:* ütem.

59. *Quantitas* (lat.): itt: a hang hosszúsága.

62. *Syllaba* (lat.): szótag.

65. *a’ mi Füredi kies Térségünknek, ezen’ a’ nyáron, számos, mind a’ két Nemből való Méltóságokkal vala szerentséje tapasztaltatni:* Széchenyi az 1780-as évek elején építtette villáját Füreden, s ezután évente többször, több napot töltött itt.

69. *találok-e Delfint az ének hangra? de azt tudom, hogy alig van Músa, a’ ki el-szaggasson:* l. *Mitológiai névtár:* Arion és Orfeus.

71. *felette héjjaz: a fennhéjjáz szót* Pálóczi Horvát gyakran és sokféle formában használja (pl. *fent héjjaz, fenn héjjáz, sőt: fellyebb héjjaz*), jelentése kb.: kevély, önelégült.

Versek

I. Az 1789-dik esztendőnek Első Napja.

H–I. j. 281. *A Magyar Kurirhoz* címmel.

Magyar Músa, 1789. január 3. 1–6. *A' Magyar Kurirnak, sok böldeg Uj- esztendőt kíván Horváth Ádám* címmel.

A lapbeli közlésből hiányzik a 60–61. sor, s a 110–111. sorok (*Imádd hadi-vezéredet...*) két sorral fentebb kerültek. Az 1788–1789-es években valamiféle világvége-hangulatot fedezhetünk fel Pálóczi Horváth költészetében (l. Bíró, 1973; Borbély, 2011, 257–258). Ennek egyik forrása volt, hogy ezekre az évekre többen üstökös megjelenését jósták, amiben az apokalipszis első hírnökét lehetett látni. Pálóczi Horváthnak több írása szól erről; ő számításokkal igazolva cáfolja azt, hogy az üstökös most fog megjelenni (pl. jelen versében, vagy a *Mindenes Gyűjtemény* 1789. január 1-ji számának legelején megjelent *Új Esztendői Ajándék a' Böltseknek* című versében), de több helyen (pl. az itt következő, *1788-dik Esztendő utolsó éjtszakája* című versében) kételkedve figyel az égboltot, s a világvégére utaló jeleket keres. A H–II. VI., *Téli Mennydörgés. 10-dik Januariusban 1789.* című versében lényegében meg is találja a világ rendjének megbomlására utaló jelet – ennek ellenére egy héttel később, január 17-én *A' Berliu Királyi ég-visgálóhoz. – Az 1789-dik esztendőre jövedő üstökös vagy farkas tsillagról* című versében (H–II. V.) már a Boldogságos Szűzzel feddi meg a rémhíreket terjesztő „Berliu ég-visgálót”: „Ne ijesztgess Jó Barátom!”. Pálóczi Horváth ezen írása a *Magyar Músa*-ban jelent meg; a bécsi Pataki Miklós egy költeményt írt a neves külföldi csillagászokkal vitába szálló Horváth tiszteletére – erre a tisztelgő versre készült a H–II. XI. verse: *Köszönet egy Ifjú Urhoz, a' ki az, e' folyó esztendőre jövedő üstökös tsillagot az Auctornak ajándékozta, azért, hogy ezt a' jövedő üstökös kétségbe merte hozni. – 12 Martiusban 1789.* Egy évvel később újra megjelenik egyik költeményében az üstökös: a H–III. II., *A' Föld hanyatlik* című versében. Péterffy, 1984/1, 54–62.

45. Riccioli, Giovanni Battista (1598–1671), olasz csillagász.

109. *Függeszd Hóldod' szarva' alá Sasunkat Keresztünket:* a Hold a korabeli költői nyelvben a törököket jelölte, a (kétfejű) Sas a Habsburg címeren szerepel, s a birodalmat jelképezi, a Kereszt pedig a kereszténységet.

II. 1788-dik Esztendőnek utolsó éjtszakája.

H–II. j. 4–11., *Nox ultima annom 1788* címmel.

Orpheus, 1790. Bika hava, 404–433., *Az esztendő utolsó éjtszakája Füred, 1788. Decembr. 31dik.* címmel és dátummal.

A szöveget és a benne tükröződő newtoni világképet Bíró Ferenc tanulmánya mutatja be, kiemelve, hogy e világfelfogás első magyar irodalombeli megjelenése a szöveg, s hangsúlyozva a Csokonai-életműben felfedezhető párhuzamokat. (Bíró, 1973, l. még az előző vers jegyzeteit.) A newtoni, tömegvonzáson alapuló világkép magában foglalja a világvége gondolatát – e fizikai törvények szerint az univerzumnak önmagába kell roskadnia, szükség van tehát egy isteni erőre, mely miután megteremtette a világmindenséget, fenn tartja annak egyensúlyát.

Kazinczy Ráday Gedeonnak írt levelében a szöveget *Horváth Ádám Joung forma prosájának* nevezi (KazLev. II. 95, 327. sz., 1790. augusztus 15.). Ráday e megjegyzésre válaszlevelében elismerő sorokat ír a műről és szerzőjéről (KazLev. II. 102, 332. sz., 1790. augusztus

tus 30.): „Hogy Horváth Ádám Urnak Youngot imitáló Prósájais bé megyen, előttem kedves dolog, mert azt valósággal merem állítani, hogy még Youngnak magyar prosában jobb és hozzá közelebb járó imitatora nem vólt.”

1. *idétlen* (rég.): eredeti jelentése koraszülött, de jelent éretlent, rosszul fejlődött.

13. *metélték*: itt: vésték.

67. *édes álom (...)* a' *szíveket rettegető Halálnak hasonlatossága, sőt Testvérje vagy*: e gondolatot gyakran említi Pálóczi Horváth, s Vergiliushoz vezet vissza: *Aeneis*, VI. 278. sor: „a Halál huga is jön, az Álom”.

90. a) jegyzet: *In medio ramos annosaque brachia pandit... Virg. Aen. VI. v. 282.:*

„Épp a közepén egy ősi, öreg szil tárja ki karját,
ágait árnyat adón, mondják, itt laknak az Álmok,
csalfán csüngnek alája az összes lágy leveléről.”

184. *A' Társaság*: társadalom.

204. *kevélységednek szarvát emelik*: a *szarvat emel* kifejezés jelentése: fellázad valami ellen. Itt Pálóczi Horváth *kevélységedet táplálják* értelemben használja.

289. *fundamentomát* (lat., rég.): alapját, alapzatát.

III. Ezen ó esztendő éjtszaka utáni HAJNALI ÉNEK.

H–II. j. 15., 1 Jan. 1789. *hajnalkor címmel*.

Orpheus, 1790. Második kötet, *Ikrek hava*, 92–96., 1. *Januarii 1789. Új esztendő hajnala* címmel és dátummal.

34. *E' Földnek sok állatja*: értelmezhető a sor mai értelemben is, de az *állat* szót Pálóczi Horváth gyakran általánosan, *fizikailag létező dolog* értelemben használja.

IV./1. *Uj esztendei áldás egy Fő Tisztelendő öreg Pap Úrhoz*.

H–II. j. 12–14. oldalán *Vajda Sámuelhez Tihany anno novo 1788*. címmel található az a levél, melynek eleje és a vége próza, s közé van ékelve a vers.

Vajda Sámuel (1718–1795) bencés szerzetes, a teológia doktora, 1743-tól bölceletet és dogmatikát tanított Pannonhalmán, 1760-tól a tihanyi bencés apátság főpapja volt, széles műveltségű férfi. Jelentős részben az ő munkálkodása révén vált Balatonfüred kedvelt gyógy- és üdülőhellyé. (Lukácsi, 1997.) Pálóczi Horváthtal üzleti és (kevés fennmaradt levelek alapján) baráti viszonyban állt; a *Hunniás* kötetének elejére bekerült az eposzt magasztaló verse.

A tihanyi apátság megszüntetése után Szombathelyre költözött; Pálóczi Horváth ez után sem szakította meg vele teljesen a kapcsolatot – a H–I. j-ben maradt fenn hozzá írt verses levele (H–I. j. 271., *20a Octobr. 1788. a Tihanyi Apát Úrnak Szombathelyre*, közli Péterffy, 1984/1, 22).

A H–II. j. kötetet 1788 legvégén kezdte írni, legalábbis a kötet első szövegei ekkorra vannak dátumozva, s témájuk szerint is az 1789-es év kezdetéhez kapcsolódnak. A 4. oldalon található *1788-dik Esztendőnek utolsó éjtszakája* című vers, a 14.-en pedig egy levél Kazinczyhoz, melyben ez áll (KazLev. I. 245, 165. sz.): „Első levelem ez, sőt első írásom ez új esztendőben”. E két szöveg között található ez a vers, ami 1788 újévére van dátumozva – kétféle magyarázat adódhat erre az ellentmondásra: Pálóczi Horváth valóban egy egy évvel korábbi verset másolt ide, vagy egyszerűen elírta a dátumot. (Péterffy, 1984/1, 13–23; Péterffy, 1985, 198–199.)

27. *mint Tihan' Angyalát nem régen el-síratál Mikor annak, hozzád közel lététől meg-fosztatál: II. József 1787-ben feloszlatta a tihanyi bencés apátságot. Említett verset I. H-II. É II.*

IV./2. *hasonló – Jó-nap mondás egy szomszéd T. Plébánus Úrhoz*

H-II. j. 11., 1789 jan. 1a a' *Siofoki Plabanus Úrhoz, köszönet, hogy nevem napján meg tisztelt címmel.*

Lásd még a H-III. É VI. versénél.

9. *Dítséretet mondtál víg ének formában Az egek' Urának hajnal hasadtában: I. a kettővel ezelőt-ti, Ezen ó esztendő éjtszaka utáni HAJNALI ÉNEK című verset (H-II. III.).*

V. A' *Berlini Királyi ég-vissgálóhoz. – Az 1789dik esztendőre jövendőlt üstökös vagy farkas tsillagról. H-II. j. 25–30., A' Bétsi Magyar Kurirhoz 1789. jan. 17. címmel.*

Magyar Músa 1789. február 4., 51–58., Szántód 17-dik januárii 1789 (Horváth Ádám) Egy Magyar Múza szóll a Magyar Kurirnak címmel.

Lásd a H-II. I., Az 1789dik esztendőnek Első Napja. című vers jegyzeteit. Nem találtunk róla adatot, hogy az üstökös megjelent-e az égen, s ha igen, pontosan mikor, mindenesetre Pálóczi Horváth még sok évvel később is kitartott állítása mellett (KazLev. II. 522, 551. sz., 1802. december 8.): „hallom azt; hogy arra az ellen-mondásomra, mellyel meg intettem 1789ben a' Berlini Astronomust, hogy ne jövendőljön üstökös tsillagot, már (hihető) azért, hogy én tsupa eredeti ember vagyok, és nem tsak hazámon kívül tudomány kedvéért soha sem vóltam, de nyelveket sem tudok: könyv is jött ki, vagy könyvetske, arrúl, hogy az a' Magyar ember, maga sem számozta ki azt az ellen mondását – holott ő tsalatkozott, és én nem: sőt az én számolásom éppen az vólt, hogy nem lehet ki számolni; 's az lesz az utolsó aequatio $x=x$.” Nem találtuk nyomát az említett *könyvetskének*.

1. *az üstökös tsillag felől tet jegyzésekről való mélyly gondolkodásban: nem sikerült kideríteni, mely munkáról van szó.*
5. a) jegyzet: *Langrénus*: belga csillagász, 1645-ben készítette el az első Hold-térképet. A világos részeket *maréknak*, a sötéteket *terráknak* nevezte; 325 híres, részben még élő ember nevével nevezte el a területeket.
5. a) jegyzet: *Ricciolus*: Giovanni Battista Riccioli (1598–1671), olasz csillagász. *Almagestum Novum* (1651) című művében adta ki F. Grimaldi térképét, amelyben már elhunyt tudósokról és filozófusokról nevezte el a Hold területeit.
6. *Newton*: Sir Isaac Newton (1642–1727), angol fizikus, matematikus, csillagász.
8. b) jegyzet: *Choroidea*: choroidea, a szem érhártyája.
8. b) jegyzet: *apparentem magnitudinem* (lat.): látszólagos magasság.
10. c) jegyzet: *Mussembrek*: Pieter van Musschenbroek (1692–1761), holland matematikus, fizikus, csillagász.
10. c) jegyzet: *Gravezánd*: William Jacob 's Gravesande (1688–1742), holland filozófus, matematikus, természettudós.
10. c) jegyzet: *két igen szép könyvetskéjét Neuton' nevééről nevezte*: három Gravesande-könyv-címbe található meg Newton neve: *Philosophiae Newtonianae Institutiones, in usus academicos*, 1723.; *Physices elementa mathematica, experimentis confirmata, sive introductio ad philosophiam Newtonianam*, 1720–1721.; *Mathematical Elements of Natural Philosophy, Confirm'd by Experiments: or, An introduction to Sir Isaac Newton's philosophy (Volume I – II)*, 1747.

10. c) jegyzet: *Boskovits*, Rogerius Josephus (1711–1787), horvát származású, Rómában tanító jezsuita szerzetes, fizikus, Newton követője.
10. c) jegyzet: *Makó Pál* (1723–1793), fizikus, matematikus. Itt említett műve, a *Calculi differentialis et integralis institutio* (A differenciál- és integrálszámítás tana) 1768-ban jelent meg Bécsben, s később többször, több helyen újra kiadták.
10. c) jegyzet: *Horváth János*, Keresztély (1732–1799), jezsuita szerzetes, egyetemi tanár. Több fizikai és mechanikai tárgyú műve jelent meg, Pálóczi Horváth feltételezhetően a *Physica generalis quam in usum auditorum philosophiae conscripsit* (Tyrnaviae, 1767.), valamint a *Praelectionum mechanicarum partes III.* (Budae, 1782–84.) című munkáira utal.
13. *Magyar pártából*: szüzességet jelképező fejdísz, melyet a lányok hordanak asszonykorukig.
20. *a' hóld' szarva egygyik folyó-vizembe Bele öklelt*: A Duna mellett fekvő Belgrád ekkor török kézen volt; 1789. október 8-án foglalta vissza a császári hadsereg.
29. a) jegyzet: *Cassini*, Giovanni Domenico (1625–1712), olasz származású francia csillagász.
29. a) jegyzet: *calculus alá venni*: megszámolni.
29. a) jegyzet: *Probabile est Cometas in Orbibus Ellipticis admodum eccentricis moveri* (lat.): „valószínű, hogy az üstökösök excentrikus elliptikus pályán mozognak.” Utalás Willem Jacob 's Gravesande, *Physices elementa mathematica, experimentis confirmata, sive introductio ad philosophiam Newtonianam* (Leiden, 1720) c. művére. (Lengyel Réka azonosította és fordította.)
29. a) jegyzet: *Dörffel*: Georg Samuel Dörffel (1643–1688), német csillagász.
29. a) jegyzet: *Cujus Curvatura in se non redit* (lat.): „amelynek görbülete nem tér vissza önmagába”. (Lengyel Réka fordítása.)
29. a) jegyzet: *Vice autem curvaturam...* (lat.): „Ebből következően az elhajlás íve is a tömegvonzás függvényében alakul, és vagy ellipszist vagy parabolát vagy hiperbolát ír le, az pedig, hogy milyen pályát írnak le az üstökösök, szabályszerű.” Utalás Willem Jacob 's Gravesande fentebb említett művére. (Lengyel Réka azonosította és fordította.)
40. *Bernoulli*, Johann (1744–1807), svájci csillagász.
43. c) jegyzet: *Quadrata temporum periodicorum, sunt ut cubi distantiarum a sole* (lat.): „A keringési idő a Naptól számított távolsággal arányosan nő.” Utalás Willem Jacob 's Gravesande fentebb említett művére. (Lengyel Réka azonosította és fordította.)
76. *Fel-emelt szarvát ellened*: a *szarvat emel* kifejezés jelentése: fellázad valami ellen.

VI. Téli Mennydörgés. 10-dik Januariusban 1789.

H–II. j. 18., 10a Január 1789. *Menydörgött Szántódon* címmel.

Bíró Ferenc tanulmányában említést tesz a versről, mint a Pálóczi Horváth- (és Csokonai-) féle newtoni alapú világfelfogás szövegéről. Lásd még a H–II. I., *Az 1789dik esztendőnek Első Napja*. című vers jegyzeteit. (Bíró, 1973.)

5. *Ovid. Trist.*: I. könyv, 8. darab, 1–3.

20. *rekgeti*: rekeszti, rekesztgeti, elzárja.

32. ez-előtt tized nappal olly bátor valál, Hogy maga-hitt gondolatid, a' múlt esztendő végén'...: az Egy jegyző Könyvnek Homlokára Melly könyv 1789-dik esztendőre előre el-készítettett 1788. *Ádám Éva' napján* című versre utal (H–III. III.)

VII. M. R. Sz. B. Gróff Széki Teleky Domonkos Úrfihoz, – mikor a' himlőből ki-gyógyúlt.

H–I. j. 194., M. R. Sz. B. Grof Teleki Domokosnak címmel.

Péterffy Ida szerint a versben megörökített gyógyulás az 1787-es év végén történt, a költemény keletkezését tehát ekkorra tehetjük – de információjának forrását nem adja meg (Péterffy, 1979, 447). A vers szerint Teleki Domokos tizennégy esztendősen volt himlős, s mivel 1773. szeptember 5-én született, 1787-ben esett át a betegségen.

Gróff Széki Teleky Domonkos (1773–1798), császári és királyi kamarás, guberniumi titoknok, a marosvásárhelyi királyi tábla ülnöke, a jénai mineralógiai társaság elnöke. Költeményei és útirajzai jelentek meg.

43. *tűredelmét*: gyötrődését, kínjait.

61. *Méltóságos Anyján*: itkári Bethlen Zsuzsa.

83. *Mária*: Domokos nővére; nem élte meg a felnőtt kort.

73. a) jegyzet: *in distans Actiót* (lat.): „a távolból is működő hatást”. (Lengyel Réka fordítása.)

73. a) jegyzet: *ezt cum grano salis kell venni*: a latin szólás szó szerinti jelentése: „egy kis sóval”, átvitt jelentésben: „józan ésszel kell értelmezni”. (Lengyel Réka értelmezése és fordítása.)

98. *A' tesets-szopó Ferencz*: Domokos öccse. Nem azonos a történész Teleki Ferenczel, mivel ő 1790-ben született, vagyis körülbelül három évvel a versben megörökített esemény után (megh. 1863-ban).

102. b) jegyzet: *Plura sunt, Lucili, qua nos terrent... Seneca: Erkölcsi levelek, XIII.* „Több dolog rettent bennünket, Lucilius, mint amennyi szorongat, és gyakrabban szenvedünk a hiedelemtől, mint a valótól.”

108. a) jegyzet: *ossunt et dura molliri... Seneca: De Tranquillitate animi (A lelki nyugalomról), X., 4.*: „a kemény tárgyak meglágyíthatók, a szűkek kitágíthatók, a súlyos dolgok kevésbé nehezek azoknak, akik hozzáértően vizsik őket.”

118. b) jegyzet: *Virg. Aen. L. II. vers. 274. Hei mihi...*:

Ó, mily szörnyű volt! mily egész más, mint az a Hectór,
hajdan Achillés fegyvereit ki felöltve feszített

(Lakatos István fordítása.)

129. c) jegyzet: *Culpa est non ferre, quod ferendum est. Seneca.* (lat.): „Bűn nem elviselni, amit muszáj elviselni.” Az idézetet Senecánál nem találtuk, Pálóczi Horváth valószínűleg egy Cicerónál olvasható mondatra utal (*Baráti levelek, IX, 6*). (Lengyel Réka azonosította és fordította.)

154. *Gróff Teleky Sámuel* (1739–1822) Domonkos apja, 1780 előtt királyi kamarás, küüllői főispán, erdélyi kormányzéki tanácsos, II. József uralkodása alatt belső titkos tanácsos, 1784-től 1790-ig királyi biztos a nagyváradi kerületben; Szabolcs, Békés, Arad, Csanád, Csongrád megye főispáni helytartója, 1785 és 1787 között Bihar megyei főispán, 1792-től magyar alkancellár és Máramaros vármegye főispánja, II. Lipót alatt

erdélyi főkancellár, 1791-től Bihar megye főispánja; több tudományos akadémia tiszteletbeli tagja.

179. *unalom*: Pálóczi Horváth mindig *gyötrel*em értelemben használja.

VIII. A' Barátság.

H–I. j. 202., cím nélkül.

2. *arany idő*: a görög mitológia szerinti *aranykor*, ideális, tökéletes korszak, melyet a silányabb *ezüstkor* s *rézkor* követett. Ez után következett a dicsőséges, de már nem ideális *héroszok kora*, melyet a jelenben a *vaskor* követ.
5. *Nap ez – mellynek tisztán ragyogó sűgárja Rodus' szigetétől a' homályt el-zárja*: l. a Mitológia névtárnál.

IX. hasonló – A' Barátságról.

1. *Társaság*: társadalom.
2. *arany idő*: l. az előző vers magyarázatainál.
9. *a' réz' 's vas' ideje*: l. az előző vers magyarázatainál.

X. A' Bétsi Magyar Músához sajnálkodó panasz, hogy a' Kurirtól el-hagyatott.

H–I. j. 261., *a' Magyar Músához anno 1788 aug. 4.* címmel.

Magyar Músa, 1788. szeptember 13., 257–267. oldalon *T. Horváth Ad. A' Magyar Kurírhoz. B. Fűredről. 10-dik August. 1788.* címmel.

A *Magyar Músában* a vers után válaszvers olvasható *Tölle el-maradott szerelmes Uti-társának kesergésére így felel a' Kurir* címmel, szerző nélkül:

Kedves *Kliom!* Uti-társam! fele része szívemnek!
El-halगतott Kesergésed könyvet áraszt szememnek
Artatlan tett vádolásid hiv szívem sértegetik,
Érted éltem' az Halálnak ásói feszegetik
Hogy mint hajdon mist-is téged szerelmem' kebelében
Nem vihetlek, 's ölelhetlek két Hazám küszöbében.
De mit tégyek mond-meg szívem? – most ott a' hol én járok
Ellenség van – vért szomjuznak a' Törökök 's Tatárok.
Hogy vigyelek? – Uti-társúl most itt fegyvert hordoznak
Mások-is, és feleségek töllek távúl nyujtoznak.
Ne vádoly hát hiv szerelmem; hiddel szivből szeretlek,
'S mihelyt a' békesség meg-leszsz a' Deresre ültetlek.

17. a) jegyzet: *Metam. L. VIII. f. II. Vtque ope virginea nullis iterata priorum...*:

És hogy a szűzi segítséggel meglelte, mi addig
más soha föl nem lelt, a kaput, letekert fonálával,
vette a Minos-lányt Aegeus fia, vitte magával
Diáig, s azután elhagyta kegyetlen e parton. 172–175.

19. *bolygó ház* (rég.): labirintus.

21. *El-vive a' nyugodalom szigetjébe Diába, Ott el-altata...*: A Minotaurusz legyőzése után Thészeusz magával vitte hajóján Ariadnét, de mivel nem érzett szerelmet iránta, Dia szigetén partra tette az alvó királyleányt s magára hagyta.

24. *És tsak fülel a' Siketek' Tipográfijába'*: Nem sikerült értelmeznünk az utalást.

26. b) jegyzet: *Metam. L. VIII. f. II. Desertae et multa querenti...*:
 Liber az elhagyatott panaszontó lányt megölelve
 adja segítségét, hogy örök csillaggal a híre
 szikrázzék: levevén koszorúját, küldi az égre:
 leng a leányhomlok koszorúja a híg levegőben, 175–179.
36. *héjjaz*: kevélykedik, nagyra van.
37. *színeskedésének*: őszintétlen viselkedésének, színészkedésének.
38. *Hogy a' kivel minden hétenn kétszer sétála vele: Majd lassú tsalogatással tsak egy napra szoktatá*: A bécsi *Magyar Músa* 1788. áprilisáig hetente kétszer jelent meg, ezt követően pedig hetente egyszer.
46. a) jegyzet: *Aen. L. IV. vers. 281. Ardet abire fuga, dulcisque relinquere terras...*:
 Menne rohanva, e kedves földről futna, az égnek
 túl komoly intését nagyon is megszívleli. Retteg. (Lakatos István)
64. c) jegyzet: *Verum est Homerum ... Clodius. (lat.): „Tény, hogy Homéroszról sokan úgy vélik, jobban értett a törvények és az állam ügyeinek intézéséhez, mint Lükurgosz, a szónokláshoz, mint Aeschinus vagy Démoszthenész, a hadviseléshez, mint Nagy Sándor, a költészethez, mint Vergilius, Pindarosz vagy Moschus.”* Utalás Christian August Clodius, *Super Quinctiliani iudicio de sublimitate Homeri* (Lipcse, 1764) c. művére (IX. o.). (Lengyel Réka azonosította és fordította.)
73. *Máró*, Publius Vergilius (i. e. 70–i. e. 19), római költő, eposzíró.
84. *Czajtung* (ném.): újság, hírlap.
89. *Ha Júnó meg-terhesedik egy virág' szaglásából*: Ovidius, *Fasti* V. 229–től.
91. *egy szemű emberek Bántják Uliaszest*: I. *Odüsszeia*, IX.
94. *Polidorus' lelke vér tseppekkel rémíti: Aeneis*, III, 21–68.
121. a) jegyzet: *Nomine Parnassus superatque cucumine nubes – – – et rausa tonitrua calcat*: A mondat első fele idézet Ovidiustól: *Metamorphoses*, I. 317. sor, „Parnassus nevű bérc, felhőn túlnyúlik az orma”. A gondolatjelek utáni rész idézet Claudius Claudianus *Panegyricus dictus Manlio Theodoro consuli* c. verséből. A latin szöveg helyesen: „et rausa tonitrua calcat” („és rálép a mennydörgésre”; értsd: „a Parnasszosz nagyon magasra nyúlik fel”). (A Claudianus-versrészletet azonosította és fordította Lengyel Réka.)
125. b) jegyzet: *Aen. VI. vers. 590. Demens, qui nimbo...*: „S nagy diadalmasan, ércszekerén, a patás paripákkal Orkánt és dörgést majmolt, mi nekünk lehetetlen”.
128. c) jegyzet: *idib. – At Pater omnipotens...*: *Aeneis* VI. 592–594. „Ám, hogy a Mindentmegtehető ezt látta az égből, Elsújtá nyilait, bezzeg nem fáklya-sziporkát, Nem füstöt – s iszonyú viharával a mélybe vetette.”
145. *Khaós volt a' Magyar Músa, melyet a' Kurir szüle*: a bécsi *Magyar Kurír* 1786-tól 1834-ig létezett, hetente kétszer jelent meg. A *Magyar Músa* a *Kurír* melléklapja volt, 1787 elején indult s főleg szépirodalmi tartalom jellemezte, mindkét lapot Szacsavay Sándor szerkesztette.
158. *dugába döntötte*: Dugába dönteni. „Helyessen vélekedett ezen ki-mondás-felől a' mi-nap egy Músa, hogy ez balaton mellyéki dialectus lehet: az igen-is, de szokás így szóllani más bor termő helyeken-is, a' hol a' hordók és azoknak dugái nagyon kö-

zönségesek lévén, mivel a' hordo ha öszve-dűl, azt mondják: dugába dűlt, sokszor, és helyesen élnek ezen hasonlatossággal, az olyan dolgokra, mellyek roszszúl sűlnek-el." Jegyzet a *Magyar Műsában*.

159. *idétlen születél:* idő előtt, korán, koraszülöttként.

178. a) jegyzet: Ἀπολλωνα τ' Ἄνακτα καὶ Ἄρτεμιν ἰοχεαίραν *Homer.* (gör.): Az idézet kritikai kiadás szerinti szövege: „Ἀπόλλωνά τ' ἄνακτα καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν.” „Apollónt, az urat s hűgát, nyilas Artemisz úrnót”. Homérosz, *Himnusz Apollónhoz*, 15. sor. (Homérosz: *Íliász, Odüsszeia, Homéroszi költemények*, ford. Devecseri Gábor, Bp., Magyar Helikon, 1960, 779.)

178. a) jegyzet: *Virg. Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor: Aeneis IV. 625:* „kelj, Bosszú Szelleme, csontom hamvaiból”.

XI. *Köszönet egy Ifjú Urhoz, a' ki az, e' folyó esztendőre jövendölt üstökös tsillagot az Auctornak ajándékozta, azért, hogy ezt a' jövendölést kétségbe merte hozni. – 12 Martiusban 1789.*

H–II. j. 72–74., *Ad D. Nicolaum Pataky Viena 12 mart 1789 a' Bétsi M. Musára* címmel.

Pálóczi Horváth verse az itt következő versre válaszol (*Magyar Músa*, 1789. február 25. 83–87.):

Ditsérete a' III-dik Musában szólló Poétának – irta Bétsben PATAKI MIKLÓS.

Zengjed Muzsám ditséretét annak a' Poétának;

Ki hirével bé-töltötte keblét a' két Hazának;

Ki az Egeken keresi Versse matériáját,

Énekli a' farkas-tsillag járásának formáját.²

Ki-szabja meg határozva futása Lineáját,

Hellyeit, meg-jelenését, 's kerekdék karikáit

'S az erőt, melly lelkesitti ezen égi testeket,

Mellyeknek nézések jelent teremtoi kezeket

Nagy határok közé tette a' teremto ezeket,

Ezek futtyák, 's határozzák a' leg-felső egetek.³

Jól énekléd, ezen tsillag nem hoz gonoszt magával,

Mert ki kezdetben e' testet formálta egy szavával.⁴

2 Az üstökös-tsillagot inkább lehet farkas tsillagnak nevezni, mivel 1.) az az Atmosphaere a' melly ennek farkát, vagy üstökét téski minden böltsekről egy átalýába farkának neveztetik. 2-do A' Német nyelvbe-is neveztetik ezen tsillag: farkas-tsillagnak. De ki-ki úgy nevezze, a' mint néki tetszik.

3 Valamelly Tsillag-egének nagyságát lehet az időnek hosszaságából, a' melly alatt ő azin Eget meg-kerüli, meg-tudni, (Quia describunt areas temporibus proportionales) ezen tsillagok pedig a' magokét leg-későbbre kerülik-meg.

4 Nem igaz hát azoknak itéletek, a' kik úgy itélnek, hogy ezen tsillagok vagy a' földnek, vagy a' Napnak, vagy a' bujdosó tsillagoknak ki-gözlögeéseikből származnának, mivel mind ezekről véghetetlen meszzsire vagnak (quod demonstrat defectus parallatreos), hanem ök-is kezdetben teremtettek, és homályos testek, mint más bujdosók.

Ki-szabta a' Réguláit rendeletlen úttjának,⁵
 Tette a' többi bujdosók Egeik határának.
 Kevés, de bőltis Törvény által a' nap körül forgattya,
 E' körül, mely minden állat, 's minden életnek Attya;
 Tartozik hát ő reá-is a' természet Törvénye,
 Ez az Isteni bőltesség feneketlen örvénye.
 Hogyhogy következne gonosz hát annak látásából,
 Mely a' természet rendéből következik magából;
 Hiszem ez az Istenségnek eleves rendelése,
 A' mely-szerint eshetett-meg e' Világ teremtése.⁶
 Hát nem az üstökös-tsillag belé-sugározása,
 Vagy valamely égi-jegynek titkos munkálkodása
 Szül háborút, 's békességet: ez olly Urnak munkája,
 Ki egyedül a' Sziveknek bőltis, hatalmas Birája.
 Nagy dolgoknak, 's háborúknak leg-többször az okai
 Képzelt haszon, 's Fejedelmek forró indulattjai,⁷
 Vagy egy szép száj, 's pár szép szemnek tüzes pillantásai,
 A' szép Nemnek babonázó ki-sugározásai.
 Ezek azok a' tsillagok, ezek Aspectusáról
 Itél a' bőltis a' Kabinét titkossabb mivoltáról.⁸
 Olvasd-meg tsak *Barri Grófné*, 's *Pontamour* életeit,⁹
 Meg-tudhatod sok nagy dolgok okáit, 's menéseit.

- 5 Rendeletlen az ő járások a' többi bujdosókéhoz képest; mert ezek mennek nap-nyugotról napkeletre, és forognak a' 12 Égi Jegyek határaiba; de a' farkas-tsillagoknak egeik minden Törvény-nélkül vagnak szélyyel hángyva az Égen. Némellyek fordulnak napnyugotról napkeletre, némellyek nap-keletről nap-nyugotra, némellyek Északról Délre, és nem-is végzik-ez az ő egész futásokat.
- 6 Scilicet leges Naturae, quae ab aeterno erant in Intellectus, Dei, efficiuntque Essentiam mundi possibilis. Cometae observant has Leges (quiae celeritates illorum crescunt, vel descrescunt; non sunt quadrata distantiarum ab eodem centro, et areae sunt temporibus proportionales) ergo complectuntur in Systemate --- sed quid posset funesti apparatus alicuius corporis adferre, quod secundum Leges Naturae fit; cum Leges tamen Naturae nihil quidquam mali possint portentare.
- 7 Lásd ezekre a' Példákat Reálnak az Igazgatás Mesterségéről írott Könyveibe, és a' Nagy *Fridriknek* a' maga idejebéli Historiákról írott Könyveit, 's Leibnitz Elöl-járó beszédjét ad Codicem faris Dientium Diplomatici.
- 8 XIV-dik *Lajos* tudta a' szép *Aszszonyoknak* sok hasznokat venni. Egy *Henrietta Stuárt* által rontotta ő-el az ő ellene kötött lármás frigyét. (*Trippel-Alliantz*) és ha valamely *Udvarnál* illetén *Dámák* (*Dame Haisirs*) vagnak, tsak azoknak influxusokra kell vigyázni, mert bizonyossan azok a' kerekei a' Cabinét mozgásának *Gunolung Statistik*.
- 9 *Barti Grófné* volt XV-dik *Lajosnak* Szeretője. Ezen Grófnéra költött ő 180 millió Livrát, 's utoljára *Klastromba* zárta. *Pontamour* volt egy *Péknek* a' *Leánya*, 's egy *Vendégségbe* XV-dik *Lajos* belé szeretővén, *Udvari Dámává*, 's *Márchésnévá* tette, ennek Szüleményei voltak a' 7 esztendő háborúba vezérlő *Frantzia Generálisok*, kik a' *Frantzia Armádiát* a' *Prusszusok* 's *Hannoveránusok* ellen olly rosszul comandérozták. Más Kabinét dolgába-is igen nagy influxussa volt.

Igaz ugyan hogy találtak már ma egy jó kaptára,
Politika, ennek iszik minden a' rovássára.¹⁰
 El-osztotta a' Bóltsek közt egy bólt a' Hóld' határát,¹¹
 Ki-ki érdemmel fizette ezer Égi jus árát.
 Perelhetsz azon bóltsekkal ezen Portzió eránt,
 Hogy te-veled-is osztasséh ezen Határ egy-eránt.
 Söt adom szives szándékkal arra-is kész voksomat,
 Mellyre tsak a' hiv tisztelet hajtá gondolatomat;
 Hogy ezen fel-tettző disze a' kerek Ég' Várának,¹²
 Neveztessek mindenkétl ám *Horvát'* tsillagának.
 Halhatatlan az érdemek az ilyen Vers-íróknak,
 Kik születtek, 's az Istenek rendelték Hit-Biróknak.
 Ezek adnak örök élést halhatatlan neveknek,
 Kik trutzolják az időket, 's változásit ezeknek.
 Ha egy *Raciué* éneкли *Condé* ditséreteit,¹³
 Ki vitézségének hagyta *Belgiumba* jeleit.
 Ha egy *Voltér* méltoztattya *Mauritzt* pennájára¹⁴
 Ezt a' Vitézt, ki született a' *Frantzia*k hasznára.
 Kettös Súgárt vetnek ezek a' jövendő Világnak,
 Mellyből edgyikét kívánnya a' Poéta magának.

Lásd még a H-II. I., *Az 1789dik esztendőnek Első Napja. című vers jegyzeteit.*

A' Bétsi hatodik Músánn elmém el-szenderede: a fent idézett vers az 1789-es év hatodik lapszámában volt olvasható.

5. *Barti Gróffné:* Madame du Barry (1743–1793), XV. Lajos szeretője.
5. *Pompadúr:* Madame de Pompadour (1721–1764), XV. Lajos szeretője.
11. *Pindarus:* Pindaros (i. e. 522/518–i. e. 442/438), ókori görög költő, kardalköltő.
13. *Racine,* Jean (1639–1699), francia író, drámaíró.
13. *Voltér:* Voltaire, François-Marie Arouet (1694–1778), francia író, költő, filozófus
16. *És mint a' fegyver Akhillest, el-árúlnak Tégedet:* nem egyértelmű az utalás; a trójai háborúban Akhilleusznek vélték az ő fegyvereit s páncélját viselő Patrokloszt (*Íliász*, tizenhatodik ének).
17. *Bétsi Némák közt:* talán a német=néma megfelelésre építkező szójáték.

- 10 *Politika:* ezen szórul azt mondja a' nagy *Fridrik* a' maga reggeli órájába, hogy ez arra való, hogy mivel a' Fejedelmeket sem Tolvajoknak sem valami más illetlen névvel nem nevezhetjük, tehát ez: ezzel az egy szóval minden tselekedeteiket el-fedezhetjük.
- 11 *Heveling* Dántzigi vólt Polgár-Mester. El-osztották mások-is.
- 12 Tudniillik az ezen esztendőbe várandó üstökös tsillag.
- 13 *Condé* vólt XIV-dik *Lajosnak* hies Nagy Vezére. Ez a' maga háborúiba el-vitte magával a' nagy *Racinét*, hogy szemmel látott tanuja lenne a' meg-irandó viselt dolgoknak.
- 14 *Mauritz* Szaxoniai Gróf, vólt II-dik *Augustusnak* Lengyel Királynak Gróf *Rutovszkinétől* született-fattyu-fia. Ennek Vezérsége alatt esett 45-be ama hies *Fontenoai* győzelem, *Voltér* szép Verseket irt. Ezen ütközetbe jelen vólt ama hies Gróf *Lövendall-is*, és vezérlett egy segítő Frantzia Seveget. Innét szokták mondani: két fattyu tette Frantzia-országot boldoggá, *Moritz*, és *Lövendall*.

31. *Langrén*: belga csillagász, 1645-ben készítette el az első Hold-térképet. A világos részeket maréknak, a sötéteket terráknak nevezte; 325 híres, részben még élő ember nevével nevezte el a területeket.
31. *Rikcziol*: Giovanni Battista Riccioli (1598–1671), olasz csillagász. *Almagestum Novum* (1651) című művében adta ki F. Grimaldi térképét, amelyben már elhunyt tudósokról és filozófusokról nevezte el a Hold területeit.
55. *már jó-minap, egy nyári éjszakában*: a *Leg-rövidebb Nyári Éjtzaka* című munkáját említi, melyet korábban írt, de majd még két évvel később fog tudni megjelentetni. Az idézett sorok a Kilenc óra című részből valók.
63. *Heveli*: Johannes Hevelius (1611–1687), lengyel csillagász, leghíresebb műve a *Selenographia* (1647). Őt tartják a holdi topográfia megalapítójának.
78. *a' nagy-tsizmás Máró*: Pálóczi Horváth a tragédia műfaját nevezi *nagy csizmás játéknak*, l. a *Magyar Arion* című, kéziratban maradt versgyűjteményének előszavában (közli: Kecskés-Vilcsék, 1999, 393–404).
78. *Máró*, Publius Vergilius (i. e. 70–i. e. 19), római költő, eposzíró.
79. *Názó*, Ovidius Publius (i. e. 43–i. sz. 18), római költő.

XII. *A' Lélek' Halhatatlansága felől való gondolatok.*

A szöveg önálló kötetben is megjelent – ott tárgyaljuk.

XIII. *Gyász Innep, melyet Attya' halála után esztendővel tartott, egy hív Fiú.*

30dik Januáriusban 1789.

H–II. j. 39., cím nélkül, 1789. jan. 30 dátummal.

Pálóczi Horváth 1789. február 9-én keltezett leveléhez (KazLev. I. 274–276, 177. sz.) mellékelve három verset küldött Kazinczynak. A versmelléletek elvesztek, s a levélben nem szerepelnek a címek, így kétséget kizáróan nem tudjuk azonosítani az elküldött szövegeket. „A harmadik darab már magamat illet; és érdemes a Museumba, ti lássátok: de oly feltétellel, hogy már ez a második darab Holmiban is meg léssen, mivel a lélek halhatatlanságának utána illik. – Mit itélsz rólam? – E három darab versekben, mely mindenik csak hirtelen munka, láthatsz valami különbséget vagy különbözőést indulatim között, az elsőben forró szeretetet, az utolsóban tiszteletet...” Pálóczi Horváth néhány esetben élt a *Hol-mi*-kötetekben a tematikus rendezéssel, így itt is. *A' Lélek halhatatlansága* című kötetben egymás után megjelent két szöveg itt is egymás közelébe került, csupán ez a költemény választja el – mely témájában és a vers pozicionálásában (*A' Lélek halhatatlansága* is atyja halálára íródott) is ide kapcsolódik. Ezek alapján azt feltételezzük, hogy ez volt az említett levélben elküldött versek közül a harmadik. Emellett szól az is, hogy a vers keltezése tíz nappal korábbi, mit a levélé.

19. a) jegyzet: *Virg. Aen. V. vers. 51. Huic ego...*:

„Ezt én, bár gaetúl szirtekre kivette, vagy argív
tengereken, de Mycénea rabságában is éppúgy,
oltárán illő adományokkal, fogadalmak
s ünnepi körmenetek közepett, évente megülném”.

33. a) jegyzet: *Aen. V. vers. 70. Cuncit adsint, meritaetque exspectent praemia palmae*: „ott legyen és küzdjön meg a pálmáért a porondon”.

XIV. Ének az örökké-valóhoz. Yung' huszon-harmadik éjtszakájából.

A szöveg *A' lélek halhatatlansága...* című kötetben is megjelent – ott tárgyaljuk.

XV. *A' Természet' deréksége, egy-nehány hirtelen készült versben, mellyeket mint egy Barátságos vetélkedésből írt az Auctor; midőn egy Bétsi lakos jó Barátja (anagram: Dandár) próbára matériát adott a' vers írásra. – Azért a' hibákat senki se vesse szemére.*

H–I. j. 235–239., cím nélkül.

Az itt következő három vers 1788. június 6. és 8. között keletkezett, Balatonfüreden. Az ekkor itt tartózkodó Andrád Sámuel (1751–1807), bécsi orvossal írtak egymásnak három-három verset a *Természet deréksége* témában. A kötetbe Pálóczi Horváth csak a saját szerzeményeit válogatta be; Andrád verseit a H–I. j. 239–241; 245–247; 250–251. oldalain találhatjuk. Andrád és Pálóczi Horváth kapcsolatáról e hat versen túl a *Hunniás Magyar Músa*-beli szemelvényre készült dicséző versnél találtunk adatot, l. ott.

anagram: Dandár: Andrád Sámuel nevéből készített anagramma.

matériát: itt: témát.

45. *Proporzió:* arány, arányosság.

102. *Be-nyúl Tihan; a' hol az Átila' vára:* Tihanyban a kuruc korban bizonyosan állt vár, de nem találtuk annak nyomát, hogy a vár Attilaé lett volna.

105. *Régi Temploma van itt Szent Benedeknek:* a tihanyi bencés apátságot I. András alapította 1055-ben. A középkori épület romjait 1719-ben kezdték újjáépíteni és 1763-ban szentelték fel a ma is látható templomot.

107. *Somogyi hegyeknek Beszélj; 's örülni fogsz a' feleleteknek:* utalás a visszhangra.

176. *komplementírozni (rég.):* bókolni, kedveskedni.

XVI. Ezekre azon Bétsi Jó Barát, elmésen négy sorú Strófákban meg-felelvén; alkalmatosságot adott nyálgyosabb válaszolásra, könnyebb szerű versekben, mellyek itt következnek; de ezek-is tsak futólag, és így nem krízis alá készültek. 6dik Juliusban 1788.

H–I. j. 241–245., cím nélkül.

nem krízis alá készültek: A „krízis alá tesz/bocsát” kifejezést többen használták a korban 'kritikának vet alá' értelemben (pl. Batsányinál: „önnön maga' Felséges Személyét-is Krízis alá botsátotta.” 1789, MM. 2. 119.).

1. *rossz lábával Tirteus:* Türtaiosz (i. e. 7. század) görög elégiaköltő, a hagyomány szerint sánta volt.

2. *pennával (rég.):* tollal.

2. *Dandár:* Andrád Sámuel nevéből készített anagramma.

3. *kies (rég.):* szép, dús, termékeny.

8. *De lám talált Hippokrates, sánta Unokájának:* Andrád Sámuel orvos volt, ilyen értelemben Hippokratész „unokája”; sántaságáról Pálóczi Horváth Andrádnak a *Hunniáshoz* írt verséhez kapcsolt jegyzetében ír: „esztendőttől fogva tsak alig járhat, minthogy a' szél (*hemiplegia*) érte vala”.

9. *bankó (rég.):* mankó.

27. *Dávidként a' nagy hegyekre fel-vetted szemedet:* feltehetően a bibliai Dávid és Góliát történetre utal (1Sám 17).

38. *Hogy itt Sámson az erősből ki-édességet-hozhat:* Bírák könyve, 14.

66. *Ennius, Quintus* (i. e. 236–169), római költő.

77. *Engemet Urániának adott ő tanítóányúl*: Uránia az asztrológia és asztronómia múzsája.
89. *én örökké maradok Asszonyok'* Szószóllója: vö: Pálóczi Horváth 1790-ben megjelent röplapjának címe *A' Magyar Asszonyok' Prókátora a Budan Öszve gyűlt Rendekhez*.
121. *A' quid prohibetis aquas-t itt már el-felejtették, A' természet' ajándékát lakat alá vetették*: A latin idézet a *Metamorphos*éból való, VI, 349. sor; kb.: „Mért akadályoztok, hogy igyam? Közkincs az ivóvíz.” (Lengyel Réka azonosította.)
- XVII. *Ezekre-is azon jó Bétsi Barát elméssen felelt; de mivel versseibe sok dítsérések vagynak keverve; ismét hamarjába ezt válaszolta az Auctor*:
H–I. j. 237–250., cím nélkül.
31. *Ez az ének, melly itt következne, már által vagyon téve, egy Nyári Ejtszaka nevezetű munkátskám*ba: az utolsó, Négy óra című részről van szó, l. ott.
- XVIII. *Egy hirtelen halálra – szél-, vagy guta-ütésből származottra*.
H–I. j. 185., *Veszprémi volt Fő Bíró Böröndi József Urnak Epitáfium* címmel.
Péterffy a két szövegforrás címét felcserélte. Péterffy, 1985, 81.
3. *Böröndy Jó'sef*: nem találtunk több adatot annál, mint ami a kéziratos verscímből is kiderül.
- XIX. *Egy Papnak és egy Föld-mérőnek Koporsó Írása*.
H–I. j. 185., *Egy Papnak és egy Ingysenérnek epitáfiuma* címmel.
Az Ádám nevű földmérő nyilvánvalóan maga a költő, a János nevű pap kilétét nem lehet egyértelműen megfejtteni, de Pálóczi Horváth baráti köréből Iványi Nagy János szanyi jezsuita plébánosra gondolhatnánk (róla l. H–III. XI. vers.), de a versben a vezetőnév helyén két szótag van kihagyva, s így nem illik ide az ő neve. Péterffy, 1985, 135.
6. *járt Áron' módjára*: Áron Mózes testvére és segítője volt, az első főpap (Mózes 2.; 3. és 4. könyvében).
8. *czirkalmával* (rég.): körzőjével.
12. *Mind, a' mit ölelünk Júnó' lárvájában*: *Aeneis*, X, 632. sortól; *lárva*: álarc, báb.
15. *Kálvinus egy boltban...*: körülbelül: a sír(bolt)ban egyenlővé válnak a személyek: Kálvin, a reformáció vezéralakja, a pápa, a hármaskorona viselő császár, s (feltételezhetően) II. József (a kalapos király).
- XX. *Báró Hompeshez Isten-jó-nap, midőn ő a' Balatonban úszkált Füred mellett; még 1787dik esztendőben*.
H–I. j. 186., *Isten jó nap! Egy magyarrá lett Anglus Báróhoz* címmel.
Magyar Músa, 1787. július 28., 479–482., *Edgy Magyarrá lett Bárónak, ezt írta edgy jó Barátja, Füreden 8. Julii 1787. Horváth* címmel.
Pálóczi Horváth és Báró Hompesch ismerték egymást, üzleti kapcsolatban voltak, mint ez egy 1788 szeptemberében írt levélből kiderül, melynek másolata a H–I. j. 349. oldalán olvasható: Horváth gubacsot adott el a bárónak. Péterffy említi egy Carol Hompesch-t, aki nem angol, hanem német származású volt, de Angliában is élt. Minden bizonnyal ugyanaz a személy, akit Fest Sándor Hompesch-Bollheim Károly néven említi. A versről Batsányihoz címzett levelében (KazLev. I. 288, 181. sz.) ezt írja Pálóczi Horváth: „Egy tréfás versem ment egyszer Bécsbe, valamely magyarizált anglus báróról. Semmi allusiókat alája

nem írtam; de csakhamar levélben megkaptam; hogy gróf Teleki, a kancellárius, még jobban minellizálta, mint én tudhattam volna." A történetet Barcsay Ábrahám is megörökítette *Midőn B. H. a Dunát és Balatont általúsztá volna* című versében. Fest, 2000, 319; Péterffy, 1980, 26–30.

4. *Groczius*: Hugo Grotius (1583–1645), németalföldi jogász, költő, polihisztor.

14. *Kontes*: grófnő.

17. *Ordó*: kitüntetés, érdem.

18. *Bérmáld magad'*: Nem egyértelmű sor; talán az „átnevez, nevet változtat” jelentésű *el-bérmál* szóra utal Pálóczi Horváth.

74. *Mantel* (ném.): kabát.

~~85. *committál*: Nem sikerült értelmezni a kifejezést; a *komittál* szó *meghívó* jelentésben használatos (vö.: ném.: *komm mit*), de itt nem erről lehet szó, mert a következő, *hirtelen* jelentésű *Hirtelen* szó mellett nehezen értelmezhető.~~

XXI. *Az első Darab Holminek Dedicatioja. 1788dik esztendőben.*

H–I. j. 192., *Hol-mi Dedicatioja* címmel.

A szövegben szereplő *Concordia* szóhoz kapcsolt jegyzetben ez áll: „Czélozás van egy *Concordia* nevezetű versre, melly egy nappal előbb íratott ennél.” Az említett vers a *Concordia Isten Asszony Lengyel Antalnének* február elsején keletkezett (H–I. j., 188–192; Péterffy, 1980, 20–22), így tehát ez a vers február másodikán készült. Lásd még a H–I. kötetének Keletkezésénél.

4. *Tótiban*: Lengyeltótiban, a Lengyel család birtokán, l. a H–I. Ajánlásának magyarázatait.

5. *Salva Guardia* (lat.): menedék, védett hely. Ez a felirat állt a katonai beszállásolástól mentes nemesi házak kapuján. (Lengyel Réka fordítása.)

15. *gögös gang*: e kifejezést máskor is használja Pálóczi Horváth (pl.: „Sőt azt is hogy Magyar nemzet szégyenli sok gögös gang” H–III. XXV.); jelentését nem sikerült egyértelműen tisztáznunk. Vö.: *gangos* (rég.): kevély, büszke.

34. *instálja* (rég.): kéri.

37. *bír három Lengyelek' szívével*: l. a H–I. Ajánlásának magyarázatait.

39. *Paszita*: keresztelő szertartás vagy lakoma.

XXII. *Lakadalmi Tréfás Vers, egy jó Barát' kérttére.*

H–I. j. 200., cím nélkül.

Magyar Músa, 1787. december 29. 817–818., *A' Györi P. T. Sz. Nagy István Ur Lakadalmára íratott H A Ur-által* címmel.

Szerencsi Nagy Istvánról l. a H–III., IV. versénél.

7. b) jegyzet: *Sine Cerere et Bacho friget Venus*: közmondás, eredete: *Terentius, Eunuchus*, 732. sor: „sine Cerere et Libero friget Venus”, ma ismert alakja: *hideg konyhán meghűl a szerelem*, szó szerint: Ceres és Bacchus nélkül megfagy Venus.

9. *Arion is Bétsben*: „*Arion*. Andrád Samuel, a' ki Bétsbül idvezli ezen házasságot.” A szerző jegyzete a *Magyar Músában*.

9. *Khironi ész epedésben*: l. Mitológiai névtár, Kiron.

XXIII. T. Nagy János Szanyi Plébánus Úrhoz, felelet egy leg első Levelére.

H–I. j. 227–229., cím nélkül, egy levél részeként.

Pálóczi Horváth és Iványi Nagy János levélváltásának első fennmaradt szövege. Nagy János 1788 februárjának második felében kereste fel levelével Horváthot – e vers tehát 1788 márciusa körül keletkezhetett. Kettejük kapcsolatáról, levelezésükről l. H–III. XI. T. Nagy János Úrhoz Levél. című vers jegyzeteit. Levélváltásuk megjelent verse az itt következő is. Péterffy, 1984/1, 31–32.

6. a) jegyzet: *Consonans* (lat.): mássalhangzó.
8. *Archimedes' fej-rontó görbe vonási*: Arkhimédész (i. e. 287–212), görög természettudós, matematikus, csillagász, mérnök; Pálóczi Horváth itt a földmérői munkára utal.
10. b) jegyzet: *Vocalis* (lat.): magánhangzó.
10. b) jegyzet: *Communis* (lat.): közös.
10. b) jegyzet: *Longa* (lat.): hosszú.
10. b) jegyzet: *muta* (lat.): zárhang
10. b) jegyzet: *liquida* (lat.): folyékony hang (l, r).
11. *Tóti mezőben*: Lengyeltótiiban, l. a H–I. Ajánlásának magyarázatainál.
18. *czirkalmamat* (rég.): körzőmet.
22. c) jegyzet: *Positio* (lat.): hangtorlat, a szótag magánhangzóját követő mássalhangzók száma.
30. *Gyöngyösy*: Valószínűleg Gyöngyösi István (1629–1704) költőre gondolt a szerző.
33. *Nem hazudott Cicero...*: Cicero, Marcus Tullius (i. e. 106–43), római politikus, filozófus, író, szónok. A hivatkozás helyét nem sikerült azonosítani.
39. *Hunyadi' érdeminek Horváth' keze által emeltt egy Oszlopot: A Hunniás* című eposzt.
42. *A' Szanyi Plébánus, kinek a' maga' méhekről...*: Nagy János méhészetéről szóló könyve: *Méhi gazdaság, a' mellyet Ovidius' rendihez alkalmaztatott magyar versekben foglalt Nagy János győri megyének egyházi-renden lévő személye és Rába-közben Szany-hellységnek plébánusa*, Streibig József, Győr, 1786.
59. *Virgil' szép tábori versse*: az *Aeneis*.
61. *Eneisemnek Társúl Bukolikát küldött*: a hasonlat Vergilius műveit, a vitézi *Aeneist* és a pásztori életet megjelenítő *Bukolikákat* állítja párhuzamba Pálóczi Horváth és Nagy János műveivel (*Aeneis–Hunniás; Bukolika–Méhi gazdaság*), ugyanakkor pontosabb lenne a párhuzam, ha Vergilius *Georgicáját* állítaná Nagy hasonló műfajú tankölteménye mellé.
82. b) jegyzet: *Révai* Miklós (1750–1807), piarista pap, teológus, egyetemi tanár, nyelvész. A nevéhez fűződik a szóelemző írásmód elve.
85. *Interes*: kamat.
70. a) jegyzet: *Elisió* (lat.): hangkivetés.

XXIV. *Ugyan azon Szanyi Plébánus Úrhoz felelet.*

H–I. j. 232., *Szanyi Plebanus Nagy János Urnak* címmel, végén keltezés: 10. Apr. 1788.

A verses levél címzettje Iványi Nagy János. Róla és Pálóczi Horváthhoz fűződő kapcsolatáról l. H–III. XI., T. Nagy János Úrhoz Levél. című vers jegyzeteit.

3. *öregittse* (rég.): nagyítsa.

7. *Attila vára*: Tihanyban a kuruc korban bizonyosan állt vár, de nem találtam annak nyomát, hogy a vár a hagyomány szerint Attiláé lett volna.
7. *Tihan' angyali szívű Jó Fő Papijának, mikor ő Hunyadimnak elébe Egy elmés verset Szombat-helyt ír vala*: Vajda Sámuel; 1. a Hunniás Keletkezésénél.
14. a) jegyzet: *Virg. Aen. L. VI. Nec non Threicius longa cum veste Sacerdos...*
Itt ül a fennkölt Thrák Dalos is, hosszú köpönyegben,
pengeti hét húrú lantját, (645–646., Lakatos István)

XXV. *A' Milton' el-veszett Paraditsomából fordítás próbára; egynehány vers-sor.*

H–I. j. 234., *Elveszett Paradicsom 1788 ápr. 22* címmel és dátummal.

Milton eposzának fordításáról két helyen emlékszik meg Pálóczi Horváth, s ezek el-
lentmondanak egymásnak. Az első utalás Kováts Ferenchez címzett, 1788. február 28-án
(tehát két hónappal a fordítás előtt) írott levelében található (Kecskés–Vilcsék, 1999, 215):
„Milton fordítására már engemet régen és sokan unszoltak, nem tudtam, hogy már U.
Bátyám belekezdett, én mivel csekély Francia és Német vagyok, úgyhogy még Dictio-
nariumokból is alig tudnám lefordítani, vagy nagy marha munkával és mégis rosszul, Ang-
liaiul pedig annyit tudok csak, mint Törökül, hozzá még addig nem foghatnék, míg nyelv-
veket nem tanulnék, de azonban verselni, kivált négysorú verseket írni, amint U. B. kezd-
te nagyon szeretek: azt találtam, hogy fordítsuk le ketten egészen, fogadom, hogy nagy
kedvességű munka lesz.” Ez alapján nem zárhatjuk ki, hogy a fordítás elkészítéséhez Ko-
váts Ferenc nyújtott segítséget, bár Pálóczi Horváth későbbi visszaemlékezésében az áll,
hogy egyedül, az angol eredetiből készítette (KazLev. XI. 467, 2697. sz., 1814. július 12.):
„Vólt az ideje, mikor Anglusból is fordítottam én a' Milton Paraditsomának elejét, pedig
ollyankor, mikor már egészen elfelejtettem azt az Anglus Grammaticát (úgy tetszik
Vallisiusét), mellyet Németi Pállal vólt vetélkedésemmel harmad nap alatt megtanultam:
– ő vette hasznát a' vetélkedésnek, mert azután úzte azt a' nyelv tudományt, és folyvást
értette utóbb az Anglus könyveket; de az én Nemzeti büszkeségem nem lévén barátja a'
fordításoknak, abba is hagytam, 'S el is felejtettem a' mit tanultam.”

11. *Hórebnek 's Síniának Titkosabb teteji*: A Sínai-hegy vagy Hóreb a Sínai-félsziget déli ré-
szén található hegycsoport, ahol Mózes a Tízparancsolatot kapta.
18. *Sion*: Izrael legmagasabb, szent dombja.
18. *Siloéh tiszta patakja*: a Siloáh-alagút a Gihon-forrás vizét vezeti el a Siloáh-medencébe;
jól azonosítható bibliai építmény.
19. *Oraculum*: csalhatatlan tekintély, bölcs.
28. *Sem folyó, sem kötött beszéd' formára*: sem prózában sem versben.

XXVI. *Egy Temetéskor. 19. Julii 1788-dik esztendőben.*

235. *Napát* (rég.): a meny anyját.

XXVII. *Vidám Haldokló*

H–I. j. 272–278., cím nélkül.

Magyar Museum, 1788. II. Negyed XVI. sz., 134–141. *Vidám-Indulatú Haldokló* címmel.

Batsányi a vers *Magyar Museumbeli* megjelentetése kapcsán ezt írta Pálóczi Horváth-
nak 1789. február 14-én (Horváth Kazinczynak írt, 1789. február 21-én kelt levelében idézi,

KazLev. I. 290, 181. sz.): „A’ sok citatiót is hagyj el, – Jaj a’ Poetának, ha mindenütt alluszióval etc. A’ vidám haldoklódnál majd több a’ jegyzés a’ materiánál”. Válaszlevelében Pálóczi Horváth a jegyzetek mellett érvel, de végül átadja Batsányinak a döntés jogát (uo. 287): „hagyj el ha tettik a’ citatiókat, hazánk nagy része előtt kedves lessz azok nélkül is az én versem”. Vö.: Debreczeni, 2004, 120–122.

A vers önéletrajzi ihletettségéről l. a *Ti vóltatok...* kezdetű sorok magyarázatát.

A vers publikálásának története felhívja a figyelmünket Pálóczi Horváth *Magyar Museum*hoz fűződő viszonyára, annak fordulataira. Révai Miklós és Pálóczi Horváth Ádám kapcsolatáról az első írásos adat 1785-ből való, l. H–I. [XXXIV.]; Horváth Révait mindig *Barátomnak* nevezi. E barátság volt az ösztönzője az *Egy Nagy Magyarhoz a’ Magyar Nyelv’ el-hagyattatásáról* című, Baróti Szabót bíráló versnek. Baróti és Révai a prozódiai harcban egymás ellenlábasai voltak, ezért a *Barát* Révaitól való szakításként értelmezhető tett volt, amikor Pálóczi Horváth a *Magyar Museum* terveiről értesült, Barótihoz írt levelet, melyben megbocsájtást kér bíráló verséért. A levélben részletezi Horváth, hogy „több már két esztendejénél mióta” azon mesterkedik, hogy a kassaihoz hasonló társaságot alapítson, s szívesen *adná magát társúl* Barótiékhoz (Abafi, 1885, 11–16). Közben Kazinczytól is levelet kap – a kassaiak tehát számítanak rá. Azonban még egy év sem telik el, s Kazinczy, akihez Pálóczi Horváthot a legszorosabb szálak fűzik, meg akar válni a *Magyar Museum*tól, s önálló folyóiratot akar indítani. Horváth követni akarja, de úgy kívánja intézni a szakítást, hogy Baróti s főként Batsányi önmaguk mondjanak le a vele való együttműködésről. Nyakatekert leveleket ír Batsányinak arról, hogy őt sohasem kezelték tényleges társként, igyekszik olyan verseket küldeni nekik, melyeket valószínűleg nem fognak kiadni, s a korábban küldött verseivel kapcsolatban türelmetlenkedik (Batsányinak 1789. február 20-án írt, másnap Kazinczynak lemásolt levelében, KazLev. I. 288, 181. sz.): „A’ vidám haldoklóról semmit sem írsz, ha kell e vagy nem Museumtokba. Ha nem szereted; írd-meg, mert én tudom hasznát venni. Ezután is, ha miket küldök; kérlek: leg-első gondod az legyen; hogy nézzétek meg, a’ mit szerettek, tartsátok meg; a’ mi pedig nem kell, sietve adjátok tudtomra. mert mind azok, a’ mi Társaságunknak Gyűjteményjébe be-fognak menni.” Itt az *Orpheusra* utal, melyben valóban sok írása megjelent, de melynek szerkesztésében nem vehetett részt, hiszen azt Kazinczy mások bevonása nélkül képzelte el. Révaitól feltételezhetően elhidegült, hiszen a későbbiekben sohasem említi, Baróti Szabóval és Batsányival sikerült szakítania, de az egyedüliként megmaradt Kazinczyval sem tartott már sokáig barátságuk (l. Abafi, 1885).

2. a) jegyzet: *Menippus*: Menipposz (i. e. 3. század körül), görög cinikus filozófus.

2. a) jegyzet: *Szokrates*: Szókratész (i. e. 496–399), görög filozófus.

2. a) jegyzet: πόρ' ῥ' ὠθεν μὲν παντάπασι ἐδόκει ἀτρέπτω προσώπῳ προσιέναι καὶ οὐ πάνυ δεδιέναι τὸν θάνατον δόκων – – – – ἐπεὶ δὲ κατέκυψεν εἴσω τοῦ χάσματος – – – ὥσπερ τὰ βρέφη ἐκώκυε. (gör.): Az idézet teljes szövege: πόρρωθεν μὲν, ὦ Μένιππε, παντάπασι ἐδόκει ἀτρέπτω τῷ προσώπῳ προσιέναι καὶ οὐ πάνυ δεδιέναι τὸν θάνατον δόκων καὶ τοῦτο ἐμψῆναι τοῖς ἔξω τοῦ στομίου ἐστῶσιν ἐθέλων, ἐπεὶ δὲ κατέκυψεν εἴσω τοῦ χάσματος καὶ εἶδε τὸν ζόφον, κἀγὼ ἔτι διαμέλλοντα αὐτὸν δακῶν τῷ κωνεῖω κατέσπασα τοῦ ποδός, ὥσπερ τὰ βρέφη ἐκώκυε καὶ τὰ ἑαυτοῦ παιδία ὠδύρετο καὶ παντοῖος ἐγίνετο. A lábjegyzet további

része a görög szöveg magyar fordítása. A teljes szövegrész Jánosz István műfordításában: „Messziről teljesen úgy tűnt, ó Menipposz, mintha rettenthetetlen arckifejezéssel lépkedne felénk, és szemernyit sem félne a haláltól. Szándékosan tetette ilyenek magát, hadd lássák az alvilág kapujában állók. De ahogy legörnyedt, bebújt a szakadékba és meglátta a sűrű feketeséget: csak állt ott ürömpoharával, én belehaptam a lábába, behúztam [...] erre, mint a csecsemő, hirtelen elbőgte magát, fiai után jajveszékelt, egészen magánkívül volt.” *Lucian. Dialog. mort.:* Lukianosz (2. sz.) szír származású görög szónok, satíráíró. *Halottak párbeszédei*, 21. rész, *Menipposz és Kerberosz*, in: *Lukianosz összes művei*, I., Bibliotheca Classica, Bp., Magyar Helikon, 1974, 261.

11. a) jegyzet: *Loca nocte tacentia late. Virg. Aen. L. VI.:* „ti néma vidékek az éjben” 265. sor.
48. a) jegyzet: *Virgil. Halál testvérjének nevezi az álmot. Aen. VI. Et consanguineus laethi sopor.:* Az idézet pontosan: *tum consanguineus Leti Sopor*, „a Halál huga is jön, az Álom”, 278. sor.
48. a) jegyzet: *Ovid. pedig halál' hasonlatosságának: Stulte! quid est somnus? Gelidae nisi mortis imago. Amores, IXb.:* „Balgá! Mi lenne egyéb? A halál visszfénye az álom!” (Má-sodik könyv, IX., 41. sor.)
101. a) jegyzet: *Perraltius:* Valószínűleg Charles Perrault (1628–1703), francia íróra és akadémikusra utal.
101. a) jegyzet: *Marriottus:* Nem sikerült azonosítani.
173. a) jegyzet: *Jactanda per auras brachia tenabat – – – Mox altior ultro, paulatim accrescit Terris, tenuesque sub auras Evolat – – – Paul. Németi. (lat.):* „Lebegő karjait a levegőbe tartotta [...] Majd tovább, magasabbra, lassan feljebb emelkedve a földről, repül a lány levegőben.” (Lengyel Réka fordítása.)
177. *Ti vóltatok, Füred' sok-sorú bérczei! Ártatlan szívemnek gyönyörűségei:* az e sorokban megjelenő képek arra utalnak, hogy a versben megszólaló búcsúzó ténylegesen maga a szerző. Pálóczi Horváth írásaiban csupán egy helyen találtunk arra való utalást, hogy a nyolcvanas évek második felében komoly betegségen esett át: az 1789. augusztus 11-re dátumozott *A' Halál és az ítélet* című írás elején ezt olvashatjuk: „NAGYON közel vóltál hát a' halálhoz Barátom! – – – Én éppen olyan állapotban vóltam ez előtt mint-egy harmadfél esztendővel” (H–III. [XXXIV.]).
196. *Aen. L. VI.:* nem sikerült azonosítani a szöveghelyet.
211. *Júnó' hanggá vált Leányja:* Ekhó, I. a Mitológiai névtárban. Júnó átka miatt kellett ismételtetni mások szavait, de nem az ő lánya volt.
211. a) jegyzet: *Corpus adhuc Echo, non vox erat... Metam. L. III. Fab. V.:*
 Test volt még Echo, nem pusztán hang, de a csacska
 nem használta bizony máskép, csak akár ma, a hangját:
 sok szóból csak a végsőket mondhatta el ismét. (359–361.)
220. *Remete lakást-is engedett:* Pálóczi Horváth szántódi (bérelt) házát nevezte így, I. pl.: „Füredenn a' magam Háza van egy gyönyörű ki nézéssel; a' Másikonn szántódonn ez a' Remete lakásom” (KazLev. I. 270, 175. sz.).

XXVIII. Egy rövid tudósító Levél, melly a' múlt 1790dik esztendei Ország' Gyűlésén Budán tétett közönségessé, és tsak hamar jó foganatot mutatott, ha az itt le-festett Társaság, más nagyobb reménységű gondolat miatt el-nem-múlt volna.

H-II. j. 213., Egy Levél, mellyel a' Budai Dietan 1790. öszve gyűlt Mlságok serkentettek a' Magyar Literaturának előmozdítására címmel.

A Pálóczi Horváth-szakirodalomban több helyen szerepel, miszerint a szöveget ki-nyomtatták s az országgyűlésen terjesztették (pl. Lengyel, 2011, 36) – ennek azonban nem találtuk nyomát; sem a kinyomtatott röplapot nem sikerült megtalálni, sem olyan utalást, amelyben a kiadványként való megjelenés egyértelműen szerepelt volna. Pálóczi Horváth 1814-ben és 1815-ben készített önéletrajzai végén felsorolta nyomtatásban megjelent mű-veit, s ezeken a listákon sem szerepel ez a munka.

Arról sem találtam szó szerinti utalást, hogy a szöveget Széchényi kérésére írta Pálóczi Horváth, de ez több részlet szerint bizonyosnak vehető. Horváth 1789. augusztus 11-én ezt írta Kazinczynak (KazLev. I. 420, 231. sz.): „Gróff Szétsényi 8-a Aug. ment el; ő magát hozzám és Péczelihez társúl adta; 's azt végeztük, hogy mi keressünk magunk mellé magyar tudósokat; ő pedig némelly Mágán jó Barátit arra fogja venni, hogy mindenik egy egy nemes Ifjat sub titulo Secretarii tartson maga mellett; a' kiknek egyéb dolgok ne legyen, hanem a' jó Francz és Német könyveket forgassák magyarra”. A tudósító Levél alap-gondolatában tehát már ekkor megegyeztek (sőt a Szentgyörgyihez 1789 nyarán írott levelekben is található olyan gondolatmeneteket, melyek az itt leírtakkal egybevág, l. Gulyás, 1938; Harsányi, 1911), s az 1790. október 3-i gyűlésre fogalmazta meg Pálóczi Horváth részletesebben, nyilván a házigazda, Széchényi kérésére.

Széchényinek nyaralója volt Füreden; Pálóczi Horváthtal az 1780-as évek elején-közepén ismerkedtek össze. Az éveken át tartó jó kapcsolat 1791-től fokozatosan megromlott; egyik első oka az lehetett, hogy a *Leg-rövidebb Nyári éjtszakát* az eredeti tervtől eltérve Pálóczi Horváth nem Széchényinek hanem Sándor Lipót nádornak ajánlotta (l. az említett mű jegyzeteit). 1800 novemberében a somogyi inszurgensek kifosztották Horváth nagybajomi házát – Pálóczi Horváth, sógora Sárközy István példáján felbuzdulva kártérítést követelt. Hosszú, részletes listákat tartalmazó leveleket küldött Széchényinek, arra kérve a gróft, hogy segítse elő kártérítésének ügyét. A gróf, aki nem tekintette Pálóczi Horváthot valódi nemesnek, zaklatásnak vette a leveleket – kapcsolatuk ekkor szakadt meg teljesen (l. Vörös, 1958, 6–33). Lengyel, 2011; Péterffy, 1977, 201–204.

15. *Fundamentomon* (lat., rég.): alap, alapzat.

29. *előfizetés kereséssel, tudtomra, sőt egész Hazám' tudtára a' Közönségnek nem alkalmatlankodtam*: l. Pálóczi Horváth kiadványainak Keletkezés című fejezeteinél.

33. *közönségessé*: nyilvánossá.

37. *egy Méltóságnak*: feltételezhetően (a később Grófként is említett) Széchényi Ferencre utal.

42. *Secretarius* (lat. rég.): titkár.

62. *Pázmán*: Pázmány Péter (1570–1637), esztergomi érsek, író.

62. *Kaposit, Csétsit, Tótfalusit*: Tótfalusi (vagy Misztótfalusi) Kis Miklós (1650–1702), nyomdász, Csécsi János (1650–1708) és Kaposi Juhász Sámuel (1660–1713) készítették az 1684-ben, Amszterdamban kiadott, átdolgozott Bibliát. Szentgyörgyihez írt levelében is őket említi, mint lehetséges kiindulópontot (Harsányi, 1911, 453).

68. *feles szám* (rég.): a szükségesnél több.
69. *egymás' híre nélkül*: tudta nélkül.
81. *Fundus* (lat., rég.): alap, alapot.
95. *Typographia* (lat., rég.): nyomda.
100. *árkus* (rég.): ív (egy ívnyi papír).
114. *Kazinczy Ferenc* (1759–1831), költő, író, műfordító, Abaúj megyei táblabíró (1784–1786), iskolafelügyelő (1785–1790).
115. *Péczely*: Péczeli József (1750–1792), református lelkész, költő, műfordító.
115. *Kováts Ferentz* (1746 k.–1819), Veszprém megye főmérnöke, költő, műfordító. Pálóczi Horváthtal az 1780-as évek eleje óta ismerték egymást, a verstani vita kapcsán leveleket váltottak (Kecskés–Vilcsék, 1999, 201–215).
131. *némellyek a' Grammatikán' s Dictionariumon akarják kezdeni a' nyelv-mívelést*: A HMNT írt ki pályázatot magyar nyelvtankönyv készítésére (1789. szeptember 25. 281–288.), a nyertes pályaművekből készült a (*Debreceni Magyar Grammatika*, 1795-ben. A grammatika-készítés Révai *Planum erigendae eruditae societatis hungaricae alterum elaboratius. Viennae, 1790.* című munkájának is alap gondolata. Lásd még: Székely, 1929, 24–29.
132. *mások ismét azon, hogy minden új könyvet, már azt akarki írta legyen recenseáljanak*: Kazinczynál merül fel az utólagos recenzió programja; Pálóczi Horváth ezt nem érzi szükségesnek.
134. *Régulájit*: szabályait.
170. *Julius Caesar* (i. e. 100–i. e. 44), római hadvezér és politikus, a császárság létrehozója.
176. *Hunyadi János* (1409–1456), udvari lovag (1434–1435), szörényi bán (1439–1446), erdélyi vajda, székely ispán és nándorfehérvári kapitány (1441–1446), temesi ispán (1441–1456), kormányzó (1446–1452), beszercei gróf, főkapitány (1453–1456).
177. *Mátyás*, Hunyadi (1443–1490), magyar király (1458–1490), cseh király (1469–1490), osztrák herceg (1486–1490). Hunyadi János fia.
191. *Költ Budán 29. Junii 1790.*: nem egyértelmű, hogy a dátum mire vonatkozik. A (fentebb leírt) jelek arra utalnak, hogy maga a *tudósító Levél* csak augusztusban vagy szeptemberben keletkezett; elképzelhető, hogy e dátum csak a verses részre vonatkozik.

XXIX. *A' Komáromi Tudósokhoz, mikor a' mindenek Gyűjteményt először félbe szakasztották; serkentő Levél, hogy folytassák azt.*

H–II. j. 42., *A' Komáromi Tudós Társasághoz 1789 febr. 3. címmel.*

A komáromi, Péczeli József által szerkesztett *Mindenek Gyűjtemény* 1789 januárjában indult útjának. A bécsi *Magyar Kurír* szerkesztője, Szacs vay Sándor lapjában rövidítve közölni akarta a *Mindenek Gyűjtemény* tartalmát is. Ez csökkentette volna Péczeli lapjának keresettségét – ezt sérelmező cikket jelentetett meg a komáromi körhöz tartozó Fejér György a *Pressburger Zeitungban*. Szacs vay gunyoros cikkel válaszolt, önzéssel és haszonleséssel vádolva a komáromiakat. Az igazságtalan írás országszerte felháborodást keltett az írók körében (Bíró, 1963). A *Mindenek Gyűjtemény* 1789 júliusától újraindult, s egy éven keresztül heti kétszeri alkalommal jelent meg. Egy év múlva újra megszűnt a lap, s 1791-ben és 1792-ben évkönyv formában élt tovább.

A Péczelihez írott *serkentő* Levelet Pálóczi Horváth elküldte Kazinczynak; néhány levélváltással később ezt írta a versről (KazLev. I. 315, 193. sz., 1789. április 8.): „Péczelihez írott levelemet nem is szándékoztam a’ Kurirnak felküldeni, hanem az csak ijesztésére való volt Péczelinek, hogy ha levelemre nem hajol, meg eshetik, hogy fel-küldöm.” Kazinczy ekkor a költeményt már tovább küldte Batsányinak, aki (elveszett) levelében érdeklődött Pálóczi Horváthtól a verssel kapcsolatos eredeti tervei felől. Horváth válasza Kazinczynak az 1789. április 17-i levélben maradt fenn (KazLev. I. 335, 197. sz.): „A’ Komáromiaknak írott versem nem is a’ Museumba való, én csak mulatságra küldöttem meg; de mivel Kazinczy meg mutatta, ’s talán méltónak is ítélte Museumtokba, már most inkább kérnem kellene, hogy be ne iktassátok. még talám a’ magam’ Holmijéből is ki hagyom; lehet, hogy Társaságunk munkáji közé idővel be megy; de elébb azoktól ki kell kérnem, a’ kiknek írtam. Sok bajom volt akkor, mikor Kazinczynak azt a’ levelet küldöttem, meg lehet, hogy gondatlanságból ollyast találtam írni, hogy kinállya meg vele a’ Museumot. De megbotsástatok – hiszen tudom, hogy személyt illető darabok oda be nem mehetnek.”

44. *Ő Bétsből Magyar Hazánkknak leg-első Hír-hordója*: a bécsi *Magyar Kurír* az első magyar nyelvű lap volt (1786-tól 1834-ig).

46. *Deres*: ló, mint a Kurír (‘futár, hírnök’) közlekedési eszköze.

59. *Deliberatum* (lat.): deliberatum est: elhatározott (jogi műszó).

60. *Genus irritabile vatum*: Az idézet forrása: Horatius, *Levelek*, II, 2, 102. (Lengyel Réka adata.) A teljes verssor fordítása: „Én a hiú költők tetszéséért lenyelek sok mindent”. (*Horatius összes művei*, ford. Bede Anna, Bp., Európa, 1989, 324.) A Pálóczi Horváth által idézett verssor-töredék szólásként élt, jelentése kb.: „a költők ingerlékeny népesség”.

61. *Szabó, Révai és Rájnis lám egymással mit tettek*: a Baróti Szabó Dávid (1739–1819), Révai Miklós (1750–1807), és Rájnis József (1741–1812) közötti prozódiai harcra utal.

67. *Szatsvay Sándor*: a *Magyar Kurír* szerkesztője.

81. *Lám az én Holmimet egy Pap már a’ tűzbe vetette*: a *Leg-rövidebb nyári éjtszaka...* című munkájának Jegyzéseiben szól erről Pálóczi Horváth.

126. *Gisskra*: I. a *Hunniás* jegyzeteiben, a szereplők felsorolásánál.

152. a) jegyzet: *Quid facitis? Quae vos dementia dixi... Ovid. Metam. L. XIII. F. I.*:

– – „Mit tesztek?” szóltam rögtön „Megvesztetek-é mind,
társak – – – – –

Így meg ilyen szókkal, hisz szónok lettem a kintől,

Visszatereltem a gályáktól magam én a futókat. (225–229.)

XXX. *Szellezkihez Külföldre egy Levél. die 27. Febr. 1789.*

H–II. j. 59–62., 27n Febr. 1789. *Szellezkyhez Külföldre* címmel.

Mindenes Gyűjtemény, 1789. november 14., 193–205., *Egy külső Országi Lakos Magyarhoz* címmel.

A címzetről csak annyi bizonyosat lehet tudni, amennyi a bevezető sorokban olvasható. Péterffy valószínűsíti (Péterffy, 1984/1, 101), hogy Szellezky Károlyról van szó, aki a pozsonyi evangélikus líceumban az angol, a francia és az olasz nyelv „rendkívüli” tanára, korábban a lipcsei egyetemen az angol nyelv magántanára volt. Francia és angol nyelv-

könyvei jelentek meg németül Pozsonyban és Bécsben 1813-tól kezdve. Péterffy, 1984/1, 63–69.

21. a) jegyzet: *ad Spiritum Rectorem* (lat.): „a vezérlő lélekre”. (Lengyel Réka fordítása.)

21. a) jegyzet: *emphatice*: nyomatékosan, hangsúlyosan.

21. a) jegyzet: *Adducitque cutem macies, et in aëre succus... Ovid. Metam. L. III. Fab. V.:*

bőre is elszárad, minden testnedve a légbe

illan el. És végül csak a hangja s a csontja marad meg:

megvan a hangja ma is; kővé vált, hírlík, a csontja.

Erdőn rejtekeznek, ki se jó a fenyérre, a bércre;

halljuk, ahogy szól ő; de bizony csak a hangja az élő. (397–401.)

46. *Kanahániaknál szebb szálló-gerézdeket*: Kánaán, bibliai hely, az ígélet földje.

60. *szemem czirkalmait*: nem egyértelmű verssor; a *czirkalom* jelenthet körzöt vagy kört.

107. *fent héjjazni*: a *fennhéjáz* szót Pálóczi Horvát gyakran és sokféle formában használja (pl. *fent héjjaz*, *fenn héjjáz*, sőt: *fellyebb héjaz*), jelentése kb.: kevély, önelégült.

147. a) jegyzet: *a' mit a' virtusról mond a' Poéta: Virtutem incolumen odimus, sublatam ex oculis quaerimus invidi.*: Horatius, *Carmen*, III. Könyv, XXIV. Óda: „a' jeles érdemű, Míg él, gyűlöletes; holta után böcsös.” Virág Benedek fordítása.

162. *Franz Rámára*: francia módra.

XXXI. Egy jó Baráthoz válasz a' Barátságáról. 8. Mart. 1789.

H–II. j. 70., *ad Cl. D. Michaelem Komadi Nagy Ministred Dorogiensem 8a Martii 1789.* címmel és dátummal.

A vers (és a következő is) Komádi Nagy Mihály (1745–1826) nagydorogi református prédikátorhoz, espereshez, egyházi énekszerzőhöz szól. Kapcsolatuk dokumentuma hat verses levél, melyekben főleg családi dolgokról írtak egymásnak (gyermekáldás, betegségek stb.), ezeket ismerteti: Péterffy, 1984/1, 24–27.

17. *Társaságban*: társadalomban.

23. *Status Naturalis* (lat.): természetes állapot.

43. *mizantrop*: embergyűlölő.

51. *Esopus*: Aiszóposz (i. e. 600 k.), ókori görög meseköltő.

55. *Koma-szomszédod meg-viszi versemet*: nem tudtuk kideríteni, kit említ.

57. *Ha az el-temetett Yung tavaszra ki-kél, Ha Zair, 's Henriás szöll, 's Péczeli mesél*: Péczeli József fordításait sorolja fel a szerző: *Zayr. Tragédia, melly francia versekből ugyanannyi számú 's lábú versekbe foglaltatott*, Győr, 1784; *Henriás az az negyedik Henrik francz királynak életének némelly része...* Győr, 1786; *Yung éjtzakái és egyéb munkáji*, Győr, 1787.

65. *él a' Sámuel 's Te-is az Annyával*: nem találtunk róluk adatot.

XXXII. Ugyan azon jó Baráthoz, – *Mentség*. 3. Mart. 1790.

H–II. j. 196., *3a martii Ad Rndo D. Michaeli Komadi Nagy Minis[...] Dorogensi* címmel.

Komádi Nagy Mihályhoz szól (l. az előző vers jegyzeteit). Péterffy tévedésből 1789-es dátumról beszél, holott a kötetben egyértelműen 1790 áll, így tehát nem néhány nappal az előző vers előtt keletkezett, hanem egy évvel később. Péterffy, 1984/1, 24–25.

2. *Prókátor* (rég.): ügyvéd.

9. *Orfeé*: Orfeusz.

XXXIII. Fordítás Ovid. *Trist. L. V. Eleg XIV. Názó a' Feleségéhez.*

H-II. j. 46., 1789 febr. 5 *Ovid Trist. L. V. Eleg. XIV ad Coniungem Naso (...)* címmel és dátummal.

36. *A' felejthetetlen hírű Penelope' hűsége:* Penelopé, Ithaka királynője húsz évig várt férjére, Odüsszeuszra, I. Homérosz: *Odüsszeia.*

I. *Tihan' Síralma.*

H-I. j. 172., cím nélkül.

Magyar Músa, 1787. június 30. 418., cím nélkül.

Először a *Magyar Músában* jelent meg, a kötetben ez után következő vers után, ezzel a bevezetéssel: „Ugyan azon Tihanyi Klostromról írta ez előtt kevés híján öt Hónappal Tihanban, az alatt, míg a' F. Királyi Parantsolat el-olvastatott, ugyan ezen vers Író mint jó szomszéd. 11. Jan. 1787. ezeket. Nóta: O me moestrum Bellogradum.” A lapbeli szöveg „Óh én szegény Tihan' Vára!” helyett „Oh síralmas Tihan' Vára!” sorral kezdődik (ez áll a kéziratos szövegváltozatban is), de a szöveg további részében nincs lényegi eltérés. A keltezés a vers elé került, s a vers utolsó sora („Istennel, életeddel”) hiányzik a lapból, de ez minden bizonnyal sajtóhiba, hiszen a rímhívó sor szerepel a versben, s valószínűleg a lap aljára már nem fért ki az utolsó sor. Péterffy a versek kapcsán arról beszél, hogy Pálóczi Horváth „mint énekes kereste a hangulathoz legjobban illő, a leghatásosabban előadható „Notá”-t.” Péterffy, 1984/1, 18.

30. *Vale* (lat.): Isten veled!

52. *Notab.* (lat.): notable, figyelemre méltó.

II. *Tihan' bútsúzása, mellyben siratja az Apátúrját a' Decretorius Terminus előtt tizenegygyed nappal 1. Junii 1787.*

H-I. j. 173., cím nélkül.

Magyar Músa, 1787. június 30. 416–417. *TIHAN-SÍRALMA. Nóta: magas hegyek, szelid erdők – Faludiban* címmel, a vers után ez áll: *Irta Füreden 1. Junii, a' Decretorius Terminus előtt tizenegy nappal Horváth Adám.*

II. József 1782-től fokozatosan föloszlatta a szerzetesrendeket, a tihanyi bencés apátságot 1787. június közepéig kellett fölszámolni.

Nota: Fillis nyúgszik...: Faludi Ferenc (1704–1779), költeményeit 1787-ben Győrben Révai adta ki; az idézett rész a *Phyllis* című vers kezdősora. Pálóczi Horváth Faludi versét az ÖÉ-be is beválogatta (117. sz.).

60. *Ez kegyes Illyés Mássa, Marad-e Elizeussa:* Illés bibliai próféta, Elizeust választotta utódául, I. 1Kir 17; 18; 21; 2Kir 2, 1–17.

III. *Egy Jó Barát' bútsúzása jó Barátjától, ugyan azon Áriára*

H-I. j. 171–172., Anno 1787. *14a Junii, egy jó barát jó barátjától butszuzik. Iratott T. Nagy Imre Posonyi Seminariumbeli Nevendék Papnak képében* címmel.

ÖÉ, 184. sz., *Költsönös lekötelezés* címmel.

Lásd az előző vers jegyzeteit. Péterffy, 1985, 145–146.

IV. *Egy gyenge Szűz' Eneke.*

H-I. j. 176., *Egy Szűz Éneke* címmel.

ÖÉ, 91. sz., *Kora szerelem* címmel.

Péterffy, 1985, 155.

14. *tőr*: hurok, kelepce, csapda.

14. *mézzel kenegeti Madzagát*: mézes madzaggal csalogatták csapdába az állatokat.

18. *Maszlag*: bódító étel vagy ital.

20. *színes*: hazug, nem őszinte.

35. *Adieu* (fr.): Isten veled.

V. *Egy különben víg, de el-keseredett Ember' Éneke*.

H–I. j. 179–180., *Egy el keseredett víg ember Éneke* címmel.

ÖÉ, 154. sz., *Hűségtelen világ* címmel.

Péterffy, 1985, 143.

1. *Pater Ányos Pál* (1756–1784), költő, pálos rendi szerzetes.

VI. *Ennek a' Szaporája Magyar Verbung*.

ÖÉ, 145. sz., *Üss bár, nem fog* címmel.

A *Magyar Músa* (1787. június 20. 387–388) az első két versszakot közölte, s utána ez olvasható: „Az úgy nevezett Verbunkos nótáknak a' lévén a' természetek, hogy színt úgy pattogjon a' vonó a' hegedűn; nem esik szépen a' vers az ilyen énekekben, ha tsak nem sok hosszú és kemény szillabákból áll. Illyen ez az edgynehány”. Péterffy, 1985, 144.

5. *lárva*: álarc, báb.

17. *a' boldogság' Arany ideje*: a görög mitológia szerinti *aranykor*, ideális, tökéletes korszak, melyet a silányabb *ezüstkor* s *rézkor* követett. Ez után következett a dicsőséges, de már nem ideális *héroszok kora*, melyet a jelenben a *vaskor* követ.

18. *Pandora pikszissébe*: *pixis* (gör.): szelence. Zeus, hogy megbüntesse a tüzet elfogadó embereket, megteremtette Pandórát, az első asszonyt. Hermész egy szelencét ajándékozott Pandórának, melyet nem volt szabad kinyitni, de Pandóra kíváncsiságból kinyitotta, és az emberekre szabadította a sorscsapásokat.

56. *Árván síróván szívemet*: l.: ÖÉ, 116. sz., *El pártoltt szerető* címmel.

VII. *Egy Szerelmes Ifjú Marssa*.

H–I. j. 180., *Egy szerelmesnek Marssa* címmel.

Magyar Músa, 1787. június 20. 388–389. *Edgy szomorú Magyar Mars* címmel, a középső két versszak nélkül.

ÖÉ, 81. sz., *A kiszabadúlt madár* címmel.

A *Magyar Músa*ban közvetlenül az itt is előző vers után található, ezzel az átkötő szöveggel: „Mind ezekben már szükséges volna ki tennem a' taktusokkal meg-edgyező mértékeket, de hogy sok helyt ne foglaljon írásom, tsak edgyet írok ide, mellyben már a' hangmértékek jobban ki-tettzenek; mivel a' régi Distikonokhoz nagyon hasonlítanak. Edgy szomorú Magyar Mars.” Ez után következik a vers első és utolsó négy versszaka. Péterffy, 1985, 162–163.

1. *tábori billegető síp*: töröksíp, tárogató.

19. *kádentzia* (rég.): rím.

VIII. *A' szerentse ellen panaszolkodó Ének Magyar Verbung.*

H–I. j. 193., *A' szerentse ellen egy szomorú Ének* címmel.

ÖÉ, 150. sz., *Triumphus a szerencsén* címmel.

Péterffy, 1985, 118–119.

17. *Részel* (rég.): részesít.

52. *fent héjjazni*: a *fennhéjáz* szót Pálóczi Horvát gyakran és sokféle formában használja (pl. *fent héjjaz*, *fenn héjjáz*, sőt: *fellyebb héjaz*), jelentése kb.: kevély, önelégült.

58. a) jegyzet: *Alium multis Gloria terris tredat ... Senec. Tragoed.*: „Mást a világhír szárnya röptítsen, minden város róla fecsegjen, pletyka emelje a csillagos égig, mint csak egy istent, vagy szekerével szálljon a mennybe, engem a biztos otthon ölében rejtjen a föld! Veszteg maradók érik meg a vénkort...” (*Hercules furens*, 192–199.)

IX. *A' szerelem' kezdete és nevelkedése.*

H–I. j. 201., cím nélkül.

Magyar Músa, 1788. február 13., 81–84. *Castis omnia casta. – Fársáng. – A' Tanulatlan szerelmes. – Aria.* címmel, *B. Füredről 7 Januar. 1788.* dátummal.

A *Magyar Musá*ban a szöveg végén 's a' t. áll, s ott is az itt következő vers jön utána, erre való válaszként.

6. *Éltét-is, egy kegyetlenért Dido: Aeneis*, negyedik könyv.

42. *Venus' Fija: Amor*, szerelemisten a római mitológiában.

120. *linia*: vonal.

X. *Cyprus különböz Pafustól.*

Magyar Músa, 1788. február 13., 84–85. *Ezeket a' Tanultabb szerelmes nem hiszi, hanem így felel reá:* címmel.

A *Magyar Músá*ban is az itt megelőző vers után áll, arra való válaszként.

XI. *Eleven Halott. Vagy Nikolaides nevű Nemes Veszprémi Musikusnak még életében íratott halotti bútsúzója, egy régi meg-aggott Menuet.*

Magyar Músa, 1787. június 16., 384. Cím nélkül, az utolsó strófa hiányzik.

ÖÉ, 180. sz., *Mikolányi bucsúztatója* címmel.

A *Magyar Músá*ban ez áll: „[R]égi lassú *Menuetre* írtam edgy jó *Músikusnak* ilyen halotti bútsúzót, mellyben a' hangok hoszszak-is, lágyak-is.” Ez után következik a vers első négy versszaka és az ötödik versszak első két sora. A lapbeli szövegben az első versszak két sorral hosszabb: „A' ki kedvellette kedves énekemet, / Mondjon most helyette tsak edgy requiemet.” A *Veszprémi Musikus* Nikolaides-Mikolányit évekkel később a H–III. j. 38. oldalán is megemlíti: „5a Julii, 1791. a Veszprémi Nicolaides Chorussa, A Korona nótáját egész hathatósan hegedülvén...” Péterffy, 1985, 136–138.

1. *Vale* (lat.): Isten veled!

12. *kéz ívét*: általában íjat jelent, de itt (hegedű)vonót.

XII. *Halotti Ének.*

H–I. j. 224., *Halotti Enek, nota Aldjad én Lelkem az Urat 1787 jan 28.* címmel.

1. *Nota: 'Sólt. Áldjad én Lelkem az Urat.*: 103. zsoltár.

XIII. *A' meg-vígasztalhatatlan.*

Magyar Músa, 1787. november 21. 741–742., *Tóldalékkül légyen e' szomorú Ének*. Nohai T. G. Anyós Pál *lassú Márssa' Nótájára* címmel.

XIV. *Vígasztalás egy ok nélkül bánkódó Szívohez.*

71. *flastrom* (rég.): sebtapasz.

XV. *Magyar Mars a' Török ellen.*

3. *Bánátot*: a Kárpát-medence délkeleti része, főbb nagy városai Temesvár és Belgrád.

6. *Kinizsy Pál* (1431–1494), hadvezér.

11. *Sógort*: osztrákokat.

11. *Legyet*: valószínűleg az oroszokra utal (latin *musca* = légy).

19. *Milvus* (lat.): kánya. Pálóczi a *Tik-hordó* elnevezést magyarázza a latin szóval.

23. *négy-folyó-vized*: Duna, Tisza, Dráva, Száva.

27. *Gothus*: germán törzs a Római Birodalom keleti és nyugati szélén.

27. *Szarmata*: ókori iráni nyelvű nép. A hunok őket is és a gótokat is leigázták.

28. *kéméld*: kíméld, itt inkább: sajnáld.

XVI. *Hasonló Tavaszi Mars a' Török ellen.*

3. *Qvartély* (rég.): szállás.

5. *Spahis*: szpáhi, könnyű pánccelzatú lovaskatona a török seregben, támadó funkciót töltött be.

5. *Jantsár*: janicsár, gyalogos zsoldoskatona a török seregben, védekező funkciót töltött be.

7. *Dalmán*: dolmány, prém nélküli kabátféle.

XVII. *Az el-hagyatott.*

H–II. j. 19., 1789 jan. 11. dátummal.

XVIII. *Maga vonogatás Amor ellen.*

15. *Vénus fattya*: Amor.

18. *ragánt*s (rég.): ragadós.

XIX. *Pásztor Ének.*

H–II. j. 106., cím nélkül.

Heliconi Virágok, 1791., 65–67. *Sári Rózsam*, *Paraszt-dal* címmel.

ÖÉ, 70. sz., *A gyaniúba esett szerelmes* címmel.

KazLev. I. 355–356, 204. sz., Kazinczynak, 1789. május 13.

A H–II. j-ben és a KazLev-ben a következő két sorral folytatódik a vers: „Ne félj ám Kintsem Sárom! meg nem nyomorítlak, / Csak az ídes játékra előre tanítlak 's a. t.” A vers első két sorát Kazinczy küldte el Pálóczi Horváthnak, s ő kérte tőle, hogy a népi énekek modorában folytassa. Levelezésükben többször előkerül (KazLev. I. 355, 204. sz., 1789. május 13.): „Sári Rosámat kérsz tőlem, irtam a' mit irtam, de nem tudom, nem tudok e hozzá: vagy a' Dajmon hibázik, nem süll úgy, a' mint akarom”. Kazinczy, s mások is elismeréssel szólhattak a vers felől (KazLev. I. 467, 250. sz., 1789. szeptember 9.): „Sári Rósámat hát mások is szeretik, nem csak Te, – én meg vallom, hogy nem láttatom eléggé utól értnek lenni benne a' paraszt simplicítást; de ha első próbám is olyan jó, ezután többet próbálok;

azt tsak mintegy erőltetve írtam; és több időmbe került, mint ez, a' mit most ide zárok" (a levél melléklete nem maradt fenn). A *Heliconi Virágokban* a versben néhány szó méretű módosítás található (pl. a negyedik sorban *Minap* helyett *Szerdán* áll), s a negyedik strófa hiányzik. Péterffy, 1980, 50–51.

2. *kedves Barátom*: Kazinczy Ferenc.

XX. *Fillis' tsalfasága. Gellért' Pántlikájából tsinált Pásztor ének.*

H–II. j. 175., *Geller Pántlikájához egy Pásztori Enek 14 9br 1789* címmel és dátummal.

ÖÉ, 82. sz., *A szerelemföltő Fillis* címmel.

KazLev. I. 495–497, 261. sz., 1789. november 6. Cím nélkül.

Kazinczy 1789. október végén látogatta meg Szántódon Pálóczi Horváthot, ekkor vitte el neki Szentjóni Szabó László Gellert *A' Pántlikájáról* készült fordításának kéziratát. Pár nappal később Horváth levelet küldött Kazinczynak (KazLev. I. 493, 261. sz., 1789. november 6.): „Ugy e bizony? Kedves Kazinczim! hogy nem tsupán tsak ajándékban hoztad nekem a' Pántlikát; hanem nem bánod, ha azt egy kitsinyt meg ránczigálom”. A levél első fele Gellert szövegére és Szentjóni fordítására vonatkozó észrevételeket tartalmazott (egy héttel későbbi, november 14-i levele is erről szól, l. KazLev. I. 497–503, 262. sz.), második felében pedig az itt tárgyalt verset küldte el Kazinczynak: „Utóljára hogy én is a' Tragoedus Senecától tanuljak; Chorus gyanánt, egy Pásztori éneket irok a' Pántlika végire; ad formam Dúbár; Nota: Kortsmárosné Kápolnája a' pincze.” A két szövegváltozat pontosan megegyezik. A vers után ez áll a levélben: „Ezt az Éneket Csapodi felette nagyon meg szerette; de sokáig meg nem vallotta, hogy ennek játéki édességén kívül, van neki bizonyos interessentiája; s egyszer el olvasva a vatsora felett a maga Lisije előtt; ők ketten értették a czélozást; a Kedves el pirúlt, s engem jól meg szidott, azt vélvén, hogy egyenesen ő rá írtam, – és azután könnyen meg-békéltünk. Ha neked is szépnek fog láttzani, cseréld el Fillist Sárinak, Dorist Julinak, Montánt Gyurinak, Mirtilt Jósinak, vagy más valaminek.” Csapodyról I. H–III. XX., a *Dúbár* szóra nézve I. H–I., [XX.]. Péterffy, 1980, 68.

XXI. *Egy Világát meg-únt Bánatos.*

Orpheus, 1790., Második kötet, Szűz hava, 377–380, *Búslakodás* címmel.

XXII. *A' Mátyás Király' Palotájára.*

A cenzor teljes egészében törölte a verset, így csak a cím maradt. Feltehetően *A' Mátyás Király Palotája látására (ének; ad notam Verbunk.)* című, a H–II. j-ben is szereplő (209. oldal), s az ÖÉ-ben 5. sz. alatt megjelent versről van szó. Az ÖÉ két változatot tartalmaz, mi alább a H–II. j-ben is szereplő szövegváltozatot közöljük. Részletei megjelentek: Péterffy, 1977., 193–194. Kérdéses, hogy Pálóczi Horváth ezt akarta-e kiadni a gyűjteményes kötetben – egyrészt, mert joggal feltételezhette, hogy a cenzúra nem fogja azt engedni, másrészt mert a kötetben két strófányi rész van kihúzva, s a kötet más helyein a kihúzott sorok száma mindig pontosan megegyezik a hiányzó sorok számával.

A palotát a törököktől 1686 szeptemberében sikerült visszanyerni, de az ostrom alatt a vár nagy része megsemmisült. 1714 és 1723 között kis méretű palotát építettek, majd 1741-től az új, Mária-Terézia palota építése kezdődött el, s ez 1770 után fejeződött be. 1776-tól itt őrizték a külföldről hazahozatott Szent Jobbot, 1777-től 1783-ig itt működött a nagyszombati egyetem. II. József 1783-ban ide költöztette a korábban Pozsonyban székelő helytartó-

tanácsot, de a palota továbbra is lakatlan maradt. Emblematikus jelentése volt a korban a nemrég elkészült királyi palotának, melyben nem lakik magyar király, különösen, mivel egy szintén 1783-tól életbe lépő rendelet szerint minden kinevezett főhivatalnok köteles volt a fővárosban lakni. (Kollányi, 1990, 21–28.)

Hová lett ditsősséged? Dicső Buda-vára!
Mért ősi fényességed nem hat onokára?
Kiholtak örökösöd a *Mátyás* házából,
S így származtak gyilkosid ama mostohából.

Kívül-belül érdemed nagy volt hajdanában,
Míg volt törzsökös nemed maga divatjában;
De miolta fészkedbe a *Sas* beleköltött,
Kígyó szállt kebeledebe s méreggel el töltött.

Szemem milyennek leli most is palotádat?
Sir szívem, ha képzeli hajdani pompádat,
Mikor olyan magyarok s úgy tudtak szeretni,
Kiket én csak akarok s nem tudok követni.

Mentésen, kalpagosan jöttek udvarolni
Annak, ki magyarosan tudott parancsolni;
De nem rég Bécs németül írt csak egy-két rendet,
S édes magyarom! ettül eltiltotta kendet,

Restelt tornyot csinálni magasabb hegyekre,
Ahonnan kukucskálni kelljen az egekre,
Kettős fényes tornyunkat páratlanná tette,
Tanítani sogorunkat honyunkba vezette.

Derülj kies hajnalunk, ragyogj a szép égen,
Adj győzedelmet minden házi ellenségén;
Hozd fel ismét hajdani szabadságunk fényjét,
Töltsd be hamar szívünknek régen várt reményjét.

XXIII. *Hely-változtatásból költ Bánat.*

XXIV. *Egy kedve ellen házasiúlt Szűz Szerelmességét siratja.*

KazLev. II. 38, 300. sz., 1790. február 18. *Egy ének* címmel.

A Kazinczyhoz írt levélben ez áll: „Batsányi levele után teszek egy Éneket! ezt is tsak úgy nézd, mint extemporaneumot. Két lyánka, egy farsangi estve, énekelte előttem Groff Szétsényinek egy Ariáját: meg tetszett, 's plajbásszal írtam reá ez Magyar sorokat: ide zárom a' kótát is.” A kotta elveszett. A vers több ponton különbözik az itt megjelenttől, de a különbségek szinte mindig a szavak szinonimákra való csereléséből áll, pl. az első sor végén a kéziratban *szerelmemet* szó áll, amit Pálóczi Horváth (mivel a második sor utolsó

szava is csaknem ugyanez) *kedvesemet*-re cserélte. Egyedül a harmadik versszak tartalmaz nagyobb módosítást: a kéziratban a sor elején alternatívaként áll a *vezették* és a *Segíték* szó, majd így folytatódik *a' hang hallásra, gyenge lépésit*. A végleges, nyomtatott változatban ez így áll: *Egyengették a' hang' nyomán' gyenge lépésit*.

XXV. *Arion*. 11. *Maii* 1789.

Orpheus, 1790., Második kötet, *Ikrek hava*, 74–85., *Lelkemhez. Születésem napján Májusnak 11dik* 1789. címmel és dátummal.

104. *Magát nekem, mint Mósesnek Tsak hátúlról mutatja*: 2 Mózses 33, 23: „Azután kezemet elveszem rólad, és hátúlról meglátsz engemet, de orcámat nem láthatod.”

12. [*Buzdítás insurrectióra*]

Szövegforrás

[Pálóczi] Horváth Ádám, [*Buzdítás insurrectióra*]. Posony 15-dik November 1796.

Szövegváltozatok

1. [Pálóczi] Horváth Ádám, cím nélkül, *Magyar Hírmondó*, 1796. november 22., 663.

(2. *Egy nemes biztatás az hiv vitéz magyarokhoz*. Posonyban Fűskúti Landerer Mihály' betűivel, 1796.)

3. Écsy, 1942, 59–60.

Keletkezés

1796-ban a francia sereg már a Habsburg Monarchia határait fenyegette. Ferenc november 6-ra összehívta a magyar országgyűlést, hogy pénzt és katonát kérjen a rendektől. A nemesség nagyobb része úgy érezte, hogy a forradalmi Franciaország ellen vívott harc az ő kiváltságainak védelméért is folyik. Az országgyűlés 50 ezer újoncot, 10 ezer lovat, 20 ezer ökröt, tekintélyes mennyiségű zabot szavazott meg. Cserébe a Magyarországra hátrányos vámrendszer megváltoztatását kérték a rendek, de miután a megajánlás megtörtént, Ferenc feloszlatta a diétát. (Mérei-Vörös, 1983, 447.)

A röplapon a vers szövege fölött, a cím helyén a *Bis dat, qui cito dat; nil dat, qui munera tardat* latin közmondás áll, nagyobb betűmérettel szedve – a Pálóczi Horváth-szakirodalom mégsem tekintette ezt címnek, helyette Hegyi Ferenc munkája óta (Hegyi, 1939) a *Buzdítás (az) insurrectióra* címet használja. A nyomon követhetőség érdekében mi is ezt a címváltozatot vettük át, de szögletes zárójelek használatával jelöltük, hogy a cím nem a szerzőtől származik. A röpiratban és a *Magyar Hírmondó*ban megjelent szöveg mindenben megegyezik egymással. A H–III. j-ben (63. oldal) cím nélkül szerepel a vers, csupán a dátum áll fölötte: *Poson. 15 9-br. 1796*. Pálóczi Horváth ügyvédként, több őrségi település megbízásából járt ekkor Pozsonyban (Papp, 1964, 32–34, 39–40; Péterffy, 1986, 150). A H–III. j-ben is szerepel a vers (Écsy, 1942, 59–60), s ott így folytatódik:

„Ezt valaki ki tóldván egy néhány faragatlan verssel és ki nyomtatván: – ezt írtam alá a' magaménak:

eddig Horváth Ádám.

de mit tehet annak?

Ha illy faragatlan toldalékok vannak!

A tóldaléknak pedig ezt:

Ha hal-farkat tsinálsz a' szép Asszony-főnek,
A' leg szebb Leányzók Sirenekké nőnek."

Az Écsy Ö. István kiadásában megjelent negyedik kötetben a szöveg még tovább folytatódik, ezek a részek azonban nem tartoznak már ehhez a költeményhez. Pálóczi Horváth kézírataiban az egyes szövegek elkülönítése gyakran nagyon nehéz, mert folyamatosan, sorkihagyás nélkül vannak írva a verssorok, s gyakran verscím sem áll az egyes szövegek elején.

A Pálóczi Horváth által említett, „faragatlan versekkel” kitoldott szöveget a szakirodalom eddig Horváth saját szövegének és kiadványának tekintette (*Egy nemes biztatás az hív vitéz magyarokhoz*. Posonyban Fűskúti Landerer Mihály' betűivel, 1796). A kiadványon a Pálóczi Horváth által is használt mottón túl még egy latin nyelvű mottó található („Recedat Turpis avaritia, ubi Regis, & Regni salus periclitatur, Prudens, & Fidelis Civis dat, quod habet, ut salvet totum” Lengyel Réka fordításában: „engedjen a rút fősvénység, ha a király és a királyság üdvössége forog kockán, az okos és hű polgár adja, amiye van, hogy megmentse az egészet”). A szöveg központozási különbségektől eltekintve pontosan megegyezik Pálóczi szövegével, s így folytatódik:

Nohát Édes Hazám, Marsnak onokája,
Iparkodgy, hogy fényen Ferentz Koronája.
Szinte azon vér van most-is Ereidben,
A' melly híven buzgott negyven egyedikben,
Több ellenségeid akkor meg-aláztad,
Ditsó Aszonyunkat fel-is magasztaltad,
Törd-meg azért nyakát egy oly fene vadnak,
A' ki Európát kívánnyá praedának,
Mutasd-meg az pogány gonosz Frantziának,
Hogy szabadítója Leszesz ez praedának,
Igy az Relligio, 's Király Birodalma,
Polgári Társaság, Hazánk' nyugodalma,
Meg-tér bizonyossan gazdag olaj Fával,
Diszes Békeségnek várt boldogságával,
'S midön Rabbá teszed Tigris Szabadságot,
El-nyered, el-higyed, az Borostyán ágot,
Akkor nagy Királyod Europa előtt
Meg-ditsir, aszt mondgya, Lásd az Magyar Erött.

Magyarázat

2. *Bis dat, qui cito dat; nil dat, qui munera tardat* (lat.): „Kétszer ad, ki gyorsan ad, semmit sem ad aki késve ad.”
7. *Vitam et Sanguinem!* (lat.): „Életünket és vérünket!” Az 1741-es országgyűlésen Mária Terézia (a csecsemő II. Józseffel karjában) a magyarok segítségét kérte, s ekkor hangzott el ez a szállóigévé vált mondat, melyet a korban több költemény is megidéz, nem mindig pozitív tartalommal (pl.: Révai Miklós: *A' haza tértt Magyar koronának öröm ünnepére*, *Orpheus* Első kötet, Harmadik negyed, 218–223).

MITOLÓGIAI NÉVTÁR

Admetus: (Admétosz) thesszáliai király a görög mitológiában, Alkésztisz férje. Amikor eljött Admétosz utolsó órája, felesége akart meghalni helyette – de Héraklész mindkettőjük halálát megakadályozta s így tovább élhettek.

Ákhilles: (Akhilleusz) görög mitológiai alak, Homérosz *Íliász*ának főhőse.

Alektó: Erinnüsz, azaz bosszúistennő.

Alkména: (Alkméné) Amphitrión felesége, Héraklész anyja. (Tizen-egy óra)

Androméda: Kepheusz etióp uralkodó és Kassziopeia lánya. Anyja azt állította róla, hogy szebb mint a tengeri nimfák, ezért Poszeidón egy sziklához láncolta. Perszeusz szabadította ki, az ő felesége lett. (Tizen-egy óra)

Ánkhizes: Trója elfoglalásakor Ankiszészt fia, Aeneas a vállán cipelte ki a városból. Aeneast az alvilágban ő is kalauzolta.

Antinous: (Antinoosz) görög fiatalember, Hadrianusz császár szeretője. Halála után a császár félisteni rangra emelte, templomokat és emlékműveket építtetett tiszteletére.

Amalthea: Krétán élő mitológiai kecske, a gyermek Zeusz táplálója. Szarvából készült a bőségszaru, bőréből Athéné pajzsa.

Ammon: egyiptomi főisten volt, de Pálóczi Horváth mindig Zeusz/Jupiter helyén említi.

Amfitrion: (Amphitrión) tirünszi király a görög mitológiában, Alkméné férje. Zeusztól született mostohafia Héraklész.

Aonia: Boiótia mitológiai neve.

Apolló: római isten, a görög Apollón megfelelője, a gyógyítás, a vadászat, a művészetek istene.

Akrizius: (Akrisziosz) argoszi király, Danaé apja. (Tizen-egy óra)

Akhelóus: alakváltó folyamisten a görög mitológiában. Déianeirát ő is feleségül kérte, mint Héraklész, de a félisten háromszor, három alakjában is legyőzte. (Tizen-egy óra)

Ariadné: Minósz krétai király lánya, Thészeusz kedvese, ő segített neki kijutni a Labirintusból. (Tizen-egy óra)

Arión: legendás korinthuszi dalnok, a dithürambosz megteremtője. Egy hajóút alkalmával kalózok tengerbe akarták vetni; ő utolsó kívánságként azt kérte, hogy énekelhessen egyet. Énekével egy delfint hívott, mely kivitte őt a partra. (Éjfél után egy óra)

Arkás: (Arkasz) Kallisztó és Zeusz gyermeke. Héra féltékenységében medvévé változtatta, apja az égre emelte. (Tíz óra)

Artemisia: Mausolos király felesége.

Asztrea: Zeusz és Themisz lánya, anyjához hasonlóan az igazságosság, valamint az ártatlanság és egyszerűség istennője.

Atalanta: Atalantét az árkádiai királyleányt az vehette feleségül, aki le tudta őt győzni futásban. Melanión Aphrodité segítségét kérte; az istennő három aranyalmát vitt magával a versenyre s amikor Atalanté leelőzte őt, elgurította az almákat, melyeket a királylány összeszedett, s így le tudta őt győzni Melanión. A verseny után viszont nem mutattak be áldozatot Aphroditénak, ezért mindkettőjüket oroszlánná változtatta az istennő. Ovidiusnál Melanión helyett Hippomenész szerepel (*Átváltozások*, Tizedik könyv).

Atlás: Atlasz, az égboltot a hátán hordozó titán a görög mitológiában. Terhétől csak egy rövid időre szabadult, ekkor Héraklész tartotta helyette. (Tizen-egy óra)

Bákhus: (Bakkhosz) Dionüszosz római megfelelője, a bor és a mámor istene. Papnői a Bakkhánsnők.

Bellerofon: lükiai király, Sziszüphosz unokája, Medusza elpusztítója, Pégaszosz megszelídítője.

Bellóna: harcostennő a római mitológiában, Mars nővére.

Beotzia: (Boiótia) ókori görög tartomány, délnyugaton a Helikon hegy határolja.

Czerberus: (Kerberosz) óriás háromfejű kutya, az alvilág bejáratának őrzője. Bárkit beenged de senkit nem enged kijutni. Aeneas bódító hatású édes pogácsával kábította el, Orfeusz énekével szelídítette meg.

Czéfeus: (Kepheusz) etióp uralkodó, Androméda apja. (Tizen-egy óra)

Czipria: (Küpris) Aphrodité.

Czinozúra: (Cynosura) nimfa, Jupiter nevelője Ída hegyén. (Tíz óra)

Danaé: Akrisziosz argoszi király lánya. A jóslat szerint gyermeke meg fogja ölni saját nagypapját, ezért Akrisziosz réztoronyba zárta Danaét, de Zeusz szerelme itt is utolérte; gyermekük Perszeusz. (Tizen-egy óra)

Dardanus: görög mitológiai alak, a trójaiak őse.

Dédálus: (Daidalosz) mitikus görög képfaragó, kézműves, művész, az asztalosmesterség feltalálója. Ő építette a Labirintust és Pasziphaé számára az üregecskét. Fiával, Ikarossal együtt át akartak repülni a tenger fölött, de Ikarosz tollból és viaszból készült szárnya megolvadt a nap melegétől és a tengerbe zuhant.

Dejánirá: (Déianeira) Héraklész felesége.

Délus: szent sziget az Égei tengeren, Apollón és Artemisz szülőhelye, itt található a Kynthosz-hegy.

Delfus: Delphoi, ókori görög vallási központ s jóshely.

Diánna: a Hold és a vadászat szűz istennője a római mitológiában. Artemisz római megfelelője. (Kilenc óra)

Didó: Vergilius *Aeneis*-ében Dido a karthagói királynő szerelmes lesz Aeneasba, aki népével nála vendégeskedik. Szerelmük kölcsönös, de Aeneas tovább utazik, hogy népének új hazát keressen és leszármazottjai világuralomra juthassanak – Dido öngyilkos lesz, máglyán égetteti el magát.

Efezusi templom: Epheszosz görög város Kis-Ázsia nyugati partvidékén, itt állt az Artemisz-templom, az ókori világ hét csodájának egyike.

Ekhó: nimfa, akit Héra azzal büntetett, hogy mindig csak mások szavait ismételhette. Reménytelenül szerelmes volt Narkisszoszba, s annak halála után fájdalomában elemész-tette magát, csak a hangja maradt meg.

Elizium: túlvilági hely a görög mitológiában, ahol azok kaptak helyet, akik az istenek kedveltjei voltak életükben. Nevezték a boldogok mezejének is, mivel az itt lakók gond és baj nélkül éltek, és sohasem éreztek fáradtságot, éhséget vagy szomjúságot.

Éneás: (Aeneas) Ankhiszész fia, trójai uralkodó, Vergilius *Aeneis*ének főszereplője.

Eolus: (Aiolosz) szélisten a görög mitológiában.

Erato: istennő a görög mitológiában, a kilenc múzsza egyike, a szerelmi és erotikus költészet pártfogója és megtestesítője.

Erinnüsz: a három Erinnüsz, azaz bosszúistennő Aléktó, Tisziphoné és Megaira.

Eriktónius: (Erikthoniosz) Vulkánosz félig kígyótestű gyermeke. Ugyanezt a nevet viselte athén királya i. e. 1487–1437 között. (Éjfél után egy óra)

Éris: (Erisz) a viszály és veszekedés istennője a görög mitológiában.

Eskuláp: (Aszklépiosz) a gyógyítás istene a görög-római mitológiában.

Euriditké: (Eurüdiké) Orfeusz felesége, Apollón lánya. Halála után Orfeusz lement érte az alvilágba s dalával mindenkit elbűvölt; Hádésszal az alvilág urával abban egyeztek meg, hogy kivetheti onnan feleségét, de az úton nem nézhet vissza, hogy megbizonyosodjon arról, hogy a felesége követi-e. Az alvilág kijáratánál Orfeusz nem bírta tovább a bizonytalanságot, hátra nézett, s ebben a pillanatban visszarágadt Hádész Eurüdikét.

Eurisztheus: (Eurüsztheusz) mükénéi király a görög mitológiában. Az ő parancsára kellett elvégeznie Héraklésznek a tizenkét próbát.

Europa: (Europé) föníciai királylány, Zeusz bika képében csábította el.

Evadne: (Euadné) görög mitológiai hősnő, aki nem tudta elviselni férje halálát, s a halotti máglyán önmagát is elégette.

Fébus: (Phoibosz Apollón) a Nap és a művészetek görög istene, Létó és Jupiter gyermeke.

Feniks: (Főnix) mitológiai madár, mely hamvából újjáéled.

Filoktetus: (Philoctetész) királyfi a görög mitológiában, Héraklész fegyverhordozója, segítette őt öngyilkosságában, ezért megkapta a félisten fegyvereit. Részt vett a trójai háborúban és az aranygyapjú elrablásában.

Filoméla: athéni királylány, Prokné húga, akit nővére férje, Téreus meggyaláz, s hogy el ne tudja árulni őt, nyelvét is kitépi. Bíborba szőtt képekkel mégis elárulja nővérenek férjét; Prokné hogy megbüntesse férjét, megöli közös gyermeküket s feltárlja Téreusnak. Mindhárman madarakká változnak; Filoméla fülemülévé.

flegeton: a bűnhődők könnyeiből fakadó folyó az alvilágban.

Forczis: (Phorküsz) tengeri isten a görög mitológiában, Gaia és Pontosz fia, Medusza apja.

Fosforus: görög mitológiai alak, a „fényt hozó”, a hajnalcsillag megtestesítője.

Furiák: a bosszúállás istennői a görög mitológiában.

Ganimédes: (Ganümedész) Trózs király gyermeke a görög mitológiában. Zeusz sassá változva magával ragadta és az Olümposzon az istenek pohárnokává tette. (Éjfél után egy óra)

Gigások: Gaia és Uránosz óriás gyermekei a görög mitológiában, az Olümposzi istenek ellenfelei. Egymás vállára állva próbálták meg elérni az Olümposz tetejét.

Glaucus: az argonauták kormányosa, más mítoszváltozat szerint másodrangú tengeristen.

Grátziák: a kegyesség és szépség istennői a római mitológiában.

háрпиák: Zeusz szárnyas kutyái, mindent felfaló s beszennyező madártestű lények.

Hekaté: a hold, az éjszaka istennője a görög mitológiában.

Heléna: Zeusz és Léda lánya, Menealosz felesége. Páris, a trójai királyfi elrabolta s ez vezett el a trójai háborúig.

Helikon: hegység Boiótiában, a múzsák lakhelye.

Héra: Zeusz felesége, a születés és a házasság istennője a görög mitológiában.

Herkules: (Héraklész) görög mitológiai hős. Zeusz törvénytelen fia; a féltékeny Héra már csecsemőkorában el akarta őt pusztítani: kígyókat küldött, hogy marják halálra, de az újszülött széttépte őket. Eurüsztheus parancsára Héraklésznek tizenkét feladatot kellett elvégeznie. A tizenegyedik feladat szerint el kellett hoznia az aranyalmákat a Heszperoszok kertjéből. Az almákat Ladón, a halhatatlan százfejű sárkány őrizte, aki vel még Herkules sem mert megküzdeni, ezért Atlaszt kérte meg erre, s addig ő tartotta helyette az égboltot a vállain. Atlasz az almákkal visszatérve nem akarta visszavenni az égboltot, de Herkules végül túljárt az eszén. Felesége, Déianeira, hogy hűségessé tegye, Nesszosztól kapott varázserejű inget adott rá, mely azonban égetni kezdte, s Herkules nem tudván elviselni a kínt, máglyát építettett magának, melyet Philoktéteással meggyújtatott. (Tizen-egy óra)

Hesperus: nimfák, Heszperosz leányai, a boldogság kertjének őrzői (vagy: az esthajnalcsillag).

Himén: (Hümenaiosz) a házasság, házasságkötés istene a görög mitológiában.

Hiperion: (Hüperión) titán, Gaia és Uránosz gyermeke, ő hordozta a Napot, később ezt gyermekére, Hélioszra bízta.

Hirkánia: a Kaszpi-tó délkeleti partján lévő terület.

Idalia: Idalium, hegylanc Ciprus szigetének keleti részén, egyik magaslatán Aphrodité temploma állt.

Ikarus: Daidalosz fia, túl közel repült a naphoz, viaszból készült szárnyai megolvadtak és a tengerbe zuhant.

Ikszion: (Ixión) görög mitológiai alak, aki azzal kérkedett, hogy Hérát ölelte (valójában Zeusz által küldött képmásával halt; kettejüktől származnak a kentaurok) örökké forgó tüzes kerékhez láncolva bűnhődik.

Inó: boiótiai királyné, haragja elől mostohagyermekét az aranygyapjas kos segítségével szöktették el. A kos később feláldozták, gyapjáért indultak útnak az argonauták.

Jázon: (Iaszón) az argonauták vezetője, akik hajójukkal az aranygyapjúért indultak útnak.

Júnó: Jupiter felesége a római mitológiában, a görög Héra megfelelője.

Jupiter: római főisten.

Kaliszto: Lükaon király lánya, Artemisz kísérője. Zeusz erőszakot tett rajta, s mikor állapotoságára fény derült, Artemisz elkergette, Héra pedig medvévé változtatta őt is, és fiát, Arkaszt is. Zeusz az égre emelte őket. (Tíz óra)

Kalliopé: az epikus költészet, a filozófia és tudományok múzsája a görög mitológiában. Orfeusz szétszaggatott testrészeit összeszedte és hattyúvá változtatva az égbe emelte. (Éjfél után egy óra)

Karibdis: (Kharübdisz) tengeri szörny a görög mitológiában, naponta háromszor beszívja majd kifújja a vizet, hajókat nyelve el közben. Egy tengerszoros egyik szélén ő, másik oldalán Szküllá tanyázik.

Kasztál: a Parnasszosz hegyén eredő forrás.

Kasztornak Polluksal volt Atyafiságát: Léda ikrei, Kasztór és Pollux, spártai királyfiak, példás testvéri szeretettel ragaszkodtak egymáshoz. Részt vettek az argonauták útján. Pollux Zeusztól származott s halhatatlan volt, de Kasztór halálakor le akart mondani halhatatlanságáról – Zeusz döntésére végül a két testvér megosztozott a halhatatlanságon.

Kaszziopéja: (Kassziopéia) Kepheusz felesége. (Tizen-egy óra)

Khaos: ős rendezetlenség a görög mitológiában.

Kimera: (Khimaira) oroszlán-, kecske-, sárkányfejű szörnyeteg a görög mitológiában. Bellerophon ölte meg. (Tizen-egy óra)

Kiron: (Kheirón) kentaur a görög mitológiában. Akhilleusz, Iaszón és Aszklépiosz tanítómestere. A gyógyítás mesterségének feltalálója, jártas volt még a fémmegművelésben, építészetben, zenében.

Kolkis: a görög mitológiában Kolkhisz mesésen gazdag földrész volt az ismert világ szegélyén, innen lopták el az argonauták az aranygyapjút.

Kupidó: Mars és Vénusz gyermeke, a vágy istene, Ámor.

Laodomia: (Laodameia) hősnő a görög mitológiában. Férje, Próteszilaosz lépett először a trójai partra – Hektór nyila azonnal kioltotta életét. A néhány napos házasság után özvegyiségre jutó Laodameia annyira vágyakozott elhunyt férjével találkozni, hogy az alvilág istenei három órára visszaengedték hozzá Próteszilaoszt. Az együttlét után Laodameiát holtan találták.

Látona: Apollón és Artemisz anyja, a görög Létó megfelelője. Gyermekeit Délosz szigetén szülte, mivel Junó haragja elől csak itt talált menedéket. Más mítoszváltozat szerint Hüperión lánya. (Nyólt óra)

laurus: babér, Apollónnak szentelt növény.

Léthe: alvilági folyó a görög mitológiában; a holt lelkek azért ittak a Léthé vizéből, hogy elfeledjék világi életüket a túlvilági élet előtt.

Likaon: (Lükaón) lükoszúra királya, hogy próbára tegye Zeusz mindentudását, meghívta a főistent vacsorára, ahol emberhúst tált föl. Tettéért Zeusz farkassá változtatta.

Lutizina: a szülés istennője a római mitológiában.

Márs: (Mars, Mávors) hadisten a római mitológiában.

Mausolos: ókori uralkodó, halála után felesége, Artemisia, hatalmas síremléket építtetett számára, mely az ókori világ hét csodájának egyike.

Médúza: görög mitológiai alak, a Gorgók egyike, haja kígyókból volt, s látványa kővé változtatta aki ránézett. Tőle származik Pégaszosz. Perszeusz pusztította el. (Tizen-egy óra)

Megéra: Erinnusz, azaz bosszúistennő.

Menelaus: spártai király, Heléna férje.

Merkurius: Hermész római megfelelője, isteni hírnök.

Minerva: Pallasz Athéné római megfelelője.

Minós: (Minósz) krétai király, Pasziphaé férje. Halála után a holtak bírása volt az alvilágban.

Mómus: a kételkedés és gáncoskodás alakja a görög mitológiában, eredetileg maga is az istennel lakott az Olymposzon, de Zeusz száműzte. Mindenben talált kifogásolnivalót, az emberben például azt, hogy nincs a mellkasán ablak, amin át a szívébe lehetne látni.

Neptunus: tegeristen, Poszeidón latin megfelelője.

Neszusz: (Nesszosz) kentaur, el akarta csábítani Héraklész feleségét, Déianeirát, de Héraklész megölte. Utolsó perceiben egy inget mártott saját kicsorduló véérébe, azt Déianeiráknak adta, s azt ígerte neki, férje hűséges lesz hozzá, ha az inget viseli. Héraklész étetni kezdte az ing, s nem bírván a kínt elviselni, öngyilkos lett. (Tizen-egy óra)

Nesztor: püloszi király a görög mitológiában, magas kort ért meg, három nemzedéken keresztül uralkodott. Fiatal korában harci képességei, idős korában pedig bölcsessége és igazságossága tette híressé.

Nimfa: a szépség, a termékenység, a természet alkotó és tápláló erőit megtestesítő nőalakok. Egyes források szerint a múzsák is nimfák voltak, akik szívesen időztek Helikón és Pieria tiszta forrásai és szép vizű folyói közelében.

Oceán: (Ókeanosz) titán, a világoceán megtestesítője a görög és római mitológiában.

Olimpus hegy: az istenek lakóhelye a görög mitológiában.

Omfalé: (Omphale) lüdia királynője, az ő rabszolgája volt három évig Héraklész.

Órion: híres vadász a görög mitológiában, Poszeidón fia.

Orféus: görög mitológiai dalnok. Zenéjével lecsillapította a vadállatokat, táncra indította a sziklákat, megállította a folyókat. Lement az alvilágba halott kedvesét, Eurüdikét visszahozni, útján Hermész kísérte. (Éjfél után egy óra)

Pallás: Pallasz Athéné, a bölcsesség, a művészetek és az igazságosság istennője a görög mitológiában. Zeusz fejéből kipattanva született, teljes harci öltözetben.

Pán: kecskelábú és kecskeszarvú természetisten a görög mitológiában; a pásztorok, halászok és vadászok istene. A római mitológiában Silvanus és Faunus a megfelelője.

Párka: sorsistennő a római mitológiában.

Pazifáé: (Pasziphaé) Minósz krétai király felesége. Szerelmi vágyat érzett férje áldozati bikája iránt, Daidalossal egy fatehenet készítettett, melybe belemászva közösült a bikával, s az állattól fia született, Minotaurusz.

Perszeusz: Danaé és Zeusz fia, mükénéi uralkodó, a Medúza legyőzője. Felesége Androméda. (Tizen-egy óra)

Pégázus: (Pégaszosz) szárnyas ló a görög mitológiában, akinek Helikon hegyén a patanyomából víz fakadt, amelynek vize a költői ihletet biztosítja.

Penthesilea: Amazon királynő a görög mitológiában, Árész leánya.

Phoebus: Apollón. Zeusz büntetéseként egy évig Admétosz juhállójában kellett szolgálnia.

Pindus: (Pindosz), hegység Görögországban, a múzsák egyik lakóhelye, a költészet jelképe.

Pirámus és Thisbe: Püramosz babiloni mondahős, akinek Thisbével való tragikus szerelmi történetét Ovidius dolgozta föl. Éjszaka egy kútnál beszéltek meg találkozót; Thisbe ért oda először. Egy oroslán ment arra, aki elől Thisbének sikerült elmenekülni, de ruhájának egy darabját az oroslán szétszaggatta. Püramosz látván az oroslánt s a széttépett ruhát, azt hitte, hogy Thisbét szétszaggatta az állat, és bánatában törével szíven szúrta magát. Később Thisbe visszament a kúthoz, ahol megtalálta Püramosz holttestét és ő is öngyilkos lett.

Pirithous: (Peirithoosz) a laphiták királya volt, kiváló harcos, össze akarta mérni erejét Thésszeusszal ezért elrabolta annak marháit, de amikor találkoztak, életük végéig tartó barátságot kötöttek. Segített Thésszeusznak feleséget szerezni, a legenda szerint az alvilágba is eljutottak (Peirithoosz Hádész feleségét, Perszeponét akarta magának elrabolni), ahonnan csak Thésszeusznak sikerült (Héraklész segítségével) kijutni.

Plutó: az alvilág istene a latin mitológiában. Görög megfelelője Hádész.

Plutus: a gazdagság megszemélyesítője a görög mitológiában.

Prometheus: (Prométheusz) titán a görög mitológiában, ellopta az istenektől a tüzet és az embereknek adta. Zeusz büntetésből egy sziklához láncoltatta, és egy sast küldött, aki minden nap a máját marcangolta.

Proserpina: a termékenység, termés istennője a római mitológiában, a görög Perszeponé megfelelője. Pluto elrabolta és feleségévé tette. (Kilentz óra)

Proteus: (Próteusz) alakváltó és jó tehetségű tengeri isten, Poszeidón fia.

Rodus szigete: görög sziget az Égei-tengeren.

Sczilla: (Szküllá) hatfejű tengeri szörny a görög mitológiában; egy tengerszoros egyik szélén ő, a másik parton a Kharübdisz tanyázik.

Sirenek: (Szirének) görög mitológiai nőalakok, csodás énekű tengeri nimfák.

Szalmineus: (Szalmóneusz) thesszáliai király, Sziszüphosz testvére. Gőgös volt, Zeuszhoz hasonlította magát; az isten villámait fáklyákkal, mennydörgését ércszekér zörgésével utánozta. Zeusz agyonsújtotta.

Szibillák: jósnők.

Szilenus: (Szilénosz) Dionüszosz nevelője, később hű követője.

Szilvanus: Pán istennel azonosítható természetisten a római mitológiában.

Tántalus: (Tantalosz) görög mitológiai alak, akit az istenek örök éhséggel és szomjúsággal büntettek. Egy gyümölcsöktől roskadozó ágról a vízbe lóg, de a gyümölcsöket nem éri el, s ha a vízből akar inni, a víz iszappá változik.

Tétis: (Thetisz) görög istennő, tengeri nimfa, Akhilleusz anyja.

Tézeusz: (Thészeusz) Athén királya, Peirithoosz az ő barátja volt.

Thémis: az igazságosság istennője a görög mitológiában, a törvényes világrend megtestesítője. Apai nagyapja Kronosz volt.

Titizius: (Titüosz), óriás, Gaia gyermeke a görög mitológiában. Létét akarta bántalmazni s ennek gyermekei, Apollón és Artemis győzték le. Büntetése hasonló Prométheuszéhoz: két keselyű lakmározik újra s újra kinövő máján.

Tizifone: a három Erinnüsz egyike, testvérei Aléktó és Megaira; ők hárman a bosszúállásnak, mardosó lelkiismeretnek az istennői a görög mitológiában.

Triton: félig ember, félig hal testű tengeri isten a görög mitológiában, Poszeidón fia.

Tzerberus: (Kerberosz) háromfejű kutya a görög mitológiában, az alvilág őrzője. Orfeusnak zenéjével sikerült elkábítania.

Tzéres: a földművelés és termékenység római istennője, a görög Déméter megfelelője.

Venus: római istennő, a szerelem, szépség és termékenység istennője.

Veszta: a családi tűzhely, az otthon, a család istennője a római mitológiában. Papnői szüzességi fogadalmat tettek.

Vulkánus: a tűz és a kovácmesterség istene a római mitológiában, Vénusz férje. Felesége megcsalta Marssal; Vulkánusz meglátva őket vékony láncot kovácsolt, odaláncolta őket álmukban az ágyhoz s odahívta az Olümposziakat. Ovidius, *Átváltozások*, Negyedik könyv. (Kilencz óra) (Tizen-két óra)

Zizifus: (Sziszüphosz) a görög istenekkel dacoló cselekedeteiért azzal büntették, hogy egy követ kellett egy hegy tetejére görgesnie, de a kő a hegycsúcsról mindig visszagurult.

TÁBLÁZATOK

SZÖVEGFORRÁS-TÁBLÁZAT

Nyomatott kötet		Kézirat		Ötödfelezés énekek		Folyóiratbeli és egyéb megjelenés
Kötet, oldal	Sorszám	Cím, (keletkezési év)	Kötet, oldal	Cím	Sorszám	Cím
H-I. 11.	[I.]	<i>Igaz barát (1784)</i>				
H-I. 32.	[II.]	<i>Pokol (1782)</i>	H-I. j. 4.	<i>Tartara</i>		
H-I. 35.	[III.]	<i>Titkonn könyörgeni</i>	H-I. j. 3.	Azonos címmel.		
H-I. 35.	[IV.]	<i>A' jövőndő Ördög felelete...</i>	H-I. j. 1.	A cím olvashatlan.		
H-I. 36.	[V.]	<i>Karátsony</i>	H-I. j. 84.	Azonos címmel.		
H-I. 37.	[VI.]	<i>Ozanim szavai...</i>	H-I. j. 1., 3.	Azonos címmel.		
H-I. 39.	[VII.]	<i>Hálá-adatlan ember</i>	H-I. j. 1.	<i>Ingrati.</i>		
H-I. 39.	[VIII.]	<i>Fattyú gyermek' mentése</i>	H-I. j. 1.	Azonos címmel.		
H-I. 40.	[IX.]	<i>Az Isten-igádjához</i>	H-I. j. 3.	<i>in Alheum</i>		
H-I. 40.	[X.]	<i>Nem minden olyan...</i>	H-I. j. 4.	<i>Non omnia talia sunt qualia putantur</i>	199.	<i>Más a való, más a szín</i>
H-I. 41.	[XI.]	<i>Használ a' jutalom</i>	H-I. j. 4.	<i>Passium</i>		<i>Magyar Musa, 1787. június 16., 380., Használ a' jutalom címmel.</i>
H-I. 41.	[XII. 1.]	<i>A' három fő-bűnök renddel, Kerélység (1783)</i>				
H-I. 46.	[XII. 2.]	<i>A' három fő-bűnök renddel, Bűjaság (1780)</i>	H-I. j. 1.	<i>Impuri Amoris Impatiensa</i>		
H-I. 48.	[XII. 3.]	<i>A' három fő-bűnök renddel, Főcsenyiség (1782)</i>	H-I. j. 67.	<i>Avarus.</i>		
H-I. 50.	[XIII.]	<i>Maga gyilkosa (1782)</i>	H-I. j. 19.	Azonos címmel, latin alcímmel.	151., 182., 183.	<i>A' sorsával meg elégedett Hipokrondia Pokol és lelkismeret</i>
H-I. 75.	[XIV.]	<i>Világi Mulandóság, Halál</i>	H-I. j. 7.	<i>Mors</i>		
H-I. 84.	[XV.]	<i>Egy Úri érdemes Atyának... (1786)</i>				<i>Magyar Musa, 1787. 377-378. oldalain az 1., 2., 6-9., 53, 54. versszakok, cím nélkül.</i>

Nyomatott kötet		Kézirat		Ötödfele száz énekek		Folyóiratbeli és egyéb megjelenés
Kötet, oldal	Sorszám	Cím, (keletkezési év)	Kötet, oldal	Cím	Sorszám	Cím
H-I. 96.	[XVI.]	<i>Felséges Mária Theresia halála' festsége...</i>				
H-I. 96.	[XVII.]	<i>Méltóságos R. Sz. B. Gróff Széki Teleki József Úr ó Nagysága festségete...</i> (1782)	H-I. j. 79.	<i>am [...]</i> <i>Josephus Teleki</i>		
H-I. 100.	[XVIII.]	<i>Balatonii Hüdög-ferdö'</i>				
H-I. 106.	[XIX.]	<i>Egy érdemes Úri Gazda-Embernek furtsa gondolatai...</i>	H-I. j. 126.	<i>Móroca Uram Épülete</i>		
H-I. 113.	[XX.]	<i>Szent-Gáli Vendégség (1784)</i>	H-I. j. 112.	Azonos címmel.		
H-I. 118.	[XXI.]	<i>Ajkai veszedelem</i>	H-I. j. 61.	<i>Strages Alkaiensis</i>		
H-I. 127.	[XXII.]	<i>Megyesi Somogyi János Úrhoz...</i>	H-I. j. 118.	<i>In D.S. Joannem Somogyi de Megyes Neocreatum</i>		
H-I. 128.	[XXIII.]	<i>Assessor Ördög Pál Úrhoz...</i> (1785)	H-I. j. 125.	<i>Ad Tittz [?] Paulus Ördög Onomasticum</i>		
H-I. 130.	[XXIV.]	<i>Ro'sos Antal Úrhoz</i>	H-I. j. 110.	Cím nélkül.		
H-I. 131.	[XXV.]	<i>Egy természettel Poetáó lett Nemeshez...</i>	H-I. j. 110.	<i>In Franciscum Sente de Sz. Király Szabadja</i>		
H-I. 132.	[XXVI.]	<i>Epithalamicum</i>	H-I. j. 103.	Azonos címmel.		
H-I. 135.	[XXVII.]	<i>Farsáng-búisúztató (1784)</i>	H-I. j. 135.	Azonos címmel.		
H-I. 139.	[XXVIII.]	<i>Füredi vadászát</i>				
H-I. 142.	[XXIX.]	<i>Egy meg-örült oak Leány' képeben egy Úr-fuak</i>	H-I. j. 70.	<i>Egy meg Örüilt oak leány így ir egy úrfuak</i>		
H-I. 143.	[XXX.]	<i>Egy Álomi</i>	H-I. j. 85.	Azonos címmel.		
H-I. 148.	[XXXI.]	<i>Pindus és Pégázus</i>				
H-I. 149.	[XXXII.]	<i>A' Borról és Serről</i>				
H-I. 149.	[XXXIII.]	<i>Az Ovidius' Szeretem' Könyvéből...</i>				

1 További kéziratok szövegváltozat: Sárközy István kéziratok kötetek, 23-30., e szövegforrástól l. a vers jegyzetében.

Nyomatott kötet			Kézirat		Ötödfélszáz énekek		Folyóiratbeli és egyéb megjelenés
Kötet, oldal	Sorszám	Cím, (keletkezési év)	Kötet, oldal	Cím	Sorszám	Cím	
H-I. 151.	[XXXIV.]	<i>Egy Nagy Magyarhoz a' Magyar Nyelv' el-hagyattatásáról</i>	H-I. j. 182.	<i>ugyan ahhoz</i>			<i>Révai Miklós' elegyes versei... , 1787. , 262. Révai Miklósnak a' hazáját szerető Horváth Adám Fűredről. 1785. címmel.</i>
H-I. 154.	[XXXV.]	<i>Az Asszonyok dítiséteről...</i>	H-I. j. 131.	<i>Asszonyok dítisérete</i>			<i>Magyar Musa, 1787. április 4., 209. Azonos címmel.</i>
H-I. 163.	[XXXVI.]	<i>Árok</i>	H-I. j. 417.	<i>Profaniora Quadam</i>			
H-I. 169.	É [I.]	<i>Ének a' szerellemnek nehéz és rossz vőlárúl</i>			69.	<i>A' szeralem fővises útja</i>	<i>Magyar Musa, 1787. június 20., 385. Cím nélkül.</i>
H-I. 170.	É [II.]	<i>Ének a' Páros és Páratlan életnek mind hasznairúl, mind alkalmatlanságairúl</i>			76.	<i>A' házasság husznai és kárai</i>	<i>Magyar Musa, 1787. április 7., 217. Ének A' páros és páratlan életnek hasznairól, és alkalmatlanságairól címmel.</i>
H-I. 177.	É [III.]	<i>Ének a' Barátságirúl</i>			158.	<i>A' barátság tsak kettős társaság</i>	
H-I. 180.	É [IV.]	<i>Ének a' szemérmertlenségirúl</i>			90.	<i>A' szemérmertlen</i>	
H-I. 182.	É [V.]	<i>Ének a' rossz ' Asszonyok Tsalárságirúl</i>			85.	<i>Kuroák fortélyjai</i>	
H-I. 184.	É [VI.]	<i>Egy el-veszett Szeretőjét sírató Asszony' Énekje</i>			79.	<i>Az elszalasztott szerető</i>	
H-I. 186.	É [VII.]	<i>A' Bal-szerentse ellen panaszolkozó Ének</i>	H-I. j. 193.	<i>A' szerentse ellen egy szomorú Ének</i>	152.	<i>Az elveszett bekkesség táirés</i>	
H-I. 188.	É [VIII.]	<i>Ének a' Magyar Ölfözet panaszairól (1783)</i>	H-I. j. 57.	<i>Magyarok siralma</i>	9.	<i>A' kortis Magyar</i>	
H-I. 191.	É [IX.]	<i>Ének egy ifjúnak szerentse'tlen életérül (1782)</i>	H-I. j. 59.	<i>Propriae Queralae pro 11a Maii 1782.</i>	179.	<i>Bosszús biográfia</i>	
H-I. 195.	É [X.]	<i>Ének az Allhatatlanságirúl, Hüségletlenségirúl</i>			161.	<i>Nints igaz szio</i>	
H-I. 196.	É [XI.]	<i>Ének arról: hogy ritka a' jó Barátság</i>	H-I. j. 124.	<i>Ritka jó barátság</i>	162.	<i>Szines szio költ-sön hito</i>	

Nyomatott kötet		Kézirat		Ötödfélszáz énekek		Folyóiratbeli és egyéb megjelenés
Kötet, oldal	Sorszám	Cím, (keletkezési év)	Kötet, oldal	Cím	Sorszám	Cím
H-I. 199.	É [XII.]	<i>Hasonló a' Barátságatalanság elleni Panaszolkodó Ének</i>			146.	<i>Egy van, az is próba után</i>
H-I. 200.	É [XIII.]	<i>Egy jámbor Személynek panasza a' rágalmazás ellen</i>			88.	<i>Vissza marás</i>
H-I. 203.	É [XIV.]	<i>Egy Ifjú Úrhoz vigasztaló Ének (1784)</i>			77.	<i>Hagyj fel a fél hagyóval</i>
H-I. 206.	É [XV.]	<i>Szűzek' Éneke</i>			93.	<i>Szűzek egymás mátkái</i>
H-I. 210.	É [XVI.]	<i>Egy külvömben vidám természetű Ifjú...</i>			155.	<i>Heraklitis</i>
H-I. 211.	É [XVII.]	<i>De hirtelen fel-eszmévént...</i>			233.	<i>Búsuljon a ló Cím nélkül (a négy versszakból három).</i>
H-I. 212.	É [XVIII.]	<i>Egy Férlhez menésit meg-bánt Aszszony' Eneke</i>			84.	<i>Egy férjhezmenésit meg-bánt asszony</i>
H-I. 215.	É [XIX.]	<i>Egy régi Ének, O me moestum Bellogradum...</i>			176.	<i>Belgrad bütsúzása</i>
H-I. 218.	É [XX.]	<i>Egy érthetetlen Ének</i>			240.	<i>Ad formám Dábiár, Sós András módjára</i>
H-I. 220.	É [XXI.]	<i>Isten' Gondviseléséről-való Ének...</i>			412.	<i>Isteni gondviselés</i>
H-II. 11.	I.	<i>Az 1789dik esztendőnek Első Nappja</i>	H-I. j. 281.	<i>A' Magyar Kurirhoz</i>		<i>Magyar Musa, 1789. január 3., I. A' Magyar Kurirnak, sok bölög Uj-esztendőt kíván Horváth Ádám címmel.</i>
H-II. 21.	II.	<i>1788-dik Esztendőnek utolsó éjtszakája</i>	H-II. j. 4.	<i>Nox ultima annom 1788</i>		<i>Orpheus, 1790. Bika hava, 404. Az esztendő utolsó éjtszakája Füred, 1788. Decembr. 31dik. címmel.</i>

Nyomatott kötet			Kézirat		Ötödfélszáz énekek		Folyóiratbeli és egyéb megjelenés
Kötet, oldal	Sorszám	Cím, (keletkezési év)	Kötet, oldal	Cím	Sorszám	Cím	
H-II. 42.	III.	<i>Ezen ő esztendő éjtszaka utáni hajnali ének</i>	H-II. j. 15.	1 Jan. 1789. hajhalkor			<i>Orpheus</i> , 1790. Ikrék hava, 92. 1. Januarii 1789. <i>Új esztendő hajjala</i> címmel.
H-II. 45.	IV./1.	<i>Új esztendői áldás egy Fő Tiszteltető öreg Pap Úrhoz</i>	H-II. j. 12.	<i>Vajda Samuelhez Tihany anno novo 1788</i>			
H-II. 48.	IV./2.	<i>hasonló – jó-nap monadás egy szomszéd T. Plebánus Úrhoz</i>	H-II. j. 11.	1789 jan. 1a a' Siofoki Plebanus Úrhoz, köszönet...			
H-II. 50.	V.	<i>A' Berlini Királyi ég-visgálohoz...</i>	H-II. j. 25.	<i>A' Bétsi Magyar Kurirhoz 1789. jan. 17.</i>			<i>Magyar Musa</i> , 1789. február 4. 51. <i>Egy Magyar Mússa szől a Magyar Kurirnak</i> címmel.
H-II. 62.	VI.	<i>Téli Mennydörgés. 10-dik Januariushon 1789.</i>	H-II. j. 18.	10a Január 1789. Mennydörgött Szántódon			
H-II. 65.	VII.	<i>M. R. Sz. B. Gróff Széki Taleky Domonkos Úrffhoz...</i>	H-I. j. 194.	M. R. Sz. B. Grof Teleki Domokosnak			
H-II. 74.	VIII.	<i>A' Barátság</i>	H-II. j. 202.	Cím nélkül.			
H-II. 76.	IX.	<i>hasonló – A' Barátságrol</i>					
H-II. 77.	X.	<i>A' Bétsi Magyar Músa-hoz sajnálkozó panasz, hogy a' Kurirtól el-hagyatott</i>	H-I. j. 261.	<i>a' Magyar Músa-hoz anno 1788 aug. 4.</i>			<i>Magyar Musa</i> , 1788. szeptember 13., 257. I. <i>Horváth Ad. A' Magyar Kurirhoz. B. Fűredről. 10-dik August. 1788. címmel.</i>
H-II. 92.	XI.	<i>Köszönet egy Ifjú Úrhoz...</i>	H-II. j. 72.	<i>Ad D. Nicolaum Pataky Viena 12 mart 1789 a' Bétsi M. Musára</i>			

Nyomtatott kötet			Kézirat		Ötödfélszáz énekek		Folyóiratbeli és egyéb megjelenés
Kötet, oldal	Sorszám	Cím, (keletkezési év)	Kötet, oldal	Cím	Sorszám	Cím	
H-II. 98.	XII.	<i>A' Lélek' Halhatatlansága...</i>	H-I. j. 204.	Azonos címmel.			<i>A' lélek halhatatlansága felől való gondolatok, a' mint szomorú szívetel rendbe szedhette [Pálóczi] HORVÁTH ADÁM. Pápán Nyomtatott Streibig Jo'sef Betüivel. 1788-dik Esztendőben., 7.</i>
H-II. 131.	XIII.	<i>Gyász Innep, melyet Attya' halála után...</i>	H-II. j. 39.	Cím nélkül, 1789. jan. 30 dátummal.			
H-II. 138.	XIV.	<i>Ének az örökké-valóhoz</i>	H-I. j. 217.	Cím nélkül.			<i>A' lélek halhatatlansága felől való gondolatok, a' mint azokat édes atyja halálakor szomorú szívetel rendbe szedhette [Pálóczi] HORVÁTH ADÁM. Pápán Nyomtatott Streibig Jo'sef Betüivel. 1788-dik Esztendőben., 25.</i>
H-II. 151.	XV.	<i>A' Természet deréksége...</i>	H-I. j. 235.	Cím nélkül.			
H-II. 159.	XVI.	<i>Ezekre azon Bétsi Jó Barát...</i>	H-I. j. 241.	Cím nélkül.			
H-II. 168.	XVII.	<i>Ezekre-is azon Bétsi Barát...</i>	H-I. j. 247.	Cím nélkül.			
H-II. 171.	XVIII.	<i>Egy hirtelen halálra – szel-, vagy guta-ittésből származoltra</i>	H-I. j. 185.	<i>Vészpréni volt Fő Bíró Borondi József Urnak Epitáfiuma</i>			
H-II. 172.	XIX.	<i>Egy Pappnak és egy Föld-mérőnek Koporso Írása</i>	H-I. j. 185.	<i>Egy Pappnak és egy Ingysenernek epitáfiuma</i>			
H-II. 173.	XX.	<i>Bárá Hompeshez Isten-jó-nap... (1787)</i>	H-I. j. 186.	<i>Isten jó nap! Egy magyarrá lett Anglus Báróhoz</i>			<i>Magyar Musa, 1787. július 28., 479. Edgy Magyarrá lett Bárónak, ezt írta edgy jó Barátja, Füreden 8. Julii 1787. Horváth címmel.</i>

Nyomatott kötet			Kézirat		Ötödfélszáz énekek		Folyóiratbeli és egyéb megjelenés
Kötet, oldal	Sorszám	Cím, (keletkezési év)	Kötet, oldal	Cím	Sorszám	Cím	
H-II. 179.	XXI.	<i>Az első Darab Holminek Dedicatioja</i> (1788)	H-I. j. 192.	<i>Hol-mi Dedicatioja</i>			
H-II. 182.	XXII.	<i>Lakadalmi Trefás Vers, egy jó Barát' kérttéré</i>	H-I. j. 200.	Cím nélkül.			<i>Magyar Műsa, 1787. december 29., 817. A' Győri P. T. Sz. Nagy István Úr Lakadalmára íratott H A Úr-által címmel</i>
H-II. 183.	XXIII.	<i>T. Nagy János Szanyi Plébánus Úr-hoz...</i>	H-I. j. 227.	Cím nélkül.			
H-II. 191.	XXIV.	<i>Ugyan azon Szanyi Plébánus Úr-hoz felelet</i>	H-I. j. 232.	<i>Szanyi Plébánus Nagy János Úrnak címmel, 10. Apr. 1788. keltezésel.</i>			
H-II. 193.	XXV.	<i>A' Milton' el-veszett Paraditsomából...</i>	H-I. j. 234.	<i>Elveszett Paradicsom 1788 ápr. 22</i>			
H-II. 195.	XXVI.	<i>Egy Temetőkör (1788)</i>					
H-II. 211.	XXVII.	<i>Vidám Haldokló</i>	H-I. j. 272.	Cím nélkül.			<i>Magyar Museum, 1788. II. Negyed XVI. sz., 131. Vidám-Indulatú Haldokló címmel.</i>
H-II. 224.	XXVIII.	<i>Egy rövid tudósító Levél... (1790)</i>	H-II. j. 218.	<i>Egy Levél, mellyel a' Budai Dietan 1790. öszve gyűlt Mtságok serkentettek...</i>			
H-II. 237.	XXIX.	<i>A' Komáromi Tudósokhoz...</i>	H-II. j. 42.	<i>A' Komáromi Tudós Társasághoz 1789 febr. 3.</i>			
H-II. 247.	XXX.	<i>Szelcezkéhez Külföldre egy Levél (1789)</i>	H-II. j. 59.	<i>27n Febr. 1789. Szelcezkéhez Külföldre</i>			<i>Mindenes Gyűjtemény, 1789. november 14., 193. Egy külső Országú Lakos Magyarhoz címmel.</i>

Nyomatott kötet			Kézirat		Ötödfele száz énekek		Folyóiratbeli és egyéb megjelenés
Kötet, oldal	Sorszám	Cím, (keletkezési év)	Kötet, oldal	Cím	Sorszám	Cím	
H-II. 260.	XXXI.	<i>Egy jó Baráthoz válasz a' Barátságáról</i> (1789)	H-II. j. 70.	<i>ad Cl. D. Michaelen Komadi Nagy Ministred Dorogenseni 8a Martii</i> 1789.			
H-II. 263.	XXXII.	<i>Ugyan azon jó Baráthoz, – Mentőség</i> (1790)	H-II. j. 196.	<i>3a martii Ad Rudo D. Michaeli Komadi Nagy Minisl...]</i> Dorogensi			
H-II. 266.	XXXIII.	<i>Forrástias Ovid. Trist. L. V. Eleg XIV...</i> (1789)	H-II. j. 46.	<i>1789 febr. 5 Ovid Trist. L. V. Eleg. XIV ad Coniungem Naso</i>			
H-II. 269.	É I.	<i>Tihani' Siralma</i>	H-I. j. 172.	Cím nélkül.			<i>Magyar Musa, 1787. június 30., 418. Cím nélkül.</i>
H-II. 271.	É II.	<i>Tihani' bútsúzása...</i> (1787)	H-I. j. 173.	Cím nélkül.			<i>Magyar Musa, 1787. június 30., 416. Tihani-Siralma címmel</i>
H-II. 275.	É III.	<i>Egy jó Barát' bútsúzása jó Barátjától, ugyan azon Ariána</i> (1787)	H-I. j. 171.	<i>Anno 1787. 14a Junii, egy jó barát jó barátjától bútsuzik.</i>	184.	<i>Kölsörös le-kötélkezés</i>	
H-II. 280.	É IV.	<i>Egy gyenge Száz' Eneke</i>	H-I. j. 176.	<i>Egy Száz' Éneke</i>	91.	<i>Kora szerelen</i>	
H-II. 282.	É V.	<i>Egy kültömben vig, de el-keseredett Ember' Eneke</i>	H-I. j. 179.	<i>Egy el keseredett vig ember Eneke</i>	154.	<i>Hűségtelen világ</i>	
H-II. 284.	É VI.	<i>Ennek a' Szaporája...</i>			145.	<i>Üss bár, nem fog</i>	
H-II. 287.	É VII.	<i>Egy Szerelmes Ifjú Marssa</i>	H-I. j. 180.	<i>Egy szerelmesnek Marssa</i>	81.	<i>A' kiszabadult madár</i>	<i>Magyar Musa, 1787. június 20., 388. Egy szomorú Magyar Mars címmel.</i>
H-II. 288.	É VIII.	<i>A' szerentise ellen panaszkodó Ének...</i>	H-I. j. 193.	<i>A' szerentise ellen egy szomorú Ének</i>	150.	<i>Triumphus a' szerentsén</i>	
H-II. 291.	É IX.	<i>A' szerelem' kezdete és nevelkedése</i>	H-I. j. 201.	Cím nélkül.			<i>Magyar Musa, 1788. február 13., 81. Castis omnia casta. – Farsáng. – A' Tanulatlan szerelmes. – Aria. címmel.</i>

Nyomatott kötet			Kézirat		Ötödfélszáz énekek		Folyóiratbeli és egyéb megjelenés
Kötet, oldal	Sorszám	Cím, (keletkezési év)	Kötet, oldal	Cím	Sor-szám	Cím	
H-II. 297.	É X.	<i>Cziprius különböző Pafusitól</i>					<i>Magyar Musa</i> , 1788. február 13., 84. Ezeket a <i>Tanultabb szerelmes nem hiszi, hanem így felel rá:</i> címmel.
H-II. 298.	É XI.	<i>Eleven Halott...</i>			180.	<i>Mikolányi bucsújátófia</i>	<i>Magyar Musa</i> , 1787. június 16., 384. Cím nélkül.
H-II. 300.	É XII.	<i>Halotti Ének</i>	H-I. j. 224.	Azonos címmel.			
H-II. 303.	É XIII.	<i>A' meg-vigasztalhatatlan</i>					
H-II. 306.	É XIV.	<i>Vigasztalás egy ok nélküli bankódo Szíthez</i>					
H-II. 309.	É XV.	<i>Magyar Mars a' Török ellen.</i>					
H-II. 311.	É XVI.	<i>Hasonló Tavaszi Mars a' Török ellen</i>					
H-II. 311.	É XVII.	<i>Az el-hagyatott</i>	H-II. j. 19.	Cím nélkül, 1789 jan. 11. dátummal.			
H-II. 312.	É XVIII.	<i>Maga vonogatás Amor ellen.</i>					
H-II. 314.	É XIX.	<i>Pásztor Ének2</i>	H-II. j. 106.	Cím nélkül.	70.	<i>A' gyanúba esett szerelmes</i>	<i>Heliconi Virágok</i> , 1791., 65. <i>Sári Rózsam, Paraszt-dal</i> címmel.
H-II. 317.	É XX.	<i>Fillis' tsalfasága...</i> ³	H-II. j. 175.	<i>Geller Pantlikájához egy Pásztori Ének 14 9br 1789</i>	82.	<i>A' szerelenjéltő Fillis</i>	
H-II. 321.	É XXI.	<i>Egy Világát meg-únt Bánatos</i>					<i>Orpheus</i> , 1790. Szűz hava, 377. <i>Búslukodás</i> címmel.
H-II. 324.	É XXII.	<i>A' Mátyás Király' Palotájá⁴</i>					
H-II. 325.	É XXIII.	<i>Hely-változtatásból költ Bánát</i>					
H-II. 328.	É XXIV.	<i>Egy kedve ellen házassúlt Szűz Szerelmessét sinatj⁵</i>	H-II. j. 190.	Cím nélkül, 1. Febr. 1790 dátummal.			

2 További kéziratos szövegváltozat: KazLev. I. 355-356, 204. sz., Kazinczynak, 1789. május 13.

3 További kéziratos szövegváltozat: KazLev. I. 495-497, 261. sz., Kazinczynak, 1789. november 6.

4 A nyomtatott kötetből a cenzúra törölte; feltételezhető szövegváltozatát I. a vers *Magyarzatainál*.

5 További kéziratos szövegváltozat: KazLev. II. 38, 300. sz., Kazinczynak, 1790. február 18, *Egy ének* címmel.

Nyomtatott kötet		Kézirat		Ötödfélszáz énekek		Folyóiratbeli és egyéb megjelenés
Kötet, oldal	Sorszám	Cím, (keletkezési év)	Kötet, oldal	Cím	Sorszám	Cím
H-II. 329.	É XXV.	<i>Arion. 11. Mai 1789.</i>				<i>Orpheus, 1790. Irték hava, 74. Lelkenhez. Születésem napján Májusnak 11dik 1789. címmel.</i>
H-III. 3.	[I.]	<i>Hertzeg Eszterházi Antal Halála' Hallására</i>	H-II. j. 182.	<i>1a Januar 1790</i>		
H-III. 9.	II.	<i>A' Hertzeg' fel-éledésére</i>	H-II. j. 186.	<i>6. Jan. 1790. arra hogy a Hertzeg nem halt meg</i>		
H-III. 11.	III.	<i>Egy jegyző Könyének Homlokára... (1788)</i>	H-II. j. 1.	<i>Memorialis Liber pro Anno 1789.</i>		
H-III. 12.	IV.	<i>Egy jó Barátnak Halálára. 13. Jan. 1789.</i>	H-II. j. 30.	<i>Olvashatatlan címmel, azonos dátummal.</i>		<i>Magyar Musa, 1789. február 11., 61. Néhaj T. T. Szerentsi Nagy István Újr' halálán tűnődik egy jó Barátja H. A. címmel.</i>
H-III. 14.	V.	<i>Melancholia. 24. Jan. 1789.</i>	H-II. j. 34.	<i>24a Január 1789. Őszödön. Melancholia</i>		
H-III. 17.	VI.	<i>Egy jó Baráthoz válasz a' Barátságáról. 11. Febr. 1789.</i>	H-II. j. 50.	<i>Spitsich István Úrnak, Tabra 11a Febr. 1789.</i>		
H-III. 23.	VII.	<i>Fetelet ugyan azon jó Baráthoz</i>	H-II. j. 74.	<i>ad P. D. Stephanus Spissich, Tabintd. 16a Martiy 1789.</i>		
H-III. 28.	VIII.	<i>Egy Tiúdos Öreg Utrhoz... (1789)</i>	H-II. j. 57.	<i>Cím nélküli, levél részeként.</i>		
H-III. 29.	IX.	<i>Ugyan ahhoz (1789)</i>	H-II. j. 105.	<i>Pataki Professor Sz. Györgyj István [...] 2a Mai</i>		
H-III. 30.	X.	<i>A' maga gyilkosáról... (1789)</i>	H-II. j. 145.	<i>23a August ad P. D. Steph. Sárközy...</i>		

Nyomtatott kötet			Kézirat		Ötödfélszáz énekek		Folyóiratbeli és egyéb megjelenés
Kötet, oldal	Sorszám	Cím, (keletkezési év)	Kötet, oldal	Cím	Sorszám	Cím	
H–III. 37.	XI.	<i>T. Nagy János Úrhoz Levél...</i> (1789)	H–III. c. 180.	Azonos.			
H–III. 43.	XII.	<i>Ugyan ahhoz</i> (1790)	H–II. j. 194.	<i>2a Martii (1790) Ad Rndi D. Joannin Nagy Parochi Szanyjensis</i>			
H–III. 49.	XIII.	<i>Ultra késérő Sip...</i> (1790)	H–II. j. 201.	29 mai 1790 A' Ns SzalaVrgyei Banderiumnak utraindulásakor			[Pálóczi] Horváth Ádám, A Szala-vármegyei nemes korona őrző seregnek Fűredről 29-dik majusban hadnalban lett ki-índulásakor. 1790. Magyar Kurír 1790. XXII., július 2. 780. Azonos címmel. Orpheus II. kötet, 199. A' Szala vármegyei korona-őrző nemes sereg' Budára indulásakor címmel.
H–III. 55.	XIV.	<i>A' Békesség Angyalához felelet...</i> (1790)	H–II. j. 213.	A' Somogy Vrgyei Banderium felelete a' Békesség Angyala köszöntésére... 16 jun 1790.			[Pálóczi] Horváth Ádám, <i>Békesség Angyala köszöntésére sümeghi banderiumnak felelettye.</i> Sio-fok 16ta Junii M. DCC. LXXX. Magyar Kurír 1790. XXII., július 2., 777. Cím nélkül.
H–III. 58.	XV.	<i>A' Veszprém Vármegyei Nemes Sereghez</i>					
H–III. 61.	XVI.	<i>Az Álom</i> (1789)	H–II. j. 159.	17 Sept 1789. Az álom!			

Nyomtatott kötet		Kézirat		Ötödfélszáz énekek		Folyóiratbeli és egyéb megjelenés
Kötet, oldal	Sorszám	Cím, (keletkezési év)	Kötet, oldal	Cím	Sorszám	Cím
H-III. 87.	XVII.	<i>Emlékezet-Oszlop...</i> (1790)	H-II. j. 206.	<i>Buda 22a 7br 1790 Emlékezet oszlop, melyket emelt egy a. Magyar Nyelvtanító Társaság közül</i>		[Pálóczy] Horváth [Ádám], <i>Két nagy hazfiának emlékezte,</i> Találtatik Budán Pesten és Kassan Stromajer Ignátz Könyváros bótýában, 1790. <i>Magyar Kurír</i> , 1790 évf. 1173.
H-III. 89.	XVIII.	<i>A Magyar Nemesei Karhoz...</i> (1790)	H-II. j. 208.	[...] <i>22 7br 1790. A Magyar Nemesei Karhoz</i>		[Pálóczy] Horváth [Ádám], <i>Két nagy hazfiának emlékezte,</i> Találtatik Budán Pesten és Kassan Stromajer Ignátz Könyváros bótýában, 1790. <i>Magyar Kurír</i> , 1790 évf. 1173.
H-III. 91.	XIX.	<i>Egy szép Asszony menetsége...</i> (1789)	H-II. j. 85.	<i>28a Martiy ad D. P. Gabr. Csapodi</i>		
H-III. 93.	XX.	<i>Balaton Vészdelem...</i> (1789)	H-II. j. 119.	Azonos címmel.		
H-III. 119.	XXI.	<i>Felsőges Második József Tsászár Halálának emlékezet innepén...</i>	H-III. j. 4.	Cím nélkül, <i>Poson, febr. 20. keltezésel.</i>		
H-III. 121.	XXII.	<i>Hadik Fő-Hadi Vezér kopersójárna...</i> (1791)	(H-III. j. 5.)	Itt a vers latin változata olvasható!		
H-III. 123.	XXIII.	<i>Felsőges Második Leopold Tsászár és Magyar Király Koronázásának...</i> (1791)	H-III. j. 33.	<i>In anniversario festo Coronationis Leopold II.-i. 15a. 9br. 1791.</i>		
H-III. 125.	XXIV.	<i>Válasz egy jó Baráthoz, a Baranyába. Új esztendő napján 1792.</i>	H-III. j. 36.	<i>1. Január 1792. Katiáfnai Praedikator Dömény József Urhoz Baranyába</i>		
H-III. F67.	XXV.	<i>A Magyar Nyelvtanító Társaság Hazaifhoz. 31. Julii 1789.</i>	H-II. j. 131. H-III. c. 3.	Cím nélkül. Azonos címmel.		

6 A kötetet két egységből áll; a 132. oldalon FOLYTATÁS címmel újramekezdődik a számozás.

Nyomtatott kötet			Kézirat		Ötödfélszáz énekek		Folyóiratbeli és egyéb megjelenés
Kötet, oldal	Sorszám	Cím, (keletkezési év)	Kötet, oldal	Cím	Sorszám	Cím	
H-III. F 16.	XXVI.	<i>Felelet, Bessenyei Kapitányoknak...</i> (1790)	H-II. j. 200.	20. Apr. 1790 <i>Kaposvárotti ex tempore Bessenyei Kapitány Urhoz</i> Azonos címmel.			
H-III. F 18.	XXVII.	<i>Egy ebédkor...</i>	H-II. j. 209.	<i>Lengyel Totiba a' Banderium indulása előtt</i> Azonos címmel.			
H-III. F 19.	XXVIII.	<i>Trenknek egy könyvére. 1790.</i>	H-II. j. 211. H-III. c. 6b.	<i>in libellum Sarcasticum Trenkii Budae sub [...]</i> Azonos címmel.			
H-III. F 19.	XXIX.	<i>Füge-mutatás még 1783ban</i>	H-II. j. 224. H-III. c. 6b.	<i>Anno adhuc 1783. post [...]</i> Azonos címmel.			
H-III. F 20.	XXX.	<i>Fogoly Hunyadi... (1790)</i>	H-II. j. 227.	<i>Fogoly Hunyadi Szomorú Játék, vagy inkább Néző Játék</i> Azonos címmel.			
H-III. F 90.	[XXXI.]	<i>Kazinczihoz Kassára... 7 (1789)</i>	H-II. j. 111. H-III. c. 25.	<i>Kazinczyhoz Kassára 8a Junii 1789 estre</i> Azonos címmel.			<i>Orpheus, I., 1790. 51. Tsalattatás, Szántódon, Juniusnak 8dikán 1789. címmel.</i>

7 További kéziratok szövegváltozat: KazLev. I. 377-382, 214. sz., *Kedves Tsalattatás* címmel.

Nyomatott kötet			Kézirat		Ötödfélszáz énekek		Folyóiratbeli és egyéb megjelenés
Kötet, oldal	Sorszám	Cím, (keletkezési év)	Kötet, oldal	Cím	Sorszám	Cím	
H–III. F. 101.	[XXXII.]	Szomorú Ének. Kazinczy' Halála' hallására (1789)	H–III. c. 27b.	Azonos címmel.			Mindenes Gyűjtemény, 1789, XXV., szeptember 23. 402–408. A' Kassai Kerületben a' Nemzeti Oskolák Inspectorának Tek. Kazinczy Ferentz Úrnak haláláról hiteles hírt hallóknak egy jó Barátja, szomorúságának bizonyosságára, és egyszersmind soha sem látott kedves Barátja' emlékezetére ez egynehány Sorokat írta 25. Julit 1789. címmel.
H–III. F. 108.	[XXXIII.]	Őröm Kazinczynak életéni. ⁸	H–II. j. 140. H–III. c. 29.	14 Aug. 1789. Kazinczynak Azonos címmel.			Mindenes Gyűjtemény, 1789. XXVI., szeptember 26. 409–420., Ugyan azon jó Barát, meg-tudván, hogy a' Kazinczy' haláláról vett hír nem igaz volt; ez egynehány sorban örvendi fel-syógyulását; és egyszersmind a' Betegnek panaszára felel címmel.
H–III. F. 120.	[XXXIV.]	A' Halál és az ítélet. ⁹	H–III. c. 32.	Azonos címmel.			
H–III. F. 134.	[XXXV.]	Egy est- és reggeli Hajnal... (1789)	H–II. j. 170. H–III. c. 36b.	17 szeptemb. 1789 Kazinczyhez Azonos címmel.			Orpheus, 1790. Kos hava, 223. A' Hajnal Kazinczy Ferentzhez címmel.

8 További kézirat szövegváltozat: KazLev. I. 427–432, 234. sz., cím nélkül.

9 További kézirat szövegváltozat: KazLev. I. 416–419, 231. sz., cím nélkül.

Nyomatott kötet			Kézirat		Ötödfélszáz énekek		Folyóiratbeli és egyéb megjelenés
Kötet, oldal	Sorszám	Cím, (keletkezési év)	Kötet, oldal	Cím	Sorszám	Cím	
H-III. F 148.	[XXXVI.]	<i>Fantazia. A' Virgil' Eneisse Vlidik Könyve...</i>	H-II. j. 178.	<i>Aene L. VI. Devenere locos latos et amoena vireta k. 638 / k. 635 Nec non Threictius...</i> Azonos címmel.			
H-III. F 155.	É I.	<i>Hajnali Ének</i>	H-II. j. 168. H-III. c. 42.	<i>Reggeli hajnali ének 7 [1?] 8br 1789</i> Azonos címmel.			<i>Orpheus, 1790. Kos hava 233. A' Hajnal Kazinczy Ferentkhez című vers betétverseként.</i>
H-III. F 157.	É II.	<i>A' Föld hanyatlík... (1790)</i>	H-II. j. 188. H-III. c. 43.	Cím nélkül. Azonos címmel.	10.	<i>Égi fényegetés, istiókös isillag</i>	
H-III. F 162.	É III.	<i>Arion...</i>	H-II. j. 178. H-III. c. 45b.	Cím nélkül. Azonos címmel.			
H-III. F 164.	É IV.	<i>A' Meny Asszony Lakodalomkor</i>	H-III. c. 46.	Azonos címmel.			
H-III. F 164.	É V.	<i>Sohajlás és Vallás-tétel</i>	H-II. j. 191.	<i>Egy Asszonyság kértére</i> Azonos címmel.			
H-III. F 166.	É VI/1. É VI/2.	<i>Trefás izenet énekben Imre Napján 1788...</i>	H-III. c. 46b.	Azonos címmel.	185. 331.	<i>Jó nap monadás, Fokra Szántodi tus</i>	
H-III. F 168.	É VII.	<i>A' meg-átalkodtság... (1790)</i>	H-III. c. 47.	Azonos címmel.			
H-III. F 170.	É VIII.	<i>Vissza-sohajlás</i>	H-II. j. 205. H-III. c. 48.	Cím nélkül. Azonos címmel.			
H-III. F 173.	É IX.	<i>A' Sorsával meg nem elégedett</i>	H-II. j. 215.	<i>Még 1785ben egy Asszonynak</i> Azonos címmel.	96.	<i>A malecontenta</i>	
H-III. F 177.	É X.	<i>Váll vonítás...</i>	H-III. c. 50b.	Azonos címmel.			
H-III. F 178.	É XI.	<i>Egy mátkáját el-szalasztott</i>	H-II. j. 197. H-III. c. 51b.	Cím nélkül. Azonos címmel.			
H-III. F 180.	É XII.	<i>Hunyadi Iános Magyar. Marssa...</i>	H-III. c. 52.	Azonos címmel.			

Nyomtatott kötet			Kézirat		Ötödfélszáz énekek		Folyóiratbeli és egyéb megjelenés
Kötet, oldal	Sorszám	Cím, (keletkezési év)	Kötet, oldal	Cím	Sorszám	Cím	
H–III. F 182.	É XIII.	<i>A' Magyar Korona dítsekedése</i> (1791)	H–III. j. 38. H–III. c. 53.	Cím nélkül. Azonos címmel.			
H–III. F 184.	É XIV.	<i>Cziprus kissebb...</i>	H–III. j. 20. H–III. c. 53.	<i>B. Podmaniczki Kis Asszony kértére, egy lassu magyar verbunkra.</i> Azonos címmel.			HMNT. 1791. augusztus 26., 270. <i>Az ártatlan szerelem' édessége. Mált B. P–y Kis-Asszonyinak ajánlta</i> címmel.

A KÉZIRATOS HÖL-MIK TARTALMA

<i>Höl-mi I. (MTA Kt. 757/1.)</i>		
oldal	Cím	Megjelenés helye vagy kezdősor
1.	<i>Impuri Amoris Impatiensa</i>	H-I. 46.
2.	<i>A' fattyú gyermek' mentése</i> (Olvashatatlan, feltehetően latin című vers, melyben a görög nyelvű idézet megegyezik a nyomtatott vers címében szereplővel.)	H-I. 39.
2.	<i>Ozanam szavai</i> (A vers első két versszaka.)	H-I. 35.
2.	<i>Ingrati</i>	H-I. 37.
3.	<i>in Athenum</i> (Latin és magyar szövegváltozat)	H-I. 39.
3.	<i>Ozanam szavai</i> (A harmadik versszaktól.)	H-I. 40.
3.	<i>Titkonn könyörgetni</i>	H-I. 37.
4.	<i>Passium</i>	H-I. 35.
4.	<i>Non omnia talia sunt qualia putantur</i>	H-I. 41.
4.	<i>Tartara</i>	H-I. 40.
7.	<i>Mors</i>	H-I. 32.
13.	<i>An. Manl. Sever. Boetii Consolationum Philosophicarum Libri Quinti Metrum</i>	H-I. 75.
17.	<i>Imitatio Virgiliü Bucolici Eclog. IV. 1781 nov. 25.</i>	„Armenian végig szemlélni lehet fel az égig / nyúlt 's a' fellegetek érdekelő hegyeket.”
19.	<i>Maga gyilkosa</i>	„Változtassad Músam enekelő szavadat.”
33.	<i>Inconstantia Terricularum</i>	H-I. 50.
34.	<i>Carmen in Honorem exc. Caroli Palfi</i>	„Nem tud a' hűséghez most a' Világ.”
35.	<i>Asclepi Glicconi</i>	„Quale verum nostra [...]perget in aethere sidnes?”
35.	(Cím nélküli vers, szerepel benne a <i>Caroly Palfi</i> név.)	„Hunc si quam [...] montis olympici”
36.	<i>Strophæ</i>	„Verum si quid [...] es prima nam novum” „Míg a' Ven Saturnus földi országában”
37.	<i>24 Strophæ Chronoticæ annuü Christi 1780</i> (Hosszú, latin, Andrassy Istvánhoz címzett alcímmeel.)	„El végzek a' százek kész tiszteletekre”
40.	Lakodalmi köszöntő versek	„Hát meg van csak ugyan a' mit szíved vára”
43.	<i>Farsang bútsúztató ad 1782</i>	„Ah! hova léssz tőlem? be hamar reptülél el előlem”

oldal	Cím	Megjelenés helye vagy kezdősor
46.	<i>Onomasticum ad Festum Iuliana ao. 1782. Barátságos beszélgetés Apollo, Erato, Thalia Urania s a' Poeta között.</i>	„(Apollo szól Eratónak) Músám! a' minapi Farsangi tréfákat”
48.	<i>Bűtiszó versek (Több részre tagolt vers, a részek alcímei: Bűtiszuk Pápától és Veszprem Megyétől Bűtiszuk a Principálisától=Néjártól és a Ház Népetől, Jó akarótól Baráttól, A Pápai Dámáktól, A szűz lársaságtól, A' Poetica Societastól.)</i>	„Nincs állandó hely senkinek közüünk”
56.	<i>Körmeyi Marssa</i>	„Ah bunak eresztem fejem! Hová lesz jó lakó helyem”
57.	<i>Chorus amicornum</i>	„Hát tsak ugyan el válsz-e főünk”
57.	<i>Magyarok siralma</i>	H-I. 188.
59.	<i>Propriae Queralae pro 11a Maii 1782.</i>	H-I. 191.
61.	<i>Strages Ajkaisis (Latin bevezetővel.)</i>	H-I. 118.
67.	<i>Epiphonema</i>	„Így ellett a vajodó hegy egy kis únyi egeret”
69.	<i>Onomasticum ad S. B. Paulo Ördögianam (Continatice cum Farsang Bűtszató)</i>	„Hát meg van tsak ugyan a' mit meg ígére”
70.	<i>Egy meg Őrült vak leány így ír egy úrfinak</i>	H-I. 142.
71.	<i>Onomasticum</i>	„Meg virradt gyerünk el egy Szűts Krisztinához / Mind két felől egy pár Horváth szomszédjához”
72.	<i>Egy eb jaj 1782 aug. 1. (Több részre tagolt költemény, a részek alcímei: Bűtiszuk az Urától, Bűtiszuk eb atyafijaitól, Testamentom.)</i>	„Oda van meg döglött a' Kanja fajtaja / Meg döglött vigyázó Károly Ur vislájja”
76.	<i>Merei</i>	„Vásonyban az Urak hogy együtt/ az el múlt Pénteken Ur székit tartának valának”
79.	<i>am [...] Josephus Teleki</i>	H-I. 96.
81.	<i>Onomasticum ad [...] Quid Davidus Zsolnay Pratem [...] Wespreniensem 1782</i>	„Emelkedjél Músám! meg nyugodt szárnyokkal”
82.	<i>Descriptio aciáular Fűrediensis 1782</i>	„Est prope, Veszprimio viannum [...] ad austrum”
84.	<i>In Festum ...</i>	H-I. 36.
85.	<i>Egy álom</i>	H-I. 143.
88.	<i>Soldos Györgynek és Őrsikének Bűtszatója</i>	„Iszonyodj természet hajak borzadlatok”
103.	<i>Epithalamicum</i>	H-I. 132.
110.	<i>In Franciscum Sente de Sz. Király Szabadja</i>	H-I. 131.
110.	(Cím nélküli vers.)	H-I. 130.

oldal	Cím	Megjelenés helye vagy kezdőisor
111.	Köszönetre adott köszönet	„Kész a szív égetni ha van gyújó tüze”
112.	Szent Gáli Vendégség (A szöveg után található még egy <i>Postscripta</i> és Bérnálás című rész.)	H-I. 113.
117.	Anno 1784 7. <i>Martius pro Parvulorum instructore Papensi</i>	„A’ meg égett Phoenix éled már hamvából”
118.	<i>In D. S. Joannem Somogyi de Megyes Neocreatum</i>	H-I. 127.
120.	<i>Praefatio in Librum Donicelli Darous, quem Magyar Ország Titkőre nominá...</i>	„Losonczy Istvány Ur egy tudós munkáját”
121.	<i>In P. [...] Ignatium Ughy Iacetiá</i> [?]	„Fiscalis Ughy Ignácznak Horváth jobb egészségét / Kivan ‘s így ir a’ Bodrogi Ingysenér munka végét”
122.	<i>in D. P. Ludovicum Endrődy</i>	„Az Urat nem ismerem jól, de még is képzelem/ Hogy volt a’ Veres Toronymál együtt egy izbe velem.”
124.	Ritka jó barátság	H-I. 196.
125.	<i>Ad Titz [?] Paulus Ördög Onomasticum</i>	H-I. 128.
126.	<i>Morocza Uram Épülete</i>	H-I. 106.
131.	<i>Asszonyok Ditsérete</i>	H-I. 154.
137.	<i>Igaz Barát</i>	H-I. 11.
151.	Szent Gáli Vadászal	„Ádám [?] Fő Ispány Urunknak residentijába / Egy pár méltóságos vendég jöve a minapába”
157.	<i>Néhai Nemes Hollósy Somogyi Éva Asszony Butsuzlatója</i>	„Tiszteletes Nemes Uri gyülekezet”
171.	<i>Egy jó barát jó barátjátul bútsúzik 1787 június 14</i>	H-II. 275.
172.	1787 január	H-II. 269.
173.	<i>Tihany siraíja az Apáturját 1787 junii 1</i>	H-II. 231.
176.	Egy szűz éneke	H-II. 280.
177.	<i>Ormos Andras Debrezeni professorhoz irt levelem postscriptója</i>	„Hogy magyarul irok ne legyen neheze az úrnak”
177.	<i>Bétsi Medicinæ [...] Földi János Uramhoz irt leelőnek Postscriptája</i>	„Ha már előre is meg botlott újában”
178.	<i>Egy jó menyecskeének testőri képeben</i>	„Ha örülnek a’ testvérek mikor egymást tsokolják”
178.	<i>Ugyan annak magam’ képibe</i>	„Atya, de hiv bátyja, mátkája druszája Barátja”
178.	<i>Egy gacallérhoz tréfa</i>	„Oh Te szegény czifra köntös, mért vagy olyan suhogo”
179.	<i>Egy el keseredett vig ember éneke</i>	H-II. 282.
180.	<i>Egy szerelmesnek Marssa</i>	„Trombita réz dob, tárogató vagy Tábori billegető síp.”

oldal	Cím	Megjelenés helye vagy kezdősor
181.	Ts. Revai Miklóshoz, még 1786ban	„Ah meg holt anya nyelv Feniksként tűzzel elégett”
182.	ugyan ához	H-I. 151.
184.	Tréfa egy tiszthez	„Horváth Hadnagy Batát [Papat?] el nem felejtethi”
185.	Weszpremi volt Fő Biró Böröndi Josef Urnak Epitaiom.	H-II. 171.
185.	Egy papnak és egy ingyserének epitáfiuma	H-II. 172.
186.	Isten jó nap! Egy magyarra lett Anglus Báróhoz	H-II. 173.
188.	Concordia Isten Asszony Lengyel Antalnénak 1788 febr. 1.	„Pegazel végy szárnyat sebes szél módjára”
192.	Hol-mi Dedicatioja 1788 febr. 2.	H-II. 179.
193.	A' Szerentse ellen egy szomorú Ének	H-II. 288.
194.	M. R. Sz. B. Graf Teleki Domokosnak	H-II. 65.
199.	Egy szomorú ének. Mars.	„Ár víz módra szemeimből [...] szemeimből / folynak alá könyveim.”
200.	Egy Professornak és egy ingyserének epitáfiuma	„E sír halom alá két testben így [...]”
200.	(Cím nélküli vers.)	H-II. 182.
201.	Ad C. D. Ministrum [...] jensem 1787 dec 23.	„Hát lám nem várnák az egek, hogy a' vén Sára szüllyön”
201.	A' Magyar Músához 1787 Xbr 25.	„Ama Komáromi Hattyú éneklése”
201.	(Cím nélküli vers.)	H-II. 291.
202.	(Cím nélküli vers.)	H-II. 74.
203.	(A 201. oldalon kezdődő vers folytatása.)	
203.	D. est Prophani Papensi.	„A' mit a' társaság törvénye tilt is [...]”
204.	(A' Lélek' halhatatlansága, cím nélküli.)	
215.	(Bevezetés A' Lélek halhatatlanságához.)	
216.	Kováts Ferencz ingyserénér úrhoz a vallás győzedelme szomorú játékra Homlok vers. 1788 márc 22	„Kováts [?] Ki nem régen Kép faragó vólnal”
217.	(Cím nélküli vers.)	H-II. 138.
222.	(A' lélek halhatatlansága címlapja, mottók.)	
223.	ad D. R. Ministri [?] Doroghiensem Michaelen N. Komadi 1788 okt	„Ha Fűreden a' citrus fa tsak ugyan meg termene”
224.	Epitaphium	„Itt fekszik egy olyan boldog ember teste”
224.	Halotti Ének, nota Aldjad én Lelkem az Urat 1787 jan 28.	H-II. 300.
225.	[...] Oláh Mihály Ur által iratott Homlok versek, a' Lélek halhatatlanság[...]	„Egy Philosophust illető drága gondolkozások”

oldal	Cím	Megjelenés helye vagy kezdősor
225.	<i>ad. D. R. Ministri Dorogensem. Szantod 23 febr. 1788</i>	„Miként siránkozott Músám jut eszembe”
227.	(Cím nélküli verses level, a vége próza.)	H-II. 183.
230.	<i>ad D. Paulus [...]</i>	„Ah boldog vőlegény be boldoggá lettél / Mikor a' menyasszony mellé lefekhettél”
230.	<i>ad D. Samuelum Morocza 1788</i>	„Több levén mint sem kell a' gond a' fejembe”
231.	(Cím nélküli vers)	H-I. 151.
232.	<i>Szanyj Plebanus Nagy János Urnak 1788 ápr 10.</i>	H-II. 191.
233.	[...] <i>Györgynek 1788 ápril 11</i>	„Hát lám fel kötöm Komám a' Gunyjáját”
234.	<i>Elveszett Paradijsom 1788 ápr. 22</i>	H-II. 193.
235.	<i>1788 júl</i>	H-I. 151.
239.	(Andrád Sámuel versének másolata, cím nélkül.)	
241.	<i>1788 júl 6a</i>	H-I. 159.
245.	<i>júl 7 (Andrád Sámuel versének másolata.)</i>	
247.	(Cím nélküli vers.)	H-I. 168.
250.	<i>júl 8 (Andrád Sámuel versének másolata.)</i>	
251.	<i>Orfeuszhoz egy Enek</i>	„Tsak te vagy e hát Orfeusz lelke oly boldog talán”
255.	<i>1788 júl 19</i>	„Imé meg hólt egy halandó. vagy is egy boldog lélek”
261.	<i>a' Magyar Mútsához anno 1788 aug. 4.</i>	H-II. 77.
268.	<i>1788 29 7br T. Sapi Samuel Ur</i>	„Hogy [...] Sapi ur tartja most is”
269.	<i>Titirus el veszlette a' Baránnját 1788 augusztus 10.</i>	„Nem réggem egy Bárány nyáját el veszlette”
271.	<i>20a Octobr. 1788. a Tihanyi Apatiurnak Szombathelyre</i>	„A' Kasztali Koma Kutból a' mi Kítsinyt vedeltem”
272.	(Cím nélküli vers.)	H-II. 211.
278.	(A latin nyelvű, latin és görög jegyzetekkel bőven ellátott vers címéből csak a <i>Silva Szerdahely</i> szavak olvashatók egyértelműen. A vers szövege csaknem olvashatatlan.)	
279.	(Jegyzetek.)	„Nem tsak Moses tanítja azt hogy az ember teste földből teremtetett...”
280.	<i>Szanyj Plebanus Nagy János Urnak</i>	„Mit tétél savanyú forrás? veszedelmes erőddel”
281.	<i>A' Magyar Kurirhoz</i>	H-II. 11.
318.	(Levél Kazinczy Ferenchez.)	KazLev. I. 240-242, 161. sz.

oldal	Cím	Megjelenés helye vagy kezdőisor
323.	(Két oszlopban írt verstani témájú levelezés Kováts Ferenc-cel.)	Abafi, 1878/1, Kecskés–Vilcsek, 1999, 201–216.
349.	(Levél Báró Hompeshez Budára, 1788 szept. 5.)	
350.	(Néhezen olvasható latin levél Szerdahely György Alajos-hoz.)	
353.	(Levél <i>Drága nagy uram assessor uram Kedves Uram bátyám</i> címzéssel.)	„Sem Hunniasom sem szegény levelem köszönést nem érdemel...”
355.	(Levél Földi Jánoshoz.)	Abafi, 1878/2.
358.	(Levél Baróti Szabó Dávidhoz.)	Abafi, 1885, 11–16.
364.	(1788. június 9-én írt verses levél Nagy Jánoshoz.)	„S hát szerető Bátyám! már el kezdted édes Ötsédtrül”
367.	(Levél Szerdahely György Alajoshoz.)	KazLev. I. 233–235, 156. sz.
369.	(Levél Kazinczy Ferenchez.)	KazLev. I. 220–223, 151. sz.
373.	1788 oct 16. [...] <i>Dunán túlról a Tiszán túlra Egy Poeta a Másikhoz</i>	„Édrej fel már álmos szemem! vedd fel musám Kardodat”
378.	(Levél Kazinczy Ferenchez.)	KazLev. I. 232–235, 156. sz.
381.	(Jegyzetekkel bőven ellátott <i>Aeneis</i> -fordítás.)	„Én, ki hajdan vékony sipom billegtettem”
417.	<i>Profaniora Quidam</i>	H-I. 163.
421.	<i>Carmen [...] ad Prosi [...] Antonii Rosos, Hof[...]</i> <i>Wespremiere [...] in me familiariter scriptum</i>	„Indsellér munkáiban hogy ne kevélykedhess”
423.	<i>ad haec [...] Sequentibus</i>	„Olvastam irásat rólam Rosos Urnak.”
428.	<i>ad haec responsuit ex tempore P. D. Rosos</i>	„Ez előtt szívemenn már vért eresztettel”
428.	[...] <i>tamen idem P. D. Rosos [...] Sequenthy Horuath adam. avagy Roliait-Máru.</i>	„Dongó bogár akadt a Pók halójában”
432.	<i>in[?] Geometras</i>	„Ingyellér sokat mér még-is keveset nyér.”
433.	<i>ad haec sequentibus responsum [...]</i>	„A Dongó dongása akármilyen légyen.”
437.	<i>Jó napot boldogult ki mult Orfeus’ menyetskéje</i>	„Jó napot boldogult ki mult Orfeus’ menyetskéje”

Hol-mi II. MTA Kt. 757/2.

oldal	Cím	Megjelenés helye vagy kezdőisor
1.	<i>Memorialis Liber pro Anno 1789.</i>	H-III. 11.
2.	<i>In re Litteraria Azoknak a korrespondenseknek neveik, akik az akkorvaló Titulare Calendar [...] nem találhatnak</i>	„S hát miért én boldog nálam elébb nem lehettem / Hogy költsön szeret engem az a kit én szerettem”
3.	<i>T. Nagy János Szanyi Plebanus Úrnak 27. 1788</i>	
4.	<i>Nox ultima annom 1788 dec 31</i>	H-II. 21.
11.	<i>Egy hez írás felibe a házi hazról [?]</i>	„Egy Hattyú Budáról Béts felé számyazván”
11.	<i>1789. 1a a' Siofoki Plébános Úrhoz köszönet, hogy nevem napján megisztelt</i>	H-II. 48.
12.	<i>Vajda Sámuelhez Tihany anno novo 1788 (Levél, az eleje és a vége próza.)</i>	H-II. 45.
14.	<i>(Levél Kazinczy Ferenchez.)</i>	KazLev. I. 245–246, 165. sz.
14.	<i>Anno [...] 1788 in Lengyel Tolhi hujus antiquis (Latin vers és magyar fordítása.)</i>	„S hová lehetnek? annyi jó emberek”
15.	<i>1 jan. 1789 hajnalhoz</i>	H-II. 42.
16.	<i>(Levél Batsányi Jánoshoz, 1789. jan. 10.)</i>	„Barátom! Meg engedsz bizton megszólításomnak”
18.	<i>Mennydörögött Szántódonn 1789 jan. 10.</i>	H-II. 62.
19.	<i>1789 jan. 11.</i>	H-II. 311.
19.	<i>1789 jan. 31. (A szöveg fölött kotta.)</i>	„Nyergeld Vitéz Huszár jó lovadat Élesífsd fényesítsd Kard vasadat”
20.	<i>Fő Tisztelemdő Úrhoz címzésű levél.</i>	
21.	<i>(Levél Kazinczy Ferenchez.)</i>	KazLev. I. 250–254, 169. sz.
25.	<i>A' Bétsi Magyar Kurirhoz 1789 jan 17.</i>	H-II. 50.
30.	<i>1789. jan. 13. (Olvashatatlan, feltehetően latin verscím.)</i>	
31.	<i>(Levél latinul Szerdahely György Alajoshoz, Budára 1789. január 23.)</i>	
33.	<i>(Latin jegyzet.)</i>	
34.	<i>1789 jan. 24. Őszödön melancholia</i>	H-III. 14.
35.	<i>(Jegyzet, Ovidius pentameteiről készült táblázat.)</i>	
39.	<i>1789. jan. 30</i>	H-II. 131.

oldal	Cím	Megjelenés helye vagy kezdősor
41.	<i>ad Literar Ad[...]</i> R. DS. <i>Ioanny Nagy P[...]</i> Szanyienis de 2 jan 1789 respons[...]	„Vesd össze hát [?] bátyám leg újabb leveledet”
42.	A' Komáromi Tudós Társasághoz 1789 febr. 3.	H-II. 237.
45.	(Latin jegyzetek.)	
46.	1789 febr. 5 <i>Ovid Trist. L. V. Eleg. XIV ad Coniungem Naso [...]</i>	H-II. 266.
47.	1789 febr. 8. A. S. D. Kazinczy Kassában	„Féjfi ember magyar most lép állapotott időre”
50.	<i>Spisits Istvan Urnak Tabra</i> 1789 febr. 11.	H-III. 17.
54.	(Levél Batsányi Jánoshoz.)	KazLev. I. 285–290, 181. sz.
57.	(Levél Szentgyörgyi Istvánhoz.)	Abafi, 1885. 195–197; a levél toldalékvérse: H–III. 28.
59.	27n Ferb. 1789. <i>Szellezkyhez Külföldre</i>	H-II. 247.
63.	28a Febr. 1789. <i>ad Super Iudhid [...]</i> Csapodi	„Úgy-e? – tájtsot hegedülnek 's a' magyar Verbunkost jár”
64.	(Latin levél Szerdahely György Alajoshoz, 1789. március 4.)	
66.	<i>ad P. D. Ioannem Nagy Parochid Szanyiensem</i>	„Hogy nem rég a farsang farkán Pápára be hajtottam”
69.	<i>Fragmenti [...]</i> <i>ad P. D. Joseph Bárány anno adhuc 1788.</i>	„Jó hogy Bárány és nem sok juh van a Lujja tetején”
70.	<i>ad C. D. Michaelum Komadi Nagy Ministred Dorogiensem 8 marz 1789</i>	H-II. 260.
72.	<i>Ad D. Nicolaum Pataký Viena 12 mart 1789 a' Bétsi M. Musára</i>	H-II. 92.
74.	<i>ad P. D. Stephanus Spissich, Tabinid. 16a Martiy 1789.</i>	H-III. 23.
78.	<i>P. D. Gabrieli Csapodi Supr. Iudhucid. [?] ad Adám.</i>	„Zeng Echóm szépen Szavadat felemelve [...]”
79.	(Levél Széchényi Ferenchez, 1789. március 20. A következő oldaltól a levél egy könyvre írt jegyzéseket tartalmaz; a könyv címét nem, csupán kiadási helyét és évét lehet kiolvasni: <i>Frankfurt et Viena 1752.</i>)	
85.	28a <i>Martius ad P. D. Gabr. Csapodi</i>	H-III. 91.
86.	(A 79. oldalon megkezdett levél folytatása.)	
97.	<i>ad P. D. Csapodi Supr. Iudhid. 8a Apr.</i>	„A' Vármegye Koronája tíz órakor érkezett”
97.	<i>Kazinczi Úrnak Kassára 1789. 8. apr.</i>	„Bika vala mind a kettő, jó hosszúk a szarvai”
98.	(Levél Batsányi Jánoshoz.)	KazLev. I. 329–335, 197. sz.
102.	(Levél Baróti Szabó Dávidhoz.)	KazLev. I. 335–336, 197. sz.
103.	(Levél Kazinczy Ferenchez.)	KazLev. I. 324–336, 197. sz.
105.	30 apr. 1789. <i>ad Kazinczi</i>	„A' mely szívnek barátságát eggyeszer meg ölelgetem”

oldal	Cím	Megjelenés helye vagy kezdőisor
105.	<i>Pataki Professor Sz. Györgyi István [...] 2a Mai</i>	H-III. 29.
106.	(Cím nélküli vers.)	H-II. 314.
107.	[...] <i>D. Ioánnem Nagy Parochi Szamienssem 12 apr. 1789</i> (Levél)	
108.	[...] <i>in Transilvania, 17 Mai 1789</i>	„Ne fűjj rám amor szele, most is fejem fáj bele hogy nem régenm”
109.	<i>Dies [...] ad ant Horvath 11 mai 1789</i>	„El tőlt ismét egy esztendő mulandó életemből”
111.	<i>Kazinczyhoz Kassára 8a Junii 1789 estve</i>	H-III. F 90.
115.	(Levél Szentgyörgyi Istvánhoz.)	Harsányi, 1911, 453–457.
119.	<i>Balatonai veszedelem 23a Junii 1789</i>	H-III. 93.
127.	<i>Lengyel Antal Urhoz Mense Juni 1789</i>	„Mínthogy jól [...] Fürednek tegnapi Kívánását”
129.	<i>1789 júl 25</i>	„Nincs haszon kellelten öröml' vig ösztönözéseknek”
131.	<i>1789. júl. 31</i>	H-III. F 7.
134.	(Levél Kazinczy Ferenchez.)	KazLev. I. 408–411, 231. sz.
140.	<i>14 Aug. 1789. Kazinczyinak</i>	H-III. F 108.
144.	(Levél a' bécsi Hadi Történetek írójainak címzéssel.)	
145.	<i>23a August ad P. D. Steph. Sárközy [...]</i>	H-III. 30.
147.	<i>24 Aug. 1789. a' [...] Czinke Ferencz által iratott Magyar Nyelvo Ditséretére</i>	„Nem bánom – lassa mit tsinált a' ki kissebbítette / Musámat, és a Czinkénél Hattyumat alább tette”
149.	<i>26a Aug. 1789. Servita Pater Leo Igaz Magyarjának harmadik Darabjára való Jegyzések.</i>	
159.	<i>17 Sept 1789. Az álom!</i>	H-III. 61.
168.	<i>ad R. D. [...] Epitalam</i>	„Meg tölt a' hoid' s vele együtt meg tölnek a' fellegek”
168.	<i>Reggeli hajnali ének 7 [1?] 8br 1789</i>	H-III. F 155.
170.	<i>17 szeptemb. 1789 Kazinczyhoz</i>	H-III. F 134.
175.	<i>Geller Pantlikájához egy Pásztori Enek 14 9br 1789</i>	H-II. 317.
176.	(Levél 24 9br 1789 ad B, Seng[?] Révai[?] címzéssel.)	
178.	<i>Aene L. VI. Devenere locos latos et amoena vireta k. 638 / k. 635 Nec non Threicius...</i>	H-III. F 148.
178.	(Cím nélküli vers.)	H-III. F 162.
181.	(A 178. lapon kezdődő vers folytatása.)	

oldal	Cím	Megjelenés helye vagy kezdősor
181.	29. ábr. 1789 A. R. D. Joanni Nagy [...] Szanyj	„[...] neheit meg november be ülned Múhelyedbe”
182.	(Történelmi jegyzetek; 1631től 1745-ig évszámok és jegyzetek.)	
182.	1a Januar 1790	H-III. 3.
185.	(Cím nélküli vers.)	„Qua me vicino ce[...]ir sub valle Thalia”
185.	(Cím nélküli vers.)	„Ezek mellett lelek helyt nyugvásomnak”
185.	(Jegyzet Eszterhazy Antal haláláról s az arra készült versekről.)	
186.	6. Jan. 1790. arra hogy a Herczeg nem halt meg	H-III. 9.
186.	Anno adhuc 1788 sub firem [?] egy ének	„Menny föld tenger! sirjatok, Mert én nem hullathatok”
187.	(Latin nyelvű jegyzet, lista, személyek nevei, lakhelyei.)	
188.	28a Jan 1790	H-III. F 157.
190.	1. Febr. 1790	H-II. 328.
191.	Egy Asszonyosság kértére 28 [...] 1790. nota engedj már [...]	H-III. F. 164.
191.	Ad R. D. .... anno 1780[?] nota Vale szép kedves	„Sajnálom mély álom el tűnt lakásodat”
192.	(Levél 1. martii Kassára, Pataki [...] Aszalainak János[...] címezéssel.)	
194.	2. martii Ad Rudi Joanni Nagy Parocha Szanyjensi	H-III. 43.
196.	3a martii Ad Rudo D. Michaeli Komadi Nagy Mimis[...] Dorogensi	H-II. 263.
197.	(Cím nélküli vers.)	H-III. F 178.
198.	a' Betsi Magyar Kurimnak 266dik levelén közönségessé tétetett Bólls Levélre némelly Jegyzések.	
200.	20. Apr. 1790 Kaposvároft ex tempore Bessenyei Kapitány Urhoz: három rendbeli verseire felelet	H-III. F 16.
201.	29 mai 1790 A' Ns SzalaVrgyei Banderiumnak utraindulásakor	H-III. 49.
203.	a' Pozsonyi Kol... Jhoz 15a 9br. 1790. egy szép menyetske kérésére nota itt kell hágomom szívem felet itt szerelmemet	„A' mit idesnek mondanak hogy nem mind édes”
204.	A' Budai Diétán 1790 mense Septembri. Fordítás Bürger' Poemájából. a' Prometheus tüze.	„Az egekből alig ére Le a setét föld' szintére”
205.	(Cím nélküli vers)	H-III. F 170.

oldal	Cím	Megjelenés helye vagy kezdőisor
206.	Buda 22a 7br 1790 Emlekezeti oszlop, mellyet emelt egy a Magyar Nyelvo mivelő Társak közül	H-III. 87.
208.	[...] 22 7br 1790. A Magyar Nemesi Karhoz	H-III. 89.
209.	1790. Sz. István haza 25 dik napján kezdette szolgálátját Budán a' Ns Somogy Vrgyei Banderium, a' hol is A' Mátyás Király Koronájának leírására enek; ad nota Verbunk	„Hová lett ditsőséged ditső Buda Vára,“
209.	Lengyel Totiba a' Banderium indulása előtt	H-III. F 18.
211.	Poson 17. Jan. 1791. Fordítás ezen [...] versből: Romulidce Cannay	„Kannát képtelenül festé Róma' vére / Sírva néz a Magyar Váma mezejére“
211.	in libellum Sarcasticum Trenkit Budae sub [...]	H-III. F 19.
212.	(Latin nyelvű verstanü jegyzetek)	
213.	Mars, mikor az [...]i deputacio Bétsbe ment a' Kiraly hívására September 1790. nota hová lett ditsőséged	„Menj el menj! Szegény Magyar a' Ketség' partjaira“
213.	A' Somogy Vrgyei Banderium felelete a' Bekesség Augyala köszöntésére [...] 16 jun 1790.	H-III. 55.
215.	Még 1785ben egy Asszonynak	H-III. F 173.
217.	a' Veszpremi Banderiumnak 1790. Buda szoll!	„Jertek fel vitéz Gyermekim! jertek Buda hegyére,“
218.	Egy Levél, mellyel a' Budai Dietan 1790. öszve gyűlt Mlságok serkentettek a' Magyar Literaturának előmozdítására.	H-II. 224.
224.	Anno adhuc 1783. post [...]	H-III. F 19.
227.	Fogoly Hünyadi Szomorú Játék, vagy inkább Néző Játék	H-III. F 20.
249.	II. Holmi [...] 9a Aug. 1791. Iambor Olvasó!	H-II. 3.
251.	circa adhuc annum 1780.	„Egek! mit vétettem ellenetek, hogy ily boldogtalanná tettek“
252.	Regi (Két oszlopba írva a vers németül és latinul.)	„Kind der Götter! eugen freiden kame! / Libe Libe lang entvalter name Filia Deus! Semem (...) gaudior / Amor! nomen dia profanorum“
253.	(Kotta, jegyzetek a Lengyelötiban töltött napokról és kölcsönadott pénzekről.)	
254.	(Számítások; Mérei Zsigmond és Csapodi Gábor postacíme franciául.)	

Csurgó, Cs. V. M. Ref. Gimn. Könyvtára K 241.		
oldal	Cím	
	Megjelenés helye vagy kezdősor	
1.	Viennel(?) 1791. 12a Januar a' Görög új esztendőkor, de egyszerűs mind a' Nápolyi Király Születése napjára; mikorra volt rendelve a' Királyi szánkázás De el nem szállt.	Écsy, 1942. 23–24.
2.	Regensburg 15a Jan 1791. allusize ad [...] carmen pro Rege Neapolitano	Écsy, 1942. 24. részlet.
3.	Lakadalmi Verselek. Matkovits János úr Es Vétsei Theréz Kis Asszony Menyegzőjére.	Écsy, 1942. 24–25.
4.	Posonyi 20a Febr. anniversarium Festum Mortis Josephi 2ki[?] Inp[...]	„A Nagy Isten kórtúl lévő Fényességből / Le tekintvén Szűz Szent Asszonyunk az égből;”
5.	Sensus Carminis Hungaricus (az előző oldali vers prózai változata latinul.)	
6.	Posonyi 12b Febr 1791. ennek a' Deak Versnek „cím alatt olvasható a „Hadiki ad tumulum...” kezdetű vers, utána a „magyarul” szó alatt, 'A' Hadik' holt testét látni sír boltjába” kezdetű vers.	
7.	1a. Martii 1791. Morocza Úr Halálára.	Écsy, 1942. 26–27.
8.	25. Febr 1791 (Levél.)	„Tetts Ns Zala Vrgyének, ezen folyó esztendőben, Február 22dik napján tartott köz Gyülekezetében fel olvastatván...”
9.	Füred 1a Marty 1791. Cséppán Istóánnak.	Écsy, 1942. 27–28.
10.	9a Marty 1791. Virág Benedekhez FejérVárrá.	Écsy, 1942. 28–29.
11.	A' Herkules Valasztára – (Olvashatatlan latin alcímmel.)	Écsy, 1942. 30–35.
17.	Zala Egerszeg. 27A Mai 1791. Mlsagos Groff Úrfi! (Gróf Erdődi Lajoshoz levél.)	Écsy, 1942. 35–36.
18.	Füred 4a Julii 1791. midőn a' Balaton egész nap háborgott [...] költői verseny leírása	Écsy, 1942. 37–38, részletek.
19.	5a Julii 1791. a' Veszpremi Nicolaides Chorussa. a' Korona nolját egész hathatossan hegedülveén...	H–III. XIII.
20.	6a Julii 1791. B. Podmaniczki Kis Asszony kértére, egy lassú magyar verbunkra.	H–III. XIV.
20.	8a Julii 1791 Bessenyei Kapitányhoz.	Écsy, 1942. 38–39.

oldal	Cím	Megjelenés helye vagy kezdősor
21.	16a Julii 1791. midőn Somsich Consil és Peczei Füredről egyszerűmind elmentek	Écsy, 1942. 39.
21.	Nagy görbő 27a Julii 1791. Epithalamicum: A' Bander notájára. Hová lett ditsőséged?	Écsy, 1942. 40.
22.	7a Julii Mihályfán 1791. Egy szerentsétlenségbe bele hallott szto, Egy Asszonyosság kértére.	Écsy, 1942. 40–41.
23.	25a Aug. 1791. (Cím nélküli vers.)	Écsy, 1942. 41.
23.	(Cím nélküli vers)	Écsy, 1942. 42–43, részlet.
24.	Boffa. 16a 7br 1791.	„Tüzét Prometheus az egekből vette”
24.	Pest. 18a 8br 1791.	„Oh szerelem' mezeje, Pafusi vár teteje”
25.	Pest 11a 8br 1791	Écsy, 1942. 43–46.
29.	Buda. 13a 8br in ultima Sessione Synodali. Hála Istennek.	Écsy, 1942. 46–47.
30.	2a 9br 1791. Tapolca. A' Hadi Történet' íróihoz	Écsy, 1942. 47–48.
31.	Anno 1791. 13a 9br Bothfa. Recensio Libri P Leoni Zaicz. Magyar és Erdely Ország' rővid ismérte. –	Écsy, 1942. 48. részlet.
32.	Keszthely 9a 10br	Écsy, 1942. 48.
32.	Keszthely 9a 10br	Écsy, 1942. 49.
33.	In anniversario Festo Coronationis Leopold II 19 a 9br 1791.	H–III. XXIII.
34.	ugyan ahhoz egy kis enek.	„Ellyen a két Leopold 's olyan boldog legyen”
34.	Egerszegh. 16a 9br 1791.	Écsy, 1942. 50.
35.	Keszthely 11a Decembr 1791.	Écsy, 1942. 50–51.
36.	1a Januar 1792. Katádfai Prediktor Dömény Josef Úrnak Baranyába.	H–III. XIV.
38.	1792. 23a Jan.	„Kevés haj a fején, roka prém nyakába”
38.	a' Muraközi Mappára	„Szeret a Muraköz szép Asszonyt szolgálni,”
38.	Somsits Lázár' el megy Muraközbiül	Écsy, 1942. 51–52.
39.	A' Lengyelekhez, 25 a Aug. 1792 Lajos napján.	Écsy, 1942. 52.
39.	Veszprem 7a Aug 1792. ad installationem Veszpr.	Écsy, 1942. 52.
40.	Füred 30a 8br, ad littera[?] D Csokonai Studiosi Debreconensis.	Debreczeni, 1999 12–15.
42.	Latin levél Csokonainak	Debreczeni, 1999 411–412.

oldal	Cím	Megjelenés helye vagy kezdősor
43.	<i>ad Dominum Michiælum Csokonaj Studiorum Debreczinensem</i> 28a 8br. 1793.	Écsy, 1942. 87–89.
46.	<i>Esthajnali Enek</i> 26a 8br 1793.	Écsy, 1942. 53–54.
47.	<i>Ad modernam conjugem, adhuc virginem</i> 20a Juny 1793. <i>Nota: Itt kell hagyonom.</i>	Écsy, 1942. 54.
47.	<i>Ad emadem[?] Serius Cseresznye fogyáskor. Nota: menj el menj szegény Magyar!</i>	Écsy, 1942. 54–55.
47.	<i>Ad eandem Kéz fogáskor</i> 9a Aug 1793.	Écsy, 1942. 55.
48.	<i>Az álom: In aud... mense Julio 1793, ita volente Comitissa</i> <i>Festetis.</i>	Écsy, 1942. 55–56.
48.	<i>Contes Szétszényinek, egy kis Éneknek ki földása. ugyan akkor.</i>	Écsy, 1942. 56.
49.	<i>Zelotipus. egy ugrós. – mense Aug 1793.</i>	Écsy, 1942. 57.
50.	<i>Trio ad Latod a' szegény Lengyel</i>	Écsy, 1942. 57.
50.	<i>Csokonainak. 13a Aug 1794</i>	Debreczeni, 1999 29–34.
57.	<i>Cons: Somsits Lázárra, midőn ebéd után a' piárnaszéken el-szendere- redett, jobb kezében könyvet, bal kezét pedig a' nadrágja 'sebébe tartván. NBajom, 1794. mense 7br</i>	„Ha Lázár a' mi barátunk, ha nyugszik is álmában”
57.	<i>A' Francz N. Gyűlés' Praecessének kalapjárul. NBajom 1794. mense 7br</i>	Écsy, 1942. 58.
57.	<i>Robespier Halálára NAtád 1794. mense 7br</i>	„Számos erős Férjfi jött ki Egyiptombúl, –,”
57.	<i>Eva mit szeret. NAtád 1794. Maria [?]</i>	„Az Isten Evát, Adámnak tsonijából teremtette,”
58.	<i>Principio [...] Virg Aen VI. v. 724.</i>	Az első 16 sort idézi Écsy, 1942. 59.
62.	<i>1795ben Pál Fordulására</i>	Écsy, 1942. 59.
63.	<i>Poson 19a 9br 1796 (E vers után, attól elválasztva áll a De eodem Dato című feljegyzés, mely egy két soros versikében végződik, s ez után egy ugyanilyen jellegű feljegyzés és versike – Écsy ezeket egy szöveggént közli.)</i>	Écsy, 1942. 59–60.
64.	<i>[...] Janus Napj[...] 1795 ad Ioany [...] prosa.</i>	„Bizodalmas Nagy Jó Uram! Kedves Sogor Uram!”
64.	<i>Gombai Andrásné Asszony halálára Eptiphium.</i>	Écsy, 1942. 60–62.
66.	<i>a' Bajó [...] 1796ban</i>	(Ugyanez a vers található a 181. oldalon is!) „Mind itt van, el mondtuk a' mit tanulhatunk.”

oldal	Cím	Megjelenés helye vagy kezdőisor
66.	<i>Fellett Kaposbíl a' 30dik Januar [...] gyűlésből midőn ket kis Asszony a' fő Ispánnak Kalátsot és verset küldött.</i>	„Mikor az Asszonyok a' liztet szítálják”
67.	<i>1797dik új esztendőre</i>	Écsy, 1942. 62–63.
68.	<i>músa ad D. Marffy [?] Sequenti Chronosticho</i>	„Tegnap estVe az O foLyatát Végzette”
68.	<i>ad die Onomasti Ican[...]</i> 1796	„A' Dalt a' köszöntést költösmnek Vette”
68.	<i>A' Rab és a' Mátikája</i>	„Rab: Halni mégyek? – Ah ne légyek atkozott, kemény egek!”
71.	<i>11a Apr 1798. A' Pál Lelke és Jó Barátja</i>	
77.	<i>Nedeczki Rudolf helyett Anno 1802. (Latin oráció.)</i>	
83.	<i>Az Eneis hatodik könyve' fordítására Jegyzés.</i>	
85.	<i>Levél egy Jó Baráthoz „Baratom! A' régibb világnak, dereksége felül, Te talám tsak azért vagy az enyimmel egyenesen ellenkező értelemben...”</i>	
89.	<i>Praefatio a' Negyedik Holmire.</i>	Écsy, 1942. 17–21.
93.	<i>Csurgo 19a Mar 1800</i>	Écsy, 1942. 90–92.
94.	<i>Adandon úgy teiszik 1799. 20a 8br</i>	„Ritka madár az igaz szív, az egyenes erkölcs nagy kints”
96.	<i>(Jegyzetek, görög és latin személynevek listája két oszlopban, mellettük a nevekhez rendelt számok.)</i>	
103.	<i>NBajom 10a Januar 1802. az él-hunyt Hiaczintus. – Elele nyolczadik esztendejében mag halálózott Sarközij Kriszina.</i>	Écsy, 1942. 64–75.
114.	<i>NBajom 12a Febr 1803. Tiszis Senior Ur. BN Jó Ur! (Levél.)</i>	
119.	<i>1a 8br 1805. Sárközij Istvánhoz, Kazinczj Levele Extractumára, válassz.</i>	Écsy, 1942. 92–94.
121.	<i>NBajom 1805 19?] mense 8[?] Az Erdélyi Magyar Nyelto Mivelő Társaság munkájának első darabjára – magokhoz a' Társakhoz (22dik tapon?) engedelmeknél fogva – Nemely Jegyzések.</i>	
156.	<i>NagyBajom 27a 7br 1806 Kazinczj siratja Ifjgeniáját</i>	Écsy, 1942. 76.
157.	<i>11a 9br 1800. az Insurgens Rablás</i>	„Rajta Polgari a' Szabadsag oda? van, egy erős igazság emberiti a' rab barmol’”
157.	<i>a' Nemesség futó marssa – nota A' Nap Kerril – részlet.</i>	Écsy, 1942. 77.
157.	<i>Austerlicz – 1805</i>	Écsy, 1942. 77, négy versszakból az elsőt közli.
160.	<i>15a Xbr 1806, A' Jenai ütközet. [...]msa egy Tragediamak, melly az ütközet napját és utána következőt festette le.</i>	Écsy, 1942. 78, részletek.

oldal	Cím	Megjelenés helye vagy kezdősor
162.	<i>Bonaparte a Muszka [...]</i> leken	„Meg van alázza Nagy Sándor: Semmire kelt az erős tábor,”
163.	<i>N Bajom, 28a Febr Sárközi Istráinhoz</i>	„Szegény Rosti jó Ember volt – nem tsak jó hanem nemes”
163.	<i>Víg [...]</i> Vrgye Tussa 29a 7br 1807 <i>Bajom</i>	„Nyolc száz után a hatodik Terméstül ész okosodik”
164.	<i>Somszik Lázár halálakor 1807.</i>	„A' boldog mezei nemes Lelkek között”
167.	<i>Nagy Tudományú Professzor Ur – (Levél.)</i>	
181.	<i>Exámeni Oratio (úgy tetszik 1803ból) Az az Anyáknak</i>	Lásd a 66. oldalnál!
181.	<i>24a Xbr 1801 A Sz Lőrinczi Plebanus N. T. Dörj Úrnak.</i>	„Itt van – nem felejttem el – úgy e? – a' mit fogadtam”
182.	<i>A' P. Korpádi Templomra.</i>	Écsy, 1942. 81.
183.	<i>Theresia napján 1803ban. Szöke Dersen.</i>	„Thresit hoznál – és hogy Vashú! szabadítsd, alig hitted”
183.	<i>Boda Josef Baranya Vrgyei Fő Bíró Úrhoz</i>	„Barátom! Leveled' első látására”
186.	<i>Szántód 20a Junii 1802 Novóák Fő Apátúrhoz.</i>	„Fordítsd mimapi jai szódat Magad Tihan! vig hangra”
186.	<i>[...]lam Kalamajka Notára</i>	Écsy, 1942. 78–79, részletek.
187.	<i>Spanyol Kapuczius</i>	„Bizonyára szánakozásra méltó a' mi sosunk”
187.	<i>A' Spanyol Insurgens Keronnánál</i>	Écsy, 1942. 78, részlet.
187.	<i>Bulsúzó 16a 7br 1808</i>	Écsy, 1942. 80–81.
188.	<i>Hibás égi szám vetés.</i>	„Égeki megint mi büntetés? Megint hibáz a' számvetés?”
189.	<i>az 1809diki Insurrectiokor Túl a' Dumai Mars a' Magyar Genius;</i>	Écsy, 1942. 79, részlet.
189.	<i>Duna mellyéki Mars nota: A' Nap kerül, Hajnal derül.</i>	Écsy, 1942. 79, részlet.
190.	<i>Tizza mellyéki Mars. Ekho's Tárogató nota: Arok szállásánál volt egy veszedelem. – délem</i>	„Benn van hát már a Francz a' Nemet térségen? – régen.”
190.	<i>Túl-a'-Tiszai Mars nota: Fut az oláh hegy oldalon, Magyar Legény</i>	„Franczia jöni Lóra Huszár! Ide jöhet, lássa mint jár?”
191.	<i>Csokonai Mihály Sírköve</i>	Écsy, 1942. 81–84.
194.	<i>Napoleon Vissa Marssa az Asperi 2tík titkózet után</i>	„[...]rs! Siess Hazádba vissza kis seregem!”
195.	<i>Insurgens Haza Mars</i>	„[er Haza vitéz pajtasom! Itt ezen túl nints szállásom”
195.	<i>Raj Mars (másod raj)</i>	„[...] Anya: raj, raj, rág honyomban; – rámm hasomban fört tolvaj – lám raj.”
197.	<i>1809ben a' bekesség meg készítése után de még ki hirdetése előtt</i>	„Látd e' Pajtas! meg mondtam, mi koszorút kötözünk”
197.	<i>Kisiró Mars</i>	„Úgy tetszik mintha sipolna – Megy, bár ide se jött volna.”
198.	<i>a' ki hirdetés után</i>	„Szegény Hazám! talán meg rám tör az ellenség?”
198.	<i>Triestben Anglus Cen[...]</i>	„Meddig allatod te tsalfia Siren! a' Kiralyokat,?”

oldal	Cím	Megjelenés helye vagy kezdősor
199.	Bétsi Nemet Táncz, a' békesség után.	„Látd é' magyar! hogy én még is élek”
199.	Magyar felelet, hasonló tactusra, de Magyar Nólára.	„Légy Te, nem bánom, amnyok azoknak”
200.	a' Fejhez [!] vágyó özeveg Asszony az 1814diki Farsangban.	„Végy el engemet galambom! adj kezet hamar nekem,”
200.	1814 Nagy Penteken 8a Apr. Kazinczyhoz.	KazLev. XI. 323-326, 2638. sz.
202.	P Xur 3a Aug 1814	KazLev. XII. 67-73, 2728. sz.

BIBLIOGRÁFIA

- Abafi, 1878/1 Abafi Lajos, *A Magyar Verstanhoz II. Horváth Ádám levele Kovács Ferenchez. 1788 febr. 10., Figyelő*, 1878, IV, 138–150.
- Abafi, 1878/2 Abafi Lajos, *A magyar verstanhoz III., Horváth Ádám levele Földi Jánoshoz, 1788. febr. 28., Figyelő*, 1878, 235–239.
- Abafi, 1882 Abafi Lajos, *A Göcseji Helicon, Figyelő*, 1882, XIII, 1–12.
- Abafi, 1885 Abafi Lajos, *Horváth Ádám és a Magyar Museum, Figyelő*, 1889, XVIII, 11–23; 98–109; 191–203; 299–315.
- Acél, 2007 Acél Zsolt, *Közösség és ítélet, Kísérlet a nemzeti identitás elbeszélésére Berzsenyi Dániel A magyarokhoz című ódája alapján*, Forrás, 2007. július-augusztus, 68–85.
- Ács, 2010 Pálóczi Horváth Ádám, *a Magyar Tenger poétája Füreden*, szerk. Ács Anna, Balatonfüred Városért Közalapítvány kiadványai, 57., 2010.
- Ballagi, 1888 Ballagi Géza, *A Politikai irodalom Magyarországon 1825-ig*, Bp., Franklin-társulat, 1888.
- Balogh, 2012 Szerdahely György Alajos *esztétikai írásai, I. Aesthetica (1778)*, Csokonai Könyvtár, Források (Régi kortársaink) 15, ford. és jegyz. Balogh Piroska, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2012.
- Baksay, 1917 Pálóczi Horváth Ádám *életéből*, in: Baksay Sándor *összegyűjtött irodalmi dolgozatai, I*, Bp., Franklin, 1917, 123–205.
- Bán, 1976 Bán Imre, *Losontzi István poétikája és a kései magyar barokk költészet*, in: Bán Imre, *Eszmék és stílusok*, Bp., 1976, 215–228.
- Bellágh, 1986 Bellágh Rózsa: Szerencsi Nagy István, *a Magyar Athenás folytatója, Az Országos Széchenyi Könyvtár évkönyve*, 1986/1990.
- Bíró, 1963 Bíró Ferenc, *Kazinczy és Péczeli*, ItK, 1963/2, 140–148.
- Bíró, 1973 Bíró Ferenc, *Pálóczi Horváth Ádám, Csokonai és Newton*, ItK, 1973/6, 680–685.
- Bíró, 1980 Bíró Ferenc, *A magyar irodalom és a filozófia viszonya a 18. század végén*, It, 1980, 847–861.
- Bíró, 1998 Bíró Ferenc, *A felvilágosodás korának magyar irodalma*, Bp., Balassi, 1998.
- Bonfini, 1995 Antonio Bonfini, *A magyar történelem tizedei*, ford. Kulcsár Péter, 1995.

- Borbély, 2001 Borbély Szilárd, *Az első magyar Aeneis-fordítások, Földi János fordítástörredékének környezete, Könyv és Könyvtár, XII–XIII (2000–2001), Debrecen, 2001, 129–168.*
- Borbély, 2009 Ráday Gedeon és Földi János összes versei, RMKT, XI, Bp., Universitas, Bp., 2009.
- Borbély, 2011 Borbély Szilárd, *Idő és örökkévalóság Pálóczi Horváth és Csokonai verseiben*, in: *Magyar Arión, Tanulmányok Pálóczi Horváth Ádám műveiről*, szerk. Csörsz Rumen István, Hegedüs Béla, Bp., rec.iti, 2011, 255–276.
- Csörsz, 2005 Csörsz Rumen István, „Csipkebokor, kormos agyag énekemet énekel”: *Közköltészeti cserefolyamatok Pálóczi Horváth Ádám Érthetetlen énekében*, in: *Folklór és irodalom*, szerk. Szemerkenyi Ágnes, Bp., Akadémiai, 2005. (*Folklór a magyar művelődéstörténetben*, 1), 61–78.
- Csörsz, 2011 Csörsz Rumen István, „ki magam tsinálmányja, ki másé” *Közköltészet és írói program Pálóczi Horváth Ádám Ötödfélszáz Énekek (1813) című gyűjteményében*, in: *Magyar Arión, Tanulmányok Pálóczi Horváth Ádám műveiről*, szerk. Csörsz Rumen István, Hegedüs Béla, Bp., rec.iti, 2011, 319–346.
- Csörsz, 2015 Csörsz Rumen István, *18. századi magyar világi ponyvairodalom – a vallásos kiadványok tükrében*, in: *Amicitia, Tanulmányok Tüskés Gábor 60. születésnapjára*, főszerk. Lengyel Réka, Bp., rec.iti, 2015, 347–363.
- Deák Varga, 1998 Deák Varga József, *Pálóczi volt-e Horváth Ádám?*, Turul, 1998/1, 36–38.
- Debreczeni, 1998/1 Debreczeni Attila, „Literátusság” és „populáritás” (*Közelítés a felvilágosodás kori magyar irodalomhoz*), *Studia Litteraria*, Debrecen, 1998, 131.
- Debreczeni, 1998/2 Debreczeni Attila, *Csokonai, az újrakezdések költője*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Nyomda, 1998.
- Debreczeni, 1999 *Csokonai Vitéz Mihály összes művei, Levelezés*, sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta: Debreczeni Attila, Bp., 1999.
- Debreczeni, 2001 *Első folyóirataink: Orpheus*, Csokonai Könyvtár, Források (Régi kortársaink), s. a. r.: Debreczeni Attila, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2001.
- Debreczeni, 2004 *Első folyóirataink: Magyar Museum, II. Kommentár*, Csokonai Könyvtár, Források (Régi kortársaink), s. a. r. Debreczeni Attila, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2004.
- Debreczeni, 2009 Debreczeni Attila, *Tudós hazafiak és érzékeny emberek, Integráció és elkülönülés a XVIII. század végének magyar irodalmában*, Bp., Universitas, 2009.
- Debreczeni, 2012 Debreczeni Attila, *Nemzeti nagylét, nagy temető és – Batsányi, Egy nemzeti narratíva formálódása*, *Studia Litteraria*, 2012/1–2, 67–87.
- Decsi, 1792 Decsi Sámuel, *A magyar szent koronának históriája*, Bécs, 1792.

- Écsy, 1942 *Pálóczi Horváth Ádám Holmi-jának negyedik darabja*, Csurgói Könyvtár, XVIII. s. a. r., jegyz.: Dr. Écsy Ö. István, Csurgó, 1942.
- Engel, 1996 Engel Pál, *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*, I–II. *História Könyvtár, Kronológiák, Adattárak* 5, Bp., MTA Történettudományi intézete, Budapest, 1996.
- Eszterházy, 2012 *Az Eszterházy család és oldalágainak leírása*. Irta Gróf Eszterházy János, kézirat gyanánt kiadja Herczeg Esterházy Miklós, Bp., História-antik Könyvkiadó, 2012. (Hasonmás kiadás.)
- Ferenczi, 2006 Ferenczi Attila, *Seneca Herculese*, *Kalligram*, XV. évf. 2006. január-február, 70–73.
- Fest, 2000 *Angol irodalmi hatások hazánkban Széchenyi István fellépéséig*, in: Fest Sándor, *Skóciai Szent Margittól a Walesi bárdokig*, *Magyar–angol történeti és irodalmi kapcsolatok*, Bp., Universitas, 2000, 302–376.
- Garda, 1890 Garda Samu, *Pálóczi Horváth Ádám életrajza*, Nagyenyed, 1890.
- Gerecze, 1883 Gerecze Péter, *Pálóczi Horváth Ádám*, *Figyelő*, XV, 1883.
- Gulyás, 1938 *P. Horváth Ádám levele Szentgyörgyi Istvánhoz. (?)*, közli Gulyás József, *ItK*, 1938/4, 402–405.
- Gyapay, 2011 Gyapay László, *Poézis a hasznosság jegyében. Pálóczi Horváth Ádám irodalom-szemléletéhez*, in: *Magyar Arión, Tanulmányok Pálóczi Horváth Ádám műveiről*, szerk. Csörsz Rumen István, Hegedüs Béla, Budapest, rec.iti, 2011, 169–185.
- Harsányi, 1911 *Pálóczi Horváth Ádám két kiadatlan levele Szentgyörgyi István sárospataki tanárhoz*, közli Harsányi István, *ItK*, 1911/4, 453–460.
- Hász-Fehér, 2000 Hász-Fehér Katalin, *Elkülönülő és közösségi irodalmi programok a 19. század első felében*, *Csokonai Könyvtár*, 21, Debrecen, 2000.
- Hász-Fehér, 2011 Hász-Fehér Katalin, *Pálóczi Horváth Ádám Hunniásának szerkezeti, műfaji és forrástörténeti kérdései*, in: *Magyar Arión, Tanulmányok Pálóczi Horváth Ádám műveiről*, szerk. Csörsz Rumen István, Hegedüs Béla, Bp., rec.iti, 2011, 201–219.
- Hegyí, 1939 Hegyí Ferenc, *Pálóczi Horváth Ádám*, Debrecen, 1939.
- Hérodotosz, 1911 *Szemelvények Herodotosz történeti művéből*, ford. Geréb József, Bp., Franklin társulat, 1911.
- Hoffer, 1876 *Horváth Ádám levele Fodor Gerzsonhoz, a dunamelléki superintendens főjegyzőjéhez Nagy-Körösön*, közli Hoffer Endre, *Figyelő*, 1876, I. 46–49.
- Hrenkó, 1980 Hrenkó Pál, *Horváth Ádám földmérő munkássága*, *Földrajzi Közlemények*, 1980, 1–2, 120.
- Hudi, 2009 Hudi József, *Könyv és társadalom, Könyv kultúra és művelődés a XVIII–XIX. századi Veszprém megyében*, *Nemzeti Téka, Bibliotheca Nationalis Hungariae*, Bp., OSZK–Gondolat Kiadó, 2009.
- Illésy, 1886 Illésy János, *Pálóczi Horváth Ádám Hunniása*, *Figyelő*, XX, 1886, 283–305.
- Imre, 1996 Imre Mihály, *„Magyarország panasza”: a Querella Hungariae toposz a XVI–XVII. század irodalmában*, Debrecen, 1996.

- Jankovics, 2011 Jankovics József, *Pálóczi Horváth Ádám verse Ányos Pál haláláról*, in: *Magyar Arión, Tanulmányok Pálóczi Horváth Ádám műveiről*, szerk. Csörsz Rumen István, Hegedüs Béla, Bp., rec.iti, 2011, 244–251.
- Jászay, 1990 Jászay Magda, *Egy humanista szemben Mátyás királlyal: Callimachus Experiens*, *Levéltári közlemények*, 61. évf. 1–2. 1990, 23–41.
- Jászberényi, 2002 Jászberényi József, *A szabadkőműves levél mint kicsinyítő tükör*, *Kelet*, 2002. 1., 2–9.
- Jászberényi, 2003 Jászberényi József, *“A Sz: Sophia templomában látom én felszentelve nagyságát” (A felvilágosodás korának magyar irodalma és a szabadkőművesség)*, Bp., 2003.
- Kálnási, 2005 Kálnási Árpád, *Debreceni cívis szótár*, A Debreceni Egyetem Magyar nyelvtudományi intézetének kiadványai, 83. szám, Debrecen, 2005.
- Karika, 2010 Karika Erzsébet, *Az Oroszy család és Pálóczi Horváth Ádám*, in: *Pálóczi Horváth Ádám, a Magyar Tenger poétája Füreden*, szerk. Ács Anna, Balatonfüred Városért Közalapítvány kiadványai, 57., 2010, 13–23.
- KazLev *Kazinczy Ferenc Levelezése*, I–XXI. kötet, s. a. r. Váczy János, Bp., MTA, 1890–1911.
- Kecskés, 1991 Kecskés András, *A magyar verselméleti gondolkodás története*, Bp., 1991.
- Kecskés–Vilcsek, 1999 *Hagyományőrzés és hagyományteremtés a versújítás korában*, kiad. Kecskés András és Vilcsek Béla, Bp., 1999.
- Keszeg, 2007 Keszeg Anna, *A Horea-féle parasztlázadás irodalomtörténetéhez*, in: *Kolligátum, Tanulmányok a hetvenéves Bíró Ferenc tiszteletére*, szerk. Devescovi Balázs, Szilágyi Márton, Vaderna Gábor, Bp., Ráció Kiadó, 2007, 217–227.
- Keszeg, 2011 Keszeg Anna, *Gyöngyössi János, Szövegek és kontextusok*, Ligatura sorozat, Ráció kiadó, Budapest, 2011.
- Kollányi, 1990 Kollányi Béla, *Az újjáépült Budavári Palota*, Bp., Műszaki Könyvkiadó, 1990.
- Kurucz, 2011 Kurucz György, *Könyv és presztizs Kazinczy János szőládi prédikátor könyvtára*, *Korall*, 12. évf., 2011, 147–164.
- Labádi, 2014 Labádi Gergely, *A filológiai tudás formái*, in: *Textológia – filológia – értelmezés, Klasszikus magyar irodalom*, szerk.: Czifra Mariann, Szilágyi Márton, Csokonai Könyvtár (Bibliotheca Studiorum Litterarium) 55, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2014, 173–191.
- Lengyel, 2011 Lengyel Réka, *„Egy titkos, de azonban nem alattomban való nyelv művelő társaság” Pálóczi Horváth Ádám kiadatlan levele (1789) és tudóstársaság-tervezete*, in: *Magyar Arión, Tanulmányok Pálóczi Horváth Ádám műveiről*, szerk. Csörsz Rumen István, Hegedüs Béla, Bp., rec.iti, 2011, 33–41.

- Lichtneckert, 1996 Lichtneckert András, *Alsóörs története. A Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai*, 11, Veszprém, 1996.
- Lukácsi, 1997 Lukácsi Márk OSB, *Vajda Sámuel élete és irodalmi munkássága*, Pannonhalmi füzetek 40, Pannonhalma, 1997.
- Magyari, 1984 *A Horea vezette 1784. évi parasztfelkelés a források tükrében*, közlése Magyari András, Bukarest, Kriterion, 1984.
- Matyikó, 1997 Matyikó Sebestyén József, *Kinek írta a „Jó nap mondás, fokra” és a „Szántódi tus” című verseit Pálóczi Horváth Ádám?*, *Pannon tükör*, 2. évf. 3. sz. 1997. máj/jún. 79.
- Mályuszné, 1977 Mályuszné Császár Edit, *Verseghy Ferenc első folyamodása cenzori állásért*, *ItK*, 1977/1., 90–92.
- Mályuszné, 1985 *Megbíráltak és bírálók, A cenzúrahivatal aktáiból (1780–1867)*, vál., s. a. r. Mályuszné Császár Edit, Bp., Gondolat, 1985.
- Mérei–Vörös, 1983 *Magyarország története 1790–1848*, szerk.: Mérei Gyula, Vörös Károly, Bp., Akadémiai, 1983.
- Mezei, 1987 Mezei Márta, *Kazinczy világnézeti problémái*, *ItK*, 1987-88/3, 237–270.
- Nagy, 1911 Nagy Sámuel, *Adalékok a Hunniás forrásaihoz*, *EPhK*, 1911, 317–322.
- Nagy, 2012 Nagy János, *Pest–Pilis–Solt vármegye országgyűlési követei az 1790–91. és 1792. évi országgyűléseken*, in: *Politikai elit és politikai kultúra a 18. század végi Magyarországon*, szerk. Szijártó M. István, Szűcs Zoltán Gábor, *Talentum sorozat*, 8, Bp., Eötvös Kiadó, 2012, 99–120.
- Németh, 1984 Németh József, *Horváth Ádám a szabadkőműves és politizáló költő. A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei*, 17, Veszprém, 1984, 461–471.
- Németh, 1999 Németh László Sándor, *A házi szövetség felbontása, avagy Pálóczi Horváth Ádám házassági perének rövid summázata*, *Holmi*, 11, 1999/6. 748–753. Ugyanez a szöveg megjelent ugyanezzel a címmel: *Füredi História*, VIII. évf. 2. sz., 2008. október, 9–14.
- Nótári, 1999 *Szemelvények Aeneas Sylvius Piccolomini „Európa” c. művéből*, ford., s. a. r. Nótári Tamás, *Documenta Historica* 42, Szeged, 1999.
- Olofsson, 1940 Placid Olofsson, *Gróf Széchényi Ferenc irodalom pártolása*, 1940.
- ÖÉ *Ötödfélszáz énekek, Pálóczi Horváth Ádám dalgyűjteménye az 1813. évből*, s. a. r. Bartha Dénes és Kiss József, Bp., Akadémiai, 1953.
- Papp, 1964 Papp Vilmos, *Pálóczi Horváth Ádám ismeretlen levelei az Őrség ügyében*, *Vasi Szemle*, 1964, 29–42.
- Péterffy, 1970 Péterffy Ida, *Pálóczi Horváth Ádám világjáró táncnótájának keletkezése, Somogy megye múltjából. Levéltári évkönyv*, 1, Kaposvár, 1970, 93–100.
- Péterffy, 1973 Péterffy Ida, *Horváth Ádám levelezése „poétriáival” (Göcseji levelek, versek dalok (1813–1820))*, Zalaegerszeg, 1973.

- Péterffy, 1977 Péterffy Ida, *Pálóczi Horváth Ádám, a somogyi banderista Budán (1790), Somogy megye múltjából*, Levéltári évkönyv, 8, Kaposvár, 1977, 187–207.
- Péterffy, 1979 Péterffy Ida, *Fekete János levele Horváth Ádámhoz*, ItK, 1979/4, 447–454.
- Péterffy, 1980 Péterffy Ida, *Pálóczi Horváth Ádám Szántódon*, Szántódi füzetek, I, 1980.
- Péterffy, 1981/1 Péterffy Ida, *Horváth György és fia, Ádám, Somogy megye múltjából*. Levéltári évkönyv, 12. Kaposvár, 1981, 137–154.
- Péterffy, 1981/2 Péterffy Ida, *Horváth Ádám verses levele Kováts Ferenchez*, ItK, 1981, 656–658.
- Péterffy, 1984/1 Péterffy Ida, *Levelek Szántódról, Válogatás Pálóczi Horváth Ádám írásaiból (levelek, versek, prózai művek) 1787–1790*, Szántódi füzetek, VIII, 1984.
- Péterffy, 1984/2 Péterffy Ida, *Horváth Ádám és Andrád Sámuel*, ItK, 1984/2, 192–209.
- Péterffy, 1984/3 Péterffy Ida, *A „Götsei Helicon” köre*, in: *A nő az irodalomban*, Zalaegerszeg, 1984, 69–78.
- Péterffy, 1985 Péterffy Ida, *Pálóczi Horváth Ádám munkássága a „Hunniás” előtt*, Irodalomtörténeti füzetek, 110, Bp, Akadémiai, 1985.
- Péterffy, 1986 Péterffy Ida, *Horváth Ádám és Czindery Pál barátsága, Somogy megye múltjából*, Levéltári évkönyv, 17. Kaposvár, 1986, 143–157.
- Péterffy, 1987 Péterffy Ida, *Oroszi Julianna (Horváth Ádám első házassága 1782–1793), Somogy megye múltjából*, Levéltári évkönyv, 18, Kaposvár, 1987, 169–186.
- Polgár–Csehy, 2011 Polgár Anikó, Csehy Zoltán, *Korinna és a vénasszony, Pálóczi Horváth Ádám és a latin műfordítás*, in: *Magyar Arión, Tanulmányok Pálóczi Horváth Ádám műveiről*, szerk. Csörsz Rumen István, Hege-düs Béla, Bp., rec.iti, 2011, 219–241.
- Porkoláb, 2002 *A „Dicsőség Temploma”-képzet és a bárdköltészeti szerephagyomány*, ItK, 2002, CVI. évf. 1–2. sz., 112–154.
- Porkoláb–Nagy, 2013 Porkoláb Tibor – Nagy Ágoston, *„Ősi ruhát, igét, szívet meg tartotok” A nemzeti viselet és a koronaőrző bandériumok a 18. század végi politikai diskurzusokban*, in: *Docendo discimus*, szerk. Huszti Tímea, Miskolc, 2013, 30–40.
- Rácz, 1913 Rácz Mária, *A Göcseji Helikon költőnői*, Bp., 1913.
- RMKT XVIII/14 *Régi Magyar Költők Tára 14. Közköltészet 3/A. Történelem és társadalom*, s. a. r. Csörsz Rumen István, Küllös Imola, Budapest, Universitas–Editio Princeps, 2013.
- RMKT XVIII/15 *Közköltészet 3/B. Közkerölcs és egyéni sors*, s. a. r. Csörsz Rumen István, Küllös Imola, Budapest, Universitas, 2015.
- Sárközy, 1906 Sárközy Imre, *A Nádasdi Sárközy-család*, Bp., Franklin, 1906.
- Segesváry, 1955 Segesváry Viktor, *Horváth Ádám két levele Ráday Gedeonhoz (1789–1790)*, ItK, 1955, 103–105.

- Sirató, 2011 Sirató Ildikó, *Pálóczi Horváth Ádám drámaszövegei a régi századforduló hazai színházi kontextusában*, in: *Magyar Arión, Tanulmányok Pálóczi Horváth Ádám műveiről*, szerk. Csörsz Rumen István, Hegedüs Béla, Bp., rec.iti, 2011, 293–302.
- Solymosi, 1979 Solymosi László, Mikóczi Alajos, *Nagybajom története*, Kaposvár, 1979.
- Somfai, 1978 Somfai Balázs, *Négyszáz éves a pápai nyomdászat*, in: *Honismeret*, 1978. 1. sz., 23–27.
- Szauder, 1969 Szauder József, *Az estve és Az álom keletkezése (Bevezetés az elemzéshez)*, ItK, 1969, LXXIII. 1. sz., 1–33.
- Szauder, 1970 Szauder József, *Sentencia és pictura: A fiatal Csokonai verstípusairól*, in: Szauder József, *Az estve és az álom*, Bp., Szépirodalmi, 1970.
- Székely, 1929 Székely Károly, *Pálóczi Horváth Ádám nézetei a nyelv művelésről*, Dunántúl Egyetemi Nyomdája Pécsen, 1929.
- Sziklai, 2010 Sziklai Zoltán, *Emlékezés a gimnáziumalapító Pálóczi Horváth Ádámra*, Balatonfüred, BalaTONArt, 2010.
- Szilágyi, 2011 Kazinczy Ferenc, *Fogságom naplója, Kazinczy Ferenc művei*, Első osztály, Eredeti művek, Kritikai kiadás, s. a. r. Szilágyi Márton, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2011.
- Szili, 1993 Szili József, *Az irodalomfogalmak rendszere*, Bp., Akadémiai Kiadó, 1993.
- Szörényi, 2011 Szörényi László, *Pálóczi Horváth György fiziko-teológiai műve és fiának, Ádámnak költészete*, in: *Magyar Arión, Tanulmányok Pálóczi Horváth Ádám műveiről*, szerk. Csörsz Rumen István, Hegedüs Béla, Bp., rec.iti, 2011, 91–101.
- Teke, 1980 Teke Zsuzsa, *Hunyadi János és kora*, Bp., Gondolat, 1980.
- Tóth-Bencze, 2010 Tóth-Bencze Tamás, *Pálóczi Horváth Ádám, a térképész*, in: *Pálóczi Horváth Ádám, a Magyar Tenger poétája Füreden*, Balatonfüred Városért Közalapítvány kiadványai, 57, szerk. Ács Anna, 2010, 73–81.
- Valjavec, 1934 *Pálóczi Horváth Ádám levele Széchényi Ferenchez*, közli: Valjavec Frigyes, ItK, 1934, 190–192.
- Vende, 1896 Vende Ernő, *Horváth Ádám „Hunnias”-a*, EphK, XX, 1896, 18–34.
- Vörös, 1958 Vörös Károly, *Adalékok Pálóczi Horváth Ádám életéhez*, Itfűz, 17, 1958.
- Zákonyi, 1988 Zákonyi Ferenc, *Balatonfüred, Adalékok Balatonfüred történetéhez a kezdetektől 1985-ig*, Veszprém, 1988.
- Wix, 1976 Wix Györgyné, *Trencz Frigyes 1790. évi röpiratai*, *Az Országos Szécsényi Könyvtár Évkönyve*, 1976–1977, 1, 121–163.

MUTATÓK

RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK

em.	emendálva, emendáltuk
EPHK	<i>Egyetemes Philologiai Közlöny</i> . Folyóirat, Bp., 1877–1948.
fr.	francia
gör.	görög
HMNT	<i>Hadi és más nevezetes Történetek</i> . Hírlap, Bécs, 1789–1792.
ItK	<i>Irodalomtörténeti Közlemények</i> . Folyóirat, Bp., 1891–.
jav.	javítva, javítottuk
k.	körül
KazLev	<i>Kazinczy Ferenc levelezése</i> , I–XXI., kiad. Váczy János, Bp., 1890–1911.
l.	lásd
lat.	latin
MM	<i>Magyar Múzeum</i> . Folyóirat, Kassa, 1788–1792.
ném.	német
o.	oldal
ÖÉ	<i>Ötödfélszáz énekek, Pálóczi Horváth Ádám dalgyűjteménye az 1813. évből</i> , s. a. r. Bartha Dénes és Kiss József, Bp., Akadémiai, 1953.
rég.	régies
sz.	szám
táj.	tájnyelvi
TudGy	<i>Tudományos Gyűjtemény</i> . Folyóirat, Pest, 1817–1841.
uo.	ugyanott
vö.	vesd össze

NÉVMUTATÓ

- Abafi Lajos 23, 47, 822, 829, 851, 882, 939
 Aba Sámuel 422, 834
 Aczél Zsolt 797, 939
 Ács Anna 939, 942, 945
 Adamik Tamás 51
 Aeneas Sylvius Piccolomini 56, 780, 943
 Agrippa, Heinrich Cornelius von
     Nettesheim 265, 806
 Aiszóposz 289, 386, 811, 887
 Albert, I. 778, 782, 797, 799
 Albert, II. 797
 Albert, III. 797
 Albert, IV. 797
 Albert, V. 797
 Alexandrosz, III. (Nagy Sándor) 56, 59, 311,
     313, 489, 784, 786, 813, 814, 846, 937
 Althan János 817
 Amade László 39
 Amurátes I. *H. Murád*
 Anakarszisz 787, 788, 855
 Andrád Sámuel 67, 776, 787, 789, 846, 847,
     849, 877, 879, 926, 944
 András, I. 877
 András, II. 66, 788
 Andrásy István 922
 Antinous 470, 843
 Ányos Pál 24, 26, 27, 44, 269–282, 429, 727,
     772, 804, 807, 809, 825, 889, 891, 942
 Apelles 315, 582, 814, 857
 Aranka György 836
 Arisztotelész 522, 602, 805, 853, 859
 Arkhimédész 682, 880
 Árpád *fejedelem* 520, 841, 852
 Aszalai János 931
 Attila 383, 670, 787
 Augustus *császár* 57, 270, 785, 808
 Babits Mihály 821
 Bacon, Francis 30
Bajazid 778, 781
 Baksay Sándor 808, 939
 Balassa Ferenc 18, 33, 777
 Ballagi Géza 830–832, 834, 939
 Balogh Piroska 29, 30, 939
 Bánfi István 143, 145, 153, 778
 Bán Imre 40, 41
 Bárány József 929
 Barclay, John 55, 784
 Báróczi Sándor 24, 786
 Barcsay Ábrahám 24, 879
 Baróti Szabó Dávid 45, 544, 707, 766, 822,
     855, 882, 886, 927, 929
 Barry, Madame du 663, 874, 875
 Bartha Dénes 829, 943
 Barthelemy abbé 787
 Báthory István 62, 788
 Batsányi János 24, 25, 41, 45, 786, 822, 855,
     877, 878, 881, 882, 886, 893, 928, 929, 940
 Bede Anna 886
 Bellágh Rózsa 849, 939
 Benkó József 766
 Benyovszky György 832
 Bernoulli, Johann 488, 647, 846, 869
 Beroaldo, Filippo 366, 823, 824
 Berzsényi Dániel 795, 939
 Bessenyei György 24, 27, 33, 42, 855, 864
 Bessenyei Sándor 544, 855, 918, 931, 933
 Bethlen Zsuzsa 870
 Bíró Ferenc 24, 29, 31, 39, 42, 866, 869, 885,
     939, 942
 Bod Péter 61, 787
 Boda József 937
Boethius, Anicius Manlius 922

- Boileau, Nicolas 829
 Bollók János 52
 Bonfini, Antonio 75, 169, 181, 778, 780, 790, 792, 796, 798, 939
 Borbély Szilárd 785, 866, 940
 Boronkay József 19, 20, 818
 Boros Gábor 809
 Boskovits, Rogerius Josephus 645, 869
 Bot Julianna 777
 Bowring, sir John 827
 Böröndi József 677, 818, 878, 911, 925
 Branischa 36, 37
 Branischa József 37
 Brankovics György 82, 84, 95, 98, 102, 109, 120, 122, 123, 125, 127, 128, 139, 142, 155, 157, 159, 160, 162, 170, 172, 177, 180, 181, 209, 217, 238, 553–581, 778, 781, 792, 794
 Brankovics Katalin 778, 794
 Brankovics Lázár 102, 169, 796
 Browne, ~~sir~~ Thomas 241, 801
 Buthus 230, 231, 778
 Bürger 931
- Calprenède, Gautier de Costes de la 786
 Calvin, János 878
 Cassini, Giovanni Domenico 438, 445, 478, 488, 646, 840, 844, 869
 Celepi (cselebi) 780
 Cicero, Marcus Tullius 62, 684, 788, 870, 880
 Cillei Borbála 137, 778, 781, 782, 794
 Cillei Frigyes 794
 Cillei Hermann 137, 778, 779, 794
 Cillei Ulrik 117, 131, 137, 139, 156, 157, 164, 168, 170, 175, 181, 183, 201, 205, 213, 216, 553–581, 778, 779, 782, 794
 Claudianus, Claudius 872
 Clodius Christian August 872
 Condé, Louis 875
 Czifra Mariann 942
 Czindery Pál 37, 848, 944
 Czinke Ferenc 930
- Csapodi Gábor 19, 531–540, 850, 853, 861, 892, 917, 929, 932
 Császári Lósi Pál 20
 Csécsi János 702, 884
 Cseh Zoltán 51, 821–823, 944
 Csépan István 771, 933
 Csokonai László 17
 Csokonai Vitéz Mihály 17, 18, 23, 30, 33, 42, 818, 823, 827, 837, 866, 869, 934, 935, 937, 939, 940, 945
 Csorba Győző 51
 Csörsz Rumen István 39, 775, 804, 826, 828, 829, 861, 940, 941, 942, 943, 944, 945
- Daniel Polixéna 366, 823
 Deák Varga József 16, 816, 940
 Debreczeni Attila 24, 27–31, 42, 43, 834, 837, 853, 857, 859, 940
 Decebalus 66, 788
 Decsi Sámuel 831, 853, 856, 940
 Demeter püspök 229, 778
 Demján 513–515, 851
 Dessewffy József 30, 44, 46
 Devcséri Gábor 51, 873
 Devescovi Balázs 942
 Dóczy Terézia 23
 Dominik János 793
 Dömény József 544, 854, 917, 934
 Dörffel, Georg Samuel 487, 646, 845, 869
 Dőry úr 36, 37, 937
 Drakula I. ~~H. Vlad Dracul~~
~~Dugonits~~ András 812, 821
 Dugovics Titusz 798
- Écsy Ö. István 20, 45, 851, 894, 895, 941
 Eiler Tamás 52
 Eitzenberger Ferenc Antal 805
 Eizinger Ulrik 200, 201, 778
 Engel Pál 780, 941
 Ennius, Quintus 877
 Epiktétosz 270, 808
 Erdődy János 51
 Erdődy Lajos 26, 924, 933

Erzsébet, Buthus felesége 230
 Esterházy Miklós 501, 849
 Esterházy Pál 501, 849
 Eszterházy Antal (1738–1794) 848
 Eszterházy Antal (1767–1790) 498, 848, 849
 Eszterházy János 848, 941
 Eszterházy József Miklós 501, 849
 Euklidész 516, 852

Faludi Ferenc 427, 837, 888
 Fejér György 885
 Fekete János 821, 944
 Ferdinánd, II. 501, 849
~~Ferenc császár, I. 625, 863~~
~~Ferenc király, I. 24, 46, 625, 814, 863, 894~~
 Ferenc, Condolmieri 104, 114, 121, 778
 Ferenczi Attila 32, 941
 Fest Sándor 43, 878, 879, 941
 Festetich Antal 856
 Festetics György 23, 410, 501, 831
 Festetics János 410, 831
 Festetics József 848
 Festetics Julianna 816
 Flamsteed, John 472, 473, 481, 482, 844
 Fodor Juli 334
 Fodor Gerzson 16, 17, 941
 Fontenelle, Bernard le Boiver de 487, 845
 Forgách Balázs 187, 779, 796
 Forgáts Pál 862
 Földi János 26, 28, 41, 777, 785, 800, 804, 851, 924, 927, 939, 940
 Frigyes császár, III. 131, 137, 181, 779, 794, 874
 Fritzbég 155, 176, 180, 182, 779
 Fülöp, III. 792

Gaál László 52, 821
 Gábri József 766
 Galambos Mihály 766
 Galénosz 620, 816, 862
 Garai János 779
 Garai Miklós 779
 Garai Miklós, ifj. 779
 Garda Samu 19, 823, 832, 834, 850, 941

Gellert, Christiam Fürchtegott 746, 892, 914, 930
 Geréb József 941
 Gerecze Péter 32, 941
 Gergely, XIII., pápa 442, 444, 841
 Gessner Salomon 601, 602, 859
 Giskra (Jiskra) János 181, 190, 191, 193, 194, 196, 198, 200, 620, 708, 779, 796, 862, 886
 Gombai Andrásné 935
 Göntzöl 448
 Görög Demeter 864
 Gravesande, Willem Jacob 's 487, 645, 646, 846, 869
 Gregory, James 841
 Grimaldi, F. 839, 868, 876
 Grotius, Hugo 678, 879
 Gulyás József 884, 941
 Guthi Országh Mihály 796
 Gvadányi János 825

Gyalagai Ignác 766
 Gyapay László 44, 941
 Gyöngyösi István 60, 62, 684, 769, 787, 855, 880
 Gyöngyössi János 766, 804, 855, 942
 Györfi József 766
~~György I. Brankovics György~~

Hadik András 542, 854, 917, 933
~~Hadrianus~~ 471, 844
 Halász József 59, 241, 786, 787, 801
 Harsányi István 850, 884, 941
 Hász-Fehér Katalin 32, 33, 41, 941
 Hatvani István 17, 18, 25, 30
 Hedvig, Jagelló 782
 Hegedüs Béla 940, 941, 942, 943, 944, 945
 Hegyi Ferenc 19, 50, 894, 941
~~Henrik, VII. 797~~
 Hérakleitosz 808
 Hérodotosz 490, 799, 843, 846, 941
 Herschel, ~~sr~~ Frederik William 481, 484, 844
 Hésziodosz 522, 843, 853
 Hevelius, Johannes 430, 438, 441, 442, 472, 487, 664, 839, 840, 876

Hipparkhosz 488, 844
 Hippokratész 472, 672, 816, 877
 Hírene 169
 Hirius 438, 840
 Hoffer Endre 17, 21, 941
 Holbach, Paul-Henri Thiry 43
 Hollmann 43
 Homérosz 56, 59, 60, 522, 658, 661, 678, 769, 784, 786, 807, 853, 855, 872, 873
 Hompesch-Bollheim Károly 26, 678, 878, 911, 927
 Horányi Elek 61, 787
 Horatius, Quintus Flaccus 800, 886, 887
 Horea 788, 942, 943
 Horváth János Keresztély 869
 Horváti János 780, 796, 798
 Horváti Pál 780, 796, 798
 Hrenkó Pál 19, 829, 941
 Hudi József 18, 801, 942
 Hugenus *l. Huygen, Christiaan*
 Hunyadi János 33, 55–240, 498, 553–581, 620, 684, 705, 708, 765, 767, 769, 770, 771, 775, 778, 784, 786, 789, 792, 794, 796, 798, 799, 849, 857, 862, 885, 918, 920, 932
 Hunyadi János (megh. 1440/41.) 229, 799
 Hunyadi László 33, 155, 162, 163, 168, 170, 175, 176, 206, 224, 232, 236, 779, 780, 782
 Huszti Tímea 944
 Huygen, Christiaan 478, 844
 Hübner Mihály 498, 848

 Illésy János 32, 942
 Imre Mihály 834, 942
 István, I. 421, 625, 835
 Iszák basa 178, 225, 796
 Ivanits 169
 Iványi Nagy János 26, 28, 515, 682, 684, 806, 851, 852, 878, 880, 912, 916, 926, 931

 Jankovics József 808, 809, 942
 Jánosy István 883
 Járay Magda 942
 Jászberényi József 42, 860, 942

 Jenő, IV., pápa 780, 792
 Jóannesz, VIII. 781, 797
 József, II. 46, 58, 62, 415, 417, 418, 540, 543, 786, 788, 815, 816, 818, 822, 830, 832, 833, 854, 856, 863, 870, 878, 888, 895, 917, 933
 Juhász Kata, Kazinczy Jánosné 21, 22
 Julián (Giuliano Cesarini) 73, 97, 101, 102, 105, 109, 112, 114, 120, 123, 125, 126, 129, 131, 150, 151, 203, 780
 Julius Caesar 885
 Jursits Náni 336
 Justinianus, Nagy Szent, I. 75, 790, 819

 Kallimakhusz Experiensz 131, 793, 942
 Kallimakhosz 455, 843
 Kallixtus, III. 210, 780
 Kálnási Árpád 794, 942
 Kanisai László 780, 782
 Kant, Immanuel 43, 46
 Kapisztrán János 207, 210, 211, 215, 217, 222, 224, 227, 229, 232, 236, 780, 798
 Kaposi Juhász Sámuel 702, 884
 Karambus 98, 100, 102, 104, 106, 171, 226, 780
 Karak basa 217, 219, 221
 Kardos László 51
 Karika Erzsébet 18, 20, 942
 Karinthy Gábor 821
 Karman 209, 780
 Károly, II. 796, 798
 Károly, IV. 797
 Kárpáthy Csilla 842
 Kartal Zsuzsa 52
 Kasztrióta György 105, 131, 139, 140, 142, 144, 146, 148, 153, 174, 779, 781, 794
 Katona Imre 861
 Katona István 766
 Kazay Gábor 20
 Kazay Gábor, ifj. 20
 Kazinczy Ferenc 16, 17, 19, 20, 22, 26, 30, 35, 37, 38, 40, 42, 44, 47, 498, 532, 544, 547, 581, 582, 585, 586, 589, 598, 593, 598–602, 704, 776, 777, 783, 786, 800, 801,

804, 805, 807, 812, 814, 816, 822, 828,
 829, 835, 836, 847, 850, 852, 853, 855,
 857, 861, 866, 867, 876, 881, 882, 884,
 886, 891, 893, 914, 918, 920, 926, 930,
 936, 943, 945
 Kazinczy János 21, 22, 942
 Kazinczy Klára 21, 23
 Kecskés András 46, 829, 881, 885, 942
 Kékedi Bálint 809
 Kelemen László 857
 Kendefi Ferenc 66
 Kendefi József 66
 Kenesi 64
 Kepler, Johannes 445, 472, 841
 Kerekes Sámuel 864
 Keszeg Anna 788, 942
 Kinizsi Pál 742, 788, 891
 Kircher, Athanasius 427, 438, 837, 840
 Kisfaludy Sándor 23
 Kis János 20, 783
 Kiss József 829, 943
 Kiss úr 766
 Klopstock, Friedrich Gottlieb 62, 788
 Kollányi Béla 893, 942
 Koller Gottfried 766
 Komádi Nagy Mihály 887, 913, 925, 929
 Komorovszki Péter 184, 781, 796
 Konsztantinosz Palaiologosz, XI. 209, 781
 Kopeczky Rita 52
[Kopernikus](#) Mikołaj 472, 479, 483, 844
 Kotromanics Erzsébet 779, 780, 796
 Kováts Ferenc 18, 26, 28, 704, 785, 829, 881,
 885, 925, 927, 939, 944
 Környei 923
 Kroiszosz 234, 799
 Kulcsár Péter 939
 Kún Ferenc 766
 Kurcz Ágnes 52
 Kurkut 221, 222, 781
 Kurucz György 22, 831, 942
 Küllős Imola 945
 Kürosz, II. 234, 799
 Labádi Gergely 800, 942
 Lajos, I., (Nagy) 97, 124, 149, 155, 162, 164,
 167, 187, 195, 196, 198, 206, 207, 225,
 231, 422, 778, 780, 782, 796, 835
 Lajos, IV. 797
 Lajos, [orleansi](#) 779
 Lajos, XIV. 874, 875
 Lajos, XV. 874
 Lakatos István 52, 790, 791, 870, 872, 881
 Laky Demeter 802
 Landerer Mihály, Fűskúti 894, 895
 Langrénus 430, 441, 645, 664, 839, 841, 868,
 876
 László, I., Szent 97, 123, 125, 198, 782
 László, II. 779, 780
 László, V. 33, 56, 131, 138, 778, 781, 794, 799
 Laudon, Ernst Gideon Freiherr von 498,
 849
 Leibniz, Gottfried Wilhelm 43, 243, 246,
 278, 281, 517, 602, 802, 809, 852, 859, 874
 Lengyel Antal 806, 807, 856, 930
 Lengyel Antalné Inkey Mária 806, 879, 925
 Lengyel Imre 266, 806
 Lengyel Réka 51, 783, 785, 792, 796, 802,
 806, 807, 811, 813, 815, 817, 821, 823,
 824, 833, 836, 838, 846, 859, 869, 870,
 872, 878, 879, 883, 884, 886, 887, 895,
 940, 943
 Lesko Bobricki 117, 123, 781, 782
 Lettner József 265, 803, 805
 Lichtneckert András 817, 943
 Lipót, II. 24, 422, 542, 543, 834, 836, 854, 863,
 870, 917, 934
 Locke, John 517, 602, 852, 859
 Losonczy István 40, 41, 924
 Losontzi Benedek 143, 145, 154, 781
 Lövendall gróf 875
 Lukácsi Márk 19, 867, 943
 Lukianosz 234, 243, 253, 466, 694, 799, 802,
 803, 822, 843, 883
 Luxemburgi Erzsébet 138, 188, 778
 Luxemburgi Zsigmond 137, 187, 207, 217,
 231, 236, 777, 780, 782, 783, 792, 797

Magyari András 788, 943
 Magyarósi Juli 336
 Majthényi Örszébet, Palléni Inkey Jánosné
     38
 Maklári János 766
 Makó Pál 645, 869
 Mályuszné Császár Edit 848
 Manílius, Marcus 456, 843
 Marcellus, Marcus Claudius 57, 785
 Mária, Anjou-házi 780
 Mária Terézia 24, 322, 625, 814, 848, 863,
     907
 Mária Terézia Karolina 863
 Martzali Imre 153, 154, 781
 Matkovits János 933
 Mátyás, Hunyadi 33, 60, 100, 155, 162, 164,
     166, 167, 169, 170, 174, 206, 207, 212,
     214, 224, 226, 227, 229, 232, 234, 235,
     427, 705, 750, 777, 779, 781, 782, 786,
     789, 794, 837, 847, 885, 892, 893, 914,
     932, 942
 Matyikó Sebestyén József 861, 943
 Mauritz, szaxoniai gróf 875
 Mayer, Tobias 481, 844
 Medgyesi Pál 766
 Menipposz 360, 694, 826, 882
 Mérei Gyula 831, 894, 943
 Mérei Zsigmond 923, 932
 Messier, Charles 845
 Metón 444, 841
 Metszet 178, 225, ~~237~~
 Mezei József 766
 Mezei Márta 42, 859, 943
~~Mezid bég 781~~
 Miklós, V. 209, 210, 781
 Mikóczy Alajos 945
 Mikolányi 736, 862, 890, 914, 933
 Milton, John 43, 687, 830, 839, 855, 881, 912
 Mírcea, II. 778, 791
 Mogyorósi Trézsi 335
 Mohamed, I. 797
 Mohamed, II. 56, 104, 779, 781
 Moldvay Tamás 809
 Molnár-Pápay Tóth Mihály 19
 Molnár Zsigmond 766
 Mórocz Sámuel 817, 907, 924, 926, 933
 Murád, I. 152, 778, 781, 794
 Murád, II. 74, 76, 98, 99, 104, 109, 110, 114,
     120, 129, 131, 140, 142, 145, 147, 150,
     152, 154, 156, 160, 162, 168, 181, 183,
     203, 207, 217, 778, 780, 781, 789, 796, 797
 Musschenbroek, Pieter van 645, 868
 Nagy Ágoston 825, 944
 Nagy Borbála Spisits Istvánné 850
 Nagy Ferenc 831, 832
 Nagy Ignác 809
 Nagy Imre 888
 Nagy János 816, 943
 Nagy Náni 334
 Nagy Sámuel 943
 Napóleon, Bonaparte 937
~~Natoli-basa 221, 222~~
 Nedeczki Rudolf 936
 Németh András 52
 Németh György 52
 Németh József 15, 19, 20, 808, 815, 817, 943
 Németh László Sándor 20, 943
 Németi Pál 17, 43, 357, 699, 814, 821, 838,
     881, 883
 Newton, Isaac 434, 438, 442, 461, 476, 478,
     480, 482, 484, 487, 645, 647, 841, 844,
     868, 939
 Nikolaides I. Mikolányi
 Nótári Tamás 784, 943
 Octavia 57, 785
 Oláh Mihály 771, 925
 Olofsson, Placid 833, 943
 Ormos András 924
 Oroszi Julianna 18, 20, 39, 817, 818, 856, 944
 Oroszi Pál 18
 Orosz Trézsi 336
 Osterlám Éfraim 766
 Ovidius, Publius Naso 51, 52, 55, 88, 134,
     270, 271, 309, 332, 358, 427, 429, 434,
     455, 469, 495, 496, 522, 665, 676, 700,
     709, 711, 718, 772, 784, 791, 793, 794,

- 807, 808, 810, 813, 821, 823, 837–839, 847, 848, 853, 869, 872, 876, 880, 883, 887, 898, 902, 904, 907, 913, 928
- Ozanam, Jacques 52, 286, 438, 772, 810, 840, 906, 922
- Ozorai Pipó 782
- Ördög Pál 344, 819, 907, 923, 924
- Örsike 923
- [Paczkó](#), Ferenc Ágoston 804
- Pál, Remete Szent 271, 809
- Pálffy Károly József 25, 838, 922
- Palma Károly Ferenc 103, 792
- Pálóczi Horváth Alexander 803
- Pálóczi Horváth András 803
- Pálóczi Horváth Dániel 803
- Pálóczi Horváth György 17, 29, 801, 803, 944
- Pálóczi Horváth Julianna 17, 803
- Pálóczi Horváth Mária 17, 803
- Pap János 346
- Papp Árpád 838
- Papp Vilmos 20, 21, 894, 944
- Pataki Miklós 866, 873, 910, 929
- Pázmány Péter 702, 884
- Péczei József 17, 26, 28, 29, 43, 57, 544, 704, 716, 765, 766, 771, 783, 785, 801, 821, 829, 850, 855, 858, 865, 884, 887, 934, 939
- Pelsőtzi István 194, 781
- Peretsényi Nagy László 821
- Perrault, Charles 697, 883
- Péterffy Ida 16, 17, 23, 25, 26, 34, 37, 39, 50, 775, 800, 803, 806, 810–831, 834, 849–851, 854–857, 861, 866, 867, 870, 878–880, 884, 886–890, 892, 894, 944
- Petronius, Gaius Arbiter 522, 853
- Piccolomini, Silvius Aeneas, II. Pius 56, 784
- Pindaros 663, 808, 875
- Platón 52, 243, 802, 808, 851, 859
- Plutarkhosz 784, 846
- Podmaniczky [kis-asszony](#), 862, 921, 933
- Polgár Anikó 821–823, 944
- Polükratész 234, 799
- Pompadour, [Madam de](#) 663, 874, 875
- Pongrácz 137, 184, 781
- Pope, Alexander 765
- Porkoláb Tibor 785, 825, 860, 944
- Pray György 33, 137, 169, 205, 236, 794, 796, 799
- Ptolemaiosz, Klaudiosz 453, 472, 479, 842, 844
- Racine, Jean 663, 875
- Rácz Mária 23, 944
- Ráday Gedeon 43, 785, 836, 866, 940
- Radlinger, Johannes 832
- Radu, III. 778, 791
- Rájnisi József 544, 707, 855, 886
- Répszeli László 783
- Révai Miklós 26, 544, 685, 707, 822, 829, 837, 855, 864, 880, 882, 885, 886, 888, 895, 908, 924, 930
- Révai Péter 117, 793
- Révay József 52
- Riccioli, Giovanni Battista 430, 438, 441, 455, 472, 478, 480, 630, 645, 664, 813, 839, 866, 868, 876
- Riethaller Mátyás 847, 848
- Rosos Antal 345, 812, 818, 819, 907, 927
- Rousseau, Jean Jacques 43
- Rozgonyi Sebestyén 781
- Rozgonyi Simon 123, 781, 793
- Rufus, Curtius 814
- Salamon (~~Böles~~) 62, 788
- Sallay Viola 809
- Sander 43
- Sándor Lipót 421, 426, 541, 834, 835, 837, 854, 864, 884
- Sapi úr 926
- Sárközy Imre 21, 944
- Sárközy István 17, 19, 21, 23, 46, 815, 816, 827, 851, 884, 907, 915, 930, 936, 937
- Sárközy Jusstina 20, 23, 47
- Sárközy Krisztina 936
- Sárosi Gyula 52
- Scaliger, Julius Caesar 56, 784

- Scheuchzer, Johann Jacob 30
Schillerius (Siller) 472, 844
Segesváry Viktor 836, 945
Sehábeddig 225, 781
Seneca, Lucius Annaeus 32, 52, 69, 198, 243,
267, 270, 313, 522, 652, 653, 731 784, 797,
807, 814, 853, 870, 890, 941
Silvius Aeneas l. *Piccolomini, Silvius Aeneas*
Sirató Ildikó 857, 945
Skóciai Szent Margit 941
Solymosi László 945
Somfai Balázs 801, 945
Somogyi Dániel 819
Somogyi Ferenc 819
Somogyi János 342, 819, 907, 924
Somogyi Kata, Hollósi 17, 924
Somogyi Miklós (Győr vármegye) 819
Somogyi Miklós (Veszprém vármegye) 819
Somsits Lázár 934, 935, 937
Sós András 828, 909
Sőtér Attila 766
Spisits István 850, 915, 929
Splényi Gábor Antal 501, 849, 854
Steigner Kornél 52
Streibig József 55, 241, 627, 775, 783, 799,
801, 864, 865, 880, 911
Streibig József Antal 865
Strohmayer Ignác Antal 415, 832, 833, 917
Stuart Henrietta 874
Sümeghi József 23
- Szabó Miklós 52
Szacs vay Sándor 707, 766, 771, 777, 832,
872, 885, 886
Szaicz Leó 864, 930, 934
Szánoki Gergely 131, 782
Szapáry Péter 38
Szapáry Péterné 38
Szathmári P. István 17, 241, 801
Szauder József 41, 803, 945
Széchényi Ferenc 19, 20, 28, 46, 816, 833,
835, 836, 855, 864, 865, 884, 893, 929,
943, 945
Széchenyi István 941
- Szécsényi Frank 782
Szécsi Dénes (Dienes) 155, 170, 173, 778
Szegedi György 766
Székely János 143, 147, 153, 154, 782
Székely Károly 885, 945
Szelezcky Károly 710, 713, 714, 886, 912,
929
Szemerkenyi Ágnes 940
Szente Ferenc 346, 820, 829, 907, 923
Szentgyörgyi István 850, 884, 915, 929, 930,
941
Szentjóni Szabó László 892
Szepessy Tibor 839
Szerdahely György Alajos 29, 30, 458, 486,
777, 843, 845, 926, 928, 939
Szerencsi Nagy István 61, 503, 504, 682,
766, 771, 787, 849, 879, 912, 915, 939
Szijártó M. István 943
Sziklai Zoltán 21, 945
Szilágyi Márton 819, 833, 942, ~~943~~, 945
Szilágyi Mihály 782
Szilágyi Sámuel 17, 169, 801
Szili József 27, 945
Szily József 324–328, 815, 816
Szókratész 882
~~Szolon~~ 582, 857
Szombathi József 766
Szombathi Sámuel 766
Szophoklész 843
Szörényi László 29, 803, 945
Szűcs Zoltán Gábor 943
- Takács László 52
Tallóci Frank 782, 793
Tamás, Aquinói Szent 802, 809, 839 Tarnó
János 117, 782
Tatainé 335
Teke Zsuzsa 780, 945
Teleki Domokos 650–655, 870, 910, 925
Teleki Ferenc 870
Teleki Ferenc (1790–1863) 870
Teleki István 821
Teleki József 18, 322–324, 815, 821, 858, 907,
923

- Teleki László 821
 Teleki Mária 870
 Teleki Sámuel 652, 870
 Teravagimov Péter 51
 Terentius, Publius Afer 879
 Thalész, Milétoszi 461, 843
 Theognisz 265, 428, 429, 806, 838
 Timon 270, 808, 862
 Timur Lenk 778
 Toldy Ferenc 827
 Tomürisz 799
 Tótfalusi Kis Miklós 702, 884
 Tóth-Bencze Tamás 19, 945
 Tóth Ferenc 838
 Tóth Judit 51
 Tót Ilona 308
 Traianus, Marcus Ulpius 66, 788
 Trattner Mátyás 847
 Trattner János Tamás 38
 Trenck, Friedrich von der 552, 856, 918, 932, 945
 Tsétsi *l. Csécsi*
 Tsoknyai 335
 Tuboly Erzsébet 23
 Tuboly László 22
 Tuboly Rozália 23
 Turótzai János 796
 Türtaios 877
 Tüskés Gábor 940
 Tycho Brache 472, 479, 844

 Ughy Ignác 924
 Ujlaki Miklós 229, 782
 Ulászló, I. 76, 77, 97, 104, 117, 131, 134, 152, 181, 188, 190, 226, 767, 778, 780, 782, 783, 789, 793
 Ungi Pál 856

 Ürményi József 417, 832, 833

 Váczy János 777, 942
 Vaderna Gábor 942
 Vajda Sámuel 19, 26, 665, 800, 816, 867, 881, 910, 928, 943

 Vajk 780
 Valjavec Frigyes 19, 945
 Vallisius 43, 881
 Varjas János 17, 18
 Vencel, IV., Luxemburgi 231, 782
 Vende Ernő 32, 945
 Veresmarti János 766
 Vergilius, Publius Maro 32, 52, 56, 57, 60, 62, 69, 70, 72–75, 79, 97, 98, 119, 128, 148, 161, 167, 229, 265, 346, 415, 431, 434, 467, 522, 542, 603, 635, 653, 659, 663, 665, 666, 684, 686, 695, 696, 765, 769, 783, 785, 790, 791, 793–796, 798, 803, 805, 820, 833, 839, 840, 851, 853, 856, 860, 867, 872, 873, 876, 880–883, 922
 Verseggy Ferenc 943
 Vétsei Teréz 933
 Vilcsek Béla 46, 829, 881, 885, 942
 Virág Benedek 887, 933
 Vitkovits Mihály 821
 Vlad Dracul, II. 68, 84, 94, 96, 118, 130, 138, 189, 553–581, 778, 780, 783, 791, 794
~~Vlad Tepes~~, III. 94, 138, 778, 791
 Voisava Tripalda 794
 Voltaire, François Marie Arouet 28, 32, 56, 60, 663, 765, 769, 784, 785, 875
 Vörös Károly 21, 23, 46, 831, 884, 894, 943, 945

 Wéber Simon Péter 419, 425, 766, 834, 835
 Werbóczy István 827
 Weszprémi István 61, 787
 Whiston, William 30
 Wix Györgyné 856, 945
 Wolff, Christian 438, 489, 840

 Xanthosz 289, 386, 811
 Xerxész 312, 814

 Young, Edward 43, 47, 241, 258, 512, 544, 628, 665, 668, 716, 799, 801, 850, 855, 865, 867, 877, 887

Zákonyi Ferenc 19, 20, 945
Zejk János 63, 64, 788
Zermegh János 117, 793
Zichy Károly 415, 530, 832, 834, 853
Zoltán fejedelem 448, 841

Zsigmond *l. Luxemburgi Zsigmond*
Zsoldos György 766, 771, 923
Zsolnay Dávid 923

A *HOL-MI* KÖTETEK VERSEINEK BETŰRENDES CÍMMUTATÓJA

1788-dik Esztendőnek utolsó éjtszakája.....	633	866
A' Bal-szerentse ellen panaszolkodó Ének.....	381	825
A' Barátság.....	655	871
A' Békesség Angyalához felelet.....	519	852
A' Berliini Királyi ég- vizsgálóhoz.....	644	868
A' Bétsi Magyar Músához.....	656	871
A' Borról és Serről / Így lehet Magyarúl fordítani.....	357	821
A' Föld hanyatlik.....	607	860
A' Halál és az ítélet.....	593	858
A' három fő-bűnökről renddel.....	288	811
A' Hertzeg' fel-éledésére.....	502	849
Ajkai veszedelem.....	337	818
A' jövendő Ördög felelete: Παις Ε'βραϊος 's a' t.....	284	810
A' Komáromi Tüdősokhoz.....	706	885
A' Lélek' Halhatatlansága felől való gondolatok.....	665	876
A' maga gyilkoságról.....	513	851
A' Magyar Korona ditskedése.....	623	862
A' Magyar Nemesi Karhoz.....	530	853
A' Magyar Nyelvről egy Méltóságos Hazafihoz.....	546	855
A' Mátyás Király' Palotájára.....	750	892
A' meg-átalkodtság.....	614	861
A' meg-vígasztalhatatlan.....	738	891
A' Meny Asszony Lakodalomkor.....	612	861
A' Milton' el-veszett Paraditsomából fordítás.....	687	881
Arion.....	753	894
Arion.....	611	861
A' Sorsával meg nem elégedett.....	616	861
Assessor Ördög Pál Úrhoz.....	344	819
A' szerelem' kezdete és nevelkedése.....	732	890
A' szerentse ellen panaszolkodó Ének.....	730	890
A' Természet' deréksége, egy-néhány hirtelen készült versben.....	672	877
Átok.....	366	823
A' Veszprém Vármegyei Nemes Sereghez.....	520	852
Az 1789dik esztendőnek Első Napja.....	629	866

Az Álom	521	852
Az Aszszonyok dítséretéről.....	361	822
Az el-hagyatott	743	891
Az első Darab Holminek Dedicatiója.....	680	879
Az Isten-tagadóhoz	287	810
Az Ovidius' Szerelem' Könyvéből L. I. Eleg. V.	358	821
Balatoni hideg-ferdő	324	815
Balatoni Veszedelem.....	531	853
Báró Hompeshez Isten-jó-nap	678	878
Bújaság.....	292	811
Cziprus kiessebb, Páfus melegebb	623	862
Cziprus különböz Pafustól	735	890
De hirtelen fel-eszmélvén... ..	398	827
Egy Álom.....	354	821
Egy ebédkor Lengyel Tótiban	551	856
Egy el-vesztett Szeretőjét sírató Aszszony' Énekje.....	380	825
Egy érdemes Úri Gazda-Embernek furtsa gondolatai	324	815
Egy érthetetlen Ének	403	828
Egy est- és reggeli Hajnal.....	598	859
Egy Férfjhez menésit meg-bánt Aszszony' Énekje	399	828
Egy gyenge Szűz' Eneke	726	888
Egy hirtelen halálra.....	677	878
Egy Ifjú Úrhoz vigasztaló Ének	392	827
Egy jámbor Személynek panasza a' rágalmazás ellen.....	390	827
Egy jegyző Könyvnek Homlokára.....	502	849
Egy Jó Barát' bútsúzása jó Barátjától.....	723	888
Egy jó Baráthoz válasz a' Barátságáról	715	887
Egy jó Baráthoz válasz a' Barátságáról	505	850
Egy jó Barátnak Halálára	503	849
Egy kedve ellen házassúlt Szűz Szerelmessét siratja.....	753	893
Egy különben vidám természetű Ifjú így panaszolkodik... ..	398	827
Egy különben víg, de el-keseredett Ember' Éneke.....	727	888
Egy matkáját el-szalasztott	620	862
Egy meg-őrült vak Leány' képében.....	353	821
Egy Nagy Magyarhoz.....	359	822
Egy Papnak és egy Föld-mérőnek Koporsó Írása.....	677	878
Egy régi Ének, O me moestum Bellogradum Magyarra fordítva	401	828
Egy rövid tudósító Levél.....	701	884
Egy szép Asszony mentsége	530	853
Egy Szerelmes Ifjú Marssa	730	890

Egy Temetéskor	687	881
Egy természettel Poétává lett Nemeshez Szenté Ferentz Uramhoz	346	820
Egy Túdós Őreg Urhoz	512	850
Egy Űri érdeemes Atyának	314	814
Egy Világát meg-únt Bánatos	748	892
Eleven Halott	736	890
Emlékezet-Oszlop	530	853
Ének a' Barátsággrúl	375	825
Ének a' Magyar Öltözet' panaszaíróól	382	825
Ének a' Páros és Páratlan Életnek mind hasznáíróól, mind alkalmatlanságaíróól ..	372	824
Ének a' rozsasz' Aszszonyok' Tsalárdságaíróól	378	825
Ének arról: hogy ritka a' jó Barátság	388	826
Ének a' szemérmatlenségraíróól.....	377	825
Ének a' szerelemnek nehéz és rozsasz vóltáraíróól	371	824
Ének az Állhatatlanságraíróól, Húségtelenségraíróól	387	826
Ének az örökké-valóóhoz	668	877
Ének egy Ifjúnaak szerentsétlen életeraíróól.	384	826
Ennek a' Szaporája	728	889
Epithalamicum	346	820
Ezokra azon Bétsi Jó Barát, elmésen négy sorú Strófaákban meg-felelvén	676	877
Ezokra-is azon jó Bétsi Barát elmésen felelt.....	677	878
Ezen ó esztendő éjtszaka utáni Hajnali Ének.....	640	867
Fantazia.....	603	860
Farsáng-bútsúztató	349	820
Fattyú gyermek' mentsége.....	287	810
Felelet, Bessenyei Kapitánynaak.....	550	855
Felelet ugyan azon jó Baráthoz	509	850
Felséges Mária Theresia halála' tisztességére írt Esztendő' jegyzó Vers	322	815
Felséges Második Jósef Tsászár Halálánaak emlékezet innepén	540	854
Felséges Második Leopold Tsászár és Magyar Király'	542	854
Fillis' tsalfasága	746	892
Fogoly Hunyadi.....	553	856
Fordítás Ovid. Trist. L. V. Eleg XIV.	718	888
Fösvénység.....	293	812
Füge-mutatás	552	856
Füredi vadászat	351	821
Gyász Innep	666	876
Hadik Fő-Hadi Vezér koporsójára.....	542	854
Hajnali Ének.....	606	860
Hála-adatlan ember	287	810
Halotti Ének	737	890

hasonló – A' Barátságáról	656	871
Hasonló a' Barátságatlanság ellen Panaszolkodó Ének	390	827
hasonló – Jó-nap mondás	643	868
Hasonló Tavaszi Mars a' Török ellen	743	891
Használ a' jutalom	288	811
Hely-változtatásból kólt Bánat.....	751	893
Hertzeg Eszterházi Antal halála' hallására.....	498	848
Hunyadi János' Magyar Marssa.....	620	862
Igaz barát.....	269	807
Isten' Gondviseléséről-való Ének	404	829
Karátsony	284	810
Kazinczihoz Kassára.....	582	857
Kevélység	288	811
Köszönet egy Ifjú Urhoz	663	873
Lakadalmi Tréfás Vers.....	682	880
Maga gyilkosa.....	294	812
Maga vonogatás Amor ellen.....	744	891
Magyar Mars a' Török ellen.....	742	891
Megyesi Somogyi János Úrhoz	342	819
Meláncholia.....	504	849
Méltóságos R. Sz. B. Gróff Széki Teleki József Ur ő Nagysága tiszteletére	322	815
M. R. Sz. B. Gróff Széki Teleky Domonkos Úrfihoz	650	870
Nem minden olyan, a' millyennek láttzik	287	810
Ozanam szavai: Sorbonistarum est	286	810
Őröm Kazinczynak életénn	589	858
Pásztor Ének	745	891
Pindus és Pégázus	357	821
Pokol	282	809
Ro'sos Antal Úrhoz	345	819
Sohajtás és Vallás-tétel.....	612	861
Szelleczkihez Kúlföldre.....	710	886
Szent-Gáli Vendégség.....	333	818

Szomorú Ének. Kazinczy' Halála' hallására	586	857
Szűzek' Éneke	395	827
Téli Mennydörgés	649	869
Tihan' bútsúzása	721	888
Tihan' Siralma.....	720	888
Titkonn könyörgeni	284	810
T. Nagy János Szanyi Plébánus Úrhoz.....	682	880
T. Nagy János Úrhoz Levél.....	515	851
Tréfás izenet éneken Imre Napján.....	613	861
Trenknek egy könyvére.	552	856
Ugyan ahhoz.....	512	850
Ugyan ahhoz.	518	852
Ugyan azon jó Baráthoz, – Mentség.....	717	887
Ugyan azon Szanyi Plébánus Úrhoz felelet.....	685	880
Uj esztendei áldás.....	642	867
Ultra késérő Síp	519	852
Válasz egy jó Baráthoz, a' Baranyába.....	544	854
Váll vonítás. – Egy rágalmazóhoz	619	862
Vidám Haldokló.....	694	881
Vígasztalás egy ok nélkül bánkódó Szívhez	740	891
Világi Mulandóság, Halál.....	308	813
Vissza-sohajtás.....	615	861

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA

XVIII. SZÁZAD

A sorozat eddig megjelent kötetei

PÉCZELI JÓZSEF: HENRIÁS (1792)
(*Vörös Imre*)

KAZINCZY FERENC ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI
(*Gergye László*)

VÁLYI NAGY FERENC: ÓDÁK HORÁTZ' MÉRTÉKEINN (1807)
(*Sobor András*)

KÖZKÖLTÉSNET 1. MULATTATÓK
(*Küllös Imola, mts. Csörsz Rumen István*)

TÓTH ISTVÁN KÖLTŐI MŰVEI
(*Orlovsky Géza*)

SZENTJÓBI SZABÓ LÁSZLÓ ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI
(*Debreczeni Attila*)

AMADE LÁSZLÓ VERSEI
(*Schiller Erzsébet, Ajkay Alinka*)

KÖZKÖLTÉSNET 2. TÁRSASÁGI ÉS LAKODALMI KÖLTÉSNET
(*Csörsz Rumen István, Küllös Imola*)

UNGVÁRNÉMETI TÓTH LÁSZLÓ MŰVEI
(*Merényi Annamária, Tóth Sándor Attila, Bolonyai Gábor*)

DAYKA GÁBOR ÖSSZES MŰVEI
(*Balogh Piroska, Bódi Katalin, Szép Beáta, Tasi Réka*)

RÁDAY GEDEON ÉS FÖLDI JÁNOS ÖSSZES VERSEI
(*Borbély Szilárd*)

VIRÁG BENEDEK' POÉTAI MUNKÁJI
(*Porkoláb Tibor*)

BARÁTSÁGOS MULATOZÁSOK
Episztologyűjtemények az 1770–1780-as évekből
(*Labádi Gergely*)

KÖZKÖLTÉSNET 3/A. TÖRTÉNELEM ÉS TÁRSADALOM
(*Csörsz Rumen István, Küllös Imola*)

KÖZKÖLTÉSNET 3/B. KÖZERKÖLCS ÉS EGYÉNI SORS
(*Csörsz Rumen István, Küllös Imola*)

PÁLÓCZI HORVÁTH ÁDÁM VERSES KIADVÁNYAI (1787–1796)
(*Tóth Barna*)

Előkészületben:

VERSEGHY FERENC ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI
(*Hovánszki Mária*)

KALMÁR GYÖRGY VERSEI
(*Hegedüs Béla*)

KÖZKÖLTÉSNET 4.
(*Csörsz Rumen István, Küllös Imola*)

Tördelte: Juhászné Marosi Edit
Nyomdai munkálatok: Kapitális Nyomda, Debrecen
Felelős vezető: Kapusi József